



EUROOPAN VOIMATASAPAINOJÄRJESTELMÄ 1990–2012

Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta



Fred Blombergs

FRED BLOMBERGS

**EUROOPAN VOIMATASAPAINOJÄRJESTELMÄ
1990–2012**

**Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja
hegemonisen realismin näkökulmasta**

Akateeminen väitöskirja, joka Maanpuolustuskorkeakoulun
tutkimusneuvoston suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi
Sotatieteiden tohtorin tutkintoa varten Maanpuolustuskurssien luentosalissa,
Maneesikatu 6, Helsinki, perjantaina 26. huhtikuuta 2013 klo 12.

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Strategian laitos

HELSINKI 2013

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
STRATEGIAN LAITOS
JULKAISUSARJA 1: STRATEGIAN TUTKIMUKSIA No 32

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF STRATEGIC AND DEFENCE STUDIES
SERIES 1: STRATEGIC RESEARCH No 32

EUROOPAN VOIMATASAPAINOJÄRJESTELMÄ 1990–2012

**Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja
hegemonisen realismin näkökulmasta**

FRED BLOMBERGS

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Strategian laitos

HELSINKI 2013

Fred Blombergs: Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990–2012: Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta
Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos
Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 32
National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies
Series 1: Strategic Research No 32

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa
<http://www.doria.fi>

Kannen suunnittelu ja toteutus: Fred Blombergs & Virve Pesonen

ISBN 978-951-25-2439-6

ISBN 978-951-25-2440-2 (PDF)

ISSN 1236-4959

**Maanpuolustuskorkeakoulu – National Defence University
Strategian laitos – Department of Strategic and Defence Studies**

Juvenes Print
Helsinki 2013

Vanhemmilleni

Brita Blombergille ja Rolands Blombergsille

SISÄLLYS

<i>KUVIOT</i>	VIII
<i>TAULUKOT</i>	X
<i>ESIPUHE</i>	XI
1 JOHDANTO: EUROOPAN VAKAUS KYLMÄN SODAN JÄLKEEN	1
2 REALISMI TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ	13
2.1 Realismin asema nykyisessä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa	13
2.2 Euroopan turvallisuusympäristön hahmottaminen realismin maailmankuvan näkökulmasta	18
2.3 Rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin metodologiset lähtökohdat	37
2.4 Teoreettisesta viitekehyksestä nousevat johtopäätökset	53
3 TUTKIMUSASETELMA	57
3.1 Euroopan nykyisen voimatasapainojärjestelmän problematisointi	57
3.2 Euroopan vakaus aikaisemmassa realismin tutkimuksessa ja tutkimuksen keskeisimmät realismiin perustuvat lähteet	74
3.3 Tutkimusongelma – Euroopan vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät	81
4 EUROOPAN KAKSINAPAINEN VOIMATASAPAINOJÄRJESTELMÄ	93
4.1 Realismi ja kansainvälisen järjestelmän vakaus	93
4.1.1 <i>Hegemoninen rauha ja unipolaarisen järjestelmän vakaus</i>	93
4.1.2 <i>Suurvaltojen välinen voimatasapaino</i>	100
4.1.3 <i>Voimatasapaino bipolaarisessa, tripolaarisessa ja multipolaarisessa järjestelmässä</i>	106

4.2 Euroopan voimatasapainojärjestelmä suurvaltojen voimasuhde-analyysin näkökulmasta	113
4.2.1 <i>Vallan määrä ja suurvaltakriteerit</i>	115
4.2.2 <i>Ensimmäisen tason suurvallat maailmassa ja kansainvälisen järjestelmän rakenne</i>	122
4.2.3 <i>Ensimmäisen ja toisen tason suurvallat Euroopassa</i>	142
4.2.4 <i>Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne</i>	150
4.3 Euroopassa vallitseva vakaa kaksinapainen voimatasapainojärjestelmä	155
5 ENSIMMÄISEN TASON SUURVALTOJEN SUURSTRATEGIAT EUROOPASSA KYLMÄN SODAN JÄLKEEN	161
5.1 Suurvaltojen suurstrategiat ja alueellinen vakaus	161
5.1.1 <i>Alueellisen hegemonian tavoittelu hyökkäyksellisten strategioiden avulla</i>	161
5.1.2 <i>Suurvaltojen pyrkimys ylläpitää voimatasapainoa tasapainottamisen avulla</i>	175
5.1.3 <i>Suurvaltojen muut puolustukselliset strategiat</i>	191
5.1.4 <i>Euroopan ulkopuolisten suurvaltojen suurstrategiat</i>	199
5.2 Yhdysvaltojen ja Venäjän suurstrategiat kylmän sodan jälkeen	209
5.2.1 <i>Yhdysvaltojen hegemoniastrategia Euroopassa</i>	209
5.2.2 <i>Venäjän puolustuksellinen voimatasapainostrategia suhteessa Yhdysvaltoihin</i>	235
5.2.3 <i>Venäjän hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella</i>	261
5.3 Yhdysvaltojen ja Venäjän suurstrategioiden yhteentörmäys Itä-Euroopassa	272
6 TOISEN TASON SUURVALTOJEN SUURSTRATEGIAT EUROOPASSA KYLMÄN SODAN JÄLKEEN	279
6.1 Turvallisuusedilemman voimakkuuden vaihtelun vaikutus alueelliseen vakauteen	279
6.2 Turvallisuusyhteistyötä läntisessä Euroopassa ja valtakamppailua itäisessä Euroopassa	300
6.2.1 <i>Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhde Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen</i>	300
6.2.2 <i>Bandwagoning-strategiaa harjoittava Britannia</i>	319
6.2.3 <i>Omaan kansalliseen etuun perustuvaa valtapolitiikkaa harjoittava Saksa</i>	325
6.2.4 <i>Strategista itsenäisyyttä tavoitteleva Ranska</i>	344
6.2.5 <i>Britannian, Ranskan ja Saksan erilaiset tavoitteet EU:n yhteisessä turvallisuuspolitiikassa</i>	350
6.2.6 <i>NATO:n laajentuminen ja Venäjän valtapolitiikka Baltiassa</i>	363
6.3 Kylmän rauhan Eurooppa	379

7 REALISMI JA EUROOPAN VOIMATASAPAINO- JÄRJESTELMÄNVAKAUS	389
LIITTEET	409
LIITE 1: Ensimmäisen ja toisen tason suurvallat maailmassa	409
LIITE 2: Ensimmäisen ja toisen tason suurvallat Euroopassa	447
LIITE 3: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen voimasuhdeanalyysi	465
LIITE 4: EU:n suurvaltojen voimasuhdeanalyysi	481
LÄHTEET	497
SUMMARY	609
HAKEMISTO	619

KUVIOT

Kuvio 1: Valta nykyrealismin näkökulmasta	24
Kuvio 2: Nykyrealismin jako koulukuntiin	40
Kuvio 3: Tutkimusasetelma	91
Kuvio 4: Hegemoninen realismi ja unipolaarisen järjestelmän vakaus	95
Kuvio 5: Hegemoninen realismi ja suursodan syttyminen	99
Kuvio 6: Voimatasapainoteoria ja alueellisen järjestelmän vakaus	104
Kuvio 7: Kaksi- ja moninapaisen järjestelmän vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät	110
Kuvio 8: Kolminapaisen ja yksinapaisen järjestelmän vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät	112
Kuvio 9: Suurvallan valta (kansalliset valtaresurssit)	138
Kuvio 10: Hegemoniastrategia ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	164
Kuvio 11: Sotilaallisen voiman käyttö ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	171
Kuvio 12: Kiristysstrategia, verenvuodatusstrategia ja alueellinen vakaus	172
Kuvio 13: Tasapainottaminen ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	189
Kuvio 14: Pehmeä tasapainottaminen ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	190
Kuvio 15: Vastuunsirto ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	197
Kuvio 16: Myönnytyspolitiikka, bandwagoning ja alueellinen vakaus	199
Kuvio 17: Alueen ulkopuolisen suurvallan eristäytymisstrategian ja alueen tasapainottamisstrategian vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen	205
Kuvio 18: Alueen ulkopuolisen suurvallan hegemoniastrategian vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen	206

Kuvio 19: Puolustukselliset versus hyökkäykselliset strategiat ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	208
Kuvio 20: Hyökkäyksellinen realismi, turvallisuuskonfliktille ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	282
Kuvio 21: Puolustuksellinen realismi, turvallisuuskonfliktille ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	297
Kuvio 22: Puolustuksellinen realismi, hyökkäys–puolustus-tasapaino ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus	299
Kuvio 23: Realismin koulukuntien vahvuudet kansainvälisen politiikan selittäjinä	391
Kuvio 24: Realismi ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus 1: järjestelmätaso	393
Kuvio 25: Realismi ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus 2: valtiotaso	399

TAULUKOT

Taulukko 1: Suurvaltojen sotilaallinen voima kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä	129–130
Taulukko 2: Suurvaltojen potentiaalinen voima kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä	135–136
Taulukko 3: Suurvaltojen vallan määrä kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä	139–140
Taulukko 4: Eurooppalaisten potentiaalisten suurvaltojen sotilaallinen voima	144
Taulukko 5: Eurooppalaisten potentiaalisten suurvaltojen potentiaalinen voima	147–148
Taulukko 6: Eurooppalaisten potentiaalisten suurvaltojen vallan määrä	149
Taulukko 7: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen sotilaallinen voima	151
Taulukko 8: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen potentiaalinen voima	153
Taulukko 9: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen vallan määrä	154
Taulukko 10: EU:n suurvaltojen sotilaallinen voima	311
Taulukko 11: EU:n suurvaltojen tavanomainen sotilaallinen voima	312
Taulukko 12: EU:n suurvaltojen potentiaalinen voima	314
Taulukko 13: EU:n suurvaltojen vallan määrä (1)	315
Taulukko 14: EU:n suurvaltojen vallan määrä (2)	316

ESIPUHE

Väitöskirjatutkimuksessani analysoin suurvaltojen, Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian, keskinäistä valtakamppailua ja samalla sodan ja rauhan problematiikkaa kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa. Tutkimuksessa on siis kyse kansainväliseen politiikkaan liittyvästä kahdesta keskeisimmästä kysymyksestä eli vallasta ja turvallisuudesta. Tutkimusaiheen valinnan taustalla on ennen kaikkea halu ymmärtää ja selittää suurvaltapolitiikkaa, jolla on keskeinen merkitys myös pienten valtioiden turvallisuuden kannalta. Kiinnostukseni kansainvälistä politiikkaa kohtaan alkoi jo kouluikäisenä perehtymällä historiaan, nimenomaan suurvaltojen harjoittamaan valta- ja voimapolitiikkaan. Mielenkiintoni kohteena oli erityisesti toinen maailmansota, Saksan epäonnistunut hegemoniapyrkimys ja sitä seurannut Neuvostoliiton hegemonia itäisessä Euroopassa sekä se, kuinka suursodan voittajasuurvallat ajautuivat keskinäiseen valtakamppailuun kylmässä sodassa. Tutkimuskohteen valinnan taustalla ovat myös henkilökohtaiset kokemukseni kylmän sodan ajasta, siitä kuinka rautaesirippu erotti minut latvialaisista isovanhemmistani ja muista isäni puoleisista sukulaisista. Aloittaessani opiskelun Kadettikoulussa suurvaltojen etupiirijako Euroopassa oli yhä olemassa, mutta kun valmistuin upseeriksi vuonna 1992, Saksa oli yhdistynyt ja Neuvostoliitto oli hajonnut. Kylmän sodan päättymistä voidaan pitää yhtenä monista suursotia seuranneista käännekohtista Euroopan historiassa siinä mielessä, että sen seurauksena syntyi suurvaltojen väliseen vallanjakoon perustuva uusi kansainvälinen järjestys. Samalla kylmän sodan päättyminen osoitti, kuinka nopeasti kansainvälispoliittinen tilanne voi muuttua. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka tällä hetkellä suurvaltojen välistä sotaa ei ole näköpiirissä Euroopassa lyhyellä aikavälillä, suurvaltasodan mahdollisuus on kuitenkin olemassa. Tämän takia onkin tärkeää ymmärtää suurvaltojen valtapolitiikan logiikka, joka historian valossa näyttää toistuvan.

Perustan tälle tutkimukselle loi opiskelu kansainvälisen politiikan linjalla suorittaessani valtiotieteiden maisterin tutkintoa Helsingin yliopistossa ja strategian syventävissä opinnoissa yleisesikuntaupseerikurssilla Maanpuolustuskorkeakoulussa. Kansainvälisen politiikan luennot ja seminaarit sekä monipuolinen tenttikirjallisuus antoivat laajan näkemyksen kansainvälispoliittisista kysymyksistä eri teoreettisista näkökulmista, mistä onkin ollut hyötyä tutkimukseni teoreettisen näkökulman valinnassa. Aikaisemmissa opinnäytetöissäni olen lähestynyt suurvaltapolitiikkaa tutkimalla pienten valtioiden turvallisuutta. Ruotsin, Suomen, Viron, Latvian ja Liettuan turvallisuuspolitiikkaa yhdistää mukautuminen ulkoiseen toimintaympäristöön, erityisesti suurvaltojen voimasuhteeseen ja niiden harjoittamaan valtapolitiikkaan. Aloitin tämän väitöskirjatutkimukseni tekemisen samoihin aikoihin kun Yhdysvallat hyökkäsi Irakiin keväällä 2003. Irakin sota kuvastaa ennen kaikkea Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuvaa kansainvälistä järjestystä. Samalla se on osoitus siitä, että kansainvälisessä politiikassa pätee yhä antiikin Kreikan historioitsijan ja samalla realismin yhden oppi-isän Thukydidesin näkemys vahvemman oikeudesta. Kansainvälisten instituutioiden, normien ja sääntöjen avulla on vaikea rajoittaa

voimakkaiden suurvaltojen valtapolitiikkaa, minkä takia pienten valtioiden joutuminen suurvaltojen voimapolitiikan kohteeksi on mahdollista myös kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Tämä koskee erityisesti niitä pieniä valtioita, jotka sijaitsevat suurvallan naapurissa tai geopolittisesti muuten tärkeällä alueella.

Tutkimukseni ei olisi ollut mahdollinen ilman työskentelyä Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella yli kahdeksan vuoden ajan. Työskentely tutkijaesiupseerina vuosina 2003–08 mahdollisti syvällisemmän perehtymisen nykyrealismin koulukuntien, siis rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin, teorioihin ja näkemyksiin sekä samalla realismin sisällä kylmän sodan jälkeen käytyyn teoreettiseen keskusteluun. Toimiminen strategian opettajana vuosina 2008–11 puolestaan auttoi minua tiivistämään tutkimukseni oleellisimpiin asioihin ja argumentoimaan selkeämmin tutkimuksessa esittämiäni näkemyksiä. Strategian laitos tarjosi miellyttävät puitteet tutkimuksen tekemiselle ja hyvän työyhteisön tutkijana kehittymiselle. Haluankin kiittää kaikkia Strategian laitoksella samaan aikaan työskennelleitä kollegoita. Nimeltä haluan mainita ensinnäkin Strategian laitoksen johtajan Erik Errollin, joka varauksetta tuki ja kannusti minua väitöskirjatyössäni. Strategian pääopettajat Mika Kerttunen ja Juha-Antero Puustola puolestaan mahdollistivat tutkimuksen tekemisen opetuksen ohessa. Lisäksi keskustelut erityisesti Alpo Juntusen, Tommi Koivulan, Jarno Limnellin, Juha Mäkelän, Jyri Raitasalon, Joonas Sipilän ja Torsti Sirénin kanssa laajensivat tietämystäni kansainvälisen politiikan tapahtumista erilaisista näkökulmista. Suurin kiitos kuuluu tietysti tutkimukseni ohjaajille Maanpuolustuskorkeakoulun strategian professori Pekka Sivoselle ja dosentti Arto Nokkalalle, jotka jaksoivat lukea ja kommentoida työni monia eri versioita. Tutkimukseni esitarkastajia Tampereen yliopiston emeritusprofessori Vilho Harlea ja Helsingin ja Tampereen yliopiston dosentti Jyrki Iivosta kiitän asiantuntevista lausunnoista.

Lopuksi haluan kiittää äitiäni Britaa ja isääni Rolandsia, jotka ovat aina kannustaneet minua opiskelemaan ja tukeneet minua kaikissa elämäni tilanteissa. Väitöskirjani onkin omistettu heille. Tätiäni Eira Johanssonia kiitän väitöskirjatutkimukseni kielentarkistuksesta. Hänen ansiotaan on myös kiinnostukseni historiaa kohtaan. Tutkimusprosessin aikana olen saanut tärkeää tukea myös monilta nimeltä mainitsemattomilta ystäväiltäni. He muodostivat tarvittavan vastapainon tutkijan viimekädessä yksinäiselle työlle.

Tutkimuksessani olen rakentanut realismiin perustuvia teoreettisia selitysmalleja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaudesta. Rakenteellinen, uusklassinen ja hegemoninen realismi selittävät suurvaltojen valtapolitiikkaa ja alueellista vakautta omista lähtökohdistaan ja osittain erilaisilla selittäville tekijöillä. Tästä johtuen tässä tutkimuksessa onkin rakennettu realismin eri koulukuntiin perustuva synteesi vakaus versus epävakaus viitekehityksessä. Kenneth Waltz, John Mearsheimer, Stephen Walt, Randall Schweller, Christopher Layne, Robert Gilpin, William Wohlforth, Charles Glaser ja Dale Copeland ovat keskeisimmät ajatteluuni vaikuttaneet realistit. Voidaan sanoa, että nämä realistit ovat toimineet eräänlaisina ”mentoreina” tutkimuksessani. Heidän lisäksi realisteista myös Robert Art, Thomas Christensen, Colin Elman, Aaron Friedberg, Adrian Hyde-Price, Robert Jervis, Josef Joffe, Seth Jones, Jack Le-

vy, Steven Lobell, Hans Morgenthau, A.F.K. Organski, Robert Pape, Barry Posen, Norrin Ripsman, Sebastian Rosato, Robert Ross, Glenn Snyder, Jeffrey Taliaferro, Stephen Van Evera ja Fareed Zakaria ovat vaikuttaneet ajatteluuni.

Realismin avulla ei tietenkään voi selittää kansainvälistä politiikkaa koko laajuudessaan, mutta sen avulla voidaan selittää erityisesti suurvaltojen valtopolitiikkaa, niiden toistuvaa turvautumista sotilaallisen voiman käyttöön ja niiden välistä rauhaa. Väistökirjatutkimuksessani osoitetaan, että Euroopan nykyisen voimatasapainojärjestelmän dynamiikkaan liittyy monia sekä vakautta lisääviä että horjuttavia tekijöitä realismin näkökulmasta tarkasteltuna. Maailma ei olekaan kylmän sodan jälkeen muuttunut niin paljon kuin eurooppalaisessa tiedeellisessä ja poliittisessa keskustelussa monesti oletetaan ja esitetään. Anarkkisessa maailmassa kansainvälisessä politiikassa on edelleen kyse taistelusta vallasta ja sotilaallinen voima on suurvalloille yhä valtopolitiikan jatke. Näkemykseni onkin, että suomalaisessa kansainvälisen politiikan tiedeyhteisössä tarvitaan enemmän myös realismiin perustuvaa tutkimusta.

Etu-Töölössä, Helsingissä joulukuussa 2012

Fred Blombergs

1

JOHDANTO: EUROOPAN VAKAUS KYLMÄN SODAN JÄLKEEN

Kylmä sota päättyi¹, eikä suursotaa syttynyt Pohjois-Atlantin liiton (NATO)² ja Varsovan liiton³ välille. Neuvostoliitto hajosi vuonna 1991 ja välittömän sodan uhka väistyi Euroopassa. Tämä ennennäkemätön murros herätti toiveikkaan ajatuksen sotien loppumisesta ja valtioiden väliseen yhteistyöhön perustuvasta rauhanomaisesta maailmasta. Syntyi ajatus ”historian lopusta”.⁴ Optimismia on vahvistanut jo kylmän sodan aikana alkanut Euroopan integraation laajentuminen ja syveneminen. Euroopan unionin (EU) vuoden 2003 turvallisuusstrategian mukaan Euroopan historias- sa on alkanut ”ennen kokematon rauhan ja vakauden aika”. Sen on tehnyt mahdolliseksi EU, joka on yhdistänyt Euroopan, tehnyt siitä vauraan ja muuttanut valtioiden väliset suhteet Euroopassa.⁵ Vallitsevan optimistisen turvallisuusnäkemyksen mukaan EU muodostaa turvallisuusyhteisön⁶, jossa alueen sisäiset kiistat kyetään ratkaisemaan rauhanomaisesti, koska demokraattisten

¹ *Kylmän sodan päättyminen* voidaan ajoittaa neljään tapahtumaan: marraskuuhun 1989, jolloin Berliinin muuri murtui; lokakuuhun 1990, jolloin Saksa yhdistyi; heinäkuuhun 1991, jolloin Varsovan liitto lakkautettiin tai joulukuuhun 1991, jolloin Neuvostoliitto hajosi virallisesti. Ks. lisää esim. Garthoff 1994. Tässä tutkimuksessa kylmän sodan päättyminen liitetään *Saksan yhdistymiseen*, koska Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisessä kylmässä sodassa Euroopassa oli viime kädessä kyse siitä, kuka hallitsee Saksaa. Suurvaltojen väliset merkittävimmät kriisit Euroopassa, Berliinin saarto vuosina 1948–49 ja Berliinin kriisit vuosina 1958–61, kohdistuivat nimenomaan Saksaan. Kun Saksan jako oli käytännössä seurausta kylmän sodan aikaisesta kaksinapaisesta järjestelmästä, Saksan yhdistymistä voidaan pitää sen päättyminen symbolina. Ks. kylmästä sodasta lisää esim. Gaddis 2007[2005].

² *North Atlantic Treaty Organization* perustettiin Washingtonissa Pohjois-Atlantin sopimuksella huhtikuussa 1949 Neuvostoliiton sotilaallisen voiman ja uhan tasapainottamiseksi. Sotilasliiton keskeisimmät jäsenvaltiot ovat Yhdysvallat, Britannia ja Ranska vuodesta 1949 ja Saksa (Länsi-Saksa kylmän sodan aikana) toukokuusta 1955. Ks. NATO:sta lisää L. Kaplan 1999 ja G. Schmidt 2001.

³ *Varsovan liitto* oli Neuvostoliiton johtama sotilasliitto kylmän sodan aikana. Neuvostoliitto perusti sen etupiiriinsä kuuluvien valtioiden kanssa Varsovassa toukokuussa 1955 vastatoimena Länsi-Saksan liittymiselle NATO:on. Varsovan liitto lakkautettiin heinäkuussa 1991. Ks. lisää Mastny & Byrne 2005.

⁴ Näkemys ”historian lopusta” on peräisin Francis Fukuyamalta. Ks. Fukuyama 1989 ja Fukuyama 1992.

⁵ European Union 2003b, s. 3 ja 7–10. Tärkeimmät valtiot tässä integraatioyhteistyössä Euroopassa ovat Ranska ja Saksa huhtikuusta 1951 ja Britannia tammikuusta 1973.

⁶ Ks. turvallisuusyhteisöstä lisää esim. Adler & Barnett 1998 ja Deutsch et al. 1957.

jäsenvaltioiden taloudellinen keskinäisriippuvuus, yhteiset normit, arvojen samankaltaisuus ja yhteisvastuu tukevat turvallisuutta.⁷

Kansainvälisen politiikan teoriakeskustelussa on painotettu erityisesti kolmea tekijää, joiden varaan kylmän sodan jälkeinen rauha Euroopassa perustuu. Näistä ensimmäinen on liberalismiin näkemys, jonka mukaan vauraat ja taloudellisesti toisistaan riippuvaiset valtiot eivät todennäköisesti sodi keskenään, koska aseelliset konfliktit vaikuttavat negatiivisesti valtioiden talouteen ja ihmisten hyvinvointiin. Näkemyksen logiikka on siis se, että mitä riippuvaisempia valtiot ovat toisistaan taloudellisesti, sitä epätodennäköisempi on sota niiden välillä. Näin ollen nykyinen globaali maailmantalous ja Euroopan taloudellinen integraatio edistävät valtioiden välistä rauhaa.⁸ Taloudellinen keskinäisriippuvuus onkin epäilemättä yksi niistä tekijöistä, jotka ovat vahvistaneet Euroopan nykyistä vakautta, erityisesti EU:n alueella. Teoreettisessa keskustelussa on kuitenkin myös perustellusti kyseenalaistettu taloudellisen keskinäisriippuvuuden ja rauhan välinen yhteys.⁹ Voidaankin kysyä, onko taloudellinen keskinäisriippuvuus se tekijä, jonka varaan valtioiden välinen rauha Euroopassa on perustunut kylmän sodan jälkeen.

Tässä tutkimuksessa argumentoidaan, että rauha Länsi-Euroopassa kylmän sodan aikana ei ollut seurausta läntisen Euroopan valtioiden taloudellisesta keskinäisriippuvuudesta vaan Euroopan voimatasapainojärjestelmästä. Neuvostoliiton muodostaman sotilaallisen uhan vuoksi Ranskalle, Britannialle¹⁰ ja Länsi-Saksalle ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin liittoutua Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa ei ainoastaan luonut pelotetta Neuvostoliitolle, vaan takasi myös rauhan läntisessä Euroopassa. Taloudellisen yhteistyön tiivistyminen oli seurausta tästä liittosuhteesta ja pyrkimyksestä luoda taloudelliset edellytykset Neuvostoliiton sotilaalliselle tasapainottamiselle. Näin liitto yhteistä turvallisuushakua vastaan, ei taloudellinen keskinäisriippuvuus, selittää ensisijassa valtioiden välisen rauhan läntisessä Euroopassa.¹¹ Ensimmäinen maailmansota osoittaa, että suurvaltojen taloudellinen keskinäisriippuvuus ei välttämättä estä suursodan syttymistä.¹² Se ei myöskään poista pelkoa sotilaallisen hyökkäyksen uhasta. Tyypillinen esimerkki on

⁷ Ks. lisää Eilstrup-Sangiovanni & Verdier 2005; Goodby et al. 2002; Christiansen et al. 2001; Aspinwall & Scheider 2001; Hallenberg 2000; Burgess 2000; Rosamund 2000 ja Gambles & Gnesotto 1995.

⁸ Ks. lisää Owen 2012; Garzke 2007; Oneal & Russett 1999; T. Friedman 1999; Doyle 1997; Rosecrance 1989; Rosecrance 1986; Keohane 2005[1984]; Keohane & Nye 2001[1977] ja Angell 2007[1910].

⁹ Ks. lisää Mansfield & Pollins 2003; Schneider et al. 2003 ja Russett & Oneal 2001. Ks. kritiikistä erityisesti esim. Barbieri 2005[2002]; Barbieri 1996; Waltz 2000b, s. 14–18; Mearsheimer 2001b, s. 370–371 ja Waltz 2008[1970].

¹⁰ Englanti ja Skotlanti yhdistyivät Ison-Britannian Yhdistyneeksi kuningaskunnaksi vuonna 1707. Kun Irlanti liitettiin tiukemmin Britanniaan, sen viralliseksi nimeksi tuli Ison-Britannian ja Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta vuonna 1801. Irlannin itsenäistymisen jälkeen Britannian virallinen nimi on ollut vuodesta 1927 Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta.

¹¹ Gowa 1994 ja Mearsheimer 1995[1990], s. 117–121.

¹² Rowe 2005 ja Waltz 2000a.

Yhdysvaltojen ja Kiinan suhtautuminen toisiinsa potentiaalisina vihollisina huolimatta niiden taloussuhteiden tiivistymisestä kylmän sodan jälkeen.¹³ Taloudellinen keskinäisriippuvuus on luonteeltaan epäsymmetristä. Toinen osapuoli hyötyy enemmän kuin toinen, jolloin sen taloudellinen voima kasvaa suhteellisesti enemmän. Valtion turvallisuuden kannalta tämä on ongelmallista, koska erityisesti suurvallat käyttävät taloudellista kapasiteettiaan sotilaallisen voimansa vahvistamiseen. Taloudellinen kilpailu onkin osa suurvaltojen välistä pysyvää valtakamppailua. Näin taloudelliseen keskinäisriippuvuuteen sisältyy myös sotilaallisen konfliktin siemen. Epäsymmetrisyys heikentää riippuvaisen valtion autonomiaa ja vahvistaa toisen vaikutusvaltaa. Tämä avaa mahdollisuuden käyttää taloudellisia pakotteita poliittisessa tarkoituksessa. Esimerkkinä voidaan mainita se, kuinka Venäjä on käyttänyt entisten neuvostotasavaltojen taloudellista riippuvuutta valtapoliittisena aseena kylmän sodan jälkeen. Taloudellinen keskinäisriippuvuus voi siis johtaa poliittiseen konfliktiin, jolloin myös valtioiden välisen sodan riski kasvaa.¹⁴ Taloudelliset tekijät saattavat olla myös sodan syy. Suurvallat voivat aluevalloitusten avulla ottaa haltuunsa strategisesti merkittäviä resursseja ja lisätä vaurauttaan.¹⁵ Esimerkiksi Kuwaitin öljyvarat olivat keskeinen syy Persianlahden sodan (1990–91) taustalla.¹⁶ Sodan houkuttelevuutta lisää se, että sillä ei välttämättä ole merkittäviä taloudellisia seurauksia, koska kaikki tavanomaiset sodat eivät ole pitkiä ja tuhoisia ja koska valtioiden välinen kaupankäynti on monesti jatkunut myös niiden välisen sodan aikana.¹⁷ Aikaisempaan tutkimukseen perustuen voidaan sanoa, että kansainvälistä poliittisesta tilanteesta riippuen taloudellinen keskinäisriippuvuus saattaa joko vahvistaa valtioiden välistä rauhaa tai jopa johtaa sotaan niiden välillä. On myös huomattava, että vaikka taloudellinen keskinäisriippuvuus edistäisikin rauhaa kahden valtion välillä, se ei välttämättä ylläpidä rauhaa alueellisella järjestelmätasolla.¹⁸

Valtioiden demokraattinen hallitusmuoto on tuotu teoriakeskustelussa esille toisena keskeisenä tekijänä, joka on vahvistanut Euroopan kylmän sodan

¹³ Sterling-Folker 2009 ja Copeland 2003a.

¹⁴ Levy & Thompson 2010b, s. 72–77; Levy 2002, s. 356–357; Mastanduno 1999, s. 22–28; Heginbotham & Samuels 1999, s. 182–217; Copeland 1998[1996], s. 464–467, 469–471, 482–484 ja 498–500 ja Mearsheimer 1995[1990], s. 117–121. Suurvallat saattavat turvautua protektionistiseen talouspolitiikkaan vähentääkseen taloudellista riippuvuuttaan ja haavoittuvuuttaan, mikä lisää niiden välistä talouskilpailua entisestään. Yhdysvaltojen öljysaarto Japania vastaan vuonna 1941 johti niiden väliseen sotaan toisessa maailmansodassa. Ks. Sagan 1989[1988]. Ks. taloudellisista sanktioista Pape 1997.

¹⁵ Liberman 1996a ja Liberman 1995[1993], s. 179–180 ja 191–207. Taloudellinen keskinäisriippuvuus saattaa johtaa sotaan silloin, kun ulkomaankaupasta suuresti riippuvat suurvallat pelkäävät keskinäisen kaupankäynnin vähenevän tulevaisuudessa. Tällöin suurvalta aloittaa sodan turvatakseen resurssien saannin. Ks. Copeland 1998[1996], s. 466–467 ja 475–498 ja Copeland 1996, s. 7–8, 16–25, 33 ja 39.

¹⁶ Gholz & Press 2010, s. 453–456; Mearsheimer & Walt 2003, s. 54; Art 2003, s. 58–64 ja Copeland 1998[1996], s. 499. Ks. myös R. Lieber 1992.

¹⁷ Levy & Barbieri 2004 ja Barbieri & Levy 1999. Vrt. Liberman 1996b ja Ripsman & Blanchard 1996/1997. Esimerkkinä voidaan mainita Yhdysvaltojen ja Saksan välinen kauppa toisen maailmansodan aikana. Ks. lisää Higham 1983.

¹⁸ Vrt. Levy & Thompson 2010b, s. 76–77.

jälkeistä vakautta. Demokraattiseen rauhan teoriaan perustuen eurooppalaisessa keskustelussa oletetaan, että demokraattiset valtiot eivät sodi keskenään. Oletukselle on kaksi selitystä. Rakenteellisten selitysten mukaan demokratiaan sisältyvät instituutiot, kuten vapaat vaalit, yleinen mielipide ja parlamentarismi, estävät vallanpitäjiä aloittamasta sotaa. Normatiivisten selitysten mukaan valtioiden omaksumat yhteiset liberaalit ja demokraattiset normit ja kulttuuri tekevät sodan epätodennäköiseksi niiden välillä. Demokraattiset valtiot pyrkivät ratkaisemaan kiistat rauhanomaisesti sovittelemalla ja kompromissien avulla aivan kuten sisäpolitiikassakin.¹⁹ Käyty teoreettinen keskustelu näyttäisi kuitenkin viittaavan siihen, että myöskään demokraattinen hallitusmuoto ei välttämättä ole keskeisin tekijä, johon valtioiden välinen rauha Euroopassa perustuu.²⁰

Demokraattinen rauha on nimenomaan toisen maailmansodan jälkeinen ilmiö, joka rajoittuu Pohjois-Amerikkaan ja Länsi-Eurooppaan. Läntisen Euroopan demokraattisten valtioiden välillä vallinnutta rauhaa kylmän sodan aikana voidaan kuitenkin yhtä lailla selittää Neuvostoliiton muodostamalla sotilaallisella turvallisuushalla, Yhdysvaltojen sotilaallisella hegemonialla, Länsi-Euroopan valtioiden liittosuhteella ja niiden yhteisillä intresseillä.²¹ Demokraattisessa rauhan teoriassa annetaan liian suuri painoarvo valtioiden sisäisille tekijöille selitettäessä kansainvälistä politiikkaa ja valtioiden ulkopoliittikkaa. Tästä seuraa oletamus, että demokraattiset valtiot käyttäytyvät eri tavalla kuin autokraattiset valtiot. Historiasta on kuitenkin nähtävissä, että demokraatit käyvät sotia yhtä lailla kuin autokraatit. Demokraattisten ja autokraattisten valtioiden välisissä sodissa demokraattiset valtiot ovat jopa usein olleet aloittajia.²² Demokraattista rauhan teoriaa voidaan tulkita siten, että demokraattiset valtiot voivat saavuttaa turvallisuuden vasta silloin kun ei-demokraattisista valtioista on tullut demokraattisia. Tämä saattaa rohkaista demokraattisia suurvaltoja aggressiiviseen politiikkaan ei-demokraattisia valtioita kohtaan. Esimerkkinä voidaan mainita Yhdysvaltojen sotilaallinen hyökkäys Irakiin maaliskuussa 2003 demokratian levittämisen nimessä.²³

Siitä että EU:n ja NATO:n demokraattiset jäsenvaltiot eivät ole sotineet keskenään, ei voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että puhtaasti demokraattinen maailma takaisi valtioiden välisen rauhan. Demokratiaa ei ensinnäkään voi pi-

¹⁹ Doyle 1996[1983]; Ray 1995; Russett 1993; Morgan & Campbell 1991; Levy 1989a, s. 84–88 ja Doyle 1986.

²⁰ Rasler & Thompson 2005; Rosato 2005; Rosato 2003; E. Henderson 2002; Brown et al. 1996 ja Layne 1995[1994].

²¹ Layne 1995[1994], s. 292–294 ja 326–327; Mearsheimer 1995[1990], s. 121–124; Rosato 2003, s. 599–600 ja Farber & Gowa 1995. Ks. myös Waltz 2000b, s. 7 ja 9–13; M. Elman 1997; M. Elman 1999 ja Huntington 1989. Ks. valtioiden yhteisten intressien merkityksestä demokraattisen rauhan taustalla Gartzke 2000 ja Gartzke 1998.

²² Layne 2006b, s. 121; Levy 2002, s. 359 ja Levy & Thompson 2010b, s. 109. Ks. lisää Rosato 2003, s. 588–599 ja E. Henderson 2002.

²³ Layne 2006b, s. 120–124; Walt 2006[2005], s. 30, 53–55, 58, 62–63, 72, 74, 79–82, 163–164, 219–221 ja 236–237 ja Layne 1995[1994], s. 327–331. Ks. myös Jervis 1991/1992. Yhdysvaltojen sotilaallinen voimankäyttö riippuu siitä, määrittelee se valtion demokraattiseksi vai ei. Ks. lisää Owen 1997; Oren 2003 ja Weart 1998.

tää pysyvänä olotilana, vaan demokraattisesta valtiosta saattaa tulla autokraattinen valtio. Esimerkkinä voidaan mainita 1930-luvun Saksa. Toisaalta myöskään demokraattiset suurvallat eivät käyttäydy yhdenmukaisesti kansainvälisessä politiikassa.²⁴ Myös demokraattiset suurvallat käyvät keskenään valtakamppailua, joka saattaa johtaa aseelliseen konfliktiin. Lisäksi nationalismi demokration vastavoimana voi edistää konfliktia myös demokraattisten valtioiden välillä.²⁵ Elintärkeiden intressien joutuessa vaakalaudalle edes demokraattiset suurvallat eivät pidättäydy uhkaamasta toisiaan sotilaallisen voiman käytöllä. Esimerkkeinä demokraattisten suurvaltojen ajautumisesta keskinäisen sodan partaalle voidaan mainita Britannian ja Ranskan välinen Fašodan kriisi vuonna 1898 ja Ranskan ja Saksan välinen Ruhrin kriisi vuosina 1923–25. Näissä kriiseissä sota vältettiin, koska toinen osapuoli antoi periksi. Perääntyminen ei kuitenkaan johtunut siitä, että nämä demokraattiset suurvallat olisivat olleet haluttomia taistelemaan keskenään. Ranska Fašodan ja Saksa Ruhrin kriisin aikana perääntyivät, koska niiden sotilaallinen voima suhteessa vastapuoleen oli riittämätön. Lisäksi ne olettivat, että kriisin ulkopuoliset suurvallat hyötyvät sodasta niiden kustannuksella.²⁶ Demokraattisen rauhan teorian ongelma on, että siinä ei esitetä yhteisiä kriteerejä, joiden perusteella valtio luokitellaan demokraattiseksi tai ei-demokraattiseksi. Erilaisiin kriteereihin perustuen voidaan väittää, että demokraattisten valtioiden välillä on käyty joko useita sotia tai ei yhtään sotaa.²⁷ Jos ensimmäisen maailmansodan aikainen Saksa määritellään demokraattiseksi valtioksi, demokraattiset suurvallat ovat sotineet keskenään.²⁸

²⁴ Ripsman 2002.

²⁵ Layne 1995[1994], s. 292–295, 320–321 ja 326–327; Mearsheimer 1995[1990], s. 121–124 ja Mearsheimer 2006c, s. 235–236. Vrt. Kupchan 2002a, s. 112–118. Ks. nationalismin ja valtopolitiikan välisestä yhteydestä Mearsheimer 2011b ja nationalismin ja sodan välisestä yhteydestä Van Evera 1998[1994] ja Posen 1993.

²⁶ Layne 1995[1994], s. 294–326; Layne 1997b ja Layne 2001. Vrt. Lynn-Jones 1998a, s. xviii. Myös Britannian ja Yhdysvaltojen välinen sota oli lähellä Yhdysvaltojen sisällissodan aikana vuonna 1861 ja Venezuelan kriisissä vuosina 1895–97.

²⁷ Rosato 2003, s. 600. Ks. myös Spiro 1994. Demokraattinen rauhan teoria on myös tarkennettu muotoon ”liberaalit demokratiat eivät sodi keskenään”. Ks. Owen 1994, s. 93–104 ja 123–125 ja Owen 1997. Esimerkiksi Yhdysvaltojen näkemys demokraattisesta valtiosta on vaihdellut kansainvälispoliittisesta tilanteesta ja valtioiden välisistä suhteista riippuen. Yhdysvalloissa demokraattisina valtiona nähdään Yhdysvaltojen kaltaiset valtiot. Ks. Oren 1995. *Demokraattisten valtioiden välisistä sodista* voidaan mainita esimerkkeinä Britannian ja Yhdysvaltojen ns. vuoden 1812 sota (1812–15), Yhdysvaltojen ja Espanjan sota vuonna 1898, Britannian sodanjulistus Suomelle jatkosodassa joulukuussa 1941 ja Intian ja Pakistanin sota vuonna 1999. *Yhdysvaltojen sisällissota* (1861–65) kyseenalaistaa demokraattisen rauhan teorian logiikan. Jos demokraattiset tekijät eivät kykene estämään sisällissodan syttymistä demokraattisessa valtiossa, miksi ne sen paremmin kykenisivät estämään sodan demokraattisten valtioiden välillä. Käytännössä Yhdysvaltojen sisällissodassa oli kuitenkin kyse kahden demokraattisen valtion välisestä sodasta. Yhdysvalloista irtautuneet Etelä-Carolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia ja Louisiana perustivat helmikuussa 1861 *Amerikan valtioiden konfедераation*, johon myös Texas liittyi maaliskuussa. Sodan syttyessä huhtikuussa 1861 tällä uudella valtiolla oli oma presidentti ja perustuslaki. Vrt. Copeland 2012, s. 69.

²⁸ Yleisen käsityksen mukaan Saksa oli ainakin sisäpolitiikan suhteen demokraattinen valtio. Christopher Laynen mukaan myös Saksan ulkopolitiikka oli yhtä demokraattista kuin Ranskan ja Britannian, joiden katsotaan olleen demokratioita maailmansodan aikana. Ks. Layne

Vastaavasti kylmän sodan jälkeisestä Euroopasta voidaan nostaa esille kaksi ristiriitaista tapausta, jotka ovat Yhdysvaltojen, Britannian, Ranskan ja Saksan hyökkäys Jugoslaviaa vastaan Kosovon sodassa vuonna 1999 ja Venäjän ja Georgian välinen sota vuonna 2008.²⁹ Georgian sodan esimerkki osoittaa, kuinka vaikeaa demokraattisella rauhan teoriolla on selittää Euroopan kylmän sodan jälkeistä vakautta. Jos Venäjä määritellään demokraattiseksi suurvallaksi, Georgian sota muodostaa anomalian, joka on siis ristiriidassa demokraattisen rauhan teorian keskeisempien väitteiden kanssa. Sen sijaan jos Venäjää ei pidetä demokraattisena suurvaltana, demokraattisen rauhan teorian avulla ei lainkaan kyetä selittämään koko Euroopan turvallisuusjärjestelmän vakautta. Näin ollen Euroopan nykyinen vakaus perustuu johonkin muuhun tekijään kuin demokratiaan. Demokratian ja rauhan välinen syy–seuraus-suhde saattaakin toimia pikemminkin siten, että rauha edistää demokratiaa, mikä on näkynyt demokratian leviämisenä itäiseen Keski-Eurooppaan, kuin että demokratia edistäisi rauhaa.³⁰

Kansainväliset instituutiot muodostavat vallitsevan turvallisuusnäkemyksen mukaan kolmannen perustan Euroopan nykyiselle vakaudelle. Keskeinen ajatus tässä on se, että kansainvälisten järjestöjen ja yhteisesti sovittujen kansainvälisten sääntöjen ja normien avulla kyetään rajoittamaan valtioiden valtakäyttöä.³¹ Kylmän sodan jälkeen länsivallat ovat Yhdysvaltojen johdolla pyrkineet kansainvälisten instituutioiden avulla sitomaan muut valtiot liberaaliin länsimaiseen järjestykseen ja poliittiseen, taloudelliseen ja sotilaalliseen yhteistyöhön.³² Euroopan integraatiossa valtioiden välinen institutionaalinen yhteistyö on viety astetta pidemmälle. Euroopan integraation syveneminen nähdään siirtymävaiheena westfalenilaisesta valtiojärjestelmästä postmoderniin järjestykseen, jossa valtioiden rajat, suvereenisuus ja sotilaallinen voima sekä jopa kansallisvaltiot menettävät merkityksensä. Samalla EU pehmeää, etenkin taloudellista ja poliittista, voimaa omaavana siviili- ja normatiivisena valtana tarjoaa muulle maailmalle mallin rauhanomaisista ja sivistyneistä kansainvälisistä suhteista sekä yhteistyöhön perustuvasta turvallisuuden hallinnasta.³³ Näin ollen kansainvälisessä politiikassa, ainakin Euroopassa, on tapahtunut

1995[1994], s. 322–326. Vrt. Waltz 2000b, s. 7 ja Mearsheimer 1995[1990], s. 124. Ks. lisää Oren 1995.

²⁹ Historian tarkastelu osoittaa myös sen, että monesti demokratisoitumisvaiheen aikana suurvalloista tulee aggressiivisempia ja sotaisempia. Ks. lisää Mansfield & Snyder 2005 ja Mansfield & Snyder 1998[1995]. Vrt. myös J. Snyder 2000 ja Zakaria 2003.

³⁰ Rasler & Thompson 2005; Gowa 1999 ja W. Thompson 1996.

³¹ Ks. lisää Hofmann & Mérand 2012; Finnemore & Barnett 2004; Keohane & Martin 2003; Martin 1999; Martin & Simmons 1998 ja Keohane & Martin 1995.

³² Ikenberry 2001, s. 3–20, 23–49 ja 163–273; Ikenberry 2006, s. 19–171, erityisesti s. 111–142 ja Deudney & Ikenberry 1999. Ks. kylmän sodan jälkeisestä läntisestä järjestyksestä myös Anderson et al. 2008.

³³ Ks. lisää Manners 2006; Bretherton & Vogler 2005; Leonard 2005; Webber et al. 2004; Cooper 2003; Kaldor 2003; Manners 2002 ja Linklater 1998.

perustavaa laatua oleva muutos, jonka seurauksena valtioiden välisistä sodista on tullut erittäin epätodennäköisiä.³⁴

Kansainvälisten instituutioiden vahvistuminen yhdessä taloudellisen keskinäisriippuvuuden lisääntymisen ja demokratian leviämisen kanssa on muuttanut myös turvallisuuskäsitteitä kylmän sodan jälkeisessä läntisessä Euroopassa. Valtioihin kohdistuvan sotilaallisen hyökkäyksen uhan sijasta on alettu painottaa yksilöihin, yhteiskuntiin ja koko ihmiskuntaan kohdistuvia turvallisuusuhkia. Turvallisuusuhan lähteenä nähdään yhtäältä valtioiden sisäiset turvallisuusuhat, jotka liittyvät esimerkiksi etnisiin ja uskonnollisiin jännitteisiin sekä valtioiden sortumiseen, hajoamiseen ja toimintakyvyttömyyteen. Toisaalta turvallisuusuhkina nähdään rajat ylittävät globaalit ja transnationaaliset uhat, kuten kansainvälinen terrorismi etenkin Yhdysvaltoihin syyskuussa 2001 kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeen, järjestäytyneet rikollisuus, suuronnettomuudet, ympäristön saastuminen ja ilmaston lämpeneminen, liiallinen väestönkasvu, köyhyys, nälänhädät ja pakolaisvirrat, tartuntataudit ja epidemiat sekä huumeiden ja ihmiskaupan leviäminen.³⁵ Samalla läntisessä Euroopassa keskeiseksi turvallisuusideaksi on noussut valtioiden keskinäisriippuvuutta painottava yhteisen turvallisuuden -käsite, jonka mukaan turvallisuus on mahdollista saavuttaa ainoastaan yhteistyön, yhteisymmärryksen, luottamuksen ja poliittisen sovittelun avulla.³⁶

Kylmän sodan jälkeinen turvallisuuskäsite valtioiden välisestä rauhasta Euroopassa muistuttaa sitä toiveikkuutta, joka ensimmäisen maailmansodan jälkeen kohdistui Kansainliiton kollektiiviseen turvallisuusjärjestelmään.³⁷ Pe-

³⁴ Optimistisen turvallisuuskäsitteen mukaan teollinen vallankumous, maailmansotien kokemukset, ydinaseiden kehittäminen, globalisaatio, taloudellinen keskinäisriippuvuus ja demokratian leviäminen ovat tehneet sodat kehittyneiden teollisuusmaiden välillä epätodennäköisiksi ennen kaikkea siksi, että sotilaallisen voimankäytön taloudelliset, poliittiset ja yhteiskunnalliset kustannukset, riskit ja vaikeudet ovat lisääntyneet samalla, kun sodasta ja alueiden valloituksesta saatavat hyödyt ovat pienentyneet. Toisaalta sotaa ei myöskään enää pidetä kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä toimintana. Ks. Fukuyama 1992, s. 173, 185–190, 255–275, 283, 314–315 ja 328–336; Kaysen 1990; Mueller 1989, s. 13, 219–222, 227 ja 233–234 ja Rosecrance 1986, s. 13–14, 24–25, 32–37, 128–129, 139 ja 159–160.

³⁵ Ks. esim. Brown et al. 2004a; Brown 2003; B. Miller 2001, s. 19–20; Paris 2001; Coker 2002, s. 33–56; Buzan et al. 1998, s. 1–47, 163–171 ja 195–213; Baldwin 1997; Betts 1997; Wæver 1995; Lynn-Jones & Miller 1995a; Baldwin 1995 ja Buzan 1991, s. 1–25, 116–134 ja 328–343.

³⁶ Ks. esim. Knudsen & Jones 2007, s. 38–44 ja B. Miller 2001, s. 20–23. Yhteiseen turvallisuuskäsitteeseen liittyy läheisesti käsite *turvallisuusmuodostelma* (*security complex*), joka viittaa siihen, että valtioiden välillä vallitsee niin suuri keskinäisriippuvuus, että niiden turvallisuusongelmia ei voi käsitellä toisistaan erillään. Ks. lisää esim. Buzan 1991, s. 186–229 ja Buzan et al. 1998, s. 13–20 ja 203–207.

³⁷ Hyde-Price 2007, s. 1, 3, 16–18 ja 20–23; Mearsheimer 2005b, s. 139–140 ja 143–150 ja Lindley-French 2002. Euroopan valtiot ajoivat puolustuksen alas, kun ne vallitsevan idealismin hengessä olettivat, että Kansainliittoon perustuva kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä takaa rauhan. Yhdysvaltojen presidentti Woodrow Wilson (1913–21) julisti uuden aikakauden alkaneen. Hänen mukaansa valtioiden välinen rauha säilyy kansallisen itsemääräämisoikeuden periaatteiden toteuttamisen, kansainvälisen oikeuden vahvistamisen, vapaa-kaupan ja institutionalisoidun multilateraalisen yhteistyön avulla. Kansainliitto vähentää kansainvälistä anarkiaa, kesyttää nationalismin ja takaa rauhan. Ks. kollektiivisesta

rustavaa laatua oleva ongelma näissä selityksissä on vallan (*power*)³⁸ merkityksen vähättely. Vallan merkitystä on kuitenkin mahdotonta sivuuttaa kansainvälisessä politiikassa.³⁹ Jo antiikin Kreikan historioitsija Thukydidēs toi esille ihmisloukuttamiseen liittyvän pysyvän piirteen eli ihmisten halun hallita toisia.⁴⁰ Kylmän sodan alussa klassinen realisti Hans Morgenthau kiteytti kansainvälisen politiikan yhteen lauseeseen: ”kansainvälinen politiikka, kuten kaikki politiikka, on taistelua vallasta”.⁴¹ Tästä on kyse myös kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Vallan tavoittelu tekee kansainvälisestä politiikasta kilpailullista, minkä seurauksena myös valtioiden väliset sotilaalliset yhteenotot ovat mahdollisia. Valta antaa valtioille kyvyn tavoitella poliittisia päämääriä. Thukydidēs:n näkemys vahvemman oikeudesta pätee edelleen kansainvälisessä politiikassa.⁴² Yhdysvaltojen hyökkäys Irakiin keväällä 2003 ilman Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston mandaattia osoittaa ennen kaikkea sitä, että kansainvälisillä instituutioilla ei kyetä rajoittamaan voimakkaiden suurvaltojen voimapolitiikkaa⁴³. Vaikka kansainväliset instituutiot ovat kieltämättä osaltaan vahvistaneet Euroopan vakautta, on kyseenalaista, ovatko ne keskeisin tekijä Euroopan rauhan takaamisessa.

Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä on realismi, joka koostuu useista keskenään kilpailevista ja toisiaan täydentävistä teorioista. Realismin sisäisen teoreettisen keskustelun perusteella nykyrealismi voidaan jakaa kolmeen koulukuntaan: rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin. Realismi tuottaa muista kansainvälisen politiikan lähestymistavoista poikkeavan näkemyksen Euroopan turvallisuusympäristöstä kylmän sodan jälkeen. Sodan ja rauhan jaksot vuorottelevat maailmanhistoriassa. Realismin näkökulmasta kylmän sodan jälkeinen ajanjakso on ymmärrettävä suurvaltojen välisissä suhteissa suursotien väliseksi aikakaudeksi, siis rauhan jaksoksi, joka ennemmin tai myöhemmin päättyy, koska suurvallat käyvät jatkuvaa valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua. Tämän tutkimuksen päämääränä on *selittää rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuvien näkemysten avulla Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta kylmän sodan jälkeen* vuosina 1990–2012. Realismin ajattelussa vakaudella viitataan suurvaltojen väliseen rauhaan, ei sotien puuttumiseen yleisesti. Euroopan voimatasapainojärjestelmä on edelleen anarkkinen kansainvälinen järjestelmä, joka koostuu eurooppalaisista en-

turvallisuusjärjestelmästä esim. Downs 1994; Weiss 1993 ja Kupchan & Kupchan 1995 ja siihen kohdistuneesta kritiikistä esim. Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 353–361; Joffe 1992 ja Morgenthau 1960[1948], s. 298–311 ja 412–424.

³⁸ Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa *vallalla* viitataan joko kansallisiin voimavaroihin tai se nähdään suhteellisenä käsitteenä, jolloin vallassa on kyse vaikutusvallasta. Ks. vallan käsitteen problematiikasta ja määrittämisestä lisää tämän tutkimuksen luvussa 2.2 ja 4.2.1.

³⁹ Carr 2001[1939], s. cv, 97–102 ja 130.

⁴⁰ Thukydidēs 1995, I.76 ja V.105.

⁴¹ Morgenthau 1960[1948], s. 27.

⁴² Vrt. Taliaferro et al. 2009. Ks. Thukydidēs 1995, V.89.

⁴³ *Voimapolitiikalla* tarkoitetaan sotilaallisella voimalla uhkaamista ja sen käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Voimapolitiikka on osa suurvaltojen harjoittamaa *valtapolitiikkaa*, joka on käsitteenä siis laajempi. Ks. valtapolitiikan käsitteen määrittämisestä lisää tämän tutkimuksen luvussa 3.3.

ensimmäisen ja toisen tason suurvalloista sekä niistä alueen ulkopuolisista suurvalloista, jotka ovat sitoutuneet Euroopan turvallisuusjärjestelmään ja suurvaltojen käymään valtakamppailuun ja turvallisuuskilpailuun Euroopassa.

Vaikka valta on keskeinen käsite realismissa, realismista puuttuvat yhteiset indikaattorit, joilla vallan määrä voidaan mitata, ja yhteiset kriteerit, joiden perusteella yksittäinen valtio voidaan määrittellä ensimmäisen tai toisen tason suurvallaksi. Aikaisempaa tutkimusta tarkemmin määritettyjen vallan materiaalistien indikaattorien ja valta-aseman kriteerien perusteella tässä tutkimuksessa kiistetään realismin vallitseva näkemys, jonka mukaan kylmän sodan jälkeinen kansainvälinen järjestelmä on ollut Yhdysvaltojen johtama unipolaarinen järjestelmä. Tutkimuksessa tehty voimasuhdeanalyysi osoittaa, että vaikka Yhdysvallat on voimakkain suurvalta maailmassa ja voidaan puhua Yhdysvaltojen hegemoniakaudesta, kansainvälinen järjestelmä ei ole yksinapainen vaan kolminapainen. Yhdysvaltojen lisäksi myös Venäjä ja Kiina ovat ensimmäisen tason suurvaltoja. Koska Yhdysvallat on sitoutunut jo rauhan aikana Euroopan turvallisuusjärjestelmään, Euroopan nykyinen alueellinen järjestelmä on Yhdysvalloista ja Venäjistä koostuva kaksinapainen järjestelmä. Näiden lisäksi Euroopassa on myös kolme toisen tason suurvaltaa: Saksa, Ranska ja Britannia. Teoreettisena lähtökohtana realismi nostaa tutkimuskohteeksi näiden viiden suurvallan voimasuhteen ja niiden harjoittaman valtapolitiikan.

Euroopan voimatasapainojärjestelmä ei realismin näkökulmasta tarkasteltuna ole niin vakaa kuin ensi silmäyksellä voisi olettaa. Rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin teorioista avautuu useita erilaisia selityksiä suurvaltojen väliselle rauhalle. Toisaalta nämä koulukunnat tuovat esille myös tekijöitä, jotka ovat heikentäneet Euroopan vakautta. Tässä tutkimuksessa pyritään analysoimalla ja vertaamalla realismin teorioiden olettamuksia, näkemyksiä ja johtopäätöksiä sekä realismin sisällä käytyä teoreettista keskustelua löytämään keskeisimmät tekijät, jotka realismin mukaan lisäävät tai horjuttavat alueellista vakautta. Vertailu tuo esille myös koulukuntien ja teorioiden yhtäläisyydet ja erot. Realismi teoreettisena viitekehyksenä nostaa esille yhdeksän tekijää, jotka selittävät alueellista vakautta. Nämä ovat kansainvälisen ja alueellisen järjestelmän rakenne, suurvaltojen välinen voimasuhde: voimatasapaino versus hegemonia, suurvaltojen voimasuhteessa tapahtuvat muutokset, alueen suurvaltojen suurstrategiat ja niiden harjoittama valtapolitiikka, alueen ulkopuolisten suurvaltojen suurstrategiat ja valtapolitiikka Euroopassa, suurvaltojen erilaiset valtapoliittiset päämäärät: status quo versus revisionistiset suurvallat, valtakamppailun voimakkuus versus turvallisuusyhteistyön laajuus, turvallisuusdilemma ja hyökkäys–puolustus-tasapaino.

Tutkimuksessa selvitetään näiden yhdeksän tekijän sisäinen toimintalogiikka ja tämän pohjalta rakennetaan kunkin vakautta selittävän tekijän osalta oma teoreettinen selitysmalli, jonka avulla pyritään analysoimaan millä tavalla kyseinen tekijä joko lisää tai horjuttaa Euroopan alueellista vakautta. Tutkimuksen empiirisessä vaiheessa Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian voimasuhdetta ja niiden Euroopassa kylmän sodan jälkeen harjoittamaa valtapolitiikkaa analysoidaan näiden yhdeksän selittävän tekijän ja laadittujen erillisten selitysmallien avulla. Tällä tavalla pyritään löytämään ne keskei-

simmat tekijät, joiden pohjalle suurvaltojen välinen nykyinen rauha Euroopassa perustuu. Varsinainen tutkimusongelma on, *miksi Euroopan voimatasapainojärjestelmä on realismin näkökulmasta tarkasteltuna ollut suhteellisen vakaa kylmän sodan jälkeen*. Realismista puuttuu teoria alueellisesta vakaudesta. Siksi tämän tutkimuksen teoreettisena tavoitteena on *luoda rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli alueellisesta vakaudesta*.

Tutkimuksessa väitetään ensinnäkin, että alueellisen vakauden selittäminen realismin viitekehyksessä edellyttää rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkemysten yhdistämistä ja toiseksi, että realismin näkökulmasta Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaus on seurausta neljästä tekijästä. Ensinnäkin nykyinen vakaus perustuu Yhdysvaltojen sotilaalliseen hegemoniaan läntisessä Euroopassa. Yhdysvaltojen liittosuhteen jatkuminen kylmän sodan jälkeen Britannian, Ranskan ja Saksan kanssa on lieventänyt näiden suurvaltojen keskinäistä turvallisuuskonfliktia ja estänyt niiden välisen voimakkaan valtakamppailun paluun. Toiseksi Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta johtuen Euroopan voimatasapainojärjestelmä on edelleen Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen vakaa kaksinaapainen järjestelmä. Kolmas vakautta lisäävä tekijä on se, että yhdistynyt Saksa on pysynyt status quo -suurvaltana, joka on toistaiseksi tyytynyt harjoittamaan puolustuksellista suurstrategiaa ja maltillista valtopolitiikkaa. Neljänneksi Saksan, Ranskan ja Britannian karkea keskinäinen voimatasapaino ja yhteinen potentiaalinen turvallisuushukka, Venäjä, ovat luoneet edellytykset niiden väliselle turvallisuusyhteistyölle ja vahvistanut näin läntisen Euroopan vakautta. Näistä neljästä tekijästä Yhdysvaltojen sotilaallista sitoutumista Eurooppaan voidaan pitää ratkaisevimpana tekijänä Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta. Ilman Yhdysvaltoja Venäjällä olisi sotilaallinen hegemonia Euroopassa ja eurooppalaiset suurvallat kävisivät voimakasta valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua. Tästä johtopäätöksestä seuraa se, että Euroopan vakaus heikkenee tulevaisuudessa, kun Yhdysvaltojen valta-asema laskee ja sen hegemoniaan perustuva nykyinen kansainvälinen järjestys päättyy.

Tutkimus jakautuu kolmeen osaan. Luvuissa 2 ja 3 esitetään teoreettinen perusta, jolla Euroopan vakautta realismin viitekehyksessä voidaan tutkia. Luvussa 2 hahmotetaan ensin realismin maailmankuvan näkökulmasta kansainvälisen politiikan luonne ja Euroopan kylmän sodan jälkeisen turvallisuusympäristön keskeisimmät piirteet. Tämän jälkeen pohditaan alustavasti sitä, kuinka rakenteellinen, uusklassinen ja hegemoninen realismi näkevät suurvaltojen valtopolitiikan ja Euroopan turvallisuusympäristön vakauden. Samalla analysoidaan myös sitä, mitä realismi teoreettisena lähtökohtana merkitsee tutkimuksen metodologian kannalta. Luvussa 3 problematisoidaan ensin Euroopan nykyistä voimatasapainojärjestelmää realismin näkökulmasta ja tuodaan esille se, miten Euroopan vakaus on nähty realismiin perustuvassa aikaisemmassa tutkimuksessa. Sen jälkeen pohditaan sitä, mitkä tekijät lisäävät tai horjuttavat alueellista vakautta realismin näkökulmasta tarkasteltuna. Lopuksi esitellään tutkimusasetelma.

Luvut 4–6 ovat tämän tutkimuksen teoreettiset ja empiiriset pääluvut. Ensin näissä luvuissa rakennetaan teoreettinen selitysmalli jokaiselle alueellista

vakautta selittävälle yhdeksälle tekijälle. Sitten tutkitaan varsinaisesti Euroopan voimatasapainojärjestelmää, erityisesti tarkastellaan Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian voimasuhdetta ja niiden harjoittamaa valtapoliittikkaa vuosina 1990–2012. Lopuksi analysoidaan teoreettisten selitystekijöiden avulla sitä, mitä faktatodellisuus kertoo Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaudesta.

Luvussa 4 tutkitaan sitä, millä tavalla yhden suurvallan hegemonia, suurvaltojen välinen voimatasapaino ja suurvaltojen välisessä voimasuhteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Näiden kolmen vakautta selittävän tekijän sisäisen toimintalogiikan analysoinnin pohjalta tutkimuksessa rakennetaan teoreettiset selitysmallit, joiden avulla voidaan selittää yksi-, kaksi-, kolmi- ja moninapaisen alueellisen voimatasajärjestelmän vakautta. Luvun empiirisessä osuudessa selvitetään, kuinka monesta suurvallasta Euroopan nykyinen voimatasapainojärjestelmä koostuu, mikä on näiden suurvaltojen välinen voimasuhde ja onko Euroopassa nousevaa suurvaltaa tai potentiaalista hegemonia. Lopuksi analysoidaan tutkimuksessa tehdyn kolmen voimasuhdeanalyysin johtopäätöksiä teoreettisten selitysmallien avulla.

Luvussa 5 tutkitaan suurvaltojen erilaisia suurstrategioita ja erityisesti sitä, minkälaista suurstrategiaa suurvallat harjoittavat riippuen siitä, ovatko ne ensimmäisen vai toisen tason suurvaltoja, voimakkaita vai heikkoja suurvaltoja, alueella sijaitsevia vai alueen ulkopuolisia suurvaltoja tai status quo- vai revisionistisia suurvaltoja. Tämän tarkastelun pohjalta luvussa rakennetaan realismiin perustuvat teoreettiset selitysmallit, jotka osoittavat, millä tavalla valittu strategia joko lisää tai horjuttaa alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Luvun empiirisessä osuudessa selvitetään, minkälaista suurstrategiaa Euroopan ainoa ensimmäisen tason suurvalta Venäjä ja alueen ulkopuolinen ensimmäisen tason suurvalta Yhdysvallat ovat harjoittaneet Euroopassa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Lopuksi analysoidaan teoreettisten selitysmallien avulla sitä, mitä Yhdysvaltojen ja Venäjän harjoittamat suurstrategiat merkitsevät Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta.

Luvussa 6 tutkitaan suurvaltojen välisen valtakamppailun voimakkuuden ja turvallisuusyhteistyön laajuuden sekä suurvaltojen välisen turvallisuusdilemman ja vallitsevan hyökkäys–puolustus-tasapainon keskinäistä vuorovaikutusta ja sitä, millä tavalla nämä tekijät joko lisäävät tai horjuttavat alueellista vakautta. Tarkastelun pohjalta luvussa rakennetaan teoreettiset mallit, joiden avulla voidaan selittää Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Luvun empiirisessä osuudessa selvitetään, minkälaista suurstrategiaa eurooppalaiset toisen tason suurvallat, Saksa, Ranska ja Britannia, ovat harjoittaneet Euroopassa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Samalla pyritään myös selittämään realismin näkökulmasta sitä, miksi Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäinen liittosuhde ja niiden liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa on jatkunut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ja miksi ne ovat pyrkineet vahvistamaan yhteistä turvallisuuspolitiikkaa. Lisäksi luvun empiirisessä osassa selvitetään, minkälaista strategiaa Venäjä on harjoittanut Baltiassa. Lopuksi analysoidaan tutkimuksen viidennessä ja kuudennessa luvuissa rakennettujen teoreettisten selitysmallien

perusteella sitä, mitä Saksan, Ranskan ja Britannian harjoittamat suurstrategiat, NATO:n laajentuminen ja Venäjän valtopolitiikka Baltiassa merkitsevät suurvaltojen välisen turvallisuuskonfliktin ja Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta.

Tutkimuksen viimeisessä osassa eli luvussa 7 vastataan varsinaisesti esitettyyn tutkimusongelmaan. Pääluvussa esitettyjen johtopäätösten pohdinnan kautta nostetaan esille ne keskeisimmät tekijät, joiden varaan suurvaltojen välinen rauha Euroopan voimatasapainojärjestelmässä on realismin näkökulmasta perustunut kylmän sodan jälkeen. Samalla tutkimuksessa ilmenneiden Euroopan vakautta horjuttavien tekijöiden kautta pohditaan myös nykyistä rauhan jaksoa kylmä sota – kylmä rauha – lämmin rauha -problematiikassa. Lopuksi tutkimuksessa arvioidaan realismin eri koulukuntien ja teorioiden vahvuuksia ja heikkouksia selitettäessä Euroopan kylmän sodan jälkeistä vakautta sekä esitetään rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuva yleinen selitysmalli alueellisesta vakaudesta.

2

REALISMI TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

2.1 Realismin asema nykyisessä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys realismi on yksi kansainvälisen politiikan päälähestymistavoista.¹ Se koostuu monista keskenään kilpailevista ja toisiaan täydentävistä teorioista. Realismissa voidaan erottaa useita koulukuntia, klassinen ja uusklassinen realismi, uusrealismi eli rakenteellinen realismi, puolustuksellinen ja hyökkäyksellinen realismi sekä hegemoninen realismi. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa puhutaan kuitenkin myös yleisemmin realismin paradigmasta, koska nämä teoriat jakavat yhteisen näkemyksen kansainvälisen politiikan logikasta. Realismin logiikan mukaan kansainvälisessä politiikassa on kyse omia, kansallisia etujaan rationaalisesti ajavien valtioiden välisestä jatkuvasta valtakamppailusta tai jopa suoranaisestä selviytymistaistelusta anarkkisessa maailmassa.² Tämä yhteinen näkemys valtapolitiikan keskeisyydestä kansainvälisessä politiikassa pohjautuu siihen, miten suurvallat ovat toistuvasti käyttäytyneet historiassa³ sekä realismin älyllisiin juuriin, jotka ulottuvat aina antiikin Kreikkaan.⁴

¹ Realismista käytetään yleisesti myös nimitystä *poliittinen realismi*. Tällöin halutaan korostaa, että realismissa on kyse kansainvälisen politiikan oppialan yhdestä pääsuuntauksesta eikä filosofisesta tietoteoreettisesta realismista.

² Klassinen realisti Hans Morgenthau on todennut seuraavasti: ”Kansainvälinen politiikka, kuten kaikki politiikka, on taistelua vallasta.” Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 27. Toisen klassisen realistin, Nicholas Spykmanin mukaan ”maailma ilman kamppailua on kuin maailma, jossa ei ole elämää”. Ks. Spykman 1942, s. 12. Realismin näkemys kansainvälisestä politiikasta voidaan kiteyttää kuuteen perusolettamukseen: suvereenit kansallisvaltiot ovat kansainvälisen politiikan tärkeimmät toimijat, kansainvälisen järjestelmän rakenne on anarkkinen, valtion valta ja intressit kytkeytyvät toisiinsa, valtiot toimivat rationaalisesti kansallista etuaan edistäen, kansainvälisen politiikan keskeinen piirre on valtioiden välinen jatkuva valtakamppailu ja sotilaallisella voimalla ja voimapolitiikalla on keskeinen merkitys kansainvälisessä politiikassa. Ks. lisää luku 2.2. Toisaalta realismin klassikoina pidetyt henkilötkin määrittelevät realismin eri tavalla. Vrt. esim. Donnelly 2000, s. 7–8. Luvussa 2.3 tarkastellaan realismin koulukuntien välisiä eroja.

³ Historian tapahtumat muodostavat perustan, joihin realismin teorioiden oletukset pohjautuvat. Realistit pyrkivät teoriapohjaiseen tutkimukseen, jossa menneisyyden tosiasioilla, siis kansainvälisen politiikan tapahtumilla, on keskeinen asema. He käyttävät tätä historian dataa empiirisenä todistusaineistona niin uusien teorioiden rakentamisessa kuin vanhojen teorioiden testaamisessa ja kehittämisesäkin. Realistit pyrkivät historiallisten tapaus-tutkimusten pohjalta tekemään ajasta tai paikasta riippumattomia yleistyksiä kansainvälisestä politiikasta ja suurvaltojen valtapolitiikasta. Tutkimuksen päämäärä on myös tuottaa tulevaisuuteen liittyviä realismin teoriaan perustuvia ja poliittisesti relevantteja väitteitä. Ks. esim. Levy 2001, s. 39–40, 42 ja 48–50 ja C. Elman & M. Elman 2001b, s. 12–14.

⁴ M. J. Smith 1986, s. 4–15. Ks. lisää Frankel 1996c.

Ensimmäisenä realistina länsimainen oppihistoria pitää historioitsija Thukydidisiä, joka kirjoituksissaan peloponnesolaissodista (431–404 eKr.) nosti esiin kaupunkivaltioiden välisen valtakamppailun sekä valtioiden välisten voimasuhteiden muutosten ja liittoutumien vaikutuksen sodan syntyyn ja kulkuun.⁵ Toisena realismin edelläkävijänä mainitaan yleensä renessanssiajan firenzeläinen diplomaatti Niccolò Machiavelli. Hänen ajatteluunsa pohjautuu nykyaikainen käsitys kansallisesta edusta, joka realismin mukaan on valtioiden ulkopolitiikan keskeinen lähtökohta ja ohjenuora.⁶ Kolmantena merkittävänä realismin oppi-isänä pidetään englantilaista filosofia Thomas Hobbesia, jonka käsityksiin voidaan palauttaa realismin pessimistinen näkemys sotien toistumisesta anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä.⁷ Realismien historiallisiin juuriin kuuluu myös voimatasapaino-ajattelu, jonka alkuperä liitetään yleisesti joko renessanssiajan Italiaan tai Westfalenin rauhaan 1648 ja modernin valtiojärjestelmän syntyyn.⁸ Toinen keskeinen käsite on reaalipolitiikka, joka palautuu Saksan valtakunnankanslerin Otto von Bismarckin valtion etuun ja valtioiden väliseen voimasuhteeseen perustuvaan ulkopolitiikkaan 1800-luvun lopulla.⁹ Realismi on saanut vaikutteita myös 1900-luvun vaihteessa syntyneestä geopolitiikasta, jonka avulla pyritään selvittämään maantieteen vaikutusta valtioiden ulkopolitiikkaan.¹⁰ 1600–1700-lukujen merkantilismin taloudelliset opit oma-varaisuuden ja protektionismin merkityksestä valtion vauraudelle ja voimalle ovat niin ikään vaikuttaneet keskeisesti realismin ajatteluun.¹¹ Realismi muotoutui kansainvälisen politiikan tutkimuksen suuntauksena varsinaisesti 1940-

⁵ Thukydidisin mukaan peloponnesolaissodan teki väistämättömäksi Ateenan vallan kasvu ja sen Spartassa aiheuttama pelko. Ks. tarkemmin Thukydidies 1995 tai Thucydides 1982. *Meloksen dialogia* (V, 85–113) pidetään realismin eräänä tärkeänä kulmakivenä. Vrt. esim. C. Elman 2007, s. 11; Sterling-Folker 2006e, s. 15 ja Donnelly 2000, s. 23.

⁶ Ks. Machiavellin ajattelusta tarkemmin teoksissa ”*Rubtinas*” ja ”*Valtiollisia mietelmiä*”: Machiavelli 1998[kirjoitettu 1513–17]; Machiavelli 1999[1532]; Machiavelli 1996 ja Machiavelli 2003[1532]. *Kardinaali Richelienn* aikana Ranska omaksui ensimmäisenä valtiona kansallisen edun (*raison d'état*) periaatteen ulkopolitiikkansa ohjenuoraksi kolmikymmenvuotisen sodan (1618–48) yhteydessä. Ks. lisää Kissinger 1995[1994], s. 56–77 ja Sturdy 2004, s. 11–86 ja 149–160. Ks. valtion edusta realismin ajattelun perustana lisää esim. Haslam 2002, s. 17–88.

⁷ Ks. Hobbesin ajattelusta tarkemmin teoksessa ”*Leviathan*”: Hobbes 1999[1651] tai Hobbes 1985[1651]. Realismien oppialaan ovat vaikuttaneet myös *Sun Tzun*, *Jean-Jacques Rousseau*, *Carl von Clausewitzin*, *Alexander Hamiltonin* ja *Max Weberin* ajatukset ja kirjoitukset. Ks. Taliaferro et al. 2009, s. 14–15 ja C. Elman 2008, s. 17. Ks. lisää myös esim. M. J. Smith 1986.

⁸ Sheehan 1996, s. 24–52; C. Elman 2003, s. 7–9 ja Haslam 2002, s. 89–127.

⁹ Ks. reaalipolitiikasta lisää esim. Kissinger 1995[1994], s. 103–169 ja Haslam 2002, s. 183–246. Ks. Bismarckin politiikasta lisää esim. Kissinger 1995[1994], s. 94–95, 103–167, 171–172, 210–211 ja 217; C. Clark 2006, s. 518–555; Williamson 1986; Kent 1978; Medlicott & Covney 1972 ja Hamerow 1972.

¹⁰ Haslam 2002, s. 162–182. Klassisen realistin Spykmanin teokset edustavat ”*geopoliittista realismia*” parhaimmillaan. Ks. lisää esim. Spykman 1942. Toisena geopolittisena realistina voidaan mainita Zbigniew Brzezinski. Ks. lisää Brzezinski 1997. Geopolitiikan klassikkoteos on Mackinder 1919. Geopolitiikasta lisää esim. Sempa 2002 ja S. Cohen 2003.

¹¹ Haslam 2002, s. 128–161. Vrt. esim. Gilpin 1987, s. 32 ja Heginbotham & Samuels 1999, s. 197–201.

luvulla ja tämä *klassinen realismi* oli kansainvälisen politiikan ja turvallisuustutkimuksen hallitseva lähestymistapa kylmän sodan aikana.¹²

Realismin pitkäaikainen dominanssi kansainvälisen politiikan tutkimuksessa perustuu siihen, että sen ydinkäsitteet valta, turvattomuus ja selviytyminen ovat universaaleja ja pätevät ajasta ja paikasta riippumatta. Realismin suhteellinen sisäinen yhtenäisyys myös luo vankemman pohjan kansainvälisen politiikan selittämiseksi kuin useimmat muut teoreettiset lähestymistavat. Realismin paradigma tarjoaa mallin, jonka avulla kansainvälistä politiikkaa voidaan tarkastella ja selittää teoreettisesti.¹³ Realismia pidetään kylmän sodan jälkeen edelleen johtavana teoreettisena lähestymistapana, vaikka suurin osa kansainvälisen politiikan tutkijoista edustaakin jotain toista lähestymistapaa. Realismin asemaa haastavat sekä vanhat kansainvälisen politiikan teoreettiset lähestymistavat, kuten liberalismi ja englantilainen koulukunta, että uudet lähestymistavat, kuten konstruktivismi ja kriittiset teoriat. Realismin vahvaa asemaa heijastaa se, että näidenkin kansainvälisen politiikan lähestymistapojen edustajat edelleen asemoivat näkemyksensä suhteessa realismin paradigmaan, joka on säilyttänyt paikkansa teoreettisen keskustelun keskipisteessä.¹⁴

¹² Ks. esim. Walt 1998, s. 31 ja Mearsheimer 2002b, s. 23 ja 25. *Klassisen realismin* mukaan kansainvälisen politiikan luonne, jatkuva valtakamppailu, johtuu luonnostaan vallanhaluista ihmisistä eikä niinkään kansainvälisen järjestelmän anarkkisesta rakenteesta seuraavasta turvattomuudesta. Valtiot pyrkivät maksimoimaan valtansa. Pahuus kuuluu ihmisen luonteeseen. Ihmisten välinen valtataistelu on siis ajasta ja paikasta riippumaton universaali ilmiö. Klassisen realismin merkittävimpana edustajana voidaan pitää Hans *Morgenthaut*. ”*Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*” on klassisen realismin klassikkoteos. Ks. Morgenthau 1960[1948]. Morgenthauin ajattelusta esim. M. J. Smith 1986, s. 134–164. Muis- ta klassisen realismin edustajista ja samalla realismin uranuurtajista voidaan mainita ennen kaikkea Carr 2001[1939]; Schwarzenberger 1941; Spykman 1942; Kissinger 1957; Kennan 1985[1951]; Kennan 1954; Niebuhr 1960[1932]; Niebuhr 1944 ja Wolfers 1965[1962]. Ks. lisää esim. Lieber 2009 ja D. Clinton 2007. Kansainvälisen politiikan oppialalla on käyty keskustelua siitä, oliko Edward Carr realisti vai ei. John Mearsheimerin mukaan Carria voidaan pitää realistina, koska hän painotti vallan ja valtapolitiikan merkitystä suhteessa valtioiden idealistisiin päämääriin kansainvälisessä politiikassa. Ks. Mearsheimer 2005b, s. 140–144. Vrt. myös esim. C. Elman 2008, s. 17 ja Donnelly 2000, s. 26–27.

¹³ Buzan 1996, s. 48, 50, 55–56 ja 60–63. John Vasquezin mukaan realismin paradigma on auttanut kehittämään kansainvälisen politiikan tieteellistä tutkimusta kahdella tavalla. Ensimmäkin realismi on osoittanut, että tieteen täytyy olla empiiristä ja teoreettista eikä vain normatiivista ja kapeasti historiallista. Toiseksi realismi on tuottanut paradigman, joka on antanut tutkimusyhteisölle mahdollisuuden kehittää yhteisen tutkimusagendan, jota on voitu seurata systemaattisesti ja kumulatiivisesti. Ks. Vasquez 1998, s. 39. Kansainvälisen politiikan oppialan piirre on moniparadigmaisuus. Toisin sanoen kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on monia paradigmoja, joilla on omat tieteelliset maailmankuvansa ja näkemyksensä kansainvälisen politiikan luonteesta. Kylmän sodan aikaisista lähestymistavoista ks. esim. P. Morgan 2007 ja Doyle 1997.

¹⁴ Sterling-Folker 2006e, s. 13 ja Buzan 1996, s. 48, 50 ja 56. Ks. myös Layne 2009a, s. 104, 106 ja 132; Collins 2007b; Dunne & Schmidt 2005, s. 161, 165 ja 180; B. Schmidt 2002, s. 9 ja C. Wight 2002, s. 31. Tällä hetkellä kansainvälisen politiikan tutkimuksen kolme tärkeintä tutkimussuuntausta ovat realismi, liberalismi ja konstruktivismi. Kansainvälisen politiikan teoriakeskustelua on leimannut näiden ”paradigmojen välinen sota”, toisin sanoen näiden kolmen lähestymistavan välinen keskustelu siitä, miten maailma toimii ja mitkä tekijät muokkaavat kansainvälisiä lopputuloksia. Ks. Walt 1998 ja J. Snyder 2004. Ks. realismin ja

Kritiikki realismia kohtaan on voimistunut kylmän sodan jälkeen. Kriitikin mukaan realismi ei kykene selittämään kylmän sodan rauhanomaista päätymistä, siis sitä, että Neuvostoliitto vetäytyi vapaaehtoisesti itäisestä Keski-Euroopasta.¹⁵ Realismin lähempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että tämä kritiikki ei pidä paikkaansa. Realismisahan oletetaan, että suurvaltojen voimasuhteessa tapahtuvat muutokset heijastuvat niiden valtapolitiikkaan. Kylmän sodan aiheutti Neuvostoliiton vallan kasvu ja sen lännessä nostattama pelko. Suurvaltojen välinen voimatasapaino kuitenkin esti suursodan. Vastaavasti kylmä sota päättyi, kun Neuvostoliiton valta-asema laski suhteessa Yhdysvaltoihin. Toisen realismiin perustuvan näkemyksen mukaan Yhdysvalloilla oli hegemonia jo kylmän sodan aikana ja Neuvostoliitto oli hegemonin haastaja. Tämän selityksen mukaan suurvaltojen välinen sota on todennäköisin, vaikka ei välttämätön, silloin kun hegemonin valta laskee ja haastajasuurvallan valta nousee. Kylmän sodan aikana suursotaa ei syttynyt, koska Neuvostoliiton valta-asema suhteessa Yhdysvaltoihin alkoi laskea ennen kuin se saavutti voimatasapainon. Kummankaan realismiin perustuvan selitysmallin mukaan Neuvostoliiton ei siis ollut rationaalista aloittaa suursotaa Yhdysvaltoja vastaan.¹⁶

Kriitikin mukaan realismi ei myöskään kykene selittämään kylmän sodan jälkeen tapahtunutta muutosta kansainvälisessä politiikassa eikä liioin Euroopan nykyisen turvallisuusympäristön monia keskeisiä piirteitä, kuten esimerkiksi Euroopan integraatiota. Eurooppalainen ja amerikkalainen kansainvälisen politiikan tutkimus ovat pitkälle eriytyneet toisistaan. Eurooppalaisessa tutkimuksessa vallitsevat konstruktivismi ja muut uudet, enemmän tai vähemmän kriittiset, lähestymistavat. Sen sijaan Yhdysvalloissa kansainvälisen politiikan teoriakeskustelua käydään konstruktivismin noususta huolimatta erityisesti realismin eri koulukuntien välillä sekä myös realismin ja liberalismin välillä. Kiinnostus realismia kohtaan on itse asiassa lisääntynyt kylmän sodan jälkeen ja Yhdysvalloissa vaikuttaa jo uusi realistien sukupolvi.¹⁷ Voidaankin sanoa, että realismilla on paradoksaalinen asema nykyisessä kansainvälisen politiikan

liberalismin välisestä keskustelusta lisää esim. Keohane 1986a; Baldwin 1993; Powell 1994; Kegley 1995 ja Brown et al. 1995.

¹⁵ Ks. realismiin kohdistuneesta kritiikistä esim. May et al. 2010; Guzzini 2004; Legro & Moravcsik 1999; Vasquez 2003[1997]; Ruggie 1995; Lebow & Risse-Kappen 1995; Holsti 1995; Schroeder 1995[1994]; Lebow 1994 ja Kegley 1993.

¹⁶ Schweller & Wohlforth 2000; Waltz 1995[1993], s. 43–48 ja Wohlforth 1995[1994/1995], s. 4, 7–11, 17–31 ja 35–37. Kenneth Waltz totesi kylmän sodan loppupuolella, että kylmä sota perustuu kansainvälisen järjestelmän rakenteeseen ja kestää yhtä kauan kuin rakennekin. Kylmä sota päättyi, kun Neuvostoliitto hajosi ja järjestelmä lakkasi olemasta kaksinapainen. Ks. Waltz 1986c, s. 343; Waltz 1989, s. 52 ja Waltz 2000b, s. 39.

¹⁷ Wæver & Buzan 2007, s. 385 ja 393–398; Little 2007a, s. 213 ja Wæver 2004. Realismi edustaa edelleen johtavaa lähestymistapaa kahdessa merkittävässä amerikkalaisessa kansainvälisen politiikan ja turvallisuustutkimuksen tieteellisessä aikakausikirjassa, ”*International Security*” ja ”*Security Studies*”. Realismin näkökulmasta turvallisuustutkimuksessa on edelleen kyse sotilaallisesta turvallisuudesta. Stephen Walt rajaa turvallisuustutkimuksen sotilaallisen voiman uhan, käytön ja rajoittamisen tutkimiseen. Ks. Walt 1991b, s. 212–213. Benjamin Miller puolestaan rajaa turvallisuustutkimuksen sodan ja rauhan selittämiseen. Eivät sotilaallisilla kysymyksillä on merkitystä vain silloin, kun ne liittyvät valtaan, voimaan tai epäsuorasti muihin sotilaallisiin kysymyksiin. Ks. B. Miller 2001, s. 26–29.

tutkimuksessa. Realismiin suhtaudutaan niin kuolleena kuin hallitsevanakin lähestymistapana.¹⁸ Realismin vaikutus eurooppalaiseen turvallisuustutkimukseen on jäänyt vähäiseksi, vaikka toki myös Euroopassa on tehty tutkimuksia realismin viitekehyksessä.¹⁹ Eurooppalaisista realisteista voidaan mainita brittiläinen Adrian Hyde-Price, saksalainen Josef Joffe ja tanskalainen Birthe Hansen.²⁰ Sen sijaan Suomessa ei viimeaikoina ole tehty juuri lainkaan realismiin perustuvaa kansainvälisen politiikan tutkimusta.²¹ Realismin viitekehykseen tukeutumisen puolesta tässä tutkimuksessa puhuu siis ensinnäkin se, että Euroopassa realismiin perustuvaa kansainvälisen politiikan tutkimusta on ollut vähän ja toiseksi se, että Suomessa ei ole tutkittu Euroopan nykyisen turvallisuusjärjestelmän vakautta realismin viitekehyksessä.

Realismiin perustuvan tutkimuksen vähäisyys Euroopassa on osittain seurausta vallitsevasta optimistisesta turvallisuusnäkemyksestä, jonka mukaan kansainvälisessä politiikassa ja Euroopan turvallisuusympäristössä on tapahtunut fundamentaalinen muutos eikä realismin näkemys kansainvälisen politi-

¹⁸ Wohlforth 2001, s. 233. Mearsheimer väittää, että uudella idealismilla on tällä hetkellä jopa vahvempi asema brittiläisessä kansainvälisen politiikan tiedeyhteisössä kuin maailmansotien välisellä ajanjaksolla. Mearsheimerin mukaan yhteistä näille nykypäivän idealisteille, siis konstruktivismiin, englantilaisen koulukunnan, kriittisen turvallisuustutkimuksen ja postmodernismin edustajille, on pyrkimys kuvata maailma sellaiseksi, jossa valta, erityisesti sotilaallinen voima, suurvaltojen välinen valta- ja turvallisuuskamppailu sekä valtapolitiikka ovat menettäneet merkityksensä. Ks. Mearsheimer 2005b, s. 139–140 ja 143–150.

¹⁹ Ks. esim. Rynning 2011a; Rynning 2011b; Fiammenghi 2011; Cladi & Webber 2011; Kluth & Pilegaard 2011; Dyson 2010; Dyson 2008; Strömviik 2005; Wivel 2005; Wivel 2004 ja Rynning 2001/2002.

²⁰ Adrian Hyde-Price on tarkastellut Euroopan turvallisuutta rakenteellisen realismin näkökulmasta. Ks. Hyde-Price 2007. Hyde-Price oli alun perin englantilaisen koulukunnan edustaja ja konstruktivist, josta tuli realisti, kun hän, omien sanojensa mukaan, havaitsi näiden lähestymistapojen rajallisuuden selittää kansainvälistä politiikkaa. Ks. Hyde-Price 2007, s. xiii–xiv. Josef Joffe on puolestaan tarkastellut Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaa realismin näkökulmasta. Ks. esim. Joffe 2007[2006] ja Joffe 2002. Birthe Hansen on keskittynyt tutkimuksissaan Yhdysvaltojen johtamaan unipolaariseen järjestelmään. Ks. Hansen 2011; Hansen et al. 2009 ja Hansen 2000.

²¹ Esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella työskennelleistä strategian ja kansainvälisen politiikan opettajista viisi on väitellyt 2000-luvulla. Näistä väitöskirjatutkimuksista neljä edustaa enemmän tai vähemmän konstruktivismia. Ks. tarkemmin Raitasalo 2005; Sirén 2009; Kerttunen 2009 ja Linnéll 2009. Kaarle Lagerstamin tutkimuksessa on kyse NATO:n sotilaallisen rakenteen muutoksesta, vaikka hän tukeutuikin teoreettisessa viitekehyksessään osittain kahteen realismin teoriaan, Stephen Waltin uhkatasapainoteoriaan ja Glenn Snyderin liittodilemmateoriaan. Lisäksi tutkimuksen lähempi tarkastelu osoittaa myös, että Lagerstamia ei voi pitää puhtaana realistina. Ks. lisää Lagerstam 2005. Muista väitöskirjatutkimuksista voidaan mainita Juha Marteliuksen Venäjän sotilaspolitiikkaa käsittelevä tutkimus, jonka analyttisenä viitekehyksenä on klassinen geopolittinen realismi. Marteliuksen tutkimuksen teoreettinen puoli jää kuitenkin suppeaksi eikä tutkimus myöskään edusta nykyrealismia. Ks. Martelius 1999. Pekka Visuri on niitä harvoja suomalaisia tutkijoita, joiden näkemysten taustalla on selkeästi realismin maailmankuva ja perusolettamukset. Visuri ei kuitenkaan aseta näkemyksiään realismin teoreettiseen viitekehykseen. Ks. esim. Visuri 2002; Visuri 1999 ja Visuri 2007. Toisena Suomen turvallisuuspoliittiseen keskusteluun osallistuvana ”realistina” voidaan mainita historioitsija Max Jakobson. Ks. Jakobson 1998.

kan logiikasta ole enää pätevä. Realismin epäsuosion taustalla on kuitenkin nähtävissä myös, että monien tutkijoiden realismikritiikki näyttää perustuvan joko väärään tulkintaan realismista tai peräti sen väärinymmärtämiseen.²² Kriittikissä ei ole otettu huomioon, että vaikka realismi on kansainvälisen politiikan teorioista lähimpänä yleistä teoriaa (*grand theory*)²³, realismi ei kuitenkaan ole yleinen teoria, jolla voitaisiin selittää kansainvälinen politiikka kokonaisuudessaan. Teoriat pelkistävät ja yksinkertaistavat monimutkaista reaalimaailmaa selittäessään kansainvälistä politiikkaa. Jokaisella teorialla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa eikä yhdenkään teorian avulla voi selittää kaikkea. Kriittikissä ei ole myöskään otettu huomioon sitä, että realismin teoriat ovat käytännössä joko teorioita kansainvälisistä lopputuloksista, eli esimerkiksi siitä, miksi sodat ja voimatasapaino toistuvat kansainvälisessä järjestelmässä, tai teorioita suurvaltojen käyttäytymisestä. Pienet ja heikot valtiot eivät kykene harjoittamaan sellaista valtapolitiikkaa, jota realismin teorioissa oletetaan. Esimerkiksi voimatasapainoteorian mukaan valtiot pyrkivät tasapainottamaan voimakasta valtiota. Suurvallat toimivatkin ensisijaisesti näin. Sen sijaan pienet valtiot toimivat monesti voimatasapainoteorian vastaisesti ja hakevat voimakkaan suurvallan suojelua ja liittoutuvat sen kanssa.²⁴

2.2 Euroopan turvallisuusympäristön hahmottaminen realismin maailmankuvan näkökulmasta

Viitekehystenä realismi tuottaa muista kansainvälisen politiikan teoreettisista lähestymistavoista poikkeavan näkemyksen kansainvälisen politiikan luonteesta ja samalla myös erilaisen näkemyksen Euroopan turvallisuusympäristöstä kylmän sodan jälkeen. Tämä on seurausta jo pelkästään siitä, että realismilla on erilainen maailmankuva, toisin sanoen näkemys kansainvälisen politiikan logiikasta, kuin esimerkiksi sen päähaastajilla liberalismilla tai konstruktivismilla. Maailmankuvassa on pohjimmiltaan kyse tieteenfilosofiaan liittyvästä *ontologisesta* näkökulmasta, siis siitä, mistä tekijöistä realismin mukaan kansainvälinen politiikka muodostuu, mikä siinä on keskeistä ja miten kansainväliset suhteet toimivat. Maailmankuva painottaa tietynlaisia asioita, toimijoita ja päämääriä sekä kertoo, miten ne ovat yhteydessä toisiinsa. Samalla se jättää toisia tekijöitä joko huomioimatta tai taka-alalle.²⁵ Toisin sanoen realismin maailmankuva luo

²² Ks. Mearsheimer 2005b, s. 139–140 ja 143–150; Hyde-Price 2007, s. 2–3, 16 ja 20 ja J. Snyder 2004, s. 55–56 ja 60. Vrt. myös Kagan 2008 ja Mearsheimer et al. 2005.

²³ Barry Buzanin mukaan realismin suhteellinen tieteellinen yhtenäisyys ja sen keskittyminen universaaleihin ideoihin, valtaan ja turvattomuuteen, tarjoavat perustan rakentaa kansainvälisen politiikan suurteorian. Ks. Buzan 1996, s. 62–63.

²⁴ Sterling-Folker 2006d; Sterling-Folker 2006a; Mearsheimer 2001b, s. 8–12; J. Snyder 2004 ja Walt 1998. Ks. teorioiden merkityksestä kansainvälisen politiikan selittämisessä Griffiths 2007; Sterling-Folker 2006c; Dunne et al. 2006; Dougherty & Pfaltzgraff 1997; Doyle & Ikenberry 1997 ja Rosenau & Durfee 1995.

²⁵ Griffiths 2007b, s. 1–5 ja 9–10 ja Langlois 2007, s. 152–153. Uusien lähestymistapojen nousu realismin haastajiksi ja kansainvälisen politiikan oppialan hajaantuminen ovat vilkuttaneet tieteenfilosofista keskustelua viime vuosikymmeninä. Ks. Langlois 2007, s. 155–

kehysten tämän tutkimuksen näkemykselle kansainvälisen politiikan olennaisesta luonteesta ja Euroopan kylmän sodan jälkeisen turvallisuusjärjestelmän keskeisimmistä piirteistä. Tutkimuksen päämääränä ei kuitenkaan ole verrata tätä realismista avautuvaa selitystä liberalismiin tai konstruktivismiin tarjoamaan selitykseen. Tutkimuksessa ei myöskään pyritä osoittamaan realismin tarjoaman selityksen paremmuutta suhteessa muiden lähestymistapojen selitysmalleihin. Euroopan turvallisuusympäristöä voidaan tarkastella useasta teoreettisesta näkökulmasta, joiden kautta avautuu useita ”oikeita” selityksiä. Tässä tutkimuksessa tutkimuskohdetta katsotaan siis ainoastaan realististen linssien läpi ja kerrotaan näin vain toinen puoli tarinasta, siis Euroopan turvallisuusjärjestelmästä kylmän sodan jälkeen.

Maailmankuvansa mukaisesti realismi näkee suurvaltojen välisen valtakamppailun ja turvallisuuskilpailun pysyvinä piirteinä anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Niin ikään sota on realismin mukaan väistämätön ja joskus tarpeellinenkin osa suurvaltojen toimintaa, politiikan jatke. Sotia ei kyetä eliminoimaan, vaikka haluttaisiinkin. Tämä realismin malli jatkuvasta valtakamppailusta on toistunut, kuten Euroopan historia osoittaa, suurvaltojen käyttäytymisessä vuosisatojen ajan ja samalla se on ollut myös keskeinen syy sotien taustalla. Realistit näkevät historian siis syklisenä, ei progressiivisena. Yhteistä realismin teorioille on niiden pessimistinen suhtautuminen ikuisen rauhan mahdollisuuteen.²⁶ Juuri tämä pessimistinen näkemys kansainvälisen politiikan luonteesta erottaakin realismin liberalismista.²⁷ Realismin ydinkäsitteiden ajattomuus ei kuitenkaan merkitse determinististä maailmankuvaa. Uni-

156 ja Wæver 1996. Ks. lisää esim. C. Wight 2002. *Ontologiassa* on kysymys siitä, miten tutkija ymmärtää tutkittavan kohteen: onko olemassa objektiivista todellisuutta (objektivismi) vai onko maailma vain ihmisten kokemuksen subjektiivinen tuote (subjektivismi) ja onko todellisuus aineellista (materialismi) vai ei-aineellista (idealismi).

²⁶ Taliaferro et al. 2009, s. 14–15; C. Elman 2008, s. 15–16; Hyde-Price 2007, s. 30–32; Mearsheimer 2005b; Mearsheimer 2005e; Mearsheimer 2001b, s. 14–27; Donnelly 2000, s. 1–2, 73–77 ja 195–200; Mastanduno & Kapstein 1999, s. 4 ja 7–8; Mastanduno 1999, s. 19–22; Schweller 1999, s. 28–29; Schweller 2003[1997], s. 74–75; Walt 2003[1997], s. 61; Frankel 1996b, s. xiii–xviii; Gilpin 1996, s. 6–8; C. Elman 1996b, s. 18–21 ja 26; Buzan 1996, s. 50–59; Wæver 1996, s. 150–154; Lynn-Jones & Miller 1995b, s. ix–x; Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 336–339 ja 374–376; Layne 1995[1994] ja M. J. Smith 1986, s. 218–221.

²⁷ Tästä poikkeuksena voidaan mainita eräät puolustukselliset realistit. Ks. esim. Glaser 1995[1994/1995]. *Liberalismi* omaa realismia optimistisemmän näkemyksen kansainvälisen politiikan laadullisesta muutoksesta parempaan. Sen mukaan valtioiden välinen keskinäisriippuvuus on lisännyt yhteistyötä ja vähentänyt sotilaallisen voiman käyttökelpoisuutta kansainvälisessä politiikassa. Ks. lisää esim. Doyle 2008; Ikenberry 2006; Ikenberry 2001; Moravcsik 1997; Keohane & Nye 2001[1977]; Keohane 1993; Keohane 1989; Young 1989; Rosecrance 1986; Rosenau 1980; Haas 1958 ja Deutsch et al. 1957. *Kriittiset teoriat* väittävät realismin itsessään olevan este rauhanomaisemmalle maailmalle. Tämän kritiikin mukaan realismin ongelma ei ole ainoastaan siinä, että se epäonnistuu konfliktien syiden selittämisessä, vaan myös siinä, että se edesauttaa konfliktin syntyä ja säilymistä. Ks. Frankel 1996b, s. xii–xiii; Jervis 1998, s. 974; Mearsheimer 2005b, s. 139–140 ja 143–150 ja Buzan 1996, s. 53–54. Ks. kriittisen koulukunnan turvallisuusajattelusta esim. Krause & Williams 1997 ja Kubáľková et al. 1998.

versaalista luonteestaan huolimatta realismin maailmankuva on olemukseltaan ehdollinen ja tilannesidonnainen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tilanteesta riippuen suurvaltojen välinen valtakamppailu joko johtaa tai ei johda sotaan. Kylmän sodan jälkeen Yhdysvallat ja Venäjä ovat käyneet valtakamppailua Euroopassa, mutta ne eivät kuitenkaan ole ajautuneet keskinäiseen sotaan. Jatkuva valtakamppailu ei myöskään tarkoita sitä, että suurvaltojen yhteistyö olisi mahdotonta. Esimerkiksi kylmän sodan aikana alkanut Ranskan, Saksan ja Britannian yhteistyö läntisessä Euroopassa on jatkunut myös kylmän sodan jälkeen.

Ontologinen näkemys kansainvälisestä politiikasta ohjaa myös tutkimuskohteen valintaa, toisin sanoen sitä, mitä tutkitaan ja mitä pyritään selittämään.²⁸ Realismien maailmankuvan mukaan keskeisin pürre kansainvälisessä politiikassa on siis se, että suvereenit valtiot pyrkivät ajamaan omaa kansallista etuaan ja käyvät jatkuvaa valtakamppailua anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Realismien näkökulmasta tarkasteltuna kylmän sodan jälkeinen kansainvälinen järjestelmä on edelleen suvereenista valtioista koostuva valtiojärjestelmä²⁹, mistä johtuen valtiot myös ovat tärkeimmät toimijat kansainvälisessä politiikassa.³⁰ Realismien teoriat ovat kuitenkin etupäässä teorioita nimenomaan ja vain suurvaltojen valtapolitiikasta. Pienet valtiot eivät kykene toimimaan kansainvälisessä politiikassa sellaisella tavalla kuin realismissa oletetaan valtioiden käyttäytyvän. Realismien teorioissa valtioilla siis viitataan käytännössä suurvaltoihin.³¹ Myös valtion suvereenisuus on realismissa nimenomaan suurvaltoihin liittyvä käsite. Ainoastaan suurvalloilla on niin sanottu westfalenilainen suvereenisuus, joka ilmenee niiden kykynä toimia itsenäisesti kansainvälisessä politiikassa ja päättää riippumattomasti sisäisistä asioistaan. Mitä voimakkaampi suurvalta on, sitä vähemmän muut suurvallat kykenevät vaikutta-

²⁸ Griffiths 2007b, s. 1–5 ja 9–10 ja Langlois 2007, s. 152–153.

²⁹ Nykyaikaisen valtiojärjestelmän synty yhdistetään vuonna 1648 Osnabrückissä ja Münsterissä solmittuun *Westfalenin rauhaan*, joka päätti kolmikymmenvuotisen sodan. Ks. esim. Ertman 1997, s. 252–262. Ks. Euroopan valtiojärjestelmästä lisää Osiander 1994. Jack Levyn mukaan suurvaltojen hallitsevasta roolista johtuen kansainvälinen järjestelmä on itse asiassa *suurvaltajärjestelmä*, jonka synty voidaan ajoittaa jo vuoteen 1495. Tällöin Ranska teki Italian niemimaalle aseellisen hyökkäyksen, jonka seurauksena suurvallat aloittivat valtakamppailun alueesta. Ks. Levy 1983, s. 19–49. Nykyinen suurvaltapolitiikkamalli voidaan siis ulottaa aina vuosina 1494–1559 käytyihin *Italialaisotiin*. Ks. lisää M. Anderson 1998.

³⁰ Realistit eivät väitä, että valtiot olisivat ainoita toimijoita kansainvälisessä politiikassa. Realismien näkemyksiä ei myöskään ole sidottu valtioon. Realismien mukaan maailma on pohjimmiltaan konfliktinen. Ihmiset eivät kykene selviytymään yksilöinä, vaan ainoastaan laajemman ryhmän jäseninä. Ihmisluonnon peruselementti on keskenään kilpailevien *poliittisten ryhmien* välinen valtakamppailu. Realismien selitysvoiman kannalta ei ole merkitystä sillä, minkälaisesta poliittisesta yksiköstä on kyse. Tällä hetkellä ne ovat kansallisvaltioita, mutta ne voivat olla esimerkiksi imperiumeja, kaupunkivaltioita tai heimoja. Ks. Gilpin 1981, s. 15–18; Gilpin 1986, s. 304–305; Gilpin 1996, s. 5–8 ja 26; Mastanduno & Kapstein 1999, s. 4 ja 7–8 ja Taliaferro et al. 2009, s. 14–15 ja 24. Turvallisuustutkimuksen kannalta tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi sisällissotia on mahdollista tutkia realismin viitekehityksessä selittämällä valtioiden sisäisiä konflikteja valtataisteluna, jota poliittiset ja etniset ryhmät käyvät alueiden hallinnasta ja vaikutusvallasta. Ks. Posen 2003[1993].

³¹ Waltz 1979, s. 72–73; Mearsheimer 2001b, s. 17 ja Hyde-Price 2007, s. 37.

maan sen politiikkaan ja rajoittamaan sen valtopolitiikkaa, ja sitä vahvempi on myös sen suvereenisuus realismin mukaan. Pienillä valtioilla ei ole samanlaista suvereenisuutta kuin suurvalloilla. Suurvallat ovat esimerkiksi puuttuneet säännöllisesti historian kuluessa heikkojen ja pienten valtioiden sisäisiin asioihin sotilaallisilla interventioilla.³² Näin realismi tämän tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana nostaa tutkimuskohteeksi Euroopan valtiojärjestelmän suurvallat eli Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian sekä Yhdysvallat, joka ainoana alueen ulkopuolisena suurvaltana on sitoutunut Euroopan turvallisuusjärjestelmään.

Realismin mukaan kansainvälinen järjestelmä on säilyttänyt anarkkisen perusluonteensa. Suvereenien suurvaltojen yläpuolella ei ole laillista keskusvaltaa kontrolloimassa niiden käyttäytymistä eikä ylläpitämässä kansainvälistä järjestystä. Hierarkkisen järjestyksen puuttuminen vaikuttaa ratkaisevasti Euroopan nykyisen turvallisuusympäristön luonteeseen. Anarkiasta seuraa ensinnäkin sotilaallisen turvallisuuden keskeisyys Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian ajattelussa ja toiminnassa. Kun sotilaallisen voiman käyttö riippuu valtioiden hyökkäyksellisestä kyvystä ja tahdosta, suurvallat muodostavat potentiaalisen uhan toisilleen ja pelkäävät toisiaan tämän takia. Anarkkisessa maailmassa suurvaltojen täytyy siis jatkuvasti varautua sotilaallisen hyökkäyksen mahdollisuuteen. Tästä johtuen suurvaltojen politiikan tärkein päämäärä on selviytyminen, siis itsenäisyyden turvaaminen. Toiseksi anarkkinen kansainvälinen järjestelmä merkitsee oman avun maailmaa. Kun maailmasta puuttuu keskusvalta, joka auttaisi hyökkäyksen kohteeksi joutunutta valtiota ja rankaisisi hyökkääjää, suurvallat voivat luottaa vain itseensä turvallisuutensa takaamisessa. Näin anarkia siis pakottaa suurvallat kilpailemaan valtaresursseista, koska ne voivat taata turvallisuutensa ja säilyttää suvereenisuutensa vain omien voimakkaiden asevoimien avulla.³³

³² B. Schmidt 2005, s. 527–528 ja 536–549 ja Baumann et al. 2001, s. 38–42 ja 45–48. Ks. suvereenisuudesta esim. Krasner 1999 ja Biersteker 2002.

³³ Waltz 1979, s. 72, 74, 76, 79–81, 88–119, 122, 126–134, 163–176, 188 ja 194–195 ja Mearsheimer 2001b, s. 3, 21–22, 29–36, 42–43, 135–137 ja 334. Ks. myös Waltz 2001[1959], s. 159–160 ja 232; Waltz 1986a; Waltz 1986b; Waltz 2008[1988], s. 56–66; Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 336–339; Mearsheimer 2004, s. 184–196, erityisesti s. 187–190 ja B. Miller 2002[1995], s. 10–12 ja 26–27. *Anarkia* ei merkitse kaaosta ja väkivaltaa, koska kansainvälinen järjestys muodostuu valtioiden välisten suhteiden koordinoinnista eli muodollisesti tasa-arvoisten valtioiden vuorovaikutuksesta. Valtioiden sisällä vallitsee hierarkkinen järjestys, jossa laillisella valtiovallalla on monopoli legitiimiin voimankäyttöön. Ks. anarkiasta lisää esim. Donnelly 2000, s. 81–82 ja 89–93 ja Milner 1993[1991]. Anarkkisen kansainvälisen järjestelmän sisällä saattaa olla myös *puolihierarkkisia alajärjestelmiä*. Tällaisia ovat suurvallan etupiiriin kuuluvien valtioiden kaventunut suvereniteetti. Esimerkkinä puolihierarkkisesta järjestelmästä voidaan mainita Neuvostoliiton hegemonia Itä-Euroopassa kylmän sodan aikana. Myös Saksaa ja Japania pidettiin kylmän sodan aikana puolisuvereeneina valtioina, koska kumpikaan ei ollut itsenäinen puolustuksensa suhteen. Ks. Waltz 1979, s. 115–116; Deudney & Ikenberry 1999, s. 113–116; Copeland 2012, s. 51–53 ja Paul 2012b, s. 8–9. Kenneth Waltzin mukaan valta ei ole suurvalloille päämäärä vaan ainoastaan keino lisätä turvallisuutta, toisin sanoen selviytyä anarkkisessa maailmassa. Ks. Waltz 1979, s. 126–127; Waltz 1989, s. 40–41 ja Waltz 2008[1990b], s. 78–79. Konstruktivismi pyrkii kiistämään koko nykyrealismin perusolettamuksen, että anarkia pakottaa valtiot

Kansainvälisessä politiikassa on realismin mukaan viime kädessä kyse val-
lasta. Käsite valta on olennaisessa asemassa kaikissa realismin teorioissa, koska
realismin mukaan kansainvälisen politiikan keskeisin piirre on taistelu vallas-
ta.³⁴ Samalla valtaa kuitenkin pidetään yhtenä ongelmallisimpana käsitteenä
kansainvälisen politiikan tutkimuksessa.³⁵ Tätä osoittaa se, että käsitteen kes-
keisyydestä huolimatta realismissa ei vallitse yksimielisyyttä edes siitä, mistä
vallassa oikeastaan on kyse ja kuinka valta määritellään. Klassiset realistit näki-
vät vallan politiikan päämääränä. Juuri ihmisten vallanhalu, pyrkimys hallita
toisia tekee kansainvälisestä politiikasta kilpailullisen. Hans Morgenthau mää-
ritelmän mukaan poliittisella vallalla tarkoitetaan nimenomaan toisten ihmisten
toiminnan hallintaa. Toisaalta Morgenthau mukaan valtioiden välisissä suh-
teissa valtion valta perustuu kansallisiin voimavaroihin. Klassisen realismin
valtakäsitys on näin ollen sekä suhteellinen että voimavaroihin perustuva.³⁶
Suhteellisen määritelmän mukaan vallassa on kyse kyvystä saada toinen valtio
tekemään jotakin, mitä se ei muuten tekisi³⁷. Keskeistä vallan suhteellisessa
määritelmässä on se, että materiaaliset resurssit tuovat suurvallalle valtaa vasta
silloin, kun niitä käytetään ja niiden avulla vaikutetaan muiden valtioiden käyt-
tämiseen. Toisin sanoen vallassa on kyse vaikutusvallasta.³⁸ Tästä vallan
moniulotteisesta suhteellisesta määritelmästä on tullut hallitseva näkemys kan-
sainvälisen politiikan tutkimuksessa realismin paradigmaa lukuun ottamatta.³⁹

Vallan suhteelliseen määritelmään liittyy kuitenkin monia teoreettisia ja
empiirisiä ongelmia realismin näkökulmasta tarkasteltuna.⁴⁰ Jos valta nähdään
suurvaltojen välisenä suhteena, itse vallan käsite hämärtyy, koska tällöin vallalla

valta- ja turvallisuuskilpailuun. Alexander Wendtin mukaan anarkia on sellainen, millaiseksi
valtiot sen tekevät. Ks. tarkemmin Wendt 1999.

³⁴ B. Schmidt 2005, s. 524; Mearsheimer 2001b, s. 12 ja Buzan 1996, s. 50–51 ja 60. Vrt.
Wendt 1999, s. 92.

³⁵ Gilpin 1981, s. 13; Wohlforth 1993, s. 2; B. Schmidt 2005, s. 529 ja Hyde-Price 2007, s.
35. Vrt. esim. Baldwin 2002, s. 176.

³⁶ B. Schmidt 2005, s. 527–536 ja Morgenthau 1960[1948], s. 27–29, 101 ja 110–148.

³⁷ Dahl 1957, s. 202–203. Vrt. Baldwin 2002, s. 177.

³⁸ Organski 1958, s. 94–101 ja 111–112 ja B. Schmidt 2005, s. 529–531.

³⁹ Ks. vallan suhteellisesta määritelmästä lisää esim. Nye 2011, s. 5–18; Baldwin 2002, s.
177–179 ja 184–188; Baldwin 1999; Guzzini 1993, s. 451–456 ja Baldwin 1989. Ks. libera-
lismien painottamasta pehmeästä vallasta esim. Nye 2011, s. 81–109; Nye 2004 ja Nye 1990.
Konstruktivismiin mukaan materiaaliset valtaresurssit saavat merkityksen vasta sosiaalisessa
vuorovaikutuksessa mm. yhteisten ideoiden, käsitysten ja ymmärrysten kautta. Myös konstruktivismissa valta nähdään siis suhteellisena käsitteenä. Ks. konstruktivismiin valtakäsi-
tyksestä lisää esim. Guzzini 2010, s. 9–19; Little 2007a, s. 180–181 ja 184–186; Barnett &
Duvall 2005; Guzzini 2000, s. 150, 156 ja 169–174; Wendt 1999, s. 92–98 ja 109–113 ja
Hopf 1998, s. 172–185 ja 198–199. Erityisesti Stefano Guzzini on esittänyt voimakasta
kriittikkä realismia ja sen materiaalista valtakäsitystä kohtaan. Ks. esim. Guzzini 2004 ja
Guzzini 1998.

⁴⁰ Hyde-Price 2007, s. 35–36; B. Schmidt 2005, s. 529–531; Baldwin 2002, s. 177–179 ja
181; Mearsheimer 2001b, s. 60; Wohlforth 1993, s. 3–5 ja Waltz 1979, s. 191–192. Tutki-
muksen teoreettiset lähtökohdat vaikuttavat siihen, mitä valtakäsitteellä ylipäätään tarkoite-
taan ja miten valta määritetään. Ks. vallasta eri teoreettisista näkökulmista esim. Berens-
koetter & M. J. Williams 2007.

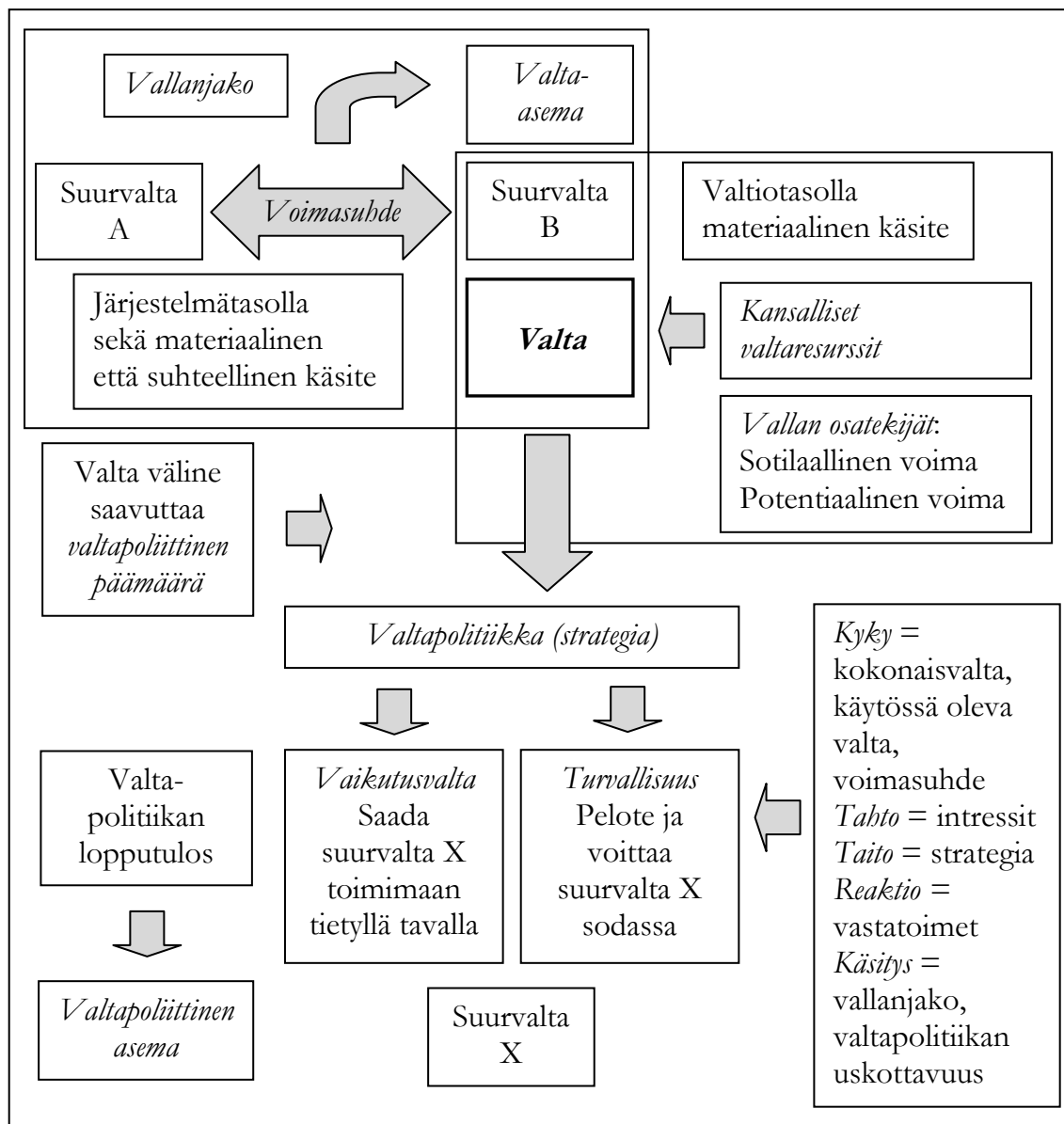
käytännössä tarkoitetaan vaikutusvaltaa. Tästä vallan ja politiikan lopputuloksen samaistamisesta seuraa myös empiirinen ongelma. Suurvaltojen välinen voimasuhde ja sitä kautta suurvallan vallan määrä voidaan päätellä vasta jälkikäteen, toisin sanoen vasta kun suurvalta on käyttänyt valtaansa. Suhteellinen määritelmä hämärtää vallan käsitettä myös sen takia, että siinä valta nähdään hyvin laajana ja moniulotteisena. Jos vallassa on kyse valtioiden välisestä suhteesta ja vaikutusvallasta ja jos suurvallan valta vaihtelee tapauskohtaisesti ja asiayhteydestä riippuen, vallan määrittämisestä tulee vaikeaa. Tämä valtakäsitteen sisällön moniulotteisuus ja kontekstisidonnaisuus johtavat toiseen empiiriseen ongelmaan eli siihen, että suurvallan vallan kokonaismäärää ja suurvaltojen välistä voimasuhdetta on mahdotonta mitata.

Kuviossa 1 esitetään tämän tutkimuksen valta-käsitys, joka pohjautuu nykyrealismin sisäiseen teoreettiseen keskusteluun.⁴¹ Niin rakenteellisessa, uusklassisessa kuin hegemonisessakin realismissa valta (*power*) määritellään kansallisten valtaresurssien (*national power resources*) avulla. Suurvallan kansalliset valtaresurssit koostuvat pääasiassa materiaalisista voimavaroista. Nämä vallan osatekijät voidaan jakaa edelleen sotilaalliseen ja potentiaaliseen voimaan. Tällaisen suppean ja yksiselitteisen määritelmän ansiosta valta säilyy selkeänä ja käytökelpoisena teoreettisena käsitteenä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Vain materiaalisten tekijöiden avulla suurvallan valta on ylipäättään mitattavissa. Vain tällä tavalla voidaan laskea suurvallan vallan määrä ja suurvaltojen välinen voimasuhde ja tätä kautta määrittää suurvaltojen välinen suhteellinen vallanjako (*power distribution*) ja suurvallan suhteellinen valta-asema (*power position*) kansainvälisessä tai alueellisessa järjestelmässä. Vallan mitattavuus on paitsi voimatasapainojärjestelmän tutkimisen myös kaiken realismin teoreettisen ajattelun edellytys⁴². Valtiotasolla valta on siis puhtaasti materiaallinen käsite, kun taas järjestelmätasolla se on sekä materiaallinen että suhteellinen käsite.

⁴¹ Ks. Rosato 2011a, s. 20–24; Glaser 2010a, s. 16–20; Glaser 2010b, s. 3–4, 34, 40–43 ja 76–77; Taliaferro et al. 2009, s. 13–31; Mearsheimer 2009a, s. 241–247 ja 250–254; Lobell 2009, s. 43–46 ja 56; Taliaferro 2009, s. 210–211; Brooks & Wohlforth 2008, s. 2, 4–5, 11–15, 17–19 ja 27–35; Rathbun 2008; Hyde-Price 2007, s. 4 ja 31–37; S. Jones 2007, s. 19–21, 24–28 ja 54; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77–78; Layne 2006b, s. 3–11, 15–22, 28–29, 31 ja 36–38; Schweller 2006, s. 6, 13–15, 22–27 ja 127–130; Walt 2006[2005], s. 31–36; B. Schmidt 2005, s. 526–530 ja 536–549; Taliaferro 2004, s. 3–18; Wohlforth 2002, s. 99–106; Waltz 2000b, s. 27–41; Copeland 2000b, s. 1–7, 15, 20–21, 237 ja 247–253; Mearsheimer 2001b, s. 4–5, 12–22, 29–85, 135–137 ja 334; Taliaferro 2000/2001, s. 132–135; Tammen et al. 2000, s. 6–10 ja 15–20; Zakaria 1999[1998], s. 3–4, 8–10, 14–43 ja 183–192; Rose 1998, s. 144–154, 156–161 ja 165–168; Schweller 1998, s. 15–19 ja 26–31; Art 2009[1996a]; Layne 1995[1993], s. 130–141 ja 157–176; Wohlforth 1993, s. 1–17 ja 26–28; Waltz 2008[1990b], s. 78–79; Waltz 1986c, s. 333–334; Gilpin 1981, s. 10–15, 18–35, 50–51, 55, 65–68, 85–87 ja 94–96 ja Waltz 1979, s. 72, 74, 76, 79–81, 88–119, 122, 126–127, 129–131, 134, 172, 183–192 ja 194–195.

⁴² Ks. esim. Walt 2002, s. 222–223. Vrt. Little 2007a, s. 180; Guzzini 2004, s. 537 ja Baldwin 2002, s. 178 ja 182.

Kuvio 1: Valta nykyrealismin näkökulmasta



Suurvallan valta, siis sen kansalliset kokonaisvaltaresurssit, luo perustan ja sen suhteellinen valta-asema järjestelmässä puolestaan reunaehdon suurvallan harjoittamalle valtapolitiikalle (*power politics*)⁴³. Nykyrealismissa valtaa ei siis nähdä päämääränä, vaan välineenä saavuttaa valtapolitiittinen päämäärä. Näin valta ja kansallinen etu⁴⁴ kytkeytyvät toisiinsa realismin ajattelussa. Rakenteellisille realisteille tämä valtapolitiittinen päämäärä on ensisijassa kansallinen turvallisuus. Vallan avulla suurvalta luo pelotteen toisille suurvalloille ja hankkii soti-

⁴³ Ks. valtapolitiikan käsitteen määrittämisestä lisää tämän tutkimuksen luvussa 3.3.

⁴⁴ Suurvaltojen *kansalliseen etuun* liittyy pysyviä päämääriä, joista tärkeimmät ovat suurvalta-aseman säilyttäminen ja kansallisen turvallisuuden takaaminen. Toisaalta kansalliseen etuun liittyy myös muuttuvia pürteitä. Suurvallat määrittelevät valtapolitiittiset päämääränsä kansainvälisen toimintaympäristön luomien mahdollisuuksien ja rajoitusten mukaan. Erityisesti klassiset ja uusklassiset realistit korostavat kansallisen edun muuttuvaa luonnetta. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 5–6, 8–9 ja 11 ja Morgenthau 1951.

laallisen kyvyn voittaa suurvaltasota. Uusklassisen realismin mukaan turvallisuuden ohella suurvalloilla on muitakin valtapoliittisia päämääriä, joista tärkein on vaikutusvalta (*influence*). Vaikutusvallassa on nimenomaan kyse suurvallan kyvystä saada toinen suurvalta toimimaan tietyllä tavalla. Suurvallan harjoittaman valtapoliittikan kautta määräytyy sen valtapoliittinen asema kansainvälisessä ja alueellisessa järjestelmässä. Kun realismissa valta määritellään kansallisten, materiaalistien valtaresurssien avulla, saavutetaan se etu, että suurvaltojen valtaa eli valtaresursseja, valtapoliittikkaa eli vallan käyttöä ja valtapoliittikan lopputulosta eli vaikutusvaltaa voidaan tutkia erillisinä kohteina ja näin analysoida selittävän ja selitettävän tekijän välistä kausaalista yhteyttä.

Valtapoliittikan päämäärän saavuttamiseen vaikuttaa realismin mukaan ennen kaikkea suurvallan materiaallinen kyky (*material capabilities*) eli sen kansalliset kokonaisvaltaresurssit ja kulloinkin käytettävissä olevat valtaresurssit (*state power*) sekä suurvaltojen välinen voimasuhde. Vallasta, siis vallan määrästä, ei kuitenkaan voi suoraviivaisesti päätellä suurvaltojen vuorovaikutuksesta seuraavaa lopputulosta, johon kyvyn lisäksi vaikuttavat erityisesti suurvallan tahto ja taito kuin myös toisten suurvaltojen reaktiot ja ulkopoliittisen johdon käsitykset. Valtapoliittikan lopputulos heijastaa siis myös sitä, kuinka tärkeistä intresseistä suurvalta B:n kannalta on ollut kyse ja kuinka tehokkaasti ja taitavasti tämä suurvalta on kyseisessä tapauksessa käyttänyt kansallisia valtaresurssejaan. Lisäksi valtapoliittikan lopputulokseen vaikuttaa myös se, millä tavalla valtapoliittikan kohteena oleva suurvalta X reagoi eli minkälaisiin vastatoimiin se mahdollisesti ryhtyy ja minkälaista valtapoliittikkaa se ylipäätään harjoittaa. Tähän puolestaan vaikuttaa suurvalta X:n käsitys suurvalta B:n kansallisista valtaresursseista, suurvaltojen välisestä voimasuhteesta ja suurvalta B:n valtapoliittikan uskottavuudesta. Näistä varauksista huolimatta keskeistä realismin ajattelussa on kuitenkin se, että mitä voimakkaampi suurvalta on suhteellisesti muihin valtioihin verrattuna, sitä todennäköisemmin se saavuttaa myös valtapoliittiset päämääränsä. Mitä voimakkaampi suurvalta on sotilaallisesti, sitä helpompi sen on realismin mukaan myös käyttää muita kansallisia valtaresurssejaan poliittisten päämääriensä tavoittelussa. Kyky uhata toisia valtioita sotilaallisesti tuo suurvallalle etulyöntiaseman valtioiden välisissä diplomaattisissa neuvotteluissa. Sotilaallinen voima tekee myös taloudellisista sanktioista uskottavampia. Näin ollen suuret kansalliset valtaresurssit antavat suurvalloille enemmän vaikutusvaltaa kansainvälisessä politiikassa pieniin valtioihin verrattuna.

Nykyrealismi painottaa vallan materiaalista, suurvaltojen kansallisiin voimavaroihin perustuvaa määritelmää vallan suhteellisen, vaikutusvaltaa painottavan määritelmän sijasta. Materiaalinen valta on suurvallalle väline, jolla se pyrkii saavuttamaan kulloisenkin poliittisen päämääränsä.⁴⁵ Realismien teoriat perustuvat siis ontologisesti näkemykseen materiaalisesta maailmasta. Todellisuuden erilainen hahmottaminen ja siitä seuraava tutkimuksen erilainen kohdentuminen erottavat realismin erityisesti konstruktivismista. Realismissa analyysi painottuu ensisijaisesti niihin materiaalsiin tekijöihin, joiden pohjalle

⁴⁵ B. Schmidt 2005; Mearsheimer 2001b, s. 57–60 ja Waltz 1979, s. 129–131 ja 191–192.

suurvaltojen valta-asema ja valtapolitiikka rakentuvat.⁴⁶ Realismin mukaan valta koostuu useista osatekijöistä. Keskeistä realismin ajattelussa on se, että valtion valta on mahdollista määrittää laskemalla yhteen kansalliset valtaresurssit. Tällä tavalla valtiot voidaan asettaa järjestykseen ja luokitella suurvaltoihin ja pieniin valtioihin sekä määrittellä valtioiden välinen vallanjako.⁴⁷ Realismissa vallalla viitataan käytännössä suurvallan kykyyn voittaa sota. Sotilaallinen voima on näin ollen vallan perusmuoto ja tärkein mittari. Muita vallan osatekijöitä ovat muun muassa taloudellinen kyky, väestö ja luonnonvarat.⁴⁸ Realismin näkökulmasta Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian voimasuhteen määrittäminen luo perustan kylmän sodan jälkeisen Euroopan turvallisuusjärjestelmän ja suurvaltojen valtapolitiikan analyysille. Suurvaltojen vallan osatekijöiden määrittämiseen, vallan määrän mittaamiseen ja sen arvioinnin problematiikkaan palataan luvussa 4.

Suurvaltojen väliset suhteet ovat realismin mukaan luonteeltaan kilpailulliset, koska ne pyrkivät edistämään omaa kansallista etuaan. Suurvallat käyvät jatkuvaa valtakamppailua valtaresursseista, kuten taloudellisesta vahvuudesta ja sotilaallisesta voimasta, sekä arvo- ja vaikutusvallasta kansainvälisessä politiikassa. Tämä valtakamppailu johtaa lähes väistämättömästi eturistiriitatilanteisiin suurvaltojen välillä ja on samalla myös keskeinen syy valtioiden välisten sotien taustalla. Realismin mukaan suurvaltojen väliset sodat eivät siis seuraa suoraan anarkiasta, vaan välillisesti siten, että anarkia synnyttää valtataistelun suurvaltojen välille. Valtakamppailun voimakkuus riippuu muun muassa suurvaltojen lukumäärästä ja niiden välisestä voimasuhteesta, maantieteellisistä ja aseteknologisista tekijöistä. Realismin mukaan sotilaallisen voiman käyttö on useissa tilanteissa käyttökelpoinen ja joskus myös välttämätön keino suurvallan valtapoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Etenkin pienet valtiot ovat joutuneet suurvaltojen valtapyrkimysten kohteeksi. Voimapolitiikka, eli sotilaallisella voimalla uhkaaminen ja sen käyttö, on siis tyyppillistä suurvaltapolitiikkaa.⁴⁹ Sodan taustalla on suurvallan omien kansallisten etujen ajaminen. Rea-

⁴⁶ B. Schmidt 2005 ja Wendt 1999, s. 1–7, 16, 23–24, 30–32 ja 99. Tärkeimmät materiaaliset tekijät ovat ihmiset, luonnonvarat, maantiede, tuotantovoimat ja asevoimat (tuhoamisvoimat). Materiaalisen ontologian vastakohta on idealistinen. *Konstruktivismiin* mukaan valtioiden väliset suhteet rakentuvat toimijoiden ja ympäristön sosiaalisessa vuorovaikutuksessa perustuen yhteisiin ideoihin, ei materiaalsiin tekijöihin. Konstruktivismi ymmärtää maailman sosiaalisesti rakentuneena. Sen mukaan valtioiden ulkopoliittista käyttäytymistä muokkaavat yhteiset ideat ja käsitykset, arvot ja normit, kulttuuri ja sosiaalinen identiteetti. Konstruktivismiin perustuvissa tutkimuksissa keskitytään siis yhteisiin ymmärryksiin eli ideoihin ja tulkintoihin, jotka antavat näille materiaalisille tekijöille merkityksen. Ks. lisää Adler 2002; Guzzini 2000; Wendt 1999; Hopf 1998; Ruggie 1998; Adler 1997; Katzenstein 1996; Dunne 1995; Wendt 1992; Onuf 1989 ja Kratochwil 1989.

⁴⁷ B. Schmidt 2005, s. 524, 526–529, 532, 536–537, 540–544 ja 548–549; Waltz 1979, s. 97–98 ja 129–131 ja Wohlforth 1993, s. 3–4 ja 26–28. Vrt. Little 2007a, s. 179–185.

⁴⁸ Morgenthau 1960[1948], s. 38 ja Waltz 1979, s. 113. Ks. myös Walt 1991b, s. 211–239; Wohlforth 1993, s. 3–4; Baldwin 2002, s. 178 ja 182–183 ja B. Schmidt 2005, s. 538, 541 ja 547–548.

⁴⁹ Taliaferro et al. 2009, s. 16–23; Taliaferro 2009, s. 210–211; Mearsheimer 2009a, s. 241–247 ja 250–254; Hyde-Price 2007, s. 32–37; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77–78; B. Schmidt 2005, s. 527–528 ja 536–549; Mearsheimer 2001b, s. 12, 14–22 ja 29–54; Art 2009[1996a];

lismien näkemys on siis lähellä clauzewitziläistä käsitystä sodasta politiikan jatkamisena toisin keinoin.⁵⁰ Suurvallat ovat pyrkineet laajentumaan ja tavoitelleet valtaresursseja hyökkäyssotien avulla. Ne ovat myös aloittaneet puolustuksellisista syistä ennaltaehkäiseviä sotia vahvistaakseen turvallisuuttaan. Lisäksi sota on suurvalloille myös keino ylläpitää arvoaltaansa ja vahvistaa vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa. Sotilaalliset interventiot toisten valtioiden sisäisiin asioihin on tyypillistä suurvaltapolitiikkaa.⁵¹ Realismin mukaan sotia ei kuitenkaan pidä käydä idealistisista syistä, esimerkiksi demokratian levittämiseksi, vaan ainoastaan valtaan ja voimatasapainoon liittyvistä syistä, siis silloin kun suurvallan elintärkeät kansalliset edut ovat vaakalaudalla. Realismia ei siis pidä sekoittaa Yhdysvaltojen ulkopolitiikan taustalla George Bushin presidenttikaudella 2001–09 vaikuttaneeseen uuskonservatismiin, joka on käytännössä ideologista, kovan linjan aseellista liberalismia.⁵²

Anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä suurvaltojen täytyy jatkuvasti varautua sotilaallisen voiman käyttöön ja sodan mahdollisuuteen. Realismilla on siis valtiokeskeinen turvallisuuskäsitys, jossa kansallinen turvallisuus kytkeytyy sotilaallisiin kysymyksiin – suurvaltojen toisilleen aiheuttamaan sotilaalliseen uhkaan ja aseelliseen voimankäyttöön tai sillä uhkaamiseen. Realismi tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä nostaa suurvaltojen sotilaallisen turvallisuuden Euroopan turvallisuusjärjestelmän keskeisimmäksi piirteeksi. Sotilaallisessa turvallisuudessa on ennen kaikkea kysymys siitä, miten suurvaltojen välisiä sotia voidaan tilannekohtaisesti estää, rajoittaa ja ratkaista. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna suurvallan turvallisuuden taso ei ole pysyvä tila. Suurvaltojen kansalliset valtaresurssit ja valtapoliittiset päämäärät muuttuvat ja myös liittolaiset vaihtuvat, jolloin niin ikään suurvaltojen turvallisuuden taso muuttuu. Sotilaallinen uhka voidaan määritellä kahden tekijän kautta. Potentiaalisella hyökkääjällä pitää olla ensinnäkin sotilaallinen kyky ja toiseksi aikomus ja tahto toteuttaa hyökkäys. Suurvaltojen aiomukset vaihtuvat, mikä tekee niiden arvioimisen vaikeaksi. Tästä johtuen suurvaltojen uhkakuva perustuu ensisijassa pahimman vaihtoehdon varalle eli toisten suurvaltojen soti-

Mearsheimer 1998[1995], s. 435–437; Gilpin 1981, s. 7, 15–18 ja 23 ja Waltz 1979, s. 102–103, 110 ja 112–113.

⁵⁰ Preussilaisen sotateoreetikon Carl von Clausewitzin mukaan poliittinen tarkoitus on päämäärä ja sota on väline. Ks. von Clausewitz 1996[1832]. Ks. lyhyesti Paret 1990[1986]. Sota voidaan määritellä organisoiduksi aseelliseksi väkivallaksi, jota käydään poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Ks. Gray 2007, s. 284. Vrt. Rekkedal 2006[2004], s. 29. Sotia on esiintynyt kaikkialla ja ne ovat toistuneet kautta historian. Toisaalta sodat ovat eronneet toisistaan muun muassa osallistujien, laajuuden, keston, tuhoisuuden, merkityksellisyyden ja seurausten mukaan. Ks. esim. Levy & Thompson 2010b, s. 5–11; Levy 2002, s. 351–352; Levy 1983, s. 50–53 ja Vasquez 1993, s. 21–29.

⁵¹ Sotien taustasyöt eli oma etu, pelko ja kunnia ovat siis edelleen samat, jotka Thukydides esitti kaupunkivaltioiden toiminnan voimakkaimmiksi vaikuttimiksi. Ks. Thukydides 1995, s. 48–49 (I, 75–76). Vrt. Strassler 1996, s. 43.

⁵² Mearsheimer 2005c, s. 1 ja Walt 2008. Ks. realismin ja uuskonservatismien eroista lisää esim. Schmidt & Williams 2008 ja Muravchik & Walt 2008. Uuskonservatiivien ulkopoliittisista näkemyksistä lisää esim. Fukuyama 2006; Halper & Clarke 2004; Kristol & Kagan 2004; Krauthammer 2004; Kaplan & Kristol 2003 ja Kagan & Kristol 2000.

laallisen voiman määrään, jonka arviointi on helpompaa ja joka muuttuu hitaammin kuin aikomukset. Koska suurvaltojen on käytännössä myös mahdollista tehdä eroa toisten suurvaltojen puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen sotilaallisen kyvyn välillä, ne kokevat kaiken vastustajan sotilaallisen voiman kasvun potentiaalisena uhkana. Lisäksi suurvallat kokevat turvallisuusuhkana toisen suurvallan liittymisen sotilasliittoon. Mitä lähempänä suurvalta maantieteellisesti sijaitsee, sitä suuremman potentiaalisen uhan se muodostaa toiselle suurvallalle⁵³. Toisaalta suurvallat pelkäävät kaikkia suurvaltoja, koska useimmilla niistä on kyky projisoida sotilaallista voimaa myös kaukaisille alueille sekä lisäksi alueelliset ja maailmanlaajuiset intressit. Oman sotilaallisen voiman ja puolustuskyvyn vahvistaminen ovat realismin mukaan pääasiallinen vastatoimi turvallisuusuhkaan. Suurvallalla täytyy olla kyky puolustautua toista suurvaltaa vastaan. Minimissään suurvallat pyrkivät muodostamaan voimatasapainon suhteessa potentiaaliseen hyökkääjään joko omaa aseistusta lisäämällä tai liittoutumalla toisten suurvaltojen kanssa. Voimatasapaino kasvattaa sotilaallisen voiman käytön kustannuksia. Voimatasapainon muodostama pelote saattaa estää suurvaltojen välisen sodan, mutta silti se voimistaa turvallisuuskilpailua niiden välillä. Sotilaallinen ylivoima suhteessa toisiin suurvaltoihin luo entistä vahvemman pelotteen ja antaa suurvallalle suuren kansainvälisen valtapoliittisen toimintavapauden.⁵⁴ Kun Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa on jatkunut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, ne eivät muodosta toisilleen yhtä voimakasta turvallisuusuhkaa kuin Venäjä niille tai ne Venäjälle. Tarkasteltaessa Euroopan turvallisuusjärjestelmän vakautta realismin näkökulmasta keskeiseksi kysymykseksi nousee se, kuinka voimakasta keskinäistä valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua nämä läntiset suurvallat ja Venäjä ovat käyneet kylmän sodan jälkeen.

Anarkkinen, oman avun kansainvälinen järjestelmä pakottaa realismin mukaan suurvallat lisäämään sotilaallista voimaansa, koska se on paras keino huolehtia turvallisuudesta ja säilyttää suvereenisuus. Tämän seurauksena syntyy turvallisuusdilemma (*security dilemma*), koska suurvaltojen pyrkimykset lisätä omaa turvallisuuttaan sotilaallisella varustautumisella tai liittoutumisella vähentävät toisten suurvaltojen turvallisuuden tunnetta ja luovat siten epätietoisuutta ja pelkoa. Turvallisuusdilemmaolettamuksen ydin on se, että suurvallat eivät voi koskaan olla varmoja toistensa todellisista aikomuksista ja päämääristä eivätkä myöskään suurvaltojen välisestä voimasuhteesta. Tämän takia niiden on ryhdyttävä vastatoimenpiteisiin ilmaantuneeseen todelliseen tai kuviteltuun turvallisuusongelmaan. Turvallisuusdilemma johtaa siihen, että jopa vain turvallisuutta tavoittelevat puolustukselliset status quo -suurvallat voivat ajautua keskinäiseen turvallisuuskilpailuun, alueelliseen kriisiin ja sotaan, jota kumpikaan ei todellisuudessa halua. Realismin mukaan turvallisuusdilemma on kuitenkin aina ehdollinen ja tilannesidonnainen. Sen voimakkuus vaihtelee ja se

⁵³ Erityisesti naapurivaltiot muodostavat toisilleen uhan maantieteellisen läheisyytensä takia. Niiden välillä saattaa olla erimielisyyksiä rajoista, alueista sekä vähemmistökysymyksiin ja nationalismiin liittyviä kiistoja. Ks. lisää Vasquez 1995.

⁵⁴ B. Miller 2001, s. 16–17, 29–30 ja 33–36. Ks. myös P. Morgan 2007, s. 16–22 ja B. Schmidt 2008, s. 159–162 ja 168.

edellyttää sitä, että suurvallat ovat epätietoisia toistensa päämääristä. Aitoa turvallisuusdilemmaa ei siis ole, jos suurvalta tietää toisen olevan aggressiivinen, laajentumiseen pyrkivä revisionistinen suurvalta. Silloin on kyse vain sotilaallisesta turvallisuusuhasta.⁵⁵ Turvallisuusdilemman kautta avautuu realismiin perustuva näkökulma erityisesti Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhteen jatkumiselle kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa.

Suurvallat suhtautuvat toisiinsa potentiaalisina vihollisina anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Realismin mukaan tämä koskee myös liittolaisia, koska tämän päivän ystävä voi olla huomisen vihollinen. Kun suurvallat ovat epätietoisia toistensa todellisista valtapoliittisista päämääristä ja sen hetken päämäärien pysyvyydestä, niiden huomio keskittyy toisten suurvaltojen kansallisiin valtaresursseihin ja erityisesti niiden sotilaalliseen kykyyn. Näin ollen suurvallat tarkastelevat keskinäistä yhteistyötä suhteellisen hyödyn näkökulmasta. Yhteistyötä vaikeuttaa suurvaltojen tuntema pelko siitä, että toiset suurvallat hyötyvät yhteistyöstä enemmän, jolloin myös niiden kansalliset valtaresurssit kasvavat suhteellisesti enemmän. Suurvallan sotilaallisen kyvyn kasvu aiheuttaa uhan toisille suurvalloille. Yhteistyön avulla suurvallat pyrkivät saavuttamaan mahdollisimman paljon etua, mutta toisaalta myös varmistamaan sen, että ne eivät häviä yhteistyössä. Suurvaltojen yhteistyötä vaikeuttaa myös niiden pelko tulla huijatuksi ja liian riippuvaisiksi toisista suurvalloista. Se että yhteistyö on vaikeaa, ei realismin mukaan tarkoita kuitenkaan sitä, että suurvaltojen välillä ei olisi yhteistyötä. Esimerkiksi voimatasapainologikan mukaisesti suurvallat solmivat liittoja ja ovat yhteistyössä yhteistä vihollista vastaan. Liittosuhde on suurvalloille myös keino lieventää keskinäistä turvallisuusdilemmaa, sitoa toisten valtapoliittikkaa ja lisätä omaa vaikutusvaltaa.⁵⁶ Joissakin kansainvälispoliittisissa tilanteissa suurvaltojen yhteistyö saattaa onnistua yhteistyödilemmasta huolimatta ja olla suhteellisen kestävä. Näin tapahtui läntisessä Euroopassa kylmän sodan aikana, kun Neuvostoliitto muo-

⁵⁵ Glaser 2010b, s. 7–9, 34–35, 46–50, 52–53, 55–57, 68–72, 76–77, 81–85 ja 98–102; Glaser 1997, s. 172, 180, 182–185 ja 195; Tang 2010, s. 34–43, 47–49, 51–55, 61–66, 73–77, 80–81 ja 83–91 ja Tang 2009. Turvallisuusdilemman käsitteen kehitti John Herz. Ks. Herz 1950; Herz 1951 ja Herz 1959, s. 231–243. Puolustuksellinen realisti Robert Jervis on kehittänyt turvallisuusdilemman käsitettä edelleen. Ks. Jervis 1976, s. 58–113, erityisesti s. 63–76 ja Jervis 2004[1978]. Ks. myös Waltz 2001[1959], s. 159, 188, 205, 207, 227 ja 238; B. Miller 2002[1995], s. 10–12 ja 26–27; Kydd 1997a ja Buzan 1991, s. 294–327, erityisesti s. 294–298. *Status quo -suurvallat* ovat tyytyväisiä valta-asemaansa ja pyrkivät ylläpitämään vallitsevaa kansainvälistä järjestystä. *Revisionistiset suurvallat* ovat puolestaan tyytymättömiä valta-asemaansa ja pyrkivät kaatamaan vallitsevan kansainvälisen järjestyksen ja muuttamaan sitä omaksi edukseen. Ks. lisää esim. Schweller 1998, s. 15, 22–25, 84–89 ja 189. Turvallisuusdilemman avulla on pyritty selittämään esimerkiksi kylmän sodan syttymistä ja päättymistä, ks. esim. Jervis 2001 ja Kydd 2005, s. 49–116 ja 183–244; liittopolitiikkaa ks. esim. G. Snyder 1984; Christensen & J. Snyder 1990 ja Christensen 1997; valtioiden sisäisiä etnisiä konflikteja, ks. esim. Posen 2003[1993] ja aserajoituspolitiikkaa ks. esim. Glaser 1990.

⁵⁶ Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 334, 336–340 ja 346; Mearsheimer 2001b, s. 32–33, 42–43 ja 51–53; Waltz 1979, s. 105–106; Grieco 1995[1988], s. 151–153 ja 160–168; Grieco 1996, s. 282–283; B. Miller 2002[1995], s. 15–16; Copeland 2003b, s. 427–428 ja 434; Glaser 1996[1994/1995], s. 122, 126–130 ja 144; Glaser 2003b, s. 409–410 ja Jervis 1999, s. 43–45, 48–50, 54 ja 58–62.

dosti voimakkaan sotilaallisen turvallisuusuhan Yhdysvalloille, Saksalle, Ranskalle ja Britannialle. Realismin olettaus suurvaltojen välisestä yhteistyöidemmästä herättää kysymyksen, miksi Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa NATO:ssa ja näiden kolmen eurooppalaisen suurvaltan keskinäinen liitto EU:ssa on jatkunut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Realismin mukaan kansainväliset järjestöt, kuten esimerkiksi Euroopassa NATO ja EU, perustuvat viime kädessä suurvaltojen etulaskelmiin ja heijastavat samalla niiden välistä vallanjakoa kansainvälisessä järjestelmässä. Realismi näkee kansainväliset järjestöt ensisijaisesti siis suurvaltojen valtapolitiikan välineinä. Keskeinen syy siihen, että suurvallat harjoittavat multilateraalista yhteistyötä on se, että ne hyötyvät siitä oman edun kannalta. Kansainväliset järjestöt ovat suurvalloille vaihtoehto, mutta eivät välttämättömyys. Tästä esimerkki on Yhdysvaltojen asevoimien käyttö kylmän sodan jälkeen. Persianlahden sodassa talvella 1991 Yhdysvaltojen johtaman liittokunnan hyökkäyksellä oli YK:n turvallisuusneuvoston mandaatti. Sen sijaan Kosovon sodassa keväällä 1999 Yhdysvallat turvautui NATO:on ja hyökkäsi yhdessä Britannian, Ranskan ja Saksan kanssa Jugoslaviaan ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia. Afganistanin sodassa syksyllä 2001 Yhdysvallat ei turvautunut kansainvälisiin järjestöihin, vaan hyökkäsi yhdessä Britannian kanssa. Irakin sodassa keväällä 2003 Yhdysvallat yritti aluksi saada mandaatin YK:n turvallisuusneuvostolta, mutta ryhtyi sotaan yhdessä Britannian kanssa ilman sitä. Nämä esimerkit osoittavat realismin näkökulmasta myös sen, että kansainvälisen järjestön hyväksynnän puuttuminen ei estä voimakkaita suurvaltoja toimimasta unilateraalisesti ja tavalla, joka rikkoo kansainvälisen oikeuden periaatteita ja laajasti hyväksytyjä normeja. Suurvaltojen valtapolitiikkaa ja niiden turvautumista voimapolitiikkaan on siis vaikea rajoittaa kansainvälisten järjestöjen ja yhteisten sääntöjen avulla.⁵⁷ Realismin mukaan suurvallat toimivat itsekkäästi ja kansalliset intressit määräävät politiikan sisällön. Suurvallat noudattavat yhteisiä sääntöjä ja normeja vain, jos se on niiden intressien mukaista. Jos nämä kaksi asiaa joutuvat ristiriitaan, kansallinen etu vie aina voiton. Erityisesti juuri näkemys yhteisten normien ja sääntöjen vaikutuksesta suurvaltojen valtapolitiikkaan erottaa realismin englantilaisesta koulukunnasta.⁵⁸

⁵⁷ Walt 2006[2005], s. 144–152; Glaser 2003b, s. 409–412; Mearsheimer 2001b, s. 51–53; Jervis 1999, s. 43–45, 48–50, 54 ja 58–62; Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 332–336, 339–353, 374 ja 376 ja Mearsheimer 1998[1995], s. 427, 431–432 ja 438.

⁵⁸ Ks. esim. Mearsheimer 2001b, s. 22–27; Mearsheimer 2002b, s. 25–29 ja Posen 2006, s. 165. Realismin mukaan valtio ei aina voi toimia yksilön etiikan mukaan. Poliittisilla johtajilla ei ole samaa vapautta yksilönä, koska heillä on vastuu kansalaisten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Valtion poliittinen päämäärä, joka on määritelty kansallisen edun kautta, oikeuttaa valtion joskus sellaisiin kansainvälisepoliittisiin tekoihin, jotka eivät aina ole yksilön moraalien näkökulmasta hyväksyttävissä. Realismin mukaan kansainvälisessä politiikassa noudatetaan *poliittista, tilannekohtaista etiikkaa*, joka siis sallii poikkeamisen yksilön moraalisista. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 4–15 ja Jackson & Sørensen 2007[1999], s. 67–70. Ks. realistien näkemyksestä moraalista valtioiden ulkopoliitikassa esim. Donnely 2000, s. 161–192. *Englantilaista koulukuntaa* voidaan pitää realismin ja liberalismien välimuotona. Vrt. esim. Sterling-Folker 2006b, s. 304. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa koulukunta on virheellisesti nähty myös osana joko realismia tai liberalismia. Realistit suhtautuvat skeptisesti

Realismin ajattelussa sota on ylihistoriallinen toistuva ilmiö kansainvälisessä politiikassa. Kautta historian erilaiset poliittiset toimijat, niin valtiot kuin ei-valtiollisetkin, ovat käyttäneet aseellista voimaa ja sillä uhkaamista tavoitellessaan poliittisia päämääriä. Sodankäynnin välineet ja menetelmät toki muuttuvat teknologisen kehityksen myötä ja samoin sota muuttuu taktisella ja operatiivisella tasolla, mutta strategisella tasolla sodassa ei ole tapahtunut muutosta. Realismin mukaan sodan luonne ei siis ole muuttunut. Sota on myös kylmän sodan jälkeen rationaalista toimintaa, jolla suurvallat tavoittelevat poliittisia päämääriä.⁵⁹ Kun tarkastellaan Euroopan nykyaikaista valtiojärjestelmää realismin näkökulmasta, sen keskeisimmäksi piirteeksi nousevat suursodat ja voimakkaan nousevan suurvallan pyrkimys hegemoniaan koko Euroopan mantereella. Euroopassa on käyty yhdeksän suursotaa, jotka ovat olleet samalla myös käännekohtia maailmanhistoriassa, koska monet suurvallat ovat saavuttaneet ja menettäneet suurvalta-asemansa näiden sotien seurauksena. Kaikki suurvaltojen väliset sodat Euroopassa eivät siis ole olleet suursotia. Niitä ovat olleet ainoastaan sellaiset sodat, joihin ovat osallistuneet lähes kaikki kansainvälisen järjestelmän suurvallat.⁶⁰

Ensimmäinen lähes koko Eurooppaa koskenut suursota oli kolmikymmenvuotinen sota (1618–48), jossa Espanjan ja Itävallan Habsburgien dynastia pyrki ylivaltaan Länsi- ja Keski-Euroopassa. Tämän sodan lopputulos merkitsi sitä, että Länsi-Euroopan johtavaksi suurvallaksi nousi Ranska 200 vuoden ajaksi. Ruotsi puolestaan saavutti ylivallan Itämeren alueella ja nousi samalla suurvaltojen joukkoon.⁶¹ Euroopan voimakkaimpana suurvaltana Ranska pyrki

ajatukseen valtioiden muodostamasta kansainvälisestä yhteisöstä, jossa valtiot pyrkivät yhteisvastuullisesti ylläpitämään kansainvälistä järjestystä ja edistämään oikeudenmukaisuutta. Kansainvälinen yhteisö on englantilaiseen koulukuntaan, ei realismiin kuuluva käsite. Ks. Mearsheimer 2005b, s. 144. Englantilaisen koulukunnan keskeisimmät vaikuttajat ovat Hedley Bull 2002[1977]; Martin Wight 1978 ja Herbert Butterfield 1953. Ks. lyhyesti esim. Sterling-Folker 2006b, s. 303–310 ja laajemmin Buzan 2004a; Little 2000; Buzan 2001; B. Jones 1998; Dunne 1998 ja Watson 1992.

⁵⁹ Gray 2007, s. 1–14, 227, 262, 264–265 ja 281; Gray 2005, s. 13–25; Gray 1999b, s. 8, 17, 270–272, 296 ja 358–362 ja Gray 1999a. Colin Grayn mukaan ”sota on sotaa, sodankäynti on sodankäyntiä ja strategia on strategiaa”. Vrt. Rekkedal 2006[2004], s. 11 ja 56–74. Sodan muutosta painottavan näkemyksen mukaan sodalla ei ole ylihistoriallista muotoa, vaan sodankäynti ja käsitys sodasta on sidottu aikaan, paikkaan, yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Ks. esim. Keegan 1993, van Creveld 1991 ja Kaldor 2006[1999]. Vrt. myös esim. Angstrom 2005, s. 4–18; Raitasalo & Sipilä 2005 ja Raitasalo & Sipilä 2008.

⁶⁰ Ks. lisää esim. Kennedy 1989[1988]. Levyn määritelmän mukaan suursodasta (*general war*) voidaan puhua, kun sotaan osallistuu vähintään kaksi kolmasosaa suurvalloista. Ks. Levy 1983, s. 74–76. Dale Copeland puolestaan määrittelee suursodat (*major war*) sodiksi, joissa järjestelmän kaikki suurvallat taistelevat kaikilla käytettävissä olevilla voimavaroillaan ja joiden seurauksena on mahdollista, että yksi tai useampi suurvalta menettää suvereenisuutensa. Tällaisten sotien vaikutukset ulottuvat koko kansainväliseen järjestelmään. Ks. Copeland 2000b, s. 3 ja 27–28. Myös Mearsheimerin määritelmän mukaan suursotaan (*central war*) osallistuvat kaikki ajan suurvallat. Ks. Mearsheimer 2001b, s. 349.

⁶¹ *Kolmikymmenvuotisessa sodassa* Espanja ja Itävalta taistelivat Ranskaa, Englantia, Hollantia ja Ruotsia vastaan. Ks. esim. Kennedy 1989[1988], s. 49–52 ja Gutmann 1989. Ks. Ruotsin noususta suurvallaksi esim. Roberts 1973 ja Sandström 1998. Sodan seurauksena myös Hol-

hegemoniaan läntisessä Euroopassa ensin Ludvig XIV:n aikana kolmessa suursodassa: Ranskan sodassa Hollantia vastaan (1672–78), yhdeksän vuoden sodassa (1689–97) ja Espanjan perimyssodassa (1701–13). Nämä sodat eivät muuttaneet suurvaltojen välistä voimatasapainoa Manner-Euroopassa, mutta merten herruus siirtyi suurvalta-asemansa menettäneeltä Hollannilta Britannialle. Espanjan perimyssodan aikana Itämeren alueella käytiin toista alueellista suursotaa, Suurta Pohjan sotaa (1700–21), jonka seurauksena Ruotsin suurvaltakausi päättyi ja Venäjä nousi eurooppalaisten suurvaltojen joukkoon ja Itämeren alueen johtavaksi suurvallaksi. Seuraavan eurooppalaisen suursodan, Itävallan perimyssodan (1740–48) myötä Preussi nousi suurvaltojen joukkoon. Historian ensimmäisenä maailmansotana pidetään seitsemän vuoden sotaa (1756–63). Tämä sota vahvisti Britannian hallitsevaa asemaa niin valtamerillä kuin maailmankaupassakin. Ranska saavutti lähes hegemonian Euroopassa Ranskan vallankumoussodissa ja Napoleonin sodissa (1792–1815). Vaikka tämä Ranskan viimeinen hegemoniapyrkimys epäonnistui, se säilytti keskeisen asemansa Euroopan suurvaltojen voimatasapainojärjestelmässä. Sen sijaan Espanjan suurvaltakausi päättyi.⁶² Saksa saavutti johtoaseman Manner-Euroopassa vuosina 1864–71 käytyjen yhdistymissotien seurauksena. Preussin ja Ranskan sota (1870–71) merkitsi ratkaisevaa muutosta Euroopan voimatasapainojärjestelmässä.⁶³ Sotilaallisesti voimakkaimpana suurvaltana Saksa pyrki hegemoniaan kahdessa maailmansodassa. Ensimmäisen maailmansodan (1914–18) seurauksena Itävalta hajosi ja menetti suurvalta-asemansa. Myös Venäjä hajosi ja ajautui sisällissotaan. Toisessa maailmansodassa (1939–45) Saksa saavutti lähes hegemonian Euroopassa vuonna 1942. Sodan lopputulos

lanti nousi suurvaltojen joukkoon. Ks. Habsburgien hegemoniapyrkimyksestä Euroopassa vuosina 1519–1659 esim. Kennedy 1989[1988], s. 39–93.

⁶² *Ranskan sodassa Hollantia vastaan* Ranska liittolaisinaan Englanti ja Ruotsi taisteli Hollantia, Espanjaa, Itävaltaa ja Brandenburgia vastaan. *Yhdeksän vuoden sodassa* Ranska joutui sotiin Itävallan, Hollannin, Englannin ja Espanjan muodostamaa suurta liittokuntaa vastaan. *Espanjan perimyssodassa* Ranska ja Espanja taistelivat Itävallan, Britannian, Hollannin ja Preussin muodostamaa liittokuntaa vastaan. Ks. lisää Kennedy 1989[1988], s. 94–180 ja Lynn 1999. Ks. Suuresta Pohjan sodasta Frost 2000, s. 226–300. *Itävallan perimyssodassa* Ranska, Preussi ja Espanja taistelivat Itävaltaa, Britanniaa ja Venäjää vastaan. Ks. Browning 1995[1994]. *Seitsemän vuoden sodassa* Ranskan, Itävallan ja Venäjän muodostama liittokunta taisteli Britanniaa ja Preussia vastaan. Ks. F. Szabo 2008. *Ranskan vallankumoussodat ja Napoleonin sodat* koostuivat liittokuntasodista, joissa Ranska taisteli yksin Britanniaa, Itävaltaa, Preussia, Espanjaa ja Venäjää vastaan.

⁶³ Saksa yhdistyi kolmen sodan avulla. Näistä ensimmäinen oli Preussin ns. toinen Schleswig-Holsteinin sota vuonna 1864 Tanskaa vastaan. Sodassa Preussi ja Itävalta löivät Tanskan ja Schleswigin alue siirtyi Preussille ja Holsteinin alue Itävallalle. Toinen sota käytiin Preussin ja Itävallan välillä vuonna 1866. Siihen osallistui myös Italia Preussin puolella. Prahan rauhassa Hannover, Hessen, Frankfurt ja Holstein liitettiin Preussiin. Kolmas sota oli Preussin ja Ranskan välinen sota vuosina 1870–71. Saksan yhdistynyt keisarikunta perustettiin sodan lopussa tammikuussa 1871 Versailles'ssa. Ks. lisää esim. Taylor 1971[1954], s. 142–227 ja Kissinger 1995[1994], s. 103–167.

oli, että Saksa, Italia ja Japani menettivät suurvalta-asemansa ja Neuvostoliitto nousi Manner-Euroopan johtavaksi suurvallaksi.⁶⁴

Itävallan perimyssotaa ja seitsemän vuoden sotaa lukuun ottamatta nämä suursodat ovat samalla olleet hegemoniasotia, jossa Manner-Euroopan voimakkain suurvalta on pyrkinyt ylivaltaan laajentumisen avulla.⁶⁵ Nämä hege-
moniapyrkimykset epäonnistuivat, koska muut suurvallat tukahduttivat ne voimatasapainopolitiikan ja sotien avulla. Toisin sanoen yksikään suurvalta ei ole saavuttanut koko Euroopan kattavaa alueellisesta hegemoniaa nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana.⁶⁶ Toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitto lähes saavutti Euraasian herruuden. Sen hegemonia-asema itäisessä Keski-Euroopassa vuonna 1949 muistutti Ranskan valta-asemaa Euroopassa vuonna 1812 ja Saksan valta-asemaa vuonna 1942.⁶⁷ Yhdysvaltojen sitoutuminen jo rauhan aikana estämään Neuvostoliiton valtapyrkimykset Länsi-Euroopassa, puolustamaan Britannian, Ranskan ja Länsi-Saksan itsenäisyyttä ja ylläpitämään voimatasapainoa Euroopassa johti suurvaltojen väliseen kylmään sotaan (1945–90) ja kasvatti suursodan mahdollisuutta lyhyellä aikavälillä.⁶⁸ Kylmän sodan päättyminen Saksan yhdistymiseen lokakuussa 1990 ja Neuvostoliiton hajoaminen joulukuussa 1991 merkitsivät välittömän suursodan uhan väisty-
mistä ja näin ollen suurta muutosta Euroopan turvallisuusympäristössä.

⁶⁴ Mearsheimer 2001b, s. 181–202, 213–219 ja 232. *Ensimmäisessä maailmansodassa* keskusval-
lat Saksa ja Itävalta (Itävalta-Unkari) taistelivat ympärysvaltioja Ranskaa, Britanniaa, Venäjää,
Japania, vuodesta 1915 lähtien myös Italiaa ja vuodesta 1917 lähtien Yhdysvaltoja vastaan.
Ks. lisää Joll 1990, s. 196–238. *Toisesta maailmansodassa* Saksa, Italia ja Japani taistelivat Bri-
tanniaa, Ranskaa sekä vuodesta 1941 lähtien myös Neuvostoliittoa ja Yhdysvaltoja vastaan.
Ks. lisää Parker 1989.

⁶⁵ Vrt. Gilpin 1981, s. 200. Hegemoniasotia ovat olleet myös antiikin ajalla Spartan ja Ateen-
nan väliset *peloponnesolaissodat* (431–404 eKr.) ja Rooman ja Karthagon välinen *toinen puuni-
laissota* (218–201 eKr.). Ks. puunilaissodista esim. Dorey & Dudley 1972 ja Bernstein
1996[1994].

⁶⁶ Levy & Thompson 2005.

⁶⁷ Toisen maailmansodan lopussa Neuvostoliitto miehitti Itä-Saksan ja koko Itä-Eurooppa
joutui sen vaikutuspiiriin. Neuvostoliiton vaikutuksesta Puola, Tšekkoslovakia, Unkari,
Romania, Bulgaria ja Albania muutettiin kansandemokratioiksi ja Neuvostoliiton satelliitti-
valtioiksi vuosina 1945–49. Neuvostoliiton Saksan miehitysvyöhykkeestä muodostettiin
Saksan demokraattinen tasavalta lokakuussa 1949.

⁶⁸ Ks. kylmästä sodasta lisää esim. N. Thompson 2009; Kydd 2005; Gaddis 1997; Kissinger
1995[1994], s. 423–803 ja Leffler 1992. Kylmän sodan alkaminen liitetään usein Yhdysval-
tojen presidentti Harry *Trumanin* (1945–53) ilmoitukseen maaliskuussa 1947 Yhdysvaltojen
taloudellisesta ja sotilaallisesta tuesta Kreikalle ja Turkille, jotta ne eivät joutuisi Neuvosto-
liiton etupiiriin. Tästä ns. *Trumanin doktriinista* lähtien Yhdysvallat aloitti Neuvostoliiton val-
lan kasvun voimakkaan patoamisen (*containment*). Patoamispolitiikan peruselementit olivat
kuitenkin olleet osa Yhdysvaltojen valtopolitiikkaa jo kesästä 1945. Yhdysvallat oli tehnyt
päätöksen perustaa ilmavoimien ja laivaston tukikohtia Euraasian mantereelle, lopettanut
taloudellisen tuen Neuvostoliitolle samalla, kun se oli aloittanut Länsi-Euroopan jälleenra-
kentamisen, luonut pelotteen Neuvostoliitolle osoittamalla sotilaallisen ylivoimansa atomi-
pommeilla, estänyt Neuvostoliiton osallistumisen Japanin miehitykseen sekä estänyt Neu-
vostoliiton vaatimukset alueista Turkilta ja laivastotukikohdista Välimerellä. Ks. lisää esim.
Copeland 2000b, s. 146–175.

Rauhan ja sodan jaksot vuorottelevat maailmanhistoriassa. Suurvaltojen välisestä jatkuvasta valtakamppailusta huolimatta Euroopan valtiojärjestelmä on ollut pitkiä ajanjaksoja suhteellisen vakaa ja rauhanomainen. Kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja Neuvostoliitto eivät käyneet sotaa keskenään.⁶⁹ Suurvaltojen välinen rauha on jatkunut myös kylmän sodan jälkeen. Edellinen suursoita on siis vuonna 1945 päättynyt toinen maailmansota. Viimeksi suurvallat, Yhdysvallat ja Kiina, ovat sotineet keskenään Korean sodassa (1950–53). Näin ollen suurvallat eivät ole ajautuneet keskinäiseen sotaan 67 vuoteen Euroopassa eivätkä 59 vuoteen maailmassa.⁷⁰ Historian perspektiivistä katsottuna nämä rauhan jaksot eivät kuitenkaan ole poikkeuksellisen pitkiä. Rauhanomaisin vuosisata on edelleen ollut 1800-luku⁷¹. Maailmassa ei käyty yhtään suursotaa Napoleonin sotien ja ensimmäisen maailmansodan välisenä aikana eli vuosina 1815–1914. Tällä tavalla määriteltynä modernin kansainvälisen järjestelmän toistaiseksi vakain ja pitkäkestoisin rauhan jakso kesti 99 vuotta. Tosin suurvallat kävivät keskenään sotia tänä ajanjaksona. Wienin kongressin jälkeinen ensimmäinen suurvaltojen välinen sota oli Venäjän ja Turkin välinen Krimin sota (1853–56), jossa Britannia ja Ranska sotivat Turkin puolella. Sitä edeltänyt rauhan jakso kesti 38 vuotta, jona aikana suurvallat toimivat yhteistyössä ja ylläpitivät rauhaa suurvaltakonsertin avulla⁷². Vuosisadan viimeinen suurvaltasota oli Preussin–Ranskan sota (1870–71). Tämän jälkeen suurvaltojen välinen rauha kesti Euroopassa ensimmäiseen maailmansotaan eli 43 vuotta. Tosin Aasiassa Venäjä ja Japani kävivät sodan vuosina 1904–05, minkä seurauksena Japani nousi suurvaltojen joukkoon. Muista sodista Euroopassa voidaan mainita vuonna 1859 käyty Italian yhdistymissota, jonka seurauksena Italia saavutti suurvalta-aseman. Kansainvälispoliittisesti merkittävin oli kuitenkin vuonna 1898 käyty Yhdysvaltojen ja Espanjan välinen sota, koska se merkitsi, ensimmäisen Euroopan ulkopuolisen valtion, Yhdysvaltojen nousua suurvallaksi.⁷³

Historiasta nouseva tärkeä johtopäätös on realismin näkökulmasta siis se, että suhteellisen pitkistä rauhan jaksoista huolimatta suurvaltojen välinen rauha ei ole kestävä. Pitkässä perspektiivissä näkyy myös, että rauhan ja sodan

⁶⁹ John Gaddis on kuvannut tätä ajanjaksoa ”pitkäksi rauhaksi”. Ks. Gaddis 1986.

⁷⁰ Neuvostoliitto ja Kiina kävivät lyhyet rajasodat ensin Ussuri-joella Venäjän Kaukoidässä maaliskuussa 1969 ja sitten Sinkiangin (*Xinjiang*) alueella elokuussa 1969. Jos nämä sodat otetaan huomioon, suurvallat eivät ole sotineet maailmassa 43 vuoteen.

⁷¹ Vrt. Levy 1983, s. 117, 139, 141 ja 170.

⁷² Britannian, Venäjän, Itävallan ja Preussin sekä myöhemmin myös Ranskan muodostaman *Euroopan konsertin* tavoitteena oli ylläpitää vuoden 1815 status quota, siis suurvaltojen välistä voimatasapainoa. Suurvaltojen sotilaalliset interventiot kansainvälisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja omien etujensa turvaamiseksi kuuluivat keskeisenä piirteenä konserttijärjestelmään. Ks. Gulick 1967[1955], s. 132–310. Suurvaltakonsertista lisää tämän tutkimuksen luvussa 3.1.

⁷³ Italian yhdistymissodassa Ranska taisteli Sardinian kanssa Itävaltaa vastaan. Italiasta tuli suurvalta, kun Italian kuningaskunta perustettiin vuonna 1861. Mainittujen sotien lisäksi Preussi ja Italia sotivat Itävaltaa vastaan vuonna 1866. Ks. Krimin sodasta lisää esim. Baumgart 1999; Preussin–Ranskan sodasta esim. Wawro 2003 ja Venäjän–Japanin sodasta esim. Jukes 2002.

sykliä pituudet eivät ole säännönmukaisia, ne voivat olla lyhyitä tai pitkiä.⁷⁴ Kylmän sodan jälkeen Euroopassa vallinnut runsaan kahdenkymmenen vuoden vakaas, siis suurvaltojen välinen rauha (1990–2012), on lyhyt aika maailmanhistoriassa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen oletettiin, että Eurooppaan oli syntynyt pysyvä rauha, jonka keskeinen elementti oli Kansainliittoon perustuva kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä, mutta vain kaksi vuosikymmentä myöhemmin suurvallat ajautuivat suursotaan, jossa Saksa uudestaan tavoitteli hegemoniaa Euroopassa lähes onnistuen siinä. Vastaavasti Venäjä oli lyöty ensimmäisessä maailmansodassa ja Neuvostoliittoa pidettiin heikkona suurvaltana 1920-luvulla. Tästä huolimatta vuonna 1945 Neuvostoliitto oli toisen maailmansodan suurin voittaja ja hegemonin asemassa Itä-Euroopassa. Britannian hegemonia-aseman lasku on myös esimerkki nopeasta muutoksesta. 1800-luvun lopussa Britannia oli johtava maailmanvalta, mutta 20 vuotta myöhemmin sen valta-asema oli heikentynyt kaikkialla maailmassa Saksan, Yhdysvaltojen ja Japanin nousun seurauksena.⁷⁵ Myös kylmän sodan päättyminen osoittaa, että kansainvälisessä järjestelmässä voi tapahtua merkittäviä muutoksia hyvinkin nopeasti. Kymmenen vuotta aiemmin Neuvostoliitto oli tehnyt sotilaallisen intervention Afganistaniin ja niin sanottu toinen kylmä sota oli kuumimmillaan Euroopassa.⁷⁶ Realismin mukaan on siis mahdotonta arvioida, kuinka kauan nykyinen suurvaltojen välinen rauhan jakso kestää.

Tätä suurvaltojen välistä rauhaa kylmän sodan jälkeen voidaan kuvata ja selittää paremmin siten, että sodan ja rauhan jaksot jaetaan edelleen kuumiin ja kylmiin jaksoihin.⁷⁷ *Kuuma sota* viittaa tilanteeseen, jossa suurvallat käyttävät aseellista voimaa vastustajaa vastaan saavuttaakseen poliittiset päämääränsä. *Kylmässä sodassa* suurvallat eivät varsinaisesti sodi, mutta ne valmistautuvat sotaan lyhyellä aikavälillä. Suurvaltojen välinen valtakamppailu johtaa moniin kriiseihin ja aseellisiin voimannäyttöihin, jotka voivat eskaloitua joko ennalta harkituiksi tai vahingossa, tahattomasti syttyneiksi sodiksi. Kylmään sotaan ei välttämättä liity sellaista ideologista vastakkainasettelua kuin Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä toisen maailmansodan päättymisen ja Saksan yhdistymisen välisellä kaudella, vaan kylmä sota voi olla seurausta mistä tahansa valtiopoliittisesta syystä. *Kylmässä rauhassa* suurvallat pelkäävät toisiaan, eikä niiden kaikkia kiistoja ole ratkaistu. Tällaisessa rauhantilassa välittömän sodan syttymisen vaaraa ei ole, mutta sota on mahdollinen keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä. Suurvallat tarkastelevat keskinäisiä suhteitaan edelleen suhteellisen hyödyn näkökulmasta. Valtakamppailu saattaa johtaa suurvaltojen väliseen kyl-

⁷⁴ Gray 2007, s. 1–14, 264–265 ja 280–281; Gray 1999b, s. 9–11 ja 362–364 ja Rekkedal 2006[2004], s. 200–202. Ks. myös Gray 1994. Realismissa rauha tarkoittaa tilannetta, jossa valtiot eivät ole sodassa. Realismin mukaan rauhantila on seurausta esimerkiksi suurvaltojen välisestä voimatasapainosta, yhden suurvallan hegemoniasta tai valtioiden välisestä liittosuhteesta. Ks. Gray 2007, s. 275–278. Se, että sodat toistuvat, ei tarkoita sitä, että suurvaltojen välisen sodan pitäisi muistuttaa toisen maailmansodan kaltaista totaalista sota. Tulevaisuudessa suursota on erilainen jo pelkästään ydinaseista ja informaatioteknologiasta johtuen.

⁷⁵ Vrt. Layne 2006b, s. 38–39.

⁷⁶ Vrt. Mastanduno 1999, s. 35.

⁷⁷ B. Miller 2007, s. 2, 11–12 ja 42–48.

mään tai kuumaan sotaan. *Lämpimän rauhan* vallitessa sodan syttymisen todennäköisyys on suhteellisen matala. Suurvallat ovat ratkaisseet keskinäiset kiistansa ja niiden suhteet perustuvat enemmän yhteistyöhön kuin kilpailuun. Suurvaltojen välinen sota on epätodennäköinen, mutta ei kuitenkaan mahdoton. Suurvaltojen välisissä suhteissa ihanteellisin vaihtoehto on tällainen lämpimän rauhan aika, joka vallitsee liittolaisten kesken.

Realismin mukaan vallan ja siis viime kädessä valtapolitiikan merkitystä on mahdotonta sivuttaa kansainvälisessä politiikassa. Vallan ”*ultima ratio*”, siis viimeinen keino, on sota.⁷⁸ Realismin mukaan sotilaallisen voiman käyttö on väline, jolla suurvallat ajavat poliittisia päämääriään myös kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Esimerkkinä Euroopassa voidaan mainita Yhdysvaltojen, Britannian, Ranskan ja Saksan hyökkäys Jugoslaviaan Kosovon sodassa keväällä 1999 ja Venäjän hyökkäys Georgiaan kesällä 2008. Näin myös kansainvälisen politiikan todellisuus, suurvaltojen voimapolitiikka, puhuu realismin viitekehykseen nojautumisen puolesta tässä tutkimuksessa.⁷⁹ Realismin näkökulmasta nykyinen ajanjakso on ymmärrettävä suurvaltojen välisissä suhteissa suursotien väliseksi aikakaudeksi, joka päättyy ennemmin tai myöhemmin.⁸⁰ Näin ollen Euroopan kylmän sodan jälkeisen turvallisuusympäristön vakauden selittämisen kannalta keskeiseksi kysymykseksi realismin maailmankuvasta nousee se, mihin tekijöihin suurvaltojen välinen nykyinen rauha Euroopassa perustuu. Mitkä tekijät vahvistavat suurvaltojen välistä rauhaa Euroopassa tällä

⁷⁸ Vrt. Carr 2001[1939], s. cv, 97–102 ja 130. Kylmän sodan jälkeiselle aikakaudelle on ollut tyypillistä vallan ja erityisesti sotilaallisen voiman merkityksen vähättely. Kylmän sodan päättymisestä ja Neuvostoliiton hajoamisesta alkaneesta ajanjaksosta voidaankin käyttää klassisen realistin Carrin teosta ”*The Twenty Year Crises, 1919–1939*” mukaillen nimitystä ”kahdenkymmenen vuoden kriisi”. Randall Schwellerin mukaan ensimmäisen maailmansodan voittajasuurvaltojen, Britannian, Ranskan ja Yhdysvaltojen näkemys, jonka mukaan sota ei ole enää käyttökelpoinen politiikan väline, johti tilanteeseen, jossa nämä status quo -suurvallat pyrkivät vain välttämään sodan kaikin keinoin eivätkä tämän takia olleet valmiit luomaan voimatasapainoa revisionistisille Saksalle. Ks. Schweller 2001, s. 200–205 ja 212. Valtioiden välisen sodan mahdollisuutta kylmän sodan jälkeisessä maailmassa ei voi sulkea pois, koska sodan syttymiseen riittää, että kansainvälisessä järjestelmässä on yksi valtio, joka pitää sodan tuottamia hyötyjä suurempina kuin sen aiheuttamia kustannuksia. Vrt. esim. Glaser 2003b, s. 403–404 ja 407–409; Measheimer 2001b, s. 1–2, 360–361, 372–373 ja 377–381; Waltz 2000b, s. 5–6 ja 39; Jervis 1998, s. 976, 980–983, 985–987 ja 991 ja Mearsheimer 1995[1990], s. 103 ja 114.

⁷⁹ Vrt. Walt 2009, s. 86–87; C. Elman 2008, s. 26–27; Mearsheimer 2006d, s. 86; Mearsheimer 2002b ja Mastanduno 1999, s. 37. Hyde-Pricen mukaan viimeistään Kosovon sota rikkoi harhakuvan, että valtioiden välisiä sotia ei enää käytäisi Euroopassa. Ks. Hyde-Price 2007, s. 24. Vrt. R. Kagan 2008, s. 3–13, 19, 27–28, 33–34, 36–37, 41–43, 53, 86–89, 94–96 ja 102. Euroopassa valtiot ovat kylmän sodan jälkeen sotineet Balkanilla Jugoslavian hajoamissotien yhteydessä ja entisen Neuvostoliiton alueella: Slovenian ja Jugoslavian sota vuonna 1991, Kroatian ja Jugoslavian sota vuosina 1991–95, Bosnian ja Jugoslavian sota vuosina 1992–95 ja Azerbaidžanin ja Armenian sota Vuoristo-Karabahista vuosina 1988–94. Ks. Gray 2007, s. 227–229 ja Rekkedal 2006[2004], s. 11, 173, 190, 360–361, 363–364, 377, 542–543, 545, 550 ja 552–556. Entisen Jugoslavian alueen sodat olivat valtiojohtoisia sotia, joissa pyrittiin valloittamaan alueita ja muodostamaan uusia valtioita. Ks. esim. de Graaff 2005.

⁸⁰ Vrt. Gray 2007, s. 1–14, 264–265 ja 280–281 ja Gray 1999b, s. 9–11 ja 362–364.

hetkellä? Onko Euroopassa mahdollisesti myös epävakautta lisääviä tekijöitä? Tutkimalla näitä kysymyksiä voidaan arvioida, kuinka vakaa Euroopan kylmän sodan jälkeinen voimatasapainojärjestelmä on ja kuinka kestäväenä nykyistä suurvaltojen välistä rauhantilaa voidaan pitää.

2.3 Rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin metodologiset lähtökohdat

Vasta Kenneth Waltzin voimatasapainoteorian ja rakenteellisen realismin⁸¹ myötä realismin keskeiseksi tavoitteeksi on tullut kansainvälisen politiikan ja suurvaltojen valtapolitiikan tieteellinen selittäminen.⁸² Nykyrealismi eroaa tietoteoreettisilta lähtökohdiltaan ja metodologialtaan klassisesta realismista, joka pyrki tarjoamaan kestäviä periaatteita ja ohjenuoria menestykselliselle valtiomiestaidolle ja joka edusti perinteistä ymmärtämiseen pyrkivää tutkimusotetta.⁸³ Nykyisen realismin teoriat pyrkivät siis *epistemologialtaan*⁸⁴ kansainvälisen politiikan tieteelliseen selittämiseen. Realismien teorioiden taustalla on positivismi, jossa tieteellisen objektiivisuuden nimessä kiinnitetään päähuomio havaittavissa ja mitattavissa oleviin tosiasioihin. Ilmiötä tarkastellaan positivistisen lähestymistavan mukaisesti ulkoa päin. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa objektiivista, arvovapaata tietoa. Realismien lähtökohtaolettamus on, että kansainvälisestä politiikasta on löydettävissä lainkaltaisia säännönmukaisuuksia ja käyttäytymismalleja, joita voidaan selittää tieteellisesti. Tässä suhteessa realismi eroaa jälkipositivistista lähestymistapaa edustavista kriittis-reflektiivisistä tutkimustavoista⁸⁵. Realismi pyrkiikin rakentamaan kansainvälisestä politiikasta

⁸¹ Waltz 1979. Tästä 1970-luvulla kehittyneestä rakenteellisesta realismista käytetään myös nimitystä *uusrealismi* erotuksena varhaisemmasta, klassisesta realismista. Realistit käyttävät termejä ”rakenteellinen realismi” ja ”uusrealismi” vaihtoehtoisina merkitsemään samaa koulukuntaa. Tässä tutkimuksessa käytetään termiä ”rakenteellinen realismi”, joka viittaa koulukunnan analyttiseen lähtökohtaan. Osa tutkijoista yhdistää uusrealismin pelkästään Waltzin teoriaan. Ks. esim. C. Elman 2007, s. 13–15 ja Buzan et al. 1993.

⁸² Gilpin 1986, s. 304 ja Wæver 1996, s. 162. Ks. realismien tieteellisestä kehityksestä esim. Waltz 2008[1990b] ja Tellis 1996.

⁸³ Taliaferro et al. 2009, s. 16–17; Carlsnaes 2008, s. 87; Carlsnaes 2002, s. 333–334 ja Jackson & Sørensen 2003[1999], s. 45–48, 69–70 ja 233–238.

⁸⁴ *Epistemologiassa* on kysymys siitä, miten tutkija voi hankkia ja saada tietoa maailmasta. Epistemologisesti kansainvälisen politiikan lähestymistavat voidaan jakaa selittämiseen ja ymmärtämiseen pyrkiviin. *Metodologia* liittyy läheisesti epistemologiseen kysymykseen. Siinä on kysymys käytännön metodeista, tavoista, joilla tietoa hankitaan ja kansainvälistä politiikkaa selitetään tai ymmärretään.

⁸⁵ *Jälkipositivismiin* mukaan ei ole olemassa ulkoista objektiivista sosiaalista todellisuutta, josta voitaisiin löytää lainmukaisuuksia ja selittää tieteellisillä teorioilla. Yhteiskunnallinen maailma on olemassa vain ihmisten subjektiivisen tietoisuuden kautta ja koostuu ihmisten ajatusten, käsitysten, ideoiden, käsitteiden, kielen ja keskustelun vuorovaikutuksessa. Jälkipositivismia edustavat esim. kriittiset teoriat, ks. lisää Cox & Sinclair 1996; Linklater 1990 ja Linklater 1996, ja postmodernismi, ks. lisää Ashley 1986[1984] ja Ashley 1996. Myös englantilainen koulukunta hylkää positivistisen metodologian. Sen mukaan kansainvälisen politiikan teoriat eivät ole arvovapaata tiedettä, joiden malleja ja hypoteeseja voitaisiin testata.

ja suurvaltojen valtapolitiikasta teorioita, jotka koostuvat loogisen yhteyden omaavista empiirisistä väitteistä. Tavoitteena on myös teorioiden empiirinen todentaminen. Tällainen hypoteettis-deduktiivinen tutkimusote pyrkii teorioiden testaamiseen vertaamalla teoriasta johdettuja hypoteeseja objektiivisiin, teoriasta riippumattomiin faktoihin, jolloin teoria voidaan verifioida tai falsifioida. Yksittäisen realismin teorian kykenemättömyys jonkin kansainvälisen politiikan tapahtuman tai yksittäisen suurvallan valtapolitiikan selittämisessä ei kerro koko totuutta realismin selityskyvystä. Ongelma voidaan useasti selittää toisella realismin teorialla. Yksittäinen anomalia ei siis horjuta koko realismin paradigman käyttökelpoisuutta. Se ei myöskään sulje pois sitä, etteikö kyseinen teoria olisi pätevä toisessa kansainvälispoliittisessa tilanteessa, koska kullakin teorialla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa.⁸⁶

Mistään yhtenäisestä realismin lähestymistavasta kansainvälisen politiikan oppialassa ei kuitenkaan ole kysymys. Erityisesti kylmän sodan jälkeen realismin sisällä on käyty keskustelua kansainvälisen politiikan logiikan, siis realismin maailmankuvan, taustalla olevien perusolettamusten erilaisista tulkinnoista ja painotuksista. Tämän keskustelun perusteella nykyisessä realismin paradigmassa voidaan erottaa kolme koulukuntaa, jotka koostuvat useista teorioista. Ne ovat rakenteellinen realismi, uusklassinen realismi ja hegemoninen realismi. Realismien teorit voidaan jakaa näihin koulukuntiin ensinnäkin sen perusteella,

Konstruktivismi sijoittuu positivismiin ja jälkipositivismiin välimaastoon. Konstruktivismiin amerikkalainen koulukunta on lähempänä positivismia, kun taas eurooppalainen koulukunta on lähempänä jälkipositivismia. Ks. Checkel 2008, s. 72–73 ja C. Wight 2002, s. 32–40. Realismien lisäksi myös liberalismi edustaa positivismia. Ks. S. Smith 1996, s. 11. Ks. positivismista ja jälkipositivismista tarkemmin S. Smith et al. 1996.

⁸⁶ Taliaferro et al. 2009, s. 20 ja 23; S. Smith 1996, s. 11–21 ja 31–38; Hollis & Smith 1991[1990], s. 1–7, 28–41, 45–67 ja 196–216; Waltz 2003[1997]; Walt 2003[1997]; Elman & Elman 2003[1997]; Carlsnaes 2002, s. 335–337; Van Evera 1997, s. 17–21; Nicholson 1996, s. 128–133 ja Adler 1997, s. 323–324 ja 330–331. Realismia *per se* ei voida vahvistaa todeksi eikä osoittaa vääräksi tai kumota, koska kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ei ole olemassa vain yhtä täsmällisesti määriteltyä realismin teoriaa. Vrt. Mastanduno & Kapstein 1999, s. 4 ja 7–8; Mastanduno 1999, s. 19; Mastanduno 1999[1997], s. 139 ja Wayman & Diehl 1994, s. 26. Karl Popperin tieteenfilosofisen käsityksen mukaan tieteellisten teorioiden testaamisessa on kyse nimenomaan falsifioinnista. Popperin falsifikaatiokriteerin mukaan yksittäisten realismin teorioiden on periaatteessa oltava kumottavissa empiirisellä havaintoaineistolla. Teorioita ei siis voi todistaa todeksi. Ks. Popper 1963; Popper 1995 ja Jarvie 2001. Sen sijaan Thomas Kuhnin tieteenfilosofisesta näkökulmasta realismin teorioita voidaan testata ainoastaan realismin paradigman puitteissa. Kilpailevia paradigmoja, jotka perustuvat erilaisiin maailmankuviin, on mahdotonta verrata. Anomaliat eivät johda välittömään teorian tai paradigman hylkäämiseen, mutta ajan myötä ratkaisemattomat anomaliat vähitellen kasautuvat ja paradigma ajautuu tieteelliseen kriisiin. Ks. Kuhn 1970[1962]; Honyningen-Huene 1993 ja Bird 2001. Imre Lakatosin mukaan tutkijat pyrkivät pikemminkin hankkimaan todistusaineistoa teoriasa puolesta kuin sitä vastaan ja pelastamaan tarvittaessa teorian tekemällä siihen ad hoc -muutoksia. Jokainen tieteellinen tutkimusohjelma koostuu ensinnäkin kovasta ytimestä eli joukosta oletuksia ja hypoteeseja, joita ei missään vaiheessa kyseenalaisteta ja jotka antavat identiteetin koko tutkimusohjelmalle, ja toiseksi ytimen ympärille rakennetusta suojavyöhykkeestä eli apuolettamuksista. Lakatosin mukaan empiiriset vastaesimerkit vaikuttavat ainoastaan suojavyöhykkeeseen kuuluviin oletuksiin. Ks. Lakatos 1976; Larvor 1998 ja Kadvaný 2001.

mitä ne pyrkivät selittämään; pyrkivätkö ne selittämään kansainvälisen politiikan lopputuloksia, kuten esimerkiksi suurvaltasodan todennäköisyyttä, voimatasapainon toistumista järjestelmätasolla, liittojen kestävyyttä tai kansainvälisen yhteistyön todennäköisyyttä, vai yksittäisten suurvaltojen valtopolitiikkaa (*Kuvio 2*). Tässä jaottelussa on samalla kyse analyysitasosta⁸⁷. Rakenteellinen realismi selittää kansainvälistä politiikkaa joko kansainvälisen tai alueellisen järjestelmätason rakenteellisilla tekijöillä, kun taas uusklassisen realismin selitys perustuu yksikkö- eli valtiotason tekijöihin. Ne ovat siis toisiaan täydentäviä teorioita, jotka pyrkivät selittämään osittain eri ilmiöitä ja kysymyksiä. Toiseksi realismin teorit voidaan jakaa puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen realismin koulukuntiin sen perusteella, miten ne näkevät kansainvälisen järjestelmän anarkian vaikuttavan kansainvälisen politiikan luonteeseen ja suurvaltojen käyttäytymiseen kansainvälisessä politiikassa.⁸⁸ Tämä jaottelu perustuu olettamukseen suurvaltojen puolustuksellisesta tai hyökkäyksellisestä suurstrategiasta ja valtopolitiikasta. Kolmas realismin teorioita erottava tekijä on se, onko voimatasapaino vai hegemonia niiden mukaan ratkaiseva tekijä kansainvälisen vakauden ja suurvaltojen välisen rauhan kannalta. Hegemoninen realismi pitää erottaa omaksi koulukunnakseen, koska sen näkemys yhden suurvallan hegemonian kansainvälisen järjestelmän vakautta lisäävästä vaikutuksesta kyseenalaistaa rakenteellisen ja uusklassisen realismin voimatasapainonäkemyksen⁸⁹.

Tämä realismin koulukuntajako ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, koska monet realismin teorit sijaitsevat eri koulukuntien rajamaastossa. Esimerkkinä voidaan mainita rakenteellinen realisti John Mearsheimer, jonka teoria hyökkäyksellisestä realismista selittää sekä suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyttä, siis kansainvälisen järjestelmätason lopputuloksia, että yksittäisten suurvaltojen valtopolitiikkaa.⁹⁰ Vastaavasti Randall Schweller on uusklassinen realisti, jonka intressien tasapainoteoriasta voidaan tehdä olettamuksia sekä suurvaltojen käyttäytymisestä että kansainvälisen järjestelmän vakaudesta. Realistien sijoittamista eri koulukuntiin vaikeuttaa myös se, että realismin sisällä on erilaisia näkemyksiä siitä, mihin koulukuntaan kukin realisti kuuluu. Osa realisteista näkee hegemonisen realismin teorit osana hyökkäyksellistä realismia.⁹¹ Tällöin tunnetuista hegemonisen realismin edustajista Robert Gilpin olisi rakenteellinen hyökkäyksellinen realisti ja William Wohlforth olisi puolestaan uusklassinen realisti. Toisena esimerkkinä voidaan mainita puolustuksellinen realisti Stephen Walt, jonka uhkatasapainoteoria on sijoitettu sekä osaksi uus-

⁸⁷ Waltzin vuonna 1959 julkaisemasta teoksesta *Man, the State and War* lähtien kansainvälisen politiikan selittämisen analyysitasoiksi ovat vakiintuneet kansainvälinen järjestelmä-, valtio- ja yksilötaso. Ks. Waltz 2001[1959].

⁸⁸ Jack Snyder käytti ensimmäisenä jakoa hyökkäyksellinen ja puolustuksellinen realismi. Ks. J. Snyder 1991, s. 11–12.

⁸⁹ Vrt. Glaser 2003b, s. 403–407.

⁹⁰ Vrt. Taliaferro 2000/2001, s. 134–135.

⁹¹ G. Snyder 2002, s. 149–150 ja Taliaferro 2000/2001, s. 128–135. Eräät realistikit eivät mainitse lainkaan hegemonisen realismin koulukuntaa. Ks. esim. C. Elman 2003, s. 5–7; Van Evera 1999, s. 7–11 ja Frankel 1996b, s. xii–xx. Colin Elman on käyttänyt hegemonisesta realismista nimitystä *”suurvaltojen nousu ja lasku”*-realismi. Ks. C. Elman 2008, s. 24–25.

klassista että rakenteellista realismia.⁹² Christopher Layne voidaan puolestaan mainita esimerkkinä rakenteellisesta realistista, joka on uusimmassa tuotannossaan kehittänyt uusklassisen realismin teorian.⁹³

Kuvio 2: Nykyrealismin jako koulukuntiin

Realismi	Olettamus anarkian vaikutuksesta kansainvälisen politiikan luonteeseen ja suurvaltojen valtapolitiikkaan		
	Turvallisuuden maksimointi, puolustuksellinen strategia, maltillinen valtapolitiikka, yhteistyö keino lisätä turvallisuutta	Vallan maksimointi, hyökkäyksellinen strategia, aggressiivinen valtapolitiikka pyrkimys laajentumiseen ja hegemoniaan, varautuminen pahimpaan, yhteistyö vaikeaa	
Analyysitaso / Selittävä tekijä / Ilmiö, jota teoria pyrkii selittämään	Puolustuksellinen realismi	Hyökkäyksellinen realismi	Hegemoninen realismi
Kansainvälinen järjestelmä / Järjestelmätason lopputulos: suurvaltasodan todennäköisyys, voimatasapainon toistuminen, yhteistyön edellytykset	Rakenteellinen realismi		
Valtiotaso / Suurvaltojen valtapolitiikka	Uusklassinen realismi		
Näkemyks kansainvälisestä vakaudesta ja suurvaltojen välisestä rauhasta	Voimatasapaino	Alueellinen hegemonia ja voimatasapaino	Hegemonia

Rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin koulukunnat ja teorit asettavat Euroopan turvallisuusympäristön nykyisen vakauden erilaiseen valoon. Tutkimuksen kannalta haaste liittyykin valintaan näiden koulukuntien ja teorioiden välillä. Teorian valinta ei ainoastaan ohjaa tutkimusasetelmaa vaan myös vaikuttaa ratkaisevasti tutkimuksen lopputulokseen. Seuraavaksi tutkimuksessa analysoidaan sitä, minkälainen tarkennettu näkemys Eu-

⁹² C. Elman 2008, s. 21. Vastaavasti tässä tutkimuksessa Dale Copeland nähdään rakenteellisena realistina, mutta hänen teoriansa on myös nähty kuuluvan hegemonisen realismin koulukuntaan. Ks. esim. C. Elman 2008, s. 25.

⁹³ Vrt. Layne 1995[1993] ja Layne 2006b. Laynen vuonna 1993 julkaistu artikkeli ”*The Unipolar Illusion*” edustaa selkeästi rakenteellista realismia. Sen sijaan vuonna 2006 julkaistussa teoksessa ”*The Peace of Illusions*” Layne esittää uusklassisen realismin teorian Yhdysvaltojen suurstrategiasta. Ks. Layne 2006b, s. 7–8. Toisaalta Layne on myös todennut, että hänen teoriansa perustuu sekä rakenteelliseen että uusklassiseen realismiin. Ks. Layne 2009a, s. 103.

roopan turvallisuusympäristöstä ja suurvaltojen valtapolitiikan yleisistä piirteisistä avautuu rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. Samalla pohditaan myös lähemmin tämän tutkimuksen metodologisia lähtökohtia.

Tämän tutkimuksen lähtökohdaksi on valittu *rakenteellinen realismi*, koska koulukunnan teorit pyrkivät selittämään nimenomaan kansainvälisen politiikan toistuvia ilmiöitä, jotka ovat seurausta kahden tai useamman toimijan vuorovaikutuksesta kansainvälisessä järjestelmässä, kuten esimerkiksi kansainvälisten järjestelmien vakautta, suurvaltojen välisten sotien todennäköisyyttä, suurvaltojen välisen voimatasapainon toistumista järjestelmätasolla, liittojen kestävyyttä ja kansainvälisen yhteistyön edellytyksiä. Waltzin voimatasapainoteoria (*Balance of power theory*)⁹⁴ on koko rakenteellisen realismin perusta ja samalla esimerkki teoriasta, joka pyrkii selittämään vain kansainvälisen politiikan lopputuloksia. Järjestelmätason teoriassaan Waltz väittää ensinnäkin, että kansainvälisen järjestelmän anarkkinen rakenne johtaa karkean voimatasapainon uudelleen muodostumiseen järjestelmätasolla ja toiseksi, että kaksinapainen järjestelmä on vakaampi kuin moninapainen järjestelmä. Waltz ei siis pyri teoriallaan selittämään varsinaisesti suurvaltojen valtapolitiikkaa. Waltzin teorian mukaan voimatasapaino syntyy suurvaltojen välille järjestelmätasolla riippumatta siitä, pyrkivätkö suurvallat voimatasapainoon vai hegemoniaan.⁹⁵ Tämä suurvaltojen valtopoliittisten tavoitteiden ja kansainvälisen politiikan lopputulosten välillä vallitseva kuilu Waltzin teoriassa tuo esille sen haasteen, joka liittyy järjestelmätason teorioiden käyttöön suurvaltojen valtapolitiikan tutkimuksessa. Järjestelmätason teorioiden avulla voidaan selittää ensinnäkin kansainvälisen politiikan rakenteellista dynamiikkaa, siis toistuvia ilmiöitä kansainvälisessä politiikassa, joita ei pelkällä valtiotason tarkastelulla kyetä selittämään. Niiden avulla voidaan selittää myös suurvaltojen säännönmukaisia käyttäytymismalleja kansainvälisen järjestelmän rakenteellisten tekijöiden asettamien rajoitteiden ja mahdollisuuksien perusteella. Järjestelmätason teorioiden avulla ei kuitenkaan kyetä ennustamaan, miten järjestelmän yksiköt, siis suurvallat, vastaavat näihin kansainvälisen järjestelmän paineisiin. Waltzin teorialla ei voida esimerkiksi vastata kysymykseen, mitä tietty suurvalta todennäköisesti tekee tietyssä tilanteessa. Suurvallat päättävät itse, miten ne reagoivat ulkoisten tekijöiden tuottamiin mahdollisuuksiin ja rajoituksiin.⁹⁶ Realismin sisällä onkin käyty keskustelua siitä, voidaanko Waltzin teorian avulla ylipäätään selittää suurvaltojen valtapolitiikkaa. Vaikka Waltzin teoria on kansainvälisen politiikan

⁹⁴ Waltz kehittää teoksessaan ”*Theory of International Politics*” järjestelmätason teorian kansainvälisestä politiikasta, jonka pohjalta hän kehittää myös voimatasapainoteorian. Ks. Waltz 1979, s. 123. Vrt. esim. Taliaferro et al. 2009, s. 16–18 ja Keohane 1986b, s. 170–175.

⁹⁵ Waltz 1979. Teoksen ytimen muodostavat luvut 4–6, s. 60–128.

⁹⁶ Waltz 1995[1993]; Waltz 2000b ja Waltz 2003[1997], s. 51–56. Ks. myös Waltz 2008b. Vrt. esim. C. Elman 2003, s. 6–7; Taliaferro 2000/2001, s. 132–135; Lynn-Jones 1999 ja Spirtas 1996, s. 387–400. Ks. Waltzin teoriaan ja hänen ajatteluun liittyvästä keskustelusta esim. Booth 2011. Toinen esimerkki puhtaasta järjestelmätason rakenteellisen realismin teoriasta on Copeland 2000b. Ks. järjestelmätason teorioiden eduista ja haitoista lisää esim. Hollis & Smith 1991[1990], s. 7–9, 42–43, 45, 92–93, 96 ja 99–101.

kan teoria, periaatteessa siitä on mahdollista teoreettisten lisäolettamusten avulla johtaa yleisiä väittämiä suurvaltojen valtapolitiikasta.⁹⁷

Kansainvälisen järjestelmän materiaaliset rakenteelliset tekijät ja kansainvälinen toimintaympäristö määrittävät rakenteellisen realismin mukaan tärkeimpänä seikkana suurvaltojen valtapolitiikkaa.⁹⁸ Anarkkinen kansainvälinen järjestelmä on kaikille suurvalloille yhteinen reunaehto, joka yhdenmukaistaa suurvaltojen valtapolitiikkaa. Kaikkien suurvaltojen valtapolitiikan ensisijainen päämäärä on taata oma turvallisuus. Samalla oman avun maailma johtaa kuitenkin suurvaltojen väliseen valtakamppailuun⁹⁹, koska ainoastaan riittävien kansallisten sotilaallisten ja taloudellisten valtaresurssien avulla suurvallat kykenevät säilyttämään suvereenisuutensa. Suurvaltojen välinen materiaallinen vallanjako onkin rakenteellisen realismin mukaan avain kansainvälisen politiikan selittämiseen. Suurvallan suhteellinen valta-asema kansainvälisessä järjestelmässä, johon vaikuttavat suurvaltojen lukumäärä, suurvallan vallan määrä, siis kansalliset valtaresurssit, ja suurvaltojen välinen voimasuhde, luo sekä mahdollisuuksia suurvallan valtapolitiikalle että toisaalta myös rajoittaa sen toimintaa. Nykyrealismin *holistisessa*¹⁰⁰ näkökulmassa kansainvälistä politiikkaa

⁹⁷ Ks. tästä keskustelusta lisää esim. C. Elman 1996b; Waltz 1996; C. Elman 1996a; Telhami 2002 ja Hyde-Price 2007, s. 11–13, 52–53 ja 164–170. Tätä kysymystä pohditaan tarkemmin tutkimuksen luvussa 5.

⁹⁸ Rakenteellinen realismi eroaa merkittäväällä tavalla klassisesta realismista, joka korosti ihmisluonnon egoismista johtuvaa valtioiden jatkuvaa valtataistelua. Rakenteelliset realistit korostavat, että valta on suurvalloille väline ylläpitää turvallisuuttaan, ei päämäärä kuten klassisille realisteille. Ks. rakenteellisen ja klassisen realismin välisistä eroista esim. Taliaferro et al. 2009, s. 16–17; C. Elman 2008, s. 17–20; Spirtas 1996, s. 387–400 ja Waltz 2008[1990b].

⁹⁹ Erityisesti konstruktivistit kiistävät sen, että anarkia pakottaa valtiot toistuvasti käymään kilpailua turvallisuudesta. Wendtin mukaan kansainvälisen järjestelmän konfliktisuus tai rauhanomaisuus ei seuraa anarkiasta ja vallasta vaan yhteisestä kulttuurista, joka on rakentunut diskursiivisten yhteisöllisten käytäntöjen kautta, ja anarkia on sitä, miksi valtiot sen tekevät. Valtiot eivät näin ollen ole tuomittuja käymään ikuista valtakamppailua. Ks. Wendt 1999; Wendt 1995 ja Wendt 1992. Kun konstruktivismiin mukaan kansainvälisen järjestelmän rakenne on olemassa vain valtioiden välisen vuorovaikutuksen kautta, realismi näkee sen nimenomaan materiaalisena, suvereenista valtioista koostuvana järjestelmänä, jossa valtioiden yläpuolella ei ole keskusvaltaa. Konstruktivistien näkemys yhteisestä diskurssista maailmaa muokkaavana tekijänä on toki mahdollinen, mutta esimerkiksi Mearsheimerin mukaan suurvaltojen näkemys maailmasta kiteytyy yksiselitteisesti kysymykseen materiaalisesta vallasta. Ks. Mearsheimer 1998[1995], s. 436.

¹⁰⁰ Epistemologiseen kysymykseen kansainvälisen politiikan selittämisestä ja ymmärtämisestä Martin Hollis ja Steve Smith liittävät ontologisen jaon *holismi–individualismi*. Holismissa ja individualismissa on Hollisin ja Smithin mukaan viime kädessä kyse tutkimuksen analyysitasosta, toisin sanoen siitä, tarkastellaanko tutkittavaa kysymystä ylhäältä alas vai alhaalta ylös. Valittu lähestymistapa ilmaisee, mikä tutkimuksessa ymmärretään selittäväksi tekijäksi. Hollisin ja Smithin mukaan valinta metodologisen holismin ja metodologisen individualismin välillä on tehtävä kaikilla analyysitasoilla. Tutkimuksessa on tehtävä valinta myös positivistisen ja jälkipositivistisen metodologian välillä. Näitä kahta metodologiaa ei voi yhdistää, koska ne perustuvat toisensa pois sulkeviin olettamuksiin kansainvälisestä politiikasta. Selittäminen ja ymmärtäminen kertovat aina eri kertomuksen kansainvälisestä politiikasta. Ks. Hollis & Smith 1991[1990], s. 1–15, 36–38, 42–46, 92–118 ja 196–216; Hollis & Smith 1994 ja Hollis 1994, s. 183–260. Nykyrealismi eroaa klassisesta realismista, joka oli

ja suurvaltojen valtapolitiikkaa tarkastellaan ja analysoidaan siis ylhäältä alas eli kansainvälisestä järjestelmästä käsin, jolloin analyysitaso asettuu järjestelmä- ja valtiotasolle. Rakenteelliseen realismiin perustuvan suurvaltojen valtapolitiikan selitysmallin kausaalinen perusväite on, että suurvallan suhteellinen valta-asema kansainvälisessä järjestelmässä määrittää ratkaisevasti suurvaltojen valtapolitiikkaa.¹⁰¹

Rationaalisuusolettamus on puolestaan se tekijä, joka kytkee kansainvälisen järjestelmän ja suurvaltojen valtapolitiikan rakenteellisen realismin teorioissa.¹⁰² Rakenteellisessa realismissa oletetaan, että suurvallat ovat yhtenäisiä toimijoita, jotka vastaavat toimintaympäristön luomiin paineisiin rationaalisesti ja jotka kykenevät tehokkaasti ottamaan sisäiset resurssinsa valtapolitiikan käyttöön. Suurvallat toimivat siis rationaalisen kustannus–hyöty-laskelman mukaan pyrkien ylläpitämään turvallisuuttaan, lisäämään vaikutusvaltaansa ja maksimoimaan oman etunsa. Kun suurvallan suhteellisessa valta-asemassa kansainvälisessä järjestelmässä tapahtuu muutos, sen valtapoliittiset toimintamahdollisuudet joko lisääntyvät tai heikkenevät. Tällöin suurvallan valtapolitiikkakin tapahtuu muutos. Voimasuhteen lisäksi suurvallat pyrkivät arvioimaan toisten valtioiden päämääriä ja sitä, miten niiden oma toiminta vaikuttaa

individualistinen lähestymistapa. Klassisen realismin näkökulmassa kansainvälistä politiikkaa tarkastellaan alhaalta ylöspäin eli toimijoista käsin, jolloin valtioiden sisäisten tekijöiden merkitys korostuu selitettäessä suurvaltojen ulkopolitiikkaa. Vrt. Taliaferro et al. 2009, s. 20. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on käyty teoreettista keskustelua siitä, voidaanko erilaiset metodologiset perspektiivit yhdistää tutkimuksessa vai ei. Ks. esim. Buzan 1996, s. 50–63; Adler 1997, s. 323–324 ja 330–331; Sørensen 1998; Carlsnaes 2002, s. 335 ja 341–343; Adler 2002, s. 104–106 ja C. Wight 2007.

¹⁰¹ Taliaferro et al. 2009, s. 16–23; Taliaferro 2009, s. 210–211; Mearsheimer 2009a, s. 241–247 ja 250–254; Hyde-Price 2007, s. 32–37; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77–78; B. Schmidt 2005, s. 527–528 ja 536–549; Mearsheimer 2001b, s. 12, 17–22 ja 29–54; Waltz 2000b; Copeland 2000a; Schweller 1996, s. 101–108; Spirtas 1996, s. 387–389 ja 395; Mearsheimer 1998[1995], s. 435–437; Waltz 1995[1993]; Layne 1995[1993] ja Mearsheimer 1995[1990]. Ks. myös Little 2007a, s. 168–172, 180–184, 189–192 ja 215–228; Rittberger 2001b, s. 2–4; Baumann et al. 2001, s. 37–48 ja Rittberger & Wagner 2001, s. 300–301. Turvallisuus ei kuitenkaan ole suurvaltojen valtapolitiikan ainoa päämäärä. Waltzin mukaan suurvallat voivat tavoitella muita päämääriä sen jälkeen, kun ne ovat saavuttaneet riittävän turvallisuuden tai silloin, kun nämä pyrkimykset eivät vähennä suurvaltojen kykyä tavoitella turvallisuutta. Ks. Waltz 1979, s. 91–92 ja 126 ja Glaser 2003b, s. 412–413.

¹⁰² Tästä esimerkki on Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teoria. Ks. Mearsheimer 2009a, s. 241–245 ja 250–254 ja Mearsheimer 2001b. Realismin sisällä on käyty keskustelua siitä, kuuluuko rationaalisuusolettamus realismiin, erityisesti Waltzin voimatasapainoteorian, perusolettamuksiin vai ei. Rationaalisuusolettamusta ovat painottaneet esim. Copeland 2000b, s. 35–55; Grieco 1990 ja Donnelly 2000, s. 64–65. Ks. myös Frankel 1996b, s. xviii; Lynn-Jones & Miller 1995b, s. ix ja Krasner 1996, s. 114–115. Vrt. Buzan 1996, s. 54–55 ja Legro & Moravcsik 1999, s. 6–7, 12–15 ja 18. Colin Elmanin mukaan Waltz olettaa, että valtiot ovat rationaalisia toimijoita. Ks. C. Elman 1996b, s. 43. Uusklassiset realistit Jeffrey Taliaferro, Steven Lobell ja Norrin Ripsman kiistävät tämän. Ks. Taliaferro et al. 2009, s. 22. Waltz on itse todennut, että hänen teoriansa ei tarvitse olettamusta rationaalisesti toimivista valtioista. Ks. Waltz 1979, s. 118 ja Waltz 1986c, s. 330–331. Puolustuksellinen realisti Charles Glaser on esittänyt kansainvälisen politiikan rationaalisen teorian. Ks. lisää Glaser 2010b.

toisten suurvaltojen valtapolitiikkaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Ongelma on siinä, että suurvallat joutuvat tekemään päätöksensä epätäydellisen informaation pohjalta. Tästä syystä ne voivat tehdä virhearviointeja. Suurvaltojen ”vääränlainen” toiminta ei kuitenkaan ole säännönmukaista siten, että rationaalisuusolettamus kyseenalaistuisi.¹⁰³ Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden tutkimisen kannalta tämä rakenteellisen realismin näkökulma tarkoittaa sitä, että Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian valtapolitiikan selittäminen edellyttää ensimmäiseksi niiden suhteellisen valta-aseman ja siinä tapahtuneiden muutosten selvittämistä.

Holistisessa tarkastelunäkökulmassa suurvallat nähdään yhtenäisinä rationaalisina toimijoina, jotka pyrkivät edistämään kansallista etuaan. Metodologisesti tämä merkitsee sitä, että suurvallan ”mustaa laatikkoa” ei avata, eli sisäiset tekijät jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Rakenteellinen realismi olettaa, että suurvallat vastaavat sisäisistä tekijöistä riippumatta yhdenmukaisesti ulkoiisiin rakenteellisiin paineisiin. Kun suurvaltojen valtapolitiikkaa tutkittaessa rakenteellinen realismi ei suuntaa huomiota suurvaltojen sisäisiin tosiasiallisiin tapahtuma- ja kehityskulkuihin, se eroaa liberalismista, joka korostaa juuri sisäisiä tekijöitä ulkopolitiikan taustalla¹⁰⁴. Realismi ei myöskään jaottele liberalismiin tavoin valtioita hyviin ja pahoihin, vaan sen mukaan kaikki suurvallat toimivat saman logiikan mukaisesti poliittisesta järjestelmästä ja hallinnosta riippumatta. Tämä selittää esimerkiksi sen, miksi kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja Neuvostoliitto harjoittivat samankaltaista valtapolitiikkaa sisäisistä eroistaan huolimatta. Rakenteellinen realismi ei väitä, että sisäisillä tekijöillä ei olisi merkitystä, mutta se näkee järjestelmätason materiaaliset tekijät tärkeimpinä suurvaltojen valtapolitiikkaa selittävinä tekijöinä.¹⁰⁵ Tämän selitystavan heikkous on kuitenkin siinä, että järjestelmätasolle asettuvassa tarkastelussa oletetaan, että suurvallat ovat homogeenisempia kuin ne itse asiassa ovat. Samalla lähestymistapa mahdollisesti yliarvioi kansainvälisen järjestelmän vaikutusta suurvaltojen käyttäytymiseen.¹⁰⁶

¹⁰³ Mearsheimer 2009a, s. 241–247 ja 250–254; Taliaferro et al. 2009, s. 16–23; Mearsheimer 2006b, s. 111–112; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77–78 ja Mearsheimer 2001b, s. 17–22 ja 29–54. Realismin teoriat ovat rationalistisia kansainvälisen politiikan teorioita. Ks. esim. Baumann et al. 2001, s. 37–45 ja Herrmann 2002, s. 120–127. Ks. rationaalisista toimijoista esim. Allison & Zelikow 1999, s. 13–75.

¹⁰⁴ Ks. esim. Moravcsik 1997 ja Risse-Kappen 1991. Realistit suhtautuvat epäillen liberalismiin väitteeseen, että demokraattiset suurvallat käyttäytyvät eri tavalla kansainvälisessä politiikassa kuin autoritaariset suurvallat. Ks. esim. Waltz 1967, s. 306–311. Toisaalta uusklassinen realisti Ripsman osoittaa, että myöskään demokraattiset suurvallat, Yhdysvallat, Britannia ja Ranska, eivät toimineet yhdenmukaisesti suhteessa Saksaan vuosina 1918–20 ja 1945–54. Ks. Ripsman 2002, s. 1–25, 27–61, 87–89, 124–129, 161–164, 187–190, 212–219 ja 221–239.

¹⁰⁵ Taliaferro et al. 2009, s. 16–23; Mearsheimer 2009a, s. 241–247 ja 250–254; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77–78; Mearsheimer 2005b; Mearsheimer 2005e; Lobell 2002/2003; Mearsheimer 2001b, s. 14–27 ja 29–54; Christensen 1996, s. 11–14; Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 374–376 ja Layne 1995[1994]. Vrt. myös Hobson 2000; Buzan 1996, s. 50–59 ja Wæver 1996, s. 150–154.

¹⁰⁶ Hollis & Smith 1991[1990], s. 7–9, 42–43, 45, 92–93, 96 ja 99–101.

Kansainvälisen järjestelmän rakenne ja suurvaltojen suhteellinen valta-asema voivat käytännössä johtaa hyvin erilaiseen valtopolitiikkaan. Tätä kysymystä on pohdittu realismin sisäisessä teoreettisessa keskustelussa, jonka pohjalta rakenteellinen realismi voidaan jakaa puolustukselliseen ja hyökkäykselliseen realismiin. Tämä jako perustuu näiden suuntausten perustavanlaatuisen käsityseroon kansainvälisen järjestelmän anarkkisen rakenteen vaikutuksesta suurvaltojen valtopolitiikkaan ja kansainvälisen politiikan lopputuloksiin. Puolustuksellista ja hyökkäyksellistä realismia voidaan siis pitää toistensa teoreettisina kilpailijoina, koska ne rakentuvat erilaisille olettamuksille suurvaltojen käyttäytymisestä ja antavat samalla erilaiset toimintaohjeet suurvaltojen harjoittamalle valtopolitiikalle.¹⁰⁷

Puolustuksellinen realismi antaa optimistisemmän kuvan kansainvälisestä politiikasta ja samalla myös Euroopan voimatasapainojärjestelmästä kylmän sodan jälkeen kuin hyökkäyksellinen realismi. Sen mukaan kansainvälisen järjestelmän anarkkisuu den ei välttämättä tarvitse tuottaa sotaa suurvaltojen välille. Puolustuksellisten realistien mukaan historia ja Waltzin voimatasapainoteoria osoittavat, että suurvallat pyrkivät tasapainottamaan yhden suurvallan hegemoniapyrkimyksiä ja että puolustuksella on monesti etu hyökkäykseen verrattuna. Yhden suurvallan vallan liiallinen kasvu ja siitä seuraava suhteellisen valta-aseman vahvistuminen johtavat vastatoimiin muiden suurvaltojen osalta. Näin ollen kansainvälinen järjestelmä kannustaa suurvaltoja maltilliseen ja varovaiseen valtopolitiikkaan, jolloin suurvaltojen aggressiivisen valtopolitiikan täytyy olla etupäässä seurausta niiden sisäisistä tekijöistä¹⁰⁸. Puolustuksellisen realismin näkökulmasta voidaan olettaa, että Yhdysvallat, Venäjä, Saksa, Ranska ja Britannia pyrkivät maksimoimaan turvallisuutensa puolustuksellisten strategioiden avulla. Niiden valtopolitiikan ensisijainen päämäärä on ylläpitää voimatasapainoa suurvaltojen välillä. Puolustuksellisen realismin näkökulma nostaa myös suurvaltojen välisen turvallisuudilemman Euroopan nykyisen voimatasapainojärjestelmän keskeiseksi piirteeksi. Anarkkisessa maailmassa suurvaltojen pyrkimys lisätä omaa turvallisuuttaan tuottaa turvallisuudilemman, jonka seurauksena ne voivat virheellisesti turvautua aggressiiviseen valtopolitiikkaan ja ajautua keskinäiseen sotaan. Puolustukselliset realistikin painottavat, että turvallisuudilemman voimakkuus vaihtelee muun muassa hyökkäys–puolustus–tasapainosta¹⁰⁹ ja maantieteellisistä tekijöistä johtuen. Joissakin tilanteissa suurvaltojen välinen turvallisuusyhteistyö on keino lieventää niiden välistä turvallisuudilemmaa. Puolustuksellisen realismin näkökulmasta turvallisuudilemman voimakkuus vaikuttaa keskeisesti siihen, minkä-

¹⁰⁷ Ks. lisää esim. Lynn-Jones & Miller 1995b, s. ix–xii; Frankel 1996b, s. xiv–xx; Lynn-Jones 1998b; Brooks 1997; Taliaferro 2000/2001, s. 134–135; B. Schmidt 2004; C. Elman 2008, s. 21–24; Glaser 2003a; Mearsheimer 2006d ja Tang 2010, erityisesti s. 9–32 ja 165–177.

¹⁰⁸ Ks. lisää esim. J. Snyder 1991.

¹⁰⁹ *Hyökkäys–puolustus–tasapainossa* on kyse siitä, onko sodankäynnissä etu hyökkäyksellä vai puolustuksella. Käsitteellä viitataan käytännössä siihen, onko alueiden valloitus vai puolustus suhteellisesti helpompaa. Ks. esim. Van Evera 1998. Hyökkäys–puolustus–tasapainosta lisää tämän tutkimuksen luvussa 6.1.

laista strategiaa Yhdysvallat, Venäjä, Saksa, Ranska ja Britannia harjoittavat. Puolustuksellisista realisteista voidaan Waltin lisäksi mainita Charles Glaser, Stephen Van Evera, Robert Jervis, Jack Snyder, Barry Posen ja Shiping Tang.¹¹⁰

Hyökkäyksellinen realisti Mearsheimer kyseenalaistaa puolustuksellisen realismin näkemyksen suurvaltojen valtapoliitiikasta ja esittää samalla voimakasta kritiikkiä myös Waltzin voimatasapainoteoriaa kohtaan. Mearsheimer väittää, että Waltzin päätös hylätä olettamus rationaalisesti käyttäytyvistä suurvalloista aiheuttaa kolme teoreettista ongelmaa. Ensinnäkin sen että kun Waltz ei pyri selittämään suurvaltojen käyttäytymistä vaan ainoastaan kansainvälisen politiikan lopputuloksia, hänen teoriansa kyky selittää kansainvälistä politiikkaa on rajoittunut. Toiseksi Mearsheimer kysyy, kuinka luotettavasti Waltzin teorialla voidaan ennustaa kansainvälisiä lopputuloksia, jotka ovat käytännössä seurausta juuri suurvaltojen käyttäytymisestä. Waltzin voimatasapainoteorian mukaan voimatasapaino palautuu toistuvasti kansainväliseen järjestelmään. Näin järjestelmä käytännössä kannustaa suurvaltoja voimatasapainopolitiikkaan ja oman valta-asemansa säilyttämiseen. Vastaavasti kansainvälinen järjestelmä rankaisee niitä suurvaltoja, jotka pyrkivät hegemoniaan ja maksimoimaan valtansa. Historiassa suurvallat ovat kuitenkin monesti pyrkineet maksimoimaan valtansa ja saavuttamaan hegemonian. Waltzin teorian näkökulmasta tarkasteltuna suurvallat ovat toimineet siis uhkarohkeasti ja kansainvälisen järjestelmän rajoitteista piittaamatta, toisin sanoen ei-rationaalisesti. Kolmanneksi Mearsheimerin mukaan Waltzin näkemys ei-rationaalisesti käyttäytyvistä suurvalloista johtaa näkemykseen kilpailullisemmasta maailmasta kuin mitä hän voimatasapainoteoriassaan olettaa. Myös rationaalisesti toimivien suurvaltojen kannattaa pyrkiä sotilaalliseen ylivoimaan, koska maailmassa on uhkarohkeita, ei-rationaalisia suurvaltoja. Mearsheimerin mukaan pyrkimys ylivoimaan on nimenomaan rationaalista, koska on todennäköisempää, että ylivoimainen suurvalta ei joudu aseellisen hyökkäyksen kohteeksi. Ja jos se joutuu, sen sotilaallinen ylivoima takaa sille voiton sodassa. Ylivoimaan liittyy myös se hyöty, että ylivoimainen suurvalta ei ole riippuvainen epäluotettavista liittolaisista.¹¹¹

Hyökkäyksellinen realismi tuottaa Euroopan nykyisestä voimatasapainojärjestelmästä puolustuksellista realismia synkemmän kuvan. Sen mukaan kansainvälisen järjestelmän anarkkinen rakenne voimistaa suurvaltojen jatkuvaa

¹¹⁰ Glaser 2010a; Glaser 1995[1994/1995]; Van Evera 1999; Jervis 2004[1978]; Posen 1984; Walt 1995[1985]; Van Evera 1990/1991, s. 7–57, erityisesti s. 11–17; J. Snyder 1991; Walt 1990[1987]; Grieco 1995[1988]; Christensen & J. Snyder 1990; Christensen 1997; Van Evera 1998 ja Tang 2010.

¹¹¹ Mearsheimer 2009a, s. 241–247, 250–254 ja 255, nootti 16; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77–78; Mearsheimer 2006b, s. 111–112 ja Mearsheimer 2001b, s. 422, viite 60. Vrt. Waltz 1979, s. 92, 118 ja 124–128. Mearsheimerin kritiikin mukaan Waltzin voimatasapainoteoria onkin luonteeltaan normatiivinen teoria. Se selittää ehkä, miten suurvaltojen pitäisi toimia, mutta se ei selitä sitä, miten maailma todellisuudessa toimii. Mearsheimer ei kuitenkaan hylkää Waltzin teoriaa, joka on hänen mukaansa käyttökelpoinen silloin, kun halutaan selittää kansainvälisen järjestelmän suurvaltojen käyttäytymiselle luomia mahdollisuuksia ja rajoitteita. Rationaalisuusolettamuksen puutteen takia Waltzin teoria edellyttää aputeorioita silloin, kun tutkimuksessa halutaan selittää suurvaltojen käyttäytymistä.

valtataistelua ja aggressiivista käyttäytymistä ja samalla edistää myös niiden välisten konfliktien ja sotien syttymistä. Oman avun maailmassa suurvallat eivät voi tietää, kuinka uhattuna niiden turvallisuus on ja onko niillä tarpeeksi sotilaallista voimaa oman turvallisuutensa takaamiseksi. Tätä pelkoa lisää entisestään suurvaltojen epätietoisuus toistensa valtopolitiikan todellisista päämääristä. Hyökkäyksellisen realismin mukaan suurvallat tietävät kuitenkin, että mitä enemmän niillä on sotilaallista voimaa, sitä parempi on myös niiden turvallisuus. Tämä johtaa suurvaltojen jatkuvaan ja kiivaaseen turvallisuuskilpailuun. Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teorian (*Theory of offensive realism*)¹¹² mukaan vallan ja erityisesti sotilaallisen voiman maksimoiminen on paras keino taata suurvallan turvallisuus. Pyrkimys turvallisuuden takaamiseen pakottaa siis Yhdysvallat, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian vahvistamaan suhteellista valta-asemaansa, toisin sanoen maksimoimaan valtansa suhteessa muihin suurvaltoihin. Mearsheimerin mukaan suurvallat pyrkivät saavuttamaan alueellisen hegemonian hyökkäyksellisten strategioiden avulla. Vasta silloin suurvalta on turvallisessa asemassa ja siitä tulee status quo -valtio. Suurvallat toimivat kuitenkin rationaalisesti. Hyökkäyksellisen realismin mukaan ainoastaan voimakkaat suurvallat kykenevät tavoittelemaan ylivoimaa ja alueellista hegemoniaa. Heikot suurvallat joutuvat turvautumaan puolustusellisiin strategioidiin tavoitteenaan voimatasapainon ylläpitäminen. Lisäksi maantieteelliset tekijät vaikuttavat hyökkäyksellisen realismin mukaan siihen, minkälaiseen strategiaan suurvallat päätyvät.¹¹³

Toinen realismin koulukunta, *uusklassinen realismi*¹¹⁴ eroaa rakenteellisesta realismista siinä, että se pyrkii nimenomaan selittämään suurvaltojen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa¹¹⁵, ei suurvaltojen valtopolitiikan kansainvälispoliittisia seurauksia. Uusklassiset realistit lähtevät liikkeelle rakenteellisen realismin näkemyksestä, jonka mukaan anarkkinen kansainvälinen järjestelmä sekä kansalliset valtaresurssit ja valta-asema järjestelmässä muodostavat suurvallan valtopolitiikan perustan. Uusklassisen realismin tarkastelunäkökulma on siis rakenteellisen realismin tavoin holistinen ja selittämiseen pyrkivä. Kansainvälisen järjestelmätason tekijöiden vaikutus suurvaltojen valtopolitiikkaan nähdään

¹¹² Mearsheimer kehittää hyökkäyksellisen realismin teorian teoksessaan ”*The Tragedy of Great Power Politics*”. Ks. Mearsheimer 2001b, s. 5 ja 21.

¹¹³ Mearsheimer 2001b, erityisesti s. 21–22, 29–39, 53–54 ja 138–147. Ks. myös Mearsheimer 1995[1990]; Labs 1997; Schweller 1995[1994]; Schweller 2003[1997]; Zakaria 1999[1998] ja C. Elman 2004.

¹¹⁴ Termin ”*uusklassinen realismi*” on lanseerannut Gideon Rose. Ks. tarkemmin Rose 1998. Colin Elmanin mukaan uusklassisesta realismista on tullut realismin hallitseva tutkimussuuntaus viimeisten vuosien aikana. Ks. Lobell et al. 2009, teoksen takakansi. Robert Jackson ja Georg Sørensen käyttävät Hans Morgethausta nimitystä ”uusklassinen realisti”. Ks. Jackson & Sørensen 2007[1999], s. 61–74. Heidän näkemyksessään klassista realismia edustavat Thukydidés, Machiavelli ja Hobbes. Lisäksi he erottavat ”*strategisen realismin*” omaksi koulukunnakseen. Ks. lisää Schelling 1980[1960] ja Schelling 2008[1966]. Tämä Jacksonin ja Sørensenin jaottelu poikkeaa yleisesti hyväksytyistä realismin koulukuntajaosta.

¹¹⁵ Lobell toteaa, että uusklassinen realismi pyrkii selittämään suurvaltojen valtopolitiikkaa, mutta sen avulla voidaan myös selittää alueellisten ja pienten valtioiden ulkopolitiikan keskeisiä piirteitä. Ks. Lobell 2009, s. 43.

uusklassisessa realismissa epäsuorana, koska järjestelmätason rajoitteet ja mahdollisuudet siirtyvät välittävien muuttujien kautta yksikkötasolle. Ulkoinen toimintaympäristö ei määrää, miten suurvalta toimii kansainvälisessä politiikassa. Ulkopoliitikasta päätetään suurvaltojen sisäisessä toimintaympäristössä, mistä syystä myös niiden valtopolitiikka on erilaista. Suurvaltojen on vaikea arvioida toisten suurvaltojen vallan määrää, niiden aiheuttaman turvallisuusuhan suuruutta ja vaihtuvia politiikan päämääriä. Lisäksi suurvaltojen kyky siirtää omat valtaresurssinsa valtopolitiikan käyttöön vaihtelee tapauskohtaisesti. Uusklassiset realistit korostavat, että vaikka pidemmällä aikavälillä valtopolitiikan lopputulokset heijastavat järjestelmätason tekijöitä, suurvallat eivät sisäisistä tekijöistään johtuen välttämättä toimi aina sillä tavalla kuin pelkän kansainvälisen järjestelmätason tarkastelun ja rakenteellisen realismin perusteella voisi olettaa. Tämän takia uusklassisten realistien mukaan suurvaltojen valtopolitiikan selittämisessä täytyy tarkastella myös valtiotason tekijöitä. Uusklassinen realismi pyrkii yhdistämään rakenteellisen realismin näkemyksen kansainvälisen järjestelmän rakenteen merkityksestä ja klassisen realismin yksilö- ja valtiotason tekijät. Uusklassiset realistit ovat siis avanneet ”mustan laatikon” siten, että myös suurvallan ulkopoliittinen johto ja ulkopoliittinen päätöksentekonousevat tutkimuskohteiksi.¹¹⁶

Uusklassisista realisteista voidaan mainita Schweller, joka on rakentanut suurvaltojen valtopolitiikkaa selittävän intressien tasapaino -teorian (*Balance-of-interests theory*). Teoriassaan Schweller korostaa sitä, että revisionistisilla ja status quo -suurvalloilla on erilaiset valtopoliittiset intressit ja päämäärät, mistä syystä ne myös käyttäytyvät eri tavoin kansainvälisessä politiikassa. Revisionistiset suurvallat turvautuvat status quo -suurvaltoja helpommin hyökkäyksellisiin strategioihin.¹¹⁷ Näin Schwellerin teoria nostaa esille Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauten liittyvän kysymyksen siitä, ovatko Yhdysvallat, Venäjä, Saksa, Ranska ja Britannia status quo- vai revisionistisia suurvaltoja. Toinen esimerkki on Waltin uhkatasapainoteoria (*Balance of threat theory*), jonka mukaan suurvallat reagoivat uhkaan, jonka tasoon ei vaikuta vain sotilaallisen voiman määrä, vaan myös maantieteellinen läheisyys, hyökkäyksellinen kyky ja hyökkäykselliset aikomukset. Teorian mukaan tasapainottaminen kohdistuu suurvaltaan, joka muodostaa välittömän uhan niiden turvallisuudelle. Samoin liittoutumiseen vaikuttaa suurvaltojen käsitys turvallisuusuhasta.¹¹⁸ Myös Waltin

¹¹⁶ Lobell et al. 2009; Taliaferro et al. 2009, s. 1–5, 14, 19–21, 23–31 ja 41; Ripsman et al. 2009, s. 280–281 ja 287–289; Ripsman 2009, s. 174–175 ja 180; Layne 2009a, s. 104–105 ja 130–133; Lobell 2009, s. 43 ja 56; Rathbun 2008; C. Elman 2008, s. 25–26; Schweller 2001, s. 183–186; Taliaferro 2000/2001, s. 132–135; Rose 1998, s. 144–154, 156–161 ja 165–168 ja Spirtas 1996, s. 385–387, 392–395, 399–400 ja 418–423. Uusklassisesta realismista laajemmin ks. Schweller 1998; Schweller 1996; Schweller 1995[1994]; Zakaria 1999[1998]; Zakaria 1995[1992]; Wohlforth 1993; Wohlforth 1995[1994/1995] ja Christensen 1996.

¹¹⁷ Schweller 1998. James Davidson on tarkastellut Italian revisionistista suurstrategiaa 1920–1930-luvuilla. Ks. Davidson 2006 ja Davidson 2002.

¹¹⁸ Walt 1990[1987], erityisesti s. 21–34 ja 262–285. Waltin uhkatasapainoteoria on teoria valtioiden liittoutumisesta. Sen avulla voidaan selittää myös pienten valtioiden politiikkaa. Glaser puolestaan korostaa, että turvallisuusdilemman aste määräytyy siitä, kuinka helposti

teorian kautta avautuu tarkennettu kuva suurvaltojen valtapolitiikasta Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Uhkatasapainoteorian näkökulmasta Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian käsitys turvallisuushasta vaikuttaa keskeisesti niiden harjoittaman valtapolitiikan taustalla. Waltin näkemys eroaa Waltzin voimatasapainoteoriasta erityisesti siinä, että suurvallat eivät välttämättä aina tasapainota sotilaallisesti voimakkainta suurvaltaa.¹¹⁹

Kun rakenteelliset realistit selittävät suurvaltojen valtapolitiikkaa niiden vallan suuruuden, siis kansallisten valtaresurssien määrän, ja niiden välisen voimasuhteen avulla, uusklassiset realistit, kuten esimerkiksi Aaron Friedberg ja Wohlforth, selittävät suurvaltojen valtapolitiikkaa sillä, kuinka päätöksentekijät käsittävät suurvaltojen toimintamahdollisuudet toimintaympäristössään. Taustalla on oletamus, että suurvaltojen johtajien käsitys vallan jakautumisesta voi olla erilainen kuin mikä se on objektiivisesti mitattuna. Suurvaltojen välisen voimasuhteen ja toisten suurvaltojen valtapoliittisten päämäärien arviointi on vaikeaa. Monesti muutos suurvallan vallassa ja sen suhteellisessa valta-asemassa tulevat esille vasta ulkoisina šokkeina esimerkiksi kansainvälisten kriisien yhteydessä. Suurvaltojen virheelliset käsitykset niiden välisestä voimasuhteesta ja toistensa valtapoliittisista päämääristä selittävät osaltaan sen, miksi suurvallan valtapolitiikka poikkeaa siitä, mitä rakenteellisen realismin näkökulmasta olisi voinut olettaa.¹²⁰

Yhtenä keskeisenä uusklassisen realismin tutkimuskohteena onkin ollut laskevien ja nousevien suurvaltojen valtapolitiikka.¹²¹ Suurvallat ovat useasti harjoittaneet riskaabelia valtapolitiikkaa ja tehneet sotilaallisia interventioita toisarvoisille alueille. Jeffrey Taliaferro mukaan tällaisten interventioiden taustalla on monesti ollut suurvallan pelko suurvalta-asemansa ja arvovaltansa laskusta.¹²² Yhdysvaltojen nousua suurvallaksi tutkineen Fareed Zakarian mukaan suurvallan johdon kyky ottaa kansalliset valtaresurssit ulkopolitiikan käyttöön, selittää suurvaltojen harjoittamaa valtapolitiikkaa enemmän kuin kansalliset kokonaisvaltaresurssit. Suurvaltojen kyky siirtää omat voimavaransa valtapolitiikan käyttöön vaihtelee tapauskohtaisesti. Kaikille suurvalloille on tyyppillistä, että taloudellisen vaurauden kasvaessa ne lisäävät sotilasmenojaan ja pyrkivät rakentamaan suuremmat asevoimat sekä ryhtyvät harjoittamaan val-

kansalliset valtaresurssit voidaan muuttaa suoraksi sotilaalliseksi uhaksi. Ks. lisää Glaser 1995[1994/1995]. Samanlaisista argumenteista historiallisesti tarkasteltuna ks. Hopf 1991.

¹¹⁹ Tasapainottaminen ja siihen liittyvät vaikeudet ovatkin olleet uusklassisten realistien keskeinen tutkimuskohde. Ks. esim. Schweller 2006; Lobell 2009; Brawley 2009 ja Taliaferro 2009. Kylmän sodan jälkeen Walt on teoriallaan pyrkinyt selittämään sitä, miksi muut suurvallat eivät ole ryhtyneet tasapainottamaan Yhdysvaltoja. Ks. Walt 2006[2005].

¹²⁰ Ks. lisää esim. Friedberg 1988; Wohlforth 1993; Christensen 1997; Schweller 1998; Schweller 2001 ja Edelstein 2002.

¹²¹ Ks. esim. Lobell 2005[2003]. Viime aikoina monet uusklassiset realistit ovat tutkineet Kiinan nousua Yhdysvaltojen haastajaksi ja sen harjoittamaa suurstrategiaa. Heistä voidaan mainita Thomas Christensen, Robert Ross ja Avery Goldstein. Ks. esim. Christensen 2003[1999]; R. Ross 2007 ja Goldstein 2005. Lisäksi Victor Cha on tarkastellut monissa artikkeleissa Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikkaa Aasiassa. Ks. Cha 2009/2010; Cha 2002 ja Cha 2000.

¹²² Taliaferro 2004. Taliaferro esittää teoksessaan riskitasapainoteorian (*Balance of risk theory*).

tapoliittikkaa omien rajojensa ulkopuolella. Zakaria väittääkin, että kun suurvaltan suhteellinen valta-asema kasvaa, se pyrkii laajentumaan alueellisesti ja lisäämään kansainvälistä vaikutusvaltaansa.¹²³ Uusklassisen realistin Zakarian väite suurvaltojen pyrkimyksestä maksimoida vaikutusvaltansa kansainvälisessä politiikassa eroaa niin rakenteellisen realismin näkemyksestä, jonka mukaan suurvallat pyrkivät maksimoimaan turvallisuutensa, kuin klassisen realisminkin näkemyksestä, jonka mukaan suurvallat pyrkivät maksimoimaan valtansa. Näin Zakarian vaikutusvalta-argumentti tuo esille vaihtoehtoisen selityksen Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian valtapoliitikasta kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa.

Realistit myöntävät, että suurvallat eivät sisäpoliittisista tekijöistä johtuen aina toimi realismin logiikan mukaisesti kansainvälisessä politiikassa. Esimerkiksi Yhdysvaltojen suurstrategia itsenäistymisestä lähtien on ollut käytännössä sekoitus realismia ja idealismia sekä samalla tasapainoilua niin isolationismin ja internationalismin välillä kuin unilateralismin ja multilateralismin välillä.¹²⁴ Uusklassisen realistin Laynen teoria maailmanlaajuisesta hegemoniasta (*Extra-regional hegemony theory*) pyrkii selittämään Yhdysvaltojen suurstrategiaa kylmän sodan aikana ja sen jälkeen. Laynen mukaan wilsonilainen idealismi valtapoliitiikan taustalla selittää, miksi Yhdysvallat on pyrkinyt maailmanlaajuiseen hegemoniaan toisesta maailmansodasta lähtien. Yhdysvallat olettaa, että taloudelliseen ja poliittiseen vapauteen perustuva maailma takaa sen taloudelliset edut ja kansallisen turvallisuuden.¹²⁵ Laynen teorian näkökulmasta Yhdysvaltojen hegemoniastrategia selittää keskeisesti sitä, miksi se on sitoutunut puolustamaan kylmän sodan aikaisia liittolaisiaan vielä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeenkin.

Uusklassiset realistit pyrkivät selittämään sitä, miksi, miten ja millaisissa tilanteissa suurvaltojen sisäpoliittiset tekijät vaikuttavat niiden ulkopoliittiseen käyttäytymiseen. Uusklassisen realismin mukaan näin tapahtuu etenkin, jos kansainväliseltä järjestelmätasolta tulevat paineet eivät ole voimakkaat, siis esimerkiksi silloin, kun suurvalta on selkeästi voimakkaampi suhteessa muihin suurvaltoihin, kun suurvaltakaan ei kohdistu suoranaista voimakasta turvallisuusuhkaa, tai kun kansainvälinen järjestelmä on vakaa. Tällaisissa tilanteissa

¹²³ Zakaria 1999[1998], erityisesti s. 8–19, 23–28, 35–43 ja 184–186.

¹²⁴ Layne 2006b, s. 8–10, 28–37, 71–93 ja 118–133 ja Mearsheimer 2001b, s. 22–27. Vrt. Kupchan 2002a, s. 160–246. Puhtaaseen reaalipoliittikkaan ja voimatasapainoajatteluun perustuva ulkopoliittikka ei ole suosiossa Yhdysvalloissa. Mearsheimerin mukaan amerikkalaisille on helpompi esimerkiksi perustella sota taisteluna diktatuuria vastaan demokratian ja markkinatalouden levittämiseksi kuin sota suurvallan vallan lisäämiseksi tai voimatasapainon muuttamiseksi. Uusklassinen realisti Colin Dueck on pyrkinyt selittämään Yhdysvaltojen suurstrategiaa kahden tekijän avulla, jotka ovat Yhdysvaltojen suhteellinen valta-asema kansainvälisessä järjestelmässä ja Yhdysvaltojen sisäinen *strateginen kulttuuri*. Yhdysvaltojen strategiseen kulttuuriin vaikuttaa samanaikaisesti liberaali internationalismi ja pyrkimys välttää sitoumuksia rajojensa ulkopuolella. Ks. Dueck 2006, s. 1–8, 13–36, 45, 81, 115, 118–133 ja 163–171 ja Dueck 2005. Jack Snyder on luonut käsitteen ”strateginen kulttuuri” analysoidessaan Neuvostoliiton strategista ajattelua ja käyttäytymistä. Ks. J. Snyder 1977. Ks. Kiinan strategisesta kulttuurista Johnston 1995.

¹²⁵ Layne 2006b, erityisesti s. 7–10, 25–37, 71–93 ja 118–133.

suurvallalla on useita suurstrategisia vaihtoehtoja kansallisten etujensa edistämiseksi. Mitä enemmän sisäpoliittiset tekijät ja yleinen mielipide pääsevät vaikuttamaan suurvallan ulkopoliittikkaan, sitä suurempi on mahdollisuus, että suurvalta ei toimi realismin logiikan ja todellisen kansallisen etunsa mukaisesti. Uusklassisten realistien mukaan valittu suurstrategia kuitenkin epäonnistuu, jos siinä ei oteta huomioon kansainvälisen järjestelmän rakenteellisia tekijöitä ja suurvaltojen välistä voimasuhdetta. Sen sijaan silloin kun suurvaltaan kohdistuu selkeä ja suora turvallisuusuhka, suurvallan strategiavaihtoehdot ovat rajoitetummat ja ulkopoliittinen johto yksin päättää suurvallan valtopoliitikasta. Mitä voimakkaammat ja selkeämmät paineet kansainvälinen järjestelmä luo, sitä todennäköisemmin suurvalta toimii siis realismin logiikan mukaisesti.¹²⁶ Uusklassisten realistien mukaan Yhdysvaltojen ylivoimainen valta-asema suhteessa muihin suurvaltoihin ja sen maantieteellinen sijainti valtamerten takana erillään muista suurvalloista ovat taanneet sille valtopoliittisen toimintavapauden kylmän sodan jälkeen.¹²⁷ Tämä toimintavapaus näkyy niin sanotussa Bushin doktriinissa eli Yhdysvaltojen sotilaallisessa interventiossa Irakiin maaliskuussa 2003 liberaalin demokratian levittämiseksi.¹²⁸

Uusklassinen realismi on lisännyt realismin kykyä selittää suurvaltojen valtopoliittista käyttäytymistä. Uusklassista realismia ei kuitenkaan pidä ymmärtää yrityksenä täydentää rakenteellista realismia siten, että ottamalla tutkimuskohteeksi myös suurvallan sisäiset tekijät ja yksikkötason muuttujat sen tarkoitus olisi vain selittää sellaisia anomaliaita, joita rakenteellisen realismin teorioilla ei ole kyetty selittämään. Uusklassinen realismi on nimenomaan ulkopoliittikan tutkimusohjelma, joka on nykyrealismista puuttunut.¹²⁹ Uusklassista realismia voidaan pitää osana rakenteellisen realismin loogista ja välttämättömyydenä kehitystä. Valtioiden sisäisiä tekijöitä ja ideoita käytetään tutkimuksessa

¹²⁶ Ripsman 2009; Dueck 2006, s. 1–8, 13–36 ja 163–171 ja Ripsman 2002, s. 1–25, 27–61, 87–89, 124–129, 161–164, 187–190, 212–219 ja 221–239. Ks. myös Taliaferro et al. 2009, s. 2–3 ja 41 ja Ripsman et al. 2009, s. 280–287.

¹²⁷ Yhdysvaltojen suurstrategian tutkiminen on ollut uusklassisten realistien tutkimuksen keskiössä. Esimerkiksi uusklassinen realisti Melvin Leffler on tutkinut Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikkaa ja kylmän sodan syttymistä vuosina 1945–53. Ks. Leffler 1992. James McAllister on puolestaan tutkinut Yhdysvaltojen sitoutumista Euroopan puolustukseen toisen maailmansodan jälkeen ja sen harjoittamaa patoamispolitiikkaa kylmän sodan alkuvuosina. Ks. McAllister 2002. Ks. myös Ripsman 2002.

¹²⁸ Ks. lisää Jervis 2004; Dueck 2004 ja Monten 2005. Mearsheimer ja Walt väittävät, että Yhdysvaltojen Israelia tukevan ulkopoliittikan taustalla on vaikutusvaltaisia henkilöitä, sisäisiä eturyhmiä ja järjestöjä, joiden painostuksesta Yhdysvallat harjoittaa sellaista Lähi-idän politiikkaa, joka ei edistä sen kansallista etua. Mearsheimer ja Walt uskovat, että Yhdysvallat ei olisi hyökännyt Irakiin vuonna 2003 ilman Israelin lobbausta. Tällä hetkellä Israelin lobbaus keskittyy Iranin ydinasekysymykseen. Vaikka Iranin ydinase ei uhkaa Yhdysvaltoja, Yhdysvallat harjoittaa voimakasta politiikkaa Irania kohtaan, koska ydinase uhkaisi Israelia. Ks. Mearsheimer & Walt 2008[2007]. Ks. myös Mearsheimer & Walt 2009b; Mearsheimer & Walt 2009a ja Mearsheimer & Walt 2006, s. 57–58 ja 64–66.

¹²⁹ Taliaferro et al. 2009, s. 1–5, 19–21 ja 41; Ripsman et al. 2009, s. 289–292; Ripsman 2009, s. 175–176 ja Taliaferro 2004, s. 228–229. Vrt. myös Sterling-Folker 1997, s. 6.

rajoitetusti realismin paradigman puitteissa. Tällä tavalla uusklassinen realismi vahvistaa realismin selityskykyä.¹³⁰

Hegemoninen realismi on kolmas realismin koulukunta. Vaikka hegemoninen realismi korostaa rakenteellisen realismin tavoin kansainvälisen järjestelmän rakenteellisten tekijöiden merkitystä suurvaltojen käyttäytymisessä, niitä erottaa käsitys siitä, mikä on ratkaiseva tekijä kansainvälisen vakauden ja suurvaltojen välisen rauhan kannalta. Kun rakenteellisen realismin mukaan suurvaltojen välinen voimatasapaino on kansainvälisen politiikan keskeinen ja toistuva piirre sekä suurvaltojen välisen rauhan ja kansainvälisen vakauden edellytys, hegemoninen realismi näkee kansainvälisen politiikan hegemonien nousuina ja laskuina. Hegemonisen realismin mukaan vallan keskittyminen yhdelle suurvallalle tuottaa rauhan ja vakauden. Vastaavasti sota on todennäköisin vallansiirtymäkausilla, toisin sanoen silloin kun hegemonille ilmaantuu voimakas haastaja. Hegemonisen realismin koulukunnan teorioista voidaan mainita A.F.K. Organskin vallansiirtymäteoria (*Power transition theory*) ja Gilpinin hegemonisen sodan teoria (*Hegemonic theory of war*).¹³¹ Kylmän sodan jälkeen hegemonisen realismin näkökulma on kansainvälisen järjestelmän oletetusta unipo-

¹³⁰ Rathbun 2008, s. 294–321; Layne 2009a, s. 103–105 ja Glaser 2003a. Brian Rathbun pitää uusklassisia realisteja ytimeltään rakenteellisina realisteina. Uusklassinen ja rakenteellinen realismi ovat realismin paradigman eri puolia. Ks. Rathbun 2008, s. 294, 296–297 ja 321. Rakenteellinen ja uusklassinen realismi näyttävät lähestyvän toisiaan niin paljon, että joissakin tapauksissa niitä on mahdotonta erottaa toisistaan. Vrt. Freyberg-Inan et al. 2009, s. 6. Hans Mouritzen puolestaan väittää realismin vallitsevasta näkemyksestä poikkeavasti, että uusklassisella realismilla on enemmän yhteyttä klassisen kuin rakenteellisen realismin kanssa. Ks. Mouritzen 2009, s. 165 ja 187. Uusklassisen realismin tutkimusohjelma on johdannut uudenlaiseen kritiikkiin realismia kohtaan. Esimerkiksi Jeffrey Legro ja Andrew Moravcsik väittävät, että realismi on laajentunut kaiken käsittäväksi paradigmaksi, joka on menettänyt sisäisen yhtenäisyytensä ja kykynsä erottautua muista tutkimussuuntauksista. Esitetyn kritiikin mukaan realismi on luopunut paradigmastaan, kun sen tutkimusala on laajentunut ulkopoliittisen päätöksenteon ja valtioiden sisäisten tekijöiden vaikutuksen huomioimiseen ulkopoliittikan selittämisessä ja kun uusklassinen realismi on omaksunut sellaisia selittäviä tekijöitä, jotka ovat tyyppillisiä vaihtoehtoisille paradigmoille. Ks. Legro & Moravcsik 1999. Pyrkimys yhdistää konstruktivismiin tutkimusote uusklassiseen realismiin hämärtää realismin ja konstruktivismiin välistä eroa. Ks. tästä esim. Sterling-Folker 2002 ja Sterling-Folker 2004.

¹³¹ Ks. hegemonisen sodan teoriasta Gilpin 1981 ja Gilpin 1989. Ks. vallansiirtymäteoriasta Organski 1958, erityisesti luku 12, s. 299–338; A.F.K. Organski & Kugler 1980; Kugler & Lemke 1996; Kegley & Raymond 1994; Levy & Diccio 1999 ja Tammen et al. 2000. Hegemonisesta realismista lisää esim. Lynn-Jones & Miller 1995b, s. xi–xiii; B. Miller 1996, s. 310 ja 323–325; Levy 2002, s. 354–355; Levy 1985; Levy 1987; Levy 1989b ja Levy 1991. Realistit viittaavat hegemonisen realismin teorioilla erityisesti Organskin ja Gilpinin teorioihin. Ks. esim. Wohlforth 1995[1994/1995], s. 8–9 ja 14–15; Lynn-Jones & Miller 1995b, s. xii–xiii ja Levy & Thompson 2005, s. 6–7. Realismin sisällä on erilaisia näkemyksiä siitä, kuuluuko George Modelskin *pitkän syklin teoria* (*Long cycle theory*) hegemonisen realismin teorioihin vai ei. Esimerkiksi Wohlforth on maininnut Modelskin teorian hegemoniateorioiden yhteydessä. Ks. Wohlforth 1993, s. 12. Copelandin mukaan myös Modelskin teoriassa on esitetty hegemoniseen realismiin perustuvia argumentteja. Ks. Copeland 1996, s. 36–38 ja Copeland 2000b, s. 2 ja 13–14. Ks. Modelskin teoriasta lisää Modelski 1978; Modelski 1987; Modelski & W. Thompson 1988; W. Thompson 1988 ja Rasler & W. Thompson 1994.

laarisuudesta ja Yhdysvaltojen hegemoniasta johtuen tullut aikaisempaa painokkaammin esille. Wohlforth on tunnetuin nykyisistä hegemonisen uusklassisen realismin koulukunnan edustajista.¹³² Hegemonisen realismin näkökulma painottaa Yhdysvaltojen hegemonian merkitystä Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaudessa.

Realismin sisällä käydään tällä hetkellä teoreettista keskustelua etenkin puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen realismin, rakenteellisen ja uusklassisen realismin ja toisaalta myös rakenteellisen ja hegemonisen realismin välillä. Tämä vilkas sisäinen keskustelu edesauttaa testaamaan ja kehittämään realismin paradigmaa ja sen teorioita yhteisesti hyväksytyistä perusolettamuksista lähtien.¹³³ Tällä teoreettisella keskustelulla on suora vaikutus myös kansainväliseen politiikkaan, koska realismi ei ole ainoastaan teoreettinen lähestymistapa kansainväliseen politiikkaan, vaan se on samalla myös suurvaltojen valtapolitiikan, reaali-politiikan käytäntö.¹³⁴ Realismin tuomat selitysmallit ja näkemykset kansainvälisestä politiikasta ja erityisesti siitä, millä tavalla suurvallat todellisuudessa toimivat, auttavat strategiantutkimusta tuottamaan valtioiden ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa varten ohjeita ja suosituksia siitä, kuinka valtioiden pitäisi toimia saavuttaakseen kansalliset päämääränsä.¹³⁵ Realismin perustuvan politiikan haasteena on käytännössä kuitenkin se, että esimerkiksi hyökkäyksellinen ja puolustuksellinen realismi antavat hyvin erilaisia ohjeita suurvaltojen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan perustaksi.¹³⁶

2.4 Teoreettisesta viitekehyksestä nousevat johtopäätökset

Realismi, niin rakenteellinen, hegemoninen kuin uusklassinenkin realismi, on säilyttänyt peruspiirteensä, joiden takia se eroaa muista kansainvälisen politiikan lähestymistavoista. Ensinnäkin realismia luonnehtii edelleen pessimistinen näkemys kansainvälisen politiikan luonteesta ja sotien toistumisesta. Muista

¹³² Wohlforth 1999; Wohlforth 2002 ja Brooks & Wohlforth 2008.

¹³³ Glaser 2003a; Taliaferro 2000/2001; Jervis 1998 ja Frankel 1996b, s. xviii–xix. Ks. myös Freyberg-Inan et al. 2009b.

¹³⁴ Vrt. Wohlforth 2008 ja Mearsheimer 2002b.

¹³⁵ Realismi on myös normatiivinen eli se antaa suurvalloille ohjeita, kuinka niiden pitäisi toimia kansainvälisessä politiikassa saavuttaakseen päämääränsä. Ks. esim. Jervis 1998, s. 976 ja Mearsheimer 2001b, s. 11. Vrt. myös Morgenthau 1960[1948], s. 8. Strategian professori Pekka Sivosen mukaan strategiantutkimuksella on sekä akateeminen että poliittinen relevanssi. Strategiantutkimuksen välineellinen intressi näkyy siinä, että se pyrkii tuottamaan poliittista päätöksentekoa varten ohjeita ja suosituksia. Ks. Sivonen 2006, s. 108. Realismi palvelee tätä tarkoitusta.

¹³⁶ Hyökkäyksellinen realismi antaa pessimistisen kuvan suurvaltojen välisestä jatkuvasta ja vaarallisesta turvallisuuskilpailusta sekä aseellisten konfliktien mahdollisuudesta. Puolustuksellinen realismi puolestaan antaa optimistisemmän kuvan suurvaltojen mahdollisuudesta välttää konflikti ja ohjaa maltilliseen ulkopoliittikkaan. Ks. hyökkäykselliseen ja puolustukselliseen realismiin perustuvista ulkopoliittisista ohjeista esim. Mearsheimer 1995[1990], s. 108–113 ja 127–129; Walt 1989; Layne 1997a; Art 2009[1998/1999]; Christensen 2003[1999]; Glaser 1996; Jervis 1999 ja Waltz 2000b.

lähestymistavoista poiketen realismi painottaa peruspiirteensä anarkkista kansainvälistä järjestelmää, vallan keskeistä merkitystä kansainvälisessä politiikassa, suurvaltojen valtakamppailua ja -politiikkaa sekä valtioiden toisilleen aiheuttamaa sotilaallista turvallisuusuhkaa. Toiseksi realismin mukaan ulkoisella toimintaympäristöllä ja suurvaltojen suhteellisella valta-asemalla on ratkaiseva merkitys niiden ulkopolitiikkaan vaikuttavina tekijöinä. Kaikki realismin koulukunnat tarkastelevat kansainvälistä politiikkaa ja suurvaltojen valtapolitiikkaa kansainvälisestä järjestelmästä käsin. Realistit painottavat suurvaltojen välisen vallanjaon merkitystä niin kansainvälisten lopputulosten kuin valtapolitiikankin selittämisessä. Kun uusklassinen realismi pyrkii selittämään suurvaltojen valtapolitiikkaa, se keskittyy siihen, miten valtioiden voimasuhteet heijastuvat suurvaltojen valtapolitiikkaan ja miten suurvallat kykenevät sisäpoliittisessa toimintaympäristössä siirtämään kansalliset valtaresurssinsa käytännön ulkopolitiikkaan. Kolmanneksi kaikkien realismin koulukuntien selitysmallit perustuvat materiaalsiin tekijöihin. Realismin mukaan on olemassa objektiivinen, materiaallinen maailma ja universaali kansainvälinen järjestelmä, jossa valtiot toimivat. Realismin mukaan uskomuksilla, normeilla, ideoilla ja keskustelulla ei ole itseinäistä vaikutusta suurvaltojen valtapolitiikkaan.¹³⁷

Euroopan turvallisuusympäristön nykyinen vakaus näyttäytyy erilaisessa valossa rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. Koulukunnat ja teorit painottavat eri tekijöitä, monesti vain yhtä tekijää jättäen huomioimatta muut tekijät. Yksi teoria antaa siis vain osittaisen selityksen Euroopan vakaudelle. Tässä tutkimuksessa yhdistetään useita teorioita, jolloin saadaan kattavampi selitys Euroopan vakaudelle. Samalla tutkimuksessa verrataan rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin koulukuntien ja niiden teorioiden oletuksia ja johtopäätöksiä, jolloin on myös mahdollista osoittaa niiden yhtäläisyydet ja erot. Vertailuun asettuvat erityisesti realismin eri koulukuntien keskeisimpien teorioiden näkemykset suurvaltojen valtapolitiikasta ja niistä tekijöistä, jotka ratkaisevimmin vaikuttavat Euroopan alueellisen järjestelmän vakauteen joko sitä lisäten tai sitä horjuttaen¹³⁸. Tutkimuksessa arvioidaan myös kriittisesti kunkin realismin koulukunnan ja teorian vahvuuksia ja heikkouksia selitettäessä kylmän sodan jälkeistä Euroopan turvallisuusjärjestelmää.

Niin realismin eri koulukunnissa kuin teorioissa näiden koulukuntien sisällä siis oletetaan, väitetään ja ennustetaan erilaisia asioita. Tästä johtuen tutkimuksessa pitää käyttää varovasti ilmaisuja kuten ”realismi olettaa” tai ”realismin mukaan”.¹³⁹ Tässä tutkimuksessa käytetään myös ilmaisuja ”realismin mukaan”, jolla viitataan yleisiin väitteisiin, jotka suurin osa realisteista jakaa. Esimerkkinä voidaan mainita realismin käsitys suurvaltojen välisestä ikuisesta valtakamppailusta. Monissa tapauksissa ilmaisu ”realismin mukaan” on kuitenkin liian yleinen ja sen sijaan tässä tutkimuksessa käytetäänkin esimerkiksi

¹³⁷ Taliaferro et al. 2009, s. 1–5, 19–21 ja 41; Ripsman et al. 2009, s. 289–292; Ripsman 2009, s. 175–176 ja Taliaferro 2004, s. 228–229.

¹³⁸ Ks. vertailevasta tapaustutkimuksesta Van Evera 1997, s. 35–40 ja 50–67; Yin 1994 ja Peters 1998.

¹³⁹ Vrt. C. Elman 2008, s. 27 ja C. Elman 2007, s. 11–21.

ilmaisua ”Waltzin voimatasapainoteorian mukaan”, joka viittaa täsmällisesti yhteen teoriaan. Tutkimuksessa käytetään myös ilmaisuja, jotka viittaavat yhteen realismin koulukuntaan. Puhuttaessa esimerkiksi ”hyökkäyksellisen rakenteellisen realismin mukaan” viitataan nimenomaisesti tässä tutkimuksessa käytettävään yhteen hyökkäyksellisen realismin koulukunnan teoriaan eli Mearsheimerin teoriaan. Tutkimuksessa käytetty ilmaisu ”*realismin näkökulmasta tarkasteltuna*” puolestaan viittaa tämän tutkimuksen tekijän omiin tulkintoihin ja johtopäätöksiin realismin koulukunnista ja teorioista.

Realismiin perustuva teoreettinen viitekehys ohjaa myös tutkimuksen kohdentumista ja metodologisia lähtökohtia. Tutkimuksessa tarkastellaan eurooppalaisia suurvaltoja ja niitä alueen ulkopuolisia suurvaltoja, joilla on ratkaiseva merkitys Euroopan nykyisen vakauden kannalta. Tutkimuksen tarkastelunäkökulma on nykyrealismin tavoin holistinen ja selittämiseen pyrkivä. Euroopan vakautta lähestytään tutkimuksessa suurvaltojen suhteellisesta, materiaalisesta valta-asemasta käsin. Tästä johtuen tutkimuksessa tehdään oletettuja suurvaltoja koskeva voimasuhdeanalyysi, jonka perusteella voidaan sanoa, kuinka monesta suurvallasta Euroopan nykyinen voimatasapainojärjestelmä koostuu ja mikä on näiden suurvaltojen välinen voimasuhde. Toinen alueelliseen vakauteen keskeisesti vaikuttava yleinen tekijä on realismin näkökulmasta se, minkälaista valtapolitiikkaa suurvallat ovat harjoittaneet Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Myös sen suhteen suurvaltojen suhteellinen valta-asema on keskeinen tekijä. Tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä selvittämään, miksi tietty suurvalta on toiminut tietyllä tavalla. Haaste on siinä, että suurvaltojen julkisesti esittämät perustelut ja niiden todelliset motiivit eroavat monesti toisistaan. Tutkimalla suurvaltojen päätöksentekoprosessia on mahdollista löytää valtapolitiikan taustalla olevat todelliset motiivit. Tämä rajataan kuitenkin tutkimuksen ulkopuolelle, koska tutkimuksessa ei pyritä todistamaan, että suurvaltojen toiminnan taustalla oli realismin maailmankuvaan perustuva näkemys. Tutkimuksen päämääränä on selittää, mitä tehdyt suurvaltojen ulkopoliittiset päätökset ja teot merkitsevät Euroopan vakaudelle realismin näkökulmasta tulkittuna.

3

TUTKIMUSASETELMA

3.1 Euroopan nykyisen voimatasapainojärjestelmän problematisointi

Tässä tutkimuksessa pyritään rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuvien näkemysten avulla selittämään Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta kylmän sodan jälkeen. Realismin ajattelussa kansainvälisen järjestelmän *vakaus* ei merkitse samaa kuin yleinen rauha, siis sotien puuttuminen. Rakenteellinen realisti Kenneth Waltz yhdistää vakauden käsitteen kansainvälisen järjestelmän pysyvyyteen. Waltzin mukaan kansainvälisen järjestelmän vakaus edellyttää ensinnäkin sitä, että järjestelmä säilyy anarkkisena, ja toiseksi sitä, että suuria muutoksia ei tapahdu järjestelmän muodostavien suurvaltojen lukumäärässä.¹ Myös uusklassinen realisti Randall Schweller määrittelee vakauden tilanteeksi, jossa kaikki kansainvälisen järjestelmän poolit eli ensimmäisen tason suurvallat säilyttävät itsenäisyytensä ja suvereenisuutensa.² Käytännössä sekä Waltzin että Schwellerin määritelmä vakaudesta viittaa suurvaltojen väliseen rauhaan, koska lähes aina suurvallat ovat saavuttaneet tai menettäneet suurvalta-asemansa sotien seurauksena. Hegemonisen realistin Robert Gilpinin mukaan vakaassa kansainvälisessä järjestelmässä voi tapahtua muutoksia, kunhan ne eivät uhkaa hallitsevien valtioiden, siis suurvaltojen, elintärkeitä intressejä ja siten aiheuta sotaa niiden välille.³ Hyökkäyksellinen realisti John Mearsheimer puolestaan määrittelee vakauden yksinkertaisesti tilanteeksi, jossa suurvallat eivät käy keskenään sotaa.⁴ Tässäkin tutkimuksessa vakaudella viitataan suurvaltojen välillä vallitsevaan rauhaan, ei sotien puuttumiseen yleisesti. Mitä vakaampi nykyinen Euroopan voimatasapainojärjestelmä on, sitä epätodennäköisempänä realismin mukaan voidaan pitää suursotaa ja suurvaltojen välistä sotaa Euroopassa.

Vakauteen kytkeytyy läheisesti käsite *kansainvälinen järjestys*. Realismin mukaan kansainvälisen järjestyksen päätehtävä on estää valtioiden väliset aseelliset konfliktit, ensisijaisesti suurvaltojen välinen sota, sekä turvata suurvaltojen itsenäisyys ja niiden elintärkeät intressit. Kansainvälinen järjestys koostuu ensinnäkin siitä, että suvereenit valtiot huolehtivat järjestyksestä omalla alueellaan. Varsinaisesti kansainvälisen järjestyksen perustan muodostaa

¹ Waltz 1979, s. 161–162.

² Schweller 1998, s. 42.

³ Gilpin 1989, s. 16. Sotien kautta tapahtuvat muutokset kansainvälisessä järjestelmässä ovat usein nopeita ja suuria, kun taas vakaassa järjestelmässä muutokset tapahtuvat suhteellisen hitaasti, asteittain ja rauhanomaisesti. Toisaalta kylmän sodan päättyminen osoitti, että kansainvälisessä järjestelmässä voi tapahtua muutoksia myös nopeasti ja samalla kuitenkin rauhanomaisesti. Ks. Jervis 1999[1997], s. 94–98.

⁴ Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 333. Vrt. Levy 2004, s. 39 ja Paul 2004, s. 6–7.

suurvaltojen välinen vallanjako, joka määrittää, mitkä suurvallat johtavat kansainvälistä järjestelmää ja keiden etuja järjestelmä ensisijaisesti edistää. Kansainvälinen järjestys muodostuu kansallista etuaan ajavien suurvaltojen toiminnan sivutuotteena eli se on seurausta suurvaltojen keskenään käymästä valtakamppailusta. Suursotien jälkeen voittajasuurvallat ovat luoneet uuden kansainvälisen järjestyksen. Näin tapahtui kolmikymmenvuotisen sodan jälkeen Westfalenissa vuonna 1648, Espanjan perimyssodan jälkeen Utrechtissa vuonna 1713, Napoleonin sotien jälkeen Wienissä vuonna 1815, ensimmäisen maailmansodan jälkeen Versailles'ssa vuonna 1919 ja toisen maailmansodan jälkeen Potsdamissa⁵ vuonna 1945. Suurvallat ovat määrittäneet kansainvälisen järjestyksen status quon sekä kansainvälisen politiikan säännöt, normit, velvollisuudet ja oikeudet, joita muiden valtioiden on noudatettava. Realismin mukaan kansainvälinen järjestys perustuu siis suurvaltojen väliseen vallanjakoon ja viime kädessä niiden kansallisiin etuihin.⁶ Kylmän sodan päättymistä voidaan verrata suursotien jälkeisiin käännekohtiin, koska sen ja sitä seuranneen Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena kansainväliseen järjestelmään muodostui uusi suurvaltojen välinen vallanjako.⁷

Realismissa valtiot luokitellaan suurvaltoihin ja pieniin valtioihin vallan, siis kansallisten valtaresurssien määrän, perusteella. Vaikka valta on keskeinen käsite realismissa, realisteilla ei kuitenkaan ole yhteisiä kriteerejä siitä, miten yksittäinen valtio määritellään *suurvallaksi*. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ollaan kuitenkin suhteellisen yksimielisiä siitä, mitkä valtiot ovat olleet suurvaltoja nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana kolmikymmenvuotisesta sodasta toisen maailmansodan päättymiseen. Eri aikakausina maailmassa on ollut viidestä kahdeksaan suurvaltaa.⁸ Historia osoittaa, että sota on suurvalta-

⁵ Itä-Euroopan valtioiden kylmän sodan aikaisen aseman kannalta *Jaltan konferenssilla* helmikuussa 1945 oli Potsdamin konferenssia suurempi merkitys, koska siellä Yhdysvallat ja Britannia vahvistivat Neuvostoliiton jo *Teberanin konferenssissa* marras-joulukuussa 1943 tekemän esityksen Baltian maiden liittämisestä Neuvostoliittoon ja Puolan siirtämisestä länteen päin toisen maailmansodan jälkeen. Itä-Euroopan valtioiden näkökulmasta Euroopan kylmän sodan aikaisesta alueellisesta järjestyksestä voidaan perustellusti käyttää nimitystä ”Jaltan järjestys”. Sen sijaan koko Euroopan kylmän sodan aikaisen järjestyksen kannalta *Potsdamin konferenssi* heinä-elokuussa 1945 oli merkittävämpi. Potsdamissa Neuvostoliitto, Yhdysvallat ja Britannia sopivat Saksan jaosta miehitysvyöhykkeisiin ja sotakorvausten periaatteista ja tällä tavalla käytännössä loivat kylmän sodan aikaisen jakolinjan keskelle Eurooppaa. Lisäksi Yhdysvaltojen asenne Neuvostoliittoa kohtaan koventui kevään 1945 aikana ja se otti patoamispolitiikkansa ensiaskeleet kesän ja syksyn 1945 aikana. Näin ollen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisen kylmän sodan aikaisen vastakkainasettelun ja valtakamppailun voidaan katsoa alkaneen jo Potsdamista.

⁶ Gilpin 1981, s. 27–37; Mearsheimer 2004, s. 192–195; Mearsheimer 2001b, s. 48–51 ja Hall & Paul 1999, s. 2 ja 4–8. Vrt. myös Ikenberry 2001, s. 3–20 ja 23 ja Gray 2007, s. 265–267. Ks. kansainvälisestä järjestyksestä lisää Ikenberry 2006; Paul & Hall 1999; Hall 1996; Holsti 1991; Osiander 1994; Legro 2007 ja I. Clark 1989.

⁷ Vrt. esim. Holsti 1994 ja Gaddis 1998.

⁸ Kolmikymmenvuotisen sodan ja Espanjan perimyssodan välisenä aikana vuosina 1648–1701 järjestelmässä oli seitsemän suurvaltaa: Ranska, Englanti, Itävalta, Espanja, Hollanti, Ruotsi ja Turkki (Osmanien valtakunta); Suuren Pohjan sodan ja Itävallan perimyssodan välisenä aikana vuosina 1721–40 viisi suurvaltaa: Ranska, Britannia, Itävalta, Espanja ja

aseman testi. Suurvallan täytyy kyetä sotimaan mitä tahansa yksittäistä valtiota vastaan ja taistelemaan myös suurvaltasodassa. Kaikilla suurvalloilla on siis sotilaallinen kyky huolehtia turvallisuudestaan ilman ulkopuolista apua. Niillä on myös kyky projisoida sotilaallista voimaansa rajojensa ulkopuolelle joko käydäkseen hyökkäyksellistä sotaa tai puolustaakseen muita valtioita. Näin suurvallat muodostavat suurimman turvallisuusuhan muille valtioille. Lisäksi vain toinen suurvalta kykenee uhkaamaan suurvallan turvallisuutta, sen säilymistä itsenäisenä valtiona. Tyypillinen suurvallan piirre on sen oman alueen ulkopuoliset intressit. Suurvallat määrittelevät kansalliset intressinsä joko kansainvälisen tai vähintään alueellisen järjestelmän puitteissa ja ovat valmiit paitsi puolustamaan etujaan, tarvittaessa sotilaallisella voimalla uhkaamisella tai sen käytöllä, myös laajentumaan maksimoidakseen hyötynsä. Niillä on myös ratkaiseva vaikutus kansainvälisen järjestelmän hallitsemisessa ja muutoksessa. Suurvalloilla on siis kyky muokata ulkoista toimintaympäristöään.⁹

Suurvaltojen lukumäärään perustuen realismissa erotetaan *kansainvälisen järjestelmän* rakenteen perusmuodot, jotka ovat multipolaarinen eli moninapainen, bipolaarinen eli kaksinapainen ja unipolaarinen eli yksinapainen järjestelmä. Poolilla eli navalla realismissa viitataan järjestelmän voimakkaimpien eli ensimmäisen tason suurvaltojen lukumäärään. Etenkin rakenteellisen realismin mukaan poolien lukumäärä ratkaisee sen, miten kansainvälinen järjestelmä toimii ja kuinka vakaa se on.¹⁰ Kansainvälinen järjestelmä on ollut *multipolaarinen* lähes koko nykyaikaisen valtiojärjestelmän ajan eli vuodesta 1648 aina toiseen maailmansotaan saakka. Moninapaisessa järjestelmässä on vähintään kolme suurvaltaa, jotka käyvät keskinäistä valtakamppailua. Waltzin mukaan *tripolaarinen* eli kolminapainen järjestelmä ei kuitenkaan ole kestävä, koska kaksi suurvaltaa kykenee eliminoimaan kolmannen suurvallan liittoutuessaan sitä vastaan. Waltz korostaa, että toimiva moninapainen järjestelmä edellyttää vähintään neljää suurvaltaa. Kuitenkin vasta viiden suurvallan määrä takaa järjestelmän vakauden, koska tällaisessa järjestelmässä voi olla mukana tasapainotta-

Venäjä; ennen Ranskan vallankumoussotia vuosina 1748–92 kuusi suurvaltaa: Ranska, Britannia, Itävalta, Espanja, Venäjä ja Preussi; Napoleonin sotien jälkeen vuosina 1815–59 viisi suurvaltaa: Ranska, Britannia, Itävalta, Venäjä ja Preussi, ennen ensimmäistä maailmansotaa vuosina 1861–1914 kuudesta kahdeksaan suurvaltaa: Ranska, Britannia, Itävalta (Itävalta-Unkari), Venäjä, Saksa, Italia (1861–), Yhdysvallat (1898–) ja Japani (1905–) ja maailmansotien välisenä aikana seitsemän suurvaltaa Ranska, Britannia, Saksa, Italia, Neuvostoliitto, Yhdysvallat ja Japani. Ks. esim. Levy 1983, s. 19–49 ja Waltz 1979, s. 131 ja 162–163. Suurvalta-käsitettä ei ole määritelty täsmällisesti kansainvälisen politiikan tutkimuksessa, koska suurvaltojen ja pienten valtioiden välistä voimaeroa pidetään yleisesti itsestään selvänä. Ks. Rothstein 1968, s. 14.

⁹ Mearsheimer 2001b, s. 29–137; Levy 1983, s. 8–18 ja Waltz 1979, s. 97–98, 113 ja 129–131. Ks. myös Morgenthau 1960[1948], s. 38; M. Wight 1978, s. 43, 50 ja 52–60 ja Rothstein 1968, s. 24–29.

¹⁰ Waltz 1979, s. 129–131 ja 161–163; Jervis 1999[1997], s. 112–113 ja Schweller 1998, s. 39 ja 187–188. Ks. erilaisista kansainvälisistä järjestelmistä esim. M. Kaplan 1957; Waltz 2008[1964]; Deutsch & Singer 1964; Christensen & J. Snyder 1990; Mearsheimer 2001b, s. 334–347; Wohlforth 1999 ja Kapstein & Mastanduno 1999.

ja.¹¹ Tässä tutkimuksessa kolminapainen järjestelmä on Schwellerin näkemyksen mukaisesti erotettu omaksi järjestelmämallikseen, koska siinä vakauteen vaikuttava järjestelmätason dynamiikka toimii eri tavalla kuin moninapaisessa järjestelmässä.¹²

Bipolaarisessa järjestelmässä on kaksi suurvaltaa, joiden välillä vallitsee karka sotilaallinen voimatasapaino. Nämä suurvallat ovat saattaneet jakaa lähes koko maailman etu- ja vaikutuspiireihinsä¹³. Tämän kaltainen oli kylmän sodan ajan Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton johtama kansainvälinen järjestelmä. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ei ole yksimielistä näkemystä siitä, oliko maailmassa myös muita suurvaltoja kylmän sodan aikana. Schweller jakaa suurvallat klassisen realismin tavoin ensimmäisen ja toisen tason suurvaltoihin niiden vallan määrän ja keskinäisen voimasuhteen perustella. *Ensimmäisen tason suurvallat* ovat kansainvälisen järjestelmän pooleja. Niillä on riittävät kansalliset valtaresurssit kaikissa vallan osatekijöissä ja ne kykenevät itsenäisesti huolehtimaan turvallisuudestaan. Schwellerin määritelmän mukaan suurvallalla täytyy olla vähintään puolet järjestelmän voimakkaimman suurvallan sotilaallisesta voimasta, jotta sillä olisi poolin asema¹⁴. Toisin sanoen kahden poolin yhdistetyn vallan määrän täytyy olla suurempi kuin yksittäisen poolin. Ensimmäisen tason suurvaltojen lisäksi kansainvälisessä järjestelmässä voi olla myös *toisen tason suurvaltoja*, joilla on merkittävä vaikutus maailmanlaajuiseen ja alueelliseen voimatasapainoon. Liittoutuminen on keino, jolla toisen tason suurvallat kykenevät tuottamaan voimatasapainon kansainväliseen järjestelmään. Vaihtoehtoisesti ne voivat toimia myös ”kuninkaan tekijöinä” eli ne voivat omalla ratkaisullaan varmistaa liiton ylivoiman. Toisen tason suurvaltojen turvallisuus riippuu vähintään yhden poolin tuesta. Niiden valta, siis kansalliset valtaresurssit, on siis riittämätön ensimmäisen tason suurvaltaan verrattuna.¹⁵ Yhteistä ensimmäisen ja toisen tason suurvalloille on se, että vain toiset suurvallat voivat uhata niiden turvallisuutta ja itsenäisyyttä.

Tällaiseen suurvaltajaotteluun perustuen voidaan väittää, että kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton lisäksi maailmassa oli kolme toisen tason suurvaltaa: Britannia, Ranska ja Kiina. Niillä kaikilla oli suurvallalle tyypillinen riittävä omavaraisuus sotilaallisen turvallisuuden suhteen, kyky projisoida sotilaallista voimaansa rajojensa ulkopuolelle ja valtopoliittisia intressejä omien rajojensa ulkopuolella. Britannia, Ranska ja Kiina turvautuivatkin aseelliseen voimaan kylmän sodan aikana¹⁶ ja käyttäytyivät siis suurvallan tavoin

¹¹ Waltz 1979, s. 163. Tasapainottajasta lisää tämän tutkimuksen luvussa 4.1. ja 5.1.

¹² Schweller 1998, s. 39–58. Monet realistit, kuten esimerkiksi Gilpin, pitävät kolminapaista järjestelmää erittäin epävakaina. Ks. Gilpin 1981, s. 235.

¹³ Ks. etu- ja vaikutuspiireistä sekä puskurivyöhykkeistä lisää esim. Chay & T. Ross 1986 ja Mathisen 1971, s. 107–128.

¹⁴ Mearsheimer määrittää poolin valtioksi, joka kykenee puolustautumaan kansainvälisen järjestelmän voimakkainta valtiota vastaan. Ks. Mearsheimer 1995[1990], s. 80, viite 5. Mearsheimerin ja Schwellerin määrittämät kriteerit poolille ovat siis käytännössä samat.

¹⁵ Schweller 1998, erityisesti s. 15–26, 83–91 ja 184–201.

¹⁶ Britannia ja Ranska tekivät yhdessä sotilaallisen intervention Egyptiin Suezin sodan aikana vuonna 1956. *Britannia* osallistui Yhdysvaltojen rinnalla Korean sotaan (1950–53) ja kävi Falklandin sodan Argentiinan kanssa vuonna 1982. Se kävi sotaa myös Malaijassa (Malesia)

kansainvälisessä politiikassa. Lisäksi nämä suurvallat hankkivat oman ydinaseen ja olivat YK:n turvallisuusneuvoston jäseniä. Sen sijaan Saksa ja Japani menettivät suurvalta-asemansa toisen maailmansodan seurauksena. Suurin syy tähän oli se, että ne joutuivat voittajasuurvaltojen miehittämiksi kylmän sodan alkupuolella. Saksan jako sekä Yhdysvaltojen, Britannian ja Ranskan sotilaallinen läsnäolo Länsi-Saksassa ja Neuvostoliiton läsnäolo Itä-Saksassa estivät Saksan suurvalta-aseman palauttamisen ja sen itsenäisen valtapolitiikan. Yhdysvallat puolestaan sitoi asevoimillaan Japanin valtapyrkimykset kylmän sodan aikana.¹⁷

Unipolaarisessa järjestelmässä on vain yksi ensimmäisen tason suurvalta, joka hallitsee kansainvälistä järjestelmää ja politiikkaa. Ennen kylmän sodan päättymistä realistit pitivät yksinapaista järjestelmää lähinnä teoreettisena mallina, koska voimatasapainoteorian mukaan suurvaltojen välinen voimatasapaino on kansainvälisen politiikan keskeinen piirre ja koska kansainvälinen järjestelmä nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana on ollut joko moninapainen tai kaksinapainen.¹⁸ Neuvostoliiton vallan ja sen valtopoliittisen aseman romahdus ja sen hajoaminen joulukuussa 1991 muuttivat kuitenkin tilanteen.¹⁹ Kun Yhdysvaltojen vallan määrä säilyi entisellään, uusklassinen realisti Christopher Layne arvioi Yhdysvaltojen olevan niin ylivoimainen muihin suurvaltoihin verrattuna, että se kykenee estämään sitä vastaan muodostetun tasapainottavan liiton syntyminen. Toisin sanoen kansainvälinen järjestelmä oli muuttunut uni-

vuosina 1948–60, Keniassa vuosina 1952–60 ja Indonesiaa vastaan yhdessä Malesian kanssa vuosina 1962–66. Lisäksi Britannia teki sotilaallisen intervention Jordaniaan vuonna 1958 ja Ugandaan vuonna 1964 sekä osallistui Omanin sisällissotaan vuosina 1962–75. *Ranska* kävi sotaa Indokiinassa vuosina 1946–54 ja Algeriassa vuosina 1954–62 sekä osallistui sotaan Marokkoa vastaan yhdessä Espanjan kanssa Espanjan Länsi-Saharan sodassa vuosina 1957–58. Se teki myös sotilaallisen intervention Zaireen vuonna 1978 sekä sotilaalliset interventiot Tšadin avuksi Tšadin ja Libyan sodan (1978–87) aikana vuosina 1978, 1983 ja 1986. *Kiina* soti Yhdysvaltoja vastaan Korean sodassa (1950–53), miehitti Tiibetin vuonna 1950, kävi sodan Taiwania vastaan Formosan salmella vuosina 1954–55 ja 1958 sekä sodan Intiaa vastaan vuonna 1962. Lisäksi Kiina kävi rajasodan vuonna 1959 Intian, vuonna 1969 Neuvostoliiton ja vuonna 1979 Vietnamin kanssa.

¹⁷ *Saksan liittotasavalta* perustettiin Yhdysvaltojen, Britannian ja Ranskan miehitysvyöhykkeistä toukokuussa 1949. Länsi-Saksa oli kuitenkin edelleen puolisuvereeni valtio, koska länsiliittoutuneiden miehitysmääräykset kumottiin vasta toukokuussa 1952 Yhdysvaltojen, Britannian, Ranskan ja Länsi-Saksan välisessä Saksa-sopimuksessa. Ks. esim. Edelstein 2008, s. 28–39 ja 185. Neuvostoliitto puolestaan miehitti itäisen Saksan vuosina 1945–54. *Saksan demokraattinen tasavalta* perustettiin lokakuussa 1949, mutta Neuvostoliitto tunnusti Itä-Saksan suvereeniteetin vasta keväällä 1954. Ks. lisää esim. Naimark 1997[1995]. Yhdysvallat miehitti Japanin vuosina 1945–52. Ks. lisää esim. Edelstein 2008, s. 122–135 ja 185–186 ja Schaller 1995. Schwellerin mukaan kylmän sodan aikana toisen tason suurvaltoja olivat Britannia, Ranska, Italia, Länsi-Saksa ja Japani. Ks. Schweller 1998, s. 17.

¹⁸ Waltz 1979 ja Waltz 1995[1993], s. 50–51.

¹⁹ Charles Krauthammer käyttää syntyneestä tilanteesta termiä ”unipolaarinen hetki”. Ks. Krauthammer 1990/1991.

polaariseksi. Laynen mukaan unipolaarisuus jää kuitenkin vain lyhyeksi väli-vaiheeksi, kunnes järjestelmästä taas tulee moninapainen.²⁰

Realismissa vallitsee näkemys, että kansainvälinen järjestelmä on edelleen unipolaarinen.²¹ Esimerkiksi hegemonisen realistin William Wohlforthin mukaan Yhdysvaltojen materiaallinen ylivoima on sekä määrällisesti että laadullisesti ennennäkemätön niin sotilaallisessa, taloudellisessa kuin teknologisessa voimassa. Koskaan aikaisemmin uuden ajan historiassa yksikään suurvalta ei ole ollut yhtä ylivoimainen muihin suurvaltoihin verrattuna kuin Yhdysvallat on tällä hetkellä. Wohlforthin mukaan Yhdysvaltojen kansalliset valtaresurssit ovat huomattavasti suuremmat kuin toiseksi voimakkaimman suurvallan valtaresurssit ja jopa suuremmat kuin kaikkien muiden suurvaltojen kansalliset valtaresurssit yhteenlaskettuna. Aikaisempia hegemoneja ei siis voi verrata Yhdysvaltoihin eikä nykyiseen yksinapaiseen maailmaan, jossa Yhdysvaltojen valtaresurssit ovat niin suuret, että muut suurvallat eivät kykene yksin eivätkä yhdessä tasapainottamaan sitä. Wohlforth väittää Yhdysvaltojen ylivoiman olevan niin suuri, että kansainvälisen järjestelmän rakenteelliset tekijät eivät enää rajoita sen valtapolitiikkaa. Nykyisestä kylmän sodan jälkeisestä kansainvälisestä järjestyksestä pitäisikin Wohlforthin mukaan käyttää termiä ”*Pax Americana*”.²²

Vastaavanlaisia näkemyksiä Yhdysvaltojen ylivoimaisesta valta-asemasta ovat esittäneet monet puolustukselliset realistit, kuten Stephen Walt, Robert Jervis, Robert Art, Robert Pape, T.V. Paul, Barry Posen ja Josef Joffe.²³ Uusklassisen realistin Waltin mukaan Yhdysvaltojen ylivoimasta tekee ainutlaatuisen se, että se on ainoa suurvalta, joka on saavuttanut alueellisen hegemonian nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana sekä se että Yhdysvallat on ensimmäinen suurvalta, jolla on selkeä johtoasema vallan kaikissa osatekijöissä. Sillä on

²⁰ Layne 1995[1993], erityisesti s. 130–136 ja 157–176. Layne vertaa kylmän sodan jälkeistä Yhdysvaltojen ”unipolaarista hetkeä” Ranskan hegemoniaan vuonna 1660 ja Britannian hegemoniaan vuonna 1860. Ks. lisää Layne 1995[1993], s. 141–157.

²¹ Yhdysvaltojen taloudelliset vaikeudet syksyn 2008 rahoitus- ja talouskriisin seurauksena ovat voimistaneet keskustelua Yhdysvaltojen taloudellisesta heikentymisestä ja samalla unipolaarisen järjestelmän päättymisestä. Ks. esim. Layne 2009b, s. 151–152; Pape 2009; Walt 2011 ja Layne 2012c. Tämän ei ole kuitenkaan katsottu heikentäneen Yhdysvaltojen ylivoimaista valta-asemaa. Ks. esim. Brooks & Wohlforth 2009; Ikenberry et al. 2009 ja K. Williams et al. 2012. Sen sijaan Laynen mukaan Yhdysvaltojen hegemoniakausi on päättymässä ja on itse asiassa lähestulkoon jo ohi. Ks. Layne 2012b, s. 222–223 ja 226–237.

²² Brooks & Wohlforth 2008; Brooks & Wohlforth 2002 ja Wohlforth 1999, s. 7–22 ja 39. Ks. samanlaista näkemyksestä esim. Kapstein & Mastanduno 1999; Mastanduno 1999[1997]; Mastanduno & Kapstein 1999 ja Kapstein 1999.

²³ Walt 2006[2005]; Walt 2005; Jervis 2006; Art 2003; Pape 2005b; Paul 2005; Posen 2003; Joffe 2007[2006] ja B. Miller 2002[1995], s. 228–231. Yhdysvaltoja on kuvattu myös voimakkaimmaksi suurvallaksi sitten *Roman imperiumin* (27 eKr.–395(476) jKr.). Ks. esim. Walt 2006[2005], s. 11; Walt 2002a, s. 9 ja Layne 2006b, s. 11. Jervisin mukaan kaikilla mahdollisilla tavoilla mitattuna Yhdysvaltojen vallan määrä on suurempi kuin yhdelläkään suurvallalla on koskaan ollut historian aikana. Ks. Jervis 2006, s. 7. Laynen mukaan Yhdysvaltojen valta-asemasta käytetään rinnakkain nimityksiä ”*hegemony*” ja ”*primacy*”, joilla tarkoitetaan samaa asiaa. Ks. Layne 2002/2003, s. 120. Yhdysvalloista käytetään myös termiä ainoa suurvallta maailmassa. Ks. esim. Pape 2005b, s. 11.

sotilaallinen ylivoima, joka rakentuu maailman suurimman talouden varaan. Lisäksi Yhdysvalloilla on hallitseva asema kansainvälisissä järjestöissä sekä myös laaja kulttuurinen ja ideologinen vaikutusvalta. Yhdysvaltojen sotilaallisen ylivoiman arvioidaan olevan vielä suurempi laadullisesti kuin määrällisesti. Lisäksi Yhdysvalloilla on ympäri maailmaa sotilastukikohtia, jotka ovat avaintekijä sen valtopolitiikassa.²⁴ Posenin mukaan Yhdysvalloilla on etenkin yhteisten alueiden eli valtamerien, ilmatilan ja avaruuden herruus. Tämän ansiosta se ainoana suurvaltana kykenee projisoimaan sotilaallista voimaansa kaikkialle maailmassa.²⁵ Joffe painottaa Yhdysvaltojen strategista itsenäisyyttä eli kykyä selviytyä yksin. Britannialla ei hegemoniakautenaan koskaan ollut vastaavalaista sotilaallista ylivoimaa ja kykyä. Yhdysvaltojen valta-asema merkitsee sitä, että sen intressit ovat maailmanlaajuiset ja sen vaikutusvalta ulottuu kaikkialle.²⁶

Mearsheimerin näkemys nykyisen kansainvälisen järjestelmän rakenteesta poikkeaa realismin vallitsevasta näkemyksestä. Hän väittää, että nykyinen kansainvälinen järjestelmä ei ole unipolaarinen, koska Yhdysvalloilla ei ole maailmanlaajuista hegemoniaa eikä järjestelmä ole muuttunut hierarkkiseksi. Läntisellä pallonpuoliskolla vallitseva alueellinen järjestelmä on kyllä unipolaarinen Yhdysvaltojen alueellisesta hegemoniasta johtuen. Sen sijaan Mearsheimerin mukaan Euroopassa vallitsee Yhdysvaltojen ja Venäjän muodostama kaksinapainen järjestelmä. Itä-Aasiassa järjestelmä on puolestaan moninapainen. Alueella on kolme suurvaltaa: Kiina, Venäjä ja Yhdysvallat. Kansainvälinen järjestelmä on siis moninapainen, koska maailmassa on toisia suurvaltoja, jotka kykenevät puolustautumaan Yhdysvaltoja vastaan.²⁷ Vastaavasti myös Waltz arvioi jo pian Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, että kansainvälinen järjestelmä säilyy kaksinapaisena, koska Venäjä kykenee huolehtimaan itsenäisesti

²⁴ Brooks & Wohlforth 2008, s. 1–2, 13, 17, 23, 27–38, 45–46, 208 ja 217–218; Hyde-Price 2007, s. 75–77; Walt 2006[2005], s. 29–40; Brooks & Wohlforth 2005b, s. 511; Tucker & Hendrickson 2004; Posen 2003; Priest 2003; Brooks & Wohlforth 2002; IISS (*International Institute for Strategic Studies*) 2004, s. 354–358 ja IISS 2009, s. 41–44. Yhdysvaltojen puolustusmenot olivat esimerkiksi vuonna 2003 suuremmat kuin muiden suurvaltojen puolustusmenot yhteensä. Kylmän sodan ja erityisesti syyskuun 2001 terroristi-iskujen jälkeen Yhdysvallat onkin lisännyt sotilaallista läsnäoloaan kaikkialla maailmassa, erityisesti geostrategisesti merkittävillä alueilla Lähi-idässä ja Keski-Aasiassa. Yhdysvaltojen asevoimien joukkoja on tällä hetkellä Euroopassa eniten Saksassa, Italiassa ja Britanniassa sekä Aasiassa Japanissa ja Etelä-Koreassa. Lisäksi Yhdysvalloilla on Euroopassa sekä laivaston että ilmavoimien tukikohdat Espanjassa ja Kreikassa sekä ilmavoimien tukikohta Turkissa. Yhdysvalloilla on myös laivasto-osastot Atlantin valtamerellä, Välimerellä, Intian valtamerellä ja Tyynellä valtamerellä.

²⁵ Posen 2003. Yhteisten alueiden herruus (*command of the commons*).

²⁶ Joffe 2007[2006], s. 26–29, 127–128, 130 ja 162–179.

²⁷ Mearsheimer 2001b, s. 360–362, 380–382 ja 386–387; Mearsheimer 2001a ja Mearsheimer 2006b, s. 113. Samuel Huntingtonin mukaan maailma on uni-multipolaarinen. Vaikka Yhdysvallat on ainoa supervaltta, sen lisäksi maailmassa on myös muita alueellisia suurvaltoja, kuten Saksan ja Ranskan yhteishallinta (*condominium*) Euroopassa, Venäjä Euroasiassa, Kiina Itä-Aasiassa ja Intia Etelä-Aasiassa. Ks. Huntington 1999, s. 36 ja Huntington 1991, s. 6. Vrt. Krasner 1993, s. 22; Friedberg 1993/1994 ja Joffe 1995, s. 94–117, erityisesti s. 101.

sotilaallisesta turvallisuudestaan. Samalla Waltz oletti kansainvälisen järjestelmän muuttuvan pidemmällä aikavälillä moninapaiseksi, koska nousevat suurvallat ryhtyvät tasapainottamaan Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa voimatasapainoteorian mukaisesti.²⁸ Kylmän sodan jälkeiset tapahtumat, Yhdysvaltojen valtopolitiikka ja Venäjän valta-aseman heikentyminen muuttivat Waltzin näkemystä vuosituhannen vaihteessa. Tuolloin hän katsoi kansainvälisen järjestelmän muuttuneen unipolaariseksi.²⁹

Wohlforthin mukaan unipolaarisuus viittaa suurvaltojen väliseen materiaaliseen vallanjakoon ja maailmaan, jossa yhden suurvallan kansalliset valtaresurssit ovat huomattavasti suuremmat kuin minkään muun suurvallan. Sen sijaan käsite hegemonia viittaa poliittiseen suhteeseen ja vaikutusvallan asteeseen. Kumpikaan käsite ei kuitenkaan tarkoita sitä, että järjestelmässä olisi vain yksi suurvalta. *Pax Britannican* aikana 1815–1914 Britannialla oli hegemonia. Se oli selkeästi muita voimakkaampi suurvalta, mutta kansainvälinen järjestelmä ei kuitenkaan ollut yksinapainen vaan moninapainen, koska suurvallat kävivät kilpailua hegemoniasta. Sen sijaan unipolaarisessa järjestelmässä hegemonilla ei ole haastajaa. Yhdysvalloilla on kylmän sodan jälkeen ollut niin suuri ylivoima kaikissa vallan osatekijöissä, että muut suurvallat eivät kykene tasapainottamaan sitä eivätkä uhkaamaan sen turvallisuutta.³⁰ Realismissa vallitsevan yleisen näkemyksen mukaan yksinapainen järjestelmä ei merkitse sitä, että maailmassa olisi vain yksi suurvalta. Vaikka kansainvälinen kokonaisjärjestelmä on unipolaarinen, sen rinnalla vallitsee alueellinen multipolaarisuus.³¹ Esimerkiksi puolustuksellisen realistin Robert Rossin mukaan Itä-Aasiassa vallitsee Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kaksinapainen voimatasapainojärjestelmä.³² Euroopassa taas vallitsee tällä hetkellä rakenteellisen realistin Adrian Hyde-Pricen mukaan viiden suurvallan eli Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian sekä Yhdysvaltojen muodostama moninapainen järjestelmä.³³

Realismin mukaan kansainvälinen järjestys voi rakentua kahden erilaisen mekanismin varaan eli joko suurvaltojen voimatasapainoon tai yhden suurvallan hegemoniaan. Toisaalta se voi olla myös näiden kahden mekanismin sekoitus, kuten läntisessä Euroopassa kylmän sodan aikana.³⁴ *Voimatasapainojärjestelmä* on anarkkinen kansainvälinen järjestelmä, jossa suvereenit valtiot huoleh-

²⁸ Waltz 1995[1993], s. 50–51.

²⁹ Waltz 2000b, s. 27.

³⁰ Wohlforth 1999, s. 9–16, 23–28 ja 35 ja Brooks & Wohlforth 2008, s. 12–13. Vrt. myös Ikenberry et al. 2009, s. 3–4 ja Jervis 2009, s. 191.

³¹ Schweller 1998, s. 198–201 ja Schweller 1999, s. 36–42 ja 56–57.

³² R. Ross 2004.

³³ Hyde-Price 2007, s. 4–5, 37–39, 44–45, 67–95, 134–139 ja 161–162.

³⁴ Ks. esim. Paul 2012b, s. 7–12 ja Hall & Paul 1999, s. 4–7. Läntisessä Euroopassa vallinnut järjestys perustui sekä Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton voimatasapainoon että Yhdysvaltojen hegemoniaan suhteessa Britanniaan, Ranskaan ja Länsi-Saksaan. Erityisesti rakenteelliset realistit ovat painottaneet voimatasapainojärjestelmän merkitystä. Ks. Waltz 1979; Mearsheimer 1995[1990] ja Waltz 1995[1993]. Vrt. myös Huntington 1993; Mansfield 1994; Gowa 1994 ja Wagner 1993. Yhdysvaltojen hegemonian merkitystä ovat korostaneet esim. Gilpin 1981; Gilpin 1987; Layne 2006b ja Layne 1995[1993], s. 130–133 ja 157–176. Vrt. Deudney & Ikenberry 1999, s. 108–109, 116 ja 124.

tivat järjestyksestä omalla alueellaan ja suurvallat estävät tasapainottamisen avulla liiallisen vallan keskittymisen yhdelle suurvallalle ja rajoittavat sen valtapolitiikkaa. Suurvaltojen voimatasapaino muodostaa siis perustan kansainvälisen järjestyksen vakaudelle ja suurvaltojen väliselle rauhalle. Suursodat ovat seurausta tasapainottamisen epäonnistumisesta ja voimatasapainon sortumisesta. Voimatasapainojärjestelmät ovat tyypillisesti joko moninapaisia, kolminapaisia tai kaksinapaisia. Mutta myös yksinapainen järjestelmä on voimatasapainojärjestelmä, koska toisen tason suurvallat voivat yhdessä tasapainottaa ja rajoittaa ainoan ensimmäisen tason suurvallan toimintakykyä.³⁵

Suurvaltojen konsertti on nähty yhtenä realismin ajatteluun perustuvana erillisenä kansainvälisen järjestyksen mekanismina.³⁶ Konserttijärjestelmässä suurvallat päättävät yhdessä kansainvälisen politiikan keskeisistä asiakysymyksistä ja ylläpitävät järjestystä tarvittaessa aseellisella voimalla. Siihen kuuluvat myös suurvaltojen sopimukset etupiirialueista. Konsertti heijastaa suurvaltojen voimatasapainoa. Tämän takia on kyseenalaista erottaa konserttijärjestelmä voimatasapainojärjestelmästä. Konserttijärjestelmä on harvinainen. Ainoa esimerkki onnistuneesta suurvaltojen konserttijärjestelmästä nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana on Napoleonin sotien ja Krimin sodan välisen ajan *Euroopan konsertti*³⁷. Suurvallat saattavat kyetä luomaan konserttijärjestelmän suurso-

³⁵ Waltz 1979 ja Gilpin 1981. Ks. lyhyesti esim. B. Miller 2002[1995], s. 10–12; Hall & Paul 1999, s. 2 ja 4–8 ja Pape 2005b, s. 11–14. Vrt. myös Ikenberry 2001, s. 10–13 ja 23–29.

³⁶ Hall & Paul 1999, s. 6. *Konsertti* on nimenomaan realismin ajatteluun perustuva näkemys suurvaltojen välisestä yhteistyömallista. Tosin teoriakeskustelussa konsertti on liitetty myös englantilaiseen koulukuntaan ja sen on nähty kuuluvan keskeisenä elementtinä kansainväliseen yhteisöön ja kollektiiviseen turvallisuusjärjestelmään. Ks. Bull 2002[1977]; Kupchan & Kupchan 1991 ja Kupchan & Kupchan 1995.

³⁷ Klassisen realistin Edward Gulickin mukaan *Euroopan konserttijärjestelmä* perustui voimatasapainoajatteluun. Sen tarkoitus oli ylläpitää Britannian, Venäjän, Itävallan, Preussin ja Ranskan välistä voimatasapainoa ja Napoleonin sotien jälkeistä status quota. Keskinäiset konferenssit ja suurvaltojen tekemät sotilaalliset interventiot kansainvälisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja omien etujensa turvaamiseksi kuuluivat keskeisenä piirteenä Euroopan konserttijärjestelmään. Ks. Gulick 1967[1955], s. 132–310. Suurvaltojen interventioista merkittävimpinä voidaan mainita Ranskan ja Espanjan sota vuonna 1823, Venäjän, Britannian ja Ranskan sotilaallinen interventio Turkkiin Kreikan vapaussodan (1821–29) aikana vuonna 1827, Venäjän ja Turkin sota vuosina 1828–29, Preussin ja Tanskan välinen ensimmäinen Schleswig-Holsteinin sota vuosina 1848–49, Itävallan ja Sardinian sota vuonna 1848 sekä Ranskan ja Rooman tasavallan sota vuonna 1849. Lisäksi Itävalta teki sotilaalliset interventiot Sardinia-Piemonteen ja Molempain Sisiliain kuningaskuntaan (Napoliin) vuonna 1821. Ranska puolestaan teki sotilaallisen intervention Algeriaan vuonna 1830, Hollantia vastaan Belgian itsenäistymissodassa vuonna 1831 ja Kirkkovaltioon vuonna 1831. Venäjä kukisti Puolan kapinan vuonna 1830 alueellaan ja auttoi Itävaltaa kukistamaan Unkarin kapinan vuonna 1849. Ranskan sotilaallista interventiota Espanjaan vuonna 1823 voidaan pitää konserttijärjestelmän käännekohtana, koska sen jälkeen Britannia irrottautui poliittisista siteistään Manner-Eurooppaan (*splended isolation*). Euroopan konsertti hajosi viimeistään suurvaltojen väliseen Krimin sotaan. Paul Schroeder väittää, että Euroopan konserttijärjestelmä perustui Britannian ja Venäjän hegemonioihin. Ks. Schroeder 2004[1992]; Schroeder 1972 ja Schroeder 1994, s. 583–636. Ks. Euroopan konsertista lisää Kissinger 1995[1994], s. 78–102; Kissinger 1957; Elrod 1976; Sheehan 1996, s. 120–132; K. Kagan 1997; Rendall 2000 ja Rendall 2006.

tien jälkeen, kun hegemoniaan pyrkinyt suurvalta on lyöty ja voimatasapaino on palautunut järjestelmään. Tästä keskinäisestä voimatasapainosta johtuen uuden suursodan aloittaminen ei ole rationaalista. Toisaalta vasta päättyneen suursodan suurten kustannusten takia suurvallat eivät myöskään ole halukkaita ryhtymään uuteen sotaan. Sodan voittajavaltioilla on myös yhteinen intressi ylläpitää status quota, koska ne ovat saavuttaneet johtoaseman uudessa kansainvälisessä järjestyksessä. Suursodan ajan yhteistyön ansiosta niiden on helpompi jatkaa yhteistyötä myös rauhan aikana. Suurvaltojen keskinäisessä voimasuhteessa tapahtuvista muutoksista johtuen suurvaltojen konsertti on säännönmukaisesti lyhytaikainen.³⁸

Toisin kuin anarkkinen voimatasapainojärjestelmä *hegemoninen järjestelmä* on hierarkkinen, koska se perustuu joko yhden suurvallan maailmanlaajuiseen hegemoniaan tai imperiumiin eli maailmanvaltaan³⁹. Järjestelmässä hegemoni hallitsee kannustimien ja sanktioiden avulla. Muut valtiot eivät kykene rajoittamaan hegemonin valtapolitiikkaa. Toisen tason suurvallat ovat käytännössä menettäneet suvereniteettinsa, vaikka niitä ei olisikaan liitetty hegemoniin. Kansainvälinen järjestelmä on vakaa niin kauan kuin johtavan suurvallan ylivoima säilyy. Hegemoninen järjestelmä eroaa voimatasapainojärjestelmästä myös siinä, että maailmanlaajuisen hegemonin tasapainottaminen ei ole mahdollista. Hierarkkista hegemonista järjestelmää ei pidä sekoittaa unipolaariseen järjestelmään, joka on anarkkinen voimatasapainojärjestelmä.⁴⁰ Tosin myös anarkkisessa voimatasapainojärjestelmässä saattaa olla hierarkkisia piirteitä alueellisten hegemonien johdosta.⁴¹

Hegemoniseen järjestelmään liittyvää maailmanlaajuista hegemonia ei myöskään pidä sekoittaa aikaisempiin hegemoneihin nykyaikaisen, anarkkisen valtiojärjestelmän aikana. Myöskään käsitettä *hegemonia* tai sen rinnalla käytettyjä termejä ylivalta, hallitseva valta ja maailmanvalta ei ole määritelty täsmällisesti kansainvälisessä politiikassa.⁴² Gilpinin mukaan hegemonia viittaa yhden

³⁸ Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 362–364.

³⁹ *Imperiumi* on maailmanlaajuista hegemoniaa selkeämmin hierarkkinen järjestelmä. Imperiumin käsitteestä lisää esim. Rosen 2003. Yhdysvaltoja on kuvattu myös imperiumiksi. Ks. lisää Bacevich 2002; Ferguson 2004; Layne & Thayer 2006 ja Maier 2006.

⁴⁰ Pape 2005b, s. 11–14. Ks. myös B. Miller 2002[1995], s. 10–12; Hall & Paul 1999, s. 2 ja 4–8; Waltz 1979 ja Gilpin 1981. Vrt. Ikenberry 2001, s. 10–13 ja 23–29.

⁴¹ Ks. esim. Paul 2012b, s. 8–9, Copeland 2012, s. 51; Layne 2006b, s. 11 ja Tammen et al. 2000, s. 6–8 ja 63–81. Tästä esimerkkinä voidaan mainita Neuvostoliiton hegemonia Itä-Euroopassa kylmän sodan aikana ja Yhdysvaltojen hegemonia Latinalaisessa Amerikassa 1900-luvun alusta lähtien. Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta johtuen myös Länsi-Euroopan alueellisessa järjestelmässä on ollut hierarkkisia piirteitä toisesta maailmansodasta lähtien. Ks. hierarkiasta kansainvälisessä politiikassa esim. Lake 2009.

⁴² Vrt. esim. Jesse et al. 2012, s. 3–9; Layne 2006b, s. 3–4; Layne 2006c, s. 10–12 ja Levy 1985, s. 348–349. Hegemoninen realisti A.F.K. Organski käyttää hegemoniasta termiä ylivalta (*supremacy*), jolla hän viittaa Britannian sotilaallisen voiman suuruuteen ja taloudelliseen johtoasemaan kansainvälisessä järjestelmässä 1800-luvulla. Organski käyttää myös termiä hallitseva valta (*dominant nation*), jolla hän tarkoittaa kansainvälisen järjestelmän voimakkainta suurvaltaa, joka kontrolloi kansainvälistä järjestystä ja johtaa maailmaa. Ks. Organski 1958, luku 12, erityisesti s. 317, 322–328 ja 330–331. George Modelski käyttää hegemonista pääsääntöisesti termiä maailmanvalta (*world power*). Tällaiset suurvallat johtavat kansainvälis-

suurvallan johtajuuteen kansainvälisessä järjestelmässä. Koska hegemonit nousevat hegemoniasodissa, hegemoniassa on samalla kyse myös materiaalisesta sekä sotilaallisesta että taloudellisesta ylivoimasta. Suursotien jälkeen uusi hegemoni pyrkii luomaan vakaan kansainvälisen järjestyksen, jonka avulla se vahvistaa omaa turvallisuuttaan ja edistää taloudellisia ja muita intressejään. Gilpinin mukaan ainoastaan Britannialla vuosina 1815–1914 ja Yhdysvalloilla vuodesta 1945 lähtien on ollut tällainen hegemonia nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana.⁴³ Hegemonisen realismin mukaan hegemoni on siis erityisen voimakas suurvalta, jolla on selkeä ylivoima kansallisissa valtaresursseissa muihin suurvaltoihin verrattuna ja joka johtaa kansainvälistä järjestelmää.⁴⁴ Hegemonisessa realismissa hegemonia määritetään ensi sijassa globaalin rahatalouden, kaupankäynnin ja merivallan termein. Esimerkiksi Britannialla ei ollut sotilaallista ylivoimaa Euroopassa, vaan sen hegemonia 1800-luvulla perustui merten herruuteen ja taloudelliseen ylivoimaan.⁴⁵

Voimatasapainoteoriaan perustuvilla rakenteellisella ja uusklassisella realismilla on erilainen näkemys hegemoniasta kuin hegemonisella realismilla. Voimatasapainoteorioissa väitetään, että voimatasapainomekanismi on estänyt

tä järjestelmää väliaikaisen sotilaallisen ylivoiman ja kansainvälisen taloudellisen johtoaseman ansiosta. Voimakkaiden merivoimien avulla hegemoni kykenee kontrolloimaan kansainvälisen politiikan tapahtumia, ratkaisemaan globaaleja ongelmia ja tällä tavalla säilyttämään status quon ja oman valta-asemansa. Tällaisia suurvaltoja nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana ovat Modelskin mukaan olleet Portugali, Hollanti, Britannia ja Yhdysvallat. Ks. Modelski 1987, s. 17–18, 30–31, 40–43 ja 220–228 ja Modelski & Thompson 1988, s. 11–18. Ks. liberalismien koulukunnan hegemoniakäsityksestä esim. Ikenberry 2001 ja Keohane 2005[1984].

⁴³ Gilpin 1981, s. 29–30, 116, 144–145, 173, 197–200, 209–210 ja 231. Gilpinin mukaan Portugali ja Hollanti hallitsivat kansainvälistä kauppaa, mutta niillä ei ollut koskaan poliittista johtajuutta maailmassa. Tämän takia niillä ei ollut hegemoniaa. Gilpinin mukaan maailmansotien välinen aika oli siirtymävaihe ”*Pax Britannica*” ”*Pax Americana*”. Ks. Gilpin 1981, s. 198. Ks. Yhdysvaltojen ja Britannian hegemoniasta esim. Gilpin 1975 ja Lake 1991. Hegemonin taloudellista ylivoimaa painottavat esim. Gamble 2002, s. 130 ja Keohane 2005[1984], s. 32.

⁴⁴ Wohlforth 1993, s. 12–14 ja Wohlforth 1999. Rakenteellisen realistin Dale Copelandin mukaan hegemonisessa järjestelmässä on yksi muita huomattavasti voimakkaampi suurvalta. Hegemonia ei merkitse siis universaalia imperiumia, vaan tilannetta, jossa muut suurvallat eivät yksin eivätkä yhdessä uhkaa hegemonin turvallisuutta. Ks. Copeland 1996, s. 36–38 ja 49 ja Copeland 2000b, s. 2 ja 13–14. Hegemoniassa ei kuitenkaan ole kyse ainoastaan materiaalisista valtaresursseista, vaan myös ylivoimaisen suurvallan halusta käyttää näitä voimavaroja kansainvälisen toimintaympäristön muokkaamiseksi sen omien intressien mukaiseksi. Samalla hegemoniassa on kyse myös johtajuudesta, siis valtioiden välisestä suhteesta. Hegemoni johtaa kansainvälistä järjestelmää luomiensa kansainvälisten instituutioiden avulla. Ks. Jesse et al. 2012, s. 3–7. Hegemoni ei kuitenkaan kykene johtamaan, jos muut valtiot eivät ole valmiit alistumaan sen johtoasemaan ja tukemaan sen valtapolitiikkaa. Ks. tästä lisää K. Williams et al. 2012.

⁴⁵ Levy & Thompson 2010a; Levy 2008, s. 20–25; Levy & Thompson 2005; Levy 2004, s. 35 ja 37–46; Levy 2003, s. 141–144; Levy 2002, s. 355 ja Levy 1985, s. 368. Ks. Britannian merten herruudesta esim. Kennedy 1984.

tehokkaasti hegemonien ilmaantumisen.⁴⁶ Tämä väite heijastaa kokemuksia Euroopan historiasta. Realismissa ei olla yksimielisiä voimatasapainoajattelun alkuperästä. Keskeinen kiistan aihe on se, vallitsiko voimatasapainoajattelu jo antiikin Kreikassa.⁴⁷ Vaikka nykyaikaisen voimatasapainoajattelun ja suurvalta-politiikan synty voidaan liittää renessanssiajan Italian kaupunkivaltioiden väliin suhteisiin 1400–1500-luvuille⁴⁸, varsinaisen voimatasapainojärjestelmän syntyhetki ajoitetaan tavallisesti vasta nykyisen eurooppalaisen valtiojärjestelmän syntyyn kolmikymmenvuotisen sodan jälkeen.⁴⁹ Voimatasapainoteorioille on yhteistä siis se, että ne ovat keskittyneet Euroopan valtiojärjestelmän tarkasteluun joko Westfalenin rauhasta 1648 tai jo Italian kaupunkivaltiojärjestelmästä 1500-luvun vaihteesta nykypäivään. Näissä teorioissa hegemonialla viitataan ylivaltaan Euroopan valtiojärjestelmässä. Potentiaalinen hegemoni on

⁴⁶ Waltz 2003[1997], s. 54; Waltz 2000b, s. 27–28; Waltz 1979; Gulick 1967[1955] ja Morgenthau 1960[1948]. Voimatasapainoajattelusta lisää tämän tutkimuksen luvuissa 4 ja 5.

⁴⁷ Haslam 2002, s. 89–90; Sheehan 1996, s. 24–29 ja Gilpin 1989, s. 15–30. Vrt. Little 2007b. Thukydidesin Peloponnesolaissotaa pidetään todistuksena siitä, että ainakin voimatasapainoteorian mukainen suurvaltojen käyttäytymismalli vallitsi jo antiikin Kreikassa. Antiikin Kreikan kaupunkivaltiojärjestelmä oli kaksinaapainen järjestelmä, jossa kaksi ”suurvaltaa” Sparta ja Ateena kävivät valtakamppailua. Thukydidesin mukaan *Peloponnesolaissotien* (431–404 eKr.) taustalla oli Spartan pelko Ateenan vallan jatkuvasta kasvusta *Persialaissotien* (499–448 eKr.) jälkeen. Ateenalla oli ylivalta Deloksen meriliitossa ja se sekaantuikin niin liittolaistensa kuin liiton ulkopuolisten pienten kaupunkivaltioiden sisäisiin asioihin. Ateenan valtopolitiikka johti siihen, että Sparta ryhtyi liittolaistensa Korintin ja Theban (Peloponnesolaissiitto) kanssa sotaan Ateenaa vastaan vuonna 431 eKr. Spartan avuksi sodassa tuli myös Persia, joka oli alueen ulkopuolinen suurvalta. Peloponnesolaissodat päättyivät Ateenan antautumiseen vuonna 404 eKr. ja Spartan voittoon. Tällä tavalla Sparta esti Ateenan hegemoniapyrkimyksen. Toisaalta ylivalta Kreikassa siirtyi näin Spartalle. Sodan jälkeen Sparta laajensi valtapiiriään Persian kustannuksella. Tämä johti siihen, että Persia tuki Ateenaa Spartaa vastaan käydyssä *Korintin sodassa* (395–387 eKr.). Spartan valta-asema säilyi, koska sodan aikana Persia ryhtyi tukemaan Spartaa siinä vaiheessa, kun Ateenan valta kasvoi liikaa sen silmissä. Spartan hegemonia kesti aina vuoteen 371 eKr. Ks. lisää Thukydides 1995; Strassler 1996 ja D. Kagan 2004[2003].

⁴⁸ Haslam 2002, s. 89–97 ja Sheehan 1996, s. 29–36. Lodin rauha vuonna 1454 päätti *Lombardian sodan* (1425–1454), jossa oli kyse Venetsian ja Milanon herttuakunnan välisestä kamppailusta Pohjois-Italian hegemoniasta. Sodan jälkeen Milano, Venetsia ja Firenze solmivat hyökkäämättömyyssopimuksen ja puolustusliiton. Seuraavana vuonna tähän ns. Italian liigaan liittyivät myös Napolin kuningaskunta ja Kirkkovaltio. Tällä tavalla Italian niemimaalle muodostui viiden ”alueellisen suurvallan” voimatasapainoon perustuva järjestelmä. Italian suurvaltojen välinen rauha ja status quo säilyi vuoteen 1494, jolloin Ranska puuttui sotilaallisesti italialaisten ruhtinaskuntien sisäisiin asioihin. *Italialaisodissa* (1494–1559) oli kyse Ranskan ja Espanjan välisestä taistelusta Italian hallinnasta. Sodan eri vaiheisiin osallistuivat myös kaikki muut sen ajan suurvallat Englanti, Itävalta (Pyhä saksalais-roomalainen keisarikunta) ja Turkki. Sodalle oli tyypillistä sodan osapuolten ja liittolaisten vaihtuminen. Sota päättyi Cateau-Cambrésis’n rauhaan vuonna 1559, jonka seurauksena Milano ja Napoli siirtyivät Espanjan hallintaan ja Ranska luopui vaatimuksistaan Italiassa ja Alankomaissa. Espanja nousi Euroopan johtavaksi suurvallaksi, jonka valtakausi Euroopassa päättyi 30-vuotiseen sotaan tai viimeistään sen tappioon sodassa Ranskaa vastaan vuonna 1659.

⁴⁹ Ks. tarkemmin Sheehan 1996, s. 36–52 ja Gulick 1967[1955], s. 30–34, 37–42, 53–65 ja 67–91.

aina ollut mannervalta, jonka sotilaallinen voima on perustunut suuriin maa-voimiin ja joka on tavoitellut laajentumisen avulla hegemoniaa. Tällaisia suurvaltoja ovat olleet Yhdistyneet Habsburgit Kaarle V:n (1519–56) aikana, Espanja Filip II:n (1556–98) aikana, Ranska Ludvig XIV:n (1643–1715) ja Napoleon I:n (1802–14) aikana ja Saksa Wilhelm II:n (1888–1918) ja Adolf Hitlerin (1933–45) aikana sekä Neuvostoliitto kylmän sodan aikana (1945–90). Näiden suurvaltojen hegemoniapyrkimykset ovat johtaneet siihen, että muut suurvallat ovat muodostaneet tasapainottavia liittoja niitä vastaan, minkä seurauksena voimatasapaino on palautunut eurooppalaiseen valtiojärjestelmään. Voimatasapainokoulukunnan mukaan suurvaltojen välinen voimatasapaino, ei hegemonia, on ollut uudenajan eurooppalaisen valtiojärjestelmän keskeinen piirre.⁵⁰

Voimatasapainokoulukunnan väite, että yksikään suurvalta ei ole saavuttanut hegemoniaa pitää paikkansa nimenomaan Euroopassa nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana.⁵¹ Maailmanlaajuisesti voimatasapaino ei kuitenkaan ole ollut yleinen eikä toistuva ilmiö viimeisten 2000 vuoden aikana. Lähi-idästä, Välimeren alueelta, Etelä- ja Itä-Aasiasta sekä Keski- ja Etelä-Amerikasta löytyy useita esimerkkejä alueellisista hegemonioista ja siitä, että tasapainottaminen on epäonnistunut eikä voimatasapaino ole toteutunut.⁵² Suurvallat ovat usein kyenneet saavuttamaan hegemonian lähialueellaan tai tietyllä maantieteellisellä alueella. Tyypillinen esimerkki on Neuvostoliiton hegemonia itäisessä Euroopassa kylmän sodan aikana.⁵³ Nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana Yhdysvallat on ainoa suurvalta, joka on kyennyt saavuttamaan *alueellisen hegemonian*. Tästä syystä Yhdysvalloilla on realistien mukaan ennennäkemätön valta-asema myös kylmän sodan jälkeisessä maailmassa.⁵⁴ Mearsheimer pitää Yhdysvaltojen valtopolitiikkaa 1800-luvulla malliesimerkkinä hyökkäyksellisen realismin näkemyksistä. Yhdysvaltojen valtopolitiikalla oli kaksi tavoitetta. Ensimmäkin se pyrki laajentamalla ja vallan maksimoinnilla saavuttamaan suurvalta-aseman ja nousemaan voimakkaimmaksi valtioksi läntisellä pallonpuoliskolla.⁵⁵ Toiseksi se pyrki minimoimaan eurooppalaisten suurvaltojen, erityisesti

⁵⁰ Levy & Thompson 2010a; Levy 2008, s. 20–25; Levy & Thompson 2005; Levy 2004, s. 35 ja 37–46; Levy 2003, s. 141–144; Levy 2002, s. 355 ja Levy 1985, s. 368.

⁵¹ Toisaalta Jervisin mukaan myöskään yleinen voimatasapainojärjestelmä ei ole koskaan epäonnistunut. Yksikään suurvalta ei ole kyennyt luomaan maailmanlaajuisia imperiumia ja hallitsemaan koko kansainvälistä järjestelmää. Sen sijaan alueellisella tasolla voimatasapainojärjestelmät ovat epäonnistuneet. Esimerkiksi Yhdysvallat, Kiina ja Rooma ovat kyenneet luomaan alueellisen hegemonian. Ks. Jervis 1999[1997], s. 133. Ks. voimatasapainojärjestelmän epäonnistumisesta Kiinassa esim. Hui 2007 ja Kang 2007.

⁵² Kaufman et al. 2007 ja Wohlforth et al. 2007.

⁵³ B. Miller 1996, s. 324–325.

⁵⁴ Brown et al. 2009; Ikenberry et al. 2009, s. 4–10; Jervis 2009, s. 188 ja 191–194; R. Ross & Zhu 2008c, s. 296–298; Joffe 2007[2006], s. 13, 19–20, 26 ja 33 ja Layne 2006c. Ks. myös Waltz 2000b, s. 27; Schweller 1999, s. 39–40; Wohlforth 1999; Kapstein & Mastanduno 1999; Mastanduno 1999, s. 31–37; Mastanduno 1999[1997] ja B. Miller 2002[1995], s. 228–231.

⁵⁵ Yhdysvallat itsenäistyi Britanniaa vastaan vuosina 1775–83 käydyn vapaussodan jälkeen. Kaksi eurooppalaista suurvaltaa Ranska ja Espanja, joilla myös oli siirtomaita Amerikan mantereella, tukivat Yhdysvaltoja sodassa Britanniaa vastaan. Ranska ja Yhdysvallat solmivat liiton vuonna 1778. Napoleonin sotien aikana Yhdysvallat osti Louisianan Ranskalta

Britannian ja Ranskan⁵⁶, vaikutusvallan Amerikassa. Käytännössä Yhdysvallat ajoi aseellisella laajentumisellaan eurooppalaiset suurvallat pois läntiseltä pallonpuoliskolta. 1900-luvulle siirryttäessä vuonna 1823 julkaistun *Monroen doktriinin*, Yhdysvaltojen ulkopoliittisen opin, päämäärä ”Amerikka amerikkalaisille” oli saavutettu. Mearsheimerin mukaan Yhdysvallat on edelleen alueellinen hegemoni, jonka valtapoliitiikan tärkein päämäärä on ylläpitää voimatasapainoa Euroopassa ja Aasiassa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella.⁵⁷

Mearsheimerin määritelmän mukaan suurvalta on hegemoni, jos sen sotilaallinen voima on niin suuri, että yksikään toinen valtio ei kykene taistelemaan sodassa sitä vastaan.⁵⁸ Hegemonia merkitsee siis yhden suurvallan hallintaa joko maailmanlaajuisesti tai alueellisesti ja sitä, että järjestelmässä ei käytännössä ole muita suurvaltoja. Yhdysvalloilla on alueellinen hegemonia juuri sen takia, että se on ainoa suurvalta läntisellä pallonpuoliskolla, mutta yksikään suurvalta ei ole koskaan saavuttanut *maailmanlaajuisia hegemoniaa*. Mearsheimerin mukaan maailmanlaajuisen hegemonian saavuttaminen on lähes mahdotonta sen vuoksi, että sotilaallisen voiman projisointi valtamerien yli kilpailevan suurvallan hallitsemalle alueelle on liian vaikeaa. Suurvallan saavuttaessa maailmanlaajuisen hegemonian kansainvälisen järjestelmän luonne muuttuu. Se lakkaa olemasta anarkkinen ja siitä tulee hierarkkinen. Vaikka Yhdysvallat Mearsheimerin käsityksen mukaan on tällä hetkellä maailman voimakkain suurvalta, se ei kuitenkaan ole maailmanlaajuinen hegemoni, koska se ei hallit-

vuonna 1803 ja kävi ns. vuoden 1812 sodan (1812–15) Britannian kanssa. Yhdysvallat aloitti tämän sodan Britanniaa vastaan valloittaakseen Kanadan. Se kuitenkin epäonnistui tavoitteessaan ja status quo säilyi. Seminolisotien yhteydessä Yhdysvallat teki sotilaallisen intervention Floridaan vuosina 1816–18, minkä seurauksena Espanja suostui myymään Floridan Yhdysvalloille vuonna 1819. Vuonna 1845 Yhdysvallat annektoi Texasin, joka oli itsenäistynyt Meksikosta vuonna 1836. Oregon tuli osaksi Yhdysvaltoja vuonna 1846, kun Yhdysvallat ja Britannia sopivat aluekiistansa. Yhdysvallat ja Meksiko kävivät sodan vuosina 1846–48, minkä seurauksena Kalifornia liitettiin Yhdysvaltoihin. Sisällissodan (1861–65) jälkeen Yhdysvallat osti Alaskan Venäjältä vuonna 1867. Lopulta Yhdysvallat nousi maailmanlaajuiseksi suurvallaksi vuonna 1898, kun se voitti sodan Espanjaa vastaan. Pariisin rauhassa Espanja menetti Filippiinit, Guamin ja Puerto Ricon Yhdysvalloille. Lisäksi Kuuba saavutti itsenäisyyden Yhdysvaltojen suojeluksessa. Yhdysvallat otti haltuunsa myös Havaijin vuonna 1898. Yhdysvaltojen alueellisesta laajentumisesta lisää Stuart 1988; Pletcher 1973 ja Weinberg 1963; vuoden 1812 sodasta Hickey 1989 ja Yhdysvaltojen–Espanjan sodasta Schoonover 2003.

⁵⁶ Britannia ja Ranska kävivät aseellista kamppailua hegemoniasta Pohjois-Amerikassa 1700-luvulla. Euroopassa käytyjen Itävallan perimyssodan (1740–48) ja seitsemän vuoden sodan (1756–63) aikana nämä suurvallat kävivät keskinäistä sotaa merten- ja siirtomaaherruudesta. Jälkimmäisen sodan seurauksena Britannia saavutti johtoaseman Pohjois-Amerikassa.

⁵⁷ Mearsheimer 2001b, s. 40–42 ja 234–266; Mearsheimer 2006d, s. 83–85 ja Mearsheimer 2005g, s. 49. Vrt. myös Zakaria 1999[1998]. *Monroen doktriini* on nimetty Yhdysvaltojen presidentti James Monroen (1817–25) mukaan. Opin mukaan eurooppalaisten suurvaltojen ei pidä sekaantua Amerikan mantereeseen asioihin ja Yhdysvallat puolestaan pysyttäytyy poissa Euroopan asioista.

⁵⁸ Mearsheimer 2001b, s. 40 ja 415, viite 13. Laynen mukaan hegemonia on kansainvälisen järjestelmän ainoa suurvalta. Layne käyttää termiä ”unipolaarinen hetki”, jolloin järjestelmässä on yksi ylivoimainen suurvalta, jota muut eivät kykene tasapainottamaan ja haastamaan. Ks. tarkemmin Layne 1995[1993], s. 130, 138–139, 142–143, 145–146 ja 156.

se Eurooppaa eikä Aasiaa ja kansainvälisessä järjestelmässä on sen kanssa kilpailevia suurvaltoja.⁵⁹ Myöskään Waltin mukaan Yhdysvalloilla ei ole maailmanlaajuista hegemoniaa, koska se ei voi fyysisesti kontrolloida koko maailmaa eikä pakottaa kaikkia muita valtioita toimimaan haluamallaan tavalla.⁶⁰ Suurvallat ovat siis kyenneet muodostamaan ainoastaan alueellisia hegemonisia järjestelmiä, sen vuoksi nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana kansainvälisen järjestelmän perushallintomuoto on ollut anarkkinen.

Layne sen sijaan katsoo, että Yhdysvallat on pyrkinyt saavuttamaan maailmanlaajuisen hegemonian toisesta maailmansodasta lähtien. Tämän pyrkimyksen taustalla on oletamus, että Yhdysvallat voi taata turvallisuutensa vain maailmanlaajuisen hegemonian avulla. Toisen maailmansodan seurauksena Yhdysvaltojen ja länsieurooppalaisten suurvaltojen välinen voimasuhde muuttui Yhdysvaltojen eduksi. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo tuotti sille hegemonian Länsi-Euroopassa. Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena kansainvälinen järjestelmä muuttui kaksinapaisesta yksinapaiseksi ja tarjosi Yhdysvalloille mahdollisuuden vahvistaa ja laajentaa hegemoniaansa entisestään. Näin Yhdysvallat saavutti maailmanlaajuisen hegemonian. Laynen mukaan Amerikan lisäksi Yhdysvalloilla on hegemonia myös Länsi-Euroopassa, Itä-Aasiassa ja Persianlahden alueella. Maailmanlaajuinen hegemonia ei kuitenkaan merkitse universaalia imperiumia ja hierarkkista järjestelmää. Näin ollen Yhdysvaltojen valta on rajoitettu, mutta sen ulkopoliittinen vaikutusvalta on huomattavasti suurempi kuin muiden valtioiden. Kylmän sodan jälkeen Yhdysvaltojen suurstrategian päämäärä on ollut johtoasemansa säilyttäminen, uusien ensimmäisen tason suurvaltojen nousun ja samalla moninapaisen järjestelmän syntyminen estäminen. Laynen mukaan Yhdysvaltoja voidaan pitää malliesimerkkinä suurvallasta, joka toimii hyökkäyksellisen realismin mukaisesti tavoitteenaan viime kädessä maailmanlaajuinen hegemonia.⁶¹

Realismin sisäinen teoreettinen keskustelu nostaa väistämättä esille ensinnäkin kysymyksen, onko nykyinen kylmän sodan jälkeinen kansainvälinen järjestelmä edes unipolaarinen, kuten suurin osa realisteista väittää, ja toiseksi kysymyksen, kuinka monesta suurvallasta Euroopan nykyinen alueellinen järjestelmä koostuu.⁶² Kyseessä on määrittelyongelma, joka johtuu siitä, että realismissa ei ole yhteisiä kriteerejä sille, miten yksittäinen valtio määrittellään ensimmäisen tai toisen tason suurvallaksi. Tämän seurauksena realismiin perus-

⁵⁹ Mearsheimer 2001b, s. 40–42 ja Mearsheimer 1995[1990], s. 86, viite 15.

⁶⁰ Walt 2006[2005], s. 31. Vrt. esim. Joffe 2007[2006], s. 26–29, 127–128, 130 ja 162–179.

⁶¹ Layne 2006b, erityisesti s. 1–12, 15–16, 19–23 ja 193–194. Ks. myös Layne 2002/2003, s. 120–122, 126–132 ja 134–140 ja Layne 2006c, s. 22. Vrt. myös Taliaferro 2012, s. 87 ja Jesse et al. 2012, s. 20 ja 24. Kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen politiikan päämäärä oli Neuvostoliiton eliminoiminen ja maailmanlaajuisen hegemonian saavuttaminen. Ks. lisää Leffler 1992; Mitrovich 2000 ja Bodenheimer & Gould 1999. Sen sijaan Posen väittää, että Yhdysvalloista tuli vahingossa maailmanlaajuinen hegemoni. Ks. Posen 2003, s. 19.

⁶² *Alueellinen järjestelmä* on kansainvälisen järjestelmän alajärjestelmä. Kansainvälinen järjestelmä voidaan siis jakaa useisiin alueellisiin järjestelmiin. Ks. alueellisista järjestelmistä lisää esim. Paul 2012a; Katzenstein 2005; Buzan & Wæver 2003; Lake & Morgan 1997 ja W. Thompson 1973. Ks. alueen määrittämisen problematiikasta lyhyesti esim. Paul 2012b, s. 4–5.

tuissa tutkimuksissa niin kansainvälisen järjestelmän rakenne kuin alueellisten järjestelmien rakenteetkin voidaan nähdä erilaisina. Realistit ovat kuitenkin yksimielisiä siitä, että nämä järjestelmät ovat anarkkisia voimatasapainojärjestelmiä, eivät hierarkkisia hegemonisia järjestelmiä riippumatta siitä, kuinka monesta poolista ne koostuvat. Realismin näkemys Yhdysvaltojen nykyisestä ainutlaatuisesta valta-asemasta, joka perustuu sen alueelliseen hegemoniaan läntisellä pallonpuoliskolla, sotilaalliseen ylivoimaan suhteessa muihin suurvaltoihin sekä maailmanlaajuiseen sotilaalliseen läsnäoloon ja valtapoliittiseen toimintavapauteen, nostaa puolestaan esille kysymyksen, voidaanko Euroopan voimatasapainojärjestelmää tarkastella omana alueellisena järjestelmänä vai pitääkö se nähdä osana kansainvälistä järjestelmää. Tämän tutkimuksen lähtökohtaolettamus on, että alueelliset järjestelmät ovat erilaisia jo pelkästään suurvaltojen lukumäärästä ja niiden harjoittamasta valtapoliitikasta johtuen, vaikkakaan ne eivät ole riippumattomia kansainvälisen järjestelmän rakenteesta.

Euroopan nykyinen voimatasapainojärjestelmä koostuu eurooppalaisista ensimmäisen ja toisen tason suurvalloista sekä niistä alueen ulkopuolisista suurvalloista, jotka ovat sitoutuneet Euroopan turvallisuusjärjestelmään ja suurvaltojen käymään valtakamppailuun Euroopassa.⁶³ Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteen ja luonteen määrittävät keskeiset tekijät ovat anarkia, suurvaltojen vallan määrä, siis niiden kansalliset valtaresurssit, ja niiden välinen vallanjako, suurvaltojen keskinäinen turvallisuusdynamikka, siis niiden välinen valtakamppailu, liittosuhteet ja niiden harjoittama valtapoliitikka sekä maantieteelliset eivät niinkään historialliset, kulttuuriset, uskonnolliset tai taloudelliset tekijät.⁶⁴ Voimatasapainojärjestelmän rakenne ei ole pysyvä, vaan se voi vaihdella. Ensimmäisen tason suurvaltojen lukumäärästä riippuen se voi olla moninapainen, kolminapainen, kaksinapainen tai yksinapainen. Myös alueen toisen tason suurvaltojen lukumäärä vaihtelee. Toisaalta maantieteellisesti Euroopassa sijaitsevat suurvallat kuuluvat Euroopan voimatasapainojärjestelmään, halusivat ne sitä tai eivät. Sen sijaan alueen ulkopuolisilla suurvalloilla on aina valinnan mahdollisuus. Ne voivat joko toimia Euroopan voimatasapainojärjestelmän tasapainottajina tai pysyttäytyä Euroopan valtakamppailun ja turvallisuuskilpailun ulkopuolella. Suurvaltojen valtakamppailun voimakkuus ja niiden liittosuhteet vaikuttavat myös ratkaisevasti vallitsevan voimatasapainojärjestelmän luonteeseen.

Niin kauan kuin kansainvälinen järjestelmä koostui ainoastaan eurooppalaisista suurvalloista, Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne oli samalla kansainvälisen järjestelmän rakenne ja eurooppalainen voimatasapainojärjes-

⁶³ Vrt. B. Miller 2004, s. 240–243 ja 260–261.

⁶⁴ Ks. turvallisuusympäristön tarkastelusta esim. Tang 2004, s. 4–8 ja Knudsen 1996, s. 9–18. Voimatasapainojärjestelmää ei pidä sekoittaa Barry Buzanin ja Ole Wæverin turvallisuusmuodostelma-käsitteeseen (*Security Complex*), joka on englantilaiseen koulukuntaan ja konstruktivismiin liittyvä turvallisuuskäsite. Turvallisuusmuodostelma koostuu valtioista, joiden turvallisuudet ovat linkittyneet siten, että yhden valtion kansallista turvallisuutta ei voi tarkastella erillään toisten valtioiden turvallisuudesta. Ks. lisää Buzan & Wæver 2003, erityisesti s. 40–89. Ks. sodan ja rauhan problematiikasta alueellisissa turvallisuusjärjestelmissä myös esim. Paul 2012a; B. Miller 2007; Merom 2003 ja Lake & Morgan 1997.

telmä tarkoitti samalla maailmanlaajuisia voimatasapainojärjestelmää. Tosin osa eurooppalaisista suurvalloista, kuten Britannia ja Ranska, olivat jo silloin maailmanlaajuisia suurvaltoja, kun taas osa suurvalloista, kuten Itävalta ja Preussi, olivat vain alueellisia suurvaltoja. Eurooppalaiset suurvallat kävivät siis valtakamppailua pääsääntöisesti alueellisesti Euroopassa, mutta myös maailmanlaajuisesti. Yhdysvaltojen ja Japanin nousu suurvalloiksi 1900-luvun vaihteessa merkitsi sitä, että eurooppalaisesta suurvaltajärjestelmästä siirryttiin maailmanlaajuisen suurvaltajärjestelmään. Toisen maailmansodan seurauksena kansainvälinen järjestelmä muuttui radikaalisti. Kylmän sodan aikana suurvallat jakautuivat selkeästi ensimmäisen ja toisen tason suurvaltoihin. Kansainvälinen järjestelmä koostui enää vain kahdesta supervallasta, siis maailmanlaajuisesta ensimmäisen tason supervallasta, Yhdysvalloista ja Neuvostoliitosta, jotka muodostivat kansainvälisen järjestelmän poolit. Kylmän sodan aikana kansainvälinen järjestelmä muuttui siis moninapaisesta kaksinapaiseksi. Vaikka Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisen valtakamppailun painopiste oli Euroopassa, nämä supervallat kävivät valtakamppailua kaikkialla maailmassa. Tämän maailmanlaajuisen valtakamppailun seurauksena jako kansainväliseen ja alueelliseen järjestelmään menetti merkityksensä. Kylmän sodan jälkeen suurvaltojen valtakamppailua on käyty pääasiassa alueellisella tasolla⁶⁵. Nykyinen kansainvälispoliittinen tilanne muistuttaa tietyllä tavalla sitä tilannetta, joka vallitsi voimatasapainon kulta-aikana 1700-luvulla. Tosin tilanne on erilainen siinä mielessä, että Yhdysvallat on hegemonina ja ainoana todellisena maailmanlaajuisena suurvaltana sitoutunut alueelliseen valtakamppailuun niin Euroopassa kuin Aasiassakin.

Valtakamppailun rajoittuminen alueelliselle tasolle johtaa kysymykseen erityisesti Waltzin painottaman kansainvälisen järjestelmän rakenteen merkityksestä suurvaltojen valtapoliittikan ja alueellisen turvallisuusdynamiikan määrittäjänä. Mearsheimer on laajentanut rakenteellista realismia käsittämään myös maantieteelliset tekijät. Hän tarkastelee eri suurvaltajärjestelmiä alueellisina, ei yhtenä kansainvälisenä järjestelmänä.⁶⁶ Myös uusklassinen realisti Schweller soveltaa kansainvälisen järjestelmätason käsitettä poolia alueellisella järjestelmätasolla.⁶⁷ Tässäkin tutkimuksessa kansainvälisen järjestelmätason käsitteitä anarkiaa ja poolia käytetään alueellisella tasolla, Euroopan voimatasapainojärjestelmän tutkimisessa.

Siitä lähtien kun suurvaltoja on ollut myös Euroopan ulkopuolella, Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne on poikennut kansainvälisen järjestelmän rakenteesta. Euroopan nykyistä alueellista järjestelmää ei voi kuitenkaan tarkastella ottamatta huomioon kansainvälisen järjestelmän rakennetta. Kansainvälisen järjestelmän rakenne määrittää, kuinka monta ensimmäisen tason suurvaltaa maailmassa on. Vain näillä ensimmäisen tason suurvalloilla on mahdollisuus toimia maailmanlaajuisina suurvaltoina ja vaikuttaa alueellisten

⁶⁵ Vrt. Friedberg 1993/1994, s. 5; Lake & Morgan 1997, s. 6–7 ja Buzan & Wæver 2003, s. 10 ja 17–18.

⁶⁶ Mearsheimer 2001b.

⁶⁷ Schweller 1999.

järjestelmien turvallisuusdynamikkaan⁶⁸. Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteen määrittämisen kannalta oleellista on ensinnäkin se, kuinka monta ensimmäisen tason suurvaltaa Euroopassa on ja toisaalta se, kuinka moni kansainvälisen järjestelmän ensimmäisen tason suurvalloista on sitoutunut Euroopan voimatasapainojärjestelmään. Mitä useampi Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvalloista on maailmanlaajuinen ensimmäisen tason suurvalta, sitä lähemmäs Euroopan alueellinen järjestelmä ja maailmanlaajuinen järjestelmä tulevat toisiaan. Myös alueen ulkopuolisten suurvaltojen sitoutuminen Euroopan voimatasapainojärjestelmään turvallisuussopimusten ja sotilasliittojen kautta yhdistää alueellista ja kansainvälistä järjestelmää. Mitä vähemmän Euroopan voimatasapainojärjestelmä koostuu maailmanlaajuisista suurvalloista, sitä riippumattomampi Euroopan alueellinen järjestelmä on kansainvälisen järjestelmän rakenteesta ja sitä enemmän pelkkä alueellisen järjestelmän rakenne kertoo alueellisesta turvallisuudesta ja vakaudesta.

3.2 Euroopan vakaus aikaisemmassa realismin tutkimuksessa ja tutkimuksen keskeisimmät realismiin perustuvat lähteet

Amerikkalaisessa realismissa kylmän sodan jälkeen vallitsevan näkemyksen mukaan nykyinen kansainvälinen järjestelmä on unipolaarinen. Tutkimuksessa on keskitytty unipolaarisen järjestelmän dynamiikan ja vakauden sekä Yhdysvaltojen suurstrategian selittämiseen. Tämä merkitsee sitä, että Euroopan alueellista järjestelmää ja nykyistä vakautta on tarkasteltu lähinnä Yhdysvaltojen hegemonian viitekehityksessä ja seurannaisilmiönä. Hegemonisten realistien, kuten esimerkiksi Wohlforthin mukaan nykyinen kansainvälinen vakaus on seurausta nimenomaan Yhdysvaltojen hegemoniasta. Materiaalinen ylivoima antaa Yhdysvalloille toimintavapauden kansainvälisessä politiikassa ja samalla rajoittaa muiden suurvaltojen valtapolitiikkaa alueellisella tasolla. Yhdysvaltojen hegemonia on siis vähentänyt suurvaltojen alueellista valtakamppailua. Lisäksi Yhdysvallat on edistänyt alueellista vakautta ylläpitämällä kansainvälistä järjestystä.⁶⁹ Näin ollen hegemonisen realismin näkökulmasta kylmän sodan jälkeinen Euroopan vakaus on seurausta unipolaarisesta järjestelmästä ja Yhdysvaltojen harjoittamasta hegemoniapolitiikasta.

Myös monet uusklassiset ja rakenteelliset realistit ovat painottaneet Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman merkitystä Euroopan vakauden säilymisessä. Esimerkiksi puolustuksellisen realistin Artin mukaan ilman Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa eurooppalaiset suurvallat ajautuvat epävakautta lisäävään

⁶⁸ Ks. alueen ulkopuolisten suurvaltojen vaikutuksesta alueelliseen vakauteen esim. Paul 2012b, s. 9–12; Copeland 2012, s. 51–53; Taliaferro 2012, s. 76–77 ja 80–103 ja B. Miller 2004, s. 239–243 ja 260–261. Ks. suurvaltojen puuttumisesta alueellisiin konflikteihin esim. B. Miller & K. Kagan 1997.

⁶⁹ Wohlforth 2002 ja Wohlforth 1999, s. 7–9, 23–24, 26–28, 35–36 ja 39. Ks. hegemonisesta vakaudesta esim. Gilpin 1981, s. 144–145, 173, 198, 200 ja 231 ja Organski 1958, s. 278–279 ja 325–333. Ks. unipolaariseen järjestelmään ja Yhdysvaltojen hegemoniaan liittyvästä keskustelusta esim. Ikenberry et al. 2009 ja Brown et al. 2009 sekä lyhyesti Jesse et al. 2012.

valtakamppailuun ja turvallisuuskilpailuun. NATO on edelleen turvatakuu sekä Venäjän että yhdistyneen Saksan nousua ja niiden aiheuttamaa potentiaalista turvallisuusuhkaa vastaan. NATO on samalla myös keino sitoa Yhdysvallat ylläpitämään alueellista vakautta ja suurvaltojen välistä rauhaa Euroopassa.⁷⁰ Myös rakenteellisen hyökkäyksellisen realistin Mearsheimerin mukaan Euroopassa vallitsevaa tilannetta voidaan luonnehtia suurvaltojen väliseksi rauhaksi, joka on seurausta Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta. Yhdysvaltojen läsnäolo tekee Euroopan alueellisesta järjestelmästä kaksinapaisen. Kun Yhdysvallat suojelee NATO:n jäsenvaltioita sotilaalliselta turvallisuushalta, Ranskan ja Britannian ei tarvitse pelätä yhdistynyttä Saksaa eikä Ranskan, Britannian ja Saksan tarvitse pelätä Venäjää. Euroopan nykyistä vakautta on lisännyt myös se, että länsieurooppalaisten suurvaltojen valtopolitiikan painopiste on ollut Yhdysvaltojen rinnalla Euroopan ulkopuolella.⁷¹ Mearsheimerin mukaan Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo on osoitus siitä, että suurvaltojen valtakamppailu ja valtopolitiikka eivät ole päättyneet Euroopassa. Euroopassa pelätään, että jos Yhdysvallat poistuu Euroopasta, NATO hajoaa, Euroopan integraatio joutuu vaikeuksiin ja Saksasta tulee hallitseva suurvalta Länsi-Euroopassa ja Venäjästä Itä-Euroopassa.⁷²

Aikaisemman tutkimuksen pohjalta nousee ensimmäisenä se johtopäätös, että Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaus kylmän sodan jälkeen perustuu realismin näkökulmasta ensisijaisesti Yhdysvaltojen hegemoniaan. Toinen johtopäätös on se, että tämä poikkeuksellisen suotuisa vakauden kausi Euroopassa päättyy, kun Yhdysvaltojen hegemonia laskee. Keskeinen teema realismin sisällä käydyssä teoreettisessa keskustelussa onkin liittynyt kysymyksiin, kuinka kestävä nykyinen Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuva yksinapainen järjestelmä on ja milloin järjestelmään nousee uusia ensimmäisen tason suurvaltoja, jotka kykenevät haastamaan Yhdysvaltojen valta-aseman.⁷³ Hegemonisen realismin näkökulmasta unipolaarinen järjestelmä on kestävä, koska Yhdysvallat on ylivoimainen muihin suurvaltoihin verrattuna. Tämä tarkoittaa, että Euroopan vakaus säilyy hyvänä myös lähitulevaisuudessa.⁷⁴ Sen sijaan sekä rakenteellisen realistin Waltzin että uusklassisen realistin Laynen mukaan unipolaarinen kansainvälinen järjestelmä on vain lyhyt välivaihe. Anarkkisessa järjestelmässä yhden suurvallan ylivoima ja siitä seuraava rajoittamaton valtopoliittinen toimintavapaus on uhka muiden suurvaltojen turvallisuudelle ja vaikutusvallalle. Tämän takia muut suurvallat pyrkivät lisäämään sotilaallista voimaansa ja muita kansallisia valtaresurssejaan, minkä seurauksena maailmasta tulee taas moninapainen. Se tuo mukanaan turvallisuudilem-

⁷⁰ Art 2009[1996b]; Art 2004 ja Art 2003, s. 204–205 ja 214–216. Vrt. Lemke 2004, s. 69; Joffe 2002, s. 166; Tammen et al. 2000, s. 135–152; Jervis 1991/1992 ja Van Evera 1990/1991.

⁷¹ Mearsheimer 2010 ja Mearsheimer 2009b.

⁷² Mearsheimer 2002b, s. 28–29.

⁷³ Ks. tästä keskustelusta lisää esim. Brown et al. 2009 ja Brown et al. 2000.

⁷⁴ Brooks & Wohlforth 2008, s. 13, 17–19, 22–97, 208 ja 217–218.

man, suhteellisen hyödyn ongelman ja valtakamppailun voimistumisen, jonka myötä Euroopan vakaus heikkenee lähitulevaisuudessa.⁷⁵

Keskustelu unipolaarisen järjestelmän kestävydestä ja Yhdysvaltojen ja muiden suurvaltojen suurstrategiasta unipolaarisessa maailmassa kytkeytyvät toisiinsa. Realismin sisäisessä keskustelussa on pohdittu, millaista suurstrategiaa Yhdysvallat ja muut suurvallat ovat harjoittaneet kylmän sodan jälkeen sekä voiko Yhdysvallat omalla valtapolitiikallaan vaikuttaa hegemoniansa säilymiseen ja ovatko muut suurvallat pyrkineet tasapainottamaan Yhdysvaltojen hegemoniaa. Hegemonisten realistien mukaan Yhdysvallat kykenee hegemoniapoliittikan avulla säilyttämään ylivoimaisen valta-asemansa ja estämään ensimmäisen tason suurvaltojen nousun hegemonia-asemansa haastajiksi.⁷⁶ Myös Laynen mukaan Yhdysvallat harjoittaa hegemoniastrategiaa, jonka keskeisin väline Euroopassa on NATO. Sen avulla Yhdysvallat ylläpitää sotilaalista johtoasemaansa ja poliittista vaikutusvaltaansa sekä sitoo Euroopan suurvaltojen toimintavapautta.⁷⁷ Sen sijaan Waltz argumentoi, että Yhdysvaltojen rajoittamaton hegemoniapoliittikka edesauttaa sen valta-aseman laskua, koska muut suurvallat ryhtyvät tasapainottamaan sitä. Näin ollen esimerkiksi NATO:n laajentamisesta on enemmän haittaa kuin hyötyä Euroopan vakaudelle. Venäjä kokee NATO:n laajentumisen turvallisuusuhkana. NATO:n laajentuminen lisää alueellista jännitettä ja pakottaa Venäjän vahvistamaan sotilaallista voimaansa ja pyrkimään liittosuhteeseen Kiinan kanssa.⁷⁸ Wohlforthin mukaan tällaista vaaraa ei ole, koska eurooppalaisilla suurvalloilla, Venäjällä, Ranskalla, Britannialla ja Saksalla, ei ole kykyä tasapainottaa Yhdysvaltoja. Tämän takia ne harjoittavat bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin, mikä edesauttaa unipolaarisen järjestelmän säilymistä.⁷⁹ Walt kiistää tämän näkemyksen. Hänen mukaansa Britannian, Ranskan ja Saksan liittosuhteessa Yhdysvaltojen kanssa ei ole kyse bandwagoning-strategiasta, vaan näiden eurooppalaisten suurvaltojen pyrkimyksestä tasapainottaa alueellista turvallisuusuhkaa eli Venäjää.⁸⁰ Jotkut realistit, kuten Walt, Joffe, Paul ja Pape, näkevät, että Venäjä, Ranska, Saksa ja Britannia ovat jo tasapainottaneet Yhdysvaltoja, mutta kyse on ollut pehmeästä tasapainottamisesta.⁸¹ Venäjän ja Kiinan strategista yhteistyötä voidaan pitää vähintään Yhdysvaltojen pehmeänä tasapainottamisena.⁸² Toinen esimerkki pehmeästä tasapainottamisesta on Britannian, Ranskan ja Saksan pyrkimys luoda EU:lle yhteinen turvallisuus- ja puolustus-

⁷⁵ Waltz 2000b, s. 27–32 ja Layne 1995[1993], s. 130, 132–135 ja 160–169.

⁷⁶ Wohlforth 1999, s. 7–9; 24–25, 28–30 ja 39; Wohlforth 2002; Brooks & Wohlforth 2002 ja Brooks & Wohlforth 2008, s. 15–19, 208 ja 214–218.

⁷⁷ Layne 2006b; Layne 2006c; Layne 2003; Layne 2002/2003; Layne 2000 ja Layne 1997a.

⁷⁸ Waltz 2001 ja Waltz 2000b, s. 19–26. Vrt. myös Layne 1998b.

⁷⁹ Wohlforth 2002; Brooks & Wohlforth 2008, erityisesti s. 11–13 ja 22–40 ja Brooks & Wohlforth 2002. Ks. myös Lemke 2004, s. 58–64 ja Brawley 2004, s. 93–97. Vrt. Paul et al. 2004; Ikenberry 2002a ja Kapstein & Mastanduno 1999. Ks. suurvaltojen erilaisista suurstrategioista tarkemmin luku 3.3 ja luku 5.1.

⁸⁰ Walt 2006[2005], s. 187–189 ja Walt 2002c, s. 136–137.

⁸¹ Walt 2006[2005], s. 109–141; Joffe 2007[2006], s. 51–63; Paul 2005, s. 46–48 ja 58–71 ja Pape 2005b, s. 9–10, 23–24 ja 43–45.

⁸² Walt 2002c, s. 125–126.

politiikka. Layne arvioi, että itsenäisen sotilaallisen kyvyn kehittämisen avulla länsieurooppalaiset suurvallat pyrkivät lisäämään vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa ja pääsemään irti Yhdysvaltojen talutusnuorasta.⁸³ Posen sen sijaan väittää, että EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on kyse kovasta tasapainottamisesta, jolla Ranska, Saksa ja Britannia pyrkivät tasapainottamaan Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa.⁸⁴ Myös Waltzin ja Laynen mukaan suurvallat tasapainottavat jo nyt Yhdysvaltoja, mutta unipolaarisessa järjestelmässä voimatasapainon muodostuminen on huomattavasti vaikeampaa ja hitaampaa kuin moninapaisessa järjestelmässä.⁸⁵

Mearsheimerin näkemyksen mukaan Euroopan nykyinen vakaus ja rauha perustuvat suotuisaan suurvaltojen väliseen voimasuhteeseen ja vallanjakoon. Euroopassa ei ole sellaista potentiaalista hegemonia, jota eurooppalaiset suurvallat eivät kykenisi tasapainottamaan ilman Yhdysvaltojen apua.⁸⁶ Tästä johtuen on todennäköistä, että Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Euroopasta ja NATO hajoaa tarpeettomana⁸⁷. Tämä johtaa kuitenkin siihen, että suurvaltojen välinen valtakamppailu voimistuu Euroopassa. Mearsheimer olettaa, että Saksa nousee hallitsevaksi suurvallaksi, joka hankkii myös ydinaseen. Britannia, Ranska, Italia ja Venäjä kykenevät kuitenkin yhdessä muodostamaan voimatasapainon suhteessa Saksaan. Vastaavasti Britannia, Ranska, Saksa ja Italia kykenevät yhdessä tasapainottamaan Venäjää, jos se nousee potentiaaliseksi hegemoniksi Euroopassa. Mearsheimerin mukaan rauha Euroopassa ei ole enää taattu ilman Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa. Suurvaltojen voimien epätasapaino ja virheelliset laskelmat toisten sotilaallisesta voimasta ja valtapoliittisista päämääristä sekä lisääntynyt valtakamppailu lisäävät epävakautta Euroopan moninapaisessa järjestelmässä.⁸⁸ Rakenteelliset realistit Sebastian Rosato ja Seth Jones selittävät EU:n integraation jatkumista kylmän sodan jälkeen varautumisena juuri tällaiseen kehitykseen. Voimakkaan yhdistyneen Saksan muodostuminen ja pelko Yhdysvaltojen asevoimien vetäytymisestä Euroopasta voimistivat eurooppalaisten suurvaltojen välistä turvallisuuskilpailun lieventämisestä.⁸⁹ Myös puolustuksellisen realistin Charles Glaserin näkemyksen mukaan rauha Euroopassa on seurausta siitä, että liittosuhde on vähentänyt Ranskan, Britannian ja Saksan epätietoisuutta toistensa päämääristä.⁹⁰ Schweller puolestaan painottaa sitä, että nämä suurvallat status quo

⁸³ Layne 2006c, s. 9, 29–30 ja 34–36.

⁸⁴ Posen 2006 ja Posen 2004. Vrt. Joffe 2002, s. 177.

⁸⁵ Waltz 2000b, s. 27, 30 ja 36–38; Layne 2006b ja Layne 2006c.

⁸⁶ Vrt. Hyde-Price 2007, erityisesti s. 4–5, 39–43 ja 54–74.

⁸⁷ Vrt. Walt 2004; Walt 2002c, s. 125 ja 130–132; Walt 1998/1999 ja Walt 1997.

⁸⁸ Mearsheimer 2001b, s. 377–384 ja 386–396 ja Mearsheimer 2001a, s. 46–53. Ks. myös Mearsheimer 1998 ja Mearsheimer 1995[1990], s. 78–81, 114–113, 124–127 ja 129. Vrt. Waltz 1995[1993], s. 48–51, 60–62, 65, 68–70 ja 73–74.

⁸⁹ Rosato 2011a; Rosato 2011b; S. Jones 2007; S. Jones 2006 ja S. Jones 2003. Vrt. myös Art 2004.

⁹⁰ Glaser 2010b, s. 212–216.

-suurvaltoina ovat tyytyväisiä nykyiseen valta-asemaansa ja alueelliseen järjestykseen.⁹¹

Johtopäätös realismiin perustuvasta aikaisemmasta tutkimuksesta on se, että unipolaarinen järjestelmä, Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa ja sen sitoutuminen puolustamaan Britannian, Ranskan ja Saksan itsenäisyyttä ovat keskeisimmät Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta selittävät tekijät. Toisaalta realismin sisäiset näkemuserot viittaavat kuitenkin siihen, että Euroopan alueellinen järjestelmä ei olekaan niin vakaa kuin ensisilmäyksellä ja erityisesti hegemonisen realismin näkemykseen perustuen voisi olettaa. On useita tekijöitä, jotka joko vahvistavat tai horjuttavat Euroopan nykyistä vakautta. Tässä tutkimuksessa niitä pyritään analysoimaan rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuen.

Kenneth Waltz ja John Mearsheimer ovat kaksi keskeisintä rakenteellista realistia, joiden teorioiden ja näkemysten avulla tässä tutkimuksessa pyritään selittämään Euroopan nykyistä vakautta. Waltzin voimatasapainoteoria, jonka hän esittää teoksessaan ”*Theory of International Politics*” (1979), edustaa samalla myös puolustuksellista realismia. Muita keskeisiä Waltzin artikkeleita, joihin tutkimuksessa viitataan, ovat ”*NATO Expansion: A Realist’s View*” (2001), ”*Structural Realism after the Cold War*” (2000), ”*International Politics Is Not Foreign Policy*” (1996), ”*The Emerging Structure of International Politics*” (1993) ja ”*The Origins of War in Neorealist Theory*” (1989).⁹² Hyökkäyksellisen realismin pääedustajan Mearsheimerin keskeisin teos on ”*The Tragedy of Great Power Politics*” (2001), jossa hän esittää teoriansa hyökkäyksellisestä realismista. Tutkimuksessa esitetyt Mearsheimerin näkemykset kansainvälisestä politiikasta, suurvaltojen valta-politiikasta ja Euroopan vakaudesta perustuvat lisäksi erityisesti seuraaviin artikkeleihin: ”*Why Is Europe Peaceful Today?*” (2010), ”*Reckless States and Realism*” (2009), ”*Power and Fear in Great Power Politics*” (2004), ”*The Future of the American Pacifier*” (2001), ”*The False Promise of International Institutions*” (1994/1995) ja ”*Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War*” (1990).⁹³ Rakenteellisista realisteista on syytä mainita myös Dale Copeland, koska hän kyseenalaistaa rakenteellisen realismin keskeisen väitteen kaksinapaisen järjestelmän vakaudesta teoksessa ”*The Origins of Major War*” (2000) ja artikkeleissa ”*Neorealism and the Myth of Bipolar Stability: Toward a New Dynamic Realist Theory of Major War*” (1996) ja ”*Realism and Neorealism in the Study of Regional Conflict*” (2012).⁹⁴

Uusklassisen realismin koulukunnan edustajiksi on valittu Stephen Walt, Randall Schweller ja Christopher Layne. Walt painottaa turvallisuusuhkaa suurvaltojen valtapolitiikan ja liittoutumiskäyttäytymisen taustatekijänä. Waltin teoksista merkittävin on ”*The Origins of Alliances*” (1987), jossa hän esittää uhkatasapainoteoriansa. Euroopan vakautta ja suurvaltapolitiikkaa auttavat selittämään myös Waltin seuraavat teokset ja artikkelit: ”*Alliances in a Unipolar World*” (2009), ”*Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy*”

⁹¹ Schweller 1998, s. 198–201.

⁹² Waltz 2001, 2000b, 1996, 1995[1993], 1989 ja 1979.

⁹³ Mearsheimer 2010, 2009a, 2004, 2001b, 2001a, 1995[1994/1995] ja 1995[1990].

⁹⁴ Copeland 2012, 2000b ja 1996.

(2005), “*Keeping the World “Off Balance”: Self-Restraint and U.S. Foreign Policy*” (2002), ”*Why Alliances Endure or Collapse*” (1997) ja “*Alliance Formation and the Balance of World Power*” (1985).⁹⁵ Alueellisen vakauden selittämisessä tärkeäksi nousee Schwellerin näkemys status quo- ja revisionististen suurvaltojen erilaisesta valtapolitiikasta. Schweller esittää teorian intressien tasapainosta teoksessaan “*Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler’s Strategy of World Conquest*” (1998) ja teorian alitasapainottamisesta teoksessaan “*Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*” (2006). Tutkimuksessa tukeudutaan myös seuraaviin Schwellerin artikkeleihin: “*Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*” (2004), ”*Realism and the Present Great Power System: Growth and Positional Conflict Over Scarce Resources*” (1999), ”*Neorealism’s Status-Quo Bias: What Security Dilemma?*” (1996) ja “*Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In*” (1994).⁹⁶ Tutkimuksessa pyritään selittämään Euroopan vakautta myös Laynen teorialla maailmanlaajuisesta hegemonista, jonka hän on esittänyt teoksessaan “*The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*” (2006). Layne väittää, että Yhdysvallat on pyrkinyt maailmanlaajuisen hegemoniaan kylmästä sodasta lähtien ja että Yhdysvallat on tällä hetkellä hegemoni Euroopassa. Laynen näkemystä Yhdysvaltojen suurstrategista ja Euroopan vakaudesta tarkentavat artikkelit: ”*This Time It’s Real: The End of Unipolarity and the Pax Americana*” (2012), “*The Unipolar Illusion Revisited: The Coming End of the United States’ Unipolar Moment*” (2006), ”*America as European Hegemon*” (2003), ”*The “Poster Child for Offensive Realism”: America as a Global Hegemony*” (2002/2003), ”*Why Die for Gdansk? NATO Enlargement and American Security Interests*” (1998), “*From Preponderance to Offshore Balancing: America’s Future Grand Strategy*” (1997) ja “*The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise*” (1993).⁹⁷

Robert Gilpin ja William Wohlforth ovat kaksi keskeisintä hegemonista realistia, joiden näkemyksiin tässä tutkimuksessa tukeudutaan. Gilpinin teoksessa “*War and Change in World Politics*” (1981) ja artikkelissa ”*The Theory of Hegemonic War*” (1989) esittämän hegemonisen sodan teorian avulla tutkimuksessa pyritään selittämään unipolaarisen järjestelmän vakautta.⁹⁸ Wohlforthin näkemykset Yhdysvaltojen ylivoimasta ja sen harjoittamasta hegemoniapolitiikasta auttavat selittämään Euroopan vakautta. Wohlforth on esittänyt tutkimustuloksensa teoksessa “*World Out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*” (2008) ja artikkeleissa ”*Unipolarity, Status Competition, and Great Power War*” (2009), “*Hard Times for Soft Balancing*” (2005), “*American Primacy in Perspective*” (2002), “*U.S. Strategy in a Unipolar World*” (2002) ja ”*The Stability of an Unipolar World*” (1999).⁹⁹ Hegemonisen realismin näkemyksiä täydennetään erityisesti A.F.K. Organskin teoksella “*World Politics*” (1958) ja

⁹⁵ Walt 2009, 2006[2005], 2002c, 1997, 1995[1985] ja 1990[1987].

⁹⁶ Schweller 2006, 2004, 1999, 1998 1996 ja 1995[1994].

⁹⁷ Layne 2012c, 2006c, 2006b, 2003, 2002/2003, 1998b, 1997a ja 1995[1993].

⁹⁸ Gilpin 1989 ja 1981.

⁹⁹ Wohlforth 2009; Brooks & Wohlforth 2008; Brooks & Wohlforth 2005; Brooks & Wohlforth 2002; Wohlforth 2002 ja Wohlforth 1999.

Douglas Lemken artikkelilla “*Great Powers in the Post-Cold War World: A Power Transition Perspective*” (2004).¹⁰⁰

Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta selitetään tutkimuksessa myös muiden keskeisten realistien näkemyksillä. Erityisesti Robert Artin¹⁰¹, Robert Jervisin¹⁰², Josef Joffen¹⁰³, Barry Posenin¹⁰⁴ ja Jeffrey Taliaferro¹⁰⁵ teokset ja artikkelit auttavat valaisemaan unipolaarisen järjestelmän vakautta ja Yhdysvaltojen suurstrategiaa Euroopassa. Adrian Hyde-Price¹⁰⁶ on puolestaan tarkastellut eurooppalaisten suurvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian valtapolitiikkaa moninapaisessa Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Keskeiset realistit, jotka ovat pyrkineet selittämään Ranskan, Saksan ja Britannian yhteistyötä EU:n puitteissa, ovat Sebastian Rosato¹⁰⁷, Seth Jones¹⁰⁸, Posen¹⁰⁹ ja Joseph Grieco¹¹⁰. Lisäksi Charles Glaserin¹¹¹, Jervisin¹¹², Grieco¹¹³ ja Shiping Tangin¹¹⁴ teokset ja artikkelit auttavat selittämään suurvaltojen välistä turvallisuusdilemmaa ja yhteistyötä yleisesti.¹¹⁵ Useiden puolustuksellisten realistien,

¹⁰⁰ Organski 1958 ja Lemke 2004.

¹⁰¹ “*Europe Hedges Its Security Bets*” (Art 2004), “*A Grand Strategy for America*” (Art 2003); “*Geopolitics Updated: The Strategy of Selective Engagement*” (Art 2009[1998/1999]) ja “*Why Western Europe Needs the United States and NATO*” (Art 2009[1996b]).

¹⁰² ”*Unipolarity: A Structural Perspective*” (Jervis 2009) ja ”*The Remaking of a Unipolar World*” (Jervis 2006).

¹⁰³ “*Überpower: The Imperial Temptation of America*” (Joffe 2007[2006]); “*Defying History and Theory: The United States as the ‘Last Remaining Superpower’*” (Joffe 2002) ja “*‘Bismarck’ or ‘Britain’? Toward an American Grand Strategy after Bipolarity*” (Joffe 1995).

¹⁰⁴ “*Command of the Commons: The Military Foundations of U.S. Hegemony*” (Posen 2003) ja “*Competing Visions for U.S. Grand Strategy*” (Posen & Ross 1996/1997).

¹⁰⁵ “*Neoclassical Realism and the Study of Regional Order*” (Taliaferro 2012).

¹⁰⁶ “*European Security in the Twenty-First Century: The Challenge of Multipolarity*” (Hyde-Price 2007).

¹⁰⁷ “*Europe United: Power Politics and Making of the European Community*” (Rosato 2011a) ja “*Europe’s Troubles: Power Politics and the State of the European Project*” (Rosato 2011b).

¹⁰⁸ “*The Rise of European Security Cooperation*” (S. Jones 2007), “*The Rise of a European Defence*” (S. Jones 2006) ja ”*The European Union and the Security Dilemma*” (S. Jones 2003).

¹⁰⁹ ”*European Union Security and Defence Policy: Response to Unipolarity?*” (Posen 2006) ja “*ESDP and the Structure of World Power*” (Posen 2004).

¹¹⁰ ”*Realism and Regionalism: American Power and German and Japanese Institutional Strategies During and After the Cold War*” (Grieco 1999) ja “*State Interests and Institutional Rule Trajectories: A Neorealists Interpretation of The Maastricht Treaty and European Economic and Monetary Union*” (Grieco 1996).

¹¹¹ “*Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*” (Glaser 2010b), “*The Security Dilemma Revisited*” (Glaser 1997) ja ”*Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help*” (Glaser 1995[1994/1995]).

¹¹² “*Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate*” (Jervis 1999) ja “*Cooperation under Security Dilemma*” (Jervis 2004[1978]).

¹¹³ “*Understanding the Problem of International Cooperation: The Limits of Neoliberal Institutionalism and the Future of Realist Theory*” (Grieco 1993) ja “*Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism*” (Grieco 1995[1988]).

¹¹⁴ “*A Theory of Security Strategy for Our Time: Defensive Realism*” (Tang 2010) ja ”*The Security Dilemma: A Conceptual Analysis*” (Tang 2009).

¹¹⁵ Lisäksi voidaan mainita Benjamin Millerin teos “*When Opponents Cooperate: Great Power Conflict and Collaboration in World Politics*” (B. Miller 2002[1995]) ja Andrew Kyddin teokset

kuten Stephen Van Everan¹¹⁶ ja Glaserin¹¹⁷, mukaan hyökkäys–puolustus-tasapaino vaikuttaa turvallisuuskampanian voimakkuuteen ja samalla myös alueelliseen vakauteen. Fareed Zakarian näkemys suurvaltojen pyrkimyksestä maksimoida vaikutusvaltansa kansainvälisessä politiikassa tuo tärkeän lisäpiirteeseen eurooppalaisten suurvaltojen valtapolitiikan selittämiseen.¹¹⁸ Lisäksi esimerkiksi Jack Levyn¹¹⁹, Robert Papen¹²⁰ ja T.V. Paulin¹²¹ näkemykset tuovat lisävalaistusta tasapainottamisen ja Glenn Snyderin¹²² näkemykset puolestaan liittodilemman problematiikkaan.¹²³ Kun realismi on käytännössä amerikkalainen kansainvälisen politiikan lähestymistapa, tämänkin tutkimuksen teoreettinen analyysi perustuu siis pääasiassa amerikkalaisten realistien näkemyksiin.

3.3 Tutkimusongelma – Euroopan vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Euroopassa eletään suursotien välistä aikakautta. Pysyvä rauha suurvaltojen välillä on erittäin epätodennäköinen, koska suurvallat käyvät jatkuvaa valta- ja turvallisuuskamppailua anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Suurvaltojen välisen valtakamppailun voimakkuus heijastuu niiden välisen sodan todennäköisyyteen ja alueelliseen vakauteen. Alueellisen vakauden asteen vaihtelua voidaan kuvata sodan ja rauhan jaksojen näkökulmasta. Lämpimän rauhan vallitessa suurvaltojen välinen valtakamppailu on vähäistä, jolloin niiden välisen sodan syttymisen todennäköisyys on myös matala. Tällöin alueellinen järjestelmä on vakaa. Kylmän rauhan

“*Trust and Mistrust in International Relations*” (Kydd 2005) ja ”*Sheep in Sheep’s Clothing: Why Security Seekers Do Not Fight Each Other*” (Kydd 1997b).

¹¹⁶ “*Causes of War: Power and the Roots of Conflict*” (Van Evera 1999) ja ”*Offense, Defence, and the Causes of War*” (Van Evera 1998).

¹¹⁷ “*What Is the Offense-Defense Balance and How Can We Measure It?*” (Glaser & Kaufmann 2004[1998]).

¹¹⁸ “*From Wealth to Power: The Unusual Origins of America’s World Role*” (Zakaria 1999[1998]).

¹¹⁹ “*Balancing on Land and at Sea: Do States Ally against the Leading Global Power?*” (Levy & Thompson 2010a), ”*Hegemonic Threats and Great Power Balancing in Europe, 1495–1999*” (Levy & Thompson 2005) ja “*What do Great Powers Balance Against and When?*” (Levy 2004).

¹²⁰ “*Soft Balancing against the United States*” (Pape 2005b).

¹²¹ ”*Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy*” (Paul 2005).

¹²² ”*Alliance Politics*” (G. Snyder 1997) ja ”*The Security Dilemma in Alliance Politics*” (G. Snyder 1984). Myös Galia Press-Barnathanin artikkelit valaisevat Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta liittodilemman näkökulmasta: “*Managing the Hegemon: NATO under Unipolarity*” (Press-Barnathan 2006) ja “*Western Europe, NATO, and the United States: Leash Slipping, Not Leash Cutting*” (Press-Barnathan 2012).

¹²³ Lisäksi voidaan mainita tutkimuksia, joissa on tarkasteltu realismin viitekehityksessä Euroopan kylmän sodan jälkeisen voimatasapainojärjestelmän keskeisiä piirteitä: Venäjän valtapolitiikkaa (Wohlforth 2006; Wohlforth 2004 ja MacFarlane 1999); Saksan ja Ranskan EU-politiikkaa (Loriaux 1999); EU:n integraatiota (Wivel 2004); EU:n yhteistä ulkopolitiikkaa (Strömvik 2005); EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa (Rynning 2011a; Rynning 2011b; Selden 2010 ja Kluth & Pilegaard 2011) ja Britannian, Saksan ja Ranskan puolustuspolitiikasta (Dyson 2010; Dyson 2008 ja Rynning 2001/2002).

aikana suurvaltojen välinen valtakamppailu on puolestaan voimakkaampaa ja jatkuvaa, jolloin niiden välisen sodan syttymisen todennäköisyys on myös kasvanut. Tämän seurauksena alueellinen vakaus on heikentynyt. Sen sijaan kylmän sodan aikana suurvaltojen välinen valtakamppailu kärjistyy ja niiden välillä vallitsee välittömän sodan vaara, joka horjuttaa alueellista järjestelmää niin paljon, että sitä voidaan pitää epävakaina. Euroopan voimatasapainojärjestelmän nykyisen vakauden astetta voidaan arvioida tarkastelemalla ensinnäkin sitä, mihin tekijöihin nykyinen vakaus, siis suurvaltojen välinen rauhantila, realismin mukaan perustuu ja toiseksi sitä, onko Euroopassa realismin näkökulmasta tarkasteltuna vakautta horjuttavia tekijöitä. Varsinainen tutkimusongelma on, *miksi Euroopan voimatasapainojärjestelmä on realismin näkökulmasta tarkasteltuna ollut suhteellisen vakaa kylmän sodan jälkeen?*

Realismista puuttuu varsinainen teoria alueellisesta vakaudesta¹²⁴, mutta realismin teoriat auttavat kuitenkin selittämään Euroopan nykyistä vakautta, koska monissa niissä pohditaan juuri suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyttä, siis sodan ja rauhan problematiikkaa kansainvälisessä politiikassa. Erityisesti rakenteelliset realistit, kuten Waltz, Mearsheimer ja Copeland, ovat pohtineet kaksi- ja moninapaisuuden ja vakauden välistä suhdetta.¹²⁵ Kylmän sodan jälkeen realismin sisällä käyty keskustelu vakaudesta on painottunut Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuvan unipolaarisen järjestelmän ja sen kestävyyspohdintaan.¹²⁶ Euroopan vakautta voidaan selittää käänteisesti myös sodan syitä selittävien teorioiden, kuten hegemonisen realistin Gilpinin hegemonisen sodan teorian ja puolustuksellisen realistin Van Everan hyökkäyspuolustus-tasapainoteorian¹²⁷ avulla, koska suurvaltojen välinen rauha vallitsee silloin, kun sodan syyt eivät toteudu. Puolustuksellisten realistien Jervisin, Glaserin ja Tangin turvallisuusedilemman voimakkuuden vaihtelua koskevat tutkimukset avaavat näkemyksen Euroopan vakauteen ja myös siihen, kuinka status quo -suurvaltojen välinen turvallisuusedilemma saattaa johtaa niiden väliseen sotaan.¹²⁸ Uusklassisen realismin teoriat tuovat lisävalaistusta alueellisen

¹²⁴ Paul 2012b, s. 9 ja Copeland 2012, s. 49–50. Vrt. Menom 2003. Tämä on seurausta siitä, että realistit ovat pyrkinet rakentamaan ensi sijassa kansainvälisen järjestelmätason teorioita. Vrt. Paul 2012b, s. 7–12. Ainoat merkittävät poikkeukset ovat Waltin ja Mearsheimerin teoriat, joita voidaan pitää sekä kansainvälisen että alueellisen järjestelmätason teorioina. Ks. Walt 1990[1987] ja Mearsheimer 2001b. Vasta viime vuosina realismissa on alettu kiinnittää enemmän huomiota alueellisiin järjestelmiin. Esimerkiksi Copeland on pyrkinyt lisäoletusten avulla kehittämään omaa järjestelmätason teoriaansa siten, että sitä voidaan käyttää myös alueellisella järjestelmätasolla. Ks. Copeland 2012. Taliaferro on puolestaan hahmotellut uusklassisen realismin teoriaa alueellisesta muutoksesta epävakaaasta vakaaksi järjestelmäksi. Ks. Taliaferro 2012. Puolustuksellinen realisti Benjamin Miller on luonut teorian alueellisesta sodasta ja rauhasta. Ks. B. Miller 2007. Millerin teoriaa ei kuitenkaan voi pitää realismin teoriana, koska hän yhdistää teoriassaan realismin, liberalismia ja konstruktivismia selitysmalleja. Vrt. Taliaferro 2012, s. 79–80.

¹²⁵ Waltz 1979; Mearsheimer 2001b ja Copeland 2000b.

¹²⁶ Ks. esim. Wohlforth 1999; Waltz 2000b; Walt 2002c; Brooks & Wohlforth 2005a ja Layne 2006c.

¹²⁷ Gilpin 1981 ja Van Evera 1999.

¹²⁸ Jervis 2004[1978]; Glaser 2010b; Glaser 1997; Tang 2010 ja Tang 2009.

vakauden problematiikkaan suurvaltojen valtapolitiikan kautta. Esimerkiksi Schwellerin, Waltin, Laynen ja Taliaferron tutkimusten kautta avautuu näkemys siitä, kuinka suurvaltojen erilaiset päämäärät, näkemys turvallisuudesta, niiden valitsema strategia ja niiden harjoittama valtapolitiikka vaikuttavat alueelliseen vakauteen.¹²⁹

Rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin koulukunnista ja niiden teorioista avautuu erilaisia selityksiä Euroopan vakaudelle. Yksittäisessä realismin teoriassa painotetaan monesti vain yhtä tekijää, minkä vuoksi sen tuottama selitys jää osittaiseksi. Näin ollen Euroopan vakauden selittäminen kattavasti realismin näkökulmasta edellyttää näiden koulukuntien teorioiden näkemysten ja johtopäätösten yhdistämistä. Tällöin tutkimuksen haasteeksi kuitenkin nousevat realismin eri koulukuntien ja teorioiden toisistaan poikkeavat tulkinnat. Tyypillisenä esimerkkinä voidaan mainita se, kuinka rakenteellinen ja hegemoninen realismi näkevät kansainvälisen vakauden perustuvan täysin vastakkaisiin tekijöihin. Rakenteellisen realismin mukaan suurvaltojen välinen rauha on todennäköinen silloin kun niiden välillä vallitsee voimatasapaino. Sen sijaan hegemonisen realismin mukaan kansainvälinen järjestelmä on vakaa silloin kun järjestelmässä on yksi, muita huomattavasti sotilaallisesti voimakkaampi suurvalta. Tällä tutkimuksella on myös neljä teoreettista tavoitetta. Ensinnäkin tutkimuksessa pyritään analysoimalla ja vertaamalla realismin koulukuntien ja niiden teorioiden oletuksia, näkemyksiä ja johtopäätöksiä sekä realismin sisällä käytyä teoreettista keskustelua löytämään ne *keskeisimmät tekijät, jotka lisäävät tai horjuttavat alueellista vakautta realismin näkökulmasta tarkasteltuna*. Realismin sisäisen keskustelun perusteella voidaan nostaa esille yhdeksän keskeisintä tekijää, jotka realistien mukaan vaikuttavat suurvaltojen välisen valtakilpailun voimakkuuteen, suursodan todennäköisyyteen ja tällä tavalla alueelliseen vakauteen.¹³⁰ Seuraavaksi tutkimuksessa esitellään nämä Euroopan vakauteen vaikuttavat tekijät ja problematisoidaan niitä lyhyesti.

Kansainvälisen järjestelmän *anarkeisen* rakenteen lisäksi *maantiede* on toinen suhteellisen pysyvä reunaehto suurvaltojen valtapolitiikalle. Realismin teorioista erityisesti Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teoriassa ja Waltin uhkatasapainoteoriassa on otettu huomioon myös maantieteellinen ulottuvuus¹³¹. Mearsheimer erottaa maailmanlaajuisessa kansainvälisessä järjestel-

¹²⁹ Ks. esim. Schweller 1998; Walt 1990[1987]; Walt 2006[2005]; Layne 2006b; Taliaferro 2004 ja Taliaferro 2012.

¹³⁰ Vrt. Mearsheimer 2006d, s. 78–83; Ross & Zhu 2008b, s. 2–3; Ross & Zhu 2008c, s. 296–300; Goldstein 2008; Copeland 2000b ja Copeland 1996.

¹³¹ Lisäksi rakenteellinen realisti Hyde-Price on tarkastellut suurvaltojen välistä vallanjakoa Euroopassa. Ks. Hyde-Price 2007. Myös puolustukselliset realistit Benjamin Miller ja Robert Ross sekä uusklassinen realisti Aaron Friedberg ovat tutkineet alueellisia voimatasapainojärjestelmiä. Ks. B. Miller 2007; B. Miller 2004; R. Ross 2004; R. Ross 1999 ja Friedberg 2011a. Hegemoninen realisti Lemke on puolestaan hegemonisen vallansiirtymäteorian avulla selittänyt sotia alueellisissa järjestelmissä Lähi-idässä, Kaukoidässä, Latinalaisessa Amerikassa ja Afrikassa. Ks. Lemke 2002. Myös Copeland, Taliaferro ja Paul ovat tutkineet alueellisia järjestelmiä. Ks. Copeland 2012; Taliaferro 2012 ja Paul 2006. Lisäksi voidaan mainita uusklassinen realisti Norrin Ripsman, joka on selittänyt sodan ja rauhan problematiikkaa Euroopan alueellisessa järjestelmässä realismin, liberalismien, englantilaisen koulukunnan ja

mässä alueellisia voimatasapainojärjestelmiä. Maantieteellisten tekijöiden huomioiminen auttaa selittämään paremmin suurvaltojen kokeman turvallisuusuhan voimakkuutta ja niiden harjoittamia suurstrategioita ja valtapolitiikkaa. Maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevat suurvallat pelkäävät enemmän toisiaan kuin kauempana sijaitsevia suurvaltoja, koska asevoimien, etenkin alueiden valloittamiseen vaadittavien maavoimien, käyttö vaikeutuu etäisyyden kasvaessa teknologisesta kehityksestä huolimatta. Maantieteelliset tekijät vaikuttavat myös sodan todennäköisyyteen, koska suurvallat pyrkivät ensisijaisesti laajentamaan lähialueellaan. Tästä johtuen mannersuurvallat kokevat toisensa suurempana turvallisuusuhkana ja pyrkivät tasapainottamaan enemmän toisiaan kuin voimakasta merivaltaa etenkin, jos tämä sijaitsee valtameren takana. Yksikään suurvalta ei ole pyrkinyt valloittamaan Britanniaa eikä Yhdysvaltoja niiden suurvaltakaudella. Sen sijaan mannervallat, Ranska Napoleonin sotien ja Saksan maailmansotien aikana, pyrkivät valloittamaan Venäjän. Mannervallat ovat myös pyrkineet hegemoniaan Euroopassa, sen sijaan merivallat eivät ole pyrkineet valloittamaan Manner-Eurooppaa. Maantieteellinen asema selittävässä tekijänä ei kuitenkaan ole vakio, koska suurvallat nousevat ja laskevat, ja suurvaltojen välisten puskurivaltioiden vyöhykkeen laajuus vaihtelee.¹³² Tässä tutkimuksessa analysoidaan sitä, miten maantieteelliset tekijät selittävät suurvaltojen kokemaa turvallisuusuhkaa, niiden harjoittamia strategioita ja niiden välistä alueellista valtakamppailua sekä mitä johtopäätöksiä tästä voidaan tehdä Euroopan nykyiseen vakauteen liittyen. Maantieteen vaikutusta pohditaan alueelliseen vakauteen vaikuttavien yhdeksän tekijän yhteydessä.

Realismi korostaa sodan ja rauhan problematiikassa ensimmäisenä tekijänä anarkkisen *kansainvälisen järjestelmän rakennetta*, jolla tarkoitetaan siis kansainvälisen järjestelmän poolien eli ensimmäisen tason suurvaltojen lukumäärää. Tutkimuksen luvussa 4 tarkastellaan realismin sisällä, erityisesti rakenteellisen ja hegemonisen realismin välillä, käytyä keskustelua kansainvälisen järjestelmän rakenteen vaikutuksesta suursodan todennäköisyyteen. Kyse on siitä, mikä on kansainvälisen järjestelmän rakenteen ja suursodan sekä rauhan välinen yhteys ja toisaalta minkälainen kansainvälinen rakenne on vakain, rauhanomaisin ja vähemmän taipuvainen suursotaan ja millaisessa järjestelmässä puolestaan suursodan todennäköisyys realismin mukaan lisääntyy. Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden arviointia vaikeuttavat realistien erilaiset näkemykset unipolaarisen, bipolaarisen, tripolaarisen ja multipolaarisen järjestelmän vakaudesta.¹³³ Näiden järjestelmien toimintalogiikan ymmärtäminen

konstruktivismiin viitekehityksessä. Ks. Ripsman 2012 ja Ripsman 2005. Näin Daniel Deudneyn esittämä kritiikki, että realismin pitäisi huomioida maantiede paremmin sekä Buzanin ja Wæverin esittämä kritiikki, että rakenteellinen realismi keskittyy pelkästään suurvaltojen väliseen maailmanlaajuiseen vallanjakoon, ei pidä paikkansa. Ks. Deudney 1997, s. 91–123, erityisesti s. 96–97 ja Buzan & Wæver 2003, s. 6–7 ja 28.

¹³² Mearsheimer 2001b, s. 29–54, 114–119, 126–128 ja 135–137; Walt 1990[1987]; Goldstein 2008, s. 56–59 ja 67–74 ja Ross & Zhu 2008b, s. 2–3. Ks. maantieteellisten tekijöiden merkityksestä lisää R. Kaplan 2012.

¹³³ Ks. esim. Ikenberry et al. 2009, s. 1–4 ja 24–27; Wohlforth 2009; Walt 2009; Jervis 2009; Mearsheimer 2001b; Wohlforth 1999; Waltz 1979, s. 161–193 ja Waltz 2008[1964].

turvallisuusympäristön vakauden arvioinnissa on tärkeää, koska suurvaltojen vallan kasvun ja laskun seurauksena kansainvälisessä ja alueellisessa järjestelmässä saattaa tapahtua merkittäviä muutoksia. Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteen ja nykyisen vakauden välisen suhteen analysoiminen edellyttää kansainvälisen järjestelmän ja Euroopan alueellisen rakenteen selvittämistä. Näin ollen tässä luvussa tutkitaan myös, kuinka monta ensimmäisen ja toisen tason suurvaltaa Euroopassa on ja miten Yhdysvaltojen sitoutuminen läntisten suurvaltojen puolustamiseen ja sen sotilaallinen läsnäolo ovat muuttaneet Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakennetta. Vasta tämän jälkeen voidaan tehdä johtopäätös Euroopan nykyisen alueellisen rakenteen napaisuudesta. Voimasuhdeanalyysin jälkeen tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen, edistääkö Euroopan alueellisen järjestelmän nykyinen rakenne vakautta vai lisääkö se suurvaltojen välisten sotien todennäköisyyttä realismin näkökulmasta.

Alueellisen järjestelmän vakauteen liittyvien realismin sisäisten näkemysten taustalla on osittain myös kysymys suurvaltojen vallan, siis kansallisten valtaresurssien, määrän ja niiden välisen vallanjaon merkityksestä sodan syttymisessä ja rauhan säilymisessä. Toinen realismin näkökulmasta Euroopan vakauteen keskeisesti vaikuttava tekijä on siis *suurvaltojen välinen voimasuhde*. Tässä yhteydessä voidaan todeta, että realismin sisällä on erilaisia näkemyksiä hegemonian ja suurvaltojen välisen voimatasapainon vaikutuksesta kansainvälisen järjestelmän vakauteen.¹³⁴ Luvussa 4 selvitetään, mikä on suurvaltojen välinen voimasuhde Euroopassa. Onko Euroopassa jollakin suurvallalla sotilaallinen ylivoima vai vallitseeko suurvaltojen välillä karkea voimatasapaino? Miten Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa muuttaa suurvaltojen välistä voimasuhdetta? Tämän perusteella tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen, lisääkö suurvaltojen välinen kylmän sodan jälkeinen voimasuhde Euroopan vakautta vai horjuttaako se sitä.

Realismin näkökulmasta kolmas suursotien todennäköisyyteen ja Euroopan vakauteen vaikuttava tekijä ovat *suurvaltojen voimasuhhteissa tapahtuvat muutokset*. Tämä tekijä liittyy samalla kansainvälisen järjestelmän muutokseen. Tutkimuksessa pohditaan lähinnä hegemonisen realismin teorioiden näkökulmasta sitä, mikä on suurvaltojen nousun ja laskun ja suursodan välinen yhteys.¹³⁵ Tähän kolmanteen Euroopan vakauteen vaikuttavaan tekijään liittyen tutkimuksen neljännessä ja kuudennessa luvussa pyritään myös vastaamaan kysymyksiin, onko Euroopassa nousevaa suurvaltaa, joka olisi mahdollinen potentiaalinen hegemoni jo tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa, ja miten tämän suurvallan suhteellisen valta-aseman kasvu vaikuttaa alueelliseen vakauteen. Tähän analyysiin rakentuvat myös tutkimuksen johtopäätökset Yhdysvaltojen johtaman nykyisen kansainvälisen järjestelmän kestävyydestä ja Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteesta lähitulevaisuudessa.

¹³⁴ Ks. tästä keskustelusta lisää esim. Kugler & Lemke 1996. Layne viittaa termillä ”minimaalinen realismi” suurvaltojen voimatasapainopyrkimyksiin ja termillä ”maksimaalinen realismi” ylivaltaopyrkimyksiin. Ks. Layne 1996.

¹³⁵ Gilpin 1981; Gilpin 1989; Organski 1958; Lemke 2004; Levy 2008 ja Copeland 2000b.

Tutkimuksen luvussa 5 ja 6 analysoidaan suurvaltojen valitseman suurstrategian ja niiden harjoittamien strategioiden ja valtapolitiikan vaikutusta Euroopan kylmän sodan jälkeiseen vakauteen. *Suurstrategiassa*¹³⁶ on kyse toimintalinjasta ja niistä käytännön toimista, joilla suurvalta ylläpitää ennen kaikkea kansallista turvallisuuttaan. Vaikka sotilaallinen voima, sillä uhkaaminen ja sen käyttö, onkin keskeisessä asemassa suurstrategiassa, siihen sisältyy myös muita, etenkin poliittisia ja taloudellisia keinoja.¹³⁷ Suurstrategian päämääränä ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään turvallisuus, vaan se voi yhtä hyvin liittyä esimerkiksi valtaan, vaikutusvaltaan ja taloudelliseen vaurauteen. Näin suurstrategia voidaankin määritellä niiden sotilaallisten, poliittisten ja taloudellisten keinojen yhdistelmäksi, joiden avulla suurvalta pyrkii takaamaan kansalliset etunsa.¹³⁸ Realistien tutkimuskohteena ei ole ollut *sotilasstrategia* sinänsä, siis se, kuinka suurvallat käyttävät sotilaallista voimaa ja uhkaavat sen käytöllä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi¹³⁹, vaan realistit ovat keskittyneet siihen, minkälaisiin suurstrategioihin suurvallat turvautuvat kansainvälisessä politiikassa kansallisen turvallisuutensa ja oman etunsa takaamiseksi.¹⁴⁰ Laynen mukaan suurvalloilla on vaihtoehtona pääasiallisesti kaksi suurstrategiaa: joko hegemoniaan pyrkiminen hegemoniastrategian avulla tai voimatasapainon ylläpitäminen voimatasapainopolitiikan avulla.¹⁴¹ Suurvallan suurstrategia voi koostua useista *strategioista*, joiden avulla se pyrkii saavuttamaan suurstrategisen päämääränsä. Mearsheimer jakaa suurvaltojen selviytymisstrategiat hyökkäyksellisiin ja puolustusellisiin strategioihin. Hyökkäyksellisiä strategioita ovat laajentuminen sodan avulla, kiristäminen ja verenvuodatusstrategiat¹⁴². Vallan

¹³⁶ Brittiläinen sotateoreetikko Basil Liddell Hart käytti ensimmäisenä termiä ”*suurstrategia*” (*grand strategy*). Hän viittasi termillä valtion poliittisen johdon strategiaan, jolla valtio koordinoi kaikkia voimavarojaan, siis sotilaallisia, taloudellisia ja diplomaattisia, poliittisen päämäärän saavuttamiseksi sodan aikana. Sotilasstrategia on osa valtion suurstrategiaa. Ks. Liddell Hart 1954, s. 31 ja 335–336. Kylmän sodan aikana termin käyttö laajentui kattamaan niin rauhan kuin sodankin ajan. Ks. käsitteestä lisää Rosecrance & Stein 1993.

¹³⁷ Dueck 2006, s. 9–11; Goldstein 2005, s. 17–20; Lobell 2005[2003], s. 3; Christensen 1996, s. 7; Walt 1990[1987], s. 2 ja Posen 1984, s. 13. Art määrittelee suurstrategian suppeasti. Hänen mukaansa suurstrategiassa on kyse sotilaallisen voiman käytöstä tai sillä uhkaamisesta niin turvallisuuteen kuin ei-turvallisuuteen liittyvien päämäärien tavoittelussa. Ks. Art 2003, s. 1–2.

¹³⁸ Ks. lisää esim. Kennedy 1991b.

¹³⁹ Gray 1999b, s. 17.

¹⁴⁰ *Suurstrategiassa* ei ole kyse pelkästään käytännön politiikasta, vaan myös teoreettisesta näkemyksestä siitä, millä tavalla suurvalta voi turvata poliittiset päämääränsä. Suurstrategian taustalla on ulkopoliittisen johdon maailmankuva, siis näkemys kansainvälisen politiikan luonteesta. Vrt. Layne 2009a, s. 104. Suurstrategia voidaan siis nähdä kokonaisuutena, joka muodostuu ensinnäkin *doktriinista* eli opista, toisin sanoen poliittisen johdon virallisesti vahvistamasta julkisesta tai salaisesta näkemyksestä siitä, kuinka suurvalta saavuttaa suurstrategisen päämääränsä. Suurstrategian toisen elementin muodostaa strategia eli käytännön toimet suurvallan vahvistetun doktriinin toteuttamiseksi ja suurstrategisen päämäärän saavuttamiseksi. Käytännössä suurvallan suurstrategia koostuu ainakin ulko- ja turvallisuuspoliittisesta doktriinista ja sotilasdoktriinista sekä useista strategioista.

¹⁴¹ Layne 2006b, s. 5. Hegemoniastrategiasta lisää esim. Wohlforth 2002.

¹⁴² *Kiristämistrategialla* (*blackmail*) suurvalta pyrkii lisäämään valtaansa ja saavuttamaan muutoksen voimatasapainossa uhkaamalla sotilaallisen voiman käytöllä. *Verenvuodatusstrategioissa*

maksimoimisen ja näiden hyökkäyksellisten strategioiden avulla suurvallat pyrkivät saavuttamaan alueellisen hegemonian. Puolustuksellisilla strategioilla, joita ovat tasapainottaminen¹⁴³, vastuun siirtäminen¹⁴⁴, liittoutuminen voimakkaamman suurvallan kanssa (*bandwagoning*) ja myönnetytyspolitiikka, suurvallat puolestaan pyrkivät valta-asemansa säilyttämiseen ja muodostamaan voimatasapainon.¹⁴⁵ Realismin mukaan valtiot ovat harjoittaneet myös erilaisia yhteistyöstrategioita, joita ovat esimerkiksi valikoiva sitoutuminen ja sitomisstrategia, ja ”piiloutumisstrategioita”, joita ovat esimerkiksi strateginen itsenäisyys, isolationismi eli eristäytyminen ja puolueettomuuspolitiikka.¹⁴⁶

Suurvallat pyrkivät siis erilaisten strategioiden ja käytännön *valtapolitiikan* avulla saavuttamaan valtapoliittiset päämääränsä. Suurvallan valtapolitiikan ensisijainen päämäärä realismin mukaan on kansallisen turvallisuuden takaaminen, jolloin valtapolitiikassa on käytännössä kyse ensinnäkin suurvallan harjoittamasta turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. Valtapolitiikka ei siis ole sama asia kuin voimapolitiikka, jolla tarkoitetaan pelkästään sotilaallisella voimalla uhkaamista ja sen käyttöä. Voimapolitiikka kuuluu kuitenkin oleellisena osana suurvallan harjoittamaan valtapolitiikkaan. Valtapolitiikka koostuu kaikista niistä toimenpiteistä, joiden avulla suurvalta pyrkii lisäämään materiaalisia valtaresurssejaan ja vahvistamaan suhteellista valta-asemaansa. Näin ollen myös suurvallan ulkomaankauppapolitiikka ja sisäinen talouspolitiikka ovat nähtävä osana sen harjoittamaa valtapolitiikkaa. Suurvaltojen toinen keskeinen valtapoliittinen päämäärä on realismin mukaan vaikutusvallan lisääminen. Tässä suhteessa valtapolitiikka lähestyy myös ulkopolitiikkaa. Valtapolitiikka on kuitenkin suppeampi käsite kuin ulkopolitiikka. Vaikka vaikutusvallassa on yleisesti määriteltynä kyse suurvallan kyvystä saada toinen suurvalta toimimaan tietyllä tavalla, realismissa tällä käytännössä tarkoitetaan ensisijaisesti suurvallan kykyä vaikuttaa siihen, minkälaista turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja ulkomaankauppapolitiikkaa toinen suurvalta harjoittaa. Näin ollen kaikessa ulkopolitiikassa ei suinkaan ole kyse valtapolitiikasta.

(*bait and bleed* ja *bloodletting*) suurvalta puolestaan pyrkii heikentämään toisia suurvaltoja houkuttelemalla ne keskinäiseen kalliiksi käyvään sotaan ja pysyttämällä itse sodan ulkopuolella. Lisäksi suurvalta saattaa ylläpitää sotaa avustamalla sodan heikompaa osapuolta.

¹⁴³ *Tasapainottaminen* (*balancing*) voi olla kovaa tai pehmeää, sisäistä tai ulkoista tasapainottamista. Erillisenä strategiana voidaan nähdä *toisten alueiden tasapainottaminen* (*offshore balancing*). Tällaisessa strategiassa alueen ulkopuolinen suurvalta pyrkii estämään alueellisen hegemonian nousun tietyllä maantieteellisellä alueella.

¹⁴⁴ *Vastuun siirtämisessä* (*buck-passing*) suurvalta pysyttäytyy itse sivualla ja yrittää saada toisen suurvallan ottamaan vastuun voimakkaan ja aggressiivisen suurvallan laajentumispyrkimysten estämisestä.

¹⁴⁵ Mearsheimer 2001b, s. 138–167.

¹⁴⁶ Ks. lisää esim. Posen & Ross 1996/1997; Schweller 1998, s. 65–75; Art 2003 ja Walt 2006[2005], s. 24–25, 144–152 ja 191–194. *Valikoivassa sitoutumisessa* (*selective engagement*) suurvalta ylläpitää sotilaallista voimaa tietyllä maantieteellisellä alueella suurvaltojen välisen voimatasapainon ylläpitämiseksi ja niiden välisen sodan estämiseksi. *Sitomisstrategiassa* (*binding*) suurvalta pyrkii esimerkiksi liittosuhteen tai kansainvälisten instituutioiden avulla sitomaan toisen suurvallan valtapolitiikkaa. Sitomisstrategian toisessa muodossa (*bonding*) suurvalta pyrkii läheiseen strategiseen kumppanuuteen tavoitteenaan saada vaikutusvaltaa toisen suurvallan valtapolitiikassa ja tällä tavalla sitoa sen valtapoliittista toimintavapautta.

Realismin mukaan Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen keskeisesti vaikuttava neljäs tekijä on *eurooppalaisten suurvaltojen suurstrategia ja niiden harjoittama valtapolitiikka* ja viides tekijä *Euroopan ulkopuolisten suurvaltojen suurstrategia ja niiden harjoittama valtapolitiikka Euroopassa*. Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen, minkälaista suurstrategiaa ja valtapolitiikkaa eurooppalaiset suurvallat ovat harjoittaneet kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Minkälaisiin hyökkäyksellisiin ja puolustuksellisiin strategioihin suurvallat ovat turvautuneet? Mistä strategioista suurvaltojen suurstrategia on koostunut? Tutkimuksessa analysoidaan myös sitä, minkälaista suurstrategiaa ja valtapolitiikkaa Yhdysvallat on harjoittanut Euroopassa. Euroopan vakauden kannalta keskeinen kysymys on, toimiiko Yhdysvallat alueellisena tasapainottajana vai harjoittaako se hegemoniastrategiaa Euroopassa.

Euroopan vakauteen realismin näkökulmasta kuudentena tekijänä vaikuttaa se, koostuuko voimatasapainojärjestelmä *status quo-* vai *revisionistisista suurvalloista*. Etenkin Schweller painottaa tyytyväisten status quo- ja tyytymättömien revisionististen suurvaltojen erilaisia intressejä ja päämääriä.¹⁴⁷ Kun status quo-suurvallat pyrkivät ylläpitämään vallitsevaa kansainvälistä järjestystä, revisionistiset suurvallat pyrkivät kaatamaan sen ja muuttamaan järjestyksen omaksi edukseen. Erilaiset valtopoliittiset päämäärät heijastuvat myös siinä, että status quo -suurvallat turvautuvat useimmiten puolustuksellisiin ja revisionistiset suurvallat puolestaan hyökkäyksellisiin strategioihin. Tosin jos revisionistisen suurvallan voimasuhde toisiin suurvaltoihin nähden on epäedullinen, se joutuu turvautumaan puolustuksellisiin strategioihin ainakin tilapäisesti. Suurvaltojen valtapolitiikan perusteella tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen, ovatko eurooppalaiset suurvallat status quo- vai revisionistisiä suurvaltoja. Onko mahdollisilla revisionistisillä suurvalloilla rajoitetut vai rajoittamattomat valtopoliittiset päämäärät? Euroopan voimatasapainojärjestelmä on sitä epävakampi, mitä useampi suurvalta on revisionistinen ja mitä laajemmat niiden valtopoliittiset päämäärät ovat.

Tutkimuksen luvussa 6 analysoidaan suurvaltojen valtakamppailun voimakkuuden, niiden harjoittaman turvallisuusyhteistyön, vallitsevan turvallisuusdilemman ja hyökkäys–puolustus-tasapainon merkitystä Euroopan nykyiselle vakaudelle. Realismin mukaan suurvaltojen välisen *valtakamppailun voimakkuus versus turvallisuusyhteistyön laajuus* on seitsemäs tekijä, joka vaikuttaa keskeisesti Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Tutkimuskysymykseksi nousee se, kuinka voimakasta valtakamppailua suurvallat ovat käyneet alueiden hallinnasta ja vaikutusvallasta Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Mitä voimakkaampaa suurvaltojen välinen valtakamppailu on ja mitä suuremmat intressit suurvalloilla on kiista-alueilla, sitä suurempi on alueellisen konfliktin mahdollisuus. Vastaavasti mitä enemmän suurvaltojen välillä on turvallisuusyhteistyötä, sitä epätodennäköisempänä voidaan pitää niiden välistä sotilaallista konfliktia. Suurvaltojen välinen *turvallisuusdilemma* on kahdeksas tekijä, joka saattaa horjuttaa Euroopan alueellista vakautta. Epätietoisuus toistensa päämääristä johtaa suurvaltojen väliseen turvallisuusdilemmaan, jonka seura-

¹⁴⁷ Schweller 1998, erityisesti s. 15, 22–25, 84–89 ja 189.

uksena status quo -suurvallat ja jopa liittolaiset voivat ajautua keskinäiseen turvallisuuskilpailuun ja sen myötä sotaan.¹⁴⁸ Tutkimuksessa pyritään selvittämään, kuinka voimakas turvallisuuskilpailu vallitsee suurvaltojen välillä Euroopassa. Tähän liittyen tutkimuksessa analysoidaan ensinnäkin sitä, käyvätkö liitossa olevat suurvallat Saksa, Ranska ja Britannia keskinäistä valtakamppailua, ja toisaalta sitä, käyvätkö Yhdysvallat ja EU:n suurvallat keskinäistä valtakamppailua. Yhdeksäs ja viimeinen Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen keskeisesti vaikuttava tekijä on *hyökkäys-puolustus-tasapaino*, jossa on kyse siitä, onko sodankäynnissä etu hyökkäyksellä vai puolustuksella. Käytännössä tasapainossa on kyse siitä, onko alueiden valloittaminen vai puolustaminen suhteellisesti helpompaa. Puolustuksellisen realismin mukaan hyökkäyksen etu voimistaa suurvaltojen välistä turvallisuuskilpailua ja lisää näin suurvaltojen välisten sotien todennäköisyyttä.¹⁴⁹ Tutkimuksessa keskitytään hyökkäys-puolustus-tasapainoon liittyvään problematiikkaan ja siihen, onko tämä käyttökelpoinen käsite tutkittaessa alueellista vakautta.

Tämän tutkimuksen toinen teoreettinen tavoite on *selvittää näiden yhdeksän tekijän sisäinen toimintalogiikka, johon perustuu alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus tai epävakaus*. Tutkimuksessa *rakennetaan kunkin vakautta selittävän tekijän osalta teoreettinen selitysmalli*, joka osoittaa, millä tavalla kyseinen tekijä joko lisää tai horjuttaa alueellista vakautta. Laaditut teoreettiset selitysmallit muodostavat keskeisen apuvälineen, jolla analysoidaan ja selitetään Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta kylmän sodan jälkeen.

Tutkimuksen kolmas teoreettinen tavoite on *selkeyttää vallan käsitettä ja vähentää tällä tavalla vallan määrän mittaamiseen liittyviä ongelmia*. Tämän tutkimuksen luvussa 4 pyritään määrittämään aikaisempaa realismin tutkimusta täsmällisemmin, mistä kansallisista valtaresursseista suurvallan valta koostuu ja mikä painoarvo kullakin vallan osatekijällä on, kun tutkitaan alueellista voimatasapainojärjestelmää. Samalla tutkimuksessa määritetään myös tarkemmat materiaaliset indikaattorit suurvaltojen vallan, siis kokonaisvallan ja vallan osatekijöiden, määrän mittaamiseksi. Vain täsmällisten materiaalistien indikaattorien avulla voidaan laskea suurvaltojen välinen voimasuhde ja määrittää alueellisen voimatasapainojärjestelmän rakenne. Samalla määritetään myös yksiselitteiset kriteerit sille, miten yksittäinen valtio ylipäätään voidaan luokitella suurvallaksi ja tarkemmin, miten yksittäinen suurvalta määritellään joko todelliseksi tai potentiaaliseksi ensimmäisen tai toisen tason suurvallaksi ja miten yksittäinen ensimmäisen tason suurvalta määritellään joko todelliseksi tai potentiaaliseksi hegemoniksi.

Tutkimuksen empiirinen osuus koostuu kahdesta vaiheesta. Ensinnäkin tarkemmin määritettyihin vallan indikaattoreihin ja suurvaltakriteereihin perustuen tutkimuksessa tehdään neljä voimasuhdeanalyysiä, joiden avulla pyritään selvittämään Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne. Ensimmäisen voimasuhdeanalyysin avulla on tarkoitus selvittää, kuinka monta ensimmäisen

¹⁴⁸ Tang 2009; Glaser 1997; Glaser 1995[1994/1995] ja Jervis 2004[1978].

¹⁴⁹ Glaser 2010b; Van Evera 1998; Glaser & Kaufman 2004[1998]; Lieber 2004[2000]; Brown et al. 2004b ja Jervis 2004[1978].

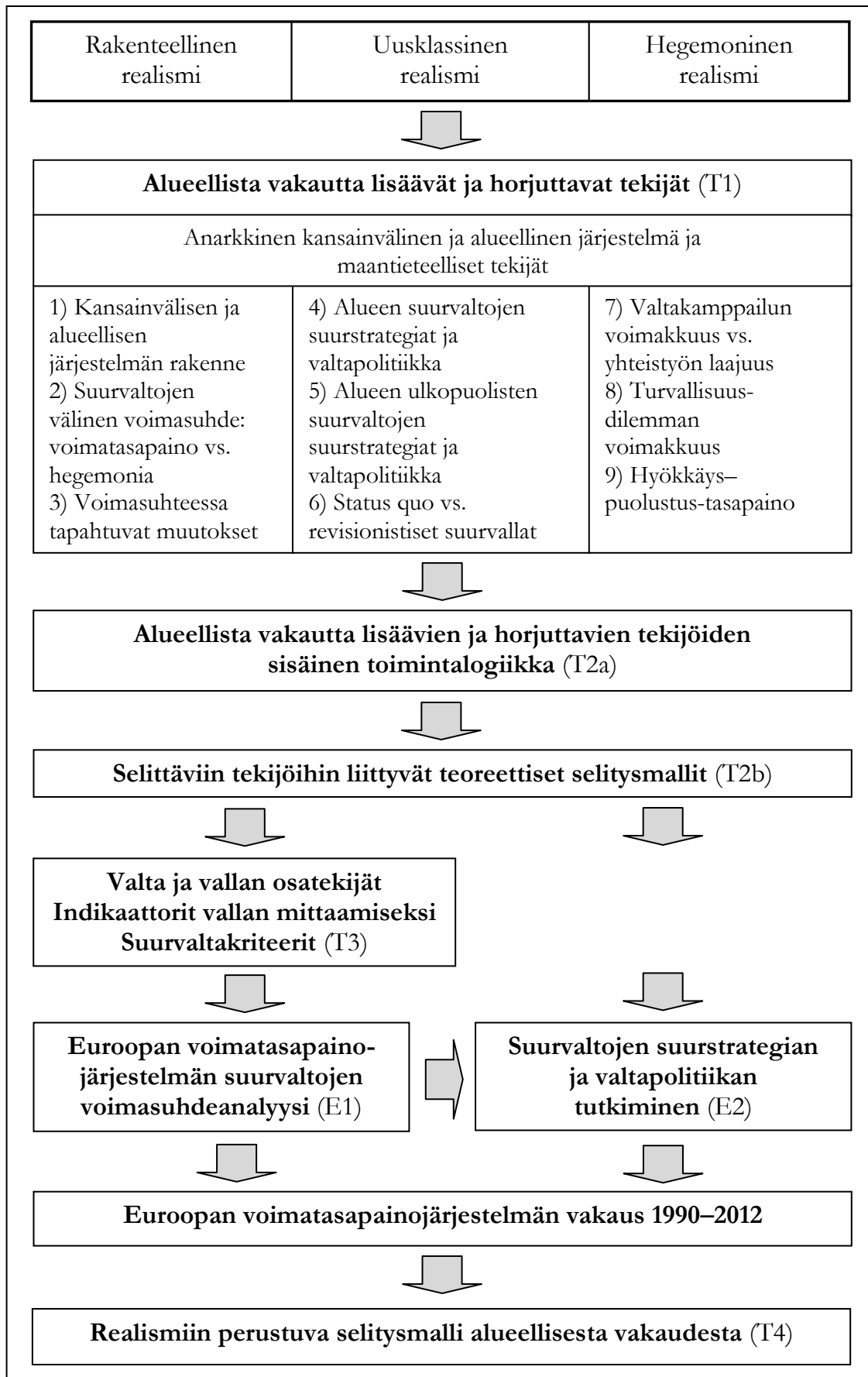
tason suurvaltaa maailmassa on, minkälainen on kansainvälisen järjestelmän rakenne ja kuinka moni ensimmäisen tason suurvalloista on joko eurooppalainen tai sitoutunut Euroopan voimatasapainojärjestelmään. Toisen voimasuhdeanalyysin avulla on tarkoitus selvittää, kuinka monta ensimmäisen ja toisen tason suurvaltaa on Euroopassa ja minkälainen on Euroopan alueellinen rakenne ilman alueen ulkopuolisia suurvaltoja. Kolmannen voimasuhdeanalyysin avulla on tarkoitus selvittää, minkälainen Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne on kylmän sodan jälkeen, kun otetaan huomioon myös ne alueen ulkopuoliset suurvallat, jotka ovat sitoutuneet Euroopan turvallisuusjärjestelmään. Neljännen voimasuhdeanalyysin avulla on tarkoitus selvittää suurvaltojen välinen voimasuhde EU:n sisällä. Näiden neljän voimasuhdeanalyysin avulla pyritään myös selvittämään näiden suurvaltojen välinen tarkempi voimasuhde kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa.

Tutkimuksen toinen empiirinen vaihe liittyykin juuri Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen suurstrategioiden ja valtapolitiikan erityispiirteiden tutkimiseen. Tutkimuksessa analysoidaan yhdeksän teoreettisen selitystekijän ja niihin liittyvien teoreettisten selitysmallien avulla sitä, mitä suurvaltojen voimasuhde ja niiden harjoittamat suurstrategiat merkitsevät Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta. Tutkimuksen luvuissa 4–6 pyritään siis vastaamaan kysymykseen, *miksi Euroopan kylmän sodan jälkeinen voimatasapainojärjestelmä on ollut suhteellisen vakaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna*. Tarkastelemalla suurvaltojen välistä voimasuhdetta ja niiden harjoittamaa valtapolitiikkaa tutkimuksessa pyritään löytämään ne keskeisimmät tekijät, joiden pohjalle Euroopan nykyinen vakaus perustuu. Samalla on mahdollista löytää myös vakautta heikentäviä ja epävakautta lisääviä tekijöitä.

Tutkimusasetelma merkitsee sitä, että tutkimuksessa verrataan rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin ja niiden keskeisimpien teorioiden olettamuksia ja johtopäätöksiä Euroopan alueellisen järjestelmän vakautta lisäävistä ja horjuttavista tekijöistä. Vertailu tuo esiin rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin koulukuntien ja toisaalta puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen realismin koulukuntien sekä valittujen teorioiden yhtäläisyydet ja erot tutkittaessa alueellista vakautta. Tutkimuksessa myös arvioidaan kriittisesti kunkin realismin koulukunnan ja teorian vahvuuksia ja heikkouksia selitettäessä kylmän sodan jälkeistä Euroopan voimatasapainojärjestelmää ja suurvaltojen valtapolitiikkaa. Tällä tavalla on mahdollista nostaa esille se lisäarvo, minkä kukin realismin koulukunta ja teoria tuo realismin paradigmaan.

Neljäntenä tutkimuksen teoreettisena tavoitteena on luoda rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuva synteesi vakaus versus epävakaus -viitekehyksessä. Toisin sanoen tutkimuksen päämääränä on Euroopan vakauden tutkimisen perustella rakentaa *realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli alueellisesta vakaudesta*. Tutkimusasetelma on esitetty *kuviossa 3*.

Kuvio 3: Tutkimusasetelma¹⁵⁰



¹⁵⁰ Kuviossa olevat kirjaimet T = teoreettinen vaihe ja E = empirinen vaihe.

4

EUROOPAN KAKSINAPAINEN VOIMATASAPAINO- JÄRJESTELMÄ

Suurvallan vallon, siis kansallisten valtaresurssien, määrä ja suurvaltojen välinen voimasuhde luovat keskeisen perustan niiden harjoittamalle valtapolitiikalle. Samalla suurvaltojen vallanjako määrittää myös kansainvälisen järjestelmän rakenteen ja kansainvälisen järjestyksen perustan. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna voimasuhteella on myös suora yhteys Euroopan vakauteen. Tutkimusasetelmaluvussa esitettiin realismiin perustuva olettaus, että Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne, suurvaltojen välinen voimasuhde, siis voimatasapaino versus hegemonia, ja tässä voimasuhteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat keskeisesti suurvaltojen välisten sotien todennäköisyyteen ja täten Euroopan vakauteen. Luvussa 4.1 tutkitaan näiden kolmen tekijän sisäistä toimintalogiikkaa, jonka seurauksena alueellinen järjestelmä on realismin näkökulmasta tarkasteltuna joko vakaa tai epävakaa. Luvussa 4.2 selvitetään, kuinka monesta suurvallasta Euroopan nykyinen voimatasapainojärjestelmä koostuu, mikä on näiden suurvaltojen välinen voimasuhde ja onko Euroopassa nousevaa suurvaltaa tai potentiaalista hegemonia. Luvussa 4.3 analysoidaan empiirisen voimasuhdeanalyysin johtopäätöksiä teoreettisten selitystekijöiden avulla. Tällä tavalla tutkimuksessa pyritään löytämään osaselitys Euroopan voimatasapainojärjestelmän suhteelliselle vakaudelle kylmän sodan jälkeen. Samalla tuodaan esille niitä tekijöitä, jotka saattavat horjuttaa Euroopan vakautta.

4.1 Realismi ja kansainvälisen järjestelmän vakaus

4.1.1 Hegemoninen rauha ja unipolaarisen järjestelmän vakaus

Hegemoninen realismi tarkastelee rauhan ja sodan problematiikkaa hegemonin näkökulmasta. Hegemoniasotien jälkeen maailmassa on vallinnut suurvaltojen välinen rauha ja sodan voittaneiden suurvaltojen johtama kansainvälinen järjestys. Robert Gilpinin mukaan vallan keskittyminen yhdelle suurvallalle lisää kansainvälistä vakautta ja suurvaltojen välisen rauhan todennäköisyyttä. Mitä suurempi hegemonin sotilaallinen ylivoima on muihin suurvaltoihin verrattuna, sitä epätodennäköisempää on se, että joku heikommista suurvalloista ryhtyy uuteen hegemoniasotaan. Järjestelmän vakaus on seurausta myös siitä, että hegemonilla on sekä kyky että halu käyttää poliittista, taloudellista ja sotilaallis-

ta voimaansa kansainvälisen järjestelmän johtamiseen ja järjestyksen ylläpitämiseen.¹

Hegemoninen realisti William Wohlforth pitää unipolaarista järjestelmää kaikkein vakaimpana kansainvälisenä järjestelmänä. Hänen mukaansa yksinapaisessa järjestelmässä hegemonilla on suurempi sotilaallinen ja taloudellinen ylivoima suhteessa muihin suurvaltoihin kuin moninapaisessa tai kaksinapaisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Tämä materiaallinen ylivoima kaikissa vallan osatekijöissä vahvistaa hegemonin turvallisuutta ja eliminoi historiallisesti tarkasteltuna tärkeän suurvaltojen välisen sodan lähteen eli kilpailun hegemoniasta, kansainvälisen järjestelmän johtajuudesta. Hegemonin ja muiden suurvaltojen välinen selvä valtahierarkia hillitsee siis niiden keskinäistä kansainväliseen asemaan ja vaikutusvaltaan liittyvää statuskilpailua, joka on aina nollasummapelejä ja on monesti ollut keskeinen tekijä suursotien taustalla². Unipolaarisessa järjestelmässä yksikään toisen tason suurvalloista ei kykene haastamaan hegemonia, vaan ne joutuvat hyväksymään sen johtaman kansainvälisen järjestyksen ja harjoittamaan ensisijaisesti myönnytys-, bandwagoning- ja yhteistyöpolitiikkaa. Unipolaarinen järjestelmä on Wohlforthin mukaan vakaata myös siksi, että hegemoni ylläpitää hegemoniapolitiikallaan kansainvälistä järjestystä. Hegemonin sotilaallinen läsnäolo eri alueilla vahvistaa suurvaltojen välistä rauhaa, koska hegemonin sotilaallinen ylivoima luo pelotteen, joka rajoittaa muiden suurvaltojen valtapoliittisia pyrkimyksiä. Hegemonilla on myös taipumus puuttua niin valtioiden sisäisiin kuin alueellisiinkin konflikteihin sotilaallisilla interventioilla. Näin hegemoni estää sotilaallisten konfliktien eskaloitumisen alueellisiksi ja mahdollisesti myös suurvaltojen välisiksi sodiksi. Hegemonisen realismin mukaan vallitsevaan kansainväliseen järjestykseen ja omaan valta-asemaansa tyytyväiset status quo -suurvallat hyötyvät hegemonin johtamasta järjestyksestä, joten niiden ei edes kannata pyrkiä muuttamaan sitä.³

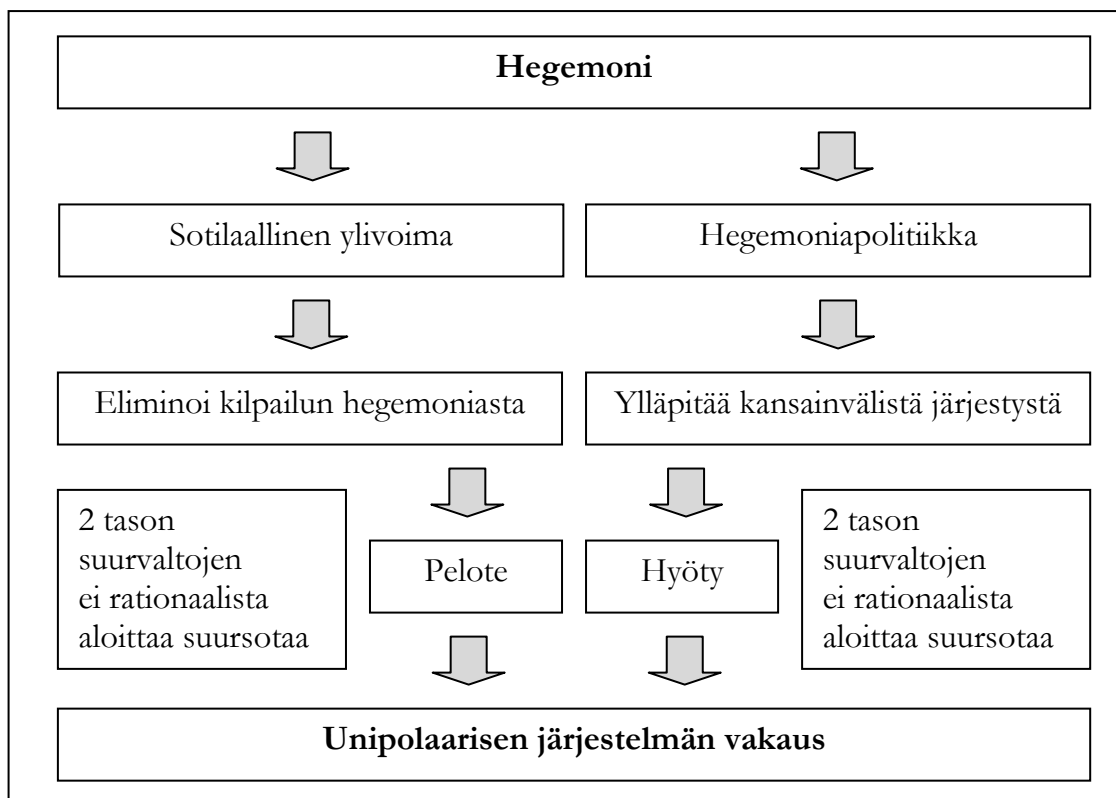
¹ Gilpin 1981, s. 10–15 ja 50–55. Ks. myös Organski 1958, s. 278–279 ja 325–333 ja Copeland 2000b, s. 2, 13 ja 55. Ks. lisää Levy 1985; Levy 1987; Levy 1989b ja Levy 1991.

² Realismin mukaan suurvallat käyvät valtakamppailua myös statuksesta, siis kansainvälispoliittisesta tai valtapoliittisesta asemastaan. Suurvallat pyrkivät muuttamaan materiaalisen voimansa arvo- ja vaikutusvallaksi. Tyypillinen esimerkki on Saksan päätös vuonna 1898 rakentaa valtamerilaivasto. Päätöksen taustalla ei niinkään ollut Saksan turvallisuus vaan sen pyrkimys saavuttaa maailmanlaajuinen suurvalta-asema. Britannia puolestaan katsoi Saksan laivaston kasvun uhaksi omille intresseilleen ja turvallisuudelleen. Tämä johti niiden välisen valtakamppailun voimistumiseen ennen ensimmäistä maailmansotaa. Ks. Kennedy 1987. Ks. arvovaltakilpailun ja sotien välisestä yhteydestä esim. Markey 1999.

³ Wohlforth 2009 ja Wohlforth 1999, s. 7–9, 23–24, 26–28, 35–36 ja 39. Ks. myös Mastanduno 1999, s. 32–34 ja Lemke 2004. Vrt. Kupchan 2002a, s. xiii–xviii, 22–23, 28–35, 57–68, 119–159, 247–248 ja 264–268 ja Ikenberry et al. 2009, s. 22–23. Michael Hirshin mukaan Yhdysvaltojen hegemonia on ”suurin lahja maailmalle”. Ks. Hirsh 2003, s. 39–40 ja 254. Samuel Huntingtonin mukaan ilman Yhdysvaltojen ylivaltaa maailmassa olisi enemmän sotia ja vähemmän demokratiaa, vapautta ja taloudellista kasvua. Ks. Huntington 1993, s. 68–71 ja 82–83. Michael Mandelbaumin mukaan koko maailma hyötyy Yhdysvaltojen hyväntahtoisesta hegemoniasta, koska se tuottaa maailmaan turvallisuutta, vakautta ja taloudellista kasvua. Ks. Mandelbaum 2005 ja Mandelbaum 2006. Vrt. Kupchan 1998; R. Kagan 1998; Krauthammer 2002/2003 ja Krauthammer 2004.

Kuviossa 4 on esitetty hegemonian ja unipolaarisen järjestelmän vakauden välinen logiikka hegemonisen realismin näkökulmasta.

Kuvio 4: Hegemoninen realismi ja unipolaarisen järjestelmän vakaus



Kansainvälisen järjestelmän vakaus perustuu hegemonin sotilaallisten, taloudellisten ja teknologisten valtaresurssien ylivoimaan. Hegemoni on tyytyväinen johtoasemaansa ja pyrkii tämän takia valtapolitiikallaan ylläpitämään kansainvälisen järjestyksen status quota. Ajan kuluessa sotilaallisen hegemonian ylläpitämisestä aiheutuvat taloudelliset kustannukset kuitenkin kasvavat nopeammin kuin hegemonin taloudellinen kapasiteetti. Lisäksi hegemonin materiaallinen ylivoima pienenee, koska valtioiden erisuuruisen talouskasvun sekä teknologian ja sotilaallisen voiman jäljittelyn ja innovaatioiden seurauksena suurvaltojen välisessä voimasuhteessa tapahtuu muutoksia. Kilpailevien suurvaltojen nousun myötä hegemoni tarvitsee entistä enemmän resursseja valta-asemansa ylläpitämiseen, mikä johtaa siihen, että status quon ylläpitämisen kustannukset kasvavat nopeammin kuin siitä saatavat hyödyt. Jos hegemoni ei kykene ratkaisemaan tätä resurssiongelmää, sen valta-asema kääntyy laskuun. Nousevan suurvallan suhteellisen valta-aseman kasvu avaa sille puolestaan mahdollisuuden pyrkiä laajentumaan alueellisesti, lisäämään poliittista vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa ja vahvistamaan otettaan maailmantaloudesta. Hegemonin kansallisten valtaresurssien lasku ja nousevan suurvallan kansallisten valtaresurssien kasvu aiheuttavat kansainväliseen järjestelmään epätasapainotilan, joka on seurausta siitä ristiriidasta, että hegemoni on säilyttänyt johtoasemansa, vaikka sen ja nousevan suurvallan välisessä voimasuh-

teessa on jo tapahtunut ratkaiseva muutos. Näin voimakkaan suurvallan nousu aiheuttaa suurvaltojen välisiin suhteisiin jännitettä ja kriisejä kaikissa kansainvälisissä järjestelmissä.⁴

Laskevalla hegemonilla on kuitenkin useita keinoja ylläpitää status quota. Se voi pyrkiä lisäämään valtaresurssejaan laajentumisen kautta. Pidemmällä aikavälillä valloituksesta seuraavat kustannukset todennäköisesti ylittävät siitä saatavat hyödyt. Hegemoni voi myös tehostaa kansallisten valtaresurssiensa käyttöä. Vaihtoehtoisesti se voi pyrkiä saamaan resurssit ja kustannukset tasapainoon vähentämällä poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia sitoumuksiaan ja samalla kustannuksia tavalla, joka ei vaaranna sen valta-asemaa. Lisäksi hegemoni voi solmia liiton vähemmän uhkaavien suurvaltojen kanssa. Tällöin hegemoni jakaa sekä kustannukset että hyödyt liitossa olevien suurvaltojen kanssa. Toisaalta myös liittolaisesta saattaa nousta hegemonille haastaja, kun sen valtaresurssit kasvavat tarpeeksi. Lisäksi liittolaiset saattavat vetää hegemonin mukaan sotiin, jotka entisestään vähentävät sen kansallisia valtaresursseja. Niin kauan kuin hegemonilla on sotilaallinen etu, se voi kuitenkin ennaltaehkäisevän sodan avulla tuhota tai heikentää nousevaa suurvaltaa ratkaisevasti.⁵

Gilpinin hegemonisen sodan teorian mukaan suurvaltojen välisen voimasuhteen muutoksella ja suursodalla on selkeä yhteys. Ylivoimainen suurvalta edistää ja ylläpitää vakaata kansainvälistä järjestelmää, kunnes jonkin nousevan ja vallitsevaan status quohon tyytymättömän suurvallan vallan määrä kasvaa niin, että se kykenee haastamaan hegemonin johtajuuden. Suurvaltojen välisen sodan todennäköisyys lisääntyy siis silloin, kun voimaero hegemonin ja nousevan suurvallan välillä pienenee ratkaisevasti tai kun haastajasuurvallan vallan määrä ylittää hegemonin vallan määrän jossain vallan osatekijässä. Nouseva suurvalta pyrkii muuttamaan kansainvälistä järjestystä siten, että se vastaa paremmin sen suhteellista valta-asemaa ja edistää sen omaa vaikutusvaltaa ja muita kansallisia etuja. Haastajasuurvalta ei saavuta haluamaansa muutosta rauhanomaisesti, koska hallitseva suurvalta ei ole valmis luopumaan johtoasemastaan ja etuoikeuksistaan ilman sotaa⁶. Sota on sitä todennäköisempi, mitä nopeammin nousevan suurvallan kansalliset valtaresurssit kasvavat ja mitä vähemmän hallitseva suurvalta on valmis tekemään myönnytyksiä ja muutoksia vallitsevaan järjestykseen. Historiallisesti tarkasteltuna kansainvälisen järjestelmän johtajuus onkin ratkaistu suurvaltojen välisessä hegemoniasodassa, jossa nouseva suurvalta pyrkii saavuttamaan hegemonian. Laskevalle hegemonille sota on puolestaan viimeinen yritys säilyttää valta-asemansa. Hegemoniasota johtaa uuteen vallanjakoon, arvovaltahierarkiaan sekä alue- ja etu-

⁴ Gilpin 1981, s. 10–15, 50–71, 85–96, 106–107 ja 146–187.

⁵ Gilpin 1981, s. 187–193.

⁶ Hegemonisen realistin A.F.K. Organskin mukaan muutos kansainvälisessä järjestyksessä voi poikkeuksellisesti tapahtua myös rauhanomaisesti. Tästä on esimerkki kansainvälisen järjestelmän johtajuuden siirtyminen rauhanomaisesti Britannialta Yhdysvalloille. Ks. Organski 1958, s. 322–325. Toisaalta voidaan väittää, että Yhdysvallat saavutti hegemonian suursotien seurauksena eli samalla tavalla kuin Britanniaakin vuosien 1756–1815 suursodissa. Molemmissa maailmansodissa nouseva hegemoni eli Yhdysvallat esti Saksan hegemoniapyrkimykset yhdessä laskevan hegemonin eli Britannian kanssa.

piirijakoon suurvaltojen välillä. Hegemoniasodan seurauksena kansainväliseen järjestelmään syntyy uusi status quo, joka heijastaa suurvaltojen todellista voimasuhdetta. Hegemonisen realismin mukaan suursodan aloittaa todennäköisimmin nouseva suurvalta. Toisaalta Gilpin pitää myös mahdollisena ennaltaehkäisevää sotaa, jonka aloittaa laskeva suurvalta. Hegemonisen realismin mukaan suursodan mahdollisuus on siis suurin silloin, kun nousevan suurvallan vallan määrä on saavuttamassa tai etenkin, jos se on jo ohittamassa laskevan hegemonin vallan määrän.⁷

Rakenteellinen realisti Dale Copeland kiistää hegemonisen realismin väitteen, että nouseva suurvalta todennäköisesti aloittaa hegemoniasodan. Copelandin mukaan nousevan suurvallan ei ole rationaalista aloittaa sotaa vielä siinä vaiheessa, kun sen sotilaallinen voima on hegemonin sotilaallista voimaa heikompi. Sen kannattaa odottaa edullisempaa voimasuhdetta, jolloin se kykenee helpommin ja pienemmin kustannuksin saavuttamaan päämääränsä. Copeland väittääkin, että kaikissa kansainvälisissä järjestelmissä suursodan todennäköisesti aloittaa hallitseva sotilaallinen suurvalta, jonka valta-asema on laskussa. Suursodan todennäköisyys kasvaa, jos heikentyvän suurvallan potentiaalinen voima on heikko ja vallan lasku on väistämätön ja syvä. Tällöin se todennäköisesti turvautuu ennaltaehkäisevään sotaan, myös ydinasekaudella, ”nyt tai ei koskaan” -periaatteella taatakseen turvallisuutensa ja valta-asemansa tulevaisuudessa. Mitä jyrkempi hallitsevan suurvallan laskusuunta on, sitä suurempi on myös suursodan todennäköisyys. Jos nousevalla suurvallalla on aggressiivisia aikomuksia, laskeva suurvalta aloittaa sodan vieläkin todennäköisemmin.⁸

Hegemonin vallan laskun ja haastajasuurvallan nousun ei välttämättä tarvitse johtaa hegemoniasotaan. Sodan syttymisen kannalta on ratkaisevaa se, minkälaista valtopolitiikkaa laskeva hegemoni harjoittaa suhteessa nousevaan suurvalttaan. Hegemoniasota voidaan välttää, jos hegemoni on valmis luopumaan vapaaehtoisesti hegemoniastaan. Suursodan todennäköisyys ei ole niin suuri, jos hegemoni mukautuu valta-asemansa laskuun harjoittamalla maltillista

⁷ Gilpin 1981, s. 10–15, 33, 91, 94–95, 186–187, 191, 197–203 ja 206–210 ja Gilpin 1989. Ks. myös Organski 1958, s. 317–319, 322–323, 325, 328–329 ja 333–338; Organski & Kugler 1980, s. 27–28 ja Kugler & Organski 1989 tai lyhyesti Levy 1989b, s. 232–233; Levy 2002, s. 355 ja Copeland 2000b, s. 2, 13 ja 55. Organskin mukaan tyytymättömät suurvallat, kuten esimerkiksi Saksa molemmissa maailmansodissa, ovat monesti aloittaneet suursodan ennen kuin ne ovat saavuttaneet riittävän sotilaallisen voiman suhteessa hegemoniin. Tämän takia ne eivät myöskään ole voittaneet hegemoniasotaa. Ks. Organski 1958, s. 325–337.

⁸ Ks. Copeland 2000b, s. 1–6, 8, 13–16, 20–21 ja 54–55 ja Copeland 1996, s. 32, 37–38, 48–50, 54–55, 61–62, 71 ja 86–87. Vrt. myös Mearsheimer 2006d, s. 81–82. Copeland tarkastelee neljää esimerkkitapausta kaksinapaisessa järjestelmässä: Sparta aloitti Peloponnesolaisodan Ateenaa vastaan, Karthago toisen puunilaissodan Roomaa vastaan, Ranska sodan Habsburgeja vastaan (1521–56) ja Yhdysvallat aloitti kylmän sodan Neuvostoliittoa vastaan. Copelandin mukaan moninapaisesta järjestelmästä löytyy viisi esimerkkiä: Espanja aloitti 30-vuotisen sodan, Ranska aloitti Ludvig XIV:n sodat ja Napoleonin sodat sekä Saksa aloitti ensimmäisen ja toisen maailmansodan. Ks. Copeland 2000b, s. 5–6, 8–9, 21–23, 56–206 ja 210–234 ja Copeland 1996, s. 55–86.

valtopolitiikkaa⁹. Hegemoni voi yrittää säilyttää valta-asemansa tekemällä myönnytyksiä nousevalle ja muille suurvalloille niin kuin Britannia teki ennen ensimmäistä maailmansotaa. Myönnytyspolitiikalla hegemoni saattaa välttää sodan, mutta toisaalta se saattaa samalla menettää arvovaltansa ja vaarantaa elintärkeät intressinsä. Hegemoni onnistuu säilyttämään valta-asemansa myönnytyspolitiikan avulla vain, jos nousevalla revisionistisella suurvallalla on rajoitetut valtopoliittiset päämäärät. Sen sijaan hegemoniasota on väistämätön, jos laskeva hegemoni turvautuu aggressiiviseen hegemoniapolitiikkaan ja pyrkii pitämään kiinni hegemoniastaan kaikin keinoin.¹⁰

Toinen sodan syttymiseen ratkaisevasti vaikuttava tekijä on se, onko nouseva suurvalta revisionistinen vai status quo -suurvalta. Suursodan todennäköisyys on suuri, jos nouseva suurvalta on vallitsevaan kansainväliseen järjestykseen tyytymätön revisionistinen suurvalta. Sen sijaan jos nouseva suurvalta on status quo -suurvalta, kahden voimakkaimman suurvallan pariteetti tai se, että nouseva suurvalta saavuttaa ylivoiman, ei välttämättä johdakaan suursotaan vaan hegemonin vaihtuminen tapahtuu rauhanomaisesti. Status quo -suurvallat eivät pelkää toisiaan yhtä paljon kuin revisionistisia suurvaltoja. Myöskään niiden edut eivät ole sellaisessa ristiriidassa keskenään, että se johtaisi sotaan.¹¹ Tästä esimerkkinä pidetään Britannian luopumista rauhanomaisesti hegemoniastaan ja Yhdysvaltojen nousua kansainvälisen järjestelmän joh-

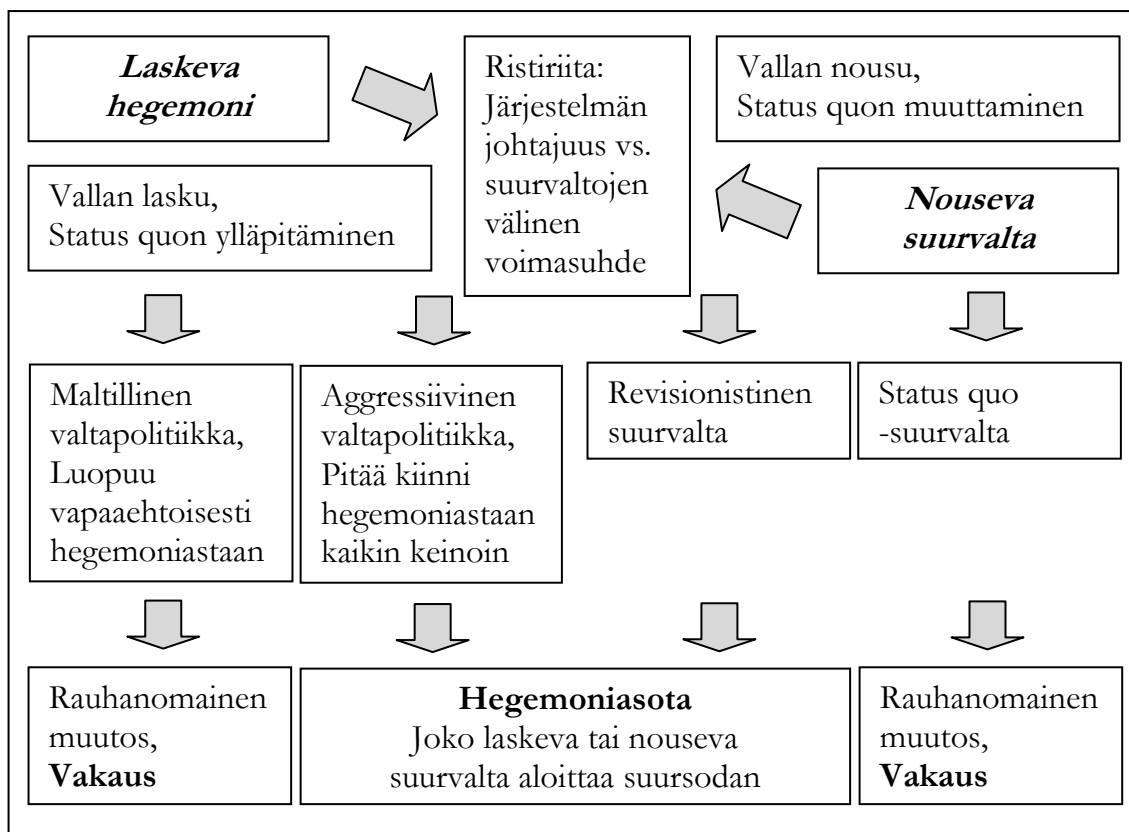
⁹ Uusklassinen realisti Steven Lobell väittää, että nousevan suurvallan *ulkomaankauppapolitiikka* vaikuttaa ratkaisevasti laskevan hegemonin suurstrategiaan. Jos nouseva suurvalta harjoittaa vapaakauppapolitiikkaa, hegemoni harjoittaa yhteistyöhön perustuvaa mukautumisstrategiaa, jonka keskeisiä piirteitä ovat vapaakaupan painottaminen, puolustusmenojen vähentäminen ja asteittainen luopuminen hegemonia-asemasta. Sen sijaan jos nouseva suurvalta harjoittaa laajentumiseen ja taloudelliseen omavaraisuuteen pyrkivää politiikkaa, hegemoni turvautuu rankaisupolitiikkaan vastustaen kaikin tavoin ja kaikkialla nousevan suurvallan valtopyrkimyksiä. Hegemoni pyrkii säilyttämään valta-asemansa maailmassa sitoutumalla kaikkialle, lisäämällä puolustusmenojaan ja pyrkimällä aggressiivisella talouspolitiikalla edistämään omaa etuaan. Ks. Lobell 2005[2003], erityisesti s. 1–3, 8–14, 19–41, 43–46, 82–89, 120–121, 123–126, 150–151 ja 153–169. Argumenttiensa tueksi Lobell tarkastelee Britannian suurstrategiaa vuosina 1889–1912 ja 1932–39 sekä Espanjan Habsburgien suurstrategiaa vuosina 1621–40. Ks. lisää Lobell 2005[2003], s. 43–151.

¹⁰ Gilpin 1981, s. 10–15, 91, 186–193, 197–203 ja 206–210 ja Gilpin 1989. *Myönnytyspolitiikan* huono maine johtuu Münchenin sopimuksesta, jonka Britannia ja Ranska solmivat Saksan kanssa vuonna 1938. Heikentyvä hegemoni, Britannia kykeni myönnytyspolitiikan avulla välttämään sodan ennen ensimmäistä maailmansotaa. Britannia hyväksyi Yhdysvaltojen johtoaseman Väli-Amerikassa ja Karibianmerellä 1890-luvulla. Tämä lopetti niiden yli vuosisadan mittaisen vihamielisyyden ja loi perustan näiden suurvaltojen nykyiselle liitolle ja erityissuhteelle. Britannian ja Japanin vuonna 1902 solmimassa liitossa Britannia antoi Japanille johtoaseman Kaukoidässä, mutta samalla se kykeni Japanin avulla rajoittamaan Venäjän valtopyrkimyksiä alueella. Lisäksi Britannia solmi Ranskan kanssa vuonna 1904 *entente cordialen*, joka päätti niiden vuosisatojen mittaisen konfliktin. Lopulta Britannia solmi myös Venäjän kanssa sopimuksen vuonna 1907, joka ratkaisi niiden välisen valtakamppailun Keski-Aasiassa. Ks. Gilpin 1981, s. 193–197.

¹¹ Lemke 2004, s. 55–58.

tavaksi suurvallaksi.¹² Hegemoniseen realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli suursodan syttymisestä on esitetty *kuviossa 5*.

Kuvio 5: Hegemoninen realismi ja suursodan syttyminen



Hegemoniset realistit ovat keskittyneet pääsääntöisesti laskevan hegemonin ja sen valta-aseman haastavan nousevan suurvallan väliseen suhteeseen. Uusklassinen realisti Steven Lobell painottaa kuitenkin sitä, että monet suurvallat, ei siis ainoastaan hegemoniaa tavoitteleva voimakkain suurvalta, pyrkivät samanaikaisesti haastamaan laskevan hegemonin valta-aseman. Mitä useammalle maantieteelliselle alueelle suurvallan hegemonia ulottuu, sitä useampia haastajia se kohtaa. Hegemonin ensisijainen valtopoliittinen dilemma onkin tasapainoilu vähenevien valtaresurssien ja kansainvälisen sitoutumisen välillä. Jos hegemoni pyrkii estämään kaikkien suurvaltojen nousun, se kuluttaa kansalliset valtaresurssinsa loppuun suhteellisen nopeasti. Toisaalta nousevien suurvaltojen hegemonin valta-asemalle muodostama uhka ei ole yhtä suuri kaikkialla maailmassa, koska suurvaltojen vallan kasvunopeus on erilainen ja ne myös harjoittavat erilaista valtopolitiikkaa. Näin hegemonin strategiasta riippuu, kuinka se kykenee säilyttämään alueellisen ja maailmanlaajuisen valta-asemansa.¹³ Kaikkein epävakaimpana kansainvälisenä järjestelmänä hegemonisen realismin näkökulmasta voidaan pitää sellaista järjestelmää, jossa kaksi tai

¹² Levy 2008b, s. 14–15. Ks. Britannian hegemonian laskusta ja sen harjoittamasta suurstrategiasta lisää Friedberg 1988 ja Lobell 2005[2003], s. 43–121.

¹³ Lobell 2005[2003], s. 3–5 ja 8–12.

jopa useampi revisionistinen nouseva suurvalta haastaa samanaikaisesti status quota puolustavan laskevan hegemonin.

4.1.2 Suurvaltojen välinen voimatasapaino

Rakenteellisessa ja uusklassisessa realismissa tarkastellaan suurvaltojen välisen sodan ja rauhan problematiikkaa voimatasapainon näkökulmasta. Voimatasapainoajattelu antaa aivan toisenlaisen näkemyksen kansainvälisen järjestelmän vakaudesta kuin hegemoninen realismi. Sekä rakenteellisen että uusklassisen realismin mukaan voimatasapaino vähentää suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyttä ja edistää näin niiden välistä rauhaa. Suursota on todennäköisempi, jos yksi suurvalloista on sotilaalliselta voimaltaan muita ylivoimaisempi, ja vastaavasti epätodennäköisempi, jos suurvallat ovat voimaltaan suhteellisen tasavahvat. Sodan aloittaa yleensä voimakkain suurvalta, koska edullinen voimasuhde luo sille houkutuksen käyttää sotilaallista voimaa valtapyrkimysten tavoittelussa. Näin vallan keskittyminen yhdelle suurvallalle muodostaa vakavan turvallisuusuhan muille suurvalloille. Sen sijaan karkean voimatasapainon vallitessa sodan kustannukset ovat suuret ja menestymisen edellytykset pienet. Näin suurvaltojen välinen karkea voimatasapaino ylläpitää niiden välistä rauhaa ja samalla myös kansainvälisen järjestelmän vakautta. Rakenteellisen ja uusklassisen realismin mukaan voimatasapaino selittää, miksi suurvaltojen välisissä suhteissa on myös rauhan jaksoja, vaikka ne käyvät jatkuvaa valtakamppailua ja niiden välillä vallitsee anarkiasta johtuva turvallisuusdilemma. Voimatasapainoteorian mukaan suurvaltojen välinen sota on seurausta nimenomaan voimatasapainon luhistumisesta.¹⁴

Voimatasapaino on moniselitteinen käsite, jota on kansainvälisen politiikan tutkimuksessa käytetty epätarkasti.¹⁵ Realismin sisäisen teoreettisen keskustelun perusteella voidaan nostaa esille voimatasapaino-käsitteen kolme keskeisintä merkitystä. Valtiotasolla voimatasapainossa on ennen kaikkea kyse suurvaltojen välisestä sotilaallisen voiman karkeasta tasapainosta. Järjestelmätasolla voimatasapainolla puolestaan viitataan siihen, että yksikään suurvalloista ei ole saavuttanut hegemoniaa. Maailmanlaajuisen tai alueellisen voimatasapainojärjestelmän tasapainotila ei siis merkitse sitä, että kaikki suurvallat olisivat sotilaallisesti yhtä voimakkaita. Kolmanneksi voimatasapaino-käsitteellä kuvataan ja selitetään myös suurvaltojen suurstrategiaa ja valtapolitiikkaa. Voimatasapainopolitiikka viittaa suurvaltojen pyrkimykseen muodostaa ja ylläpitää niiden välistä voimatasapainoa ja estää se, että joku suurvalloista saavut-

¹⁴ Waltz 1979, s. 117–128; Levy 2003; Mearsheimer 2001b, s. 42–46, 138–140, 155–157, 267–269 ja 334–347; Mearsheimer 1995[1990], 83–102; Copeland 2000b, s. 2, 11–12 ja 54–55; B. Miller 1996, s. 319–322; Levy 2002, s. 354–355; Morgenthau 1960[1948], s. 167–226 ja 346–364 ja Gulick 1967[1955], s. 3–91.

¹⁵ Sheehan 1996, s. 1–4 ja Little 2007a, s. 26–29. Ks. voimatasapaino-käsitteen käytöstä useissa eri merkityksissä. Morgenthau 1960[1948], s. 167; Haas 1953, s. 447–457; M. Wight 1966, s. 151 ja Schroeder 2004[1989], s. 223–227. Ks. englantilaisen koulukunnan voimatasapainonäkemyksestä esim. Little 2007a; M. Wight 1978, s. 173–180 ja Bull 2002[1977].

taisi hegemonian järjestelmässä. Realismissa juuri tätä pidetään voimatasapainojärjestelmän keskeisimpänä piirteenä.¹⁶

Yksikään suurvalta ei ole saavuttanut hegemoniaa Euroopassa nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana, vaikka ne ovat pyrkineet maksimoimaan valtansa. Klassisen realistin Hans Morgenthauin mukaan tämä paradoksi voidaan selittää ainoastaan voimatasapainojärjestelmän avulla. Anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä suurvallan pyrkimys lisätä valtaansa, erityisesti sotilaallista voimaansa, johtaa vastaavanlaisiin toimiin toisten suurvaltojen taholta ja sitä kautta voimatasapainon muodostumiseen. Suurvaltojen välinen rauha voi säilyä ainoastaan, jos suurvallat tietoisesti pyrkivät ylläpitämään voimatasapainoa voimatasapainopolitiikalla.¹⁷

Voimakkaan suurvallan tasapainottaminen voi tapahtua joko sisäisesti tai ulkoisesti. Sisäisessä tasapainottamisessa suurvalta pyrkii luomaan voimatasapainon vahvistamalla omaa sotilaallista voimaansa. Ulkoisessa tasapainottamisessa heikommat suurvallat puolestaan solmivat sotilasliiton tasapainottaakseen voimakasta suurvaltaa ja estääkseen tämän hegemoniapyrkimykset¹⁸. Ulkoinen tasapainottaminen on sisäistä tasapainottamista nopeampi keino muodostaa voimatasapaino, mutta ei yhtä luotettava, koska liittosuhteet eivät ole kestäviä. Liittolaiset vaihtuvat valtapoliittisten päämäärien ja suurvaltojen välisen voimasuhteiden muuttuessa. Liitot ovat joustavia ja väliaikaisia, koska suurvallat muodostavat niitä estääkseen hegemonin synnyn tai voittakseen yksittäisen sodan. Voimatasapainoajattelussa suurvallat näkevät toisensa sekä potentiaalisina liittolaisina että vihollisina. Voimatasapainopolitiikkaan kuuluu myös suurvaltojen pyrkimys hajottaa vastapuolen liitto. Suurvaltojen tavoitteena on saada päävastustajan liittolainen joko omaksi liittolaisekseen tai vähintään tehdä sen kanssa sopimus, joka takaisi tämän suurvallan pysyttämisen puolueettomana, suurvaltojen välisen sodan ulkopuolella. Voimatasapainoteorian mukaan suurvallat pyrkivät siis sisäisen ja ulkoisen tasapainottamisen avulla estämään hegemonin nousun.¹⁹

¹⁶ Sheehan 1996, s. 1–23, 53–54, 75 ja 79; S. Martin 2003; Levy 2004, s. 29–35; Morgenthau 1960[1948], s. 167–223; Waltz 2001[1959], s. 198–210; Jervis 1986 ja Little 2007a, s. 3–5, 11–16 ja 26–29. Realismin sisällä on kahdenlaisia voimatasapainoteorioita. *Järjestelmätason voimatasapainoteorioissa* on tarkasteltu suurvaltojen välisen karkean voimatasapainon esiintymistä kansainvälisessä järjestelmässä ja samalla on pyritty selittämään, miten vallan jakautumisessa tapahtuvat muutokset muokkaavat suurvaltojen valtapoliittikkaan liittyviä mahdollisuuksia, rajoituksia ja kannustimia. Kenneth Waltzin teoria edustaa tätä voimatasapainojärjestelmä-koulukuntaa tyypillisimmillään. *Voimatasapainopolitiikkateorioissa* on puolestaan keskitytty suurvaltojen valtapoliittikan selittämiseen, esimerkiksi sellaisiin kysymyksiin kuten, pyrkivätkö suurvallat luomaan voimatasapainon vai eivät ja milloin suurvallat tasapainottavat ja milloin ne noudattavat jotain muuta strategiaa. Voimatasapainopolitiikkatutkimustradition edustajista voidaan mainita Inis Claude ja Arnold Wolfers. Ks. Claude 1967[1962] ja Wolfers 1965[1962], s. 117–131.

¹⁷ Morgenthau 1960[1948], s. 39, 55–59, 167, 173–177 ja 204–223. Ks. myös Organski 1958, s. 272–278 ja Sheehan 1996, s. 11, 13 ja 77–81. Vrt. myös Little 2007a, s. 91–127.

¹⁸ Tämä on voimatasapainoajattelun keskeisin piirre. Ks. Waltz 1995[1993], s. 72.

¹⁹ Ks. Sheehan 1996, s. 36–52 ja 54–59; Morgenthau 1960[1948], s. 167–226 ja 346–364 ja Gulick 1967[1955], s. 30–34, 37–42, 53–70 ja 67–91. *Vaihtuvista liittosubsteista* voidaan tuoda esille 1700-luku, jota pidetään voimatasapainon kulta-aikana. Britannia ja Itävalta olivat

Vaikka voimatasapaino suurvaltojen välillä vähentää suurvaltasodan todennäköisyyttä rakenteellisen ja uusklassisen realismin näkökulmasta, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että voimatasapaino samalla myös ylläpitäisi yleistä rauhaa. Historiassa suurvallat ovat pyrkineet voimatasapainon nimissä legitimoidaan valtapolitiikkansa, esimerkiksi laajentumista ja sotilaallisia interventioita. Voimatasapainopolitiikkaan ovat liittyneet suurvaltojen sopimukset alueiden ja kokonaisten valtioiden jakamisesta etupiireihin ja puskurivyöhykkeisiin keskinäisen voimatasapainon säilyttämiseksi.²⁰ Klassinen esimerkki on Venäjän, Preussin ja Itävallan vuosina 1772, 1793 ja 1795 tekemät kolme Puolan jakoa, jotka johtivat Puolan häviämiseen suvereenina valtiona.²¹ Toisena esimerkkinä voidaan mainita Neuvostoliiton ja Saksan elokuussa 1939 solmima hyökkäämättömyyssopimus. Tähän Molotov–Ribbentrop -sopimukseen liittyi myös salainen etupiirisopimus, jonka mukaan Puolan itäosa, Bessarabia, Latvia, Viro ja Suomi kuuluivat Neuvostoliiton etupiiriin. Saksan etupiiriin kuuluivat suurin osa Puolaa ja Liettua, joka tosin siirtyi Neuvostoliitolle myöhemmin syksyllä.²²

käyneet sotaa Ranskaa vastaan Espanjan perimyssodassa (1701–13). Kuitenkin sodan jälkeen vuonna 1716 Britannia ja Ranska solmivat Espanjan valtapyrkimyksiä vastaan liiton, johon Itävaltakin liittyi vuonna 1718. Jo vuonna 1725 Britannia, Ranska ja Preussi olivat kuitenkin liittolaisia Itävaltaa vastaan. Samana vuonna myös Britannia, Ranska ja Espanja solmivat liiton. Britannian ja Ranskan liitto kesti vuoteen 1731, jolloin Britannia ja Itävalta solmivat liiton. Puolan perimyssodassa (1733–35) Ranska ja Itävalta kävivät keskinäistä sotaa. Itävallan liittolaisena sodassa oli Venäjä. Yhdessä Itävalta ja Venäjä kävivät sotaa myös Turkkiä vastaan vuosina 1736–39. Lähes heti tämän jälkeen Itävalta, Venäjä ja Britannia kävivät Itävallan perimyssodan (1740–48) Ranskaa ja Preussia vastaan. Sen sijaan seuraavassa suursodassa, seitsemän vuoden sodassa (1756–63), Ranska yhdessä Itävallan ja Venäjän kanssa kävivät sotaa Britanniaa ja Preussia vastaan. Kunnes taas Ranskan vallankumoussodissa ja Napoleonin sodissa Ranska soti yksin muita suurvaltoja vastaan. Ks. Sheehan 1996, s. 76–77 ja 97–120 ja Gulick 1967[1955], s. 67–70. Vrt. myös Little 2007a, s. 100–109 ja M. Wight 1978, s. 169–170.

²⁰ Venäjän ja Britannian solmima ”*entente cordiale*” vuonna 1907 on esimerkki tällaisesta suurvaltapelistä. Suurvallat sopivat erimielisyytensä Keski-Aasiassa. Britannia luovutti Tiibetin Venäjän etupiiriin. Venäjä puolestaan luopui Afganistanista. Lisäksi maat jakoivat Persian etupiireihin.

²¹ Gulick 1967[1955], s. 37–42, 70–72, 189–261 ja 280–291. Venäjä, Preussi ja Itävalta tekivät Puolan ensimmäisen jaon vuonna 1772. Jaon taustalla oli Preussin pyrkimys estää Venäjän liiallinen voimistuminen. Venäjä luopui aluevaatimuksistaan sodassa Turkkiä vastaan, kun sille luvattiin korvauksena alueita Puolasta. Puola yritti irtautua Venäjän vaikutusvallasta, kun Venäjä oli sodassa sekä Turkkiä (1787–92) että Ruotsia (1788–90) vastaan. Kapinan rauhoittaminen johti Puolan toiseen jakoon Venäjän ja Preussin kesken vuonna 1793. Tätä jakoa helpotti se, että Ranska, Itävalta ja Britannia olivat sidottuja samaan aikaan käynnissä olleeseen Ranskan vallankumoussotiin. Preussi, Venäjä ja Itävalta jakoivat Puolan lopullisesti kolmannessa jaossa vuonna 1795 puolalaisten uuden kapinan jälkeen. Puolan kolme jakoa vahvistettiin Napoleonin sodat päättäneessä Wienin kongressissa vuosina 1814–15. Morgenthau mukaan Puolan ensimmäiseen jakoon päättyi voimatasapainon kulta-aika, jolloin vielä pyrittiin suojelemaan kaikkien voimatasapainojärjestelmään kuuluvien valtioiden itsenäisyyttä. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 179 ja 204–205. Vrt. myös Little 2007a, s. 100–109.

²² Toisen maailmansodan aikana Teheranissa marras-joulukuussa 1943 Britannia ja Yhdysvallat hyväksyivät *de facto* Viron, Latvian ja Liettuan liittämisen Neuvostoliittoon ja Puolan siirtämisen länteen päin. Neuvostoliitto takasi turvallisuuspoliittiset intressinsä myös Bal-

Voimatasapainon ylläpitämiseen kuuluvat myös kompensatiot, joita yhdelle suurvallalle annetaan korvauksena menetetyistä alueista tai toisen suurvallan alueellisesta laajentumisesta. Pienet ja heikot valtiot ovat siis usein historian kuluessa joutuneet pelinappuloiksi suurvaltojen valtapelissä.²³

Voimatasapainojärjestelmän voitaisiin katsoa epäonnistuneen historiassa, jos sen tärkein päämäärä olisi ollut estää valtioiden väliset sodat, mutta voimatasapainopolitiikan päämääränä ei olekaan sodan vaan hegemonin syntyminen estäminen. Voimatasapainoajattelussa sota nähdään hintana, joka suurvallan täytyy maksaa suvereenisuutensa säilymisestä. Sodalla uhkaaminen ja valtioiden väliset sodat kuuluvat keskeisesti suurvaltojen voimatasapainopolitiikkaan. Sotaa pidetään legitiiminä ja välttämättömänä keinona erityisesti silloin, kun joku suurvalloista pyrkii laajentumisen avulla hegemoniaan. Toisaalta pyrkimys voimatasapainon ylläpitämiseen oikeuttaa suurvallan ryhtymään myös ennaltaehkäisevään sotaan. Voimatasapainopolitiikan perimmäinen tarkoitus ei siis ole rauhan säilyttäminen, vaan hegemonien nousun estäminen ja samalla suurvaltojen suvereenisuuden säilyttäminen. Voimatasapainoajattelun mukaan sota ei ole kuitenkaan ensimmäinen keino ylläpitää voimatasapainoa. Kun voimatasapainojärjestelmässä nousee voimakas suurvalta, heikommat suurvallat pyrkivät tasapainottamaan tätä potentiaalista hegemonia ensin sisäisin ja ulkoisin toimenpitein. Muiden suurvaltojen muodostama pelote saattaa estää potentiaalista hegemonia pyrkimästä hegemoniaan²⁴. Näin suurvaltojen välinen rauha säilyy voimatasapainon palauttamisen avulla. Jos potentiaalinen hegemoni on kuitenkin tarpeeksi voimakas ja sillä on rajoittamattomat valtopoliittiset päämäärät, se jatkaa hegemoniapyrkimystään tasapainottamisesta huolimatta. Tämä johtaa hegemoniasotaan, jossa muut suurvallat lyövät hegemoniaan pyrkivän suurvallan ja voimatasapaino palautuu järjestelmään.²⁵ *Kuviossa 6* on esitetty voimatasapainoteorian logiikkaan perustuva selitysmalli alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaudesta. Keskeistä suurvaltojen voimatasapainokäyttäytymisessä on myös liittojen purkaminen voitetun sodan jälkeen sekä maltit-

kanilla, kun se solmi Britannian kanssa etupiirisopimuksen lokakuussa 1944. Neuvostoliiton etupiiriin kuului Romania ja käytännössä myös Bulgaria. Kreikka puolestaan kuului Britannialle. Suurvallat jakoivat Unkarin ja Jugoslavian puoliksi. Jaltassa helmikuussa 1945 Neuvostoliitto, Britannia ja Yhdysvallat vahvistivat Puolan uudet rajat. Potsdamissa heinäelokuussa 1945 voittaneet suurvallat sopivat muun muassa Saksan jaosta miehitysvyöhykkeisiin. Ks. Joll 1990, s. 422–442; R.A.C. Parker 1989, s. 250–256 ja Watt 1989, s. 447–478. Ks. lisää Gardner 1994[1993] ja Harriman & Abel 1991.

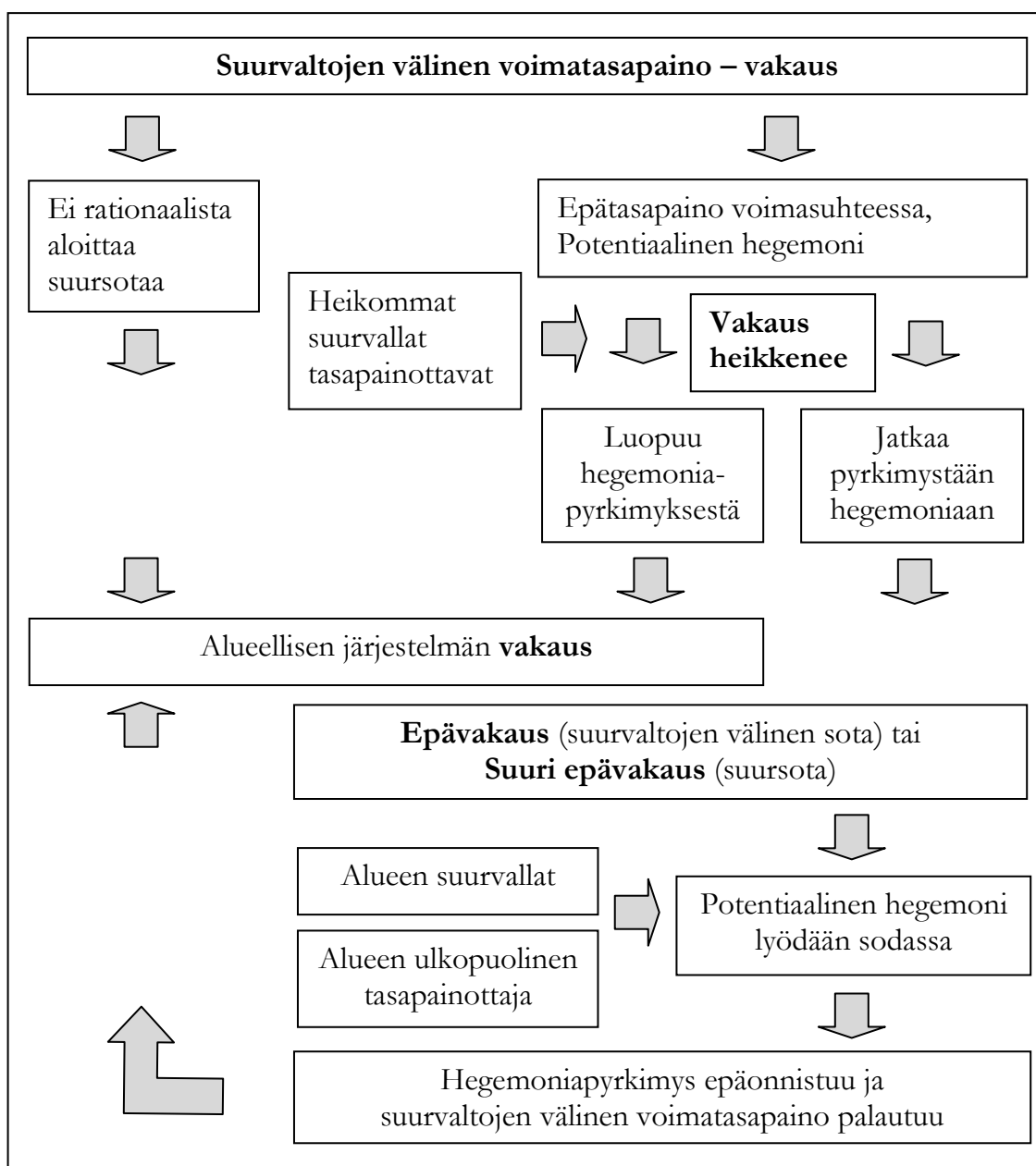
²³ Sheehan 1996, s. 71–75; Morgenthau 1960[1948], s. 179–180; Gulick 1967[1955], s. 37–42 ja 70–72 ja Organski 1958, s. 275–278.

²⁴ Ydinasekaudella voimatasapainopolitiikan tavoitteeksi on tullut yhä suuremmassa määrin pelotteen luominen suurvaltasadon välttämiseksi. ”*Kaubun tasapaino*” (*balance of terror*) eli ydinasetasapaino ja molemminpuolisen tuhon uhka oli yksi syy siihen, että Yhdysvallat ja Neuvostoliitto eivät ajautuneet suurvaltatasotaan kylmän sodan aikana. Ks. esim. Herz 1959; G. Snyder 1965; Gaddis 1986; Waltz 2008[1990a] ja Sheehan 1996, s. 170–191. Ks. pelotteesta ja peloteteoriasta lisää esim. P. Morgan 2003 ja Sivonen 1992.

²⁵ Levy 2004, s. 31–32 ja 35–39; Levy 2003; Sheehan 1996, s. 4–23, 59–63, 71–74, 145–186, 192 ja 203; Gulick 1967[1955], s. 35–37 ja 89–91; Morgenthau 1960[1948], s. 167–226 ja 346–364; Waltz 1979, s. 117–128; B. Miller 1996, s. 319–322; Copeland 2000b, s. 2, 11–12 ja 55; Copeland 1996, s. 34–36, 61–62 ja 71 ja Layne 1995[1993], s. 132 ja 136–140.

linen suhtautuminen sodan hävinneisiin suurvaltoihin, jotka ovat voineet säilyttää itsenäisyytensä. Voittajavaltiot eivät myöskään ole pyrkineet yleensä tuhoamaan entisiä vihollisiaan, koska voitettut suurvallat ovat mahdollisia tulevaisuuden liittolaisia voimatasapainon ylläpitämisessä ja sen hetkiset liittolaiset puolestaan mahdollisia myöhemmin hegemoniaa tavoittelevia vihollisia.²⁶

Kuvio 6: Voimatasapainoteoria ja alueellisen järjestelmän vakaus



Voimatasapainoteorian mukaan alueen suurvallat eivät aina kykene rajoittamaan potentiaalisen hegemonin hegemoniapyrkimyksiä, vaan tarvitsevat

²⁶ Ks. Sheehan 1996, s. 74–75 ja Gulick 1967[1955], s. 72–77. Esimerkkinä maltillisuudesta voidaan mainita Ranskan ottaminen mukaan suurvaltojen konserttijärjestelmään vuonna 1818 eli kolme vuotta Napoleonin sotien jälkeen. Toinen esimerkki on Preussin maltillinen politiikka voittamansa Itävallan sodan yhteydessä vuonna 1866.

apuna alueen ulkopuolista tasapainottajaa (*offshore balancer*). Tällaisessa voimatasapainon toteutumistavassa ulkopuolinen suurvalta reagoi alueen tasapainon horjumiseen tukemalla heikompa ja alakynteen jäänyttä suurvaltaa tai suurvaltaliittokuntaa. Tasapainottajan tehtävänä on viime kädessä palauttaa voimatasapaino alueella ja näin estää alueellisen hegemonian syntyminen. Tällaisen tasapainottajan pitää olla suurvalta, joka sijaitsee maantieteellisesti turvallisessa asemassa esimerkiksi valtameren takana. Tasapainottajalla ei voi olla pysyviä ystäviä tai vihollisia alueella, jossa se toimii tasapainottajan roolissa, koska sen ainoa päämäärä on säilyttää alueen status quo. Britannian on katsottu toimineen perinteisesti Manner-Euroopan tasapainottajana. Tämä väite pitää paikkansa ainakin, jos tarkastellaan Euroopan suursotia ja vain sitä, onko Britannia ollut liitossa hegemoniaan pyrkivän suurvallan kanssa vai sitä vastaan. Britannia kävi sotaa hegemoniaan pyrkivää Ranskaa vastaan yhdeksän vuoden sodasta (1689–97) Napoleonin sotiin (1803–15). Maailmansodissa Britannia kävi puolestaan sotaa Saksaa vastaan, joka pyrki hegemoniaan Manner-Euroopassa. Toisaalta tasapainottajan rooli on liittynyt myös suurvaltojen keskinäisiin suhteisiin. Esimerkiksi Ludvig XIV:n Ranska (1643–1715) pyrki ylläpitämään voimatasapainoa niin kahden johtavan merivallan, Englannin ja Hollannin, kuin kahden mannervallan, Preussin ja Venäjän sekä Preussin ja Itävallan, välillä.²⁷

Voimatasapainonäkemyksen mukaan Euroopan valtiojärjestelmän tasapainomekanismi on toiminut menestyksellisesti. Koska yksikään suurvalta ei ole saavuttanut hegemoniaa Euroopassa nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana, voimatasapainoa myös on alettu pitää yleispätevänä lakina. Tämän näkemyksen mukaan voimatasapainon toistuminen sisältyy itse kansainvälisen järjestelmän luonteeseen. Rakenteellisen realistin Kenneth Waltzin kansainvälisen järjestelmätason voimatasapainoteoria on esimerkki juuri tällaisesta automaattisesta voimatasapainojärjestelmästä. Waltzin mukaan voimatasapaino muodostuu järjestelmään toistuvasti riippumatta siitä, pyrkivätkö suurvallat ylläpitämään tasapainoa vai saavuttamaan hegemonian. Voimatasapaino seuraa siitä, että suurvallat pyrkivät takaamaan turvallisuutensa anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Hegemonia ei siis ole mahdollinen, koska järjestelmään sisältyvä tasapainomekanismi tuottaa suurvaltojen välisen karkean voimatasapainon uudelleen muodostumisen hetkellisestä sotilaallisten voimien epätasapainotilasta huolimatta.²⁸

Rakenteellisen ja usklassisen realismin näkökulmasta unipolaarinen järjestelmä muodostaa poikkeuksellisen tilanteen, joka ei ole niin vakaa kuin hegemoninen realismi olettaa. Yhden suurvallan hegemonia on nimittäin ongel-

²⁷ Morgenthau 1960[1948], s. 194–197; Gulick 1967[1955], s. 65–67 ja Sheehan 1996, s. 63–71. Hegemonisen realistin Organskin mukaan voimatasapainoteorian mukaisia tasapainottajia ei koskaan ole ollut. Organski väittää, että Britannian tavoitteena oli ainoastaan ylläpitää sen omaa ylivoimaa eikä suinkaan voimatasapainoa Manner-Euroopassa. Ks. Organski 1958, s. 278–279.

²⁸ Waltz 1979, s. 117–128. Ks. myös Levy 2003; S. Martin 2003, s. 61–66; C. Elman 2003, s. 9–12; B. Miller 1996, s. 319–322; Sheehan 1996, s. 67, 78 ja 192–194; Layne 1995[1993], s. 132 ja 136–140 ja Little 2007a, s. 11 ja 191–212.

mallinen muille suurvalloille niin niiden valta-aseman kuin turvallisuudenkin kannalta. Sotilaallinen ylivoima antaa hegemonille suuren valtapoliittisen toimintavapauden, koska toiset suurvallat eivät kykene rajoittamaan sen toimintaa. Hegemonilla on taipumus turvautua aseelliseen voimaan kriisien ratkaisemiseksi, mikä voi johtaa sotaan suurvaltojen kesken. Voimatasapainoteorian näkökulmasta unipolaarinen järjestelmä on siis vakaa ainoastaan, jos hegemoni vapaaehtoisesti pidättäytyy sotilaallisen voiman käytöstä. Unipolaarinen järjestelmä pakottaa muut suurvallat lisäämään sotilaallista voimaansa, mikä puolestaan voimistaa niiden välistä valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua. Unipolaarinen järjestelmä ja yhden suurvallan ylivoima eivät siis ole pysyviä tiloja. Anarkkinen kansainvälinen järjestelmä johtaa ennemmin tai myöhemmin suurvaltojen välisen voimatasapainon muodostumiseen, mikä rakenteellisen ja uusklassisen realismin näkökulmasta tekee suurvaltojen väliset sodat epätodennäköisemmiksi ja parantaa kansainvälisen järjestelmän vakautta. Suurvaltojen välisen voimatasapainon muodostuminen johtaa kaksi-, kolmi- tai moninapaiseen järjestelmään.²⁹

4.1.3 Voimatasapaino bipolaarisessa, tripolaarisessa ja multipolaarisessa järjestelmässä

Suurvaltojen voimatasapaino lisää kansainvälisen järjestelmän vakautta niin rakenteellisen kuin uusklassisenkin realismin mukaan. Sekä kaksinapaisessa että moninapaisessa järjestelmässä suurvaltasota voidaan välttää, jos suurvaltojen välillä vallitsee voimatasapaino. Erityisesti rakenteellisen realismin sisällä on käyty keskustelua siitä, kumpi näistä järjestelmistä on vakaampi. Keskeisten rakenteellisten realistien Waltzin ja John Mearsheimerin mukaan kaksinapainen järjestelmä on vakaampi kuin moninapainen, koska siinä suurvaltojen on helpompi muodostaa voimatasapaino ja ylläpitää sitä. Suursota on tämän näkemyksen mukaan siis todennäköisempi multipolaarisessa järjestelmässä.³⁰

Bipolaarisen vakauden ja multipolaarisen epävakauden taustalla on rakenteellisen realismin mukaan useita tekijöitä. Kaksinapaisessa järjestelmässä suurvallat tietävät turvallisuusuhan lähteen, koska vain toinen suurvalta voi

²⁹ Waltz 2000b, s. 27–39; Waltz 2001, s. 23–26; Layne 2006b, 140–143 ja 147–158 ja Layne 1995[1993], s. 130–141 ja 176–176. Stephen Walt väittää unipolaarisen järjestelmän olevan suorastaan anomalia voimatasapainoajattelussa. Ks. Walt 2006[2005], s. 121–126.

³⁰ Waltz 1979, s. 65–69, 117–128 ja 161–193; Waltz 1989, s. 44–48; Waltz 2008[1964]; Mearsheimer 1995[1990], s. 85–92 ja Mearsheimer 2001b, s. 335–336. Rakenteellisen realismin väite bipolaarisen järjestelmän vakaudesta perustuu kylmän sodan aikakauteen, jolloin suurvallat eivät käyneet sota Euroopassa. Mearsheimerin mukaan kylmän sodan aikana kansainvälisen järjestelmän kaksinapaisuus, karkea sotilaallinen voimatasapaino ja ydinaseet olivat ne keskeiset tekijät, jotka ylläpitivät rauhaa. Euroopan valtiojärjestelmän historia vuosina 1648–1945 puolestaan osoittaa moninapaisuuden vaarallisuuden. Suurvaltasodat ovat olleet yleisiä, koska konfliktien aiheita on ollut paljon, suurvaltojen väliset voimaerot ovat olleet suuret, voimatasapainoa ja pelotetta on ollut vaikea luoda ja väärinarvioinnit ovat olleet yleisiä. Ks. Mearsheimer 1995[1990], s. 79–80, 84, 87–90, 92–93 ja 95–102. Vrt. Waltz 1995[1993], s. 42.

muodostaa todellisen sotilaallisen uhan. Sen sijaan moninapaisessa järjestelmässä turvallisuusuhan arvioiminen on vaikeampaa, koska suurvaltoja on useita ja viholliset ja liittolaiset vaihtuvat. Tämän seurauksena suurvaltojen erheelliset käsitykset vastustajan sotilaallisesta voimasta, sen liittolaisten lukumäärästä ja liiton kokonaisvoimasta ovat yleisempiä. Erityisesti liittokuntien joustavuus moninapaisessa järjestelmässä suurentaa ongelmaa. Sen sijaan bipolaarisuus helpottaa vastapuolen sotilaallisen voiman suuruuden arviointia. Kaksinapaisessa järjestelmässä vallitsee karkea voimatasapaino, joka vähentää suurvaltojen toisiaan kohtaan tuntemaa pelkoa ja myös sodan todennäköisyyttä. Mitä enemmän suurvaltoja järjestelmässä on, sitä epätasaisemmin valta on todennäköisesti jakautunut ja sitä parempi kyky voimakkaimmalla suurvallalla on käyttää sotilaallista voimaa valtapolitiikkansa välineenä.³¹

Tärkein selittävä tekijä kaksinapaisen järjestelmän vakaudelle on kuitenkin se, että siinä voimatasapainon ylläpitäminen tapahtuu sisäisen tasapainottamisen kautta. Oman sotilaallisen voiman vahvistaminen on liittoihin verrattuna luotettavampi keino muodostaa voimatasapaino. Kaksinapaisessa järjestelmässä suurvallat eivät voi myöskään siirtää vastuuta tasapainottamisesta toisille suurvalloille, vaan niiden täytyy omin toimin rajoittaa toisen suurvallan valta- ja hegemoniapyrkimyksiä. Sen sijaan moninapaisessa järjestelmässä tasapainottaminen tapahtuu pääasiassa ulkoisesti eli liittojen kautta. Liittoihin perustuvan voimatasapainon pelotevaikutus on vähemmän uskottava, koska liittojen yhtenäisyys sodan aikana on aina epävarmaa. Moninapaisessa järjestelmässä suurvallat myös pyrkivät siirtämään vastuun tasapainottamisesta muiden suurvaltojen harteille. Ne saattavat myös pysyttäytyä sodan ulkopuolella toivoen, että sodan osapuolet sitoutuvat pitkään ja kuluttavaan sotaan, jolloin niiden oma valta-asema suhteessa sodan osapuoliin kasvaa.³² Lisäksi kaksinapaisessa järjestelmässä suurvaltojen välillä on vähemmän potentiaalisia konflikteja ja niitä on helpompi hallita kuin moninapaisessa järjestelmässä. Suurvallat myös oppivat ymmärtämään toistensa ratkaisuja ja hyväksymään käyttäytymisen sanattomat säännöt³³. Kaksinapaisessa järjestelmässä suurvaltojen on vaikeampi ryhtyä sotaan pieniä valtioita vastaan, koska suurin osa näistä valtioista on lii-

³¹ Mearsheimer 2001b, s. 338–344 ja 346–347; Mearsheimer 1995[1990], s. 86–92; Waltz 1979, s. 136, 138, 162–172 ja 193; Waltz 2000b, s. 5–6 ja Waltz 1989, s. 44–48. Ks. myös Jervis 1999[1997], s. 110–112 ja 117–118. Vrt. Little 2007a, s. 195–209.

³² Mearsheimer 1995[1990], s. 86–92 ja Jervis 1999[1997], s. 110–112 ja 117–118. Vrt. Little 2007a, s. 195–209. Vastuunsiirto on yleistä liittopolitiikassa. Ks. lisää esim. Posen 1984.

³³ Kaksinapaisessa järjestelmässä suurvaltojen välille muodostuu ns. *sanattomia sääntöjä* (*tacit rules*), joita ne käyttävät kriisien eskaloitumisen estämiseksi. Kylmän sodan aikana Yhdysvalloilla ja Neuvostoliitolla oli kolmenlaisia sanattomia sääntöjä. Ensinnäkin ne olivat tietoisia toistensa etupiireistä Itä-Euroopassa ja Keski-Amerikassa. Toiseksi toinen suurvalta seurasi sivusta, kun jompikumpi suurvalloista teki sotilaallisen intervention oman etupiirinsä ulkopuolelle. Kolmanneksi Yhdysvallat ja Neuvostoliitto pyrkivät alueellisissa konflikteissa hiljaiseen yhteistyöhön. Berliinin kriisit ja Kuuban ohjuskriisi ovat esimerkkejä tästä suurvaltojen käyttäytymismallista. Ks. B. Miller 2002[1995], s. 42–45, 58–80, 82–83 ja 87–88 ja B. Miller 1996, s. 309–315, 326–332 ja 356–357. Ks. lisää esim. Allison & Williams 1990, s. 249–257; George 1990, s. 112–113; George et al. 1988, s. 583–585 ja Gaddis 1986, s. 132–140.

tossa jommankumman suurvallan kanssa tai ne ovat sen vasalleja. Suurvallat eivät myöskään salli pienten valtioiden sotia keskenään sodan eskalaation pelossa. Sen sijaan moninapaisessa järjestelmässä pienet valtiot eivät ole yhtä tiukasti sidoksissa suurvaltoihin, mikä lisää sotien ja samalla myös suurvaltakonfliktin vaaraa. Moninapaisen järjestelmän vaarallisuutta lisää se, että liittolaiset saattavat vetää toisensa sotaan (*chain-ganging*). Kahden suurvallan välinen konflikti eskaloituu suursodaksi, koska kummankaan suurvallan liittolainen ei uskalla hylätä liittolaistaan, jonka tappio sodassa merkitsisi voimatasapainon kaatumista. Tasapainon säilymisen takia suurvallat ovat moninapaisessa järjestelmässä riippuvaisempia liittolaisistaan ja pyrkivät siksi myös suojelemaan ja tukemaan niitä, kuten esimerkiksi ensimmäisessä maailmansodassa³⁴. Sen sijaan bipolaarisessa järjestelmässä suurvallat eivät todennäköisesti salli pienempien liittolaistensa vetää itseään mukaan suursotaan, koska pienen valtion menettäminen ei kaada suurvaltojen välistä voimatasapainoa.³⁵

Mearsheimerin mukaan erityisen vaarallinen on tasapainoton moninapainen järjestelmä, jossa suurvaltojen välistä voimatasapainoa ei enää ole, koska yhdestä suurvallasta on tullut potentiaalinen hegemoni. Potentiaalinen hegemoni ei ole vielä saavuttanut hegemoniaa, mutta sillä on jo sotilaallinen kyky siihen. Tällainen potentiaalinen hegemoni herättää muissa suurvalloissa pelkoa. Pelosta johtuen jotkut – eivät siis välttämättä kaikki – suurvallat muodostavat tasapainottavan liiton, jolloin puolestaan potentiaalinen hegemoni tuntee olonsa uhatuksi ja pyrkii lisäämään sotilaallista voimaansa. Tämän johdosta muiden suurvaltojen on taas pakko pyrkiä vahvistamaan turvallisuuttaan. Suurvaltojen sotilaallisen voiman lisäämisestä, siis voiman tasapainottamistoimenpiteistä, syntyy turvallisuusdilemman kaltainen vaikeasti kontrolloitavissa oleva pelon spiraali, jonka seurauksena sodan todennäköisyys kasvaa. Esimerkiksi Ranskan vallankumoussotien ja kylmän sodan välisellä ajanjaksolla kansainvälinen järjestelmä oli kolme kertaa tasapainoton moninapainen järjestelmä: vuosina 1793–1815, 1903–18 ja 1939–45. Näissä kaikissa tapauksissa suurvaltojen välisen voimasuhteen epätasapaino johti hegemoniasotaan. Vastaavasti myös kaksinapainen järjestelmä saattaa johtaa tasapainottomaan kaksinapaiseen järjestelmään, jos toisen suurvallan vallan määrä kasvaa huomattavasti suuremmaksi kuin toisen. Mearsheimerin mukaan tällainen järjestelmä on hyvin epävakaa ja lyhytaikainen, koska voimakkaampi suurvalta käyttää valta-asemaansa hyväkseen saavuttaakseen hegemonian.³⁶

³⁴ Kun Itävalta julisti sodan Serbialle heinäkuun lopussa 1914, Venäjä määräsi liikekannallepanon. Tämän seurauksena myös Saksa määräsi liikekannallepanon ja julisti sodan ensin Venäjälle ja sitten Ranskalle elokuun alussa. Saksan hyökkäys Ranskaan johti siihen, että Britannia julisti sodan Saksalle. Heti tämän perään Itävalta julisti sodan Venäjälle ja Ranska ja Britannia puolestaan Itävallalle. Näin suurvaltojen liittosuhteet vetivät ne ensimmäiseen maailmansotaan. Japani liittyi ympärysvaltojen puolelle heti elokuussa 1914, Italia touokuussa 1915 ja Yhdysvallat huhtikuussa 1917.

³⁵ Mearsheimer 2001b, s. 338–344 ja 346–347; Mearsheimer 1995[1990], s. 86–92 ja Waltz 1979, s. 136, 138, 162–172 ja 193. Ks. myös Jervis 1999[1997], s. 110–112 ja 117–118 ja Christensen & Snyder 1990. Vrt. Little 2007a, s. 195–209.

³⁶ Mearsheimer 2001b, s. 44–45, 335–338 ja 344–346. Tasapainottomasta moninapaisesta järjestelmästä (*unbalanced multipolar system*) voidaan käyttää myös nimitystä uni-

Rakenteellisen realismin näkemys bipolaarisen järjestelmän vakaudesta eroaa klassisen realismin ajattelusta, jonka mukaan moninapainen järjestelmä on kaksinapaista järjestelmää vakaampi, koska siinä voimatasapainon luominen ja ylläpitäminen on helpompaa joustavien liittojen avulla. Klassisen realismin mukaan kaksinapainen järjestelmä on epävakaata järjestelmä, koska kahden suurvallan välisen voimatasapainon muuttuminen toisen eduksi johtaa ratkaisevaan voimaeroon suurvaltojen välillä, kun suurvalta ei voi liittoutumalla pienten valtioiden kanssa palauttaa voimatasapainoa.³⁷ Näkemys bipolaarisen järjestelmän vakaudesta johtuukin Copelandin mukaan rakenteellisen realismin teorioiden staattisesta luonteesta. Kun otetaan huomioon suurvaltojen vallan määrässä ja voimasuhteessa tapahtuvat muutokset, havaitaan bipolaarisen järjestelmän olevan epävakaampi kuin multipolaarinen järjestelmä. Copelandin teorian (*Dynamic differentials theory*) mukaan kaikissa kansainvälisissä järjestelmissä suursodan aloittaa todennäköisimmin sotilaallisesti voimakkain suurvalta, joka havaitsee kansallisten valtaresurssiensa ja samalla suhteellisen valta-asemansa olevan väistämättömästi laskussa. Suursodan syttymisen vaara on kuitenkin suurempi kaksinapaisessa järjestelmässä. Moninapaisessa järjestelmässä suurvallan lasku johtaa suurvaltasotaan vain, jos laskeva suurvalta on sotilaallisesti ylivoimainen, koska sodassa sitä vastassa olisi useita suurvaltoja. Sen sijaan kaksinapaisessa järjestelmässä suurvaltojen välinen sota saattaa sytyä joko silloin, kun laskevalla suurvallalla on yhä ylivoima, tai yhtälailla silloin, kun suurvallat ovat tasavahvoja, koska laskevalla suurvallalla on vain yksi vastustaja suursodassa.³⁸

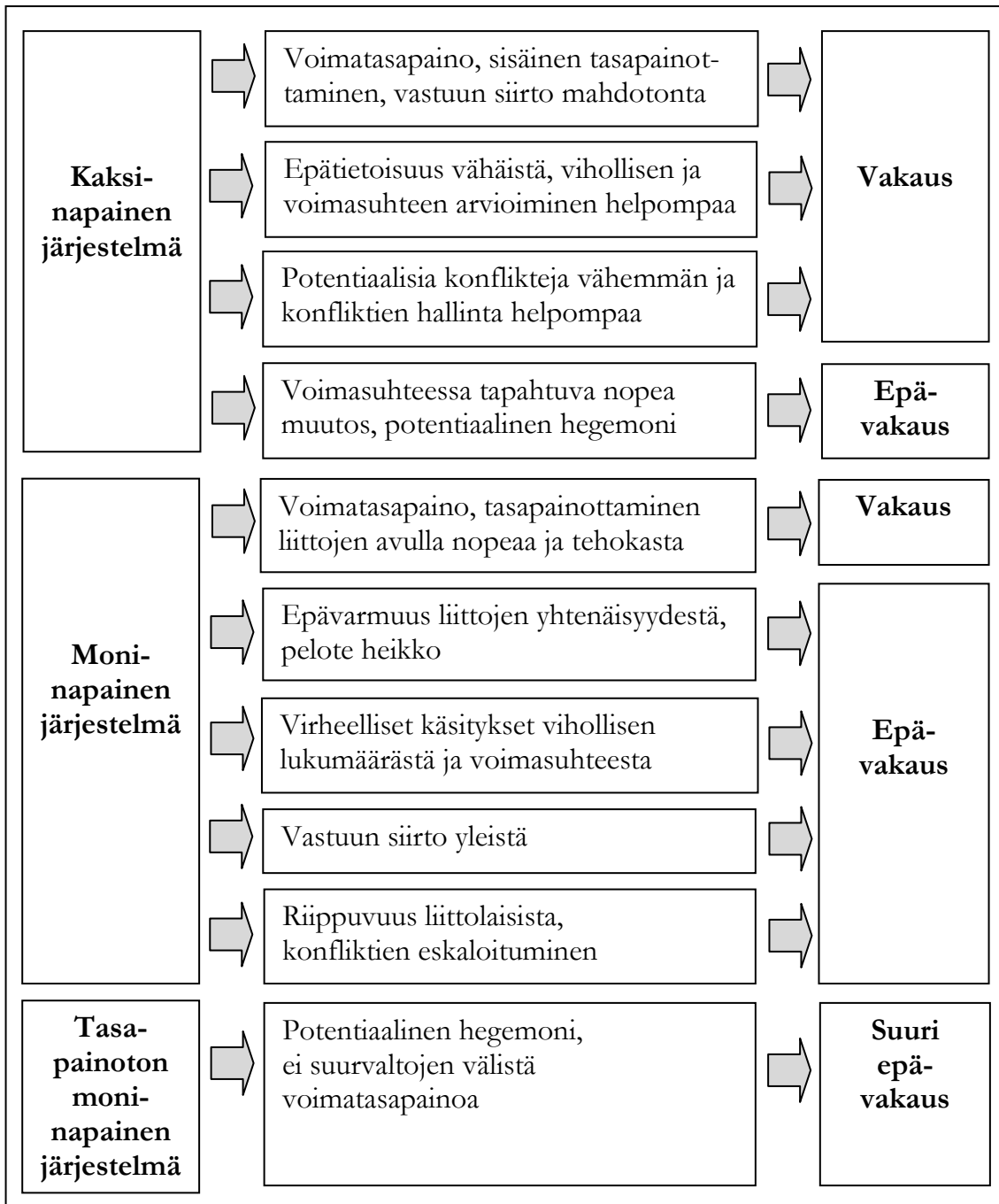
Kuviossa 7 esitetään realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli siitä, millä tavalla kaksi- ja moninapainen järjestelmä voivat joko vahvistaa tai horjuttaa alueellista vakautta. Kaikissa tässä tutkimuksessa rakennetuissa teoreettisissa selitysmalleissa *vakaudella* viitataan suurvaltojen väliseen rauhaan. Jos selittävä tekijä johtaa vakauteen, se siis vahvistaa suurvaltojen välistä rauhaa, mutta ei kuitenkaan tee niiden välisestä sodasta mahdotonta. Tällaisessa suurvaltojen välisessä rauhassa on kuitenkin enemmän piirteitä lämpimästä kuin kylmästä rauhasta. Kun *vakaus heikkenee*, suurvaltojen välisen sodan mahdollisuus lisääntyy, vaikkakin järjestelmä on edelleen periaatteessa vakaa. Tällaisessa tilanteessa suurvaltasuhteissa on siirrytty kylmän rauhan aikaan. Epävakaas on vakauden vastakohta eli se viittaa siis suurvaltojen väliseen sotaan. Vakauden tavoin tutkimuksessa on erotettu myös kaksi epävakauden astetta. *Epävakaudella* tarkoitetaan sekä kylmän sodan aikaa, jolloin suurvaltojen välillä on välittömän sodan vaara, että varsinaista suurvaltojen välistä sotaa. *Suuri epävakaas* viittaa puolestaan kaikkien alueen suurvaltojen väliseen suursotaan, jolloin koko alueellinen järjestelmä on erittäin epävakaata.

multipolaarinen järjestelmä, koska se on yksi- ja moninapaisen järjestelmän välimuoto. Samuel Huntingtonin mukaan tällaisessa järjestelmässä on yksi supervalta ja useita merkittäviä suurvaltoja. Huntington 1999, s. 35–49.

³⁷ Morgenthau 1960[1948], s. 167–226 ja 346–364 ja Gulick 1967[1955], s. 3–91.

³⁸ Ks. Copeland 2000b, s. 2–5, 15–17, 20–21 ja 54–55; Copeland 1996, s. 30–32, 47–51, 54–55 ja 86–87 ja Copeland 2012, s. 49–51 ja 54–73.

Kuvio 7: Kaksi- ja moninapaisen järjestelmän vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät



Uusklassinen realisti Randall Schweller pitää tripolaarista kansainvälistä järjestelmää kaikkein epävakaimpana järjestelmänä, koska siinä suurvaltojen on vaikea muodostaa voimatasapainoa.³⁹ Tripolaarisen järjestelmän vaarallisuus verrattuna multipolaariseen järjestelmään käy ilmi, kun tarkastellaan tilannetta, jossa suurvallat ovat tasavahvuiset eikä yksikään niistä voi pysyä sodassa puolueettomana tai tasapainottajana. Voimatasapaino voi muodostua vain, jos järjestelmässä on parillinen määrä suurvaltoja. Jos suurvaltoja on pariton määrä,

³⁹ Schweller 1998, s. 39–58. Myös hegemonisen realistin Gilpin mukaan kolminapainen järjestelmä on erittäin epävakaa. Ks. Gilpin 1981, s. 235.

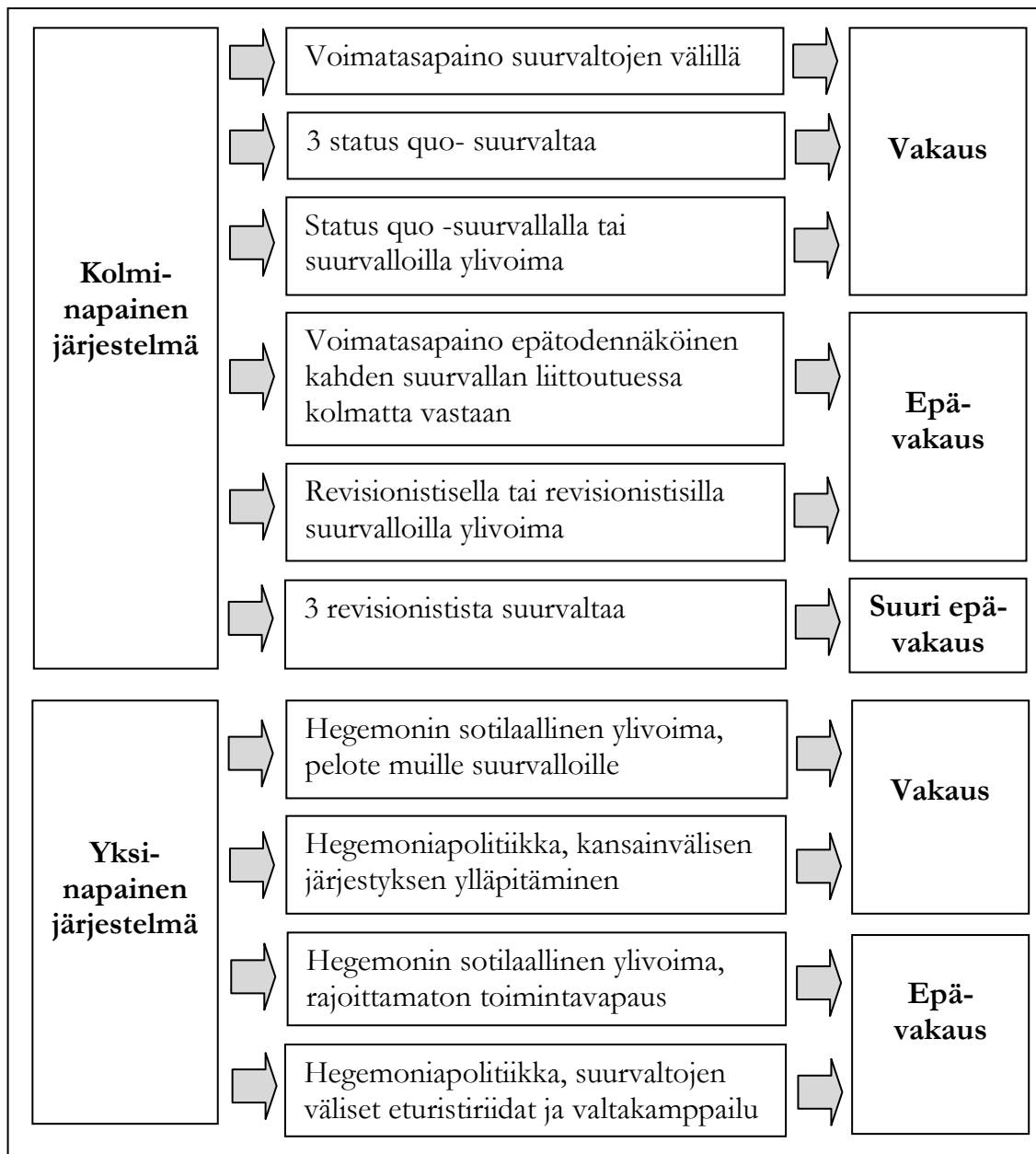
voimatasapaino ei ole mahdollinen. Toisin sanoen esimerkiksi viisi- tai kolminapaisessa järjestelmässä ei voi syntyä voimatasapainoa. Kolminapainen järjestelmä on kuitenkin epävakaampi kuin viisinapainen järjestelmä, koska mitä vähemmän suurvaltoja järjestelmässä on, sitä suuremmat voimaerot syntyvät liittoutumisen myötä. Viisinapaisessa järjestelmässä kolmen suurvallan sotilaallinen voima kahteen suurvaltaan verrattuna on 3:2 eli liittokunnalla on 33 prosentin ylivoima. Sen sijaan kolminapaisessa järjestelmässä kahden suurvallan voimasuhde yhteen suurvaltaan on 2:1. Kahden suurvallan sotilaallisen voiman määrä on 50 prosenttia suurempi kuin yksittäisen suurvallan voiman määrä. Kolminapaisessa järjestelmässä suurvaltojen välinen valtakamppailu on voimakasta. Suurvallat pyrkivät liittoutumaan toisen suurvallan kanssa kolmatta vastaan ja samalla estämään niitä itseään vastaan suunnatun liiton muodostamisen, koska kahden suurvallan liitto merkitsee väistämättä kolmannen suurvallan tappiota suursodassa.⁴⁰

Kolminapaisen kansainvälisen järjestelmän vakaus riippuu Schwellerin mukaan siitä, koostuuko järjestelmä status quo vai revisionistisista suurvalloista. Vakain kolminapainen järjestelmä koostuu kolmesta status quo -suurvallasta, joiden kaikkien intressinä on status quon säilyttäminen. Sota näiden suurvaltojen välillä on kuitenkin mahdollinen turvallisuudilemman vuoksi. Jos kolminapaisessa järjestelmässä on kaksi status quo- ja yksi revisionistinen suurvalta, järjestelmä on suhteellisen vakaa. Status quo -suurvalloilla ei ole kannustinta aloittaa suursotaa, koska ne ovat tyytyväisiä valta-asemaansa. Revisionistisen suurvallan ei myöskään kannata aloittaa sotaa, koska se todennäköisesti häviäisi sen kahdelle status quo -suurvallalle. Sen sijaan jos järjestelmässä on kaksi revisionistista suurvaltaa, järjestelmä on epävakaa, koska ne pyrkivät lisäämään valtaansa status quo -suurvallan kustannuksella. Tämä tilanne johtaa todennäköisesti bipolaariseen järjestelmään, jossa vallitsee voimakas valtakamppailu kahden revisionistisen suurvallan välillä. Edes status quo -suurvallan edullinen maantieteellinen sijainti kaukana revisionistisista suurvalloista ei lisää kansainvälisen järjestelmän vakautta, koska lähekkäin sijaitsevat revisionistiset suurvallat ajautuvat todennäköisesti keskinäiseen aseelliseen konfliktiin. Kolminapainen järjestelmä saattaa koostua myös kolmesta revisionistisesta suurvallasta. Silloin kahden suurvallan liittoutuminen merkitsee erittäin räjähdysherkkää kansainvälispoliittista tilannetta, joka todennäköisesti johtaa kolmannen suurvallan tappioon. Pelkästään revisionistista suurvalloista koostuva kolminapainen järjestelmä on kaikkein epävakain.⁴¹

⁴⁰ Schweller 1998, s. 41–44.

⁴¹ Schweller 1998, s. 45–46 ja 48–56.

Kuvio 8: Kolminapaisen ja yksinapaisen järjestelmän vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät



Schwellerin intressien tasapaino -teorian mukaan kolminapaisen järjestelmän, niin kuin muidenkin kansainvälisten järjestelmien, vakaus riippuu myös status quo ja revisionististen suurvaltojen voimasuhteesta.⁴² Tripolaarinen järjestelmä on epävakaa etenkin, jos revisionistisen suurvallan sotilaallinen voima on suurempi kuin kahden status quo -suurvallan tai jos kahden revisionistisen suurvallan yhteenlaskettu sotilaallinen voima on suurempi kuin yhden

⁴² Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton muodostama kylmän sodan ajan kaksinapainen järjestelmä koostui status quo ja revisionistisesta suurvallasta. Järjestelmä olisi ollut vakaampi, jos se olisi koostunut kahdesta status quo -suurvallasta, Yhdysvalloista ja Britanniasta. Sen sijaan Saksan ja Neuvostoliiton muodostama kaksinapainen järjestelmä olisi ollut vaarallinen ja todennäköisesti johtanut kahden revisionistisen suurvallan väliseen avoimeen sotaan. Ks. Schweller 1998, s. 9, 19–21 ja 188–189.

status quo -suurvallan. Järjestelmän vakaus perustuu siis siihen, onko status quo -suurvalloilla ylivoimaa vai ei. Toisaalta kolminapainen järjestelmä saattaa myös olla epävakaa, vaikka kaksi status quo -suurvaltaa olisivat yhdessä voimakkaammat kuin revisionistinen suurvalta, koska ne saattavat puolustuksellisista syistä ryhtyä ennaltaehkäisevään sotaan revisionistista suurvaltaa vastaan. Riippumatta suurvaltojen erilaisista päämääristä kolminapainen järjestelmä on suhteellisen vakaa silloin, kun yhden suurvallan sotilaallinen voima on yhtä suuri kuin kahden muun suurvallan yhteenlaskettu voiman määrä.⁴³ *Kuviossa 8* on esitetty teoreettinen selitysmalli niistä tekijöistä, jotka realismin mukaan lisäävät ja horjuttavat kolminapaisen järjestelmän vakautta. Kuvioon on koottu myös yksinapaiseen järjestelmään liittyvät vakautta lisäävät ja horjuttavat tekijät voimatasapainokoulukunnan näkökulmasta tarkasteltuna.

Suurvaltojen väliset voimasuhteet ennen toista maailmansotaa ovat Schwellerin mukaan esimerkki kolminapaisesta järjestelmästä. Vuonna 1938 ensimmäisen tason suurvaltoja olivat ainoastaan Neuvostoliitto, Yhdysvallat ja Saksa. Sen sijaan Britannia, Japani, Ranska ja Italia olivat jo heikentyneet toisen tason suurvalloiksi. Kolminapaisen järjestelmän teki erityisen epävakaaksi se, että Saksa ja Neuvostoliitto olivat revisionistisia suurvaltoja ja ainoastaan Yhdysvallat oli status quo -suurvalta. Lisäksi toisen tason suurvalloista Japani ja Italia olivat revisionistisia suurvaltoja ja Britannia ja Ranska status quo -suurvaltoja. Näin ollen revisionistisilla suurvalloilla oli ylivoima suhteessa status quo -suurvaltoihin. Toisaalta ensimmäisen tason suurvallat olivat karkeasti tasavahvuiset. Kun Saksa joutui taistelemaan toisessa maailmansodassa samanaikaisesti sekä Neuvostoliittoa että Yhdysvaltoja vastaan, sen tappio oli väistämätön.⁴⁴

4.2 Euroopan voimatasapainojärjestelmä suurvaltojen voimasuhdeanalyysin näkökulmasta

Hegemonisen realistin Wohlforthin mukaan nykyinen kansainvälinen järjestelmä ei ole ainoastaan Yhdysvaltojen johtama unipolaarinen järjestelmä, vaan Yhdysvallat on niin ylivoimainen muihin suurvaltoihin verrattuna, että ne eivät kykene yksin eivätkä edes yhdessä muodostamaan voimatasapainoa Yhdysvalloille.⁴⁵ Wohlforthin näkemys tarkoittaa käytännössä sitä, että Euroopassa eikä koko maailmassa ole Yhdysvaltojen lisäksi toista ensimmäisen tason suurvaltaa. Rakenteellinen realisti Mearsheimer kiistää tämän näkemyksen. Hänen mukaansa Euroopan voimatasapainojärjestelmä koostuu kahdesta ensimmäisen tason suurvallasta, Yhdysvalloista ja Venäjistä. Euroopan alueellinen järjestelmä on näin ollen kaksinapainen. Aasiassa on puolestaan kolmen suurvallan, Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltojen, muodostama kolminapainen järjestel-

⁴³ Schweller 1998, s. 39–58, 83–84 ja 89–91; Schweller 1995[1994], s. 276 ja 282–283 ja Schweller 1996, s. 121.

⁴⁴ Schweller 1998, s. 26–38, 187–188 ja 191–198. Ks. myös Schweller 1993. Ks. Saksan strategiasta ja kolminapaisesta maailmansodasta lisää Schweller 1998, s. 93–182.

⁴⁵ Wohlforth 1999.

mä.⁴⁶ Toisen rakenteellisen realistin Adrian Hyde-Pricen näkemyksen mukaan Euroopan alueellinen järjestelmä on moninapainen. Se koostuu neljästä alueellisesta suurvallasta eli Venäjästä, Saksasta, Ranskasta ja Britanniaista sekä yhdestä alueen ulkopuolisesta, maailmanlaajuisesta suurvallasta Yhdysvalloista.⁴⁷

Nämä realistien erilaiset näkemykset Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteesta osoittavat, että realismista puuttuvat yhtenäiset suurvaltakriteerit ja indikaattorit, joiden avulla vallan määrä mitataan. Tästä johtuen tässä luvussa pyritään aikaisempaa tutkimusta täsmällisemmin määrittämään ensin näkin, mistä kansallisista valtaresursseista suurvallan valta ylipäätään koostuu ja mikä painoarvo kullakin vallan osatekijällä on, ja toiseksi tarkemmat materiaaliset indikaattorit suurvaltojen vallan, siis kokonaisvallan ja vallan osatekijöiden, määrän mittaamiseksi. Lisäksi voimatasapainojärjestelmän rakenteen määrittäminen edellyttää myös yksiselitteisiä kriteerejä sille, millä perusteella yksittäinen valtio ylipäätään voidaan luokitella suurvallaksi ja millä perusteella nämä suurvallat voidaan jakaa edelleen joko todelliseksi tai potentiaaliseksi ensimmäisen tai toisen tason suurvallaksi sekä millä perusteella yksittäisen ensimmäisen tason suurvallan voidaan väittää olevan joko todellinen tai potentiaalinen hegemoni. Näihin indikaattoreihin ja kriteereihin perustuen tässä luvussa tehdään kolme voimasuhdeanalyysiä, joiden avulla pyritään selvittämään Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne kylmän sodan jälkeen. Suurvaltojen lukumäärästä ja voimasuhteesta riippuen Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne voi olla moninapainen, kolminapainen, kaksinapainen tai yksinapainen.

Ensimmäisessä voimasuhdeanalyysissä selvitetään, minkälainen kansainvälisen järjestelmän rakenne on, toisin sanoen kuinka monta ensimmäisen tason suurvaltaa maailmassa on. Tämä on tärkeä kysymys myös Euroopan voimatasapainojärjestelmän kannalta, koska käytännössä vain ensimmäisen tason suurvalloilla on kyky toimia maailmanlaajuisina suurvaltoina ja kyky vaikuttaa myös Euroopan vakauteen. Toisaalta mitä useampi eurooppalaisista suurvalloista on maailmanlaajuinen, ensimmäisen tason suurvalta, sitä todennäköisemmin suurvaltojen väliset alueelliset konfliktit Euroopan ulkopuolella heijastuvat myös Euroopan vakauteen.⁴⁸ Toisessa voimasuhdeanalyysissä selvitetään, kuinka monta ensimmäisen ja toisen tason suurvaltaa Euroopassa on ja minkälainen Euroopan alueellinen rakenne on ilman alueen ulkopuolisia suurvaltoja. Alueen ulkopuolisilla ensimmäisen tason suurvalloilla on aina strateginen valinnanvapaus. Ne voivat intressiensä mukaisesti joko toimia Euroopan voimatasapainojärjestelmän tasapainottajina tai pysyttäytyä Euroopan valta- ja turvallisuuskamppailun ulkopuolella. Toisaalta tämä voimasuhdeanalyysi auttaa selittämään sitä, mikä merkitys Yhdysvaltojen sotilaallisella sitoutumisella on Euroopan nykyiselle vakaudelle. Se antaa myös viitteen siitä, minkälaiseksi

⁴⁶ Mearsheimer 2006b, s. 113 ja Mearsheimer 2001b. Waltzin näkemyksen mukaan kansainvälinen järjestelmä säilyi Yhdysvaltojen ja Venäjän muodostamana kaksinapaisena järjestelmänä kylmän sodan jälkeen, mutta muuttui Yhdysvaltojen johtamaksi unipolaariseksi järjestelmäksi 2000-luvun alussa. Ks. Waltz 1995[1993] ja Waltz 2000b.

⁴⁷ Hyde-Price 2007.

⁴⁸ Ks. Taulukot 1–3 ja Liite 1, jossa on 26 voimasuhdeanalyysitaulukkoa.

Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne muuttuu, jos Yhdysvaltojen valta-asema laskee ja sen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa päättyy.⁴⁹ Kolmannessa voimasuhdeanalyysissä selvitetään, minkälainen Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne on kylmän sodan jälkeen, kun otetaan huomioon myös ne alueen ulkopuoliset suurvallat, jotka ovat sitoutuneet Euroopan turvallisuusjärjestelmään. Tämä viimeinen voimasuhdeanalyysi kertoo Euroopan nykyisen voimatasapainojärjestelmän todellisen rakenteen.⁵⁰ Tässä luvussa esitellään ainoastaan näiden kolmen voimasuhdeanalyysin johtopäätökset, jotka perustuvat liitteissä 1–3 esitettyihin useisiin voimasuhdeanalyysiin ja dataaineistoon.

4.2.1 Vallan määrä ja suurvaltakriteerit

Realismin mukaan sota näyttää suurvallan vallan määrän ja suursota puolestaan näyttää suurvaltojen välisen todellisen voimasuhteen ja vallanjaon alueellisessa voimatasapainojärjestelmässä.⁵¹ Suurvaltojen rauhan ajan vallan määrän ja niiden välisen voimasuhteen tarkastelu ei sen sijaan ole yksinkertaista, koska vallan käsitettä ei ole täsmällisesti määritelty. Realismissa ei vallitse yksimielisyyttä edes siitä, mistä vallan osatekijöistä suurvallan valta koostuu ja kuinka suurvaltojen vallan määrä mitataan. Tästä syystä sekä kansainvälisen järjestelmän että Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne on nähty eri tavoin kylmän sodan jälkeen. Tämä ristiriitaisuus on seurausta myös siitä, että realismissa vallan osatekijät määritellään ja niitä painotetaan eri tavoin.⁵²

Suurvaltojen lukumäärä ja niiden välinen vallanjako ovat rakenteellisen realistin Waltzin voimatasapainoteoriassa keskeisimmät tekijät, joilla selitetään kansainvälisen järjestelmän vakautta, voimatasapainon toistumista järjestelmätasolla ja suurvaltojen valtapolitiikan pysyviä piirteitä. Waltzin vallan määrittelmä jää yleiselle tasolle ja osittain jopa ristiriitaiseksi. Waltzin mukaan valtion

⁴⁹ Ks. Taulukot 4–6 ja Liite 2, jossa on 18 voimasuhdeanalyysitaulukkoa.

⁵⁰ Ks. Taulukot 7–9 ja Liite 3, jossa on 18 voimasuhdeanalyysitaulukkoa.

⁵¹ B. Schmidt 2005, s. 538, 541 ja 547–548; Wohlforth 1993, s. 3–4 ja 100; Walt 1991b; Waltz 1979, s. 113 ja Morgenthau 1960[1948], s. 38. Vrt. Baldwin 2002, s. 178 ja 182–183.

⁵² B. Schmidt 2005, s. 524, 526–529, 532, 536–537, 540–544 ja 548–549 ja Wohlforth 1993, s. 3–4 ja 26–28. Vrt. Waltz 1986c, s. 333 ja Walt 2002b, s. 222. *Klassisen realismin valtakäsitys* on laaja. Morgenthauun mukaan kansakunnan valtaan kuuluvat maantieteelliset tekijät, luonnonvarat, teollinen kapasiteetti, sotilaallinen valmius, väestö, kansanluonne ja kansallinen moraali ulkopolitiikan sisäisenä tukena, diplomatian laatu sekä valtion hallinnon ja päätöksenteon tehokkuus. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 110–148. Organskin mukaan valtion valtaan vaikuttavat maantieteelliset tekijät, resurssit, väestö, taloudellinen kehitys, poliittinen rakenne, diplomaattinen taito ja kansallinen moraali. Näistä tärkeimpinä hän pitää riittävän suurta väestöä, tehokasta poliittista hallintoa ja taloudellista kehitystä. Ks. Organski 1958, s. 116–216. Edward Carr puolestaan määrittelee vallan osatekijöiksi sotilaallisen, taloudellisen ja mielipidevallan. Ks. Carr 2001[1939], s. 102–130. Mielipidevalta viittaa vaikutusvalttaan tai ”pehmeään” valtaan, jota on erityisesti tarkastellut liberalisti Joseph Nye. Nye viittaa pehmeällä vallalla kulttuuriin, ideologiaan ja instituutioihin. Ks. Nye 1990, s. 31–32 ja laajemmin Nye 2004.

valta koostuu väestöstä, alueen koosta, voimavaroista, taloudellisesta kyvystä, sotilaallisesta voimasta sekä poliittisesta vakaudesta ja kyvystä. Vallassa on siis kyse pääasiassa valtion materiaalisista resursseista⁵³. Jokaisen valtion valta koostuu kuitenkin erilaisista osatekijöistä, joiden määrää on vaikea mitata ja verrata. Waltzin näkemyksen mukaan vallan osatekijöitä ei voi punnita erikseen, vaan kansainvälisen järjestelmän rakenne ja valtioiden asema kansainvälisessä valtahierarkiassa määräytyvät niiden kokonaisvallasta.⁵⁴ Suurvalloilla täytyy siis olla riittävät resurssit kaikissa vallan osatekijöissä. Toisaalta Waltz painottaa myös sitä, että kansainvälisessä politiikassa sotilaallinen voima ei ole vain *ultima ratio*, siis valtapolitiikan viimeinen, vaan tärkein ja pysyvin keino.⁵⁵ Waltz näyttää siis käytännössä katsovan, että valta kansainvälisessä politiikassa on sama kuin valtion sotilaallinen voima. Waltz ei kuitenkaan missään vaiheessa määrittele tarkkoja kriteerejä sille, miten valtion vallan määrä voidaan mitata ja kuinka paljon valtaa valtiolla pitää olla, jotta se voidaan luokitella suurvallaksi.

Mearsheimer pyrkii määrittelemään Waltzia täsmällisemmin suurvaltojen vallan osatekijät ja vallan määrän arviointikriteerit. Mearsheimerin vallan määritelmä perustuu puhtaasti materiaalsiin tekijöihin, jolloin suurvallan vallan määrä on helpommin mitattavissa. Mearsheimer jakaa vallan todelliseen ja potentiaaliseen voimaan. Suurvallan todellinen voima on sen sotilaallinen voima, koska suurvallalla täytyy olla kyky puolustautua minkä tahansa suurvallan sotilaallista hyökkäystä vastaan. Sotilaallinen voima koostuu maa-, meri- ja ilmapuimista sekä ydinaseista. Näistä sotilaallisen voiman osatekijöistä Mearsheimer nostaa tärkeimmäksi maavoimat. Suurvallan potentiaalinen voima puolestaan koostuu niistä resursseista, joita tarvitaan sotilaallisen voiman rakentamisessa. Mearsheimer korostaa sitä, että ilman riittävää väestöä ja vahvaa taloutta valtio ei kykene nousemaan suurvallaksi eikä suurvalta kykene säilyttämään suurvalta-asemaansa.⁵⁶ Mearsheimerin määritelmä vallasta on lähellä realismin perinteistä voimatasapainokoulukuntaa, joka korostaa nimenomaan suurvaltojen sotilaallisen voiman määrän merkitystä valta-aseman määrittävänä tekijänä. Realismin ajattelussa voimatasapainolla viitataan siis suurvaltojen sotilaallisten kykyjen tasapainoon joko kansainvälisessä tai alueellisessa järjestelmässä. Tasapainottamisessa on puolestaan kyse ensisijassa kovasta tasapainottamisesta, toisin sanoen siitä, että suurvalta lisää sotilaallista voimaansa joko sisäisin toimenpitein tai liittoutumalla muiden suurvaltojen kanssa.⁵⁷

Hegemoninen realismi tarkastelee kansainvälistä järjestelmää ja politiikkaa hegemonin näkökulmasta. Kansainvälinen järjestys perustuu hegemonin voittoon viimeisimmässä suursodassa ja kansainvälisen järjestelmän vakaus puolestaan sen sotilaalliseen ylivoimaan. Näin myös hegemonisen realismin

⁵³ Vallan osatekijöistä poliittinen vakaus ja kyky eivät ole materiaalisia tekijöitä. Vrt. Wohlforth 2003, s. 253.

⁵⁴ Waltz 1979, s. 97–98, 129–131 ja 192. Vrt. Waltz 1995[1993], s. 50–51.

⁵⁵ Waltz 1979, s. 113.

⁵⁶ Mearsheimer 2001b, s. 43, 55–137 ja 380–384.

⁵⁷ Ks. voimatasapainoteoriasta esim. Morgenthau 1960[1948] ja Gulick 1967[1955]. Ks. myös Paul 2004, s. 2–8 ja 11–17; C. Elman 2003, s. 7–17 ja Levy 2003.

mukaan sotilaallinen voima on tärkein osatekijä määrittäessä suurvallan vallan määrä. Gilpinin mukaan suurvallan valta koostuu sotilaallisesta, taloudellisesta ja teknologisesta kyvystä.⁵⁸ Myös Wohlforthin näkemys unipolaarisesta järjestelmästä kylmän sodan jälkeen perustuu Yhdysvaltojen määrälliseen ja laadulliseen ylivoimaan juuri näissä kolmessa vallan osatekijässä.⁵⁹ Hegemoninen realismi pyrkii selittämään myös kansainvälisessä järjestelmässä tapahtuvia muutoksia, jotka ovat seurausta suurvaltojen välisessä vallanjaossa tapahtuvista muutoksista. Muutos suurvallan taloudellisessa ja teknologisessa kyvyssä saa aikaan muutoksen suurvaltojen välisessä sotilaallisessa voimasuhteessa, joka heijastuu kansainväliseen järjestelmään sen vakautta heikentäen.⁶⁰ Erityisesti hegemonisessa vallansiihtymäteoriassa painotetaan näiden kolmen vallan osatekijän lisäksi suurvallan väestön määrää ja poliittista kykyä siirtää kansalliset voimavarat valtopoliittisiin päämääriin.⁶¹

Suurvallan valta on uusklassisen realistin Stephen Waltin mukaan yksi tekijä turvallisuusuhan taustalla. Walt väittää uhkatasapainoteoriassaan, että suurvallat eivät aina pyri liittoutumalla tasapainottamaan voimakkainta suurvaltaa, vaan sitä suurvaltaa, joka muodostaa niille suurimman turvallisuusuhan. Waltin mukaan suurvallan vallan määrä koostuu väestöstä, taloudellisesta ja teknologisesta kyvystä sekä sotilaallisesta voimasta. Vallan lisäksi uhkaan vaikuttavat myös kolme muuta tekijää, jotka ovat maantieteellinen sijainti, toisten suurvaltojen hyökkäyksellinen kyky ja hyökkäykselliset aiomukset. Näin ollen voidaan sanoa, että käytännössä myös Walt nostaa teoriassaan suurvaltojen sotilaallisen voiman tärkeimmäksi vallan osatekijäksi.⁶² Waltin mukaan Yhdysvaltojen hegemonia kylmän sodan jälkeen perustuu erityisesti sen sotilaalliseen ja taloudelliseen ylivoimaan.⁶³

Toinen uusklassinen realisti Schweller on realisteista ehkä tarkimmin pyrkinyt määrittämään, kuinka suurvallan vallan määrä voidaan mitata. Schweller käyttää suurvaltojen voimasuhdeanalyysissa *Correlates of War (COW)* -projektin tuottamaa dataa⁶⁴. COW-analyysissä suurvallan valta on määritelty sotilaallisen, taloudellisen ja väestöllisen osatekijän avulla. Schwellerin mukaan COW-data antaa luotettavan kuvan suurvaltojen suhteellisesta kyvystä taistella sodassa. Sotilaallinen voima kertoo suoraan suurvallan sen hetkisestä taistelukyvyistä. Taloudellinen voima puolestaan antaa viitteen suurvallan potentiaalisesta kyvystä käydä sotaa. Väestön määrä antaa kuvan suurvallan yleisestä kyvystä käydä sotaa ja säilyttää suurvalta-asema.⁶⁵

⁵⁸ Gilpin 1981, s. 13–15.

⁵⁹ Brooks & Wohlforth 2008, s. 11, 13 ja 27–35 ja Wohlforth 1999, s. 9–18.

⁶⁰ Gilpin 1981, s. 13–15, 23–24, 28–30 ja 186–187.

⁶¹ Tammen et al. 2000, s. 8–9 ja 15–20.

⁶² Walt 1990[1987], s. 5–6, 17, 21–26, 32–33, 263–266 ja 273–276 ja Walt 1995[1985], s. 214–218, 238–240 ja 247–248.

⁶³ Walt 2006[2005], s. 31–36.

⁶⁴ *Correlates of War Project* 2010.

⁶⁵ Schweller 1998, s. 26–31. Myös esimerkiksi rakenteelliset realistit Copeland ja Sebastian Rosato sekä hegemoninen realisti Douglas Lemke turvautuvat COW-dataan analysoidessaan suurvaltojen vallan määrää. Ks. Copeland 2000b, s. 21 ja 247–253; Rosato 2011b, s. 54–57 ja Lemke 2004, s. 58–64.

Suurvaltojen välisen voimasuhteen määrittämistä vaikeuttaa se, että suurvalloilla ei välttämättä ole käytettävissään koko vallan määrää eli kaikkia kansallisia valtaresursseja valtapoliittisiin päämääriin, vaan ainoastaan osa niistä.⁶⁶ Tämän takia monet uusklassiset realistit erottavatkin Fareed Zakarian tavoin suurvallan ulkopoliittisen johdon käytettävissä olevat valtaresurssit suurvallan kansallisista kokonaisvaltaresurseista. Suurvaltojen poliittinen kyky mobilisoida kansalliset valtaresurssit valtapoliittisten päämäärien tavoitteluun vaihtelee muun muassa valtion poliittisesta järjestelmästä ja sisäisestä vakaudesta riippuen.⁶⁷ Tämä kansallisten valtaresurssien mobilisoinnin vaikeus selittää Schwellerin mukaan esimerkiksi sen, miksi nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana on esiintynyt suhteellisen vähän suurvaltojen hegemoniapyrkimyksiä. Schwellerin näkemyksen mukaan autokraattisilla suurvalloilla on monesti parempi kyky ottaa kansalliset valtaresurssit laajentumispolitiikan käyttöön etenkin, jos ne ovat omaksuneet nationalistisen poliittisen ideologian.⁶⁸ Näin ollen suurvallan valta koostuu myös ei-materiaalisista osatekijöistä. Niitä on kuitenkin lähes mahdoton mitata ja vertailla, joten tässä tutkimuksessa valta määritellään puhtaasti materiaalisesti ja oletetaan rakenteellisen realismin tavoin, että suurvalloilla on kyky mobilisoida kaikki kansalliset valtaresurssina valtapoliittiseen käyttöön.⁶⁹ Tämä oletamus pitää paikkansa etenkin suursodan aikana ja silloin kun suurvaltaan kohdistuu välitön voimakas turvallisuusuhka. Pelkkien materiaalistien valtaresurssien vertailua puoltaa myös se, että voimasuhdeanalyysin päämäärä on nimenomaan selvittää Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne ja samalla suurvallan kyky taistella suurvaltojen välisessä sodassa ja suursodassa.

Yhteenvedona keskeisimpien realistien materiaalisesta valtakäsityksestä voidaan todeta, että sotilaallinen voima on tärkein suurvallan vallan määrää määrittävä osatekijä. Taloudellinen vahvuus ja väestön määrä ovat kaksi muuta keskeistä vallan osatekijää realismissa. Näiden kolmen vallan osatekijän lisäksi erityisesti hegemoniset realistit painottavat valtion teknologista kykyä yhtenä vallan osatekijänä. Sen sijaan realismissa ei ole yhteisiä indikaattoreita näiden vallan osatekijöiden mittaamiselle ja vertaamiselle. Realismista puuttuvat yhteiset kriteerit myös sille, kuinka yksittäinen valtio määritellään joko pooliksi eli ensimmäisen tason suurvallaksi tai toisen tason suurvallaksi.⁷⁰ Tätä yhteisten vallan indikaattoreiden ja suurvaltakriteerien puuttumista voidaan pitää realismin paradigman heikkoutena.

Tarkkojen vallan määrän ja vallan osatekijöiden indikaattoreiden ja suurvaltakriteerien puuttuminen on johtanut siihen, että realismin sisällä suur-

⁶⁶ Ks. B. Schmidt 2005, s. 538, 541, 543–545 ja 548.

⁶⁷ Taliaferro et al. 2009, s. 37–40; Schweller 2006, s. 13–15 ja Zakaria 1999[1998], s. 33–39.

⁶⁸ Schweller 2009 ja Schweller 2006, s. 20–21 ja 102–130. Schwellerin mukaan esimerkiksi Saksa onnistui fasistisen ideologian (kansallissosialismi) avulla saamaan kansalaisten tuen ja mobilisoimaan materiaaliset resurssit Saksan hegemoniapyrkimykseen toisessa maailmansodassa.

⁶⁹ Taliaferro 2009, s. 206–210.

⁷⁰ Ks. poolin ja suurvallan määrittämisen ongelmasta lisää Buzan & Wæver 2003, s. 30–39 ja Buzan 2004b, s. 31–76.

valtojen lukumäärä on kylmän sodan jälkeen nähty erilaisena. Polariteetti viittaa realismissa suurvaltojen, ja nimenomaan ensimmäisen tason suurvaltojen, lukumäärään maailmassa. Suurvaltojen väliset liitot eivät ole pooleja. Esimerkiksi kansainvälisen järjestelmän rakenne ennen ensimmäistä maailmansotaa ei ollut kaksinaapainen vaan moninaapainen.⁷¹ EU ei liioin ole liittovaltio, joten se ei myöskään ole suurvalta realismin näkökulmasta.⁷² Realismissa vallitsee yhteinen näkemys siitä, että Yhdysvallat on ensimmäisen tason suurvalta. Yhdysvaltojen lisäksi maailmassa on kuitenkin myös alueellisia, toisen tason suurvaltoja. Useimpien realistien, kuten esimerkiksi Wohlforthin, Waltzin, Waltin, Schwellerin, Copelandin, Robert Papen ja Douglas Lemken, mukaan maailmassa on kuusi potentiaalista ensimmäisen tason suurvaltaa. Näitä ovat Aasiassa Kiina ja Japani ja Euroopassa puolestaan Venäjä, Saksa, Ranska ja Britannia.⁷³ Euroopan turvallisuusjärjestelmää tutkineet realistit Robert Art, Josef Joffe, Seth Jones, Sebastian Rosato ja Hyde-Price ovat päätyneet Euroopan osalta samaan johtopäätökseen.⁷⁴ Näiden kuuden toisen tason suurvallan lisäksi jotkut realistit, kuten esimerkiksi Christopher Layne, T.V. Paul, Mark Brawley ja Joffe, näkevät myös Intian toisen tason suurvaltana.⁷⁵ Mearsheimerin näkemys poikkeaa vallitsevasta käsityksestä. Hänen mukaansa Venäjä ja Kiina ovat Yhdysvaltojen lisäksi ensimmäisen tason suurvaltoja. Potentiaalisia ensimmäisen tason suurvaltoja ovat puolestaan Mearsheimerin mukaan Saksa,

⁷¹ Realismin mukaan kansainvälisen järjestelmän *polariteettia* eli napaisuutta (*polarity*) ei pidä sekoittaa käsitteeseen *polarisaatio* (*polarization*), jolla tarkoitetaan valtioiden poliittisten suhteiden kärjistymistä ja ajautumista eri liittoihin tai valtioryhmiin. Suurvaltojen välisten liittojen yhtenäisyys ei ole täydellistä. Liitot eivät ole valtioita, eivätkä myöskään siksi pooleja. Kahden liittokunnan muodostaminen ei tee moninaapaisesta järjestelmästä kaksinaapaista. Tämän takia realismin mukaan ensimmäisen maailmansodan aikainen kansainvälinen järjestelmä oli moninaapainen, eikä kaksinaapainen niin kuin polarisaation näkökulmasta voidaan väittää. Ks. Waltz 1979, s. 167; Jervis 1999[1997], s. 112–113 ja Schweller 1998, s. 39 ja 187–188.

⁷² Jos EU:sta tulisi liittovaltio, siitä tulisi realismin näkökulmasta myös ensimmäisen tason suurvalta maailmassa. Ks. esim. Waltz 2000b, s. 30–32; Waltz 1995[1993], s. 67–68 ja Wohlforth 1999, s. 30–32.

⁷³ Brooks & Wohlforth 2008, s. 27–35; Wohlforth 2002, s. 100–108; Wohlforth 1999, s. 9–22; Waltz 2000b, s. 27–39; Waltz 1995[1993], s. 48–74; Walt 2006[2005], s. 34, 109–136, 144–149 ja 187–194; Walt 2002c, s. 124–133; Schweller 1999, s. 37–42 ja 46–48; Schweller 1998, s. 198–201; Copeland 2000b, s. 240–246; Pape 2005b, s. 7–11, 21–25, 32–35 ja 38–45 ja Lemke 2004, s. 58–64.

⁷⁴ Art 2009[1996b]; Art 2004; Joffe 2007[2006], s. 51–63, 162–179, 194–202 ja 210–219; Joffe 2002, s. 172–177; S. Jones 2007; S. Jones 2003; Rosato 2011a, s. 244–255 ja Hyde-Price 2007, s. 67–162.

⁷⁵ Layne 2012b, s. 223, 234 ja 237; Layne 2009b, s. 152–159 ja 162–165; Layne 2006b, s. 147–158; Layne 2004, s. 118–119; Paul 2005, s. 46–47, 53, 56 ja 58–71; Paul 2004, s. 11–22; Brawley 2004, s. 93–97 ja Joffe 2007[2006], s. 211–217. Ks. myös Wohlforth 2004, s. 219–222 ja Tammen et al. 2000, s. 6–7, 42 ja 176–181. Vrt. myös Väyrynen 2006a, s. 13. John Ikenberryn mukaan maailmassa on vain seitsemän suurvaltaa, koska Intia ei ole vielä suurvalta. Ks. Ikenberry 2002b, s. 285. Ks. Intiasta suurvaltana ja alueellisena hegemonina Etelä-Aasiassa lisää esim. Sitaraman 2012; Tellis 2005; Gangoly 2003 ja S. Cohen 2001.

Ranska, Britannia ja Italia Euroopassa sekä Japani Aasiassa.⁷⁶ Näiden edellä mainittujen suurvaltojen vallan määrää ja niiden välistä voimasuhdetta analysoimalla tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, kuinka monta ensimmäisen ja toisen tason suurvaltaa maailmassa ja Euroopassa on sekä minkälainen nykyinen kansainvälisen järjestelmän ja Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne on.

Tässä tutkimuksessa määritettyjen suurvaltakriteerien mukaan suurvallalla pitää olla kyky puolustaa suvereenisuuttaan ja taistella muita suurvaltoja vastaan suursodassa. Jotta suurvalta olisi *ensimmäisen tason suurvalta*, sillä täytyy olla vähintään puolet (50 %) järjestelmän voimakkaimman suurvallan sotilaallisesta voimasta⁷⁷. *Toisen tason suurvallan* täytyy puolestaan kyetä taistelemaan yksittäisen suurvallan hyökkäystä vastaan. Yleisen sotateoreettisen näkemyksen mukaan hyökkääjällä täytyy olla vähintään kolminkertainen ylivoima voittaakseen taistelun⁷⁸. Näin ollen toisen tason suurvallalla täytyy olla vähintään yksi kolmasosa (33,3 %) järjestelmän voimakkaimman suurvallan sotilaallisesta voimasta. *Potentiaalisena ensimmäisen tason suurvaltana* voidaan pitää sellaista suurvaltaa, jolla on vähintään 42 % järjestelmän voimakkaimman suurvallan sotilaallisesta voimasta, koska tällöin suurvallan voiman määrä on lähempänä ensimmäisen tason kuin toisen tason suurvallan voiman määrää. *Potentiaalisella toisen tason suurvallalla* täytyy puolestaan olla vähintään neljäsosa (25 %) järjestelmän voimakkaimman suurvallan sotilaallisesta voimasta. Tällainen suurvalta ei kykene ilman muiden suurvaltojen sotilaallista apua taistelemaan järjestelmän voimakkainta suurvaltaa vastaan, mutta se kykenee taistelemaan yksin vähintään toisen tason suurvaltaa vastaan. Näitä samoja kriteerejä käytetään myös suurvaltojen kokonaisvallan määrän ja vallan eri osatekijöiden vertailussa. Suurvaltojen jaottelu ensimmäisen ja toisen tason suurvaltoihin ei kuitenkaan suoraan kerro sitä, onko kyseinen suurvalta maailmanlaajuinen⁷⁹ vai alueellinen suurvalta. Ensimmäisen tason suurvalloilla on kuitenkin paremmat edellytykset toimia maailmanlaajuisesti. Toisen tason suurvallat ovat ensisijaisesti alueellisia suurvaltoja eikä niillä ole kykyä toimia maailmanlaajuisesti.

Vaikka suurvallan vallan määrä, siis sen kansalliset valtaresurssit, on valtiotason ominaisuus, niin suurvaltojen välinen voimasuhde ja niiden valta-asema ovat, kuten Waltz korostaa, kansainväliseen ja alueelliseen järjestelmätasoon liittyviä ominaisuuksia. Valtion kansalliset valtaresurssit suhteessa kansainvälisen järjestelmän voimakkaimpaan valtioon määrittävät sen, onko valtio suurvalta vai ei. Vastaavasti suurvallan vallan määrä suhteessa kansainvälisen järjestelmän voimakkaimpaan suurvalttaan määrittää sen, onko suurvalta ensimmäisen vai toisen tason suurvalta. Suurvaltojen kansalliset valtaresurssit ja niiden keskinäinen voimasuhde määrittävät siis kansainvälisen järjestelmän

⁷⁶ Mearsheimer 2001b, s. 380–384. Uusklassinen realisti Robert Ross väittää, että Aasiassa vallitsee Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kaksinapainen järjestelmä, koska Venäjä ja Japani ovat ainoastaan toisen tason suurvaltoja. Ks. R. Ross 2004, s. 267–279.

⁷⁷ Vrt. Schweller 1998, s. 17.

⁷⁸ Ks. esim. Mearsheimer 1989.

⁷⁹ Maailmanlaajuisista ensimmäisen tason suurvalloista käytetään monesti termiä *supervalta*. Ks. esim. Buzan 2004, s. 50–56 ja 63–76 ja Huntington 1999.

rakenteen. Suurvallan vallan määrä on kuitenkin riippuvainen myös siitä, kuinka monta suurvaltaa kansainvälisessä järjestelmässä on. Jos teoreettisesti oletetaan, että kaikki suurvallat ovat yhtä voimakkaita, niin kahden suurvallan järjestelmässä kummankin suurvallan vallan määrä on 50 prosenttia kokonaisvallasta kansainvälisessä järjestelmässä. Sen sijaan viiden suurvallan järjestelmässä, jokaisella suurvallalla on 20 prosenttia vallasta. Kun suurvallat eivät todellisuudessa ole yhtä voimakkaita, suurvallan vallan määrä järjestelmätasolla riippuu myös siitä, kuinka paljon valtaa kullakin suurvallalla on. Tämä merkitsee sitä, että jos yhden suurvallan vallan määrä kasvaa, toisten suurvaltojen vallan määrä pienenee. Suurvaltojen vallan yhteenlaskettu määrä on joka tapauksessa aina 100 prosenttia. Vallanjako on siis realismissa järjestelmätason käsite.⁸⁰ Tämän Waltzin näkemyksen pohjalta tutkimuksessa on määritetty seuraavallaiset kriteerit hegemonille ja potentiaaliselle hegemonille. Suurvalta on *hegemoni*, jos sillä on vähintään puolet (50 %) suurvaltojen yhteenlasketusta sotilaallisesta voimasta. Tällöin muut suurvallat eivät edes yhdessä kykene muodostamaan voimatasapainoa hegemonille. *Potentiaalisella hegemonilla* täytyy olla puolestaan vähintään kolmasosa (33,3 %) suurvaltojen yhteenlasketusta sotilaallisesta voimasta.⁸¹ Tutkimuksen voimasuhdeanalyysitaulukoissa luvuissa 4 ja 6 käytetään suurvaltojen osalta seuraavia lyhenteitä: ensimmäisen tason suurvalta (1T), potentiaalinen ensimmäisen tason suurvalta (P1), toisen tason suurvalta (2T), potentiaalinen toisen tason suurvalta (P2), hegemoni (HT) ja potentiaalinen hegemoni (PH).

Kun realismista puuttuvat sekä yhteinen näkemys vallan osatekijöistä että yhteiset suurvaltakriteerit ja vallan osatekijöiden indikaattorit, suurvaltojen voimasuhteeseen perustuvat tutkimustulokset voivat olla hyvinkin erilaisia. Seuraavassa alaluvussa osoitetaan nykyisten joko todellisten tai potentiaalisten ensimmäisen tason suurvaltojen voimasuhdeanalyysin avulla, miten suurvallan vallan määrittäminen joko yksittäiseen valtaresurssiin, sodan korrelaatioon, hegemoniseen realismiin tai voimatasapainokoulukunnan näkemykseen perustuen vaikuttaa ratkaisevasti siihen, minkälaisena kansainvälinen tai alueellinen järjestelmä nähdään. Tässä luvussa pyritään myös määrittämään tarkemmat materiaaliset indikaattorit suurvaltojen vallan osatekijöiden mittaamiseksi ja kriteerit valtion sotilaallisen ja potentiaalisen voiman sekä kokonaisvoiman määrittämiseksi. Nykyisten potentiaalisten suurvaltojen välinen voimasuhdeanalyysi aloitetaan vertaamalla Yhdysvaltojen, Venäjän, Kiinan, Saksan, Britannian, Ranskan, Japanin ja Intian sotilaallista voimaa, koska realismin mukaan sotilaallinen voima on suurvallan vallan tärkein mittari. Tämän jälkeen tutkimuksessa verrataan suurvaltojen potentiaalista voimaa. Näiden kahden voimasuhdeanalyysin, siis sotilaallisen ja potentiaalisen voiman, perustella teh-

⁸⁰ Waltz 1979, s. 97–98 ja 129–131. Vrt. B. Schmidt 2005, s. 538–539 ja Little 2007a, s. 179–185.

⁸¹ Hegemonisten realistien Jack Levyn ja William Thompsonin mukaan suurvallat tasapainottavat potentiaalista hegemonia, joka on mannervalta ja jonka asevoimat ovat vähintään 33 % suurvaltojen yhteenlasketusta sotilaallisesta voimasta. Ks. Levy & Thompson 2005, s. 14–21.

dään puolestaan arvio suurvaltojen kokonaisvoimasta, joka määrittää suurvaltan vallan määrän.

Voimasuhdeanalyysissä verrataan suurvaltojen vallan määrää kuutena vuotena kylmän sodan jälkeen. Näin saadaan trendi suurvallan vallan määrästä kahden vuosikymmenen ajalta, jolloin on mahdollista tehdä johtopäätöksiä siitä, ovatko kyseiset suurvallat nousevia vai laskevia suurvaltoja. Pitkän ajanjakson tarkastelu vähentää mahdollisten tilasto- ja laskentavirheiden merkittävyyttä tutkimuksen johtopäätösten teossa ja antaa luotettavan arvion siitä, mitkä ovat ensimmäisen tason suurvaltoja, ja siitä, onko kansainvälinen ja Euroopan alueellinen voimatasapainojärjestelmä yksi-, kaksi- kolmi- vai moninapainen. Valitut tarkasteluvuodet liittyvät Euroopan tapahtumahistoriaan. Maailmanlaajuisen voimatasapainoanalyysin lukuarvoja voidaan käyttää hyväksi Euroopan voimatasapainojärjestelmään liittyvässä voimasuhdeanalyysissä. Ensimmäinen tarkasteluvuosi on vuosi 1990, jolloin kansainvälinen järjestelmä oli kylmän sodan päättymisestä huolimatta edelleen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton johtama kaksinapainen järjestelmä. Toisaalta Saksan yhdistyminen saman vuoden lokakuussa jo muutti Euroopan voimatasapainojärjestelmää. Vuosi 1995 on valittu toiseksi tarkasteluvuodeksi, koska Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän viimeiset asevoimien joukot olivat silloin kokonaan poistuneet Keski-Euroopasta ja Baltiasta. Lisäksi Yhdysvaltojen johdolla NATO teki sotilaallisen intervention Jugoslavian hajoamissotaan. Vuosi 1999 on valittu kolmanneksi tarkasteluvuodeksi, koska silloin NATO laajentui ensimmäisen kerran itäiseen Keski-Eurooppaan, Puolaan, Tšekkiin ja Unkariin, ja Kosovon sota käytiin Balkanilla läntisten suurvaltojen ja Jugoslavian välillä. Lisäksi Venäjän valta-asema oli heikoimmillaan vuoden 1998 talouskriisin seurauksena. Irakin sota oli merkittävä käännekohta suurvaltapolitiikassa myös Euroopassa, minkä vuoksi vuosi 2003 on valittu neljänneksi tarkasteluvuodeksi. Viides tarkasteluvuosi on vuosi 2007. Suurvaltojen välinen voimasuhde kertoo, kuinka vahva Venäjä oli tehdessään sotilaallisen intervention Georgiaan kesällä 2008. Viimeisen vertailuvuoden 2010 data antaa kuvan nykyisestä kansainvälisen järjestelmän rakenteesta.

4.2.2 Ensimmäisen tason suurvallat maailmassa ja kansainvälisen järjestelmän rakenne

Realismin mukaan kansainvälisessä politiikassa suurvallan todellinen valta on palautettavissa sen sotilaalliseen voimaan, joka koostuu maa-, meri- ja ilmapuolista sekä ydinaseista. Sotilaallisen voiman keskeisyydestä huolimatta realisteilla ei ole yhtenäistä käsitystä siitä, miten suurvallan sotilaallinen voima mitataan. Realismin sisäisen teoreettisen keskustelun pohjalta voidaan kuitenkin erottaa kolme yleisintä tapaa määrittää suurvallan sotilaallinen voima. Näistä ensimmäinen perustuu voimatasapainoteoriaan.⁸² Voimatasapainoajattelun keskeisen idean mukaan suurvallat tasapainottavat sellaista voimakasta suur-

⁸² Ks. lisää esim. Morgenthau 1960[1948], s. 167–223 ja Gulick 1967[1955], s. 3–91.

valtaa, jolla on sotilaallinen kyky saavuttaa hegemonia kansainvälisessä tai alueellisessa järjestelmässä. Euroopan valtiojärjestelmän historiaa pidetään osoituksena voimatasapainomekanismin toimivuudesta. Näin ollen voimatasapainoteoriassa sotilaallisella voimalla viitataan käytännössä suurvallan maavoimiin perustuvien asevoimien kokoon.⁸³ Yksi tapa määrittää nykyisten suurvaltojen sotilaallinen voima onkin verrata pelkästään niiden asevoimien vahvuutta. Realistit eivät kuitenkaan ole määrittäneet tarkasti, tarkoitetaanko asevoimien vahvuudella rauhan ajan vahvuutta vai sodan ajan vahvuutta, jossa mukana ovat myös reservistä liikekannallepanossa perustettavat joukot. Rauhan ajan vahvuus kertoo suurvallan kyvystä tehdä yllätyshyökkäys tai sotilaallinen interventio. Sodan ajan vahvuus puolestaan kertoo enemmän suurvallan kyvystä voittaa suursota. Toinen asevoimien vahvuuteen liittyvä ongelma liittyy siihen, pitäisikö asevoimien kokonaisvahvuuden sijasta verrata pelkästään maavoimia. Esimerkiksi Mearsheimerin mukaan maavoimia voidaan pitää suurvaltojen sotilaallisen voiman ytimenä, koska ne ovat tärkein väline alueiden puolustamisessa, valloittamisessa ja kontrolloimisessa. Kylmän sodan jälkeiset sodat, vuonna 1991 käyty Persianlahden sota ja vuonna 2003 käyty Irakin sota, osoittavat, että sodan voittamiseen tarvitaan edelleen pääsääntöisesti aina maavoimia.⁸⁴

Yhteisten indikaattorien puuttuminen asevoimien koon mittaamisessa johtaa erilaisiin johtopäätöksiin suurvaltojen sotilaallisen voiman määrästä. Tämän osoittaa tutkimuksessa tehty Yhdysvaltojen, Venäjän, Kiinan, Saksan, Britannian, Ranskan, Japanin ja Intian asevoimien ja maavoimien rauhan ja sodan ajan vahvuuksien vertailu. Nämä neljä erilaista tapaa määrittää asevoimien koko tuottavat kuitenkin kaksi yhteistä johtopäätöstä. Vertailu osoittaa ensinnäkin sen, että millä tahansa indikaattorilla mitattuna ainakin Kiina on ensimmäisen tason suurvalta maailmassa ja toiseksi sen, että maailmanlaajuisessa voimatasapainojärjestelmässä Saksa, Ranska, Britannia ja Japani eivät täyty asevoimien koon osalta edes toisen tason suurvallalle asetettuja kriteerejä. Sen sijaan indikaattoreista riippuen niin Yhdysvallat, Venäjä kuin Intiakin voivat olla ensimmäisen tason suurvaltoja. Voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Yhdysvaltoja voidaan pitää asevoimien koon perusteella ensimmäisen tason suur-

⁸³ Levy & Thompson 2005; Levy 2004, erityisesti s. 38–44 ja Levy 2003, s. erityisesti s. 139–146.

⁸⁴ Mearsheimer 2001b, s. 43, 55–56, 85–114, 135–137 ja 383–384. Sekä Persianlahden että Irakin sota olivat perinteisiä valtioiden välisiä sotia. Persianlahden sota alkoi, kun Irak valloitti Kuwaitin elokuussa 1990, minkä jälkeen Yhdysvaltojen johtama liittokunta vapautti Kuwaitin Irakin miehityksestä tammi–helmikuussa 1991. Irakin sodassa Yhdysvallat liittolaisineen puolestaan hyökkäsi Irakiin ja valloitti sen keväällä 2003. Molemmissa sodissa Yhdysvallat löi Irakin asevoimat maavoimien hyökkäyksellä massiivisten ilma-iskujen jälkeen ja otti alueita haltuunsa. Sotahistoria osoittaa, että merisaartojen tai strategisten ilmapommitusten avulla ei voiteta sotia. Ne voivat kyllä edesauttaa lopputuloksen saavuttamisessa, mutta yksinään ne eivät kykene pakottamaan vihollista antautumaan. Ainoa esimerkki on keväällä 1999 käyty Kosovon sota, jossa Jugoslavia hyväksyi rauhansuunnitelman NATO:n Yhdysvaltojen johdolla suorittamien 78 vuorokautta kestäneiden ilmapommitusten jälkeen. Toinen, kyseenalaisempi esimerkki on Japanin antautuminen atomipommien pudotusten jälkeen toisen maailmansodan lopussa elokuussa 1945. Ks. lisää Pape 1996.

valtana lukuun ottamatta sen maavoimien rauhan ajan vahvuutta. Venäjän joh-toasema laski Neuvostoliiton hajoamisen myötä ja sen nykyinen sotilaallinen voima asevoimien koossa perustuu erityisesti vahvoihin reserveihin. Intiasta on tullut ensimmäisen tason suurvalta vasta 2000-luvulla. Asevoimien koon vertailu osoittaa selkeästi vallan määrän mittaamiseen liittyvän problematiikan. Valitusta indikaattorista ja tarkasteluvuodesta riippuen voidaan väittää, että maailmassa on kylmän sodan jälkeen ollut joko neljä, kolme, kaksi tai jopa vain yksi ensimmäisen tason suurvalta.⁸⁵

Tässä tutkimuksessa suurvaltojen asevoimien koko määritetään näiden neljän indikaattorin avulla seuraavasti: asevoimien rauhan ajan vahvuus (25 %), asevoimien sodan ajan vahvuus (25 %), maavoimien rauhan ajan vahvuus (25 %) ja maavoimien sodan ajan vahvuus (25 %). Tutkimuksessa on lähdetty siitä, että pelkkä asevoimien kokonaisvahvuus ei ole riittävä indikaattori kertomaan suurvallan asevoimien koon suhteellisesta voimasta. Valitussa laskentakaavassa maavoimien vahvuudelle on annettu ilma- ja merivoimien vahvuutta suurempi painoarvo, koska maavoimat on säilyttänyt keskeisen aseman nykyaikaisessa sodassa. Asevoimien rauhan ajan vahvuus kertoo erityisesti suurvallan kyvystä tehdä yllätyshyökkäys. Sodan ajan vahvuus puolestaan kertoo enemmän suurvallan kyvystä taistella totaalissa suursodassa. Tämän takia asevoimien suhteellista kokoa määritettäessä on huomioitu asevoimien ja maavoimien sekä rauhan että sodan ajan vahvuus. Vaikka käytetty laskentakaava on kompromissi, se antaa varmemman kuvan suurvallan asevoimien todellisesta vahvuudesta suhteessa muihin suurvaltoihin ja samalla myös paremman kuvan sen asevoimien kyvystä taistella erityyppisissä suurvaltasodissa. Tällä laskentakaavalla tehty suurvaltojen asevoimien koon vertailu osoittaa⁸⁶, että kansainvälinen järjestelmä oli 1990-luvulla Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltojen muodostama kolminapainen järjestelmä. Vuosituhannen vaihteesta lähtien maailmassa on ollut neljä suurvaltaa: Kiina, Intia, Yhdysvallat ja Venäjä. Sen sijaan Saksa, Ranska, Britannia ja Japani eivät ole edes toisen tason suurvaltoja kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä. Tässä tutkimuksessa asevoimien koko on kuitenkin vain yksi suurvallan sotilaallisen voiman osatekijöistä, eikä se yksinään riitä kertomaan valtion suurvalta-asevasta.

Toinen etenkin hegemonisten realistien keskuudessa yleinen tapa määrittää suurvallan sotilaallinen voima on verrata pelkästään puolustusmenojen suuruutta. Wohlforthin väite unipolarisuudesta ja Yhdysvaltojen sotilaallisesta ylivoimaisuudesta perustuu pitkälti Yhdysvaltojen puolustusmenoihin, jotka ovat suuremmat kuin muiden suurvaltojen yhteenlasketut puolustusmenot.⁸⁷

⁸⁵ Ks. Liite 1: Taulukot 1–4. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161, 183–193, 230–242 ja 245–248; IISS 2008, s. 29–54, 118–127, 157–163, 212–224, 341–346, 376–381 ja 384–387; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63, 89–95, 136–138, 152–155 ja 158–159; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78, 112–118, 161–163, 186–189 ja 191–193; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67, 113–120, 157–160, 176–179 ja 181–183 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69, 82–86, 148–152 ja 160–166.

⁸⁶ Ks. Liite 1: Taulukko 4.

⁸⁷ Brooks & Wohlforth 2008, s. 28–31; Wohlforth 2002, s. 100–101 ja 104–106 ja Wohlforth 1999, s. 11–18.

Tässäkin tutkimuksessa tehty suurvaltojen puolustusmenojen vertailu osoittaa, että Yhdysvallat on selkeästi ainoa ensimmäisen tason suurvalta ja että kansainvälinen järjestelmä on ollut yksinaipainen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Pelkästään puolustusmenoilla mitattuna Yhdysvallat on siis todellinen hegemoni maailmassa. Muut suurvallat eivät täytä edes potentiaalisen toisen tason suurvallalle asetettuja kriteerejä. Suurvaltojen puolustusmenojen vertailu tukee selkeästi realismin yleistä näkemystä Yhdysvaltojen johtamasta yksinaipaisesta kansainvälisestä järjestelmästä.⁸⁸ Näkemykseen, jonka mukaan suurvallan sotilaallinen voima voidaan määrittellä pelkästään puolustusmenojen avulla, pitää kuitenkin suhtautua varauksellisesti monesta syystä.

Puolustusmenojen määrällinen vertailu suurvaltojen välillä on vaikeaa, koska ensinnäkin puolustusmenojen sisältö vaihtelee valtioittain.⁸⁹ Suurvaltojen todelliset puolustusmenot eroavat monesti niiden virallisista puolustusbudjeteista. Vertailua vaikeuttaa edelleen se, että Venäjän ja Kiinan puolustusmenot joudutaan korjaamaan ostovoimapariteetilla. Puolustusmenojen suuruus heijastaa suurvallan sotilaallista voimaa, koska näissä menoissa ovat mukana kaikki asevoimien ja puolisolitaallisten joukkojen ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä käyttöön liittyvät kustannukset. Mitä suuremmat puolustusmenot suurvallalla on, sitä voimakkaampi se on todennäköisesti myös sotilaallisesti. Toisaalta puolustusmenojen suuruudesta ei voi kuitenkaan suoraan tehdä johtopäätöstä suurvallan senhetkisestä sotilaallisesta kyvystä, koska esimerkiksi erilaisesta asevoimien rakenteesta ja varojenkäytön tehokkuudesta johtuen asevoimien ylläpitokustannukset vaihtelevat suurvalloittain. Lisäksi puolustusmenoihin sisällytetään myös sellaisia menoja, jotka eivät suoranaisesti liity millään tavalla suurvallan kykyyn sotia toista suurvaltaa vastaan. Näitä ovat esimerkiksi sotilas- ja siviilihenkilöstön palkat ja eläkkeet sekä infrastruktuuriin liittyvät menot. Mitä vauraampi suurvalta on taloudellisesti, sitä suuremmat sen puolustusmenot voivat olla. Näin puolustusmenot heijastavat liikaa taloudellista suorituskykyä, joka on yksi suurvaltojen potentiaalisen voiman osatekijöistä ja antaa viitteen suurvallan voimasta tulevaisuudessa. Puolustusmenoihin kuuluvat myös puolustusmateriaalihankinnat sekä tutkimus- ja kehittämiskulut. Myös tältä osin puolustusmenot antavat ensisijaisesti viitteen suurvaltojen sotilaallisesta voimasta tulevaisuudessa. Nykyiset puolustusmenot eivät siis kerro, kuinka paljon asevoimien kalustoa suurvalta on aikaisemmin hankkinut ja kuinka voimakas suurvalta jo on sotilaallisesti. Puolustusmenojen vertailu riit-

⁸⁸ Ks. Liite 1: Taulukko 5. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 183, 230 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220.

⁸⁹ Puolustusmenoja voidaan tarkastella myös suhteutettuna talouden kokoon. Puolustusmenojen osuus bruttokansantuotteesta (BKT) ei kuitenkaan kerro suurvallan sotilaallisesta kyvystä puolustautua, vaan se kertoo lähinnä sen, kuinka paljon kokonaistaloudestaan suurvalta on panostanut puolustukseen. Samalla se heijastaa myös koetun turvallisuusuhan suuruutta ja suurvallan valtopoliittisia päämääriä. Taloudellisesti vauraan suurvallan puolustusmenojen osuus BKT:sta voi olla pieni ja siitä huolimatta sen puolustusmenot ovat määrällisesti suuremmat kuin taloudellisesti heikon suurvallan. Tästä johtuen puolustusmenojen suuruus on validimpi indikaattori suurvallan sotilaallista voimaa mitattaessa. Vrt. esim. J. Lind 2004, s. 94–95.

tää kuitenkin hegemonisille realisteille, jotka pyrkivät selvittämään, kuinka kauan Yhdysvaltojen hegemonia kestää ja mikä tai mitkä suurvallat nousevat sen haastajiksi lähitulevaisuudessa. Sen sijaan jos tutkimuksessa halutaan tarkastella suurvaltojen tämän hetkistä sotilaallista voimasuhdetta ja voimatasapainoa, pelkkä puolustusmenojen suuruus on riittämätön indikaattori suurvallan sotilaallisen voiman määrittämiseksi. Sama koskee myös pelkkää asevoimien koon käyttämistä suurvallan sotilaallisen voiman indikaattorina.

Realismissa kolmas, esimerkiksi Schwellerin ja Copelandin käyttämä tapa on mitata suurvallan sotilaallinen voima *Correlates of War* -projektin datan avulla. COW-projektissa sotilaallinen voima määritellään asevoimien koon, tai pikemminkin sotilashenkilöstön määrän, ja puolustusmenojen suuruuden avulla.⁹⁰ COW-projektin perusteella voidaan väittää, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen kansainvälinen järjestelmä oli kolminapainen 1990-luvulla, koska Venäjä säilytti ensimmäisen tason suurvalta-asemansa Yhdysvaltojen rinnalla ja Kiina nousi ensimmäisen tason suurvallaksi. Sen sijaan vuosituhaten vaihteesta lähtien kansainvälinen järjestelmä on ollut Yhdysvaltojen ja Kiinan muodostama kaksinapainen järjestelmä. Muista suurvalloista vain Venäjä ja Intia ovat potentiaalisia toisen tason suurvaltoja. COW-vertailu osoittaa myös, että Yhdysvallat on ollut potentiaalinen, mutta ei todellinen hegemoni kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella.⁹¹ Nämä kolme eri indikaattoreihin perustuvaa voimasuhdeanalyysia osoittavat sen, kuinka tutkimuksessa voidaan päätyä erilaisiin johtopäätöksiin ensimmäisen tason suurvalloista ja kansainvälisen järjestelmän rakenteesta riippuen siitä, perustuuko suurvaltojen sotilaallisen voiman arviointi pelkästään joko asevoimien koon vertailuun, puolustusmenoihin tai COW-analyysiin.

Suurvaltojen asevoimien kaluston vertailu on jäänyt vähemmälle huomiolle realismiin perustuvissa tutkimuksissa, vaikka aseistusta voidaan pitää jopa tärkeimpänä sotilaallisen voiman osatekijänä. Tähän on monia syitä. Ensimmäkin kansainvälisistä aserajoitussopimuksista huolimatta suurvaltojen asevoimien kaluston tarkan määrän arvioiminen ei ole helppoa. Toiseksi aseistuksen määrä ei myöskään välttämättä kerro suurvallan sotilaallisesta kyvystä. Suurvalloilla saattaa olla paljonkin vanhentunutta asevoimien kalustoa, joka ei täytä nykyaikaisen taistelukentän ja sodankäynnin vaatimuksia. Aseistuksen määrä ei siis kerro aseistuksen laadusta eikä näin myöskään sotilaallisesta kyvystä. Esimerkiksi kylmän sodan aikana Yhdysvallat läntisine liittolaisineen pyrki aseiden laadulla ja tehokkuudella korvaamaan Neuvostoliiton määrällisen ylivoiman. Monien realistien, kuten Wohlforthin ja Waltin mukaan Yhdysvaltojen nykyinen sotilaallinen ylivoima on vielä suurempi laadullisesti kuin määrällisesti.⁹² Venäjän asevoimia puolestaan pidetään laadullisesti heikompina kuin länsivaltojen asevoimia. Toisaalta Venäjä on taloudellisen vahvistumisensa myötä aloittanut asevoimiensa kehittämisen ja uudistamisen 2000-luvulla. Venäjä on

⁹⁰ *Correlates of War Project* 2010; Schweller 1998, s. 26–31 ja Copeland 2000b, s. 21 ja 247–253.

⁹¹ Ks. Liite 1: Taulukko 6. Ks. tarkemmin *Correlates of War Project* 2010.

⁹² Brooks & Wohlforth 2008, s. 23, 27–38, 45–46 ja 217–218; Walt 2006[2005], s. 33–36 ja Wohlforth 1999, s. 18–23. Vrt. myös Posen 2003 ja Lieber & Alexander 2005, s. 115–123.

sekä modernisoinut olemassa olevaa asevoimien kalustoa että korvannut vanhentunutta kalustoa täysin uudella aseistuksella.⁹³ Suurvaltojen asevoimien kaluston laadullisia eroja on siis hyvin vaikea arvioida, koska vasta suurvaltojen välinen sota osoittaa suurvaltojen sotilaallisen kyvyn ja asevoimien kaluston paremmuuden. Toisaalta tämän tutkimuksen päämääränä ei myöskään ole verrata suurvaltojen sotilaallista kykyä sinänsä, vaan tehdä ainoastaan karkea arvio niiden välisestä voimasuhteesta, jotta nähdään, mitkä valtiot ovat joko ensimmäisen tai toisen tason suurvaltoja. Tämän takia tässä tutkimuksessa suurvaltojen asevoimien kaluston määrä on asetettu yhdeksi tärkeäksi indikaattoriksi määrittettäessä suurvaltojen sotilaallista voimaa ja niiden välistä voimasuhdetta.

Yhdysvaltojen, Venäjän, Kiinan, Saksan, Britannian, Ranskan, Japanin ja Intian asevoimien kaluston voimasuhdeanalyysissä on vertailtu näiden suurvaltojen strategisten ydinohjusten sekä maavoimien, merivoimien ja ilmavoimien keskeisimpien taisteluvälineiden määrää.⁹⁴ Strategisten ydinohjusten vertailu perustuu mannertenvälisten ydinohjusten määrään. Vertailu osoittaa, että vain Yhdysvallat ja Venäjä ovat ensimmäisen tason suurvaltoja strategisten ydinohjusten määrän suhteen. Myös Kiinalla, Ranskalla ja Britannialla on strategisia ydinohjuksia, mutta niitä on niin vähän, että nämä suurvallat eivät täytä edes toisen tason suurvallalle asetettuja kriteerejä.⁹⁵ Tutkimuksessa ei ole huomioitu taktisia ydinaseita, joiden osalta Venäjällä arvioidaan olevan selkeä sotilaallinen ylivoima suhteessa Yhdysvaltoihin.⁹⁶ Maavoimien kaluston indikaattoreina tutkimuksessa on käytetty taistelupanssarivaunujen, panssaroitujen taisteluajoneuvojen ja tykistöaseiden lukumäärää. Maavoimien kaluston suhteen Venäjällä on selkeä määrällinen ylivoima. Kylmän sodan jälkeisellä vuosikymmenellä Venäjällä oli sotilaallinen hegemonia maavoimien kalustossa ja 2000-luvulla se on edelleen potentiaalinen hegemoni. Muista suurvalloista Yhdysvallat on ainoa, joka täyttää toisen tason suurvallalle asetetut kriteerit. Kiina on puolestaan ainoa potentiaalinen toisen tason suurvalta. Venäjällä on sotilaallinen ylivoima yksittäisiin suurvaltoihin nähden, vaikka sen maavoimien kalustosta katsottaisiin ainoastaan 40 prosenttia nykyaikaiseksi. Tosin tällöin myös Yhdysvallat ja Kiina olisivat ensimmäisen tason suurvaltoja.⁹⁷

Suurvaltojen merivoimien kaluston indikaattoreina tutkimuksessa on käytetty sukellusveneiden ja isojen pintataistelualusten eli lentotukialusten, risteilijöiden, hävittäjien ja fregattien lukumäärää. Sen jälkeen kun Venäjän Neuvos-

⁹³ Ks. Venäjän sotilaallisesta kyvystä ja asevoimien reformista lisää esim. Forss et al. 2011; McDermott 2009; Baev 2008; Isakova 2006; S. Miller & Trenin 2004 ja Polyakov 2002.

⁹⁴ Ks. Liite 1: Taulukot 7–11. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161, 183–194, 230–242 ja 245–248; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163, 212–222, 341–346, 376–381 ja 384–387; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63, 89–95, 136–138, 152–155 ja 158–159; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78, 112–118, 161–163, 186–189 ja 191–193; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67, 113–120, 157–160, 176–179 ja 181–183 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69, 82–86, 148–152 ja 160–166.

⁹⁵ Ks. Liite 1: Taulukko 7. Toisaalta pienemmälläkin ydinaseohjusten määrällä suurvalta kykenee tuottamaan valtavaa tuhoa vastustajalleen.

⁹⁶ Amy Woolfin mukaan Yhdysvalloilla on noin 1 100 ei-strategista ydinasetta, kun taas Venäjällä arvioidaan niitä olevan 2 000–6 000 kappaletta. Ks. Woolf 2011.

⁹⁷ Ks. Liite 1: Taulukko 8.

toiliton aikaisten merivoimien kalustomäärä romahti 1990-luvun puolivälissä, Yhdysvaltojen laivasto on ollut selkeästi vahvin. Kun lisäksi Yhdysvallat on ollut lähes potentiaalinen hegemoni merivoimien osalta, voidaan sanoa, että sillä on ollut merten herruus. Kiinan laivaston kasvu 2000-luvulla on kuitenkin pienentänyt Yhdysvaltojen suhteellista ylivoimaa⁹⁸. Näiden kahden suurvallan lisäksi myös Venäjä on säilyttänyt asemansa ensimmäisen tason suurvaltana. Muista suurvalloista ainoastaan Japani on ollut toisen tason suurvalta merivoimien suhteen 1990-luvun puolivälistä lähtien.⁹⁹ Suurvaltojen ilmavoimien kaluston vertailu perustuu taistelulentokoneiden ja -helikopterien määrään. Yhdysvalloilla on ylivoima ilmavoimien kaluston suhteen, vaikka Venäjän ilmavoimien kaluston määrä ylittääkin ensimmäisen tason suurvallan kynnyksen. Kiina on puolestaan ollut joko todellinen tai potentiaalinen toisen tason suurvalta. Kun Yhdysvallat on ilmavoimien osalta potentiaalinen hegemoni ja kun sillä myös todennäköisesti on laadullinen ylivoima taistelukoneissa, voimasuhdeanalyysin perusteella voidaan väittää, että Yhdysvalloilla on myös ilmojen herruus.¹⁰⁰ Merivoimien ja ilmavoimien vahvuuksien vertailu näyttäisi siis tukevan puolustuksellisen realistin Barry Posenin väitettä, että Yhdysvalloilla on etenkin yhteisten alueiden eli valtamerien ja ilmatilan herruus.¹⁰¹ Tämän seurauksena se ainoana suurvaltana kykenee projisoimaan sotilaallista voimaansa kaikkialle maailmassa.

Sen sijaan kun verrataan suurvaltojen aseistuksen kokonaismäärää, jossa on siis yhdistetty strategisten ydinohjusten sekä maavoimien, merivoimien ja ilmavoimien keskeisimpien taisteluvälineiden määrät, käy ilmi, että kansainvälinen järjestelmä on Yhdysvaltojen ja Venäjän muodostama kaksinapainen järjestelmä. Muista suurvalloista ainoastaan Kiina on ollut toisen tason suurvalta. Kiinan aseistuksen jatkuva määrällinen kasvu näyttää kuitenkin viittaavan siihen, että kansainvälinen järjestelmä muuttuu tässä suhteessa kolminapaiseksi lähivuosina. Kiinan sotilaallinen nousu on jo johtanut Aasiassa siihen, että Japani on pyrkinyt vahvistamaan itsenäistä sotilaallista voimaansa ja samalla valtapoliittista toimintavapauttaan.¹⁰²

⁹⁸ Uusklassisen realistin Rossin mukaan Kiinan pyrkimys merivallaksi perustuu nationalismiin ja suurvaltastatuksen vahvistamiseen, ei turvallisuustavoitteisiin. Rossin mukaan Kiinalla ei kuitenkaan ole kykyä haastaa Yhdysvaltojen merten herruutta, koska sen ympärillä olevat mannervallat muodostavat sille turvallisuusuhan. Venäjän ja Intian takia Kiina joutuu ylläpitämään voimakkaita maavoimia. Kiinan pyrkimys nousta merivallaksi lisää sen ja Yhdysvaltojen välistä sotilaallista valtakilpailua Aasiassa. Ks. R. Ross 2009.

⁹⁹ Ks. Liite 1: Taulukko 9.

¹⁰⁰ Ks. Liite 1: Taulukko 10.

¹⁰¹ Posen 2003.

¹⁰² Ks. Liite 1: Taulukko 11. *Japani* on modernisoinut meri- ja ilmavoimiaan sekä vahvistanut puolustuskykyään pienentääkseen Kiinan sotilaallista uhkaa. Japanissa käydään turvallisuuspoliittista keskustelua asevoimia rajoittavan perustuslain muuttamisesta ja jopa oman ydinaseen hankkimisesta. Lisäksi Kiinan nousu saattaa edistää nationalismin nousua Japanissa, minkä seurauksena suurvaltojen välinen turvallisuusdilemma voimistuu. Japanin turvallisuuspolitiikan muuttumisen taustalla on myös pelko Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman vähentymisestä Aasiassa ja turvallistakuiden luotettavuudesta. Sotilaallisen voiman vahvistamisella se pyrkii vähentämään turvallisuusriippuvuuttaan Yhdysvalloista. Toistaiseksi Ja-

Taulukko 1: Suurvaltojen sotilaallinen voima kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä¹⁰³

Taulukko 1a	Suurvaltojen sotilaallinen voima					
	Vuosi	Puolustus- menot % ¹⁰⁴	Ase- voimien koko % ¹⁰⁵	Ase- voimien kalusto % ¹⁰⁶	Kokonais- voima %	Suhteelli- nen voima
Yhdys- vallat	1990	52,1	17,3	27,7	32,4	(1T) 90,8
	1995	55,4	18,3	29,2	(PH) 34,0	(1T) 100,0
	1999	53,3	17,5	31,8	(PH) 34,2	(1T) 100,0
	2003	55,6	18,8	34,7	(PH) 36,4	(1T) 100,0
	2007	62,8	19,8	32,5	(PH) 38,4	(1T) 100,0
	2010	60,5	19,9	33,6	(PH) 38,0	(1T) 100,0
Venäjä	1990	27,9	30,7	48,5	(PH) 35,7	(1T) 100,0
	1995	16,4	19,4	42,2	26,0	(1T) 76,5
	1999	10,4	16,8	35,1	20,8	(1T) 60,8
	2003	8,9	17,7	31,2	19,3	(1T) 53,0
	2007	4,9	17,2	31,7	17,8	(P1) 46,4
	2010	5,3	17,2	29,3	17,3	(P1) 45,5
Kiina	1990	2,3	27,5	8,6	12,8	(2T) 35,9
	1995	6,6	33,5	10,9	17,0	(1T) 50,0
	1999	7,3	33,7	12,3	17,8	(1T) 52,0
	2003	10,4	30,1	12,3	17,6	(P1) 48,4
	2007	8,1	29,1	13,5	16,9	(P1) 44,0
	2010	11,3	29,0	15,8	18,7	(P1) 49,2
Saksa	1990	3,7	7,9	3,8	5,1	14,3
	1995	8,2	4,8	3,2	5,4	15,9
	1999	5,7	5,2	3,6	4,8	14,0
	2003	4,8	5,0	3,4	4,4	12,1
	2007	4,3	3,6	3,3	3,7	9,6
	2010	4,3	2,5	2,7	3,2	8,4

pani on kuitenkin katsonut, että liitto Yhdysvaltojen kanssa takaa parhaiten sen turvallisuuden. Turvallisuusajattelussa tapahtuneen muutoksen seurauksena Japani on alkanut toimia normaalin suurvallan tavalla kansainvälisessä politiikassa. Ks. Samuels 2008[2007], s. ix–xii, 1–9, 63–71, 82–85 ja 133–209 ja Takahara 2008. Ks. lisää esim. Madsen & Samuels 2010; Hughes 2009; Hughes 2004a; Hughes 2004b ja J. Lind 2004.

¹⁰³ Tutkimuksen voimasuhdeanalyysitaulukoissa käytetään suurvaltojen osalta seuraavia lyhenteitä: ensimmäisen tason suurvalta (1T), potentiaalinen ensimmäisen tason suurvalta (P1), toisen tason suurvalta (2T), potentiaalinen toisen tason suurvalta (P2), todellinen hegemoni (HT) ja potentiaalinen hegemoni (PH).

¹⁰⁴ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 5.

¹⁰⁵ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 3.

¹⁰⁶ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 11.

Taulukko 1b	Suurvaltojen sotilaallinen voima					
	Vuosi	Puolustus- menot % ¹⁰⁷	Ase- voimien koko % ¹⁰⁸	Ase- voimien kalusto % ¹⁰⁹	Kokonais- voima %	Suhteelli- nen voima
Britannia	1990	4,7	3,0	3,5	3,7	10,4
	1995	6,7	3,2	3,9	4,6	13,5
	1999	6,6	3,5	4,4	4,8	14,0
	2003	5,9	3,7	4,7	4,8	13,2
	2007	6,9	2,8	4,6	4,8	12,5
	2010	5,4	2,3	4,1	3,9	10,3
Ranska	1990	4,0	4,5	3,4	4,0	11,2
	1995	9,5	4,8	4,5	6,3	18,5
	1999	6,9	4,7	4,8	5,5	16,1
	2003	6,3	3,0	4,4	4,6	12,6
	2007	6,2	2,7	4,6	4,5	11,7
	2010	5,0	2,7	3,8	3,8	10,0
Japani	1990	3,5	2,0	2,2	2,6	7,3
	1995	10,0	2,4	3,0	5,1	15,0
	1999	7,4	2,7	3,8	4,6	13,5
	2003	5,9	2,9	4,0	4,3	11,8
	2007	4,1	2,9	3,9	3,6	9,4
	2010	4,7	3,1	4,3	4,0	10,5
Intia	1990	1,9	12,2	2,4	5,5	15,4
	1995	2,0	13,9	3,2	6,4	18,8
	1999	2,5	16,4	4,4	7,8	22,8
	2003	2,1	19,2	5,5	8,9	24,5
	2007	2,7	22,2	5,9	10,3	(P2) 26,8
	2010	3,5	22,9	6,7	11,0	(P2) 28,9

Sotilaallisen voiman yksittäiset tekijät kertovat vain osatotuuden suurval-
lan sotilaallisesta voimasta. Kattavampaan selitykseen päästään, kun tutkimuk-
sessa huomioidaan nämä kaikki kolme sotilaallisen voiman indikaattoria. Tässä
tutkimuksessa suurvallan sotilaallinen voima määritetäänkin seuraavasti: puo-
lustusmenot (33,3 %), asevoimien koko (33,3 %) ja asevoimien kaluston määrä
(33,3 %). Tähän kriteeriin perustuvan voimasuhdelaskelman (*Taulukko 1*) pe-
rusteella voidaan väittää, että Yhdysvallat on ollut sotilaallisesti potentiaalinen
hegemoni Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Kuitenkin 1990-luvulla ja vielä
Irakin sotaan saakka kansainvälinen järjestelmä oli joko kaksi- tai kolminapai-
nen, koska Yhdysvaltojen lisäksi myös Venäjä ja Kiina olivat sotilaallisia en-
simmäisen tason suurvaltoja. Vasta Yhdysvaltojen 2000-luvulla omaksuman
aktiivisemmän unilateraalisen hegemoniapoliitiikan¹¹⁰ jälkeen voidaan puhua

¹⁰⁷ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 5.

¹⁰⁸ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 3.

¹⁰⁹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 11.

¹¹⁰ Ks. lisää esim. Jervis 2005, s. 79–101; Jervis 2004; Gaddis 2004 ja Leffler 2004.

yksinaipaisesta kansainvälisestä järjestelmästä. Tähän johtopäätökseen on kuitenkin suhtauduttava varauksellisesti, koska Venäjä ja Kiina ovat säilyttäneet asemansa potentiaalisina ensimmäisen tason sotilaallisina suurvaltoina sotilaallisessa kokonaisvoimassa. Lisäksi kun Venäjä on ensimmäisen tason suurvalta aseistuksen kokonaismäärässä ja Kiina ja Venäjä ovat ensimmäisen tason suurvaltoja asevoimien koon suhteen, suurvaltojen sotilaallisen voiman vertailu näyttäisi viittaavan siihen, että kansainvälinen järjestelmä on ollut pikemminkin kolmi- kuin yksinaipainen kylmän sodan jälkeen, vaikka Yhdysvallat onkin sotilaallisesti voimakkain suurvalta maailmassa.¹¹¹

Nykyinen suurvaltojen välinen voimatasapaino määräytyy ensisijaisesti niiden sotilaallisen voiman perusteella. Suurvallan potentiaalinen voima koostuu puolestaan niistä resursseista, joita tarvitaan sotilaallisen voiman rakentamisessa. Saavuttaakseen suurvalta-aseman valtiolla täytyy olla riittävästi potentiaalista voimaa, erityisesti riittävän suuri väestö ja taloudellinen vauraus. Näin suurvaltojen potentiaalisen voiman vertailu antaa viitteen sekä suurvaltojen välisestä voimatasapainosta tulevaisuudessa että myös nousevista ensimmäisen tason suurvalloista.¹¹² Realismissa ei kuitenkaan ole yhtenäistä näkemystä myöskään siitä, kuinka suurvaltojen potentiaalinen voima määritellään ja mitataan.

Realismin yleisen näkemyksen mukaan väestön määrä on yksi potentiaalisen voiman osatekijöistä. Väestöltään pienistä valtioista ei voi tulla suurvaltoja, koska merkittävän sotilaallisen voiman rakentaminen edellyttää riittävän suurta väestöä. Vastaavasti vain riittävän suuren väestömäärän avulla valtio voi tuottaa suurta taloudellista vaurautta.¹¹³ Erityisesti hegemonisessa realismissa kiinnitetään huomiota suurvaltojen väestökehitykseen, koska se antaa viitteen nousevista ja laskevista suurvalloista. Väestömäärä ja siinä tapahtuva kehitys on tärkeä vallan osatekijä erityisesti pidemmällä aikavälillä.¹¹⁴ Tämän tutkimuksen voimasuhdeanalyysissä on verrattu kolmella tavalla suurvaltojen väestömäärää. Ensimmäinen vertailu perustuu COW-analyysiin, jossa otetaan huomioon sekä väestön kokonaismäärä että kaupunkiväestön määrä. Toinen vertailu perustuu pelkästään suurvaltojen kokonaisväestömäärään. Kolmannessa vertailussa suurvallan kokonaisväestön lisäksi on otettu huomioon myös 13–64 -vuotiaiden määrä, koska tätä väestöryhmää voidaan pitää ratkaisevana suurvallan sotaponnistelujen kannalta. Tässä tutkimuksessa suurvallan väestömäärä mitataan seuraavasti: väestön kokonaismäärä (50 %) ja 13–64 -vuotiaiden määrä kokonaisväestöstä (50 %). Vaikka suurvaltojen suhteellinen voima vaihtelee riippuen siitä, millä tavalla väestömäärä mitataan, nämä erilaiset indikaattorit eivät kuitenkaan tuota erilaista näkemystä siitä, kuinka monta ensimmäisen tason suurvaltaa maailmassa on. Johtopäätös väestövoimavara-

¹¹¹ Ks. Taulukko 1.

¹¹² Mearsheimer 2001b, s. 43 ja 55–82.

¹¹³ Mearsheimer 2001b, s. 55–56, 60–62 ja 383–384. Vrt. myös Morgenthau 1960[1948], s. 121–126.

¹¹⁴ Gilpin 1981, s. 55; Tammen et al. 2000, s. 18–19 ja Organski 1958, s. 137–147. Ks. myös Levy 2008b, s. 15–18. Väestön ja sotilaallisen kyvyn suhteesta lisää esim. K. Organski & Organski 1961 ja Teitelbaum & Winter 1985.

analyysistä on, että väestöllisesti kansainvälinen järjestelmä on ollut kaksinaapainen kylmän sodan jälkeen. Ensimmäisen tason suurvaltoja ovat ainoastaan Kiina ja Intia. Muut suurvallat eivät ole väestöllisesti edes toisen tason suurvaltoja. Vertailu osoittaa myös sen, että Kiina on väestöllisesti potentiaalinen hegemoni. Kiinan väestömäärä on yli neljä kertaa suurempi kuin Yhdysvaltojen. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että on vain ajan kysymys, milloin Kiinan kokonaisvalta ohittaa Yhdysvaltojen vallan määrän ja siitä tulee kansainvälisen järjestelmän voimakkain suurvalta.¹¹⁵

Luonnonvarat ovat toinen suhteellisen pysyvä suurvallan potentiaalisen voiman osatekijä. Klassiset realistit painottivat luonnonvaroja yhtenä merkittävänä vallan osatekijänä. Sen sijaan nykyiset realistit ovat jättäneet tämän tekijän lähes huomioimatta. Morgenthau jakaa luonnonvarat ravintoon ja raaka-aineisiin. Omavaraisuus ravinnon suhteen on tärkeä suurvallan voiman lähde etenkin pitkien suursotien aikana. Tässä tutkimuksessa ravintoedellytykset on otettu huomioon yhtenä osatekijänä suurvallan luonnonvaroissa. Ravintoedellytysten indikaattorina on käytetty pinta-alaa, viljelysmaata ja uusiutuvan makean veden määrää. Valtion suuri koko mahdollistaa myös laajat ja monipuoliset luonnonvarat. Raaka-aineomavaraisuus on puolestaan tärkeää niin teollisuustuotannon kuin sodankäynninkin kannalta. Suurvallan raaka-aineisiin on sisällytetty energiaraaka-aineet, metallit ja mineraalit. Energiaraaka-aineissa on laskettu yhteen neljä tärkeintä energialähdettä lämmityksen, teollisuuden ja sodankäynnin kannalta eli raakaöljyn, maakaasun, kivihiiilen ja uraanivarojen määrä. Tutkimuksessa on otettu huomioon myös 15 merkittävintä strategista metallia tai mineraalia: rautamalmi, kupari, sinkki, alumiini, titaani, nikkeli, lyijy, kromi, kulta, platina, koboltti, litium, mangaani, hopea ja vanadiini. Näiden metallien määrissä on laskettu kaivostuotannon määrä kyseisen raaka-aineen osalta, ei siis jalostettua raaka-ainetuotantoa, koska se saattaa perustua puhtaasti tuontiraaka-aineisiin. Myös monipuoliset ja mittavat luonnonvarat muodostavat perustan suurvallan vahvalle taloudelle. Mitä omavaraistempi suurvalta on luonnonvarojen suhteen, sitä riippumattomampi se on muista valtioista ja sitä enemmän se voi keskittyä suursodan aikana tärkeimpien valtapoliittisten päämäärien tavoitteluun.¹¹⁶ Suurvaltojen luonnonvarojen vertailu osoittaa, että kansainvälinen järjestelmä on kolminapainen. Venäjä, Kiina ja Yhdysvallat ovat ensimmäisen tason suurvaltoja ja muista suurvalloista ainoastaan Intia on potentiaalinen toisen tason suurvalta. Vertailu osoittaa myös, että Venäjä on potentiaalinen hegemoni luonnonvarojen suhteen.¹¹⁷ Venäjällä on siis materiaaliset edellytykset, joita nousevalta suurvallalta edellytetään.

¹¹⁵ Ks. Liite 1: Taulukot 12–13. Ks. tarkemmin Correlates of War Project 2010; IISS 1990, s. 17, 33, 49, 63, 67, 83, 148, 161 ja 164; IISS 1995, s. 23, 44, 48, 64, 113, 157, 176 ja 181; IISS 1999, s. 20, 53, 56, 75, 112, 161, 186 ja 191; IISS 2003, s. 235, 247–248, 250, 269, 288 ja 298–299; IISS 2008, s. 29, 118, 124, 157, 212, 341, 376 ja 384 ja IISS 2011, s. 56, 104, 111, 157, 183, 230, 237 ja 245.

¹¹⁶ Morgenthau 1960[1948], s. 113–116. Vrt. myös Organski 1958, s. 131–137.

¹¹⁷ Liite 1: Taulukot 14–19. Ks. tarkemmin World Bank 2011a; World Bank 2011b; World Bank 2011e; Central Intelligence Agency (CIA) 2011; British Petroleum (BP) 2011; Europe's Energy Portal 2011; International Atomic Energy Agency (IAEA) 2009; World

Realismin yleisen näkemyksen mukaan taloudellinen kyky on suurvallan potentiaalisen voiman tärkeä osatekijä. Suurvallan vauraus sekä etenkin sen teollistumisen aste ja teknologinen kyky luovat perustan sotilaallisen voiman rakentamiselle ja valtion kyvyille käydä sotaa. Suurvalta-aseman saavuttaminen edellyttää valtiolta aina riittävän suurta taloudellista voimaa, mutta toisaalta kaikki taloudellisesti vauraat valtiot eivät suinkaan ole suurvaltoja. Suurvaltojen sotilaallisen voiman nousua ja laskua kansainvälisessä valtahirarkiassa voidaan kuitenkin selittää pitkälti niiden vauraudessa tapahtuvilla muutoksilla. Mitä vauraampi suurvalta on, sitä voimakkaammat asevoimat se kykenee rakentamaan. Suurvallan sotilaallista voimaa ei kuitenkaan voida suoraan lukea taloudellisen vaurauden tasosta, koska valtiot käyttävät asevoimiinsa taloudellisista resursseistaan erisuuruisen osuuden ja erilaisella tehokkuudella. Joka tapauksessa taloudellinen kyky vaikuttaa ratkaisevasti suurvaltojen väliseen voimatasapainoon tulevaisuudessa. Tämä selittää realismin mukaan sen, miksi suurvallat eivät pelkää ainoastaan sotilaallisesti voimakkaita suurvaltoja, vaan myös niitä suurvaltoja, joiden talous kasvaa muita suurvaltoja voimakkaammin.¹¹⁸

Tutkimuksessa on vertailtu suurvaltojen taloudellista voimaa kolmella tavalla. COW-analysissa taloudellisen voiman indikaattoreina käytetään valtion rauta- ja terästuotantoa ja energian kulutusta. Nämä indikaattorit antavat kuvan valtion raskaasta teollisuustuotannosta ja näin viitteen potentiaalisesta sotilaallisesta voimasta.¹¹⁹ Valtion bruttokansantuote (BKT) on realismissa yleisin tapa mitata ja verrata suurvaltojen taloudellista vaurautta.¹²⁰ BKT kertoo suurvallan taloudellisesta suorituskyvystä, mutta ei suoranaisesti sen potentiaalisesta sotilaallisesta voimasta, koska BKT:een lasketaan kaikki markkinoille tuotetut tavarat ja palvelut. Tämän takia tässä tutkimuksessa suurvaltojen taloudellinen voima määritellään COW & BKT -yhdistelmällä (50 % + 50 %), joka antaa paremman kuvan suurvaltojen taloudellisesta kyvystä sotilaallisen voiman perustana.

Suurvaltojen taloudellisen voimasuhteen vertailu osoittaa, että kaikilla indikaattoreilla mitattuna Yhdysvallat on ollut taloudellisesti ensimmäisen tason suurvalta koko tarkasteluajanjaksolla. Yhdysvallat on ollut potentiaalinen hegemoni taloudellisesti sekä BKT:lla että COW & BKT -yhdistelmällä mitattuna. Mutta ainoastaan BKT-vertailun perusteella maailma on ollut taloudellisesti yksinapainen ja vasta vuodesta 1999, koska Japani oli ensimmäisen tason

Nuclear Association 2011; U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127.

¹¹⁸ Mearsheimer 2001b, s. 43 ja 55–82; Gilpin 1981, s. 9–15, 22–24, 53–56, 65, 67–70, 93–96, 112, 123–144, 155–168, 175–187 ja 209–210; Tammen et al. 2000, s. 16–18; Brawley 2004, s. 78–88; Kirshner 1999, s. 79–80; Morgenthau 1960[1948], s. 116–118 ja Organski 1958, s. 148–163. Ks. lisää Kennedy 1989[1988].

¹¹⁹ Correlates of War Project 2010.

¹²⁰ Ks. esim. Brooks & Wohlforth 2008, s. 27–35; Wohlforth 1999, s. 11–18; Mearsheimer 2001b, s. 62–67 ja 383–384; Levy 2008b, s. 18–19; Walt 1995[1985], s. 239–240 ja 247–248; Organski & Kugler 1980, s. 33–35, 37–38, 48, 57, 67–68 ja 85–86 ja Organski 1958, s. 201–210.

taloudellinen suurvalta 1990-luvulla. Taloudellisen voiman vertailu osoittaa myös, että käytetyistä indikaattoreista riippuen Kiinasta tuli taloudellisesti ensimmäisen tason suurvalta jo 1990-luvun puolivälissä tai viimeistään 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä. COW-indikaattoreilla mitattuna Kiinan taloudellinen voima on jo ohittanut Yhdysvallat. Kiina on siis taloudellisesti selkeästi nouseva suurvalta. Sen sijaan Venäjä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen laskenut taloudellisesti toisen tason suurvallaksi. Lisäksi myös Saksa on taloudellisesti potentiaalinen toisen tason suurvalta. Johtopäätös taloudellisen voiman vertailusta on se, että Yhdysvallat on ollut taloudellisesti voimakkain suurvalta kylmän sodan jälkeen, mutta kansainvälinen järjestelmä ei ole ollut yksinapainen vaan kaksinapainen. Kiina on ottanut Japanin poolin aseman 2000-luvulla.¹²¹

Potentiaalisen voiman neljäs osatekijä on teknologinen kyky. Informaatioteknologian aikakaudella suurvallan teknologisella tietotaidolla on yhä suurempi merkitys sen sotilaallisen kyvyn kannalta. Sotilaallisen teknologian laadulla voidaan korvata asevoimien määrällinen alivoima. Samalla teknologinen kyky luo myös perustan suurvallan sotilaalliselle ylivoimalle. Sotilaallisen teknologian ylivoimaisuus ei kuitenkaan välttämättä takaa lyhyttä ja voitokasta sotaa.¹²² Yhden suurvallan teknologinen ylivoima ei myöskään ole pysyvää, koska suurvalloilla on realismin mukaan taipumus jäljitellä voimakkaimpien ja menestyksellisimpien suurvaltojen kansallisia valtaresursseja ja toimintaa.¹²³ Jäljittelyä tapahtuu poliittisella, taloudellisella ja sotilaallisella alalla. Sotilaallisesti suurvallat ja suurvalta-asemaa tavoittelevat valtiot jäljittelevät niitä sotilasjärjestelmiä, sotilasstrategioita, doktriineja, aseteknologiaa ja asevoimien käyttöperiaatteita, jotka osoittautuivat tehokkaimmiksi ja menestyksekkäimmiksi viimeisessä suursodassa tai suurvallan käymässä sodassa.¹²⁴ Tässä tutkimuksessa suurvaltojen teknologisen kyvyn vertailussa on huomioitu tutkijoiden määrä tutkimus- ja tuotekehityksessä (*Research and Development, R&D*), R&D -menojen osuus valtion bruttokansantuotteesta ja korkean teknologian tuotteiden viennin määrä. Vertailu osoittaa ensinnäkin, että Yhdysvallat on teknologiselta kyvyltään voimakkain suurvalta, ja toiseksi, että myös Japani on ollut koko kylmän sodan jälkeisen ajan ensimmäisen tason suurvalta ja että Kiina on noussut ensimmäisen tason suurvaltojen joukkoon teknologian alalla 2000-luvulla. Muista suurvalloista ainoastaan Saksa on potentiaalinen toisen tason suurvalta.¹²⁵

¹²¹ Ks. Liite 1: Taulukot 20–22. Ks. tarkemmin Correlates of War Project 2010 ja World Bank Data 2011c.

¹²² Brooks & Wohlforth 2008, s. 28, 32–34 ja 130–139; Posen 2003 ja Goldstein 2008, s. 66–67. Vrt. myös Morgenthau 1960[1948], s. 118–121. Ks. lisää esim. Biddle 2004; Paarlberg 2004 ja Tellis et al. 2000.

¹²³ Waltz 1979, s. 74–77 ja 127; Waltz 1995[1993], s. 43–47 ja Taliaferro 2009, s. 196 ja 200–201.

¹²⁴ Resende-Santos 1996, s. 199–203, 205–212, 220–221 ja 258–260. Toisten suurvaltojen jäljittely (*emulation*) on myös sisäisen tasapainottamisen keino. Ks. jäljittelystä esim. Goldman & Andres 1999 ja Goldman & Eliason 2003.

¹²⁵ Ks. Liite 1: Taulukot 23–24. Ks. tarkemmin World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.

Taulukko 2: Suurvaltojen potentiaalinen voima kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä

Taulukko 2a	Suurvaltojen potentiaalinen voima						
	Vuosi	Väestön määrä % ¹²⁶	Alueen koko & luonnonvarat % ¹²⁷	Taloudellinen vauraus % ¹²⁸	Teknologinen kyky % ¹²⁹	Potentiaalinen voima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	8,3	20,6	33,4	35,5	24,5	(1T) 100,0
	1995	8,5		33,9	35,5	24,6	(1T) 100,0
	1999	8,4		37,6	39,4	26,5	(1T) 100,0
	2003	8,4		35,9	35,2	25,0	(1T) 96,5
	2007	9,2		31,9	28,8	22,6	(1T) 75,3
	2010	9,4		30,9	28,8	22,4	(1T) 73,9
Venäjä	1990	9,6	37,2	15,1	5,8	16,9	(1T) 69,0
	1995	4,8		6,8	5,8	13,7	(1T) 55,7
	1999	4,6		5,9	4,9	13,2	(P1) 49,8
	2003	4,5		5,9	4,3	13,0	(1T) 50,2
	2007	4,5		6,2	4,2	13,0	(P1) 43,3
	2010	4,3		6,0	4,2	12,9	(P1) 42,6
Kiina	1990	41,9	27,8	7,5	6,7	21,0	(1T) 85,7
	1995	43,4		11,0	6,7	22,2	(1T) 90,2
	1999	42,5		12,9	7,3	22,6	(1T) 85,3
	2003	42,3		17,1	16,4	25,9	(1T) 100,0
	2007	42,4		24,7	25,2	30,0	(1T) 100,0
	2010	41,7		26,6	25,2	30,3	(1T) 100,0
Saksa	1990	2,5	0,8	9,6	10,8	5,9	24,1
	1995	2,5		10,9	10,8	6,3	(P2) 25,6
	1999	2,4		9,5	10,6	5,8	21,9
	2003	2,3		8,8	11,3	5,8	22,4
	2007	2,6		8,0	11,2	5,7	19,0
	2010	2,4		7,8	11,2	5,6	18,5
Britannia	1990	1,9	0,5	5,5	7,4	3,8	15,5
	1995	1,8		5,1	7,4	3,7	15,0
	1999	1,8		5,5	7,7	3,9	14,7
	2003	1,7		5,5	6,9	3,7	14,3
	2007	1,9		5,6	6,2	3,6	12,0
	2010	1,8		4,5	6,2	3,3	10,9

¹²⁶ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 13.¹²⁷ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 19.¹²⁸ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 22.¹²⁹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 24.

Taulukko 2b	Suurvaltojen potentiaalinen voima						
	Vuo- si	Väes- tön määrä % ¹³⁰	Alueen koko & luonnon- varat % ¹³¹	Talou- dellinen vauraus % ¹³²	Tekno- loginen kyky % ¹³³	Poten- tiaalinen voima %	Suhteelli- nen voima
Ranska	1990	1,9	0,6	6,6	7,4	4,1	16,7
	1995	1,9		6,4	7,4	4,1	16,7
	1999	1,8		6,0	7,2	3,9	14,7
	2003	1,8		5,8	6,5	3,7	14,3
	2007	1,9		5,5	7,0	3,8	12,7
	2010	1,9		5,4	7,0	3,7	12,2
Japani	1990	4,0	0,6	19,4	24,7	12,2	(P1) 49,8
	1995	4,0		22,7	24,7	13,0	(1T) 52,8
	1999	3,8		18,9	21,6	11,2	(P1) 42,3
	2003	3,8		16,6	17,9	9,7	(2T) 37,5
	2007	3,9		12,7	15,4	8,2	(P2) 27,3
	2010	3,7		13,4	15,4	8,3	(P2) 27,4
Intia	1990	30,3	11,8	3,1	1,6	11,7	(P1) 47,8
	1995	33,3		3,5	1,6	12,6	(1T) 51,2
	1999	34,8		4,1	1,4	13,0	(P1) 49,1
	2003	35,4		4,7	1,5	13,4	(1T) 51,7
	2007	33,9		5,6	2,0	13,3	(P1) 44,3
	2010	35,1		5,7	2,0	13,7	(P1) 45,2

Potentiaalisen voiman yksittäiset osatekijät kertovat vain osatotuuden suurvallan potentiaalisesta voimasta. Kattavampaan näkemykseen suurvaltojen potentiaalisesta voimasta päästään, kun tutkimuksessa huomioidaan kaikki neljä potentiaalisen voiman indikaattoria. Tässä tutkimuksessa suurvallan potentiaalinen voima määritetäänkin seuraavasti: väestön määrä (25 %), luonnonvarat (25 %), taloudellinen vauraus (25 %) ja teknologinen kyky (25 %). Potentiaalisen kokonaisvoiman vertailu (Taulukko 2) tällä määrittelykriteerillä osoittaa, että ensimmäisen tason suurvaltoja vuosina 1990–2010 ovat selkeästi Yhdysvallat ja Kiina. Yhdysvallat oli voimakkain suurvalta maailmassa 1990-luvulla. Kiinan potentiaalisen voiman määrä ohitti kuitenkin Yhdysvaltojen potentiaalisen voiman määrän vuosituhannen vaihteessa. Kiina on siis selkeästi nouseva suurvalta, kun taas Yhdysvaltojen potentiaalinen voima on suhteellisesti laskeutunut. Kiina ei ole kuitenkaan vielä potentiaalinen hegemoni. Yhdysvallat, Venäjä, Japani ja Intia pelkäävät jo nyt Kiinaa sen voimakkaasta taloudellisesta kasvusta johtuen, koska suurvaltojen potentiaalinen voima määrittää niiden välisen voimatasapainon tulevaisuudessa. Kiinan ja Yhdysvaltojen ohella myös Venäjä ja Intia ovat olleet potentiaalisen voiman osalta joko varsinaisia tai po-

¹³⁰ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 13.

¹³¹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 19.

¹³² Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 22.

¹³³ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 24.

tentiaalisia ensimmäisen tason suurvaltoja kansainvälisessä järjestelmässä. Myös Japani oli ensimmäisen tason suurvalta vielä 1990-luvun alkupuolella, mutta sen potentiaalinen voima on laskenut. Se on kuitenkin edelleen potentiaalinen toisen tason suurvalta. Jos verrataan pelkästään suurvaltojen potentiaalista voimaa, kansainvälinen järjestelmä on siis vertailuvuodesta riippuen ollut joko kaksi-, kolmi- tai moninapainen.¹³⁴

Voimasuhdeanalyysi suurvaltojen sotilaallisen ja potentiaalisen voiman osalta osoittaa, että yksikään suurvalta ei täytä ensimmäisen tason suurvallalle asetettuja kriteerejä kaikkien vallan osatekijöiden indikaattoreiden osalta. Tästä johtuen tässä tutkimuksessa suurvallan vallan määrä eli sen kokonaisvoima ratkaisee sen, onko valtio ylipäättään suurvalta vai ei sekä sen, onko suurvalta ensimmäisen vai toisen tason suurvalta. Suurvallan kokonaisvoima ja kansainvälisen järjestelmän rakenne kylmän sodan jälkeen voidaan määrittellä neljällä eri tavalla. COW-analyysin mukaan suurvallan kokonaisvoima koostuu kuudesta osatekijästä, jotka ovat asevoimien vahvuus, puolustusmenojen suuruus, rauta- ja terästuotanto, energian kulutus, väestön kokonaismäärä ja kaupunkiväestö. Hegemonisen realismin mukaan suurvallan kokonaisvoima voidaan määrittellä kolmen vallan osatekijän eli väestömäärän, bruttokansantuotteen ja puolustusmenojen avulla. Voimatasapainokoulukunnan mukaan suurvallan kokonaisvoima on sama kuin sen sotilaallinen voima. Tässä tutkimuksessa käytetään kokonaisvoiman määrittelyssä sotilaallisen ja potentiaalisen voiman yhdistelmää, joka on esitetty *kuviossa 9*. Suurvallan vallassa, siis kokonaisvoimassa, on viime kädessä kyse kyvystä voittaa suurvaltasota. Vallan osatekijöille on lähes mahdotonta määrittää sellaista painoarvoa, jonka perusteella kyettäisiin ennakoimaan suurvaltojen välisen sodan lopputulosta. Tämän takia tässä tutkimuksessa suurvallan kokonaisvoiman mittaaminen perustuu kompromissiin, jossa sekä sotilaalliselle että potentiaaliselle voimalle on annettu yhtä suuri, 50 prosentin painoarvo. Vastaavasti kullekin sotilaallisen voiman ja potentiaalisen voiman osatekijälle on annettu yhtä suuri painoarvo.

Tutkimuksessa tehty voimasuhdeanalyysi osoittaa, kuinka erilaiset vallan osatekijöiden indikaattorit johtavat erilaisiin johtopäätöksiin suurvaltojen kokonaisvoiman vertailussa. COW-analyysin ja hegemonisen realismin näkökulmasta maailma on kaksinapainen. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Yhdysvallat ja Kiina ovat olleet ainoita ensimmäisen tason suurvaltoja. Hegemonisen realismin mukaan Yhdysvallat on ollut potentiaalinen hegemoni koko kylmän sodan jälkeisen ajan. COW-analyysin perusteella päädytään päinvastaiseen johtopäätökseen. Sen perusteella Kiina on noussut potentiaalisesti hegemoniksi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä. Intia on puolestaan potentiaalinen ensimmäisen tason suurvalta. Sen sijaan Venäjän valta-asema on heikentynyt Neuvostoliiton ajan ensimmäisen tason suurvallasta ensin potentiaalisesti ensimmäisen tason suurvallaksi, sitten toisen tason suurvallaksi ja lopulta potentiaalisesti toisen tason suurvallaksi. Vastaavasti Japani ei ole enää toisen tason suurvalta, vaan ainoastaan potentiaalinen sellainen. Hegemonisen realismin käyttämien indikaattorien mukaan suurvalloista vain Intia on toisen

¹³⁴ Ks. Taulukko 2.

tason suurvalta ja Japani oli potentiaalinen toisen tason suurvalta 1990-luvulla. Venäjä ei ole edes potentiaalinen toisen tason suurvalta. Voimatasapainokoulukunnan indikaattorien mukaan maailma on kylmän sodan jälkeen ollut Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän muodostama kolminapainen järjestelmä. Tosin Yhdysvallat on ollut potentiaalinen hegemoni Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Keskeinen johtopäätös on se, että mikään näistä kolmesta voimasuhdeanalyysistä ei tue väitettä, että Yhdysvallat on ainoa ensimmäisen tason suurvalta ja että maailma on unipolaarinen.¹³⁵

Kuvio 9: Suurvallan valta (kansalliset valtaresurssit)

Suurvallan valta (kansalliset valtaresurssit)				
Sotilaallinen voima 50 %			Potentiaalinen voima 50 %	
Puolustusmenot 33,3 %	Asevoimien koko 33,3 %	Asevoimien kalusto 33,3 %	Väestön määrä 25 %	Taloudellinen vauraus 25 %
			Alueen koko ja luonnonvarat 25 %	Teknologinen kyky 25 %
Suurvaltojen välinen nykyinen voimatasapaino			Suurvaltojen välinen voimatasapaino tulevaisuudessa	

Tässä tutkimuksessa käytetty suurvaltojen kokonaisvoiman määrän laskentakaava osoittaa (*Taulukko 3*), että maailmassa on kolme ensimmäisen tason suurvaltaa: Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä. Intia on puolestaan toisen tason suurvalta ja Japani oli potentiaalinen toisen tason suurvalta 1990-luvulla. Sen sijaan Saksa, Ranska ja Britannia eivät ole edes potentiaalisia toisen tason suurvaltoja maailmanlaajuisessa voimatasapainojärjestelmässä. Tehdyn voimasuhdeanalyysin perusteella tässä tutkimuksessa väitetään, että kansainvälinen järjestelmä on kylmän sodan jälkeen ollut kolminapainen eikä suinkaan yksinapainen, vaikka suurin osa realisteista näin väittääkin. Tutkimuksen johtopäätös tukee tältä osin Mearsheimerin väitettä kolmesta suurvallasta maailmassa. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös sen, että Neuvostoliitto oli vielä vuonna 1990 Yhdysvaltojen hegemonian haastajasuurvalta. Kiinan kokonaisvallan määrä oli vuonna 2010 hieman yli 80 prosenttia Yhdysvaltojen vallasta.¹³⁶ Tämä tarkoittaa hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna sitä, että Kiina on noussut Yhdysvaltojen hegemonian haastajaksi.¹³⁷ Tällä hetkellä realismin sisällä käydään kiivasta teoreettista keskustelua siitä, johtaako Kiinan nousu suurvaltojen väliseen sotaan Aasiassa vai ei.¹³⁸

¹³⁵ Ks. Taulukko 1 ja Liite 1: Taulukot 25–26.

¹³⁶ Ks. Taulukko 3.

¹³⁷ Hegemonisen realismin mukaan hegemonin haastajalla täytyy olla vähintään 80 % hegemonin vallan määrästä. Ks. esim. Levy 2008b, s. 13.

¹³⁸ Ks. tästä keskustelusta lisää esim. Friedberg 2011a; Friedberg 2011b; Kissinger 2011, erityisesti s. 447–530; Friedberg & Ross 2009; Layne 2009, s. 103–104 ja 111–133; Ross &

Taulukko 3: Suurvaltojen vallan määrä kansainvälisessä voimatasapainojärjestelmässä

Taulukko 3a	Suurvallan valta (kokonaisvoima)				
	Vuosi	Potentiaallinen voima ¹³⁹	Sotilaallinen voima ¹⁴⁰	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
		Väestön määrä Alue ja luonnonvarat Taloudellinen vauraus Teknologinen kyky	Puolustusmenot Asevoimien koko Asevoimien kalusto		
Yhdys- vallat	1990	24,5	32,4	28,5	(1T) 100,0
	1995	24,6	34,0	29,3	(1T) 100,0
	1999	26,5	34,2	30,4	(1T) 100,0
	2003	25,0	36,4	30,7	(1T) 100,0
	2007	22,6	38,4	30,5	(1T) 100,0
	2010	22,4	38,0	30,2	(1T) 100,0
Venäjä	1990	16,9	35,7	26,3	(1T) 92,3
	1995	13,7	26,0	19,9	(1T) 67,9
	1999	13,2	20,8	17,0	(1T) 55,9
	2003	13,0	19,3	16,2	(1T) 52,8
	2007	13,0	17,8	15,4	(1T) 50,5
	2010	12,9	17,3	15,1	(1T) 50,0
Kiina	1990	21,0	12,8	16,9	(1T) 59,3
	1995	22,2	17,0	19,6	(1T) 66,9
	1999	22,6	17,8	20,2	(1T) 66,4
	2003	25,9	17,6	21,8	(1T) 71,0
	2007	30,0	16,9	23,5	(1T) 77,0
	2010	30,3	18,7	24,5	(1T) 81,1
Saksa	1990	5,9	5,1	5,5	19,3
	1995	6,3	5,4	5,9	20,1
	1999	5,8	4,8	5,3	17,4
	2003	5,8	4,4	5,1	16,6
	2007	5,7	3,7	4,7	15,4
	2010	5,6	3,2	4,4	14,6

Zhu 2008a; Mearsheimer 2006a; Mearsheimer 2006d, s. 83–86; Goldstein 2005; Friedberg 2005, s. 16–29; R. Ross 2004 ja Mearsheimer 2001b.

¹³⁹ Ks. tarkemmin Taulukko 2.

¹⁴⁰ Ks. tarkemmin Taulukko 1.

Taulukko 3b	Suurvallan valta (kokonaisvoima)				
	Vuosi	Potentiaalinen voima ¹⁴¹	Sotilaallinen voima ¹⁴²	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
		Väestön määrä Alue ja luonnonvarat Taloudellinen vauraus Teknologinen kyky	Puolustusmenot Asevoimien koko Asevoimien kalusto		
Britannia	1990	3,8	3,7	3,8	13,3
	1995	3,7	4,6	4,2	14,3
	1999	3,9	4,8	4,4	14,5
	2003	3,7	4,8	4,3	14,0
	2007	3,6	4,8	4,2	13,8
	2010	3,3	3,9	3,8	12,6
Ranska	1990	4,1	4,0	4,1	14,4
	1995	4,1	6,3	5,2	17,7
	1999	3,9	5,5	4,7	15,5
	2003	3,7	4,6	4,2	13,7
	2007	3,8	4,5	4,2	13,8
	2010	3,7	3,8	3,8	12,6
Japani	1990	12,2	2,6	7,4	(P2) 26,0
	1995	13,0	5,1	9,1	(P2) 31,1
	1999	11,2	4,6	7,9	(P2) 26,0
	2003	9,7	4,3	7,0	22,8
	2007	8,2	3,6	5,9	19,3
	2010	8,3	4,0	6,2	20,5
Intia	1990	11,7	5,5	8,6	(P2) 30,2
	1995	12,6	6,4	9,5	(P2) 32,4
	1999	13,0	7,8	10,4	(2T) 34,2
	2003	13,4	8,9	11,2	(2T) 36,5
	2007	13,3	10,3	11,8	(2T) 38,7
	2010	13,7	11,0	12,4	(2T) 41,1

Hegemoninen realismi korostaa vaaraa, joka liittyy suurvaltojen voimasuhteen muutokseen. Seuraava suursota saattaa olla seurausta joko siitä, että nouseva ja nykyiseen kansainväliseen järjestykseen ja omaan valta-asemaansa tyytymätön suurvalta eli Kiina aloittaa sodan tai siitä, että laskeva suurvalta eli Yhdysvallat aloittaa ennaltaehkäisevän sodan valta-asemansa säilyttämiseksi ja kilpailevien suurvaltojen nousun estämiseksi. Suursota on todennäköinen, jos Yhdysvallat jatkaa nykyistä hegemoniapolitiikkaansa ja pyrkii ylläpitämään asemansa aseellisella voimalla. Tällöin kansainvälisen järjestelmän johtajuus ratkaistaan hegemoniasodassa.¹⁴³ Sen sijaan suursodan toden-

¹⁴¹ Ks. tarkemmin Taulukko 2.

¹⁴² Ks. tarkemmin Taulukko 1.

¹⁴³ Ks. hegemoniasodan syttymisestä yleisesti esim. Gilpin 1981 ja Kiinan noususta hege-

näköisyys ei ole yhtä suuri, jos Yhdysvallat luopuu pyrkimyksensä ylläpitää maailmanlaajuisesta hegemoniasta ja omaksuu alueellisen tasapainottamisstrategian.¹⁴⁴ Hyökkäyksellisen realismin näkökulmasta nousevan Kiinan ja status quota puolustavien suurvaltojen välinen sota on lähes väistämätön. Kiinan nousu muistuttaa todennäköisesti Saksan nousua 1800-luvun lopussa ja Itä-Aasian kansainvälispoliittinen kehitys puolestaan 1900-luvun vaihteen kehitystä Euroopassa.¹⁴⁵ Mearsheimerin mukaan Kiina nousee ennen pitkää potentiaaliseksi hegemoniksi, joka pyrkii saavuttamaan alueellisen hegemonian Aasiassa. Niin Yhdysvallat kuin Kiinan naapurisuurvallatkin, Venäjä, Japani ja Intia, ryhtyvät tasapainottamaan Kiinaa ja estämään sen valtapoliittisia päämääriä. Näin Kiinan nousu ja sen valtapolitiikka lisäävät alueellista epävakautta ja suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyttä.¹⁴⁶

Sen sijaan puolustuksellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Kiinan nousu ei välttämättä johda Yhdysvaltojen ja Kiinan väliseen suursotaan. Tämän selittää ensinnäkin se, että Kiinan ei ole rationaalista haastaa Yhdysvaltoja, koska Yhdysvaltojen sotilaallinen ylivoima säilyy vielä pitkään.¹⁴⁷ Maantieteellisistä tekijöistä johtuen merivalta Yhdysvaltojen ja mannervalta Kiinan välinen turvallisuuskonfliktille on vähäinen ja niiden välisen sotilaallisen konfliktin todennäköisyys on pieni. Lisäksi ydinaseet vähentävät sodan syttymisen riskiä. Kiina on myös harjoittanut maltillista valtapolitiikkaa. Se on pyrkinyt yhteistyöpolitiikalla vähentämään muiden suurvaltojen sitä kohtaan tuntemaa pelkoa, lieventämään suurvaltojen välistä turvallisuuskonfliktille Aasiassa, vakuuttamaan muut suurvallat sen rauhanomaisesta noususta ja samalla estämään liiton muodostamisen sitä vastaan. Puolustuksellisten realistien mukaan Kiinalla on rajoitetut valtapoliittiset päämäärät. Kiinan ensisijainen päämäärä ei ole kansainvälisen järjestyksen muuttaminen, vaan Taiwanin palauttaminen Kiinan yhteyteen.¹⁴⁸ Toisaalta juuri ratkaisemattomat Taiwanin ja Korean kiis-

¹⁴⁴ Layne 2009a, s. 103–104 ja 122–133.

¹⁴⁵ Levy 2008b, s. 32–33 ja Joffe 2007[2006], s. 194–202 ja 222–224. Levyn mukaan Kiinan nousu eroaa Saksan noususta siinä, että Kiinaan ei kohdistu samanlaista sotilaallista turvallisuuskonfliktille useiden suurvaltojen taholta kuin Saksaan. Toisaalta voidaan väittää, että Kiinaan kohdistuu potentiaalinen turvallisuuskonfliktille niin Yhdysvaltojen, Venäjän, Intian kuin Japanin suunnastakin.

¹⁴⁶ Mearsheimer 2001b, s. 362, 373–377, 384–386 ja 396–402; Mearsheimer 2005a; Mearsheimer 2005d; Mearsheimer 2005f; Mearsheimer 2005g; Mearsheimer 2006a ja Mearsheimer 2006d, s. 83–85.

¹⁴⁷ Uusklassisen realismin Rossin mukaan Kiina ei kykene yksin haastamaan Yhdysvaltojen valta-asemaa. Yhdysvaltojen voiman tasapainottaminen voi onnistua ainoastaan Kiinan ja Venäjän liiton avulla. R. Ross 2004, s. 267, 286–287 ja 294–296. Ks. myös R. Ross 2011. Vrt. Wohlforth 1999 ja Brooks & Wohlforth 2002.

¹⁴⁸ Glaser 2011; Christensen 2009; Goldstein 2008; Goldstein 2005, erityisesti s. 27–28, 100–101 ja 204–212; Goldstein 2003; Goldstein 1997/1998; Ross & Zhu 2008b; Ross & Zhu 2008c; R. Ross 2005a; R. Ross 1999; Zhu 2008; Tang 2008; Levy 2008b, s. 25, 27–28 ja 30 ja Johnston 2003. Kylmän sodan jälkeen Kiina on toistaiseksi turvautunut Yhdysvaltojen sisäiseen ja pehmeään tasapainottamiseen, koska Yhdysvallat ei muodosta sille välitöntä turvallisuuskonfliktille. Myös Yhdysvallat kykenee omalla valtapolitiikallaan vähentämään valtakamppailun voimakkuutta ja vaikuttamaan suurvaltojen välisen rauhan säilymiseen Itä-Aasiassa. Ks. lisää esim. Art 2008, s. 267–273 ja R. Ross 2005b.

takysymykset sekä Kiinan ja Japanin välinen saarikiista saattavat johtaa suurvaltojen väliseen sotaan Itä-Aasiassa.¹⁴⁹ Joka tapauksessa Kiinan vallan kasvu herättää pelkoa muissa suurvalloissa ja voimistaa niiden välistä turvallisuusdiilemmaa sekä kiihdyttää valtakamppailua Aasiassa.¹⁵⁰

Suurvaltojen voimasuhteen muutokset Aasiassa heijastuvat myös Euroopan voimatasapainojärjestelmään, koska sekä Yhdysvallat että Venäjä ovat keskeiset suurvallat myös Aasian voimatasapainojärjestelmässä. Näin ollen esimerkiksi Yhdysvaltojen sitoutuminen valtakamppailuun Kiinan kanssa muuttaa suurvaltojen välisen voimasuhteen Euroopassa ja avaa eurooppalaisille suurvalloille valtopoliittisia toimintamahdollisuuksia. Suurvaltojen välinen voimasuhdeanalyysi osoittaa selkeästi sen, että läntisen Euroopan suurvallat, Saksa, Britannia ja Ranska, sekä Japani ovat kokonaisvoimaltaan liian heikkoja ollakseen ensimmäisen tason suurvaltoja maailmanlaajuisesti. Tästä huolimatta ne saattavat olla alueellisia joko ensimmäisen tai toisen tason suurvaltoja. Tämän selvittäminen vaatii suurvaltojen voimasuhteen analysointia alueellisella tasolla.

4.2.3 Ensimmäisen ja toisen tason suurvallat Euroopassa

Tutkimuksen toisessa voimasuhdeanalyysissä pyritään selvittämään, monestako eurooppalaisesta suurvallasta Euroopan alueellinen voimatasapainojärjestelmä koostuu. Kansainvälistä järjestelmää koskeva suurvaltojen voimasuhdeanalyysi osoitti, että Euroopan valtioista ainakin Venäjä on ensimmäisen tason suurvalta. Vaikka Yhdysvallat ei ole eurooppalainen suurvalta, se maailman voimakkaimpana suurvaltana on ratkaiseva toimija Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Yhdysvallat on sotilasliitto NATO:n johtovaltio. Yhdysvallat toimii joko Euroopan alueellisena tasapainottajana tai sillä on omia hegemoniapyrkimyksiä Euroopassa. Sen sijaan kansainvälisen järjestelmän kolmas ensimmäisen tason suurvalta, Kiina, ei ole keskeinen toimija Euroopan voimatasapainojärjestelmässä, koska Venäjä ja Kiina eivät ole solmineet varsinaista sotilasliittoa strategisesta kumppanuudestaan huolimatta¹⁵¹. Yhdysvallat on rajattu tästä toisesta voimasuhdeanalyysistä pois, koska tässä pyritään määrittämään, mitkä Euroopan valtioista ovat suurvaltoja ja samalla selvittämään, minkälainen alueellinen järjestelmä Euroopassa vallitsisi ilman Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa tai vallitsee, jos NATO hajoaa ja Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Euroopasta.

Maailmanlaajuinen voimasuhdeanalyysi osoitti, että Saksa, Britannia ja Ranska eivät ole ensimmäisen tason suurvaltoja. Monet realistit pitävät näitä

¹⁴⁹ Art 2008, s. 273–290 ja Christensen 2003[1999]. Kiina vaatii itselleen Itä-Kiinan merellä sijaitsevia Japanille kuuluvia *Senkaku (Diaoyutai)* saaria.

¹⁵⁰ Mearsheimer 2001b, s. 362, 373–377, 384–386 ja 396–402; Layne 2012b, s. 222–223 ja 232–237; Wohlforth 1999, s. 8–9, 30–33 ja 39; Layne 2006c; Joffe 2007[2006], s. 27, 143–146, 163–179, 198–202 ja 214–217; R. Kaplan 2009; R. Kaplan 2010a ja Christensen 2011a.

¹⁵¹ Ks. Mankoff 2009, s. 193–239 ja Lo 2008. Tästä lisää tutkimuksen luvussa 5.2.2.

valtioita alueellisina suurvaltoina.¹⁵² Myös alueelliset suurvallat voidaan jakaa ensimmäisen ja toisen tason suurvaltoihin. Jos Saksan, Ranskan ja Britannian valtaresurssit ovat vähintään puolet Venäjän sotilaallisesta voimasta tai sen kokonaisvoimasta, ne ovat ensimmäisen tason suurvaltoja alueellisella tasolla. Muussa tapauksessa ne ovat joko toisen tason suurvaltoja ja mahdollisesti samalla myös potentiaalisia alueellisia ensimmäisen tason suurvaltoja tai ne ovat vain potentiaalisia toisen tason suurvaltoja. Euroopan valtioiden kansallisten valtaresurssien karkean vertailun perusteella tutkimuksessa on otettu myös entiset suurvallat Italia ja Turkki mukaan Euroopan potentiaalisten suurvaltojen tarkempaan voimasuhdeanalyysiin.¹⁵³ Tätä valintaa tukee myös se, että esimerkiksi Mearsheimer pitää Italiaa potentiaalisena suurvaltana.¹⁵⁴ Turkkiä pidetään puolestaan nousevana alueellisena toimijana Lähi-idän ja Keski-Aasian alueella¹⁵⁵ ja Euroopan turvallisuusjärjestelmään keskeisesti kuuluvana valtiona.¹⁵⁶

¹⁵² Rosato 2011a, s. 244–255; Brooks & Wohlforth 2008, s. 27–35; Hyde-Price 2007, s. 67–162; Joffe 2007[2006], s. 51–63, 162–179, 194–202 ja 210–219; S. Jones 2007; Walt 2006[2005], s. 34, 109–136, 144–149 ja 187–194; Pape 2005b, s. 7–11, 21–25, 32–35 ja 38–45; Art 2004; Lemke 2004, s. 58–64; S. Jones 2003; Wohlforth 2002, s. 100–108; Mearsheimer 2001b, s. 380–384; Waltz 2000b, s. 27–39; Copeland 2000b, s. 240–246; Wohlforth 1999, s. 9–22; Walt 2002c, s. 124–133; Joffe 2002, s. 172–177; Schweller 1999, s. 37–42 ja 46–48; Schweller 1998, s. 198–201; Art 2009[1996b] ja Waltz 1995[1993], s. 48–74.

¹⁵³ Valtioiden pinta-alan ja väestömäärien suhteen mahdollisina alueellisina toisen tason suurvaltoina Euroopassa voidaan pitää *Italiaa, Turkkiä, Espanjaa, Puolaa ja Ukrainaa*. Tutkimuksessa asetetun suurvaltakriteerin mukaan toisen tason suurvallalla täytyy olla vähintään kolmasosa (33,3 %) Euroopan voimakkaimman suurvallan kansallisten valtaresurssien määrästä. Väestömäärältään Venäjä on Euroopan väkirikkain valtio. Vuonna 2010 Venäjän väkiluku oli noin 140 milj. ihmistä. Toisen tason suurvallan kriteerin täyttävät väestömäärän suhteen Turkki, jossa on 75 milj., ja Italia, jossa on noin 60 milj. asukasta. Espanjassa ja Ukrainassa on molemmissa 45 milj. ja Puolassa 38 milj. asukasta. Ks. IISS 2011, s. 104, 111, 119, 134, 144, 151, 154, 157 ja 183. Vuonna 2009 Euroopan taloudellisesti vaurain valtio oli Saksa, jonka BKT oli 3 330 mrd. Yhdysvaltojen dollaria. Toisen tason suurvallan kriteerin täyttävät taloudellisen vaurauden suhteen Italia, jonka BKT oli 2 113 mrd., ja Espanja, jonka BKT oli 1 460 mrd. Turkin BKT vuonna 2009 oli 614 mrd., Puolan 430 mrd. ja Ukrainan 113 mrd. US \$. Ks. World Bank 2011c. Vuonna 2009 Britannia käytti eniten varoja puolustusmenoihin, yhteensä noin 59 131 milj. Yhdysvaltojen dollaria. Ainoastaan Italia täyttää toisen tason suurvallalle asetetut kriteerit. Sen puolustusmenot olivat noin 30 489 milj. Espanjan puolustusmenot olivat 16 944 milj., Turkin 10 883 milj., Puolan 7 297 milj. ja Ukrainan 1 414 milj. vuonna 2009. Ks. IISS 2011, s. 471–472. Venäjän asevoimien rauhan ajan vahvuus oli 1 046 000 sotilasta vuonna 2010. Asevoimien vahvuudelta ainoastaan Turkki 510 000 sotilalla täyttää toisen tason suurvallalle asetetut kriteerit. Italian asevoimien rauhan ajan vahvuus vuonna 2011 oli 185 000, Espanjan 142 000, Ukrainan 130 000 ja Puolan 100 000 sotilasta. Ks. IISS 2010, s. 104, 111, 119, 134, 144, 151, 154, 157 ja 183.

¹⁵⁴ Mearsheimer 2001b, s. 380–384.

¹⁵⁵ Layne 2009b, s. 152 ja Pape 2005b, s. 8. Vrt. Zakaria 2008, s. 26 ja Buzan 2004, s. 56. Ks. lisää Larrabee 2011 ja Khanna 2008.

¹⁵⁶ Turkki kuuluu Euroopan turvallisuusjärjestelmään maantieteellisistä ja historiallisista syistä sekä NATO-jäsenyytensä että nykyisen strategisen merkityksensä takia. Vrt. esim. Hyde-Price 2007, s. 54–55.

Taulukko 4: Eurooppalaisten potentiaalisten suurvaltojen sotilaallinen voima

Taulukko 4	Suurvaltojen sotilaallinen voima					
	Vuosi	Puolus- tusmenot % ¹⁵⁷	Ase- voimien koko % ¹⁵⁸	Ase- voimien kalusto % ¹⁵⁹	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Venäjä	1990	65,3	52,2	76,3	(HT) 64,6	(1T) 100,0
	1995	35,6	44,0	70,0	(PH) 49,9	(1T) 100,0
	1999	29,2	36,6	63,0	(PH) 42,9	(1T) 100,0
	2003	28,4	40,1	60,1	(PH) 42,9	(1T) 100,0
	2007	17,8	45,8	61,8	(PH) 41,8	(1T) 100,0
	2010	22,1	47,8	60,7	(PH) 43,5	(1T) 100,0
Saksa	1990	8,7	13,1	5,9	9,2	14,2
	1995	17,9	11,0	5,5	11,5	23,0
	1999	16,0	11,8	7,0	11,6	(P2) 27,0
	2003	15,4	12,1	7,1	11,5	(P2) 26,8
	2007	15,7	10,0	6,4	10,7	(P2) 25,6
	2010	18,3	7,4	6,1	10,6	24,4
Britan- nia	1990	11,1	5,0	5,9	7,3	11,3
	1995	14,5	7,4	7,3	9,7	19,4
	1999	18,7	7,7	8,9	11,8	(P2) 27,5
	2003	18,9	8,9	10,5	12,8	(P2) 29,8
	2007	25,4	7,7	9,7	14,3	(2T) 34,2
	2010	22,8	6,6	10,4	13,3	(P2) 30,6
Ranska	1990	9,3	7,7	5,8	7,6	11,8
	1995	20,7	11,2	8,3	13,4	(P2) 26,9
	1999	19,4	10,7	9,7	13,3	(P2) 31,0
	2003	20,1	7,8	9,7	12,5	(P2) 29,1
	2007	22,8	7,8	9,8	13,5	(P2) 32,3
	2010	21,0	7,9	9,4	12,8	(P2) 29,4
Italia	1990	4,8	7,8	3,2	5,3	8,2
	1995	8,4	11,3	4,5	8,1	16,2
	1999	11,6	11,4	5,4	9,5	22,1
	2003	13,2	10,9	5,0	9,7	22,6
	2007	13,9	6,4	4,5	8,3	19,9
	2010	11,7	6,6	5,1	7,8	17,9
Turkki	1990	0,9	14,5	2,9	6,1	9,4
	1995	2,9	15,4	4,7	7,7	15,4
	1999	5,0	22,1	6,4	11,2	(P2) 26,1
	2003	3,9	20,6	7,8	10,8	(P2) 25,2
	2007	4,4	22,5	8,0	11,6	(P2) 27,8
	2010	4,2	23,9	8,5	12,2	(P2) 28,0

¹⁵⁷ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 4.¹⁵⁸ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 3.¹⁵⁹ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 9.

Euroopan potentiaalisten suurvaltojen voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Euroopassa on ainoastaan yksi sotilaallinen ensimmäisen tason suurvalta: Venäjä. Sotilaallisen kokonaisvoiman suhteen (*Taulukko 4*) Euroopan alueellinen järjestelmä on siis yksinaapainen. Venäjä on sotilaallisesti niin ylivoimainen muihin potentiaalsiin suurvaltoihin verrattuna, että se on potentiaalinen hegemoni eikä Euroopassa ole edes toisen tason suurvaltoja. Vuonna 1990 Venäjällä oli todellinen sotilaallinen hegemonia. Britannia, Ranska, Saksa ja Turkki ovat sotilaallisesti ainoastaan potentiaalisia toisen tason suurvaltoja. Sen sijaan Italia ei ole sotilaallisen kokonaisvoiman suhteen edes potentiaalinen toisen tason suurvalta.¹⁶⁰

Kun verrataan ainoastaan Euroopan voimatasapainojärjestelmän potentiaalisten suurvaltojen asevoimien kalustomäärää, havaitaan, että Venäjä on myös aseistuksen osalta ainoa ensimmäisen tason suurvalta ja että Euroopan alueellinen järjestelmä on yksinaapainen. Asevoimien kokonaiskalustomäärän suhteen Venäjällä on sotilaallinen hegemonia eikä Euroopassa ole edes potentiaalisia toisen tason suurvaltoja.¹⁶¹ Venäjä on ainoa suurvalta myös strategisten ydinohjusten ja maavoimien kaluston suhteen.¹⁶² Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös sen, että vaikka Venäjä on ainoa ensimmäisen tason suurvalta merivoimien ja ilmavoimien kalustomäärien suhteen Euroopassa, Britannia ja Ranska ovat sekä merivoimien että ilmavoimien kalustomäärien suhteen toisen tason suurvaltoja. Sen sijaan Saksa, Italia ja Turkki ovat potentiaalisia toisen tason suurvaltoja ainoastaan merivoimien kalustomäärien suhteen.¹⁶³ Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne muuttuu, kun verrataan sotilaallisen voiman kahda muuta osatekijää. Asevoimien koon vertailu osoittaa, että Neuvostoliiton aikana Venäjä oli hegemoni. Venäjä ei ole ainoastaan säilyttänyt ensimmäisen tason suurvalta-asemaansa asevoimien koon suhteen, vaan se on myös ollut potentiaalinen hegemoni kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Vuosituhannen vaihteen jälkeen Turkki nousi ensimmäisen tason suurvaltojen joukkoon. Näin asevoimien koon perusteella voidaan väittää, että Euroopan alueellinen järjestelmä on kaksinaapainen. Saksa, Ranska ja Italia ovat ainoastaan potentiaalisia toisen tason suurvaltoja.¹⁶⁴ Puolustusmenojen suuruus on ainoa sotilaallisen

¹⁶⁰ Ks. Taulukko 4. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161, 183–194 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–222; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–75 ja 112–118; IISS 1997, s. 293–295; IISS 1995, s. 44–50, 52–55, 62–67 ja 113–120; IISS 1992, s. 218–220 ja IISS 1990, s. 33–44, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86.

¹⁶¹ Ks. Liite 2: Taulukko 9. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–75 ja 112–118; IISS 1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–44, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86.

¹⁶² Ks. Liite 2: Taulukot 5–6 ja 9.

¹⁶³ Ks. Liite 2: Taulukot 7–9.

¹⁶⁴ Ks. Liite 2: Taulukot 1–3. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–193; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–224; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–78 ja 112–118; IISS

voiman indikaattori, jonka perusteella Euroopan alueellinen järjestelmä on moninapainen. Neuvostoliiton aikana Euroopan järjestelmä oli yksinapainen, mutta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen se muuttui Venäjän, Ranskan ja Saksan muodostamaksi kolminapaiseksi järjestelmäksi. Vuosituhannen vaihteesta lähtien Euroopan alueellinen järjestelmä on ollut moninapainen, koska myös Britannia vuodesta 1999 ja Italia vuodesta 2007 ovat olleet ensimmäisen tason suurvaltoja puolustusmenoilla mitattuna. Sen sijaan Turkki ei ole edes potentiaalinen toisen tason suurvalta.¹⁶⁵

Sotilaallisen kokonaisvoiman vertailu siis osoittaa, että Euroopan alueellinen järjestelmä on Venäjän johtama yksinapainen järjestelmä. Sen sijaan kun analysoidaan suurvaltojen potentiaalista voimaa (*Taulukko 5*), Euroopan alueellinen voimatasapainojärjestelmä on kaksinapainen. Voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Saksa on Venäjän ohella ensimmäisen tason suurvalta. Venäjä on kuitenkin Saksaa potentiaaliselta voimaltaan voimakkaampi suurvalta ja samalla myös potentiaalinen hegemoni Euroopassa. Muista valtioista ainoastaan Ranska ja Britannia ovat potentiaalisen voiman suhteen toisen tason suurvaltoja.¹⁶⁶ Potentiaalisen voiman osatekijöiden vertailu tuottaa erilaisen johtopäätöksen. Jos verrataan pelkästään väestömäärää, Euroopan alueellinen järjestelmä on kolminapainen. Venäjä, Saksa ja Turkki ovat ensimmäisen tason suurvaltoja ja Ranska, Britannia ja Italia ovat puolestaan toisen tason suurvaltoja.¹⁶⁷ Luonnonvarojen suhteen Venäjä on ainoa suurvalta Euroopassa ja todellinen hegemoni.¹⁶⁸ Taloudellisen voiman vertailun perusteella Euroopan järjestelmä on moninapainen. Saksa, Venäjä, Ranska, Britannia ja Italia ovat kaikki ensimmäisen tason suurvaltoja. Saksa on taloudelliselta vauraudeltaan Euroopan voimakkain suurvalta ja teknologiselta kyvyltään jopa potentiaalinen hegemoni.¹⁶⁹ Pelkän teknologisen kyvyn vertailu osoittaa, että myös Ranska ja

1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–43, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86.

¹⁶⁵ Ks. Liite 2: Taulukko 4. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 183, 230 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220.

¹⁶⁶ Ks. Taulukko 5.

¹⁶⁷ Ks. Taulukko 5 ja Liite 2: Taulukko 10. Ks. tarkemmin IISS 1990, s. 33, 49, 63, 67, 71, 81 ja 83; IISS 1995, s. 44, 48, 52, 62, 64 ja 113; IISS 1999, s. 53, 56, 62, 73, 75 ja 112; IISS 2003, s. 235, 247–250 ja 269; IISS 2008, s. 118, 124, 132, 153, 157 ja 212 ja IISS 2011, s. 104, 111, 119, 151, 157 ja 183.

¹⁶⁸ Ks. Taulukko 5 ja Liite 2: Taulukot 11–16. Ks. tarkemmin World Bank 2011a; World Bank 2011b; World Bank 2011e; Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; BP 2011, s. 6, 20 ja 30; IAEA 2009, s. 11; World Nuclear Association 2011; U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127.

¹⁶⁹ Ks. Taulukko 5 ja Liite 2: Taulukot 17–18. Ks. tarkemmin Correlates of War Project 2010 ja World Bank 2011c.

Britannia ovat ensimmäisen tason suurvaltoja. Sen sijaan Venäjä putosi toisen tason suurvallaksi 2000-luvulla.¹⁷⁰

Taulukko 5: Eurooppalaisten potentiaalisten suurvaltojen potentiaalinen voima

Taulukko 5a	Suurvaltojen potentiaalinen voima						
	Vuosi	Väestön määrä % ¹⁷¹	Alueen koko & luonnonvarat % ¹⁷²	Taloudellinen vauraus % ¹⁷³	Teknologinen kyky % ¹⁷⁴	Potentiaalinen voima %	Suhteellinen voima
Venäjä	1990	48,8	86,6	32,2	17,2	(PH) 46,2	(1T) 100,0
	1995	31,4		18,8	17,2	(PH) 38,5	(1T) 100,0
	1999	31,5		16,8	15,0	(PH) 37,5	(1T) 100,0
	2003	31,4		18,3	14,4	(PH) 37,7	(1T) 100,0
	2007	30,5		21,1	14,1	(PH) 38,1	(1T) 100,0
	2010	30,0		21,1	14,1	(PH) 38,0	(1T) 100,0
Saksa	1990	12,6	2,4	22,0	31,7	17,2	(2T) 37,2
	1995	16,7		30,0	31,7	20,2	(1T) 52,5
	1999	16,3		28,0	32,3	19,8	(1T) 52,8
	2003	16,0		26,5	34,7	19,9	(1T) 52,8
	2007	17,3		24,3	34,2	19,6	(1T) 51,4
	2010	16,8		25,0	34,2	19,6	(1T) 51,6
Britannia	1990	9,4	3,7	12,9	20,3	11,6	(P2) 25,1
	1995	12,2		14,0	20,3	12,6	(P2) 32,7
	1999	12,0		16,3	22,2	13,6	(2T) 36,3
	2003	12,0		16,1	21,1	13,2	(2T) 35,0
	2007	12,6		15,9	19,5	12,9	(2T) 33,9
	2010	12,7		14,0	19,5	12,5	(P2) 32,9
Ranska	1990	9,3	1,8	16,4	21,5	12,3	(P2) 26,6
	1995	12,3		17,5	21,5	13,3	(2T) 34,5
	1999	12,4		17,7	21,6	13,4	(2T) 35,7
	2003	12,3		17,3	20,4	13,0	(2T) 34,5
	2007	12,6		15,8	21,6	13,0	(2T) 34,1
	2010	12,7		16,6	21,6	13,2	(2T) 34,7

¹⁷⁰ Ks. Taulukko 5 ja Liite 2: Taulukko 18. Ks. tarkemmin World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.

¹⁷¹ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 10.

¹⁷² Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 16. Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukot 11–15.

¹⁷³ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 17.

¹⁷⁴ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 18.

Taulukko 5b	Suurvaltojen potentiaalinen voima						
	Vuosi	Väestön määrä % ¹⁷⁵	Alueen koko & luonnonvarat % ¹⁷⁶	Taloudellinen vauraus % ¹⁷⁷	Teknologinen kyky % ¹⁷⁸	Potentiaalinen voima %	Suhteellinen voima
Italia	1990	9,6	1,2	14,8	8,4	8,5	18,4
	1995	12,4		16,1	8,4	9,5	24,7
	1999	12,0		16,3	7,7	9,3	24,8
	2003	11,7		16,5	7,9	9,3	24,7
	2007	12,1		15,8	8,5	9,4	24,7
	2010	12,3		16,2	8,5	9,6	(P2) 25,3
Turkki	1990	10,4	6,8	2,9	0,9	5,3	11,5
	1995	15,1		4,3	0,9	6,8	17,7
	1999	16,1		5,3	1,1	7,3	19,5
	2003	16,7		5,7	1,6	7,7	20,4
	2007	15,2		7,4	2,0	7,9	20,7
	2010	15,6		7,4	2,0	8,0	21,1

Euroopan potentiaalisten suurvaltojen, siis Venäjän, Saksan, Britannian, Ranskan, Italian ja Turkin, voimasuhdeanalyysin (*Taulukko 6*) perusteella voidaan väittää, että ilman Yhdysvaltojen läsnäoloa Euroopassa kylmän sodan jälkeen Euroopan alueellinen järjestelmä olisi ollut yksinapainen. Venäjä ei ole ainoastaan ainoa ensimmäisen tason suurvalta Euroopassa, vaan se on myös potentiaalinen hegemoni. Itse asiassa Venäjä oli jopa todellinen hegemoni vuonna 1990, siis Neuvostoliiton viimeisinä vuosina. Euroopassa on kuitenkin myös kolme muuta suurvaltaa. Saksa on varsinainen toisen tason suurvalta. Ranska ja Britannia ovat puolestaan vähintään potentiaalisia toisen tason suurvaltoja. Sen sijaan Italia ja Turkki eivät täyttäneet edes potentiaaliselle toisen tason suurvallalle asetettuja kriteerejä. Suurvaltojen vallan määrän eli niiden kokonaisvoiman vertailu osoittaa, että Euroopassa on 1+3 -voimatasapainojärjestelmä¹⁷⁹ ilman Yhdysvaltoja.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 10.

¹⁷⁶ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 16. Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukot 11–15.

¹⁷⁷ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 17.

¹⁷⁸ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 18.

¹⁷⁹ 1+3 -voimatasapainojärjestelmällä tarkoitetaan sitä, että Euroopassa on yksi ensimmäisen tason suurvalta ja kolme toisen tason suurvaltaa.

¹⁸⁰ Ks. Taulukko 6.

Taulukko 6: Eurooppalaisten potentiaalisten suurvaltojen vallan määrä

Taulukko 6	Suurvallan valta (kokonaisvoima)				
	Vuosi	Potentiaalinen voima ¹⁸¹	Sotilaallinen voima ¹⁸²	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
		Väestön määrä Alue ja luonnonvarat Taloudellinen vauraus Teknologinen kyky	Puolustusmenot Asevoimien koko Asevoimien kalusto		
Venäjä	1990	46,2	64,6	(HT) 55,4	(1T) 100,0
	1995	38,5	49,9	(PH) 44,2	(1T) 100,0
	1999	37,5	42,9	(PH) 40,2	(1T) 100,0
	2003	37,7	42,9	(PH) 40,3	(1T) 100,0
	2007	38,1	41,8	(PH) 40,0	(1T) 100,0
	2010	38,0	43,5	(PH) 40,8	(1T) 100,0
Saksa	1990	17,2	9,2	13,2	23,8
	1995	20,2	11,5	15,9	(2T) 36,0
	1999	19,8	11,6	15,7	(2T) 39,1
	2003	19,9	11,5	15,7	(2T) 39,0
	2007	19,6	10,7	15,2	(2T) 38,0
	2010	19,6	10,6	15,1	(2T) 37,0
Britan- nia	1990	11,6	7,3	9,5	17,1
	1995	12,6	9,7	11,2	(P2) 25,3
	1999	13,6	11,8	12,7	(P2) 31,6
	2003	13,2	12,8	13,0	(P2) 32,3
	2007	12,9	14,3	13,6	(2T) 34,0
	2010	12,5	13,3	12,9	(P2) 31,6
Ranska	1990	12,3	7,6	10,0	18,1
	1995	13,3	13,4	13,4	(P2) 30,3
	1999	13,4	13,3	13,4	(2T) 33,3
	2003	13,0	12,5	12,8	(P2) 31,8
	2007	13,0	13,5	13,3	(2T) 39,1
	2010	13,2	12,8	13,0	(P2) 31,9
Italia	1990	8,5	5,3	6,9	12,5
	1995	9,5	8,1	8,8	19,9
	1999	9,3	9,5	9,4	23,4
	2003	9,3	9,7	9,5	23,6
	2007	9,4	8,3	8,9	22,3
	2010	9,6	7,8	8,7	21,3
Turkki	1990	5,3	6,1	5,7	10,3
	1995	6,8	7,7	7,3	16,5
	1999	7,3	11,2	9,3	23,1
	2003	7,7	10,8	9,3	23,1
	2007	7,9	11,6	9,8	24,5
	2010	8,0	12,2	10,1	24,8

¹⁸¹ Ks. tarkemmin Taulukko 5.¹⁸² Ks. tarkemmin Taulukko 4.

4.2.4 Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenne

Ilman Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa Euroopan alueellinen järjestelmä olisi Venäjän johtama yksinapainen järjestelmä. Voimasuhdeanalyysin perusteella voidaan väittää, että Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat Yhdysvaltoja tasapainottaakseen Venäjää, Euroopan potentiaalista hegemonia. Yhdysvaltojen sitoutuminen toimimaan Euroopan alueen tasapainottajana muuttaa Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteen. Tutkimuksen kolmas, Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Britannian ja Ranskan välinen voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä koostuu kahdesta ensimmäisen tason suurvallasta: Yhdysvalloista ja Venäjästä. Sotilaallisen kokonaisvoiman (*Taulukko 7*) suhteen Euroopan voimatasapainojärjestelmä on siis kaksinapainen. Vielä 1990-luvulla sekä Venäjä että Yhdysvallat olivat potentiaalisia hegemonia. Sen jälkeen Venäjän sotilaallinen voima on laskenut suhteessa Yhdysvaltoihin. Voidaan sanoa, että Yhdysvalloilla on lähes ollut sotilaallinen hegemonia Euroopassa 2000-luvulla. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös, että Saksa, Britannia ja Ranska eivät ole sotilaallisesti edes toisen tason suurvaltoja suhteessa Yhdysvaltoihin ja Venäjään. Yhdysvaltojen, Saksan, Britannian ja Ranskan liitto merkitsee kuitenkin sitä, että läntisillä suurvalloilla on lähes kolminkertainen ylivoima suhteessa Venäjään.¹⁸³

Sotilaallisen voiman osatekijöiden vertailu osoittaa, minkälaisiin tekijöihin suurvaltojen sotilaallinen voima perustuu. Kun verrataan pelkästään suurvaltojen asevoimien kokoa, Yhdysvallat ja Venäjä ovat edelleen ainoat ensimmäisen tason suurvallat ja samalla molemmat ovat potentiaalisia hegemonia. Asevoimien vahvuuden suhteen Saksa ja Ranska olivat potentiaalisia toisen tason suurvaltoja 1990-luvulla.¹⁸⁴ Sen sijaan puolustusmenojen vertailu muuttaa näkemyksen Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteesta. Pelkästään puolustusmenoilla mitattuna Yhdysvalloilla on sotilaallinen hegemonia Euroopassa. Venäjä oli ensimmäisen tason suurvalta Neuvostoliiton aikana ja potentiaalinen toisen tason suurvalta vielä 1990-luvun puolivälissä. Yhdysvaltojen puolustusmenojen raju nousu 2000-luvulla on merkinnyt sitä, että Venäjä ei ole enää edes potentiaalinen toisen tason suurvalta. Puolustusmenojen määrän suhteen myöskään Saksa, Britannia ja Ranska eivät ole potentiaalisia toisen tason suurvaltoja. Puolustusmenot ovat ainoa indikaattori, jonka perustella Euroopan voimatasapainojärjestelmän voidaan väittää olevan Yhdysvaltojen johtama yksinapainen järjestelmä.¹⁸⁵

¹⁸³ Ks. Taulukko 7.

¹⁸⁴ Ks. Taulukko 7 ja Liite 3: Taulukot 1–3. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–193; IISS 2008, s. 29–54, 118–127, 157–163 ja 212–224; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86.

¹⁸⁵ Ks. Taulukko 7 ja Liite 3: Taulukko 4. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 183, 230 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220.

Taulukko 7: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen sotilaallinen voima

Taulukko 7	Suurvaltojen sotilaallinen voima					
	Vuosi	Puolustusmenot % ¹⁸⁶	Asevoimien koko % ¹⁸⁷	Asevoimien kalusto % ¹⁸⁸	Kokonaisvoima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	56,4	27,4	32,0	(PH) 38,6	(1T) 86,4
	1995	57,6	36,3	35,4	(PH) 43,1	(1T) 100,0
	1999	64,3	37,7	40,0	(PH) 47,3	(1T) 100,0
	2003	68,1	40,2	43,8	(HT) 50,7	(1T) 100,0
	2007	73,9	43,6	42,0	(HT) 53,2	(1T) 100,0
	2010	75,2	45,6	45,4	(HT) 55,4	(1T) 100,0
Venäjä	1990	30,2	48,6	55,4	(PH) 44,7	(1T) 100,0
	1995	17,0	38,0	50,3	(PH) 35,1	(1T) 81,4
	1999	12,5	34,0	43,0	29,8	(1T) 63,0
	2003	11,0	35,0	39,6	28,5	(1T) 56,2
	2007	5,7	36,3	41,1	27,7	(1T) 52,1
	2010	6,5	37,5	39,7	27,9	(1T) 50,4
Saksa	1990	4,0	12,4	4,5	7,0	15,7
	1995	8,5	9,7	4,0	7,4	17,2
	1999	6,9	11,2	4,9	7,7	16,3
	2003	5,9	10,7	4,7	7,1	14,0
	2007	5,0	8,0	4,5	5,8	10,9
	2010	5,4	5,7	3,8	5,0	9,0
Britannia	1990	5,1	4,7	4,2	4,7	10,5
	1995	6,9	6,3	4,9	6,0	13,9
	1999	8,0	7,3	5,8	7,0	14,8
	2003	7,3	7,8	6,3	7,1	14,0
	2007	8,1	6,4	6,2	6,9	13,0
	2010	6,7	5,2	5,8	5,9	10,6
Ranska	1990	4,3	7,2	4,0	5,2	11,6
	1995	9,9	9,8	5,6	8,4	19,5
	1999	8,3	10,1	6,4	8,3	17,5
	2003	7,8	6,7	5,8	6,8	13,4
	2007	7,3	6,2	6,3	6,6	12,4
	2010	6,2	6,2	5,3	5,9	10,6

Sekä Yhdysvallat että Venäjä ovat potentiaalisia hegemonia Euroopassa, jos tarkastellaan pelkästään asevoimien kalustomääriä. Tämän sotilaallisen voiman osatekijän vertailu tukee siis väitettä, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on sotilaallisesti kaksinaapainen. Kaksinaapaisuus näkyy asevoimien

¹⁸⁶ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 4.

¹⁸⁷ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 3.

¹⁸⁸ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 9.

kokonaiskalustomäärien lisäksi erityisesti strategisissa ydinohjuksissa ja merivoimien sukellusveneissä. Sen sijaan Venäjällä on sotilaallinen hegemonia maavoimien ja Yhdysvalloilla puolestaan ilmavoimien kalustomäärässä. Yhdysvallat on myös selkeästi Venäjää voimakkaampi merivoimien isojen pinta-alusten kalustomäärässä. Tämä voimasuhdeanalyysi osoittaa myös, että Saksa, Britannia ja Ranska eivät ole toisen tason suurvaltoja asevoimien kalustomäärien suhteen.¹⁸⁹

Suurvaltojen potentiaalisen kokonaisvoiman (*Taulukko 8*) vertailu vahvistaa entisestään sitä näkemystä, että Yhdysvallat ja Venäjä ovat ainoat ensimmäisen tason suurvallat Euroopassa. Euroopan voimatasapainojärjestelmä on siis kaksinapainen, vaikka Yhdysvallat onkin potentiaalinen hegemoni potentiaalisen kokonaisvoiman suhteen. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös, että Saksa on potentiaalinen toisen tason suurvalta. Sen sijaan Britannia ja Ranska eivät ole edes potentiaalisia toisen tason suurvaltoja.¹⁹⁰ Suurvaltojen potentiaalisen voiman eri osatekijöiden vertailu tuottaa hieman erilaisen johtopäätöksen. Jos verrataan pelkästään väestömääriä, Venäjä ja Yhdysvallat ovat ainoat ensimmäisen tason suurvallat ja Euroopan voimatasapainojärjestelmä on kaksinapainen. Tosin väestömäärältään Yhdysvallat on samalla myös potentiaalinen hegemoni.¹⁹¹ Myös luonnonvarojen suhteen Venäjä ja Yhdysvallat ovat ainoat ensimmäisen tason suurvallat. Venäjällä on luonnonvaroissa hegemonia ja Yhdysvallat on puolestaan potentiaalinen hegemoni.¹⁹² Sen sijaan taloudellisen vahvuuden ja teknologisen kyvyn suhteen Yhdysvallat on ainoa ensimmäisen tason suurvalta ja samalla hegemoni. Saksa on toisen tason suurvalta teknologisen kyvyn suhteen ja potentiaalinen toisen tason suurvalta sekä väestön että taloudellisen vahvuuden suhteen. Venäjän suurvalta-aseman heikkous näkyy juuri taloudellisessa voimassa ja teknologisessa kyvyssä.¹⁹³

¹⁸⁹ Ks. Taulukko 7 ja Liite 3: Taulukot 5–9. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86.

¹⁹⁰ Ks. Taulukko 8.

¹⁹¹ Ks. Taulukko 8 ja Liite 3: Taulukko 10. Ks. tarkemmin IISS 1990, s. 17, 33, 49, 63, 67 ja 83; IISS 1995, s. 23, 44, 48, 64 ja 113; IISS 1999, s. 20, 53, 56, 75 ja 112; IISS 2003, s. 235, 247–250 ja 269; IISS 2008, s. 29, 118, 124, 157 ja 212 ja IISS 2011, s. 56, 104, 111, 157 ja 183.

¹⁹² Ks. Taulukko 8 ja Liite 3: Taulukot 11–16. Ks. tarkemmin World Bank 2011a; World Bank 2011b ja World Bank 2011e; Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; BP 2011, s. 6, 20 ja 30; IAEA 2009, s. 11; World Nuclear Association 2011; U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127.

¹⁹³ Ks. Taulukko 8 ja Liite 3: Taulukot 17–18. Ks. tarkemmin Correlates of War Project 2010; World Bank 2011c; World Bank 2011f; World Bank 2011g ja World Bank 2011h.

Taulukko 8: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen potentiaalinen voima

Taulukko 8	Suurvaltojen potentiaalinen voima						
	Vuosi	Väestön määrä % ¹⁹⁴	Alueen koko & luonnonvarat % ¹⁹⁵	Taloudellinen vauraus % ¹⁹⁶	Teknologinen kyky % ¹⁹⁷	Potentiaalinen voima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	34,4	37,0	46,9	53,0	(PH) 42,8	(1T) 100,0
	1995	43,6		53,1	53,0	(PH) 46,7	(1T) 100,0
	1999	44,2		57,3	56,4	(PH) 48,7	(1T) 100,0
	2003	45,1		56,0	53,8	(PH) 48,0	(1T) 100,0
	2007	46,3		53,3	48,4	(PH) 46,3	(1T) 100,0
	2010	47,6		54,1	48,4	(PH) 46,8	(1T) 100,0
Venäjä	1990	40,0	59,7	22,6	9,3	32,9	(1T) 76,9
	1995	24,4		11,7	9,3	26,3	(1T) 56,3
	1999	24,4		10,3	7,6	25,5	(1T) 52,4
	2003	24,2		11,8	7,0	25,7	(1T) 53,5
	2007	22,6		13,9	7,7	26,0	(1T) 56,2
	2010	21,8		13,8	7,7	25,8	(1T) 55,1
Saksa	1990	10,4	1,3	13,5	16,0	10,3	24,1
	1995	13,0		17,3	16,0	11,9	(P2) 25,5
	1999	12,6		15,0	15,0	11,0	22,6
	2003	12,2		14,8	17,9	11,6	24,2
	2007	12,8		14,7	20,3	12,3	(P2) 26,6
	2010	12,3		14,9	20,3	12,2	(P2) 26,1
Britannia	1990	7,7	0,9	7,8	10,8	6,8	15,9
	1995	9,5		8,0	10,8	7,3	15,6
	1999	9,3		8,4	10,8	7,4	15,2
	2003	9,2		8,4	11,0	7,4	15,4
	2007	9,3		9,0	11,0	7,6	16,4
	2010	9,2		7,9	11,0	7,3	15,6
Ranska	1990	7,7	1,1	9,3	10,9	7,3	17,1
	1995	9,6		10,0	10,9	7,9	16,9
	1999	9,6		9,2	10,2	7,5	15,4
	2003	9,4		9,3	10,2	7,5	15,6
	2007	9,2		9,2	12,7	8,1	17,5
	2010	9,2		9,4	12,7	8,1	17,3

¹⁹⁴ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 10.¹⁹⁵ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 16. Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukot 11–15.¹⁹⁶ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 17.¹⁹⁷ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 18.

Taulukko 9: Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvaltojen vallan määrä

Taulukko 9	Suurvallan valta (kokonaisvoima)				
	Vuosi	Potentiaalinen voima ¹⁹⁸	Sotilaallinen voima ¹⁹⁹	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
		Väestön määrä Alue ja luonnonvarat Taloudellinen vauraus Teknologinen kyky	Puolustusmenot Asevoimien koko Asevoimien kalusto		
Yhdys- vallat	1990	42,8	38,6	(PH) 40,7	(1T) 100,0
	1995	46,7	43,1	(PH) 44,9	(1T) 100,0
	1999	48,7	47,3	(PH) 48,0	(1T) 100,0
	2003	48,0	50,7	(PH) 49,4	(1T) 100,0
	2007	46,3	53,2	(PH) 49,8	(1T) 100,0
	2010	46,8	55,4	(HT) 51,1	(1T) 100,0
Venäjä	1990	32,9	44,7	(PH) 38,8	(1T) 95,3
	1995	26,3	35,1	30,7	(1T) 68,4
	1999	25,5	29,8	27,7	(1T) 57,7
	2003	25,7	28,5	27,1	(1T) 54,9
	2007	26,0	27,7	26,9	(1T) 54,0
	2010	25,8	27,9	26,9	(1T) 52,6
Saksa	1990	10,3	7,0	8,7	21,4
	1995	11,9	7,4	9,7	21,6
	1999	11,0	7,7	9,4	19,6
	2003	11,6	7,1	9,4	19,0
	2007	12,3	5,8	9,1	18,3
	2010	12,2	5,0	8,6	16,8
Britannia	1990	6,8	4,7	5,8	14,3
	1995	7,3	6,0	6,7	14,9
	1999	7,4	7,0	7,2	15,0
	2003	7,4	7,1	7,3	14,8
	2007	7,6	6,9	7,3	14,7
	2010	7,3	5,9	6,6	12,9
Ranska	1990	7,3	5,2	6,3	15,5
	1995	7,9	8,4	8,2	18,3
	1999	7,5	8,3	7,9	16,5
	2003	7,5	6,8	7,2	14,6
	2007	8,1	6,6	7,4	14,9
	2010	8,1	5,9	7,0	13,7

Euroopan voimatasapainojärjestelmän muodostavien suurvaltojen välillä tehty voimasuhdeanalyysi osoittaa (*Taulukko 9*), että Euroopan alueellinen järjestelmä on ollut kaksinapainen kylmän sodan jälkeen. Vaikka Yhdysvallat on kokonaisvoiman suhteen voimakkain suurvalta ja potentiaalinen hegemoni, myös Venäjä on ollut ensimmäisen tason suurvalta. Sen sijaan Saksa, Ranska ja

¹⁹⁸ Ks. tarkemmin Taulukko 8.

¹⁹⁹ Ks. tarkemmin Taulukko 7.

Britannia eivät täytä edes potentiaaliselle toisen tason suurvallalle asetettuja kriteerejä. Nämä kolme EU-suurvaltaa ovat kuitenkin ratkaisevia tekijöitä Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Kun Saksa, Ranska ja Britannia ovat edelleen liitossa Yhdysvaltojen kanssa, läntisillä suurvalloilla on selkeä ylivoima suhteessa Venäjään Euroopassa.²⁰⁰ Ilman Yhdysvaltoja tehty voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat toisen tason suurvaltoja. Näin ollen voidaan katsoa, että Euroopan nykyinen 2+3 -voimatasapainojärjestelmä koostuu kahdesta ensimmäisen tason suurvallasta, Yhdysvalloista ja Venäjästä, ja kolmesta toisen tason suurvallasta, Saksasta, Ranskasta ja Britanniaista.

4.3 Euroopassa vallitseva vakaa kaksinapainen voimatasapainojärjestelmä

Tässä tutkimuksessa tehdyt kolme voimasuhdeanalyysiä tuottavat realismin vallitsevasta näkemyksestä poikkeavan näkemyksen Euroopan voimatasapainojärjestelmän rakenteesta kylmän sodan jälkeen. Nämä voimasuhdeanalyysit osoittavat, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on jatkunut kaksinapaisena Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, koska Venäjä on eurooppalaisista suurvalloista ainoa ensimmäisen tason suurvalta ja koska Yhdysvallat maailman voimakkaimpana ensimmäisen tason suurvaltana on edelleen jo rauhan aikana sitoutunut puolustamaan Saksan, Ranskan ja Britannian itsenäisyyttä. Tämä tukee Mearsheimerin väitettä Euroopan voimatasapainojärjestelmän kaksinapaisuudesta²⁰¹. Saksa, Ranska ja Britannia ovat sotilaallisesti niin heikkoja suhteessa Venäjään, että ne tarvitsevat Yhdysvaltojen sotilaallista apua kyetäkseen tasapainottamaan Venäjää. Kaksinapainen järjestelmä selittää erityisesti rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna sen, miksi Euroopan voimatasapainojärjestelmä on ollut vakaa kylmän sodan jälkeen. Sekä Yhdysvallat että Venäjä tietävät, että ne edelleen muodostavat suurimman sotilaallisen turvallisuushan toisilleen. Kaksinapaisessa järjestelmässä suurvallat tasapainottavat sisäisesti toisiaan, mikä on liittoja luotettavampi keino ylläpitää voimatasapainoa. Vakautta kaksinapaisessa järjestelmässä lisää myös se, että suurvallat estävät liittolaisiaan harjoittamasta riskaabelia valtapoliittikkaa eskalaation pelossa. Yhdysvaltojen ylivoima liittolaisiinsa nähden rajoittaa Saksan, Ranskan ja Britannian valtapoliittista toimintavapautta Euroopassa.

Voimasuhdeanalyysi tuo esille kaksi Euroopan vakautta mahdollisesti horjuttavaa tekijää. Näistä ensimmäinen on Venäjän suhteellisen valta-aseman lasku²⁰². Venäjä on kyennyt ylläpitämään sotilaallista voimatasapainoa Yhdysvaltojen kanssa erityisesti aseistuksen suhteen. Sen sijaan Venäjän taloudellisen voiman lasku on heijastunut sen puolustusmenojen suuruuteen. Jos Venäjän talous romahtaa, se ei enää kykene ylläpitämään sotilaallista voimatasapainoa.

²⁰⁰ Ks. Taulukko 9.

²⁰¹ Mearsheimer 2006b, s. 113 ja Mearsheimer 2001b, s. 380–384.

²⁰² Ks. tarkemmin Taulukot 7–9 ja Liite 3: Taulukot 4, 9 ja 17.

Tällöin Euroopan kaksinapainen järjestelmä muuttuu Yhdysvaltojen johtamaksi yksinapaiseksi järjestelmäksi, johon liittyy rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna nykyistä voimasuhdeasetelmaa enemmän vakautta horjuttavia tekijöitä. Epävakautta, siis suurvaltojen välisen sodan vaaraa, lisääviä tekijöitä ovat hegemonin rajoittamaton valtapoliittinen toimintavapaus sen sotilaallisesta ylivoimasta johtuen sekä suurvaltojen välisten eturistiriitojen lisääntyminen ja valtakamppailun voimistuminen hegemoniapoliitiikan seurauksena. Suurvaltojen välisen sodan syttymisen vaaraa lisää se, että hegemoni on taipuvainen turvautumaan aseelliseen voimaan alueellisten kriisien yhteydessä.

Sen sijaan hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna tällainen unipolaarinen järjestelmä olisi vakain, koska hegemonin sotilaallinen ylivoima rajoittaa muiden suurvaltojen valtapoliittista toimintavapautta. Lisäksi hegemoni pyrkii ylläpitämään kansainvälistä järjestystä, mikä lisää alueellista vakautta. Hegemonisen realismin mukaan unipolaarinen järjestelmä on sitä vakaampi ja suurvaltojen välinen suursota sitä epätodennäköisempi, mitä suurempi hegemonin, siis Yhdysvaltojen, sotilaallinen ylivoima on muihin suurvaltoihin verrattuna. Tietyllä tavalla Euroopan nykyisessä kaksinapaisessa järjestelmässä on myös piirteitä yksinapaisesta järjestelmästä. Yhdysvalloilla on selkeä sotilaallinen hegemonia suhteessa Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan. Liittosuhteen ansiosta näillä läntisillä suurvalloilla on lähes kolminkertainen ylivoima suhteessa Venäjään. Tämä vahvistaa Saksan, Ranskan ja Britannian turvallisuutta. Venäjän ei ole rationaalista aloittaa sotaa Yhdysvaltoja ja sen suurvaltaliittolaisia vastaan. Voimatasapainoteorian näkökulmasta tarkasteltuna yhden suurvaltan sotilaallinen ylivoima on kuitenkin turvallisuusuhka muille suurvalloille. Suurvaltojen väliseltä sodalta vältetään vain, jos sotilaallisesti ylivoimainen Yhdysvallat liittolaisineen ei aloita sitä. Epäedullinen voimasuhde pakottaa Venäjän lisäämään sotilaallista voimaansa, mikä puolestaan johtaa voimistuvaan turvallisuuskilpailuun ja valtakamppailuun. Tämä kasvattaa suurvaltojen välisen sodan mahdollisuutta. Valtakamppailun voimakkuuden vaikutusta alueellista vakautta horjuttavana tekijänä analysoidaan tarkemmin luvussa 6.

Toisaalta uusklassisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Euroopan vakautta voidaan selittää juuri läntisten suurvaltojen sotilaallisella ylivoimalla. Uusklassisen realismin mukaan status quo ja revisionististen suurvaltojen välinen voimasuhde vaikuttaa ratkaisevasti alueellisen järjestelmän vakauteen. Vasta Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian valtapoliitiikan tarkastelun jälkeen voidaan vetää johtopäätös siitä, mitkä näistä Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvalloista ovat status quo -suurvaltoja ja mitkä ovat puolestaan revisionistisiä suurvaltoja. Pelkkä suurvaltojen vallan määrän ja niiden välisen voimasuhteen tarkastelu viittaa kuitenkin siihen, että Yhdysvallat kylmän sodan voittajana, hegemonina ja maailman voimakkaimpana suurvaltana on status quo -suurvalta²⁰³. Sen sijaan Venäjä, joka hävisi kylmän sodan ja jonka nykyinen valta-asema on selvästi heikompi kuin Neuvostoliiton aikana, on todennäköisesti revisionistinen suurvalta. Saksa, Ranska ja Britannia ovat puolestaan todennäköisesti status quo -suurvaltoja, koska ne ovat säilyt-

²⁰³ Vrt. Schweller 2006, s. 127–129.

täneet kylmän sodan aikaisen liittosuhteensa Yhdysvaltojen kanssa. Näin ollen uusklassisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Euroopan voimatasapainojärjestelmän nykyinen vakaus selittyy sillä, että läntisillä status quo -suurvalloilla on sotilaallinen ylivoima suhteessa revisionistiseen Venäjään.

Toinen Euroopan nykyistä vakautta horjuttava tekijä on Kiinan nousu ja suurvaltojen valtakamppailun voimistuminen Aasiassa. Tutkimuksessa tehty suurvaltojen maailmanlaajuinen voimasuhdeanalyysi osoittaa kylmän sodan jälkeisen kansainvälisen järjestelmän olevan kolminapainen, ei siis yksinapainen kuten useimmat realistit väittävät. Yhdysvallat on voimakkain suurvalta maailmassa, mutta sen lisäksi myös Kiina ja Venäjä ovat ensimmäisen tason suurvaltoja. Realismin yleisen näkemyksen mukaan Aasiassa vallitseva kolminapainen järjestelmä on kaikkein epävakain. Voimasuhdeanalyysin perusteella voidaan siis väittää, että suursodan syttyminen on todennäköisempää Aasiassa kuin Euroopassa. Toisaalta vakautta Aasiassa lisää se, että Yhdysvalloilla, Venäjällä ja Kiinalla on kaikilla ydinase. Epävakautta puolestaan lisää se, että nousevana suurvaltana Kiina on todennäköisesti revisionistinen suurvalta. Näin ollen Aasian kolminapaisessa järjestelmässä revisionistisilla suurvalloilla, Kiinalla ja Venäjällä, on ylivoima suhteessa status quo -suurvalta Yhdysvaltoihin. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös, että Yhdysvallat on laskeva suurvalta ja Kiina puolestaan nouseva suurvalta²⁰⁴. Hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna suursodan todennäköisyys kasvaa, jos nykyiseen status quohon tyytymätön nouseva suurvalta saavuttaa laskevan hegemonin vallan määrän. Kiinan vallan, siis kansallisten kokonaisvaltaresurssien, määrän tarkastelu osoittaa, että Kiina on 2000-luvun toisella vuosikymmenellä saavuttanut haastajasuurvallan aseman²⁰⁵. Tällaisessa tilanteessa suursota voi syttyä joko nousevan Kiinan toimesta tai Yhdysvaltojen ennaltaehkäisevänä sotana nousevaa suurvaltaa vastaan.

Kiinan vallan kasvu merkitsee realismin näkökulmasta tarkasteltuna käytännössä sitä, että Yhdysvaltojen valtapoliittikan painopiste siirtyy selkeämmin Aasiaan Kiinan sotilaallisen voiman patoamiseen lähitulevaisuudessa²⁰⁶. Mitä voimakkaampi Kiinasta tulee, sitä todennäköisemmin Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Euroopasta, koska sen sotilaallinen voima on rajallinen. Tällöin Euroopassa ollaan yhtäkkiä tilanteessa, jossa nykyisestä kaksinapaisesta (2+3) voimatasapainojärjestelmästä on siirrytty yksinapaiseen (1+3) järjestelmään. Voimasuhdeanalyysi osoittaa, että ilman Yhdysvaltoja Euroopan alueellinen

²⁰⁴ Ks. tarkemmin Taulukot 1–3 ja Liite 1: Taulukot 11 ja 20–22.

²⁰⁵ Kansainvälisessä politiikassa eletään tällä hetkellä murroskautta, jonka keskeinen piirre on Yhdysvaltojen hegemonia-aseman lasku ja nousevien suurvaltojen vallan kasvu. Uusklassisen realistin Laynen mukaan vuodesta 2008 alkaneen taloudellisen taantuman seurauksena Yhdysvaltojen taloudellinen johtoasema on päättymässä. Samalla myös Yhdysvaltojen hegemonian poliittiseen ja taloudelliseen liberalismiin perustuva aatteellinen perusta on murenemassa. Nousevat suurvallat vaativatkin jo uudistuksia Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuviin kansainvälisiin instituutioihin. Ks. Layne 2012b, s. 222–223 ja 226–237.

²⁰⁶ Vrt. Mearsheimer 2006a ja Mearsheimer 2001b, s. 384–386 ja 396–400. Vuoden 2012 puolustuspoliittisen asiakirjan mukaan Yhdysvaltojen asevoimien painopiste siirtyi selkeämmin Aasiaan. Ks. lisää United States of America 2012b.

järjestelmä ei ole ainoastaan yksinapainen, vaan että Euroopassa on silloin selkeä potentiaalinen hegemoni eli Venäjä²⁰⁷. Tällainen tasapainoton moninapainen järjestelmä lisää Mearsheimerin teorian mukaan suursodan todennäköisyyttä, koska potentiaalinen hegemoni pyrkii saavuttamaan alueellisen hegemonian. Niin voimatasapainoajatteluun perustuvan realismin kuin hegemonisenkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna mannervalta Venäjän johtama yksinapainen järjestelmä on vaarallisempi kuin merivalta Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuva järjestelmä. Historia osoittaa, että sotilaallisesti voimakkain mannervalta on pyrkinyt laajentumaan ja saavuttamaan alueellisen hegemonian Euroopassa. Sen sijaan johtavalla merivallalla ei ole ollut tällaisia valtapoliittisia päämääriä. Hegemoniasotia on käyty nimenomaan silloin, kun Manner-Euroopassa on ollut nouseva sotilaallisesti potentiaalinen hegemoni ja merivalta hegemonin valta-asema on ollut samaan aikaan laskussa.

Jos Venäjä nousee potentiaaliseksi hegemoniksi Euroopassa, Saksalla, Ranskalla ja Britannialla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin joko hyväksyä Venäjän johtama unipolaarinen järjestelmä Euroopassa tai ryhtyä vahvistamaan asevoimiaan Venäjän voiman tasapainottamiseksi, minkä seurauksena ne nousevat ensimmäisen tason suurvalloiksi. Realismien näkökulmasta tarkasteltuna jälkimmäinen vaihtoehto on todennäköisempi, koska se on Saksalle, Ranskalle ja Britannialle ainoa keino säilyttää suvereenisuutensa. Näin Euroopan järjestelmästä tulee Venäjän unipolaarisen hetken jälkeen taas moninapainen. Tällä hetkellä on kuitenkin vielä kyseenalaista puhua moninapaisesta järjestelmästä Euroopassa, koska voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Saksa, Ranska ja Britannia eivät ole edes toisen tason suurvaltoja suhteessa Yhdysvaltoihin ja Venäjään. Näistä kolmesta EU-suurvallasta Saksa on kuitenkin potentiaalisin toisen tason suurvalta. Toisaalta Euroopan nykyisessä voimatasapainojärjestelmässä on piirteitä myös moninapaisesta järjestelmästä. Vaikka ilman Yhdysvaltoja tehty Euroopan suurvaltojen voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Euroopan järjestelmä on Venäjän johtama yksinapainen järjestelmä, se osoittaa myös, että Saksaa, Ranskaa ja Britanniaa voidaan pitää toisen tason suurvaltoina. Lisäksi suurvaltojen potentiaalisen voiman osatekijöiden vertailu osoittaa myös, että Saksalla, Ranskalla ja Britannialla on riittävästi potentiaalista voimaa nousta myös ensimmäisen tason sotilaallisiksi suurvalloiksi Euroopassa, jos vain poliittista tahtoa löytyy. Realismien näkökulmasta tarkasteltuna tällainen poliittinen tahto todennäköisesti löytyykin, jos Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Euroopasta, läntisten suurvaltojen liittosuhde päättyy ja Venäjä nousee potentiaaliseksi hegemoniksi. Euroopan alueellisen järjestelmän muuttuminen moninapaiseksi merkitsee erityisesti rakenteellisen realismien näkökulmasta tarkasteltuna sitä, että Euroopan vakaus heikkenee verrattuna nykyiseen kaksinapaiseen järjestelmään. Moninapainen järjestelmä on epävakampi kuin kaksinapainen erityisesti siksi, että suurvaltojen on vaikeampi ylläpitää voimatasapainoa, koska liittolaisten vaihtumisen ja vastuun siirron seurauksena virheelliset käsitykset vihollisen lukumäärästä ja voimasuhteesta ovat yleisiä ja koska riippuvuus liittolaisista lisää konfliktien eskaloitumisriskiä.

²⁰⁷ Ks. tarkemmin Taulukot 4–6 ja Liite 2: Taulukko 9.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on pysynyt vakaana kylmän sodan jälkeen, koska se on edelleen kaksinapainen järjestelmä. Euroopassa on kuitenkin ainakin kaksi nykyistä vakautta horjuttavaa tekijää. Näistä ensimmäinen eli Venäjän valta-aseman mahdollinen romahdaminen ei ole niin vaarallinen, koska Yhdysvalloilla ei ole merivaltana laajentumispyrkimyksiä Euroopassa ja koska läntiset suurvallat ovat status quo -suurvaltoja. Sen sijaan Kiinan nousu ja Yhdysvaltojen asevoimien mahdollinen poistuminen Euroopasta lisää epävakautta huomattavasti enemmän. Se avaa Venäjälle mahdollisuuden pyrkiä alueelliseen hegemoniaan. Moninapaisessa Euroopassa suurvaltojen välisestä valtakamppailusta tulee voimakkaampaa ja monimutkaisempaa²⁰⁸. Vaikka Euroopan alueellisen järjestelmän rakenne, suurvaltojen välinen voimasuhde ja siinä tapahtuvat muutokset vaikuttavat keskeisesti suurvaltojen välisten sotien todennäköisyyteen, nämä kolme tekijää selittävät kuitenkin vain osittain Euroopan nykyistä vakautta.

²⁰⁸ Vrt. Layne 2012b, s. 222–223 ja 232–237.

5

ENSIMMÄISEN TASON SUURVALTOJEN SUURSTRATEGIAT EUROOPASSA KYLMÄN SODAN JÄLKEEN

Eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten suurvaltojen harjoittamat suurstrategiat Euroopassa sekä status quo- ja revisionististen suurvaltojen erilaiset valtapoliittiset päämäärät ovat realismin näkökulmasta tekijöitä, jotka vaikuttavat keskeisesti Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Luvussa 5.1 tutkitaan suurvaltojen erilaisten suurstrategioiden, valtapoliittisten päämäärien ja niiden harjoittamien strategioiden sisäistä toimintalogiikkaa, joka tekee alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä joko vakaan tai epävakaa. Tarkastelun pohjalta luvussa rakennetaan teoreettiset selitysmallit, jotka osoittavat, millä tavalla valittu strategia joko lisää tai horjuttaa alueellista vakautta. Suurstrategiassa on viime kädessä kyse suurvallan valtopoliitikasta, jonka avulla se ylläpitää kansallista turvallisuuttaan ja puolustaa kansallista etuaan. Suurvaltojen harjoittamat strategiat voidaan jakaa hyökkäyksellisiin strategioihin, joiden avulla suurvallat pyrkivät parantamaan omaa suhteellista valta-asemaansa päämääränään hegemonia, ja puolustuksellisiin strategioihin, joiden avulla puolestaan suurvallat pyrkivät säilyttämään oman valta-asemansa ja ylläpitämään keskinäistä voimatasapainoa. Luvussa 5.2 selvitetään, minkälaista suurstrategiaa Euroopan ainoa ensimmäisen tason suurvalta Venäjä ja alueen ulkopuolinen suurvalta Yhdysvallat ovat harjoittaneet Euroopassa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Suurvaltojen harjoittaman suurstrategian perusteella on tarkoitus päätellä, ovatko suurvallat status quo vai revisionistisia suurvaltoja. Luvussa 5.3 analysoidaan teoreettisten selitysmallien avulla sitä, mitä Yhdysvaltojen ja Venäjän harjoittamat suurstrategiat merkitsevät Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta. Tämän luvun päämääränä on tuoda lisävalaistusta niihin tekijöihin, joiden varaan Euroopan nykyinen vakaus erityisesti perustuu ja siihen, onko Euroopassa samaan aikaan myös vakautta horjuttavia tekijöitä.

5.1 Suurvaltojen suurstrategiat ja alueellinen vakaus

5.1.1 Alueellisen hegemonian tavoittelu hyökkäyksellisten strategioiden avulla

Hyökkäyksellisen realismin mukaan anarkkisessa oman avun maailmassa suurvallat pyrkivät maksimoimaan valtansa, koska vain se takaa niiden turvallisuuden. Pohjimmiltaan suurvaltojen päämäärä on siis puolustuksellinen, turvallisuus-

suuden maksimointi, vaikkakin ne pyrkivät siihen hyökkäyksellisten strategioiden avulla. Rakenteellisen realistin John Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teorian mukaan suurvallat pyrkivät muuttamaan voimatasapainon edukseen ja saavuttamaan alueellisen hegemonian. Näin suurvaltojen väliset suhteet ovat jatkuvaa nollasummapelin mukaista valtataistelua ja toistuvia konflikteja. Pyrkinessään maksimoimaan valta-asemansa suurvalloilla on Mearsheimerin mukaan tarkemmin ottaen neljä päämäärää.¹

Suurvallat pyrkivät ensinnäkin saavuttamaan alueellisen hegemonian. Vaikka sen saavuttaminen on vaikeaa, suurvallat tavoittelevat sitä, koska alueellinen hegemonia lisää niiden turvallisuutta. Euroopan historia osoittaa, että suurvallat joutuvat todennäköisemmin sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi silloin kun alueellinen järjestelmä koostuu useista maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevista suurvalloista². Mearsheimerin mukaan suurvallasta tulee status quo -suurvalta kun se on saavuttanut alueellisen hegemonian. Maailmanlaajuista hegemoniaa on lähes mahdotonta saavuttaa, koska meret ja erityisesti valtameret vaikeuttavat sotilaallisen voiman projisointia alueelle, jota alueellinen hegemoni tai toinen suurvalta hallitsee. Niinpä yksikään suurvalta ei ole tehnyt maavoimien hyökkäystä Yhdysvaltoihin sen jälkeen, kun siitä tuli suurvalta ja alueellinen hegemoni vuonna 1898³. Samalla kun suurvallat pyrkivät itse saavuttamaan alueellisen hegemonian, ne myös pyrkivät estämään muita suurvaltoja saavuttamasta sitä. Suurvallan päämäärä on siis olla ainoa alueellinen hegemoni maailmassa, koska toinen alueellinen hegemoni saattaa kyetä vaarantamaan sen oman turvallisuuden. Jos esimerkiksi Saksa olisi voittanut toisen maailmansodan tai Neuvostoliitto kylmän sodan, Yhdysvaltojen turvallisuus olisi ollut nykyistä huonompi, koska Euroopan hegemoni olisi saattanut liit-

¹ Mearsheimer 2001b, s. 21–22, 29, 32–39, 138–147 ja 168–233. Hyökkäyksellinen realismi jakaa *klassisen realismin* käsityksen, jonka mukaan suurvallat pyrkivät maksimoimaan valtansa. Vallan maksimointipyrkimys johtuu klassisen realistin Hans Morgenthauin mukaan siitä, että suurvaltojen on vaikea arvioida ja mitata toisten suurvaltojen vallan määrää, jolloin niillä on jatkuva pelko, että niiden valta on pienempi ja heikompi kuin toisten suurvaltojen. Tämän takia suurvallat pyrkivät siis anarkkisessa järjestelmässä ylivoimaan eivätkä voimatasapainoon. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 210. Morgenthauin mukaan suurvallat käyttävät keskinäisessä valtakamppailussaan kolmea strategiaa. Suurvallat turvautuvat *status quo* -politiikkaan pyrkinessään säilyttämään valtansa. *Imperialistinen* politiikka on puolestaan niille keino saavuttaa muutos valta-asemassa. *Arvovaltapolitiikan* (*prestige*) avulla suurvallat osoittavat valtansa kansainvälisessä politiikassa tavoitteenaan joko asemansa säilyttäminen tai sen parantaminen. Morgenthau ei kuitenkaan tarjoa teoreettisia perusteita siitä, milloin ja miksi suurvallat valitsevat tietyn strategian. Suurvallat toimivat itse määrittelemänsä kansallisen edun nimissä. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 38–85.

² Esimerkiksi noin viimeisen 200 vuoden aikana suurvallat ovat hyökänneet neljä kertaa Ranskaan vallankumoussotien ja Napoleonin sotien aikana vuosina 1792, 1793, 1813 ja 1815. Lisäksi Saksa on hyökännyt Ranskaan kolme kertaa: Preussin ja Ranskan sodassa vuonna 1870, ensimmäisessä maailmansodassa vuonna 1914 ja toisessa maailmansodassa vuonna 1940. Venäjälle ovat hyökänneet Ranska vuonna 1812 Napoleonin sotien aikana, Britannia ja Ranska Krimin sodassa vuonna 1854 sekä Saksa vuonna 1914 ensimmäisessä ja vuonna 1941 toisessa maailmansodassa.

³ Japani hyökkäsi Yhdysvaltoihin Hawaijin saarille toisessa maailmansodassa joulukuussa 1941.

toutua joko Meksikon tai Kanadan kanssa ja keskittää sotilaallista voimaansa Amerikan mantereelle. Tästä syystä alueelliset hegemonit pitivät parempana sitä, että muilla alueilla on vähintään kaksi suurvaltaa, jotka käyvät valtakamppailua keskenään eivätkä tällöin uhkaa alueellista hegemoniaa. Tämä on ollut myös Britannian valtapolitiikan päämäärä suhteessa Manner-Eurooppaan. Koska alueellista hegemoniaa ei ole noussut Manner-Euroopassa, yksikään suurvalta ei ole kyennyt tekemään maavoimien hyökkäystä Britanniaan nykyikäisen valtiojärjestelmän aikana.⁴

Suurvaltojen toinen tavoite on hyökkäyksellisen realismin mukaan maksimoida sotilaallinen voimansa. Maavoimat ovat edelleen sotilaallisen voiman tärkein osatekijä, koska vain niiden avulla voidaan voittaa sotia, puolustaa omaa aluetta ja valloittaa uusia alueita. Tästä syystä suurvallat pyrkivät rakentamaan alueensa voimakkaimmat maavoimat ja niitä tukevat ilma- ja merivoimat. Kolmanneksi suurvallat pyrkivät myös maksimoimaan osuutensa maailman taloudellisesta vauraudesta, koska taloudellinen kyky on sotilaallisen voiman perusta. Vauraat suurvallat muodostavat aina turvallisuusuhan muille suurvalloille, myös silloin kun ne ovat sotilaallisesti heikkoja, koska ne voivat muuntaa taloudelliset resurssinsa sotilaalliseksi voimaksi. Suurvallat pyrkivät myös estämään muita suurvaltoja saavuttamasta taloudellisesti merkittävien teollisuusvaltioiden ja strategisesti tärkeiden raaka-ainealueiden hallintaa. Neljäs vallan maksimointiin liittyvä päämäärä on ydinaseylivoima. Ydinaseylivoima tuo Mearsheimerin mukaan suurvallalle maailmanlaajuisen hegemonian, koska se antaa kyvyn tuhota vastustaja ilman pelkoa kostoiskusta. Samalla kysymys alueellisesta hegemoniasta ja maavoimien voimatasapainosta muuttuu merkityksettömäksi. Ydinaseylivoimaa on kuitenkin vaikea saavuttaa, mitä osoittaa Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen ydinasekilpailu kylmän sodan aikana.⁵

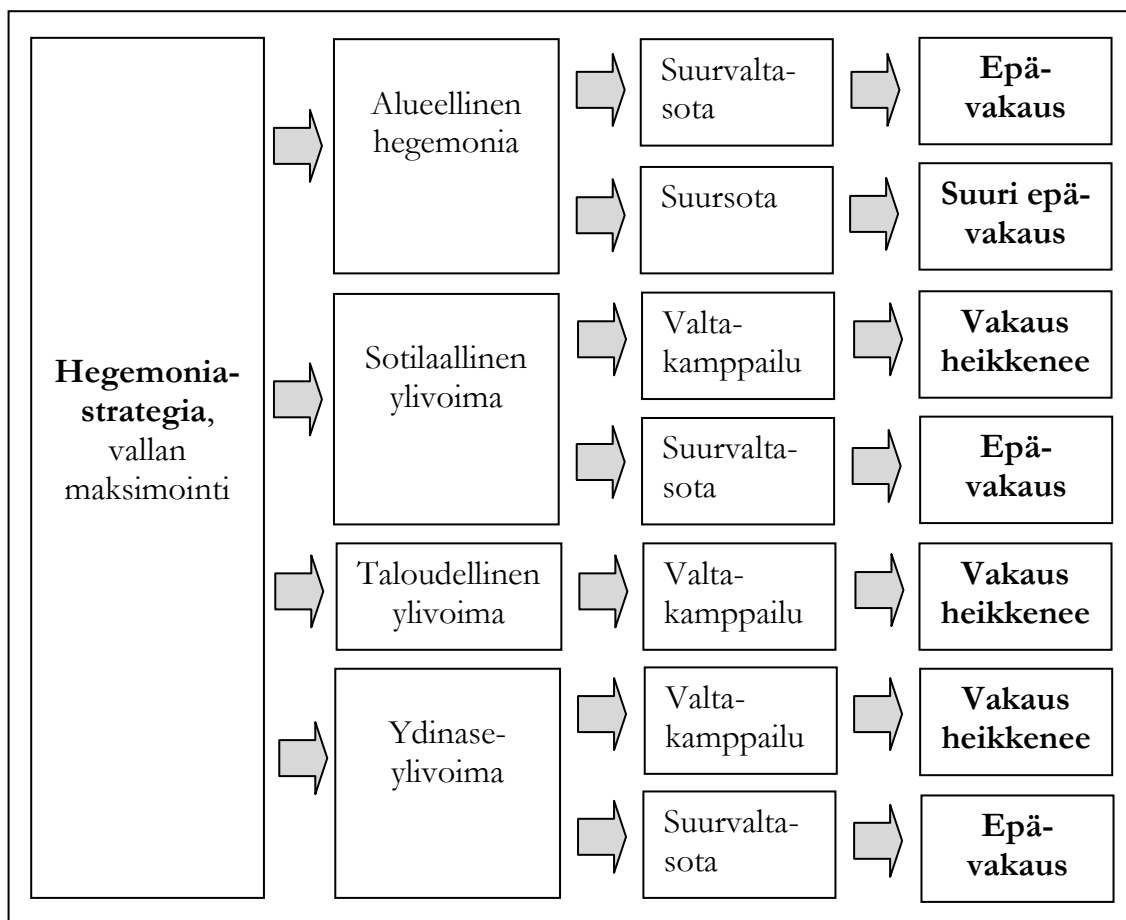
Kuvatunlainen vallan maksimointipyrkimys hegemoniastrategian avulla lisää alueellista epävakautta ja suurvaltojen välisen sodan vaaraa. Epävakauden aste kuitenkin vaihtelee suurvallan päämäärästä riippuen. Jos suurvalta pyrkii alueelliseen hegemoniaan, seurauksena on vähintään kahden suurvallan välinen sota, mikä tekee alueellisesta järjestelmästä epävakaa. Jos hegemoniaan pyrkivä suurvalta voittaa sodan, sen laajentumispyrkimykset jatkuvat ja johtavat suursotaan, jolloin alueellisesta järjestelmästä tulee erittäin epävakaa. Sotilaallisen ylivoiman tavoittelu vähintäänkin heikentää alueellista vakautta, koska se voimistaa suurvaltojen välistä valtakamppailua ja samalla niiden välisen aseellisen konfliktin vaaraa. Se saattaa johtaa myös suurvaltojen väliseen sotaan joko siten, että sotilaallisesti voimakkaampi suurvalta käyttää hyväkseen ylivoimaista valta-asemaansa tai siten että heikommat suurvallat pyrkivät estä-

⁴ Mearsheimer 2001b, s. 83–84, 114–128, 135–138 ja 140–143 ja Mearsheimer 2004, s. 185–187. Manner-Euroopan johtava suurvalta Espanja pyrki vuosina 1585–1604 käydyssä Englannin ja Espanjan välisen sodan aikana hyökkäämään Englantiin vuonna 1588. Espanjan laivasto, ”voittamaton armada”, kärsi kuitenkin ratkaisevan tappion ennen suunniteltua maihinnousua. Ranska suunnitteli Napoleonin sotien ja Saksa toisen maailmansodan aikana hyökkäystä Britanniaan. Kumpikaan suurvalta ei kuitenkaan toteuttanut hyökkäystä.

⁵ Mearsheimer 2001b, s. 67–81, 83–85, 128–133, 143–147, 224–232 ja 392–400.

mään sitä saavuttamasta sotilaallista ylivoimaa. Sen sijaan se, että suurvalta pyrkii saavuttamaan taloudellisen ylivoiman, ei todennäköisesti johda suurvaltojen väliseen sotaan, vaikka se lisääkin muiden suurvaltojen pelkoa voimatasapainon muutoksesta tulevaisuudessa. Se saattaa kuitenkin lisätä epävakautta, koska se voimistaa suurvaltojen välistä valtakamppailua. Ydinaseylivoiman tavoittelu puolestaan heikentää vakautta, koska se voimistaa suurvaltojen välistä valtakamppailua ja pelko toisen suurvallan mahdollisuudesta saavuttaa ydinaseylivoima saattaa johtaa ennaltaehkäisevään sotaan. *Kuviossa 10* esitetään teoreettinen selitysmalli hegemoniastrategian vaikutuksesta alueelliseen vakauteen.

Kuvio 10: Hegemoniastrategia ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



Erityisesti revisionistiset suurvallat pyrkivät maksimoimaan valta-asemansa hegemoniastrategian avulla. Ne ovat tyytymättömiä vallitsevaan tilanteeseen ja ovat valmiit riskeeraamaan tilapäisesti turvallisuutensa saavuttaakseen laajentumistavoitteensa tai alueellisen hegemonian. Uusklassisen realistin Randall Schwellerin mukaan koko realismin perusajatus on, että maailmassa on tällaisia revisionistisia suurvaltoja, jotka pyrkivät saavuttamaan abso-

luuttista etua suhteessa muihin suurvaltoihin.⁶ Pelko revisionistisen suurvallan noususta ja sen valtapyrkimyksistä saa aikaan voiman tasapainottamisen alueellisissa voimatasapainojärjestelmissä. Schweller jakaa revisionistiset suurvallat kahteen ryhmään niiden valtapoliittisten päämäärien laajuuden perusteella. Rajoittamattomat päämäärät omaavat ensimmäisen tason revisionistiset suurvallat pyrkivät muuttamaan kansainvälistä järjestystä perusteellisesti. Alueellisilla toisen tason suurvalloilla on yleensä vain rajoitetut päämäärät, koska niiden kansalliset valtaresurssit ovat riittämättömät. Ne pyrkivät alueellisiin muutoksiin, hegemoniaan rajoitetulla maantieteellisellä alueella sekä saamaan sellaisen vaikutusvallan vallitsevassa kansainvälisessä järjestyksessä, joka vastaa niiden vallan määrää suhteessa muihin suurvaltoihin. Revisionistiset suurvallat voidaan jakaa edelleen sen suhteen, kuinka suuria riskejä ne ovat valmiit ottamaan. Revisionistiset suurvallat voivat olla joko uhkapelureita (*risk-acceptant*) tai varman päälle pelaajia (*risk-averse*). Hegemoniaan pyrkineet suurvallat, kuten esimerkiksi Ranska Ludvig XIV:n ja Napoleonin sotien ja Saksa toisen maailmansodan aikana, ovat esimerkkejä revisionistisistä uhkapelureista, joilla on rajoittamattomat valtapoliittiset päämäärät ja jotka ovat valmiit maksamaan kalliisti siitä, että ne saavuttavat päämääränsä. Neuvostoliitto Josif Stalinin aikana vuosina 1922–53 on esimerkki revisionistisesta suurvallasta, jolla on rajoittamattomat päämäärät, mutta joka samalla on varman päälle pelaaja. Saksa Bismarckin ja Wilhelm II:n aikana vuosina 1871–1918 ja Neuvostoliitto Nikita Hruštšovin aikana vuosina 1953–64 ovat puolestaan esimerkkejä revisionistisistä uhkapelureista, jolla on rajoitetut päämäärät. Ranska Preussin sodan ja ensimmäisen maailmansodan välisenä aikana vuosina 1871–1914, Italia Benito Mussolinin aikana vuosina 1922–43 ja Neuvostoliitto Leonid Brežnevin aikana vuosina 1964–82 ovat esimerkkejä revisionistisesta suurvallasta, jolla on rajoitetut päämäärät ja joka on samalla myös varman päälle pelaaja.⁷

Mearsheimerin teoriaan perustuvan hyökkäyksellisen realismin mukaan suurvalloilla on käytettävissään kolme hyökkäyksellistä strategiaa, joilla ne pyrkivät maksimoimaan valtansa. *Sota* on päästrategia voimatasapainon muuttamisessa omaksi eduksi. Sodan avulla suurvalta voi saavuttaa hegemonian jollain tietyllä maantieteellisellä alueella tai eliminoida kilpailevan suurvallan suurvaltojen joukosta. Esimerkiksi Venäjä onnistui poistamaan Ruotsin suurvaltojen joukosta Suuressa Pohjan sodassa ja saavuttamaan hegemonian Itämeren alueella hetkellisesti. Sen sijaan Saksan tavoite eliminoida Neuvostoliitto toi-

⁶ *Revisionististen suurvaltojen* mukaan ottaminen nykyrealismiin merkitsee paluuta klassisen realismin näkemyksiin, joiden mukaan suurvallat eroavat toisistaan valtaresurssien, intressien ja päämäärien suhteen. Esimerkiksi Morgenthau jakoi suurvallat imperialistisiin ja status quo, Edward Carr tyytymättömiin ja tyytyväisiin ja Arnold Wolfers revisionistisiin ja status quo -suurvaltoihin. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 38–71; Carr 2001[1939], s. 194–195 ja Wolfers 1965[1962], s. 125–126. Myös Mearsheimer korostaa revisionististen suurvaltojen olemassaolon ja ilmaantumisen mahdollisuuden tärkeyttä realismin ajattelussa. Hänen mukaansa kansainvälisen järjestelmän rakenne pakottaa suurvallat olettamaan, että maailmassa on revisionistisia suurvaltoja. Ks. Mearsheimer 2006b, s. 120–123 ja Mearsheimer 2006c, s. 231–232. Vrt. C. Elman 2009, s. 64–65 ja 70–74.

⁷ Schweller 2006, s. 27–33 ja 44. Ks. myös Schweller 1998, s. 85–89; Schweller 1996, s. 92, 98–101, 106–108 ja 115–121 ja Schweller 1995[1994], s. 270–273, 277 ja 280–281.

sessä maailmansodassa epäonnistui. Voittajasuurvallat ovat myös jakaneet voitettujen suurvallat kahteen tai useampaan pienempään valtioon, kuten esimerkiksi Neuvostoliitto, Yhdysvallat, Britannia ja Ranska jakoivat Saksan toisen maailmansodan jälkeen. Tällainen päämäärä oli myös Saksalla suhteessa Venäjään Brest-Litovskin rauhassa maaliskuussa 1918. Jos yksi suurvalta menettää suurvalta-asemansa suurvaltasodassa, muiden suurvaltojen suhteellinen valta-asema kasvaa, koska suurvaltoja on vähemmän ja koska suurvaltojen vallan yhteenlaskettu määrä järjestelmätasolla on vakio.⁸

Alueellinen laajentuminen on hyökkäyksellisen realismin mukaan usein suurvallan paras keino lisätä valtaansa muiden suurvaltojen kustannuksella ja samalla muuttaa voimatasapainoa. Sodan avulla suurvalta voi saada haltuunsa strategisesti tärkeän alueen, jonka luonnonvaroja, teollisuutta ja väestöä se voi käyttää hyväkseen oman valta-asemansa vahvistamiseksi.⁹ Hyökkäyksellinen realisti Peter Liberman väittää, että alueiden valloittaminen kannattaa usein, koska modernisaatio on lisännyt valtioiden vaurautta ja tehostanut valloitetujen alueiden taloudellisen hyväksikäytön keinoja. Tästä osoituksena ovat Saksan ja Japanin toisen maailmansodan sekä Neuvostoliiton kylmän sodan aikana saama huomattava taloudellinen hyöty valloittamistaan alueista ja etupiiriinsä kuuluneista valtioista. Mitä kehittyneempi ja teollistuneempi valloituksen kohteeksi joutunut valtio on, sitä suurempi on valloituksesta valloittajalle koituva taloudellinen hyöty. Laajentuminen on uhka suurvaltojen väliselle voimatasapainolle, koska valloitetut alueet lisäävät valloittajan vaurautta ja tällä tavalla epäsuorasti myös sen sotilaallista voimaa. Tämän takia suurvallat pyrkivät rajoittamaan toisten suurvaltojen laajentumista ennen kuin niistä tulee liian voimakkaita.¹⁰ Tyypillinen esimerkki on Yhdysvaltojen pyrkimys estää Saksaa toisessa maailmansodassa ja Neuvostoliittoa kylmän sodan aikana saavuttamasta hegemoniaa Euroopassa.¹¹

Suurvallat saattavat laajentua ja käyttää aseellista voimaa myös puhtaasti puolustuksellisista syistä. Ne voivat alueita valloittamalla muodostaa puskurivyöhykkeitä ympärilleen ja ottaa haltuunsa sotilasstrategisesti tärkeitä alueita. Suurvallat tekevät sotilaallisia interventioita ylläpitääkseen järjestystä erityisesti lähialueellaan ja puuttuvat etupiiriinsä kuuluvien valtioiden sisäisiin asioihin vaikutusvaltansa säilyttämiseksi. Realismien mukaan suurvaltojen interventiokäyttytymisen taustalla ovat niiden kansalliseen etuun perustuvat rationaaliset kustannus–hyöty-laskelmat. Mitä suurempi strateginen merkitys alueella

⁸ Mearsheimer 2001b, s. 37–40 ja 147–152. Vuosina 1815–1980 maailmassa käytiin 63 sotaa, joista sodan aloittaja voitti 39 eli noin 60 prosenttisesti.

⁹ Mearsheimer 2001b, s. 37–40 ja 147–152.

¹⁰ Liberman 1996a, s. 1–68 ja 99–157 ja Liberman 1995[1993], s. 179–180 ja 191–207. Klassisen realistin Nicholas Spykmanin mukaan suurvallat kykenevät käyttämään valloitetun alueen materiaalisia ja inhimillisiä resursseja hyväkseen. Näin ollen jokainen uusi valloitus on ponnahduslauta seuraavalle laajentumiselle. Ks. Spykman 1942, s. 24 tai tarkemmin Spykman 1944. Toisaalta alueiden miehittäminen ei ole helppoa. Ks. lisää Edelstein 2008; Edelstein 2004 ja Carlton 1992.

¹¹ Ks. tarkemmin esim. Kennan 1985[1951]; Gaddis 1982 ja Dallek 1979, s. 173, 181, 214–215, 219, 228, 231, 256 ja 266.

on suurvallalle, sitä suuremmat intressit sillä on alueella ja sitä todennäköisemmin se myös ryhtyy sotilaalliseen interventioon. Mitä tärkeämmät intressit ovat vaakalaudalla, sitä enemmän sotilaallista voimaa suurvalta on valmis käyttämään ja sitä suuremmat kustannukset suurvalta on myös valmis hyväksymään. Suurvalta tekee todennäköisemmin sotilaallisen intervention sellaisille alueille, missä sillä on elintärkeitä tai tärkeitä intressejä puolustettavanaan¹². Yhdysvaltojen sotilaallinen interventio maailmansodissa Eurooppaan Saksan hegemoniapyrkimysten estämiseksi on esimerkki suurvallan asevoimien käytöstä elintärkeiden intressiensä puolustamiseksi. Tyypillisiä esimerkkejä tärkeiden intressien puolustamisesta ovat Venäjän sotilaalliset interventiot etupiiri-alueellaan Itä-Euroopassa¹³ ja Yhdysvaltojen interventiot etupiiriinsä kuuluviin valtioihin Keski-Amerikassa¹⁴. Suurvallalla saattaa olla tärkeitä intressejä puo-

¹² Elintärkeiden intressien alueet ovat suurvaltojen valtakamppailun ensisijainen kohde, koska niiden hallinnalla voidaan joko ylläpitää suurvaltojen välistä voimatasapainoa tai muuttaa sitä omaksi eduksi. Esimerkkeinä tällaisista alueista voidaan mainita toisten suurvaltojen alueet ja öljyn tuotantoalueet. Tärkeiden intressien alueet sijaitsevat suurvallan tai sen suurvaltaliittolaisen lähellä. Nämä alueet ovat suurvallalle strategisesti tärkeitä siinä mielessä, että niistä on hyötyä joko oman alueen tai elintärkeän alueen puolustamisessa tai hyökkäyksen kannalta. Suurvallan täytyy joko kontrolloida itse aluetta tai ainakin estää muita suurvaltoja saamasta haltuunsa tällaista aluetta, koska se merkitsisi sille suoranaista sotilaallista uhkaa. Tärkeiden intressien alueiden hallinnalla ei ole kuitenkaan suoraa vaikutusta suurvaltojen voimasuhteeseen. Ks. B. Miller 2003, s. 31–36 ja Desch 1996, s. 369–375. Ks. myös David 1992/1993; Van Evera 1991; Van Evera 1990 ja David 1989.

¹³ *Venäjä* teki useita *interventioita* Puolaan 1700-luvulla sekä kukisti Puolan kapinan vuosina 1830–31 ja 1863–64. Kylmän sodan aikana Neuvostoliitto puolestaan tukahdutti aseellisesti kansannousun Itä-Berliinissä ja muissa Itä-Saksan kaupungeissa kesällä 1953. Unkarin pyrkimys irtautua Varsovan liitosta ja julistautua puolueettomaksi johti Neuvostoliiton sotilaalliseen interventioon ja kansannousun tukahduttamiseen syksyllä 1956. Lisäksi Neuvostoliitto yhdessä Itä-Saksan, Puolan, Unkarin ja Bulgarian kanssa miehitti Tšekkoslovakian elokuussa 1968. Tämän kriisin yhteydessä Neuvostoliitto julisti niin sanotun *Brežnevlin doktriinin*, jonka mukaan sosialismista luopuminen ei ole valtion sisäinen asia, vaan se koskee myös kaikkia muita sosialistisia valtioita. Doktriini merkitsi käytännössä sitä, että Neuvostoliitto tekisi tarvittaessa sotilaallisia interventioita jatkossakin etupiirissään oleviin valtioihin kommunismin säilyttämiseksi. Ks. lisää Laqueur 1992, s. 67–76 ja 354–361; Joll 1990, s. 422–442; Vadney 1992[1987], s. 186–201 ja Calvocoressi 1991, s. 229–257.

¹⁴ *Yhdysvallat* teki säännönmukaisesti *sotilaallisia interventioita* Keski-Amerikkaan ja Karibianmeren alueelle ns. banaanisotien aikana (1898–1934). Se teki intervention Hondurasiin vuosina 1903, 1907, 1911, 1912, 1919, 1924 ja 1925, Dominikaaniseen tasavaltaan vuosina 1903, 1904 ja 1914 ja Meksikoon vuosina 1914 ja 1916–17. Yhdysvallat miehitti Kuuban vuosina 1899–1902, 1906–09, 1912 ja 1917–22, Nicaraguan vuosina 1912–33, Haitin vuosina 1915–34 ja Dominikaanisen tasavallan vuosina 1916–24. Ks. lisää esim. Musicant 1990 ja Edelstein 2008, s. 39–47, 90–105, 172–174 ja 177–180. Kylmän sodan aikana Yhdysvallat teki sotilaallisen intervention Haitiin vuonna 1959, Karibianmerelle Kuuban eristämiseksi ohjuskriisin aikana vuonna 1962, Dominikaaniseen tasavaltaan vuonna 1965, Grenadaan vuonna 1983 ja Panamaan vuosina 1989–90. Lisäksi Yhdysvallat puuttui keskustiedustelupalvelun (CIA) salaisilla operaatioilla Latalaisen Amerikan valtioiden sisäpoliittiseen tilanteeseen tai sen asevoimien erikoisjoukot osallistuivat näiden valtioiden sisäisiin konflikteihin Guatemalassa vuonna 1954, Panamassa vuonna 1958, Kuubassa vuonna 1961, Ecuadorissa vuonna 1963, Panamassa vuonna 1964, Guatemalassa vuosina 1966–67, Chilessä vuonna 1973, Nicaraguassa vuosina 1981–90, El Salvadorissa vuosina 1981–92, Hondurasissa vuo-

lustettavanaan myös sen suurvaltaliittolaisten läheisyydessä olevilla alueilla, koska ne vaikuttavat liittolaisten turvallisuuteen, vakauteen ja vaurauteen.¹⁵

Ennaltaehkäisevät sodat (*prevention war*) ja ennaltatorjuvat sodat (*preemption war*) ovat esimerkkejä ennalta harkituista hyökkäyksellisistä sodista, joiden taustalla ovat puolustukselliset syyt.¹⁶ Ennaltaehkäisevässä sodassa suurvallalla ei ole pakottavaa tarvetta hyökätä, koska siihen ei kohdistu välitöntä suoranais- ta sotilaallisen hyökkäyksen uhkaa. Suurvalta tekee kuitenkin tietoisien päätök- sen sodan aloittamisesta, koska se pelkää, että sen vallan lasku suhteessa nou- sevaan suurvaltaan merkitsee joutumista sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi tulevaisuudessa. Voimasuhteen muutos sille epäedulliseksi merkitsisi myös tappiota sodassa. Ennaltaehkäisevä sota voi alkaa yllätyshyökkäyksellä. Useimmin sodan aloittaja kuitenkin käyttää kansainvälistä kriisiä hyväkseen saadakseen hyökkäykselleen sekä sisäisen että kansainvälisen legitimitetin.¹⁷ Rakenteellisen realistin Dale Copelandin mukaan maailmansodat ovat esi- merkkejä ennaltaehkäisevästä sodasta. Sotien taustalla oli Saksan pelko voi- masuhteen väistämättömästä muutoksesta Venäjän (Neuvostoliiton) eduksi. Sen vuoksi Saksa päätti aloittaa sodan.¹⁸ Ennaltatorjuvat sodat alkavat, koska suurvalta olettaa toisen suurvallan valmistautuvan sotilaalliseen iskuun sitä vas- taan. Suurvalta pitää sotilaallisen hyökkäyksen uhkaa siis todellisena ja toden- näköisenä. Ennaltatorjuvassa sodassa suurvalta kokee, että sen on hyökättävä heti, koska jos se ei hyökkää, toinen suurvalta hyökkää kuitenkin ja saavuttaa ensimmäisen siirron edun. Tyypillisenä esimerkkinä tästä pidetään ensimmäistä maailmansotaa.¹⁹

Hyökkäyksellisen realismin mukaan suurvaltojen toinen strategia vallan maksimoimiseksi on *kiristys*. Tässä strategiassa suurvalta pyrkii lisäämään val- taansa ja saavuttamaan muutoksen voimatasapainossa uhkaamalla sotilaallisen voiman käytöllä. Monissa tapauksissa suurvallan toisia suurvaltoja vastaan käyttämä kiristysstrategia on kuitenkin epäonnistunut. Esimerkkinä voidaan

sina 1983–89, Boliviassa vuonna 1986 ja Haitissa vuonna 1991. Ks. Blum 1995, s. 72–83, 108–113, 145–155, 163–192, 200–214, 221–241, 269–277, 290–313 ja 352–383 ja Weiner 2010[2007], s. 119–132, 188–191, 194–201, 205–246, 264, 291–292, 322–326, 351–363, 431–434, 456–465 ja 476–478.

¹⁵ B. Miller 2003, s. 31–49; Desch 1996, s. 369–375 ja Taliaferro 2004, s. 11–14, 52–53 ja 230. Ks. myös Dueck 2009 ja B. Miller 1998.

¹⁶ Ks. lisää Van Evera 1999, s. 35–104 ja Copeland 2000b, s. 3–7, 9, 15–27, 35–36, 38, 41–46, 51, 53, 58–59, 91, 115, 173, 177, 188, 195, 225, 227 ja 236–240.

¹⁷ Copeland 2000b, s. 42–43; Van Evera 1999, s. 73–104 ja B. Miller 2002[1995], s. 27–31.

¹⁸ Copeland 2000b, s. 42–43 ja 56–145. Preussin–Ranskan sodan (1870–71) taustalla oli molempien suurvaltojen pelko toisen suurvallan sotilaallisen voiman kasvusta. Japani hyök- käsi Venäjää vastaan vuonna 1904, koska se pelkäsi Venäjän laivaston kasvua Kaukoidässä. Vastaavasti Neuvostoliiton pelko Saksan vallan kasvusta johti Baltian maiden annektointiin ja talvisotaan Suomea vastaan vuosina 1939–40. Ks. Van Evera 1999, s. 76–79.

¹⁹ Copeland 2000b, s. 43–46; Van Evera 1999, s. 40–42 ja B. Miller 2002[1995], s. 27–31. Ks. ensimmäisen siirron edusta lisää Van Evera 1999, s. 35–72. Esimerkkeinä ennaltatorju- vista sodista voidaan mainita Itävallan perimyssota (1740–48), seitsemän vuoden sota (1756–63) ja Saksan tekemä Norjan valtaus keväällä 1940. Myös Preussin–Ranskan sota ja Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen Korean sota (1950–53) nähdään osittain ennaltatorjuvina sotina.

mainita Saksan politiikan epäonnistuminen suhteessa Ranskaan Marokon kriiseissä vuosina 1905–06 ja 1911²⁰. Strategia toimiikin paremmin pieniä valtioita vastaan, joilla ei ole liittolaisenaan suurvaltaa²¹. Kiristysstrategia saattaa onnistua, jos kiristettävän suurvallan valta-asema on heikentynyt tai jos siihen kohdistuu sotilaallinen uhka kolmannen suurvallan taholta. Se saattaa onnistua myös, jos kyse ei ole suurvallan elintärkeistä intresseistä tai jos kiristäjä tekee myönnytyksen jossain muussa asiassa. Esimerkkinä suurvallan onnistuneesta toiseen suurvaltaan kohdistuneesta kiristyksestä voidaan mainita Balkanin kriisi, jonka yhteydessä Saksa sotilaallisella voimalla uhkaamalla pakotti Venäjän hyväksymään Itävallan tekemän Bosnian ja Hertsegovinan annektoinnin lokakuussa 1908. Toinen esimerkki on Ranskan perääntyminen Fašodan kriisissä Sudanissa vuonna 1898 sen jälkeen, kun Britannia uhkasi sitä sodalla. Kolmas esimerkki onnistuneesta kiristyksestä on Kuuban ohjuskriisi lokakuussa 1962, jossa Yhdysvallat pakotti Neuvostoliiton siirtämään ohjuksensa pois Kuubasta²². Mearsheimerin mukaan kiristyksen avulla on vaikea saada aikaan suuria muutoksia suurvaltojen välisessä voimatasapainossa. Münchenin kriisi syyskuussa 1938 on ainoa tapaus, jossa suurvalta on kyennyt kiristysstrategian avulla muuttamaan voimatasapainoa. Siinä Britannia ja Ranska antoivat periksi Saksalle ja Tšekkoslovakian Sudeettialueet liitettiin Saksaan, minkä seurauksena Saksan suhteellinen valta-asema parani.²³

Verenvuodatusstrategiassa (bait and bleed) suurvalta puolestaan yrittää heikentää vastustajiaan houkuttelemalla ne pitkään, kalliiksi käyvään ja tappiolliseen sotaan joko toisiaan tai kolmatta osapuolta vastaan. Sodan seurauksena kilpailevien suurvaltojen vallan määrä heikkenee samalla kun tätä strategiaa käyttävän suurvallan oma suhteellinen valta-asema kasvaa sen pysyttäytyessä sodan ulkopuolella. Esimerkkinä voidaan mainita Venäjän pyrkimys houkutellessa Itävalta ja Preussi aloittamaan sota Ranskaa vastaan Ranskan vallankumouksen jälkeen. Tämän strategian heikkoutena on kuitenkin vaikeus saada suurvallat ryhtymään sellaiseen sotaan, jota ne eivät muuten kävisi. Tämän takia veren-

²⁰ Saksa pyrki rauhanomaisilla interventioilla Marokkoon vähentämään Ranskan vaikutusvaltaa Marokossa ja samalla hajottamaan Ranskan ja Britannian vuonna 1904 solmitun *entente cordialen*. Britannian tukiessa lujasti Ranskaa *Marokon kriisissä* Saksan valtopolitiikka epäonnistui ja poliittinen johtoasema Marokossa säilyi Ranskalla. Tosin jälkimmäisen kriisin seurauksena Saksa sai hyvityksenä alueen Ranskan Päiväntasaajan Afrikasta. Ks. lisää esim. Taliaferro 2004, s. 55–93.

²¹ Toisaalta myös heikompi osapuoli saattaa kyetä onnistuneesti käyttämään kiristysstrategiaa tilanteissa, joissa voimakas suurvalta kokee tarvitsevansa tukea. Ks. lisää esim. Walt 2006[2005], s. 152–160.

²² Kuuban ohjuskriisiä ei voi pitää puhtaana esimerkkinä onnistuneesta kiristyksestä, koska kriisin ratkaisuun vaikutti myös Yhdysvaltojen salainen myönnytys Neuvostoliitolle. Yhdysvallat nimittäin suostui vastavuoroisesti poistamaan Turkkiin sijoitetut keskikantaman ohjuksensa. Ks. esim. Copeland 2000, s. 199–206.

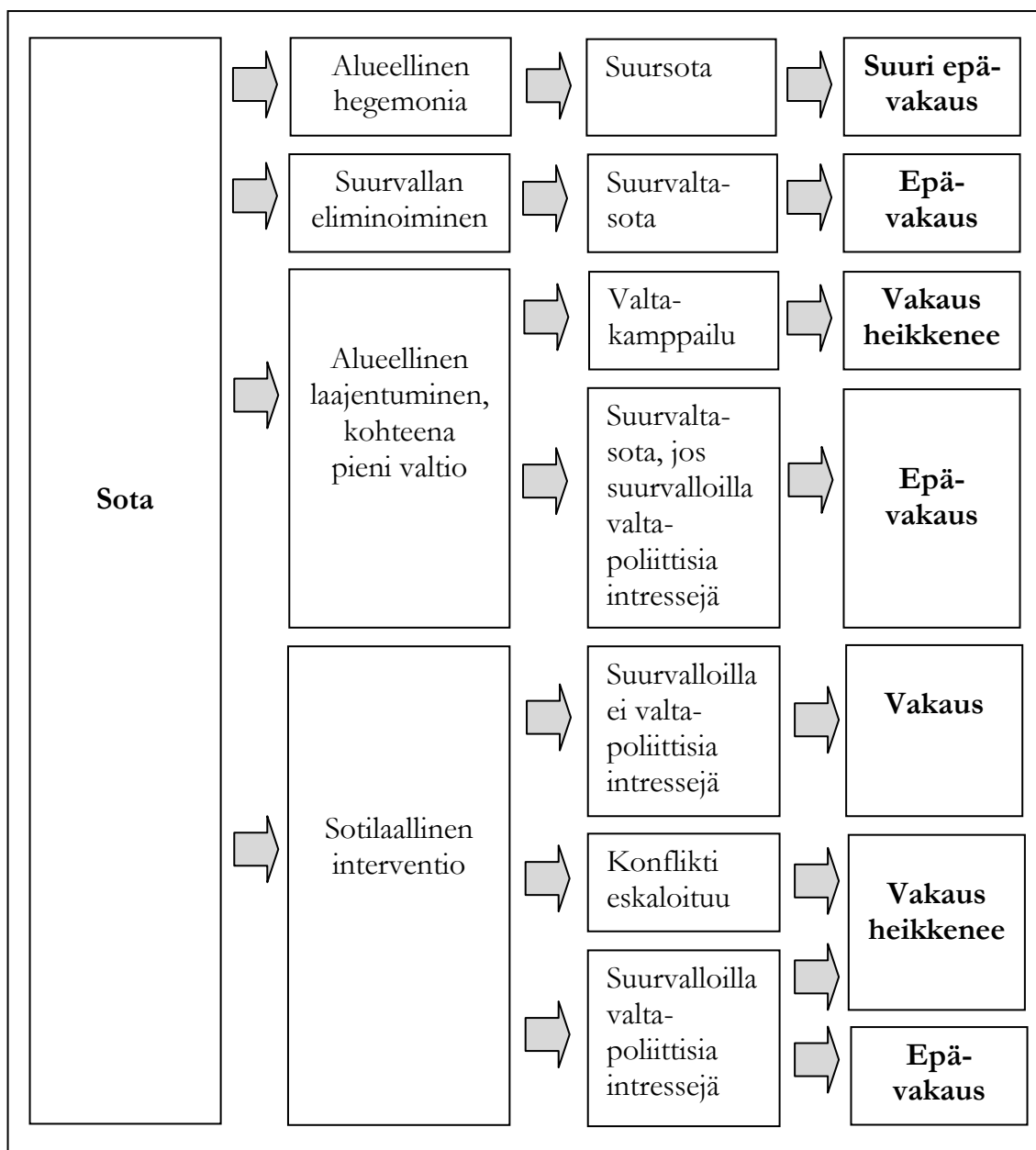
²³ Mearsheimer 2001b, s. 152–153, 165 ja 307–322. Saksan kiristys onnistui Balkanilla, koska Venäjän valta-asema oli heikentynyt Japania vastaan käydyn tappiollisen sodassa seurauksena. Fašodan kriisissä Ranska puolestaan pyrki välttämään sodan Britannian kanssa, koska se pelkäsi samaan aikaan Saksan sotilaallista uhkaa. Mearsheimerin mukaan Britannia ja Ranska olisivat olleet paremmassa asemassa sodassa Saksaa vastaan Tšekkoslovakiasta Münchenin kriisin aikaan kuin ne olivat vuoden kuluttua Puolasta.

vuodatusstrategian toinen versio (*bloodletting*) toimiikin paremmin. Siinä suurvalta pyrkii heikentämään toista suurvaltaa tai suurvaltoja pysyttäytymällä niiden käymän sodan ulkopuolella kuitenkin samalla ylläpitäen sota avustamalla sodan toista osapuolta. Esimerkkinä voidaan mainita strategia, jota senaattori Harry Truman suositteli Yhdysvalloille, kun Saksa hyökkäsi Neuvostoliittoon kesällä 1941. Trumanin ehdotuksen mukaan Yhdysvaltojen pitää auttaa Neuvostoliittoa, jos Saksa on voittamassa sodan ja vastaavasti Saksaa, jos Neuvostoliitto on voittamassa. Toista suurvaltaa olisi kuitenkin autettava vain sen verran, että suurvallat tuhoavat sodassa toisiaan niin paljon kuin mahdollista. Yhdysvallat käytti tätä strategiaa Neuvostoliittoa vastaan myös Afganistanin sodassa vuosina 1979–89.²⁴ Verenvuodatusstrategia on kustannustehokas strategia, jonka etuna on voimasuhteen mahdollisen muutoksen lisäksi myös se, että siihen turvautuvan suurvallan toimintavapaus kasvaa toisten suurvaltojen sitoutuessa sotaan. Strategian haittana on kuitenkin se, että jos toinen suurvalta voittaa sodan nopeasti, siitä tulee entistä voimakkaampi ja vaarallisempi vastustaja.

Suurvaltojen valitsema hyökkäyksellinen strategia vaikuttaa ratkaisevasti alueellisen järjestelmän vakauteen. Suurvallan pyrkimys alueelliseen hegemoniaan sodan avulla merkitsee suursotaa ja erittäin epävakaa järjestelmää. Jos suurvalta pyrkii aseellisella voimalla eliminoimaan toisen suurvallan joko ennaltaehkäisevästi tai ennaltatorjuvasti, alueellisesta järjestelmästä tulee epävakaa. Suurvaltojen alueellinen laajentuminen pienten valtioiden kustannuksella vähintäänkin heikentää alueellista vakautta, koska suurvaltojen välinen valtakamppailu voimistuu, kun yhden suurvallan valta kasvaa alueellisen laajentumisen myötä. Jos muilla suurvalloilla on valtapoliittisia intressejä alueella tai ne ovat liitossa hyökkäyksen kohteeksi joutuneen pienen valtion kanssa, suurvaltojen välisen sodan mahdollisuus kasvaa entisestään. Suurvallan sotilaallisiin interventioihin joko alueellisen kriisin vakauttamiseksi tai pienen valtion sisäisiin asioihin puuttumiseksi liittyy aina vaara konfliktin eskaloitumisesta, minkä seurauksena alueellinen vakaus todennäköisesti heikkenee. Jos toisilla suurvalloilla on valtapoliittisia intressejä kyseisellä alueella, sotilaallinen interventio vähintäänkin voimistaa suurvaltojen välistä valtakamppailua, minkä seurauksena alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus heikkenee. Toisaalta sotilaallinen interventio saattaa myös johtaa suurvaltojen väliseen sotaan, jolloin alueellinen järjestelmä muuttuu epävakaaksi. Ainoastaan silloin kun toisilla suurvalloilla ei ole valtapoliittisia intressejä intervention kohteeksi joutuneen valtion suhteen, suurvallan sotilaallinen interventio saattaa lisätä alueellista vakautta. *Kuviossa 11* esitetään realismiin perustuva teorettinen selitysmalli sotilaallisen voiman käytön vaikutuksesta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen.

²⁴ Mearsheimer 2001b, s. 153–155. Ks. myös McCullough 1992, s. 262. Harry Truman toimi Yhdysvaltojen presidenttinä v. 1945–53.

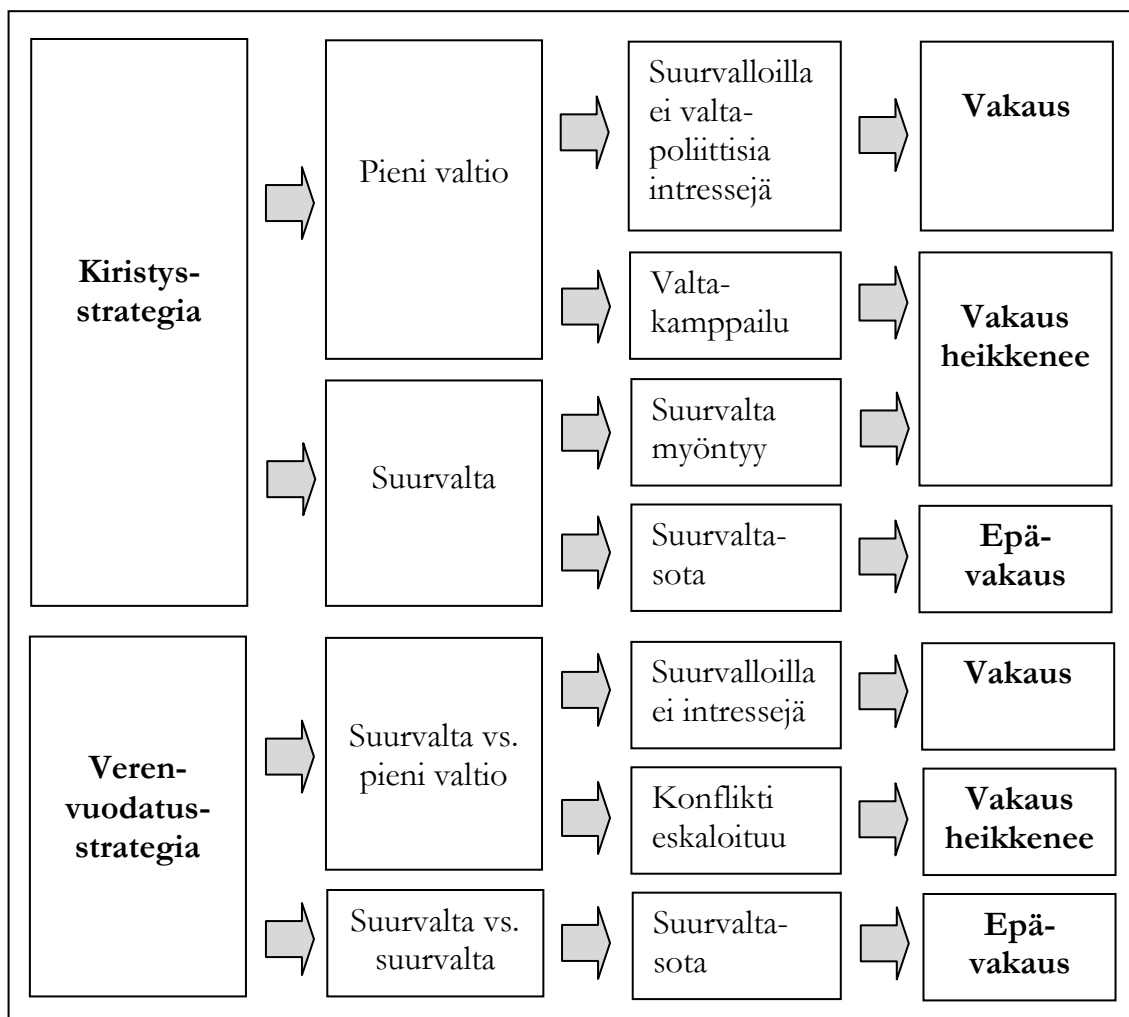
Kuvio 11: Sotilaallisen voiman käyttö ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



Kiristysstrategia ei välttämättä heikennä alueellisen järjestelmän vakautta etenkin, jos suurvallan kiristyksen kohteena on pieni valtio eikä muilla suurvalloilla ole valtapoliittisia intressejä pienen valtion alueella tai jos muut suurvallat ovat selvästi heikompia kuin kiristysstrategiaa käyttävä suurvalta. Kiristysstrategia voi kuitenkin lisätä suurvaltojen välistä valtakamppailua ja sitä kautta myös heikentää alueellista vakautta. Suurvallan kiristysstrategia toista suurvaltaa kohtaan saattaa johtaa suurvaltasotaan, jos kiristyksen kohteena oleva suurvalta ei suostu esitettyihin vaatimuksiin. Sen sijaan jos suurvalta myöntyy kiristäjän vaatimuksiin, suurvaltojen välistä sotaa ei syty, mutta alueellinen vakaus todennäköisesti heikkenee voimistuneen valtakamppailun seurauksena. Jos verenvuodatusstrategia johtaa suurvaltojen väliseen sotaan, seurauksena on alueellinen epävakaus. Verenvuodatusstrategia ei kuitenkaan hei-

kennä alueellista vakautta, jos muilla suurvalloilla ei ole valtapoliittisia intressejä pienen valtion alueella, joka käy sotaa suurvaltaa vastaan. Toisaalta jokaiseen valtioiden väliseen sotaan liittyy aseellisen konfliktin eskaloitumisen mahdollisuus, jolloin suurvaltojen välisen sodan todennäköisyys kasvaa ja alueellinen epävakaus lisääntyy. *Kuviossa 12* esitetään realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli suurvaltojen harjoittaman kiristysstrategian ja verenvuodatusstrategian vaikutuksesta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen.

Kuvio 12: Kiristysstrategia, verenvuodatusstrategia ja alueellinen vakaus



Hyökkäyksellisessä realismissa ei väitetä, että kaikki suurvallat pyrkisivät maksimoimaan valtansa ja laajentumaan tavoitteenaan alueellinen hegemonia. Suurvallat toimivat rationaalisesti. Toisin sanoen suurvaltojen strategia riippuu niiden sotilaallisesta voimasta verrattuna muihin suurvaltoihin. Yleensä vastustajiaan heikommät suurvallat pyrkivät puolustamaan valta-asemaansa ja vallitsevaa voimatasapainoa puolustuksellisten strategioiden avulla, kun taas sotilaallisesti muita voimakkaammat suurvallat turvautuvat hyökkäyksellisiin strategioihin. Suurvaltojen laajentuminen perustuu siis rationaalisiin kustannus-hyöty-laskelmiin. Ne pyrkivät laajentumaan vain silloin, kun niillä on siihen kyky ja mahdollisuus. Kansallisten valtaresurssien lisäksi myös maantieteelliset

tekijät vaikuttavat strategian valintaan. Suurvallat pyrkivät ensisijaisesti laajentumaan lähialueellaan. Toisaalta historia osoittaa, että suurvallat voivat arvioida väärin oman voimansa suhteessa vastustajiin ja että suurvallat myös oppivat virheistään. Kun Venäjä kärsi tappion Britannialle ja Ranskalle Krimin sodassa (1853–56), sen sodasta saama opetus ei suinkaan ollut se, että sen ei pidä yrittää laajentua, vaan että sen pitää pyrkiä laajentumaan jossain muualla kuin Turkin suunnassa. Venäjä laajentuikin Keski-Aasiassa 1860–1880-luvuilla ja Kaukoidässä 1850–1870-luvuilla. Suurvallat pyrkivät laajentumaan ensisijaisesti heikomman valtion kustannuksella ja silloin, kun niiden oma vallan määrä ja suhteellinen valta-asema ovat nousussa. Vain potentiaaliset hegemonit pyrkivät saavuttamaan alueellisen hegemonian.²⁵

Hegemonisen ja uusklassisen realismin mukaan myös suurvaltojen valtapoliittiset päämäärät kasvavat, kun niiden kansalliset valtaresurssit kasvavat ja niiden suhteellinen valta-asema voimistuu. Suurvaltojen taloudellisen vahvistumisen ja alueellisen laajentumisen välillä on selkeä yhteys. Kun suurvaltojen taloudelliset ja muut materiaaliset valtaresurssit kasvavat, ne lisäävät puolustusmenojaan ja pyrkivät rakentamaan voimakkaammat asevoimat ja ne suuntautuvat aktiivisesti omien rajojen ulkopuolelle. Kaikkia voimakkaita suurvaltoja yhdistävä piirre on laajentuminen. Nousevat suurvallat pyrkivät myös lisäämään kansainvälistä vaikutusvaltaansa ja muuttamaan vallitsevan status quon itselleen edullisemmaksi. Tämä puolestaan voimistaa suurvaltojen välistä valtakamppailua. Suursodat liittyvät usein juuri suurvaltojen nousuun ja niiden laajentumispyrkimykseen.²⁶

Puolustuksellisen realismin mukaan suurvaltojen ei kannata pyrkiä laajentumaan eikä tavoitella hegemoniaa, koska muut suurvallat tasapainottavat näitä pyrkimyksiä ja koska laajentumisen kustannukset ylittävät nopeasti siitä saatavat hyödyt. Lisäksi aseteknologia ja maantiede suosivat useimmiten puolustusta hyökkäykseen verrattuna. Rakenteellisen realistin Kenneth Waltzin teorian keskeinen väite, että voimatasapainolla on taipumus toistuvasti muodostua kansainväliseen järjestelmään, on johtanut puolustukselliset realistit oletta-
maan, että kansainvälisen järjestelmän rakenteelliset tekijät kannustavat suurvaltoja rajoittamaan valtapoliittisia tavoitteitaan ja käyttäytymään maltillisesti. Pyrkimys sotilaallisen voiman ja valta-aseman maksimointiin vähentää suurvallan turvallisuutta, koska se heikentää muiden suurvaltojen turvallisuuden tunnetta, jolloin myös ne pyrkivät lisäämään sotilaallista voimaansa. Tämän seurauksena valtakamppailu ja turvallisuusdilemma voimistuvat ja sodan todennäköisyys kasvaa. Tästä johtuen suurvaltojen pitäisi puolustuksellisen realismin

²⁵ Mearsheimer 2001b, s. 21–22, 29, 32–39, 138 ja 168–233. Ks. myös Labs 1997, s. 11–13; Zakaria 1999[1998], s. 8–9, 19–20 ja 33–35 ja C. Elman 2004. Vrt. Morgenthau 1960[1948], s. 44–71 ja 167–223.

²⁶ Schweller 2006, s. 24–27; Zakaria 1999[1998], s. 8–19, 23–28, 35–43 ja 184–186; Zakaria 1995[1992], s. 463, 469–475 ja 477–479 ja Gilpin 1981, s. 22–23 ja 94–95. Vrt. Kennedy 1989[1988], s. xxii ja Mandelbaum 1988, s. 134–135.

mukaan pyrkiä maksimoimaan turvallisuutensa ylläpitämällä suurvaltojen välisiä voimatasapainoa ja turvautua ainoastaan puolustuksellisiin strategioihin.²⁷

Sekä hyökkäykselliset että uusklassiset realistit ovat kritisoineet voimakkaasti puolustuksellisen realismin kykyä selittää kattavasti suurvaltojen valtapoliittista käyttäytymistä. Historia on täynnä esimerkkejä suurvaltojen aggressiivisesta valtapolitiikasta ja laajentumispyrkimyksistä. Näin ollen puolustuksellisen realismin näkökulmasta suurvaltojen käyttäytyminen historiassa olisi siis suurimmalta osin ollut poikkeuksellista. Jos kansainvälinen järjestelmä kannustaa suurvaltoja pelkästään maltilliseen valtapolitiikkaan niin kuin puolustuksellisessa realismissa oletetaan, järjestelmätason rakenteellisilla tekijöillä ei useimmissa tapauksissa kyetä selittämään suurvaltojen valtapolitiikkaa. Tämän takia puolustukselliset realistit joutuvatkin selittämään suurvaltojen aggressiivista laajentumispolitiikkaa sisäpoliittisilla tekijöillä²⁸. Puolustuksellisen realismin näkökulma johtaa myös siihen, että suurvaltojen valtapolitiikka nähdään useimmiten kansainvälisen järjestelmän rajoitteista puitaamattomana ei-rationaalisenä toimintana. Suurvaltojen pyrkimystä vallan maksimointiin ja hegemoniaan voidaan kuitenkin pitää yhtä rationaalisenä toimintana kuin pyrkimystä voimatasapainoonkin. Mitä ylivoimaisempi suurvalta on sotilaallisesti, sitä epätodennäköisempi on hyökkäys sitä vastaan ja sitä todennäköisemmin se myös voittaa mahdollisen sodan. Laajentumisen onnistuminen tai epäonnistuminen on seurausta kansainvälisen järjestelmätason tekijöistä, etenkin suurvallan suhteellisesta vallan määrästä verrattuna muihin suurvaltoihin. Tästä johtuen joissakin tapauksissa suurvaltojen laajentumispolitiikka on rationaalista, toisissa ei.²⁹

Schwellerin kritiikin mukaan puolustuksellinen realismi tarkastelee kansainvälistä politiikkaa vain status quo -suurvaltojen näkökulmasta. Nämä suurvallat ovat tyytyväisiä vallitsevaan kansainväliseen järjestykseen ja pyrkivät ylläpitämään saavuttamaansa valta-asemaa puolustuksellisten strategioiden avulla. Puolustuksellisen realismin suurin ongelma on siinä, että kaikki suurvallat eivät suinkaan ole status quo -suurvaltoja, vaan suurvalloilla on erilaisia valtapolitiittisia päämääriä. Nämä suurvaltojen erilaiset päämäärät vaikuttavat kansainvälisen järjestelmän vakauteen, voimatasapainon muodostamiseen ja turvallisuusdilemman voimakkuuteen.³⁰ Schweller kyseenalaistaa puolustuksellista

²⁷ Glaser 1996, s. 144–145; Glaser 1997; Posen 1984, s. 67–69; J. Snyder 1991, s. 1–31 ja Jervis 2004[1978], s. 25–26. Ks. myös Walt 1990[1987] ja Van Evera 1999. Puolustukselliset realistit käyttävät Waltzin teoriaa suurvaltojen valtapolitiikan selittämisen lähtökohtana, vaikka teoria ei ole ulkopolitiikan teoria. Schwellerin esittämän kritiikin mukaan Waltzin yleisen tason teoria ei sovellu suurvaltojen valtapolitiikan selittämiseen. Ks. Schweller 1998, s. 3, 7–8, 10, 15–16 ja 183–185.

²⁸ Ks. esim. J. Snyder 1991, s. 10–13. Jack Snyder pyrkii Saksan (1866–1945), Japanin (1868–1945), Britannian (1830–90) sekä Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen (1945–89) harjoittaman valtapolitiikan tarkastelun perusteella rakentamaan puolustuksellisen realismin ajattelun pohjautuvan sisäpoliittisen mallin, jonka avulla voidaan selittää sitä, miksi suurvallat laajentuvat liikaa. Mearsheimerin mukaan Saksan ja Japanin valtapolitiikka perustui rationaalisiin laskelmiin, ei suinkaan sisäpoliittisiin syihin. Ks. Mearsheimer 2006a, s. 113.

²⁹ Mearsheimer 2009a, s. 241–245, 250–254 ja 255, viite 16; Mearsheimer 2006d, s. 75 ja 77; Zakaria 1999[1998], s. 10 ja 25–28 ja Zakaria 1995[1992], s. 463, 469–475 ja 477–479.

³⁰ Schweller 1996, s. 90–92, 98–99, 109 ja 114–121. Ks. myös C. Elman 2009.

realismia kohtaan esittämässään kritiikissä myös sen, voidaanko pelkästään turvallisuus-aspektilla selittää suurvaltojen välistä valtakamppailua ja konfliktia. Pyrkimys vallan maksimointiin aiheuttaa suurvaltojen välille jatkuvan positionaalisen kilpailun esimerkiksi vähäisistä valtaresursseista, taloudellisesta vauraudesta, sotilaallisesta voimasta, statuksesta, poliittisesta vaikutusvallasta ja johtoasemasta. Tällainen nollasummapelien mukainen positionaalinen kilpailu, eikä suinkaan turvallisuuskilpailu, on monesti suurvaltojen välisten konfliktien ja sotien päälähde.³¹

5.1.2 Suurvaltojen pyrkimys ylläpitää voimatasapainoa tasapainottamisen avulla

Suurvalloilla on Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teorian mukaan käytettävissään neljä puolustuksellista strategiaa, joiden avulla ne pyrkivät estämään voimakkaan suurvallan valtapyrkimyksiä. Erityisesti vastustajiaan heikompien suurvaltojen tavoite on puolustaa valta-asemaansa ja vallitsevaa voimatasapainoa. *Voiman tasapainottaminen* onkin ensimmäinen puolustuksellinen strategiavaihtoehto. Tässä strategiassa suurvalta ottaa itse vastuun aggressiivisen suurvallan laajentumisen ja hegemonian saavuttamisen estämisestä. Tasapainottamisella suurvalta antaa vastustajalle selkeän viestin, että se on sitoutunut ylläpitämään suurvaltojen välistä voimatasapainoa, vaikka se tarkoittaisikin sotaa. Tasapainottamisen ensisijainen tavoite on luoda pelote. Pelotteen epäonnistuessa voimatasapainoon pyrkivät suurvallat ajautuvat sotaan aggressiivisen suurvallan kanssa. Kaikissa suursodissa suurvallat ovat estäneet hegemoniapyrkimykset juuri tasapainottamisen avulla.³²

Tasapainottaminen ja voimatasapaino ovat siis kaksi eri asiaa.³³ Voimatasapaino on suurvaltojen tasapainottamisen tai kansainvälisen politiikan lopputulos joko kansainvälisessä tai alueellisessa järjestelmässä tai suurvaltojen välisissä suhteissa.³⁴ Jos suurvaltojen välistä voimatasapainoa ei ole muodostunut alueellisessa järjestelmässä, se ei välttämättä tarkoita sitä, että suurvallat eivät olisi pyrkineet tasapainottamaan voimakasta suurvaltaa. Tasapainottaminen ei vain vielä ole johtanut voimatasapainoon. Useimmissa tapauksissa suurvallat ryhtyvät tasapainottamaan eri aikaan ja erilaisella intensiteetillä. Toisaalta tasapainottaminen on vain yksi strategia muiden joukossa. Kaikki suurvallat eivät siis välttämättä tasapainota lainkaan samassa tilanteessa. Suurvaltojen voimatasapainopolitiikkaa tarkastelevissa realismiin perustuvissa tutkimuksissa on määritelty puutteellisesti se, mikä on tasapainottamista ja mikä ei ole.³⁵

³¹ Schweller 1999, s. 28–36 ja 42–57.

³² Mearsheimer 2001b, s. 156–157.

³³ Ks. tästä käydystä keskustelusta lisää esim. Vasquez & Elman 2003.

³⁴ Paul 2004, s. 2–8 ja 11–17; Layne 2006c, s. 28; Schweller 2006, s. 1–13 ja 167–168; C. Elman 2003, s. 8–9; Levy 2003, s. 129–130 ja 140 ja Claude 1989, s. 78. Ks. tarkemmin Mearsheimer 2001b, s. 55–82.

³⁵ Layne 2006b, s. 142–143 ja 158; S. Martin 2003, s. 63–64 ja 66–69 ja Levy 2003, s. 136.

Realismin ajattelussa tasapainottamisella viitataan perinteisesti *kovaan tasapainottamiseen*, toisin sanoen suurvallan oman sotilaallisen voiman lisäämiseen joko sisäisin toimenpitein tai liittoutumalla muiden suurvaltojen kanssa. Tällaisen tasapainottamisen tavoitteena on luoda suurvaltojen välille yleinen voimatasapaino, joka rajoittaa voimakkaan ja aggressiivisen suurvallan valtapyrkimyksiä ja estää sitä saavuttamasta hegemoniaa. Suurvallat tasapainottavat voimakasta suurvaltaa, koska ne saattavat joutua sen hyökkäyksen kohteeksi. Tasapainottaminen on suurvalloille keino ylläpitää turvallisuutta ja selviytyä itsenäisenä valtiona anarkkisessa maailmassa³⁶. Kaikki suurvaltojen valtopoliittiset toimet eivät kuitenkaan ole tasapainottamista. Valtiotasolla tasapainottamista on se, että suurvalta pyrkii sekä luomaan pelotteen, joka estää sotilaallisen hyökkäyksen sitä vastaan, että kyvyn voittaa toinen suurvalta sodassa. Järjestelmätasolla tasapainottamista on puolestaan jokainen toimenpide, joka johtaa suurvaltojen välisen karkean voimatasapainon muodostumiseen kansainvälisessä tai alueellisessa voimatasapainojärjestelmässä.³⁷

Tasapainottaminen voi tapahtua joko sisäisesti tai ulkoisesti.³⁸ Oman avun maailmassa *sisäistä tasapainottamista* voidaan pitää tasapainottamisen päämuotona. Kaksinapaisessa järjestelmässä se on itse asiassa suurvaltojen ainoa keino tasapainottaa toista suurvaltaa. Sisäisessä tasapainottamisessa on realismin mukaan kyse suurvallan pyrkimyksestä rakentaa voimakkaammat ja tehokkaammat asevoimat. Sisäistä tasapainottamista tapahtuu silloin, kun suurvallat investoivat asevoimiin ja puolustukseen mobilisoimalla kansallisia valtaresursseja eli taloudellisia, teknologisia ja yhteiskunnallisia voimavaroja ja luonnonvaroja sotilaalliseksi suorituskyvyksi. Toisaalta myös alueiden valloittaminen on nähtävä sisäisen tasapainottamisen keinona niissä tapauksissa, joissa suurvalta siirtää valloittamiensa alueiden resursseja sotilaallisen voimansa rakentamiseen. Sisäinen tasapainottaminen näkyy kasvaneina puolustusmenoina, puolustusresurssien aikaisempaa tehokkaampana käyttönä ja asevoimien kalustomäärien kasvuna. Suurvalltojen välinen asevarustelukilpailu on myös selkeä viite sisäisestä tasapainottamisesta.³⁹ Sellainen on myös voimakkaan suurvallan sotilaallisen voiman ja sen asevoimien käyttöperiaatteiden jäljittely. Sotilaallisessa jäljittelyssä suurvallat ottavat oppia viimeiseksi käydyistä sodista tulevaa sotaa varten. Asevoimien uudistaminen ja vanhentuneen kaluston kor-

³⁶ Tosin suurvallat saattavat tasapainottaa toisia suurvaltoja myös esimerkiksi arvovaltansa ja valtopoliittisen toimintavapautensa takia. Tämä selittää, miksi Ranska 1700-luvulla ja Venäjä 1800-luvulla pyrkivät tasapainottamaan myös Britannian hegemoniaa. Ks. Brooks & Wohlforth 2008, s. 51–54.

³⁷ Walt 2009, s. 100–103; Layne 2006b, s. 142–143 ja 158; Wohlforth 2004, s. 218–219; Paul 2004, s. 3 ja 14; S. Martin 2003, s. 66–67 ja 69–74; Posen 1984, s. 17–18 ja Waltz 1979, s. 126 ja 168.

³⁸ Waltz 1979, s. 168 ja Posen 1984, s. 17–18 ja 60–63.

³⁹ Mearsheimer 2001b, s. 156–157; Levy 2004, s. 24; Brawley 2004, s. 76–77, 81–82 ja 85; Layne 2004, s. 105; Art 2004, s. 180; Wohlforth 2004, s. 215 ja 218–219; Pape 2005b, s. 14–18 ja Mastanduno et al. 1989, s. 467. Ks. myös Powell 1999, s. 40–81 ja Morgenthau 1960[1948], s. 181–197.

vaaminen uudella aseistuksella lisää suurvallan asevoimien suorituskykyä ja on siksi tärkeä osa sisäistä tasapainottamista.⁴⁰

Moninapaisessa kansainvälisessä järjestelmässä tasapainottaminen tapahtuu useimmiten ulkoisin keinoin eli liittoja muodostamalla, vaikkakin suurvalloilla on monesti kyky myös sisäisesti tasapainottaa voimakkainta suurvaltaa. Sen sijaan yksinapaisessa järjestelmässä *ulkoinen tasapainottaminen* yhdistettynä sisäiseen tasapainottamiseen on lyhyellä aikavälillä ainoa vaihtoehto muodostaa voimatasapaino sotilaallisesti ylivoimaiselle hegemonille. Sen onnistuminen edellyttää kuitenkin sitä, että suurin osa toisen tason suurvalloista muodostaa liiton hegemonia vastaan. Liittoutumisessa on kyse tasapainottamisesta silloin, kun suurvalta liittoutuu heikomman suurvallan kanssa voimakkaamman suurvallan sotilaallista voimaa vastaan. Liittoutumisen päämääränä on lisätä suurvaltaliittolaisten yhteistä sotilaallista voimaa, jotta ne kykenevät suojautumaan voimakkaan suurvallan muodostamalta turvallisuushalta ja estämään sen hegemoniapyrkimykset. Realismin mukaan liittoutumisen ensisijainen tarkoitus on luoda pelote, joka riittää estämään mahdollisen sodan. Toisaalta liittoutuminen merkitsee myös valmistautumista menestykselliseen sotaan, mikäli pelote epäonnistuu. Tasapainottamisella on aina selkeästi puolustuksellinen päämäärä. Tästä syystä kaiken liittoutumisen rinnastaminen tasapainottamiseen on harhaanjohtavaa. Suurvallat solmivat liittoja muistakin syistä. Liittoutuminen voi esimerkiksi olla keino, jolla suurvalta lisää vaikutusvaltaansa ja rajoittaa suurvaltaliittolaisensa valtapolitiikkaa⁴¹. Suurvallat voivat liittoutua myös voimakkaamman suurvallan kanssa⁴² hyökkäyksellisistä syistä hyödyn tavoittelemiseksi. Rauhan aikana suurvaltojen solmimat keskinäisiin turvallisuustakuihin perustuvat sotilasliitot ovat tasapainottamista. Sen sijaan suurvaltojen solmimia hyökkäämättömyys-, puolueettomuus- ja *entente cordiale* -sopimuksia ei pidetä tasapainottamisena, ellei niihin liity sopimusta keskinäisestä avunannosta, jos toinen suurvalloista joutuu hyökkäyksen kohteeksi. Liittolaisen sotilaallinen, taloudellinen ja teknologinen tukeminen on osa ulkoista tasapainottamista. Samoin puskurivyöhykkeiden muodostaminen on nähtävä osana ulkoista tasapainottamista.⁴³

⁴⁰ Waltz 1979, s. 74–77, 122 ja 127; Waltz 1995[1993], s. 43–47; Resende-Santos 1996, s. 199–203, 205–212, 220–221 ja 258–260 ja Taliaferro 2009. Toisten suurvaltojen *jäljittelystä* voidaan mainita esimerkkinä Japani, joka 1800-luvun loppupuoliskolla Preussi–Ranska sodan jälkeen otti asevoimiensa uudistamisessa mallia Preussin maavoimista ja Britannian merivoimista. Ks. Samuels 2003, s. 53–62. Ks. jäljittelystä lisää esim. C. Elman 1999; Goldman & Andres 1999 ja Goldman & Eliason 2003.

⁴¹ Ks. lisää Pressman 2008 ja Weitsman 2004. Liittoutumisen taustalla saattaa olla myös sisäisten turvallisuushkien ratkaiseminen, kuten esimerkiksi separatististen ryhmien tukahduttaminen. Ks. esim. David 1991a.

⁴² Tällöin kyse on bandwagoning-liittoutumisesta, joka on tasapainottamisen vastakohta. Ks. lisää luku 5.1.3.

⁴³ Mearsheimer 2001b, s. 156–157; Waltz 1979, s. 102–128 ja 161–193; Walt 2009, s. 88–89; Pape 2005b, s. 14–18; Levy 2003, s. 134–139; S. Martin 2003, s. 68–69; Schweller 1995[1994]; Schweller 1998, s. 66–67 ja G. Snyder 1997. Klassisen realistin Morgenthau mukaan liitot ovat välttämättömiä, jotta voimatasapaino toimisi moninapaisessa maailmassa. Ks. Morgenthau 1960[1948], s. 167–226 ja 346–364. Ks. liittoutumisesta osana

Tasapainottaminen ei kuitenkaan rajoitu vain rauhan ajan voimatasapainopolitiikkaan. Sodan aikainen tasapainottaminen on itse asiassa yleisempi tasapainottamisen muoto. Monesti suurvallat ovat ryhtyneet tasapainottamaan vasta, kun voimakas suurvalta on pyrkinyt laajentumaan. Voimatasapainoteoriassa itsepuolustusta ei kuitenkaan pidetä tasapainottamisena, vaikka sillä saataakin olla ratkaiseva merkitys suurvaltojen voimatasapainon palautumisen kannalta. Näin on silloin kun hyökkäyksen kohteeksi joutunut suurvalta kykenee lyömään hegemoniaan pyrkivän suurvallan omin voimin. Usein potentiaalisen hegemonin hyökkäys suurvaltaa vastaan on ratkaiseva syy siihen, että toiset suurvallat ylipäätään muodostavat tasapainottavan liiton ja lyövät hegemoniaan pyrkivän suurvallan hegemoniasodassa. Suurvallan liittyminen sotaan hegemoniaan pyrkivää suurvaltaa vastaan nähdään siis tasapainottamisena⁴⁴. Myös ennaltaehkäisevää sotaa on pidettävä tasapainottamisena edellyttäen, että hyökkäyksen tavoitteena on heikentää suurvaltaa niin, että se ei enää kykene laajentumaan ja tavoittelemaan hegemoniaa⁴⁵. Monissa tapauksissa suurvaltojen voimatasapainopolitiikka ja järjestelmän voimatasapainomekanismi kuitenkin estävät jo rauhan aikana suurvaltojen välisen sodan syttymisen ja pakottavat voimakkaan suurvallan luopumaan hegemoniapyrkimyksistään.⁴⁶

Kylmän sodan jälkeen realismin sisällä käydyssä voimatasapainokeskustelussa on otettu käyttöön uusi tasapainottamiseen liittyvä termi, *pehmeä tasapainottaminen*. Kun Yhdysvaltojen vastapainoksi ei ole muodostettu sotilasliittoa, monet realistit, kuten esimerkiksi Robert Pape ja T.V. Paul, ovat väittäneet, että muut suurvallat ovat valinneet ensisijaiseksi strategiakseen pehmeän tasapainottamisen unipolaarisessa järjestelmässä. Sen sijaan alueellisella tasolla suurvaltojen strategiana on ollut myös kova tasapainottaminen. Pehmeällä tasapainottamisella suurvallat eivät pyri muodostamaan voimatasapainoa hegemonille kansainvälisellä järjestelmätasolla, koska ne epäilevät sen epäonnistuvan ja pelkäävät myös jäävänsä yksin hegemonia vastaan. Tällä strategialla suurvalta pyrkii ensinnäkin vahvistamaan suhteellista valta-asemaansa ja siis omaa turvallisuuttaan epäsuorasti, kunnes se on tarpeeksi voimakas vastustamaan hegemonia avoimesti.⁴⁷ Pehmeässä tasapainottamisessa suurvalta esi-

suurvalltojen voimatasapainopolitiikkaa esim. Sheehan 1996, s. 36–52 ja 54–59 ja Gulick 1967[1955], s. 30–34, 37–42, 53–70 ja 67–91.

⁴⁴ Sen sijaan jos sodan lopputulos on jo käytännössä selvä, suurvallan liittymistä sotaan ei pidetä tasapainottamisena. Tästä esimerkki on Neuvostoliiton sodanjulistus Japanille elokuussa 1945.

⁴⁵ Esimerkiksi Preussin Itävaltaan vuonna 1756 tekemän ennaltaehkäisevän hyökkäyksen taustalla oli tasapainottaminen, koska se pyrki sodan avulla estämään sitä vastaan suunnatun liiton muodostamisen.

⁴⁶ Levy 2003, s. 134–139; Levy 1987 ja S. Martin 2003, s. 68–69. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on monesti keskitytty vain havaittuun tasapainottamiseen sotien aikana. Tämän seurauksena tasapainottamisen ja voimatasapainon keskeisyyttä kansainvälisessä politiikassa aliarvioidaan. Ks. Levy 2004, s. 36–37.

⁴⁷ Pape 2005b; Paul 2005 ja Paul 2004, s. 3–4 ja 13–17. Ks. myös Layne 2006b, s. 142–145 ja 158 ja Brooks & Wohlforth 2005a. Tässä tutkimuksessa *pehmeä tasapainottaminen* (*soft balancing*) nähdään suhteellisen laajassa merkityksessä. Toisin sanoen tähän strategiaan on yhdistetty myös sellaisia strategioita, jotka osa realisteista näkee erillisinä strategioina. Ks.

merkiksi luo perustan sotilaalliselle tasapainottamiselle vahvistamalla taloudellista voimaansa joko omilla sisäisillä toimenpiteillään tai yhteistyöllä muiden valtioiden kanssa. Suurvalta aloittaa kovan tasapainottamisen vasta sitten kun se muuntaa taloudelliset resurssinsa sotilaalliseksi voimaksi.⁴⁸

Toinen keskeinen päämäärä pehmeässä tasapainottamisessa on heikompien suurvaltojen pyrkimys rajoittaa hegemonin valtapoliittista toimintavapautta. Hegemonin potentiaalisen suurvaltavihollisen aseistaminen ilman, että sen kanssa kuitenkaan solmitaan sotilasliittoa, on esimerkki tällaisesta pehmeästä tasapainottamisesta. Suurvallat voivat myös kieltäytyä yhteistyöstä hegemonin kanssa sille tärkeissä kysymyksissä. Samalla ne voivat kieltää hegemonilta sellaisen alueen käytön, jolla on merkitystä esimerkiksi sotilaallisen voiman projisoinnissa. Pyrkimys sitoa hegemonin valtapoliittikkaa kansainvälisten järjestöjen avulla on myös nähtävä osana pehmeää tasapainottamista. Lisäksi pehmeään tasapainottamiseen kuuluu retorinen tasapainottaminen. Siinä suurvallat esimerkiksi uhkaavat ryhtyvän kovaan tasapainottamiseen, jos voimakkaan suurvallan valtapoliittikka ei muutu. Onnistunut pehmeä tasapainottaminen lisää siihen osallistuvien suurvaltojen luottamusta toisiinsa, jolloin myös niiden yhteinen kova tasapainottaminen on helpompaa. Etenkin suurvaltojen poliittinen lähentyminen luo perustan niiden väliselle sotilasliitolle. Realismin mukaan pehmeä tasapainottaminen on kovan tasapainottamisen ensi vaihe, jossa suurvallat vielä pyrkivät peittämään todelliset tarkoituseränsä. Se muuttuu kovaksi tasapainottamiseksi, jos suurvaltojen välinen valtakamppailu tai hegemonin aiheuttama turvallisuusuhka voimistuvat ja kun heikompien suurvaltojen kansalliset valtaresurssit ovat kasvaneet niin, että kova tasapainottaminen on ylipäätään mahdollista.⁴⁹ Pehmeä tasapainottaminen ei liity ainoastaan yksinapaiseen järjestelmään, vaan se on käyttökelpoinen strategia myös moninapaisessa järjestelmässä. Lisäksi toisen tason suurvallat voivat turvautua pehmeään tasapainottamiseen myös kaksinapaisessa järjestelmässä.

esim. Jesse et al. 2012, s. 12–14; S. Jones 2007, s. 5, 22, 34 ja 60; Walt 2006[2005], s. 24–25, 126–132 ja 141–152 ja Schweller 1998, s. 70–71. Ensinnäkin *sitomisstrategia* (*binding*) nähdään osana pehmeää tasapainottamista. Tässä strategiassa suurvalta pyrkii esimerkiksi liittosuhteen tai kansainvälisten instituutioiden avulla sitomaan toisen suurvallan valtapoliittikkaa. Myös sitomisstrategian toinen muoto (*bonding*), jossa suurvalta pyrkii läheiseen strategiseen kumppanuuteen pyrkien saavuttamaan vaikutusvaltaa toisen suurvallan valtapoliitikassa ja sitomaan tällä tavalla sen valtapoliittista toimintavapautta, katsotaan kuuluvan pehmeään tasapainottamiseen. Kolmanneksi pehmeään tasapainottamiseen katsotaan kuuluvan myös *kieltäytyminen* yhteistyöstä voimakkaan suurvallan vaatimuksesta huolimatta (*balking*). Näiden strategioiden ero pehmeään tasapainottamiseen on niin hämärä, että ne voidaan nähdä osana sitä.

⁴⁸ Uusklassinen realisti Mark Brawley on tarkastellut talouden ja voimatasapainon välistä yhteyttä. Ks. Brawley 2004 ja Brawley 2010. Realismin ajattelussa merkantilistiseen ja protektionistiseen talouspolitiikkaan perustuva suurvaltojen *kauppatasapaino* (*Balance of Trade*) muodostaa keskeisen elementin suurvaltojen välisessä voimatasapainossa. Ks. lisää Haslam 2002, s. 16, 127–161, 183, 215–218, 223–224 ja 253–254.

⁴⁹ Walt 2009, s. 103–108 ja 115; Walt 2006[2005], s. 126–130; Paul 2005, s. 70–71; Paul 2004, s. 2–4 ja 11–17; Pape 2005b; Posen 2006, s. 165; Layne 2003, s. 27; Joffe 2007[2006], s. 54–63; Joffe 2002, s. 172–177 ja Brooks & Wohlforth 2005a.

Tasapainottaminen ei realismin mukaan kuitenkaan toteudu lainomaisesti suurvaltojen valtapoliittisessa käyttäytymisessä, vaan se on pikemminkin todennäköinen toimintatapa. Mitä voimakkaampi joku suurvalloista on sotilaallisesti ja mitä aggressiivisempaa valtapoliittikkaa se harjoittaa, sitä todennäköisemmin yksi tai useampi suurvalta ryhtyy tasapainottamaan sitä⁵⁰. Realismissa ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä siitä, mitä ja minkälaista suurvaltaa muut suurvallat pyrkivät tasapainottamaan. Kyse on ennen kaikkea siitä, tasapainotavatko suurvallat sotilaallisesti voimakkainta suurvaltaa, kuten Waltzin voimatasapainoteoriassa oletetaan, vai suurvaltaa, joka muodostaa niille suurimman sotilaallisen uhan, kuten Stephen Waltin uhkatasapainoteoriassa oletetaan. Samalla kysymys on myös siitä, toimiiko voimatasapainodynamiikka maailmanlaajuisesti vai ainoastaan alueellisella tasolla. Realismin sisällä on siis kahdenlaisia voimatasapainoteorioita: maailmanlaajuisia ja alueellisia.⁵¹

Alueellisen voimatasapainoteorian mukaan suurvallat pyrkivät tasapainottamaan sellaista mannervaltaa, jolla on muita suurvaltoja voimakkaammat maavoimat ja joka pyrkii hegemoniaan alueellisessa järjestelmässä. Voimatasapainoteorian näkökulmasta ei siis ole yllättävää, että suurvallat tasapainottivat molemmissa maailmansodissa Saksaa eivätkä Britanniaa ja kylmän sodan aikana puolestaan Neuvostoliittoa eivätkä Yhdysvaltoja. Näin ollen voimatasapainoa ei ole muodostettu kansainvälisen järjestelmän hegemonia vastaan, jolla on ollut merten herruus⁵² ja johtoasema maailman taloudessa. Näitä merivaltoja ei ole tasapainotettu, koska ne eivät ole muodostaneet suurinta sotilaallista uhkaa Manner-Euroopan suurvalloille. Tasapainottaminen kohdistuu ensisijaisesti maantieteellisesti lähellä sijaitsevaan suurvaltaan, koska yhteinen raja ja alueelliset kiistat lisäävät suurvaltojen välisten konfliktien ja sotien mahdollisuutta⁵³. Suurvallat myös pyrkivät laajentumaan etupäässä vain lähialueellaan, koska sotilaallisen voiman projisointi on vaikeaa merien, erityisesti valtamerien yli⁵⁴. Merivalloilla ei toisin kuin mannervalloilla ole ollut suuria maavoimia, joita tarvitaan alueiden valloittamisessa. Merivallat ovat pyrkineet hallitsemaan maailmantaloutta ja valtameriä. Se ei ole edellyttänyt vahvoja maavoimia eikä Euroopan mantereen sotilaallista ja poliittista kontrollointia. Näistä tekijöistä johtuen merivallat eivät myöskään ole uhanneet Manner-Euroopan suurvaltojen olemassaoloa toisin kuin mantereen suurvallat. Vaikka merivaltoja ei ole tasapainotettu, johtavalla merivallalla on kuitenkin ollut keskeinen ja monesti ratkaiseva rooli voimatasapainon ylläpitämisessä Euroopassa. Merivallat ovat

⁵⁰ Walt 1990[1987], s. 33.

⁵¹ Wohlforth 2004, s. 215–219.

⁵² Maailman *hallitsevia merivaltoja* Italialaissodista lähtien ovat olleet Portugali (1495–1574), Englanti (1575–79), Espanja (1580–99), Hollanti (1600–49), Englanti (1650–69), Ranska (1670–99), Britannia (1700–1919) ja Yhdysvallat (1920–). Ks. Levy & Thompson 2010a, s. 25–28 ja Modelski & Thompson 1988, s. 114–124.

⁵³ Rajanaapurit ovat käyneet enemmän sotia kuin ne valtiot, joilla ei ole yhteistä rajaa. Ks. tarkemmin esim. Vasquez 1993; Vasquez 1995; Huth 1996; Hensel 2000 ja Vasquez & Henahan 2001.

⁵⁴ Ks. tarkemmin Mearsheimer 2001b, s. 44, 77, 83–84, 114–128, 135, 141, 364–265, 418 ja 444.

toimineet Manner-Euroopan tasapainottajina, toisin sanoen ne ovat estäneet hegemonien nousun Euroopassa liittoutumalla aina tarvittaessa heikomman suurvallan tai liittokunnan kanssa potentiaalista hegemonia vastaan.⁵⁵

Alueellisesta voimatasapainoteoriasta voidaan tehdä se johtopäätös, että eurooppalaiset suurvallat pyrkivät tasapainottamaan Manner-Euroopan sotilaallisesti voimakkainta suurvaltaa, jolla on kyky ryhtyä valloitusotaan ja kyky pyrkiä alueelliseen hegemoniaan Euroopassa. Aiemmin tehdyssä voimasuhde-analyysissä on osoitettu, että Venäjä on sotilaallisesti voimakkain suurvalta Euroopassa ja samalla itse asiassa myös potentiaalinen hegemoni. Näin ollen alueellisen voimatasapainoteorian näkökulmasta Venäjä on todennäköisesti se suurvalta, jota muut eurooppalaiset suurvallat, Saksa, Ranska ja Britannia, ovat pyrkineet tasapainottamaan kylmän sodan jälkeen. Alueellisen voimatasapainoteorian mukaan ei siis ole mitenkään selvää, että Euroopan suurvallat tasapainottaisivat kansainvälisen järjestelmän sotilaallisesti voimakkainta suurvaltaa eli Yhdysvaltoja, koska se sijaitsee valtameren takana ja on ennen kaikkea merivalta. Maantieteellisestä läheisyydestä johtuen eurooppalaiset suurvallat kokevat toisensa suurempana turvallisuusuhkana kuin Yhdysvallat. Saksa, Ranska, Britannia ja Venäjä suhtautuvat epäillen toistensa vallan kasvuun ja valta-yrkimyksiin Euroopassa. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa eurooppalaisen suurvallan pyrkimys tasapainottaa Yhdysvaltoja joko oman sotilaallisen voiman lisäämisellä tai liittojen muodostamisella saa aikaan alueellisen vastavoiman. Pelko suurvallan sotilaallisesta ylivoimasta johtaa siihen, että Euroopan muut suurvallat alkavat tasapainottaa sitä ennen kuin se kykenee luomaan vastavoiman Yhdysvalloille. Eurooppalaiset suurvallat eivät myöskään halua liittyä Yhdysvaltojen vastaiseen liittokuntaan, koska ne voivat tarvita Yhdysvaltojen sotilaallista apua potentiaalisen alueellisen hegemonin tasapainottamisessa Euroopassa. Suurvaltojen ensisijainen pyrkimys on ylläpitää alueellista voimatasapainoa ja vasta sitten maailmanlaajuisista voimatasapainoa. Alueellisen voimatasapainoteorian mukaan voimatasapaino toimii ainoastaan alueellisella tasolla.⁵⁶

Sen sijaan maailmanlaajuisissa voimatasapainoteorioissa oletetaan, että suurvaltojen välisellä voimatasapainolla on taipumus palautua kansainvälisellä järjestelmätasolla. Näissä teorioissa hegemoni määritellään suurvallaksi, jolla on ylivoimainen sotilaallinen voima kaikkiin muihin suurvaltoihin verrattuna. Suurvallat tasapainottavat siis kansainvälisen järjestelmän voimakkainta suurvaltaa ja pyrkivät samalla estämään sekä maailmanlaajuisen että alueellisten hegemonien nousun.⁵⁷ Waltzin rakenteellisen realismin teoria on nimenomaan

⁵⁵ Levy & Thompson 2005; Levy 2004, s. 30 ja 37–46 ja Levy 2003, s. 142–147. Hegemonisten realistien Jack Levyn ja William Thompsonin mukaan suurvallat tasapainottavat voimakkainta mannervaltaa, jolla on vähintään yksi kolmasosa suurvaltojen yhteenlasketusta sotilaallisesta voimasta, toisin sanoen suurvaltaa, joka on potentiaalinen hegemoni.

⁵⁶ Vrt. Wohlforth 1999, s. 7–8, 24–25 ja 28–30; Wohlforth 2002, s. 98–108 ja 117; Brooks & Wohlforth 2002, s. 20–33; Brooks & Wohlforth 2005b, s. 510–512; Huntington 1999, s. 37–46; Art 2009[1996b], s. 298–301; Mearsheimer 2001b; Walt 2006[2005], s. 39–40 ja 121–126; Walt 2002c ja Hyde-Price 2007, s. 80–81.

⁵⁷ Wohlforth 2004, s. 215–219.

tällainen maailmanlaajuinen voimatasapainoteoria. Waltzin teorian keskeisen oletuksen mukaan anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä suurvaltojen välinen karkea voimatasapaino palautuu väistämättömästi järjestelmätasolla ennemmin tai myöhemmin. Tämä järjestelmätason teoria jättää kuitenkin avoimeksi sen, kuinka voimatasapainon muodostuminen tapahtuu. Voimatasapaino on seurausta kansainvälisen järjestelmän rakenteellisista tekijöistä, erityisesti siitä, että anarkkisessa järjestelmässä suurvallat pyrkivät selviytymään ja maksimoimaan turvallisuutensa. Waltzin mukaan voimatasapaino toistuu kansainvälisessä järjestelmässä riippumatta siitä, onko se ollut suurvaltojen tietoinen tavoite vai ei. Suurvallathan voivat pyrkiä turvaamaan olemassaolonsa useiden erilaisten strategioiden avulla. Voimatasapainon muodostuminen järjestelmätasolla ei Waltzin mukaan siis välttämättä edellytä suurvaltojen harkittua voimatasapainopolitiikkaa. Waltzin voimatasapainoteoriassa ei väitetä, että kansainvälinen järjestelmä olisi aina tasapainossa, siinä oletetaan vain, että voimatasapaino palautuu kansainväliseen järjestelmään. Milloin se tapahtuu, siihen teoria ei kykene vastaamaan.⁵⁸

Waltzin teorian väite voimatasapainon uudelleen muodostumisesta kansainvälisessä järjestelmässä on johtanut teoreettiseen keskusteluun voimatasapainon ja voiman tasapainottamisen välisestä yhteydestä.⁵⁹ Waltzin teorian ydinväite vääristyy tulkinnassa, jonka mukaan voimatasapainon toistuminen merkitsee sitä, että valtiot harjoittavat voimatasapainopolitiikkaa.⁶⁰ Tulkinnan perusteella on esitetty virheellistä kritiikkiä Waltzin teorian selitysvoimaa kohtaan.⁶¹ Waltzin voimatasapainoteoriassa ei väitetä, että kaikki valtiot, tai edes suurvallat, tasapainottaisivat jatkuvasti. Waltz ei itse asiassa edes pyri teoriallaan selittämään suurvaltojen valtapolitiikkaa vaan ainoastaan kansainvälisen politiikan lopputuloksia.⁶² Tämän johdosta realismin sisällä on käyty myös keskustelua siitä, voidaanko Waltzin teorian avulla ylipäätään selittää suurval-

⁵⁸ Waltz 1979, s. 71–77, 91–92, 105–106, 117–119, 121, 124–128, 137–138, 161–163, 168–170, 176–177, 193 ja 198–199; Waltz 1986c, s. 343; Waltz 1995[1993], s. 42–43, 49, 53 ja 69–74; Waltz 2003[1997], s. 51–55 ja Waltz 2000b, s. 27–39. Ks. myös Layne 1995[1993], s. 136–137, 140–141 ja 155–176 ja Layne 2006b, s. 148. Kun Waltz määrittelee voimatasapainon hegemonian puuttumiseksi, William Wohlforthin mukaan Waltzin teoria ennustaa pikemmin tendenssiä hegemonia vastaan kuin taipumusta voimatasapainoon. Ks. Wohlforth 2003, s. 251–252, 254–257 ja 263.

⁵⁹ Ks. lisää Waltz 2003[1997]; S. Martin 2003, s. 61–66; Elman & Elman 2003, s. 80–86; Schweller 2003[1997]; Walt 2003[1997]; Levy 2003; Christensen & Snyder 2003[1997]; Schweller 1995[1994] ja R. Kaufman 1992.

⁶⁰ Esimerkiksi John Vasquez tulkitsee Waltzin voimatasapainoteorian tasapainottamisteoriaksi. Waltzille kansainvälisen politiikan keskeinen laki on karkean voimatasapainon toistuminen, kun taas Vasquez selittää tämän lain siten, että valtiot tasapainottavat aina. Ks. Vasquez 2003[1997], s. 23–48, erityisesti s. 30 ja 39.

⁶¹ Tyypillinen esimerkki on historioitsija Paul Schroederin esittämä kritiikki, jonka mukaan historiallisessa tarkastelussa valtioiden pyrkimys voimatasapainoon ei ole niin yleistä nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana kuin Waltzin teoriassa väitetään. Schroeder painottaa kritiikissään, että suurin osa valtioista turvautuu ensisijaisesti muihin strategioihin kuin tasapainottamiseen. Ks. lisää Schroeder 1995[1994]; Schroeder 2003, s. 114–127, erityisesti s. 117–118 ja Schroeder 1994. Vrt. C. Elman & M. Elman 1995.

⁶² S. Martin 2003, s. 61–64 ja 66–68.

tojen valtopoliittikkaa. Esimerkiksi rakenteellinen realisti Colin Elman on päätenyt johtopäätökseen, jonka mukaan ei ole mitään metodologista tai loogista syytä, miksi Waltzin voimatasapainoteoriasta ja sen keskeisestä lähtökohtaotetamuksesta, jonka mukaan suurvallat pyrkivät selviytymään ja maksimoimaan turvallisuutensa anarkkisessa oman avun maailmassa, ei voitaisi johtaa suurvaltojen valtopoliittikkaa koskevia olettamuksia ja hypoteeseja.⁶³ Puolustukselliset realistit ovatkin päätelleet Waltzin teorian perusteella, että kansainvälisen järjestelmän rakenne ohjaa suurvaltoja käyttäytymään yksinomaan puolustuksellisesti eli ylläpitämään vallitsevaa voimatasapainoa.⁶⁴

Järjestelmätason teoriasta voidaan johtaa yleisiä olettamuksia siitä, kuinka kansainvälinen järjestelmä rohkaisee suurvaltoja toimimaan ja mitä suurvalloilla on taipumus tehdä. Tällaiset olettamukset ovat kuitenkin yleisluonteisuutensa takia vaikeasti testattavissa. Lisäksi järjestelmätason lähtökohdista on mahdollista päätyä täysin vastakkaisiin johtopäätöksiin suurvaltojen käyttäytymisestä, niin kuin puolustukselliset ja hyökkäykselliset realistit ovat tehneetkin. Järjestelmätason teoria on hyödyllinen silloin, kun pyritään selittämään niitä käyttäytymismalleja, jotka toistuvat suurvaltojen sisäisissä tekijöissä tapahtuneista muutoksista huolimatta. Koska kansainvälisen järjestelmän rakenne ei kuitenkaan määrää suurvaltojen valtopoliittista käyttäytymistä, järjestelmätason teoriasta ei voi johtaa olettamusta siitä, miten yksittäinen suurvalta käyttäytyy tietyssä tilanteessa. Suurvallan suhteellisessa voimassa tapahtuvat muutokset eivät vaikuta samalla tavalla kaikkien suurvaltojen päämääriin ja toimintaan. Tämä selittää sen, miksi Waltzin teoria on kansainvälisen politiikan teoria, ei ulkopoliitiikan teoria.⁶⁵

Toisaalta Waltz on itsekin lisännyt teoriansa selitysvoimaan liittyvää epäselvyyttä, koska hän ei ole täysin johdonmukaisesti pitäytynyt väitteessään, että voimatasapainoteoria selittää pelkästään kansainvälisen järjestelmätason lopputuloksia. Waltz nimittäin tekee myös olettamuksen suurvaltojen voimatasapainokäyttäytymisestä. Ensinnäkin hänen mukaansa oman avun järjestelmä kannustaa suurvaltoja toimimaan tavalla, joka johtaa voimatasapainoon. Toisin sanoen järjestelmän anarkkinen rakenne rohkaisee suurvaltoja hankkimaan riittävästi sotilaallista voimaa, koska se on paras keino edistää turvallisuutta ja säilyttää itsenäisyys. Toiseksi hän myös väittää, että voimatasapainopolitiikka on kansainvälisen politiikan hallitseva piirre silloin, kun kansainvälinen järjestelmä on anarkkinen ja koostuu yksiköistä, jotka pyrkivät selviytymään.⁶⁶

Waltzin teoriaan perustuen sekä Waltz itse että uusklassinen realisti Christopher Layne ovat esittäneet olettamuksen, että kylmän sodan jälkeisessä

⁶³ C. Elman 1996b, s. erityisesti s. 10 ja 21–47 ja C. Elman 1996a. Vrt. Telhami 2002, s. 158–163 ja 170.

⁶⁴ Ks. esim. J. Snyder 1991; s. 10–13; B. Miller 1996, s. 319–322, Glaser 1997 ja Rose 1998, s. 146, 149–150 ja 154. Sen sijaan hyökkäyksellisen realismin mukaan pyrkimys selviytyä anarkkisessa järjestelmässä kannustaa suurvaltoja käyttäytymään hyökkäyksellisesti ja tavoittelemaan alueellista hegemoniaa. Ks. Mearsheimer 2001b, s. 10–14, 17–22 ja 29–54.

⁶⁵ Waltz 1996; Waltz 1979, s. 73–77, 105–106, 121–123, 127–128 ja 163–170 ja Waltz 1995[1993], s. 42–48. Vrt. Wohlforth 2003, s. 251–252, 254–257 ja 263.

⁶⁶ Waltz 1979, s. 118 ja 121.

”unipolaarisessa hetkessä” muut suurvallat pyrkivät tasapainottamaan Yhdysvaltoja, minkä seurauksena suurvaltojen välinen voimatasapaino palautuu kansainväliselle järjestelmätasolle. Suurvaltojen pyrkimys voimatasapainoon johtuu yksinkertaisesti siitä, että yhden suurvallan ylivoimaan liittyy pelko vallan väärinkäytöstä. Hegemonin voimaedun ja todellisen turvallisuusuhan puuttumisen takia sen valtapolitiittinen liikkumavapaus on erittäin suuri. Näin hegemonin toiminnasta tulee ennalta arvaamatonta. Samalla sen toiminta on myöristiriidassa muiden suurvaltojen intressien kanssa, vaikka hegemoni saattaakin interventioita tehdessään ajatella toimivansa kansainvälisen järjestyksen, oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin puolesta. Todellisuudessa sen käsitys rauhasta, oikeudesta ja maailmanjärjestyksestä heijastaa ennen kaikkea sen omia intressejä. Hegemonin ylivoima aiheuttaa turvallisuusuhan muille valtioille, mikä johtaa siihen, että suurvallat pyrkivät tasapainottamaan tätä ylivoimaista suurvaltaa ja muodostamaan uuden voimatasapainon joko lisäämällä omaa voimaansa tai liittoumalla toisten suurvaltojen kanssa. Vaikka hegemoni käyttäytyisi maltillisesti vallitsevassa kansainvälispoliittisessa tilanteessa, muut suurvallat pelkäävät silti sen tulevaa käyttäytymistä. Suurvallat eivät voi luottaa hegemonin ”hyväntahtoisuuteen”. Näin ollen myös uusia ensimmäisen tason suurvaltoja ilmaantuu, koska suurvallat tasapainottavat hegemonin voimaa riippumatta sen päämääristä.⁶⁷

Maailmanlaajuiseen voimatasapainoteoriaan ja tutkimuksessa tehdyn voimasuhdeanalyysin perusteella voidaan tehdä Euroopan voimatasapainojärjestelmään liittyvä oletamus, jonka mukaan eurooppalaiset suurvallat pyrkivät tasapainottamaan Yhdysvaltoja, joka on kansainvälisen järjestelmän sotilaallisesti voimakkain suurvalta.⁶⁸ Yhdysvallat myös poikkeaa aikaisemmista hallitsevista merivalloista siinä, että merten herruuden lisäksi sillä on voimakkaat maavoimat ja sotilaallisen voiman projisointikyky kaikkialle maailmassa. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa saattaakin johtaa siihen, että ne suurvallat, jotka eivät ole sotilaallisesti liittoutuneet Yhdysvaltojen kanssa, ryhtyvät tasapainottamaan sitä. Tämä tarkoittaa käytännössä siis Venäjää.

Myös uusklassisen realistin Waltin mukaan heikommat suurvallat pyrkivät tasapainottamaan potentiaalista hegemonia, koska niiden oma turvallisuus vaarantuu, jos ne eivät kykene estämään aggressiivisen potentiaalisen hegemonin vallan kasvua ja alueellista laajentumista. Kaikissa tapauksissa suurvallat eivät kuitenkaan tasapainota sotilaallisesti voimakkainta suurvaltaa. Waltin uh-

⁶⁷ Waltz 2003[1997], s. 53–54; Waltz 2001, s. 23–25; Waltz 2000b, s. 27–30; Waltz 2008[1991], s. 347–348; Layne 1995[1993], s. 130–141 ja 157–176; Layne 2003, s. 28; Layne 2004, s. 118–119 ja Layne 2006b. Vrt. Posen 2006, s. 158 ja Walt 2009, s. 95–96. Laynen mukaan aikaisemmat unipolaariset hetket, Ranskan ylivoima Manner-Euroopassa vuosina 1660–1714 ja Britannian maailmassa vuosina 1860–1910, johtivat useiden suurvaltojen nousuun samanaikaisesti ja siirtymiseen moninapaiseen järjestelmään. Ks. lisää Layne 1995[1993], s. 141–157. Waltz on verrannut Yhdysvaltoja peloponnesolaissotien Ateenaan, joka sinetöi oman tuhonsa laajentumalla liikaa. Ks. Waltz 2008a, s. xii–xiv. Puolustusellisen realistin Robert Jervisin mukaan voimatasapainoteoria ei kerro, miten suurvallat toimivat, jos yksi suurvalta on jo saavuttanut hegemonian ja maailmasta on tullut unipolaarinen. Teorian mukaan suurvallat tasapainottavat potentiaalista hegemonia. Ks. Jervis 2009, s. 207.

⁶⁸ Vrt. Wohlforth 2004, s. 215–219.

katasapainoteorian mukaan suurvallat pyrkivät liittoutumisella tasapainottamaan ennen kaikkea sitä suurvaltaa, joka muodostaa niille suurimman sotilaallisen uhan. Walt määrittelee tasapainottamisen liittoutumiseksi uhkaa vastaan. Mitä suurempi uhka suurvaltaan kohdistuu, sitä todennäköisemmin se pyrkii liittoutumaan. Uhan suuruuteen vaikuttaa ensinnäkin toisten suurvaltojen vallan määrä eli kansallisten valtaresurssien suuruus. Mitä voimakkaampi suurvalta on, sitä suuremman potentiaalisen uhan se muodostaa. Waltin mukaan suurvallat liittoutuvat voimakkainta suurvaltaa vastaan ainoastaan, jos se samalla uhkaa niiden turvallisuutta. Toiseksi suurvaltaan kohdistuvan uhan suuruuteen vaikuttaa suurvallan maantieteellinen sijainti suhteessa muihin suurvaltoihin. Sotilaallisen voiman projisointi vaikeutuu etäisyyden kasvaessa. Tämän takia lähellä olevat suurvallat muodostavat suuremman uhan tosilleen⁶⁹. Suurvaltojen hyökkäyksellinen kyky vaikuttaa kolmantena tekijänä suurvallan kokemaan uhkaan. Suurvallat solmivat liiton todennäköisemmin suuren hyökkäyksellisen kyvyn omaavaa kuin vain puolustukselliseen sodankäyntiin kykenevää suurvaltaa vastaan. Neljäs uhan suuruuteen vaikuttava tekijä on suurvaltojen hyökkäykselliset aikomukset. Mitä aggressiivisempi ja laajentumishaluisempi suurvalta on, sitä todennäköisemmin muut suurvallat muodostavat tasapainottavan liiton sitä vastaan. Waltin mukaan turvallisuuskysymykset ovat lähes aina etusijalla liittoutumisessa. Kun suurvaltaan kohdistuu voimakas uhka, se ottaa liittolaisekseen minkä tahansa suurvallan, jolta se saa apua itsenäisyytensä säilyttämisessä. Tyypillinen esimerkki on Britannian ja Yhdysvaltojen liittoutuminen Neuvostoliiton kanssa Saksaa vastaan ideologisista vastakohtaisuuksista huolimatta toisen maailmansodan aikana. Pragmaattiset syyt ratkaisivat näiden suurvaltojen liittoutumisen.⁷⁰

Myös uusklassinen realisti Mark Brawley on korostanut suurvaltaan kohdistuvan turvallisuusuhan merkitystä tasapainottamisen taustalla. Jos suurvaltaan kohdistuu voimakas turvallisuusuhka, se pyrkii todennäköisesti heti tasapainottamaan. Sen sijaan jos suurvaltaan ei kohdistu välitöntä turvallisuusuhkaa, se ei välttämättä tasapainota, vaan turvautuu muihin strategioihin luodakseen paremmat edellytykset tulevaisuudessa tapahtuvalle tasapainottamiselle.⁷¹

⁶⁹ Jos valtiot pyrkivät tasapainottamaan naapurivaltiota, ne toimivat usein ”naapurimaan naapuri on ystäväni” -logiikan mukaisesti.

⁷⁰ Walt 1990[1987], s. 5–6, 17–19, 21–26, 32–33, 263–266 ja 274–275 ja Walt 1995[1985], s. 210–211, 214–218 ja 239–240. *Liittoutumisen taustalla* saattaa uhan lisäksi olla myös muita, useimmiten toissijaisia tekijöitä. Poliittisesti, ideologisesti ja kulttuurisesti samanlaiset valtiot liittoutuvat todennäköisemmin keskenään. Pelkkä taloudellinen ja sotilaallinen tuki eivät ilman yhteisiä poliittisia intressejä riitä synnyttämään liittoa. Taloudellinen ja sotilaallinen tuki on siis pikemminkin seurausta solmitusta liitosta. Ks. Walt 1990[1987], s. 33–46, 218–242 ja 266–269 ja Walt 1995[1985], s. 223–235. Waltin uhkatasapainoteoriaa on kritisoitu muun muassa siitä, että siinä ei oteta tarpeeksi huomioon valtioiden sisäisiä tekijöitä liittoutumisen taustalla. Ks. esim. D. Larson 1991; David 1991b; David 1989; David 1992/1993; Levy & Barnett 1991 ja Kaufman 1992. Waltin uhkatasapainoteoria soveltuu myös pienten valtioiden turvallisuuspolitiikan selittämiseen.

⁷¹ Ks. lisää Brawley 2004 ja Brawley 2010. Brawleyn mukaan sotilaallisen uhan lisäksi toinen huomioon otettava tekijä on se, kuinka nopeasti *taloudelliset resurssit ovat muutettavissa sotilaalliseksi voimaksi*. Jos suurvaltaan kohdistuu voimakas sotilaallinen uhka ja taloudelliset resurs-

Brawleyn mukaan erityisesti voitettujen suursotien jälkeen suurvaltojen on vaikeampi arvioida toisten suurvaltojen aiheuttaman sotilaallisen uhan suuruutta. Tästä syystä ne voivat turvautua hyvinkin erilaisiin suurstrategioihin, minkä seurauksena voimakkaan suurvallan tasapainottaminen on vaikeampaa.⁷² Turvallisuusuhan voimakkuus vaikuttaa myös suurvallan kykyyn mobilisoida kansalliset valtaresurssinsa sisäiseen tasapainottamiseen.⁷³

Suurvalloilla on uusklassisen realistin Schwellerin mukaan neljä tapaa reagoida voimakkaan suurvallan aiheuttamaan sotilaalliseen uhkaan. Ensinnäkin suurvallat voivat tasapainottaa voimakasta suurvaltaa, jolloin ne luovat vastavoiman nousevalle ja voimakkaalle suurvallalle. Schwellerin mukaan nimenomaan ensimmäisen tason status quo -suurvallat ovat tällaisia suurvaltoja, jotka harjoittavat voimatasapainopolitiikkaa, koska niillä on sekä kyky että motiivi puolustaa omaa valta-asemaansa ja vallitsevaa kansainvälistä järjestystä.⁷⁴ Tasapainottamisen vastakohta on ei-tasapainottaminen, jolloin suurvallat eivät edes pyri tasapainottamaan, vaan harjoittavat jotain muuta strategiaa. Kolmas mahdollinen strategia on ylitasapainottaminen. Tällöin suurvalta näkee toisen suurvallan aggressiivisena, vaikka tämän päämäärät todellisuudessa olisivat puolustukselliset. Esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvallat oletti, että Neuvostoliitto harjoittaa ideologisista syistä aggressiivista laajentumispolitiikkaa Euroopassa, vaikka Neuvostoliiton taloudelliset ja sotilaalliset kyvyt olivat rajoitetut⁷⁵. Neljänneksi suurvallat voivat myös tasapainottaa sotilaallista uhkaa liian vähän. Alitasapainottamista tapahtuu erityisesti silloin, kun suurvallat eivät havaitse uhkaa, eivät reagoi siihen tai vastaavat siihen riittämättömästi ja liian hitaasti. Tyypillisin esimerkki historiasta on Britannian ja Ranskan reaktio revisionistisen Saksan nousuun ja valta yrityksiin 1930-luvulla.⁷⁶

Teoriallaan alitasapainottamisesta (*Theory of Underbalancing*) Schweller pyrkii selittämään sitä, miksi suurvallat eivät kykene tasapainottamaan voimakasta suurvaltaa, vaikka ne kokevatkin sen suurimpana turvallisuusuhkana. Schwellerin keskeinen väite on, että sisäpoliittiset tekijät estävät monesti etenkin sisä-

sit ovat nopeasti muutettavissa sotilaalliseksi voimaksi, se johtaa välittömään tasapainottamiseen ja asevarustelukilpailuun suurvaltojen välillä. Sen sijaan jos taloudelliset resurssit ovat suhteellisen hitaasti muutettavissa sotilaalliseksi voimaksi, suurvallat pyrkivät investointien ja muiden talouspoliittisten keinojen avulla lisäämään omaa voimaansa.

⁷² Ks. lisää Brawley 2009. Esimerkiksi Ranska oli valmis muodostamaan sotilasliiton ensimmäisen maailmansodan jälkeen, mutta koska sekä Britannia että Yhdysvallat asettivat etusijalle Kansainliiton kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän, niin Ranskankin strategiaksi tuli Versailles'n järjestyksen ylläpitäminen, kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä ja Maginot-puolustuslinjan rakentaminen. Britannia puolestaan luotti aseriisuntaan ja Kansainliittoon 1920-luvulla ja yritti sitten myönnytyspolitiikan avulla estää sodan ja voittaa aikaa 1930-luvulla. Neuvostoliitto luotti sen ja Saksan välillä olevaan puskurivyöhykkeeseen ja yritti yhteistyöllä Saksan kanssa voittaa aikaa vahvistukseensa puolustustaan. Suurvaltojen omaksumista erilaisista strategioista johtuen Saksan tasapainottaminen epäonnistui ennen toista maailmansotaa.

⁷³ Taliaferro 2009. Ks. myös Taliaferro et al. 2009, s. 37–40 ja Schweller 2006, s. 13–15.

⁷⁴ Schweller 1998, s. 84–86 ja Schweller 1995[1994], s. 277–278.

⁷⁵ Ks. lisää Leffler 1992 ja LeFaber 1997.

⁷⁶ Schweller 2006, erityisesti s. 1–68. Ks. myös lyhyesti Schweller 2004.

sesti hajanaisia suurvaltoja tasapainottamasta uhkaavaa suurvaltaa.⁷⁷ Mitä hajanaisempi suurvalta on sisäisesti ja mitä heikompi hallituksen asema on, sitä todennäköisempää on poliittisen konsensuksen puute ja sitä epätodennäköisempää on myös voimatasapainopolitiikka. Tässä tilanteessa valtion poliittinen johto ei siis kykene mobilisoimaan kansallisia valtaresurssejaan uhkaavan suurvallan tasapainottamiseksi. Tasapainottamisen onnistuminen edellyttää vahvaa ja sisäisesti yhtenäistä valtiota. Tosin Schweller painottaa myös sitä, että mitä suuremmat ulkoiset, kansainvälisen järjestelmän luomat paineet ovat, sitä vähemmän suurvallan sisäisillä tekijöillä on vaikutusta sen strategiaan ja sen harjoittamaan valtapolitiikkaan.⁷⁸

Voimatasapainon muodostumista nopeuttava tai hidastava tekijä on myös suursodan voittajan valtapolitiikka.⁷⁹ Historia osoittaa, että suursodan voittajan toimenpiteet lisäävät katkeruutta ja vihamielisyyttä hävinneessä osapuolella. Esimerkkinä tästä voidaan mainita Saksan päätös annektoida Elsass–Lothringenin (Alsace–Lorraine) alue Ranskalta Preussin ja Ranskan sodan jälkeen vuonna 1871. Toinen esimerkki on ensimmäisen maailmansodan voittajasuurvaltojen Ranskan, Britannian, Italian ja Yhdysvaltojen Saksalle asettamat suhteettoman kovat rauhan ehdot vuonna 1919. Rauhasa määrätty aluemennytykset, sotakorvaukset ja aserajoitukset loivat puolestaan pohjan sille, että Saksasta tuli maailmansotien välisenä aikana revisionistinen suurvalta, joka voimistuessaan alkoi vaatia muutoksia Versailles'n rauhansopimukseen sekä laajo-

⁷⁷ Schwellerin mukaan *neljä sisäistä tekijää* saattaa estää suurvaltaa tasapainottamasta, vaikka turvallisuusuhka olisikin havaittu oikein. Näistä ensimmäinen on poliittisen johdon puuttuva konsensus turvallisuusuudesta ja sen suuruudesta sekä politiikasta, jolla sotilaalliseen uhkaan voidaan vastata. Mitä yksimielisempi valtion johto on ulkoisesta turvallisuusuudesta ja tasapainottamisen tarpeellisuudesta, sitä todennäköisemmin suurvalta ryhtyy tasapainottamaan turvallisuusuuhkaa. Toinen estävä tekijä on poliittisen johdon koheesion puute. Yhtenäisyyden puute saattaa olla seurausta esimerkiksi ideologisista, kulttuurisista, etnisistä tai uskonnollisista syistä, alueellisista eroista tai yhteiskuntaluokkien ja puolueiden erilaisista intresseistä. Yhteiskunnan koheesion taso vaikuttaa kolmantena tekijänä suurvallan kykyyn harjoittaa voimatasapainopolitiikkaa. Mitä yhtenäisempi kansallisvaltio on sisäisesti, sitä paremmat edellytykset sillä on sisäiseen tasapainottamiseen. Neljäs tekijä on hallinnon tai hallituksen haavoittuvuus. Vahvat hallitukset, joiden ei siis tarvitse pelätä poliittista asemaansa, kykenevät paremmin tasapainottamaan niin sisäisesti kuin ulkoisestikin. Sen sijaan heikot hallitukset pyrkivät todennäköisemmin etsimään liittolaisia, koska se on nopeampi keino tasapainottaa ja täten sisäpoliittisesti helpompaa. Ks. Schweller 2006, s. 1–2, 10–13, 46–68 ja 127–130.

⁷⁸ Schweller 2006, s. 19, 48–68 ja 127–130. Uusklassisen realistin Steven Lobellin mukaan suurvalta kykenee tehokkaasti tasapainottamaan sotilaallista uhkaa, kun ulkopoliittisen johdon ja muiden poliittisten vaikuttajien välillä vallitsee konsensus turvallisuusuudesta. Sen sijaan sisäisen yksimielisyyden puute hidastaa ja jopa estää tasapainottamiseen ryhtymisen. Lobellin mukaan juuri Britannian sisäinen erimielisyys Saksan, Japanin ja Italian muodostaman turvallisuusuhan voimakkuudesta ja oikeasta suurstrategiasta oli keskeinen syy siihen, että Britannia ei ryhtynyt tehokkaasti tasapainottamaan Saksaa 1930-luvun loppupuoliskolla, vaikka Saksan uhka olikin jo havaittu. Ks. Lobell 2009.

⁷⁹ Walt arvioi, että jos Neuvostoliitto olisi voittanut kylmän sodan, muiden suurvaltojen pyrkimys voimatasapainoon olisi todennäköisesti näkyvämpää tällä hetkellä. Jos ne harjoittaisivat bandwagoning-strategiaa, Neuvostoliitolla olisi hegemonia koko Euraasian alueella. Ks. Walt 2009, s. 114.

ja alueita Keski- ja Itä-Euroopasta.⁸⁰ Historia osoittaa myös, että voimakkaan suurvallan tasapainottaminen ja voimatasapainon palautuminen vaatii aikaa. Esimerkkinä voidaan tuoda esille voimatasapainon palautuminen Eurooppaan ensimmäisessä maailmansodassa. Saksa nousi Manner-Euroopan voimakkaimmaksi suurvallaksi, kun se yhdistyi vuonna 1871. Ranskan ja Venäjän välinen puolustusliitto ratifioitiin vuonna 1894 eli 23 vuotta Saksan yhdistymisen jälkeen. Yhteisiä intressejä koskevat *entente cordiale* -sopimukset solmittiin Ranskan ja Britannian välillä vuonna 1904 sekä Venäjän ja Britannian välillä vuonna 1907. Siis 36 vuotta sen jälkeen kun Saksasta tuli potentiaalinen hegemoni, Ranska, Venäjä ja Britannia kykenivät solmimaan löyhän liittojärjestelmän Saksan sotilaallisen voiman tasapainottamiseksi ja sen valtapyrkimysten estämiseksi.⁸¹

Tasapainottamisen vaikeudesta voidaan yleisesti todeta se, että mitä suurempi sotilaallinen ylivoima voimakkaimmalla suurvallalla on, sitä vaikeampaa voimatasapainon muodostaminen on. Esimerkiksi unipolaarisessa järjestelmässä voimatasapainon muodostaminen on huomattavasti vaikeampaa kuin moninapaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, jossa aina suursotien jälkeen on useita suurvaltoja, jotka kykenevät nopeasti muodostamaan uuden voimatasapainon. Liittojen muodostaminen on nopeampi keino tasapainottaa kuin oman sotilaallisen voiman lisääminen. Vaikka järjestelmässä olisi useita suurvaltoja, tasapainottavan liiton muodostaminen ei ole varmaa, koska se edellyttää, että suurvalloilla on yhteinen uhkakuva ja yhteiset intressit. Suurvaltojen erilaiset strategiat hidastavat voimatasapainon palautumista.⁸²

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tasapainottaminen pääsääntöisesti lisää alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Onnistunut tasapainottaminen johtaa suurvaltojen väliseen voimatasapainoon, mikä tarkoittaa niin vahvaa pelotetta, että yhden suurvallan ei ole rationaalista aloittaa sotaa toisia suurvaltoja vastaan. Tasapainottamiseen sisältyy kuitenkin myös alueellista vakautta horjuttavia tekijöitä. Kova, sotilaallinen joko sisäinen tai ulkoinen tasapainottaminen johtaa monesti voimistuvaan valtakamppailuun ja asevarustelukilpailuun, minkä seurauksena alueellinen vakaus heikkenee, koska suurvaltojen välisen sodan vaara kasvaa. Epävakautta lisää entisestään se, että suurvallat mahdollisesti ylitasapainottavat toisiaan, koska ne ovat epätietoisia toistensa sotilaallisen voiman määrästä ja valtopoliittisista päämääristä. Tasapainottaminen saattaa myös johtaa ennaltaehkäisevään sotaan sotilaallisesti voimistuvaa

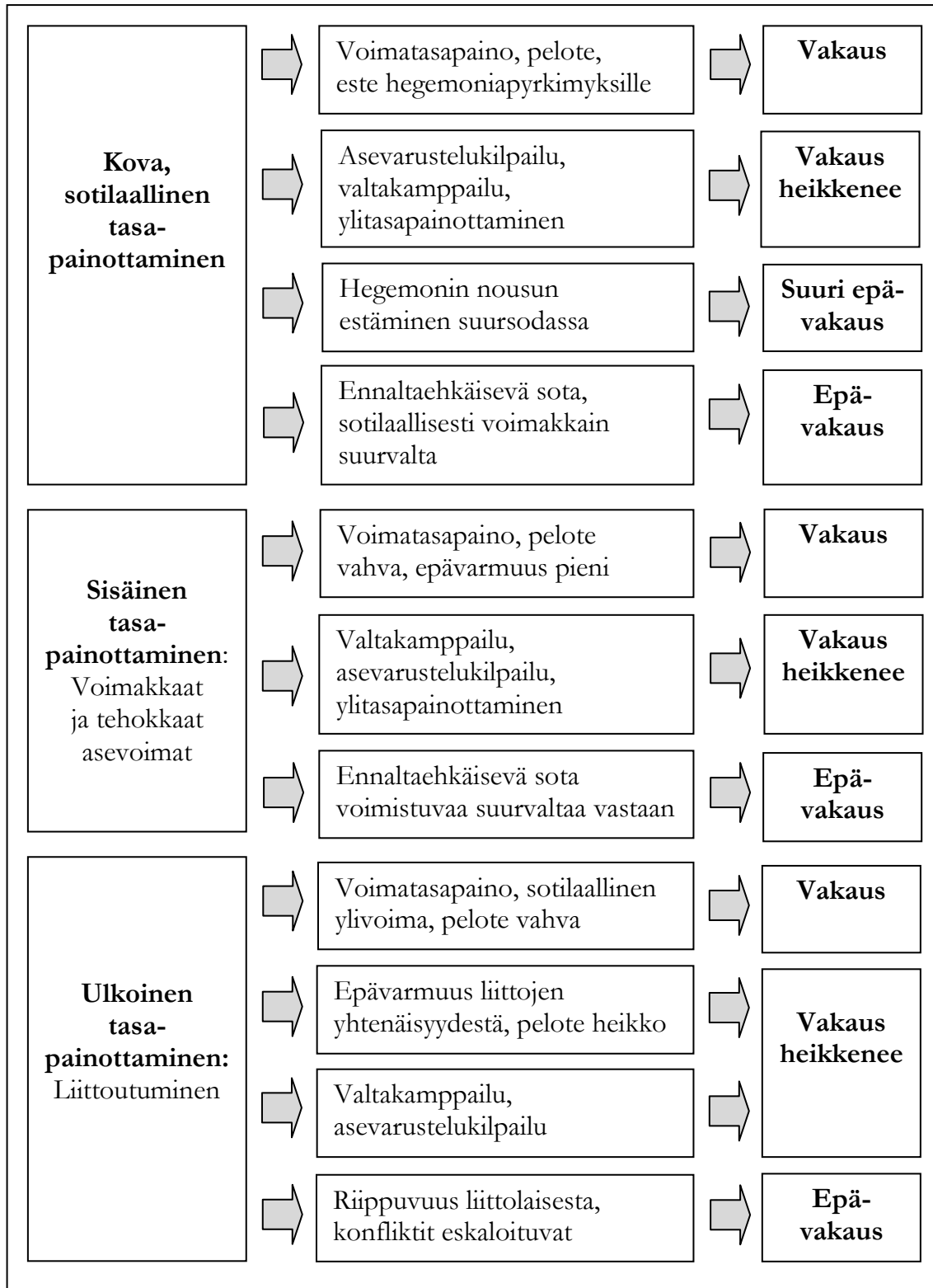
⁸⁰ Waltz 2001, s. 23–25, 30–32 ja 34. Historiasta löytyy esimerkkejä myös viisaasta sodan jälkeisestä politiikasta. Esimerkiksi Bismarckin aikana Preussi löi Itävallan ratkaisevasti Königgrätzin taistelussa vuonna 1866. Preussi ei kuitenkaan vaatinut Itävallalta alueita sodan päätyttyä. Tämä teki mahdolliseksi Saksan ja Itävallan liiton vuonna 1879.

⁸¹ Vrt. Joffe 2007[2006], s. 51–52. Jos oletetaan, että tämä historian esimerkki Saksan vastaisen liittokunnan synnyttä toistuisi samanlaisena Neuvostoliiton hajoamista seuranneessa Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuvassa ”unipolaarisessa” järjestelmässä, voidaan arvioida, että muut suurvallat kykenevät muodostaan liittojärjestelmän Yhdysvaltojen voiman tasapainottamiseksi vasta vuonna 2027.

⁸² Waltz 2008a, s. xii–xiv; Waltz 2000b, s. 27, 30 ja 36–38; Layne 2004; Layne 2006c ja Walt 2006[2005], s. 121–126. Vrt. Brooks & Wohlforth 2008, s. 13, 22–59 ja 208.

suurvaltaa, potentiaalista hegemonia vastaan, minkä seurauksena alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä tulee epävakaata. Tasapainottamisen päämääränä on viime kädessä estää hegemonien nousu. Näin tasapainottaminen voi merkitä suursotaa ja erittäin epävakaata alueellista voimatasapainojärjestelmää.

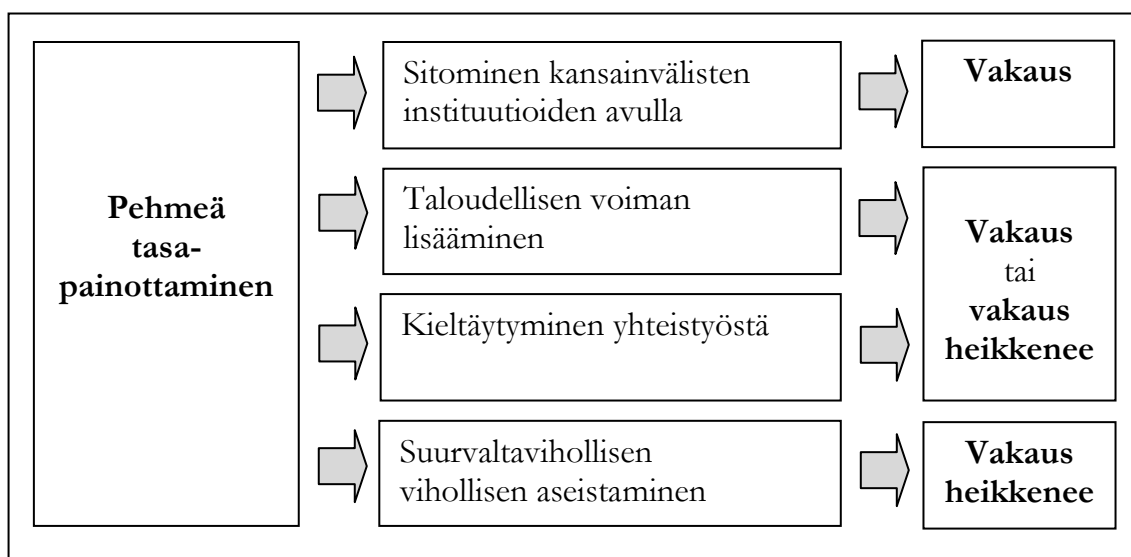
Kuvio 13: Tasapainottaminen ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



Sisäiseen tasapainottamiseen perustuva voimatasapainojärjestelmä on vaakaampi kuin sellainen järjestelmä, jossa vakaus perustuu pääasiassa ulkoiseen tasapainottamiseen. Näin on siksi, että suurvallan omiin voimakkaisiin ja tehokkaisiin asevoimiin perustuva pelote on uskottavampi kuin liittoihin perustuva pelote. Liittoihin liittyy aina epävarmuus niiden yhtenäisyydestä sodan aikana. Lisäksi liittosuhde merkitsee sitä, että sisäinen tasapainottaminen jää myös vähäisemmäksi. Tämä saattaa heikentää alueellista vakautta, koska suurvallan riippuvuus toisista suurvalloista oman turvallisuutensa ja suurvaltojen välisen voimatasapainon ylläpitämisen takia johtaa helposti konfliktien eskaloitumiseen suurvaltojen väliseksi sodaksi. *Kuviossa 13* havainnollistetaan realismiin perustuvan teoreettisen selitysmallin avulla kovan, sotilaallisen tasapainottamisen vaikutusta alueelliseen vakauteen.

Pehmeän tasapainottamisen vaikutus alueelliseen vakauteen riippuu siitä, minkälaista pehmeän tasapainottamisen strategiaa suurvallat käyttävät. Pehmeä tasapainottaminen lisää alueellista vakautta silloin, kun suurvallat onnistuvat rajoittamaan voimakkaan suurvallan valtapoliittista toimintavapautta kansainvälisten instituutioiden avulla. Tämä on kuitenkin heikko vakauden perusta, koska tarpeeksi voimakkaan suurvallan ei tarvitse välittää institutionaalisista rajoitteista. Taloudellisen kyvyn vahvistaminen ja yhteistyöstä kieltäytymisen vaikutus alueelliseen vakauteen riippuu kansainvälispoliittisesta tilanteesta. Se joko lisää tai heikentää alueellista vakautta tai vaihtoehtoisesti sillä ei ole mitään vaikutusta alueelliseen vakauteen. Sen sijaan alueellinen vakaus todennäköisesti heikkenee, jos suurvalta A aseistaa potentiaalisen vihollisensa, suurvalta B:n vihollista, suurvalta C:tä, koska tämä lisää suurvalta B:n ja C:n välistä valtakamppailua ja aseellisen konfliktin mahdollisuutta. *Kuviossa 14* esitetään realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli pehmeän tasapainottamisen vaikutuksesta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen.

Kuvio 14: Pehmeä tasapainottaminen ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



5.1.3 Suurvaltojen muut puolustukselliset strategiat

Realismin mukaan kansainvälisessä politiikassa tapahtuu lähes aina voiman tasapainottamista. Yleensä vähintään yksi suurvalta ottaa vastuun ja ryhtyy estämään voimakkaan suurvallan vallan kasvua, alueellista laajentumista ja hegemoniapyrkimyksiä. Suurvaltojen toinen puolustuksellinen päästrategia on *vastuun siirtäminen*. Myös vastuun siirtämisessä on periaatteessa kyse tasapainottamisesta. Vastuunsiirtäjä haluaa tasapainottaa voimakasta suurvaltaa tai potentiaalista hegemonia, mutta se siirtää vastuun tästä tehtävästä jollekin toiselle suurvallalle. Toisin sanoen vastuun siirtämisessä suurvalta pyrkii vapaamatkustamaan toisten suurvaltojen tasapainottaessa uhkaavaa suurvaltaa. Tässä suhteessa vastuun siirtämisessä on yhtäläisyyksiä sekä puolueettomuus- että eristäytymispolitiikan kanssa⁸³. Mearsheimerin mukaan historia osoittaa, että suurvallat turvautuvat ensisijaisesti vastuun siirtämiseen aina kun se vain on mahdollista. Syynä on se, että tasapainottamisen onnistumisesta ei ole takeita, koska on vaikeaa saada aikaan liittoa voimakasta suurvaltaa vastaan ja koska liitot monesti myös hajoavat sodan aikana. Suurvallat pitävät vastuun siirtämistä tasapainottamista parempana vaihtoehtona, koska ne eivät pelotteen epäonnistuessa ajaudu automaattisesti liittolaisten kanssa sotaan eivätkä liittolaisten petäessä jää taistelemaan yksin voimakasta suurvaltaa vastaan. Vastuun siirtämisessä on myös se etu, että vastuunsiirtäjän suhteellinen valta-asema kasvaa, jos aggressiivinen suurvalta ja vastuunottaja sitoutuvat pitkään ja kuluttavaan sotaan. Näin ollen vastuun siirtämisessä on yhtäläisyyksiä hyökkäyksellisen verenvuodatusstrategian kanssa. Vastuun siirtämisen avulla suurvalta kykenee myös voittamaan aikaa omien asevoimiensa vahvistamiseksi. Esimerkkinä vastuun siirtämisestä voidaan mainita Neuvostoliiton elokuussa 1939 Saksan kanssa solmima hyökkäämättömyyssopimus. Tällä tavalla Neuvostoliitto siirsi vastuun Saksan tasapainottamisesta Ranskalle ja Britannialle, jotka joutuivat ensimmäisinä suurvaltoina sotaan Saksaa vastaan. Toisen maailmansodan ajalta voidaan tuoda esille myös toinen esimerkki. Yhdysvallat avasi länsirintaman Ranskassa vasta kesäkuussa 1944⁸⁴, vaikka se liittyi toiseen maailmansotaan jo joulukuussa 1941. Tällä tavalla Yhdysvallat pyrki siirtämään Neuvostoliitolle vastuun Saksan hegemoniapyrkimysten estämisestä ja parantamaan samalla omaa suhteellista valta-asemaansa.⁸⁵

⁸³ Ks. esim. Schweller 1993, s. 84 ja 87–92 ja Schweller 1998, s. 71–73 ja 192. Kansainvälisessä politiikassa puhutaan ensinnäkin *sodanaikaisesta eli tilapäisestä puolueettomuudesta* kriisin, konfliktin tai sodan aikana ja toisaalta rauhanaikaisesta puolueettomuudesta. *Rauhanaikaisessa puolueettomuudessa* kyse on joko pysyvistä, kansainväliseen oikeuteen perustuvasta, puolueettomuudesta tai puolueettomuuspolitiikasta, joka on jatkuvaa ja tavaksi tullutta puolueettomuutta ilman kansainvälistä laillista perustaa. Ks. lisää esim. Hakovirta 1988 ja Andrén 1996. Ilman voimakasta ulkoista voimakasta turvallisuushakua Yhdysvalloilla on ollut taipumus *isolationismiin* eli harjoittaa eristäytymispolitiikkaa. Ks. Kupchan 2002a, s. 160–201.

⁸⁴ Ennen maihinnousua Normandiaan Yhdysvallat ja Britannia tekivät maihinnousun ensin Sisiliaan heinäkuussa 1943 ja sitten Manner-Italiaan syyskuussa 1943.

⁸⁵ Mearsheimer 2001b, s. 139–140, 155, 157–162, 164–165, 212 ja 267–272. Ks. myös Schweller 1998, s. 73–74 ja 192–194 ja Posen 1984, s. 63, 74 ja 232. Mearsheimer käyttää

Suurvaltojen vastuunsiirtostrategiaan liittyy usein sisäinen tasapainottaminen. Oman sotilaallisen voiman lisääminen vähentää suurvallan riskiä joutua hyökkäyksen kohteeksi ja vastuunottajan asemaan suursodan ensi vaiheessa. Vastuunsiirtäjä pyrkii myös tehostamaan strategiaansa luomalla hyvät diplomaattiset suhteet aggressiivisen suurvallan kanssa ja vastaavasti ylläpitämään viileitä suhteita vastuunottajan kanssa⁸⁶. Toisaalta voimatasapainologiikan vastaisesti vastuunsiirtäjälle saattaa olla edullista tukea esimerkiksi aseistamalla vastuunottajan sotilaallisen voiman kasvua⁸⁷, koska tällöin vastuunottajalla on paremmat mahdollisuudet rajoittaa aggressiivisen suurvallan valtapyrkimyksiä. Vastuun siirtämiseen liittyy myös riskejä. Vastuunottaja saattaa epäonnistua aggressiivisen suurvallan laajentumispyrkimysten rajoittamisessa, jolloin vastuunsiirtäjän valta-asema muuttuu heikommaksi kuin ennen sotaa. Toisaalta jos vastuunottajan valta kasvaa huomattavasti tai se voittaa aggressiivisen suurvallan sodassa, vaarana on, että siitä tulee potentiaalinen hegemoni, joka uhkaa vastuunsiirtäjän turvallisuutta ja vallitsevaa voimatasapainoa.⁸⁸

Suurvaltojen lukumäärä, niiden väliset voimasuhteet ja maantieteellinen sijainti suhteessa muihin suurvaltoihin vaikuttavat ratkaisevasti siihen, valitsevatko suurvallat strategiakseen voiman tasapainottamisen vai vastuun siirtämisen. Kaksinapaisessa järjestelmässä suurvallat eivät voi turvautua vastuun siirtämiseen, koska järjestelmässä ei ole kolmatta ensimmäisen tason suurvaltaa, joka voisi toimia vastuunottajana. Kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen oli pakko ryhtyä itse tasapainottamaan Neuvostoliiton sotilaallista voimaa ja rajoittamaan sen laajentumispyrkimyksiä Euroopassa. Sen sijaan moninapaisessa järjestelmässä suurvallat turvautuvat ensisijaisesti vastuun siirtämiseen, etenkin jos järjestelmässä ei ole potentiaalista hegemonia. Vastuun siirtäminen edellyttää kuitenkin sitä, että järjestelmässä on riittävän voimakas suurvalta tai liittokunta, joka kykenee tasapainottamaan voimakkainta suurvaltaa. Mearsheimerin mukaan myös tasapainottomassa moninapaisessa järjestelmässä suurvallat pyrkivät aluksi vastuun siirtämiseen, vaikka sen onnistuminen onkin epätodennäköistä potentiaalisen hegemonin ylivoiman ja rajoittamattomien valtapyrkimysten takia. Mitä voimakkaampi potentiaalinen hegemoni on suhteessa muihin suurvaltoihin, sitä todennäköisemmin muut suurvallat pyrkivät luomaan voimatasapainon liiton avulla. Esimerkiksi toisen maailmansodan aikana Britannia, Yhdysvallat ja Neuvostoliitto solmivat liiton vasta siinä vaiheessa, kun näytti siltä, että Saksa voittaisi Neuvostoliiton ja saavuttaisi alueellisen he-

vastuunsiirtäjästä nimeä ”*buck-passer*” ja vastuunottajasta nimeä ”*buck-catcher*”. Vastuun siirtäminen usein nähdään myös vapaamatkustajan keinona välttää kustannuksia liiton sisällä. Ks. Christensen & J. Snyder 1990 ja G. Snyder 2002, s. 165, viite 27.

⁸⁶ Ranska ja Neuvostoliitto toimivat juuri tällä tavalla toisiaan vastaan luodessaan hyviä suhteita Saksaan ennen toista maailmansotaa 1930-luvulla.

⁸⁷ Esimerkiksi Britannia ja Venäjä eivät puuttuneet aseellisesti Saksan yhdistymissotiin vuosina 1864–71, vaikka Saksan yhdistyminen muutti ratkaisevasti suurvaltojen välisen voimasuhteen Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Britannian vastuunsiirtostrategia perustui olettamukseen, että yhdistynyt Saksa sitoo Ranskan ja Venäjän valtapoliittisen toimintavapauden ja Venäjä puolestaan näki, että Saksa sitoo Ranskan ja Itävallan toimintavapauden. Ks. lisää esim. Goddard 2008/2009.

⁸⁸ Mearsheimer 2001b, s. 157–162 ja 164–165. Ks. myös Posen 1984, s. 63, 74 ja 232.

gemonian Manner-Euroopassa⁸⁹. Maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevat suurvallat todennäköisesti tasapainottavat toisiaan, koska ne muodostavat toisilleen voimakkaimman sotilaallisen uhan. Suurvallat pyrkivät siirtämään vastuun sille suurvallalle, joka sijaitsee lähimpänä aggressiivista suurvaltaa ja joka tämän takia todennäköisesti joutuu ensimmäisenä sen laajentumispolitiikan kohteeksi. Maantieteellisen etäisyyden lisäksi myös suurvaltojen välissä olevat puskuri-
vyöhykkeet lisäävät mahdollisuutta turvautua vastuunsiirtostrategiaan.⁹⁰

Suurvaltojen kolmas mahdollinen puolustuksellinen strategia on *myönnytyspolitiikka*. Tässä strategiassa heikompi suurvalta tekee myönnytyksiä voimakkaalle suurvallalle, koska se olettaa, että suurvallan aggressiivinen valtopolitiikka päättyy, jos sen valta-asema vahvistuu, turvallisuus paranee ja vaikutusvalta lisääntyy. Tällainen myönnytyspolitiikka kuitenkin johtaa usein vain siihen, että voimakas suurvalta jatkaa laajentumistaan ja heikompi suurvalta joutuu tekemään lisämyönnytyksiä. Mearsheimerin mukaan myönnytyspolitiikka ei olekaan käyttökelpoinen strategia aggressiivista laajentumaan pyrkivää revisionistista suurvaltaa kohtaan, koska sen seurauksena revisionistisen suurvallan valta-asema paranee ja suurvaltojen voimasuhteessa tapahtuu muutos revisionistisen suurvallan eduksi. Myönnytysstrategiassa suurvalta toimii siis voimatasapainologian vastaisesti. Näin myönnytyspolitiikka osoittaa suurvallan heikkoutta ja haluttomuutta puolustaa voimatasapainoa. Seuraus on se, että revisionistisen suurvallan politiikasta tulee entistä aggressiivisempää, jolloin suurvaltojen välisen sodan uhka voimistuu entisestään. Tunnetuin esimerkki myönnytyspolitiikasta on Münchenin sopimus, jossa Britannia ja Ranska käyttäen luovuttivat Tšekkoslovakian Saksalle syyskuussa 1938 suurvaltasodan välttämiseksi.⁹¹

Joissakin kansainvälispoliittisissa tilanteissa myönnytyspolitiikka voi kuitenkin olla käyttökelpoinen strategia suurvallan kansallisten etujen kannalta. Myönnytyspolitiikan yleinen päämäärä on pyrkimys välttää suurvaltojen välinen sota lyhyellä aikavälillä. Tilanteessa, jossa suurvaltaan kohdistuu turvalli-

⁸⁹ Toisessa maailmansodassa Yhdysvallat aloitti Britannian tukemisen sotamateriaalilla maaliskuussa 1941, vaikka se ei vielä ollut liittynyt mukaan sotaan. Saksan hyökättyä Neuvostoliittoon Britannia ja Neuvostoliitto tekivät sopimuksen Saksaa vastaan heinäkuussa 1941. Sopimuksessa Neuvostoliitto ja Britannia sopivat molemminpuolisesta sotilasavusta ja lupasivat olla solmimatta erillisrauhaa Saksan kanssa. Myös Yhdysvallat alkoi tukea sotamateriaalilla Neuvostoliittoa syksyllä 1941. Elokuussa 1941 Britannia ja Yhdysvallat antoivat ns. Atlantin julistuksen, jossa ne hahmottelivat liittoutuneiden päämääriä toisessa maailmansodassa ja sodan jälkeistä kansainvälistä järjestystä. Neuvostoliitto yhti Atlantin julistuksen periaatteisiin tammikuussa 1942, jonka jälkeen liittoutuneista alettiin käyttää nimitystä ”yhdistyneet kansakunnat”. Ks. Britannian, Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton liitosta lisää esim. Fenby 2008[2006].

⁹⁰ Mearsheimer 2001b, s. 139–140, 155, 159–162, 212 ja 267–333.

⁹¹ Mearsheimer 2001b, s. 139–140 ja 162–164. Stephen Rockin mukaan *myönnytyspolitiikan* tarkoituksena on vähentää jännitystä kahden valtion välillä eliminoimalla niiden välisten konfliktien syitä. Ks. Rock 2000, s. 10–12. Paul Kennedyn mukaan monesti unohdetaan onnistuneet tapaukset, joissa suurvaltojen välinen sota on vältetty myönnytyspolitiikan avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi Britannian ja Yhdysvaltojen välinen Venezuelan kriisi vuosina 1895–97 ja Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen Kuuban ohjuskriisi vuonna 1962. Ks. Kennedy 2010.

suusuhka samanaikaisesti useampien suurvaltojen taholta, se saattaa kyetä myönnytyspolitiikalla vähentämään siihen kohdistuvia uhkia. Toisin sanoen se kykenee onnistuneella myönnytyspolitiikalla keskittymään voimakkaimman ja uhkaavimman suurvallan sotilaallisen uhan torjuntaan. Toisaalta suurvalta voi myös pyrkiä myönnytyspolitiikan avulla siirtämään itseensä kohdistuneen turvallisuusuhan muualle. Myönnytyspolitiikalla suurvalta mahdollisesti myös voittaa aikaa asevoimiensa vahvistamiseksi. Uusklassisen realistin Norrin Ripsmanin ja hegemonisen realistin Jack Levyn mukaan juuri tämä oli Britannian myönnytyspolitiikan tavoitteena 1930-luvun lopussa.⁹² Sen sijaan uusklassinen realisti Layne katsoo, että Britannia harjoitti Manner-Euroopan ulkopuolisenä tasapainottajana pragmaattista reaalipolitiikkaa ennen toista maailmansotaa. Se tasapainotti Saksaa sisäisesti vahvistamalla ilma- ja merivoimiaan ja pyrki siirtämään Ranskalle vastuun Saksan tasapainottamisesta ja länteen suuntautuvan hyökkäyksen pysäyttämistä.⁹³ Suurvallan harjoittama myönnytyspolitiikka saattaa toimia, jos revisionistisella suurvallalla ei ole rajoittamattomia valtapoliittisia päämääriä, kuten alueellisen hegemonian saavuttaminen. Myönnytyspolitiikka voidaan nähdä myös osana sitomisstrategiaa ja siis pehmeän tasapainottamisen yhtenä muotona, jonka avulla nouseva suurvalta pyritään kytkemään kansainväliseen järjestykseen. Jos nousevan suurvallan vaikutusvalta kasvaa riittävästi, se saattaa luopua pyrkimyksestä vahvistaa valta-asemaansa aseellisella voimankäytöllä.⁹⁴ Realismin näkökulmasta voimakkaat suurvallat turvautuvat harvoin myönnytyspolitiikkaan, joka on lähinnä heikkojen, toisen tason suurvaltojen strategia. Heikommat suurvallat saattavat harjoittaa myönnytyspolitiikkaa voimakasta suurvaltaa kohtaan, vaikka se ei muodostaisikaan niille suoranaista turvallisuusuhkaa. Myös voimakkaat suurvallat saattavat käyttää myönnytyspolitiikkaa, jos se ei vaaranna niiden elintärkeitä kansallisia intressejä. Käytännössä suurvallan suurstrategia ei kuitenkaan voi perustua vain myönnytyspolitiikkaan. Sitä voidaan pitää lähinnä muita strategioita, esimerkiksi tasapainottamista, täydentävänä strategiana.

⁹² Ripsman & Levy 2008. Britannia oletti, että suurvaltojen välinen voimatasapaino Euroopassa oli jo muuttunut Saksan eduksi, kun Saksa miehitti demilitarisoidun Reininmaan maaliskuussa 1936. Tämän takia Britannia tarvitsi aikaa oman sotilaallisen voimansa vahvistamiseksi ja voimatasapainon palauttamiseksi. Charles Kupchanin mukaan Britannian taloudellinen heikkous maailmansotien välillä esti Saksan sotilaallisen tasapainottamisen. Ks. Kupchan 2002a, s. 7–11 ja Kupchan 1994, s. 1, 11, 151, 163–165 ja 170–171. Ks. Britannian myönnytyspolitiikasta lisää esim. James Levy 2006.

⁹³ Layne 2008, s. 397–437, erityisesti s. 425–435. Taloudellisten resurssien riittämättömyydestä johtuen Britannia tasapainotti Saksaa pelkästään vahvistamalla ilma- ja merivoimiaan ja pyrki tällä tavalla luomaan sellaisen pelotteen, että Saksa ei pitäisi hyökkäystä Brittein saarille rationaalisena. Laynen mukaan Britannian taloudellinen heikkous, ei niinkään sisäpoliittiset rajoitteet, esti sitä tasapainottamasta Saksaa niin voimakkaasti kuin olisi ollut tarpeellista. Toisaalta Britannian ulkopoliittinen johto ei myöskään käytännössä voinut tietää Saksan todellisia päämääriä. Myös Mearsheimerin mukaan Britannia pyrki siirtämään vastuun Saksan tasapainottamisesta Ranskalle. Ks. Mearsheimer 2001b, s. 263–264.

⁹⁴ Schweller 1998, s. 70–71, 74–75, 85 ja 87–88; Schweller 1995[1994], s. 277–280; Walt 2006[2005], s. 144–152 ja 191–216 ja Kennedy 1983b.

Bandwagoning eli liittoutuminen voimakkaamman suurvallan kanssa on suurvaltojen neljäs mahdollinen strategia. Waltz näkee strategian nimenomaan voiman tasapainottamisen vastakohtana.⁹⁵ Realismissa on käytössä toinenkin määritelmä *bandwagoning*-strategialle. Walt tarkoittaa sillä liittoutumista uhan lähteen kanssa.⁹⁶ Tämä Waltin määritelmä on kuitenkin ongelmallinen, koska siinä ei oteta huomioon sitä, että suurvalta saattaa liittoutua voimakkaamman suurvallan kanssa, vaikka se ei muodostaisikaan sille suoranaista sotilaallista uhkaa.⁹⁷

Bandwagoning-strategia voi olla puolustuksellista, jolloin siinä on selkeitä yhtäläisyyksiä myönnytyspolitiikan kanssa. Suurvalta pyrkii liittoutumalla voimakkaan suurvallan kanssa välttämään itse joutumasta aggressiivisen suurvallan hyökkäyksen kohteeksi ja harjoittaa sen takia myönnytyspolitiikkaa.⁹⁸ Suurvalta turvautuu *bandwagoning*-strategiaan yleensä vain silloin, kun toinen suurvalta on niin voimakas, että se saavuttaa valtapoliittiset päämääränsä joka tapauksessa. Tällainen *bandwagoning* on ainoastaan heikkojen suurvaltojen strategia, koska siinä suurvalta toimii voimatasapainologiikan vastaisesti.⁹⁹ Sekä Waltzin että Waltin mukaan voiman tasapainottaminen onkin yleisempää kuin *bandwagoning* kansainvälisessä politiikassa. Tämä väite pätee nimenomaan suurvaltojen käyttäytymiseen. Suurvalloille on turvallisempaa tasapainottaa potentiaalista hegemonia kuin toivoa, että voimakas suurvalta pysyisi hyvän- tahtoisena. Lisäksi suurvallan oma vaikutusvalta kasvaa, kun se liittoutuu heikomman ja liittolaistukea tarvitsevan suurvallan kanssa.¹⁰⁰ Tasapainottaminen on tyypillistä nimenomaan tyytyväisille status quo -suurvalloille, jotka pyrkivät ylläpitämään voimatasapainoa säilyttääkseen valta-asemansa ja status quon. Toisen tason suurvalloilla ei ole kuitenkaan tarpeeksi sotilaallista voimaa yksin puolustaa status quota voimakasta revisionistista suurvaltaa vastaan. Tämän takia ne harjoittavat *bandwagoning*-strategiaa ja liittoutuvat voimakkaan ensimmäisen tason status quo -suurvallan kanssa. Monesti status quo -suurvallat pyrkivät muodostamaan voimatasapainoteorian vastaisesti sotilaallisen ylivoiman, koska vain siten ne kykenevät estämään aggressiivisen revisionistisen suurvallan laajentumis- ja hegemoniapyrkimykset.¹⁰¹ Sen sijaan etenkin suur-

⁹⁵ Waltz 1979, s. 125–127. Waltz teki *bandwagoning*-termin tunnetuksi, mutta jo ennen häntä Quincy Wright ja Arnold Wolfers olivat käyttäneet käsitettä. Ks. Schweller 1998, s. 67. Ks. *bandwagoning*-strategiasta lisää esim. Larson 1991.

⁹⁶ Walt 1990[1987], s. 17, 21 ja 32–33 ja Walt 2003[1997], s. 62. Suomalaisessa kansainvälisen politiikan tutkimuksessa *bandwagoning* ymmärretään pääsääntöisesti Waltin määritelmän mukaisesti. Ks. esim. Kerttunen 2008, s. 32; Lagerstam 2005, s. 31–32; Visuri 1997, s. 238–240 ja Sivonen 1995, s. 27–28.

⁹⁷ Vrt. Schweller 1995[1994], s. 256–260 ja 262–269; Schweller 1998, s. 67–70 ja Schweller 2003[1997], s. 76–78.

⁹⁸ Walt 1990[1987], s. 17 ja 19–21 ja Walt 1995[1985], s. 211–213.

⁹⁹ Mearsheimer 2001b, s. 139–140 ja 162–164.

¹⁰⁰ Waltz 1979, s. 117–128; Waltz 2000b, s. 38–39; Walt 1990[1987]; Walt 1995[1985]; Walt 1988; Walt 1989; Walt 1991a; Walt 1992. Vrt. myös Labs 1992, s. 409 ja Van Evera 1990/1991, s. 36–37.

¹⁰¹ Schweller 1995[1994], s. 251–252, 256–260, 262–269 ja 283–284; Schweller 1998, s. 59–64, 67–70, 85–86 ja 194–198 ja Schweller 2003[1997], s. 76–78.

vallan naapurissa sijaitsevat pienet valtiot turvautuvat useimmiten bandwagoning-strategiaan, koska ne ovat sotilaallisesti niin heikkoja että niillä ei ole muuta vaihtoehtoa. Tällaisen bandwagoning-käyttäytymisen seurauksena syntyy suurvallan vaikutuspiiri.¹⁰² Bandwagoning-strategiaan liittyykin myös oletamus, että mitä voimakkaampi suurvalta on, sitä todennäköisemmin muut valtiot liittoutuvat sen kanssa. Käänteisesti tämä merkitsee sitä, että jos suurvallan sotilaallinen voima heikkenee, liittolaiset hylkäävät sen joko liittoutumalla voimakkaamman suurvallan kanssa tai valitsemalla puolueettomuuden. Bandwagoning-ajattelu kannustaa suurvaltoja maksimoimaan valtansa ja tekemään sotilaallisia interventioita valta-asemansa uskottavuuden ylläpitämiseksi.¹⁰³

Bandwagoning-strategian taustalla voi olla myös muita syitä kuin turvallisuusuhka, esimerkiksi hyödyn saavuttaminen. Tällaista hyökkäyksellistä bandwagoning-strategiaa harjoittavat erityisesti revisionistiset suurvallat, jotka ovat tyytymättömiä vallitsevaan kansainväliseen järjestykseen ja omaan valta-asemaansa siinä. Ne käyttävät liittoutumisesta saamaansa lisävoimaa alueiden valloittamiseen, valtaresurssien hankkimiseen, vaikutusvaltansa lisäämiseen ja kansainvälisen järjestyksen muuttamiseen itselleen suotuisaksi. Monesti heikot revisionistiset suurvallat, joilla on riittämättömien kansallisten valtaresurssien vuoksi rajoitetut valtapoliittiset päämäärät, liittoutuvat voimakkaan revisionistisen suurvallan kanssa, jolla on rajoittamattomat valtapoliittiset päämäärät. Lisäksi historia osoittaa, että suurvallat turvautuvat bandwagoning-strategiaan usein siinä vaiheessa, kun sodan lopputulos on käytännössä jo selvä. Suurvallat liittoutuvat sodan voittajan kanssa päästäkseen jakamaan voittosaaalista. Esimerkkeinä voidaan mainita Italian sodanjulistus Ranskalle kesäkuussa 1940 ja Neuvostoliiton sodanjulistus Japanille elokuussa 1945. Suurvaltojen erilaisista

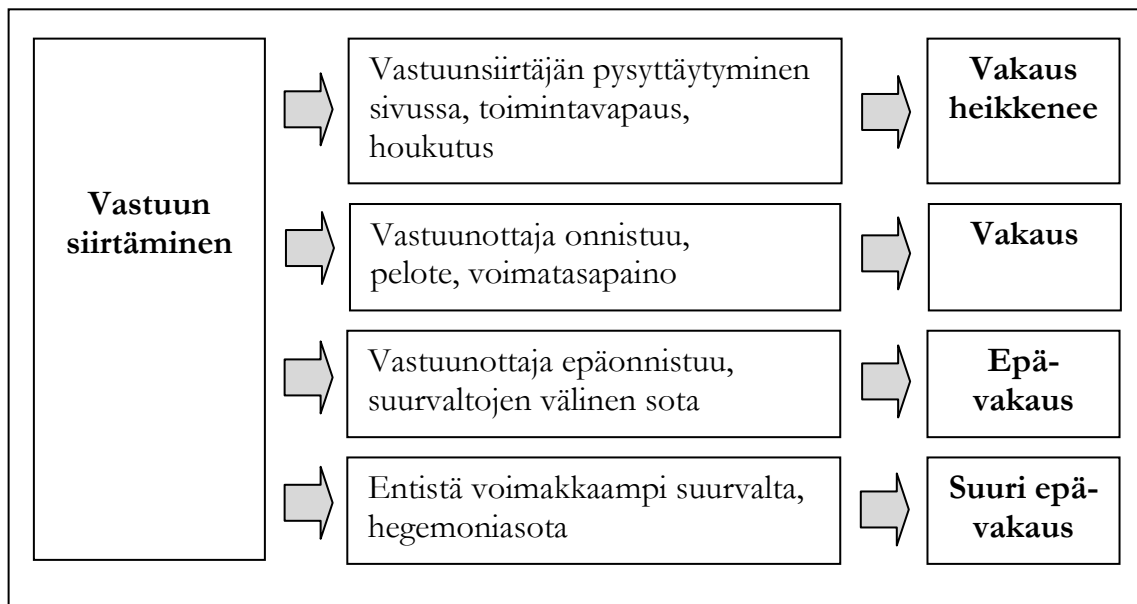
¹⁰² Walt 1990[1987], s. 5–6, 21–26, 28–32, 263–266 ja 274–275 ja Walt 1995[1985], s. 214–218, 220–223 ja 239–240. Waltin mukaan tyypillinen esimerkki tällaisesta bandwagoning-käyttäytymisestä on Suomi kylmän sodan aikana. Robert Powellin mukaan ”bandwagoning” on yleistä, koska heikoilla ja pienillä valtioilla ei ole tarpeeksi voimaa ryhtyä voiman tasapainottamiseen, joten niillä ei ole muuta mahdollisuutta kuin liittoutua arvellun voittajan kanssa taatakseen oman selviytymisen tai edistääkseen elintärkeitä intressejään. Ks. Powell 2003, s. 14–18 ja Powell 1999, s. 149–196.

¹⁰³ Walt 1990[1987], s. 17, 19–21 ja 27–28; Walt 1995[1985], s. 209–213 ja 218–219; Jervis 1999[1997], s. 165–173 ja Levy 2003, s. 129–130. Puolustuksellisten realistien Robert Jervisin ja Jack Snyderin mukaan Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaisen patoamispolitiikan eli Neuvostoliiton laajentumispyrkimysten estämispolitiikan ja domino-teorian taustalla oli pelko siitä, että Neuvostoliiton vallan laajentumisen myötä useat valtiot liittoutuisivat sen kanssa. Ks. Jervis & Snyder 1991. Viitaten Indokiinan kansainvälispoliittiseen tilanteeseen Yhdysvaltojen presidentti Dwight Eisenhower (1953–61) esitti *domino-teorian* puheessaan huhtikuussa 1954. Teoriassa oletetaan, että jos kommunistit ottavat vallan jossain maassa, sen naapurimaissa tapahtuu samoin. Kommunismi leviää siis kaatuvien dominonappuloiden tavoin maasta toiseen. Ks. esim. Gaddis 2007[2005], s. 121–124. Ks. uskottavuuden arvioinnin ongelmasta lisää esim. Press 2007[2005] ja maineen ylläpitämisestä esim. Copeland 1997 ja Mercer 1996.

valtapoliittisista päämääristä johtuen liittokunnat ovat harvoin status quo ja revisionististen suurvaltojen yhdistelmiä.¹⁰⁴

Suurvallat saattavat tavoitella valtapoliittisia päämääriään käyttämällä useita strategioita samanaikaisesti. Tästä esimerkki on elokuussa 1939 solmittu Neuvostoliiton ja Saksan välinen hyökkäämättömyyssopimus Neuvostoliiton näkökulmasta tarkasteltuna. Ensinnäkin sopimuksessa oli kysymys bandwagoning-strategiasta, jonka avulla Neuvostoliitto pyrki välttämään voimakkaan Saksan hyökkäyksen ja saavuttamaan valtapoliittisia etuja Itä-Euroopassa. Toisaalta Neuvostoliitto pyrki samalla siirtämään vastuun Saksan tasapainottamisesta Ranskalle ja Britannialle. Jos siitä olisi seurauksena sota näiden suurvaltojen välillä, Neuvostoliitto oletti verenvuodatusstrategiaan perustuen, että sen oma suhteellinen valta-asema vahvistuisi samalla kun Saksan, Ranskan ja Britannian valta-asema heikentyisi niiden keskinäisessä sodassa. Lisäksi sopimuksessa oli kyse myös sisäisestä tasapainottamisesta. Etupiiriin toteuttamisen myötä Neuvostoliitto sai alueita ja resursseja, joita se tarvitsi puolustuksessaan. Ajan voittamisella Neuvostoliitto kykeni puolestaan vahvistamaan asevoimiin.¹⁰⁵

Kuvio 15: Vastuunsiirto ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



Näillä kolmella puolustuksellisella strategialla, siis vastuun siirtämisellä, myönnötysspolitiikalla ja bandwagoning-strategialla, on realismin näkökulmasta tarkasteltuna erilainen vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakau-

¹⁰⁴ Schweller 1995[1994], s. 251–252, 266–277 ja 283–284. Ks. myös Schweller 1998, s. 59–64, 67–70, 75–82 ja 194–198. Vrt. Walt 1990[1987], s. 17 ja 19–21 ja Walt 1995[1985], s. 211–213.

¹⁰⁵ Schweller 1998, s. 65–66. Klassisen realistin Henry Kissingerin mukaan Josif *Stalin* oli Richelieun ja Bismarckin kaltainen reaali politiikan harjoittamisen mestari. Ks. Kissinger 1995[1994], s. 335, 405–407, 417, 428, 452–453, 495 ja 500.

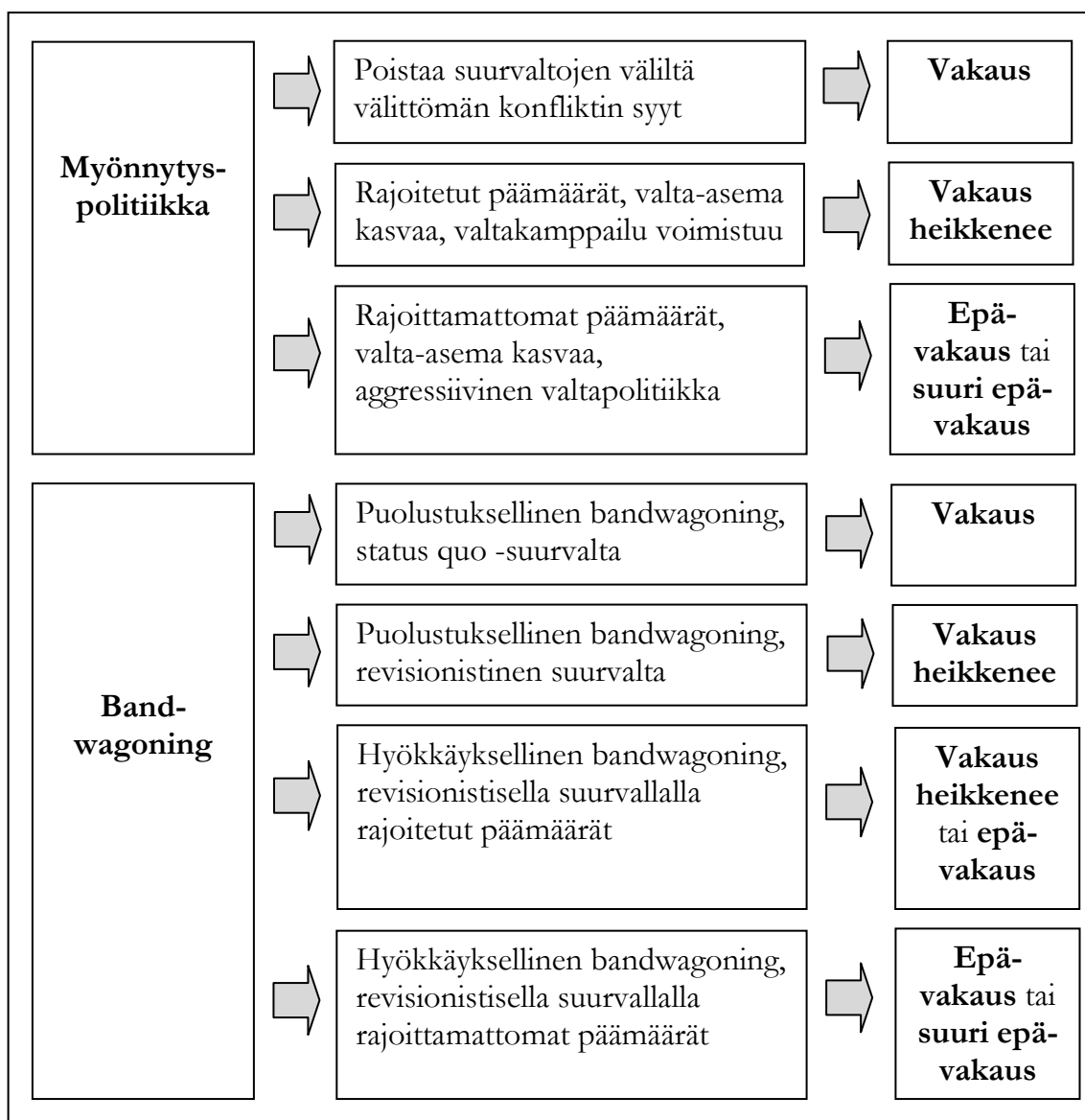
teen, kuten *kuvioissa 15 ja 16* esitetyistä teoreettisista selitysmalleista ilmenee. Strategiat voivat joko lisätä tai horjuttaa alueellista vakautta riippuen kansainvälispoliittisesta tilanteesta ja erityisesti siitä, minkälaiset valtopoliittiset päämäärät muilla suurvalloilla on ja minkälaista strategiaa ne harjoittavat. Vastuun siirtäminen voimakkaan suurvallan tasapainottamisesta muille suurvalloille saattaa lisätä alueellista epävakautta, koska vastuunsiirtäjän pysyttäytyminen sivussa suurvaltojen välisestä valtakamppailusta avaa voimakkaalle suurvallalle valtopoliittisen toimintavapauden. Vastuun siirtäminen lisää alueellista vakautta, jos vastuunottaja onnistuu tasapainottamisessa. Voimatasapainon ylläpitäminen tai palauttaminen luo pelotteen ja estää aggressiivista suurvaltaa laajentumasta sodalla. Sen sijaan jos vastuunottaja epäonnistuu sille siirrettyssä tehtävässä, seurauksena on suurvaltojen välinen sota. Aggressiivisen suurvallan voittaessa sodan sen valta-asema vahvistuu entisestään, minkä seurauksena alueellisesta järjestelmästä tulee erittäin epävakaa ja suursodan todennäköisyys siis kasvaa.

Suurvalta saattaa myönnytyspolitiikalla kyetä vähentämään jännitettä ja poistamaan suurvaltojen välisen välittömän konfliktin syyt, jolloin vakaus vahvistuu hetkellisesti, kun suurvaltojen valtakamppailu heikkenee. Vaikka voimakkaalla suurvallalla olisikin vain rajoitetut valtopoliittiset päämäärät, myönnytyspolitiikan harjoittaminen sitä kohtaan todennäköisesti heikentää alueellista vakautta. Tämä johtuu siitä, että valtakamppailu suurvaltojen välillä voimistuu, kun voimakkaan suurvallan suhteellinen valta-asema vahvistuu entisestään. Lisäksi suurvaltojen valtopoliittisilla päämäärillä on taipumus kasvaa suurvaltojen valta-aseman vahvistumisen myötä. Jos suurvalta sen sijaan harjoittaa myönnytyspolitiikkaa sellaista revisionistista suurvaltaa kohtaan, jolla on rajoittamattomat valtopoliittiset päämäärät, alueellinen järjestelmä muuttuu epävakaaksi tai erittäin epävakaaksi. Valta-aseman vahvistumisen myötä suurvallan valtopoliitikasta tulee entistä aggressiivisempää. Myönnytyspolitiikalla suurvalta saattaa hetkellisesti vahvistaa turvallisuuttaan, koska tällöin aggressiivisen suurvallan valtopoliitikan kohteeksi joutuu joku toinen suurvalta. Seurauksena on joka tapauksessa suurvaltojen välinen sota, joka mahdollisesti laajentuu suursodaksi.

Bandwagoning-strategian vaikutus alueelliseen vakauteen riippuu siitä, minkälaiset valtopoliittiset päämäärät suurvalloilla on. Puolustuksellisen bandwagoning-strategian harjoittaminen status quo -suurvaltaa kohtaan lisää alueellista vakautta. Tällä tavalla status quo -suurvallat voivat kyetä luomaan riittävän pelotteen revisionistisille suurvalloille. Toisaalta tässäkin on kääntöpuolella status quo ja revisionististen suurvaltojen välisen valtakamppailun voimistuminen. Samalla liittoutuminen heikentää turvallisuusedilemmaa liittolaisten kesken. Sen sijaan vakaus heikkenee, jos suurvalta liittoutuu puolustuksellisista syistä revisionistisen suurvallan kanssa. Tällöin revisionistisen suurvallan valtopoliittinen toimintavapaus lisääntyy ja suurvaltojen välinen valtakamppailu voimistuu. Hyökkäyksellisen bandwagoning-strategian harjoittaminen heikentää kaikissa tapauksissa alueellista vakautta. Jos revisionistisilla suurvalloilla on vain rajoitetut valtopoliittiset päämäärät, alueellinen vakaus vähintäänkin heikkenee, kun pienet valtiot joutuvat näiden suurvaltojen laajentumispolitiikan

kohteeksi. Tämä saattaa puolestaan johtaa suurvaltojen väliseen sotaan. Sen sijaan jos revisionistisilla suurvalloilla on rajoittamattomat valtopoliittiset päämäärät, bandwagoning-strategia lisää suurvaltojen välisen sodan vaaraa, koska strategia vahvistaa revisionistisen suurvallan kykyä saavuttaa alueellinen hegemonia. Tämän seurauksena alueellisesta järjestelmästä tulee vähintään epävakaa, mutta todennäköisesti erittäin epävakaa.

Kuvio 16: Myönnytyspolitiikka, bandwagoning ja alueellinen vakaus



5.1.4 Euroopan ulkopuolisten suurvaltojen suurstrategiat

Euroopan ulkopuolisten suurvaltojen Euroopassa harjoittamilla suurstrategioilla on keskeinen merkitys alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta. Pohdittaessa näiden suurvaltojen valtopoliittikan merkitystä Euroopan vakaudelle on realismin näkökulmasta tarkasteltuna huomioitava ensinnä-

kin se, että suurvaltojen valta-asema maailmanlaajuisessa voimatasapainojärjestelmässä vaikuttaa oleellisesti siihen, minkälaista suurstrategiaa ne harjoittavat suhteessa Eurooppaan. Ainoastaan maailmanlaajuisilla ensimmäisen tason suurvalloilla on sotilaallinen kyky ja mahdollisesti myös intressi toimia Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Toinen tekijä, joka vaikuttaa ratkaisevasti siihen, harjoittavatko Euroopan ulkopuoliset suurvallat ylipäättään valtapoliittikkaa Euroopassa, on realismin näkökulmasta tarkasteltuna suurvaltojen lukumäärä näillä Euroopan ulkopuolisilla alueilla. Jos alueellisen voimatasapainojärjestelmän rakenne on joko kaksi-, kolmi- tai moninapainen on hyvin todennäköistä, että alueen suurvallat eivät harjoita aktiivista valtapoliittikkaa Euroopassa. Tällöin ne keskittyvät oman alueensa valtakamppailuun, joka on seurausta niiden keskinäisestä pyrkimyksestä joko alueelliseen hegemoniaan tai voimatasapainoon. Tosin jotkut alueen suurvalloista saattavat olla liittosuhteessa myös eurooppalaisen suurvallan kanssa, mutta käytännössä alueellinen valtakamppailu rajoittaa niidenkin valtapoliittista kykyä toimia Euroopassa joidakin harvinaisia kansainvälispoliittisia tilanteita lukuun ottamatta¹⁰⁶. Lähtökohtana voidaan siis pitää sitä, että jos muilla alueilla on vähintään kaksi suurvaltaa, ne eivät harjoita suurstrategiaa Euroopassa eikä niiden harjoittamalla valtapoliittikalla ole sen tähden suurta merkitystä Euroopan vakaudelle. Kylmän sodan jälkeen tällainen tilanne vallitsee Aasiassa, jossa on Kiinan, Venäjän¹⁰⁷, Intian ja Japanin muodostama moninapainen järjestelmä.

Tilanne muuttuu, jos Euroopan ulkopuolisella alueella vallitsee yksinapainen järjestelmä. Kun suurvalta, kuten Yhdysvallat, on kyennyt saavuttamaan alueellisen hegemonian, sen valtapoliittinen toimintavapaus kasvaa maailmanlaajuisesti, koska sen ei tarvitse sitoutua suurvaltojen väliseen valtakamppailuun omalla alueellaan. Tällöin riippuu ensisijaisesti alueellisen hegemonin valtapoliittisista intresseistä, minkälaista suurstrategiaa se harjoittaa Euroopassa. Näin ollen Yhdysvaltojen sisällissodan (1861–65) lopputuloksella on ollut suurempi vaikutus sekä Amerikan että Euroopan historialle kuin yleisesti ymmärretään¹⁰⁸. Jos Yhdysvallat olisi sodan jälkeen jakautunut kahteen valtioon, läntisen pallonpuoliskon historia muistuttaisi Euroopan historiaa. Amerikassa olisi vähintään kaksi mannervaltaa, jotka kävisivät keskinäistä valtakamppailua ja sotia. Tästä johtuen Amerikan suurvallat olisivat todennäköisesti pysyttäneet Euroopassa syttyneiden maailmansotien ulkopuolella, jolloin

¹⁰⁶ Suurvallan, kuten esimerkiksi Britannian ja Japanin, maantieteellinen sijainti erillään mantereesta merten takana luo sille suuremman valtapoliittisen toimintavapauden. Toisaalta tällaisilla merivalloilla on monesti suhteellisen pienet maavoimat, joita tarvitaan mantereen vakauden ylläpidossa.

¹⁰⁷ Venäjän valtapoliittinen asema on poikkeuksellinen, koska se on keskeinen toimija sekä Aasian että Euroopan voimatasapainojärjestelmässä maantieteellisestä sijainnista ja laajuudesta johtuen. Vrt. Lo 2008, s. 33–34, 157, 159–160 ja 163–165 ja Hyde-Price 2007, s. 161–162. Ks. Venäjän geopolittisesta asemasta lisää esim. R. Kaplan 2012, s. 60–78 ja 154–187 ja Brzezinski 1997, s. xiii–xiv, 5–9, 30–35, 44–48, 87–122, 135–151, 154–155, 164, 166–168 ja 194–208.

¹⁰⁸ Vrt. Little 2007a, s. 228–233.

Euroopan historia ja myös nykyinen kansainvälispoliittinen tilanne olisivat hyvin erilaiset.

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna alueellisella hegemonilla on kolme suurstrategiavaihtoehtoa¹⁰⁹ suhteessa Eurooppaan. Ensimmäinen niistä on *isolationismi* eli eristäytyminen. Siinä suurvalta suhtautuu välinpitämättömästi Euroopan voimatasapainojärjestelmään, koska se katsoo, että sillä ei ole elintärkeitä kansallisia etuja puolustettavanaan alueella. Alueellinen hegemoni voi harjoittaa isolationismia, koska sen sijainti valtamerten takana merkitsee sitä, että siihen ei kohdistu välitöntä sotilaallisen hyökkäyksen uhkaa toisten suurvaltojen taholta. Suurvalta saattaa valita eristäytymisstrategian myös silloin, kun se katsoo, että sen taloudellisten etujen puolustaminen ei vaadi sotilaallista läsnäoloa ja asevoimien käyttöä Euroopassa. Tällaisen suurstrategian harjoittaminen ei välttämättä kuitenkaan tarkoita sitä, että alueellinen hegemoni harjoittaa samanlaista strategiaa muilla alueilla. Suurvallan isolationistiseen suurstrategiaan yhdistyy lähes aina sisäinen tasapainottaminen. Alueellinen hegemoni tarvitsee voimakkaat asevoimat ylläpitääkseen valta-asemaansa ja alueellista järjestystä omalla maantieteellisellä alueellaan. Isolationismi antaa käytännössä alueelliselle hegemonille strategisen toimintavapauden, koska se ei ole sitoutunut Euroopan voimatasapainojärjestelmään. Alueellinen hegemoni voi itse päättää, milloin se käyttää aseellista voimaa Euroopassa vai käyttäkö se sitä lainkaan. Näin liittolaiset eivät vedä alueellista hegemonia mukaan sen oman kansallisen edun kannalta tarpeettomiin sotiin. Isolationismi tarjoaa alueelliselle hegemonille mahdollisuuden pysyttäytyä suurvaltojen välisten sotien ulkopuolella. Isolationismi onkin lähellä vastuunsiirtostrategiaa ja puolueetto-

¹⁰⁹ Nämä kolme strategiaa perustuvat johtopäätöksiin realismin sisällä käydystä keskustelusta siitä, minkälaisia suurstrategiavaihtoehtoja Yhdysvalloilla on ja minkälaista strategiaa sen kannattaa harjoittaa kylmän sodan jälkeen. Puolustuksellisen realistin Barry Posenin mukaan Yhdysvalloilla on neljä suurstrategiavaihtoehtoa: isolationismi, valikoiva sitoutuminen (*selective engagement*), yhteiseen turvallisuuteen perustuva strategia (*cooperative security*) ja hegemoniastrategia. Posen tarkoittaa valikoivalla sitoutumisella käytännössä perinteistä voimatasapainostrategiaa. Ks. Posen & Ross 1996/1997. Toisen puolustuksellisen realistin Robert Artin mukaan Yhdysvallat voi harjoittaa kahdeksaa erilaista suurstrategiaa. Strategiavaihtoehtoja on Poseniin verrattuna enemmän, koska Art erottaa valikoivasta sitoutumisesta suurvallan patoamisen (*containment*) ja alueen tasapainottamisen (*offshore balancing*) erillisiksi strategioiksi. Lisäksi Art näkee maailmanlaajuisen ja alueellisen kollektiivisen turvallisuusstrategian olevan erillisiä strategioita verrattuna yhteiseen turvallisuuteen perustuvaan strategiaan. Todellisia vaihtoehtoja Artin mukaan on kuitenkin vain kolme: isolationismi, alueellinen tasapainottaminen ja valikoiva sitoutuminen. Ks. Art 2003. Myös Waltin mukaan Yhdysvalloilla on kolme strategiavaihtoehtoa, mutta nämä ovat hegemoniastrategia, valikoiva sitoutuminen ja alueen tasapainottaminen. Isolationismi on periaatteessa neljäs strategia, mutta Yhdysvaltojen ei Waltin mukaan pitäisi turvautua siihen. Ks. Walt 2006[2005], s. 11–12 ja 218–223. Layne näkee puolestaan valikoivan sitoutumisen olevan osa hegemoniastrategiaa. Näin Yhdysvaltojen strategiavaihtoehdot ovat Laynen mukaan hegemoniastrategia, alueen tasapainottaminen ja isolationismi. Ks. Layne 2006b, erityisesti s. 159–160. Mearsheimerin mukaan Yhdysvallat toimii alueellisena tasapainottajana, jonka suurstrategia on siis alueellinen tasapainottaminen. Ks. Mearsheimer 2001b, s. 234–266 ja 386–392. Hegemonisen realismin mukaan Yhdysvaltojen ainoa oikea suurstrategia on hegemoniastrategian harjoittaminen. Ks. Wohlforth 2002.

muuspolitiikkaa. Alueellinen hegemoni luottaa siihen, että voimatasapainomekanismi toimii muilla alueilla estäen hegemonien synnyn. Isolationismin tuoma strateginen itsenäisyys merkitsee myös sitä, että Euroopan valtapoliittisen tilanteen muuttuessa alueellinen hegemoni voi joko jatkaa eristäytymisstrategian harjoittamista tai vaihtoehtoisesti turvautua toiseen strategiaan, jonka avulla se olettaa parhaiten takaavansa kansalliset etunsa alueella. Esimerkkinä eristäytymisstrategiasta on Britannian vuosina 1823–1904 ja Yhdysvaltojen vuosina 1900–17 ja 1923–40 harjoittama valtapoliittikka Manner-Euroopan suhteen. Näiden suurvaltojen isolationistinen suurstrategia muuttui voimatasapainostrategiaksi siinä vaiheessa, kun potentiaalinen hegemoni nousi Manner-Euroopassa.¹¹⁰

Toinen alueellisen hegemonin suurstrategiavaihtoehto onkin realismin mukaan toimia *Euroopan tasapainottajana*. Tämä suurstrategia perustuu voimatasapainoteoriaan. Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teorian mukaan voimakas suurvalta turvautuu hyökkäyksellisiin strategioihin, kunnes se saavuttaa alueellisen hegemonian. Tämän jälkeen sen suurstrategia muuttuu puolustukselliseksi, koska valtamerten takia se ei kykene saavuttamaan maailmanlaajuisia hegemoniaa. Toisin sanoen alueellinen hegemoni on status quo - suurvalta, joka omaksuu suurstrategiakseen muiden alueiden ulkopuolisen tasapainottajan roolin. Alueellisen hegemonin suurstrateginen päämäärä on estää alueellisten hegemonien nousu kaikkialla maailmassa, koska toinen alueellinen hegemoni aiheuttaisi sille sotilaallisen turvallisuusuhan. Alueellinen hegemoni pyrkii siihen, että muilla alueilla on vähintään kaksi keskenään kilpailevaa suurvaltaa, jotka rajoittavat toistensa hegemoniapyrkimyksiä. Jos Euroopassa vallitsee suurvaltojen välinen karkea voimatasapaino, alueellinen hegemoni harjoittaa ensisijaisesti vastuunsiirtostrategiaa. Alueellinen hegemoni voi jättäytyä Euroopan suurvaltojen välisen valtakamppailun ja aseellisten konfliktien ulkopuolelle, koska eurooppalaiset suurvallat kykenevät omatoimisesti rajoittamaan voimakkaan suurvallan laajentumis- ja hegemoniapyrkimyksiä. Vasta siinä vaiheessa, kun Euroopan suurvallat epäonnistuvat potentiaalisen hegemonin tasapainottamisessa, alueellinen hegemoni tulee asevoimillaan auttamaan niitä. Yhdysvallat harjoitti tällaista suurstrategiaa sekä ensimmäisessä että toisessa maailmansodassa estäen Saksan hegemoniapyrkimykset. Kun voimatasapaino palautuu Euroopan voimatasapainojärjestelmään, alueellinen hegemoni siirtää asevoimansa takaisin omalle alueelleen ja ryhtyy taas harjoittamaan vastuun siirtämistä. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Yhdysvallat vetäytyikin Euroopasta, koska sinne oli muodostunut karkea voimatasapaino. Toisen maailmansodan jälkeen tämä ei onnistunut, koska Neuvostoliitosta oli tullut sodan seurauksena potentiaalinen alueellinen hegemoni Euroopassa. Muut eurooppalaiset suurvallat eivät olisi ilman Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa kyenneet ylläpitämään voimatasapainoa Euroopassa. Alueellinen hegemoni joutuu siis jo

¹¹⁰ Art 2003, s. 82–85, 172–198 ja 214–216; Art 2009[1998/1999], s. 252–254 ja Posen & Ross 1996/1997, s. 5–6 ja 9–16. Ks. isolationismista lisää Kupchan 2002a, s. 160–201; Layne 1997a; Gholz et al. 1997 ja Nordlinger 1995. Ks. strategisesta itsenäisyydestä lisää esim. Layne 1989.

rauhan aikana sitoutumaan alueen tasapainottamiseen, jos alueella on selkeä potentiaalinen hegemoni, jota alueen muut suurvallat eivät kykene omin voimin tasapainottamaan. Myös alueen tasapainottaminen suurstrategiana vaatii isolationismin tavoin alueelliselta hegemonilta sisäistä tasapainottamista ja vahvojen asevoimien ylläpitämistä. Sillä täytyy myös olla merten herruus ja vahvat ilmavoimat, jotta se kykenee tarvittaessa projisoimaan asevoimansa Eurooppaan. Lisäksi alueellisena tasapainottajana toimiminen vaatii alueelliselta hegemonilta puolueetonta suhtautumista Euroopan suurvaltojen keskinäiseen valtakamppailuun. Alueellisella hegemonilla ei voi olla pysyviä ystäviä tai vihollisia Euroopassa, koska sen päämäärä on ainoastaan ylläpitää voimatasapainoa.¹¹¹ Sekä alueen tasapainottamiseen että isolationismiin kuuluu keskeisenä strategiana vastuun siirtäminen. Näiden suurstrategioiden ero on kuitenkin siinä, että alueen tasapainottamisessa suurvallan strateginen päämäärä on tarvittaessa omalla sotilaallisella voimalla estää hegemonin nousu toisilla alueilla, kun taas isolationismin mukaan tällaista valtapolitiikkaa ei tarvita, koska toinen alueellinen hegemoni ei muodosta turvallisuushkaa.¹¹² Mearsheimerin lisäksi erityisesti Layne pitää alueellista tasapainottamista rationaalisimpana suurstrategiavaihtoehtona alueelliselle hegemonille.¹¹³

Hegemoniastrategia on kolmas, nimenomaan hegemoniseen realismiin perustuva, alueellisen hegemonin suurstrategiavaihtoehto. Tätä saattaa harjoittaa sellainen alueellinen hegemoni, joka on joko ainoa ensimmäisen tason suurvalta maailmassa tai sotilaallisesti huomattavasti muita ensimmäisen tason suurvaltoja voimakkaampi. Hegemoniastrategian päämääränä on ylläpitää alueellisen hegemonin sotilaallista ylivoimaisuutta ja estää aktiivisesti ensimmäisen tason suurvaltojen nousu sen valta-aseman haastajiksi. Toinen keskeinen päämäärä tässä strategiassa on ylläpitää alueellista järjestystä ja estää suurvaltojen väliset sodat, koska juuri suurvaltatasotien seurauksena hegemonit ovat menettäneet valta-asemansa ja järjestelmässä on noussut uusia voimakkaita suurvaltoja. Hegemoniastrategiaan kuuluu keskeisesti hegemonin ylivoimaisen valta-aseman ja alueellisen vakauden ylläpitäminen tarvittaessa aseellisella voimalla hegemonin oman turvallisuuden ja taloudellisten etujen takia.¹¹⁴

Alueellinen hegemoni voi realismin näkökulmasta harjoittaa joko maltillista tai aggressiivista hegemoniastrategiaa. *Maltillisessa hegemoniastrategiassa* hegemoni solmii sotilasliittoja ja tekee turvallisuussopimuksia sitoakseen muiden suurvaltojen valtapolitiikkaa ja ylläpitääkseen alueellista vakautta Euroopassa.

¹¹¹ Mearsheimer 2001b, s. 40–42, 141 ja 234–266 ja Layne 2006b, s. 159–192. Britannian suurstrategian keskeinen piirre 1600-luvun puolivälistä toiseen maailmansotaan saakka oli toimia Manner-Euroopan tasapainottajana. Ks. Britannian ja Yhdysvaltojen suurstrategian yhtäläisyyksistä ja eroista lisää esim. Joffe 2007[2006], s. 130–147 ja 219–225; Joffe 2002 ja Joffe 1995, s. 102–105 ja 108–109.

¹¹² Layne 2006b, s. 160.

¹¹³ Mearsheimer 2001a; Mearsheimer 2001b; Layne 1997a; Layne 2006b ja Layne 2006c.

¹¹⁴ Wohlforth 1999, s. 7–9; 24–25, 28–30 ja 39; Wohlforth 2002; Brooks & Wohlforth 2002; Brooks & Wohlforth 2008, s. 15–19, 208 ja 214–218; Mastanduno & Kapstein 1999, s. 17–20; Posen & Ross 1996/1997, s. 6 ja 32–43 ja Walt 2006[2005], s. 121–126 ja 219–223.

Hegemoniastrategian taustalla on olettamus, että muiden alueiden suurvaltasodat vetävät väistämättömästi alueellisen hegemonin mukaan sotaan. Sotilaallisella läsnäolollaan jo rauhan aikana hegemoni pyrkii luomaan sellaisen pelotteen, joka estää suurvaltojen alueellisen valtakamppailun voimistumisen ja pitää suurvaltojen väliset sodat epätodennäköisinä. Maltillisen hegemoniastrategian mukaisesti hegemoni osallistuu kuitenkin vain rajoitetusti kansainvälis-poliittisiin kiistakysymyksiin ja ainoastaan sille strategisesti tärkeillä alueilla.¹¹⁵ Tässä strategiassa ei ole kuitenkaan kyse alueellisesta tasapainottamisesta ja voimatasapainon ylläpitämisestä, koska hegemonin päämääränä on säilyttää sotilaallinen ylivoima, jolla se ylläpitää alueellista rauhaa. Maltillinen hegemoniastrategia eroaa alueellisesta tasapainottamisesta myös siinä, että tämän strategian mukaan alueellinen hegemoni säilyttää sotilaallisen läsnäolonsa alueella, vaikka alueella ei olisikaan potentiaalista hegemonia. Strategian tavoitteisiin kuuluu myös estää alueellisen hegemonin liittolaisia harjoittamasta siitä riippumatonta suurstrategiaa ja valtapolitiikkaa. Takaamalla suurvaltojen sotilaallisen turvallisuuden hegemoni pyrkii estämään niiden sotilaallisen voiman vahvistamisen.¹¹⁶ Aggressiivisessa hegemoniastrategiassa alueellinen hegemoni harjoittaa maltillisen hegemoniastrategian lisäksi myös unilateraalista muiden suurvaltojen intressien vastaista hegemoniapolitiikkaa. Tässä strategiassa se on taipuvaisempi turvautumaan aseelliseen voimaan niin alueellisten kriisien ratkaisemiseksi kuin omien valtapoliittisten päämääriensä edistämiseksi. Ennaltaehkäisevät sodat kuuluvat oleellisena osana tällaiseen aggressiiviseen hegemoniastrategiaan. Alueellinen hegemoni pyrkii myös vahvistamaan valtasemaansa ja laajentamaan vaikutusvaltaansa entisestään. Se puuttuu valtioiden sisäisiin asioihin pyrkien samalla muuttamaan niiden sisäistä järjestystä.¹¹⁷ Aggressiivista hegemoniastrategiaa harjoittava alueellinen hegemoni on siis pikemminkin revisionistinen suurvalta, joka pyrkii muuttamaan maailman mieleiseksi. Sen tavoitteena on maailmanlaajuinen hegemonia.¹¹⁸

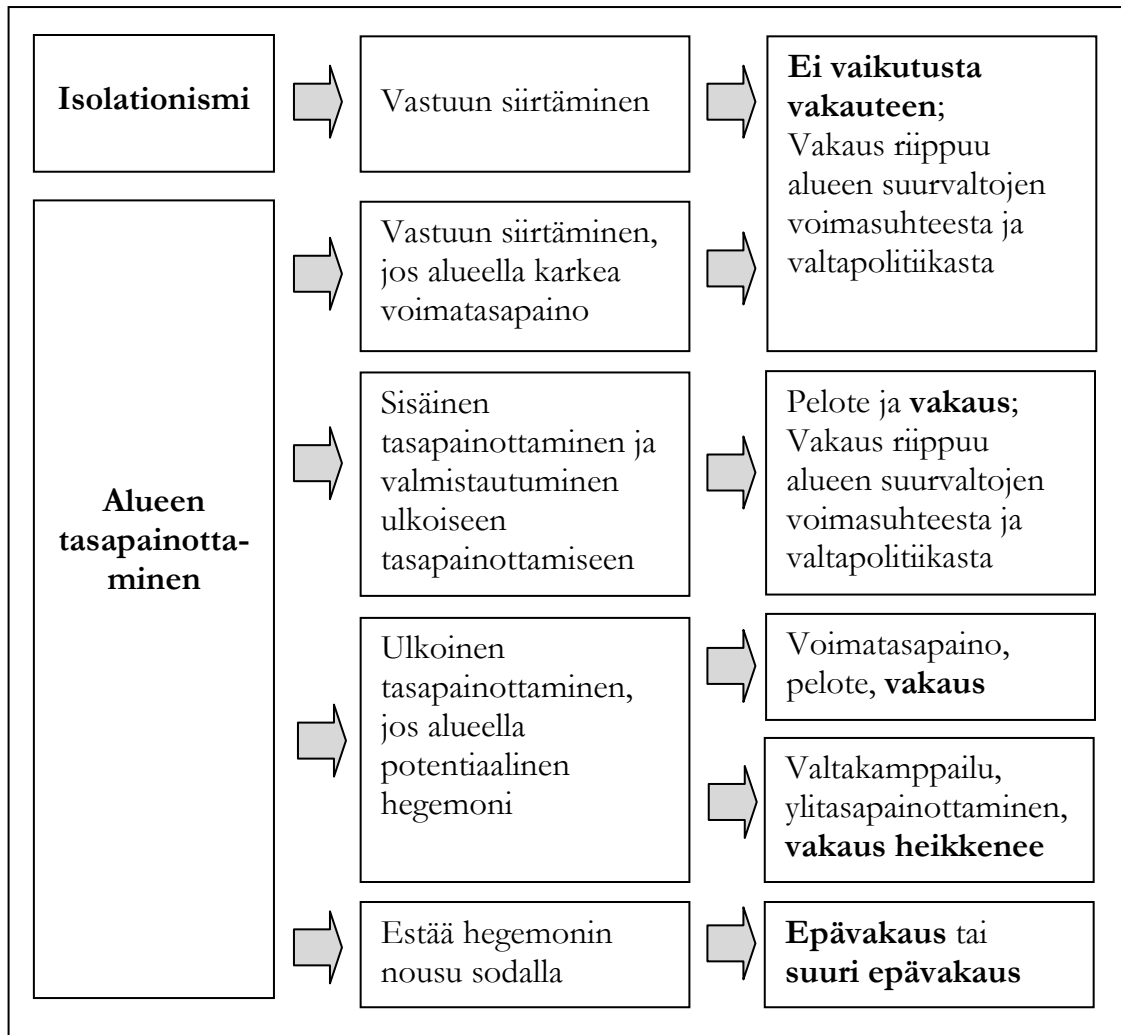
¹¹⁵ Art 2003, s. 82–85, 121–171 ja 198–252 ja Posen & Ross 1996/1997, s. 6, 12, viite 7 ja 17–23. Ks. myös Layne 2009b, s. 148–149.

¹¹⁶ Monet realistit käyttävät tästä maltillisesta hegemoniastrategiasta nimitystä *valikoiva sitoutuminen (selective engagement)* ja erottavat sen samalla hegemoniastrategiasta. Ks. esim. Art 2003; Art 2009[1998/1999]; Kissinger 2001 ja Posen & Ross 1996/1997. Posen väittää, että valikoivan sitoutumisen päämääränä on ylläpitää alueellisen voimatasapainon avulla suurvaltojen välistä rauhaa ja samalla kansainvälistä järjestystä. Ks. Posen & Ross 1996/1997, s. 6 ja 12, viite 7. Laynen mukaan valikoivassa sitoutumisessa suurvallan pyrkimys voimatasapainon ylläpitämiseen on vain näennäistä. Valikoivan sitoutumisen ero hegemoniastrategiasta on niin hämärä, että se täytyy nähdä osana hegemoniastrategiaa. Layne 2006b, s. 159–160.

¹¹⁷ Layne 2006b, s. 7, 140–142, 149, 163, 172–181 ja 190–192; Walt 2006[2005], s. 25, 30–31, 55–77, 88–98, 110, 112–120 ja 223–227; Hyde-Price 2007, s. 79–84; Malone & Khong 2003; Kupchan 2002a, s. 11–17, 28–34, 63–68 ja 215–219; Taliaferro 2000/2001, s. 159–160 ja Huntington 1999, s. 37–46.

¹¹⁸ Vrt. Jervis 2009, s. 204–205 ja Jervis 2005, s. 79–101.

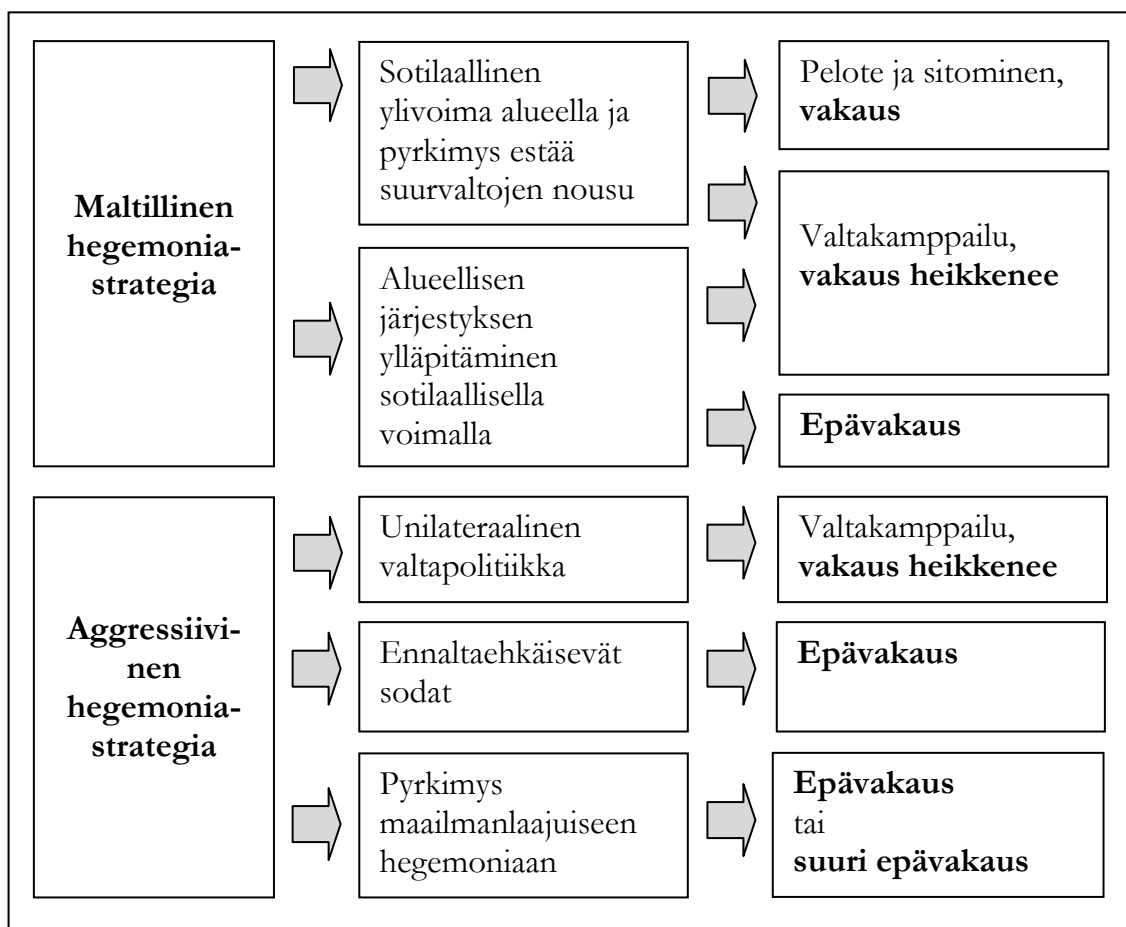
Kuvio 17: Alueen ulkopuolisen suurvallan eristäytymisstrategian ja alueen tasapainottamisstrategian vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaukseen



Alueen ulkopuolisen suurvallan harjoittama suurstrategia Euroopassa vaikuttaa realismin näkökulmasta yhtenä keskeisenä tekijänä siihen, kuinka vakaa alueellinen voimatasapainojärjestelmä on. Näiden tekijöiden välinen toimintalogiikka ja siihen perustuvat teoreettiset selitysmallit on esitetty *kuvioidessa 17 ja 18*. Jos alueen ulkopuolella sijaitseva alueellinen hegemoni valitsee strategiakseen isolationismin eli eristäytymisstrategian, se tarkoittaa vastuun siirtoa alueen suurvalloille ja sitä, että ulkopuolisen suurvallan suurstrategialla ei ole vaikutusta alueen vakauteen. Tällöin alueen vakaus riippuu lähinnä alueen suurvaltojen keskinäisestä voimasuhteesta ja niiden harjoittamasta valtapolitiikasta. Näin on myöskin silloin, jos alueellinen hegemoni on valinnut suurstrategiakseen alueen tasapainottamisen ja alueella vallitsee suurvaltojen välinen karkea voimatasapaino. Toisaalta alueen suurvaltojen tietoisuus siitä, että alueellinen hegemoni tulee auttamaan sotilaallisesti heikompia suurvaltoja hegemoniasodassa saattaa luoda pelotteen, joka saa potentiaalisen hegemonin luopumaan hegemoniapyrkimyksistään. Jos potentiaalinen hegemoni on kuitenkin revisionistinen suurvalta, jolla on rajoittamattomat valtapolitiittiset pää-

määrät, se todennäköisesti pyrkii alueelliseen hegemoniaan alueellisen tasapainottajan olemassaolosta huolimatta, koska tehokkaaseen tasapainottamiseen liittyy monia vaikeuksia. Alueellisen tasapainottamisstrategian harjoittaminen merkitsee sitä, että alueellisen hegemonin täytyy jo rauhan aikana ryhtyä tasapainottamaan potentiaalista hegemonia, jos alueen muut suurvallat eivät kykene siihen. Tämän strategian vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen voi vaihdella merkittävästi tasapainottamisen ja alueellisen vakauden välisen logiikan mukaisesti kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen. Tasapainottaminen voi johtaa voimatasapainon ja pelotteen muodostumisen kautta alueellisen vakauden vahvistumiseen. Toisaalta alueellinen vakaus saattaa myös heiketä, koska strategia todennäköisesti lisää suurvaltojen välistä asevarustelukilpailua ja valtakamppailua sekä saattaa jopa johtaa ylitasapainottamiseen. Lisäksi alueellisen tasapainottajan rooliin kuuluu alueellisen hegemonin nousun estäminen viimekädessä sodan avulla. Tämä tekee alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä epävakaan tai erittäin epävakaan. *Kuviossa 17* esitetään realismin perustuva teoreettinen selitysmalli alueen ulkopuolisen suurvallan eristytymisstrategian ja alueen tasapainottamisstrategian vaikutuksesta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen.

Kuvio 18: Alueen ulkopuolisen suurvallan hegemoniastrategian vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen



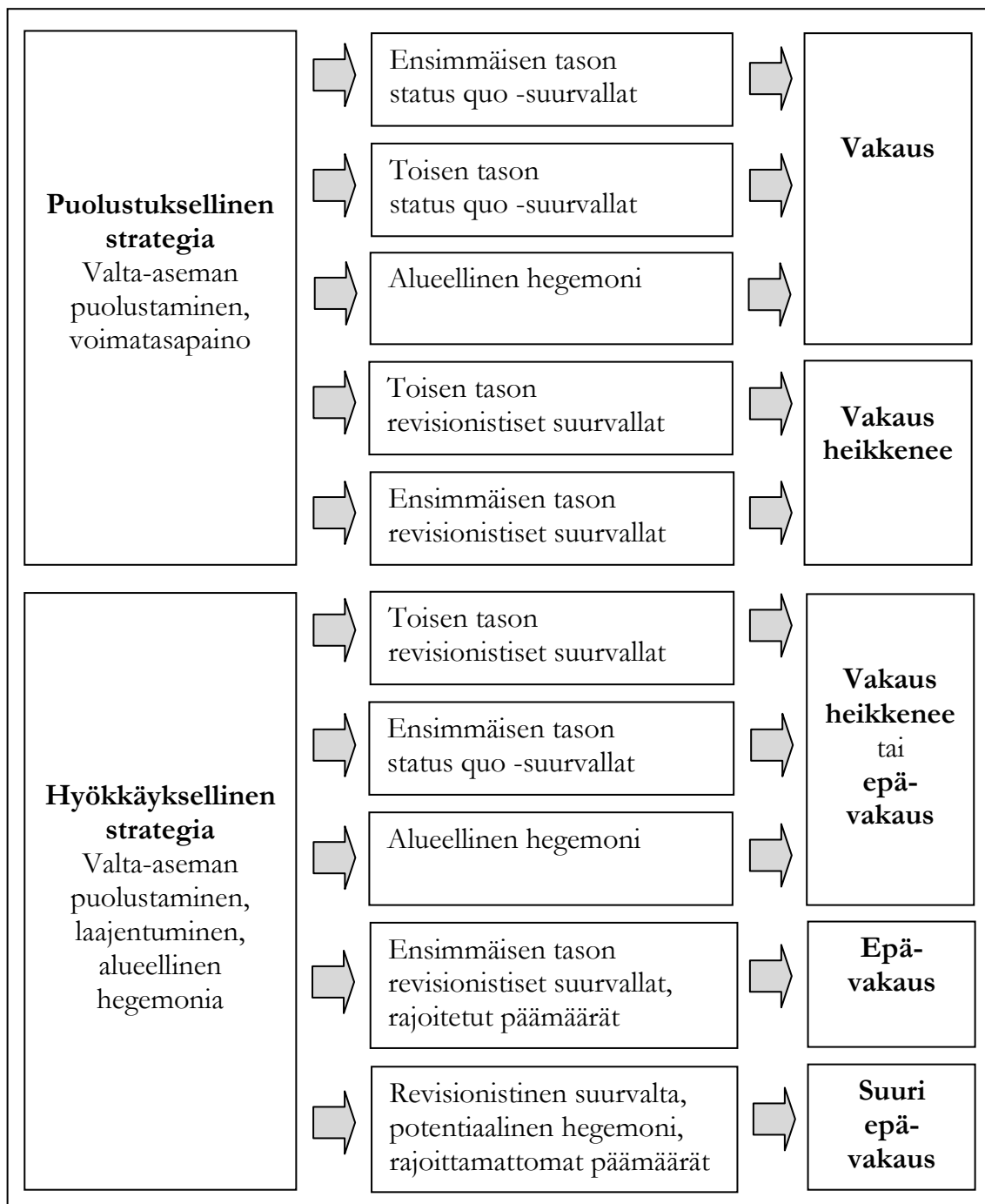
Vastaavasti myös hegemoniastrategian harjoittamiseen liittyy sekä vakautta lisääviä että horjuttavia tekijöitä. Alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus saattaa lisääntyä, jos alueellinen hegemoni harjoittaa maltillista hegemoniastrategiaa. Alueellisen hegemonin sotilaallinen ylivoima ja sen asevoimien läsnäolo alueella sitoo sen suurvaltaliittolaisten valtapoliittisia toimintamahdollisuuksia ja luo pelotteen muille suurvalloille. Toisaalta hegemoniastrategia johtaa suurvaltojen välisen valtakamppailun voimistumiseen, mikä puolestaan heikentää alueellista vakautta. Hegemoniastrategia edellyttää, että alueellinen hegemoni puolustaa sotilaallisesti liittolaisiaan maineensa ja uskottavuutensa takia, vaikka sen elintärkeät kansalliset edut eivät olisikaan vaakalaudalla. Hegemoniastrategian mukaisesti alueellinen hegemoni pyrkii myös ylläpitämään alueellista järjestystä sotilaallisen voiman käytöllä, minkä seurauksena alueellinen vakaus vähintäänkin heikkenee, mutta alueellinen voimatasapainojärjestelmä saattaa myös muuttua epävakaaaksi. Sen sijaan jos alueellinen hegemoni harjoittaa aggressiivista hegemoniastrategiaa alueellinen vakaus heikkenee ja suurvaltojen välisen sodan mahdollisuus kasvaa. Hegemonin unilateraalinen valtapoliittikka lisää suurvaltojen välistä valtakamppailua. Ennaltaehkäisevät sodat saattavat johtaa suurvaltojen väliseen sotaan ja pyrkimys maailmanlaajuisen hegemoniaan puolestaan suursotaan. *Kuviossa 18* esitetään realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli alueen ulkopuolisen suurvallan hegemoniastrategian vaikutuksesta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen.

Tässä luvussa on osoitettu, että suurvaltojen harjoittamat suurstrategiat voivat joko vahvistaa tai heikentää alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Eri strategioiden vaikutus alueen vakauteen on moniulotteista. Analyysin perusteella voidaan kuitenkin tehdä muutamia johtopäätöksiä ja yleistyksiä strategioiden ja alueellisen vakauden välisestä yhteydestä. Nämä johtopäätökset esitetään realismiin perustuvassa teoreettisessa selitysmallissa *kuviossa 19*. Suurvalloilla on käytännössä vain kaksi todellista suurstrategista vaihtoehtoa. Ne voivat joko pyrkiä ylläpitämään voimatasapainoa puolustuksellisten strategioiden avulla tai saavuttamaan alueellisen hegemonian hyökkäyksellisten strategioiden avulla. Puolustuksellisiin strategioihin turvautuminen lisää periaatteessa alueellista vakautta. Näin on etenkin silloin, kun ensimmäisen ja toisen tason status quo -suurvallat tai alueellinen hegemoni harjoittavat puolustuksellisia strategioita. Sen sijaan ensimmäisen ja toisen tason revisionististen suurvaltojen puolustukselliset strategiat heikentävät vakautta, koska niiden vallan määrän kasvu ja suhteellisen valta-aseman vahvistuminen voimistavat status quo -suurvaltojen tuntemaa turvallisuusuhkaa.

Yleisesti ottaen suurvaltojen turvautuminen hyökkäyksellisiin strategioihin vähentää alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Toisen tason revisionistisen suurvallan on rationaalista käyttää sotilaallista voimaa vain joko pieniä valtioita vastaan, jolloin alueellinen vakaus vähintään heikkenee, tai toisia toisen tason suurvaltoja vastaan, jolloin alueella vallitsee epävakaa voimatasapainojärjestelmä. Sama vaikutus alueelliseen vakauteen on myös ensimmäisen tason status quo -suurvaltojen ja alueellisen hegemonin sotilaallisen voiman käytöllä, koska ne turvautuvat hyökkäyksellisiin strategioihin pääasiassa puolustaakseen valta-asemaansa ja ylläpitääkseen alueellista järjestystä. Toisaal-

ta ne voivat myös tehdä ennaltaehkäisevän iskun nousevaa revisionistista suurvaltaa vastaan. Ensimmäisen tason revisionististen suurvaltojen hyökkäykselliset strategiat johtavat todennäköisesti suurvaltojen väliseen sotaan ja epävakaiseen alueelliseen voimatasapainojärjestelmään, vaikka niillä olisi vain rajoitetut valtapoliittiset päämäärät. Jos ensimmäisen tason revisionistisella suurvallalla on rajoittamattomat valtapoliittiset päämäärät, kuten potentiaalisella hegemonilla on, sen hyökkäyksellinen strategia merkitsee suursotaa ja erittäin epävakaa alueellista voimatasapainojärjestelmää.

Kuvio 19: Puolustukselliset versus hyökkäykselliset strategiat ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



5.2 Yhdysvaltojen ja Venäjän suurstrategiat kylmän sodan jälkeen

5.2.1 Yhdysvaltojen hegemoniastrategia Euroopassa

Yhdysvaltojen kylmän sodan jälkeiset turvallisuuspoliittiset dokumentit osoittavat, että sen suurstrategian keskeinen päämäärä on säilynyt muuttumattomana ulkopoliittisen johdon vaihtumisesta huolimatta. Niin presidentti George Bush vanhemman (1989–93), William Clintonin (1993–2001), George Bush nuoremman (2001–09) kuin Barack Obamankin (2009–) aikana julkaistuissa kansallisissa turvallisuusstrategioissa ja puolustusministeriön puolustusasiakirjoissa Yhdysvallat nähdään sotilaallisesti ja taloudellisesti ylivoimaisena suurvaltana maailmassa. Samalla näissä turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissa ilmoitetaan selkeästi, että Yhdysvaltojen suurstrategian päämäärä on tämän valta-aseman ja maailmanlaajuisen johtajuuden ylläpitäminen sekä samanvertaisten suurvaltojen nousun estäminen Euroopassa ja Aasiassa.¹¹⁹

Näiden turvallisuuspoliittisten dokumenttien mukaan Yhdysvaltojen suurstrategian toinen päämäärä on kansainvälisen järjestyksen ja alueellisen vakauden ylläpitäminen. Yhdysvallat katsoo, että sen sotilaallinen ja taloudellinen ylivoima sekä poliittinen vaikutusvalta maailmassa luovat sille edellytykset muokata kansainvälistä turvallisuusympäristöä siten, että se edistää sen omaa kansallista turvallisuutta sekä taloudellisia ja yksilön vapautteen liittyviä intressejä maailmanlaajuisesti. Yhdysvallat pyrkii ylläpitämään sotilaallista ylivoimaa muihin suurvaltoihin verrattuna. Tällä tavalla se säilyttää johtoasemansa ja luo pelotteen, joka estää sen potentiaalisia vastustajia uhkaamasta Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten turvallisuutta. Yhdysvallat näkee sotilaallisen läsnäolonsa strategisesti tärkeillä alueilla keinona lisätä alueellista vakautta ja turvata kansalliset etunsa näillä alueilla. Pelotteen epäonnistumisen varalta Yhdysvallat on asettanut asevoimilleen tavoitteeksi kyvyn voittaa laaja-alainen valtioiden rajat ylittävä sotilaallinen hyökkäys kahdella pääsotänäyttämöllä samanaikaisesti. Näiden strategisten päämäärien saavuttaminen edellyttää Yhdysvalloilta merten heruuteen perustuvaa maailmanlaajuista sotilaallisen voiman projisointikykyä.¹²⁰

¹¹⁹ Ks. United States of America 1995, s. i–ii ja 1; United States of America 1999, s. iii ja 3; United States of America 2002, s. IV, 1 ja 30; United States of America 2010b, s. 1–2; United States of America 1997, s. v ja 5; United States of America 2001, s. 1, 3–4; United States of America 2007c; United States of America 2010a, s. iii–vi, vii–ix ja 1–3 ja United States of America 2012b, s. i–iii ja 1–3. Nämä samat päämäärät on ilmaistu myös George Bush vanhemman aikakaudella esimerkiksi Yhdysvaltojen puolustusministeriön asiakirjassa ”Defence Planning Guidance, 1994–1999”. Ks. Layne 2009b, s. 148–149, Joffe 2007[2006], s. 36; Layne 2006b, s. 25; M. Lind 2006, s. 127–129; Kupchan 2002a, s. 11; B. Schwarz 1998, s. 76–77 ja 80 ja Jarvis 1993, s. 53–54, 56, 59 ja 64.

¹²⁰ Ks. esim. United States of America 2010b, s. 1–3, 5, 7–9, 14, 17–18, 22 ja 40–44; United States of America 2010a, s. iii–vi, vii–ix, 1–3, 5, 7–11, 13–15, 18, 26, 31, 41–45 ja 57–66; United States of America 2007c; United States of America 2006a, s. 27–32 ja 38; United States of America 2005, s. 2–5; United States of America 2004, s. 4; United States of America 2002, s. IV ja 1; United States of America 1999, s. iii, 2–3, 11–12, 14, 16, 19 ja 29 ja

Yhdysvaltojen julistuksellinen suurstrategia viittaa siihen, että se on harjoittanut hegemonisen realismin ajatteluun perustuvaa hegemoniastrategiaa kylmän sodan jälkeen. Hegemonina Yhdysvallat pyrkii säilyttämään saavuttamansa valta-aseman ja varmin keino tässä on rakentaa niin voimakkaat asevoimat, että muiden suurvaltojen ei ole rationaalista yrittää haastaa sen johtajuutta maailmassa¹²¹. Hegemonisen realismin mukaan sotilaallisen ylivoiman ansioista ainoastaan hegemoniasota ei ole epätodennäköinen, vaan myös muiden suurvaltojen ryhtyminen valtakamppailuun Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen ylivoimasta johtuen muut suurvallat eivät kykene tasapainottamaan sitä, vaan joutuvat harjoittamaan bandwagoning-strategiaa. Hegemoniastrategian toteuttaminen edellyttää käytännössä Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa. Sotilaallinen läsnäolo ei ainoastaan muodosta sotilaallista pelotetta muille suurvalloille vaan osoittaa myös hegemonin sitoutumisen alueelliseen turvallisuusjärjestelmään ja liittolaistensa turvallisuuden suojelemiseen. Samalla se myös rajoittaa alueen suurvaltojen valtapolitiikkaa. Hegemoniastrategian päämääränä on myös tarvittaessa unilateraalilla asevoimien käytöllä rajoittaa alueellisten konfliktien eskaloituminen suurvaltojen väliseksi aseelliseksi konfliktiksi, joka merkitsee aina uhkaa hegemonin valta-asemalle. Yhdysvaltojen harjoittaman suurstrategian keskeinen päämäärä on siis estää potentiaalisten suurvaltakilpailijoiden nousu.¹²²

Eurooppa on säilynyt keskeisessä asemassa Yhdysvaltojen kylmän sodan jälkeen harjoittamassa suurstrategiassa. Tämä näkyy siinä, että Yhdysvalloilla on ollut johtoasema useimmissa Euroopan tärkeissä kylmän sodan jälkeisissä kansainvälispoliittisissa tapahtumissa, kuten esimerkiksi Saksan yhdistymisessä, Bosnian ja Kosovon sodassa sekä NATO:n säilymisessä ja laajentumisessa.¹²³ Kansallisissa turvallisuusstrategioissa NATO mainitaan Yhdysvaltojen suurstrategian elintärkeänä osana. Sen kautta Yhdysvaltojen sotilaallinen sitoutuminen Euroopan turvallisuuteen säilyy. Yhdysvallat katsoo, että sen asevoimien läsnäolo Euroopassa toimii pelotteena hyökkäykselle ja auttaa samalla säi-

United States of America 1995, s. i–ii, 1 ja 25–27. Vuoden 2012 *puolustusasiakirjassa* todetaan, että samaan aikaan kun Yhdysvallat on sitoutunut laaja-alaiseen sotaan yhdellä alueella, sillä täytyy olla kyky lyödä ”opportunistisen vihollisen” hyökkäys toisella alueella. Ks. United States of America 2012b, s. 4. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvallat varautuu edelleen suurvaltasotaan kahdella pääsotänäyttämöllä samanaikaisesti. Kahden suurvallan väliseen aseelliseen konfliktiin liittyy aina riski laaja-alaisesta sodasta.

¹²¹ Ks. esim. Bush 2002a ja Bush 2002b.

¹²² Vrt. Layne 2009a, s. 103, 112–113, 119–122 ja 125–133; Layne 2009b, s. 148–149; Layne 2006c, s. 12–13; Layne 2006b, s. 159–160; Walt 2006[2005], s. 40–56 ja 219–223; Taliaferro 2006, s. 42–43; Hyde-Price 2007, s. 79–86; Joffe 2007[2006], s. 33–39; M. Lind 2006, s. 125–170; Jervis 2005, s. 79–101; Wohlforth 2002; Mastanduno 1999, s. 32–34 ja Layne 1997a, s. 86–112 ja 119–123. Yhdysvallat ei julkisesti halua ilmoittaa harjoittavansa hegemoniastrategiaa. Vrt. M. Lind 2006, s. 130–131 ja 167–169. Ks. hegemoniastrategiasta lisää Wohlforth 1999, s. 7–9, 24–25, 28–30 ja 39; Brooks & Wohlforth 2002; Brooks & Wohlforth 2008, s. 15–19, 208 ja 214–218 ja Posen & Ross 1996/1997, s. 6, 17–23 ja 32–43.

¹²³ Lundestad 2005[2003], s. 234–236, 239–240, 249 ja 255.

lyttämään Yhdysvaltojen johtoaseman NATO:ssa. Yhdysvaltojen mukaan NATO on siis se tekijä, joka takaa Euroopan turvallisuuden ja vakauden.¹²⁴

Yhdysvallat perusti NATO:n yhdessä Britannian ja Ranskan kanssa Neuvostoliiton voiman tasapainottamiseksi ja sen muodostamaa sotilaallista uhkaa vastaan Washingtonissa kylmän sodan aikana huhtikuussa 1949. Voimatasapainoteorian näkökulmasta Neuvostoliiton vallan romahtaminen ja hajoaminen joulukuussa 1991 eliminoivat NATO:n olemassaolon perustan, koska ilman ulkoista uhkaa näillä suurvalloilla ei ole tarvetta ylläpitää sotilasliittoa. Rakenteelliset realistit Waltz ja Mearsheimer arvioivatkin kylmän sodan päättymisen johtavan Yhdysvaltojen asevoimien vähittäiseen poistumiseen Euroopasta ja NATO:n hajoamiseen.¹²⁵ NATO:n säilyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen osoittaa realismin näkökulmasta, että NATO ei ole koskaan ollut luonteeltaan sellainen perinteinen sotilasliitto, jonka keskeinen periaate on ”kaikki yhden puolesta”. Ennen kylmää sotaa moninapaisessa Euroopassa suhteellisen samankokoiset ja yhtä voimakkaat suurvallat muodostivat liiton voimakkaan suurvallan valtapyrkimysten estämiseksi. Kun yhteinen suurvaltavihollinen oli lyöty sodassa, liittoa ei enää tarvittu. Kylmän sodan ajan kaksinapaisessa järjestelmässä sotilasliittojen merkitys muuttui. Yhdysvallat oli sotilaallisesti niin vahva, että se kykeni yksin takaamaan Britannian, Ranskan ja Länsi-Saksan turvallisuuden. NATO:a onkin alusta alkaen leimannut ”yksi kaikkien puolesta” -periaate. NATO on siis pikemminkin takuusopimus kuin perinteinen sotilasliitto.¹²⁶ Yhdysvaltojen hegemoninen johtajuus edistää NATO:n säilymistä. Tällainen liitto säilyttää uskottavuutensa, koska hegemoni kykenee puolustamaan muita liiton jäsenvaltioita ja sillä on myös halu puolustaa omia laajoja intressejään. Kaikkien liittojen taustalla on realismin mukaan siis suurvaltojen kansallinen etu. NATO on säilynyt, koska suurvallat arvioivat, että ne saavuttavat enemmän etuja liiton jäsenenä kuin sen ulkopuolella.¹²⁷

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Saksan yhdistyminen lokakuussa 1990 on keskeinen syy siihen, että NATO on säilynyt kylmän sodan jälkeen. Berliinin muurin murruttua marraskuussa 1989 Ranska ja Britannia suhtautuivat hyvin skeptisesti ajatukseen yhtenäisestä Saksasta, koska ne pelkäsivät, että kun Saksasta tulee niitä voimakkaampi suurvalta, se alkaa harjoittaa itsenäistä valtapolitiikkaa. Yhdysvalloilla oli johtava rooli Saksan yhdistymisprosessissa. Se päätti heti marraskuussa 1989, että yhdistyneen Saksan täytyy olla NATO:n jäsen. Tämän ennakkoehdon presidentti Bush teki selväksi Saksan liittokansleri Helmut Kohlille kahdenkeskisissä neuvotteluissa Camp Davidissä helmikuussa 1990. Yhdysvallat hylkäsi myös Neuvostoliiton ehdotuksen Saksasta

¹²⁴ United States of America 1999, s. 29–30; United States of America 1995, s. 25–27 ja United States of America 2006b, s. 38.

¹²⁵ Waltz 1995[1993], s. 73–74 ja Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 340–341. Uusklassinen realisti Walt suhtautui skeptisesti NATO:n tulevaisuuteen jo ennen Neuvostoliiton hajoamista. Waltin mukaan ilman Neuvostoliiton selkeää ja välitöntä sotilaallista uhkaa Yhdysvalloilla ei ole tarvetta sotilaalliseen läsnäoloon Euroopassa. Ks. Walt 1990[1987], s. vi–viii ja 26–27.

¹²⁶ Waltz 2001, s. 27–29 ja 33–36 ja Waltz 2000b, s. 18–27.

¹²⁷ Walt 1997, s. 164–165 ja 156–157.

joko puolueettomana tai sekä NATO:n että Varsovan liiton jäsenenä. Tällä tavalla Yhdysvallat osoitti olevansa kylmän sodan voittaja.¹²⁸ Saksan yhdistymisessä ei kuitenkaan ollut kyse vain Saksasta, vaan erityisesti Yhdysvaltojen valtapoliittisesta asemasta Euroopan voimatasapainojärjestelmässä kylmän sodan jälkeen. Yhdysvallat pyrki säilyttämään NATO:n Euroopan keskeisimpänä turvallisuusjärjestönä. Näin sen oma vaikutusvalta Euroopassa ei heikkenisi. Myös Britannia ja Ranska olivat valmiit hyväksymään yhdistyneen Saksan, jos se olisi NATO:n jäsen ja Yhdysvallat sitoutuisi takaamaan Britannian ja Ranskan turvallisuuden ja estämään Saksan sotilaallisen voiman kasvun ja sitomaan sen valtapoliittisen toimintavapauden.¹²⁹ Yhdysvaltojen Saksan yhdistymiseen liittyvistä vaatimuksista voidaan päätellä, että sen valtapoliittinen päämäärä oli säilyttää Yhdysvaltojen oma hegemonia-asema läntisessä Euroopassa myös Saksan yhdistymisen jälkeen.

Suurin haaste Yhdysvalloille oli siinä, kuinka se saisi suostuteltua Neuvostoliiton, jolla oli edelleen 380 000 sotilasta Itä-Saksassa, hyväksymään yhdistyneen Saksan NATO-jäsenyyden. Yhdysvallat pyrki tavoitteeseensa lahjonnalla. Ensinnäkin Yhdysvaltojen ulkoministeri James Baker, Saksan liittokansleri Kohl ja ulkoministeri Hans-Dietrich Genscher antoivat Moskovassa helmikuussa 1990 Neuvostoliiton johtajalle Mihail Gorbatšoville ja ulkoministeri Eduard Ševardnadzelle suullisen lupauksen, jonka mukaan NATO ei laajene Saksaa kauemmas itään.¹³⁰ Toiseksi Yhdysvallat ja Saksa sopivat keskinäisissä neuvotteluissaan, että yhdistynyt Saksa tukee taloudellisissa ongelmissa kamppailevaa Neuvostoliittoa lainalla. Lisäksi Saksa lupasi Neuvostoliitolle

¹²⁸ Bush & Scowcroft 1998, s. 113, 133, 147, 172–173, 196–197, 211, 239, 252–255, 257 ja 272–273 ja Zelikow & Rice 1995, s. 102–149, 169–170, 176, 180–182, 186–187, 195–196, 207, 211, 214–215 ja 277–279. Ks. myös J. Baker 1995, s. 153–176, 195–216 ja 230–259. Helmut Kohl toimi Saksan liittokanslerina vuosina 1982–98.

¹²⁹ Sarotte 2010, s. 110–115 ja 134–137; Layne 2006b, s. 110–111 ja Lundestad 2005[2003], s. 234–237. Britannian pääministeri Margaret Thatcherin (1979–90) ensisijainen ratkaisu oli pitää Saksa kahtena erillisenä valtiona. Ranskan mukaan ETYJ:stä pitää tehdä keskeisin turvallisuusorganisaatio Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Yhdysvaltojen presidentti Bush pyrki vakuuttamaan Ranskan presidentti François Mitterrandin (1981–95) huhtikuussa 1990, että NATO on elintärkeä tekijä Euroopan turvallisuuden kannalta. Ks. Sarotte 2010, s. 111–113 ja 119. Ks. Yhdysvaltojen ja Ranskan välisistä suhteista Saksan yhdistymiseen ja kylmän sodan päättymiseen liittyen esim. Bozo 2009.

¹³⁰ Helmikuun alussa 1990 Washingtonissa käydyissä keskusteluissa Yhdysvaltojen presidentti Bush, ulkoministeri Baker (1989–92) ja Saksan ulkoministeri Genscher (1974–82 ja 1982–92) sopivat, että NATO:n laajentuminen ei kuulu suurvaltojen intresseihin. Toisaalta Yhdysvaltojen ulkopoliittisessa johdossa käytiin myös keskustelua NATO:n laajentamisesta Saksan lisäksi Itä-Eurooppaan jo helmi–maaliskuussa 1990. Ks. Sarotte 2010, s. 118. Lisäksi myöhemmin myös Ranskan presidentti Mitterrand sekä Britannian pääministeri John Major (1990–97) ja ulkoministeri Douglas Hurd (1989–95) vakuuttivat Neuvostoliitolle, että NATO:lla ei ole aikomuksia laajentua itään. Sarotten mukaan ensinäkin Ronald Asmuksen, Daniel Deudneyn ja John Ikenberryn väite, että NATO:n laajentumisesta ei edes keskusteltu, ja toiseksi Mark Kramerin väite, että länsivallat eivät antaneet Neuvostoliitolle lupausta NATO:n laajentumisesta vain Saksaan, eivät pidä paikkansa. Ks. Sarotte 2010, s. 115–116. Vrt. Asmus 2002, s. 6; Deudney & Ikenberry 2009/2010, s. 50 ja Kramer 2009. Gorbatšov toimi Neuvostoliiton johtajana vuosina 1985–91 ja Ševardnadze ulkoministerinä vuosina 1985–90 ja vuonna 1991. Ks. kylmän sodan päättymisen neuvotteluista lisää Sarotte 2009.

kesäkuussa 1990 rahoittavansa sen asevoimien läsnäolon Saksassa siirtymäkauden aikana. Kolmanneksi Yhdysvallat päätti myös vahvistaa sotilasliitto NATO:n poliittista luonnetta, jotta Neuvostoliitto ei kokisi yhdistyneen Saksan NATO-jäsenyyttä liian suurena turvallisuushkana. Tästä annettiin Yhdysvaltojen aloitteesta julistus NATO:n huippukokouksessa Lontoossa heinäkuussa 1990¹³¹. Samassa yhteydessä NATO:n jäsenvaltiot antoivat myös yhteisen julistuksen, jonka mukaan Neuvostoliitto ja Varsovan liitto eivät enää ole NATO:n vihollisia.¹³²

Vaikka Yhdysvallat päätti Saksan yhdistymisen reunaehdoista, Saksalla oli kuitenkin merkittävä rooli Neuvostoliiton kanssa käydyissä varsinaisissa neuvotteluissa. Saksa ja Neuvostoliitto sopivat Moskovassa ja Stavropolissa heinäkuussa 1990 käydyissä neuvotteluissa, että Neuvostoliiton asevoimat poistuvat Saksasta 3–4 vuoden siirtymäajan päätyttyä, että Saksan asevoimien enimmäisvahvuus on 370 000 sotilasta ja että Saksa ei hanki joukkotuhoaseita eikä Itä-Saksan alueelle sijoiteta muita kuin Saksan asevoimien joukkoja. Vastana näissä neuvotteluissa Gorbatsšov hyväksyi yhdistyneen Saksan NATO-jäsenyyden sillä ehdolla, että se ei vähennä Neuvostoliiton turvallisuutta. Näiden neuvotteluiden pohjalta Yhdysvallat, Neuvostoliitto, Britannia ja Ranska sekä Länsi-Saksa ja Itä-Saksa solmivat syyskuussa 1990 niin sanotun kaksi plus neljä -sopimuksen, jossa Yhdysvallat, Neuvostoliitto, Britannia ja Ranska luopuivat oikeudestaan miehittää Saksa. Sopimuksessa vahvistettiin myös Neuvostoliiton asevoimien vetäytyminen Saksasta vuoden 1994 loppuun mennessä.¹³³ Saksan yhdistymisprosessin lopputuloksena Yhdysvallat säilytti hegemonia-asemansa Euroopassa ja työnsi Neuvostoliiton pois Saksasta ja käytännössä samalla myös sulki sen läntisen turvallisuusjärjestelmän ulkopuolelle. Yhdysvaltojen myönnytykset Neuvostoliitolle Saksan yhdistysneuvotteluissa olivat siis vain näennäisiä.

Yhdysvaltojen Euroopassa harjoittama hegemoniastrategia perustuu ensinnäkin siihen näkemykseen, että suurvaltojen välisen sodan estäminen Euroopassa kuuluu Yhdysvaltojen elintärkeisiin kansallisiin etuihin. Tästä syystä sille on tärkeää säilyttää omat asevoimansa Euroopassa. Kylmän sodan aikana Yhdysvalloilla oli yli 300 000 sotilaa vahvuiset asevoimat Euroopassa. Niistä suurin osa oli sijoitettuna Saksaan. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Yhdys-

¹³¹ Vrt. Layne 2006b, s. 111; Art 2009[1996b], s. 277–279. Ks. NATO 1990.

¹³² Sarotte 2010, s. 115–130. Yhdysvaltojen aloitteesta NATO:n huippukokous pidettiin Lontoossa heinäkuussa 1990 samaan aikaan kun Neuvostoliiton kommunistisen puolueen kokous pidettiin Moskovassa. Yhdysvallat pyrki Lontoossa annetuilla julistuksilla auttamaan Gorbatsšovia myymään Saksan yhdistyminen kovan linjan edustajille.

¹³³ Sarotte 2010, s. 110–115, 119–127 ja 130–137. Bush ja Kohl sopivat yhteisestä strategiasta Camp Davidissa helmikuussa 1990 ja Washingtonissa kesäkuussa 1990. Keväällä ja kesällä Saksa ja Neuvostoliitto kävivät useita kahdenkeskisiä neuvotteluja Saksan taloudellisesta tuesta Neuvostoliitolle. Näissä neuvotteluissa Gorbatsšov kyseenalaisti Saksan NATO-jäsenyyden edelleen toukokuussa 1990. Neuvostoliiton mukaan yhdistyneen Saksan tulisi olla sekä NATO:n että Varsovan liiton jäsen. Gorbatsšov ehdotti myös jopa Neuvostoliiton jäsenyyttä NATO:ssa. Bushin ja Gorbatsšovin välisissä neuvotteluissa touko–kesäkuun vaihteessa 1990 Washingtonissa ei myöskään saavutettu Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välistä sopimusta Saksan yhdistymisestä ja Saksan NATO-jäsenyydestä.

vallat vähensi asevoimiaan Euroopassa ensin noin 150 000 sotilaaseen ja vuosituhannen vaihteeseen mennessä noin 100 000 sotilaaseen¹³⁴. Sen hegemoniastrategia on siis tavallaan eteen työnnetty puolustusstrategia, jonka päämäärä on viime kädessä säilyttää Yhdysvaltojen hegemonia-asema maailmassa. Puolustuksellisen realistin Charles Glaserin mukaan Yhdysvallat varautuu NATO:n avulla Venäjän nousuun ja sotilaallisen uhan voimistumiseen.¹³⁵ NATO ei kuitenkaan ole pelkästään kollektiiviseen puolustukseen perustuva sotilasliitto, jossa suurvallat valmistautuvat auttamaan liittolaistaan, joka on joutunut liittoon kuulumattoman suurvallan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi.¹³⁶ Washingtonin sopimuksen yhteiseen puolustukseen liittyvässä 5. artiklassa määritellään ainoastaan, että hyökkäys yhtä tai useampaa NATO:n jäsenvaltiota vastaan on hyökkäys liiton kaikkia jäseniä vastaan.¹³⁷ Toisin sanoen NATO:n perussopimuksessa ei varsinaisesti määritellä, onko hyökkääjä liiton ulkopuolinen valtio vai ei. Näin ollen voidaan väittää, että NATO:n jäsenvaltiot valmistautuvat toimimaan myös sellaista liiton jäsenvaltiota vastaan, joka hyökkää toiseen jäsenvaltioon. NATO:ssa on siis myös alueellisen kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän piirteitä. Uusklassisen realistin Robert Artin mukaan ilman NATO:a Saksa, Ranska ja Britannia ajautuvat keskinäiseen turvallisuuskilpailuun ja valtakamppailuun, joka saattaa johtaa niiden väliseen aseelliseen konfliktiin Euroopassa.¹³⁸ Useimmat realistit ovat yksimielisiä siitä, että Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo takaa parhaiten rauhan Euroopassa. NATO:n strateginen päämäärä on edelleen sama kuin kylmän sodan aikana eli pitää ”amerikkalaiset sisällä, venäläiset ulkona ja saksalaiset polvillaan”.¹³⁹

Paitsi rauhantakaajana NATO on Yhdysvaltojen hegemoniastrategian kannalta toiseksi merkittävä myös siksi, että sen avulla Yhdysvallat kykenee

¹³⁴ S. Jones 2007, s. 74–75, 88 ja 94; Lundestad 2005[2003], s. 236, 245–246, 249 ja 259 ja Mearsheimer 1998, s. 228.

¹³⁵ Glaser 2000 ja Glaser 1993. Vrt. myös Brzezinski 1994, s. 71–76.

¹³⁶ Ks. esim. Walt 1997, s. 158 ja Glaser 1993, s. 26. Realismin näkökulmasta NATO säilyi sotilasliittona, kunnes sen perustehtävistä poistetaan yhteisen puolustuksen velvoite. Liberalismiin ja konstruktivismiin perustuvassa ajattelussa NATO:n on väitetty muuttuneen kylmän sodan jälkeen sotilasliitosta turvallisuusyhteisöksi, läntisten demokratioiden poliittiseksi arvoyhteisöksi, turvallisuuskysymysten yhteistyö- ja keskustelufoorumiksi ja kriisinhallintaorganisaatioksi. Ks. esim. Forsberg 2002; Weber 2001; Wallander 2000; Yost 1998; de Wijk 1997; Risse-Kappen 1996 ja McCalla 1996.

¹³⁷ NATO 2001, s. 528.

¹³⁸ Art 2003, s. 46, 55–58, 82–86, 99–107, 121, 136–145, 204–206 ja 214–216. Artin mukaan Britannia, Ranska ja Saksa eivät halua Yhdysvaltojen asevoimien poistumista Euroopasta ja NATO:n hajoamista, koska ne pelkäävät keskinäisen valtakamppailun ja turvallisuuskilpailun paluuta. Ks. Art 2009[1996b], s. 272–275. NATO:n kykyä toimia kollektiivisena turvallisuusjärjestelmänä ei Artin mukaan kuitenkaan ole käytännössä testattu, koska Yhdysvaltojen aseellinen ylivoima on riittänyt takaamaan rauhan Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen.

¹³⁹ Art 2004, s. 180–181, 184–185, 187 ja 192; M. Lind 2006, s. 134 ja Hyde-Price 2007, s. 86. Kenraali Hastings *Ismayn*, joka toimi pääministeri Winston *Churchillin* (1940–45 ja 1951–55) sotilasneuvonantajana toisen maailmansodan aikana ja NATO:n ensimmäisenä pääsihteerinä vuosina 1952–57, on väitetty sanoneen ensimmäisenä näin. Geir Lundestadin mukaan tästä ei ole kuitenkaan varmuutta. Ks. Lundestad 2005[2003], s. 7–8 ja 21 viite 26.

ylläpitämään valtapoliittisen asemansa ja vahvistamaan vaikutusvaltaansa Euroopassa. Yhdysvaltojen johtoasema NATO:ssa näkyy muun muassa siinä, että NATO:n komentaja on aina ollut amerikkalainen.¹⁴⁰ Ilman NATO:a Yhdysvalloilla ei olisi sellaista poliittista vaikutusvaltaa Britannian, Saksan ja Ranskan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa eikä Euroopan turvallisuuskysymyksissä kuin sillä on ollut niin kylmän sodan aikana kuin sen jälkeenkin.¹⁴¹ Kun Neuvostoliiton sotilaallinen uhka poistui, Yhdysvallat pyrki varmistamaan NATO:n säilymisen ja sen myötä oman valtapoliittisen asemansa Euroopassa luomalla NATO:lle uusia tehtäviä yhteisen puolustuksen rinnalle.¹⁴² Tämä Yhdysvaltojen NATO-strategia koostui kolmesta elementistä. Näistä ensimmäinen oli NATO:n huippukokouksessa Roomassa marraskuussa 1991 tehty päätös perustaa Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvosto (NACC) poliittiseksi foorumiksi, jossa käsitellään Euroopan turvallisuuskysymyksiä. Tällä tavalla Yhdysvallat käytännössä pyrki siirtämään Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (ETYK) seurantakokousten turvallisuuskysymykset NATO:lle. NACC korvattiin Euroatlanttisella kumppanuusneuvostolla (EAPC) toukokuussa 1997.¹⁴³ Toiseksi Yhdysvallat päätti tarjota NATO:n ulkopuolisille eurooppalaisille valtioille niin sanottua rauhankumppanuutta (PfP) eli sotilaallista yhteistyötä Yhdysvaltojen ja NATO:n kanssa euroatlanttisen alueen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. PfP-ohjelma esiteltiin virallisesti NATO:n huippukokouksessa Brysselissä tammikuussa 1994.¹⁴⁴ Rauhankumppanuusohjelman aloittaminen oli ensimmäinen askel kohti NATO:n laajentumista ja Venäjän marginalisointia kylmän sodan jälkeisessä Euroopan turvallisuusjärjestelmässä.¹⁴⁵ Kolmantena uutena elementtinä Yhdysvallat toi NATO:on sotilaallisen kriisinhallinnan. NATO aloitti ensimmäisen kriisinhallintaoperaationsa Bosniaan joulukuussa 1995, kun se otti itselleen YK:lla olleen rauhanturvaamisvastuun ja ryhtyi valvomaan Bosnian sodan rauhansopimuksen täytäntöönpanoa.¹⁴⁶ Näistä uusista tehtävistä huolimatta NATO on kuitenkin ytimeltään säilynyt Yhdysvaltojen johtamana sotilasliittona. Tämän totesi myös Yhdysvaltojen presidentti Clinton keväällä 1997.¹⁴⁷

¹⁴⁰ Vrt. esim. Layne 2006b, s. 115.

¹⁴¹ Walt 2006[2005], s. 45–46; Waltz 2000b, s. 18–27 ja Waltz 2001, s. 29–31 ja 35.

¹⁴² Bush & Scowcroft 1998, s. 230–231; Zelikow & Rice 1995, s. 169–170; Layne 2006b, s. 109 ja Asmus 2002, s. 25, 118–119, 124–125, 132, 178–179, 260–261 ja 290–291.

¹⁴³ Crawford 2001, s. 55. NACC eli *North Atlantic Cooperation Council* ja EAPC eli *Euro-Atlantic Partnership Council*. ETYK muutettiin *Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöksi* (ETYJ) Budapestin huippukokouksessa joulukuussa 1994.

¹⁴⁴ Art 2004, s. 192; Hyland 1998, s. 35–36 ja Goldgeier 1998, s. 85 ja 98–99. PfP eli *Partnership for Peace*. Ks. lisää NATO 1994; N. Williams 1996 ja Yost 1998, s. 189–268. Yhdysvallat esitteli aloitteensa NATO:n puolustusministerien kokouksessa Travemündessä lokakuussa 1993.

¹⁴⁵ Crawford 2001, erityisesti s. 39–43 ja 55–58.

¹⁴⁶ Hyde-Price 2007, s. 88. NATO:n johtamia monikansallisia kriisinhallintaoperaatiota Euroopassa ovat olleet Bosnia ja Hertsegovinassa IFOR (*Implementation Force*) vuosina 1995–96, SFOR (*Stabilisation Force*) vuosina 1996–2004 ja KFOR (*Kosovo Force*) Jugoslaviaa/Serbiassa vuodesta 1999.

¹⁴⁷ Clinton 1997a ja Clinton 1997c. Vrt. Carpenter 1998, s. 18.

Uusklassisen realistin Laynen mukaan Yhdysvaltojen suurstrategian päämääränä on toisesta maailmansodasta lähtien ollut maailmanlaajuisen hegeemonian saavuttaminen. Sotilaallisella läsnäolollaan NATO:n kautta Yhdysvallat pyrkii estämään sekä Saksan, Ranskan ja Britannian nousun ensimmäisen tason suurvalloiksi että EU:n suurvaltakehityksen. Niin kauan kuin Yhdysvallat takaa Saksan, Ranskan ja Britannian turvallisuuden, nämä eurooppalaiset suurvallat eivät ajaudu keskinäiseen valtakamppailuun eikä niiden tarvitse vahvistaa sotilaallista voimaansa. Kun siis Saksa, Ranska ja Britannia ovat oman turvallisuutensa takia riippuvaisia Yhdysvalloista, myös Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa säilyy.¹⁴⁸ Laynen mukaan Yhdysvaltojen suurstrategian taustalla ovat turvallisuuden lisäksi ennen kaikkea taloudelliset intressit. Yhdysvallat pyrkii hegemoniansa avulla varmistamaan alueellisen vakauden ja sen myötä maailmanlaajuisen vapaakauppajärjestelmän häiriöttömän toiminnan.¹⁴⁹

Yhdysvallat hyötyy NATO:sta myös siksi, että NATO sitoo Britannian, Ranskan ja Saksan liittosuhteeseen Yhdysvaltojen kanssa ja estää näin sitä vastaan suunnatun liiton muodostamisen Euroopassa. Liittosuhteen jatkuminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen heijastaa samalla sitä, että Britannia, Ranska ja Saksa ovat Yhdysvaltojen johtamaan kansainväliseen järjestykseen tyytyväisiä status quo -suurvaltoja. Uusklassisen realistin Josef Joffen mukaan Yhdysvaltojen nykyinen suurstrategia muistuttaa joiltakin osin Saksan suurstrategiaa kansleri Otto von Bismarckin aikana vuosina 1871–90. Yhdistynyt Saksa omaksui tuolloin status quohon perustuvan suurstrategian, jotta muut suurvallat eivät kokisi sen voiman kasvua turvallisuusuhkana. Saksan strategian toinen piirre oli pyrkimys estää sitä vastaan suunnattujen liittojen muodostaminen

¹⁴⁸ Layne 2006b, s. 1–10, 26–28, 94–117 ja 198–205; Layne 2004, s. 110–112; Layne 2003, s. 17–29 ja Layne 2002/2003, s. 134–140 ja 146–164. Laynen mukaan *Yhdysvaltojen hegemoniastrategialla* oli kolme päämäärää Euroopassa *kylmän sodan aikana*. Ensinnäkin Yhdysvallat pyrki estämään Saksan paluun suurvallaksi ja heikentämään Britannian ja Ranskan valta-asemaa merkittävästi. Toiseksi sen tavoitteena oli estää moninapaisen kansainvälisen järjestelmän paluu Eurooppaan ja toisaalta yhtenäisen Länsi-Euroopan suurvaltapolin syntyminen tekemällä eurooppalaisista suurvalloista taloudellisesti ja sotilaallisesti riippuvaisia Yhdysvalloista. Yhdysvaltojen kolmas päämäärä oli Neuvostoliiton eliminoiminen suurvaltojen joukosta. Se pyrki rajoittamaan Neuvostoliiton vaikutuspiiriä, heikentämään Neuvostoliiton voimaa ja valta-asemaa suhteessa Yhdysvaltoihin ja saamaan aikaan sisäisen muutoksen Neuvostoliitossa. Ks. Layne 2006b, s. 39–70 ja 194–198; Layne 2002/2003, s. 140–146 ja 159–164 ja Layne 2000. Layne väittää, että kylmän sodan syttymisen taustalla oli Yhdysvaltojen pyrkimys saavuttaa hegemonia Euraasian alueella, koska Neuvostoliitto ei ollut aggressiivinen ja laajentumiseen pyrkivä suurvalta toisen maailmansodan jälkeen. Ks. Layne 2006b, s. 52–54. Vrt. Leffler 1996 ja Leffler 1992.

¹⁴⁹ Layne 2006b, s. 8–10, 26, 39–50, 71–93, 118–133 ja 194–198. Laynen mukaan Yhdysvaltojen hegemoniastrategian taustalla on *”wilsonilainen” idealismi*, jonka mukaan vapaa ja avoin maailma edistää parhaiten Yhdysvaltojen kansallisia etuja. Tämän takia se on pyrkinyt levittämään kaikkialle arvojaan, amerikkalaista liberalismia ja demokratiaa. Ks. lisää esim. Stiegerwald 1994 ja W. Williams 1988[1959]. Kun Yhdysvaltojen ulkopolitiikka on käytännössä ollut sekoitus realismia ja idealismia, sitä on kuvattu termeillä *”liberaali realismi”* ja *”demokraattinen realismi”*. Ks. esim. Ikenberry & Kupchan 2004. Ks. lisää demokratian levittämisestä esim. T. Smith 1994.

solmimalla liittosopimuksia. Sen tavoitteena oli eristää Ranska potentiaalisista liittolaisista ja sitoa muiden suurvaltojen valtapoliittikka.¹⁵⁰

Yhdysvaltojen hegemoniastrategia Euroopassa tulee parhaiten esille sen päätöksessä laajentaa NATO:a Venäjän vastustuksesta huolimatta. Päätöksen NATO:n laajentamisesta teki nimenomaan Yhdysvallat.¹⁵¹ Ensimmäisiä viitteitä Yhdysvaltojen pyrkimyksestä laajentaa NATO:a oli ulkoministeri Warren Christopherin ilmoitus NATO:n Pohjois-Atlantin neuvoston (NAC) kokouksessa Ateenassa kesäkuussa 1993, että sopivan ajan kuluttua NATO:a saataan laajentaa.¹⁵² Vahvistus NATO:n laajentamisesta saatiin NATO:n huippukokouksessa Brysselissä tammikuussa 1994. Presidentti Clinton totesi, että rauhankumppanuus edistää NATO:n ulkopuolisten valtioiden kykyä toimia sotilaallisessa yhteistyössä NATO:n jäsenvaltioiden kanssa ja aloittaa prosessin, joka johtaa NATO:n laajentumiseen. Viimeistään Clintonin Prahassa tammikuussa 1994 ja Varsovassa heinäkuussa 1994 pitämien puheiden jälkeen oli selvää, että NATO laajenee, kysymys oli enää vain siitä, milloin laajentuminen tapahtuu.¹⁵³

¹⁵⁰ Joffe 2007[2006], s. 52–53, 127–132, 147–163, 179–180, 210–211, 217–219, 225–228 ja 232–241. Vuonna 1872 Saksa sopi Itävallan ja Venäjän kanssa muodostavansa löyhän puolustusliiton, ns. kolmen keisarin liiton. Tämä Bismarckin ensimmäinen liittojärjestelmä kaatui käytännössä Venäjän ja Itävallan eturistiriitoihin Balkanin alueella ja kesällä 1878 pidettyyn Berliinin kongressiin, jossa Venäjä menetti käytännössä ne valtapoliittiset etunsa, jotka se oli saavuttanut sodassa Turkia vastaan (1877–78). Saksa ja Itävalta solmivat Venäjän vastaisen kaksiliiton vuonna 1879. Saksan aloitteesta kolmen keisarin liitto kuitenkin uusittiin vuonna 1881. Sopimuksessa Saksa, Venäjä ja Itävalta sopivat pysyttävänsä puolueettomina, jos joku niistä ajautuu sotaan sopimuksen ulkopuolisen suurvallan kanssa. Saksa solmi kolmiliiton Itävallan ja Italian kanssa vuonna 1882. Suurvallat sopivat auttavansa toisiaan, jos ne joutuvat Ranskan hyökkäyksen kohteeksi. Venäjä kieltäytyi uusimasta kolmen keisarin liittoa vuonna 1887, kun Itävallan valta-asema oli kasvanut Balkanilla Venäjän kustannuksella. Saksa ja Venäjä kuitenkin solmivat puolueettomuuteen liittyvän ns. jälleenvakuutusopimuksen. Bismarckin liittojärjestelmä olikin laajimmillaan vuonna 1887 ja Saksa oli onnistunut eristämään Ranskan. Bismarckin jälkeen Saksan valtapoliittikka muuttui aggressiivisemmäksi, jonka seurauksena Venäjä ja Ranska solmivat puolustusopimuksen vuonna 1892. Ks. Kennedy 1989[1988], s. 234–246 ja 321–323 ja Taylor 1971[1954], s. 255–280. Ks. myös G. Snyder 1997, s. 79–161. Ks. Bismarckin luomasta liittojärjestelmästä ja sen hajoamisesta lisää esim. Kennan 1979 ja Langer 1964.

¹⁵¹ Venäjän suhtautumisesta NATO:on lisää tutkimuksen luvussa 6.2. Itä-Euroopan valtioiden pyrkimyksellä NATO:n jäseneksi oli oma merkityksensä, koska NATO ei perustu pakkovaltaan. Puolan presidentti Lech Walesa, Tšekin presidentti Vaclav Havel ja Unkarin presidentti Arpad Goncez esittivät vetoituksen päästä NATO:n jäseneksi presidentti Clintonille Washingtonissa huhtikuussa 1993. Ks. Goldgeier 1998, s. 85–87; Asmus 2002, s. 24 ja Art 2004, s. 209, viite 21. Tätä ennen maaliskuussa 1993 Saksan puolustusministeri Volker Rübe (1992–98) oli puhunut NATO:n laajentumisen puolesta Lontoossa. Ks. Rübe 1993. Ks. myös Waltz 2001, s. 27; Bee 2001, s. 158–159 ja Brown 1995, s. 34.

¹⁵² Hyland 1998, s. 35 ja Goldgeier 1998, s. 87–88. NAC (*North Atlantic Council*) on NATO:n korkein päättävä toimielin. Warren Christopher toimi Yhdysvaltojen ulkoministerinä vuosina 1993–97. Syyskuussa 1993 Clintonin turvallisuuspoliittinen neuvonantaja Anthony Lake piti merkittävän puheen Yhdysvaltojen laajentumisstrategiasta. Laken mukaan Yhdysvaltojen päämäärä on laajentaa demokraattisten markkinatalouksien vyöhykettä.

¹⁵³ Clinton 1994a; Clinton 1994b ja Clinton & Walesa 1994. Ks. myös Lundestad 2005[2003], s. 254; Art 2004, s. 192–193; Goldgeier 1999, s. 57; Goldgeier 1998, s. 85, 92,

Ilman Yhdysvaltojen sotilaallista ylivoimaa ja intressiä NATO tuskin olisi laajentunut, koska Ranska, Britannia ja Saksa suhtautuivat siihen alun perin varauksellisesti Venäjän vastustuksen takia. Britannia pelkäsi lisäksi erityisesti sitä, että NATO:n merkitys sotilasliittona ja Yhdysvaltojen sitoutuminen Eurooppaan heikkenevät laajentumisen myötä. Ranska puolestaan pelkäsi sitä, että Yhdysvaltojen vaikutusvalta Euroopan turvallisuuskysymyksissä kasvaa liikaa. Saksa suhtautui periaatteessa myönteisesti laajentumiseen, koska sen seurauksena Saksan itärajalta muodostuisi puolustusvyöhyke. Tukemalla NATO:n laajentumista Saksa myös halusi osoittaa lojaalisuutensa Yhdysvalloille, joka oli tukenut sen yhdistymistä. Käytännössä Ranska, Britannia ja Saksa hyväksyivät NATO:n laajentumisen, koska ne halusivat varmistaa, että Yhdysvallat sitoutuu puolustamaan niitä sotilaallisesti.¹⁵⁴

Yhdysvallat pyrki rauhoittamaan Venäjän NATO:n laajentumista kohtaan kokemaa pelkoa. Se ilmoitti useaan otteeseen, että laajentumista ei ole suunnattu Venäjää vastaan.¹⁵⁵ Ennen varsinaista virallista päätöstä NATO:n laajentumisesta Yhdysvallat tarjosi Venäjälle NATO-sopimusta valtioiden kahdenkeskisissä neuvotteluissa Helsingissä maaliskuussa 1997. Yhteisessä julkilausumassaan Yhdysvallat ja Venäjä ilmoittivat, että niillä on ristiriitaiset näkemykset NATO:n laajentumisesta, mutta minimoidakseen laajentumisesta aiheutuvat poliittiset seuraukset NATO ja Venäjä tiivistävät yhteistyötään. Samalla presidentti Clinton ilmoitti myös, että NATO:lla ei ole aikomusta sijoittaa pysyviä asevoimien joukkoja Venäjän läheisyyteen eikä myöskään ydinaseita uusiin jäsenvaltioihin.¹⁵⁶ Helsingissä tehtyjen päätösten perusteella NATO ja Venäjä solmivat peruskirjan ja perustivat keskinäisen pysyvän yhteistyöneuvoston Pariisissa toukokuussa 1997.¹⁵⁷ Ei kuitenkaan voida puhua mistään Yhdysvaltojen ja Venäjän poliittisesta lähestymisestä, puhumattakaan niiden välisestä etupiirisopimuksesta, koska heti Pariisin kokouksen jälkeen Clinton ilmoitti Haagissa pitämässään puheessa, että NATO:n ensimmäinen laajentuminen ei jää viimeiseksi.¹⁵⁸ Ulkoministeri Madeleine Albright puolestaan vakuutti Sintrassa, Portugalissa pidetyssä NAC:n kokouksessa, että yhtäkään Euroopan demokraattista valtiota ei suljeta maantieteellisen sijainnin takia NATO:n ulkopuolelle.¹⁵⁹

94–99 ja 100 ja Brown 1995, s. 34. Ks. NATO:n laajentumisesta lisää Asmus 2002; Goldgeier 1999; Carpenter & Conry 1998; K. Thompson 1998; Bebler 1999 ja Dutkiewicz & Jackson 1998 sekä kylmän sodan ajan laajentumisesta esim. M. Smith 2000.

¹⁵⁴ Layne 2006b, s. 111–113; Art 2004, s. 192 ja 194–196; Waltz 2001, s. 26–27 ja Rauchhaus 2001b, s. 174–176. Ks. myös Hyde-Price 1996.

¹⁵⁵ Carpenter 1998, s. 22–24. Esimerkiksi Yhdysvaltojen ulkoministeri Madeleine Albright (1997–2001) antoi lausunnon, jonka mukaan NATO:lla ei ensinnäkään ole vihollisia ja toiseksi Yhdysvallat ja Venäjä ovat itse asiassa samalla puolella. Ks. Hyland 1998, s. 38. Presidentti Clinton ja Jeltsin puhuivat Yhdysvaltojen ja Venäjän välisestä strategisesta kumppanuudesta jo Moskovassa tammikuussa 1994. Ks. Clinton & Yeltsin 1994.

¹⁵⁶ Clinton & Yeltsin 1997 ja Talbot 2003[2002], s. 234–243. Vrt. myös Hyland 1998, s. 36–37.

¹⁵⁷ Russian Federation & NATO 1997. Vrt. Carpenter 1998, s. 23 ja Hyland 1998, s. 36–37.

¹⁵⁸ Clinton 1997b. Vrt. myös Carpenter 1998, s. 23.

¹⁵⁹ Albright 1997. Vrt. Carpenter 1998, s. 23 ja Tonelson 1998, s. 44.

Yhdysvalloilla oli siis johtava rooli NATO:n laajentamisessa. Nimenomaan se päätti, että Madridin huippukokouksessa heinäkuussa 1997 Puola, Tšekki ja Unkari kutsutaan jäsenyysneuvotteluihin.¹⁶⁰ Ranskan pyrkimys ottaa myös Romania NATO:n jäseneksi ensimmäisen laajentumisen yhteydessä epäonnistui.¹⁶¹ Ennen kuin NATO:n laajentuminen hyväksyttiin Yhdysvaltojen senaatissa huhtikuussa 1998, Clinton piti puheen, jossa hän perusteli NATO:n laajentumista Yhdysvaltojen kansallisella edulla. Clintonin mukaan laajentuminen vahvistaa Euroopan vakautta ja NATO:a ja lisää siten myös Yhdysvaltojen turvallisuutta. Clinton painotti, että yhteinen puolustus säilyy NATO:n päätehtävänä ja että ensimmäinen laajentuminen ei jää viimeiseksi. Lisäksi Clinton korosti NATO:n laajentamisen tärkeyttä Yhdysvaltojen vaikutusvallan takia.¹⁶² Hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvalloille NATO:n laajentuminen oli tärkeää, koska se kykeni siten varmistamaan sotilaallisen hegemoniansa säilymisen Euroopassa. Yhdysvaltojen hegemoniaa vahvisti se, että Itä-Euroopan valtiot hakivat nimenomaan Yhdysvalloilta sotilaallista turvallisuutta Venäjän uhkaa vastaan ja se teki niistä lojaaleja Yhdysvalloille.¹⁶³ Laajentamalla NATO:a Yhdysvallat myös petti Neuvostoliitolle antamansa lupauksen.¹⁶⁴ Nämä eri vaiheet NATO:n laajentumisessa osoittavat realismin näkökulmasta tarkasteltuna erityisesti sen, että muita voimakkaammalla suurvallalla on suuri valtapoliittinen toimintavapaus. Ne osoittavat myös, että suurvaltojen päämäärät muuttuvat kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen ja että suurvallat ovat taipuvaisia huijaamaan toisiaan.¹⁶⁵

Rakenteellisen realistin Waltzin mukaan NATO:n olemassaolo Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on osoitus etenkin Yhdysvaltojen sotilaallisesta ylivoimasta ja poliittisesta vaikutusvallasta. Ilman Yhdysvaltojen tahtoa NATO:a ei olisi enää olemassa. NATO:n laajentumisella Yhdysvallat pyrkii vahvistamaan kylmässä sodassa saavuttamaansa voittoa. Laajentumisen ensisijainen tavoite on ylläpitää ja edistää Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa ja samalla vähentää Venäjän vaikutusvaltaa itäisessä Keski-Euroopassa. Näin

¹⁶⁰ NATO 1997 ja Solana 1997. Ks. myös Albright 2003, s. 317–335.

¹⁶¹ Lundestad 2005[2003], s. 254–255.

¹⁶² Clinton 1998. Vrt. myös Clinton 1997b. NATO:n laajentuminen hyväksyttiin Yhdysvaltojen senaatissa äänin 80–19. Ks. Bee 2001, s. 151–152. Laajentumisen julkilausuttuna tavoitteena on lisätä Euroopan yleistä turvallisuutta ja vakautta laajentamalla vakaiden demokratioiden ja markkinatalouksien yhteisöä ja rauhanvyöhykettä. Samalla NATO ja sen laajentuminen nähdään siis euroatlanttisen turvallisuusyhteisön keskeisenä elementtinä. Sitä pidetään keinona päättää samalla lopullisesti kylmän sodan aikana vallinnut Euroopan jako kahteen leiriin. NATO:n laajentumisen oletetaan johtavan yhteiseen, vapaaseen ja rauhanomaiseen Eurooppaan. Ks. tarkemmin esim. Mattox 2001; Weber 2001; Rauchhaus 2001b; Schimmelfenning 1998/1999; Asmus et al. 1995 ja Asmus et al. 1993. Dan Reiterin mukaan NATO:n laajentuminen ei edistänyt demokratian leviämistä Portugaliin, Kreikkaan ja Turkkiin kylmän sodan aikana. Näin ollen laajentumisella on tuskin mitään vaikutusta demokratian leviämiseen Itä-Euroopassa. Ks. Reiter 2001.

¹⁶³ Hyde-Price 2007, s. 86–90; Art 2004, s. 193 ja Asmus 2002, s. 25.

¹⁶⁴ Eisenhower 1998, s. 105–107 ja 110–112. Onkin kyseenalaista, olisiko Gorbatšov suosunut Saksan yhdistymiseen ja Neuvostoliiton asevoimien poistamiseen, jos hän olisi tiennyt NATO:n laajentuvan.

¹⁶⁵ Ks. ulkopoliittisen johdon valehtelusta lisää esim. Mearsheimer 2011c.

ollen NATO:n laajentamisessa on käytännössä kyse valtakamppailusta, jota suurvallat käyvät itäisen Keski-Euroopan hallinnasta. Waltzin näkemyksen mukaan Yhdysvallat harjoittaa vääränlaista valtapolitiikkaa, kun se käyttäytyy suursotien voittajien ja ylivoimaisten, pidäkkeettömien suurvaltojen tavoin. Laajentaessaan NATO:a ja omaa vaikutusvaltaansa Venäjän lähialueelle Yhdysvallat luo valtapolitiikallaan tulevaisuuden vihollisen.¹⁶⁶

Waltzin mukaan perusteet NATO:n laajentumiselle ovat heikot. Ensinnäkin on vaikea löytää loogista pysähdyspaikkaa NATO:n laajentumiselle Venäjän länsipuolelta. Laajentumisen myötä Eurooppaan syntyy käytännössä uusi jakolinja, jos Venäjää ei oteta tai se ei halua liittyä NATO:on. Toiseksi NATO:n laajentuminen pakottaa Venäjän vahvistamaan sotilaallista voimaansa. Mitä syvemmälle Itä-Eurooppaan ja erityisesti entisen Neuvostoliiton alueelle NATO laajenee, sitä suurempana turvallisuusuhkana Venäjä sen kokee ja sitä varmemmin se etsii liittolaisia. Waltzin mukaan suurin haitta Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikasta on juuri se, että NATO:n laajentuminen lähentää Venäjää ja Kiinaa toisiinsa ja luo perustan niiden liitolle, jonka tavoitteena on tasapainottaa Yhdysvaltoja.¹⁶⁷

Sen lisäksi, että Yhdysvallat on pyrkinyt NATO:n avulla säilyttämään suurvaltojen välisen rauhan ja oman vaikutusvaltansa Euroopassa, sen hegemoniapolitiikan kolmas keskeinen päämäärä Euroopassa on ollut estää EU:n yhteisen puolustuksen toteutuminen, joka asetettiin EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääräksi helmikuussa 1992 solmitussa Maastrichtin unionisopimuksessa.¹⁶⁸ Yhdysvallat pelkää, että EU:n itsenäinen sotilaallinen voima tekee NATO:sta tarpeettoman ja johtaa Yhdysvaltojen hegemonian ja vaikutusvallan päättymiseen Euroopassa. Tämän takia Yhdysvallat on pyrkinyt säilyttämään NATO:n myös EU:n puolustuskomponenttina ja estämään Yhdysvalloista riippumattoman EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan.

¹⁶⁶ Waltz 2001, s. 29–32 ja 34–35 ja Waltz 2000b, s. 18–27. Ks. myös Hyde-Price 2007, s. 86–88 ja Hyde-Price 1996, s. 149–154. Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaiseen suurstrategiaan keskeisesti vaikuttanut George Kennan nimitti Yhdysvaltojen päätöstä NATO:n laajentumisesta itäiseen Keski-Eurooppaan kohtalokkaaksi virheeksi, koska se vähentää Euroopan turvallisuutta. Laajentumista vastustivat monet muut Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan keskeisesti vaikuttaneet henkilöt kuten puolustusministeri Robert McNamara (1961–68) ja Trumanin opin kehittäjä Paul Nitze. Sen sijaan klassiset realistit Henry Kissinger ja Zbigniew Brzezinski suosittelivat NATO:n laajentumista viitaten Venäjän mahdolliseen sotilaalliseen uhkaan ja valtapyrkimykseen tulevaisuudessa Keski-Euroopassa. Ks. Carpenter & Conry 1998, s. 5; Kupchan 2001, s. 127 ja 131; Rauchhaus 2001b, s. 188; Rauchhaus 2001a, s. 203–206; Brzezinski 1994; Brzezinski 1995 ja Mankoff 2009, s. 166. Ks. myös *Opposition to NATO Expansion* 1997. Ks. Kennanin ja Nitzen vaikutuksesta Yhdysvaltojen politiikkaan kylmän sodan aikana esim. N. Thompson 2009.

¹⁶⁷ Waltz 2001, s. 30–31 ja Waltz 2000b s. 22–23. Ks. kritiikistä myös esim. M. Brown 1995; Black 2000, s. 5–35 ja 175–201 ja Kupchan 2001. NATO:n laajentumisen negatiivisista vaikutuksista ks. esim. Eisenhower 1998; Kober 1998; Chace 1998 ja Carroll 1998. Charles Kupchan kysyy NATO:n laajentumiseen liittyen ”miten Yhdysvallat reagoisi, jos Venäjä liittoutuisi sotilaallisesti Meksikon tai Kanadan kanssa?”. Kupchanin mukaan Yhdysvaltojen suhtautuminen näkyi Kuuban ohjuskriisin aikana syksyllä 1962. Ks. Kupchan 2002a, s. 14 ja 271–274.

¹⁶⁸ European Union 1992. Tästä lisää tutkimuksen luvussa 6.2.5.

kan.¹⁶⁹ Tämä Yhdysvaltojen valtapoliittinen päämäärä tulee selvästi esille Yhdysvaltojen ulkopoliittisen johdon julkilausumissa. Esimerkiksi ennen EU:n unionisopimuksen solmimista Yhdysvallat varoitti useaan otteeseen vuoden 1991 aikana, että se ei hyväksy Länsi-Euroopan unionin (WEU) pohjalle perustettavaa liittoa Euroopassa.¹⁷⁰ Kun Britannian pääministeri Tony Blair ja Ranskan presidentti Jacques Chirac antoivat joulukuussa 1998 Saint-Malossa julistuksen, jonka mukaan Britannia ja Ranska sitoutuvat kehittämään EU:lle autonomisen sotilaallisen kyvyn¹⁷¹, Yhdysvallat reagoi siihen välittömästi. Ulkoministeri Albright varoitti, että tämä eurooppalaisten suurvaltojen pyrkimys ei saa horjuttaa NATO:n asemaa Euroopassa. Yhdysvaltojen mukaan Euroopassa ei tarvita päällekkäisiä sotilaallisia rakenteita. EU:n sotilaallinen kyky ei saa myöskään syrjiä niitä NATO:n jäsenvaltioita, jotka eivät kuulu EU:in.¹⁷² Varaulkoministeri Strobe Talbott toisti Yhdysvaltojen kannan Lontoossa lokakuussa 1999, kun Britannia, Ranska ja Saksa olivat päättäneet Kölnin huipukokouksessa kesäkuussa 1999 aloittaa EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisen. Talbottin mukaan Yhdysvallat ei halua, että EU:n puolustusyhteistyö erkane NATO:sta ja alkaa kilpailla sen kanssa.¹⁷³ Yhdysvaltojen puolustusministeri William Cohen puolestaan totesi huolestuneena, että EU:n itsenäinen sotilaallinen puolustuskyky tekee NATO:n tarpeettomaksi.¹⁷⁴ Vuoden 2002 kansallisessa turvallisuusstrategiassaan Yhdysvallat toteaa, että NATO pitää ottaa huomioon EU:n ulkopoliittikan ja puolustusidentiteetin kehittämisessä.¹⁷⁵

Yhdysvallat suhtautuu siis hyvin varauksellisesti EU:n yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan. Esimerkiksi presidentti Bush totesi useasti vuoden 2001 aikana Yhdysvaltojen tukevan ainoastaan sellaista EU:n puolustuspolitiikkaa, joka parantaa EU:n kykyä toimia sotilaallisesti silloin, kun NATO:ssa on päätetty, että se ei kokonaisuudessaan osallistu kyseiseen operaatioon. Tällä tarkoitetaan käytännössä Yhdysvaltojen jäämistä sotilaallisesta

¹⁶⁹ S. Jones 2007, s. 236–238; Layne 2006c, s. 34–36; Layne 2006b, s. 114; Walt 2006[2005], s. 45–46; Lundestad 2005[2003], s. 257–259; Waltz 2000b, s. 18–27 ja Waltz 2001, s. 29–31 ja 35.

¹⁷⁰ Lundestad 2005[2003], s. 243; Art 2009[1996b], s. 276–277 ja Waltz 2001, s. 29. Britannia ja Ranska solmivat puolustusliiton Dunkerquessa maaliskuussa 1947. Vuotta myöhemmin maaliskuussa 1948 Britannia ja Ranska laajensivat liittoa Brysselin sopimuksella ottaen mukaan Belgian, Hollannin ja Luxemburgin. Tämän jatkoksi perustettiin WEU (*Western European Union*) Pariisin sopimuksella lokakuussa 1954, jolloin myös Länsi-Saksa ja Italia liittyivät siihen. Amsterdamin sopimuksella lokakuussa 1997, Nizzan sopimuksella helmikuussa 2001 ja Lissabonin sopimuksella joulukuussa 2007 WEU:n tehtävät siirrettiin EU:lle. WEU lakkautettiin virallisesti heinäkuussa 2011.

¹⁷¹ France & United Kingdom 1998. Tony Blair toimi Britannian pääministerinä vuosina 1997–2007. Jacques Chirac toimi Ranskan presidenttinä vuosina 1995–2007.

¹⁷² Albright 2008. Vrt. Layne 2006b, s. 115; Lundestad 2005[2003], s. 261 ja Howorth & Keeler 2003b, s. 11.

¹⁷³ Talbott 1999 ja European Union 1999b. Vrt. Howorth & Keeler 2003b, s. 11. Strobe Talbott toimi Yhdysvaltojen varaulkoministerinä vuosina 1994–2001.

¹⁷⁴ Layne 2006b, s. 114 ja Layne 2006c, s. 34–36. William Cohen toimi puolustusministerinä vuosina 1997–2001.

¹⁷⁵ United States of America 2002, s. 25–26.

operaatiosta pois. EU:n sotilaallisen kyvyn kehittämisen pitää siis Yhdysvaltojen mukaan tapahtua yhteistyössä NATO:n kanssa, ei erillisenä siitä.¹⁷⁶ Yhdysvalloille EU:n sotilaallinen kyky on hyväksyttävissä ainoastaan, jos se on samalla NATO:n eurooppalainen pilari. Yhdysvallat onkin pyrkinyt varmistamaan NATO:n ensisijaisuuden eurooppalaisissa kriisinhallintaoperaatioissa ja EU:n tukeutumisen NATO:n sotilaallisiin voimavaroihin ja johtamisjärjestelyihin Berliinissä kesäkuussa 1996 tehdyllä päätöksellä ja maaliskuussa 2003 sovitulla niin sanotulla Berliini plus -sopimuksella. Käytännössä Yhdysvallat pyrkii tällä tavalla estämään EU:a kehittämästä itsenäistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.¹⁷⁷ Tähän samaan päämäärään tähtää myös NATO:n huippukokouksessa Prahassa marraskuussa 2002 tehty päätös NATO:n nopean toiminnan joukkojen perustamisesta.¹⁷⁸

Euroopan taloudellista integraatiota Yhdysvallat on sen sijaan tukenut, koska se edistää myös Yhdysvaltojen taloudellisia etuja. Uusklassisen realistin Laynen mukaan Yhdysvallat pyrkii NATO:n avulla estämään EU:n poliittisen ja sotilaallisen yhdentymisen, koska sen lopputuloksena Yhdysvaltojen hegemonia Euroopassa päättyisi ja yhtenäisestä Euroopasta tulisi suurvalta, joka kykenee haastamaan Yhdysvallat. Yhdysvallat on Laynen mukaan käyttänyt myös hajota ja hallitse -politiikkaa Euroopassa. Se on tukenut EU:n laajentumista Itä-Eurooppaan ja Turkkiin, koska mitä suurempi EU on, sitä epätoiminnaisempää on sen poliittinen yhentyminen ja sitä vaikeampi sen on toimia yhtenäisenä kansainvälisessä politiikassa. Hegemonia-asemaansa vaalien Yhdysvallat vaatii, että EU:n kehittäminen tapahtuu vain Yhdysvaltojen johtaman ”Atlanttisen yhteisön” puitteissa.¹⁷⁹

NATO tarjoaa hegemonille oivallisen välineen ylläpitää kansainvälistä järjestystä ja alueellista vakautta, mikä onkin ollut Yhdysvaltojen hegemoniapoliitiikan neljäs päämäärä Euroopassa. Yhdysvallat käyttikin sotilaallista voimaansa NATO-operaatioissa Bosniassa ja Jugoslaviassa Bosnian sodan yhteydessä vuosina 1994–95 ja uudestaan Jugoslaviassa Kosovon sodassa maaliskuu-

¹⁷⁶ Bush & Blair 2001; Bush & Schröder 2001 ja Bush & Robertson 2001. Vrt. Albright 2000.

¹⁷⁷ S. Jones 2007, s. 236; Layne 2006b, s. 113–116; Larrabee 2006, s. 171–172 ja Howorth & Keeler 2003b, s. 8–9. NATO:n huippukokouksessa Berliinissä vuonna 1996 sovittiin eurooppalaisen puolustusidentiteetin (*European Security and Defense Identity, ESDI*) kehittämistä NATO:ssa. Alun perin EU:n jäsenvaltioilla oli mahdollisuus WEU:n kautta käyttää NATO:n resursseja sotilaallisissa operaatioissa. Berliini plus -sopimuksissa vahvistetaan NATO:n ensisijaisuus sotilaallisissa operaatioissa. EU:lla on mahdollisuus käyttää NATO:n sotilaallisia voimavaroja, henkilöstöresursseja ja operatiivista suunnittelua, mutta se edellyttää NATO:n Pohjois-Atlantin neuvoston päätöstä.

¹⁷⁸ Layne 2006b, s. 114 ja Lundestad 2005[2003], s. 278–279. NATO:n NRF-konsepti (*NATO Response Force*) hyväksyttiin varsinaisesti jäsenmaiden puolustusministerien kokouksessa Brysselissä kesäkuussa 2003. Riikan huippukokouksessa marraskuussa 2006 NATO ilmoitti, että 25 000 sotilaan nopean toiminnan joukot ovat täydessä operatiivisessa valmiudessa. Ks. NATO 2007[2006], s. 42–51.

¹⁷⁹ Layne 2006b, s. 26–28, 71–117 ja 194–205; Layne 2003, s. 17–29 ja Layne 2002/2003, s. 134–140 ja 159–164.

kesäkuussa 1999.¹⁸⁰ Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman käyttö rajoittui ilmapommituksiin, koska kummassakaan sodassa ei ollut kyse sen elintärkeistä intresseistä ja koska se arvioi maavoimien intervention liian kalliiksi.¹⁸¹ Molemmat sodat osoittivat, että Yhdysvalloilla on hallitseva asema NATO:ssa.¹⁸² Artin mukaan näiden Yhdysvaltojen sotilaallisten interventioiden päämäärä olikin osoittaa eurooppalaisille suurvalloille Yhdysvaltojen johtoaseman tarpeellisuus ja NATO:n uskottavuus kylmän sodan jälkeisessä Euroopan turvallisuusjärjestelmässä.¹⁸³ Britannia, Ranska ja Saksa olivat omin toimin yrittäneet ratkaista maaliskuussa 1992 alkaneen Bosnian sisällissodan, mutta tulitauko saatiin aikaan vasta syyskuussa 1995 sen jälkeen kun Yhdysvallat pakotti asevoimillaan osapuolet lopettamaan sotatoimet. Yhdysvalloilla oli myös ratkaiseva rooli rauhanneuvotteluissa Daytonissa joulukuussa 1995. Toimillaan Yhdysvallat osoitti konkreettisesti Britannialle, Ranskalle ja Saksalle NATO:n olemassaolon ja laajentumisen tarpeellisuuden.¹⁸⁴

Rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Kosovon sota osoitti ennen kaikkea Yhdysvaltojen sotilaallisen ylivoiman muihin suurvaltoihin verrattuna. Venäjä ja Kiina eivät kyenneet estämään Yhdysvaltoja liittolaisinaan Britannia, Ranska ja Saksa hyökkäämästä Jugoslaviaan ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia. Sodassa Yhdysvallat pyrki pakottamaan Jugoslavian hyväksymään helmikuussa 1999 solmitun Rambouilletin sopimuksen¹⁸⁵. Vaikka kyse oli virallisesti NATO:n operaatiosta, käytännössä Yhdysvallat johti sitä Washingtonista käsin. Yhdysvallat verhosi operaation NATO-operaatioksi lähinnä taktisista syistä. Sota osoitti Yhdysvaltojen selkeän johtoaseman NATO:ssa. Yhdysvaltojen poliittinen johto päätti, että operaatio toteutetaan puhtaasti ilmahyökkäyksinä. Maavoimien operaatio oli poissuljettu vaihtoehto, vaikka muun muassa operaatiota johtanut amerikkalainen kenraali

¹⁸⁰ Layne 2006b, s. 2 ja Hyde-Price 2007, s. 84 ja 87–88. *Serbia* säilytti Jugoslavian nimen Jugoslavian hajoamisen jälkeen. Vasta helmikuussa 2003 Jugoslaviasta tuli Serbian ja Montenegron tasavalta. Montenegro julistautui itsenäiseksi kesäkuussa 2006.

¹⁸¹ B. Miller 2003, s. 37–40 ja 48.

¹⁸² Walt 2006[2005], s. 46.

¹⁸³ Art 2003, s. 154–157.

¹⁸⁴ Lundestad 2005[2003], s. 251–252; Art 2004, s. 191–192 ja Crawford 2001. Bosnian sisällissodan aikana Yhdysvallat rikkoi YK:n asevientikieltoa ja aseisti Bosnian muslimeja ja kroaatteja. Ks. Lundestad 2005[2003], s. 251–252 ja Kissinger 2002[2001], s. 267–268. Sodan alkuvaiheessa Yhdysvallat uhkasi serbejä sotilaallisen voiman käytöllä. Lopulta Yhdysvallat käytti sotilaallista voimaa ilmaiskujen muodossa helmi-, huhti–toukokuussa ja marraskuussa 1994 ja toukokuussa ja elo–syyskuussa 1995. Ks. Taliaferro 2006, s. 44; Burg 2004, s. 248–255 ja Crawford 2001, s. 47–48, 51 ja 54. Ks. Bosnian sodasta yleisesti esim. Daalder 1999 ja Yhdysvaltojen näkökulmasta esim. Holbrooke 1998.

¹⁸⁵ *Rambouillet'n rauhanneuvottelujen* Yhdysvaltojen, Ranskan ja Britannian esittämä vaatimus Jugoslaviasta autonomisesta Kosovosta NATO:n kriisinhallintajoukkojen suojeluksessa tarkoitti käytännössä väistämätöntä sotaa Jugoslaviaa vastaan, koska Kosovo on tärkeä serbien kansallistunteen kannalta. Sieltä alkoi Serbian itsenäistymistaistelu Turkia vastaan vuonna 1389. Ks. Kissinger 2002[2001], s. 260–263 ja 269–270. Jugoslavialla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin taistella sen jälkeen, kun rauhanehtoihin lisättiin Pariisissa maaliskuussa 1999 vaatimus siitä, että NATO:n asevoimilla on pääsy kaikkialle Jugoslaviaan. Tämä olisi merkinnyt Jugoslavian suvereenisuuden päättymistä. Ks. Posen 2000, s. 44.

Wesley Clark ja Britannian pääministeri Blair ehdottivat sitä sodan aikana. Yhdysvallat nimesi tiedustelunsa perusteella pommituskohteet käytännössä yksin ja teki ilmaiskuistakin itse yli 80 prosenttia. Kosovon sota osoitti Britannialle, Ranskalle ja Saksalle niiden ja Yhdysvaltojen sotilaallisen kyvyn välisen kuilun ja samalla sen, että sodankäynnissä ne ovat riippuvaisia Yhdysvalloista, vaikka sota olisikin rajoitettu ja lähellä EU:n aluetta.¹⁸⁶

Kun Kosovon sotaa tarkastellaan uusklassisen realismin näkökulmasta, siinä oli kyse erityisesti Yhdysvaltojen hegemonian uskottavuudesta. Sodalla Yhdysvallat pyrki näyttämään, että se on valmis käyttämään sotilaallista voimaa poliittisten päämääriensä ajamiseksi ja että se toimii edelleen niin liittolaistensa kuin koko Euroopankin turvallisuuden takaajana. Jeffrey Taliaferron mukaan Yhdysvallat ei sinänsä ollut huolissaan NATO:n uskottavuudesta¹⁸⁷, vaan siitä, että NATO säilyy sen hegemoniapoliittikan välineenä. Yhdysvallat oli vuoden ajan uhannut käyttää sotilaallista voimaa, jos Jugoslavia ei lopeta väkivaltaisuuksia Kosovossa. Jos Yhdysvallat ei olisi ryhtynyt sotatoimiin Jugoslaviaa vastaan, sen vaikutusvalta NATO:ssa olisi heikentynyt, koska eurooppalaiset suurvallat olisivat kyseenalaistaneet Yhdysvaltojen sitoutumisen Euroopan turvallisuuskysymyksiin. Tämä olisi merkinnyt Yhdysvaltojen johtoaseman heikentymistä koko Euroopassa.¹⁸⁸ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Kosovon sota osoittaa myös, että alueellisiin konflikteihin liittyy vaara niiden eskaloitumisesta suurvaltojen väliseksi sodaksi.¹⁸⁹

NATO:n hyökkäys Jugoslaviaa vastaan oli käännekohta myös NATO:n historiassa. Ennen Kosovon sotaa sotilasliitto oli ollut selkeästi pelkkä puolustusliitto.¹⁹⁰ Kosovon sodan aikana hyväksytyssä vuoden 1999 strategisessa konseptissa NATO:n toiminta-alueetta laajennettiin pelkästään jäsenvaltioiden alueiden puolustamisesta rauhan ja vakauden ylläpitämiseen euroatlanttisella

¹⁸⁶ Adams 2006, s. 24–34. Vrt. Lundestad 2005[2003], s. 252–253 ja Art 2004, s. 182, 187, 191 ja 196. Ks. myös W. Clark 2001, s. 201–202, 206, 209, 212, 224, 226–227, 236, 253, 269, 278, 288, 317, 319, 330, 332, 411, 427 ja 450–451. NATO-operaation avulla Yhdysvaltojen oli helpompi perustella hyökkäys kansalaisilleen. Lisäksi operaatio helpottui, kun se sai käyttöönsä NATO:n jäsenmaiden lentotukikohtia. Ks. Kosovon sodasta lisää esim. J. Kaufman 2002; Martin & Brawley 2000; Daalder & O’Hanlon 2000 ja Visuri 2000. Mearsheimer esitti Kosovon sodan jälkeen, että Yhdysvaltojen kannattaa jakaa Kosovo serbialaiseen ja albanialaiseen osaan, jotka voivat itsenäisesti päättää, ovatko ne itsenäisiä valtioita vai osa Serbiaa tai Albaniaa. Mearsheimerin mukaan etnisten väestöryhmien erottamisella toisistaan ja valtion etnisen yhtenäisyyden takaamisella voitaisiin päättää etninen konflikti ja edistää alueellista rauhaa. Ks. Mearsheimer 2000. *Kosovo* julistautui itsenäiseksi helmikuussa 2008. Suurvalloista Venäjä, Kiina ja Intia eivät ole tunnustaneet Kosovon itsenäisyyttä.

¹⁸⁷ Yhdysvaltojen ulkoministeri Albrightin mukaan Kosovon sota on testi NATO:n voimasta ja uskottavuudesta. Ks. M. Lind 2006, s. 132. Ks. lisää Albright 2003, s. 500–544.

¹⁸⁸ Taliaferro 2006, s. 39 ja 43–48. Vrt. M. Lind 2006, s. 132–133 ja 156; Kupchan 2001, s. 135–137 ja Layne 1997a, s. 99–101.

¹⁸⁹ Venäjä ja läntiset suurvallat ajautuivat lähelle keskinäistä sotaa, kun Venäjä miehitti Kosovon pääkaupungin Prištinan lentokentän kesäkuussa 1999 ennen NATO:n kriisinhallintajoukkojen tuloa. Ks. Talbott 2002, s. 344–347; Mankoff 2009, s. 20, 30 ja 107 ja Antonenko 1999/2000, s. 124–125.

¹⁹⁰ Kissinger 2002[2001], s. 263 ja Sterling-Folker 2006, s. 338.

alueella.¹⁹¹ Kun Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikasta on tullut entistä aktiivisempaa 2000-luvulla, myös NATO:n toiminta-alue on edelleen laajennettu käytännössä koko maailman kattavaksi. Liittolaisten keskinäiset erimielisyydet Kosovon sodassa osoittivat kuitenkin Yhdysvalloille, että NATO:sta saattaa muodostua sille taakka sotilaallisissa operaatioissa. Vaikka Britannia, Saksa ja Ranska osoittivat tukensa Yhdysvalloille ja NATO:ssa vahvistettiin 5. artiklan mukaisten turvallisuustakuiden käyttöönotto Yhdysvaltoihin kohdistuneiden terrori-iskujen seurauksena syyskuussa 2001¹⁹², Yhdysvaltojen puolustusministeri Donald Rumsfeld teki liittolaisille heti selväksi, että operaatio määrittää koalition. Yhdysvallat teki hyökkäykset Afganistaniin syksyllä 2001 ja Irakiin keväällä 2003 yhteistoiminnassa sille lojaalin Britannian kanssa. Näin se kykeni säilyttämään sotilaallisen toimintavapautensa ja tehokkuutensa. NATO aloitti Afganistanin sotaan liittyen ensimmäisen euroatlanttisen alueen ulkopuolisen sotilaallisen kriisinhallintaoperaationsa Afganistanissa vasta elokuussa 2003. Yhdysvallat piti kuitenkin oman sotansa Afganistanissa ja NATO:n operaation erillään aina vuoteen 2006 saakka. Nämä seikat osoittavat, että NATO:sta on tullut Yhdysvalloille eräänlainen ”työkälypaketti”, josta se voi valita joustavasti sotilaallisissa operaatioissa tarvitsemansa liittolaiset. Tätä varten NATO:lle on Prahassa marraskuussa 2002 tehdyn esityksen mukaisesti luotu nopean toiminnan joukot, joita voidaan käyttää kaikkialla maailmassa.¹⁹³

Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikan piirteet ovat muuttuneet kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Monien realistien, kuten esimerkiksi Waltin, Papen ja Paulin, mukaan Yhdysvallat oli 1990-luvulla status quo -suurvalta, joka harjoitti maltillista hegemoniapolitiikkaa. Sen valtapolitiikka ei uhannut muiden suurvaltojen elintärkeitä intressejä. Vaikka Yhdysvallat teki sotilaallisia interventioita, sen hegemoniapolitiikka oli suhteellisen passiivista ja pääasiassa reagoivaa. Lisäksi se pyrki toimimaan multilateraalisesti kansainvälisessä politiikassa. Kun Yhdysvallat harjoitti maltillista hegemoniastrategiaa, Euroopan

¹⁹¹ NATO 2001, s. 42–47.

¹⁹² Realismin näkökulmasta tarkasteltuna *kansainvälisen terrorismin* uhkaa ja sen vaikutusta kansainväliseen politiikkaan liioitellaan monessa suhteessa. Ks. Waltz 2008[2002] ja Layne 2004, s. 103 ja 106. Vrt. Gray 2002, s. 226–234. Yhdysvaltoihin ja sen liittolaisiin kohdistuneissa terrorismissa ei ole kyse länttä vihaavien uskonnollisten fanaatikkojen tekemistä eirrationaalisista iskuista, vaan kansainvälisen terrorismin taustalla on Yhdysvaltojen valtapolitiikka Lähi-idässä. Syitä terrori-iskuihin ovat Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Saudi-Arabiassa vuodesta 1990, Yhdysvaltojen interventiopolitiikka, Israelin politiikan johdonmukainen tukeminen Lähi-idässä sekä Afganistanin miehitys vuonna 2001 ja Irakin miehitys vuonna 2003. Terroristien tai toisesta näkökulmasta vapaustaistelijoiden tavoitteena on pakottaa Yhdysvaltojen asevoimat vetäytymään Persianlahdelta ja Lähi-idästä, koska niiden läsnäolo koetaan alueen valtioissa sotilaallisena miehityksenä. Koska Yhdysvalloilla on sotilaallinen ylivoima tavanomaisessa sodankäynnissä, vapaustaistelijat turvautuvat eiväntavanomaiseen epäsymmetriseen sotaan Yhdysvaltoja vastaan. Myös terrorismissa on siis kyse aseellisen väkivallan käytöstä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Ks. Posen 2001/2002, s. 39–55, erityisesti s. 39–42; Layne 2006b, s. 7 ja 144; Layne 2004, s. 106–109 ja 119–120; Mearsheimer 2002a ja Pape 2005a, s. 4, 8, 10, 20–22, 27, 30, 38–45, 51–58, 61–62, 64–65, 73, 79–81, 83–84, 94, 102–125 ja 237–250.

¹⁹³ Hyde-Price 2007, s. 84–90; Adams 2006, s. 24–34; Posen 2006, s. 152 ja Posen 2004, s. 9–10 ja 16–17. *Rumsfeld* toimi Yhdysvaltojen puolustusministerinä v. 1975–77 ja 2001–06.

suurvallat eivät kokeneet Yhdysvaltojen ylivoimaa sotilaallisena uhkana, eivätkä myöskään pyrkineet tasapainottamaan sitä.¹⁹⁴

Syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen Yhdysvallat on kuitenkin alkanut harjoittaa aktiivisempaa ja samalla aggressiivisempaa hegemoniapoliitiikkaa.¹⁹⁵ Yhdysvaltojen suurstrategian keskeisiksi elementeiksi ovat nousseet sen oman hegemonia-aseman vahvistaminen ja unilateraalinen sotilaallisen voiman käyttö kansainvälisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja siihen kohdistuvien turvallisuusuhkien ennaltaehkäisemiseksi. Ensin Yhdysvallat hyökkäsi ja valloitti Afganistanin loka–joulukuussa 2001. Hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Afganistanin sota johtui Yhdysvaltojen tarpeesta säilyttää hegemonia-asemansa uskottavuus. Sotilaallisen voiman käytöllä Yhdysvallat pyrki luomaan pelotteen, joka estää muita suurvaltoja uhkaamasta Yhdysvaltoja ja sen intressejä. ”Terrorisminvastaisella sodalla” Yhdysvallat pyrkii myös osoittamaan hegemoniansa hyödyllisyyden muille valtioille.¹⁹⁶ Lisäksi Afganistanin sota oli Yhdysvalloille keino saada jalansija sekä vahvistaa valtapoliittista asemaansa ja vaikutusvaltaansa strategisesti ja energiapoliittisesti merkittävällä Keski-Aasian ja Kaukasian alueella, jossa suurvallat, Venäjä, Kiina ja Yhdysvallat, käyvät kamppailua alueen johtoasemasta.¹⁹⁷

Tämän jälkeen Yhdysvallat hyökkäsi Irakiin maaliskuussa 2003. Myös Irakin sodan taustalla olivat valtapoliittiset syyt. Kansainvälisen terrorismin ja joukkotuhoaseiden uhkaa hyväksikäyttäen Yhdysvallat pyrki Irakin valtaamisen avulla vahvistamaan hegemoniaansa Lähi-idässä ja tällä tavalla turvaamaan

¹⁹⁴ Walt 2002c; Walt 2006[2005], s. 121–126; Paul 2005, s. 52–57 ja 70–71 ja Pape 2005b, s. 8. Ks. myös Joffe 2002, s. 168–169; Levy 2002; Joffe 2001 ja Mastanduno 1999[1997]. Keir Lieberin ja Gerard Alexanderin mukaan muilla suurvalloilla on kyky, mutta ei motiivia tasapainottaa Yhdysvaltoja. Ks. Lieber & Alexander 2005. Vrt. myös Mandelbaum 2006 ja Fortmann et al. 2004. Toisaalta jo presidentti Clintonin aikana Yhdysvaltojen interventioperiaatteeksi tuli, että Yhdysvallat tekee sotilaallisia interventioita multilateraalisesti silloin kun voi ja unilateraalisesti silloin kun täytyy. Ks. Lundestad 2005[2003], s. 251. Yhdysvallat harjoittikin myös unilateraalista valtapoliitiikkaa jo 1990-luvulla mm. ”risteilyohjusdiplomatian” muodossa. Ks. Taliaferro 2000/01, s. 159–160 ja Hyde-Price 2007, s. 83–84. Yhdysvallat teki sotilaallisen intervention Persianlahdelle ja Kuwaitiin vuosina 1990–91, Somaliaan vuosina 1992–94, Bosniaan vuosina 1994–95, Haitiin vuosina 1994–96 ja Jugoslaviaan vuonna 1999. Lisäksi Yhdysvallat käytti sotilaallista voimaansa Irakissa vuosina 1993, 1996 ja 1998 ja Sudanissa vuonna 1998. Ks. Yhdysvaltojen sotilaallista interventioista lisää esim. Haass 1999[1994].

¹⁹⁵ Ks. Afganistanin ja Irakin sodasta Yhdysvaltojen ulkopoliittisen johdon näkökulmasta Bush 2010, s. 183–271; Chaney 2011, s. 328–401; Rumsfeld 2011, s. 349–541 ja Rice 2011, s. 71–121, 166–224 ja 234–254.

¹⁹⁶ Hyde-Price 2007, s. 85 ja Joffe 2007[2006], s. 43–44 ja 49. Ks. myös Gray 2004, s. 3–29, 31, 50–61, 77–85 ja 139–153 ja Gray 2007, s. 245–263. Ks. Yhdysvaltojen terrorisminvastaisesta sodasta esim. Layne 2004; Jervis 2005, s. 37–58 ja Benjamin & Simon 2005 ja Afganistanin sodasta esim. S. Jones 2010[2009].

¹⁹⁷ Klassisen realistin Brzezinskin mukaan hallitsemalla Euraasiaa suurvallalla on mahdollisuus hallita kahta suurta taloudellista tuotantoaluetta eli Länsi-Eurooppaa ja Kaukoitää sekä Lähi-idän ja Keski-Aasian energiavaroja. Lisäksi Euraasian hallitseminen tuo mukanaan lähes automaattisen pääsyn myös Afrikan mantereelle. Brzezinskin mukaan Euraasia on siis ”shakkilauta”, jossa suurvallat käyvät tällä hetkellä valtakamppailua maailman johtoasemasta. Ks. Brzezinski 1997, erityisesti s. 24–48.

öljyn saannin Persianlahdelta.¹⁹⁸ Tosin Yhdysvallat halusi myös vaihtaa Irakin johdon, mikä oli realismin näkökulmasta tarpeetonta.¹⁹⁹ Realismin näkökulmasta terrorisminvastainen sota on osa Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikkaa. Yhdysvallat ei ainoastaan ylläpidä kansainvälistä järjestystä, vaan se myös vahvistaa ja laajentaa hegemoniaansa terrorisminvastaisen sodan varjolla.²⁰⁰ Yhdysvaltojen suurstrategian lähtökohdaksi on tullut ”hyökkäys on paras puolustus” -periaate. Turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan Yhdysvallat on kuvannut strategiaansa termillä ennaltatorjuva sota. Tämän strategian mukaan Yhdysvaltojen täytyy aseellisella voimalla eliminoida uhka ennen kuin vastustaja toimii sitä vastaan.²⁰¹ Se kuinka Yhdysvallat on käyttänyt sotilaallista voimaansa, osoittaa kuitenkin, että Yhdysvaltojen strategiaa kuvaa paremmin termi ennaltaehkäisevä sota. Yhdysvallat on käyttänyt aseellista voimaansa, vaikka vastustajalla ei vielä ole ollut kykyä tai aikomusta hyökätä sitä vastaan.²⁰²

Sotilaalliseen ylivoimaansa liittyen Yhdysvallat on pyrkinyt luomaan myös ydinaseylivoiman. Se on modernisoinut ydinaseitaan ja pyrkinyt kehittämään pienoisydinaseita. Yhdysvallat on myös halunnut estää joukkotuhoaseiden leviämisen, koska sen on vaikeampi käyttää tavanomaista sotilaallista voimaa ja sillä uhkaamista, jos sotilaallisesti heikommalla osapuolella on ydinaseita.²⁰³ Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä vallitsee kuitenkin yhä voimatasapaino ydinaseissa ja samalla uskottava keskinäinen ydinasepelote.²⁰⁴ Ne ovat rajoitta-

¹⁹⁸ B. Miller 2004, s. 248–261 ja Layne 2004, 106–109 ja 119–121. Yhdysvaltojen asevoimat poistuivat Irakista joulukuussa 2011.

¹⁹⁹ Mearsheimerin ja Waltin mukaan Yhdysvaltojen hyökkäys Irakiin oli tarpeeton, koska Irakin ulkopolitiikka oli ollut rationaalista eikä se pyrkinyt alueelliseen hegemoniaan. Yhdysvallat olisi kyennyt sotilaallisella ylivoimallaan ja liittolaistensa avulla patoamaan Irakin mahdollisia valtapyrkimyksiä. Ks. Mearsheimer & Walt 2003 ja Mearsheimer & Walt 2002. Ks. myös Gilpin 2005. Mearsheimer, Layne ja Pape suosittelevat Yhdysvalloille strategiaa, jossa se vetäytyy sotilaallisesti Lähi-idästä ja käyttää sotilaallista voimaansa vain, jos alueellinen voimatasapaino on uhattuna. Vain tämän strategian avulla Yhdysvallat voi turvata kansalliset intressinsä Persianlahdella niin, että sen valtapolitiikka ei edistä kansainvälistä terrorismia. Realistien mukaan Yhdysvaltojen kannattaa käyttää aseellista voimaa Persianlahdella ainoastaan turvatakseen öljyn saantinsa, kuten Persianlahden sodassa (1990–91). Ks. Mearsheimer 2002a, s. 13–16; Layne 2006b, s. 188–189 ja Pape 2005a, s. 4, 21, 27, 38, 40, 42–43, 51–58, 84, 102–125 ja 237–250. Richard Haassin mukaan Yhdysvaltojen ensimmäinen sota Irakia vastaan vuonna 1991 oli välttämätön, mutta toinen sota vuonna 2003 oli valinnanvarainen. Ks. Haass 2009. Brzezinskin mukaan Irakin sota oli geopolittinen katastrofi, joka lisäsi Yhdysvaltoihin kohdistuvaa terrorismin uhkaa. Brzezinski 2007, s. 148–149.

²⁰⁰ Walt 2006[2005], s. 84–88 ja Joffe 2007[2006], s. 43–44, 49, 161 ja 231.

²⁰¹ United States of America 2006b, s. 14–24; United States of America 2002, s. 6, 9–11 ja 13–16 ja United States of America 2005, s. 7–8.

²⁰² Pape 2005b, s. 25–30; Jervis 2005, s. 79–101; Jervis 2004 ja Gray 2007, s. 219–244 ja 273–275. Ks. Yhdysvaltojen ennaltaehkäisevästä strategiasta kylmän sodan aikana ja sen jälkeen Trachtenberg 2007. Ks. Yhdysvaltojen ennaltaehkäisevistä iskuista lisää esim. Litwak 2002/2003 ja Steiberg 2005/2006.

²⁰³ Walt 2006[2005], s. 43–45 ja M. Lind 2006, s. 129–130.

²⁰⁴ Rumer 2007, s. 69–71. Keir Lieber ja Daryl Press väittävät, että Yhdysvalloilla on jo kyky tuhoisaan ensi-iskuun ja se on saavuttanut ydinaseylivoiman. Ks. Lieber & Press 2006a ja Lieber & Press 2006b.

neet ydinaseidensa lukumäärää kahdenkeskisillä neuvotteluilla ja sopimuksilla, joita ovat START I heinäkuulta 1991, START II tammikuulta 1993, SORT toukokuulta 2002 ja START huhtikuulta 2010.²⁰⁵ Moskovassa kesäkuussa 2000 Yhdysvallat ja Venäjä antoivat julistuksen strategisesta tasapainosta. Siinä ne korostivat ydinasepelotteen ja strategisen ydinasetasapainon tärkeyttä. Niiden mukaan strategisen vakauden perusta on edelleen ohjuspuolustusta koskeva ABM-sopimus, jonka Yhdysvallat ja Neuvostoliitto solmivat Moskovassa toukokuussa 1972 molemminpuolisen taatun tuhon uhan eli kauhun tasapainon ylläpitämiseksi.²⁰⁶ Yhdysvallat oli kuitenkin jo huhtikuussa 1997 asettanut viralliseksi tavoitteekseen kansallisen ohjuspuolustusjärjestelmän kehittämisen. Tämän takia se irtisanoutui ABM-sopimuksesta kesäkuussa 2002. Tämä on lisännyt suurvaltojen välistä jännitettä, koska Venäjä kokee Yhdysvaltojen kansallisen ohjuspuolustusjärjestelmän uhkana sotilaalliselle turvallisuudelleen ja vastustaa sitä sen takia.²⁰⁷

²⁰⁵ Cimbala 2005 ja Donaldson & Noguee 2005, s. 232–234. Kylmän sodan jälkeen Moskovassa Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton solmima ensimmäinen strategisten aseiden supistamiseen liittyvä *START I (Strategic Arms Reduction Talks)* -sopimus astui voimaan joulukuussa 1994. Sopimuksen mukaan Yhdysvallat ja Venäjä vähentävät vuoteen 2001 mennessä ydinkärkien määrän 6 000 ja strategisten ydinaseiden kantolaitteiden määrän 1 600. Ks. United States of America & Union of Soviet Socialist Republics 1991. Moskovassa allekirjoitetun *START II* -sopimuksen mukaan kummallakin suurvallalla saa olla mannertenvälisiä strategisia ydinohjuksia enintään 3 500 vuoden 2003 jälkeen. Ks. United States of America & Russian Federation 1993. Moskovassa solmitussa *SORT (Strategic Offensive Reductions)* eli strategisten hyökkäyksellisten ydinaseiden vähentämissopimuksessa Yhdysvallat ja Venäjä sopivat vähentävänsä operatiivisten strategisten ydinkärkien lukumäärän 1 700 – 2 200 ydinkärkeen vuoteen 2012 mennessä. Ks. tarkemmin Russian Federation & United States of America 2002. Prahassa huhtikuussa 2010 solmittu *START* -sopimus korvaa *START I* -sopimuksen, joka umpeutui joulukuussa 2009. Sopimuksen mukaan Yhdysvallat ja Venäjä vähentävät strategisten ydinkärkiensä lukumäärän 1 550 ja ydinkärkien laukaisualustojen määrän 700. Ks. United States of America & Russian Federation 2010.

²⁰⁶ Russian Federation & United States of America 2002. *ABM (Anti-Ballistic Missile)* -sopimuksessa suurvallat pidättäytyivät kehittämästä ohjuspuolustusta ballistisia ydinohjuksia vastaan, sillä poikkeuksella, että ohjuspuolustus sallittiin kahden kohteen suojaamisessa. Käytännössä tämä tarkoitti pääkaupunkia ja yhtä ohjustukikohtaa. Sopimus perustui *molemminpuolisen taatun tuhon oppiin (MAD eli Mutual Assured Destruction)* ja olettamukseen, jonka mukaan tietoisuus toisen osapuolen kyvystä laukaista tuhoisa ydinasevastaisku oman ensi-iskun jälkeen toimisi pidäkkeenä ydinaseiden käytölle. Ks. United States of America & Union of Soviet Socialist Republics 1972. Ks. lisää esim. Jervis 1989.

²⁰⁷ Glaser & Fetter 2001, s. 40–49; Woolf 2002, s. 1–2 ja 4–12; Gordon 2001; Grand 2000; Wilkening 2000, s. 37–42 ja Cimbala 2007a, s. 449–453. Yhdysvallat on perustellut kansallisen ohjuspuolustusjärjestelmän rakentamista ns. roistovaltioiden eli Pohjois-Korean, Iranin ja Irakin aiheuttamalla turvallisuusuhalla, vaikka näillä valtioilla ei ole kykyä eikä niiden ole rationaalista uhata Yhdysvaltoja. Vuonna 2007 Yhdysvalloilla oli 24 maastalaukaistavaa ballistista torjuntaohjusta Alaskassa ja Kaliforniassa sijaitsevista ohjustukikohdissa. Yhdysvalloilla oli tarkoitus sijoittaa 10 pitkän kantaman torjuntaohjusta Puolaan vuosina 2011–13 sekä rakentaa varoitus- ja maalitukajärjestelmät Tšekkiin, Britanniaan ja Grönlantiin. Ks. United States of America 2007a, s. 1 ja 5–10 ja United States of America 2007b, s. 1–6. Ballististen torjuntaohjusten lisäksi Yhdysvalloilla on yli 500 torjuntaohjusta lyhyen ja keskipitkän kantaman ohjusten uhkaan. Syyskuussa 2009 Yhdysvallat kuitenkin luopui Eu-

Puolustuksellinen realisti Glaser katsoo, että Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä on käytännössä suunnattu Venäjän ja Kiinan uhkaa vastaan. Venäjälle ohjuspuolustushanke on osoitus Yhdysvaltojen aggressiivisesta hegemoniapolitiikasta. Koska Venäjä kokee Yhdysvaltojen ohjuspuolustushankeen turvallisuusuhkana, sen on uskottavan ydinasepelotteen vuoksi pakko lisätä omien ydinohjustensa lukumäärää, kehittää uusia hyökkäyksellisiä ohjuksia ja rakentaa oma ohjustentorjuntajärjestelmä. Toisaalta Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä ei kuitenkaan ainakaan ensivaiheessa uhkaa suurvaltojen strategista voimatasapainoa. Yhdysvalloilla on niin vähän torjuntaohjuksia, että Venäjällä säilyy kyky ydinasekostoiskun tekemiseen. Venäjällä on käytössä riittävästi maasta ja sukellusveneistä laukaistavia mannertenvälisiä ydinohjuksia sekä strategisista pommikoneista laukaistavia ydinohjuksia.²⁰⁸

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna ohjuspuolustusjärjestelmän kehittäminen on osoitus ylivoimasta, jonka turvin hegemoni voi toimia unilateraalisesti muista suurvalloista välittämättä. Kansallisen ohjustentorjuntajärjestelmän rakentamisen lopullinen päämäärä on muuttaa vallitseva ydinasetasapaino Yhdysvaltojen eduksi. Laajan ja toimivan ohjuspuolustusjärjestelmän toteutuminen tuo Yhdysvalloille ydinaseylivoiman, joka vahvistaa sen hegemoniaa entisestään. Sen avulla Yhdysvalloilla on mahdollisuus saavuttaa todellinen maailmanlaajuinen hegemonia. Ohjuspuolustusjärjestelmän toteutuminen tekee lopun molemminpuolisen taatun tuhon opista. Sen avulla Yhdysvallat kykenee käyttämään unilateraalisesti niin tavanomaista sotilaallista voimaa kuin ydinaseitakin, koska sen ei tarvitse pelätä toisten suurvaltojen ydinasekostoiskua. Näin ohjuspuolustusjärjestelmän toteutuminen saattaa madaltaa kynnystä turvautua ydinaseisiin, koska se perustuu ajatukseen, että ydinaseita voidaan käyttää voitollisesti.

Yhdysvaltojen unilateraalisesta ja aggressiivisesta hegemoniapolitiikasta voidaan mainita esimerkkeinä myös Yhdysvaltojen sotilastukikohtien perustaminen entisen Neuvostoliiton alueelle Kirgisiaan ja Uzbekistaniin terrorismivastaisen sodan nojalla joulukuussa 2001 ja sen marraskuussa 2002 tekemä päätös laajentaa NATO:a Baltiaan. Kylmän sodan jälkeinen kehitys osoittaa, että vasta 2000-luvulla Yhdysvallat on ryhtynyt käyttäytymään siten kuin hegemonit ja ylivoimaiset suurvallat ovat aina käyttäytyneet historian kuluessa²⁰⁹.

rooppaan sijoitettavista kiinteistä torjuntaohjuksista ja pyrkii nyt kehittämään joustavan, laivastoon sijoitettavan ohjuspuolustusjärjestelmän. Ks. Forss 2010, s. 14–15.

²⁰⁸ Glaser & Fetter 2001, s. 40–41, 43, 57–59, 61–68, 72–76, 81–84 ja 88–92. Ks. myös S. Miller 2001, s. 101–102; Rumer 2007, s. 26 ja 32–33 ja Cimbala 2007b.

²⁰⁹ Jo Thukydides toteaa Peloponnesolais sodan VI kirjan jakeessa 18 seuraavasti: “Emme siis voi arvioida kuinka laajalle valtamme tulee ulottua, vaan päästyämme näin pitkälle meidän on pakko hyökätä toisia vastaan ja pitää kurissa toisia, koska olemme vaarassa joutua vieraan vallan alaiseksi, jos emme itse vallitse toisia.”. Ks. Thukydides 1985, s. 397 ja Strassler 1996, s. 372. Hegemoniakaudellaan (1815–1914) Britannia kävi useita sotia, teki sotilaallisia interventioita, kukisti kapinoita ja miehitti alueita kansainvälisen järjestyksen ylläpitämisen nimissä oman hegemonia-asemansa säilyttämiseksi. Britannia käytti asevoimiaan kaikkialla maailmassa lähes vuosittain, mutta niin on tehnyt myös Yhdysvallat kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Yhdysvaltojen sotilaallisia interventioita voidaan pitää eräänlaisina hegemoniasotina. Vrt. Layne 2006b, s. 2.

Sotilaalliseen ylivoimaan perustuva toimintavapaus ja pelko hegemoniaseman menettämisestä ovat ohjanneet Yhdysvaltojen valtopolitiikkaa. Yhdysvaltojen intresseistä on tullut maailmanlaajuiset. Tyypillisen hegemonin tavoin Yhdysvallat on ollut valmis ryhtymään unilateraalisiin sotilaallisiin interventioihin ja ennaltaehkäisevään sotaan niin hegemoniansa uskottavuuden kuin valta-asemansa ylläpitämisenkin takia. Lisäksi sotilaallisesti ylivoimaisena suurvaltana Yhdysvallat on voinut käyttää aseellista voimaansa myös sellaisilla alueilla, missä sillä ei ole ollut kansallisia etuja puolustettavanaan.²¹⁰ Puolustuksellinen realisti Robert Jervis väittääkin, että Yhdysvalloista on tullut revisionistinen suurvalta, joka pyrkii sotilaallisella voimalla muuttamaan maailmaa mieleisekseen.²¹¹

Yhdysvaltojen kylmän sodan jälkeen harjoittamassa aggressiivisessa hegemoniastrategiassa ei ole mitään uutta historiallisessa perspektiivissä tarkasteltuna. John Lewis Gaddisin ja Melvyn Lefflerin mukaan Yhdysvaltojen suurstrategia on aina koostunut kolmesta elementistä. Yhdysvallat olettaa ensinnäkin, että vain sotilaallisen ylivoiman avulla se kykenee takaamaan turvallisuutensa. Toiseksi Yhdysvallat on kautta historian toiminut unilateraalisesti varmistukseksi oman turvallisuutensa ja muut kansalliset etunsa. Monroen doktriini 1800-luvulla ja isolationismi maailmansotien välisenä aikana kuvastavat parhaimmin Yhdysvaltojen aikaisempaa unilateraalista politiikkaa²¹². Kolmantena piirteenä Yhdysvaltojen suurstrategiaan ovat kuuluneet ennaltaehkäisevät sotilaalliset iskut jo 1800-luvun alkupuolelta lähtien²¹³. Esimerkiksi kylmän sodan aikaisessa suurstrategiassaan Yhdysvallat varautui Neuvostoliiton aiheuttaman turvallisuusuhan ennaltaehkäisyyn.²¹⁴

²¹⁰ Layne 2006c, s. 23–26; Hyde-Price 2007, s. 79–84; Joffe 2007[2006], s. 42–51 ja 161; Jervis 2005, s. 79–101; Walt 2006[2005], s. 25, 30–31, 57–77, 96–98, 110, 112–120 ja 223–227; Pape 2005b, s. 8–10 ja 25–35; Sestanovich 2005, s. 13–23; B. Miller 2003, s. 48–51; Kupchan 2002a, s. 11–17, 28–34, 63–68 ja 215–219; B. Miller 2001, s. 23–26; Mastanduno 1999, s. 33–34 ja B. Miller 1998. Yhdysvaltojen unilateraalista valtopolitiikasta lisää esim. Skidmore 2005 ja Malone & Khong 2003. Taloudellisten sanktioiden käyttö kuuluu myös Yhdysvaltojen valtopolitiikkaan. Ks. taloudellisista sanktioista ja niiden toimivuudesta esim. Drezner 1999; Haass 1998; Pape 1997 ja Pape 1998.

²¹¹ Jervis 2009, s. 198–200 ja 204–205. Vrt. myös Ikenberry et al. 2009, s. 10 ja 12–13.

²¹² Kylmän sodan aikana Yhdysvallat monesti toimi unilateraalisesti välittämättä liittolaisistaan. Layne mainitsee esimerkkeinä Suezin kriisin vuonna 1956, Berliinin kriisit vuosina 1948–49 ja 1958–61, Kuuban ohjuskiisin vuonna 1962, Vietnamin sodan vuosina 1955–75, euro-ohjuskiistan 1980-luvun alussa ja neuvottelut Saksan yhdistymisestä kylmän sodan lopussa. Ks. Layne 2006c, s. 23–26.

²¹³ Yhdysvaltojen ensimmäinen sotilaallinen ennaltaehkäisevä isku oli hyökkäys Espanjan Floridaan vuosina 1816–18 Seminole-intiaanien aiheuttaman uhan poistamiseksi. Ulkoministeri John Quincy Adamsin mukaan Yhdysvalloilla on oikeus tehdä sotilaallinen isku, jos Espanja ei kykene ylläpitämään järjestystä Floridassa.

²¹⁴ Gaddis 2004, erityisesti s. 13–30, 37–39, 48–49, 54, 58–59, 69, 83–88, 98 ja 107–110 ja Leffler 2004, s. 22–28. Vrt. Trachtenberg 2007. Suotuisasta maantieteellisestä asemastaan johtuen Yhdysvallat on joutunut vain kolmen yllätyshyökkäyksen kohteeksi: elokuussa 1814 Britannia miehitti Washingtonin sekä poltti Valkoisen talon ja Kongressitalon vuoden 1812 sodan aikana, joulukuussa 1941 Japani hyökkäsi Pearl Harboriin, Havaijille toisen maailmansodan aikana ja syyskuussa 2001 terroristit tekivät iskun New Yorkiin ja Washingtoniin.

Uusklassisen puolustuksellisen realistin Waltin mukaan Yhdysvaltojen unilateraalinen ja aggressiivinen hegemoniapoliittikka on muuttanut toisten suurvaltojen käsitystä Yhdysvalloista hyväntahtoisena hegemonina. Toiset suurvallat kokevat Yhdysvaltojen ylivoiman ja valtapoliittikan uhkana niiden omille intresseille ja ryhtyvät tämän johdosta tasapainottamaan Yhdysvaltoja. Tästä johtuen Yhdysvaltojen kansallisen edun mukaista olisikin hegemoniastategian sijasta harjoittaa alueen tasapainottamisstrategiaa, jolloin alueen suurvallat keskittyvät alueen voimakkaimman ja uhkaavimman suurvallan tasapainottamiseen.²¹⁵ Laynen ja Waltzin mukaan hyväntahtoisia hegemoneja²¹⁶ ei ole olemassa. Muut suurvallat pelkäävät Yhdysvaltojen vallan, siis sen kansallisten valtaresurssien, ja erityisesti sen sotilaallisen voiman suuruutta riippumatta siitä minkälaista valtapoliittikkaa se harjoittaa. Niiden pelkona on joutuminen Yhdysvaltojen hegemoniapoliittikan kohteeksi. Yhdysvaltojen maantieteellinen sijainti valtamerien takana ei myöskään poista muiden suurvaltojen pelkoa, koska Yhdysvalloilla on sotilaallista voimaa myös Euraasian mantereella. Vaikka uusi voimatasapaino tämän hetken näkökulmasta onkin muodostumassa hitaasti, se historiallisessa perspektiivissä tapahtuu silmänräpäyksessä. Yhdysvallat ei kykene estämään uuden voimatasapainon muodostumista, se voi ainoastaan omalla valtapoliittikallaan nopeuttaa voimatasapainon palautumista. Mitä aggressiivisemmin ja unilateraalisemmin Yhdysvallat toimii, sitä todennäköisemmin muut suurvallat lisäävät aseellista voimaansa ja sitä nopeammin tasapainottava liittokunta syntyy. Yhdysvaltojen valtapoliittikka kylmän sodan jälkeen osoittaa, että se ei ole status quo -suurvalta vaan aggressiivinen hegemoni, joka ei aio vapaaehtoisesti luopua hegemoniastaan.²¹⁷

Näiden kaikkien kolmen yllätyshyökkäyksen jälkeen Yhdysvallat omaksui hyökkäyksellisen suurstrategian pyrkien laajentamaan valtapoliittista asemaansa. Vuoden 1814 jälkeen Yhdysvallat laajentui ja saavutti alueellisen hegemonian läntisellä pallonpuoliskolla. Vuoden 1941 jälkeen Yhdysvallat laajensi hegemoniaansa Länsi-Eurooppaan ja Itä-Aasiaan. Vuoden 2001 jälkeen Yhdysvaltojen valtapoliittikan tavoitteeksi on entistä selvemmin tullut maailmanlaajuisen hegemonian saavuttaminen. Yhdysvaltojen nykyinen suurstrategia muistuttaa erityisesti vuoden 1814 yllätyshyökkäyksen jälkeistä *Adamsin strategiaa*, jonka loi John Quincy Adams, joka toimi Yhdysvaltojen ulkoministerinä vuosina 1817–25 ja presidenttinä vuosina 1825–29. Ks. Adamsin strategiasta lisää Behim 1949 ja Weeks 1992. Ks. ennaltaehkäisevästä sodasta Yhdysvaltojen strategisessa ajattelussa kylmän sodan aikana lisää esim. Trachtenberg 2007, s. 1–15 ja 29–31.

²¹⁵ Walt 2006[2005], s. 25, 30–31, 57–77, 96–98, 110, 112–126, 219–227 ja 240–243. Vrt. Pape 2005b, s. 8–10 ja 25–35; Paul 2005; Joffe 2007[2006], s. 130–147 ja 219–225 ja Joffe 2002. Waltin mukaan tässä suurstrategiassa ei kuitenkaan ole kysymys isolationismista, vaan Yhdysvallat säilyttää sitoutumisensa nykyisiin multilateraalsiin järjestöihin, kuten esimerkiksi NATO:on.

²¹⁶ Samuel Huntington myös toteaa, että Yhdysvallat kuvittelee olevansa hyväntahtoinen hegemoni. Muut suurvallat kuitenkin kokevat Yhdysvaltojen unilateraalisen hegemoniapoliittikan intressiensä vastaiseksi ja ryhtyvät tämän takia tasapainottamaan Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa. Ks. Huntington 1999, s. 37–46.

²¹⁷ Layne 2006b, s. 1–10, 140–142, 149 ja 198–205; Layne 2006c, s. 21–22; Layne 2004, s. 110–112 ja 115–119; Layne 2003, s. 26–28; Layne 1995[1993], s. 158, 170–172 ja 176; Waltz 2000b, s. 30 ja 36–38 ja Waltz 2001, s. 23–38. Laynen mukaan myöskään Yhdysvaltojen demokraattinen hallitusmuoto ei poista muiden suurvaltojen kokemaa turvallisuusuhkaa,

Hyökkäyksellinen rakenteellinen realisti Mearsheimer sen sijaan katsoo, että Yhdysvallat on alueellisena hegemonina status quo -suurvalta, joka toimii alueellisena tasapainottajana Euroopassa myös kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella.²¹⁸ Yhdysvallat ei pyri hegemoniaan Euroopassa, vaan ainoastaan estämään muita suurvaltoja saavuttamasta alueellista hegemoniaa. Tällaista suurstrategiaa harjoittavaa suurvaltaa vastaan ei solmita tasapainottavaa liittoa. Mearsheimer olettaa, että Yhdysvallat vetää asevoimansa pois Euroopasta, jos siellä vallitsee suurvaltojen välinen karkea voimatasapaino. Sen sijaan jos Euroopassa nousee sellainen potentiaalinen hegemoni, jota eurooppalaiset suurvallat eivät kykene yhdessä tasapainottamaan, Yhdysvallat ei voi siirtää asevoimiaan pois Euroopasta. Silloin Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa tarvitaan Euroopan voimatasapainon ylläpitämisessä. Mearsheimerin mukaan siitä, että Yhdysvallat on edelleen sotilaallisesti läsnä Euroopassa, ei voi vielä tehdä sellaista johtopäätöstä, että Yhdysvaltojen suurstrategiana ei enää ole alueellinen tasapainottaminen. Neuvostoliiton hajoamisesta on kulunut liian lyhyt aika. Venäjän asevoimat poistuivat entisestä Itä-Saksasta vasta vuonna 1994. Sen sijaan Yhdysvaltojen asevoimat ovat Saksassa vielä 18 vuotta myöhemmin, vuonna 2012. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Britannian asevoimat poistuivat Manner-Euroopasta vasta vuonna 1930 eli 12 vuotta sodan jälkeen²¹⁹. Tämä kuuden vuoden ero ei vielä todista, että nykyinen tilanne muodostaisi anomalian voimatasapainoteorian näkökulmasta. Mearsheimerin mukaan Yhdysvaltojen asevoimien pysyminen Euroopassa osoittaa, että suurvaltojen perinteinen valtopolitiikka jatkuu kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa. Jos Venäjä tai Saksa eivät nouse potentiaalisiksi alueellisiksi hegemonieiksi lähivuosina, Mearsheimer pitää todennäköisenä sitä, että Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Euroopasta. Sen seurauksena suurvaltojen välinen valtakamppailu voimistuu moninapaisessa Euroopassa ja alueellinen vakaus heikkenee.²²⁰

koska reaaliolitiikka määrittää valtopolitiikan sisällön silloin, kun suurvallan elintärkeät intressit ovat vaakalaudalla.

²¹⁸ Tämä oli Mearsheimerin keskeinen argumentti kaksi vuosikymmentä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Vuonna 2011 Mearsheimer kuitenkin myönsi, että Yhdysvallat on sitenkin harjoittanut maailmanlaajuisia hegemoniastrategiaa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Hänen mukaansa Yhdysvaltojen kansallisen edun mukaista olisi paluu perinteiseen alueen tasapainottamisstrategiaan. Ks. Mearsheimer 2011a.

²¹⁹ Yhdysvaltojen asevoimat poistuivat Saksasta tammikuussa 1923. Britannia ja Ranska miehittivät Reininmaan (*Rheinland*) vuosina 1919–30. Saarinen alue (*Saarland*) oli Kansainliiton valvonnassa vuodesta 1920 vuoteen 1935, jolloin se kansanäänestyksen jälkeen liitettiin Saksaan. Myös tämä alue oli käytännössä Ranskan ja Britannian miehittämä ja hallinnoima.

²²⁰ Mearsheimer 2001b, s. 40–42, 140–143, 168, 170, 234–238, 252–257, 263–266, 360–362, 377–384, 386–387 ja 390–396 ja Mearsheimer 2001a. Ks. myös Mearsheimer 1998. Mearsheimer arvioi vuonna 1990, että kylmän sodan aikaisen vakaan bipolaarisen järjestelmän päättymisen seurauksena Eurooppaan muodostuu epävakaa moninapainen järjestelmä. Ks. Mearsheimer 1995[1990], s. 78–80, 104–113 ja 125–129. Euroopan järjestelmä on kuitenkin ollut suhteellisen vakaa kylmän sodan jälkeen. Tämä ei vielä todista sitä, että Mearsheimerin perusväite olisi väärä. Hän nimittäin oletti, että epävakaus lisääntyy, kun sekä Neuvostoliitto että Yhdysvallat siirtävät asevoimansa pois Euroopasta. Mearsheimerin olettamusta ei ole voitu vielä testata, koska Yhdysvallat on edelleen sotilaallisesti läsnä Euroopassa. Vrt. Mearsheimer 2006b, s. 116.

Mearsheimerin näkemyksen mukaan suurvaltojen välinen rauha Euroopassa on nimenomaan seurausta Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta.²²¹ Tammi-kuussa 2012 Yhdysvallat ilmoitti, että se jatkaa pysyvien asevoimiensa määrän vähentämistä Euroopassa.²²²

Sen sijaan Laynen näkemyksen mukaan Yhdysvallat ei harjoita tasapainottamisstrategiaa Euroopassa. Jos Yhdysvallat olisi Euroopan ulkopuolinen tasapainottaja, se ensinnäkin olisi Laynen mukaan vetänyt sotilaallisen voimansa pois Euroopasta viimeistään Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, eikä NATO:a myöskään enää olisi. Toiseksi Yhdysvallat myös tukisi tällä hetkellä EU:n pyrkimystä rakentaa itsenäisen sotilaallisen kyvyn.²²³ Yhdysvallat harjoittaa hegemoniastrategiaa, joka tosin Laynen mukaan on väärä strategia, koska se perustuu virheellisiin oletuksiin ja vaarantaa Yhdysvaltojen turvallisuuden. Yhdysvaltojen sotilaallinen voima Euroopassa ja NATO eivät takaa pysyvää rauhaa alueella, koska pelotteen uskottavuus on kyseenalainen aina, kun kyseessä ei ole oman alueen puolustaminen²²⁴. Yhdysvaltojen nykyinen hegemoniastrategia johtaa siis tilanteeseen, jossa joko Yhdysvaltojen uskottavuus kärsii, koska se perääntyy liittovelvoitteistaan, tai se ajautuu automaattisesti mukaan jo sodan alkuvaiheessa, vaikka sen elintärkeät kansalliset edut eivät olisikaan vaakalaudalla. Laynen mukaan Yhdysvaltojen elintärkeisiin kansallisiin etuihin ei kuulu ”kuolla Gdanskin puolesta”²²⁵, vaan sen ainoa strateginen intressi Euroopassa on estää alueellisen hegemonin syntyminen. Yhdysvaltojen alueellinen hegemonia Amerikassa valtamerten takana tarjoaa sille mahdollisuuden toimia Euroopan tasapainottajana. Yhdysvallat voi vetää asevoimansa pois Euroopasta ja harjoittaa ensisijaisesti vastuun siirto -strategiaa, koska Yhdysvaltojen sotilaallinen vetäytyminen ei merkitse väistämättömästi suurvaltasodan syttymistä Euroopassa. Yhdysvallat voi luottaa siihen, että alueellinen voimatasapainomekanismi toimii. Vasta jos alueellinen voimatasapaino järkkyy ja yhdellä suurvallalla on mahdollisuus saavuttaa hegemonia, Yhdysvallat voi

²²¹ Mearsheimer 2009b ja Mearsheimer 2006b, s. 116–117 ja 121.

²²² United States of America 2012a ja Layne 2012a. Yhdysvalloilla oli Euroopassa vuoden 2012 alussa neljä prikaatia, joista kolme oli Saksassa ja yksi Italiassa. Yhdysvallat korvaa näistä kaksi prikaatia rotaatiojoukoilla.

²²³ Laynen mukaan NATO:n tärkein tehtävä kylmän sodan aikana ei edes ollut Neuvostoliiton tasapainottaminen, vaan Saksan sitominen ja Yhdysvaltojen sotilaallisen hegemonian varmistaminen. Jos Yhdysvaltojen strategiana olisi ollut toimia alueellisena tasapainottajana ja päämääränä estää Neuvostoliiton hegemoniapyrkimykset, Yhdysvallat olisi pyrkinyt tekemään Saksasta tai yhdistyneestä Länsi-Euroopasta suurvaltoja, jotka olisivat itsenäisesti kyenneet vastustamaan Neuvostoliittoa. Ks. Layne 2002/2003, s. 146–164.

²²⁴ Pelote koostuu sotilaallisesta voimasuhteesta ja suurvaltojen arvioiduista intresseistä. Pelote voi olla uskottava vain silloin, kun suurvalta on sijoittanut asevoimansa toisen valtion alueelle. Vasta silloin se ilmaisee, että se aikoo tosissaan puolustaa liittolaistaan. Ks. Carpenter 1998, s. 26–28 ja G. Snyder 1961, s. 254. Presidentti John *Kennedyn* (1961–63) ja Lyndon *Johnsonin* (1963–69) turvallisuuspoliittisena neuvonantajana toimineen McGeorge *Bundyn* mukaan Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa, ei siis varsinaisesti NATO eikä edes Yhdysvaltojen ydinaseet, muodosti uskovan pelotteen Neuvostoliitolle. Ks. Bundy 1988, s. 599. Ks. uskottavuuden problematiikasta lisää esim. Press 2007[2005].

²²⁵ Ks. Laynen kritiikistä NATO:n laajentumista kohtaan Layne 1998b. Vrt. Carpenter 1998, s. 20–22.

tarvittaessa liittyä sotaan. Laynen mukaan Yhdysvaltojen ei kuitenkaan välttämättä edes tarvitse osallistua seuraavaan suursotaan, koska Euroopan hegemoni ei väistämättömästi eikä kaikissa tilanteissa aiheuta turvallisuusuhkaa Yhdysvalloille. Euroopan tasapainottamisstrategia jättää Yhdysvalloille strategisen toimintavapauden kysymyksessä osallistumisesta seuraavaan suursotaan.²²⁶

Tämän tutkimuksen voimasuhdeanalyysissä on osoitettu, että Eurooppaan ei ole muodostunut voimatasapainoa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, vaan Venäjän sotilaallinen voima on edelleen suurempi kuin yhdenkään muun eurooppalaisen yksittäisen suurvallan. Saksa, Ranska ja Britannia eivät kykene yksinään eivätkä edes yhdessä muodostamaan voimatasapainoa Venäjälle. NATO:n säilyminen kylmän sodan jälkeen selittyy siis sillä, että Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat edelleen Yhdysvaltojen sotilaallista apua Venäjän tasapainottamisessa. Vain liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa antaa niille tarvittavan sotilaallisen kyvyn estää Venäjän mahdolliset laajentumis- ja hegemoniapyrkimykset. Kun huomioidaan suurvaltojen välinen voimasuhde Euroopassa, myös Waltzin voimatasapainoteorian ja Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teorian näkökulmasta voidaan selittää sitä, miksi Yhdysvallat on edelleen liitossa Britannian, Ranskan ja Saksan kanssa ja miksi Yhdysvaltojen asevoimat ovat edelleen läsnä Euroopassa. Nämä seikat viittaavat siihen, että Yhdysvallat toimii edelleen Euroopan tasapainottajana ja harjoittaa siis alueen tasapainottamisstrategiaa. Toisaalta voimatasapainoteorian näkökulmasta on vaikea selittää sitä, miksi Yhdysvallat on halunnut laajentaa NATO:a. Yhdysvaltojen strateginen intressi Euroopassa on säilyttää suurvaltojen välinen voimatasapaino ja turvata ensisijaisesti Saksan ja Ranskan suvereenisuus Manner-Euroopassa. NATO:n laajentaminen johtaa Yhdysvaltojen ja Venäjän väliseen tarpeettomaan valtakamppailuun Itä-Euroopassa. Voimatasapainoteorian näkökulmasta tarkasteltuna Itä-Euroopan valtioiden itsenäisyys ei kuulu Yhdysvaltojen elintärkeisiin kansallisiin etuihin. Näin ollen NATO:n laajentaminen viittaa siihen, että Yhdysvaltojen suurstrategina Euroopassa onkin hegemoniastrategia, ei alueen tasapainottaminen.

Yhdysvaltojen kylmän sodan jälkeisten turvallisuuspoliittisten dokumenttien, ulkopoliittisen johdon lausuntojen ja käytännön valtopoliittikan analysoinnin perusteella voidaan väittää, että Yhdysvallat on harjoittanut hegemoniastrategiaa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Maailmanlaajuisesti Yhdysvallat

²²⁶ Layne 2006b, s. 7, 15–16, 19–23, 26–28, 71–117, 160–170, 172–187, 190–192 ja 194–205; Layne 2006a; Layne 2003; Layne 2002/2003, s. 134–140 ja 159–164; Layne 1998a ja Layne 1997a, s. 112–124. Ks. myös Layne & Schwarz 1993 ja Layne 1995[1993]. Hegemoniastrategia perustuu Laynen mukaan myös toiseen väärään olettamukseen, jonka mukaan Euroopan epävakaus ja sodat vahingoittavat Yhdysvaltojen taloutta. Laynen mukaan taloudelliset syyt eivät ole riittävä peruste sille, että Yhdysvaltojen pitää osallistua suursotaan. Monesti suurvaltatasoilla ulkopuolella pysyttäytyneet suurvallat ovat itse asiassa olleet sodan jälkeen taloudellisesti vauraampia kuin sotaan osallistuneet. Sen sijaan esimerkiksi Art väittää, että Yhdysvalloilla on taloudelliset syyt osallistua suursotaan Euroopassa. Ks. Art 2003, s. 208–209. Laynen mukaan Yhdysvallat harjoittaa vastaavanlaista hegemoniastrategiaa myös Aasiassa. Ks. Layne 2009a, s. 103, 112–113, 119–122 ja 125–133.

on pyrkinyt säilyttämään sotilaallisen ylivoimansa muihin suurvaltoihin verrattuna ja estämään vertaistensa suurvaltojen nousun. Se on myös pyrkinyt johtamaan kansainvälistä järjestelmää tarvittaessa unilateraalisella sotilaallisen voiman käytöllä. Yhdysvallat on tietoisella valtapoliittikalla säilyttänyt sotilaallisen hegemoniansa Euroopassa ja vaikutusvaltansa alueen turvallisuuskysymyksissä. Päätös laajentaa NATO:a Venäjän vastustuksesta huolimatta sekä pyrkimys kehittää kansallinen ohjuspuolustusjärjestelmä ovat selkeimmät viitteet Yhdysvaltojen hegemoniastrategiasta. Lisäksi Yhdysvalloilla on ollut selkeä johtoasema alueellisen turvallisuuden ylläpitämisessä Euroopassa. Se on sotilaallisen voiman käytöllä osoittanut johtoasemansa tarpeellisuuden Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Toisaalta Yhdysvallat on myös pyrkinyt estämään Britanniaa, Saksaa ja Ranskaa harjoittamasta itsenäistä turvallisuuspolitiikkaa ja kehittämästä itsenäistä sotilaallista kykyä, jotta sen oma hegemoniasema ei vaarantuisi. Yhdysvaltojen hegemoniastrategia ei kuitenkaan ole perustunut pakkovaltaan. Britannia, Ranska ja Saksa ovat halunneet Yhdysvaltojen säilyvän keskeisenä toimijana Euroopan voimatasapainojärjestelmässä, koska Yhdysvallat tasapainottaa Venäjän sotilaallista voimaa ja rajoittaa sen valtapoliittikkaa.

5.2.2 Venäjän puolustuksellinen voimatasapainostrategia suhteessa Yhdysvaltoihin

Venäjän presidentti Vladimir Putin esitti huhtikuussa 2005 näkemyksen, jonka mukaan Neuvostoliiton romahtaminen oli vuosisadan suurin geopoliittinen katastrofi.²²⁷ Sitä se olikin Venäjän näkökulmasta tarkasteltuna. Kun Neuvostoliitto hajosi, Venäjä menetti noin neljäsosan pinta-alastaan ja lähes puolet väestöstään.²²⁸ Venäjä oli näin ollen kylmän sodan suurin häviöjä, kun Saksa oli sen suurin voittaja.²²⁹ Vaikka Venäjän nykyinen sotilaallinen voima on pienempi ja suhteellinen valta-asema heikompi kuin Neuvostoliiton aikana, se on kuitenkin, kuten tämän tutkimuksen voimasuhdeanalyysi osoittaa, ainoa ensimmäisen tason suurvalta Euroopassa. Sen valtapoliittiset toimintamahdollisuudet olisivat edelleen siis hyvät, jos Saksa, Ranska ja Britannia eivät olisi jatkaneet liittoaan Yhdysvaltojen kanssa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. NATO:n kautta neljällä suurvallalla on selkeä sotilaallinen ylivoima suhteessa Venäjään, mistä johtuen Venäjän valtapoliittinen toimintavapaus onkin ollut rajoitettua Itä-Euroopassa.

Venäjän kylmän sodan jälkeiset turvallisuuspoliittiset dokumentit ja ulkopoliittisen johdon lausunnot osoittavat, että Venäjän valtapoliittikka perus-

²²⁷ Putin 2005. Vrt. esim. Aron 2008, s. 3. Vladimir *Putin* toimi Venäjän pääministerinä vuosina 1999–2000 ja 2008–2012 ja presidenttinä vuosina 1999–2008. Putin on toiminut taas Venäjän presidenttinä vuodesta 2012.

²²⁸ Tässä tutkimuksessa katsotaan, että nimestä riippumatta Venäjän keisarikunnassa, Neuvostoliitossa ja Venäjän federaatiossa on kyse yhdestä ja samasta suurvalta Venäjältä.

²²⁹ Vrt. Hyde-Price 2007, s. 138. Yhdistymisen takia Saksaa voidaan pitää jopa Yhdysvaltoja suurempana voittajana.

tuu Yhdysvaltoja puhtaammin realismin maailmankuvaan. Tyypillinen esimerkki on se, kuinka Venäjä määrittelee sotilaallisen uhkakuvansa. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen huhtikuussa 1993 julkaistussa ulkopoliittisessa konseptissaan Venäjä ilmoitti, että se ei pidä mitään valtiota *a priori* vihollisenaan, vaan pyrkii rakentamaan ystävälliset suhteet kaikkien valtioiden kanssa.²³⁰ Ulkoministeri Jevgeni Primakov totesi vuonna 1996, että ”Venäjällä ei ole pysyviä vihollisia, mutta sillä on pysyvät intressit”.²³¹ Kääntäen tämän saman realismin ajatteluun perustuvan näkemyksen puolestaan esitti ulkoministeri Igor Ivanov vuonna 2000. Ivanovin mukaan Venäjällä ei ole pysyviä ystäviä tai liittolaisia, vaan ainoastaan pysyvät intressit. Venäjän ulkopoliittikan päämäärä on sen kansallisten etujen turvaaminen.²³² Presidentti Putin painotti Venäjä–NATO -neuvoston kokouksen jälkeen pidetyssä lehdistötilaisuudessa Bukarestissa huhtikuussa 2008, että sotilaallista uhkaa arvioitaessa tärkeintä eivät ole toisen valtion tai sotilasliiton aiomukset vaan sotilaallinen kyky.²³³

Nämä Venäjän ulkopoliittisen johdon lausunnot viittaavat realismin näkökulmasta siihen, että Venäjä näkee liittosuhteet vaihtuvina suurvaltojen välisen voimasuhteen ja kansainvälispoliittisen tilanteen mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että Yhdysvallat, Saksa, Ranska ja Britannia eivät välttämättä ole Venäjän suurvaltavihollisia Euroopassa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella, vaikka ne olivatkin Neuvostoliiton vihollisia kylmän sodan aikana. Historia kuitenkin osoittaa, että Venäjän pysyvät intressit Euroopassa liittyvät Itä-Euroopan hallintaan. Tämä tekee Saksasta Venäjän potentiaalisimman suurvaltavihollisen Euroopassa, koska kummallakin suurvallalla on sotilaalliseen turvallisuuteen ja talouteen liittyviä valtopoliittisia intressejä niiden välissä sijaitsevalla puskurivaltiovyöhykkeellä Itä-Euroopassa. Tämä asetelma puolestaan tekee Ranskasta Venäjän potentiaalisen liittolaisen, koska niillä on yhteinen turvallisuusuhka, Saksa.²³⁴ Suurvallat eivät koe yhtä suurena turvallisuusuhkana merten, erityisesti valtamerten takana, sijaitsevia suurvaltoja. Tästä huolimatta mannervalta ja merivalta saattavat ajautua keskinäiseen aseelliseen konfliktiin etenkin, jos niillä on valtopoliittisia intressejä samalla alueella²³⁵. Realismin näkökulmasta

²³⁰ Russian Federation 1993a, s. 32.

²³¹ Donaldson & Noguee 2005, s. 131. Jevgeni *Primakov* toimi Venäjän ulkoministerinä vuosina 1996–98 ja pääministerinä vuosina 1998–99.

²³² I. Ivanov 2005[2000], s. 236–237. Igor *Ivanov* toimi Venäjän ulkoministerinä vuosina 1998–2004 ja Venäjän turvallisuusneuvoston sihteerinä vuosina 2004–07.

²³³ Putin 2008. Putinin lausunto viittaa selkeästi reaali politiikkaan perustuvaan ajattelumalliin, jossa suurvallan sotilaallisen voiman suuruus ratkaisee sen, kokevatko muut suurvallat sen uhkana vai eivät. Vrt. Blank 2008a, s. 491–499 ja Trenin 2007d, s. 35 ja 38–40.

²³⁴ Aasiassa *Kiina* muodostaa Venäjälle potentiaalisimman turvallisuusuhan. Näillä suurvalloilla on yhteistä maarajaa yli 3 600 km. Lisäksi kummallakin on taloudellisia ja sotilaallisia intressejä Keski-Aasian alueella. Venäjän potentiaalinen liittolainen Aasiassa on puolestaan *Intia*, jolla on yhteistä rajaa Kiinan kanssa lähes 3 400 km. Yhteinen potentiaalinen vihollinen tekee Venäjästä ja Intiasta mahdollisia liittolaisia. Vastaavasti myös *Japani* ja Yhdysvallat ovat Venäjän potentiaalisia liittolaisia tasapainotettaessa Kiinaa.

²³⁵ Esimerkkeinä voidaan mainita Britannian pyrkimys estää Venäjää saamasta haltuunsa Turkin salmia ja Venäjän ja Britannian välinen valtakamppailu Keski-Aasiassa 1800-luvulla

tarkasteltuna Yhdysvaltojen sotilaallinen ylivoima ja sen harjoittama hege-
moniastrategia ovat tehneet siitä Venäjän potentiaalisen vihollisen. NATO:n
laajentuminen itään on tuonut Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman yhä lähem-
mäs Venäjän rajoja. Lisäksi Yhdysvallat on 2000-luvulla tunkeutunut Venäjän
etupiirinään pitämälle alueelle Keski-Aasiassa.

Suurstrategia on ensisijaisesti vastaus suurvaltaan kohdistuvaan turvalli-
suusuhkaan. Venäjällä on käytännössä vain kolme suurstrategiavaihtoehtoa.²³⁶
Ensinnäkin Venäjän suurstrategiana voi olla strateginen itsenäisyys, jolloin
kaikki muut suurvallat säilyvät sille potentiaalisina liittolaisina. Tässä strategias-
sa Venäjä pyrkii sisäisen tasapainottamisen ja vastuun siirron avulla tasapainot-
tamaan muita suurvaltoja. Maantieteellinen sijainti Euraasian sydämessä antaa
Venäjälle mahdollisuuden toimia alueellisena tasapainottajana sekä Euroopan
että Aasian voimatasapainojärjestelmässä²³⁷. Venäjän valta-aseman kehityksellä
ja sen valtapolitiikalla onkin suora vaikutus näiden alueiden voimatasapainoon
ja turvallisuustilanteeseen. Vahvalla Venäjällä on todennäköisesti hege-
moniapyrkimyksiä entisen Neuvostoliiton alueella ja jopa laajemminkin Itä-
Euroopassa. Jos Venäjä sen sijaan on heikko, se ei pysty vastustamaan Saksan
kasvavaa vaikutusvaltaa ja samalla valtapoliittista asemaa Itä-Euroopassa. Ve-
näjän kaksi muuta suurstrategiavaihtoehtoa rakentuvat sen näkemyksen va-
raan, että sillä ei ole riittäviä kansallisia valtaresursseja itsenäisen valtapolitiikan
harjoittamiseen eikä siihen kohdistuvan turvallisuusuhan tasapainottamiseen.
Toisessa suurstrategiavaihtoehdossa Venäjä pyrkii liittoutumaan Kiinan ja eh-
kä myös Intian kanssa tasapainottaakseen Yhdysvaltoja ja sen suurvaltaliittolai-
sia Saksaa, Ranskaa, Britanniaa ja Japania. Venäjän kolmas vaihtoehto on
bandwagoning-strategia eli liittoutuminen voimakkaamman suurvallan, Yh-
dysvaltojen kanssa. Tämän strategian taustalla saattaa olla Venäjän pyrkimys
vahvistaa vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa, saavuttaa taloudellista
etua tai tasapainottaa voimistuvan Kiinan sotilaallista uhkaa. Riippumatta siitä,
mitä suurstrategiaa Venäjä harjoittaa ja mitkä ovat sen valtapolitiittiset päämää-
rät kylmän sodan jälkeisessä maailmassa, Venäjän täytyy realismin näkökul-
masta pyrkiä lisäämään sotilaallista voimaansa ja vahvistamaan Neuvostoliiton
hajoamisen seurauksena heikentyntä valta-asemaansa. Tämä tarkoittaa sitä,
että minimissään Venäjä pyrkii siis ylläpitämään voimatasapainoa suhteessa
Saksaan, Kiinaan ja Yhdysvaltoihin.

Suurvaltojen voimasuhteessa tapahtuneet muutokset ja Yhdysvaltojen
hegemoniapoliittikka heijastuvat selkeästi Venäjän turvallisuuspoliittisista do-
kumenteista. Dokumenteista nähdään myös, että Venäjään kohdistuvat suu-
rimmat turvallisuusuhat ovat pysyneet samoina koko kylmän sodan jälkeisen
ajan. Boris Jeltsinin presidenttikaudella (1991–99) 1990-luvun puolivälissä jul-
kaistuissa dokumenteissa Venäjä ilmaisee pelkonsa siitä, että muut suurvallat,
erityisesti Yhdysvallat, saattavat pyrkiä käyttämään hyväkseen sen Neuvostolii-

sekä Venäjän ja Japanin välinen valtakamppailu Venäjän Kaukoidässä ja Korean niemimaal-
la 1900-luvun vaihteessa.

²³⁶ Vrt. Walt 2009, s. 90–91 ja 93–94.

²³⁷ Vrt. Lo 2008, s. 33–34, 157, 159–160 ja 163–165 ja Hyde-Price 2007, s. 161–162.

ton hajoamisen seurauksena heikentyneitä valta-asemia.²³⁸ Venäjän epäonnistunut valtapolitiikka 1990-luvulla, taloudellisen aseman heikentyminen vuoden 1998 talouskriisin seurauksena ja erityisesti Yhdysvaltojen unilateraalinen hegemoniapolitiikka NATO:n laajentumiseen liittyen ja entisen Jugoslavian alueella näkyvät selkeästi Putinin presidenttikauden (1999–2008) alussa julkaistuissa turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissa.²³⁹ Yhdysvaltojen aikaisempaa aggressiivisempi hegemoniapolitiikka, jota osoittavat Yhdysvaltojen valtapolitiikka Keski-Aasiassa, irtautuminen ABM-sopimuksesta, Irakin sota ja NATO:n laajentaminen entisen Neuvostoliiton alueelle, sekä toisaalta myös Venäjän vahvistunut valta-asema näkyvät puolestaan Dmitri Medvedevin presidenttikauden (2008–12) aikana julkaistuissa turvallisuuspoliittisissa dokumenteissa.²⁴⁰

Nämä turvallisuuspoliittiset dokumentit osoittavat, että Venäjän valtpoliittisessa ajattelussa sotilaallisen voiman merkitys kansallisen edun ajamisessa on korostunut 2000-luvulla samalla kun Venäjän näkemys kansainvälisestä turvallisuustilanteesta on muuttunut pessimistisemmäksi.²⁴¹ Venäjä varautuu ensisijaisesti toisten valtioiden aiheuttamaan sotilaalliseen turvallisuusuhkaan.²⁴² Esimerkiksi vuoden 2010 sotilasdoktriinin mukaan Venäjän asevoimien tehtävänä on Venäjän suvereenisuuden ja alueellisen koskemattomuuden puolustaminen. Päämääränä on luoda pelote, joka estää sotilaalliset hyökkäykset Venäjää ja sen liittolaisia vastaan. Jos pelote epäonnistuu, asevoimien teh-

²³⁸ Jeltsinin aikana Venäjä julkisti ulkopoliittisen konseptin huhtikuussa 1993, ks. Russian Federation 1993a; sotilasdoktriinin marraskuussa 1993, ks. Russian Federation 1993b ja kansallisen turvallisuuden konseptin joulukuussa 1997, ks. Russian Federation 1997. Virallisesti Jeltsin toimi Venäjän presidenttinä toukokuuhun 2000, mutta joulukuussa 1999 hän nimitti pääministeri Putinin virkaatekeväksi presidentiksi kevään 2000 presidenttivaaleihin saakka.

²³⁹ Putinin aikana Venäjä julkisti kansallisen turvallisuuden konseptin tammikuussa 2000, ks. Russian Federation 2000c; sotilasdoktriinin huhtikuussa 2000, ks. Russian Federation 2000b ja ulkopoliittisen konseptin kesäkuussa 2000, ks. Russian Federation 2000a sekä asevoimien kehittämiseen liittyvän ns. Ivanonin doktriinin lokakuussa 2003; ks. Russian Federation 2003a.

²⁴⁰ Medvedevin aikana Venäjä julkisti ulkopoliittisen konseptin heinäkuussa 2008, ks. Russian Federation 2008; kansallisen turvallisuuden strategian toukokuussa 2009, ks. Russian Federation 2009 ja sotilasdoktriinin helmikuussa 2010, ks. Russian Federation 2010.

²⁴¹ Russian Federation 2000c, s. 130 ja 134; Russian Federation 2000b, s. 106–107; S. Ivanov 2005[2000], s. 276 ja Russian Federation 1993a, s. 30–31. Vrt. Godzimirski 2000, s. 73–76 ja 79–85 ja Forsström 2005, s. 130–138.

²⁴² Venäläisessä turvallisuusajattelussa on *kolmentasoisia sotilaallisia uhkia*. Alin uhkataso on sotilaallinen riski, jolla tarkoitetaan potentiaalista uhkaa. Sotilaallisessa vaarassa sotilaalliset riskit ovat saaneet konkretisoituneen ilmentymän. Osapuolten välillä on sovittamattomia ristiriitoja, jotka saattavat johtaa sotilaalliseen uhkaan. Varsinainen sotilaallinen uhka on kansainvälispoliittinen tilanne, joka voi kehittyä sotilaalliseksi konfliktiksi. Ks. Russian Federation 2010, I.6. Tässä tutkimuksessa Venäjään kohdistuvia sotilaallisia riskejä, vaaroja ja uhkia ei eroteta toisistaan vaan näistä kolmentasoisista uhista käytetään yhteistä termiä sotilaallinen uhka. Ks. Venäjään kohdistuvista turvallisuusuhista lisää esim. Russian Federation 2003b, s. 29–30 ja 35–49, erityisesti s. 45–46; Russian Federation 2000b, s. 106–108; Russian Federation 1993a, s. 36–38; Russian Federation 1993b, s. 10–11 ja Primakov 2005[1996], s. 214–215.

tävänä on torjua sotilaallinen hyökkäys, lyödä vihollinen ja pakottaa se rauhaan Venäjän ehdoilla.²⁴³ Venäjän uhkakuvana ovat valtioiden väliset sodat etenkin Itä-Euroopassa ja Itä-Aasiassa, kun taas Kaukasiassa Venäjä varautuu aseellisiin konflikteihin. Venäjä painottaa myös sitä, että aseellisilla konflikteilla ja paikallisilla sodilla on taipumus laajentua alueellisiksi sodiksi, jotka puolestaan saattavat eskaloitua laajamittaisiksi sodiksi.²⁴⁴ Turvallisuuspoliittisten dokumenttien lisäksi Venäjän pyrkimys ylläpitää strategisia ydinasevoimia, sen laajaan asevelvollisuuteen ja liikekannallepanossa perustettaviin reserveihin perustuvat asevoimat sekä sotaharjoitukset viittaavat siihen, että Venäjä varautuu suurvaltojen väliseen sotaan niin Euroopassa kuin Aasiassakin.²⁴⁵

Vaikka Venäjä ei ole turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissaan nimennyt mitään suurvaltaa suoranaiseksi turvallisuusuhakseen, näiden asiakirjojen analysointi kuitenkin osoittaa, että monet Venäjän sotilaallisista uhkakuvista voidaan yhdistää Yhdysvaltojen aiheuttamaan turvallisuusuhkaan.²⁴⁶ Ensinnäkin Venäjä ilmoittaa niin vuoden 1993 kuin 2000 ulkopoliittisessa konseptissaan, että Yhdysvaltojen pyrkimys unipolaariseen maailmaan ja sen harjoittama unilateraalinen hegemoniapoliittikka ovat uhka Venäjän kansalliselle edulle. Vastaavasti vuoden 2000 kansallisen turvallisuuden konseptissa ja sotilasdoktriinissa Venäjä näkee uhkana pyrkimykset heikentää Venäjän vaikutusvaltaa Euroopassa ja Aasiassa sekä estää Venäjää vahvistumasta yhdeksi moninapaisen järjestelmän navoista.²⁴⁷

Yhdysvaltojen, Britannian, Ranskan ja Saksan sotilaallinen interventio Jugoslaviaan maaliskuussa 1999 muodosti vedenjakajan Venäjän turvallisuusnäkemyksessä. Kun NATO hyökkäsi suvereenia valtiota vastaan ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia, Venäjä teki johtopäätöksen, että myös se on läntisten suurvaltojen tavoin oikeutettu käyttämään sotilaallista voimaa silloin, kun sen kansalliset edut sitä edellyttävät.²⁴⁸ Tämä ajattelutapa näkyy Venäjän vuoden 2000 ja sen jälkeisissä turvallisuuspoliittisissa dokumenteissa. Venäjä ilmoittaa, että unilateraalinen sotilaallisen voiman käyttö, käytännössä siis Yhdysvaltojen harjoittama hegemoniapoliittikka, heikentää vallitsevaa sotilaspoliittista tilannetta, kansainvälistä vakautta ja Venäjän kansallista turvallisuutta.²⁴⁹

²⁴³ Russian Federation 2010, III.17–III.29. Vrt. Russian Federation 2003b, s. 63–67 ja Russian Federation 2000b, s. 116–124.

²⁴⁴ Russian Federation 2003b, s. 45–46, 51–61, 65–67 ja 75–76 ja Russian Federation 2000b, s. 106–107 ja 116–119. Ks. myös Russian Federation 2010, I.6, II.7 ja III.17–III.29; Russian Federation 1993a, s. 36–38 ja Primakov 2005[1996], s. 214–215. Vrt. Mankoff 2009, s. 56–57.

²⁴⁵ Vrt. Lo 2003, s. 83–84 ja Rumer & Wallander 2003/2004, s. 61–63.

²⁴⁶ Vrt. Godzimirski 2000, s. 76–85.

²⁴⁷ Russian Federation 2000a, s. 89–94; Russian Federation 1993a, s. 29 ja 41–43; Russian Federation 2000c, s. 129–130 ja 134 ja Russian Federation 2000b, s. 106–107. Ks. myös Russian Federation 2000d, s. 167; Russian Federation 2008; Russian Federation 2009 ja Russian Federation 2010, II.7–II.10. Vrt. esim. Mankoff 2007, s. 128 ja Monaghan 2006, s. 988.

²⁴⁸ Monaghan 2006, s. 996–997 ja 1008–1009. Ks. lisää esim. Arbatov 2000.

²⁴⁹ Russian Federation 2000c, s. 129–130 ja 134; Russian Federation 2000a, s. 90–91 ja 93–95 ja Russian Federation 2000b, s. 106–107.

Yhdysvaltojen hyökkäys Irakiin heijastui Venäjän puolustusministeriön loka-kuussa 2003 julkaisemassa asiakirjassa asevoimien kehittämisestä ja tehtävistä, joka tunnetaan nimellä *Ivanovin doktriini*. Puolustusministeri Sergei Ivanovin mukaan Venäjä ei sulje pois mahdollisuutta käyttää sotilaallista voimaansa unilateraalisesti intressiensä ja liittovelvoitteensa turvaamiseksi.²⁵⁰ Käytännössä Venäjän asevoimat omaksuivat siis Yhdysvaltojen opin ennaltaehkäisevistä iskuista. Sekä vuoden 2008 ulkopoliittisessa konseptissa että vuoden 2009 kansallisessa turvallisuusstrategiassa Venäjä edelleen korostaa sitä, että Yhdysvaltojen unilateraalinen politiikka heikentää kansainvälistä vakautta ja vaikuttaa negatiivisesti sen kansalliseen etuun. Venäjä valmistautuu myös itse toimimaan unilateraalisesti kansallisen edun nimissä.²⁵¹

Kolmas Yhdysvaltoihin viittaava turvallisuusuhka on NATO:n laajentuminen. Venäjä koki NATO:n laajentumisen Puolaan, Tšekkiin ja Unkariin keväällä 1999 valtopoliittisena tappiona. Laajentuminen ei ainoastaan lisännyt sotilasliiton sotilaallista voimaa suhteessa Venäjään, vaan toi Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman lähemmäs Venäjän rajoja. Lisäksi Venäjä menetti perinteisen vaikutuspiirinsä Keski-Euroopassa. NATO:n laajentuminen merkitsi Venäjälle myös poliittista tappiota, koska se oli pyrkinyt estämään laajentumisen.²⁵² Venäjä on turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan ja virallisissa kannanotoissaan ilmoittanut, että NATO:n laajentuminen on sille turvallisuusuhka, koska NATO on yhä yhteiseen puolustukseen perustuva sotilasliitto. Esimerkiksi ensimmäisessä kansallisen turvallisuuden konseptissaan, joka julkaistiin joulukuussa 1997 eli sen jälkeen, kun NATO:ssa oli tehty päätös kutsua Puola, Tšekki ja Unkari sotilasliiton jäseniksi, Venäjä toteaa, että NATO:n laajentuminen merkitsee negatiivista kansainvälispoliittista kehitystä Euroopassa ja uhkaa Venäjän kansallista turvallisuutta. NATO:n ensimmäisen laajentumisen jälkeen julkaistuissa vuoden 2000 kansallisen turvallisuuden konseptissa ja sotilasdoktriinissa Venäjä nimeää edelleen NATO:n laajentumisen sekä sen sotilastukikohtien mahdollisen perustamisen ja asevoimien sijoittamisen Venäjän rajojen läheisyyteen suoraksi turvallisuusuhakseen. Ivanovin doktriinissa, joka julkaistiin sen jälkeen kun NATO:n jäsenvaltiot olivat Prahan huippukokouksessa marraskuussa 2002 päättäneet kutsua Bulgarian, Romanian, Slovakian, Slovenian, Viron, Latvian ja Liettuan jäsenyysneuvotteluihin, NATO nähdään sotilasliittona, jolla on hyökkäyksellinen sotilasdoktriini, ja sen vuoksi uhkana Venäjälle. Venäjän näkemys NATO:sta turvallisuusuhkana ei muuttunut vuoden 2008 ulkopoliittisessa konseptissa, vuoden 2009 kansallisessa turvallisuusstrategiassa eikä vuoden 2010 sotilasdoktriinissa, jotka siis julkaistiin

²⁵⁰ Russian Federation 2003b, s. 19, 35–36 ja 39 ja S. Ivanov 2003, s. 7. *Ivanovin doktriini* on nimetty Sergei *Ivanovin* mukaan, joka toimi Venäjän turvallisuusneuvoston sihteerinä vuosina 1999–2001 ja puolustusministerinä vuosina 2001–07. Ks. Ivanovin doktriinista lisää esim. Bouldin 2004 ja Póti 2008, s. 29–33.

²⁵¹ Russian Federation 2008 ja Russian Federation 2009. Ks. myös Russian Federation 2010, II.7–II.10. Vrt. esim. Giles 2009 ja de Haas 2009, s. 2–5.

²⁵² Tästä lisää tämän tutkimuksen luvussa 6.2.6.

NATO:n maaliskuussa 2004 ja huhtikuussa 2009 tapahtuneen laajentumisen jälkeen.²⁵³

Monet seikat osoittavat, että Venäjän valtapolitiikka on perustunut voimatasapainoajatteluun kylmän sodan jälkeen.²⁵⁴ Sen valtapolitiikan keskeinen piirre on ollut retorinen tasapainottaminen. Jo Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen julkaistussa ensimmäisessä ulkopoliittisessa konseptissaan Venäjä ilmoitti päämääräkseen itsenäisen suurvalta-asemansa ja kansainvälisen vaikutusvaltansa turvaamisen. Myös Venäjän ulkopoliittinen johto on ilmaissut saman päämäärän useissa julkilausumissaan.²⁵⁵ Tämä Venäjän tarve korostaa omaa ensimmäisen tason suurvalta-asemaansa liittyy pelkoon, että Yhdysvallat kohtelee sitä kylmän sodan hävinneenä osapuolena eikä ota huomioon Venäjän elintärkeitä etuja.²⁵⁶

Venäjän tasavertainen suurvalta-asema suhteessa Yhdysvaltoihin näkyy erityisesti kahdessa asiassa. Ensinnäkin Venäjän ydinaseet symboloivat sen tasavertaisuutta Yhdysvaltojen kanssa. Ne ovatkin pääsääntöisesti kahdenkeskisesti sopineet ydinaseiden vähentämisestä. Toiseksi Venäjä on kansainvälisesti tunnustettu Neuvostoliiton seuraajavaltioksi, jolla on pysyvä jäsenyys YK:n turvallisuusneuvostossa.²⁵⁷ Venäjä onkin korostanut turvallisuusneuvoston ja samalla tasa-arvoisten suurvaltojen merkitystä pyrkien siten ylläpitämään kansainvälistä vaikutusvaltaansa ja sitomaan Yhdysvaltojen valtapoliittista toimintavapautta. Jeffrey Mankoffin mukaan Venäjä näkee kansainvälisen järjestelmän suurvaltajärjestelmänä, jossa tasavertaiset, suvereenit suurvallat ylläpitävät kansainvälistä järjestystä ja niiden keskinäistä voimatasapainoa sekä kunnioittavat toistensa etupiirejä. Kansainvälisen järjestyksen keskeinen elementti on siis suurvaltojen konsertti, jossa suurvallat keskenään päättävät tärkeistä

²⁵³ Russian Federation 2010, II.7–II.10; Russian Federation 2009; Russian Federation 2008; Russian Federation 2003b; Russian Federation 2000c, s. 134; Russian Federation 2000b, s. 107–108; Primakov 2005[1996], s. 216–217 ja Russian Federation 1993b, s. 10–11. Vrt. de Haas 2009, s. 2–5; M. Smith 2006, s. 51–57; Fedorov 2002, s. 43–44; Nygren 2002, s. 34–35; Duleba 2002, s. 175–176 ja Godzimirski 2000, s. 79–85.

²⁵⁴ Vrt. Giusti & Penkova 2008, s. 2 ja 5; Rumer 2007, s. 23–25; Mankoff 2006, s. 3, 10–12, 31, 33 ja 41; Lo 2003, s. 76–80; Lo 2002, s. 106–114; Kononenko 2003, s. 36–41 ja Waltz 2001, s. 23–25, 30–32 ja 34.

²⁵⁵ Russian Federation 1993a, s. 27, 30–36 ja 38–39; I. Ivanov 2003, s. 34; Primakov 2002a, s. 88; Putin 2005[1999], s. 227–228 ja 230–231; Kozyrev 2005[1994], s. 195–198 ja Kozyrev 1992. Vrt. esim. M. Smith 2006, s. 36–42.

²⁵⁶ Kansainvälisen politiikan keskustelussa on pohdittu sitä, onko Venäjä laskeva suurvalta vai onko se potentiaalinen nouseva suurvalta tulevaisuudessa. Ks. esim. Dibb 2006; MacFarlane 2006 ja MacFarlane 1999, s. 246–250. Venäjän asemaa on myös verrattu *Weimarin Saksaan* (1919–33). Tällä viitataan siihen, että suurvalta-asemansa menettänyt Venäjä pyrkii palauttamaan vanhan mahtinsa ja sotilaallisen voimansa. Samalla tähän analogiaan liittyy myös olettaus, että Venäjän kehityskulku muistuttaa Saksan sisä- ja ulkopoliittikan kehitystä maailmansotien välisenä aikana. Ks. esim. Hanson & Kopstein 1997 ja Yanov 1995. Ks. Weimarin tasavallasta lisää esim. Kolb 2005[1988] ja Henig 1998.

²⁵⁷ Russian Federation 1993a, s. 27, 30–33, 38–39 ja 60; Russian Federation 2000a, s. 89–91 ja 93–95; Russian Federation 2000c, s. 142; Putin 2005[1999], s. 227–228 ja 230–231; I. Ivanov 2005[2000], s. 238 ja 254–256; Primakov 2005[1996], s. 218–219 ja Kozyrev 2005[1994], s. 200.

kansainvälispoliittisista kysymyksistä toistensa kansalliset edut huomioiden.²⁵⁸ Tämä Venäjän käsitys kansainvälisestä politiikasta on osoitus selkeästi realistisesta ajattelusta Venäjän valtopolitiikan taustalla.

Yhdysvallat oli etusijalla Venäjän valtopolitiikassa käytännössä koko 1990-luvun ajan. Venäjän julkilausuttu tavoite oli strateginen kumppanuus Yhdysvaltojen kanssa. Ajatuksena oli, että nämä suurvallat yhdessä takaavat kansainvälisen turvallisuuden.²⁵⁹ Jeltsinin presidenttikaudella Venäjä joutui kuitenkin pettymään. Yhdysvallat ei hegemonina kohdellut sitä tasavertaisena suurvaltana. Yhdysvaltojen päätös laajentaa NATO:a ja hyökkäys Jugoslaviaa vastaan Kosovon sodassa osoittivat selkeästi Venäjän ja Yhdysvaltojen eriarvoisuuden Euroopan turvallisuuskysymyksissä. Ne merkitsivät myös nöyryyttävää poliittista tappiota Venäjälle ja suhteiden huononemista Yhdysvaltoihin.²⁶⁰ Venäjän näkökulmasta Yhdysvallat on kylmän sodan jälkeen harjoittanut Venäjän kansallisesta edusta piittaamatonta hegemoniapolitiikkaa.²⁶¹ Tämä näkyy Venäjän retorisessa voimatasapainopolitiikassa, jota voidaan realismin näkökulmasta tarkasteltuna pitää yhtenä pehmeän tasapainottamisen muotona. Venäjä on niin turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan kuin ulkopoliittisen johdon lausunnoissakin ilmoittanut vastustavansa Yhdysvaltojen pyrkimystä yksinapaiseen maailmaan ja sen harjoittamaa unilateraalista hegemoniapolitiikkaa. Samalla Venäjä on julistanut päämääräkseen suurvalta-asemansa säilyttämisen ja kansallisten etujensa turvaamisen moninapaisessa kansainvälisessä järjestelmässä.²⁶² Moninapaisuutta painottamalla Venäjä on halunnut viestittää

²⁵⁸ Mankoff 2009, s. 2, 5, 12, 14–16, 42, 61–62 ja 76–78 ja Mankoff 2007, s. 125–126. Vrt. Blank 2006b, s. 1–4.

²⁵⁹ Russian Federation 1993a, s. 27–64, erityisesti s. 29 ja 41–43 ja Kozyrev 1994.

²⁶⁰ Mankoff 2009, s. 12, 16–17, 97, 99–100, 103 ja 106; Lo 2003, s. 24–25 ja Isakova 2005, s. 87–89. Ks. myös Kanet 2010, s. 61–73 ja Monaghan 2006. Alpo Juntunen kuvaa Venäjän sisäistä kehitystä vuosina 1991–2000 termillä ”sekasorron aika”. Samalla Juntunen vertaa tätä aikaa vuosiin 1584–1613, joka tunnetaan varsinaisesti sekasorron aikana Venäjän historiasa. Aikakausi alkoi Iivana IV ”Julman” kuolemasta ja päättyi Mikael Romanovin nousuun Venäjän tsaariksi. Ks. Juntunen 2009, s. 5. Bobo Lon mukaan termillä ”sekasorron aika” viitataan monesti Venäjän tilanteeseen koko kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Termin käytöllä halutaan painottaa sitä, että Venäjän heikkous on tilapäistä. Ks. Lo 2008, s. 164.

²⁶¹ Daniel Deudneyn ja John Ikenberryn mukaan Venäjän vihamielisyys Yhdysvaltoja kohtaan on seurausta juuri Yhdysvaltojen lyhyentähtäimen valtopolitiikasta, jossa ei ole otettu huomioon Venäjän kansallisia eikä turvallisuusetuja. Yhdysvallat on toiminut kansainvälisessä politiikassa ikään kuin Venäjällä ei olisi enää mitään merkitystä. Ks. Deudney & Ikenberry 2009/2010, s. 39–62, erityisesti s. 39–42, 44, 47 ja 49–53.

²⁶² Russian Federation 2000c, s. 129–131 ja 134; Russian Federation 2000a, s. 91; Russian Federation 2000d, s. 165–169; Russian Federation 1993a, s. 29–30 ja 42; Putin 2007b; I. Ivanov 2005[2000], s. 243–252; S. Ivanov 2005[2000], s. 270–271 ja 273–274; I. Ivanov 2002; Primakov 2005[1996], s. 207–210 ja Kozyrev 2005[1994], s. 198. Lausunnot moninapaisesta kansainvälisestä järjestelmästä yhdistetään monesti vasta ulkoministeri Primakovin aikaan (1996–98), vaikkakin Venäjä oli ulkoministeri Andrei Kozyrevin aikana (1991–96) vuodesta 1993 lähtien vastustanut Yhdysvaltojen pyrkimystä unipolaariseen järjestelmään. Venäjän ulkoministeriö arvioi vuonna 2007, että unipolaarisen maailman myytti mureni Irakin sodan myötä. Ks. myös Mankoff 2009, s. 12–15, 27, 30–31, 42, 103, 132–133, 153–154, 194, 197–202, 216 ja 229; Rumer 2007, s. 23–25; Wohlforth 2006, s. 270–271; Mo-

Yhdysvalloille, että maailmassa on muitakin suurvaltoja ja että Venäjä aikoo tasapainottaa Yhdysvaltojen sotilaallista ylivoimaa. Münchenin turvallisuuspoliittisessa konferenssissa helmikuussa 2007 pitämässään puheessa presidentti Putin kiteytti Venäjän kylmän sodan jälkeisen valtapolitiikan päämäärät. Ne ovat Yhdysvaltojen hegemonian ja sen unilateraalisen valtapolitiikan sekä NATO:n laajentumisen vastustaminen.²⁶³ Nämä tavoitteet edellyttävät, että Venäjä kykenee ylläpitämään voimatasapainoa suhteessa Yhdysvaltoihin.

Venäjän suurvalta-aseman heikkous näkyy erityisesti sen taloudessa. Venäjän bruttokansantuote oli vuonna 1992 noin puolet Neuvostoliiton BKT:sta. Sen taloudellinen suorituskyky laski koko 1990-luvun. Vuoden 1998 talouskriisi pahensi Venäjän taloudellista tilannetta entisestään.²⁶⁴ Vuosituhannen vaihteessa Venäjällä ei käytännössä ollut enää muuta vaihtoehtoa kuin keskittyä taloutensa vahvistamiseen suurvalta-asemansa turvaamiseksi.²⁶⁵ Putinin presidenttikaudesta alkaen Venäjän talouskasvu onkin ollut huomattavaa, lähes seitsemän prosenttia vuosittain vuosina 1999–2007. Venäjän nopean talouskasvun taustalla on öljyn tuotannon kasvu sekä raakaöljyn, maakaasun ja metallien maailmanmarkkinahintojen nousu.²⁶⁶ Kansainvälisestä talouden taantumasta huolimatta Venäjän talous kasvoi noin neljä prosenttia vuosittain vuosina 2010–2012. Venäjän talous vahvistuu todennäköisesti myös tulevaisuudessa sen laajojen ja monipuolisten luonnonvarojen ansiosta. Venäjä on lähes omavarainen strategisten raaka-aineiden ja aseteollisuuden kannalta tärkeiden

naghan 2006, s. 991–994; Blank 2006b, s. 1–4, 6, 11 ja 13; Lo 2003, s. 76–80; Lo 2002, s. 106–114 ja Ambrosio 2001, s. 45–52 ja 60–63.

²⁶³ Putin 2007b.

²⁶⁴ IISS 1989, s. 32; IISS 1990, s. 33; IISS 1991, s. 36; IISS 1992, s. 92; IISS 1994, s. 111; IISS 1995, s. 113; IISS 1996, s. 113; IISS 1997, s. 108; IISS 1998, s. 108 ja IISS 1999, s. 112.

²⁶⁵ Russian Federation 2000a, s. 90 ja 96; Russian Federation 2000c, s. 130–132 ja 142 ja S. Ivanov 2005[2000], s. 271–272. Pääministeri Putin korosti vuonna 1999, että Venäjän taloudellinen heikkous on myös poliittinen ongelma. Voimakas taloudellinen kehitys on Venäjän suurvalta-aseman edellytys. Putin painotti myös vahvan valtiovallan merkitystä talouden ohjaamisessa. Ks. Putin 2005[1999]. Ulkoministeri Ivanov puolestaan vertasi Venäjän asemaa Krimin sodan (1853–56) jälkeiseen tilanteeseen. Tuolloin Venäjä pyrki välttämään kansainvälisiä kiistoja, jotta se kykeni suuntaamaan resurssinsa sisäiseen vahvistumiseen sekä estämään aluemuutokset ja muutokset Euroopan voimatasapainossa. Ks. I. Ivanov 2005[2000], s. 240–243 ja 267 ja I. Ivanov 2002, s. 26–28. Myös Venäjä–Japani sodan (1904–05) jälkeen Venäjä turvautui samanlaiseen strategiaan. Ks. Primakov 1998, s. 7–12. Vrt. Mankoff 2009, s. 39–40 ja 299 ja Mankoff 2007, s.129–130.

²⁶⁶ IISS 1999, s. 112; IISS 2000, s. 120; IISS 2001, s. 112; IISS 2002, s. 273; IISS 2003, s. 269; IISS 2004, s. 294; IISS 2005, s. 158; IISS 2006, s. 154 ja IISS 2008, s. 29, 124 ja 212. Ks. myös Olikier et al. 2009, s. 45–58; Juntunen 2009, s. 69–74; Sleivyte 2008, s. 23–28; Klare 2009[2008], s. 42 ja 46–47; Mankoff 2007, s. 130–131 ja 133; Rumer 2007, s. 31–36 ja 40–42; Wallander 2007, s. 107–111; Trenin 2007b, s. 97 ja 100–103; Monaghan 2006, s. 989, 995, 1005–1006 ja 1008; Mankoff 2006, s. 1, 17, 20–21, 24–30, 33–37 ja 41 ja Rumer & Wallander 2003/2004, s. 59 ja 63–65. Vuosina 1998–2005 Venäjä lisäsi raakaöljyn tuotantoaan keskimäärin 6 % vuodessa ja vientiään 11 % vuodessa. Saman aikaan öljyn maailmanmarkkinahinta viisinkertaistui. Venäjästä tuli maailman toiseksi suurin öljyntuottaja. Vuodesta 2009 Venäjä on ollut maailman suurin öljyn tuottaja. Lisäksi se on myös maailman suurin maakaasun tuottaja ja viejä.

metallien suhteen. Mittavien luonnonvarojensa ansiosta Venäjä kykenee nousemaan maailman talousmahtien joukkoon tulevaisuudessa.²⁶⁷

Voimatasapainoajattelu ohjaa myös Venäjän talouspolitiikkaa.²⁶⁸ Venäjän johdon näkemykset viittaavat realismiin näkökulmasta tarkasteltuna siihen, että Venäjä pyrkii taloudellisen kasvun avulla luomaan suotuisat edellytykset sotilaallisen voiman lisäämiselle ja samalla valtapoliittisten päämääriensä toteuttamiselle. Tästä esimerkki on presidentti Putinin lausunto kesäkuulta 2006, jonka mukaan Venäjän sotilaallinen turvallisuus riippuu sen talouskasvusta ja teknologisesta kehityksestä. Ilman taloudellisen voiman kasvua Venäjä ei kykene ylläpitämään suurvaltojen välistä sotilaallista voimatasapainoa. Talouspolitiikan avulla Venäjä pyrkii kasvattamaan taloudellista vaurauttaan ja omavaraisuuttaan ja näin vahvistamaan taloudellista riippumattomuuttaan ja lisäämään vaikutusvaltaansa. Venäjän valtio kontrolloi talouden strategisia sektoreita eli öljyn- ja kaasuntuotantoa sekä luonnonvaroja. Valtiojohtoisuus näkyy myös puolustusteollisuudessa.²⁶⁹

Energiapolitiikasta on tullut keskeinen osa Venäjän valtapolitiikkaa. Mitattavat öljy- ja kaasuvarat eivät ole vain Venäjän talouskasvun perusta, vaan niiden ansiosta se on kyennyt myös vahvistamaan kansainvälistä vaikutusvaltaansa. Venäjä on valtapoliittisista syistä pyrkinyt lisäämään niin entisten neuvostotasavaltojen kuin Keski-Euroopan valtioidenkin riippuvuutta sen tuottamasta

²⁶⁷ Oliker et al. 2009, s. 45–58 ja Goldman Sachs 2003. Venäjällä on maailman seitsemänneksi suurimmat öljyvarat. Sen hallussa on yli 5 % maailman öljyvaroista. Venäjän maakaasuvarat ovat suurimmat maailmassa. Sen hallussa on yli 30 % koko maailman maakaasuvaroista. Venäjällä on maailman toiseksi suurimmat hiilivarat. Sen osuus maailman kivihiilestä on 12 %, raudasta ja tinasta yli 27 %, kuparista 11 %, lyijystä 12 %, sinkistä 10 %, nikkelistä 30 %, koboltista 20 % ja platinametalleista 40 %. Ks. Kokoshin 2005[2001], s. 329–330; Juntunen 2009, s. 73–74; Klare 2009[2008], s. 89–90 ja United States of America 2008.

²⁶⁸ Voimatasapainoajattelu näkyy myös Venäjän *väestöpolitiikassa*. Vuonna 1992 Venäjän väkiluku oli 148 miljoonaa eli lähes puolet pienempi kuin Neuvostoliiton aikana. Vuonna 2010 Venäjän väestömäärä oli laskenut edelleen 140 miljoonaan. Venäjän väkiluvun ennustetaan laskevan alhaisesta syntyvyydestä ja korkeasta kuolleisuudesta johtuen edelleen noin 126–136 miljoonaan vuoteen 2025 mennessä. Viime vuosina Venäjän sisäpolitiikan yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi onkin tullut negatiivisen väestökehityksen pysäyttäminen, koska väkiluvun pienentyminen haittaa Venäjän talouskasvua ja sen asevoimien kokoa. Tällä tavalla Venäjä pyrkii luomaan paremmat edellytykset ulkoiselle tasapainottamiselle. Ks. IISS 1990, s. 33; IISS 1992, s. 92 ja IISS 2011, s. 183; Juntunen 2009, s. 19–24; Rumer 2007, s. 58–59 ja Rumer & Wallander 2003/2004, s. 65–66.

²⁶⁹ Mankoff 2009, s. 31–40, 74–78 ja 176; Sleivyte 2008, s. 23–28; Mankoff 2007, s. 127, 130–131 ja 133; Rumer 2007, s. 31–36, 40–42 ja 56–57; Wallander 2007, s. 107–111; Trenin 2007b, s. 97 ja 100–103; Mankoff 2006, s. 1, 4, 8, 12, 17, 20–21, 24–30, 33–37 ja 41; Monaghan 2006, s. 989, 995 ja 1005–1008; Klare 2009[2008], s. 22–26, 88–101, 112 ja 114 ja Lucas 2009[2008], s. 211–212. Venäjä toimii *uusmerkantilismin* periaatteiden mukaan. Se on esimerkiksi palauttanut enemmistöomistukseensa kansainväliset energiahankkeet alueellaan. Venäjän talouspolitiikan mukaan venäläisten yritysten on toimittava maan strategisten etujen ehdoilla ja niitä edistäen. Presidentti Putin onkin todennut peittelemättömästi, että valtion omistama, maakaasun tuotannosta ja jakelusta vastaava, Gazprom on Venäjälle väline lisätä poliittista ja taloudellista vaikutusvaltaa maailmassa. Ks. Mankoff 2009, s. 35.

energiasta.²⁷⁰ Venäjä, Kiina ja Yhdysvallat käyvät kiihtyvää kilpailua energiavaroista Venäjän lähialueella Keski-Aasiassa. Kamppailu öljy- ja maakaasuvaroista on luonteeltaan nollasummapelejä, mikä kasvattaa suurvaltojen välisen aseellisen konfliktin vaaraa tulevaisuudessa.²⁷¹ Suurvaltojen kilpailu Arktisen alueen energiavaroista on vasta alkamassa. Presidentti Medvedev korosti syyskuussa 2008 Arktisen alueen tärkeyttä Venäjälle energiavarojen ja taloudellisen kasvun takia sekä erityisesti suurvaltojen välisen strategisen voimatasapainon ja pelotteen kannalta. Venäjä näkee Barentsin meren alueen taloudellisista ja sotilasstrategisista tekijöistä johtuen suurvaltojen valtakamppailun kohteena ja potentiaalisena konfliktialueena. Tästä syystä Venäjä onkin ryhtynyt vahvistamaan sotilaallista voimaansa ja läsnäoloaan Arktisella alueella. Elokuussa 2007 Venäjä aloitti strategisten pommittajien säännölliset lennot alueella ja heinäkuussa 2008 puolestaan laivastopartioinnit Pohjoisella jäämerellä. Venäjä on myös päättänyt vahvistaa Pohjoista laivastoaan, jonka tehtäviin kuuluvat niin Venäjän sotilaallisen turvallisuuden takaaminen kuin taloudellisten etujen turvaaminenkin.²⁷²

Venäjän turvallisuuspoliittiset dokumentit ja ulkopoliittisen johdon asevoimiin liittyvät lausunnot viittaavat siihen, että Venäjä pyrkii ylläpitämään voimatasapainoa suhteessa kahteen muuhun ensimmäisen tason suurvalttaan eli Yhdysvaltoihin ja Kiinaan. Venäjä on ilmoittanut, että se tarvitsee suurvalta-asemansa mukaiset voimakkaat ja nykyaikaiset asevoimat kansallisen turvallisuutensa, poliittisten ja taloudellisten intressiensä sekä muiden kansallisten etujensa turvaamiseksi. Samalla Venäjä kuitenkin korostaa sotilasstrategiansa puolustuksellisuutta. Venäjän asevoimille asetettu tehtävä, sotilaallisen hyökkäyksen ennaltaehkäisy ja torjuminen, tarkoittaa sitä, että sen on kyettävä puolustautumaan minkä tahansa suurvallan hyökkäystä vastaan.²⁷³ Käytännössä tämä edellyttää sitä, että Venäjä on sotilaallisesti vähintään yhtä voimakas kuin

²⁷⁰ Baev 2008; Jaffe & Soligo 2009, s. 122–131; Sleivyte 2008, s. 6, 17, 19–20, 23–30 ja 35–37 ja K. Smith 2004. Ks. myös Juntunen 2009, s. 72–100 ja Susiluoto 2007, s. 208–222.

²⁷¹ Klare 2009[2008], s. 9–31, 88–114 ja 263–269; Klare 2009 ja Rumer 2007, s. 26–27 ja 31–34.

²⁷² Blunden 2009, s. 121–126; Baev 2009; Juntunen 2009, s. 89–92; Lucas 2009[2008], s. 239–243; Giles 2007, s. 10–18; Baev 2007 ja M. Smith 2007, s. 1–9. *Arktisella alueella* arvioidaan olevan noin 30 % maailman löytämättömistä maakaasuvaroista ja noin 15 % maailman löytämättömistä öljyvaroista. Venäjä on esittänyt merenpohjaan liittyvän aluelaajennusvaatimuksen. Venäjän mukaan mannerjalusta kuuluu sille, koska se on Pohjois-Venäjän ja Jamalin niemimaan öljy- ja kaasualueiden jatke. Venäjä pyrkii pitämään muut suurvallat pois sille strategisesti tärkeältä alueelta. Se joutuu lisäämään sotilaallista voimaansa alueella, koska ilmaston lämpeneminen avaa muille suurvalloille uuden mahdollisen hyökkäyssuunnan Venäjälle. Ks. Howard 2010. Ks. Venäjän energiapolitiikan ja sotilaallisen voiman vuorovaikutuksesta Baev 2008.

²⁷³ Russian Federation 2003b, s. 19, 45, 63–67 ja takakansi; Russian Federation 2000b, s. 105 ja 116–124; Russian Federation 2000c, s. 142–143; Russian Federation 1993b, s. 8–9; S. Ivanov 2003, s. 10–11 ja 15; Putin 2003, s. 2–4 ja I. Ivanov 2002. Venäjän nykyinen sotilasstrategia eroaa siis merkittävästi kylmän sodan ajasta, jolloin Neuvostoliitolla oli hyökkäyksellinen sotilasstrategia. Ks. esim. Higham & Kagan 2002; Kokoshin 1998[1995]; Cimbala 1997 ja Glantz 1994.

muut suurvallat. Venäjän näkemykset asevoimistaan ja niille asetetut päämäärät osoittavat siis, että Venäjä harjoittaa sisäistä tasapainottamista.

Venäjä pyrkii takaamaan sotilaallisen turvallisuutensa kaikin käytettävissä olevin keinoin. Esimerkiksi vuoden 2000 kansallisen turvallisuuden konseptin ja sotilasdoktriinin mukaan Venäjä valmistautuu käyttämään myös ydinaseita hyökkäyksen torjumiseksi.²⁷⁴ Strategiset ydinaseet toimivat pelotteena ja kostoaseena. Taktiset ydinaseet Venäjä puolestaan näkee keinona tasapainottaa Yhdysvaltojen ja NATO:n sotilaallista ylivoimaa tavanomaisessa aseistuksessa Euroopassa ja samalla myös hyökkäyksen torjuntavälineenä. Ydinaseet ovat siis keino, jolla Venäjä ylläpitää strategista voimatasapainoa suhteessa Yhdysvaltoihin.²⁷⁵ Venäjä on käyttänyt ydinaseita valtapoliittisena aseena. Se ratifioi START II -sopimuksen vasta huhtikuussa 2000, vaikka Yhdysvallat oli ratifioinut sen jo tammikuussa 1996. Tämä oli Venäjän vastatoimi Yhdysvaltojen päätökselle laajentaa NATO:a. Ratifioimalla sopimuksen Venäjä pyrki puolestaan siihen, että Yhdysvallat ei irtisanoutuisi ABM-sopimuksesta. Kun Yhdysvallat kuitenkin irtisanoutui tästä ohjuspuolustus sopimuksesta kesäkuussa 2002, Venäjä ilmoitti, että START II -sopimus ei enää sido sen toimintaa.²⁷⁶ Venäjän näkemyksen mukaan Yhdysvaltojen irtautuminen ABM-sopimuksesta tuhoaa suurvaltojen strategisen voimatasapainon. Venäjän ulkopoliittinen johto on useissa julkilausumissaan ilmoittanut vastustavansa Yhdysvaltojen pyrkimystä kehittää kansallinen ohjuspuolustusjärjestelmä, jonka se kokee turvallisuusuhkana. Sen mukaan Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä on suunnattu erityisesti Venäjän ydinaseita vastaan, mikä pakottaa Venäjän vastatoimiin voimatasapainon ylläpitämiseksi. Vastatoimenpiteinä Venäjä on uhannut ryhtyä kehittämään uusia hyökkäyksellisiä monikärki ohjuksia ja uudelleen myös keskikantaman ohjuksia²⁷⁷. Venäjä on myös uhannut rakentaa oman ohjuspuolustusjärjestelmän, sijoittaa lyhyenkantaman ohjuksia lähelle raja-alueita

²⁷⁴ Russian Federation 2000b, s. 108–110 ja Russian Federation 2000c, s. 142–143. Vrt. Russian Federation 2003b, s. 63–67; S. Ivanov 2003, s. 10–11; S. Ivanov 2005[2000], s. 276–277 ja Russian Federation 1993b, s. 8–9 ja 17. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissaan Venäjä saattaa tiedoksi, että sillä on oikeus käyttää ydinaseita, jos sitä tai sen liittolaisia vastaan hyökätään joukkotuhoasein tai tehdään laajamittainen hyökkäys tavanomaisin asein. Venäjä ilmoittaa pidättäytyvänsä ydinaseiden käytöstä sellaisia valtioita vastaan, jotka ovat liittyneet ydinsulkusopimukseen ja joilla ei ole ydinaseita. Samalla se kuitenkin varoittaa käyttävänsä ydinaseita myös tällaisia valtioita vastaan, jos ne ovat liitossa ydinasevaltion kanssa ja hyökkäävät tai tukevat hyökkäystä Venäjää tai sen liittolaisia vastaan yhdessä ydinasevaltion kanssa.

²⁷⁵ Podvig 2010, s. 252–253; Forss 2010, s. 15–20 ja Rumer 2007, s. 69–71. Vuonna 2007 Venäjällä oli noin 5 600 operatiivista ydinasetta, joista strategisia ydinkärkiä oli noin 3 300. Yhdysvalloilla oli puolestaan noin 5 000 operatiivista ydinasetta, joista strategista ydinkärkiä oli noin 4 500. Venäjällä on myös noin 15 000 ja Yhdysvalloilla on 10 000 ydinkärkeä varastoissa. Sen sijaan Ranskalla oli vain noin 350, Britannialla 160, Kiinalla 150 ja Intialla 50 ydinkärkeä. Ks. Kile et al. 2007.

²⁷⁶ Donaldson & Noguee 2005, s. 231–234.

²⁷⁷ Yhdysvallat ja Neuvostoliitto solmivat Washingtonissa joulukuussa 1987 *INF-sopimuksen* (*Intermediate-Range Nuclear Forces*), jonka mukaan ne poistavat ja hävittävät 500 – 5 500 km kantaman ohjuksensa. Sopimus astui voimaan kesäkuussa 1988. Yhdysvallat ja Neuvostoliitto hävittivät keskikantaman ohjuksensa kesäkuuhun 1991 mennessä.

ja lisätä strategista yhteistyötään Kiinan kanssa. Venäjä on ilmoittanut, että se irtisanoutuu huhtikuussa 2010 allekirjoitetusta START-sopimuksesta, jos Yhdysvallat jatkaa ohjuspuolustusjärjestelmänsä kehittämistä.²⁷⁸ Taloudellisten edellytysten parantuessa 2000-luvulla Venäjä on aloittanut ydinaseidensa uudistamisen uskottavan pelotteen ja voimatasapainon säilyttämiseksi. Venäjän tavoitteena on uusia tai modernisoida ydinaseensa vuoteen 2015 mennessä, minkä jälkeen sen strategiset ohjusjoukot ovat toimintakykyiset vuoteen 2045 saakka.²⁷⁹ Venäjän ydinasepolitiikka on realismin näkökulmasta osoitus sen harjoittamasta sisäisestä tasapainottamisesta.

Venäjän taloudellinen heikkous näkyy sen puolustusmenojen määrässä. Taloudellisten vaikeuksien takia Venäjän puolustusmenot laskivat vuosittain koko 1990-luvun. Kun Venäjä on vahvistunut taloudellisesti 2000-luvulla, myös sen puolustusmenot ovat nousseet noin 35 prosenttia. Vaikka Venäjän nykyiset puolustusmenot ovat edelleen vain viidesosan Neuvostoliiton ja noin seitsemäsosan Yhdysvaltojen puolustusmenoista, niiden kasvu antaa kuitenkin viitteen siitä, että Venäjän suurstrategian yksi keskeinen piirre on sisäinen tasapainottaminen. 2000-luvulla puolustusmenojen osuus Venäjän BKT:sta on vakiintunut 4–5 prosenttiin. Venäjä siis käyttää taloudellisista resursseistaan asevoimiinsa suhteellisesti saman verran kuin Yhdysvallat.²⁸⁰ Tätä voidaan pitää puolustusmenojen suuruutta selkeämpänä viitteenä Venäjän pyrkimyksestä ylläpitää suurvaltojen välistä voimatasapainoa.

Tämän tutkimuksen voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Venäjä on ensimmäisen tason suurvalta, joka on kyennyt ylläpitämään sotilaallista voimatasapainoa suhteessa Yhdysvaltoihin. Venäjän asevoimien ensisijainen ongelma on ollut Neuvostoliiton ajalta periytyvän aseistuksen ja sotakaluston vanhentuminen. Venäjä on kuitenkin ryhtynyt parantamaan sotilaallista suorituskykyään asevoimien uudistamisella, mitä voidaan realismin näkökulmasta tarkasteltuna pitää yhtenä sisäisen tasapainottamisen muotona. Vuonna 2003 julkaistun Ivanovin doktriinin mukaan Venäjän asevoimilla pitää olla kyky strategisen pelotteen toteuttamiseen, korkea taistelu- ja liikekannallepanovalmius, strate-

²⁷⁸ Medvedev 2010b; Medvedev 2008a; Putin 2007b; I. Ivanov 2000; I. Ivanov 2005[2000], s. 252–253; S. Ivanov 2005[2000], s. 274 ja Russian Federation 2010, II.8. Ks. myös Mankoff 2009, s. 106; de Haas 2009, s. 4; Cimbala 2007a, s. 449–453; Woolf 2002, s. 4–12 ja Ambrosio 2001, s. 52.

²⁷⁹ Podvig 2010, s. 255–262; Cimbala 2007b ja Isakova 2006, s. 31–38. Ks. Venäjän ydinaseista lisää esim. Podvig 2006 ja Gottemoeller 2004.

²⁸⁰ IISS 1996, s. 112–113 ja 307; IISS 1997, s. 108 ja 294; IISS 1998, s. 108 ja 296; IISS 1999, s. 112 ja 301; IISS 2000, s. 120 ja 298; IISS 2001, s. 112 ja 300; IISS 2002, s. 273 ja 332–334; IISS 2003, s. 269, 272 ja 336; IISS 2004, s. 294 ja 297; IISS 2005, s. 158 ja 169 ja IISS 2008, s. 212 ja 443–445. Yhdysvaltojen ylivoima puolustusmenojen suuruudessa on ollut seurausta etenkin Venäjän taloudellisista vaikeuksista, koska kylmän sodan loppupuolella Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen puolustusmenot olivat lähes yhtä suuret. Venäjä käyttää taloudellisesta suorituskyvystään huomattavasti vähemmän asevoimiinsa kuin Neuvostoliitto. Esimerkiksi Neuvostoliiton puolustusmenojen osuus sen BKT:sta oli 1980-luvun puolivälissä noin 16 %. Kylmän sodan jälkeen Intia, Ranska ja Britannia ovat käyttäneet sotilaalliseen puolustukseen BKT:sta keskimäärin vain noin 2,5 %, Saksa ja Kiina noin 1,5 % ja Japani 1,0 %.

ginen liikkuvuus ja kuljetuskyky sekä korkea henkilöstön koulutuksen ja sota-varustuksen taso. Taloudellisista vaikeuksista johtuen Venäjä keskittyi sotilas-reformin alkuvaiheessa lähinnä Neuvostoliiton perintöä olevien valtaviin asevoimiensa supistamiseen ja uudelleen järjestämiseen sekä osittain myös niiden laadulliseen kehittämiseen taistelukoulutusta lisäämällä ja olemassa olevaa kalustoa modernisoimalla. Kalustohankinnat olivatkin vaatimattomat kaikissa puolustushaaroissa ja aselajeissa 1990-luvulla. Venäjä aloitti asevoimiensa laadullisen kehittämisen ja uusien tehokkaampien asevoimien rakentamisen varsinaisesti vuodesta 2005 alkaen. Pääpaino on ollut asevoimien varustamisessa uudella aseistuksella ja sotakalustolla. Venäjän on tarkoitus uusaa lähes puolet nykyisestä sotakalustostaan vuoteen 2015 mennessä. Venäjä pyrkii myös muodostamaan uusia täydessä henkilöstö- ja kalustovahvuudessa olevia taisteluvalmiita joukkoja, joiden avulla se kykenee reagoimaan välittömästi paikallisiin ja alueellisiin konflikteihin. Venäjä on muodostanut asevoimilleen uuden perusrakenteen ja strategisen aluejaon. Joulukuussa 2010 Venäjälle muodostettiin neljä sotilaspiiriä, jotka ovat läntinen, eteläinen, keskinen ja itäinen sotilaspiiri. Nämä sotilaspiirit ovat samalla operatiivis-strategisia johtoportaita, joille on alistettu alueen kaikki sotilaallinen voima. Venäjä siis valmistautuu käyttämään asevoimiaan näissä strategisissa suunnissa.²⁸¹ Neuvostoliiton hajoamista seuranneen asevoimien heikkouden tilan jälkeen Venäjän sotilaallinen voima on taas kääntynyt uuteen nousuun.²⁸²

Kun Venäjän valta on suhteellisesti kasvanut, myös sen valtopolitiikka on vuodesta 2003 lähtien muuttunut aktiivisemmaksi ja itsenäisemmäksi oltuaan aikaisemmin pikemminkin reagoivaa. Venäjä vastustaa voimakkaasti Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvua entisen Neuvostoliiton alueella. Vuoden 1998 talousromahduksesta ja 1990-luvun ulkopoliittisista nöyrytyksistä toipunut Venäjä palautti kymmenessä vuodessa asemansa suvereenina suurvaltana, joka kykenee käyttämään aseellista voimaa rajojensa ulkopuolella. Putinin presidenttikaudesta lähtien Yhdysvallat ei myöskään ole ollut enää yhtä keskeisessä asemassa kuin presidentti Jeltsinin aikana. Venäjä on lisännyt turvallisuus- ja

²⁸¹ Russian Federation 2003b, s. 22–24, 69 ja 72–103; Forss et al. 2011, s. 22–25; Vendil Pallin 2010; McDermott 2009; Isakova 2006, s. 5–10, 21–39 ja 44–47; Herspring 2005, s. 139–148; Juntunen 2009, s. 111–113; Mäkelä 2008, s. 256–258; Tavala et al. 2004, s. 14–16, 26–29, 32, 34 ja 38–39; Forsström 2002b, s. 39–46, 63–92 ja 99–117; Polyakov 2002 ja Martelius 1999, s. 188–203. Venäjän ensilinjan asevoimien joukkoja ovat maahanlaskujoukot ja noin 140 000–200 000 sotilaan vahvuiset jatkuvan valmiuden joukot, jotka koostuvat pelkästään ammattisotilaista ja sopimussotilaista. Venäjän asevoimat ovat saaneet käytännön taistelukoulutusta Tšetšenian sodissa, sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa entisen Neuvostoliiton alueella ja Georgian sodassa. Ks. Tšetšenian operaatiosta esim. Kramer 2004/2005.

²⁸² Mankoff 2007, s. 127 ja 130–131 ja Rumer 2007, s. 67–75. Venäjän parantunut taloudellinen tilanne on näkynyt myös merivoimien ja ilmavoimien uusissa kalustohankinnoissa ja taisteluharjoitusten lisääntymisenä. Esimerkiksi Pohjoinen laivasto järjesti ison sotaharjoituksen Barentsin merellä tammikuussa 2004 ja Venäjän laivasto ja ilmavoimat pitivät yhteisen suuren sotaharjoituksen Pohjois-Atlantilla ja Välimerellä joulukuusta 2007 helmikuuhun 2008. Venäjä aloitti uudestaan strategisten pommittajien säännölliset kaukolennot elokuussa 2007.

talousyhteistyötä erityisesti Kiinan kanssa. Myös Intian, Saksan ja Ranskan merkitys Venäjän valtapolitiikassa on kasvanut. Lisäksi Venäjän valtapolitiikka entisen Neuvostoliiton alueella on voimistunut. Venäjän valtapolitiittiset päämäärät eivät kuitenkaan ole muuttuneet 2000-luvulla. Vahvistuneen talouden ja sotilaallisen kyvyn ansiosta Venäjän uskottavuus suurvaltana on palautunut ja se kykenee harjoittamaan aktiivista pragmaattista reaaliolitiikkaa. Heikon Venäjän aika on ohi. Se puolustaa muiden suurvaltojen tavoin tiukasti kansallisia etujaan.²⁸³

Hegemonisen realistin William Wohlforthin mukaan keskeistä Venäjän suurvaltapolitiittisessa ajattelussa on näkemys, jonka mukaan Venäjä ei ole vain alueellinen vaan euraasialainen suurvalta, joka on väliaikaisesti menettänyt asemansa maailmanlaajuisena suurvaltana. Venäjän valtapolitiikan keskeinen päämäärä on tämän maailmanlaajuisen suurvalta-aseman palauttaminen.²⁸⁴ Vuoden 2008 ulkopoliittisessa konseptissa korostetaan termiä ”uusi Venäjä”. Tällä Venäjä haluaa painottaa, että se on nouseva suurvalta.²⁸⁵ 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuoliskolla voimistunut Venäjä on palannut kansainväliselle areenalle revisionistisena suurvaltana.²⁸⁶ Tätä väitettä tukevat Venäjän hyökkäys Georgiaan elokuussa 2008 sekä se, että Venäjä on pyrkinyt haastamaan Yhdysvaltojen hegemonian läntisellä pallonpuoliskolla. Se on lisännyt poliittista, taloudellista ja sotilaallista yhteistyötä erityisesti Venezuelan ja Brasilian kanssa vuodesta 2007 lähtien. Realismin näkökulmasta vaikutusvallan lisäämistä Latinalaisessa Amerikassa voidaan pitää Venäjän vastatoimena Yhdysvaltojen valtapyrkimyksille entisen Neuvostoliiton alueella, erityisesti sen pyrkimyksille ottaa Ukraina ja Georgia NATO:n jäseneksi. Venäjä haluaa osoittaa Yhdysvalloille, että se on palaamassa maailmanlaajuiseksi suurvallaksi, joka kykenee lisäämään vaikutusvaltaansa Yhdysvaltojen ”lähiulkomaissa”.²⁸⁷

²⁸³ Mankoff 2009, s. 2–3, 4–5, 7–8, 11, 20, 22–23, 28, 30, 39–40, 61–62, 80, 83, 110, 132, 293–294, 299, 302 ja 310; Kanet 2010, s. 63–64 ja 68–73; Sleivyte 2008, s. 6, 14–16, 21–28 ja 30; Giusti & Penkova 2008, s. 2–3 ja 5–8; Mankoff 2007, s. 124, 127–129 ja 133; Hyde-Price 2007, s. 24–25 ja 156–157; Rumer 2007, s. 7–8, 31–36 ja 40–42; Wallander 2007, s. 107–111; Trenin 2007b, s. 97 ja 100–103; Monaghan 2006, s. 989, 995, 1005–1006 ja 1008 ja Mankoff 2006, s. 1, 17, 20–21, 24–30, 33–37 ja 41.

²⁸⁴ Wohlforth 2006, s. 270–271. Vrt. myös Blank 2008a, s. 492–493; Brzezinski 2008, s. 111–116; Sleivyte 2008, s. 16 ja 22 ja Hyde-Price 2007, s. 71, 130–131 ja 138–139. Venäjä ilmoittaa myös itse EU-strategiassaan olevansa maailmanlaajuinen suurvalta. Ks. Russian Federation 2000d, s. 166.

²⁸⁵ Russian Federation 2008. Vrt. Mankoff 2009, s. 13.

²⁸⁶ Trenin 2007c, s. 1. Vrt. myös Kanet 2010, s. 63–64 ja 69–71.

²⁸⁷ M. Smith 2009, s. 3 ja 15–16 ja Mankoff 2009, s. 4 ja 22. Venäjä pitää *Venezuelaa* strategisena kumppaninaan. Venezuelasta on tullut tärkeä venäläisten aseiden ostaja. Venezuela tarjosi Venäjälle sotilastukikohtaa heinäkuussa 2007. Venäjän ilmavoimien kaksi strategista pommittajaa vieraili Venezuelassa syyskuussa 2008. Venäjän laivasto puolestaan harjoitteli Venezuelan laivaston kanssa joulukuussa 2008. Venäjä ilmoitti lokakuussa 2007 olevansa kiinnostunut rakentamaan kaasuputken Venezuelasta *Brasiliaan*. Se on ilmaissut tukevansa Brasilian pyrkimystä saada pysyvä jäsenyys YK:n turvallisuusneuvossa. Vuoden 2008 ulkopoliittisen konseptin mukaan Venäjä pyrkii muodostamaan strategisen kumppanuuden Brasilian kanssa. Niiden yhteistyö liittyy talouteen, erityisesti teknologiaan ja energiaan. Tosin Venäjä on myös myynyt aseita Brasiliaan. Ks. M. Smith 2009, s. 1–16 ja Russian Federation

Venäjän valtapyrkimykset Latinalaisessa Amerikassa haastavat myös Yhdysvaltojen alueellisen hegemonian. Brasilian nousu alueelliseksi suurvallaksi ja liittoutuminen Venäjän kanssa päättäisi yli sata vuotta kestäneen Yhdysvaltojen hegemonian läntisellä pallonpuoliskolla.

Venäjän valtopolitiikassa on viitteitä myös ulkoisesta tasapainottamisesta. Venäjä solmi strategisen kumppanuuden Kiinan kanssa Moskovassa heinäkuussa 2001, kun maat allekirjoittivat 20-vuotisen ystävyys- ja yhteistyösopimuksen. Siinä Venäjä ja Kiina ilmoittavat, että ne ratkaisevat kiistansa rauhanomaisesti, eivät sekaannu toistensa sisäisiin asioihin ja välttävät liittymästä liittoihin, joista olisi toiselle osapuolelle haittaa. Molemmat osapuolet lupaavat myös, että ne eivät salli kolmannen osapuolen käyttää omaa aluettaan toista vastaan ja ryhtyvänsä yhteisiin neuvotteluihin, jos toiseen osapuoleen kohdistuu turvallisuusuhka. Venäjä ja Kiina painottavat pyrkivänsä ylläpitämään strategista voimatasapainoa ja kansainvälistä vakautta sekä ilmoittavat samalla vastustavansa unilateraalista sotilaallisen voiman käyttöä kansainvälisessä politiikassa. Venäjä ja Kiina vakuuttavat myös sotilaallisen ja taloudellisen yhteistyön jatkumista. Lisäksi sopimukseen liittyvässä yhteisessä julkilausumassa presidentit Putin ja Jiang Zemin ilmoittivat, että Venäjä ja Kiina pyrkivät vahvistamaan ja edistämään moninapaisuutta ja että ABM-sopimus on kansainvälisen vakauden perusta.²⁸⁸

Venäjä ja Kiina eivät kuitenkaan ole solmineet sotilasliittoa. Tämän takia niiden yhteistyössä ei ole Wohlforthin mukaan kyse Yhdysvaltojen ulkoisesta kovasta, siis sotilaallisesta tasapainottamisesta.²⁸⁹ Toisaalta Venäjän ja Kiinan sopimusta voidaan kuitenkin pitää selkeänä ilmauksena Yhdysvaltojen sotilaalista ylivoimaa ja hegemoniapolitiikkaa vastaan. Kuten puolustuksellinen uusklassinen realisti Walt toteaa Venäjän ja Kiinan solmimaa ystävyys- ja yhteistyösopimusta voidaan pitää selkeimpänä osoituksena pyrkimyksestä tasapainottaa Yhdysvaltoja. Tasapainottamiseen viittaa se, että Venäjä ja Kiina, jotka ovat Yhdysvaltoja sotilaallisesti heikompia suurvaltoja, pyrkivät turvallisuuspoliittisella yhteistyöllä vahvistamaan omaa valtopoliittista asemaansa suhteessa Yhdysvaltoihin.²⁹⁰ Voimatasapainoteorian näkökulmasta suurvaltojen solmimia hyökkäämättömyys-, puolueettomuus- ja *entente cordiale* -sopimuksia ei kuitenkaan pidetä kovana tasapainottamisena. Tästä johtuen Venäjän ja Kiinan strategisessa kumppanuudessa on kyse pehmeästä tasapainottamisesta²⁹¹. So-

2008. Ks. Brasilian noususta suurvallaksi esim. Layne 2012b, s. 223 ja 237; Rothkopf 2009; Trabanco 2009; Zakaria 2008, s. 37, 44 ja 232 ja Ikenberry & Wright 2008. Osa tutkijoista näkee Brasilian jo nyt suurvaltana tai jopa alueellisena hegemonina Etelä-Amerikassa. Ks. esim. Lapp 2012 ja Burges 2008.

²⁸⁸ Russian Federation & China 2001 ja Jiang & Putin 2001.

²⁸⁹ Wohlforth 2004, s. 219–225. Vrt. Lieber & Alexander 2005, s. 118–123.

²⁹⁰ Walt 2009, s. 102, 108–114 ja 116 ja Walt 2006[2005], s. 109–111 ja 120–132. Venäjän ja Kiinan sopimusta voidaan verrata Saksan, Venäjän ja Itävallan vuonna 1881 solmimaan kolmen keisarin liittoon ja Saksan ja Venäjän vuonna 1887 solmimaan jälleenvakuutusopimukseen. Ks. Venäjän ja Kiinan sopimuksesta lisää A. Cohen 2001; Garnett 2001 ja Wishnick 2001.

²⁹¹ Wohlforthin mukaan pehmeää tasapainottamista on vaikea erottaa normaalista diplomaatiasta ja muusta ulkopolitiikasta. Selkeiden kriteerien puuttuessa on vaikea todistaa, että

pimuksella Venäjä ja Kiina haluavat varoittaa Yhdysvaltoja siitä, että sen unilateraalinen valtopolitiikka saattaa johtaa kovaan tasapainottamiseen. Tällä tavalla ne pyrkivät rajoittamaan Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikkaa. Jos Venäjän ja Kiinan strateginen kumppanuus luo rajoitteita Yhdysvaltojen valtopolitiikalle tai sellaisen pelotteen, joka estää Yhdysvaltoja käyttämästä sotilaallista voimaa niitä vastaan, tämä Yhdysvaltojen pehmeä tasapainottaminen alkaa lähentyä kovaa tasapainottamista.

Venäjän ja Kiinan ystävyys- ja yhteistyösopimus on jatkoa sille valtopolitiikalle, jota Venäjä harjoitti suhteessa Kiinaan jo presidentti Jeltsinin aikana. Venäjän ja Kiinan poliittinen lähentyminen alkoi Pekingissä joulukuussa 1992 annetusta hyökkäämättömyysjulistuksesta.²⁹² Ensimmäisen kerran Venäjä ja Kiina puhuivat strategisesta kumppanuudesta Shanghain huippukokouksessa huhtikuussa 1996. Siitä lähtien niiden suhteissa on tapahtunut selkeää tiivistymistä. Ne ovat pitäneet säännöllisesti kahdenkeskisiä huippukokouksia ja lisänneet myös keskinäistä taloudellista ja sotilaallista yhteistyötään. Venäjä ja Kiina ovat noudattaneet yhteistä poliittista linjaa kansainvälispoliittisissa kysymyksissä. Ne molemmat vastustivat Yhdysvaltojen hyökkäystä Jugoslaviaan Kosovon sodassa²⁹³ ja Irakiin. Kiina on tukenut Venäjää ilmoittamalla vastustavansa NATO:n laajentumista ja pitävänsä Tšetšenian kysymystä Venäjän sisäisenä asiana. Venäjä on puolestaan välttänyt virallisten suhteiden luomista Taiwaniin ja tunnustanut Tiibetin osaksi Kiinaa. Molempien suurvaltojen keskinäinen päämäärä on ollut moninapaisen kansainvälisen järjestelmän vahvistaminen. Esimerkiksi Moskovassa huhtikuussa 1997 Venäjä ja Kiina ilmoittivat vastustavansa kaikkia suurvaltojen hegemoniapyrkimyksiä. Käytännössä julistus oli suunnattu Yhdysvaltoja vastaan. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Venäjän ja Kiinan Irakin sodan jälkeen toukokuussa 2003 antama yhteinen julkilausuma, jossa ne ilmoittivat vastustavansa Yhdysvaltojen unilateraalista valtopolitiikkaa. Venäjä ja Kiina ovat toistaneet pyrkimyksensä suurvaltojen väliseen voimatasapainoon moninapaisessa maailmassa kaikkien keskinäisten huippukokouksensa jälkeisissä yhteisissä julistuksissa.²⁹⁴ Presidentti Medvedev

Venäjän ja Kiinan turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä on kyse niiden pyrkimyksestä tasapainottaa Yhdysvaltoja. Wohlforthin mukaan Venäjän ja Kiinan strateginen kumppanuus onkin esimerkki näennäisestä Yhdysvaltojen hegemonian tasapainottamisesta. Ks. Brooks & Wohlforth 2008, s. 60–97; Brooks & Wohlforth 2005a, s. 83–108; Brooks & Wohlforth 2005b, s. 509–513 ja Brooks & Wohlforth 2002, s. 28. Vrt. myös Lieber & Alexander 2005.

²⁹² *Neuvostoliitto ja Kiina* solmivat liiton 30 vuodeksi helmikuussa 1950, mutta ajautuivat välirikoon jo 1950-luvun loppupuolella. Suurvaltojen väliset suhteet kiristyivät aina sodan partaalle. Ne kävivät lyhyet rajataistelut ensin Ussuri-joella Venäjän Kaukoidässä maaliskuussa 1969 ja sitten Sinkiangin (*Xinjiang*) alueella elokuussa 1969. Maiden välisten suhteiden normalisointi alkoi, kun Gorbatšov ensimmäisenä Neuvostoliiton johtajana yli 30 vuoden vieraili Kiinassa toukokuussa 1989. Suurvallat sopivat osasta kiisteltystä rajalinjaa Kaukoidässä toukokuussa 1991. Ks. Neuvostoliiton ja Kiinan välirikosta lisää Luthi 2008.

²⁹³ Realistit pitävät Venäjän ja Kiinan pyrkimystä estää Kosovon sota keväällä 1999 esimerkkinä pehmeästä tasapainottamisesta. Ks. esim. Paul 2005, s. 60–64.

²⁹⁴ Mankoff 2009, s. 193–239; Lo 2008, s. 27–30, 38–39, 43–45 ja 173–174; R. Menon 2009, s. 104–112; Wilson 2004; Lo 2003, s. 13–15, 26 ja 76–80; Juntunen 2003a, s. 273–275 ja

korosti toukokuussa 2008 Kiinaan tekemänsä valtiovierailun yhteydessä, että Venäjän ulkopolitiikan tavoitteena on luoda entistä voimakkaampi strateginen kumppanuus Kiinan kanssa.²⁹⁵

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Venäjä on poliittisella lähentymisellään luonut perustan sotilaalliselle liittoutumiselle Kiinan kanssa.²⁹⁶ Sotilaallisen vastakkainasettelun päättyminen on vahvistanut Venäjän turvallisuutta Kaukoidässä ja samalla vapauttanut sotilaallisia resursseja valtapolitiikan käyttöön muualla. Keskeisenä piirteenä Venäjän valtapolitiikkaan on kuulunut myös Kiinan aseistaminen.²⁹⁷ Tämä viittaa siihen, että Venäjä pyrkii vahvistamaan sotilaallisesti potentiaalista liittolaistaan. Realismin näkökulmasta liittolaisen sotilaallinen tukeminen on ulkoista tasapainottamista. Toisaalta realismin näkökulmasta suurvaltavihollisen vihollisen aseistaminen voidaan nähdä pehmeänä tasapainottamisena. Kiinan aseistaminen voi realismin näkökulmasta viitata myös Venäjän pyrkimykseen siirtää vastuu Yhdysvaltojen tasapainottamisesta Kiinalle. Kiinan sotilaallisen voiman kasvu johtaa sen ja Yhdysvaltojen välisen valtakamppailun voimistumiseen, minkä seurauksena Venäjä kykenee entistä paremmin keskittymään sotilaallisen voimansa kasvattamiseen ja samalla myös sen valtopoliittinen toimintavapaus entisen Neuvostoliiton alueella lisääntyy. Venäjä ja Kiina ovat järjestäneet myös yhteisiä sotaharjoituksia, joista ensimmäinen pidettiin Shandongin niemimaalla Kiinassa ja Keltaisella merellä elokuussa 2005. Tähän 10 000 sotilaan sotaharjoitukseen osallistui maavoimien, merijalkaväen ja maahanlaskujoukkojen lisäksi Venäjän Tyynenmeren laivaston sota-aluksia ja sukellusveneitä sekä ilmavoimien hävittäjiä ja muita lentokoneita. Sotaharjoituksella oli hyvin vähän tekemistä ilmoitetun ”terrorisminvastaisen sodan” kanssa. Tosiasiassa Venäjä ja Kiina harjoittelivat asevoimiensa yhteistoimintaa tavanomaisessa sodankäynnissä. Harjoitus oli selkeästi suunnattu Yhdysvaltojen hegemoniaa vastaan. Venäjä ja Kiina halusivat myös viestittää muille suurvalloille, että ne pitävät yllä alueellista järjestystä Aasiassa ja että muiden ei pitä sekaantua asioihin niiden etupiirialueella.²⁹⁸ Waltin mukaan Venäjä halusi tällä ilmaista Yhdysvalloille, että sillä on suurvaltaliittolaisia ja että Yhdysvaltojen unilateraalinen valtapolitiikka saattaa johtaa siihen, että Venäjä ja Kiina aloittavat yhdessä Yhdysvaltojen kovan tasapainot-

290–291; Lo 2002, s. 106–114; Wishnick 2002; Wilson 2002; Trenin 2002, s. 194–195 ja 204–213 ja Garnett 2001.

²⁹⁵ Medvedev 2008c.

²⁹⁶ Venäjän ja Kiinan lähentyminen saattaa johtaa sotilasliittoon samalla tavalla kuin Ranskan ja Britannian vuonna 1904 ja Venäjän ja Britannian vuonna 1907 solmima *entente cordiale*-sopimus päätti niiden välisen alueellisen valtakamppailun ja johti liittoon, joka esti Saksan hegemoniapyrkimykset ensimmäisessä maailmansodassa.

²⁹⁷ Mankoff 2009, s. 200–201, 203 ja 214–215 ja Olikier et al. 2009, s. 76–80. Venäjä ja Kiina allekirjoittivat ensimmäisen 5-vuotisen sopimuksensa sotilaallisesta yhteistyöstä marraskuussa 1993. Tämä sopimus loi pohjan Venäjän aseviennille Kiinaan. Venäjän aseviennistä noin 45 % suuntautuu Kiinaan ja noin 35 % Intiaan. Aseviennin avulla Venäjä kykeni 1990-luvulla ylläpitämään aseteollisuuttaan talouden vaikeuksista huolimatta.

²⁹⁸ Lo 2008, s. 48–49; McDermott 2007, s. 6–7; Layne 2006b, s. 144–147; Layne 2006c, s. 29–36; A. Cohen & Tkacik 2005, erityisesti s. 1–2; de Haas 2005; Paul 2005, s. 62–63 ja Layne 2004, s. 106–109 ja 115–121.

tamisen.²⁹⁹ Venäjän ja Kiinan sotilaallinen yhteistyö on sittemmin entisestään tiivistynyt. Esimerkkinä voidaan mainita niiden laivastojen yhteinen merisota-harjoitus Keltaisella merellä huhtikuussa 2012.

Venäjän ja Kiinan välisessä strategisessa kumppanuudessa on kysymys perinteisestä suurvaltojen yhteisiin etuihin perustuvasta yhteistyöstä, joka sopii ajattomaan reaalioliittiseen logiikkaan ”viholliseni vihollinen on ystäväni”. Yhteistyö Kiinan kanssa on Venäjälle keino tasapainottaa Yhdysvaltojen hegemoniaa ja vastustaa sen hegemoniapoliittikkaa. Venäjän ja Kiinan strateginen kumppanuus saattaakin olla ensi askel niiden välisen sotilasliiton muodostamisessa. Samalla Venäjä pyrkii kumppanuudellaan Kiinan kanssa saavuttamaan vaikutusvaltaa kansainvälisessä politiikassa ja nimenomaisesti suhteessa Yhdysvaltoihin ja muihin läntisiin suurvaltoihin. Näin se pyrkii osoittamaan strategisen toimintavapautensa ja painostaa Yhdysvaltoja ottamaan huomioon Venäjän edut.³⁰⁰

Toinen viite Venäjän ulkoisesta voimatasapainopolitiikasta on Shanghain yhteistyöjärjestö (SCO).³⁰¹ Venäjä ja Kiina perustivat SCO:n yhdessä Kazakstanin, Kirgisian, Tadžikistanin ja Uzbekistanin kanssa Shanghaissa kesäkuussa 2001. SCO:n päämäärä on edistää jäsenvaltioiden poliittista ja taloudellista yhteistyötä, vahvistaa jäsenvaltioiden turvallisuutta ja alueellisesta vakautta sekä ylläpitää maailmanlaajuisia strategista voimatasapainoa.³⁰² Perustamisen jälkeen jäsenvaltioiden yhteistyö on tiivistynyt. Ne allekirjoittivat SCO:n peruskirjan Pietarissa kesäkuussa 2002 ja sopivat pysyvien rakenteiden muodostamisesta puolestaan Moskovassa toukokuussa 2003. Venäjä ja Kiina antoivat muiden SCO:n jäsenvaltioiden kanssa Shanghaissa kesäkuussa 2006 julistuksen, jonka mukaan ne eivät liity liittoihin tai järjestöihin, jotka vähentävät toisten SCO:n jäsenvaltioiden suvereenisuutta ja turvallisuutta. Ne eivät myöskään anna ulkopuolisten valtioiden käyttää aluettaan toisia SCO:n jäsenvaltioita vastaan. Julistuksen mukaan ne ryhtyvät myös välittömästi neuvotteluihin vastatoimienpiteistä, jos alueellista rauhaa ja vakautta tai jäsenvaltioiden turvallisuutta uhattaan.³⁰³ Tämä osoittaa, että SCO:ssa on selkeästi piirteitä, jotka muistuttavat sotilasliittojen perussopimuksia. Se saattaa viitata siihen, että SCO:sta on kehittymässä sotilasliitto. SCO:ta ei kuitenkaan vielä voi pitää sotilasliittona, koska se ei velvoita jäsenvaltioita yhteiseen puolustukseen. Toisaalta SCO:n jäsenval-

²⁹⁹ Walt 2006[2005], s. 128.

³⁰⁰ Mankoff 2009, s. 27, 193–194, 197–198, 200, 202, 224 ja 229; Blank 2008a, s. 496–497; Lo 2008, s. 4–6, 43–48, 53–55, 159–160, 163–165, 175–179, 181–183 ja 195; R. Ross 2004, s. 267, 286–287 ja 294–296 ja Ambrosio 2001, s. 46 ja 53–63.

³⁰¹ *Shanghain yhteistyöjärjestö* on venäjäksi Шанхайская организация сотрудничества (ШОС) ja englanniksi Shanghai Cooperation Organization (SCO).

³⁰² SCO 2001. Venäjän ja Kiinan yhteistyö alueellisella tasolla alkoi, kun ne perustivat Kazakstanin, Kirgisian ja Tadžikistan kanssa Shanghain yhteistyöryhmän huhtikuussa 1996. Ks. Russian Federation & China et al. 1996. Tällä Shanghain julistuksena tunnetulla sopimuksella ”*Shanghain viitokset*” pyrkivät ensisijaisesti lisäämään alueellista vakautta Keski-Aasiassa. Sopimusvaltiot vakiinnuttivat maiden väliset rajat ja sopivat vähentävänsä asevoimien määrää raja-alueilla.

³⁰³ SCO 2006; SCO 2005; SCO 2003 ja SCO 2002. SCO:n tarkkailijajäseniksi on hyväksytty Mongolia vuodesta 2004 sekä Intia, Pakistan ja Iran vuodesta 2005.

tiot ovat pitäneet vuodesta 2003 lähtien yhteisiä sotaharjoituksia alueellisen vakauden ylläpitämisen ja terrorisminvastaisen sodan nimissä. Näistä voidaan mainita elokuussa 2007 Tšeljabinskin alueella Venäjällä ja Sinkiangin alueella Kiinassa pidetty SCO:n sotaharjoitus, joka oli kahdella tavalla merkittävä. Ensimmäiseksi siksi, että Kiinan asevoimien joukkoja oli Venäjän maaperällä ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1969 Neuvostoliiton ja Kiinan välisten rajakonfliktien. Toiseksi siksi, että Venäjän strategiset pommittajat lensivät sotaharjoituksen yhteydessä ensimmäistä kertaa sitten kylmän sodan päättymisen.³⁰⁴

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna SCO näyttäytyy Venäjän voimatasapainopolitiikan välineenä. Venäjä pyrkii SCO:n avulla vahvistamaan entisestään strategista kumppanuuttaan Kiinan kanssa. Yhteistyö lisää Venäjän ja Kiinan luottamusta toisiinsa ja luo perustan mahdolliselle sotilasliitolle. SCO vähentää Venäjän ja Kiinan välisen aseellisen konfliktin todennäköisyyttä ja vahvistaa näin alueellista vakautta Keski-Aasiassa. Lisäksi SCO tarjoaa Venäjälle keinon, jonka avulla se kykenee ylläpitämään sotilaallista ja taloudellista vaikutusvaltaansa Keski-Aasiassa sekä rajoittamaan Kiinan valtapoliittikkaa alueella. SCO on selkeästi poliittinen organisaatio. Sen kautta Venäjä ja Kiina ovat kyenneet vahvistamaan valtapoliittista asemaansa Keski-Aasiassa Yhdysvaltojen kustannuksella. Ne vaativat Yhdysvaltojen asevoimien vetäytymistä Keski-Aasiasta SCO:n huippukokouksessa Astanassa heinäkuussa 2005. Uzbekistan karkottikin Yhdysvallat Karshi-Khanabadin tukikohdasta marraskuussa 2005. Venäjä ja Kiina ovat myös SCO:n huippukokousten yhteydessä ilmaisseet vastustavansa Yhdysvaltojen unilateraalista hegemoniapoliittikkaa ja pyrkivänsä suurvaltojen väliseen voimatasapainoon moninapaisessa maailmassa.³⁰⁵

Alueelliseen voimatasapainoteoriaan perustuva olettaus, että mannervaltana Venäjä ei pyri tasapainottamaan merivalta Yhdysvaltoja ei pidä paikkaansa kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Syy on se, että Yhdysvallat on jatkanut liittosuhdettaan Saksan, Ranskan ja Britannian kanssa ja pitänyt asevoimansa Euroopassa. Jos Yhdysvallat harjoittaisi Euroopan tasapainottamisstrategiaa ja lopettaisi liittosuhteensa eurooppalaisten suurvaltojen kanssa, Venäjän ei tarvitsisi tasapainottaa Yhdysvaltoja. Nykyisessä tilanteessa Venäjä on kuitenkin selkeästi pyrkinyt sisäisesti tasapainottamaan Yhdysvaltoja. Venäjän strateginen kumppanuus Kiinan kanssa ja SCO:n perustaminen ovat viitteitä vähintään Yhdysvaltojen pehmeästä tasapainottamisesta. Se miksi Venäjä ei ole muodostanut sotilasliittoa Kiinan kanssa, voidaan selittää suurvaltojen

³⁰⁴ Wishnick 2009, s. 21–23; Paramanov & Stokov 2008, s. 13–14 ja 17; Safranchuk 2008, s. 166–169; Oldberg 2007, s. 9, 13, 15, 21–22, 39–41 ja 43; Plater-Zyberk 2007, s. 3–5; Troitskiy 2007, s. 40–41; McDermott 2007; Rumer 2006; Blank 2006a; Monaghan 2006, s. 1005–1006; A. Cohen 2006a, s. 1–2 ja de Haas 2005, s. 4–8. Ks. myös Putin 2007a. Ks. SCO:sta lisää esim. Bailes & Dunay 2007.

³⁰⁵ SCO 2007; SCO 2006; SCO 2005; Russian Federation & China et al. 2000; Mankoff 2009, s. 173–174, 196–197, 204 ja 216–222; R. Menon 2009, s. 116–119; Blank 2008a, s. 522–525; Lo 2008, s. 104–112; Blank 2007, s. 1 ja 5–15; Troitskiy 2007, s. 30–44; Oldberg 2007, s. 25–34 ja 43–45; Rumer 2006, s. 1–3, Monaghan 2006, s. 1005–1006; A. Cohen 2006a, s. 1–2; A. Cohen & Tkacik 2005, s. 1–5 ja de Haas 2005, s. 4–8.

voimasuhteella. Venäjällä ei ole ollut tarvetta solmia sotilasliittoa, koska sen ja Yhdysvaltojen välillä vallitsee karkea voimatasapaino. Vaikka Venäjällä on sotilaallinen alivoima suhteessa Yhdysvaltoihin, Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan, se kykenee ydinaseidensa avulla tasapainottamaan läntisiä suurvaltoja ja luomaan pelotteen mahdolliselle sotilaalliselle hyökkäykselle.

Venäjän ja Kiinan liittoa vaikeuttaa niiden keskinäinen valtakamppailu. Venäjä näkee Kiinan samanaikaisesti sekä strategisena kumppanina että kilpailijana ja potentiaalisena turvallisuusuhkana. Venäjä ja Kiina käyvät jo tällä hetkellä valtakamppailua Keski-Aasiassa. Ne kilpailevat siellä yhdessä Yhdysvaltojen kanssa alueen energiavaroista ja vaikutusvallasta sekä alueellisesta hegemoniasta. Venäjän Kaukoita on suurvaltojen toinen potentiaalinen konfliktialue. Venäjän ongelma on Kiinan taloudellisen vaikutusvallan kasvu Venäjän Kaukoissa. Venäjä pelkää erityisesti sitä, että Kiina pyrkii ottamaan 1800-luvun puolivälissä menettämänsä alueet takaisin, kun sen sotilaallinen voima kasvaa suhteessa Venäjään. Järjestämällä kaikkien aselajien yhteisen ”Vostok-2010” -sotaharjoituksen Venäjän Kaukoissa ja Siperiassa kesäkuussa 2010 Venäjä halusi osoittaa Kiinalle sotilaallisen voimansa Aasiassa. Venäjä on myös pyrkinyt yhteisten taloudellisten intressien, erityisesti energiapolitiikan avulla sitomaan tuontienergiasta riippuvaisen Kiinan entistä tiiviimpään strategiseen kumppanuuteen. Voidaan sanoa, että Venäjän valtopolitiikka perustuu niin Keski-Aasiassa kuin Kaukoissaakin logiikkaan ”pidä ystävät lähellä, pidä viholliset sitäkin lähempänä”.³⁰⁶

Venäjän ja Kiinan strategisen kumppanuuden ongelma pidemmällä tähtäimellä on kuitenkin Kiinan taloudellisen ja sotilaallisen voiman kasvu suhteessa Venäjään, mikä muuttaa suurvaltojen välisen voimasuhteen Kiinan eduksi. Muutos voimatasapainossa vähintäänkin lisää Venäjän ja Kiinan välistä jännitettä ja vaikeuttaa täten niiden strategista kumppanuutta. Tämä turvallisuuspoliittinen dilemma saattaa selittää sen, miksi Venäjä ei ole liittoutunut Kiinan kanssa Yhdysvaltoja vastaan. Kun Kiina todennäköisesti nousee Venäjän suurimmaksi sotilaalliseksi turvallisuusuhaksi ensi vuosikymmenellä, Venäjä tarvitsee Yhdysvaltoja Kiinan tasapainottamisessa. Näin ollen Venäjällä ei tällä hetkellä ole muuta mahdollisuutta kuin tasapainoilla Kiinan ja Yhdysvaltojen välissä ja pyrkiä kasvattamaan omaa sotilaallista ja taloudellista voimaan-

³⁰⁶ Lo 2008, s. 21–23, 44–45, 56–89, 91–114, 117–120, 154–183 ja 194–195; Mankoff 2009, s. 27, 195–196, 200 ja 214–216; Rumer 2007, s. 40–42; Monaghan 2006, s. 1009–1010; Rumer 2006, s. 3–6; Mankoff 2006, s. 30–37; Wishnick 2009, s. 30–36; Lo 2004; Lukin 2003, s. 236–249; R. Menon 2003; Juntunen 2003a, s. 275–290; Garnett 2001 ja Trenin 1999b. Venäjä otti haltuunsa Kiinalta Kaukoissa Ohotanmeren ja Amur-joen välisen alueen *Aigunin rauhassa* vuonna 1858 ja Ussuri-joen itäpuoleisen alueen ja Sahalinin saaren *Pekingin rauhassa* vuonna 1860. Venäjä onnistui laajentumaan, koska Kiinassa käytiin samaan aikaan *Taijing-kapina* tunnettua sisällissotaa (1850–64). Venäjän ja Kiinan välinen kauppa kasvoi kahdeksankertaiseksi vuosina 1999–2008. Ks. Venäjän energiapolitiikasta valtopoliittisena keinona suhteessa Kiinaan esim. Mankoff 2009, s. 194–195, 202–203, 208–215 ja 222–225; R. Menon 2009, s. 122–125; Lo 2008, s. 132–134 ja 138–146; Klare 2009[2008], s. 75–76 ja 104–108 ja Juntunen 2009, s. 94–98.

sa.³⁰⁷ Venäjä on pyrkinyt luomaan strategisen kumppanuuden myös Intian kanssa. Vaikka Venäjän ja Intian välinen taloudellinen ja sotilaallinen yhteistyö on voimistunut, se ei kuitenkaan yllä samalle tasolle kuin Venäjän ja Kiinan välinen yhteistyö. Venäjä näkee strategisen yhteistyön Intian kanssa keinona luoda vastavoima Yhdysvaltojen hegemonialle. Toisaalta se näkee Intian potentiaalisena liittolaisenaan myös Kiinaa vastaan. Viime vuosina Venäjä on alkanut myydä enemmän aseita ja myös uudempaa sotakalustoa Intialle.³⁰⁸ Realismin näkökulmasta tarkasteluna tämä osoittaa, että Venäjä pyrkii aseistamaan Kiinan potentiaalista vihollista Aasiassa ja edistämään tällä tavalla Intian kykyä tasapainottaa Kiinaa. Venäjä pyrkii siis siirtämään Intialle vastuun Kiinan tasapainottamisesta.

Voimatasapainopolitiikka ei ollut etusijalla Venäjän valtopolitiikassa heti kylmän sodan päättymisen jälkeen vuosina 1992–93 eikä vuosituuhannen vaihteen jälkeen vuosina 2001–02. Tuolloin Venäjä harjoitti pikemminkin ”bandwagoning” -strategiaa pyrkien läheiseen yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa³⁰⁹. Venäjän yhteistyöhakuisuus jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi Yhdysvaltojen valtopolitiikasta johtuen. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ulkoministeri Andrei Kozyrev katsoi, että Venäjän sisäinen taloudellinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen uudistuminen edellytti yhteistyötä länsivaltojen kanssa. Kyseessä ei kuitenkaan ollut myönnätyspolitiikka, vaan Venäjä oletti, että Yhdysvallat hyväksyy sen tasavertaisena kumppanina.³¹⁰ Käytännössä Yhdysvallat kuitenkin kohteli Venäjää kylmän sodan hävinneenä suurvaltana. Yhdysvallat laajensi NATO:a ja samalla omaa vaikutusvaltaansa kohti Venäjän rajoja sen kansallisista eduista välittämättä. Se myös käytti sotilaallista voimaa Balkanilla Venäjän vastustuksesta huolimatta. Toiminnallaan Yhdysvallat siis sulki Venäjän Eu-

³⁰⁷ Mankoff 2009, s. 198 ja 208; Trenin 2007d, s. 37–40 ja 44–47; Cimbala 2007b, s. 303–304 ja Rumer 2007, s. 33–36 ja 40–42.

³⁰⁸ Russian Federation 2008; Lavrov 2007b, s. 24–29; Russian Federation 2000a, s. 100–101; I. Ivanov 2005[2000], s. 251 ja 264–265; Mankoff 2009, s. 215 ja 227–229; R. Menon 2009, s. 113–115 ja Ollapally 2003, s. 138–151 ja 154. Ks. myös Yuan 2007; Mantyski & Khodzhaev 2005; Ambrosio 2005a, s. 399, 401 ja 408–409; Ambrosio 2005b, s. 397–399 ja 401–410; Donaldson & Noguee 2005, s. 334–339; Pant 2004, s. 311–314 ja 316–321 ja Legvold 2001, s. 64–65. Pääministeri Primakov esitti Venäjän, Kiinan ja Intian välistä strategista liittoa valtiovierailullaan Intiassa joulukuussa 1998. Suurin este strategiselle yhteistyölle on Kiinan ja Intian perinteinen vihamielisyys. Kiina ja Intia ovat käyneet rajasodan vuosina 1959, 1962 ja 1967. Ks. Kiinan ja Intian valtopoliittisten intressien yhteentörmäyksestä Intian valtameren alueella kylmän sodan jälkeen esim. R. Kaplan 2010b.

³⁰⁹ Kun Venäjä ei ole liittoutunut Yhdysvaltojen kanssa, ”bandwagoning” -termiä tiukasti tulkiten sen harjoittamassa strategiassa ei ole kyse bandwagoning-strategiasta. Mutta koska Venäjä pyrkii yhteistyöhön voimakkaamman suurvallan kanssa, tämä voidaan kuitenkin tulkita eräänlaiseksi puolustuselliseksi bandwagoning-strategiaksi.

³¹⁰ Kozyrev 2005[1994]; Donaldson & Noguee 2005, s. 10–11, 124–125, 229–231 ja 237–239; Juntunen 2003a, s. 162–166; Arbatova 2001, s. 6 ja 10–11 ja Benn 2001. Ulkoministeri Igor Ivanovin mukaan Venäjä harjoitti idealistista ulkopolitiikkaa vuosina 1992–93. Venäjällä oli vallalla epärealistinen uskomus, että Yhdysvallat ottaisi Venäjän strategiseksi kumppanikseen ja liittolaisekseen. Ks. I. Ivanov 2005[2000], s. 238–240.

roopan kylmän sodan jälkeisen turvallisuusjärjestelmän ulkopuolelle. Venäjän näkökulmasta Yhdysvallat käytti hyväkseen sen heikentyntä valta-asemaa.³¹¹

Venäjä pyrki Putinin ensimmäisen presidenttikauden alkupuoliskolla parantamaan suhteitaan Yhdysvaltoihin, jotka olivat aallonpohjassa NATO:n ensimmäisen kylmän sodan jälkeisen laajentumisen ja Kosovon sodan jälkeen. Vuosina 2001–02 Venäjän valtapolitiikassa vallitsi toisen kerran bandwagoning-strategian vaihe, joka päättyi Irakin sotaan vuonna 2003. Presidentit Putin ja Bush ilmoittivat huippukokouksissaan Ljubljanassa, Sloveniassa kesäkuussa 2001, Texasissa marraskuussa 2001 ja Moskovassa toukokuussa 2002, että Venäjä ja Yhdysvallat eivät pidä toisiaan vihollisina eivätkä edes turvallisuusuhkana. Venäjä ja Yhdysvallat ilmoittivat myös pyrkivänsä lisäämään yhteistyötään kaikilla politiikan alueilla. Suurvaltojen poliittista lähentymistä kuvaa, että Venäjä hyväksyi Yhdysvaltojen hyökkäyksen Afganistaniin lokakuussa 2001 ja sen sotilaallisen voiman tulon entisen Neuvostoliiton alueelle Uzbekistaniin ja Kirgisiaan joulukuussa 2001.³¹²

Vaikka Venäjän bandwagoning-strategiaa voidaan pitää eräänlaisena myönnytyspolitiikkana, se oli kuitenkin samalla myös pragmaattista reaalipolitiikkaa.³¹³ Kun Venäjän aikaisempi valtapolitiikka oli epäonnistunut ja se oli kärsinyt monia arvovaltatappioita kansainvälispoliittisissa kysymyksissä 1990-luvulla, Venäjä päätti normalisoida poliittiset suhteensa Yhdysvaltojen kanssa. Venäjä ei olisi kyennyt estämään Yhdysvaltojen asevoimien tuloa entisen Neuvostoliiton alueelle eikä sen irtautumista ABM-sopimuksesta. Käytännössä Venäjälle ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikka. Venäjän strategian muuttumiseen vaikutti oleellisesti sen suhteellisen valta-aseman heikentyminen talouden romahduksen myötä 1990-luvun lopussa. Bandwagoning-strategian avulla Venäjä pyrki luomaan suotuisat ulkoiset edellytykset suurvalta-asemansa vahvistamiselle. Taloudellinen yhteistyö länsivaltojen kanssa auttoi Venäjää vahvistamaan talouttaan ja luomaan paremmat edellytykset Yhdysvaltojen tasapainottamiselle ja omalle valtapolitiikalleen tulevaisuudessa. Lisäksi Venäjä kykeni bandwagoning-politiikalla lisäämään vaikutusvaltaansa ja poliittista uskottavuuttaan kansainvälisesti. Venäjä ja NATO perustivat uuden yhteisen pysyvän neuvoston Roomassa touko-

³¹¹ Mankoff 2009, s. 100–101 ja 107–108 ja Kanet 2010, s. 61–62 ja 67–68. Harvoja onnistuneita sopimuksia Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä 1990-luvulla oli *Neuvostoliiton ydinaseiden siirtäminen* Venäjälle Kazakstanista huhtikuussa 1995, Ukrainasta kesäkuussa 1996 ja Valko-Venäjältä marraskuussa 1996. Toinen onnistunut sopimus oli *Venäjän asevoimien poisvetäminen* Keski-Euroopasta ja Baltiasta. Venäjä vetäytyi Tšekkoslovakiasta ja Unkarista kesäkuussa 1991, Liettuasta elokuussa 1993, Puolasta joulukuussa 1993 ja Itä-Saksasta, Latviasta ja Virosta elokuussa 1994. Ks. lisää esim. Goldgeier & McFaul 2003, s. 157–160 ja Kramer 1999, s. 408–410, 413–423 ja 431–436.

³¹² Bush & Putin 2001; Bush & Putin 2002; Monaghan 2006, s. 1010–1011; Gvosdev & Simes 2005; Fyodorov 2005[2004], s. 463–468; Federov 2004, s. 68–70; Trenin 2005[2002], s. 443–448; Melville 2005[2002], s. 438–439 ja Rogov 2005[2001], s. 349–355, 360–367 ja 370–373.

³¹³ Vrt. Sleivyte 2008, s. 6, 16 ja 20–21. Primakovin mukaan Venäjältä tuli Yhdysvaltojen myötäilijä, kun se hyväksyi Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman tulon etupiirialueelleen. Ks. Primakov 2002a.

kuussa 2002. Venäjä ja Yhdysvallat solmivat strategisten ydinaseiden vähentämissopimuksen (SORT) Moskovassa toukokuussa 2002.³¹⁴ Venäjän strategia vuosina 2001–02 ei kuitenkaan ollut puhdasta bandwagoning-politiikkaa. Heinäkuussa 2001 Venäjä ja Kiina allekirjoittivat ystävyys- ja yhteistyösopimuksen, mikä osoittaa Venäjän harjoittaneen myös voimatasapainopolitiikkaa.

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tärkein syy Venäjän bandwagoning-strategian päättymiseen vuonna 2003 oli se, että suurvaltojen strateginen kumppanuus osoittautui lähinnä toiveajatteluksi. Venäjän harjoittamasta yhteistyöpolitiikasta huolimatta Yhdysvallat ei huomionnut Venäjän etuja. Irakin sodasta tuli uusi käännekohta Venäjän ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa. Ennen sotaa maaliskuussa 2003 Venäjä ilmoitti, että se estää veto-lausekkeella YK:n turvallisuusneuvostossa Yhdysvaltojen ehdotuksen hyökkäyksestä Irakiin. Sodan aikana Venäjä vaati sotatoimien lopettamista ja Yhdysvaltojen ja Britannian joukkojen vetäytymistä Irakista. Irakin sotaa ratkaisevampi tekijä oli kuitenkin Yhdysvaltojen harjoittama valtopolitiikka entisen Neuvostoliiton alueella, jota Venäjä pitää etupiirinään. Venäjä oletti syksyllä 2001, että Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo entisen Neuvostoliiton alueella Keski-Aasiassa jäisi lyhytaikaiseksi, mutta Yhdysvalloilla on edelleen, yli kymmenen vuotta Yhdysvaltojen Afganistaniin tekemän hyökkäyksen jälkeen, sotilastukikohta Kirgisiassa. Marraskuussa 2002 Yhdysvallat päätti ottaa Viron, Latvian ja Liettuan NATO:n jäseneksi. Lisäksi Yhdysvallat pyrki lisäämään vaikutusvaltaansa tukemalla niin sanottuja värillisiä vallankumouksia Georgiassa marraskuussa 2003 ja Ukrainassa marras–joulukuussa 2004. Myös Yhdysvaltojen ja Venäjän kamppailu Keski-Aasian ja Kaspianmeren energialähteistä voimistui. Yhdysvaltojen Venäjän etujen vastaisesta valtopolitiikasta johtuen Venäjä koki bandwagoning-strategiastaan saamansa hyödyn liian vähäisenä ja hylkäsi sen. Venäjä ryhtyi vahvistamaan strategista kumppanuuttaan Kiinan kanssa. Samaan aikaan tapahtunut voimakas talouskasvu loi paremmat edellytykset myös Venäjän itsenäiselle ja aktiivisemmalle valtopolitiikalle. Vuodesta 2005 lähtien Venäjä on pontevammin pyrkinyt palauttamaan valtopoliittisen asemansa entisen Neuvostoliiton alueella ja lujittamaan omaa etupiiriään.³¹⁵

NATO:n laajentuminen ja entisen Jugoslavian hajoamissodat olivat keskeisessä asemassa Venäjän valtopolitiikassa Euroopassa 1990-luvulla. Jeltsinin presidenttikaudella Venäjän valtopolitiikan painopisteenä oli Yhdysvallat. Suh-

³¹⁴ Mankoff 2009, s. 1–8, 18–20, 23–24, 40–41, 97–98, 108, 110–112, 114–116, 154, 266–269, 293–294 ja 309–310; MacFarlane 2008, s. 42–46; Lo 2008, s. 93–94; Mankoff 2007, s. 131–132; Monaghan 2006, s. 992, 999–1001, 1007–1008 ja 1010–1011; Mankoff 2006, s. 15–18 ja 21–24 ja Baker & Glasser 2005, s. 129–130. Venäjä tuki Yhdysvaltoja terrorisminvastaisessa sodassa, koska se pyrki saamaan länsivallat hyväksymään aseellisen voimankäytönsä tšetšeniä kapinan kukistamisessa. Puolustusministeri Sergei Ivanov ilmoitti vuonna 2000, että Venäjä toteuttaa Tšetšeniassa terrorisminvastaista operaatiota ja että länsimaat eivät ole riittävästi huomioineet terrorismin uhkaa. Ks. S. Ivanov 2005[2000], s. 270 ja 275–276. Lisäksi Venäjä hyötyi, kun Yhdysvaltojen hyökkäys Afganistaniin vähensi ääriislamilaisuuden uhkaa etelärajoillaan.

³¹⁵ Mankoff 2009, s. 1–8, 23–24, 40–41, 97–98, 108, 110, 115–120, 293–294 ja 309–310; Giusti & Penkova 2008, s. 2, 5 ja 8; Lo 2008, s. 94–95 ja 98–100; Rumer 2007, s. 23–28 ja Monaghan 2006, s. 1003–1005.

tautuminen EU:iin oli välinpitämätöntä. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämän selittää pitkälti se, että EU oli vielä tuolloin pelkkä taloudellinen yhteisö, kun taas Venäjä painotti valtapoliitikassaan suurvaltasuhteita ja turvallisuuspoliittisia kysymyksiä.³¹⁶ EU:n merkitys Venäjän valtapoliitikassa kasvoi vasta 2000-luvulla. Se tapahtui kun talouspolitiikan merkitys kasvoi Venäjän talouden romahdettua, kun Ranska, Britannia ja Saksa ryhtyivät kehittämään EU:lle yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja kun EU laajentui kohti Venäjän rajoja. Venäjä julkaisi turvallisuuspolitiikkaa painottavan EU-strategiansa loka-kuussa 1999. Strategiassa korostetaan sitä, että Venäjä on maailmanlaajuinen suvereeni suurvalta, joka pyrkii kumppanuuteen EU:n kanssa säilyttäen kuitenkin valtapoliittisen toimintavapautensa. Venäjä painottaa myös johtoasemaansa entisen Neuvostoliiton alueella ja näkee EU:n oman puolustuspolitiikan kehittämisen vastapainona NATO:n asemalle Euroopassa.³¹⁷

Venäjän nykyisellä EU-politiikalla on kolme päämäärää. Ensinnäkin Venäjä pyrkii kasvattamaan taloudellista voimaansa EU:n kanssa käytävän ulkomaankaupan avulla.³¹⁸ Venäjän EU-politiikan toinen päämäärä on pyrkimys hajottaa Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian välinen transatlanttinen liitto tai ainakin heikentää Yhdysvaltojen valtapoliittista asemaa Euroopassa. Venäjän kannalta Yhdysvalloista riippumaton EU vahvistaa moninapaista kansainvälistä järjestelmää.³¹⁹ Venäjä onkin luonut suhteellisen hyvät suhteet Saksaan ja Ranskaan. Esimerkkinä Venäjän valtapoliitikasta voidaan mainita sen tekemä ehdotus Venäjän, Saksan ja Ranskan muodostamasta ”turvallisuustroikasta” Euroopassa. Venäjä teki ehdotuksensa syyskuussa 1997 eli kaksi kuukautta sen jälkeen, kun Madridissa oli päätetty NATO:n ensimmäisestä kylmän sodan jälkeisestä laajentumisesta. Venäjän tavoitteena oli tällä liitolla vähentää Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa ja hajottaa NATO:n yhtenäisyys. Irakin sodan aikana keväällä 2003 Venäjä onnistuikin pyrkimyksessään hajottaa läntisten suurvaltojen yhtenäinen rintama. Venäjä, Ranska ja Saksa vastustivat yhdessä Yhdysvaltojen ja Britannian hyökkäystä Irakiin.³²⁰ Tämä

³¹⁶ Mankoff 2009, s. 148, 153–154, 156 ja 182–183. Venäjä ja EU solmivat Kreetalla kesäkuussa 1994 taloudellisten ja poliittisten suhteiden perustaksi kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen.

³¹⁷ Russian Federation 2000d. Ks. Lynch 2004, s. 103–104; Baranovsky 2002, s. 33 ja 58–60; Shishkov 2002; Klitsounova 2005 ja Arbatova 2001, s. 80–84. EU julkaisi *Venäjä-strategian* kesäkuussa 1999. Strategiassa korostuu idealismi. EU:n tavoitteena on, että Venäjistä kehittyy demokraattinen oikeusvaltio ja vauras läntinen markkinatalous. Ks. European Union 1999a. Ks. myös Barysch 2005; Pinder 2002 ja Haukkala & Medvedev 2001. Venäjä ja EU sopivat toukokuussa 2005 dialogista ja yhteistyöstä turvallisuuskysymyksissä, jotka liittyvät taisteluun terrorismia vastaan, joukkotuhousoseiden leviämisen estämiseen ja kriisinhallintaan vakauden ylläpitämiseksi lähialueilla.

³¹⁸ Lynch 2004, s. 99–104, 106 ja 113; Póti 2002; Fedorov 2006, s. 192–195; Frumkin 2002; Baranovsky 2002, s. 27–31 ja Arbatova 2001, s. 80–84.

³¹⁹ Wohlforth 2006, s. 276; Sleivyte 2008, s. 17 ja 23–24 ja Fedorov 2006, s. 187–192.

³²⁰ Mankoff 2009, s. 146–147, 149, 151 ja 156–157; Donaldson & Noguee 2005, s. 267–271 ja 365–368 ja Kononenko 2003, s. 14–15 ja 20. Ks. Venäjän ja Ranskan välisistä suhteista esim. Gomart 2007. Venäjän on vaikea hajottaa Britannian ja Yhdysvaltojen välistä liittoa, koska Britannia on ollut Yhdysvaltojen uskollisin liittolainen Euroopassa. Venäjän ja Bri-

tarkoittaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna paluuta tavanomaisen suurvaltapolitiikan aikaan, jossa suurvaltojen valtapolitiikka määräytyy kansallisten intressien, ei kylmän sodan aikaisen poliittis-sotilaallisen blokkijaon perusteella. Samalla kyse oli Venäjän, Saksan ja Ranskan pyrkimyksestä harjoittaa pehmeää voimatasapainopolitiikkaa suhteessa Yhdysvaltoihin. Ne pyrkivät sitomaan ja rajoittamaan Yhdysvaltojen toimintavapautta YK:n avulla. Venäjä, Ranska ja Saksa halusivat ilmaista Yhdysvalloille vastustavansa sen unilateraalista hegemoniapolitiikkaa. Ne eivät kyenneet kuitenkaan estämään Yhdysvaltoja hyökkäämästä Irakiin, mikä osoittaa pehmeän tasapainottamisen rajallisuuden.³²¹

Venäjä on periaatteessa suhtautunut myönteisesti niin EU:n laajentumiseen kuin myös EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen. Taus-talla on Venäjän näkemys, että se mikä heikentää NATO:a ja siten Yhdysvaltojen valtapoliittista asemaa Euroopassa, on eduksi Venäjälle. Venäjän suhtautuminen EU:iin on kuitenkin muuttunut negatiivisemmaksi sen jälkeen, kun EU ryhtyi harjoittamaan niin sanottua naapuruuspolitiikkaa entisen Neuvostoliiton alueella³²², jota Venäjä pitää etupiirinään. Realismien näkökulmasta tarkasteltuna Saksa, Ranska ja Britannia ajautuvat väistämättömästi valtakamppailuun Venäjän kanssa naapuruuspolitiikan seurauksena. Uusien Itä-Euroopan valtioiden jäsenyyden myötä Venäjän vastaisuus on kasvanut EU:n sisällä, mikä voimistaa suurvaltojen välistä valtakamppailua entisestään.³²³ Venäjän EU-politiikan kolmas tavoite onkin estää EU:n yhteinen Venäjä-politiikka solmimalla kahdenkeskisiä suhteita, erityisesti Saksan ja Ranskan kanssa. Esimerkkinä voidaan mainita Venäjän ja Saksan sopimus Itämeren maakaasuputkesta (Viipuri–Greifswald) syyskuussa 2005. Venäjä on energiapolitiikallaan onnistunut estämään EU:n yhtenäisen kauppapolitiikan ja samalla rajoittamaan EU:n pyrkimystä lisätä vaikutusvaltaansa Venäjän lähiulkomaissa. Tällä hetkellä Saksa ja Ranska ovat haluttomia laajentamaan EU:a ja NATO:a pidemmälle entisen Neuvostoliiton alueelle, koska niille on tärkeämpää säilyttää hyvät suhteet Venäjään. Käytännössä Venäjä on siis harjoittanut menestyksellisesti hajo-ta ja hallitse -politiikkaa suhteessa EU:in. EU ei ole kyennyt luomaan yhteistä ulkopolitiikkaa suhteessa Venäjään. Tämän osoitti selkeästi Venäjän ja Georgian välinen sota elokuussa 2008.³²⁴ Venäjän valtapolitiikan tarkastelu osoittaa, että Venäjä harjoittaa voimatasapainopolitiikkaa suhteessa EU:iin.

tannian väliset suhteet ovat olleet ongelmalliset viime vuosina. Ks. Monaghan 2007 ja Olliker et al. 2009, s. 109–110.

³²¹ Walt 2009, s. 105–106; Walt 2006[2005], s. 120–126 ja 130–131; Joffe 2007[2006], s. 54–63; Pape 2005b, s. 38–43 ja Paul 2005, s. 57–58 ja 64–70. Ks. myös Kelley 2005.

³²² European Union 2003a ja European Union 2004a. EU on nimennyt naapuruuspolitiikan kohteeksi Ukrainan, Valko-Venäjän, Moldovan, Georgian, Armenian ja Azerbaidžanin. Ks. European Union 2004a, s. 4, 7 ja 10–12. Ks. myös European Union 2007a.

³²³ Mankoff 2009, s. 146, 149, 152, 154–155 ja 159–160; Fedorov 2006, s. 187–195; Zagorski 2005; K. Smith 2005; Lynch 2004, s. 99–104, 106–108 ja 113; Missiroli 2004; Póti 2002; Baranovsky 2002, s. 27–31 ja 38–44, Arbatova 2001, s. 80–84 ja Mahncke 2001. EU:n lähialuepolitiikkaa on kutsuttu ystävälliseksi Monroen doktriiniksi. Ks. Emerson 2002.

³²⁴ Mankoff 2009, s. 146–147, 149, 151 ja 156–157; Sleivyte 2008, s. 17 ja 23–28; Stent 2007; Wallander 2007, s. 109–111 ja Barysch 2007. Venäjä-kysymys onkin jakanut EU:n

5.2.3 Venäjän hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella

Venäjän valtopolitiikan keskeinen tavoite on säilyttää johtoasema ja ylivalta entisen Neuvostoliiton alueella. Se on siis harjoittanut hegemoniastrategiaa niin sanotuissa lähiulkomaissaan eli Neuvostoliitosta itsenäistyneistä valtioista.³²⁵ Tätä osoittaa ensinnäkin se, että Venäjä on turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan ja ulkopoliittisen johdon lausunnoissa pyrkinyt tekemään selväksi muille suurvalloille, että Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY)³²⁶ ja koko entisen Neuvostoliiton alue kuuluu sen etupiiriin. Esimerkiksi sekä huhtikuussa 1993 julkaistussa ensimmäisessä ulkopoliittisessa konseptissaan että syyskuussa 1995 julkaistussa IVY-strategiassaan Venäjä määritteli peittelemättä IVY:n alueen etupiirikseen, jossa se pyrkii turvaamaan kansalliset etunsa. Se on myös ilmaissut, että se ei hyväksy vaikutusvaltansa vähentämistä IVY:n alueella. Ulkoministeri Primakov jopa ilmoitti tammikuussa 1996, että Venäjän tavoitteena on entisen Neuvostoliiton alueen uudelleen yhdistäminen³²⁷. Etupiirijattelu onkin ollut pysyvä piirre Venäjän valtopolitiikassa koko kylmän sodan jälkeisen ajan. Esimerkiksi presidentti Medvedev antoi Georgian sodan jälkeen elokuussa 2008 julkilausuman, jonka mukaan Venäjällä on etuoikeutettuja intressejä tietyillä alueilla³²⁸. Tällä Medvedev halusi ilmoittaa, että entisen Neuvostoliiton alue kuuluu Venäjän etupiiriin, eikä muiden suurvaltojen pidä sekaantua sen asioihin alueella. Toiseksi hegemoniapolitiikkaan viittaa myös se, että Venäjä ilmoitti jo vuoden 1993 sotilasdoktriinissaan, että sillä on oikeus unilateraaliin sotilaallisiin interventioihin venäläisvähemmistön oikeuksien puolustamiseksi entisen Neuvostoliiton alueella. Tämä tunnetaan niin sanottuna *Jeltsinin doktriinina*³²⁹. Ulkoministeri Kozyrev vahvisti doktriinin ilmoittamalla tammikuussa 1994, että Venäjän kansallisiin etuihin kuuluu Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän ulkopuolelle jääneiden 30 miljoonan venäläisen

jäsenvaltiot. Itä-Euroopan uudet EU-jäsenvaltiot pyrkivät patoamaan Venäjää ja luomaan EU:lle yhteisen Venäjä-politiikan. Vuoden 2004 ja 2007 laajentumisen myötä EU:n yhteisestä Venäjä-politiikasta on tullut entistä vaikeampaa.

³²⁵ *Venäjän lähiulkomaita* ovat Baltiassa Viro, Latvia ja Liettua, Itä-Euroopassa Valko-Venäjä, Ukraina ja Moldova, Kaukasiassa Armenia, Azerbaidžan ja Georgia ja Keski-Aasiassa Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan, Turkmenistan ja Uzbekistan. Keväällä 2008 presidentti Putin erotti IVY-politiikan osaston ulkoministeriöstä, mikä viittaa siihen, että Venäjä ei edes katso IVY:n alueen kuuluvan ulkopoliitiikan alaan. Venäjä jakaa siis valtiot edelleen lähiulkomaihin ja kaukoulkomaihin. Ks. Mankoff 2009, s. 23 ja 241.

³²⁶ *Itsenäisten valtioiden yhteisö* on venäjäksi Содружество Независимых Государств (СНГ) ja englanniksi Commonwealth of Independent States (CIS).

³²⁷ Donaldson & Noguee 2005, s. 131.

³²⁸ Medvedev 2008b. Vrt. de Haas 2009, s. 3.

³²⁹ Russian Federation 1993b ja Ciziunas 2008, s. 293. Venäjä harjoittaa lähiulkomaissaan siis eräänlaista omaa Monroen doktriiniaan.

oikeuksien suojeleminen tarvittaessa aseellisella voimalla. Tätä oikeutta Venäjä painottaa edelleen esimerkiksi vuoden 2008 ulkopoliittisessa konseptissaan.³³⁰

Venäjä katsoo, että sillä on suurvaltana tarve ja oikeus muodostaa ympärilleen etupiiri. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Venäjän etupiirijattelu on tyypillistä suurvaltapolitiikkaa. Kaikki suurvallat pyrkivät hallitsemaan lähi-alueitaan niin turvallisuutensa kuin vaikutusvaltansakin takia. Venäjällä ei ole helposti puolustettavia rajoja. Puolustuksellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Venäjä pyrkii tämän takia muodostamaan ympärilleen sille ystävällismielisistä ja sen elintärkeät kansalliset edut ulkopoliitikassaan huomioonottavista valtioista koostuvan puskurivyöhykkeen, joka toimii puolustusvyöhykkeenä sen ja muiden suurvaltojen välissä. Toisaalta hyökkäyksellisen realismin näkökulmasta tarkasteluna Venäjän lausunnot viittaavat siihen, että se tavoittelee alueellista hegemoniaa³³¹ entisen Neuvostoliiton alueella. Tämä tarkoittaa vähintään sitä, että Venäjä kontrolloi tiukemmin turvallisuuspolitiikan lisäksi myös näiden valtioiden talous- ja sisäpolitiikkaa ja estää muiden suurvaltojen vaikutusvallan entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjän pyrkimys alueelliseen hegemoniaan saattaa merkitä myös laajentumispolitiikkaa pidemmällä aikavälillä.

Venäjän valtopolitiikan tarkastelu osoittaa, että se on turvautunut niin poliittisiin, taloudellisiin kuin sotilaallisiinkin keinoihin säilyttääkseen hegemoniasemansa entisen Neuvostoliiton alueella. Poliittisen välineen alueellisen hegemonian ylläpitämiseen entisen Neuvostoliiton alueella Venäjälle tarjoaa IVY, jonka se perusti Ukrainan ja Valko-Venäjän kanssa Minskissä joulukuun alkupuolella 1991. Ennen Neuvostoliiton virallista hajoamista myös Armenia, Azerbaidžan, Kazakstan, Kirgisia, Moldova, Tadžikistan, Turkmenistan ja Uzbekistan liittyivät IVY:yn Alma-Atassa.³³² Kun vielä Georgiakin liittyi järjestöön Venäjän painostuksesta syksyllä 1993, entisistä neuvostotasavalloista ainoastaan Viro, Latvia ja Liettua jättäytyivät IVY:n ulkopuolelle. Kaikissa kyl-

³³⁰ Russian Federation 2008; Russian Federation 2000a, s. 97; Russian Federation 2000d, s. 166 ja 168; Russian Federation 1993a, s. 33–36 ja 45 ja Kozyrev 2005[1994], s. 204–205. Ks. myös Mankoff 2009, s. 2, 26–27, 29–30, 146, 154–155, 159–160, 243, 265 ja 294; Wohlforth 2006, s. 270–271 ja 275–276; Sleivyte 2008, s. 6, 10, 15–16, 28–32 ja 35–36; Blank 2006b, s. 1, 3–4 ja 6; Monaghan 2006, s. 989; Hyde-Price 2007, s. 144–145 ja 147; Donaldson & Noguee 2005, s. 126–130 ja 179–181; Lo 2003, s. 81–83; Lo 2002, s. 114–118; Póti 2002; Piotrowski 2002, s. 62–64 ja 74 ja Martelius 1999, s. 100–101, 104, 106–107, 110, 117, 138–139 ja 204–206. Vuonna 1989 noin 38 % Kazakstanin ja Latvian, 32 % Viron, 22 % Ukrainan ja Kirgisian, 13 % Valko-Venäjän ja Moldovan, 10 % Turkmenistanin, 9 % Liettuan, 1,5 % Uzbekistanin, Tadžikistanin ja Georgian ja 1 % Armenian asukkaista oli venäläisiä. Ks. Salmin 2005[2002], s. 421–422. Ks. Venäjän IVY-politiikasta lisää Kramer 2008; Nygren 2008 ja Marin Thornton & Kanet 2005.

³³¹ *Alueelliset hegemonit* ovat erilaisia. Esimerkkinä voidaan mainita Neuvostoliiton alueellinen hegemonia Itä-Euroopassa kylmän sodan aikana ja Yhdysvaltojen alueellinen hegemonia Latalalaisessa Amerikassa. Suurvallan ylivalta saattaa siis olla joko tiukkaa tai löyhää. Hegemoniset suurvallat turvautuvat myös erilaisiin keinoihin, pakkokeinoista yhteistyöhön ja sotilaallisista taloudellisiin. Ks. MacFarlane 2003, s. 126–127.

³³² Ks. CIS (Commonwealth of Independent States) 1991. IVY:n peruskirja solmittiin Minskissä tammikuussa 1993. Ks. lisää CIS 1993.

män sodan jälkeisissä ulkopoliittisissa konsepteissaan Venäjä on ilmoittanut IVY:n alueen ulkopoliittikkansa tärkeimmäksi kohteeksi.³³³

Käytännössä Venäjän hegemoniapoliittikka jäi kuitenkin melko passiiviseksi 1990-luvulla, koska muut suurvallat eivät haastaneet sen valtapoliittista asemaa entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen valtakamppailu entisen Neuvostoliiton alueella alkoi varsinaisesti vasta, kun Yhdysvallat perusti sotilastukikohdat Uzbekistaniin ja Kirgisiaan Afganistanin sodan aikana joulukuussa 2001. Yhdysvaltojen valtapoliittisen aseman voimistuminen Keski-Aasiassa johti niin sanottuihin värillisiin vallankumouksiin Georgiassa marraskuussa 2003, Ukrainassa marras-joulukuussa 2004 ja Kirgisiassa maaliskuussa 2005. Yhdysvaltojen sotilaallinen, taloudellinen ja poliittinen tuki on lisännyt näiden valtioiden ulkopoliittista toimintavapautta suhteessa Venäjään. Georgia irtisanoutuikin IVY:stä elokuussa 2008 Venäjän ja Georgian välisen sodan seurauksena³³⁴. Kun otetaan vielä huomioon NATO:n laajentuminen Baltiaan maaliskuussa 2004, nähdään, kuinka Yhdysvaltojen vaikutusvalta kasvoi entisen Neuvostoliiton alueella Venäjän valtapoliittisen aseman kustannuksella vuosina 2001–05. Tämän seurauksena Venäjän valtapoliittikka muuttui aktiivisemmaksi entisen Neuvostoliiton alueella. Vuoden 2003 Ivanovin doktriinissa Venäjä ilmoitti käytännössä NATO:n laajentumisen ja Yhdysvaltojen asevoimien tulon entisen Neuvostoliiton alueelle turvallisuuksuhakseen. Doktriinin mukaan Venäjä myös valmistautuu käyttämään sotilaallista voimaansa, tarvittaessa myös ennaltaehkäisevästi, sotilaallisia uhkia vastaan sekä taloudellisten intressiensä turvaamiseksi entisen Neuvostoliiton alueella³³⁵. Venäjän pyrkimys pitää entisen Neuvostoliiton alue yksinomaan omana etupiirinään on selkeä osoitus sen hegemoniapoliitikasta. On ilmeistä, että Venäjän politiikan päämäärä on sen valta-aseman palauttaminen, mikä sillä oli ennen syksyä 2001.³³⁶

Venäjä on pyrkinyt vahvistamaan valtapoliittista asemaansa entisen Neuvostoliiton alueella myös kahdenkeskisellä yhteistyöllä eri valtioiden kanssa. Esimerkkinä voidaan mainita Venäjän pyrkimys muodostaa liittovaltio Valko-

³³³ Russian Federation 2008; Russian Federation 1993a, s. 33–61; Russian Federation 2000a, s. 97–101 ja Russian Federation 2000c, s. 142–143.

³³⁴ Kramer 2008, s. 3–4 ja Hedenskog & Larsson 2007, s. 19–20, 23 ja 28.

³³⁵ S. Ivanov 2003, s. 6–8 ja 11 ja Russian Federation 2003b, s. 29–30, 35–36, 39, 45–48, 63–64 ja 75–76.

³³⁶ Mankoff 2009, s. 82–83, 112–113, 123–126, 134, 199, 241–244, 248–251 ja 264–281 ja 296; Paramanov & Stokov 2008, s. 12–19; Niklasson 2008, s. 13–18 ja 45; Lo 2008, s. 98–100; Lucas 2009[2008], s. 173–182; Hedenskog & Larsson 2007, s. 9, 19–29 ja 111–112; Blank 2007, s. 1–5; Nation 2007; Weitz 2006, s. 155–156, 158, 160 ja 163–165; Secrieru 2006, s. 289, 292–294 ja 308; Trenin 2006a; Trenin 2006b; Swanström 2005, s. 569–571 ja 581–584; Berman 2004/2005, s. 59–60 ja 63–66; MacFarlane 2004; Susko 2004, s. 120–125; B. Rumer 2002, s. 57–58 ja MacFarlane 1999, s. 224–228, 231–233 ja 235–240. Venäjä kokee vallankumoukset Georgiassa ja Ukrainassa osana Yhdysvaltojen pyrkimystä saartaa Venäjä. Venäjän mukaan ne olivat seurausta Yhdysvaltojen informaatiosodasta Venäjää vastaan ja pyrkimyksestä lisätä vaikutusvaltaa Venäjän kustannuksella. Ks. MacFarlane 2008, s. 40–41 ja Blank 2008a, s. 500–508. Ks. Ukrainan oranssista vallankumouksesta lisää Krushelnycky 2006; Aslund & McFaul 2006 ja Karatnycky 2005.

Venäjän kanssa. Maat allekirjoittivat unionisopimuksen Moskovassa joulukuussa 1999.³³⁷ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tätä sopimusta voidaan pitää Venäjän vastatoimena Yhdysvaltojen päätökselle laajentaa NATO:a. Toisaalta se on samalla myös osoitus Venäjän hegemoniapoliitikasta. Vaikka Venäjän ja Valko-Venäjän poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen yhteistyö on lisääntynyt, se ei ole kuitenkaan johtanut vielä varsinaisen liittovaltion muodostumiseen.

Venäjän alueellisen hegemonian kannalta ongelmallisinta on ollut Ukrainan pyrkimys irtautua Venäjän etupiiristä ja tiivistää yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Venäjän ja Ukrainan välisissä suhteissa onkin ollut jatkuvasti kitkaa. Ukraina ei ole koskaan ratifioinut IVY:n perussopimusta. Lisäksi Ukraina perusti lokakuussa 1997 Azerbaidžanin, Georgian ja Moldovan kanssa GUAM-järjestön³³⁸, jota voidaan pitää lähinnä poliittisena ilmauksena siitä, että nämä valtiot eivät hyväksy Venäjän hegemoniaa entisen Neuvostoliiton alueella. Selkeä osoitus Venäjän hegemoniapoliitikasta on sen pyrkimys puuttua Ukrainan sisäisiin asioihin maassa asuvan venäläisvähemmistön kautta. Venäjä esimerkiksi tuki pääministeri Viktor Janukovitšia syksyn 2004 presidentinvaaleissa. Vaikka Venäjän hegemoniapoliitikka tässä tapauksessa epäonnistui, se kuitenkin osoittaa selkeästi, että Venäjä haluaa säilyttää Ukrainan etupiirissään. Venäjä on myös suoraan painostanut Ukrainaa ottamaan huomioon Venäjän intressit ja pyrkinyt estämään sen liittymisen NATO:on. Presidentti Putin varoitti NATO:n huippukokouksessa Bukarestissa huhtikuussa 2008, että Ukrainan liittyminen NATO:on saattaa johtaa Ukrainan itäosan ja Krimin niemimaan irtautumiseen omaksi valtiokseen. Vähän myöhemmin ulkoministeri Sergei Lavrov ilmoitti, että Venäjä tekee kaikkensa estääkseen Ukrainan ja Georgian liittymisen NATO:oon. Georgian sodan jälkeen Venäjä varoitti uudestaan Ukrainaa, että Venäjä saattaa turvautua myös sotilaalliseen voimaan suojellakseen Krimin venäläisiä tai jos Ukraina ei ota huomioon Venäjän elintärkeitä kansallisia etuja. Venäjän valtapoliitikka Ukrainassa on tuottanut tulosta, sillä Ukrainan NATO-jäsenyyttä voimakkaasti ajanut pääministeri Julija Tymošenko ilmoitti Georgian sodan jälkeen, että myös Venäjän näkemykset pitää ottaa huomioon NATO:n laajentumisessa. Länsisuuntautunut presidentti Viktor Juštšenko puolestaan hävisi vuoden 2010 presidentinvaalit Janukovitšille.³³⁹

³³⁷ Russian Federation & Belarus 1997; Pilloni 2009; Hedenskog & Larsson 2007, s. 19–29 ja 112–113; Žulys 2005, s. 148–157; Donaldson & Noguee 2005, s. 218–222; Juntunen 2003a, s. 138–143; Piotrowski 2002, s. 62–64 ja 74; Arbatova 2001, s. 24–25 ja 78 ja Ambrosio 2001, s. 46 ja 53–63. Tätä ennen Venäjä ja Valko-Venäjä olivat allekirjoittaneet sopimuksen Suvereenien valtioiden yhteisöstä huhtikuussa 1996 ja sopimuksen maiden välisen unionin muodostamisesta huhtikuussa 1997.

³³⁸ Uzbekistan oli GUAM:n jäsen vuosina 1999–2005, jolloin järjestöstä käytettiin nimeä *GUUAM*. Se erosi järjestöstä, kun sen ja Venäjän väliset suhteet alkoivat lämmetä vuodesta 2004.

³³⁹ Hedenskog 2010, s. 133–135 ja 138–143; Mankoff 2009, s. 24–25, 75, 148, 244 ja 246–255; Karatnycky & Motyl 2009, s. 106, 109–110 ja 114–116; Olikier et al. 2009, s. 87 ja 95–96; Malek 2009, s. 515–517, 521–535, 537–539 ja 542; Hedenskog & Larsson 2007, s. 19–20, 24–26 ja 30–44; E. Miller 2006, s. 97–160; Secrieru 2006, s. 298–301 ja Donaldson & Noguee 2005, s. 182 ja 186–191. Vrt. Timoshenko 2007 ja Lavrov 2007a. Lukumääräisesti

Myös taloudelliset keinot ovat osa Venäjän hegemoniapolitiikkaa. Talouspolitiikan merkitys Venäjän IVY-politiikassa vahvistui presidentti Putinin aikana. Venäjällä on kiistaton taloudellinen johtoasema entisissä neuvostotasavalloissa, koska se on niiden tärkein kauppakumppani. Sen hallussa on myös näiden valtioiden öljyn, maakaasun ja sähkön siirron infrastruktuuri. Venäjä on vahvistanut taloudellista asemaansa entisen Neuvostoliiton alueella sitomalla IVY-maiden taloudet omaansa esimerkiksi edullisten lainojen avulla ja suoranaishallinnalla taloudellisella painostuksella. Se on saanut poliittista vaikutusvaltaa, koska IVY-maat ovat kauppaa- ja energiariippuvaisia Venäjästä. Venäjä on pyrkinyt vahvistamaan vaikutusvaltaansa myös taloudellisten yhteistyöjärjestöjen ja taloudellisen integraation avulla. Venäjä perusti Valko-Venäjän, Kazakstanin, Kirgisian ja Tadžikistanin kanssa vapaakauppa-alueeseen, tullionioniin ja yhteiseen talousalueeseen tähtäävän Euraasian talousyhteisön (EurAsEC)³⁴⁰ Astanassa, Kazakstanissa lokakuussa 2000.³⁴¹ Vuoden 2008 ulkopolitisessa konseptissaan Venäjä mainitsee EurAsEC:n IVY-alueen tärkeimpänä talousjärjestönä.³⁴² Yhtenäinen tullialue Venäjän, Valko-Venäjän ja Kazakstanin välillä astui voimaan heinäkuussa 2011. Valtioiden yhteinen talousalue aloitti puolestaan toimintansa vuoden 2012 alusta. Pääministeri Putin ilmoitti lokakuussa 2011, että Venäjän tavoitteena on EU:n kaltainen Euraasian unionin perustaminen vuoteen 2015 mennessä.³⁴³

Energiapolitiikka on Venäjän hegemoniapolitiikan keskeinen elementti entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjän tavoitteena on energiasupervallan aseman eli maailmanlaajuisen johtoaseman saavuttaminen energian alalla. Energiakauppa vahvistaa paitsi Venäjän taloutta myös sen kykyä ylläpitää alueellista hegemoniaansa. Venäjä on myynyt öljyä ja maakaasua entisen Neuvostoliiton alueen valtioihin alle maailmanmarkkinahinnan. Tällä tavalla se on tehnyt etupiiriinsä kuuluvista valtioista entistä riippuvaisempia energiastaan ja käyttänyt monopoliasemaansa lähialueidensa energiataloudessa myös poliittisena aseena. Venäjä on myös pyrkinyt hallitsemaan Kaspianmeren ja Keski-Aasian alueen öljy- ja maakaasuvaroja ja niiden kuljetusta maailmanmarkkinoille. Tämä on tosin vaikeutunut, kun Yhdysvaltojen ja Kiinan valtapoliittiset intressit Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa ovat kasvaneet juuri alueen energiava-

suurin venäläisvähemmistö asuu juuri Ukrainassa. Esimerkiksi vuonna 2005 venäläisiä oli Ukrainassa yli 8 miljoonaa eli noin 18 % maan väestöstä. Ukraina on käytännössä jakautunut kahtia teollistuneeseen venäjää puhuvaan itäosaan ja Krimin niemimaahan sekä maatalousvaltaiseen ukrainaa puhuvaan länsiosaan. Sergei Lavrov on toiminut Venäjän ulkoministerinä vuodesta 2004.

³⁴⁰ Russian Federation & Belarus et al. 2000. *Euraasialainen talousyhteisö* on venäjäksi Евразийское Экономическое Сообщество (ЕврАзЭС) ja englanniksi Eurasian Economic Community (EurAsEC tai EAEC).

³⁴¹ Paramonov & Stokov 2008, s. 13–18; Lo 2008, s. 98–100; Hedenskog & Larsson 2007, s. 45–77 ja 112; Sleivyte 2008, s. 6–7, 15–16, 28–32 ja 35–37; Weitz 2006, s. 156–158; Susko 2004, s. 120–121 ja 125–130 ja Juntunen 2003a, s. 216–269. Ks. myös E. Miller 2006. Uzbekistan liittyi järjestöön vuonna 2006, mutta vetäytyi vuonna 2008 väliaikaisesti sen rakenteiden ulkopuolelle.

³⁴² Russian Federation 2008.

³⁴³ Mankoff 2012 ja EurAsEC 2011, s. 2–3, 28–31 ja 35.

rojen takia. Venäjän monopoliasemaa heikentävä Venäjän alueen ohittava energiaraaka-aineiden kuljetusreitti Kaspianmereltä Azerbaidžanista (Baku) Georgian (Tbilisi) kautta Turkkiin (Ceyhan) Välimerelle avattiin toukokuussa 2005. Myöhemmin joulukuussa 2005 valmistui puolestaan öljyputki Kaspianmereltä Kazakstanista (Atyraū) Sinkiangin alueelle Kiinaan (Alashankou). Suurvaltojen voimistuneesta valtakamppailusta huolimatta Venäjä on kuitenkin kyennyt säilyttämään energiapoliittisen vaikutusvaltansa Keski-Aasiassa. Esimerkiksi vuosina 2006–07 se sopi Kazakstanin, Turkmenistanin ja Uzbekistanin kanssa energiankuljetuksista Kazakstanin kautta Venäjälle ja sieltä edelleen Eurooppaan ja maailmanmarkkinoille.³⁴⁴

Venäjän tärkeä valtopoliittinen ase on ollut energiakuljetusten keskeyttäminen tai sillä uhkaaminen. Se esimerkiksi katkaisi maakaasun toimitukset Ukrainaan tammikuussa 2006 ja 2009. Ukraina puolestaan teki molemmilla kerroilla saman EU:lle. Paitsi, että Venäjä pyrki tällä tavalla vaikuttamaan Ukrainan sisäpoliittiseen tilanteeseen, se pyrki myös luomaan länsivalloille kuvan Ukrainasta epäluotettavana energian välittäjämaana. Viime vuosina Venäjä on kohdistanut energiapakotteita myös Georgiaa, Moldovaa ja Valko-Venäjää sekä Baltian maita kohtaan. Venäjä on rakentanut Ukrainan, Valko-Venäjän ja Baltian maat ohittavat maakaasuputket Itämerellä Venäjältä Saksaan ja rakentaa vastaavanlaisen myös Mustallamerellä Venäjältä Italiaan. Nämä kaasuputket lisäävät Venäjän mahdollisuutta käyttää hyväkseen entisten neuvostotasavaltojen energiariippuvuutta ja painostaa niitä poliittisesti.³⁴⁵

Venäjän sotilaallinen ylivoima suhteessa entisiin neuvostotasavaltoihin antaa sille mahdollisuuden käyttää sotilaallisia pakkokeinoja. Samalla se muodostaa myös perustan Venäjän poliittiselle ja taloudelliselle vaikutusvallalle. Venäjän hegemoniapoliitikassa keskeinen tavoite on ollut pyrkimys muodostaa entisen Neuvostoliiton alueelle sotilasliitto, jonka avulla Venäjä säilyttää sotilaallisen läsnäolonsa etupiirissään ja muodostaa ympärilleen puolustusvyöhykkeen. Vuoden 1995 IVY-strategiassaan Venäjä painotti IVY:n jäsenvaltioiden sotilaallista yhteistyötä. Se asetti asevoimiensa tavoitteeksi yhteisen puolustusjärjestelmän rakentamisen IVY:n alueelle lyhyellä tähtämellä ja yhteisten asevoimien perustamisen pitkällä tähtämellä.³⁴⁶ Yhteinen puolustus ei kuitenkaan suoranaisesti liity Venäjän turvallisuuteen, vaan ensisijaisesti sen valtopoliitti-

³⁴⁴ Jaffe & Soligo 2009, s. 122–131; Klare 2009, s. 47–50 ja 52–53; Mankoff 2009, s. 244, 256 ja 271–274; Juntunen 2009, s. 72–100; Klare 2009[2008], s. 74–76, 115–145 ja 214–218; Sleivyte 2008, s. 6, 17, 19–20, 23–30 ja 35–37; Hedenskog & Larsson 2007, s. 30–44; Rumer 2007, s. 26–27 ja 31–34; Susiluoto 2007, s. 208–222; Juntunen 2003a, s. 170–182 ja 191–269 ja Jaffe & Manning 2001.

³⁴⁵ Hedenskog 2010, s. 133–134, 137–138 ja 152–153; Mankoff 2009, s. 5, 24–25, 27, 31–38, 40, 74–77, 148, 150, 157, 176–180, 244, 246–255 ja 277–280; Malek 2009, s. 515–517 ja 521–534; Juntunen 2009, s. 72–100; Jaffe & Soligo 2009, s. 122–131; Karatnycky & Motyl 2009, s. 106 ja 109–110; Klare 2009[2008], s. 89–91 ja 108–113; Kramer 2008, s. 7–13; Lucas 2009[2008], s. 215–236; Sleivyte 2008, s. 23–28; Póti 2008, s. 37–40 ja 42; Niklasson 2008, s. 31–40; Hedenskog & Larsson 2007, s. 25–26 ja 45–59; Wallander 2007, s. 107–111; Rumer 2007, s. 31–34; Secrieru 2006, s. 292–294 ja 296–298 ja A. Cohen 2006c.

³⁴⁶ Donaldson & Noguee 2005, s. 179–186 ja 194–198; Forsström 2002a, s. 180–182; Arbatova 2001, s. 12–15 ja Martelius 1999, s. 138–157.

seen asemaan entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjä perusti Kollektiivisen turvallisuussopimusorganisaation (CSTO)³⁴⁷ yhdessä Valko-Venäjän, Armenian, Kazakstanin, Kirgisian ja Tadžikistanin kanssa lokakuussa 2002. CSTO:n perusta on Taškentissa toukokuussa 1992 solmittu kollektiivinen turvallisuussopimus, jonka mukaan jäsenvaltiot pidättäytyvät aseellisesta voimankäytöstä keskinäisissä suhteissaan, liittymästä sotilasliittoihin ja harjoittamasta politiikkaa, joka on suunnattu jotain sopimuksen allekirjoittanutta valtiota vastaan. Kollektiivinen turvallisuussopimus on käytännössä sotilasliittosopimus, koska sen 4. artiklan mukaan hyökkäys yhtä sopimuksen allekirjoittanutta valtiota vastaan on hyökkäys myös kaikkia muita sopimusvaltioita vastaan. Kollektiivinen turvallisuussopimus velvoittaa valtiot antamaan tukea, tarvittaessa myös sotilaallista apua, hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle valtiolle.³⁴⁸ Venäjä korostakin esimerkiksi vuoden 2008 ulkopoliittisessa konseptissaan CSTO:n tärkeyttä alueellisen vakauden ylläpitämisessä ja IVY:n jäsenvaltioiden turvallisuuden takaamisessa.³⁴⁹

CSTO on siis Venäjän johtama sotilasliitto, jolle on perustettu yhteiset nopean toiminnan joukot. Vuodesta 2004 lähtien Venäjä on pitänyt muiden CSTO:n jäsenvaltioiden kanssa myös yhteisiä sotaharjoituksia Keski-Aasiassa. CSTO ja SCO ovat lisänneet keskinäistä yhteistyötään turvallisuuskysymyksissä syksystä 2007 alkaen³⁵⁰. CSTO:n perustaminen onkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna nähtävä Venäjän vastatoimena NATO:n laajentumiselle ja Yhdysvaltojen sotilaalliselle läsnäololle Keski-Aasiassa. Samalla CSTO on kuitenkin myös Venäjän hegemoniapolitiikan väline. Sen avulla Venäjä varmistaa sotilaallisen läsnäolonsa jäsenvaltioiden alueella ja kykenee ylläpitämään alueellista järjestystä ja vakautta sekä heikentämään Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa entisen Neuvostoliiton alueella. Mutta ennen kaikkea Venäjä kykenee CSTO:n avulla estämään jäsenvaltioiden liittymisen toisten suurvaltojen johtamiin sotilasliittoihin.³⁵¹

Venäjän sotilaallisen hegemoniapolitiikan kannalta ongelmallista on se, että Ukraina, Turkmenistan ja Moldova eivät ole liittyneet kollektiiviseen turvallisuussopimukseen. Azerbaidžan ja Georgia puolestaan irtisanoutuivat sopimuksesta vuonna 1999. Lisäksi Uzbekistan oli kollektiivisen turvallisuusso-

³⁴⁷ Kollektiivinen turvallisuussopimusorganisaatio on venäjäksi Организация Договора о коллективной безопасности (ОДКБ) ja englanniksi Collective Security Treaty Organization (CSTO).

³⁴⁸ Ks. tarkemmin CIS 1992 ja CSTO 2002. Venäjä solmi *Taškentin sopimuksen* Armenian, Kazakstanin, Kirgisian, Tadžikistanin ja Uzbekistanin kanssa. Sopimukseen liittyvät myös Valko-Venäjä, Azerbaidžan ja Georgia vuoden 1993 loppuun mennessä.

³⁴⁹ Russian Federation 2008.

³⁵⁰ Paramanov & Stokov 2008, s. 13–14 ja 17 ja Safranchuk 2008, s. 166–169. Jäsenvaltioita nämä kaksi järjestöä ovat päällekkäisiä. Venäjä, Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan ja Uzbekistan kuuluvat kumpaankin organisaatioon. Valko-Venäjä ja Armenia ovat ainoastaan CSTO:n jäseniä ja Kiina vain SCO:n jäsen.

³⁵¹ Vrt. Mankoff 2009, s. 170–171, 174, 221 ja 270–271; Blank 2010, s. 35–36 ja 40–43; Baev 2008, s. 56–67 ja Hedenskog & Larsson 2007, s. 21–22.

pimuksen ulkopuolella vuosina 1999–2006.³⁵² Toisaalta nämäkin valtiot ovat sitoutuneet Venäjän johtamaan kollektiiviseen turvallisuusjärjestelmään Minskissä tammikuussa 1993 solmitun IVY:n peruskirjan mukaisesti. Peruskirjan 12. artiklassa jäsenvaltiot sitoutuvat kollektiiviseen turvallisuuteen ja tarvittaessa yhteisiin sotilaallisiin toimiin turvallisuuden ylläpitämiseksi ja uhan poistamiseksi. Artiklan mukaan jäsenvaltiot aloittavat viivyttelämättä neuvottelut yhteisistä sotilaallisista toimista, jos yhdenkin jäsenvaltion suvereenisuutta, turvallisuutta ja alueellista koskemattomuutta tai kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhataan.³⁵³

Sotilastukikohtien avulla Venäjä on turvannut sotilaallisen asemansa entisen Neuvostoliiton alueella.³⁵⁴ Se on pyrkinyt vahvistamaan sotilaallista asemaansa entisen Neuvostoliiton alueella myös kahdenkeskisellä yhteistyöllä. Itä-Euroopassa Venäjä on tiivistänyt sotilaallista yhteistyötä Valko-Venäjän kanssa. Sen tavoitteena on muodostaa vastavoima Yhdysvaltojen johtamalle NATO:lle. Venäjä ja Valko-Venäjä ovat esimerkiksi muodostaneet alueellisen sotilaallisen voimaryhmän ja rakentaneet yhteisen alueellisen ilmapuolustusjärjestelmän ja johtamisjärjestelmän. Lisäksi ne ovat järjestäneet säännöllisesti yhteisiä sotaharjoituksia NATO:n laajentumisen seurauksena. Näistä suurimpia on ollut 13 000 sotilaan ”Zapad 2009” -sotaharjoitus syyskuussa 2009. Voidaan sanoa, että Venäjä toteuttaa Valko-Venäjän kanssa yhteistä puolustuspolitiikkaa ja ylläpitää yhteistä puolustusta.³⁵⁵

Sotilaallinen läsnäolo Ukrainassa antaa Venäjälle valtapoliittisen asean. Venäjä on pitänyt Mustanmeren laivastonsa Krimin niemimaalla ennen kaikkea siksi, että vieraan vallan asevoimien läsnäolo muodostaa esteen Ukrainan NATO-jäsenyydelle. Toukokuussa 1997 Venäjä ja Ukraina pääsivät sopimukseen Sevastopolin laivastotukikohdan vuokraamisesta Venäjälle 20 vuodeksi. Samalla ne solmivat strategisen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen. Venäjän asevoimien läsnäolo Ukrainassa osoittaa, että Ukraina ei ole täysin suvereeni. Lisäksi Venäjä ylläpitää rajakiistaa Asovanmeren alueella tarkoituksenaan estää Ukrainan liittyminen NATO:n jäseneksi.³⁵⁶ Venäjä on turvautunut myös soti-

³⁵² Socor 2006; Donaldson & Noguee 2005, s. 179–186 ja 194–198 ja Martelius 1999, s. 138–157.

³⁵³ Ks. tarkemmin CIS 1993.

³⁵⁴ Esimerkiksi vuonna 2008 Venäjällä oli sotilastukikohtia ja asevoimien joukkoja entisen Neuvostoliiton alueella seuraavissa maissa: Ukrainassa, Valko-Venäjällä, Moldovassa, Armeniassa, Georgiassa, Kazakstanissa, Tadžikistanissa ja Kirgisiassa. Ks. IISS 2009, s. 226–227.

³⁵⁵ S. Ivanov 2005[2000], s. 276–277; Russian Federation & Belarus 1997, s. 85–87; Pilloni 2009; Hedenskog & Larsson 2007, s. 23–24; Žulyš 2005, s. 148–157; Donaldson & Noguee 2005, s. 218–222; Juntunen 2003a, s. 138–143; Forsström 2002a, s. 183–185 ja 193–194; Arbatova 2001, s. 24–25 ja 78; Ambrosio 2001, s. 46 ja 53–63 ja Martelius 1999, s. 147–148.

³⁵⁶ Mankoff 2009, s. 246–255; Malek 2009, s. 515–517, 521–534, 538 ja 540–541; Juntunen 2009, s. 14–15; Hedenskog & Larsson 2007, s. 25–26 ja 92–96; E. Miller 2006, s. 97–160; Juntunen 2003a, s. 143–152; MacFarlane 1999, s. 236–237 ja Martelius 1999, s. 148–150. Venäjän ja Turkin välisen sodan (1768–74) seurauksena Krimin kaanikunnasta tuli Venäjän satelliittivaltio, joka liitettiin Venäjään vuonna 1783. Turkki tunnusti Krimin kaanikunnan osaksi Venäjää Turkin ja Venäjän välisen sodan vuosina 1787–92 jälkeen. Nykyinen Venä-

laalliseen painostamiseen. Se on esimerkiksi uhannut asettaa Ukrainassa sijaitsevia kohteita ydinasemaaleiksi, jos Ukraina liittyy NATO:on³⁵⁷. Elokuun 2008 Georgian sodan jälkeen Venäjän valta-asema on selkeästi vahvistunut ja Ukrainan ulkopoliittinen toimintavapaus on vähentynyt. Keväällä 2010 Venäjä ja Ukraina solmivat energiasopimuksen, jonka mukaan Venäjä myy maakaasua kymmenen vuoden ajan Ukrainalle sopimushetkeä 30 prosenttia alhaisemmalla hinnalla. Vastineeksi Ukraina jatkoi Sevastopolin tukikohdan vuokraamista Venäjälle 25 vuodella vuoden 2017 jälkeen. Huhtikuussa 2010 ratifioidun sopimuksen mukaan Venäjän asevoimat pysyvät Ukrainassa siis ainakin vuoteen 2042.³⁵⁸ Tällä hetkellä näyttää siltä, että Venäjä on voittanut Yhdysvaltojen kanssa käymänsä valtataistelun Ukrainasta. Ukraina kuuluu edelleen Venäjän etupiiriin.

Venäjä on vahvistanut sotilaallista asemaansa myös Keski-Aasiassa. Venäjä perusti ensimmäisen uuden sotilastukikohtansa kylmän sodan päättymisen jälkeen Kantiin, Kirgisiaan lokakuussa 2003. Tätä voidaan pitää vastatoimena Yhdysvaltojen lisääntyneelle vaikutusvallalle Keski-Aasiassa. Venäjä sopi Tadžikistanin kanssa lokakuussa 2004, että se saa käyttöönsä Dushanbesta tukikohdan moottoroidulle jalkaväkidivisioonalle. Vuotta myöhemmin se perusti myös lentotukikohdan alueelle. Venäjä ja Tadžikistan sopivat lokakuussa 2012, että Venäjän asevoimien tukikohta Tadžikistanissa säilyy ainakin vuoteen 2042. Venäjä on lisännyt turvallisuusyhteistyötä myös Uzbekistanin kanssa sen jälkeen kun maat allekirjoittivat sopimuksen strategisesta yhteistyöstä heinäkuussa 2004. Syyskuussa 2005 Venäjä ja Uzbekistan pitivät ensimmäisen yhteisen sotaharjoituksensa ja heti perään marraskuussa ne solmivat liiton, jossa ne lupautuivat auttamaan toisiaan, jos toinen joutuu sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi. Seuraavan vuoden kesäkuussa Uzbekistan liittyi CSTO:n jäseneksi. Venäjän valtopolitiikan onnistumista kuvaa se, että Uzbekistan määräsi Yhdysvallat vetäytymään Karshi-Khanabadin (K2) lentotukikohdasta ja kielsi ilmatilansa käytön vuoden 2005 lopussa.³⁵⁹

Venäjä on puuttunut aseellisesti kaikkiin alueellisiin konflikteihin IVY-maissa. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Venäjän sotilaalliset interventiot ovat tyypillistä suurvaltapolitiikkaa, jonka päämääränä on ylläpitää alueellista järjestystä ja samalla turvata suurvallan omat intressit alueella. Venäjä on käyttänyt sotilaallista voimaansa kriisinhallinnan nimissä osana hegemoniapolitiik-

jän ja Ukrainan välinen kiista Krimin alueesta on seurausta siitä, että Krimin alue siirrettiin Venäjän neuvostotasavallasta osaksi Ukrainan neuvostotasavaltaa helmikuussa 1954. Tämä tapahtui, kun Neuvostoliiton johtajana toimi ukrainalaistunut venäläinen Nikita *Hruštšov* (1953–64).

³⁵⁷ Blank 2008a, s. 511.

³⁵⁸ Medvedev 2010a. Saksan liittokansleri Angela Merkel totesi elokuussa 2010, että Ukrainan mahdollinen NATO-jäsenyys ei tällä hetkellä ole enää asialistalla.

³⁵⁹ Mankoff 2009, s. 113–114, 267–268 ja 274–277; Paramanov & Stokov 2008, s. 14 ja 16–17; Baev 2008, s. 56–67 ja 96–100; Blank 2007, s. v, 1, 5–15 ja 17–18; Wallander 2007, s. 107–108; Trenin 2007b, s. 100–103; Rumer 2007, s. 31–36 ja 40–42; Baev 2006; Weitz 2006, s. 156–158; Monaghan 2006, s. 989, 995, 1005–1006 ja 1008; Mankoff 2006, s. 1, 17, 20–21, 24–30, 33–37 ja 41 ja M. Smith 2006, s. 38–39. Uzbekistan vetäytyi CSTO:n toiminnan ulkopuolelle kesäkuussa 2012.

kaansa entisen Neuvostoliiton alueella. Interventioilla Venäjä on varmistanut sotilaallisen läsnäolonsa ja samalla hegemoniansa lähiulkomaissaan. Venäjä ei ole edes pyrkinyt ratkaisemaan alueellisia konflikteja lähialueellaan, koska sille on edullista, että nämä valtiot säilyvät riippuvaisina Venäjän sotilaallisesta tuesta. Venäjän valtapolitiikkaa entisen Neuvostoliiton alueella on siis leimannut myös hajota ja hallitse -politiikka. Vuoristo-Karabahin (*Nagorno-Karabakh*) sodassa Azerbaidžanissa vuosina 1988–94 Venäjä tuki heikompa Armeniaa voimakkaampaa Azerbaidžania vastaan. Toukokuussa 1994 osapuolet solmivat Venäjän välityksellä ja sen painostuksesta rauhansopimuksen, jossa Venäjä sai oikeudekseen ryhmittää rauhanturvajoukkojaan Vuoristo-Karabahin alueelle. Lisäksi Venäjällä on useita sotilastukikohtia Armenian alueella. Venäjän asevoimien joukkoja on siis myös Tadžikistanissa, jossa käytiin sisällissotaa Venäjän tukeman hallituksen ja kapinallisten välillä vuosina 1992–97. Venäjä puuttui aseellisesti Moldovan sisällissotaan vuonna 1992. Moldovan vaatimuksesta huolimatta Venäjä ei ole vetänyt asevoimiaan pois itsenäiseksi julistautuneen Transnistrian (*Pridnestrovje*) tasavallan alueelta vedoten niiden tärkeyteen rauhan ylläpitäjänä. Venäjä pyrkii säilyttämään asevoimiansa Moldovassa vastapainona Yhdysvaltojen päätökselle perustaa sotilastukikohdat Romaniaan ja Bulgariaan.³⁶⁰

Venäjä ei pyrkinyt myöskään vuosina 1991–93 käydyin Georgian sisällissodan jälkeen ratkaisemaan Abhasian ja Etelä-Ossetian ongelmaa, koska se tällä tavalla kykeni säilyttämään asevoimiansa Georgian alueella ja vaikeuttamaan Georgian pyrkimystä liittoutua Yhdysvaltojen kanssa. Niin sanotun ruusuvallankumouksen jälkeen marraskuussa 2003 Georgia alkoi kuitenkin avoimesti pyrkiä NATO:n jäseneksi ja irtautumaan Venäjän etupiiristä. Georgian voimistunut länsisuuntaus johti Venäjän ja Georgian välisten suhteiden kiristymiseen vuosina 2006–07 ja Venäjän julistamaan lähes täydelliseen kauppasaartoon.³⁶¹ Kun Georgia elokuussa 2008 päätti ratkaista sotilaallisella interventioilla Etelä-Ossetian ja Abhasian separatismiongelman, Venäjä hyökkäsi Georgiaan. Seuraus oli, että Abhasia ja Etelä-Ossetia julistautuivat itsenäisiksi. Ennen sotaa Venäjä oli varoittanut länsivaltoja siitä, että Kosovon itsenäistyminen Serbiasta johtaa vastaavanlaiseen tilanteeseen myös Georgiassa. Sodan

³⁶⁰ Mankoff 2009, s. 99 ja 171; Olikier et al. 2009, s. 99; Kramer 2008, s. 14–15; Hedenskog & Larsson 2007, s. 78–110 ja 114; Donaldson & Noguee 2005, s. 196–218; N. Jackson 2003, s. 81–170; Juntunen 2003a, s. 152–156 ja 182–200; MacFarlane 1999, s. 235–240; Martelius 1999, s. 163–166 ja Forsström 1998, s. 19, 54–57, 106–109 ja 121–122. Ks. Venäjän sotilaallisista interventioista enemmän esim. Lynch 2000 ja Transnistrian “jäätäneestä konfliktista” esim. Sanchez 2009. Yhdysvallat ja Romania solmivat sopimuksen sotilastukikohdasta joulukuussa 2005. Yhdysvallat ja Bulgaria allekirjoittivat vastaavanlaisen sopimuksen huhtikuussa 2006.

³⁶¹ Venäjä puuttui asevoimillaan Georgian sisällissotaan 1990-luvun alussa. Helmikuussa 1994 maat solmivat yhteistyösopimuksen, jossa Venäjä sai oikeuden viiteen neuvostoaikaiseen sotilastukikohtaan Georgiassa. Venäjä luopui tukikohdasta Batumissa marraskuussa 2007. Georgia irtisanoutui IVY:n puolustusministereiden neuvostosta helmikuussa 2006. Venäjän ja Georgian välisistä suhteista ennen Georgian sotaa lisää esim. Indans 2007; Cornell 2007, s. v, 1–4, 16–21 ja 27–31; Kramer 2008, s. 3–8; Olikier et al. 2009, s. 97–98; Hedenskog & Larsson 2007, s. 19–20, 23 ja 28 ja Donaldson & Noguee 2005, s. 198–204.

jälkeen Venäjä tunnustikin Abhasian ja Etelä-Ossetian itsenäisyyden ja ilmoitti samalla vahvistavansa sotilaallista läsnäoloaan näissä valtioissa turvallisuuden ylläpitämiseksi.³⁶²

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Venäjän ja Georgian välinen sota on osoitus Venäjän hegemoniapoliitikasta ja pyrkimyksestä säilyttää alueellinen hegemonia entisen Neuvostoliiton alueella.³⁶³ Sodan jälkeen presidentti Medvedev nimesi Venäjän valtopoliitikan prioriteeteiksi Venäjän suurvalta-aseaman turvaamisen moninapaisessa maailmassa, Venäjän oikeuden ja velvollisuuden puolustaa kansalaisiaan missä päin maailmaa tahansa ja etuoikeutettujen intressiensä turvaamisen Venäjän etupiirialueella³⁶⁴. Georgian sota oli seurausta Venäjän ja Yhdysvaltojen entisen Neuvostoliiton alueella käymästä valtakamppailusta. Venäjä pyrki sotilaallisella interventiolla osoittamaan, että Georgia, kuten muukin IVY:n alue, kuuluu sen etupiiriin. Venäjän interventio Georgiaan oli sotilaallinen vastatoimi Yhdysvaltojen Venäjän kansallisen edun vastaiselle unilateraalille valtopoliitikalle Itä-Euroopassa ja entisen Neuvostoliiton alueella³⁶⁵. Sotaa voidaan pitää konkreettisena osoituksena Venäjän pyrkimyksestä pysäyttää Yhdysvaltojen vaikutusvallan leviäminen ja NATO:n laajentuminen entisen Neuvostoliiton alueelle. Venäjän viesti Ukrainalle ja muille NATO:n jäseniksi pyrkiville maille oli se, että Yhdysvallat ja NATO eivät välttämättä tarjoa sotilaallista turvaa konfliktitilanteessa.

Georgian sota osoitti realismin näkökulmasta myös Yhdysvaltojen hegemonian rajat. Yhdysvallat tyytyi tuomitsemaan aseellisen voimankäytön Georgiassa³⁶⁶. Sota osoitti, että Yhdysvaltojen hegemonia ei ole este alueellisten suurvaltojen voimapolitiikalle ainakaan niiden lähialueella eikä etenkin silloin, jos hegemoni on sitoutunut aseellisiin konflikteihin jossain muualla, kuten Yhdysvallat Afganistanissa ja Irakissa. Georgian sota osoitti myös, että jäsenvaltioiden erilaisista kansallisista eduista johtuen EU:lla ei ole yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Yhtäläillä tämä johtopäätös koskee myös

³⁶² Georgian sodasta lisää esim. Blandy 2009; Mankoff 2009, s. 255–264; Lucas 2009[2008], s. 182–194; King 2008; Antonenko 2008; Kotlyarov 2008; Kramer 2008, s. 3 ja 6–9 ja Juntunen 2009, s. 15–16, 125–126 ja 129–131.

³⁶³ Vrt. Mankoff 2009, s. 2–3, 34–35, 78–80, 123–124, 183, 242–243, 246, 256, 264, 293–295 ja 309–310; Rumer & Stent 2009, s. 94 ja Olikier et al. 2009, s. 100–102. Venäjän sotilaallinen interventio Georgiaan heijastaa Niccolò Machiavellin reaali-politiikkaan perustuva ajatusta, että ”on parempi olla pelätty kuin rakastettu” suurvalta. Ks. Machiavelli 2003[1532], s. 53–56.

³⁶⁴ Medvedev 2008b. Ks. myös Mankoff 2009, s. 27 ja 31–32; G. Friedman 2008 ja Trenin 2009, s. 3. Tämä ns. *Medvedevin doktriini* olisi yhtä hyvin voinut olla presidentti Jeltsinin, ulkoministeri Primakovin tai presidentti Putinin, mikä osoittaa Venäjän valtopoliitikan jatkuvuutta. Medvedev on toiminut Venäjän pääministerinä vuodesta 2012.

³⁶⁵ Monet amerikkalaiset realistit olivat varoittaneet Yhdysvaltojen hegemoniapoliitikan vaa-roista ja Venäjän vastatoimista ennen Georgian sotaan. Heidän mukaansa Yhdysvallat tarvitsee yhteistyötä Venäjän kanssa monissa kansainvälispoliittisissa kysymyksissä. Tämän takia Yhdysvaltojen kannattaisi ottaa huomioon Venäjän kansalliset edut etenkin sellaisissa kysymyksissä, jotka eivät ole Yhdysvaltojen turvallisuuden ja kansallisen edun kannalta elin-tärkeitä. Ks. esim. Simes 2008; Gvosdev 2008; Blackwill 2008 ja Simes 2007.

³⁶⁶ Edward Lucas vertaa Georgian sota Münchenin sopimukseen ja Tšekkoslovakian ja-koon syyskuussa 1938. Ks. Lucas 2009[2008], s. 6.

NATO:a. Esimerkiksi Saksa tuomitsi Venäjän hyökkäyksen Georgiaan suhteellisen hitaasti ja paljon lievemmin kuin Yhdysvallat³⁶⁷. Venäjän hegemoniapolitiikka Georgiassa osoittaa ennen kaikkea sitä, että suurvaltojen välinen voimasuhde on muuttunut ratkaisevasti 2000-luvun alun jälkeen. Länsivaltoja kohtaan myönnytyspolitiikkaa harjoittaneen Venäjän aika on ohi. Venäjä on osoittanut, että se on suurvalta, joka on valmis ja jolla on myös kyky puolustaa kansallisia etujaan omien rajojensa ulkopuolella tarvittaessa sotilaallisella voimalla.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Venäjä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen harjoittanut kansalliseen etuun perustuvaa suurstrategiaa, joka on ollut sekoitus puolustuksellisuutta ja hyökkäyksellisyyttä. Sen suurstrategia on ollut puolustuksellista suhteessa muihin suurvaltoihin. Sen sijaan se on harjoittanut hyökkäyksellistä suurstrategiaa suhteessa entisiin neuvostotasavaltoihin. Venäjän harjoittamaa valtapolitiikkaa voidaan luonnehtia pragmaattiseksi reaalipolitiikaksi³⁶⁸. Siinä ovat korostuneet realismin mukaiset käsitteet kuten valta, sotilaallinen voima, voimatasapaino, hegemonia, kansallinen etu, nollasummapelejä ja etupiirit. Venäjä ymmärtääkin kansainvälisen politiikan selkeästi realismin maailmankuvan mukaisena suurvaltojen välisenä valtakamppailuna ja turvallisuuskilpailuna.

5.3 Yhdysvaltojen ja Venäjän suurstrategioiden yhteentörmäys Itä-Euroopassa

Yhdysvaltojen valtapolitiikan tarkastelu osoittaa, että sen suurstrategiana Euroopassa kylmän sodan jälkeen on ollut hegemoniastrategia. Yhdysvaltojen sitoutuminen sotilaallisesti voimakkaimpana suurvaltana Euroopan turvallisuusjärjestelmään on ollut realismin näkökulmasta tarkasteltuna tärkein syy siihen, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on ollut suhteellisen vakaa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa NATO:n kautta on merkinnyt sitä, että Ranskan ja Britannian ei ole tarvinnut pelätä yhdistyneen Saksan aiheuttamaa potentiaalista sotilaallista turvallisuusuhkaa. Samalla kun Yhdysvallat on rajoittanut Saksan valta-yrityksiä, se on yhtä lailla sitonut myös Ranskan ja Britannian valtapolitiikkaa. Yhdysvaltojen sotilaallisesta hegemoniasta johtuen Saksan, Ranskan ja Britannian välinen valtakamppailu ja turvallisuuskilpailu onkin ollut laimeaa, mikä on vahvistanut Euroopan vakautta entisestään. Yhdysvaltojen hegemoniastrategia ei ole heikentänyt vakautta etenkään NATO:n eikä EU:n alueella, koska Britannia, Ranska ja Saksa ovat Yhdysvaltojen johtoasemaan tyytyväisiä status quo -suurvaltoja. Yhdysvallat on alueen ulkopuolinen suurvalta, joka ei pyri laajentumaan alueellisesti Euroopassa, toisin kuin eurooppalaiset suurvallat

³⁶⁷ Chivvis & Rid 2009, s. 105.

³⁶⁸ Vrt. Wohlforth 2006, s. 270; Hyde-Price 2007, s. 151–152; Sleivyte 2008, s. 6, 10, 15–17, 20–21, 23–24, 30 ja 35; Trenin 2007d, s. 35; Mankoff 2007, s. 129–130; Blank 2006b, s. 1–4; Lo 2003, s. 72–76; Lo 2002, s. 99 ja 103–106 ja Póti 2002, s. 136.

historian kuluessa. Saksan, Ranskan ja Britannian näkökulmasta Yhdysvallat on siis harjoittanut maltillista hegemoniapolitiikkaa. Yhdysvaltojen hegemonia läntisessä Euroopassa perustuu yhä kutsuun³⁶⁹, ei pakkoon. Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat edelleen Yhdysvaltoja kyetäkseen tasapainottamaan Venäjää ja ylläpitämään alueellista järjestystä lähialueillaan. Liittosuhde antaa Yhdysvalloille, Saksalle, Ranskalle ja Britannialle selkeän sotilaallisen ylivoiman suhteessa Venäjään. Tämä ylivoima muodostaa pelotteen, joka on rajoittanut Venäjän valtapolitiikkaa Itä-Euroopassa ja näin lisännyt alueellista vakautta Euroopassa etenkin hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna.

Venäjän suurstrategiana kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella on puolestaan ollut voimatasapainopolitiikka. Keskeiset syyt valitun strategian taustalla ovat Venäjän valta-aseman lasku Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena, Yhdysvaltojen sotilaallinen sitoutuminen NATO:n kautta Euroopan voimatasapainojärjestelmään jo rauhan aikana ja Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian sotilaallinen ylivoima. Venäjän valtapolitiikkaa voidaanakin kuvata puolustukselliseksi status quo -politiikaksi suhteessa muihin suurvaltoihin. Sen päämääränä on säilyttää ensimmäisen tason suurvalta-asemansa ensisijaisesti oman turvallisuutensa ja kansainvälisen vaikutusvaltansa ylläpitämiseksi. Realismien näkökulmasta tarkasteltuna Venäjän voimatasapainopolitiikka pääsääntöisesti vahvistaa alueellista vakautta. Onnistunut tasapainottaminen merkitsee nimittäin sellaista pelotetta, että myöskään Yhdysvaltojen ja sen suurvaltaliittoilaiden ei ole rationaalista aloittaa sota Venäjää vastaan. Venäjä on pyrkinyt suurvaltojen väliseen voimatasapainoon ensisijaisesti sisäisin keinoin. Taloudellisen vaurastumisensa myötä se on uudistanut ja vahvistanut asevoimiaan. Venäjän pyrkimys ylläpitää voimatasapainoa juuri sisäisellä tasapainottamisella onkin etenkin rakenteellisen realismien näkökulmasta tarkasteltuna lisännyt Euroopan voimatasapainopainojärjestelmän vakautta, koska suurvallan omiin vahvuuksiin asevoimiin perustuva pelote on uskottavampi kuin liittoihin perustuva. Toisaalta realismien näkökulmasta voimatasapainopolitiikkaan liittyy myös alueellista vakautta horjuttavia tekijöitä. Venäjän sotilaallisen voiman vahvistuminen 2000-luvulla onkin nähtävissä myös Euroopan alueellista vakautta horjuttava tekijänä. Saksa, Ranska ja Britannia kokevat todennäköisesti Venäjän sotilaallisen voimistumisen yhä suurempana turvallisuusuhkana etenkin, koska Venäjä on harjoittanut hyökkäyksellistä hegemoniastrategiaa entisen Neuvostoliiton alueella kylmän sodan jälkeen. Nykyinen vakaus heikkenee, jos Venäjän vahvistuminen johtaa voimistuvaan valtakamppailuun ja asevarustelukilpailuun eurooppalaisten suurvaltojen kesken. Yhdysvallat puolestaan kokee Venäjän sotilaallisen voimistumisen uhkana hegemonia-asemalleen. Se saattaa jopa ryhtyä ennaltaehkäisevään sotaan Venäjää vastaan, koska sen nykyisen hegemoniastrategian keskeinen tavoite on säilyttää sotilaallinen ylivoima muihin suurvaltoihin verrattuna ja estää itsensä vertaisten suurvaltojen nousu.

Yhdysvaltojen harjoittamasta hegemoniastrategista johtuen Euroopan voimatasapainojärjestelmä ei myöskään ole niin vakaa kuin ensisilmäyksellä näyttää. Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman käyttö entisen Jugoslavian alueella

³⁶⁹ Lundestadt 2005[2003], s. 27–62 ja 249–268.

on yksi osoitus siitä, kuinka se hegemonina on pyrkinyt ylläpitämään alueellista vakautta. Yhdysvallat on toiminnallaan halunnut osoittaa sotilaallisen johtoasemansa tarpeellisuuden Euroopan turvallisuuskysymyksissä ja sotilaallisen hegemoniansa uskottavuuden liittolaistensa turvallisuuden takaajana. Kun alueellisiin sotiin liittyvät aina mahdolliset ulkopuolisten suurvaltojen interventiot ja niiden myötä suurvaltasodan riski, Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman käyttö vahvisti Euroopan vakautta siinä mielessä, että se kykeni estämään Balkanin konfliktien eskaloitumisen. Vaikka Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten interventiot Bosniaan ja Jugoslaviaan aiheuttivat länsivaltojen ja Venäjän välisiin suhteisiin poliittista jännitettä, ne eivät kuitenkaan heikentäneet Euroopan vakautta, koska Venäjällä ei ole Balkanilla puolustettavaan elintärkeitä kansallisia etuja. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen unilateraalinen interventiopolitiikka on kuitenkin samalla myös Euroopan vakautta horjuttava tekijä. Yhdysvaltojen hyökkäys Jugoslaviaan Kosovon sodassa ja Irakiin ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia ovat lisänneet Venäjän tuntemaa pelkoa siitä, että Yhdysvallat käyttää sotilaallista voimaansa myös entisen Neuvostoliiton alueella. Yhdysvaltojen sotilaallinen interventio alueelle, jota Venäjä pitää etupiirialueenaan, horjuttaisi Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Se saattaisi jopa johtaa suurvaltojen väliseen sotaan, koska Venäjällä on entisen Neuvostoliiton alueella elintärkeitä intressejä puolustettavanaan. Lisäksi Yhdysvaltojen aggressiiviseen hegemoniastrategiaan kuuluva unilateraalinen, ennaltaehkäisevä asevoimien käyttö on alueellista vakautta horjuttava tekijä siinäkin mielessä, että se tarjoaa myös Venäjälle mallin harjoittaa vastaavanlaisia valtapoliittikkaa.

Yhdysvaltojen unilateraalinen hegemoniapoliitiikka on ollut Venäjän intressien vastaista Euroopassa. Venäjä on kokenut Yhdysvaltojen hegemonian ja sen harjoittaman hegemoniapoliittikan uhkana turvallisuudelleen ja esteenä kansallisille päämäärilleen. Tästä johtuen Venäjä on ollut revisionistinen suurvalta suhteessa Yhdysvaltojen johtamaan kansainväliseen järjestykseen ja erityisesti Euroopan alueelliseen järjestykseen. Sekä rakenteellisen että uusklassisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen aggressiivinen hegemoniapoliitiikka on heikentänyt Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta, koska se on johtanut Venäjän valtapoliittisiin vastatoimenpiteisiin, joiden seurauksena suurvaltojen valta- ja turvallisuuskilpailu on kiristynyt. Esimerkkinä voidaan mainita Yhdysvaltojen pyrkimys rakentaa kansallinen ohjuspuolustusjärjestelmä, joka toteutuessaan kaataa Yhdysvaltojen ja Venäjän välisen strategisen voimatasapainon ja jonka seurauksena Yhdysvallat saavuttaa maailmanlaajuisen hegemonian ja rajoittamattoman valtapoliittisen toimintavapauden. Juuri Yhdysvaltojen irtautuminen ABM-sopimuksesta johti Venäjän irtautumiseen START II -sopimuksesta. Euroopan tavanomaisia aseita ja joukkoja rajoittavan TAE-sopimuksen³⁷⁰ jäädyttäminen joulukuussa 2007 oli puolestaan vastatoimi Yhdysvaltojen päätökselle sijoittaa ohjuspuolustusjärjestelmän osia Puolaan ja Tšekkiin.

³⁷⁰ Tästä lisää tutkimuksen luvussa 6.2.6.

Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta suurin vaara liittyy kuitenkin suurvaltojen väliseen valtakamppailuun entisen Neuvostoliiton alueella. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen pyrkimys laajentaa NATO:a entisen Neuvostoliiton alueelle ja sen valtapoliittiset intressit Keski-Aasian energiavaroihin liittyen sekä Saksan, Ranskan ja Britannian harjoittama EU:n naapuruuspolitiikka johtavat väistämättömästi valtakamppailun voimistumiseen Euroopassa, koska Venäjä pitää entisen Neuvostoliiton aluetta omana etupiirinään. Venäjä pyrkii ylläpitämään valta-asemaansa ja estämään muiden suurvaltojen vaikutusvallan lisääntymisen alueella. Se on harjoittanut alueella hegemoniastrategiaa käyttäen sekä poliittisia, taloudellisia että sotilaallisia keinoja. Venäjän suhteellisen valta-aseman voimistuminen tekee sen hegemoniapoliitiikan entisen Neuvostoliiton alueella aggressiivisemmäksi. Tämä merkitsee sitä, että jos Yhdysvallat ei muuta valtapoliittikkaansa alueella, suurvaltojen välisen sodan riski kasvaa. Venäjän hegemonian kannalta ongelmallista on ollut Yhdysvaltojen sotilaallinen tunkeutuminen entisen Neuvostoliiton alueelle Keski-Aasiassa Afganistanin sodan myötä. Yhdysvaltojen hegemoniapoliittikka on lisännyt entisten neuvostotasavaltojen poliittista ja taloudellista toimintavapautta, mikä on johtanut Venäjän hegemoniapoliitiikan voimistumiseen alueella. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna yksi Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta horjuttavista tekijöistä on juuri Venäjän ja Yhdysvaltojen ja lisäksi Kiinan kamppailu vaikutusvallasta ja energiavaroista Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa.

Venäjän alueellisen hegemonian kannalta ongelmallisina on ollut Yhdysvaltojen päätös laajentaa NATO:a entisen Neuvostoliiton alueelle Venäjän vastustuksesta huolimatta.³⁷¹ Yhdysvaltojen hegemoniapoliittikka Euroopassa ja NATO:n laajentuminen ovat aiheuttaneet sen, että Venäjä on pyrkinyt tasapainottamaan Yhdysvaltoja myös ulkoisesti. Venäjän ja Kiinan strategista kumppanuutta ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä voidaan pitää vähintään Yhdysvaltojen pehmeänä tasapainottamisena. Tämä on voimatasapainoteorian näkökulmasta tekijä, joka on saattanut vahvistaa Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Yhdysvaltojen täytyy valtapoliittikkassaan ottaa huomioon se mahdollisuus, että Venäjä ja Kiina perustavat sotilasliiton ja että Kiina ryhtyy tukemaan Venäjää sotilaallisesti Yhdysvaltoja vastaan alueellisessa kriisissä Itä-Euroopassa tai muualla entisen Neuvostoliiton alueella. Aseistamalla Kiinaa Venäjä on harjoittanut voimatasapainopolitiikkaa ja samalla myös vastuun siirto -strategiaa. Yhdysvaltojen ja Kiinan voimistuvalla valtakamppailulla saattaa olla välillinen vaikutus Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Yhdysvaltojen sitoutuessa Aasiaan, Venäjän valtapoliittinen toimintavapaus Itä-Euroopassa kasvaa. Venäjän nykyistä aggressiivisempi valtapoliittikka Itä-Euroopassa horjuttaisi puolestaan alueellista vakautta Euroopassa.

NATO:n laajentuminen on johtanut Venäjän vastatoimien myös entisen Neuvostoliiton alueella, koska Venäjän keskeinen valtapoliittinen tavoite on estää alueen valtioiden liittyminen NATO:n jäseneksi. Sotilaallisen yhteistyön

³⁷¹ Viron, Latvian ja Liettuan NATO-jäsenyyden vaikutusta Euroopan vakaudelle pohditaan lähemmin tämän tutkimuksen luvussa 6.

avulla Venäjä pyrkii turvaamaan sotilaallisen läsnäolonsa IVY:n alueella ja kontrolloimaan näiden valtioiden ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. CSTO:n perustaminen oli Venäjän vastatoimi NATO:n laajentumiselle ja Yhdysvaltojen sotilaalliselle tunkeutumiselle Keski-Aasiaan. Selkein osoitus siitä, että Venäjä tavoittelee alueellista hegemoniaa, on sen aseellinen interventio Georgiaan elokuussa 2008. Georgian sodan avulla Venäjä pyrki estämään NATO:n laajentumisen. Se että Venäjä tunnusti Etelä-Ossetian ja Abhasian itsenäisyyden voidaan nähdä seurauksena siitä, että länsivallat tunnustivat Kosovon itsenäisyyden. Tietyllä tavalla Venäjän hyökkäyksellisen valtopolitiikan taustalla on siis puolustuksellisuus. Venäjä pyrkii ylläpitämään ympärillään ystävällismielisistä valtioista koostuvaa puskurivyöhykettä ja puolustamaan omia elintärkeitä kansallisia etujaan tällä alueella. Realismin näkökulmasta alueellinen hegemonia ei kuitenkaan välttämättä tarkoita alueellista laajentumista. Venäjän hyökkäystä Georgiaan voidaan verrata Yhdysvaltojen interventiopolitiikkaan Latalai-sessa Amerikassa eli sen omassa hegemoniapiirissä. Georgian sota ei aiheuttanut pitkäaikaista kriisiä Venäjän ja Yhdysvaltojen välisiin suhteisiin. Jo talvella 2009 Yhdysvallat ilmoitti olevansa valmis yhteistyöhön Venäjän kanssa sille tärkeissä kansainvälispoliittisissa kysymyksissä kuten Afganistanin sodassa ja Iranin mahdollisessa ydinaseohjelmassa³⁷². Syyskuussa 2009 Yhdysvallat päätti luopua aikomuksestaan sijoittaa ohjuspuolustusjärjestelmän osia Puolaan ja Tšekkiin. Huhtikuussa 2010 Yhdysvallat ja Venäjä allekirjoittivat uuden START-sopimuksen. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä osoittaa, että suurvalloille niiden keskinäiset suhteet ovat tärkeämmät kuin pienten valtioiden kohtalot. Georgian sodan jälkeiset tapahtumat osoittavat myös Venäjän valtopoliittisen aseman vahvistumista, koska Yhdysvallat on ollut valmis tekemään selkeitä myönnytyksiä Venäjälle.

Venäjän hegemoniapolitiikka entisen Neuvostoliiton alueella oli puolustuksellista status quo -politiikkaa 1990-luvulla. Yhdysvaltojen vaikutusvallan vahvistuminen alueella on johtanut siihen, että Venäjä on vuodesta 2003 lähtien harjoittanut yhä hyökkäyksellisempää revisionistista valtopolitiikkaa entisen Neuvostoliiton alueella³⁷³. Tämä viittaa siihen, että sen tavoitteena on palauttaa ja vahvistaa neuvostovallan aikainen johto-asemansa. Venäjän valtopoliittisen aseman vahvistumisen vuoksi Yhdysvaltojen ja muiden suurvaltojen on yhä vaikeampi sivuuttaa Venäjää. Alueellisen hegemonian tavoittelu IVY:n alueella heikentää kuitenkin Venäjän yhteistyömahdollisuuksia muiden suurvaltojen

³⁷² Vrt. Fedorov 2010, s. 2–15. Heinäkuussa 2009 Venäjä antoi Yhdysvaltojen asevoimille oikeuden siirtää joukkoja ilmatilansa kautta Afganistaniin. Venäjä ei kuitenkaan ole suostunut voimakkaimpiin toimenpiteisiin Irania vastaan. Yhdysvaltojen sitoutuminen sotilaallisesti Afganistaniin ja Irakiin sekä Iranin ydinasekysymykseen rajoittaa sen toimintavapautta entisen Neuvostoliiton alueella. Tämä lisää puolestaan Venäjän omaa toimintavapautta. Toisaalta kun Yhdysvaltojen asevoimat poistuivat Irakista joulukuussa 2011, sen toimintavapaus ja mahdollisuus käyttää sotilaallista voimaa ovat taas parantuneet.

³⁷³ Janusz Bugajski väittää, että Venäjä ei ole pyrkinyt alueelliseen hegemoniaan ainoastaan entisen Neuvostoliiton alueella vaan myös sen etupiiriin kylmän sodan aikana kuuluneella alueella Itä-Euroopassa. Ks. Bugajski 2004, erityisesti s. 29–32 ja 219–221 ja Bugajski 2003/2004, s. 85–87.

kanssa ja pitää niiden suhteet kilpailullisina. Entisen Neuvostoliiton alue säilyikin suurvaltojen valtapolitiikan keskiössä. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Venäjän hyökkäyksellinen suurstrategia ei heikentäisi alueellista vakautta, jos Yhdysvallat, Saksa, Ranska ja Britannia olisivat valmiit hyväksymään entisten neuvostotasavaltojen kuulumisen Venäjän etupiiriin. Siihen läntiset suurvallat eivät kuitenkaan ole olleet valmiit. Kun sekä Venäjä että Yhdysvallat harjoittavat hyökkäyksellistä hegemoniastrategiaa, niiden valtapolitiittiset intressit törmäävät yhteen Itä-Euroopassa. Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen valtakamppailu Itä-Euroopan herruudesta ratkaistaan lähitulevaisuudessa Ukrainassa. Tämä voimistaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna niiden välisen sodan vaaraa.

Toisaalta Euroopan vakautta saattaa tulevaisuudessa horjuttaa juuri Yhdysvaltojen hegemoniastrategian päättymisen etenkin, jos se tarkoittaa sitä, että Yhdysvallat vetää asevoimansa pois Euroopasta. Tällöin eurooppalaisten suurvaltojen valtapolitiittinen toimintavapaus lisääntyy ja samalla suurvaltasodan riski kasvaa merkittävästi. Yhdysvaltojen valtapolitiikan painopisteen siirtyminen Aasiaan Kiinan valtapyrkimysten rajoittamiseksi saattaa olla se syy, jonka takia se muuttaa suurstrategiaansa Euroopassa. Toisaalta myös Saksan, Ranskan ja Britannian itsenäisempi valtapolitiikka saattaa johtaa nykyisenmallisen transatlanttisen liiton hajoamiseen ja Yhdysvaltojen sotilaallisen hegemonian päättymiseen Euroopassa. Venäjä onkin pyrkinyt voimatasapainopolitiikassaan läheiseen yhteistyöhön Saksan ja Ranskan kanssa. Sen tavoitteena on ollut heikentää transatlanttista liittoa ja vähentää Yhdysvaltojen ja NATO:n merkitystä Euroopan turvallisuuskysymyksissä sekä toisaalta myös estää EU:n yhteisen Venäjä-politiikan toteutuminen.

Tässä luvussa on osoitettu, että Yhdysvaltojen ja Venäjän kylmän sodan jälkeen harjoittamat suurstrategiat ovat sekä lisänneet että heikentäneet Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Realismin näkökulmasta ei siis voi yksiselitteisesti väittää, että yksi suurstrategia lisää ja toinen horjuttaa alueellista vakautta. Suurvallan harjoittaman suurstrategian vaikutus alueelliseen vakauteen riippuu ennen kaikkea suurvaltojen voimasuhteesta ja muiden suurvaltojen harjoittamasta valtapolitiikasta. Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta vahvistavista tekijöistä tärkeimpänä voidaan nostaa esille Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa. Yhdysvaltojen hegemoniastrategia on ylläpitänyt vakautta etenkin läntisessä Euroopassa, koska Britannia, Saksa ja Ranska ovat hyväksyneet Yhdysvaltojen sotilaallisen johtoaseman Euroopassa. Sen sijaan Itä-Euroopassa Yhdysvaltojen harjoittama hegemoniastrategia on horjuttanut alueellista vakautta. Tämä johtuu siitä, että Yhdysvaltojen valtapolitiikka Itä-Euroopassa on Venäjän valtapyrkimysten vastaista. 1990-luvulla suurvaltojen välisen sodan riski pysyi vähäisenä, koska Venäjän valta-aseman suhteellinen heikkous esti sitä ryhtymästä koviin vastatoimiin. Tilanne on kuitenkin muuttunut 2000-luvulla, kun Venäjän suhteellinen valta-asema on vahvistunut sen taloudellisen kasvun ja asevoimien uudistamisen seurauksena. Muutoksen myötä Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaus on heikentynyt verrattuna kylmän sodan jälkeiseen ensimmäiseen vuosikymmeneen. Jos sekä Yhdysvallat että Venäjä jatkavat hegemoniastrategiaansa Itä-Euroopassa,

seurauksena on realismin näkökulmasta tarkasteltuna lähes väistämättömästi suurvaltojen välinen sotilaallinen konflikti Itä-Euroopassa.

6

TOISEN TASON SUURVALTOJEN SUURSTRATEGIAT EUROOPASSA KYLMÄN SODAN JÄLKEEN

Ensimmäisen tason suurvaltojen lisäksi myös toisen tason suurvaltojen suurstrategiat ja niiden harjoittama valtopolitiikka vaikuttavat Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhde on jatkunut kylmän sodan jälkeen, mikä on vähentänyt niiden keskinäistä valtakamppailua ja samalla niiden välisen sodan todennäköisyyttä. Realismin mukaan suurvaltojen toisilleen aiheuttaman turvallisuusdilemman seurauksena status quo -suurvallat ja jopa liittolaisetkin voivat kuitenkin ajautua sellaiseen turvallisuuskilpailuun, joka johtaa sotaan niiden välillä. Luvussa 6.1 tutkitaan juuri turvallisuusdilemman toimintalogiikkaa, joka tekee alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä vakaan tai epävakaa. Luvussa pohditaan myös hyökkäys–puolustus-tasapainon ja suurvaltojen välisen sodan yhteyttä. Luvussa 6.2 selvitetään tarkemmin, minkälaista suurstrategiaa Saksa, Ranska ja Britannia ovat harjoittaneet Euroopassa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Samalla selitetään realismin näkökulmasta sitä, miksi niiden liittosuhde on jatkunut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ja miksi ne ovat pyrkineet vahvistamaan yhteistä turvallisuuspolitiikkaa. On nähtävissä, että siinä missä turvallisuusyhteistyö on ollut keskeinen piirre läntisessä Euroopassa kylmän sodan jälkeen, itäistä Eurooppaa ovat puolestaan leimanneet suurvaltojen välinen valtakamppailu ja turvallisuuskilpailu. NATO:n laajentuminen aina entisen Neuvostoliiton alueelle on voimistanut suurvaltojen välistä valtakamppailua, mikä realismin näkökulmasta tarkasteltuna lisää alueellista epävakautta. Luvussa tutkitaan tarkemmin juuri NATO:n laajentumisen vaikutusta läntisten suurvaltojen ja Venäjän välisiin suhteisiin. Tarkoitus on myös selvittää, minkälaista strategiaa Venäjä on harjoittanut Baltiassa. Luvussa 6.3 analysoidaan tutkimuksessa rakennettujen teoreettisten selitysmallien perusteella sitä, mitä Saksan, Ranskan ja Britannian harjoittamat suurstrategiat ja valtopolitiikka, NATO:n laajentuminen ja Venäjän valtopolitiikka Baltiassa merkitsevät suurvaltojen välisen turvallisuusdilemman ja Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta.

6.1 Turvallisuusdilemman voimakkuuden vaihtelun vaikutus alueelliseen vakauteen

Suurvaltojen jatkuva turvallisuuskilpailu ja valtakamppailu anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä merkitsevät sitä, että jos yksi suurvalloista vahvistaa asevoimiaan tai solmii liiton oman turvallisuutensa vahvistamiseksi, toisilla suurvalloilla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin lisätä omaa sotilaallista voimaansa

joko omin voimin tai yhdessä muiden suurvaltojen kanssa. Vaikka suurvalta pyrkisikin lisäämään sotilaallista voimaansa pelkästään turvallisuutensa takaamiseksi ja siis puolustuksellisista syistä, epätietoisuus sen valtapoliittisista intresseistä aiheuttaa pelkoa muissa suurvalloissa. Tästä johtuen suurvaltojen turvallisuusajattelu perustuu pahimman vaihtoehdon varalle. Anarkkisessa maailmassa suurvallat kokevat toisen suurvallan sotilaallisen voiman kasvun turvallisuusuhan voimistumisena ja viitteenä tämän aggressiivisesta valtapoliitikasta ja hyökkäyksellisistä aikomuksista. Suurvaltojen välinen *turvallisuusedilemma* syntyy siis siitä, että yhden suurvallan pyrkimys lisätä omaa turvallisuutta vähentää toisten suurvaltojen turvallisuutta. Tämä johtaa vastatoimien sarjaan, valtakamppailun ja turvallisuuskilpailun voimistumiseen, mikä puolestaan saattaa johtaa suurvaltojen väliseen sotaan.¹ Turvallisusedilemma onkin yksi alueellisesta vakautta horjuttavista tekijöistä.

Hyökkäyksellisen realismin mukaan suurvaltojen välinen turvallisuusedilemma on jatkuvasti voimakas. Suurvallat pyrkivät maksimoimaan sotilaallisen voimansa, koska ne ensinnäkään eivät voi koskaan olla varmoja toistensa päämääristä ja aikomuksista ja toiseksi koska niiden on vaikea arvioida toistensa sotilaallista kykyä ja keskinäistä voimasuhdetta. Sotilaallisen ylivoiman seurauksena suurvallan turvallisuus on parempi, mutta samalla ylivoiman tavoittelu johtaa voimakkaaseen turvallisuuskilpailuun ja lisää suurvaltojen välisen sodan mahdollisuutta. Näin kansainvälistä politiikkaa voidaan kuvata tragediaksi, joka on seurausta suurvaltojen turvallisuusedilemmasta.² Hyökkäyksellisen realismin mukaan turvallisuusedilemmaa ei siis voi välttää, mutta suurvallat saattavat estää sodan syttymisen pelotteen avulla. Asevoimia vahvistamalla suurvalta kykenee luomaan pelotteen, pakottamaan toisen myönnytyksiin, puolustamaan aluettaan ja valloittamaan alueita.³ Pelotemallin mukaan sodat syttyvät, jos pelote epäonnistuu. Pelotteen tarkoitus on estää toista suurvaltaa aloittamasta sotilaallista hyökkäystä osoittamalla, että hyökkäyksestä saavutettavat hyödyt ovat pienemmät kuin siitä aiheutuvat kustannukset. Pelotteen uskottavuus edellyttää ensinnäkin sitä, että suurvallalla on riittävän voimakkaat ja tehokkaat asevoimat suhteessa muihin suurvaltoihin. Toiseksi se edellyttää myös sitä, että suurvalta kykenee viestittämään toisille suurvalloille, että se myös aikoo käyttää sotilaallista voimaansa, jos se joutuu sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi. Pelote on onnistunut, jos hyökkäystä suunnitteleva suurvalta uskoo, että hyökkäyksen onnistumisen todennäköisyys on pieni ja luopuu sen takia aikomuksistaan.⁴

Kun suurvallat epätietoisina toistensa valtapoliittisista päämääristä suhtautuvat toisiinsa potentiaalisina vihollisina, ne joutuvat tarkastelemaan yhteistyötä suhteellisen hyödyn näkökulmasta. Oman avun maailmassa suurvaltojen

¹ Herz 1950, s. 157 ja Jervis 2004[1978], s. 5. Suurvaltojen epätietoisuudella toistensa valtapoliittisista tavoitteista on keskeinen sija realismin ajattelussa. Ks. lisää esim. Mearsheimer 2001b; Copeland 2000b; Glaser 2010b; Tang 2009 ja Mitzen & Schweller 2011.

² Mearsheimer 2001b, s. 32–36 ja 42–46.

³ Ks. lisää Art 2009[1980].

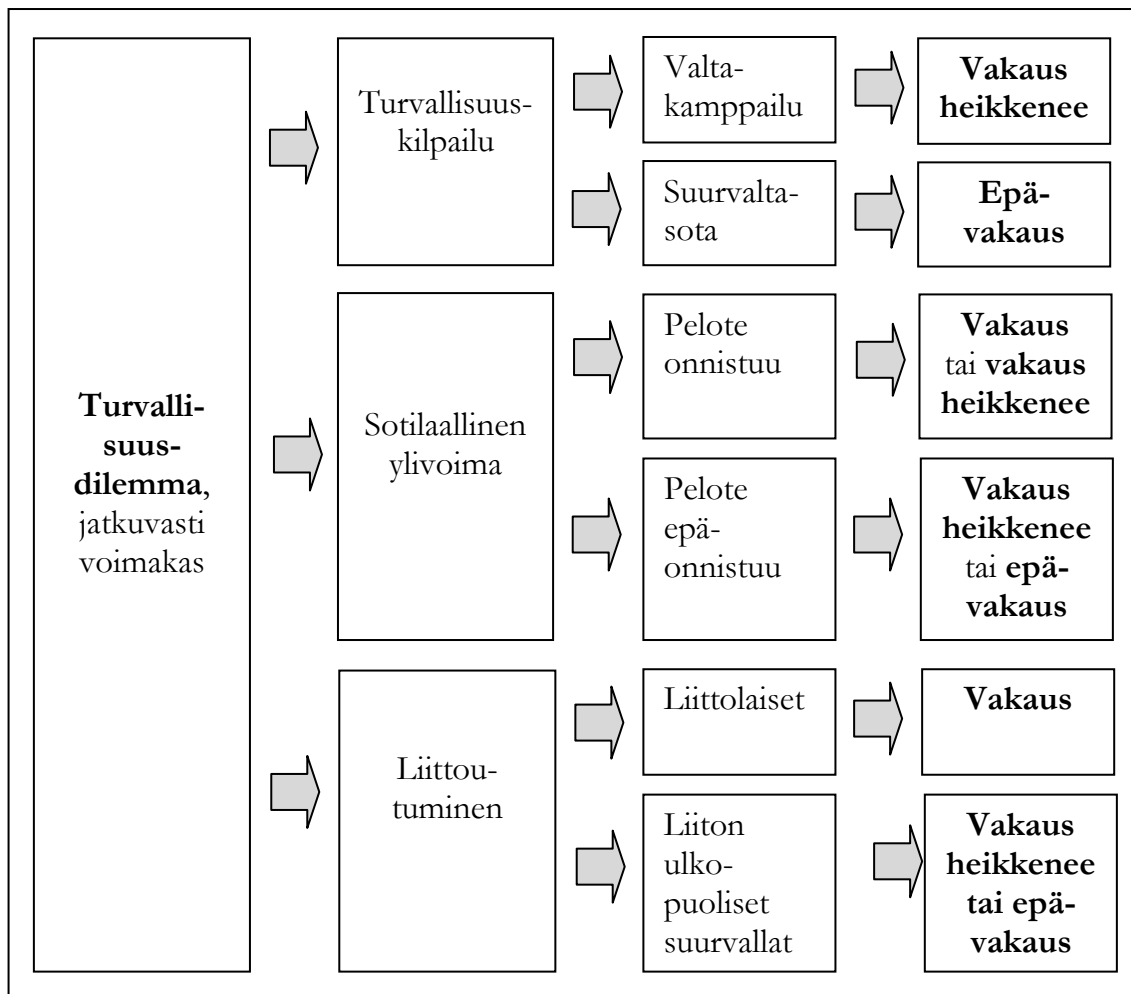
⁴ Mearsheimer 1983, s. 23–66. Ks. pelotemallista lisää esim. Jervis 1979 ja pelotteesta esim. P. Morgan 2003; Schelling 1980[1960]; Schelling 2008[1966] ja G. Snyder 1961.

on kyettävä arvioimaan, miten yhteistyö vaikuttaa niiden väliseen voimasuhteeseen. Yhteistyössä kyse ei ole ainoastaan siitä, hyötyvätkö suurvallat yhteistyöstä, vaan siitä, kuka hyöttyy enemmän. Erityisesti hyökkäyksellisen realismin mukaan suhteellisen edun tavoittelu johtaa nollasummapeleihin suurvaltojen välisessä yhteistyössä. Yhteistyö on siis vaikeaa, koska suurvallat hakevat sillä valtaetua toistensa suhteen ja pyrkivät samalla varmistamaan, että ne itse eivät häviä yhteistyössä. Pelkona on, että toinen suurvalta saa yhteistyöstä suurempaa taloudellista hyötyä, mikä tekee potentiaalisesta vihollisesta entistä voimakkaamman tulevaisuudessa. Yhteistyötä vaikeuttaa entisestään pelko, että toiset suurvallat pyrkivät huijaamaan erityisesti sotilaallisissa kysymyksissä. Seurauksena on molemminpuolinen huijauskierre. Vaikka hyökkäyksellinen realismi suhtautuu pessimistisesti suurvaltojen yhteistyön onnistumiseen, se näkee yhteistyön mahdollisena silloin, kun suurvallat olettavat sen edistävän niiden kansallista etua. Turvallisuusyhteistyön onnistumisen edellytykset ovat paremmat silloin, kun suurvaltoihin kohdistuu voimakas yhteinen turvallisuusuhka, joka lieventää yhteistyödilemmaa. Liittoutuminen yhteistä vihollista vastaan on tyypillisin suurvaltojen turvallisuusyhteistyön muoto.⁵

Suurvaltojen välinen alituisesti voimakas turvallisuusdilemma lisää siis alueellista epävakautta hyökkäyksellisen realismin näkökulmasta. Alueellinen vakaus vähintäänkin heikkenee suurvaltojen turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun seurauksena. Toisaalta turvallisuuskilpailu saattaa myös johtaa suurvaltasotaan, mikä tekee alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä epävakaa. Onnistuessaan suurvaltojen pyrkimys sotilaalliseen ylivoimaan lisää alueellista vakautta, koska sotilaallinen ylivoima toimii pelotteena hyökkäykselle. Toisaalta se samalla myös lisää suurvaltojen turvallisuuskilpailua, jolloin alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus heikkenee. Sen sijaan jos suurvalta epäonnistuu sotilaallisen ylivoiman tavoittelussa, kiristynyt valtakamppailu joko vähintään heikentää alueellista vakautta tai johtaa suurvaltasotaan. Liittoutuminen on keino lieventää turvallisuusdilemmaa liiton jäsenvaltioiden välillä, mikä vahvistaa alueellista vakautta. Samalla liittoutuminen kuitenkin voimistaa turvallisuusdilemmaa liiton jäsenvaltioiden ja liiton ulkopuolisten suurvaltojen välillä. Näin liittoutuminen samalla myös heikentää alueellista vakautta. *Kuviossa 20* havainnollistetaan teoreettisen selitysmallin avulla turvallisuusdilemman vaikutusta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen hyökkäyksellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna.

⁵ Mearsheimer 1995[1994/1995], s. 334, 336–340 ja 346; Mearsheimer 2001b, s. 32–33, 42–43 ja 51–53; Copeland 2003b, s. 427–428 ja 434; Grieco 1995[1988], s. 151–156 ja 160–168; Grieco 1996, s. 282–283; Grieco 1993 ja Grieco 1990, s. 27 ja 36–50. Ks. myös Waltz 1979, s. 104–106; Glaser 1996, s. 122, 126–130 ja 144; Glaser 2003b, s. 409–410; Jervis 1999, s. 43–45, 48–54 ja 58–62; B. Miller 2002[1995], s. 15–16; Kirshner 1999, s. 72–80 ja P. Morgan 2007, s. 19–20. Ks. suhteellisesta ja absoluuttisesta hyödystä esim. Powell 1994; Powell 1993[1991] ja D. Snidal 1993[1991]. Ulkopoliittisen johdon valehtelu lisää epätietoisuutta suurvallan päämääristä. Ks. lisää Mearsheimer 2011c.

Kuvio 20: Hyökkäyksellinen realismi, turvallisuusdilemma ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



Turvallisuusdilemman vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen monimutkaistuu entisestään, kun sitä tarkastellaan puolustuksellisen realismin näkökulmasta.⁶ Puolustuksellisen realismin mukaan turvallisuusdilemma on ehdollinen ilmiö, jonka voimakkuus vaihtelee kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen. Puolustuksellisen realistin Charles Glaserin rationaalisen strategisen valinnan teorian⁷ mukaan oikea ratkaisu turvallisuusdilemmaan ei suinkaan aina ole turvallisuuskilpailu, siis esimerkiksi omien asevoimien unilateraalinen vahvistaminen ja liittojen solmiminen, koska siihen liittyy riski, että sen seurauksena suurvallan turvallisuus pikemminkin heikkenee kuin vahvistuu. Suurvalltojen pyrkimys maksimoida sotilaallinen voimansa johtaa nollasummapeleihin turvallisuuskysymyksissä ja tekee kansainvälisestä politiikasta erittäin kilpailullisen. Jos suurvalta häviää asevarustelukilpailun, sen suhteellinen sotilaallinen kyky heikentyy. Suurvallan turvallisuustilanne muuttuu entistä huonommaksi, jos voimasuhteen muutoksen lisäksi toisen suurvallan hyökkä-

⁶ Turvallisuusdilemma on keskeinen käsite erityisesti puolustuksellisissa realismissa. Ks. Tang 2010, s. 33–34 ja 70–71; Glaser 2003b, s. 406 ja Kydd 1997b, s. 116.

⁷ Glaser käyttää teoriastaan nimityksiä ”*rational theory of international politics*” ja ”*strategic choice theory*”. Ks. Glaser 2010b.

yksellinen kyky vahvistuu suhteellisesti enemmän. Vaikka suurvalta kykenisikin ylläpitämään sotilaallista voimatasapainoa lyhyellä aikavälillä, asevarustelukilpailu saattaa johtaa taloudellisiin ongelmiin, jolloin sen turvallisuus heikkenee pidemmällä aikavälillä. Turvallisuuskilpailu saattaa myös johtaa siihen, että toinen suurvalta pyrkii laajentumisen avulla muodostamaan puskurivyöhykkeen ympärilleen ja hankkimaan valtaresursseja turvallisuutensa vahvistamiseksi. Turvallisuuskilpailuun liittyvä paradoksi on siinä, että vaikka suurvallan sotilaallinen voima vahvistuisi suhteellisesti, sen asevoimien pelote saattaa heikentyä, koska toinen suurvalta on valmis ottamaan suurempia riskejä ja harjoittamaan aggressiivisempaa valtapoliittikkaa oman turvallisuutensa varmistamiseksi. Lisäksi turvallisuuskilpailu lisää suurvaltojen epätietoisuutta toistensa valtapoliittisista päämääristä. Asevoimien vahvistaminen johtaa monesti siihen, että suurvalta näyttäytyy aggressiivisena ja suurempana turvallisuusuhkana, vaikka sen toimet olisivatkin puolustuksellisia. Puolustuksellisen realismin mukaan turvallisuuskilpailu siis voimistaa turvallisuuskilpailua, jonka seurauksena suurvaltojen välisen sodan riski kasvaa ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus heikkenee. Sen sijaan turvallisuusyhteistyöllä, joka tähtää asevarustelukilpailun välttämiseen ja poliittisten suhteiden parantamiseen, suurvallat voivat Glaserin mukaan lieventää turvallisuuskilpailua ja näin lisätä omaa turvallisuuttaan ja alueellista vakautta.⁸

Kaikissa tilanteissa suurvallat eivät kuitenkaan kykene eivätkä edes pyriäkään harjoittamaan turvallisuusyhteistyötä. Turvallisuusstrategian valinta riippuu Glaserin teorian mukaan siitä, ovatko suurvallat hyökkäyksellisiä vai puolustuksellisia.⁹ Hyökkäyksellisellä suurvallalla on turvallisuuspäämäärän lisäksi monesti myös sellaisia valtapoliittisia pyrkimyksiä, jotka se voi saavuttaa vain kilpailupoliittikalla ja hyökkäyksellisiä strategioita käyttämällä. Tällainen suurvalta turvautuukin ensisijassa kilpailupoliittikkaan ja vasta toissijaisesti yhteistyöpolitiikkaan riippumatta siitä, onko vastustaja hyökkäyksellinen vai puolustuksellinen suurvalta. Sen sijaan puolustuksellinen suurvalta on tyytyväinen

⁸ Glaser 2010b, s. 33–34, 40–41, 51, 59–63, 111–112 ja 127–137; Glaser 1997, s. 174–179 ja 183; Glaser 1996, s. 123–125, 131–133, 153–154 ja 157 ja Glaser 1995[1994/1995], s. 378–381, 385–387, 397–413 ja 416–417. Glaserin mukaan liittojen muodostaminen kuuluu kilpailupoliittikkaan, koska siinä suurvallat ovat yhteistyössä liiton ulkopuolista suurvaltaa vastaan. Ks. Glaser 1995[1994/1995], s. 378.

⁹ Realismissa suurvallat jaetaan tavallisesti niiden intressien, aikomusten ja päämäärien perusteella status quo ja revisionistisiin suurvaltoihin. Ks. esim. Schweller 1998, s. 15 ja 20–26. Tällainen jaottelu ei kuitenkaan kerro, minkälaista strategiaa suurvalta harjoittaa valtapoliittisen päämääränsä saavuttamiseksi. Glaser pyrkii suurvaltojen motiivien, siis valtapoliittikan taustalla olevien vaikuttimien ja suurvallan luontaisten piirteiden, perusteella tekemään tarkempia oletuksia suurvaltojen strategioista. Jos suurvalta on tietoinen toisen suurvallan valtapoliittikan taustalla vaikuttavista motiiveista, sen on helpompi valita sovelias strategia. Motiivien perusteella Glaser jakaa suurvallat hyväntahtoisiin vain turvallisuutta tavoitteleviin ja vihamielisiin, ahneisiin suurvaltoihin. Ks. Glaser 2010b, s. 3–4, 33, 35–40 ja 102–105; Glaser 1995[1994/1995], s. 382 ja Glaser 1992, s. 501–502. Tästä keskustelusta lisää esim. Tang 2010, s. 23–32. Tässä tutkimuksessa *puolustuksellisella suurvallalla* viitataan turvallisuutta tavoittelevaan status quo -suurvaltaan ja *hyökkäyksellisellä* suurvallalla ahneeseen revisionistiseen suurvaltaan.

status quohon ja tavoittelee siitä syystä vain turvallisuutta. Tästä johtuen se pyrkii harjoittamaan ensisijassa yhteistyöpolitiikkaa ja puolustuksellisia strategioita ja vasta toissijaisesti kilpailupolitiikkaa. Jos myös puolustuksellisen suurvallan vastustaja on puolustuksellinen suurvalta, jonka turvallisuus on hyvä, kummallakaan suurvallalla ei ole tarvetta keskinäiseen turvallisuuskilpailuun ja ne harjoittavat yhteistyötä. Ne voivat ajautua turvallisuuskilpailuun ainoastaan, jos ne ymmärtävät väärin toistensa valtapoliittiset päämäärät. Sen sijaan jos vastustajan turvallisuus on heikko, seurauksena on turvallisuusdilemma, joka johtaa useimmiten näiden suurvaltojen väliseen turvallisuuskilpailuun. Tällöin puolustuksellinen suurvalta voi kuitenkin pyrkiä turvallisuusyhteistyöstrategian avulla lisäämään vastustajansa turvallisuutta ja lieventämään näin turvallisuusdilemmaa. Jos puolustuksellisen suurvallan vastustaja on hyökkäyksellinen suurvalta, asetelma johtaa todennäköisesti suurvaltojen väliseen turvallisuuskilpailuun. Puolustuksellinen suurvalta pyrkii pelotestrategialla ilmaisemaan hyökkäykselliselle suurvallalle, että sillä on sotilaallinen kyky ja tahto puolustaa aluettaan ja intressejään. Jos hyökkäyksellisen suurvallan turvallisuus on huono, myös puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen suurvallan välillä voi vallita turvallisuusdilemma. Tällöin puolustuksellinen suurvalta voi pyrkiä lieventämään tätä turvallisuusdilemmaa harjoittamalla turvallisuusyhteistyöstrategiaa pelotestrategian rinnalla.¹⁰

Puolustuksellinen realismi pyrkii turvallisuusdilemman avulla selittämään ainoastaan turvallisuutta hakevien suurvaltojen välistä valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua anarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Aito turvallisuusdilemma vallitsee vain silloin, kun suurvallat vahvistavat sotilaallista voimaansa turvallisuutensa vahvistamiseksi ja kun ne ovat samalla epätietoisia toistensa päämääristä ja aikomuksista. Puolustukselliset toimenpiteet synnyttävät siis tahattomasti turvallisuusdilemman. Aitoa turvallisuusdilemmaa ei ole, jos toinen tai molemmat suurvallat ovat aggressiivisia, laajentumaan pyrkivä suurvaltoja. Tällöin suurvallat aseistautuvat puolustautuakseen todellista, havaittua turvallisuusuhkaa vastaan. Turvallisuusdilemma edellyttää siis kahta puolustuksellista suurvaltaa, joilla ei ole aikomusta uhata toisiaan.¹¹ Turvallisuusdilemma on suurvallalle vaikeasti ratkaistava pulma. Suurvallan täytyy olla sotilaallisesti riittävän voimakas, jotta se kykenee luomaan uskottavan pelotteen ja puolustautumaan toisen suurvallan hyökkäystä vastaan. Toisaalta suurvallan ei kannata rakentaa liian vahvoja asevoimia, koska potentiaalinen vastustaja kokee ne voimakkaana turvallisuusuhkana. Ongelmaa lisää suurvaltojen epätietoisuus siitä, kuinka voimakkaat asevoimat ne tarvitsevat ja siitä, onko toinen suurvalta puolustuksellinen vai hyökkäyksellinen. Tämä epävarmuus johtaa tasapainoiluun turvallisuuskilpailun ja turvallisuusyhteistyön välillä. Monesti suurvaltojen erheelliset käsitykset toistensa valtapoliittisista tavoitteista johtavat turvallisuusuhan liioitteluun ja turvallisuusdilemman voimistumi-

¹⁰ Glaser 2010b, s. 3, 5–9, 34–40, 46–50, 52–53, 56–57, 72 ja 81–90; Glaser 1997, s. 189–193 ja 195 ja Glaser 1992, s. 502–506, 508–514 ja 525–526.

¹¹ Tang 2010, s. 40, 42, 47–49, 51–55, 61, 80–81 ja 91. Vrt. myös Schweller 1996, s. 90–92, 98–99 ja 116–119 ja Mitzen & Schweller 2011, s. 16.

seen.¹² Turvallisuudilemman dynamiikka on itseään vahvistava. Molempinpuoliset vastatoimenpiteet johtavat monesti vihamielisyyden ja turvallisuusuhan sekä samalla turvallisuudilemman voimistumiseen. Turvallisuudilemma saattaa johtaa niin sanottuun spiraalimalliin, jossa puolustukselliset suurvallat alkavat toimia hyökkäyksellisesti vastatakseen turvallisuusuhkaan. Seurauksena on suurvaltojen välinen sota, jota kumpikaan suurvalloista ei alun perin halunnut. Turvallisuudilemma ei kuitenkaan aina johda suurvaltojen välisiin sotiin.¹³

Suurvallat kokevat turvallisuudilemman erisuuruusena keskinäisestä voimasuhteesta ja niiden harjoittamasta valtopolitiikasta riippuen. Voimakkaalle suurvallalle turvallisuudilemma ei ole yhtä suuri kuin heikolle suurvallalle. Suurvaltojen harjoittama turvallisuusstrategia riippuu turvallisuudilemman voimakkuudesta. Jos turvallisuudilemma on voimakas, suurvallat kokevat turvallisuutensa uhatuksi, minkä seurauksena ne ajautuvat turvallisuuskilpailuun ja turvallisuusyhteistyö niiden välillä vaikeutuu. Jos sen sijaan turvallisuudilemma on heikko, suurvaltojen turvallisuus on parempi ja niillä on suurempi mahdollisuus harjoittaa yhteistyöpolitiikkaa. Jos suurvallat tietävät, että molemmat ovat puolustuksellisia, turvallisuudilemma on hyvin pieni. Suurvallat eivät kuitenkaan kykene edes puolustuksellisen realismin mukaan kokonaan eliminoimaan välillään vallitsevaa turvallisuudilemmaa. Vaikka ne olisivatkin varmoja toistensa hyvántahtoisista aikomuksista vallitsevassa tilanteessa, ne eivät voi jättää huomioimatta sitä mahdollisuutta, että toinen suurvalta muuttuu aggressiiviseksi tulevaisuudessa. Turvallisuudilemman voimakkuuden vaihtelu selittää puolustuksellisen realismin mukaan sen, miksi anarkkinen maailma ei ole aina niin kilpailullinen ja vaarallinen kuin hyökkäyksellinen realismi olettaa.¹⁴

Puolustuksellisen realistin Robert Jervisin mukaan turvallisuudilemman voimakkuuteen ja samalla myös kansainvälisen järjestelmän vakauteen ja suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyteen vaikuttaa kaksi tekijää, joista ensimmäinen on *hyökkäys-puolustus-tasapaino*.¹⁵ Jervisin määritelmän mukaan hyökkäys-puolustus-tasapainossa on kyse siitä, onko sodankäynnissä etu hyökkäys-

¹² Glaser 2010b, s. 7–9, 34–35, 46–50, 52–53, 55–57, 68–72, 76–77, 81–85 ja 98–102; Glaser 1997, s. 172, 180, 182–185 ja 195 ja Glaser 1992, s. 506–519. Ks. myös Jervis 2004[1978], s. 17–19 ja Jervis 1976, s. 67–76.

¹³ Tang 2010, s. 34–43, 62–66, 73–75 ja 83–90 ja Tang 2009, s. 589–598 ja 618–620. Ks. lisää Jervis 1976, s. 58–113. Puolustuksellisen realistin Shipping Tangin mukaan puolustuksellinen suurvalta aloittaa voimistuneen turvallisuudilemman seurauksena ennaltaehkäisevän tai ennaltatorjuvan sodan ainoastaan, jos se olettaa virheellisesti, että toinen suurvalta on hyökkäyksellinen suurvalta. Tangin mukaan turvallisuudilemma ja spiraalimalli pitää erottaa toisistaan, koska spiraalimalli voi olla seurausta myös aidosti hyökkäyksellisen ja puolustuksellisen suurvallan välisestä valtakamppailusta.

¹⁴ Glaser 2010b, s. 7–9, 34–35, 46–50, 52–53, 55–57, 72, 76–77, 81–85 ja 98–102; Glaser 1997, s. 172 ja Glaser 1992, s. 508–511.

¹⁵ Jervis 2004[1978], s. 22–46 ja Glaser 1995[1994/1995], s. 387–394. Ks. myös esim. Hopf 1991. Stephen Waltin uhkatasapainoteorialla on läheinen yhteys hyökkäys-puolustus-tasapainoteoriaan. Waltin teorian mukaan suurvallan hyökkäyksellinen kyky vaikuttaa keskeisesti siihen, liittoutuvatko muut suurvallat sitä vastaan vai eivät. Ks. Walt 1990[1987].

sellä vai puolustuksella. Kun esimerkiksi hyökkäyksellä on etu, suurvallan on helpompi tuhota vastustajansa asevoimat ja ottaa haltuunsa alueita kuin puolustaa omaa aluettaan. Tasapainossa on siis käytännössä kyse siitä, onko alueiden valloittaminen vai puolustaminen suhteellisesti helpompaa.¹⁶ Puolustuksellisen realistin Stephen Van Everan mukaan hyökkäyksen etu tarkoittaa tarkemmin määriteltynä tilannetta, jossa alueiden valloittamisesta on tullut tavallista helpompaa, vaikkakin valloittaminen on lähes aina vaikeampaa kuin alueiden puolustaminen. Kun puolustuksella on etu, alueiden valloittaminen on erittäin vaikeaa. Hyökkäys–puolustus-tasapainolla Van Evera viittaa viime kädessä siihen, onko sotilaallinen hyökkäys ja alueiden valloittaminen ylipäätään toteuttamiskelpoinen strategia.¹⁷ Glaserin mukaan hyökkäys–puolustus-tasapainossa on puolestaan kyse siitä, kuinka paljon hyökkäyksellistä sotilaallista voimaa hyökkääjä tarvitsee suhteessa puolustajan sotilaalliseen voimaan. Tasapainolla Glaser viittaa hyökkäyksen suhteellisiin kustannuksiin puolustukseen verrattuna. Suurvallan sotilaallinen voima ei kerro suoraan sen sotilaallisesta kyvystä sodassa. Hyökkäys–puolustus-tasapainon avulla on mahdollista määrittää tarkemmin suurvaltojen asevoimien kyky hyökätä ja valloittaa alueita ja puolustaa oman aluettaan.¹⁸ Realismissa hyökkäys–puolustus-tasapaino nähdään kansainvälisen tai alueellisen järjestelmän rakenteellisena tekijänä. Hyökkäyksen tai puolustuksen suhteellisella heikkoudella viitataan sodankäynnin strategiseen tasoon ja sodan lopputulokseen, ei operatiiviseen tai taktiseen tasoon eikä yksittäisten taistelujen lopputuloksiin.¹⁹

Suppean näkemyksen mukaan sotilasteknologinen kehitys määrittää ainoana tekijänä hyökkäys–puolustus-tasapainon.²⁰ Jos aseteknologia suosii puolustusta, suurvallat ovat yleensä omaksuneet puolustuksellisen sotilasdoktriinin, ja päinvastoin. Toisaalta suurvallat pyrkivät myös kehittämään sellaista aseteknologiaa, joka edistää niiden valtapoliittisten tavoitteiden saavuttamista. Jos esimerkiksi puolustuksella on etu, laajentumishakuiset suurvallat pyrkivät vahvistamaan hyökkäyksellistä kykyään uudella teknologialla. Tämä merkitsee hyökkäys–puolustus-tasapainon muutosta hyökkäyksen eduksi.²¹ Laajan nä-

¹⁶ Jervis 2004[1978], s. 22–26.

¹⁷ Van Evera 1998, s. 55–57, 66, 72 ja 91–93 ja Van Evera 1999, s. 5–6 ja 117–123.

¹⁸ Glaser 2010b, s. 3–5, 34, 40–45, 53, 72–75 ja 137–138; Glaser & Kaufmann 2004[1998], s. 268 ja 272–273 ja Glaser 1995[1994/1995], s. 387–391 ja 417.

¹⁹ Lieber 2004[2000], s. 369 ja Glaser & Kaufmann 2004[1998], s. 276. Vrt. Lynn-Jones 2004, s. xii–xiii.

²⁰ Lieber 2004[2000], s. 370–372 ja 397–399. Ks. lisää esim. Quester 1977. Liikesodankäyntiä lisäävän sotateknologisen kehityksen katsotaan suosivan hyökkäystä. Tulivoiman lisääntymisen puolestaan katsotaan vahvistavan puolustusta. Ks. Lieber 2004[2000], s. 372–376 ja Glaser & Kaufmann 2004[1998], s. 283–286.

²¹ Van Evera 1999, s. 4–7, 117–151 ja 160–166; Van Evera 1998, s. 66–68 ja Jervis 2004[1978], s. 29–35. Ks. lisää esim. Glaser & Kaufmann 2004[1998]; Adams 2004[2003/2004] ja Levy 1984. Van Everan mukaan *sotilasteknologia on suosinut hyökkäystä* viimeisen 200 vuoden aikana ainoastaan vuosina 1792–1815, 1856–71 ja 1930–45. Ks. Van Evera 1998, s. 72–86. Tosin näiden ajanjaksojen lisäksi suurvallat olettivat, että hyökkäyksellä oli etu myös vuosina 1890–1918, vaikka todellisuudessa puolustuksella oli etu. Ks. Van Evera 2004[1984]. Suurvallat voivat vaikuttaa hyökkäys–puolustus-tasapainoon myös ase-

kemyksen mukaan hyökkäys–puolustus-tasapainoon vaikuttaa myös muita tekijöitä, joista maantieteelliset tekijät ovat yksi tärkeimmistä. Luonnolliset hyökkäysesteet suurvaltojen raja-alueilla, kuten esimerkiksi meret, suuret järvet ja joet sekä vuoristot, ja suurvaltojen välissä olevat puskurivyöhykkeet vaikeuttavat hyökkäystä ja helpottavat puolustusta. Myös suurvallan laaja koko, riittävä omavaraisuus keskeisten raaka-aineiden, energiavarojen, teollisuuden ja elintarvikkeiden osalta sekä tarvittavien ulkomaankauppareittien suojaisuus helpottavat puolustusta. Lisäksi esimerkiksi puolustusliitot ja uskottava kollektiivinen puolustus sekä puolueeton suurvalta alueellisena tasapainottajana toimivat pelotteena hyökkäystä vastaan ja vahvistavat samalla puolustusta.²² Laajaan näkemykseen hyökkäys–puolustus-tasapainosta liittyvä vaikeus on se, että kansainvälisen järjestelmätason yleistä hyökkäys–puolustus-tasapainoa on lähes mahdotonta määrittää ja mitata. Laajaan näkemykseen liittyy niin monia muuttujia, joiden merkitys vaihtelee suurvalloista ja tilanteesta riippuen, että käytännössä hyökkäys–puolustus-tasapaino voidaan määritellä ainoastaan kahden suurvallan välillä.²³

Realismissa on kaksi erilaista näkemystä siitä, millä tavalla ydinaseiden kehittäminen on vaikuttanut hyökkäys–puolustus-tasapainoon, suurvaltojen valtapoliittiseen käyttäytymiseen ja niiden välisten sotien todennäköisyyteen.²⁴ Puolustuksellisen realismin mukaan ydinaseet ovat tehneet suurvallat varovaisiksi ja vähentäneet niiden välisten sotien todennäköisyyttä, koska suurvaltasodan kustannukset ovat liian suuret hyötyihin nähden. Lisäksi ydinaseet suosivat alueen puolustamista. Molemmipuolisen tuhon aikakaudella ennaltaehkäisevä sota ei takaa voittoa sodassa. Pelko ydinasekostoiskusta ehkäisee myös ennalta harkittujen suurvaltasotien syttymistä. Tämä näkemys perustuu olettamukseen suurvaltojen välisten sotien eskaloitumisesta ydinsodaksi. Ydinasesuurvallat ovat siis turvallisemmassa asemassa kuin suurvallat ennen ydinaseaikakautta. Ydinaseet eivät kuitenkaan estä tahattomasti alkavia suurvaltasotia, jotka ovat seurausta esimerkiksi kansainvälisten kriisien eskaloitumis-

voimien alueellisella sijoittamisella ja joukkojen ryhmittämisellä. Lisäksi sotataito vaikuttaa tasapainoon. Ks. lisää Biddle 2004 ja Biddle 2001.

²² Van Evera 1998, s. 69–72. Ks. myös Van Evera 1999, s. 122–123 ja 160–166. Hyökkäys–puolustus-tasapainoon vaikuttavat myös suurvaltojen *sisäpoliittiset tekijät*. Suurvalta kykenee luomaan tehokkaamman ja luotettavamman puolustuksen, jos sen sisäinen hallintojärjestelmä on legitiimi ja sillä on kansan tuki. Päinvastainen tilanne helpottaa hyökkääjän asemaa ja altistaa myös suurvallat ulkoa tulevalle kumoukselliselle toiminnalle. Ks. lisää Walt 1997[1996]. Nationalismin katsotaan suosivan puolustusta, koska ihmiset ovat valmiit taistelemaan lujemmin oman maan puolesta. Vrt. Glaser & Kaufmann 2004[1998], s. 66–67.

²³ Glaser & Kaufmann 2004[1998], s. 282–290. Vrt. Lynn-Jones 2004, s. xxvii.

²⁴ Yhdysvalloista tuli *ydinasevaltio* vuonna 1945, Neuvostoliitosta vuonna 1949, Britanniasta vuonna 1952, Ranskasta vuonna 1960, Kiinasta vuonna 1964 ja Intiasta vuonna 1998. Intia teki ”rauhanomaisen” ydinräjäytyksen jo vuonna 1974. Suurvalloista vain Saksalta ja Japanilta puuttuu toistaiseksi ydinase.

ta. Puolustuksellisten realistien mukaan suurvaltojen välinen sota on siis turvallisuudilemman logiikasta johtuen mahdollinen vielä ydinasekaudellakin.²⁵

Usko ydinaseiden rauhaa edistävään vaikutukseen perustuu siihen, että Yhdysvallat ja Neuvostoliitto eivät käyneet keskinäistä sotaa kylmän sodan aikana. Tähän olettamukseen täytyy kuitenkin suhtautua varauksellisesti, koska Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton elintärkeät intressit eivät joutuneet vaakalaudalle kylmän sodan aikana. Siitä huolimatta ne ajautuivat lähelle ydinsotaa Kuuban ohjuskriisin aikana lokakuussa 1962. Lisäksi kumpikin valmistautui voittamaan maiden välisen suursodan, jossa olisi käytetty myös ydinaseita. Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen Korean sota vuosina 1950–53 osoittaa, että suurvallat voivat käydä sotaa myös ydinasekaudella. Neuvostoliiton ja Kiinan vuonna 1969 käymät rajasodat ovat puolestaan esimerkki kahden ydinasesuurvallan välisestä aseellisesta yhteenotosta. Näihin kahteen esimerkkiin perustuen voidaan väittää, että ydinaseet eivät välttämättä estä suurvaltojen välistä sotaa. Esimerkiksi Yhdysvallat on pyrkinyt jo kylmän sodan ajasta lähtien saavuttamaan ydinaseylivoiman, koska sen turvin Yhdysvaltojen olisi helpompi käyttää tavanomaisia asevoimia muita suurvaltoja vastaan.²⁶

Hyökkäyksellisen realismin mukaan ydinaseilla onkin vain vähän vaikutusta suurvaltojen valtapoliittiseen käyttäytymiseen. Ydinaseiden vaikutuksesta maailmasta ei ole tullut puolustusvoittoista. Ydinaseet eivät ole eliminoinet suurvaltojen välistä valtakamppailua eivätkä sotilaallisen voiman käyttöä. Harvittua suurvaltasotaa ei voi sulkea pois edes ydinaseaikakaudella. Tosin sodan aloittaminen edellyttää tarkempia kustannus–hyöty-laskelmia, koska hyökkäys ydinasevaltiota vastaan merkitsee aina myös ydinsodan mahdollisuutta. Ydinasepelote ei siis estä tavanomaista sotaa, koska ydinaseilla uhkaaminen ei ole uskottavaa niiden käytön suhteettoman suuren tuho vaikutuksen takia. Rationaalisesti toimivat suurvallat voivat siis käydä keskenään tavanomaisen sodan ilman, että se eskaloituisi laajamittaiseksi ydinasesodaksi. Näin ollen suurvalto-

²⁵ Ks. Jervis 1989, erityisesti s. 19–22, 29–35 ja 227–228; Glaser 1990; Waltz 2008[1990a]; Waltz 2008[1983]; Van Evera 1999, s. 240–254; B. Miller 2002[1995], s. 58–61 ja 63–66 ja Jervis 1984. Ks. lisää esim. Mandelbaum 1981.

²⁶ Mearsheimer 2001b, s. 128–133, 145–147 ja 224–232. Intian ja Pakistanin välinen sota touko–heinäkuussa 1999 on esimerkki ydinasesuurvallan ja ydinasevaltion välisestä sodasta. Venäjän ja Georgian välinen sota elokuussa 2008, Yhdysvaltojen Irakin sota keväällä 2003, Britannian ja Argentiinan välinen Falklandin sota huhti–kesäkuussa 1982 ja Kiinan ja Vietnamin välinen sota vuonna 1979 ovat esimerkkejä sodista, joissa toinen osapuoli on ydinasesuurvalta. Ydinase ei myöskään välttämättä luo sellaista pelotetta, joka estää hyökkäämästä ydinasevaltiota vastaan. Lokakuussa 1973 Egypti, Syyria ja Irak hyökkäsivät Israeliin, vaikka sillä todennäköisesti jo oli ydinase. Ks. esim. Desch 1996, s. 378–379. Hegemonisen realistin Robert Gilpinin mukaan sodan historian tarkastelu osoittaa, että asekehitys ei ole tuonut muutosta suurvaltojen käyttäytymiseen. Historiassa ratkaisevaa on ollut se, mikä suurvalta on oppinut käyttämään uusia aseita tavalla, joka on tuonut sille edun suhteessa muihin suurvaltoihin. Ks. Gilpin 1981, s. 211–219 ja 230. Vielä ei ole kyetty ratkaisemaan, kuinka ydinaseita voidaan käyttää rajoitetusti. Yhä pienempien ydinaseiden kehittäminen ja ohjuspuolustusjärjestelmän rakentaminen saattavat kuitenkin tuoda ratkaisun tähän ongelmaan.

jen välinen turvallisuuskilpailu jatkuu myös ydinasekaudella ja tavanomaisten asevoimien voimatasapainolla on edelleen suuri merkitys.²⁷

Puolustuksellisen realismin mukaan hyökkäyksen etu voimistaa suurvaltojen välistä turvallisuuskilpailua ja kasvattaa suurvaltasodan todennäköisyyttä. Kun alueiden valloittaminen on suhteellisen helppoa, sotilaallisen hyökkäyksen houkuttelevuus kasvaa, koska laajentumisella on paremmat edellytykset onnistua. Hyökkäyksen etu tekee hyökkäyssodista lyhyempiä verrattuna tilanteeseen, jossa puolustuksella on etu. Pelotevaikutuksen aikaansaaminen on vaikeampaa, koska jo suhteellisen pienellä ylivoimalla hyökkääjä voi saavuttaa ratkaisevan edun. Suurvaltojen täytyy vahvistaa asevoimiaan entistä enemmän, jotta ne kykenisivät puolustautumaan. Tämä lisää asevarustelukilpailua. Sekä hyökkäykselliset että puolustukselliset suurvallat pyrkivät rakentamaan vahvimmat asevoimat, koska voimasuhteen muutoksella saattaa olla suuri merkitys niiden turvallisuuden kannalta. Huijaamalla suurvalta voi saavuttaa merkittävän sotilaallisen edun. Pelko huijatuksi joutumisesta on niin voimakas, että turvallisuusyhteistyö usein epäonnistuu. Tällöin suurvaltojen väliset kiistat jäävät ratkaisematta. Hyökkäyksen etu on myös itseään vahvistavaa. Suurvallat hankkivat suhteellisesti enemmän hyökkäyksellistä sotilaallista voimaa, omaksuvat hyökkäyksellisen sotilasdoktriinin ja harjoittavat aggressiivista valtapoliittikkaa. Myös sotilasliitot ovat luonteeltaan hyökkäyksellisiä. Kun hyökkäyksellä on etu, suurvallat turvautuvat helpommin ja useammin sotilaallisen voiman käyttöön, koska hyökkäys on paras puolustus. Ne kokevat ensimmäisen siirron edun suurempana. Hyökkäyksen etu lisää siis sotilaallisen ensi-iskun ja ennaltaehkäisevän sodan todennäköisyyttä. Menestyksellinen yllätyshyökkäys saattaa muuttaa suurvaltojen keskinäistä voimasuhdetta ratkaisevasti. Pyrkimys salata suurvallan oma sotilaallisen voiman määrä ja valtapoliittiset päämäärät johtaa virhearviointeihin ja lisää sodan syttymisen riskiä entisestään. Tilanteessa, jossa hyökkäyksellä on etu ja oman alueen puolustaminen on vaikeaa, myös puolustukselliset suurvallat harjoittavat aggressiivisempaa valtapoliittikkaa. Ne pyrkivät laajentumaan turvallisuussysteistä ja ovat alttiimpia käyttämään sotilaallista voimaa toisten suurvaltojen laajentumispyrkimysten estämiseksi ja omien valtapyrkimystensä saavuttamiseksi. Sen sijaan kun puolustuksella on etu, hyökkäys on vähemmän todennäköinen, koska suurvallan on helpompi puolustaa aluettaan. Pienemmilläkin asevoimilla kyetään luomaan riittävä pelote. Mitä suurempi on puolustuksen etu, sitä enemmän sotilaallista voimaa hyökkääjä tarvitsee. Tällöin myös hyökkäyksestä aiheutuvat kustannukset kasvavat

²⁷ Mearsheimer 2001b, s. 128–133, 145–147 ja 224–232. Ks. myös Jervis 1989, s. 19–22 ja G. Snyder 1965. Colin Grayn mukaan konflikti suurvaltojen välillä on todennäköinen tulevaisuudessa. Todennäköisimpänä vaihtoehtona hän pitää Yhdysvaltojen ja Kiinan välistä suursotaa, jossa Venäjä saattaa olla Kiinan liittolainen. Ks. Gray 2007, s. 219, 239–240 ja 245. Itse asiassa kylmän sodan jälkeinen sotateknologinen kehitys on lisännyt sotilaallisen voiman käyttökelpoisuutta poliittisten päämäärien ajamisessa. Asevoimien liikkuvuuden, tiedustelun tarkkuuden ja aseiden kantaman ja tuhovoiman lisääntyminen ovat vahvistaneet hyökkäyksen asemaa sodankäynnissä. Vihollisen joukot on helpompi tuhota ilman suuria omia tappioita ja vihollisen siviilikohteiden tuhoamista. Sota voidaan näin ollen voittaa suhteellisen nopeasti ilman suuria riskejä. Ks. Orme 1998[1997/1998], s. 544–555 ja 564–566.

ja vähentävät sotilaallisen hyökkäyksen houkuttelevuutta. Tässä tilanteessa suurin osa suurvalloista hyväksyy status quon, ei pyri laajentumaan eikä harjoita aggressiivista valtapolitiikkaa. Kun puolustuksella on etu, suurvaltojen välinen turvallisuusdilemma on heikompi ja turvallisuusyhteistyön edellytykset ovat paremmat. Suurvaltojen epä tietoisuus toistensa päämääristä ja aikomuksista kuitenkin ylläpitää edelleen niiden välistä turvallisuusdilemmaa.²⁸

Van Everan mukaan suurvaltataso todennäköisyyden kannalta ei itse asiassa ole merkitystä sillä, onko valloitus tosiasiallisesti helppoa vai ei. Jos suurvallat olettavat, että hyökkäyksellä on etu, ne myös toimivat niin kuin sillä olisi se. Lopputulos on sama eli sodan todennäköisyys kasvaa. Olettamus valloituksen helppoudesta tai ensimmäisen siirron edusta sekä virheelliset laskelmat suurvaltojen välisestä voimasuhteesta voimistavat suurvaltojen kokemaa turvallisuusuhan tunnetta. Van Everan mukaan turvallisuusuhan liioittelu johtaa sotaisaan valtapolitiikkaan ja on siten usein myös sodan syy.²⁹

Glaser selittää turvallisuusdilemman voimakkuuden vaihtelua aikaisempaa tarkemmin ottamalla uutena aspektina huomioon sen, onko puolustuksellisen suurvallan potentiaalinen vastustaja todennäköisemmin hyökkäyksellinen vai puolustuksellinen suurvalta. Silloin kun hyökkäyksellä on etu ja potentiaalinen vastustaja on todennäköisesti hyökkäyksellinen suurvalta, turvallisuusdilemma on erittäin voimakas. Jos toisen suurvallan valtapolitiikka viittaa sekä hyökkäyksellisyyteen että puolustuksellisuuteen, turvallisuusdilemma on voimakas. Jos sen sijaan on todennäköistä, että myös vastustaja on puolustuksellinen, turvallisuusdilemma on voimakkuudeltaan keskimääräinen. Näin on myös silloin, kun puolustuksella on etu ja vastustaja on todennäköisemmin hyökkäyksellinen suurvalta. Jos puolustuksella on etu eikä suurvallalla ole

²⁸ Van Evera 1998, s. 57–66; Van Evera 1999, s. 4–7 ja 117–121; Glaser 2010b, s. 4–5, 34, 43–45, 72–80, 117–121 ja 137–138; Jervis 2004[1978], s. 22–26 ja 46–50; Glaser & Kaufmann 2004[1998], s. 269–271; Glaser 1997, s. 185–186 ja Glaser 1995[1994/1995], s. 392–393. Ks. tarkemmin Van Evera 1999, s. 117–151. Vrt. esim. Montgomery 2006, s. 156–157 ja Powell 1999, s. 19, 85, 111, 114 ja 145–146. Kun hyökkäyksellä on etu, suurvallat turvautuvat monesti ”*fait accompli*” -taktiikkaan, jossa suurvalta luo omalla toiminnallaan tapahtuneen tosiasian ja pyrkii pakottamaan toiset valtiot hyväksymään sen. Tämä lisää konfliktin ja sodan syttymisen riskiä, jos toiset valtiot eivät suostukaan tekemään myönnytyksiä. Puolustuksellisen realistin João Resende-Santosin mukaan suurvallat *jäljittelevät* toistensa hyökkäyksellisiä asevoimia ja doktriineja nopeammin ja laajemmin silloin, kun hyökkäyksellä on etu. Asevoimien uudistamisen ja sotilaallisen kyvyn kehittämisen seurauksena turvattomuuden tunne voimistuu entisestään. Ks. Resende-Santos 1996, s. 213–220.

²⁹ Van Evera 1999, s. 6–9, 10–11, 14–34 ja 255–256 ja Van Evera 1998, s. 72–86 ja 92–93. Van Everan mukaan Euroopassa Ranskan vallankumouksen jälkeen käydyt sodat osoittavat, että turvattomassa asemassa olevat suurvallat, joiden on vaikea puolustaa aluettaan ja joilla on hyökkäyksellistä kykyä, aloittavat enemmän sotia kuin muut suurvallat. Suurvaltojen laajentumishaluinen politiikka on ollut näkyvä piirre sellaisina ajanjaksoina, jolloin hyökkäyksellä on ollut etu eli Napoleonin sotien aikana, Krimin sodan ja Preussi–Ranska-sodan välisellä ajanjaksolla ja toisen maailmansodan aikana sekä myös ensimmäisen maailmansodan aikana. Saksa on jatkuvasti kokenut olevansa turvattomassa asemassa vaikeasti puolustettavien rajojensa takia. Tästä johtuen suurvalloista juuri Saksa on aloittanut eniten suursotia. Turvattomuuden lisäksi suurvaltojen liiallinen usko omiin mahdollisuuksiinsa voittaa sota sekä sodan vähäisiin kustannuksiin johtavat sotaisaan valtapolitiikkaan.

varmuutta siitä, onko toinen hyökkäyksellinen vai puolustuksellinen, turvallisuusdilemma on heikko. Jos vastustaja on todennäköisemmin puolustuksellinen suurvalta, turvallisuusdilemma eliminoituu Glaserin mukaan lähes kokonaan.³⁰

Hyökkäys–puolustus-tasapainon lisäksi toinen tekijä, joka vaikuttaa turvallisuusdilemman voimakkuuteen, on Jervisin mukaan *hyökkäyksellisten ja puolustuksellisten asevoimien erotettavuus* toisistaan. Jos ne ovat erotettavissa toisistaan, kahden puolustuksellisen suurvallan välinen turvallisuusdilemma heikkenee, koska suurvallat kykenevät vahvistamaan puolustustaan ilman, että ne uhkaavat toistensa turvallisuutta. Tällöin suurvalta kykenee paremmin arvioimaan, onko toinen osapuoli puolustuksellinen vai hyökkäyksellinen. Puolustuksellinen suurvalta kykenee ilmaisemaan hyväntahtoiset aikomuksensa rakentamalla vain sen kokoiset puolustukselliset asevoimat, joita se tarvitsee oman alueensa puolustamisessa. Sen sijaan hyökkäyksellinen suurvalta todennäköisesti rakentaa hyökkäyksellisen kyvyn omaavat ja samalla voimakkaammat asevoimat kuin mitä se tarvitsee pelkästään oman alueensa puolustamisessa. Hyökkäyksellisten ja puolustuksellisten asevoimien erotettavuus tekee status quo -suurvaltojen välisestä yhteistyöstä helpompaa. Puolustuksellisten asevoimien erotettavuus hyökkäyksellisistä asevoimista ei kuitenkaan poista kokonaan puolustuksellisten suurvaltojen välistä turvallisuusdilemmaa. Jos hyökkäyksellä on etu puolustukseen verrattuna, myös puolustuksellinen suurvalta saattaa rakentaa hyökkäykselliset asevoimat. Turvallisuusdilemma säilyy myös sen takia, että suurvallat eivät voi tietää toistensa tulevaisuuden aikomuksia. Hyökkäyksellisten ja puolustuksellisten asevoimien erotettavuus ei myöskään poista turvallisuusuhkaa, jonka aiheuttaa aggressiivinen suurvalta.³¹

Hyökkäyksellisen realismin mukaan hyökkäys–puolustus-teoriaan liittyy monia heikkouksia. Hyökkäyksellisiä ja puolustuksellisia aseita on vaikea erottaa toisistaan, koska aseita voidaan käyttää eri tarkoituksiin tilanteesta riippuen. Tyypillinen esimerkki on taistelupanssarivaunujen käyttö. Ne muodostavat hyökkäyksen tärkeimmän elementin, mutta yhtä hyvin niitä voidaan käyttää puolustuksessa torjumaan vihollisen hyökkäys ja vastahyökkäyksessä ottamaan haltuun torjuntataistelussa menetetty alue. Pelkästään puolustuksellisia aseita voivat olla ainoastaan kiinteät aseet. Toisaalta niilläkin voidaan tukea myös hyökkäystä käyttämällä niitä sivusuunnan suojaamisessa. Aseteknologisen kehityksen perusteella on vaikea tietää, onko etu hyökkäyksellä vai puolustuksella. Toisaalta voidaan väittää, että puolustuksella on aina etu hyökkäykseen nähden. Hyökkäyksen onnistuminen edellyttää hyökkääjältä noin kolminkertaista ylivoimaa³². Suurvallat pyrkivät jatkuvasti myös muuttamaan hyökkäys–puolustus-tasapainon omiin valtapoliittisiin päämääriinsä sopivaksi. Suurvaltojen valtapyrkimykset, ei aseteknologia, määrittävät, minkälaiset asevoimat ne rakentavat, minkälaisia aseita ne hankkivat ja omaksuvatko ne hyökkäykselli-

³⁰ Glaser 2010b, s. 85–87.

³¹ Jervis 2004[1978], s. 35–42 ja 46–50; Glaser 2010b, s. 5, 34, 45, 73 ja 75–76; Glaser 1997, s. 186–189 ja 199 ja Glaser 1995[1994/1995], s. 391 ja 393–394.

³² Ks. lisää esim. Mearsheimer 1989.

sen vai puolustuksellisen sotilasstrategian. Näistä tekijöistä johtuen asevoimien voimasuhde määrittää hyökkäyksellisen realismin mukaan viimekädessä sen, onko hyökkäys todennäköinen vai ei. Voimasuhteen lisäksi sodan lopputulokseen vaikuttavat keskeisesti myös suurvaltojen sotataidolliset erot.³³

Puolustuksellisen realismin mukaan suurvallan epätietoisuus toisen suurvallan valtapoliittisista tavoitteista on keskeisin tekijä turvallisuusdilemman taustalla. Puolustuksellinen status quo -suurvalta ei välttämättä kykene erottamaan suurvaltojen hyväntahtoisia ja aggressiivisia päämääriä toisistaan eikä näin tunnista hyökkäyksellistä revisionistista suurvaltaa. Suurvalta joutuu päättämään toisten suurvaltojen päämäärät niiden poliittisten valintojen ja havaitun käyttäytymisen perusteella. Epävarmuutta ja turvallisuusuhan tunnetta lisää ristiriitainen informaatio toisten suurvaltojen päämääristä ja epätietoisuus niiden sotilaallisesta kyvystä sekä erityisesti epätietoisuus suurvaltojen valtapoliittisista päämääristä ja niiden voimasuhteessa tulevaisuudessa tapahtuvasta muutoksesta. Jos puolustukselliset suurvallat kykenevät luotettavasti informoimaan toisiaan puolustuksellisista päämääristään, turvallisuusdilemma heikenee ja turvallisuusyhteistyön mahdollisuudet lisääntyvät. Glaserin mukaan puolustuksellinen suurvalta voi niin sanottujen kallisarvoisten signaalien (*costly signals*) avulla ilmaista toisille suurvalloille olevansa vain turvallisuutta tavoitteleva puolustuksellinen suurvalta, ja samalla selvittää, onko toinen suurvalta puolustuksellinen vai hyökkäyksellinen. Kallisarvoisilla signaaleilla viitataan toimenpiteisiin, jotka vähentävät suurvallan kykyä aggressiiviseen valloituspolitiikkaan. Hyökkäyksellinen suurvalta välttää kallisarvoisia signaaleja, koska niistä aiheutuvat kustannukset ovat liian suuret sen valtapoliittisten tavoitteiden kannalta. Kallisarvoisten signaalien avulla puolustukselliset suurvallat voivat heikentää välillään vallitsevaa turvallisuusdilemmaa. Poliittisten suhteiden paraneminen ja turvallisuusyhteistyön lisääntyminen potentiaalisten vastustajien kesken johtaa molempien turvallisuuden vahvistumiseen. Yhteistyö, joka ei vaaranna omia elintärkeitä intressejä, on paras tapa lieventää turvallisuusdilemmaa ja välttää aseelliseen konfliktiin ajautuminen turvallisuusdilemman vuoksi.³⁴

³³ Mearsheimer 1983, s. 24–27; Levy 1984, s. 221–222; Mearsheimer 1988, s. 36, viite 61 ja 44; Shimshoni 2004[1990/1991], s. 195–209 ja 221–223; Gray 1992, s. 28 ja 66–68; Gray 1993, 9, 14, 20, 23, 28–29, 31, 33, 35–37, 39 ja 45; Lieber 2004[2000], s. 336–376, 385–391 ja 397–399 ja Adams 2004[2003/2004]. Ks. myös Biddle 2001; Liberman 1999 ja Sagan 2004[1986]. Vrt. Jervis 1988, s. 332 ja 340–341; Lynn-Jones 1995, s. 663, 672–674, 677–679, 683–686 ja 688–690; Lynn-Jones 2004, s. xv–xvi ja Glaser 2010b, s. 105–111.

³⁴ Glaser 2010b, s. 13, 52 ja 63–68; Taliaferro 2000/2001, s. 144–149 ja 151–152; Glaser 1997, s. 181, 189–193 ja 195; Kydd 1997b, 145–155; Spirtas 1996, s. 409–412; Glaser 1996, s. 123–125, 131–133, 143–146, 153–154 ja 157; Glaser 1995[1994/1995], s. 394–397 ja Glaser 1992, s. 526–533. Puolustuksellisen realismin mukaan turvallisuuden lisäämisessä on pitkälti kysymys siitä, miten suurvaltojen välinen turvallisuusdilemma voidaan välttää. Ks. lisää esim. Kydd 2005. Glaserin mukaan turvallisuuskilpailua voidaan pitää parempana vaihtoehtona vain silloin, kun hyökkäyksellä on etu, kun hyökkäyksellisiä ja puolustuksellisia asevoimia ei voida erottaa toisistaan ja kun riski huijauksen kohteeksi joutumisesta on suuri. Ks. Glaser 1996, s. 123–127 ja 133–143 ja Glaser 2003a, s. 267–270.

Glaserin mukaan suurvallalla on käytössään kolme strategiaa, joilla se voi osoittaa puolustuksellisen luonteensa. Näistä ensimmäinen on halukkuus solmia aserajoitussopimuksia asevarustelukilpailun välttämiseksi. Jos hyökkäykselliset ja puolustukselliset asevoimat ovat erotettavissa toisistaan, hyökkäyksellisten asevoimien rajoittamisella puolustuksellinen suurvalta vähentää kykyään laajentua ja viestittää hyvántahtoisista päämääristään. Hyökkäyksellinen suurvalta ei ole valmis tähän, koska se vaikeuttaisi sen laajentumispyrkimyksiä. Jos hyökkäyksellisiä ja puolustuksellisia asevoimia ei kyetä erottamaan toisistaan, puolustuksellinen suurvalta voi ilmaista hyvántahtoiset päämääränsä asevoimien koon rajoittamisella tai määrällisellä vähentämisellä. Hyökkäyksellinen suurvalta sen sijaan tavoittelee monesti sotilaallista ylivoimaa luodakseen hyökkäykselle onnistumisen edellytykset. Toinen strategia on rakentaa puolustukselliset asevoimat silloin, kun puolustukselliset ja hyökkäykselliset asevoimat ovat erotettavissa toisistaan. Vaihtoehtoisesti suurvalta voi osoittaa puolustukselliset aikomuksensa puolustuksellisella sotilasstrategialla. Puolustuksen painottaminen vähentää kykyä hyökätä ja siten turvallisuusdilemman voimakkuutta. Kolmanneksi suurvalta voi unilateraalisesti vähentää asevoimiensa kokoa. Tämä on riskialtein strategia, koska vastustaja voi osoittautuakin hyökkäykselliseksi suurvallaksi. Tästä johtuen puolustuksellinen suurvalta vähentää asevoimiaan aluksi vain vähän nähdäkseen, kuinka toinen suurvalta reagoi vähennyksiin.³⁵

Hyökkäyksellisen realismin mukaan suurvaltojen ei kannata harjoittaa kallisarvoisten signaalien politiikkaa, koska puolustuksellisten päämäärien ilmaiseminen onnistuu ainoastaan vähentämällä omaa sotilaallista kykyä. Vaikka kallisarvoisten signaalien avulla onnistuttaisiinkin vähentämään toisten suurvaltojen tuntemaa turvallisuushkaa, on kyseenalaista, muuttavatko ne sen takia valtapoliittisia päämääriään ja valtapoliittikkaansa. Puolustuksellisen realismin esittämä logiikka toimiikin ainoastaan, jos myös vastustaja on vain turvallisuutta tavoitteleva puolustuksellinen suurvalta. Jos vastustaja sen sijaan onkin hyökkäyksellinen suurvalta, kallisarvoiset signaalit johtavat suurvallan oman turvallisuuden vähenemiseen jopa ratkaisevasti. Koska suurvaltojen on mahdotonta tietää toistensa valtapoliittisia päämääriä ja aikomuksia tulevaisuudessa, niiden ei hyökkäyksellisen realismin mukaan kannata oma-aloitteisesti heikentää kykyään voittaa sota.³⁶

Uusklassisen realistin Randall Schwellerin mukaan epätietoisuus toisten suurvaltojen valtapoliittisista pyrkimyksistä ei pääsääntöisesti johda sotaan, jos yksikään suurvalloista ei ole aidosti aggressiivinen.³⁷ Epätietoisuus voi johtaa kahden puolustuksellisen suurvallan väliseen sotaan ainoastaan, jos turvallisuusdilemma on hyvin voimakas eli silloin kun hyökkäyksellä on etu puolustukseen nähden eikä hyökkäyksellistä kykyä voi erottaa puolustuksellisesta kyvystä. Tällöin potentiaalinen turvallisuushka ja siitä aiheuttava pelko on niin

³⁵ Glaser 2010b, s. 63–72 ja 87–90; Glaser 1997, s. 178–181; Glaser 1995[1994/1995], s. 394–397 ja Glaser 1992, s. 526–533.

³⁶ Montgomery 2006, s. 151–153, 155 ja 158–161.

³⁷ Schweller 1996, s. 90–92, 98–99 ja 116–119.

suuri, että se ei ainoastaan estä suurvaltojen turvallisuusyhteistyötä, vaan sen seurauksena puolustuksellinen suurvalta saattaa aloittaa ennaltaehkäisevän sodan toista suurvaltaa vastaan pelkästään turvallisuussyistä. Schwellerin mukaan muissa tilanteissa pelkästään turvallisuutta tavoittelevien suurvaltojen välinen turvallisuusdilemma on kuitenkin useimmiten ratkaistavissa ja niiden välinen aseellinen konflikti vältettävissä, koska yhteistyöpolitiikalla suurvallat voivat vähentää epätietoisuutta ja lisätä molemminpuolista luottamusta. Jos puolustuksellisten suurvaltojen välillä ei ole voimakasta turvallisuusdilemmaa, turvallisuusdilemma voi Schwellerin mukaan aiheuttaa sodan niiden välille ainoastaan niin sanotun väärän varmuuden kautta. Riittämättömän informaation perusteella ulkopoliittinen johto päättelee virheellisesti, että toinen suurvalta on aggressiivinen, pyrkii laajentumiseen ja on sotilaallisesti voimakkaampi kuin mitä se todellisuudessa on. Tämä johtaa suurvaltojen voimistuneeseen valtakamppailuun ja turvallisuuskilpailuun, joka lisää turvallisuusdilemmaa. Turvallisuusdilemmaa pahentaa lisäksi se, että ulkopoliittinen johto takertuu näkemukseensä, vaikka se saisikin uutta informaatiota.³⁸

Myös liiton solmimisella suurvallat voivat realismin mukaan pyrkiä lieventämään keskinäistä turvallisuusdilemmaansa.³⁹ Liittolaisten kesken turvallisuusdilemma on pienempi, koska niiden välillä turvallisuuskilpailu on vähäisempää. Liiton muodostaminen ei kuitenkaan poista turvallisuusdilemmaa kokonaan edes liittolaisten väliltä. Sen sijaan liiton jäsenvaltioiden ja liiton ulkopuolisten suurvaltojen välistä turvallisuusdilemmaa liiton solmiminen voimistaa.⁴⁰ Liiton sisäiseen turvallisuusyhteistyöhön liittyy realismin mukaan toisenlaisia ongelmia. Liittokuntien sisäiseen dynamiikkaan kuuluvat pelko ansaan joutumisesta ja hylätyksi tulemisesta. Ansaan joutuminen tarkoittaa sitä, että liittolainen vetää suurvallan mukaan sellaiseen sotaan, joka ei ole sen kansallisen edun mukaista. Pelko hylkäämisestä viittaa taas siihen, että liittolainen saattaa purkaa liiton ja liittoutua toisen kanssa tai jättää lunastamatta liittovelvoitteensa ja turvautuu vastuun siirtoon kriisin ja sodan aikana. Mitä riippuvaisempi suurvalta on liittolaisistaan, sitä suurempi on sen ansaan joutumisen riski ja sitä pienempi on muiden suurvaltojen pelko hylätyksi tulemisesta. Yhteiset strategiset intressit lisäävät ansaan joutumisen riskiä entisestään. Liittodilemma syntyy siitä, että suurvaltojen on vaikea samanaikaisesti vähentää ansaan joutumisen ja hylätyksi tulemisen riskiä. Suurvaltojen on otettava liittopolitiikassaan samanaikaisesti huomioon myös vastustaja-asetelma. Jos suurvalta pyrkii vähentämään liittolaistensa pelkoa hylätyksi joutumisesta, se saattaa samalla lisätä omaa ansaan joutumisen riskiään ja myös joutumistaan mukaan sotaan. Jos suurvalta puolestaan heikentää sitoumuksiaan vähentääkseen ansaan joutumisen riskiä, liittolaisten pelko tulla hylätyksi voimistuu ja rohkaisee vastustajaa toimimaan aggressiivisesti. Ennen ensimmäistä maailmansotaa solmittuja suurvaltojen liittoja pidetään tyypillisenä esimerkkinä liittodilem-

³⁸ Mitzen & Schweller 2011, s. 2–35, erityisesti s. 2, 4–5 ja 13–21.

³⁹ Glaser 2003b, s. 409–410 ja 414; Glaser 2003a, s. 269–270 ja Glaser 1996, s. 146–153. Vrt. myös Jervis 1999.

⁴⁰ S. Jones 2003 ja S. Jones 2006.

masta, erityisesti ansaan joutumisesta.⁴¹ Toisaalta realismin mukaan suurvallat eivät voi erilaisista intresseistä johtuen luottaa liittolaistensa sotilaalliseen apuun sodan aikana. Tämä heikentää liittojen uskottavuutta pelotteena. Mitä voimakkaampi suurvalta on, sitä suurempi toimintavapaus sillä on liittovelvoiteisiin nähden.⁴²

Suurvaltojen väliseen valtakamppailuun ja turvallisuuskilpailuun liittyy realismin mukaan aina alueellisen kriisin mahdollisuus. Jokaiseen alueelliseen kriisiin liittyy puolestaan vaara kriisin eskaloitumisesta suurvaltojen väliseksi sodaksi.⁴³ Jos suurvaltojen välinen turvallisuusedilemma on voimakas, suurvaltasodan todennäköisyys kasvaa entisestään. Suurvallat voivat ajautua alueelliseen kriisiin ja keskinäiseen tahattomaan sotaan esimerkiksi toisen suurvallan valtapyrkimysten tai sotilaallisen interventiopolitiikan seurauksena⁴⁴. Suurvallan liittoutuminen toisen suurvallan naapurissa sijaitsevan pienen valtion kanssa voimistaa suurvaltojen välistä turvallisuusedilemmaa. Jos suurvallat eivät ole liittolaisia, suurvalta kokee toisen suurvallan sotilaallisen voiman tulon rajojensa läheisyyteen aina voimistuneena turvallisuussuhkana. Myös suurvallan sotilaallinen interventio pieneen valtioon saattaa voimistaa suurvaltojen välistä turvallisuusedilemmaa, koska toinen suurvalta ei voi tietää, mitkä ovat intervention tehneen suurvallan todelliset tarkoitukset. Se ei tiedä, onko interventiossa kyse valtion sisäisen järjestyksen palauttamisesta vai onko se vain keino

⁴¹ G. Snyder 1984, s. 467–471; G. Snyder 1996, s. 184–192; G. Snyder 1997, s. 20–28, 30–38, 180–198 ja 307–316 ja Christensen & Snyder 1990, s. 138, 140–142 ja 145. Ks. myös C. Elman 2003, s. 13–15 ja Schweller 1998, s. 64–65. Ks. liittodilemman problematiikasta lisää myös Christensen 2011b.

⁴² Historiasta löytyy useita esimerkkejä *liittolaisten hylkäämisestä*. Esimerkiksi Münchenin sopimuksen yhteydessä syyskuussa 1938 Ranska ja Britannia hylkäsivät Tšekkoslovakian. Italia puolestaan julistautui puolueettomaksi heti ensimmäisen maailmansodan alussa elokuussa 1914, vaikka se oli solminut ns. kolmiliiton Saksan ja Itävallan kanssa vuonna 1882. Italia erosi tästä liitosta toukokuussa 1915 ja julisti sodan Itävallalle. Italia julisti sodan myös Saksalle elokuussa 1916. Samoin Yhdysvallat antoi puolueettomuusjulistuksen Ranskan vallankumoussotien aikana vuonna 1793, vaikka se oli solminut liiton Ranskan kanssa vuonna 1778.

⁴³ Esimerkkinä voidaan mainita Pohjois-Korean hyökkäys Etelä-Koreaan, joka johti Yhdysvaltojen interventioon Etelä-Korean tueksi Korean sodassa syyskuussa 1950. Tämä puolestaan johti Kiinan aseelliseen interventioon Pohjois-Korean tueksi marraskuussa 1950. Vastaavasti Vietnamin hyökkäys Kamputsean vuonna 1979 johti Kiinan hyökkäykseen Vietnamiin.

⁴⁴ Suurista poliittisista, taloudellisista ja sotilaallisista kustannuksista huolimatta suurvallat ovat monesti tehneet *sotilaallisia interventioita toisarvoisille alueille*, joilla ei todellisuudessa ole ollut merkitystä niiden oman alueen turvallisuuden kannalta. Uusklassisen realistin Jeffrey Taliaferron mukaan tällaisten interventioiden taustalla on ollut suurvaltojen pyrkimys välttää materiaalisen voiman, suurvalta-aseman sekä arvovallan ja maineen menetyks. Tämän takia suurvallat ovat olleet valmiit ottamaan riskin joutua sidotuksi pitkäaikaiseen konfliktiin ja ajautumisesta suurvaltojen väliseen sotaan. Ks. Taliaferro 2004, s. 1–54 ja 218–239. Esimerkkeinä Taliaferro tarkastelee Saksan politiikkaa Marokon ensimmäisen ja toisen kriisin yhteydessä vuosina 1905–06 ja 1911, Japanin pyrkimystä estää rajasotien eskaloituminen Neuvostoliiton kanssa vuosina 1938–39 ja Japanin poliittisia päätöksiä vuosina 1940–41 sodan aloittamiseen liittyen sekä Yhdysvaltojen politiikkaa Korean sodan alkuvaiheessa vuosina 1950–51. Ks. tarkemmin Taliaferro 2004, s. 55–217.

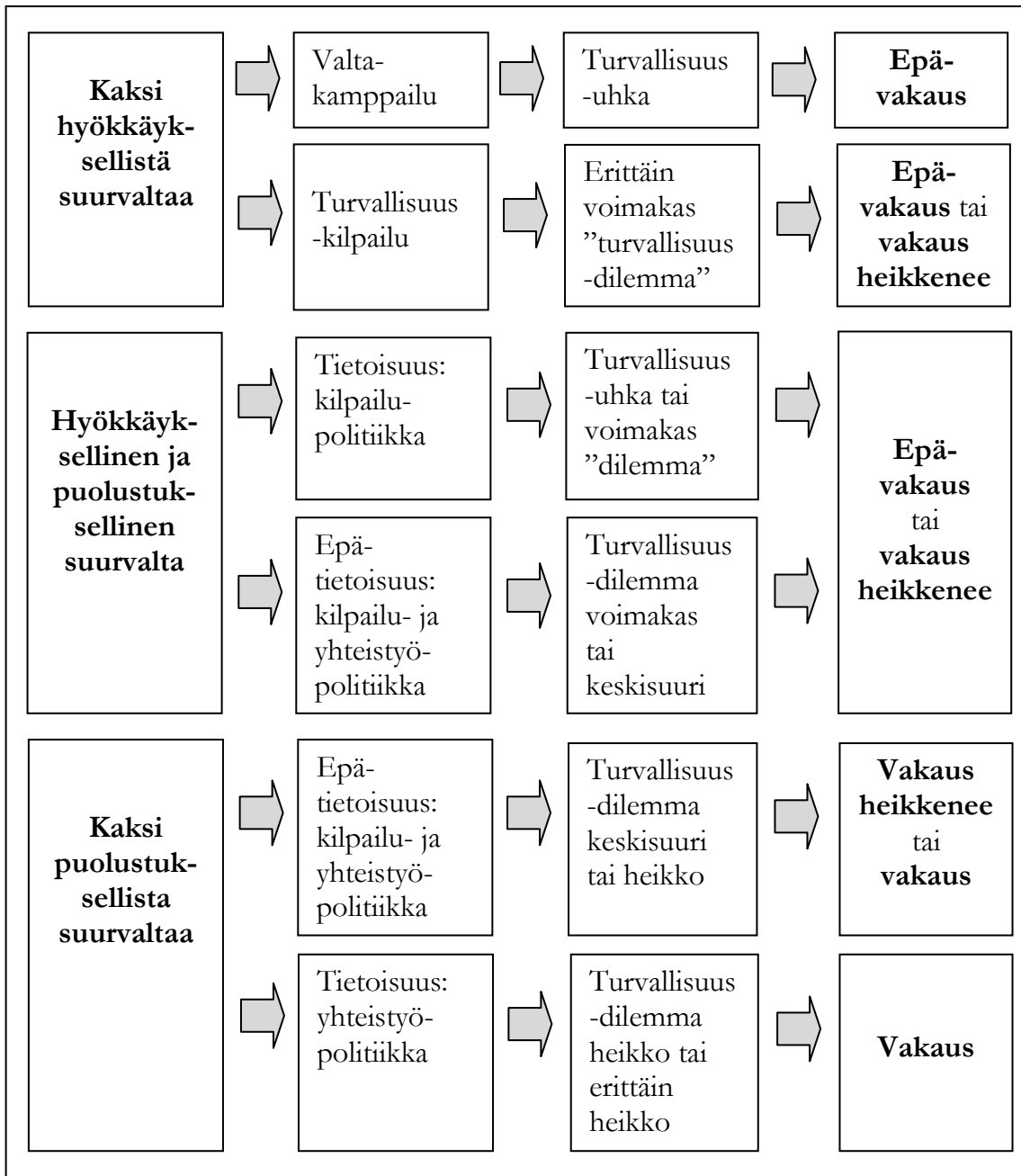
vahvistaa suurvallan valta-asemaa alueella tai osa sen laajentumispyrkimystä. Kriisi ja aseellisen yhteenoton mahdollisuus suurvaltojen välillä on suurempi, jos suurvallan intervention kohteena on pieni valtio, jonka toinen suurvalta katsoo kuuluvan etupiiriinsä tai jos sillä on alueella puolustettavanaan elintärkeitä kansallisia etuja. Suurvaltojen välinen sota voi olla seurausta suurvallan kriisin aikana tekemistä virhearvioista, jotka koskevat toisen suurvallan intressejä, päämääriä, voimaresursseja ja sitoutumisen astetta. Epätietoisuudesta aiheutuvat virhearviot ovat sitä todennäköisempiä, mitä useampia suurvaltoja on osallisena kriisissä. Kahden suurvallan on helpompi välttää kriisin eskaloituminen sodaksi⁴⁵. Kriisiprosessi saattaa johtaa siihen, että suurvalta päättää aloittaa sodan, koska se pitää sotaa joko väistämättömänä tai ainoana keinona turvata kansalliseen etuunsa liittyvät päämäärät. Näin olleen alueellisiin kriiseihin liittyy ennaltatorjuvan sodan mahdollisuus. Suurvalta turvautuu sotilaalliseen voimaan kriisissä sitä todennäköisemmin, mitä edullisempi suurvaltojen välinen voimasuhde sille on. Joskus sota voi myös olla seurausta siitä, että kriisin osapuolet pitävät tiukasti kiinni maineestaan. Kun kriisi eskaloituu, kumpikaan suurvalloista ei halua perääntyä, koska se osoittaisi heikkoutta.⁴⁶

Puolustuksellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna suurvaltojen välisen turvallisuusdilemman voimakkuus siis vaihtelee. Mitä voimakkaampi suurvaltojen välinen turvallisuusdilemma on, sitä epävakampi myös alueellinen voimatasapainojärjestelmä on. Alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautteen vaikuttaa keskeisesti se, koostuuko järjestelmä hyökkäyksellisistä vai puolustuksellisista suurvalloista ja harjoittavatko nämä suurvallat turvallisuuskilpailu- vai turvallisuusyhteistyöstrategiaa. Kilpailupolitiikka voimistaa turvallisuusdilemmaa, kun taas yhteistyöpolitiikka heikentää sitä. Kun vastakkain on kaksi hyökkäyksellistä suurvaltaa, ne ajautuvat voimakkaaseen valtakamppailuun ja turvallisuuskilpailuun, minkä seurauksena alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus vähintäänkin heikkenee tai siitä tulee epävakaa. Suurvaltojen välistä sotaa voidaan pitää todennäköisenä, koska kaksi hyökkäyksellistä suurvaltaa joko muodostaa toisilleen voimakkaan turvallisuusuhan tai niiden välillä vallitsee erittäin voimakas turvallisuusdilemma. Puolustuksellisen realismin mukaan aito turvallisuusdilemma vallitsee ainoastaan kahden puolustuksellisen suurvallan välillä. Toisaalta ei kuitenkaan ole mitään loogista syytä, miksi turvallisuusdilemmaa ei voisi syntyä kahden hyökkäyksellisen suurvallan välille. Jos hyökkäyksellisen suurvallan sotilaallinen voima ei ole riittävä, se kokee turvallisuutensa uhatuksi, jolloin se pyrkii lisäämään sotilaallista voimaansa pelkästään puolustuksellisista syistä. Hyökkäyksellinen suurvalta ei myöskään voi tietää, onko se toisen hyökkäyksellisen suurvallan laajentumispolitiikan kohteena vai ei. Näin turvattomuus ja epätietoisuus voivat aiheuttaa turvallisuusdilemman myös kahden hyökkäyksellisen suurvallan välille.

⁴⁵ Ks. lisää B. Miller 2002[1995], s. 42–45, 58–80, 82–83 ja 87–88 ja B. Miller 1996, s. 309–315, 326–332 ja 356–357.

⁴⁶ Copeland 2003b, s. 437–438; Copeland 2000b, s. 43–46; B. Miller 2002[1995], s. 27–31 ja Van Evera 1999, s. 35–72. Tahattomista sodista lisää ks. Posen 1991; Powell 2008[1990], s. 110–147 ja Jervis 1989, s. 144–147. Ks. maineesta kiinnipitämisestä sotien taustalla esim. Copeland 1997.

Kuvio 21: Puolustuksellinen realismi, turvallisuusdilemma ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



Myös hyökkäyksellisen ja puolustuksellisen suurvallan välinen suhde heikentää alueellista vakautta. Jos puolustuksellinen suurvalta tietää, että toinen suurvalta on hyökkäyksellinen, nämä suurvallat ajautuvat suurella todennäköisyydellä turvallisuuskilpailuun. Voimakas turvallisuusuhka tai turvallisuusdilemma lisää sodan todennäköisyyttä näiden suurvaltojen välillä. Jos suurvallat ovat epätietoisia toistensa valtapoliittisista pyrkimyksistä, ne harjoittavat todennäköisesti kilpailupolitiikkaa, joka johtaa joko voimakkaaseen tai vähintään keskisuureen turvallisuusdilemmaan. Tämän seurauksena alueellinen vakaus heikkenee, koska turvallisuusdilemma saattaa johtaa spiraalimallin kautta suurvaltojen väliseen sotaan. Turvallisuusdilemma selittää myös, miksi kaksi puo-

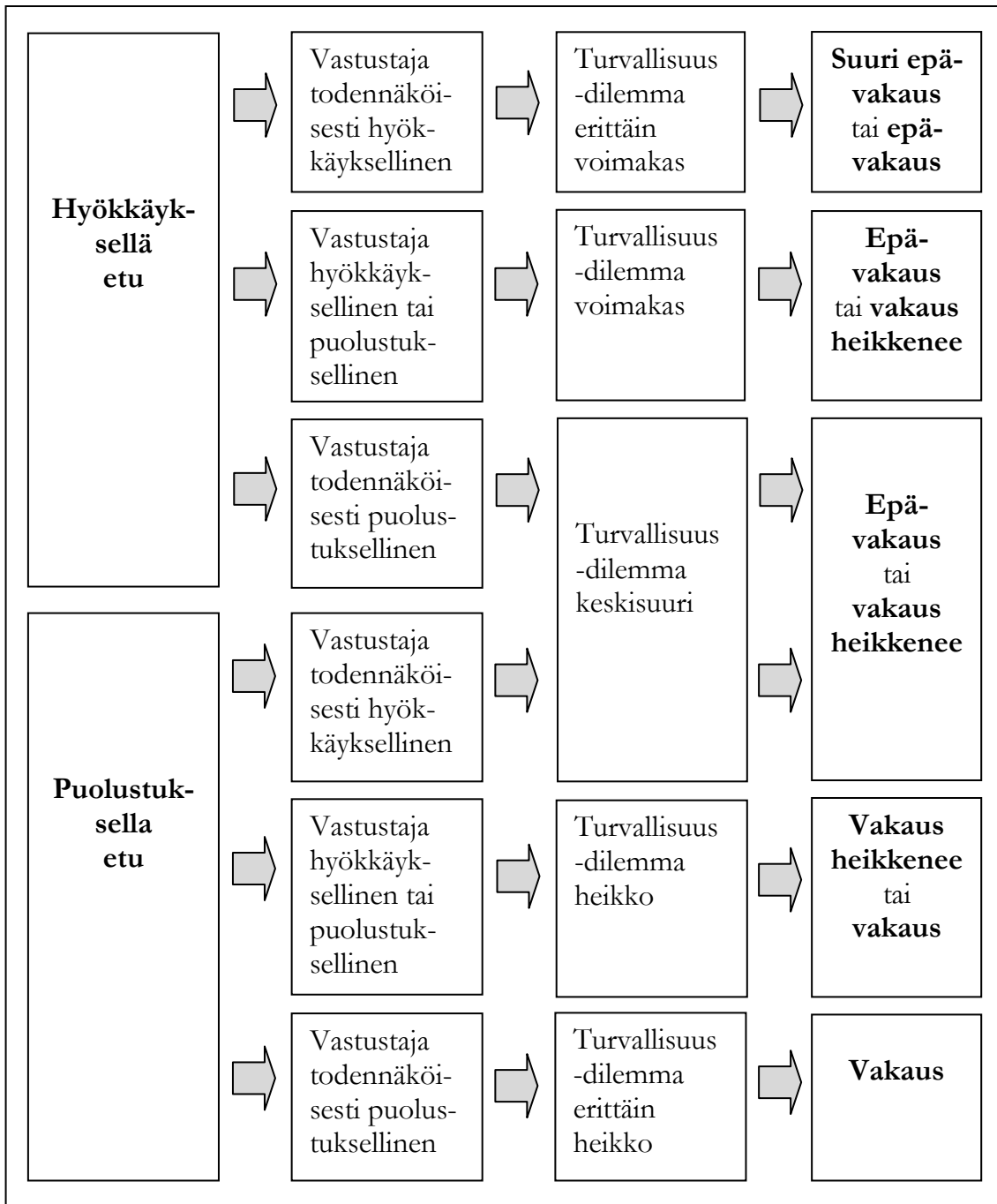
lustuksellista suurvaltaa saattavat ajautua keskinäiseen sotaan turvallisuussyistä. Jos kaksi puolustuksellista suurvaltaa ovat epätietoisia toistensa päämääristä, ne harjoittavat sekä kilpailu- että yhteistyöstrategiaa, mikä johtaa keskisuureen turvallisuusedilemmaan. Tämän seurauksena alueellinen vakaus heikkenee. Alueellinen voimatasapainojärjestelmä on vakaa ainoastaan silloin, kun se koostuu puolustuksellisista suurvalloista, jotka ovat myös tietoisia toistensa valtapoliittista tavoitteista. Tällöin ne harjoittavat yhteistyöpolitiikkaa ja niiden välinen turvallisuusedilemma on suhteellisen heikko. *Kuviossa 21* esitetään puolustukselliseen realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli siitä, miten turvallisuusedilemma vaikuttaa alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen.

Hyökkäys–puolustus-tasapaino vaikuttaa puolustuksellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna turvallisuusedilemman voimakkuuteen ja suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyteen. Jos hyökkäyksellä on etu, alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus heikkenee. Järjestelmä on epävakaa etenkin, jos vastustaja on todennäköisesti hyökkäyksellinen suurvalta, koska silloin suurvaltojen välillä vallitsee erittäin voimakas turvallisuusedilemma. Sen sijaan jos vastustaja on todennäköisesti puolustuksellinen, järjestelmä ei ole yhtä epävakaa, koska turvallisuusedilemma on voimakkuudeltaan vain keskisuuri. Jos puolustuksella on etu, turvallisuusedilemman voimakkuus vaihtelee keskisuuresta heikkoon. Tästä syystä alueellinen voimatasapainojärjestelmä ei myöskään ole yhtä epävakaa kuin silloin, kun hyökkäyksellä on etu. Jos toinen suurvalta on todennäköisesti hyökkäyksellinen suurvalta, alueellinen järjestelmä voi olla epävakaa, vaikka puolustuksella olisikin etu. Järjestelmä on erityisen vakaa, jos myös vastustaja on puolustuksellinen suurvalta. Hyökkäys–puolustus-tasapainon vaikutusta alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen havainnollistetaan tarkemmin *kuviossa 22* esitetystä puolustukselliseen realismiin perustuvassa teoreettisessa selitysmallissa.

Puolustuksellisen realismin näkemys hyökkäys–puolustus-tasapainosta on sinällään looginen. Se on yksi niistä tekijöistä, jotka vahvistavat tai heikentävät alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Tässä tutkimuksessa hyökkäys–puolustus-tasapainoon ei kuitenkaan paneuduta empiirisesti, koska ensinnäkin sen mittaaminen ja määrittäminen on käytännössä erittäin vaikeaa⁴⁷. Lisäksi sotahistoriasta tiedetään, että puolustuksella on lähes aina suhteellinen etu hyökkäykseen verrattuna, vaikkakin edun suuruus vaihtelee. Suurvallat pyrkivät muuttamaan vallitsevan hyökkäys–puolustus-tasapainon omille valtapyrkimyksilleen edullisemmaksi ja sopivammaksi. Tämä on mahdollista ase-teknoogisilla innovaatiolla ja sotataidon kehittämällä. Kaikilla suurvalloilla on hyökkäyksellistä sotilaallista kykyä. Aggressiiviset revisionistiset suurvallat pyrkivät rakentamaan hyökkäykselliset asevoimat riippumatta siitä, onko etu hyökkäyksellä vai puolustuksella. Sodan lopputuloksen kannalta hyökkäys–puolustus-tasapainoa ratkaisevampaa onkin viime kädessä se, kuinka suuren sotilaallisen ylivoiman suurvalta kykenee taistelulentäille keskittämään ja kuinka suuret ovat suurvaltojen väliset sotataidolliset erot.

⁴⁷ Vrt. esim. Adams 2004[2003/2004]; Lieber 2004[2000]; Biddle 2001 ja Levy 1984.

Kuvio 22: Puolustuksellinen realismi, hyökkäys–puolustus-tasapaino ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus



6.2 Turvallisuusyhteistyötä läntisessä Euroopassa ja valtakamppailua itäisessä Euroopassa

6.2.1 Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhde Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen

Saksan, Ranskan ja Britannian kylmän sodan jälkeen harjoittaman suurstrategian leimaavin piirre on jatkuvuus. Niiden kylmän sodan ajalta peräisin oleva liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa NATO:n kautta ja keskinäinen liittosuhde EU:ssa jatkuu yhä. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Saksan, Ranskan ja Britannian turvallisuuspoliittisen perusratkaisun säilymistä muuttumattomana selittää ennen kaikkea suurvaltojen välinen voimasuhde Euroopan voimatasapainojärjestelmässä kylmän sodan jälkeen. Tämän tutkimuksen neljännessä luvussa tehty suurvaltojen voimasuhdeanalyysi osoittaa sen, että ilman Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa Euroopassa, Euroopan alueellinen voimatasapainojärjestelmä olisi yksinapainen. Venäjä on kokonaisvoimaltaan ainoa ensimmäisen tason ja Saksa ainoa toisen tason suurvalta Euroopassa. Britannia ja Ranska ovat vain potentiaalisia toisen tason suurvaltoja. Venäjän ylivoima suhteessa Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan korostuu entisestään, jos verrataan pelkästään sotilaallista voimaa. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös sen, että Venäjä on potentiaalinen hegemoni Euroopassa niin kokonaisvoimaltaan kuin verrattaessa pelkästään suurvaltojen sotilaallista tai potentiaalista voimaa.⁴⁸ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä tarkoittaa sitä, että Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat Yhdysvaltoja kyetäkseen sotilaallisesti tasapainottamaan Venäjää. Ne kykenevät takaamaan oman turvallisuutensa vain liittosuhteella maailman voimakkaimman suurvallan, Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen sitoutuminen NATO:n kautta toimimaan Euroopan alueen tasapainottajana säilyttää Euroopan voimatasapainojärjestelmän kaksinapaisena myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.⁴⁹

Realismin eri koulukunnista ja teorioista avautuu erilaisia näkemyksiä siitä, minkälaista suurstrategiaa Saksa, Ranska ja Britannia ovat harjoittaneet kylmän sodan jälkeen ylläpitäessään liittosuhdettaan Yhdysvaltojen kanssa. Uusklassisen realistin Stephen Waltin uhkatasapainoteorian mukaan suurvallat liittoutuvat tasapainottaakseen sotilaallista uhkaa ja liittojen hajoamisen taustalla on puolestaan etenkin suurvaltojen uhkakäsitysten muuttuminen tai liiton uskottavuuden heikentyminen.⁵⁰ NATO:n säilyminen heijastaa siis Waltin teorian näkökulmasta ensinnäkin sitä, että Saksa, Ranska ja Britannia kokevat Ve-

⁴⁸ Ks. tutkimuksen luku 4.2.3, Taulukot 4–6 ja liite 2. Suurvaltojen voimasuhdeanalyysi osoitti myös sen, että Saksa, Britannia ja Ranska ovat kokonaisvoimaltaan liian heikkoja ollakseen ensimmäisen tai edes toisen tason suurvaltoja maailmanlaajuisesti. Ks. tutkimuksen luku 4.2.2, Taulukot 1–3 ja liite 1.

⁴⁹ Ks. tutkimuksen luku 4.2.4, Taulukot 7–9 ja liite 3.

⁵⁰ Walt 1997, s. 158–161 ja 163–164; Walt 1990[1987], s. 5–6, 21–26, 263–266 ja 274–275 ja Walt 1995[1985], s. 214–218 ja 239–240.

näjän edelleen suurimpana turvallisuuskanaan ja toiseksi sitä, että ne katsovat Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman muodostavan uskottavan pelotteen, joka estää Venäjää hyökkäämästä Länsi-Eurooppaan. Waltin mukaan Saksan, Ranskan ja Britannian liittoutumisessa Yhdysvaltojen kanssa ei ole kysymys bandwagoning-strategiasta, vaan Venäjän tasapainottamisesta. Ne pyrkivät siis NATO:n avulla ylläpitämään alueellista voimatasapainoa Euroopassa.⁵¹

Vaikka Saksan, Ranskan ja Britannian valtapolitiikan päämääränä on Venäjän tasapainottaminen, liitto Yhdysvaltojen kanssa ei voimatasapainoteorian näkökulmasta tarkoita sitä, että niiden suurstrategiana kylmän sodan jälkeen olisi ollut tasapainottaminen. Rakenteellisen realistin Kenneth Waltzin määritelmän mukaisesti tasapainottamisessa nimittäin heikommat suurvallat liittoutuvat keskenään tasapainottaakseen voimakkaampaa suurvaltaa⁵². Jos Yhdysvallat olisi sotilaallisesti Venäjää heikompi, Saksan, Ranskan ja Britannian liittoutumisessa Yhdysvaltojen kanssa olisi kyse tasapainottamisesta. Mutta koska Yhdysvallat onkin Venäjää sotilaallisesti voimakkaampi suurvalta, kuten tutkimuksen voimasuhdeanalyysissä osoitettiin⁵³, Saksa, Ranska ja Britannia ovat voimatasapainoteorian näkökulmasta harjoittaneet bandwagoning-strategiaa. Tosin tähänkin johtopäätökseen pitää kuitenkin suhtautua pienellä varauksella, koska realismin mukaan suurvallat pelkäävät erityisesti niitä suurvaltoja, joilla on voimakkaat maavoimat. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös sen, että Venäjä on Yhdysvaltoja sotilaallisesti voimakkaampi, jos verrataan vain niiden maavoimien kalustomääriä. Tällä perusteella Saksan, Ranskan ja Britannian strategiana olisikin voimatasapainopolitiikka.

Hegemonisen realistin William Wohlforthin mukaan Saksa, Ranska ja Britannia harjoittavat nimenomaan bandwagoning-strategiaa ylläpitäessään liittosuhdetta maailman voimakkaimman suurvallan kanssa.⁵⁴ Se että NATO:sta on kylmän sodan jälkeen tullut yhä selvemmin Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikan väline, viittaa siihen, että Saksan, Ranskan ja Britannian suurstrategian keskeinen piirre on bandwagoning.⁵⁵ Ne ovat hyväksyneet Yhdysvaltojen johtaman kansainvälisen järjestyksen ja maailman talousjärjestelmän sekä tukeneet Yhdysvaltojen valtapolitiikkaa ja sotatoimia Persianlahden sodassa, Bosnian sodassa, Kosovon sodassa ja Afganistanin sodassa. Lisäksi Britannia hyökkäsi Yhdysvaltojen rinnalla Irakiin.⁵⁶ Transatlanttisen liiton säilymiseen on vaikuttanut keskeisesti suurvaltojen yhteisymmärrys siitä, että Yhdysvallat huolehtii liittolaistensa turvallisuudesta, kunhan ne hyväksyvät Yhdysvaltojen johtoaseman NATO:ssa.⁵⁷ Toisaalta liittosuhteen avulla Britannialla, Ranskalla ja Saksalla on suurempi mahdollisuus vaikuttaa Yhdysvaltojen

⁵¹ Walt 2009, s. 111–112 ja Walt 2006[2005], s. 183–191.

⁵² Waltz 1979, s. 125–127 ja Waltz 1995[1993], s. 72.

⁵³ Ks. Tutkimuksen Taulukot 1–3 ja 7–9, Liite 1 ja Liite 3.

⁵⁴ Brooks & Wohlforth 2008; Wohlforth 2004; Wohlforth 2002 ja Wohlforth 1999.

⁵⁵ Posen 2004, s. 9–10. Vrt. myös esim. Hyde-Price 2007, s. 86–90 ja B. Schwarz 1998.

⁵⁶ Hansen et al. 2009, s. 66–67, 70–72, 81–84 ja 86–101.

⁵⁷ Hitchcock 2008, s. 80. Saksan, Ranskan ja Britannian jatkunut liitto Yhdysvaltojen kanssa voidaan nähdä myös atlantismin voittona Euroopassa. Ks. lisää Lansford 1999.

valtopoliittikkaan.⁵⁸ Kun Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhdetta Yhdysvaltojen kanssa tarkastellaan hegemonisen realismin näkökulmasta, on selvää, että nämä eurooppalaiset suurvallat ovat harjoittaneet bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin kylmän sodan jälkeen.

Uusklassisen realistin Schwellerin intressien tasapaino -teorian näkökulmasta tarkasteltuna Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhteen jatkuminen Yhdysvaltojen kanssa kertoo erityisesti siitä, että nämä eurooppalaiset suurvallat ovat tyytyväisiä Yhdysvaltojen johtamaan kansainväliseen järjestykseen ja omaan valta-asemaansa Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Kun Yhdysvallat, Britannia, Ranska ja Saksa ovat ylläpitäneet kansainvälistä järjestystä sotilaallisilla interventioilla, niiden liittosuhteen voidaan katsoa muistuttavan suurvaltakonserttia. NATO on nähtävä status quo -suurvaltojen liittona, jonka avulla valtopoliittiseen asemaansa tyytyväiset suurvallat pyrkivät tasapainottamaan potentiaalisia revisionistisia suurvaltoja ja muodostamaan voimatasapainoteorian vastaisesti niin voimakkaan liittokunnan kuin mahdollista kansainvälisen järjestelmän status quon säilyttämiseksi. Toisin sanoen Saksa, Ranska ja Britannia pyrkivät liitolla Yhdysvaltojen kanssa luomaan sotilaallisen ylivoiman ja sen myötä riittävän pelotteen Venäjän mahdollisille revisionistisille valtopyrkimyksille.⁵⁹ Tutkimuksen voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Yhdysvalloilla, Britannialla, Ranskalla ja Saksalla onkin liittosuhteen ansioista lähes kolminkertainen ylivoima suhteessa Venäjään.⁶⁰ Realismin näkökulmasta Saksa, Ranska ja Britannia tukevat näin Yhdysvaltojen hegemoniaa ja harjoittavat siis bandwagoning-strategiaa. Johtopäätös realismin eri koulukuntien näkemyksistä on se, että Saksan, Ranskan ja Britannian liittosuhteen jatkuminen Yhdysvaltojen kanssa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tarkoittaa käytännössä sitä, että ne harjoittavat bandwagoning-strategiaa, jonka tavoitteena on muodostaa voimatasapaino suhteessa Venäjään.

Toinen yhteinen piirre Ranskan, Saksan ja Britannian nykyisessä suurstrategiassa on niiden keskinäisen kylmän sodan aikana perustetun liittosuhteen jatkuminen myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Taloudellinen yhteistyö alkoi, kun Ranska ja Saksa⁶¹ solmivat Pariisin sopimuksen huhtikuussa 1951 ja perustivat Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (ECSC)⁶², joka muodostaa nykyisen EU:n perustan. Ne syvensivät taloudellista yhteistyötään perustamalla Euroopan talousyhteisön (EEC)⁶³ Rooman sopimuksella maaliskuussa 1957. Britan-

⁵⁸ Press-Barnathan 2006, erityisesti s. 271–274, 278–280 ja 308.

⁵⁹ Schweller 1998, s. 59–64, 83–84, 89–91 ja 194–201. Ks. myös Schweller 2003[1997], s. 77; Schweller & Priess 1997, s. 24; Schweller 1996, s. 121 ja Schweller 1995[1994], s. 262–265, 276 ja 282–283. Vrt. Lemke 2004, s. 58–65 ja C. Elman 2003, s. 16–17.

⁶⁰ Ks. Tutkimuksen Taulukot 7–9 ja Liite 3.

⁶¹ Tässä luvussa kylmän sodan ajan Saksalla tarkoitetaan Saksan liittotasavaltaa (Länsi-Saksaa).

⁶² Euroopan hiili- ja teräsyhteisö on ranskaksi Communauté européenne du charbon et de l'acier (CECA), saksaksi Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl (EGKS) ja englanniksi European Coal and Steel Community (ECSC). ECSD-sopimus, jonka myös Italia, Hollanti, Belgia ja Luxemburg allekirjoittivat, astui voimaan heinäkuussa 1952.

⁶³ Euroopan talousyhteisö on ranskaksi Communauté économique européenne (CEE), saksaksi Europäische Wirtschaftsgemeinschaft (EWG) ja englanniksi European Economic Com-

nia liittyi tähän taloudelliseen integraatioon, kun siitä tuli EEC:n jäsen tammi-kuussa 1973. Näiden suurvaltojen puolustuspoliittinen yhteistyö puolestaan alkoi, kun Ranska ja Britannia solmivat puolustusliiton Dunkerquessa maaliskuussa 1947 ja laajensivat sotilaallista yhteistyötään Brysselissä maaliskuussa 1948. Lopulta Ranska ja Britannia perustivat yhdessä Saksan kanssa Länsi-Euroopan unionin (WEU)⁶⁴ lokakuussa 1954. Vaikka näiden kolmen suurvaltan välistä noin 60 vuotta kestänyttä yhteistyötä voidaan realismin näkökulmasta tarkasteltuna pitää poikkeuksellisen Euroopassa nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana, Euroopan integraatio ei kuitenkaan muodosta anomaliaa⁶⁵, jota realismi ei kykene selittämään.

Kun realismissa on perinteisesti keskitytty ensimmäisen tason suurvaltojen valtapolitiikan selittämiseen, Euroopan toisen tason suurvaltojen yhteistyö ei ole ollut keskeinen tutkimuksen aihe. Tosin jo kylmän sodan loppupuolella rakenteelliset realistit Waltz ja John Mearsheimer esittivät kansainvälisen järjestelmän rakenteeseen ja suurvaltojen väliseen voimasuhteeseen perustuvan yleisen selityksen sille, miksi Ranskan, Saksan ja Britannian pitkäaikainen yhteistyö onnistui kylmän sodan aikana. Waltzin ja Mearsheimerin mukaan Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton muodostama kaksinapainen järjestelmä loi Ranskan, Saksan ja Britannian yhteistyölle onnistumisen edellytykset. Neuvostoliiton sotilaallinen ylivoima ja siitä aiheutuva turvallisuusuhka pakottivat Ranskan, Saksan ja Britannian keskinäiseen taloudelliseen yhteistyöhön turvallisuutensa lisäämiseksi. Yhdysvaltojen sotilaallinen voima Euroopassa puolestaan ei ainoastaan taannut Ranskan, Saksan ja Britannian turvallisuutta Neuvostoliiton uhkaa vastaan, vaan se vähensi näiden toisen tason suurvaltojen toisiaan kohtaan tuntemaa pelkoa ja esti näin myös niiden keskinäisen valta- ja turvallisuuskilpailun kylmän sodan aikana. Toisin sanoen rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Neuvostoliiton sotilaallinen uhka ja Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia Länsi-Euroopassa NATO:n kautta lievensivät merkittävästi Ranskan, Saksan ja Britannian välistä suhteellisen hyödyn ongelmaa, joka oli Euroopan moninapaisessa järjestelmässä (1648–1945) esteenä suurvaltojen laajemmalle ja pidempiaikaiselle yhteistyölle.⁶⁶ Mearsheimer on kylmän sodan jälkeen edelleen painottanut sitä, että niin suurvaltojen välinen rauha Euroopassa kuin Euroopan integraation jatkuminenkin ovat seurausta Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta Euroopassa ja eurooppalaisten suur-

munity (EEC). ECSC-jäsenvaltioiden allekirjoittama EEC-sopimus astui voimaan tammi-kuussa 1958.

⁶⁴ *Länsi-Euroopan unioni* on englanniksi Western European Union (WEU), ranskaksi Union de l'Europe occidentale (UEO) ja saksaksi Westeuropäische Union (WEU).

⁶⁵ Realismia kohtaan esitetyn kritiikin mukaan integraatio muodostaa nimenomaan anomalian realismille. Ks. esim. Collard-Wexler 2006. Vrt. Hopmann 2003, s. 98 ja Ojanen 2006, s. 2–4.

⁶⁶ Waltz 1979, s. 70–71 ja Mearsheimer 1995[1990]. Vrt. myös Taliaferro 2012, s. 80–83 ja 89–94; Ripsman 2012, s. 256–258, 262–264 ja 278; Hyde-Price 2008, s. 156–157; Hyde-Price 2007, s. 66–67 ja 107–109; Calleo 2003[2001], s. 340–341 ja Judt 1996, s. 24. Kylmän sodan aikaisista taloussuhteista ks. esim. Adler-Karlson 1968; Gowa 1989; Mastanduno 1992 ja Kirshner 1999, s. 79–84.

valtojen välisestä karkeasta voimatasapainosta.⁶⁷ Waltzin ja Mearsheimerin selitysmalli ei kuitenkaan suoranaisesti selitä sitä, miksi Ranska, Saksa ja Britannia ryhtyivät perinteistä suurvaltayhteistyötä pidemmälle vietyyn integraatioyhteistyöhön, jonka seurauksena niiden suvereenisuus on osittain kaventunut.⁶⁸ Nykyrealismi selittää tätä integraatioyhteistyötä erityisesti kahdella tavalla.

Rakenteellinen realisti Sebastian Rosato esittää voimatasapainoteorian valtioiden välisestä yhteistyöstä (*balance of power theory of interstate cooperation*), jonka avulla voidaan selittää Euroopan integraatiota.⁶⁹ Rosaton mukaan suurvaltojen välinen voimasuhde ratkaisee, harjoittavatko suurvallat ylipäättään keskinäistä yhteistyötä ja minkälaisen muodon tämä yhteistyö saa. Kun yksi ensimmäisen tason suurvalloista on muita suurvaltoja voimakkaampi ja muodostaa niille sotilaallisen turvallisuusuhan, toisilla ensimmäisen ja toisen tason suurvalloilla on mahdollisuus muodostaa voimatasapaino joko yksin tai yhdessä liittoutumalla keskenään. Suurvaltojen vallan määrä suhteessa voimakkaimpaan suurvaltaan ratkaisee sen, pyrkivätkö toiset suurvallat voimatasapainoon joko perinteisen sotilasliiton tai integraatioliiton avulla. Vain ensimmäisen tason suurvalloilla on riittävän suuret kansalliset valtaresurssit tasapainottaa yksin toista voimakasta ensimmäisen tason suurvaltaa. Jos voimakkain suurvalta on samalla potentiaalinen hegemoni, toiset suurvallat joutuvat muodostamaan sotilasliiton voimatasapainon ylläpitämiseksi. Ensimmäisen tason suurvallat eivät harjoita integraatiopolitiikkaa, koska se kaventaa niiden suvereenisuutta, ainakin osittain. Sen sijaan toisen tason suurvalloilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin yhteistyöstrategian avulla pyrkiä muodostamaan voimatasapaino suhteessa ensimmäisen tason suurvaltaan. Toisen tason suurvaltojen yhteenlaskettu vallan, siis kansallisten kokonaisvaltaresurssien, määrä suhteessa ensimmäisen tason suurvaltaan ratkaisee, minkälaista yhteistyöstrategiaa nämä suurvallat harjoittavat. Jos voimaero on suhteellisen pieni, toisen tason suurvallat solmivat perinteisen sotilasliiton. Sen sijaan jos ensimmäisen tason suurvalta on selkeästi ylivoimainen, toisen tason suurvallat eivät todennäköisesti pyri tasapainottamaan lainkaan, vaan valitsevat bandwagoning-strategian tai mahdollisuuksien mukaan eristäytymisstrategian. Jos voimaero on suuri, mutta toisen tason suurvaltojen yhteenlaskettu vallan määrä ja erityisesti sotilaallinen voima on vähintään kolmasosa voimakkaimman suurvallan sotilaallisen voiman määrästä, ne pyrkivät integraatioliiton avulla tasapainottamaan tätä ensimmäisen tason suurvaltaa. Integraatioliitto on perinteistä yhteistyötä tehok-

⁶⁷ Mearsheimer 2009b ja Mearsheimer 2006b, s. 116–117 ja 121.

⁶⁸ Realismille *Euroopan integraatio* on seurannaisilmiö suurvaltojen välisestä voimasuhteesta ja vallanjaosta kansainvälisessä ja alueellisessa järjestelmässä. Realismissa tarkastellaan suurvaltojen integraatioyhteistyötä niiden välisen voimatasapainon ja harjoittaman valtopolitiikan näkökulmasta. Vrt. Jørgensen 2007, s. 518 ja Wivel 2004, s. 5–6 ja 10–13. Realismin mukaan EU on viime kädessä kansainvälinen järjestö, jonka puitteissa kolme suurvaltaa, Ranska, Saksa ja Britannia, harjoittavat yhteistyötä multilateraalisesti edistääkseen omia etujaan, jotka voivat joissakin tilanteissa olla myös yhteiset. Realismin näkemyksillä on yhteys ns. hallitustenvälisyydeksi kutsuttuun integraatiotutkimukseen, jossa integraatiota lähestytään tarkastelemalla valtioiden välisiä suhteita. Tämän lähestymistavan mukaan integraatio etenee vain kansallisvaltioiden sallimissa rajoissa. Ks. esim. Milward 2000[1992] ja Hoffman 1966.

⁶⁹ Rosato 2011b ja Rosato 2011a.

kaampi tapa muodostaa voimatasapaino, koska siinä suurvaltojen muodostama yhteinen keskushallinto koordinoi niiden kansallisia valtaresursseja. Integraatioyhteistyössä suurvallat tekevät poliittiset päätökset yhteisesti ja säilyttävät keskinäisen karkean voimatasapainon liitossa. Keskitetty integraatioyhteistyö ei kuitenkaan ole koskaan ensisijainen vaihtoehto edes toisen tason suurvalloille, koska se kaventaa niiden suvereenisuutta. Joissakin kansainvälispoliittisissa tilanteissa niillä ei kuitenkaan ole muuta vaihtoehtoa. Rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna integraatiossa on siis ensisijassa kyse voimatasapainopolitiikasta.⁷⁰

Suurvaltojen voimasuhde kylmän sodan alussa selittää realismin näkökulmasta Euroopan integraation syntymisen. Ranska teki suurvaltojen välisestä voimatasapainosta johtopäätöksen, että se tarvitsee Saksaa Neuvostoliiton tasapainottamisessa, jos Yhdysvallat hylkää liittolaisensa ja vetää asevoimansa Euroopasta. Voimatasapainoajattelu vaikutti siis Rosaton mukaan keskeisesti siihen, että Ranskan ulkoministeri Robert Schuman ehdotti ECSC:n perustamista toukokuussa 1950. Kylmä sota oli kuumimmillaan 1950-luvun alussa. Itä-Euroopan valtioista Tšekkoslovakia oli viimeisenä joutunut Neuvostoliiton etupiiriin helmikuussa 1948. Länsivaltojen ja Neuvostoliiton väliset suhteet olivat puolestaan kiristyneet Saksan-kysymyksen ja Berliinin saarron seurauksena kesäkuusta 1948 toukokuuhun 1949. Yhdysvallat, Britannia ja Ranska olivat perustaneet NATO:n huhtikuussa 1949. Lisäksi kesäkuussa 1950 alkanut Korean sota lisäsi Ranskan ja Saksan pelkoa Neuvostoliiton hyökkäyksestä Euroopassa. NATO:sta huolimatta Ranska pelkäsi joutuvansa hylätyksi, koska Yhdysvaltojen sotilaallinen sitoutuminen Länsi-Euroopan puolustamiseen oli alun perin tarkoitettu kestämään kunnes Britannia, Ranska ja Saksa olisivat riittävän voimakkaat tasapainottaakseen Neuvostoliittoa⁷¹. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa teki Ranskan ja Saksan integraatioliitosta ylipäättään mahdollisen, koska niiden ei tarvinnut pelätä Neuvostoliiton ryhtyvän ennaltaehkäisevään sotaan niitä vastaan ennen kuin ne yhdessä kykenisivät muodostamaan voimatasapainon. Kun Neuvostoliitto oli sotilaallisesti ylivoimainen, Ranska ja Saksa katsoivat, että ainoastaan keskitettyyn yhteistyöhön perustuvan integraatioliiton avulla niillä on mahdollisuus tasapainottaa tehokkaasti Neuvostoliittoa ja muodostaa yhtenäisestä Länsi-Euroopasta kolmas valta Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen rinnalle. Ranska ja Saksa olivat siis valmiit kaventamaan suvereenisuuttaan oman turvallisuutensa varmistamiseksi. Integraatioliiton avulla Ranska ja Saksa kykenivät myös ylläpitämään keskinäistä karkeaa voimatasapainoa, kontrolloimaan toistensa valtapolitiikkaa ja estämään toista pääsemästä hallitsevaan asemaan Länsi-Euroopassa. Lisäksi Sak-

⁷⁰ Rosato 2011a, s. 2–3, 13, 20, 23–36 ja 231 ja Rosato 2011b, s. 46–47 ja 50–52. Jos integraatioliitossa yksi suurvalloista on selkeästi muita suurvaltoja voimakkaampi, yhteistyö saattaa johtaa *unifikaatioon* eli yhdistämiseen voimakkaimman suurvallan johdolla ja päätöksillä. Ks. unifikaatiosta realismin näkökulmasta esim. Parent 2011 ja Parent 2009.

⁷¹ Ks. lisää esim. Zimmermann 2009; Creswell 2002 ja Sheetz 1999.

salle tämä integraatioyhteistyö oli myös keino vahvistaa toisen maailmansodan seurauksena kaventunutta suvereenisuuttaan.⁷²

Nämä samat voimatasapainoajatteluun perustuvat näkemykset olivat taustalla, kun Ranska ja Saksa perustivat EEC:n vuonna 1957. Ranska ja Saksa kokivat Neuvostoliiton entistä suurempana sotilaallisena uhkana. Neuvostoliitto antoi Itä-Saksalle suvereenisuuden 1954 ja perusti Varsovan liiton toukokuussa 1955 sekä teki sotilaallisen intervention Unkariin marraskuussa 1956. Lisäksi Suezin kriisi lokakuussa 1956 osoitti, että Yhdysvaltojen ja sen eurooppalaisten suurvaltaliittolaisten intressit eivät välttämättä ole yhtenevät. Ranska ja Saksa katsoivat, että vain integroidun talousyhteisön avulla ne kykenevät tuottamaan riittävän taloudellisen vahvuuden, jota tarvitaan Neuvostoliiton sotilaallisessa tasapainottamisessa, jos Yhdysvallat hylkää eurooppalaiset liittolaisensa. Ranska ja Saksa harkitsivat myös sotilaallista integraatiota Neuvostoliiton tasapainottamiseksi. Ranskan pääministeri René Pleven esitti suunnitelman eurooppalaisesta armeijasta lokakuussa 1950, minkä pohjalta Ranska ja Saksa solmivat sopimuksen Eurooppalaisesta puolustusyhteisöstä (EDC)⁷³ toukokuussa 1952. EDC:n avulla ne pyrkivät vahvistamaan sotilaallista kykyään tasapainottaen Neuvostoliittoa, jos Yhdysvaltojen asevoimat poistuisivat Euroopasta. Ranskalle EDC oli myös keino kontrolloida Saksan uudelleen aseistautumista toisen maailmansodan jälkeen ja ylläpitää niiden keskinäistä voimatasapainoa. Saksalle EDC oli puolestaan keino saada hyväksyntä omille asevoimilleen. Ranska ei kuitenkaan ratifioinut tätä sopimusta elokuussa 1954. Sen ei tarvinnut kaventaa suvereenisuuttaan puolustuspolitiikkansa eikä asevoimiensa osalta, koska Yhdysvallat osoitti sotilaallisen sitoutumisensa Länsi-Euroopan puolustamiseen lisäämällä asevoimiensa vahvuutta noin 80 000 sotilaasta vuonna 1950 noin 350 000 sotilaaseen vuonna 1954. Ratkaisuksi Saksan aseistautumiseen tuli Ranskan, Saksan ja Britannian Pariisissa lokakuussa 1954 solmima sopimus, jonka mukaan Saksasta tuli sekä NATO:n että WEU:n jäsen. Nimenomaan Ranska vaati Rosaton mukaan WEU:n perustamista siltä varalta, että NATO:sta huolimatta Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Euroopasta⁷⁴. Taloudellinen integraatioyhteistyö ei edennyt poliittiseksi eikä sotilaalliseksi integraatioksi, koska suurvaltojen välinen voimasuhde säilyi muuttumattomana koko kylmän sodan ajan ja Yhdysvallat sitoutui NATO:n kautta soti-

⁷² Rosato 2011a, s. 2–5, 41–83, 103 ja 227–231 ja Rosato 2011b, s. 47 ja 53–65. Tutkijoiden keskuudessa on erimielisyyttä siitä, pitikö Ranska Saksaa vai Neuvostoliittoa suurimpana uhkanaan 1950-luvun alussa. Rosaton lisäksi esimerkiksi Michael Creswell väittää, että Ranska koki Neuvostoliiton Saksaa suurempana turvallisuusuhkana. Ks. Creswell 2006, s. 11. Ks. Ranskan suhtautumisesta Saksan kysymykseen esim. Creswell & Trachtenberg 2003. Robert Schuman toimi Ranskan pääministerinä vuosina 1947–48 ja ulkoministerinä vuosina 1948–52.

⁷³ Euroopan puolustusyhteisö on ranskaksi Communauté européenne de défense (CED), saksaksi Europäische Verteidigungsgemeinschaft (EVG) ja englanniksi European Defence Community (EDC).

⁷⁴ Rosato 2011b, s. 64; Creswell 2006, s. 157; Hitchcock 1998, s. 195–198 ja Trachtenberg 1999, s. 124.

laallisesti tasapainottamaan Neuvostoliittoa ja puolustamaan Ranskan ja Saksan itsenäisyyttä.⁷⁵

Tässä tutkimuksessa tehty suurvaltojen voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen edelleen Yhdysvaltojen ja Venäjän valta-asemaan perustuva kaksinapainen järjestelmä. Toisin sanoen rakenteellisen realismin ja suurvaltojen voimatasapainon näkökulmasta tarkasteltuna ei ole lainkaan yllättävää, että Ranskan, Saksan ja Britannian integraatioyhteistyö on jatkunut kylmän sodan jälkeen. Kylmän sodan ajalta periytynyt suurvaltojen voimasuhdeasetelma, Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa ja Venäjän sotilaallinen ylivoima suhteessa Ranskaan, Saksaan ja Britanniaan, on siis säilynyt samana ja täten sekä mahdollistanut että kannustanut Ranskaa, Saksaa ja Britanniaa jatkamaan integraatioyhteistyötään. Integraatioliitto on siis ainoa vaihtoehto näille toisen tason suurvalloille tasapainottaa tehokkaasti Venäjän sotilaallista ylivoimaa ja turvallisuusuhkaa. Ranskan, Saksan ja Britannian EU-liitto osoittaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna sitä, että niiden suurstrategiana on tasapainottaminen.

Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia Euroopassa NATO:n kautta takaa Saksan, Ranskan ja Britannian turvallisuuden ja hillitsee niiden keskinäistä valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua. Saksa, Ranska ja Britannia kykenevät yhteistyöhön, koska Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon ansiosta ei ole olemassa pelkoa, että joku niistä pyrkisi ja voisi saavuttaa alueellisen hegemonian Euroopassa. Tällä argumentilla on yhtäläisyys hegemonisen realismin näkemykseen⁷⁶. Hegemoninen realismi olettaa, että Yhdysvallat pyrkii säilyttämään ylivaltansa Euroopassa, mistä johtuen suurvaltojen yhteistyö jatkuu niin kauan kuin Yhdysvaltojen hegemonia säilyy. Tämän tutkimuksen näkemys Yhdysvaltojen hegemoniasta eroaa kuitenkin hegemonisen realismin näkemyksestä ensinnäkin siinä, että kansainvälistä järjestelmää ei nähdä yksinapaisena vaan kolminapaisena. Toinen ero on siinä, että tämän tutkimuksen mukaan Yhdysvalloilla ei ole sotilaallista hegemoniaa koko Euroopassa vaan ainoastaan NATO:n alueella. Tästä syystä tutkimuksen argumentti Saksan, Ranskan ja Britannian integraatioliiton jatkumisen syistä on lähempänä rakenteellisen realistin Mearsheimerin näkemystä, jossa painotetaan Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon ja kaksinapaisen järjestelmän merkitystä⁷⁷. Mearsheimer tosin olettaa, että Yhdysvaltojen asevoimat ovat poistumassa Euroopasta, koska alueella ei ole potentiaalista hegemoniaa. Tästä syystä suurvaltojen valtakamppailu voimistuu ja yhteistyön edellytykset heikkenevät. Tämän tutkimuksen voimasuhdeanalyysi osoittaa kuitenkin, että itse asiassa Venäjä on potentiaalinen hegemoni ilman Yhdysvaltojen sotilaallista läsnäoloa Euroopassa. Tästä johtuen on

⁷⁵ Rosato 2011a, s. 5–6, 104–153, 166–209, 226 ja 229 ja Rosato 2011b, s. 62–68. Saksasta tuli NATO:n jäsenvaltio toukokuussa 1955. René *Pleven* toimi Ranskan pääministerinä vuosina 1950–51 ja 1951–52.

⁷⁶ Wohlforth 2002 ja Wohlforth 1999. Ks. myös Grieco 1996, s. 282–286; Grieco 1999 ja Loriaux 1999, s. 354–365 ja 370.

⁷⁷ Mearsheimer 2001b, s. 360–362, 380–382 ja 386–387. Ks. myös Mearsheimer 2009b ja Mearsheimer 2006b.

todennäköisempää, että Yhdysvallat säilyttää liittosuhteensa Britannian, Ranskan ja Saksan kanssa. Jos Yhdysvallat muuttaa suurstrategiaansa ja hylkää liittolaisensa Euroopassa, Saksan, Ranskan ja Britannian sotilaallinen heikkous suhteessa Venäjään kannustaa niitä vahvistamaan integraatioliittoaan Venäjän tasapainottamiseksi rakenteellisen realistin Rosaton teorian mukaisesti. Sen sijaan jos Venäjän suhteellinen valta-asema laskee, silloin Euroopan voimatasapainojärjestelmä muuttuu moninapaiseksi ja Mearsheimerin olettaus Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen valtakamppailun voimistumisesta ja integraatioyhteistyön vaikeutumisesta on todennäköinen kehityskulku. Näin tapahtuu etenkin, jos Euroopan moninapainen järjestelmä on epätasapainoinen.

Euroopan suurvaltojen voimasuhteen kautta avautuu muitakin mahdollisia realismiin perustuvia selitysmalleja sille, miksi Saksan, Ranskan ja Britannian integraatioliitto on säilynyt kylmän sodan jälkeen. Ensinnäkin tämän yhteistyön jatkumista voidaan selittää uusklassisen realistin Waltin uhkatasapainoteorialla, jolloin keskeisimmäksi selittäväksi tekijäksi nousee Venäjän sotilaallinen ylivoima suhteessa Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan ja siitä aiheutuva sotilaallinen turvallisuusuhka niille.⁷⁸ Vaihtoehtoinen selitys perustuu uusklassisen realistin Fareed Zakarian näkemykseen, jonka mukaan suurvallat pyrkivät ensisijaisesti maksimoimaan vaikutusvaltansa kansainvälisessä politiikassa.⁷⁹ Tutkimuksen voimasuhdeanalyysi osoittaa sen, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat kansallisista valtaresursseiltaan ainoastaan alueellisia, toisen tason suurvaltoja Euroopassa. Ne ovat valtaresursseiltaan siis liian heikkoja ollakseen maailmanlaajuisia suurvaltoja. Jos Saksa, Ranska ja Britannia aikovat harjoittaa valtapolitiikkaa EU:n lähialueella, puhumattakaan maailmanlaajuisesti, se onnistuu ainoastaan siten, että ne yhdistävät kansalliset valtaresurssinsa ja harjoittavat yhteistä valtapolitiikkaa EU:n nimissä. Tämä vaikutusvalta-argumentti tarjoaa yhden realismiin perustuvan selityksen Saksan, Ranskan ja Britannian EU-liittosuhteen jatkumiselle kylmän sodan jälkeen. Lisäksi kun Saksa, Ranska ja Britannia yhdistävät kansalliset valta-resurssinsa ja harjoittavat yhteistä valtapolitiikkaa, niiden valta-asema kasvaa suhteellisesti ja ne kykenevät jopa paremmin takaamaan suvereenisuutensa kuin, jos ne toimisivat yksin. Riippumatta siitä, onko Saksan, Ranskan ja Britannian päämääränä integraatioliiton avulla tasapainottaa Waltin teorian mukaisesti Venäjän muodostamaa sotilaalista uhkaa tai Zakarian teorian mukaisesti lisätä vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa, voidaan kuitenkin väittää, että realismin näkökulmasta tarkasteltuna on kyse tasapainottamisstrategiasta, koska EU-liiton taustalla on heikompien toisen tason suurvaltojen pyrkimys yhdistää kansalliset valtaresurssinsa yhteisten valtapolittisten päämäärien saavuttamiseksi.

Realismin toinen pääselitys Ranskan, Saksan ja Britannian integraatioyhteistyölle avautuu turvallisuusdilemman ja Saksan ongelman näkökulmasta ku-

⁷⁸ Walt 2006[2005], s. 188–189. Vrt. Hoffmann 2000, s. 196; Emerson 2001, s. 2 ja 6 ja McFaul 1997/1998.

⁷⁹ Zakaria 1999[1998]. Vrt. myös Schweller 1999; Grieco 1996, s. 282–289 ja Spirtas 1996, s. 401–404.

ten rakenteellinen realisti Seth Jones osoittaa. Heikommat suurvallat voivat pyrkiä lieventämään potentiaalisen hegemonin aiheuttamaa turvallisuuskonfliktia sitomisstrategian avulla. Jonesin mukaan sitomisstrategia eroaa bandwagoning-strategiasta, koska sen päämääränä on multilateraalisen yhteistyön avulla rajoittaa potentiaalisen hegemonin vallankäyttöä, kun sen sijaan bandwagoning-strategiassa on kyse lähinnä vain hyödyn tavoittelusta liittoutumalla potentiaalisen hegemonin kanssa. Sitomisstrategia voi onnistua vain, jos potentiaalinen hegemoni on status quo -suurvalta, joka myös haluaa yhteistyöllä lieventää suurvaltojen välistä turvallisuuskonfliktia. Strategia ei onnistu, jos suurvallat eivät ole tietoisia turvallisuuskonfliktista tai jos potentiaalinen hegemoni on laajentumiseen pyrkivä aggressiivinen, revisionistinen suurvalta. Potentiaalisen hegemonin sitoutuminen institutionaaliseen yhteistyöhön on kallisarvoinen signaali, jonka avulla se voi viestittää muille suurvalloille olevansa hyvántahtoinen suurvalta ja näin vähentää toisten suurvaltojen epävarmuutta sen valtapoliittisista päämääristä.⁸⁰

Toisen maailmansodan jälkeen Ranska ja Britannia päättivät pyrkiä ratkaisemaan Saksan ongelman ja lieventämään keskinäistä turvallisuuskonfliktiansa sitomisstrategian avulla. Saksan sitomisen taustalla oli myös se, että Ranska ja Britannia tarvitsivat Saksaa Neuvostoliiton tasapainottamisessa. Toisaalta Yhdysvallat puolestaan pelkäsi, että puolueeton Saksa ajautuisi Neuvostoliiton etupiiriin tai jopa sen liittolaiseksi⁸¹. Saksan ongelman ratkaisuksi kylmän sodan aikana tuli siis Saksan sitominen taloudellisesti Ranskan kontrolliin ensin ECSC:n ja myöhemmin EEC:n kautta ja sotilaallisesti Yhdysvaltojen kontrolliin NATO:n kautta. Kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Saksassa ja jaettu Saksa pitivät Ranskan, Britannian ja Saksan välisen turvallisuuskonfliktin pienenä. Rakenteellisen realistin Jonesin mukaan jo kylmän sodan aikana Euroopan toisen tason suurvaltojen välisen yhteistyön voimistuminen korreloi selkeästi Yhdysvaltojen Eurooppaan sijoitettujen asevoimien vähentymisen ja Saksan suhteellisen valta-aseman kasvun kanssa. Parhaiten tämä tulee esille Saksan uudelleen aseistautumisen yhteydessä vuosina 1950–55⁸². Ranskalle kysymys Saksan asevoimista oli vaikea, koska Saksan sotilaallinen vahvistuminen muuttaisi niiden keskinäistä voimatasapainoa ja heikentäisi Ranskan kykyä tasapainottaa Saksaa. Kun Ranska epäili Yhdysvaltojen sitoutumista Länsi-Euroopan puolustamiseen, se pyrki estämään Saksan itsenäisten asevoimien synnyn sitomalla ne kontrolliinsa EDC:n kautta. Britannia kieltäytyi EDC-sopimuksesta, koska se pelkäsi tämän johtavan Yhdysvaltojen poistumiseen Euroopasta. Tätä vaaraa ei kuitenkaan ollut, koska Yhdysvallat katsoi, että Saksan asevoimien pitäisi olla sidottu transatlanttiseen liittoon. Kun Yhdysvallat vielä vahvisti asevoimiaan Euroopassa, koko EDC-hanke kaatui tarpeettomana. Lisäksi Ranska pelkäsi ilman Britanniaa olevansa liian

⁸⁰ S. Jones 2007, s. 21–23, 35–37 ja 59–61 ja S. Jones 2003, s. 116–122.

⁸¹ Kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja Neuvostoliitto katsoivat, että jaettu Saksa on parempi vaihtoehto kuin yhtenäisen Saksan joutuminen toisen suurvallan etupiiriin ja liittolaiseksi.

⁸² Kysymys Saksan uudelleen aseistamisesta aiheutti ensimmäisen isomman kriisin transatlanttisissa suhteissa. Ks. esim. Hitchcock 2008, s. 55–59 ja Hitchcock 1998, s. 133–202. Ks. Saksan uudelleen aseistamisesta myös esim. Haftendorn 2006, s. 20–32.

heikko kyetäkseen sitomaan Saksan asevoimat. Ratkaisuksi Saksan ongelmaan tuli siis sen jäsenyys sekä NATO:ssa että WEU:ssa. Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon takia Britannian ja Ranskan ei tarvinnut pelätä Saksaa ja sen uudelleen aseistautumista⁸³. Näin Yhdysvaltojen asevoimat Euroopassa lievensivät Ranskan, Britannian ja Saksan välistä turvallisuuskonfliktia kylmän sodan aikana.⁸⁴

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Euroopan integraatiossa on siis kyse myös Saksan sotilaallisen voiman sitomisesta, toisin sanoen Saksan pehmeästä tasapainottamisesta.⁸⁵ Saksan yhdistyminen lokakuussa 1990 voimisti Ranskan, Britannian ja Saksan välistä turvallisuuskonfliktia, koska Saksan valta-asema vahvistui suhteellisesti Ranskaan ja Britanniaan nähden ja siitä tuli potentiaalinen hegemoni läntisessä Euroopassa. Näiden eurooppalaisten toisen tason suurvaltojen turvallisuuskonfliktia voimisti entisestään se, että Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa pidemmällä aikavälillä ei ollut enää itsestään selvää, kun Neuvostoliiton sotilaallinen uhka poistui. Rakenteellisen realistin Jonesin mukaan turvallisuuskonfliktin voimistuminen selittää sen, miksi Ranskan, Saksan ja Britannian integraatioyhteistyö on jatkunut ja vahvistunut Euroopassa kylmän sodan jälkeen. EU:n perustaminen on Ranskalle ja Britannialle keino sitoa entistä tiukemmin yhdistyneen Saksan voima. Tämä strategia on onnistunut vain, koska Saksa on tyytyväinen status quo -suurvalta. Yhteistyöpolitiikalla Saksa on pyrkinyt osoittamaan hyväntahtoisuutensa, jolloin muilla suurvalloilla ei ole ollut tarvetta ryhtyä tasapainottamaan sitä. Institutionaalisen turvallisuuskonfliktin avulla nämä suurvallat kykenevät lieventämään keskinäisen turvallisuuskonfliktinsa voimakkuutta. Euroopan integraation jatkuminen on siis ymmärrettävä pyrkimyksenä estää Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun paluu. Jonesin mukaan Ranskan, Britannian ja Saksan turvallisuuskonfliktin vahvistuminen EU:n puitteissa kylmän sodan jälkeen korreloi selkeästi Saksan muodostaman turvallisuuskonfliktin voimistumisen kanssa, joka on siis seurausta yhdistyneen Saksan suhteellisen valta-aseman vahvistumisesta ja Yhdysvaltojen asevoimien vähentymisestä Euroopassa.⁸⁶

Tutkimuksen neljännessä voimasuhdeanalyysissä selvitetään yhdistyneen Saksan suhteellinen valta-asema, Euroopan toisen tason suurvaltojen eli Saksan, Britannian ja Ranskan keskinäinen voimasuhde ja samalla EU:n alueella vallitsevan voimatasapainojärjestelmän rakenne ilman ulkopuolisia suurvaltoja

⁸³ Vrt. Joffe 1984, erityisesti s. 66–69.

⁸⁴ S. Jones 2007, s. 35 ja 62–71 ja S. Jones 2003, s. 123–130 ja 149. Aina kun kylmän sodan aikana kysymys Yhdysvaltojen asevoimien vähentämisestä Euroopassa nousi esille, Ranska, Saksa ja Britannia ryhtyivät suunnittelemaan keskinäisen integraatioyhteistyön vahvistamista. Ks. lisää S. Jones 2007, s. 71–81 ja S. Jones 2003, s. 130–139.

⁸⁵ Rakenteellinen realisti Jones näkee sitomisstrategian omana strategiana. Tässä tutkimuksessa sitomisstrategia nähdään osana pehmeää tasapainottamista. Ks. lisää tutkimuksen luku 5.1.2.

⁸⁶ S. Jones 2007, s. 57–58, 62 ja 81–93 ja S. Jones 2003, s. 123, 139, 143–149 ja 155–156. EU:ssa on kyse myös eräänlaisesta Ranskan, Saksan ja Britannian suurvaltakonsertista. EU voidaan nähdä potentiaalisten vihollisten keskinäisenä liittona, jonka avulla suurvallat pyrkivät säilyttämään rauhan. Ks. Weitsman 1997.

Yhdysvaltoja ja Venäjää. Kysymys on siitä, vallitseeko Saksan, Ranskan ja Britannian välillä karkea voimatasapaino vai voidaanko nämä suurvallat jaotella edelleen ensimmäisen ja toisen tason suurvalloiksi EU:n sisällä. Päämääränä on samalla myös selvittää, onko Saksalla, Ranskalla tai Britannialla hegemoniaa EU:n alueella ja voidaanko mitään niistä pitää edes potentiaalisena hegemoniana. Tässä luvussa esitellään ainoastaan tämän voimasuhdeanalyysin johtopäätökset, jotka perustuvat liitteessä 4 esitettyihin voimasuhdeanalyysihin ja dataaineistoon.⁸⁷

Taulukko 10: EU:n suurvaltojen sotilaallinen voima

Taulukko 10	Suurvaltojen sotilaallinen voima					
	Vuosi	Puolustusmenot % ⁸⁸	Asevoimien koko % ⁸⁹	Asevoimien kalusto % ⁹⁰	Kokonaisvoima %	Suhteellinen voima
Saksa	1990	29,8	50,7	32,7	(PH) 37,7	(1T) 100,0
	1995	33,6	37,3	26,4	32,4	(1T) 81,8
	1999	29,6	38,9	27,7	32,1	(1T) 87,0
	2003	28,3	42,4	28,8	33,2	(1T) 97,9
	2007	24,6	39,6	27,0	30,4	(1T) 86,6
	2010	29,5	33,2	26,4	29,7	(1T) 83,9
Britannia	1990	38,2	19,6	31,9	29,9	(1T) 79,3
	1995	27,3	25,0	32,0	28,1	(1T) 71,0
	1999	34,5	25,7	32,9	31,0	(1T) 84,0
	2003	34,7	31,4	35,7	(PH) 33,9	(1T) 100,0
	2007	39,7	30,9	34,8	(PH) 35,1	(1T) 100,0
	2010	36,7	30,9	37,4	(PH) 35,0	(1T) 98,9
Ranska	1990	31,9	29,9	35,5	32,4	(1T) 85,9
	1995	39,1	37,9	41,7	(PH) 39,6	(1T) 100,0
	1999	35,9	35,5	39,4	(PH) 36,9	(1T) 100,0
	2003	37,0	26,3	35,5	32,9	(1T) 97,1
	2007	35,7	29,7	38,3	(PH) 34,6	(1T) 98,6
	2010	33,8	36,1	36,3	(PH) 35,4	(1T) 100,0

Voimasuhdeanalyysi osoittaa, että sotilaallisen kokonaisvoiman suhteen Ranskan, Britannian ja Saksan välillä vallitsee karkea voimatasapaino (Taulukko 10). Ne ovat kaikki ensimmäisen tason suurvaltoja EU:n alueen voimatasapainojärjestelmässä. Kun Saksa yhdistyi vuonna 1990, se nousi hetkellisesti ainoksi potentiaalisesti hegemoniksi Länsi-Euroopassa. Kylmän sodan jälkeen Ranskan ja Britannian sotilaallinen voima on vahvistunut suhteellisesti. Niistä

⁸⁷ Ks. Taulukot 10–14 ja Liite 4, jossa on 19 voimasuhdeanalyysitaulukkoa.

⁸⁸ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 4.

⁸⁹ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 3.

⁹⁰ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 9.

on tullut potentiaalisia hegemonia lähinnä ydinaseidensa ansiosta.⁹¹ Jos näiden kolmen suurvaltan sotilaallista kokonaisvoimaa verrataan jättämällä ydinaseet vertailusta pois, Saksan suhteellinen asema voimistuu ratkaisevasti (Taulukko 11). Tällä tavalla tarkasteltuna Saksa on ollut potentiaalinen sotilaallinen hegemoni EU:n alueella vuosina 1990–2007. Saksalla ei kuitenkaan ole ollut ratkaisevaa sotilaallista ylivoimaa, koska myös Ranska oli 1990-luvulla ja Britannia 2000-luvulla potentiaalinen hegemoni.⁹²

Taulukko 11: EU:n suurvaltojen tavanomainen sotilaallinen voima

Taulukko 11	Suurvaltojen sotilaallinen voima					
	Vuosi	Puolustusmenot % ⁹³	Asevoimien koko % ⁹⁴	Asevoimien kalusto, tavanomainen % ⁹⁵	Kokonaisvoima %	Suhteellinen voima
Saksa	1990	29,8	50,7	43,6	(PH) 41,4	(1T) 100,0
	1995	33,6	37,3	35,1	(PH) 35,3	(1T) 94,9
	1999	29,6	38,9	36,9	(PH) 35,1	(1T) 100,0
	2003	28,3	42,4	38,4	(PH) 36,4	(1T) 100,0
	2007	24,6	39,6	36,0	(PH) 33,4	(1T) 97,7
	2010	29,5	33,2	35,2	32,6	(1T) 94,8
Britannia	1990	38,2	19,6	29,2	29,0	(1T) 70,0
	1995	27,3	25,0	30,2	27,5	(1T) 73,9
	1999	34,5	25,7	29,6	29,9	(1T) 85,2
	2003	34,7	31,4	31,8	32,6	(1T) 89,6
	2007	39,7	30,9	32,1	(PH) 34,2	(1T) 100,0
	2010	36,7	30,9	35,5	(PH) 34,4	(1T) 100,0
Ranska	1990	31,9	29,9	27,3	29,7	(1T) 71,7
	1995	39,1	37,9	34,7	(PH) 37,2	(1T) 100,0
	1999	35,9	35,5	33,5	(PH) 35,0	(1T) 99,7
	2003	37,0	26,3	29,9	31,1	(1T) 85,4
	2007	35,7	29,7	32,0	32,5	(1T) 95,0
	2010	33,8	36,1	29,4	33,1	(1T) 96,2

Kun verrataan pelkästään suurvaltojen asevoimien kalustomäärää, havaitaan, että Ranskalla on ollut hienoinen etu verrattuna Britanniaan, vaikkakin molemmat ovat olleet potentiaalisia hegemonia. Voimasuhde kääntyy päinvastaiseksi, jos verrataan suurvaltojen kalustomääriä ottaen huomioon vain tavanomaiset asevoimat. Tällöin Saksa on voimakkain suurvalta ja potentiaali-

⁹¹ Ks. Taulukko 10.

⁹² Ks. Taulukko 11.

⁹³ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 4.

⁹⁴ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 3.

⁹⁵ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 10.

nen hegemoni.⁹⁶ Britannia on merivoimien ja ilmavoimien osalta ja Ranska ydinaseiden osalta voimakkain suurvalta. Molemmat suurvallat ovat olleet potentiaalisia hegemoneja näissä asevoimissa. Maavoimien aseistuksen vertailu tuo esille suurimman eron suurvaltojen välillä. Saksalla on selkeä hegemonia maavoimien kaluston suhteen. Ranska oli toisen tason suurvalta 1990-luvulla ja Britannia puolestaan 2000-luvulla. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä Saksan maavoimien ylivoima on oleellinen havainto, koska suurvallat pelkäävät juuri sellaisia suurvaltoja, joilla on alueiden valloittamiseen kykenevät vahvat maavoimat.⁹⁷ Asevoimien koon vertailu puolestaan osoittaa, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat kaikki suhteellisen tasavahvoja ensimmäisen tason suurvaltoja. Tosin Saksa ei ole ainoastaan voimakkain suurvalta asevoimien koon suhteen vaan myös potentiaalinen hegemoni. Sillä oli jopa hegemonia Saksan yhdistymisvuonna 1990.⁹⁸ Myös puolustusmenojen suhteen kaikki kolme suurvaltaa ovat olleet suhteellisen tasavahvoja. Tosin ainoastaan Britannia ja Ranska ovat olleet potentiaalisia hegemoneja.⁹⁹

Suurvaltojen potentiaalisen voiman vertailu osoittaa Saksan vahvuuden verrattuna Ranskaan ja Britanniaan (*Taulukko 12*). Saksa on näistä suurvalloista ainoa potentiaalinen hegemoni sekä potentiaalisen kokonaisvoiman että potentiaalisen voiman osatekijöistä väestömäärän, taloudellisen vaurauden ja teknologisen kyvyn suhteen. Saksa on taloudellisesti noin 40 prosenttia ja väestöllisesti noin 25 prosenttia Ranskaa tai Britanniaa voimakkaampi.¹⁰⁰

⁹⁶ Ks. Liite 4: Taulukko 9 ja Taulukko 10.

⁹⁷ Ks. Liite 4: Taulukko 5, Taulukko 6, Taulukko 7 ja Taulukko 8. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86.

⁹⁸ Ks. Liite 4: Taulukko 1–3. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86.

⁹⁹ Ks. Liite 4: Taulukko 4. Ks. tarkemmin IISS 2011, s. 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220.

¹⁰⁰ Taulukko 12.

Taulukko 12: EU:n suurvaltojen potentiaalinen voima

Taulukko 12	Suurvaltojen potentiaalinen voima						
	Vuosi	Väestön määrä % ¹⁰¹	Alueen koko & luonnonvarat % ¹⁰²	Taloudellinen vauraus % ¹⁰³	Teknologinen kyky % ¹⁰⁴	Potentiaalinen voima %	Suhteellinen voima
Saksa	1990	40,3	32,3	44,6	43,2	(PH) 40,1	(1T) 100,0
	1995	40,6		49,3	43,2	(PH) 41,4	(1T) 100,0
	1999	40,0		46,1	42,6	(PH) 40,3	(1T) 100,0
	2003	39,5		45,8	44,7	(PH) 40,6	(1T) 100,0
	2007	40,8		45,2	44,5	(PH) 40,7	(1T) 100,0
	2010	39,9		46,5	44,5	(PH) 40,8	(1T) 100,0
Britannia	1990	29,9	46,2	25,5	27,5	32,3	(1T) 80,5
	1995	29,6		22,9	27,5	31,6	(1T) 76,3
	1999	29,7		25,5	29,0	32,6	(1T) 80,9
	2003	29,8		25,7	28,2	32,5	(1T) 80,0
	2007	29,7		27,1	26,9	32,5	(1T) 79,9
	2010	30,1		24,4	26,9	31,9	(1T) 78,2
Ranska	1990	29,9	21,5	30,1	29,3	27,7	(1T) 69,1
	1995	29,9		28,2	29,3	27,2	(1T) 65,7
	1999	30,5		28,5	28,4	27,2	(1T) 67,5
	2003	30,7		28,6	27,1	27,0	(1T) 66,5
	2007	29,6		27,7	28,6	26,9	(1T) 66,1
	2010	30,1		29,1	28,6	27,3	(1T) 66,9

¹⁰¹ Ks. Liite 4: Taulukko 11. Ks. tarkemmin IISS 1990, s. 49, 63 ja 83; IISS 1995, s. 44, 48 ja 64; IISS 1999, s. 53, 56 ja 75; IISS 2003, s. 247 ja 250; IISS 2008, s. 118, 124 ja 157 ja IISS 2011, s. 104, 111 ja 157.

¹⁰² Ks. Liite 4: Taulukot 12–17. Ks. tarkemmin World Bank 2011a; World Bank 2011b; World Bank 2011e; Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; BP 2011, s. 6, 20 ja 30; IAEA 2009, s. 11; World Nuclear Association 2011; U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127.

¹⁰³ Ks. Liite 4: Taulukko 18. Ks. tarkemmin Correlates of War Project 2010; World Bank 2011c ja World Bank 2011d.

¹⁰⁴ Ks. Liite 4: Taulukko 19. Ks. tarkemmin World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Saksan, Britannian ja Ranskan voimasuhdeanalyysi osoittaa, että ne kaikki ovat kokonaisvoimaltaan ensimmäisen tason suurvaltoja (Taulukko 13). Niiden välillä vallitsee siis karkea voimatasapaino, vaikkakin Saksa on näistä suurvalloista voimakkain. Tosin voimasuhdeanalyysin perusteella voidaan myös väittää, että Ranska ja Britannia todennäköisesti pelkäävät tai ainakin suhtautuvat varauksellisesti Saksaan, koska Saksa on ainoa todellinen potentiaalinen hegemoni EU:n alueella. Tämä tulee entistä selvemmin esille, jos ydinaseita ei lainkaan huomioida voimasuhdelaskelmissa (Taulukko 14).¹⁰⁵

Taulukko 13: EU:n suurvaltojen vallan määrä (1)

Taulukko 13	Suurvallan valta (kokonaisvoima)				
	Vuosi	Potentiaalinen voima ¹⁰⁶	Sotilaallinen voima ¹⁰⁷	Kokonaisvoima %	Suhteellinen voima
		Väestön määrä Alue ja luonnonvarat Taloudellinen vauraus Teknologinen kyky	Puolustusmenot Asevoimien koko Asevoimien kalusto		
Saksa	1990	40,1	37,7	(PH) 38,9	(1T) 100,0
	1995	41,4	32,4	(PH) 36,9	(1T) 100,0
	1999	40,3	32,1	(PH) 36,2	(1T) 100,0
	2003	40,6	33,2	(PH) 36,9	(1T) 100,0
	2007	40,7	30,4	(PH) 35,6	(1T) 100,0
	2010	40,8	29,7	(PH) 35,3	(1T) 100,0
Britannia	1990	32,3	29,9	31,1	(1T) 79,9
	1995	31,6	28,1	29,9	(1T) 81,0
	1999	32,6	31,0	31,8	(1T) 87,8
	2003	32,5	33,9	33,2	(1T) 90,0
	2007	32,5	35,1	(PH) 33,8	(1T) 94,9
	2010	31,9	35,0	(PH) 33,5	(1T) 94,9
Ranska	1990	27,7	32,4	30,1	(1T) 77,4
	1995	27,2	39,6	(PH) 33,4	(1T) 90,5
	1999	27,2	36,9	32,1	(1T) 88,7
	2003	27,0	32,9	30,0	(1T) 82,9
	2007	26,9	34,6	30,8	(1T) 86,5
	2010	27,3	35,4	31,4	(1T) 89,0

¹⁰⁵ Ks. Taulukot 13 ja 14.¹⁰⁶ Ks. tarkemmin Taulukko 12.¹⁰⁷ Ks. tarkemmin Taulukko 10.

Taulukko 14: EU:n suurvaltojen vallan määrä (2)

Taulukko 14	Suurvallan valta (kokonaisvoima)				
	Vuo- si	Potentiaalinen voima ¹⁰⁸	Tavanomainen sotilaallinen voima ¹⁰⁹	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
		Väestön määrä Alue ja luonnonvarat Taloudellinen vauraus Teknologinen kyky	Puolustusmenot Asevoimien koko Asevoimien kalusto		
Saksa	1990	40,1	41,4	(PH) 40,8	(1T) 100,0
	1995	41,4	35,3	(PH) 38,4	(1T) 100,0
	1999	40,3	35,1	(PH) 37,7	(1T) 100,0
	2003	40,6	36,4	(PH) 38,5	(1T) 100,0
	2007	40,7	33,4	(PH) 37,1	(1T) 100,0
	2010	40,8	32,6	(PH) 36,7	(1T) 100,0
Britannia	1990	32,3	29,0	30,7	(1T) 75,2
	1995	31,6	27,5	29,6	(1T) 77,1
	1999	32,6	29,9	31,3	(1T) 83,0
	2003	32,5	32,6	32,6	(1T) 84,7
	2007	32,5	34,2	(PH) 33,4	(1T) 90,0
	2010	31,9	34,4	33,2	(1T) 90,5
Ranska	1990	27,7	29,7	28,7	(1T) 70,3
	1995	27,2	37,2	32,2	(1T) 83,9
	1999	27,2	35,0	31,1	(1T) 82,5
	2003	27,0	31,1	29,1	(1T) 75,6
	2007	26,9	32,5	29,7	(1T) 80,1
	2010	27,3	33,1	30,2	(1T) 82,3

Berliinin muurin murtuminen marraskuussa 1989 aloitti Saksan yhdistymisprosessin ja samalla palautti perinteisen ”Saksan ongelman” suurvaltasuhteisiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhdistynyt Saksa Euroopan keskellä on liian iso ja voimakas suurvalta, jonka valtapolitiikka on ratkaisevasti vaikuttanut naapurimaiden kohtaloon ja Euroopan historiaan vuodesta 1871.¹¹⁰ Saksan yhdistyminen synnytti Ranskassa pelkoa Saksan poliittisesta ja taloudellisesta johtoasemasta Euroopassa. Ranskan päämääräksi tuli Saksan valtapolitiittisen toimintavapauden sitominen entistä tiukemmin integraatioyhteistyöhön. Toisin sanoen Ranska pyrki sitomaan yhdistyneen Saksan toimintavapauden vahvistamalla integraatioliittoa. Heti Berliinin muurin murtumisen jälkeen presidentti François Mitterrand varoitti Saksan ulkoministeri Hans-Dietrich Genscheriä, että Saksan yhdistyminen saattaa johtaa ensimmäistä maailmansotaa edeltäneeseen kansainvälispoliittiseen tilanteeseen eli Ranskan ja Venäjän liit-

¹⁰⁸ Ks. tarkemmin Taulukko 12.

¹⁰⁹ Ks. tarkemmin Taulukko 11.

¹¹⁰ Hyde-Price 2001[1998], s. 204–205. Ks. Saksan yhdistymisestä lisää esim. Sarotte 2009; Haftendorn 2006, s. 275–310 ja Zelikow & Rice 1997[1995] ja Saksan ongelmasta historiallisessa perspektiivissä esim. Calleo 1980[1978].

toutumiseen Saksaa vastaan ja uuteen suursotaan¹¹¹. Mitterrandin aloitteesta Strasbourgissa pidettiin Euroopan yhteisöjen (EY)¹¹² huippukokous joulukuussa 1989. Sen yhteydessä Ranska ehdotti sopimusta Euroopan talous- ja rahaliitosta (EMU)¹¹³. Saksan liittokansleri Helmut Kohl puolestaan ilmoitti, että Ranskan ja Britannian ei tarvitse pelätä Saksan ”erillistietä”, koska Saksa jatkaa NATO:n ja EY:n jäsenenä¹¹⁴. Saksa pyrki kylmän sodan aikaisen ulkopoliittisen linjansa jatkumisella varmistamaan, että Ranska ja Britannia hyväksyvät Saksan yhdistymisen. Kun Saksan yhdistyminen näytti toteutuvan suhteellisen nopeasti, Ranska ja Saksa tekivät yhteisen aloitteen EY:n integraation poliittisesta ja taloudellisesta syventämisestä huhtikuussa 1990. Tämä aloite johti neuvotteluihin EU:n perustamisesta. Ranska näki EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keinona sitoa Saksan valtapoliittista toimintavapautta entisestään. Ranska toimi siis samalla tavalla kuin Euroopan integraation ensimmäisiä askelia otettaessa 1950-luvun alussa. Saksa puolestaan pyrki EU:n avulla vähentämään Ranskan ja Britannian sen yhdistymistä kohtaan tuntemaa pelkoa.¹¹⁵

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Saksan yhdistyminen lokakuussa 1990 oli keskeinen tekijä, joka vauhditti Ranskan, Saksan ja Britannian integraatiopolitiikkaa ja johti unionisopimuksen solmimiseen Maastrichtissa helmikuussa 1992. EU:n perustamiseen vaikutti myös Ranskan ja Britannian pelko tulla Yhdysvaltojen hylkäämäksi. Yhdysvaltojen sotilaallinen sitoutuminen Eurooppaan ei ollut mitenkään varmaa, kun Neuvostoliitto hajosi joulukuussa 1991. Jos vielä NATO:kin hajoaisi, Ranskalla ja Britannialla olisi EU:n kautta mahdollisuus sitoa Saksan valtapoliittista toimintavapautta. Integraatioliitossa on siis kyse Saksan pehmeästä tasapainottamisesta. Saksan potentiaalisen hegemonia-aseman kautta avautuu toinen realismiin perustuva selitys sille, miksi Ranskan, Saksan ja Britannian liittosuhde EU:ssa on säilynyt kylmän sodan jälkeen. EU:ssa on kyse Ranskan ja Britannian bandwagoning-strategiasta eli niiden liittoutumisesta EU-alueen voimakkaimman suurvallan, Saksan kans-

¹¹¹ D. Webber 2001a, s. 2.

¹¹² *Euroopan yhteisöt* on ranskaksi Communautés européennes (CE), saksaksi Europäische Gemeinschaften (EG) ja englanniksi European Communities (EC). Ranska ja Saksa muodostivat EY:n, kun Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (ECSC), Euroopan talousyhteisön (EEC) ja Euroopan atomienergiayhteisö (Euratom) sulautumissopimus astui voimaan heinäkuussa 1967. Tällä sopimuksella yhdistettiin näiden kolmen yhteisön päätöksentekoliimet.

¹¹³ *Euroopan talous- ja rahaliitto* on ranskaksi Union économique et monétaire de l’Union européenne (UEM), saksaksi Europäische Wirtschafts- und Währungsunion (EWWU) ja englanniksi Economic and Monetary Union (EMU).

¹¹⁴ Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 429. Pelko Saksan yhdistymisen seurauksista Saksan politiikkaan ja Euroopan vakaudelle heijastui Strasbourgin kokouksen ilmapiiriin, joka liittokansleri Kohlin mukaan oli hyvin vihamielinen Saksaa kohtaan. Ks. D. Webber 2001a, s. 2.

¹¹⁵ Art 2004, s. 188–189; Art 2009[1996b], s. 271, 275–277, 279–284 ja 287–291; S. Jones 2007, s. 81–92; S. Jones 2003, s. 143–149; Lundestad 2005[2003], s. 233–239 ja Haftendorn 2006, s. 316–324 ja 406–407.

sa¹¹⁶. EU:n muodostamisen avulla Ranska ja Britannia pyrkivät pitämään Saksan liittolaisenaan, jotta niillä olisi suurempi mahdollisuus vaikuttaa Saksan valtapolitiikkaan. Saksalle EU on puolestaan väline lisätä vaikutusvaltaansa ja edistää kansallista etuaan Euroopassa. Yhteistyöpolitiikalla Saksa kykenee myös estämään sitä vastustavan liittokunnan synnyn.

Rakenteellisen realistin Adrian Hyde-Pricen mukaan Euroopan nykyinen voimatasapainojärjestelmä on tasapainoinen moninapainen järjestelmä. Potentiaalisen hegemonin puuttuminen ja suurvaltojen välillä vallitseva karkea voimatasapaino ovat vähentäneet suurvaltojen välisen valta- ja turvallisuuskilpailun voimakkuutta ja lisänneet niiden yhteistyön onnistumisen edellytyksiä. Voimatasapainon vallitessa suurvaltojen yhteistyötä vaikeuttava huoli suhteellisesta edusta ei ole yhtä suuri kuin jos voimatasapainoa ei olisi. Tästä johtuen nykyinen voimatasapainojärjestelmä ja suurvaltojen yhteistyö muistuttavatkin Hyde-Pricen mukaan Napoleonin sotien jälkeistä Euroopan konsertin aikaa.¹¹⁷ Vaikka tämän tutkimuksen voimasuhdeanalyysi ei tuekaan Hyde-Pricen väitettä tasapainoisesta moninapaisesta järjestelmästä Euroopassa, Hyde-Pricen näkemys suurvaltojen yhteistyön onnistumisen mahdollisuuksista karkean voimatasapainon vallitessa tuo lisävalaistusta Saksan, Ranskan ja Britannian yhteistyön jatkumiselle läntisessä Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Myös uusklassisen realistin Schwellerin intressien tasapaino -teoria auttaa valaisemaan Euroopan toisen tason suurvaltojen yhteistyöpolitiikan jatkumista kylmän sodan jälkeen. Schwellerin teorian näkökulmasta tarkasteltuna Euroopan integraatio on jatkunut, koska Saksa, Ranska ja Britannia ovat status quo -suurvaltoja, jotka ovat tyytyväisiä valta-asemaansa Euroopassa ja vallitsevaan Yhdysvaltojen johtamaan kansainväliseen järjestykseen. Yhteistyöpolitiikan avulla ne pyrkivät ylläpitämään status quota.¹¹⁸

Yhteenvedon voidaan todeta, että realismin näkökulmasta tarkasteltuna EU-liittosuhteen jatkuminen kylmän sodan jälkeen tarkoittaa sitä, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat harjoittaneet voimatasapainostrategiaa Venäjää kohtaan. Toisaalta Ranska ja Britannia ovat omalta osaltaan harjoittaneet myös Saksan valtopoliittista toimintavapautta rajoittavaa bandwagoning-strategiaa, jolla ne pyrkivät pehmeästi tasapainottamaan Saksaa. Pelkkä Saksan, Ranskan ja Britannian NATO- ja EU-liittosuhteen analysointi suurvaltojen voimasuhdeanalyysin ja realismiin perustuvien selitysmallien perusteella ei kuitenkaan anna kattavaa vastausta siihen, minkälaista suurstrategiaa nämä toisen tason suurvallat ovat harjoittaneet kylmän sodan jälkeen. Tästä syystä tutkimuksessa tarkastellaan seuraavaksi Britannian, Saksan ja Ranskan harjoittaman valtapolitiikan erityispiirteitä. Vasta tämän jälkeen tehdään realismiin perustuva johtopäätös niiden suurstrategiasta.

¹¹⁶ Vrt. Grieco 1996, s. 282–286 ja Grieco 1999, s. 338. Ks. myös Loriaux 1999, s. 354 ja 370–379.

¹¹⁷ Hyde-Price 2007, s. 4–5, 39–43, 54–74 ja 107–109 ja Hyde-Price 2008, s. 165.

¹¹⁸ Schweller 1998, s. 9, 15, 19–25, 59–63, 83–91, 188–189 ja 194–198.

6.2.2 *Bandwagoning-strategiaa harjoittava Britannia*

Britannian nykyisen valtopolitiikan perusta luotiin käytännössä jo ulkoministeri Ernest Bevinin aikana vuosina 1945–51. Britannian ulko- ja turvallisuuspolitiikka rakentuu yhä kylmän sodan aikaisille kolmelle pilarille, jotka ovat erityisuhde Yhdysvaltoihin, oman turvallisuuden takaaminen itsenäisellä ydinasepelotteella ja varauksellinen suhtautuminen Euroopan integraatioon. Tämä jatkuvuus on seurausta erityisesti siitä, että Britannian pitkänajan kansalliset edut ovat määrittäneet sen valtopolitiikan sisällön. Sen valtopolitiikan ensisijainen tavoite on oman turvallisuuden takaaminen. Lisäksi näkemys Britannian suurvalta-asemasta on johtanut siihen, että sillä on omien rajojensa ulkopuolella valtopoliittisia intressejä, joita se on valmis turvaamaan sotilaallisella voimalla. Maantieteellisestä sijainnista johtuen Manner-Eurooppa ei kuitenkaan ole ollut Britannian valtopolitiikan pääasiallisena kohteena. Historiassa se on toiminut lähinnä alueen ulkopuolisena tasapainottajana, jonka tavoitteena on ollut estää yksittäisiä suurvaltoja saavuttamasta hegemoniaa Manner-Euroopassa. Merivaltana Britannian valtaintressit ovatkin perinteisesti liittyneet vapaaseen maailmanlaajuiseen kaupankäyntiin ja resurssien hankintaan siirtomaapolitiikalla. Vaikka Britannia menetti toisen maailmansodan seurauksena hegemoniasemansa, joka sillä oli vuosina 1815–1914, sen vahvaa suurvalta-asemaa kuvastaa se, että Britannia oli Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton rinnalla päättämässä toisen maailmansodan jälkeisestä kansainvälisestä järjestyksestä ja sai pysyvän jäsenyyden YK:n turvallisuusneuvostossa. Viimeistään Suezin kriisi vuonna 1956 kuitenkin osoitti, että sillä ei ole enää samanlaista valta-asemaa maailmassa kuin Yhdysvalloilla ja Neuvostoliitolla. Tästä huolimatta Britannian valtopolitiikka on sen jälkeenkin perustunut näkemykseen, jonka mukaan sillä on maailmanlaajuisia intressejä puolustettavanaan.¹¹⁹

Britannian valtopolitiikan ensimmäinen kulmakivi on siis liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa. Britannia on toisesta maailmansodasta lähtien pyrkinyt ylläpitämään sodanaikana muodostunutta erityissuhdettaan Yhdysvaltoihin.¹²⁰ Yhdysvallat on Britannialle tärkeä erityisesti sen oman turvallisuuden takia. Kylmän sodan alussa ulkoministeri Bevin vaikutti ratkaisevasti siihen, että Yhdysvallat sitoutui sotilaallisesti Eurooppaan ja ryhtyi tasapainottamaan Neuvostoliittoa estääkseen sen laajentumispyrkimykset. Huhtikuusta 1949 lähtien NATO on ollut Britannian turvallisuuspolitiikan perusta. Britannialle NATO on kylmän sodan jälkeenkin tärkeä siksi, että se sitoo Yhdysvallat puolusta-

¹¹⁹ Self 2010, s. 1–7, 31–39, 288, 290 ja 299–300. Ks. Britannian hegemoniasta esim. Gilpin 1975 ja Lake 1991; Britannian merten herruudesta historiassa esim. Kennedy 1984; Brittiläisen imperiumin hajoamisesta esim. Self 2010, s. 40–73; Darwin 1991 ja Darwin 1988 ja Britannian ulkopolitiikasta Bevinin ulkoministerikaudella esim. Owendale 1984. Britannia on turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissaan korostanut asemaansa YK:n turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenenä. Ks. esim. United Kingdom 2010b, s. 22; United Kingdom 2010a, s. 61 ja United Kingdom 2003a, s. 4. Vuoden 2003 puolustuspoliittisessa asiakirjassaan Britannia toteaa, että sillä on maailmanlaajuisia intressejä. Ks. United Kingdom 2003a, s. 4 ja 19.

¹²⁰ Britannian ja Yhdysvaltojen erityissuhteesta lisää esim. Dumbrell 2006; Wither 2006; Gamble 2006; Dumbrell 2000; Owendale 1998; Baylis 1997 ja Dobson 1995.

maan Britanniaa ja ylläpitämään suurvaltojen välistä voimatasapainoa ja alueellista vakautta Manner-Euroopassa.¹²¹ Tämä päämäärä on ilmaistu monissa turvallisuuspoliittisissa dokumenteissa. Esimerkiksi vuoden 2010 kansallisessa turvallisuusstrategiassa Britannia painottaa Yhdysvaltoja tärkeimpänä liittolaisenaan ja kansallisen turvallisuuden perustana.¹²² Britannia näkee NATO:n sotilasliittona, jonka varaan se rakentaa myös oman puolustuksensa. Sen mukaan yhteinen puolustus pitää säilyttää NATO:n päätehtävänä.¹²³ NATO:n ensimmäisen kylmän sodan jälkeisen laajentumisen yhteydessä Britannia ilmaisi Yhdysvalloille huolensa siitä, että laajentuminen ei saa heikentää NATO:n yhteistä puolustusta. Kun Britannia ryhtyi syys–lokakuussa 1994 kannattamaan Yhdysvaltojen linjan mukaisesti NATO:n laajentumista, se pyrki mahdollisimman pieneen laajentumiseen, jotta NATO ei heikentyisi sotilasliittona. Madridin huippukokouksessa heinäkuussa 1997 Britannia kuitenkin tuki Yhdysvaltojen esityksen mukaisesti Puolan, Tšekin ja Unkarin jäsenyyttä osoittaneen näin lojaalisuutensa Yhdysvalloille.¹²⁴

Erityissuhde Yhdysvaltojen kanssa on Britannialle myös keino, jolla se pyrkii lisäämään omaa vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa. Yhdysvaltojen tärkeimpänä liittolaisena se pyrkii vaikuttamaan Yhdysvaltojen valta-politiikkaan. Sen ensisijainen tavoite on estää Yhdysvaltojen paluu harjoittamaan maailmansotien välistä eristäytymispolitiikkaa. Pääministeri Tony Blair totesi marraskuussa 2001, että toisesta maailmansodasta lähtien Britannia on ollut Yhdysvaltojen tärkein neuvonantaja ja toiminut siltana Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä.¹²⁵ Tämä erityissuhde antaa Britannialle vaikutusvaltaa myös Manner-Euroopassa. Voidaankin sanoa, että Britannia on saanut enemmän vaikutusvaltaa kansainvälisessä politiikassa kuin mitä sillä olisi ilman erityissuhdetta Yhdysvaltoihin.¹²⁶

Britannia on todennut turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan, että sen sitoutuminen Yhdysvaltojen turvallisuuspoliittisiin päämääriin ja sen asevoimien kyky toimia Yhdysvaltojen asevoimien kanssa sotilasoperaatioissa ylläpitävät Britannian omaa turvallisuutta ja antavat sille vaikutusvaltaa Yhdysvaltojen politiikassa.¹²⁷ Britannian erityissuhde Yhdysvaltoihin näkyy juuri lojaalisuute-

¹²¹ Self 2010, s. 36, 74–111 ja 173–174; Dorman 2011, s. 79 ja 87–93; Ritchie 2007, s. 391–394; Boyer 2006, s. 144 ja Troy Johnston 2005, s. 41–49. Ks. lisää Britannian ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta Lunn et al. 2008; Lindley-French 2006; Dover 2005b; Dunne 2004; Mangold 2001; Martin & Garnett 1997; Chuter 1997; S. George [1998]1994; Ovelande 1994 ja Dockrill 1988. Ks. Britannian politiikasta kylmän sodan alussa esim. Greenwood 2000; Greenwood 1996; Hogan 1987; Kent 1983 ja Hathaway 1981.

¹²² United Kingdom 2010b, s. 10, 15 ja 22. Ks. myös United Kingdom 2008, s. 7–8, 47 ja 49; United Kingdom 2003b, s. 12 ja 25–26; United Kingdom 2003a, s. 4 ja 6 ja United Kingdom 1998, luku 2, kpl 18 ja 37.

¹²³ United Kingdom 2010a, s. 12, 59 ja 62 ja United Kingdom 2008, s. 7–8, 47 ja 49.

¹²⁴ Asmus 2002, s. 46, 90–91, 101–102, 142–143 ja 243–245. Ks. myös Sloan 2010, s. 109.

¹²⁵ Dorman 2011, s. 79 ja Miskimmon 2004, s. 290.

¹²⁶ Dorman 2011, s. 78–80, 87–89, 91 ja 93–94; Self 2010, s. 1 ja 93–111; Lunn et al. 2008, s. 3–5, 20–27, 56–64 ja 115–116; Ritchie 2007, s. 391–394; Troy Johnston 2005, s. 41–49 ja Dunne 2004, s. 893–895, 898 ja 904–909.

¹²⁷ United Kingdom 2003b ja United Kingdom 2003a.

na Yhdysvalloille kansainvälisissä kriiseissä. Se on osallistunut kaikkiin merkittäviin sotiin tai sotilaallisiin interventioihin Yhdysvaltojen rinnalla kylmän sodan jälkeen. Pääministeri John Majorin valtakaudella (1990–97) Britannia taisteli Yhdysvaltojen rinnalla Persianlahden sodassa talvella 1991. Lisäksi Britannia osallistui Yhdysvaltojen johtamiin NATO:n ilmaoperaatioihin Bosniassa vuosina 1994–95. Blairin ollessa pääministerinä (1997–2007) Britannia osallistui Irakin ilmaiskuihin joulukuussa 1998, Kosovon sotaan Jugoslaviaa vastaan keväällä 1999, Afganistanin sotaan syksyllä 2001 ja Irakin sotaan keväällä 2003. Lisäksi Britannia teki itsenäisen sotilaallisen intervention Sierra Leonen sisällissotaan touko–kesäkuussa 2000¹²⁸. Gordon Brownin pääministerikaudella (2007–10) Britannia jatkoi Afganistanin operaatiota, mutta sen sotilaallinen operaatio Irakissa päättyi huhtikuussa 2009. Pääministeri David Cameronin (2010–) johdolla Britannia jatkaa operaatiota Afganistanissa ja osallistui Libyan ilmapommituksiin keväällä 2011. Valmius käyttää sotilaallista voimaa valtapoliittikan välineenä on ollut Britannialle myös keino korostaa suurvalta-asemaansa ja saavuttaa vaikutusvaltaa kansainvälisessä politiikassa.¹²⁹

Myös Yhdysvallat on toistuvasti ilmaissut, että Britannia on sen tärkein liittolainen.¹³⁰ Se on hyötynyt erityissuhteesta Britannian kanssa. Sillä on liittolaisena sotilaallisesti suhteellisen voimakas ja lojaali suurvalta, joka tukee sitä sotilaallisissa operaatioissa ja käytännössä toimii Yhdysvaltojen kansallisen edun varmistajana Euroopassa. Britannia on esimerkiksi ilmaissut tukevansa sellaista Yhdysvaltojen kansallista ohjuspuolustusjärjestelmää, joka kattaa myös sen liittolaiset Euroopassa¹³¹. Yhteisistä poliittisista ja sotilaallisista intresseistä johtuen Britannian ja Yhdysvaltojen erityissuhde todennäköisesti jatkuu lähitulevaisuudessa.¹³² 2000-luvulla Britannia on sitonut oman turvallisuutensa ja suurstrategiansa entistä tiiviimmin Yhdysvaltojen hegemoniapoliittikkaan. Huippunsa Britannian erityissuhde Yhdysvaltoihin saavutti Irakin sodassa keväällä 2003. Britannian asemaa liittosuhteen heikompana osapuolena kuvastaa se, että vaikka Britannia silloin tuki pääministeri Blairin johdolla varauksetto-

¹²⁸ Ks. lisää P. Williams 2001 ja Dobbins et al. 2008, s. 25–48. Sierra Leonessa käytiin sisällissotaa vuosina 1991–2002.

¹²⁹ Self 2010, s. 1 ja 93–111; Dorman 2011, s. 85–89 ja Troy Johnston 2005, s. 41–49. Ks. Britannian sodista Blairin aikana Kampfner 2004[2003] ja sen politiikasta erityisesti Kosovon sodassa Henig 2001 ja Irakin sodassa Bluth 2004.

¹³⁰ Dorman 2011, s. 80–81 ja Boyer 2006, s. 144. Esimerkiksi presidentti George Bush toteasi Lontoossa marraskuussa 2004, että Britannia on Yhdysvaltojen läheisin ystävä maailmassa. Presidentti Barack Obama puolestaan painotti valtiovierailullaan Lontoossa maaliskuussa 2009 Yhdysvaltojen ja Britannian erityissuhteen olevan vahvempi kuin koskaan. Vastavasti Yhdysvaltojen ulkoministeri Hillary Clinton (2009–2013) puhui Yhdysvaltojen ja Britannian erityissuhteesta helmikuussa 2009.

¹³¹ United Kingdom 2008, s. 44 ja Self 2010, s. 214–215. Puolustusministeri Geoff Hoon (1999–2005) ilmoitti marraskuussa 2002, että ohjuspuolustusjärjestelmä on myös Britannian etu. Tammikuussa 2003 Britannia tarjosi Yhdysvalloille Yorkshiressa sijaitsevan tutka-aseman osaksi ohjuspuolustusjärjestelmää. Lopulta Britannia teki lokakuussa 2004 päätöksen osallistua ohjuspuolustusjärjestelmään. Ks. Britannian ohjuspuolustuspolitiikasta lisää esim. M. Smith 2005 ja Stocker 2004.

¹³² Self 2010, s. 1 ja 93–111; Dorman 2011, s. 79 ja 94 ja Dumbrell 2009, s. 65.

masti Yhdysvaltojen valtopolitiikkaa, sen vaikutusvalta Yhdysvaltojen poliittisiin päätöksiin jäi olemattomaksi¹³³. Erityissuhde Yhdysvaltoihin on vaikeuttanut Britannian suhteita myös Ranskaan ja Saksaan.¹³⁴ Britannian ja Yhdysvaltojen erityissuhteen tarkastelu vahvistaa aikaisempaa johtopäätöstä, jonka mukaan Britannia harjoittaa bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin. Kun Britannian kansallinen etu näyttää lähes aina olevan yhdenmukainen Yhdysvaltojen kansallisen edun kanssa, voidaan realismin näkökulmasta tarkasteltuna jopa väittää, että Britannia harjoittaa myönnytyspolitiikkaa Yhdysvaltoja kohtaan.

Britannian valtopolitiikan toinen kulmakivi on itsenäinen ydinasepelote. Britannia teki tammikuussa 1947 päätöksen hankkia oman ydinaseen ja siitä tuli ydinasesuurvalta lokakuussa 1952¹³⁵. Päätökseen vaikutti kolme tekijää. Ensinnäkin ydinase on Britannialle tärkeä sen suurvalta-aseman ja kansainvälisen vaikutusvallan takia. Britannia katsoi, että ilman ydinasetta se menettäisi ensimmäisen tason suurvalta-asemansa. Toiseksi ydinaseen avulla se pyrkii viime kädessä takaamaan oman turvallisuutensa. Pelotestrategiasta tulikin Britannian puolustuspolitiikan keskeinen elementti kylmän sodan aikana. Kolmanneksi Britannian päätökseen vaikutti pelko siitä, että Yhdysvallat ryhtyy toisen maailmansodan jälkeen harjoittamaan eristäytymispolitiikkaa eikä ole valmis suojelemaan Britannian turvallisuutta. Nämä samat tekijät vaikuttavat keskeisesti Britannian kylmän sodan jälkeisen ydinasepolitiikan taustalla.¹³⁶ Se teki joulukuussa 2006 päätöksen ylläpitää ydinasevoimiaan ainakin 2050-luvulle saakka. Ydinasestrategian mukaan Britannia tarvitsee itsenäiset ydinasevoimat turvatakseen elintärkeät intressinsä. Ydinaseiden ensisijainen tehtävä on estää sekä Britanniaan kohdistuva sotilaallinen hyökkäys joko ydinaseilla tai tavanomaisilla asevoimilla että Britannian mahdollinen kiristäminen ydinasehyökkäyksellä. Britannia siis katsoo, että se ei voi laskea turvallisuuttaan Yhdysvaltojen tai Ranskan ydinaseiden varaan, vaan se tarvitsee itsenäiset ydinasevoimat uskottavan pelotteen varmistamiseksi. Samalla Britannia kuitenkin ilmoittaa myös, että sen ydinaseet tukevat NATO:n yhteistä puolustusta. Britannia ei myöskään sulje pois sitä mahdollisuutta, että se käyttää ydinaseita ensimmäisenä, tosin vain äärimmäisissä tapauksissa itsepuolustukseen.¹³⁷ Ydinaseilla Britannia ylläpitää uskottavuuttaan Yhdysvaltojen silmissä sotilaallisesti voimakkaana liittolaisena ja näin edesauttaa maiden erityissuhteen jat-

¹³³ Wither 2006, s. 49; Wallace 2005, s. 67 ja J. Gray 2004, s. 46.

¹³⁴ Self 2010, s. 1 ja 93–111 ja Dunne 2004, s. 893–895, 898 ja 904–909. Britannian ja Yhdysvaltojen välillä on ollut myös erimielisyyksiä. Tästä voidaan mainita esimerkkinä kiista siitä, miten Kosovon sota toteutetaan. Vrt. Wither 2006, s. 51. Ks. tarkemmin W. Clark 2001, s. 394–401.

¹³⁵ Britannia teki ensimmäisen atomipommikokeensa Montebello saaristossa Australian edustalla lokakuussa 1952 ja vetypommikokeensa Malden saarella Tyynellä valtamerellä toukokuussa 1957.

¹³⁶ Self 2010, s. 1, 36–37 ja 192–215 ja Dorman 2011, s. 87–89.

¹³⁷ United Kingdom 2006, s. 6–9, 17–19 ja 22–23. Ks. myös United Kingdom 2010a, s. 37–38 ja United Kingdom 2003a, s. 9.

kumista. Käytännössä Britannian ydinaseiden ylläpitäminen on merkinnyt ase-tekniologista riippuvuutta Yhdysvalloista.¹³⁸

Sekä vuoden 2008 että 2010 kansallisen turvallisuusstrategian mukaan Britannia ylläpitää vahvoja kansallisia asevoimia, jotta sen sotilaallinen kyky puolustaa omaa aluettaan ja mertentakaisia alueitaan säilyy ja jotta se kykenee täyttämään liittovelvoitteensa. Vaikka Britanniaan ei tällä hetkellä eikä lähitulevaisuudessa kohdistu sotilaallisen hyökkäyksen suoraa uhkaa, sitä ei sen mukaan voi kuitenkaan sulkea pois pidemmällä aikavälillä. Britannia saattaa myös ajautua aseelliseen konfliktiin, koska eri puolilla maailmaa käydään tällä hetkellä alueellista valtakamppailua. Tämän takia sillä täytyy olla kyky ja valmius käyttää sotilaallista voimaa, jos sen omat kansalliset edut ovat vaakalaudalla.¹³⁹ Koska Britannialla ei ole kykyä yksin laaja-alaisiin sotilaallisiin operaatioihin eikä interventioihin toisiin valtioihin ilman Yhdysvaltojen tukea, se kehittää asevoimiensa kykyä käydä sotaa yhdessä Yhdysvaltojen kanssa.¹⁴⁰ Britannian puolustuspolitiikan päämäärä on muuttunut kylmän sodan aikaisesta oman alueen ja liittolaisten puolustamisesta sotilaallisen interventiokyvyn kehittämiseen yhteistoiminnassa Yhdysvaltojen kanssa. Samalla sen asevoimien käytön painopiste on siirtynyt NATO:n alueen ulkopuolelle. Britannia on määrittänyt tavoitteekseen kyvyn taistella Yhdysvaltojen johtamissa sodissa ja sotilaallisissa interventioissa maailmanlaajuisesti. Tämä asevoimille asetettu tavoite on keskeinen osa Britannian erityissuhdetta Yhdysvaltoihin. Toisaalta sen sotilaallisen voiman käytössä ei ole tapahtunut historiallisessa perspektiivissä kovin suurta muutosta, koska Britannia on saarivaltiona ja maailmanlaajuisena suurvaltana perinteisesti käyttänyt asevoimiaan oman alueensa ulkopuolella.¹⁴¹

Britannian puolustuspolitiikan tarkastelu osoittaa, että sen suurstrategiaan kylmän sodan jälkeen on realismin näkökulmasta tarkasteltuna kuulunut myös voimatasapainopolitiikka. Ydinasevoimien ylläpitäminen ja tavanomaisten asevoimien sotilaallisen kyvyn kehittäminen osoittavat, että Britannia pyrkii sisäisin keinoin muodostamaan voimatasapainon suhteessa muihin eurooppalaisiin suurvaltoihin ja samalla turvaamaan strategisen itsenäisyytensä ja valtapoliittisen toimintavapautensa. Tämä osoittaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna

¹³⁸ Ritchie 2007, s. 384, 387–388 ja 391–394 ja Self 2010, s. 192 ja 202–215. Ks. lisää Butler & Bromley 2001 ja Wither 2006, s. 55–57.

¹³⁹ United Kingdom 2008, s. 3, 10, 15–16 ja 43–45; United Kingdom 2010b, s. 9–10, 15, 25, 27 ja 30 ja United Kingdom 2010a, s. 9–12, 17 ja 37. Britannia painottaa, että historia osoittaa, että suurvaltojen sotilaalliset kyvyt ja aikomukset voivat muuttua vain muutamassa vuodessa. Ks. United Kingdom 2010b, s. 30.

¹⁴⁰ United Kingdom 2003a, s. 4–5, 7–8 ja 19. Ks. Britannian asevoimille asetetuista vaatimuksista lisää United Kingdom 2003a, s. 10–15.

¹⁴¹ Dyson 2010, s. 28–37, 57–59, 83, 88, 90–91 ja 197–230 ja Dyson 2008, s. 729–732, 734, 737–738 ja 765–772. Ks. myös Ritchie 2007, s. 391–394; Wither 2006, s. 47, 50–55 ja 60–61 ja Troy Johnston 2005, s. 41–49. Puolustusministeri Hoon totesi kesäkuussa 2003, että Britannian asevoimien prioriteettina on kyky tehdä sotilaallisia interventioita Yhdysvaltojen kanssa. Ks. Miskimmon 2004, s. 278–282. Yhdysvaltojen lisäksi vain Britannialla ja Ranskalalla katsotaankin olevan kyky projisoida sotilaallista voimaa maailmanlaajuisesti. Ks. Posen 2006, s. 152. Ks. Britannian puolustuspolitiikasta lisää Self 2010, s. 152–191; Dorman 2006 ja Dorman 2001.

sitä, että Britannia varautuu Yhdysvaltojen suurstrategian muuttumiseen Euroopassa lähitulevaisuudessa. Britannia siis pelkää, että Yhdysvallat hylkää sen.

Britannian valtopolitiikan kolmas keskeinen pysyvä piirre on varauksellinen suhtautuminen Euroopan integraatioon. Tähän vaikuttaa ensinnäkin se, että koska Britannialla on maailmanlaajuiset intressit, Euroopalla ei ole etusijaa sen valtopolitiikassa. Lisäksi liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa on tärkeämpi kuin yhteistyö Ranskan ja Saksan kanssa. Britannia ei liioin ole valmis luopumaan suvereenisuudestaan ja itsenäisestä suurvalta-asemastaan. Näistä tekijöistä johtuen Britannia kieltäytyi kaikesta integraatioyhteistyöstä Ranskan ja Saksan kanssa 1950-luvulla.¹⁴² Kylmän sodan aikana Britannia tasapainotti Neuvostoliittoa liittoutumalla Yhdysvaltojen kanssa. Siihen ei kuitenkaan kohdistunut samanlaista Neuvostoliiton sotilaallisen hyökkäyksen ja valloittamisen uhkaa kuin Saksaan ja Ranskaan. Maantieteellinen sijainti meren takana erillään Manner-Euroopasta teki sille mahdolliseksi vastuunsiirtostrategian harjoittamisen. Se jättäytyi integraatioyhteistyön ulkopuolelle siirtäen suuremman vastuun Neuvostoliiton tasapainottamisesta Ranskalle ja Saksalle. Näin se säilytti myös täyden suvereenisuuden.¹⁴³ Taloudelliset vaikeudet ja pelko poliittisen vaikutusvallan heikkenemisestä Manner-Euroopassa olivat keskeiset syyt, miksi Britannia päätti vastahakoisesti hakea EEC:n jäsenyyttä elokuussa 1961. Ranska kuitenkin esti Britannian jäsenyyden toteutumisen tammikuussa 1963, koska se epäili Britannian todellista halukkuutta sitoutua puhtaasti länsieurooppalaiseen turvallisuusyhteistyöhön ja samalla pelkäsi Britannian jäsenyyden johtavan sen oman vaikutusvallan heikkenemiseen EEC:ssä. Britannia jätti uuden hakemuksen heinäkuussa 1966 ja tälläkin kertaa Ranska esti Britannian jäsenyyden joulukuussa 1967. Lopulta Britannia tuli EEC:n jäsen tammikuussa 1973.¹⁴⁴

Britanniaa on perinteisesti kuvattu vastahakoiseksi eurooppalaiseksi ja hankalaksi kumppaniksi EU:ssa.¹⁴⁵ Sitä se on edelleen niille, jotka haluaisivat tehdä EU:sta liittovaltion.¹⁴⁶ Britannian EU-politiikkaa niin kylmän sodan aikana kuin sen jälkeenkin kuvaa hyvin pääministeri Margaret Thatcherin (1979–90) puhe Bruggessa syyskuussa 1988. Thatcherin mukaan EY ei ole Britannialle päämäärä sinänsä, vaan sen käyttökelpoisuus liittyy taloudelliseen hyötyyn ja turvallisuuden edistämiseen. Itsenäisten ja suvereenien valtioiden välinen yhteistyö on paras tapa rakentaa menestyvä Eurooppa. Valtioiden yhteistyön lisääntyminen ei kuitenkaan vaadi vallan keskittämistä Brysseliin. Lisäksi Thatcher korosti, että EY-valtioiden yhteinen puolustus pitää järjestää jatkossakin NATO:n kautta, koska Yhdysvaltojen sitoutuminen Euroopan turvallisuusjärjestelmään on ratkaisevan tärkeää.¹⁴⁷ Vaikka EU:n merkitys Britannian valtopolitiikassa on vahvistunut 2000-luvulla, näkemys valtioiden välisestä yhteistyöstä hallitsee edelleen Britannian EU-politiikkaa. Neuvottelut Maastrichtin,

¹⁴² Self 2010, s. 1, 37–38, 112–129, 133, 138, 147–148 ja 150–151.

¹⁴³ Rosato 2011a, s. 6, 83–96, 103, 106, 153–163, 167, 170, 209–218, 226 ja 229.

¹⁴⁴ Self 2010, s. 1, 37–38, 112–129, 133, 138, 147–148 ja 150–151.

¹⁴⁵ S. George 1998[1994].

¹⁴⁶ Vrt. Self 2010, s. 150–151.

¹⁴⁷ Thatcher 1988.

Amsterdamin, Nizzan ja Lissabonin sopimuksista osoittavat, että Britannia vastustaa liittovaltiokehitystä. Kun Britannia solmi Maastrichin sopimuksen helmikuussa 1992, se piti itsellään oikeuden jättäytyä yhteisvaluutan ulkopuolelle. Lopulta se päätti lokakuussa 1997 jättäytyä euroalueen ulkopuolelle. Britannia on myös jättäytynyt Schengen-alueen ulkopuolelle. Pääministeri Blair totesi toukokuussa 1999, että EU on tuonut sille uuden keinon edistää omaa kansallista etuaan. Britannia näkee EU:n itsenäisten valtioiden liittona, jonka kautta ne voivat saavuttaa sellaisia päämääriä, joita ne eivät kykenisi yksin saavuttamaan. Britannia on tukenut EU:n laajentumista kahdesta syystä¹⁴⁸. Ensinnäkin, koska laajempi EU vaikeuttaa integraation syventämistä ja toiseksi, koska se vahvistaa atlanttisen-linjan kannatusta ja heikentää Ranskan ja Saksan johtoasemaa EU:ssa. Kosovon sodasta lähtien Britannia on ollut valmis kehittämään EU:lle yhteistä sotilaallista kykyä, mutta sen lähtökohta on ollut, että tämä sotilaallinen yhteistyö ei saa vaarantaa Yhdysvaltojen asemaa Euroopassa eikä NATO:n yhteistä puolustusta. Kylmän sodan jälkeen Britannia on pyrkinyt lisäämään turvallisuuspoliittista yhteistyötään Ranskan kanssa. Taustalla on Saksan vallan kasvu suhteessa Britanniaan ja Ranskaan ja toisaalta Britannian pyrkimys estää Ranskan ja Saksan johtoaseman vahvistuminen EU:ssa. Ranskalla ja Saksalla on yhteinen valuutta, mutta Britannia on jättäytynyt euroalueen ulkopuolelle. Vahvistaakseen asemaansa EU:ssa Britannia tavoittelee johtoasemaa sotilaallisessa yhteistyössä yhdessä Ranskan kanssa. Tällä tavalla Britannia harjoittaa eräänlaista hajota ja hallitse -politiikkaa suhteessa Ranskaan ja Saksaan.¹⁴⁹ Britannia edelleen harjoittaa siis varauksellista EU-politiikkaa. Tätä osoittaa se, että Britannia katsoo integraatioyhteistyötä puhtaasti kansallisen edun näkökulmasta ja pyrkii EU:n jäsenenäkin varmistamaan niin itsenäisen suurvalta-aseman kuin mahdollista.

Johtopäätöksenä Britannian harjoittamasta valtapolitiikasta kylmän sodan jälkeen voidaan sanoa, että realismin näkökulmasta tarkasteltuna Britannia harjoittaa ensisijassa bandwagoning-strategiaa, vaikkakin sen suurstrategiassa on viitteitä myös voimatasapainopolitiikasta, etenkin tasapainottamisesta sisäisin keinoin. Britannian EU-politiikka viittaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna puolestaan siihen, että se varautuu Yhdysvaltojen suurstrategian muuttumiseen Euroopassa ja luo tällä tavalla perustan Venäjän tasapainottamiselle. EU on Britannialle siis myös ulkoisen tasapainottamisen väline.

6.2.3 Omaan kansalliseen etuun perustuvaa valtapolitiikkaa harjoittava Saksa

Saksa oli kylmän sodan selkeä voittaja Euroopassa. Sen yhdistyminen loka-kuussa 1990 merkitsi sitä, että siitä tuli kansallisilta valtaresursseiltaan läntisen

¹⁴⁸ Calleo 2003[2001], s. 263 ja 342.

¹⁴⁹ Self 2010, s. 1, 37–38, 93–94, 117, 120, 133–139, 141–144, 147–148 ja 150–151 ja Hyde-Price 2007, s. 95–100. Ks. myös Lunn et al. 2008, s. 3–5, 28–44, 65–73 ja 115–116 ja Dorman 2001, s. 90–93. Toisaalta Cameronin pääministerikaudella Britannia on taas entistä skeptisemmin suhtautunut EU:n yhteiseen politiikkaan. Vrt. Howorth 2011, s. 4–5.

Euroopan voimakkain valtio ja näin se realismiin näkökulmasta tarkasteltuna palasi suurvaltojen joukkoon Euroopan ytimeen.¹⁵⁰ Samalla yhdistyminen nosti uudelleen esille ”Saksan kysymyksen”. Sekä Britannia että Ranska kokivat Saksan yhdistymisen uhkana Euroopan voimatasapainolle. Esimerkiksi Britannian pääministeri Thatcher totesi, että yhdistynyt Saksa on yksinkertaisesti liian suuri ja voimakas toimija Euroopassa ja on tämän takia pikemminkin epävakautta lisäävä kuin vakautta tuova suurvalta¹⁵¹. Läntisten suurvaltojen ratkaisuksi tuli Saksan sitominen liittosuhteeseen, koska liittolaiset eivät muodosta toisilleen yhtä suurta sotilaallista uhkaa kuin liiton ulkopuoliset suurvaltat. Yhdysvaltojen ehtona Saksan yhdistymiselle oli sen NATO-jäsenyyden jatkuminen, koska se silloin kykenisi kontrolloimaan paremmin läntisen Euroopan potentiaalista hegemonia. Ranska puolestaan halusi sitoa Saksan entistä tiukemmin EU:n muodostamisella.¹⁵²

Saksa pyrki vakuuttamaan muut suurvallat siitä, että yhdistynyt Saksa on status quo -suurvalta eikä muodosta niille turvallisuusuhkaa. Ensinnäkin yhdistymiseen liittyen Saksa hyväksyi muun muassa toisen maailmansodan seurauksena sille määritellyt rajat, uudet rajoitukset asevoimiensa koolle ja aseistukselle sekä Venäjän asevoimien säilymisen entisen Itä-Saksan alueella vuoden 1994 loppuun. Tällä tavalla Saksa pyrki varmistamaan, että muut suurvallat hyväksyvät sen yhdistymisen. Toiseksi Saksa päätti jatkaa kylmän sodan aikaista, jo liittokansleri Konrad Adenauerin aikana vuosina 1949–63 muotoutunutta, ulkopoliittista linjaansa ja vähentää tällä tavalla toisten suurvaltojen epätietoisuutta sen valtapolitiikan tavoitteista. Jäsenyys NATO:ssa säilyi Saksan turvallisuuden keskeisimpänä perustana. Saksa korosti Yhdysvaltojen sotilaallisen sitoutumisen tärkeyttä Euroopan turvallisuusympäristön vakauden kannalta. Myös Saksan taloudellispoliittinen yhteistyö Ranskan ja Britannian kanssa jatkui muuttumattomana EU:n puitteissa. Saksa ilmaisi tukensa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi. Näin yhdistynyt Saksa oli kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa edelleen niin NATO:n kuin EU:nkin horjumaton tukija. Sitoutumalla vapaaehtoisesti monenkeskiseen yhteistyöhön kansainvälisissä järjestöissä Saksa jatkoi kylmän sodan aikana omaksumaansa ulkopoliittista ”ei koskaan yksin” -periaatetta. Tämän linjan keskeinen johtoajatus on, että Saksan itsenäinen kansallinen etuun perustuva valtapolitiikka on muuttunut yhteiseen etuun perustuvaksi liittopolitiikaksi. Vapaaehtoisen institutionaalisen sitoutumisensa kautta Saksa pyrkii vähentämään pelkoa sen erillistiestä (*Sonderweg*) eli siitä, että se jälleen kerran tavoittelee hegemoniaa Euroopassa. Saksa myös jatkoi liittokansleri Willy Brandtin aikana (1969–74)

¹⁵⁰ Schwarz 2000; Schwarz 1994 ja Schöllgen 1992. Hans-Peter Schwarz ja Gregor Schöllgen ovat saksalaisia realisteja. Ks. Dettke 2009, s. 8. Ks. Saksan yhdistymisestä Sarotte 2009 ja Haftendorn 2006, s. 275–310.

¹⁵¹ Thatcher 1993, s. 769, 790–799 ja 812–815.

¹⁵² Dettke 2009, s. 47, 50–51 ja 56–57; Hyde-Price 2007, s. 67–68 ja S. Jones 2003, s. 116–123 ja 139–149. Ks. myös Zelikow & Rice 1995, s. 99–101; Cox & Hurst 2001[1998] ja Anderson & Goodman 1993.

idänpolitiikan (*Ostpolitik*)¹⁵³ muodossa alkanutta vakautta lisäävää liennytyspolitiikkaansa kylmän sodan jälkeen ETYJ-politiikkana. Saksa painotti ETYJ:n merkitystä koko Euroopan turvallisuusyhteistyöfoorumina 1990-luvulla. Britanniaan ja Ranskaan verrattuna Saksan ulkopolitiikassa korostuu muutenkin Eurooppa-keskeisyys¹⁵⁴. Näiden keskeisten piirteiden lisäksi Saksan ulkopolitiikassa säilyi toinen keskeinen periaate eli ”ei enää koskaan suursotaa”, koska toinen maailmansota oli johtanut Saksan hävittämiseen ja miehitykseen. Kylmän sodan jälkeisellä ensimmäisellä vuosikymmenellä Saksaa kuvasikin edelleen termi siviilivalta¹⁵⁵, jolla tarkoitetaan sitä, että Saksa on perustuslaissaan rajoittanut sotilaallisen voiman käytön vain sotilaallisen hyökkäyksen torjumiin joko oman tai liittolaistensa alueen puolustamiseksi. Johtopäätöksensä voidaan todeta, että Saksan kylmän sodan jälkeistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa leimasi liittokansleri Helmut Kohlin aikana (1982–98) jatkuvuus.¹⁵⁶ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Saksan suurstrategian keskeisimmät piirteet olivat bandwagoning-strategian harjoittaminen suhteessa Yhdysvaltoihin ja voimatasapainopolitiikan harjoittaminen suhteessa Venäjään EU-liittosuhteen kautta.

Näiden periaatteissa omaehtoisten rajoitteiden lisäksi kaksi muuta tekijää muodosti pidäkkeen Saksan itsenäiselle ja aktiiviselle valtapolitiikalle 1990-luvulla. Ensimmäinen este sille olivat Venäjän asevoimat entisen Itä-Saksan alueella aina elokuuhun 1994. Tämänkin jälkeen Yhdysvaltojen asevoimat Saksan maaperällä ovat muodostaneet esteen ainakin sen hegemoniapolitiikalle Euroopassa. Toinen este oli sisäpolitiikan ensisijaisuus. Saksa käytti noin 4,5 prosenttia BKT:staan vuosittain 1990-luvulla entisen Itä-Saksan alueen integroimiseen. Saksan yhdistyminen maksoi siis noin 100–125 miljardia dollaria vuosittain yli kymmenvuoden ajan. Saksan vuosittainen taloudellinen tuki Itä-Saksalle on verrannollinen Yhdysvaltojen koko Euroopalle vuosittain antamaan Marshall-apuun vuosina 1948–51.¹⁵⁷

Saksa pyrki jo 1990-luvulla muokkaamaan ulkoista toimintaympäristöään NATO:n ja EU:n avulla. Se osoitti Yhdysvalloille lojaalisuutta ja halun jatkaa transatlanttista liittosuhdetta tukemalla NATO:n ensimmäistä kylmän sodan

¹⁵³ Ks. Saksan idänpolitiikasta lisää esim. von Dannenberg 2008 ja Haftendorn 2006, s. 157–195.

¹⁵⁴ Saksa on perinteisesti ollut eurooppalainen suurvalta. Saksan valtapoliittista ajattelua kuvaa hyvin valtakunnankasleri Bismarckin lausunto Afrikan kartasta eurooppalaisten suurvaltojen voimistuneen siirtomaakilpailun aikana. Bismarckin mukaan Saksan ”Afrikka-kartta” on Euroopassa, jossa on Venäjä ja Ranska sekä Saksa niiden välissä. Ks. esim. D. Webber 2001a, s. 5.

¹⁵⁵ Ks. Saksasta siviilivaltana ja kesytettynä valtana esim. Harnisch & Maull 2001; Banchoff 1999; Duffield 1998; Katzenstein 1997 ja Maull 1990/1991. Ks. siviilivallan käsitteestä lisää esim. Maull 1993.

¹⁵⁶ Dettke 2009, s. 5–7, 28, 30–33, 42–44, 50, 53–54, 58, 63, 71–76, 85–86 ja 169; Haftendorn 2006, s. 1, 3–6, 284–286, 293–305, 316–324, 351–355, 361–364, 406–408 ja 412; Hyde-Price 2001[1998], s. 205–209 ja 216–227 ja D. Webber 2001a, s. 2–5 ja 15. Ks. Saksan politiikan jatkuvuudesta 1990-luvulla lisää esim. Rittberger & Wagner 2001; D. Webber 2001; Harnisch 2001; Denison 2001; Wessels 2001 ja Baumann & Hellmann 2001.

¹⁵⁷ Dettke 2009, s. 1 ja 66–70.

jälkeistä laajentumista. Saksan puolustusministeri Volker Rühle oli ensimmäinen eurooppalainen ulkopoliittinen johtaja, joka puhui NATO:n laajentumisen puolesta Lontoossa maaliskuussa 1993. Rühlen mukaan NATO:n laajentuminen on Saksan etu, koska se yhdistää Eurooppaa ja estää epävakautta itäisessä Keski-Euroopassa sekä sitouttaa Yhdysvallat Eurooppaan.¹⁵⁸ Tosin liittokansleri Kohl asettui NATO:n laajentumisen kannalle vasta seuraavana vuonna. Kahdenkeskisissä neuvotteluissa presidentti Bill Clintonin kanssa helmikuussa 1995 Kohl vakuutti Saksan tukevan Yhdysvaltoja NATO:n laajentumisessa. Saksa halusi NATO:n laajentuvan ensisijaisesti Puolaan kuitenkin niin, että se tapahtuisi yhteisymmärryksessä Venäjän kanssa. Kun Madridissa heinäkuussa 1997 tehtiin lopullinen päätös NATO:n laajentumisesta, Saksa kannatti Yhdysvaltojen esityksen mukaisesti Puolan, Tšekin ja Unkarin jäsenyyttä.¹⁵⁹ Euroopan suurvalloista Saksa tuki voimakkaimmin NATO:n ensimmäistä laajentumista. Syynä tähän realismin näkökulmasta tarkasteltuna oli se, että Saksa halusi itärajalleen puskurivyöhykkeen.¹⁶⁰ Yhtäläillä Saksa tuki myös EU:n laajentumista, koska näki sen lisäävän alueellista vakautta. Kun ensin Itävallasta tuli EU:n jäsen tammikuussa 1995 ja sitten Puolasta ja Tšekistä NATO:n jäseniä maaliskuussa 1999, Saksa oli ensimmäistä kertaa nykyaikaisen valtiojärjestelmän aikana kokonaan vain ystävällismielisten liittolaisten ympäröimä suurvalta.¹⁶¹

Johtopäätöksenä Saksan harjoittamasta ulko- ja turvallisuuspolitiikasta vuosina 1990–98 voidaan todeta, että se oli hyvin varovaista. Yhdistynyt Saksa oli jo kansallisilta valtaresursseiltaan palannut suurvaltojen joukkoon, mutta se ei kuitenkaan vielä harjoittanut realismin näkökulmasta tarkasteltuna suurvalloille tyypillistä valtapolitiikkaa.¹⁶² Tosin jo Jugoslavian hajoamissodan yhteydessä saatiin ensimmäiset viitteet siitä, että yhdistynyt Saksa aikoo harjoittaa itsenäisempää valtapolitiikkaa. Kun Kroatia ja Slovenia julistautuivat itsenäisiksi kesäkuussa 1991, liittokansleri Kohl vaati, että EY:n pitää tunnustaa ne. Saksan linja erosi Ranskan ja Britannian näkemyksestä, jotka painottivat Jugoslavian yhtenäisyyden säilyttämistä. Lopulta Saksa tunnusti omatoimisesti Kroatian ja Slovenian itsenäisyyden joulukuussa 1991. Näin Saksa käyttäytyi ensimmäisen kerran itsenäisen suurvallan tavalla. Tunnustamalla Kroatian ja Slovenian itsenäisyyden Saksa teki Jugoslavian sisällissodasta kansainvälisen, valtioiden välisen konfliktin ja painosti poliittisesti Jugoslaviaa lopettamaan

¹⁵⁸ Asmus 2002, s. 30–33 ja Sloan 2010, s. 102. Ks. lisää Rühle 1993.

¹⁵⁹ Asmus 2002, s. 47, 91–92, 102, 122–123, 142–143, 181, 185–188 ja 243; Dettke 2009, s. 30–33, 42–44 ja 49; Haftendorn 2006, s. 370–372 ja Kranz 2001, s. 142–147.

¹⁶⁰ Vrt. Sloan 2010, s. 109 ja 115 ja Hyde-Price 2000a, s. 142.

¹⁶¹ Belkin 2009, s. 6–10; Dettke 2009, s. 43; Haftendorn 2006, s. 333 ja 354; Calleo 2003[2001], s. 263–264 ja Grieco 1999, s. 321. Ks. myös Fischer 2001; Pond 1996; Freudenstein 1998 ja Bulmer & Paterson 1996.

¹⁶² Materiaalisen voima-analyysin perustella voidaan arvioida, mitkä valtiot ovat potentiaalisia suurvaltoja. Ks. esim. Lemke 2004. Materiaalisten valtaresurssien lisäksi suurvallalla täytyy olla suurvallalle tyypillinen valtapolitiikka. Niiden intressit ulottuvat laajalle alueelle. Suurvallat pyrkivät muokkaamaan ulkoista toimintaympäristöään ja johtamaan järjestelmää. Lisäksi ne turvautuvat tarvittaessa aseelliseen voimankäyttöön edistääkseen kansallista etuaan. Vrt. esim. Hyde-Price 2007, s. 38.

sodan. Samalla Saksa otti johtoaseman EU:n sisällä Jugoslavian sisällissodan ratkaisemisessa ja Balkanin vakauden ylläpitämisessä.¹⁶³ Saksan paluuta suurvallaksi osoittaa myös sen pääsy huhtikuussa 1994 perustettuun niin sanottuun kontaktiryhmään, jonka muita jäseniä olivat Yhdysvallat, Venäjä, Britannia ja Ranska. Tämä suurvaltakonsertti pyrki saamaan rauhan Balkanille sekä Bosnian että Kosovon sodassa.¹⁶⁴ Saksan valtopolitiikan keskeisenä pysyvänä tavoitteena on jo 1990-luvulta lähtien ollut saada pysyvä jäsenyys YK:n turvallisuusneuvostossa, mitä voidaan pitää eräänlaisena suurvalta-aseman kansainvälisenä tunnustamisena.¹⁶⁵

Rakenteellinen realisti Waltz totesi kylmän sodan jälkeen, että kansainvälisen järjestelmän rakenne pakottaa kylmän sodan aikaisen puolisuvereenin ja potentiaalisen suurvallan Saksan oppimaan suurvaltaroolinsa, halusi se sitä tai ei.¹⁶⁶ Saksa tekikin paluun todelliseksi suurvallaksi liittokansleri Gerhard Schröderin valtakaudella vuosina 1998–2005. Kevättä 1999 voidaan pitää selkeänä käännekohtana Saksan valtopolitiikassa kylmän sodan jälkeen. Kun Saksa osallistui Yhdysvaltojen rinnalla hyökkäykseen Jugoslaviaa vastaan Kosovon sodassa maaliskuussa 1999 ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia, se viimeistään lakkasi olemasta siviilivalta. Saksasta on taas tullut normaali suurvalta, joka on valmis käyttämään sotilaallista voimaansa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Huhtikuulle 1999 ajoittui Saksan suurvalta-asemaan liittyvä symbolinen ele, kun kesäkuussa 1991 tehty päätös liittopäivien ja hallituksen siirtämisestä Berliiniin toteutui. Vasta tästä hetkestä eteenpäin voidaan puhua Berliinistä yhdistyneen Saksan pääkaupunkina ja samalla niin sanotusta Berliinin tasavallasta erotuksena kylmän sodan aikaisesta Bonnin tasavallasta¹⁶⁷. Berliinin tasavallan myötä Saksan valtopolitiikassa on tapahtunut kiistaton muutos. Se näkyy ensinnäkin ulkopoliittisen johdon käyttämässä retorikassa Saksan historiaan, kansakuntaan, asemaan maailmassa ja poliittisiin päämääriin liittyen. Schröder painotti toistuvasti puheissaan, että yhdistynyt Saksa ei ole ainoastaan täysin suvereeni ja normaali kansakunta, vaan sillä on myös merkittävämpi rooli kansainvälisessä politiikassa ja suurempi vastuu turvallisuudesta ja vakaudesta maailmassa. Schröder alkoi puhua myös Saksan kansallisesta edusta, joka määrittää sen ulkopoliittikan päämäärät ja toiminnan¹⁶⁸. Tämä uusi itsevarmuus alkoi heijastua ulkopoliittisessa kielenkäytössä. Saksan valtopoliti-

¹⁶³ Dettke 2009, s. 76–80 ja 82–84 ja Haftendorn 2006, s. 373–376. Vrt. Duke 2000, s. 204–207; Lundestad 2005[2003], s. 240; Rauchhaus 2001c, s. 8 ja McAdams 1997, s. 284. Ks. Crawford 1996. Saksa avasi diplomaattiset suhteensa Kroatiaan ja Sloveniaan vasta muiden EY-jäsenvaltioiden kanssa tammikuussa 1992.

¹⁶⁴ Dettke 2009, s. 88–91 ja Sloan 2010, s. 159 ja 184, viite 20. Italia otettiin mukaan tähän suurvaltakonserttiin vuonna 1996.

¹⁶⁵ Deutschland 2006, s. 8 ja 43–45 ja Schröder 2005. Vrt. Mattox 2011, s. 117, 129–131 ja 135; Dettke 2009, s. 1, 200, 202 ja 234; Belkin 2009, s. 4–5 ja Buras & Longhurst 2004, s. 228. Kun esimerkiksi Britannia tukee tätä Saksan pyrkimystä, Yhdysvallat ei toistaiseksi ole tukenut sitä. United Kingdom 2008, s. 48 ja Mattox 2011, s. 130 ja 135.

¹⁶⁶ Waltz 1995[1993], s. 64.

¹⁶⁷ Dettke 2009, s. 1 ja Buras & Longhurst 2004, s. 219. Ks. lisää Dettke 2003.

¹⁶⁸ Esimerkiksi syyskuussa 1999 Schröder puhui Saksan ”valistuneesta” kansallisesta edusta. Ks. Schröder 1999.

kassa tapahtunut muutos näkyy kuitenkin ennen kaikkea sen käyttäytymisessä kansainvälisessä politiikassa. Saksa harjoittaa taas itsenäistä kansalliseen etuun perustuvaa valtopolitiikkaa, siis perinteistä reaaliolitiikkaa. Voidaan sanoa, että Saksan uudeksi ulkopoliittiseksi peruspäätteeksi 2000-luvulla on noussut periaate ”ei koskaan vastoin Saksan kansallista etua”.¹⁶⁹ Tämä Saksan valtopolitiikassa tapahtunut muutos näkyy sen kahdenkeskisten suhteiden vahvistumisena¹⁷⁰ ja erityisesti sen politiikassa suhteessa Yhdysvaltoihin, Ranskaan ja EU:iin, sotilaallisen voiman käyttöön ja Venäjään.

Saksan valtopolitiikassa tapahtunut muutos näkyy ennen kaikkea sen liittosuhteessa Yhdysvaltojen kanssa. Kylmän sodan aikana ja vielä 1990-luvulla Yhdysvallat oli Saksan tärkein liittolainen. Saksa oli lojaali liittolainen Yhdysvalloille, koska se oli siitä riippuvainen turvallisuutensa takia. Voidaan sanoa, että Saksan suurstrategia muistutti Britannian strategiaa vielä kylmän sodan jälkeenkin. Se siis harjoitti realismin näkökulmasta tarkasteltuna bandwagoning-strategiaa, jossa oli viitteitä myös myönnötyöpolitiikasta. Vaikka Saksa edelleen ylläpitää läheisiä suhteita Yhdysvaltojen kanssa ja pyrkii NATO:n kautta säilyttämään Yhdysvaltojen sitoutumisen Euroopan turvallisuuteen¹⁷¹, sen valtopolitiikka suhteessa Yhdysvaltoihin on kuitenkin vähitellen muuttunut. Muiden suurvaltojen, erityisesti Ranskan mutta myös Venäjän, asema Saksan valtopolitiikassa on kasvanut Yhdysvaltojen kustannuksella. Lisäksi Saksalla ja Yhdysvalloilla on ollut kiistoja monissa kansainvälispoliittisissa kysymyksissä, jotka liittyvät esimerkiksi kauppapolitiikkaan, Kioton ilmastopöytäkirjaan, Kansainväliseen rikostuomioistuimeen, ABM-sopimukseen ja NATO:n rooliin.¹⁷² Realismien näkökulmasta tarkasteltuna tämän muutoksen selittää ennen kaikkea se, että Saksan suhteellinen valta-asema on vahvistunut Euroo-

¹⁶⁹ Dettke 2009, s. 1–5, 12–13, 35–36, 38, 44–45, 47–48, 152, 195, 232–234 ja 241; Hyde-Price 2007, s. 24–25, 38–39, 71, 109 ja 115–125; C. Grant 2005, s. 1–4; Karp 2005/2006 ja Buras & Longhurst 2004, s. 219 ja 225–228. Ks. lisää Crawford 2007. Schröder edustaa Saksan ulkopoliittisen johdon uutta sukupolvea, jolla ei ole omaa kokemusta toisesta maailmansodasta. Vuoden 2006 turvallisuuspoliittisessa asiakirjassa Saksa ilmoittaa turvallisuuspolitiikkansa päämääräksi turvata Saksan kansalliset edut. Näistä keskeisimmät ovat suverenisuuden, alueellisen koskemattomuuden ja turvallisuuden takaaminen sekä Saksan turvallisuuteen vaikuttavien alueellisten kriisien ja konfliktien estäminen. Ks. Deutschland 2006, s. 6 ja 21. Saksalaisten vahvistunut kansallistunne tuli esille viimeistään Saksassa pidetyissä jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuissa kesä–heinäkuussa 2006. Vrt. esim. Mattox 2011, s. 117. Myös kylmän sodan päättyminen rauhanomaisesti ja Yhdysvaltojen harjoittama hegemoniapolitiikka Euroopassa selittävät osaltaan sen, miksi Saksalta kesti vuosikymmen oppia harjoittamaan suurvaltopolitiikkaa. Ks. Posen 2006, s. 160; Hyde-Price 2007, s. 68–69 ja Hyde-Price & Jeffery 2001, s. 692–693.

¹⁷⁰ Aasiassa Saksa on vahvistanut kahdenkeskisiä suhteita niin Kiinan kuin Intiankin kanssa. Kiinasta on tullut Saksan tärkein kauppakumppani Aasiassa. Vierailullaan Kiinassa joulukuussa 2004 liittokansleri Schröder ilmoitti Saksan olevan valmis purkamaan EU:n asevientikiellon Kiinaan. Saksa pyrki tällä tavalla edistämään suurvaltojen välistä taloudellista yhteistyötä ja saamaan Kiinan tukemaan Saksan pysyvää jäsenyyttä YK:n turvallisuusneuvostossa. Ks. Dettke 2009, s. 198–202.

¹⁷¹ Ks. esim. Schröder 2001 ja Fischer 2001.

¹⁷² Dettke 2009, s. 9–16, 142–148 ja 218; Hyde-Price 2007, s. 126–128; Karp 2005/2006; C. Grant 2005, s. 1–3 ja Denison 2001.

passa ja sen sotilaallinen riippuvuus Yhdysvalloista on pienentynyt, kun Neuvostoliiton muodostamaa välitöntä turvallisuushkaa ei enää ole.

Irakin kriisi ja sota vuosina 2002–03 tuo kaikkein selvimmin esille Saksan valtopoliittikan muutoksen suhteessa Yhdysvaltoihin. Saksa oli ensimmäinen eurooppalainen suurvalta ja NATO:n jäsen, joka ilmoitti vastustavansa Yhdysvaltojen mahdollista hyökkäystä Irakiin. Se informoi päätöksestään Ranskaa Schwerinissä pidetyssä keskinäisessä huippukokouksessa heinäkuun lopussa 2002.¹⁷³ Liittokansleri Schröder ilmoitti syyskuussa 2002, että Saksa aikoo vastustaa sotilaallista hyökkäystä Irakiin, vaikka Yhdysvallat saisikin YK:n mandaatin hyökkäykselle. Schröder perusteli Saksan päätöstä NATO:n huippukokouksessa Prahassa marraskuussa 2002 muun muassa sillä, että hyökkäys Irakiin vaikeuttaa Afganistanin ja terrorisminvastaisen sodan voittamista ja sodan poliittiset kustannukset ovat hyötyjä suuremmat, koska sodan seurauksena alueellinen vakaus heikkenee ja Iranin asema vahvistuu suhteellisesti Lähi-idässä. Sekä Ranska että Venäjä tukivat Saksan linjaa Irakin kriisissä. Ensin Saksa ja Ranska antoivat julkilausuman, jossa ne ilmoittivat vastustavansa Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin Versailles'ssa tammikuussa 2003 ja sitten Saksa, Ranska ja Venäjä antoivat yhteisen julkilausuman asiasta Pariisissa helmikuussa 2003¹⁷⁴. Lisäksi Ranska ja Venäjä tekivät maaliskuussa 2003 Yhdysvalloille selväksi, että ne aikovat käyttää veto-oikeuttaan estääkseen Irakiin hyökkäämiseen oikeuttavan päätöslauselmaehdotuksen läpimenon YK:n turvallisuusneuvostossa. Saksa, Ranska ja Venäjä eivät kyenneet estämään Irakin sotaa, mutta Yhdysvallat ja Britannia joutuivat hyökkäämään Irakiin ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia.¹⁷⁵

Vastustamalla Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin Saksa osoitti olevansa normaali suurvalta, joka harjoittaa kansalliseen etuun perustuvaa itsenäistä valtopoliittikkaa. Samalla Irakin sodan vastustaminen merkitsi muutosta Saksan toisen maailmansodan jälkeisessä ulkopoliittisessa linjassa¹⁷⁶ ja aiheutti merkittävän kriisin sen ja Yhdysvaltojen välisiin suhteisiin. Ennen Irakin sotaa Saksa oli käytännössä aina ollut lojaali Yhdysvalloille ja sen kansallinen etu kaikissa olosuhteissa oli solidaarisuus liittolaisille. Irakin sodassa Saksa toimi unilateraalisesti vastoin Yhdysvaltojen ja NATO:n enemmistön linjaa. Näin se irtautui

¹⁷³ Liittokansleri Schröder ja ulkoministeri Joschka Fischer tekivät heinäkuussa 2002 päätöksen, että Saksa vastustaa Yhdysvaltojen mahdollista hyökkäystä Irakiin, joka oli tullut todennäköiseksi presidentti Bushin tammikuussa ja kesäkuussa 2002 pitämien puheiden jälkeen. Tammikuussa 2002 pitämässä puheessaan Bush julisti Irakin olevan osa ”pahan akselia” ja kesäkuussa 2002 Bush puolestaan painotti, että Yhdysvaltojen täytyy olla valmis ennaltaehkäiseviin sotiin. Ks. Bush 2002a ja Bush 2002b.

¹⁷⁴ Russian Federation & Germany & France 2003. Vaikka Ranska oli syksystä 2002 lähtien ilmoittanut vastustavansa unilateraalista hyökkäystä Irakiin ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia, vielä tammikuun alussa 2003 se kuitenkin edelleen pohti osallistumista sotaan yhtenä varteenotettavana vaihtoehtona.

¹⁷⁵ Dettke 2009, s. 40, 154–160, 185 ja 188–195; Gordon & Shapiro 2004, s. 103–105, 108–128 ja 141–154 ja Buras & Longhurst 2004, s. 234–237. Ks. myös Hitchcock 2008, s. 77–78; Hyde-Price 2007, s. 126–128; Lundestad 2005[2003], s. 274–279 ja Art 2004, s. 199–205. Ks. Irakin sodasta esim. Keegan 2004.

¹⁷⁶ Haftendorn 2006, s. 385.

poliittisesta riippuvuudestaan Yhdysvalloista. Kriisin aikana liittokansleri Schröder puhui Saksan tiestä, jolla hän käytännössä viittasi siihen, että Saksa päättää itse omista ulkopoliittisista päämääristään ja prioriteeteistaan sekä siitä, milloin se käyttää sotilaallista voimaansa valtapolitiikan välineenä. Samalla Saksa osoitti, että se ei enää ole Yhdysvaltojen valtapolitiikan myötäilijä niin kuin aikaisemmin. Saksa pyrkii tasavertaiseen liittosuhteeseen, jossa Yhdysvallat ottaa huomioon myös Saksan kansallisen edun. Saksa toimii oman etunsa mukaisesti, joka ei välttämättä ole aina yhdenmukainen liittolaisten etujen kanssa. Irakin kriisissä oli kyse myös Yhdysvaltojen johtamasta kansainvälisestä järjestelmästä. Saksa ja Ranska pyrkivät osoittamaan, että maailmassa on Yhdysvaltojen lisäksi myös muita suurvaltoja. Kun Britannia harjoitti Irakin sodassa bandwagoning-strategiaa tukien Yhdysvaltojen hyökkäystä, Saksa ja Ranska harjoittivat Yhdysvaltojen pehmeää tasapainottamista.¹⁷⁷ Näin Irakin sota johti vakavaan suurvaltojen väliseen kriisiin niin NATO:ssa kuin EU:ssakin ja jopa lähes koko transatlanttisen liittosuhteen hajoamiseen.¹⁷⁸

Irakin sodan synnyttämän välirikon jälkeen Saksan ja Yhdysvaltojen välit ovat normalisoituneet etenkin liittokansleri Angela Merkelin aikana vuodesta 2005. Saksa on alkanut jälleen korostaa, että liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa on Saksan turvallisuuden kulmakivi.¹⁷⁹ Tämä näkyy myös sekä vuoden 2006 että vuoden 2011 turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa dokumenteissa, joiden mukaan Yhdysvaltojen sotilaallinen sitoutuminen ylläpitämään Euroopan turvallisuutta säilyy Saksan elintärkeänä intressinä. Tämän takia Saksa pyrkii ylläpitämään ja syventämään läheistä suhdettaan Yhdysvaltoihin. Lisäksi Saksa painottaa NATO:n yhteisen puolustuksen ja ydinasepelotteen tärkeyttä sen oman turvallisuuden takaajana.¹⁸⁰ Toisaalta Saksa ei myöskään ole enää anta-

¹⁷⁷ Dettke 2009, s. 7–11, 16, 36–39, 160–179, 185 ja 192–193; Hansen et al. 2009, s. 72 ja 85–86; Karp 2005/2006, s. 61–62, 67–69 ja 77–79; Forsberg 2005, s. 213–215 ja 224–227 ja Buras & Longhurst 2004, s. 227–230, 236, 238 ja 241–245. Ks. myös Lundestad 2005[2003], s. 276–277; C. Grant 2005, s. 1–3; Gordon & Shapiro 2004, s. 79–80 ja Art 2004, s. 204 ja 206–207. Ks. Saksan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden kriisistä esim. Szabo 2004 ja Pond 2003, erityisesti s. 45–74.

¹⁷⁸ Pond 2003. Ks. läntisten suurvaltojen välisestä kriisistä myös Gordon & Shapiro 2004, s. 93–182; Szabo 2004 ja Andrews 2005. Irakin kriisi johti NATO:n ja EU:n kahtiajakautumiseen. Britannian johdolla kahdeksan NATO:n jäsenvaltiota ilmoitti tammikuussa 2003 tukevansa Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin. Helmikuussa 2003 ns. Vilnan kymmenikkö, joka koostui Itä-Euroopan pienistä valtioista, antoi vastaavanlaisen tuen. Ks. Dettke 2009, s. 185–189 ja 192; Gordon & Shapiro 2004, s. 128–136 ja Buras & Longhurst 2004, s. 237–240. Euroopassa Britannia, Italia, Espanja, Portugali, Puola, Tšekki, Slovakia, Unkari, Romania, Bulgaria, Albania, Makedonia, Slovenia, Kroatia, Tanska, Viro, Latvia ja Liettua tukivat Yhdysvaltojen hyökkäystä.

¹⁷⁹ Mattox 2011, s. 123–126; Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 447–450; Belkin 2009, s. 1, 4, 13 ja 16–18; Hitchcock 2008, s. 72 ja Hyde-Price 2007, s. 126–128. Merkel suhtautuu Schröderiä myönteisemmin Yhdysvaltoihin. Irakin sodan aikana Merkel esitti kritiikkiä Schröderin Irak-politiikkaa kohtaan sanoen sen vahingoittavan Saksan ja Yhdysvaltojen liittosuhtetta. Ks. Merkel 2003. Vrt. esim. Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 447 ja Brunstetter 2005, s. 29.

¹⁸⁰ Deutschland 2011, s. 5–7 ja Deutschland 2006, s. 7, 14–16, 21–22, 24–28 ja 40. Vrt. myös Deutschland 2003, s. 8–11 ja Schröder 2005.

nut Yhdysvalloille ja NATO:lle etusijaa ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan. Esimerkiksi Merkel painotti Münchenin turvallisuuspoliittisessa konferenssissa helmikuussa 2007, että sekä NATO että EU säilyvät yhtä merkittävänä tekijöinä Saksan turvallisuuspolitiikassa.¹⁸¹ Lisäksi Merkel antoi Ranskan presidentti Nicolas Sarkozyn kanssa helmikuussa 2009 julkilausuman, jonka mukaan eurooppalaisten pitää puhua yhdellä äänellä.¹⁸² Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että Saksan ja Yhdysvaltojen liittosuhde on muuttunut liittokansleri Kohlin ajoista. Saksa ei enää varauksetta tue Yhdysvaltojen valtapolitiikkaa kaikissa kysymyksissä. Hyvä esimerkki on se, että Saksa vastusti Bukarestin huippukokouksessa huhtikuussa 2008 Yhdysvaltojen esitystä antaa Ukrainalle ja Georgialle *de facto* NATO-jäsenyys¹⁸³. Nyt Saksa ajaa omaa etuaan transatlanttisessa suhteessa harjoittamastaan bandwagoning-strategiasta huolimatta. Liittosuhde on siis sekoitus suurvaltojen välistä yhteistyötä yhteisten intressien pohjalta ja valtakamppailua omien etujen ajamiseksi.

Saksan suhteellisessa valta-asemassa ja sen harjoittamassa valtapolitiikassa tapahtunut muutos näkyy myös niin sen suhteessa Ranskaan kuin sen EU-politiikassakin. Saksan kylmän sodan jälkeisen valtapolitiikan tarkastelu osoittaa, että Ranskan ja EU:n merkitys Saksan politiikassa on kasvanut Yhdysvaltojen ja NATO:n kustannuksella. Realismin näkökulmasta tarkasteluna tämän muutoksen selittää ensisijassa suurvaltojen voimasuhde. Suhteessa Yhdysvaltoihin Saksa on heikompi suurvalta. Sen sijaan Saksan yhdistyminen vahvisti sen valta-asemaa suhteessa Ranskaan. Saksalla on siis enemmän vaikutusvaltaa Ranskan kuin Yhdysvaltojen valtapolitiikkaan. Lisäksi kylmän sodan jälkeiset tapahtumat osoittavat, että Saksasta on kehittymässä EU:n todellinen johtaja, jonka vaikutusvalta alkaa muistuttaa Yhdysvaltojen johtoasemaa NATO:ssa. Taloudelliset tekijät ovat toinen syy, joka realismin näkökulmasta tarkasteltuna selittää tämän Saksan valtapolitiikassa tapahtuneen muutoksen. Saksan suurvalta-asema tulee esille erityisesti sen taloudellisessa voimassa. Se on Euroopan suurin ja maailman neljänneksi suurin talousmahti. Tästä syystä taloudelliset edut ohjaavat keskeisesti myös sen valtapolitiikkaa. EU on edelleen nimenomaan lähinnä vain taloudellinen yhteisö, ei siis poliittinen eikä sotilaallinen liitto. EU:n kautta Saksalla on siis suurempi vaikutusvalta Euroopassa ja se hyötyy siitä taloudellisesti.

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna koko EU:ssa on pohjimmiltaan kyse Saksan ja Ranskan välisestä liitosta. Saksan ja Ranskan strateginen kumppanuus on ollut Euroopan integraation moottori¹⁸⁴. Kylmän sodan aikana integraatioyhteistyö oli Saksalle keino palauttaa suvereenisuus osittain, edistää taloutensa kasvua ja saada vaikutusvaltaa läntisessä Euroopassa. Saksa on kylmän sodan jälkeisissä turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan ja ulkopoliitti-

¹⁸¹ Merkel 2007. Vrt. Westerwelle 2010.

¹⁸² Merkel & Sarkozy 2009.

¹⁸³ Sloan 2010, s. 118–119 ja 136.

¹⁸⁴ Calleo 2003[2001], s. 144–146 ja 299–300. Ks. lisää esim. Calleo & Staal 1998 ja Friend 1991. Saksa ja Ranska solmivat tammikuussa 1963 ystävyyssopimuksen, jonka päämääränä oli vahvistaa niiden kahdenkeskisiä siteitä laajentamalla maiden välistä yhteistyötä entises-tään. Ne perustivat puolustus- ja turvallisuusneuvoston tammikuussa 1988.

sisä julkilausumissaan ilmoittanut sitoutuvansa yhteistyöhön EU:ssa ja korostanut samalla Ranskan kanssa tehdyn yhteistyön merkitystä EU:ssa¹⁸⁵. Saksan ja Ranskan kahdenkeskinen yhteistyö onkin tiivistynyt entisestään. Tämä näkyi erityisesti liittokansleri Schröderin valtakaudella huipentuen Irakin sodan vastustamiseen. Kaikki EU:ssa tehdyt merkittävimmät päätökset on tehty joko Saksan ja Ranskan aloitteessa tai niiden hyväksynnällä. Voidaankin puhua jopa eräänlaisesta Saksan ja Ranskan yhteistyöhön perustuvasta hegemoniasta EU:ssa¹⁸⁶. Saksan EU-politiikka on perinteisesti asettunut Ranskan eurooppalaisen ja Britannian atlanttisen linjan väliin, mutta tässä suhteessa Saksa on lähentynyt Ranskan näkemystä.¹⁸⁷ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Saksan ja Ranskan yhteistyön jatkuminen kylmän sodan jälkeen selittyy sillä, että vaikka Saksan suhteellinen valta-asema on vahvistunut Ranskaan nähden, sillä ei kuitenkaan ole tarvittavaa kykyä tavoitella alueellista hegemoniaa läntisessä Euroopassa. EU:n alueella vallitseva tasapainoinen voimatasapainojärjestelmä on siis luonut suurvaltojen väliselle yhteistyölle suotuisat edellytykset. Lisäksi tärkeimpänä kannustimena on se, että Saksa ja Ranska tarvitsevat toisiaan Venäjän tasapainottamisessa. Yhdessä niiden vaikutusvalta on myös suurempi EU:ssa.

Saksan EU-politiikassa on tapahtunut myös toinen merkittävä muutos. Saksa on niin liittokansleri Schröderin kuin liittokansleri Merkelinkin aikana ajanut aktiivisemmin ja yhä voimakkaammin omaa kansallista etuaan EU:ssa. EU:n etu ei enää ole aina Saksan etu. Saksa on tehnyt muille jäsenvaltioille selväksi, että taloudellisesta mahdollisuudesta huolimatta se ei aio suostua yksin EU:n rahoittajaksi. Saksa on siis alkanut harjoittaa pragmaattista valtopolitiikkaa EU:ssa, minkä seurauksena sen EU-politiikka on alkanut muistuttaa yhä enemmän Britannian politiikkaa. Saksa myös suhtautuu entistä varauksellisemmin EU:n integraation syventämiseen¹⁸⁸. Integraatio sinänsä ei ole Saksan

¹⁸⁵ Ks. esim. Deutschland 2011, s. 7–8 ja 14–16, 21–22 ja 24; Westerwelle 2010; Merkel 2007 ja Schröder 2001.

¹⁸⁶ Ks. lisää Pedersen 1998.

¹⁸⁷ Mattox 2011, s. 120–123; Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 436–439; Hyde-Price 2007, s. 24–25, 71, 117–121, 123–126 ja 128–130; P. Schmidt 2006, s. 107–109; C. Grant 2005, s. 1–3; Haftendorn & Kolkmann 2004; Bulmer & Mauer et al. 2001, s. 177–180, 182 ja 198–203; Miskimmon 2001, s. 83–89, 94 ja 101–102; Hyde-Price: 2001; Hyde-Price 2001[1998], s. 209; Wessels 2001, s. 108–109; Pond 1996 ja Ash 1996, s. 81–82. Ks. Saksan EU-politiikasta lisää Hellmann 2006; Bulmer & Jeffery et al. 2001 ja Hyde-Price 2000b ja Saksan ja Ranskan yhteistyöstä EU:ssa esim. R. Morgan 2001; Loriaux 1999 ja D. Webber 1999.

¹⁸⁸ Yksi syy tähän on se, että saksalaiset ovat alkaneet suhtautua Merkelin aikana yhä kriittisemmin koko EU:iin. Ks. esim. Gratius 2012, s. 1–4 ja Bulmer & Paterson 2010, s. 1065, 1070 ja 1072. Saksan politiikka on muuttunut myös suhteessa EU:n laajentumiseen. Esimerkiksi Schröderin aikana Saksa vielä tuki Turkin jäsenyyttä EU:ssa. Sen mukaan Turkin jäsenyys lisää EU:n poliittista, taloudellista ja sotilaallista painoarvoa maailmassa. Turkki on tärkeä myös EU:n energiaturvallisuuden ja Lähi-idän vakauden takia. Merkelin johdolla Saksa on alkanut suhtautua Turkin EU-jäsenyyteen skeptisemmin. Ks. Dettke 2009, s. 143 ja Belkin 2009, s. 7–8. Valtiovierailullaan Turkissa maaliskuussa 2010 Merkel puhui EU:n ja Turkin etuoikeutetusta kumppanuudesta. Tämä voidaan tulkita siten, että Saksa käytännössä hylkäsi Turkin jäsenyyden. Ks. Bulmer & Paterson 2010, s. 1072.

tavoite. Se haluaa säilyttää EU:n valtioiden välisenä liittona. Saksa jatkaa multi-lateraalista yhteistyötä EU:ssa, koska se hyötyy siitä erityisesti taloudellisesti. Sen viennistä noin 65 prosenttia suuntautuu EU:n jäsenvaltioihin. Tämä kansallisen edun politiikka on vaikeuttanut Saksan ja Ranskan välistä yhteistyötä EU:ssa. Saksan ja Ranskan erimielisyydet EU-politiikassa ovatkin nousseet esille entistä selvemmin liittokansleri Merkelin ja presidentti Sarkozyn aikana. Esimerkkinä voidaan mainita Ranskan aloitteesta Pariisissa perustettu Välimeren unioni heinäkuussa 2008. Ranskan ehdotuksen mukaan järjestön piti koostua vain Välimeren alueen valtioista, mutta Saksan vaatimuksesta sitä laajennettiin koko EU:n kattavaksi.¹⁸⁹

Saksan ja Ranskan oman edun tavoittelu on näkynyt myös EU:n taloudellisen integraation vaikeutumisenä. Kun kummankin suurvallan talouskasvu hiipui 2000-luvulla¹⁹⁰, ne alkoivat rikkoa EU:n yhteisiä sääntöjä ja toimia oman kansallisen etunsa mukaisesti. Saksa ja Ranska ovat antaneet valtiontukea kansallisille yrityksille ja tukeneet omaa teollisuuttaan ja pankkeja vastoin EU:n kilpailusääntöjä. Ne ovat myös harjoittaneet protektionistista politiikkaa esimerkiksi energia-alalla. Lisäksi Saksa ja Ranska rikkoivat jatkuvasti EMU:un liittyvää vakaus- ja kasvusopimuksen sääntöjä vuosina 2002–05¹⁹¹. Ne siis katsovat talousyhteistyötä yhä enemmän kansallisista lähtökohdista. Viime vuonna Saksan ja Ranskan erimielisyys on näkynyt erityisesti siinä, kuinka vuonna 2008 alkanut EU:n taluskriisi pitää ratkaista.¹⁹²

Saksalla on ollut ratkaiseva rooli pyrkimyksessä ratkaista EU:n talous- ja finanssikriisi. Vaikka Saksa on muodollisesti sopinut kahdenkeskisesti Ranskan kanssa talouspoliittisista toimenpiteistä¹⁹³, viimekädessä se on kuitenkin sanelut toimenpiteet, joihin euroalueella on ryhdytty. Voidaankin sanoa, että Saksan ja Ranskan yhteisjohtajuudesta EU:ssa on siirrytty yhä enemmän Saksan poliittiseen johtajuuteen. Saksan haluttomuus tukea euroalueen velkaantuneita valtioita tukipaketein vahvisti näkemystä, jonka mukaan Saksa ei enää suostu

¹⁸⁹ Mattox 2011, s. 120–123; Bulmer & Paterson 2010, s. 1055–1057 ja 1070–1072; Dettke 2009, s. 29, 46–48 ja 180; Belkin 2009, s. 6–10 ja Hyde-Price 2007, s. 125–126 ja 128–129. Vrt. Haglund 2002, s. 85 ja Gnesotto 2001, s. 1. Aikaisemmista Saksan ja Ranskan erimielisyyksistä voidaan mainita esimerkkinä Nizzan huippukokouksessa vuonna 2000 kiista kunkin EU-jäsenvaltion äänimääristä EU:n ministerineuvostossa. Ks. esim. C. Grant 2005, s. 1–3 ja Calleo 2003[2001], s. 252–254. Saksan ja Ranskan vaikeutuneita suhteita kuvaa se, että Saksan ulkoministeri Guido Westerwelle painotti lokakuussa 2010 pitämässään puheessa Saksan olevan EU:n integraation moottori ja jätti Ranskan kokonaan mainitsematta. Ks. Westerwelle 2010.

¹⁹⁰ Kun 1990-luvulla Saksan keskimääräinen talouskasvu oli 3–4 % ja Ranskan noin 3 %, vuosina 2000–2007 Saksan talouskasvu oli enää noin 1 % ja Ranskan 2 %.

¹⁹¹ EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaan EMU-jäsenvaltioiden vuosittainen budjettialijäämä täytyy olla pienempi kuin 3 % / BKT ja julkisen velan on oltava alle 60 % / BKT. Saksan ja Ranskan painostuksesta sopimuksen ehtoja lievennettiin maaliskuussa 2005. Euroalueen velkakriisi johti uuteen ns. *europius-sopimukseen* maaliskuussa 2011 ja *EU:n finanssipoliittiseen sopimukseen* joulukuussa 2011.

¹⁹² Rosato 2011b, s. 47–48, 72–77 ja 82–86 ja Rosato 2011a, s. 248–255. Ks. protektionismin noususta lisää esim. Scheve & Slaughter 2007; Ahearn 2006; Gilpin 2003 ja Kupchan 2002a, s. 95–102.

¹⁹³ Vrt. Tilford 2011, s. 1.

olemaan yksin EU:n rahoittaja. Lopulta maaliskuussa 2010 liittokansleri Merkel ilmoitti kuitenkin Saksan ehdot pelastuspaketeille (*bailout*). Saksa vaati ensinnäkin, että kansainvälinen valuuttarahasto (IMF)¹⁹⁴ saadaan mukaan valtioiden pelastamiseen ja toiseksi, että eurovaltioiden täytyy hyväksyä voimakkaat sanktiot, jos yhteisesti määritellystä budjettikurista ei pidetä kiinni. Vuosina 2010–11 Saksan vaatimuksesta muun muassa tiukennettiin vakauspaketin sääntöjä, perustettiin pysyvät vakausmekanismit euroalueelle ja tehostettiin talouspolitiikan koordinaatiota. Saksa ja Ranska allekirjoittivat jäsenmaiden budjettikuria tiukentavan uuden taloussopimuksen EU:n huippukokouksessa Brysselissä maaliskuussa 2012. Kun Britannia jättäytyi tämän talousunionin ulkopuolelle, EU:n sisälle on syntynyt entistä selvempi poliittinen jako Saksa–Ranska-akselin ja Britannian välille. Saksalla on taloudellinen intressi pelastaa euroalue, koska se on ollut suurin hyötyjä EMU:n tuomasta taloudellisesta vakaudesta. Saksan talousmalli perustuu viennin kasvuun ja kansainväliseen kilpailukykyyn maailmanmarkkinoilla. Viennin osuus on lähes puolet Saksan bruttokansantuotteesta. Saksa tarvitsee nimenomaan EU:n markkinoita, koska sen vientikaupasta suurin osa suuntautuu sinne. Saksa pelkää, että yhdenkin euromaan irtautuminen EMU:sta johtaa koko rahaliiton hajoamiseen ja kiinteästä valuuttakurssista luopumiseen, jolloin Saksan vienti ja samalla koko kansantalous ajautuvat vaikeuksiin. Toisin sanoen Saksan toiminnasta heijastuu se, että se on pyrkinyt EU:n yhteisen talouspolitiikan avulla ensisijaisesti ajamaan omia taloudellisia etujaan.¹⁹⁵

Saksan EU-politiikka osoittaa, että se ajaa omia kansallisia etujaan päättäväisesti ja on valmis tarvittaessa toimimaan myös unilateraalisesti. Saksan politiikassa bilateraaliset suhteet ovat selvästi nousseet multilateraalista yhteistyötä tärkeämmiksi. Saksan etu ei myöskään enää välttämättä ole sama kuin EU:n yhtenäisyys tai eurooppalainen etu. Saksa tavoittelee päättäväisesti itselleen edullista ratkaisua. Näyttää vahvasti siltä, että Saksasta on tulossa vähemmän eurooppalainen Saksa, mikä puolestaan saattaa johtaa yhä saksalaisempaan Eurooppaan. Vaikka EU-liitto Ranskan ja Britannian kanssa on Saksalle realismin näkökulmasta tarkasteltuna ensisijaisesti keino tasapainottaa Venäjää, sen EU-politiikan lähempi tarkastelu osoittaa, että Saksa on kääntynyt yhä selvemmin myös hegemoniapolitiikan suuntaan.

Realismin mukaan suurvaltojen keskeinen piirre on kyky ja valmius käyttää sotilaallista voimaa valtapoliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Tässä suhteessa Saksa ei vielä ollut normaali suurvalta liittokansleri Kohlin aikana 1990-luvulla, vaikka sen puolustuspolitiikka muuttuikin aktiivisemmaksi yhdistymisen jälkeen. Saksa ei osallistunut Britannian ja Ranskan tavoin Yhdysvaltojen johtamaan Persianlahden sotaan vuonna 1991. Tosin se tuki sotaa taloudellisesti ja lähetti sota-aluksen itäiselle Välimerelle valvomaan YK:n julistamaa Irakin kauppasaartoa, hävittäjälentokoneita ja helikoptereita etsintä- ja pelas-

¹⁹⁴ *International Monetary Fund*.

¹⁹⁵ Gratius 2012, s. 1–4; Feldstein 2012; Young & Semmler 2011, s. 14–20; Kundnani 2011, s. 31–32, 35–37 ja 39–43; Bulmer & Paterson 2010, s. 1051–1060, 1064 ja 1069–1073; Barysch 2010a ja Barysch 2010b.

tusoperaatioihin Turkkiin ja tiedustelupanssarivaunuja Saudi-Arabiaan. Balkanilla Saksa osallistui laivastollaan Jugoslavian kauppasaannon valvontaan Adrianmerellä vuosina 1992–96 ja tiedustelukoneilla YK:n turvallisuusneuvoston lokakuussa 1992 julistaman Bosnia-Herzegovinan lentokieltoalueen valvontaan huhtikuusta 1993 lähtien. Saksa ei kuitenkaan osallistunut Britannian ja Ranskan tavoin NATO:n ilmaiskuihin vuosina 1994–95. Sen sijaan Saksa osallistui lähes 4 000 sotilaalla NATO:n kriisinhallintaoperaatioon ensin Kroatiasa ja sitten Bosniassa. Saksan asevoimien käyttö kylmän sodan jälkeisellä vuosikymmenellä osoittaa, että se oli edelleen enemmän siviilivalta kuin sotilaallinen suurvalta.¹⁹⁶

Ensimmäinen askel Saksan paluussa normaaliksi suurvallaksi otettiin heinäkuussa 1994, kun Saksan perustuslaillinen tuomioistuin otti kantaa perustuslain rajoitukseen, jonka mukaan Saksan asevoimia voidaan käyttää vain oman alueen puolustamiseen ja NATO:n jäsenvaltioiden sotilaalliseen auttamiseen. Tuomioistuimen päätöksen mukaan Saksan perustuslaki ei estä Saksaa käyttämästä asevoimiaan YK:n, NATO:n tai WEU:n muodostamien kollektiivisten turvallisuusjärjestelmien ylläpidossa. Näin tuomioistuimen päätös palautti sotilaallisen voiman Saksan valtapolitiikan välineeksi.¹⁹⁷ Kosovon sota maaliskuussa 1999 muodostui käännekohdaksi Saksan valtapolitiikassa. Jo valtiovierailullaan Washingtonissa lokakuussa 1998 liittokansleri Schröder ilmoitti presidentti Clintonille, että Saksa on valmis tarvittaessa käyttämään aseellista voimaa Kosovossa. Osallistumalla Yhdysvaltojen, Britannian ja Ranskan hyökkäykseen Jugoslaviaa vastaan Saksa luopui siviilivallan paradigmasta ja siitä tuli 54 vuoden jälkeen normaali suurvalta, joka käytti ensimmäisen kerran sotilaallista voimaa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi oman alueensa ulkopuolella sitten toisen maailmansodan. Saksan päätös oli sitäkin merkittävämpi, koska NATO:n hyökkäykseltä puuttui YK:n turvallisuusneuvoston mandaatti ja koska Venäjä vastusti Kosovon sota. Saksa ei kuitenkaan Britannian ja Ranskan tavoin ollut valmis käyttämään maavoimia Jugoslaviaa vastaan. Osallistumalla Kosovon sotaan Saksa pyrki osoittamaan Yhdysvalloille olevansa luotettava liittolainen, joka on valmis NATO-jäsenenä ottamaan suuremman kansainvälisen vastuun. Näin Saksasta tuli entistä tärkeämpi liittolainen Yhdysvalloille. Samalla Saksa saavutti tasavertaisemman aseman suhteessa

¹⁹⁶ Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 431–432; Dettke 2009, s. 71–76 ja 85–86; Baumann & Hellmann 2001, s. 61–62, 66–75 ja 78–79 ja Hyde-Price 2001, s. 19–21. Ks. Yhdysvaltojen johtoasemasta Persianlahden sodassa esim. Cooper et al. 1991 ja Saksan politiikasta ja tuesta Persianlahden sodassa esim. Hellmann 1997. Lisäksi Saksa osallistui vuosina 1993–94 huoltojoukoilla Yhdysvaltojen johtamaan Somalia-operaatioon, jolla oli myös YK:n turvallisuusneuvoston mandaatit huhtikuulta 1992 ja maaliskuulta 1993.

¹⁹⁷ Dettke 2009, s. 84–85 ja 87. Vrt. Mattox 2011, s. 118–119; Haftendorn 2006, s. 363 ja Hyde-Price 2001[1998], s. 226–227. Heti perustuslaillisen tuomioistuimen päätöksen jälkeen ulkoministeri Klaus *Kinkel* (1992–98) totesi, että kun Saksa voi käyttää sotilaallista voimaa myös NATO:n alueen ulkopuolella, sen on mahdollista ottaa suurempi vastuu kansainvälisessä politiikassa. Ks. keskustelusta Saksan sotilaallisen voiman käytöstä NATO-alueen ulkopuolella lisää esim. Philippi 2001.

Britanniaan ja Ranskaan.¹⁹⁸ Kosovon sodan aikana Saksa osoitti myös ulkopolitiittista johtajuutta. Samaan aikaan kun Saksa osallistui Jugoslavian ilmapommituksiin, se pyrki EU:n ja G8-ryhmän puheenjohtajanaan myös aktiivisesti saamaan aikaan diplomaattisen ratkaisun. Ulkoministeri Joschka Fischer esitteli Saksan suunnitelman Kosovon sodan ratkaisemiseksi huhtikuussa 1999. Saksan päämääränä oli saada Venäjä hyväksymään ja sitoutumaan tähän rauhansuunnitelmaan. Toukokuussa 1999 syntyikin Saksan luonnoksesta G8-ryhmän yhteinen rauhansuunnitelma Bonnin lähellä sijaitsevassa Petersbergissä. Näin Saksa nousi ratkaisevaan rooliin myös rauhan saamisessa Kosovoon.¹⁹⁹

Syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen Saksa ilmoitti tukevansa Yhdysvaltoja ja olevansa valmis osallistumaan Yhdysvaltojen terrorisminvastaiseen sotaan poliittisin, taloudellisin ja sotilaallisin keinoin. Saksa päätti marraskuussa 2001 lähettää 100 sotilaan erikoisjoukon lokakuussa alkaneeseen Afganistanin sotaan Yhdysvaltojen ja Britannian tueksi. Näin Saksan maavoimien joukkoja käytettiin ensimmäisen kerran taistelutehtävissä toisen maailmansodan jälkeen. Saksa on myös osallistunut joulukuusta 2001 lähtien kriisinhallintaoperaatioon Afganistanissa, jota aluksi johti YK ja joka siirtyi NATO:n johtoon lokakuussa 2003. Saksan muu tuki Yhdysvalloille terrorisminvastaisessa sodassa suuntautui Afganistanin ulkopuolelle. Se oli mukana turvaamassa merikuljetuksia Afrikan sarven alueella ja osallistui joukkotuhoaseiden uhkaan liittyviin tiedustelutehtäviin Kuwaitissa. Vaikka Saksa vastusti Irakin sotaa, se kuitenkin jatkoi terrorisminvastaista sotaa Yhdysvaltojen rinnalla. Tukemalla Yhdysvaltoja Afganistanin ja terrorisminvastaisessa sodassa Saksa pyrki vahvistamaan vaikutusvaltaansa kansainvälisesti.²⁰⁰ Tukemalla Yhdysvaltoja sekä Kosovon että Afganistanin sodassa Saksa realismin näkökulmasta tarkasteltuna harjoitti bandwagoning-strategiaa.

Saksa on myös uudistanut asevoimansa kylmän sodan jälkeen. Ensinnäkin se on vaiheittain supistanut asevoimiensa vahvuuden noin 350 000 sotilaasta noin 250 000 sotilaaseen ja samalla muuttanut niiden rakennetta. Ennen kaikkea Saksa on vahvistanut asevoimiensa kykyä tehdä sotilaallisia interventiota oman alueen ulkopuolelle. Saksa on sitoutunut asettamaan 15 000 sotilasta NATO:n ja 18 000 sotilasta EU:n nopean toiminnan joukkoihin.²⁰¹ Interven-tiokyvyn kehittäminen viittaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna siihen, että

¹⁹⁸ Dettke 2009, s. 7, 36–38, 45 ja 87–101; Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 432–435; Mattox 2011, s. 117–119 ja Baumann & Hellmann 2001, s. 75–79. Vrt. myös Brunstetter 2005, s. 25; Buras & Longhurst 2004, s. 227; Lundestad 2005[2003], s. 253–254; Baumann 2001, s. 174 ja D. Webber 2001a, s. 15. Ks. Saksan politiikasta Kosovon sodassa lisää esim. Ramet & Lyon 2001; Hyde-Price 2001 ja Joffe 1999.

¹⁹⁹ Haftendorn 2006, s. 377–381 ja Hyde-Price 2001, s. 19 ja 27–28. *Fischer* toimi Saksan ulkoministerinä vuosina 1998–2005.

²⁰⁰ Dettke 2009, s. 115–141 ja 156; Brunstetter 2005, s. 19–28 ja 31–34 ja Buras & Longhurst 2004, s. 231–236. Ks. myös Mattox 2011, s. 128–129 ja Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 444. Ks. NATO:n operaatiosta Afganistanissa esim. Sloan 2010, s. 187–221.

²⁰¹ Dyson 2010, s. 47–92 ja 163–196; Dettke 2009, s. 101–105 ja 107–111; Dyson 2008, s. 729–738 ja 749–758; Dyson 2007; Haftendorn 2006, s. 361–369 ja Dyson 2005. Ks. myös Longhurst 2000.

Saksa pyrkii suurvaltana ensinnäkin puolustamaan omaa aluettaan rajojensa ulkopuolella ja toiseksi käyttämään asevoimiaan valtapoliittisesti. Saksa on kuitenkin edelleen vuosien 2006 ja 2011 puolustuspoliittisissa asiakirjoissaan määrittänyt turvallisuuspolitiikkansa ensisijaiseksi päämääräksi ja asevoimien tärkeimmäksi tehtäväksi Saksan ja sen liittolaisten alueellisen koskemattomuuden ja suvereenisuuden turvaamisen. Asevoimat ovat Saksalle kansallisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan väline puolustaa omaa aluetta sotilaallista hyökkäystä vastaan ja turvata muut kansalliset edut.²⁰² Saksa myös painottaa, että se sijaitsee Euroopan keskellä ja Eurooppa säilyy sen valtapoliitiikan tärkeimpänä kohteena.²⁰³ Saksan sotilaallisen voiman vajuus on se, että sillä ei vielä ole omaa ydinasetta. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä voidaan tulkita kallisarvoiseksi signaaliksi, jolla Saksa pyrkii viestittämään muille suurvalloille, että se on status quo -suurvalta ja sen päämäärät ovat puolustuselliset.²⁰⁴ Hyökkäyksellinen rakenteellinen realisti Mearsheimer kuitenkin olettaa, että kun Yhdysvallat vetää asevoimansa pois Euroopasta, Saksan on pakko ottaa vastuu omasta turvallisuudestaan. Sen täytyy vahvistaa puolustustaan ja hankkia oma ydinase. Tämän kehityksen myötä Saksasta tulee todellinen potentiaalinen alueellinen hegemoni.²⁰⁵

Saksan suurvalta-asema ja muutos sen valtapoliitikassa näkyy Saksan läheisessä kahdenkeskisessä erityissuhteessa Venäjään. Näiden kahden suurvaltan erityissuhteen perustan loi Saksan ja Neuvostoliiton yhteistyö Saksan yhdistymisprosessin aikana. Ilman Neuvostoliiton hyväksyntää Saksan yhdistyminen olisi ollut huomattavasti vaikeampaa. Saksan ja Venäjän nykyinen taloudellinen yhteistyö alkoi, kun Saksa myönsi lainan Neuvostoliitolle ja tuki taloudellisesti Neuvostoliiton asevoimien vetäytymistä Itä-Saksasta. Syyskuussa 1990 Saksa ja Neuvostoliitto solmivat maiden välisten suhteiden perustaksi naapuruus-, kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen, johon sisältyi myös hyökkäämättömyys- ja puolueettomuuslauseke.²⁰⁶ Saksan ja Venäjän nykyistä erityissuhdetta selittävät keskeisesti maantieteellinen läheisyys ja historialliset tekijät. Saksa on Venäjälle maantieteellisesti lähin suurvalta Euroopassa. Saksan valtakunnan ja suurvalta-aseman perusta (Preussi) on itäisessä Keski-Euroopassa²⁰⁷. Pääkaupungin siirtäminen takaisin Berliinin korostaa Saksan asemaa Keski-Euroopan ytimessä. Saksalla ja Venäjällä on valtapoliittisia intressejä Itä-Euroopassa. Historiassa tämä valtakamppailu on johtanut sekä keskinäisiin sotiin että yhteiseen valtapoliittikkaan, jolla ne ovat jakaneet Itä-

²⁰² Deutschland 2011, s. 3–4 ja 8–11 ja Deutschland 2006, s. 9–11, 52–56, 65–69 ja 74–85. Ks. myös Deutschland 2003, s. 3–5, 7 ja 11–20 ja Deutschland 2000.

²⁰³ Schröder 2005 ja Schröder 2001.

²⁰⁴ Vrt. Dettke 2009, s. 15, 146 ja 234 ja Haftendorn 2006, s. 303, 352 ja 359–360.

²⁰⁵ Mearsheimer 2001b, s. 382, 384 ja 392–396 ja Mearsheimer 1995[1990].

²⁰⁶ Dettke 2009, s. 36, 48, 57–60 ja 64–65. Hyökkäämättömyys- ja puolueettomuuslausekkeen osalta tätä sopimusta voidaan verrata maiden väliseen jälleenvakuutuslausekkeeseen vuodelta 1887, Berliinin sopimukseen vuodelta 1926 ja Molotov–Ribbentrop -sopimukseen vuodelta 1939. Sopimusta voidaan verrata myös Saksan ja Neuvosto-Venäjän väliseen *Rapallon sopimukseen* huhtikuussa 1922. Diplomaattisten suhteiden solmiminen johti hyökkäämättömyyssopimukseen huhtikuussa 1926.

²⁰⁷ Ks. lisää C. Clark 2006.

Euroopan etupiireihin. Saksa ja Venäjä ovat suurvaltoja, mikä selittää sen, että niiden keskinäinen suhde on tärkeämpi kuin niiden suhteet Itä-Euroopan valtioiden kanssa.²⁰⁸ Saksan idänpolitiikalla oli 1990-luvulla kaksi päämäärää: saada Venäjä vetämään asevoimansa pois Itä-Euroopasta ja hyväksymään NATO:n laajentuminen.²⁰⁹ Liittokansleri Schröderin aikana 2000-luvulla Saksan ja Venäjän väliset suhteet kehittyivät pragmaattiseksi strategiseksi kumppanuudeksi, joka perustuu niiden omaan turvallisuuteen, vaikutusvalttaan ja taloudellisiin etuihin. Saksan valtopolitiikan tarkastelu osoittaa, että tämä strateginen kumppanuus on jatkunut myös liittokansleri Merkelin valtakaudella, vaikkakaan johtajien henkilösuhde ei ole enää yhtä läheinen kuin Schröderin aikana.²¹⁰ Esimerkiksi ulkoministeri Guido Westerwelle korosti Venäjää Saksan strategisena kumppanina lokakuussa 2010.²¹¹ Saksan ja Venäjän poliittinen lähentyminen onkin herättänyt itäisessä Keski-Euroopassa pelkoa uudesta suurvaltojen etupiirijaosta.

Näiden suurvaltojen välistä yhteistyötä on edistänyt se, että Venäjä suhtautuu tasavertaisemmin Saksaan kuin Yhdysvallat, joka pitää Saksaa toisen tason suurvaltana. Saksalla on suurempi mahdollisuus vaikuttaa Venäjän valtopolitiikkaan strategisen kumppanuuden myötä. Lisäksi se vahvistaa Saksan itsenäistä suurvalta-asemaa ja antaa vaikutusvaltaa kansainvälisessä politiikassa.²¹² Saksa, Venäjä ja Ranska ovat pitäneet trilateraalisia huippukokouksia vuodesta 1997.²¹³ Venäjä-suhteen kautta Saksa saa vaikutusvaltaa myös suhteessaan Yhdysvaltoihin, Ranskaan ja Britanniaan. Saksalla on eurooppalaisista suurvalloista läheisin suhde Venäjän kanssa. Ranskalla ei ole samanlaisia intressejä Venäjän eikä Itä-Euroopan suhteen kuin Saksalla. Britannian ja Venäjän väliset suhteet ovat puolestaan olleet hyvinkin viileät. Näin Saksasta on tullut avaintekijä länsivaltojen Venäjä-suhteissa. Samalla tavalla kuin Britannia pyrkii muodostamaan sillan Manner-Euroopan suurvaltojen ja Yhdysvaltojen välille, länsivaltojen tie Moskovaan kulkee Berliinin kautta. Saksalla on siis ratkaiseva rooli, kun Yhdysvallat, Britannia, Ranska ja Saksa pyrkivät muodosta-

²⁰⁸ Vrt. Chivas & Rid 2009, s. 114–116.

²⁰⁹ Ks. lisää esim. Wallander 1999; Stent 1999 ja Baranovsky & Spanger 1992.

²¹⁰ Dettke 2009, s. 213–231; Chivas & Rid 2009, s. 105–110 ja 118–120; Rahr 2007, s. 138–143 ja 145; Hyde-Price 2007, s. 130–134 ja C. Grant 2005, s. 2–3. Saksan ja Venäjän erityisuhtetta on auttanut Schröderin ja Putinin läheinen ystävyys. Tästä voidaan mainita Schröderin perheen viettäminen joulua Putin perheen luona tammikuussa 2001. Putin oli ainoa ulkomaalainen vieras, jonka Schröder kutsui 60-vuotisjuhliin kotiinsa Hannoveriin huhtikuussa 2004. Entinen liittokansleri Schröder ilmoitti puheessaan Dresdenissä maaliskuussa 2007, että Saksa on Venäjän lähin ystävä Valko-Venäjän jälkeen Euroopassa. Ks. Dettke 2009, s. 218. Saksan politiikka Venäjän suhteen tuskin muuttuu lähitulevaisuudessa, koska Saksan sisällä puoluetustasta riippumatta vallitsee yhteisymmärrys Venäjän tärkeydestä Saksalle.

²¹¹ Westerwelle 2010. Guido *Westerwelle* on toiminut ulkoministerinä vuodesta 2009. Saksan ulkoministeri Frank-Walter *Steinmeier* (2005–09) totesi helmikuussa 2006, että Saksan ja Venäjän väliset suhteet eivät koskaan aikaisemmin ole olleet yhtä läheiset. Ks. Steinmeier 2006.

²¹² Dettke 2009, s. 213–231 ja Chivas & Rid 2009, s. 105–106, 108–110 ja 118–120.

²¹³ Rahr 2007, s. 138–139.

maan yhteistä Venäjä-politiikkaa. Tästä johtuen Saksan merkitys Yhdysvaltojen valtapolitiikassa Euroopassa on kasvanut.²¹⁴

Saksan ulkopoliittinen johto näkee Saksan ja Venäjän väliset suhteet ratkaisevan tärkeinä Euroopan turvallisuusympäristön vakauden kannalta. Saksan näkemyksen mukaan ilman Venäjää Euroopan turvallisuutta ei voi taata.²¹⁵ Saksan Venäjä-politiikan perusajatus on se, että Venäjän eristäminen muusta Euroopasta pitää kaikin keinoin välttää. Venäjän turvattomuuden tunteesta on Saksalle enemmän haittaa kuin hyötyä. Saksan mukaan Venäjä täytyy pyrkiä yhdistämään Euroopan turvallisuusrakenteisiin ja turvallisuusyhteistyötä sen kanssa on lisättävä.²¹⁶ Saksa on jatkuvasti painottanut, että NATO:n laajentumisessa on pyrittävä ottamaan huomioon myös Venäjän turvallisuusintressit. Saksalla oli merkittävä rooli siinä, että NATO ja Venäjä solmivat perussopimuksen ja perustivat keskinäisen yhteistyöneuvoston keväällä 1997.²¹⁷ Käytännössä Saksa yhdessä Ranskan kanssa esti Bukarestin huippukokouksessa huhtikuussa 2008 Ukrainan ja Georgian pääsyn MAP-ohjelmaan, jota Yhdysvallat ja Britannia olivat ajaneet. NATO:n laajentuminen ei kuulu enää Saksan prioriteetteihin samalla tavalla kuin 1990-luvulla. Lisäksi Saksa tuomitsi Venäjän hyökkäyksen Georgiaan elokuussa 2008 suhteellisen hitaasti ja paljon lievemmin kuin Yhdysvallat. Saksa on myös vastustanut Yhdysvaltojen kansallista ohjuspuolustushanketta.²¹⁸ Liittokansleri Merkel ehdotti Münchenin turvallisuuspoliittisessa konferenssissa helmikuussa 2009 pitämässään puheessa NATO:n ja Venäjän välisen neuvoston yhteistyön tiivistämistä ja painotti sitä, että Saksan intressinä on yhdistää Venäjä Euroopan turvallisuusarkkitehtuuriin.²¹⁹ Saksa on myös ottanut johtavan roolin EU:n Venäjä-politiikassa. Saksan puheenjohtajuuskaudella julkaistiin EU:n Venäjä-strategia kesäkuussa 1999. Saksan seuraavalla puheenjohtajuuskaudella sen aloitteesta luonnosteltiin EU:n ja Venäjän välinen uusi kumppanuus- ja yhteistyösopimus, joka tosin kaatui Puolan ja Liettuan vastustukseen juuri ennen EU:n ja Venäjän huippukokousta toukokuussa 2007.²²⁰ Lisäksi Saksa tuki Venäjän ottamista mukaan G7-ryhmään kesäkuussa 1997 ja on painottanut ETYJ:n aseman vahvistamista

²¹⁴ Szabo 2009 ja Stelzenmüller 2009.

²¹⁵ Ks. esim. Merkel 2009; Merkel 2007; Schröder 2005; Schröder 2001; Scharping 2001 ja Deutschland 2006, s. 21 ja 47. Vastaavasti presidentti Boris Jeltsin totesi liittokansleri Kohlille joulukuussa 1992, että Venäjän ja Saksan ystävyysuhde takaa rauhan Euroopassa. Ks. Dettke 2009, s. 221–222.

²¹⁶ Chivas & Rid 2009, s. 105–106, 108–110 ja 118–120.

²¹⁷ Szabo 2009, s. 24; Rahr 2007, s. 138–139; Kranz 2001, s. 142–147 ja Harnisch 2001, s. 38.

²¹⁸ Mattox 2011, s. 121; Sloan 2010, s. 118–119 ja 136 ja Chivas & Rid 2009, s. 105, 107–108 ja 119. MAP eli *Membership Action Plan*.

²¹⁹ Merkel 2009.

²²⁰ Dettke 2009, s. 202–205, 207, 213 ja 217. Ks. myös Mattox 2011, s. 121; Belkin 2009, s. 8–9 ja Rahr 2007, s. 140–141 ja 145. EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus (*Partnership and Cooperation Agreement, PCA*) solmittiin kesäkuussa 1994, mutta se astui voimaan vasta joulukuussa 1997. Taustalla oli, että EU tuomitsi Venäjän sotilaallisen voiman käytön Tšetšeniassa vuosina 1994–96. Ks. lisää esim. Timmins 2002. Ks. EU:n ja Venäjän strategioiden eroista esim. Haukkala 2010, s. 92–110.

Euroopan turvallisuuspoliittisena foorumina ja vakauden perustana, koska myös Venäjä on ETYJ:n jäsen.²²¹

Saksan ja Venäjän strateginen kumppanuus on ennen kaikkea taloudellista. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Saksasta on tullut se suurvalta, joka on tukenut Venäjää taloudellisesti. Maiden välinen taloudellinen yhteistyö on kasvanut 2000-luvulla. Näitä kahta suurvaltaa yhdistää etenkin energiapolitiikka. Liittokansleri Schröderin valtakaudella Saksa ja Venäjä sopivat Hannoverissa huhtikuussa 2005 Itämeren kaasuputken rakentamisesta. Saksa on suurin maakaasun kuluttaja ja ostaja Euroopassa. Itämeren kaasuputken käyttöönoton jälkeen noin 60 prosenttia Saksan tarvitsemasta maakaasusta ja noin 20 prosenttia sen tuontiöljystä tulee Venäjältä. Energiayhteistyö on vahvistanut Saksan ja Venäjän strategista kumppanuutta entisestään. Saksa pyrkii läheiseen suhteeseen, joka estäisi Venäjää käyttämästä energiaa valtapoliittisena aseena Saksaa vastaan. Toisaalta se, että Saksa on Venäjän tärkein kauppakumppani maakaasun viennissä antaa Saksalle vaikutusvaltaa talouspolitiikan lisäksi myös Venäjän valtapoliitikassa. Venäjän merkitys Saksan talouspolitiikassa on muutenkin kasvanut jatkuvasti. Kun Venäjän talous kasvoi voimakkaasti 2000-luvun alussa, sen tuonti Saksasta kaksinkertaistui vuosina 2005–07. Liittokansleri Merkel ilmoitti heinäkuussa 2009 Saksan tiivistävän taloudellista yhteistyötään Venäjän kanssa ja Saksan valtion takaavan 700 miljoonalla dollarilla saksalaisten yritysten vientiä Venäjälle. Saksan energiariippuvuus Venäjästä ja sen mittavat taloudelliset investoinnit Venäjälle luovat perustan pitkäaikaiselle kumppanuudelle. Saksasta on tullut Venäjän tärkein kauppakumppani Euroopassa. Esimerkiksi Yhdysvalloilla ei ole lähellekään samanlaista asemaa Venäjän taloudessa kuin Saksalla.²²²

Johtopäätöksenä Saksan kylmän sodan jälkeen harjoittamasta valtapoliitikasta voidaan todeta ensinnäkin se, että 1990-luku oli Saksalle eräänlainen siirtymävaihe kylmän sodan jälkeiseen aikakauteen. Yhdistymisen jälkeen vuosina 1990–98 Saksan valtapoliittikka oli varovaista eikä se toiminut realismin näkökulmasta tarkasteltuna normaalin suurvallan tavalla. Se jatkoi kylmän sodan ajan suurstrategiaa, jonka tärkeimmät piirteet olivat bandwagoning ja myönnytyspolitiikka liittolaisia kohtaan. Vuosituhannen vaihteesta lähtien Saksaa voidaan luonnehtia normaaliksi eurooppalaiseksi suurvallaksi, joka toimii kansallista etuaan ajaen ja joka on valmis käyttämään sotilaallista voimaansa valtapoliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Saksan nykyisen suurstrategian määrittäminen on kuitenkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna suhteellisen vaikeaa, koska se käytännössä koostuu useista eri strategioista. Sen jäsenyyss NATO:ssa, osallistuminen Yhdysvaltojen sotilaallisiin operaatioihin Kosovossa ja Afganistanissa ja NATO:n ensimmäisen laajentumisen tukeminen viittaavat selkeästi bandwagoning-strategiaan suhteessa Yhdysvaltoihin. Toisaalta se turvautui pehmeään tasapainottamiseen Irakin sodan yhteydessä. Itsenäisen

²²¹ Rahr 2007, s. 138–139; Haftendorn 2006, s. 354–355 ja 359 ja Harnisch 2001, s. 35–36 ja 38–40. Ks. myös Deutschland 2006, s. 8 ja 42–43; Schröder 2001 ja Scharping 2001.

²²² Dettke 2009, s. 206–207, 210–211, 214–217, 219–221 ja 223–224; Chivas & Rid 2009, s. 105, 107–108, 110–113 ja 119; Szabo 2009, s. 28–30 ja 33 ja Rahr 2007, s. 140–141 ja 145. Vrt. Deutschland 2006, s. 21 ja 47.

EU- ja Venäjä-politiikan harjoittamisen seurauksena Saksa on saavuttanut tasavertaisemman aseman suhteessa Yhdysvaltoihin. Saksa siis harjoittaa edelleen *bandwagoning*-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin, mutta sen valtapolitiikassa ei kuitenkaan ole enää piirteitä senkaltaisesta myönnytyspolitiikasta, jota Britannia harjoittaa. Saksan jäsenyys EU:ssa viittaa realismiin näkökulmasta tarkasteltuna ensisijaisesti siihen, että se harjoittaa voimatasapainopolitiikkaa suhteessa Venäjään. Tämän taustalla on pelko Yhdysvaltojen suurstrategian muuttumisesta. Ranskan merkitys Saksan valtapolitiikassa on vahvistunut Yhdysvaltojen aseman kustannuksella. Toisaalta Saksan valta-asema suhteessa Ranskaan ja Britanniaan on myös kasvanut EU:ssa niin, että siitä on tullut potentiaalinen hegemoni. Tämä näkyy siinä, että Saksa ajaa nykyään aikaisempaa avoimemmin omaa kansallista etuaan EU:ssa. Saksan harjoittama EU-politiikka osoittaa, että sen suurstrategian yhdeksi piirteeksi on tullut myös hegemoniastrategia. Tosin sen hegemoniapolitiikka on toistaiseksi ollut hyvin maltillista. Saksan puolustuspolitiikka, erityisesti pyrkimys vahvistaa asevoimien sotilaallista interventiokykyä, puolestaan viittaa sisäiseen tasapainottamiseen. Strateginen kumppanuus Venäjän kanssa lisää Saksan strategista itsenäisyyttä Euroopassa. Toisaalta Saksa pyrkii sitomaan Venäjän yhteistyöhön ja vähentämään näin niiden keskinäistä turvallisuuskonfliktia. Saksa siis harjoittaa Venäjän pehmeää tasapainottamista. Tietyllä tavalla Saksan Venäjä-politiikka voidaan myös nähdä eräänlaisena *bandwagoning*-strategiana, vaikka nämä suurvallat eivät olekaan liitossa keskenään. Toisaalta strateginen kumppanuus avaa Saksalle valtapolitiittisen toimintavapauden ja näin mahdollisuuden harjoittaa hegemoniapolitiikkaa lähialueellaan.

Saksan valta-asema ja maantieteellinen sijainti keskellä Eurooppaa tekevät siitä keskeisen elementin Euroopan voimatasapainojärjestelmässä. Mitä tahansa Saksa tekee, sillä on vaikutusta Euroopan voimatasapainoon ja turvallisuustilanteeseen. Sijainti Euroopan keskellä on ongelmallinen myös Saksan itsensä kannalta. Jos se on liian heikko, se joutuu muiden suurvaltojen valtapolitiikan armoille. Jos sen sijaan se on liian vahva ja harjoittaa pelkästään omaa kansalliseen etuun perustuvaa valtapolitiikkaa, muut suurvallat kokevat sen turvallisuusuhkana ja ryhtyvät tasapainottamaan sitä. Saksa on toistaiseksi tyytynyt harjoittamaan sellaista valtapolitiikkaa, minkä muut suurvallat ovat olleet valmiit hyväksymään. Saksan nykyisen suurstrategian leimaavin piirre onkin tasapainoilu Yhdysvaltojen ja Venäjän ja toisaalta myös Ranskan ja Britannian välillä. Saksa on välttänyt sitoutumista vain yhteen suurvalttaan.²²³ Voidaan sanoa, että Saksan nykyinen suurstrategia muistuttaaakin Bismarckin valtapolitiikkaa Saksan yhdistymisen jälkeen vuosina 1871–90. Saksa harjoittaa status quon perustuvaa suurstrategiaa, jotta muut suurvallat eivät kokisi sen vallan kasvua turvallisuusuhkana. Lisäksi Saksa pyrkii estämään sitä vastaan suunnat-

²²³ Vrt. Mattox 2011, s. 116–133; Hyde-Price 2007, s. 24–25, 38–39, 71, 109, 115–125 ja 134–137; Haftendorn 2006, s. 5–6, 353 ja 407–408 ja Buras & Longhurst 2004, s. 245.

tujen liittojen muodostamisen ja sitomaan muiden suurvaltojen valtapolitiikkaan.²²⁴

6.2.4 Strategista itsenäisyyttä tavoitteleva Ranska

Ranskan valtapolitiikka on rakentunut presidentti Charles de Gaullen valtakaudesta (1958–69)²²⁵ lähtien kolmelle pilarille, jotka ovat suvereeni maailmanlaajuinen suurvalta Ranska, Ranskan johtama strategisesti itsenäinen EU ja liitto Yhdysvaltojen kanssa viimekätisenä turvallisuustakuuna.²²⁶ Kokemukset toisesta maailmansodasta, siis se että Saksa miehitti Ranskan ja Yhdysvallat ja Britannia vapauttivat Ranskan vasta kolmen vuoden kuluttua Saksan hyökkäyksestä, heijastuvat edelleen Ranskan nykyiseen valtapoliittiseen ajatteluun. Sota osoitti Ranskalle ensinnäkin sen, että sen puolustuksen täytyy perustua omaan vahvaan sotilaalliseen voimaan, koska Yhdysvaltojen ja Britannian sotilaallinen apu ei ole varmaa. Toinen johtopäätös sodasta oli, että voimakas Saksa muodostaa Ranskalle aina turvallisuusuhan, jota sen täytyy sekä tasapainottaa että sitoa sen toimintavapaus bilateraalilla ja multilateraalilla yhteistyöllä. Saksan ollessa sidottuna Ranskan valtapoliittinen toimintavapaus kansainvälisessä politiikassa myös kasvaa.²²⁷ Kokemukset Suezin kriisistä vuonna 1956 vahvistivat entisestään Ranskan pyrkimystä strategiseen itsenäisyyteen. Ranska ja Britannia hyökkäsivät yhdessä Israelin kanssa Egyptiin lokakuussa 1956 informoimatta Yhdysvaltoja. Yhdysvallat vastusti hyökkäystä, koska se pelkäsi Neuvostoliiton valtapoliittisen aseman vahvistuvan Lähi-idässä sodan seurauksena. Vaarana oli myös alueellisen sodan eskaloituminen suurvaltasodaksi, koska Neuvostoliitto uhkasi Britanniaa ja Ranskaa ydinaseiskulla. Suezin kriisissä Ranska ja Britannia käyttivät veto-oikeuttaan YK:n turvallisuusneuvostossa ja estivät tällä tavalla Yhdysvaltojen päätöslauselmaehdotuksen, joka olisi käytännössä estänyt Ranskaa ja Britanniaa auttamasta Israelia ja tekemästä sotilaallista interventiota alueelle. Lopulta kuitenkin Yhdysvaltojen painostuksesta Britannia päätti vetäytyä, minkä seurauksena myös Ranskan täytyi tehdä samoin. Ranskan johtopäätös oli, että se ei voi luottaa Britanniaan eurooppalaisena liittolaisena ja että sen täytyy oman etunsa takia pyrkiä strategiseen itsenäisyyteen Yhdysvalloista.²²⁸ Presidentti de Gaullen johdolla Ranska ryhtyi

²²⁴ Ks. Bismarckin Saksan suurstrategian keskeisistä piirteistä lyhyesti Joffe 2007[2006], s. 147–157. Saksan nykyinen suurstrategia eroaa Bismarckin Saksan strategiasta erityisesti siinä, että Bismarck pyrki eristämään Ranskan potentiaalisista liittolaisista.

²²⁵ Charles *de Gaulle* johti Ranskaa ensin pääministerinä vuonna 1958 ja sitten presidenttinä vuosina 1959–69.

²²⁶ Treacher 2011, s. 95–98 ja 100–107 ja Irondelle & Mérand 2010, s. 29–32. Ks. Ranskan turvallisuuspolitiikasta lisää esim. Boyer 2006; Pauly 2005; Treacher 2003; Treacher 2001 ja Gordon 1993.

²²⁷ Treacher 2011, s. 95–98 ja 100–102.

²²⁸ Hitchcock 2008, s. 59–62 ja Gordon & Shapiro 2004, s. 25–27. Ks. lisää esim. Louis & Owen 1991[1989].

vahvistamaan suurvalta-asemaansa, joka oli ollut laskussa vuodesta 1871 eli Saksan yhdistymisestä lähtien.

Ranskan nykyisen valtapolitiikan ensimmäinen kulmakivi on itsenäinen ydinasepelote. Siitä tuli ydinasesuurvalta helmikuussa 1960. Ranska katsoo, että se tarvitsee ydinasevoimat sekä siihen kohdistuvan sotilaallisen hyökkäyksen torjumiseksi että pelotteeksi oman turvallisuutensa takaamiseksi. Ranskalle oma ydinase ei kuitenkaan ole ollut tärkeä vain pelotteena vaan myös osoituksena sen suurvalta-asemasta ja kansallisesta suvereenisuudesta. Ydinase tuo sille myös kansainvälistä vaikutusvaltaa. Kylmän sodan aikana Ranska panosti omien ydinasevoimien rakentamiseen ja ylläpitämiseen jopa tavanomaisten asevoimien kustannuksella. Kylmän sodan jälkeen se on jatkanut itsenäisten ydinasevoimien ja uskottavan pelotteen ylläpitämistä. Ranska teki ydinasekokeen tammikuussa 1996 ennen kuin se allekirjoitti ydinkoekieltosopimuksen saman vuoden syyskuussa. Omavaraisuus puolustusteollisuuden suhteen on toinen osoitus Ranskan itsenäisistä asevoimista. Lisäksi Ranskan suurvalta-asemaa kuvastavat sen tekemät sotilaalliset interventiot niin kylmän sodan aikana kuin sen jälkeenkin.²²⁹ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Ranskan suurstrategian yksi keskeinen piirre on siis sisäinen voimatasapainopolitiikka.

Toinen kulmakivi Ranskan nykyisessä valtapolitiikassa on pyrkimys tehdä EU:sta Ranskan johtama strategisesti itsenäinen toimija kansainvälisessä politiikassa. Tässä tutkimuksessa on jo aikaisemmin osoitettu, että Ranskan integraatioyhteistyö perustuu ennen kaikkea voimatasapainoajatteluun. Kylmän sodan aikana Ranskan kansalliset valtaresurssit olivat liian heikot suhteessa Neuvostoliittoon. Ranskan pelko joutua Yhdysvaltojen hylkäämäksi johti siihen, että se pyrki integraatioliiton avulla luomaan edellytykset Neuvostoliiton tasapainottamiselle ja voimatasapainon ylläpitämiseksi suhteessa Saksaan.²³⁰ Toisaalta Ranska pyrki integraatioliiton avulla myös sitomaan Saksan valtapoliittisen toimintavapauden ja tällä tavalla lieventämään niiden keskinäistä turvallisuusdilemmaa.²³¹ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Ranska siis edelleen harjoittaa EU:n avulla sekä voimatasapainostrategiaa suhteessa Venäjään että Saksan valtapoliittista toimintavapautta rajoittavaa bandwagoning-strategiaa, siis käytännössä Saksan pehmeää tasapainottamista. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Ranskan EU-strategiassa on kuitenkin myös kolmas piirre. Ranska on nimittäin EU:n avulla pyrkinyt myös tasapainottamaan Yhdysvaltoja pehmeästi.²³²

²²⁹ Treacher 2011, s. 95–97 ja 100–102; Sloan 2010, s. 44–48; Hitchcock 2008, s. 62–67; Hyde-Price 2007, s. 100–105; Koivula 2007, s. 34–51; Rynning 2002, s. 23–63 ja Treacher 2001, s. 22–30. Ranska teki ensimmäisen atomipommikokeensa Algeriassa helmikuussa 1960 ja vetypommikokeensa Ranskan Polynesiassa Tyynellä valtamerellä elokuussa 1968. Ks. lisää Ranskan ydinasepelotteesta esim. Samaan & Gompert 2009 ja Gordon 1995 ja Ranskan ydinasestrategian kehityksestä esim. Yost 2006 ja Yost 2005.

²³⁰ Ks. lisää Rosato 2011a ja Rosato 2011b.

²³¹ Ks. lisää S. Jones 2007 ja S. Jones 2003.

²³² Vrt. esim. Layne 2006c, s. 8–10, 29–30 ja 32–36. Mitä suurempi suurvaltojen voimasuhteen välinen ero on ja mitä suurempi on niiden taloudellinen keskinäisriippuvuus, sitä todennäköisemmin suurvalta turvautuu pehmeään tasapainottamiseen. Sen sijaan kova tasa-

Ranskan valtopolitiikan johtoajatus on pyrkimys strategiseen itsenäisyyteen. EU:n avulla Ranska kykenee edistämään kansallisia etujaan, siis vahvistamaan talouttaan ja suurvalta-asemaansa maailmassa ja lisäämään vaikutusvaltaansa Euroopassa ja kansainvälisessä politiikassa. Integraatioyhteistyössä Ranska pyrkii johtamaan läntistä Eurooppaa. Se katsoo, että sen oman kansallisen edun edistäminen on hyväksi koko Euroopalle ja näin Ranskan etu on myös EU:n etu. Voidaan jopa sanoa, että Ranskan integraatiopolitiikka on realismin näkökulmasta tarkasteltuna tietyllä tavalla sen omaa hegemoniapolitiikkaa. Integraatioyhteistyö Saksan kanssa on Ranskalle myös keino tasapainottaa pehmeästi Yhdysvaltojen sotilaallista hegemoniaa NATO:ssa ja Euroopassa. Ranska pyrkii EU:n avulla vähentämään eurooppalaisten suurvaltojen sotilaallista ja poliittista riippuvuutta Yhdysvalloista ja tällä tavalla vahvistamaan sen omaa vaikutusvaltaa NATO:ssa, siis transatlanttisessa liittosuhteessa. Ranskan näkemys Yhdysvalloista strategisesti itsenäisestä EU:sta perustuu viime kädessä kahteen oletukseen; ensinnäkin siihen, että eurooppalaiset suurvallat eivät voi luottaa Yhdysvaltojen sotilaalliseen apuun suurvaltasodassa ja toiseksi siihen, että Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa ei ole pysyvää. Näistä samoista syistä Ranska pyrkii edelleen kehittämään EU:lle yhteisen puolustuksen²³³. Kylmän sodan aikana Ranska esti Britannian pääsyn EEC:n jäseneksi vuosina 1963 ja 1967, koska näki sen Troijan hevosenä, joka edistää Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa. Ranska pelkäsi, että Britannia haluaa estää itsenäisen, yhteisen puolustuksen kehittämisen EEC:lle ja samalla Ranskan johtaman EEC:n nousun tasavertaiseksi kolmanneksi voimaksi Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton rinnalle.²³⁴ Ranskan EU-politiikan tarkastelu realismin näkökulmasta viittaa siihen, että Ranskan strategiana on siis ollut pehmeä tasapainottaminen, joka voi johtaa myös kovaan tasapainottamiseen.

Kylmän sodan jälkeen EU:n merkitys Ranskan valtopolitiikassa on vahvistunut. Kun Ranskan valta-asema suhteessa Saksaan heikkeni Saksan yhdistymisen seurauksena, Ranskan päämääräksi tuli sitoa Saksan valtopoliittinen

painottaminen on sitä todennäköisempää, mitä pienempi on voimasuhteiden välinen ero ja mitä vähäisempi on taloudellinen keskinäisriippuvuus. Ks. lisää He & Feng 2008.

²³³ Kylmän sodan aikana Ranska pyrki kaksi kertaa muodostamaan yhteisen länsieurooppalaisen puolustuksen Ranskan ja Saksan liittosuhteen ympärille. Näistä ensimmäinen oli, jo tutkimuksessa aikaisemmin mainittu, Ranskan pyrkimys Eurooppalaiseen puolustusyhteisöön (EDC) vuosina 1950–54. Toisen kerran Ranska pyrki muodostamaan puolustusliiton Saksan kanssa tammikuussa 1963 samalla, kun se solmi maiden välisen ystävyyssovitimuksen. Ranska epäonnistui, koska Yhdysvallat painosti Saksaa valitsemaan turvallisuutensa takaa-jaksi joko Ranskan tai Yhdysvallat. Yhdysvallat uhkasi, että jos Saksa valitsee Ranskan, Yhdysvaltojen asevoimat poistuvat Saksasta ja koko Euroopasta. Näin NATO säilyi Saksan puolustuksen kulmakivenä Yhdysvaltojen valtopolitiikan seurauksena. Yhdysvaltojen politiikan selittää se, että Ranskan ja Saksan puolustusliitto olisi merkinnyt sen sotilaallisen hegemonian päättymistä Länsi-Euroopassa. Ks. Layne 2006b, s. 97–105 ja Layne 2006c, s. 32–34. Vrt. Trachtenberg 1999, s. 375–377.

²³⁴ Irondelle & Mérand 2010, s. 29–32; Sloan 2010, s. 44–48; Hitchcock 2008, s. 62–67; Hyde-Price 2007, s. 100–105, 109 ja 114–116; Koivula 2007, s. 34–51; Haglund 2002, s. 73–74 ja Treacher 2001, s. 22–30 ja 32. Ks. Ranskan ja Yhdysvaltojen välisestä suhteesta kylmän sodan aikana esim. Giauque 2002; Cogan 1994 ja Costigliola 1992 ja erityisesti de Gaullen aikana Bozo 2001[2000].

toimintavapaus entistä tiukemmin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi Ranska oli valmis kaventamaan suvereenisuuttaan solmimalla unionisopimuksen. Ranska on siis sekä Mitterrandin (1981–95), Jacques Chiracin (1995–2007), Sarkozyn (2007–12) että François Hollanden (2012–) aikana pyrkinyt käyttämään valtaansa EU:n kautta ja nimenomaan yhteistyössä Saksan kanssa. Voidaan sanoa, että Ranskan valtapolitiikka on entistä enemmän eurooppalaistunut. Ranskan tavoitteena on edelleen Yhdysvaltojen vaikutusvallan vähentäminen Euroopassa ja EU:n kansainvälisen roolin vahvistaminen itsenäisenä toimijana. Ranska pyrkii vahvistamaan EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa yhteistyössä Saksan ja Britannian kanssa. Ranska ajaa EU:n yhteistä puolustusta, joka tarkoittaa sille eurooppalaisten suurvaltojen kykyä puolustaa omaa aluettaan ilman Yhdysvaltoja ja ajaa omia etujaan maailmanlaajuisesti. Presidentti Chirac ehdotti muutosta Ranskan ydinasestrategiaan tammikuussa 2006²³⁵. Ehdotuksen mukaan Ranskan ydinasepelotetta laajennetaan Ranskan oman alueen puolustamisesta Ranskan elintärkeiden etujen ja eurooppalaisten liittolaisten puolustamiseen. Presidentti Sarkozy tuki ajatusta eurooppalaisesta ydinasepelotteesta. Suurin este Ranskan pyrkimykselle luoda EU:lle itsenäinen puolustus on ollut Britannia, joka vastustaa Yhdysvaltojen ja NATO:n aseman heikentämistä Euroopassa.²³⁶

Ranskan nykyisen valtapolitiikan kolmas pilari on liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa NATO-jäsenyyden kautta vuodesta 1949. NATO on perinteisesti ollut Ranskalle lähinnä viimeinen vakuutus siltä varalta, että se ei kykene itsenäisesti puolustautumaan. Pyrkimys strategiseen itsenäisyyteen heijastui myös Ranskan NATO-politiikkaan kylmän sodan aikana. Ensin helmikuussa 1959 Ranska veti Välimeren laivastonsa ja sitten kesäkuussa 1963 koko laivastonsa NATO:sta ja lopulta maaliskuussa 1966 se vetäytyi kokonaan NATO:n integroidusta sotilaallisesta rakenteesta. Samalla Ranska vaati Yhdysvaltoja poistamaan noin 26 000 vahvuiset asevoimansa alueeltaan huhtikuuhun 1967 mennessä. Ranskan toimenpiteiden seurauksena sen valtapoliittinen itsenäisyys vahvistui, mutta muut NATO:n jäsenvaltiot tulivat entistä riippuvaisemmiksi Yhdysvalloista ja Saksan merkitys Yhdysvalloille NATO:ssa kasvoi.²³⁷ Kylmän sodan jälkeen Ranska suhtautui varauksellisesti NATO:n laajentumiseen, koska se katsoi laajentumisen vahvistavan entisestään Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa. Ranskan kanta NATO:n laajentumiseen kuitenkin muuttui, kun Jugoslavian hajoamissota osoitti Yhdysvaltojen ja NATO:n tarpeellisuuden Euroopan kriisien ratkaisijana ja turvallisuuden ylläpitäjänä. Ranska painotti Saksan tavoin vuosina 1996–97, että NATO:n laajentumisen pitää tapah-

²³⁵ Samaan & Gompert 2009, s. 486–487. Ks. Ranskan ja Britannian ydinasepelotteesta lisää esim. Simpson 2004.

²³⁶ Irondelle & Mérand 2010, s. 29–32; Treacher 2011, s. 104–107; Belkin 2011, s. 1 ja 9–10; Hyde-Price 2007, s. 100–105, 109 ja 115–116; Koivula 2007, s. 69–72; Art 2004, s. 188–191; Treacher 2001, s. 23, 27–28 ja 30–35 ja Art 2009[1996b], s. 275–277, 284–287 ja 292–296.

²³⁷ Sloan 2010, s. 44–48 ja Hitchcock 2008, s. 62–67. Kylmän sodan aikana Ranska kuitenkin osoitti solidaarisuutta Yhdysvalloille vakavissa kansainvälispoliittisissa kriiseissä, kuten esimerkiksi Kuuban ohjuskriisissä vuonna 1962.

tua yhteisymmärryksessä Venäjän kanssa. Lisäksi se vaati syksystä 1996 lähtien Yhdysvaltojen näkemyksestä poiketen myös Romanian ottamista NATO:n jäseneksi ensimmäisen laajentumisen yhteydessä.²³⁸

Ranska on lisännyt sotilaallista yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Taustalla on se, että Ranskan valta-asema on heikentynyt suhteessa yhdistyneeseen Saksaan ja se, että Yhdysvallat ei poistunutkaan Euroopasta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, vaan jatkoi kylmän sodan aikaista suurstrategiaansa. Kolmas tekijä on Yhdysvaltojen ratkaiseva rooli alueellisten konfliktien ratkaisijana sekä Euroopassa että kaikkialla maailmassa. Vahvistaakseen vaikutusvaltansa Euroopan turvallisuuskysymyksissä Ranska päätti lähentyä sotilaallisesti ja poliittisesti Yhdysvaltoja ja NATO:a. Näin sille avautui mahdollisuus tehdä NATO:sta eurooppalaisempi sotilasliitto. Osallistumalla Yhdysvaltojen johtamaan Persianlahden sotaan Ranska pyrki myös osoittamaan oman suurvalta-asemansa²³⁹. Varsinaisesti Ranskan lähentyminen NATO:n kanssa tapahtui presidentti Chiracin johdolla vuosina 1995–2007. Ranska osallistui Bosnian, Kosovon ja Afganistanin²⁴⁰ sotiin. Lisäksi se osallistui asevoimillaan NATO:n sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin Bosniassa ja Kosovossa. Samalla Ranskan puolustuspolitiikassa on tapahtunut muutos oman alueen puolustamisesta ja ydinasepainotuksesta sotilaallisen interventiokyvyn kehittämiseen yhteistyössä liittolaisten kanssa niin NATO:ssa kuin EU:ssakin²⁴¹. Vaikka Ranskan sotilaallinen yhteistyö NATO:ssa lisääntyi jatkuvasti Chiracin presidenttikausilla, vuonna 2007 Ranska oli edelleen NATO:n puolustussuunnittelukomitean, ydinasesuunnitteluryhmän ja integroidun sotilaallisen komentora-

²³⁸ Asmus 2002, s. 46–47, 91, 102–103, 136–137, 143, 167–169, 183–185, 214–228 ja 238–250. Ranska katsoi, että Romania Ranska-myönteisenä valtiona tasapainottaisi Puolaa, joka on Yhdysvallat-myönteinen. Italia tuki Ranskan näkemystä, koska se halusi Slovenian NATO-jäseneksi. Ranska tuki myös Slovenian jäsenyyttä, mutta ei kuitenkaan ilman Romanian jäsenyyttä. Vrt. Sloan 2010, s. 109.

²³⁹ Howorth 2010, s. 13. Ranskan asevoimat toimivat Yhdysvaltojen johdossa ja Ranska antoi Yhdysvaltojen pommittajien käyttää Ranskan lentokenttiä. Ks. Treacher 2001, s. 33. Ks. lisää Yost 1993.

²⁴⁰ Ranskan panos Afganistanin sodassa loka–joulukuussa 2001 oli kuitenkin vähäinen. Ks. Pauly 2005, s. 7.

²⁴¹ Dyson 2010, s. 37–47, 57–59, 83, 89–91 ja 135–162 ja Dyson 2008, s. 729–732, 734, 737–738, 758–765 ja 772. Ks. Ranskan asevoimista, sotilasdoktriinista ja puolustuspolitiikasta lisää esim. Rynning 2002, s. 137–185; Rynning 2001/2002 ja Bryant 2000. Ranskan puolustuspolitiikassa tapahtui merkittävin muutos vuosina 1994–96. Ranska siirtyi ammatitasevoimiin ja teki päätöksen supistaa noin 400 000 sotilaan asevoimansa noin 250 000 sotilaaseen. Yhteistyön seurauksena Ranskan kyky tehdä sotilaallisia interventioita oman alueen ulkopuolelle yhteistoiminnassa Yhdysvaltojen ja Britannian kanssa on parantunut. Ranskalla on Yhdysvaltojen ja Britannian ohella kyky yksin projisoida sotilaallista voimaa maailmanlaajuisesti. Ks. Posen 2006, s. 152. Kylmän sodan jälkeen *Ranska* on tehnyt *sotilaallisen intervention* Ruandan sisällissotaan (1990–94) vuonna 1994, Djiboutin sisällissotaan vuosina 1991–94, Keski-Afrikan tasavaltaan vuosina 1996–97, ensimmäiseen Kongon sotaan Zairaissa vuosina 1996–97, Norsunluurannikon sisällissotaan (2002–07 ja 2010–11) vuosina 2004 ja 2011, Libanoniin vuonna 2006 Israelin ja Libanonin välisen konfliktin yhteydessä, Tšadin sisällissotaan (2005–10) vuonna 2008, Afrikan sarven alueelle vuodesta 2008 ja Libyan sisällissotaan vuonna 2011.

kenteen ulkopuolella. Lisäksi Chiracin aikana Ranska asetti edelleen etusijalle EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisen. Voidaan siis sanoa, että Ranskan NATO-politiikka leimasi jatkuvuus noin 40 vuotta, koska se oli vain NATO:n ”puolijäsen” rauhan aikana.²⁴² Se että Ranskan liittosuhteet jatkuivat Yhdysvaltojen kanssa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ja että se osallistui Yhdysvaltojen johtamiin sotiin viittaa realismiin näkökulmasta tarkasteltuna siihen, että Ranska on harjoittanut selkeämmin bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin kuin kylmän sodan aikana.²⁴³

Pehmeästä tasapainottamisesta oli sen sijaan kyse, kun Ranska kieltäytyi pommittamasta Yhdysvaltojen kanssa Irakia joulukuussa 1998 ja hyökkäämistä Irakiin maaliskuussa 2003. Vastustamalla Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin Ranska pyrki korostamaan suurvalta-asemaansa, strategista itsenäisyyttään ja riippumattomuuttaan Yhdysvalloista sekä kansainvälistä vaikutusvaltaansa.²⁴⁴ Vaikka Ranska onkin turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenenä painottanut YK:n asemaa kansainvälisten kiistakysymysten ratkaisemisessa²⁴⁵, Yhdysvaltojen unilateraalinen sotilaallinen hyökkäys ei sinänsä ollut Ranskalle ongelma. Olihan se itsekin Kosovon sodassa käyttänyt asevoimiaan ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia. Irakin sota oli Ranskalle ongelma siinä mielessä, että sillä ei ollut kykyä vaikuttaa Yhdysvaltojen valtopolitiikkaan.

Ranskan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet kuitenkin vahvistuivat presidentti Sarkozyn aikana. Sarkozy ilmoitti maaliskuussa 2009, että Ranska palaa NATO:n integroituun sotilaalliseen komentorakenteeseen.²⁴⁶ Tämä tapahtui varsinaisesti NATO:n huippukokouksessa Strasbourgissa huhtikuussa 2009. Taustalla on Ranskan pyrkimys parantaa suhteitaan Yhdysvaltoihin, jotka olivat Irakin sodan aikana huonommat kuin koskaan kylmän sodan päättymisen jälkeen. Toisaalta EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ei ole edennyt institutionaalisesti eikä operatiivisesti Ranskan odottamalla tavalla. Lisäksi vaikka Ranskan asevoimat toimivat jo kiinteästi osana NATO:n operaatioita, Ranskalta puuttui päätöksentekovalta sotilaallisten operaatioiden suunnittelussa. Ranska myös tarvitsee Yhdysvaltoja kansainvälisen järjestyksen ylläpitämisessä, koska tosiasia on, että laajat sotilaalliset operaatiot voidaan toteuttaa vain

²⁴² Treacher 2011, s. 102–107; Irondelle & Mérand 2010, s. 31–32 ja 34; Howorth 2010, s. 13–16; Ehrhart 2010, s. 99–102; Pauly 2005; Lundestad 2005[2003], s. 255–256 ja Treacher 2001, s. 23, 27–28 ja 30–38. Ks. lisää A. Menon 2000; R. Grant 1996 ja A. Menon 1995.

²⁴³ Vrt. Mowle & Sacko 2007a, s. 602–611. Ks. heikompien suurvaltojen taipumuksesta turvautua bandwagoning-strategiaan unipolaarisessa kansainvälisessä järjestelmässä esim. Mowle & Sacko 2007b.

²⁴⁴ Vrt. esim. Treacher 2011, s. 107–111; Howorth 2010, s. 13–14 ja Pauly 2005. Ranska vastusti Irakin sotaa myös taloudellisista syistä. Se oli tehnyt muun muassa mittavat öljysovimukset Irakin kanssa. Päätökseen vaikutti myös Ranskan laaja muslimiväestö. Lisäksi se pelkäsi Irakin sodan lisäävän alueellista epävakautta. Ks. Ranskan ja Yhdysvaltojen kriisistä Irakin sodassa esim. Howorth 2006; Gaffney 2004 ja Cogan 2004 ja Afganistanin sodassa esim. Lansford 2002.

²⁴⁵ Belkin 2011, s. 7–9 ja Treacher 2011, s. 98 ja 103–104.

²⁴⁶ Kuukautta aikaisemmin Sarkozy painotti puheessaan Münchenissä Ranskan ja Yhdysvaltojen liittosuhteen vahvistavan Ranskan itsenäisyyttä. Ks. Sarkozy 2009.

Yhdysvaltojen johdolla.²⁴⁷ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Ranskan paluu NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin tarkoittaa sitä, että se harjoittaa selkeämmin bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin. Toisaalta sitä voidaan selittää myös vaikutusvalta-argumentilla. Ranskan vaikutusvalta vahvistuu NATO:ssa samalla kun Britannian ja Saksan vaikutusvalta heikkenee suhteellisesti. Ranskan paluu NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin voidaan nähdä myös sen pyrkimyksenä sitoa Yhdysvaltojen valtapolitiikkaa, siis harjoittaa pehmeää voimatasapainopolitiikkaa.

Ranskan paluu täysimääräiseksi NATO:n jäseneksi viittaa ensi silmäyksellä siihen, että se on luopunut strategisesta itsenäisyydestään ja EU:n priorisoinnista.²⁴⁸ Sen valtapolitiikan lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että se edelleen korostaa EU:n merkitystä. Esimerkkinä voidaan mainita presidentti Sarkozyn näkemys helmikuulta 2009 EU:sta strategisena toimijana kansainvälisessä politiikassa ja hänen arvionsa maaliskuulta 2009, että Ranskan paluulla NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin on positiivinen vaikutus EU:n itsenäiselle puolustuspolitiikalle. Ranskan strategisesta itsenäisyydestä Sarkozyn aikana voidaan mainita useita esimerkkejä. Ranska esti Saksan kanssa Ukrainan ja Georgian pääsyn MAP-ohjelmaan Bukarestissa huhtikuussa 2008. Se toimi oma-aloitteisesti rauhanvälittäjänä Venäjän ja Georgian välillä elokuussa 2008. Ranska on myös suhtautunut myönteisesti Venäjän ehdotukseen uudesta Euroopan turvallisuusjärjestelmästä²⁴⁹. Maaliskuussa 2010 Ranska ilmoitti, että Ranska myy ensimmäisenä NATO-maana Venäjälle 2–4 maihinnousuihin ja helikopterien tukialukseksi soveltuvaa hyökkäysalusta. Ranska ja Venäjä allekirjoittivat varsinaisen asekauppasopimuksen ensivaiheessa kahdesta hyökkäysaluksesta Pietarissa kesäkuussa 2011²⁵⁰. Ranskan valtapolitiikka Sarkozyn aikana osoittaa, että Ranska ei edelleenkään suostu olemaan Yhdysvaltojen vasallivaltio. Se ei harjoita samanlaista myönnytyspolitiikkaa kuin Britannia. Ranskan valtapolitiikka voidaan siis edelleen luonnehtia ”gaullistiseksi”.²⁵¹ Se tavoittelee yhä strategista itsenäisyyttä kansainvälisessä politiikassa.

6.2.5 Britannian, Ranskan ja Saksan erilaiset tavoitteet EU:n yhteisessä turvallisuuspolitiikassa

Ranskan ja Saksan aloitteesta Ranska, Saksa ja Britannia sopivat Maastrichtissa helmikuussa 1992, että ne kehittävät yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa valtioiden välisenä yhteistyönä EU:n puitteissa.²⁵² Realismin näkökulmasta tar-

²⁴⁷ Belkin 2011, s. 1 ja 12–22; Irondele & Mérand 2010, s. 29–35; Howorth 2010, s. 17–18 ja Ehrhart 2010, s. 101–105.

²⁴⁸ Irondele & Mérand 2010, s. 29 ja 40 ja Ehrhart 2010, s. 102–103.

²⁴⁹ Ks. lisää esim. Mankoff 2010.

²⁵⁰ A. Cohen 2011. Kun Venäjä solmi samana päivänä myös sopimuksen saksalaisen sotilasteknologiayrityksen kanssa, nämä sopimukset on tulkittu Venäjä–Saksa–Ranska-akselin voimistumisena.

²⁵¹ Howorth 2010, s. 19–25.

²⁵² European Union 1992.

kasteltuna tätä voidaan pitää pehmeänä tasapainottamisena, jonka avulla Ranska ja Britannia pyrkivät varmistamaan liittosuhteen säilymisen yhdistyneen Saksan kanssa ja sitomaan sen valtapoliittisen toimintavapauden. Unionisopimuksessa todetaan myös epämääräisesti, että yhteinen turvallisuuspolitiikka käsittää ”pitkällä aikavälillä määriteltävän yhteisen puolustuspolitiikan, joka saattaa aikanaan johtaa yhteiseen puolustukseen”²⁵³. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä on puolestaan selkeä viite siitä, että Ranska, Saksa ja Britannia varautuvat siihen, että Yhdysvallat saattaa hylätä ne kylmän sodan päättymisen ja Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena, jolloin nämä kolme toisen tason eurooppalaista suurvaltaa jäävät yksin tasapainottamaan Venäjän sotilaallista voimaa. Erityisesti Ranska on ollut valmis kehittämään EU:lle yhteistä puolustusta, koska sen valtapoliittikan yhtenä tavoitteena on tehdä sen johtamasta EU:sta strategisesti itsenäinen ja Yhdysvalloista riippumaton toimija. Tämä pyrkimys on käytännössä kuitenkin kaatunut siihen, että Britannia on sitä vastustanut²⁵⁴, koska sen valtapoliittikan keskeinen päämäärä on juuri Yhdysvaltojen sitominen puolustamaan Britanniaa ja ylläpitämään vakautta Euroopassa.

Kosovon kriisin ja sodan aikana Britannian suhtautuminen EU:n puolustuspolitiikan kehittämiseen muuttui kuitenkin myönteisemmäksi. Pääministeri Blair antoi lausunnon Pörschachissa, Itävallassa lokakuussa 1998, jonka mukaan EU:lla täytyy olla vahvempi kansainvälinen rooli turvallisuuskysymyksissä ja Britannia on valmis tiivistämään puolustuspoliittista yhteistyötä EU:ssa. Tämän jälkeen Britannia ja Ranska antoivatkin Saint-Malossa joulukuussa 1998 pidetyn keskinäisen huippukokouksen päätteeksi julistuksen, jossa ne sitoutuivat yhdessä kehittämään EU:lle autonomisen sotilaallisen kyvyn.²⁵⁵ Kesäkuussa 1999 pidetystä Kölnin huippukokouksesta lähtien Ranska, Britannia ja Saksa ovat alkaneet vahvistaa EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kehittämällä yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa, ensisijassa sotilaallista kriisinhallintakykyä Helsingissä joulukuussa 1999 tehdyn päätöksen mukaisesti.²⁵⁶ EU:n sotilaallista kykyä on vahvistettu entisestään 2000-luvulla perustamalla EU:lle taisteluosastoja eli entistä vaativimpiin sotilaallisiin operaatioihin tarkoitettuja nopean toiminnan joukkoja Britannian, Ranskan ja Saksan helmikuussa 2004 tekemän aloitteen pohjalta.²⁵⁷ Ranska otti NATO:lta joh-

²⁵³ Ibid.

²⁵⁴ Ks. esim. Self 2010, s. 140 ja Treacher 2001, s. 32 ja 36.

²⁵⁵ France & United Kingdom 1998. Ranska ja Saksa antoivat vastaavanlaisen julistuksen Toulousessa toukokuussa 1999. Lisäksi ne ehdottivat toukokuussa 1992 perustetun yhteisen Eurooppa-armeijakunnan (*Eurocorps*) muuttamista EU:n nopean toiminnan joukoksi ja yhteisen aseteollisuuden lisäämistä. Ks. Haftendorn 2006, s. 330–331 ja Treacher 2001, s. 37.

²⁵⁶ Ks. European Union 1999b ja European Union 1999c. EU:n huippukokouksessa Helsingissä jäsenvaltiot asettivat tavoitteeksi perustaa noin 60 000 vahvuiset sotilaalliseen kriisinhallintaan kykenevät joukot vuoteen 2003 mennessä. EU:n turvallisuuspolitiikka on keskittynyt sotilaalliseen kriisinhallintaan, koska se on ainoa turvallisuuden alue, jonka kaikki jäsenvaltiot hyväksyvät. Vrt. Karp 2007, s. 64.

²⁵⁷ Ranska ja Saksa antoivat Pariisissa tammikuussa 2003 julistuksen, jossa ne ilmoittivat lisäävänsä keskinäistä turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötä ja samalla haluavansa

toonsa EU:n ensimmäisen sotilaallisen kriisinhallintaoperaation Makedoniassa maalisi–joulukuussa 2003. Sen johdolla tehtiin myös ensimmäinen EU:n itsenäisesti johtama sotilaallinen operaatio Kongoon kesä–syyskuussa 2003. Näiden lisäksi EU:lla on ollut neljä sotilaallista kriisinhallintaoperaatiota vuosina 2004–12.²⁵⁸ EU:n yhteisen sotilaallisen kyvyn kehittäminen on siis käytännössä tapahtunut Ranskan, Britannian ja Saksan johdolla. Ennen yhteisiä päätöksiä nämä suurvallat ovat sopineet asioista keskenään omissa huippukokouksissaan.²⁵⁹ Lisäksi Britannia, Ranska ja Saksa ovat lisänneet keskinäistä puolustus-teollisuusyhteistyötä pyrkien vahvistamaan sotilaallista voimaansa, lisäämään kilpailukykyään kansainvälisellä ase-teollisuusmarkkinoilla ja vähentämään ase-teknologista riippuvuuttaan Yhdysvalloista.²⁶⁰

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna avautuu erilaisia selityksiä sille, miksi Britannia, Ranska ja Saksa ovat vahvistaneet EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja pyrkineet kehittämään EU:lle itsenäistä sotilaallista kykyä kylmän sodan jälkeen. Samalla nämä selitykset valaisevat myös Britannian, Ranskan ja Saksan harjoittamien suurstrategioiden erityispiirteitä. Realismin perustuva ensimmäinen selitysmalli Britannian, Ranskan ja Saksan yhteiselle turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle avautuu liittodilemman näkökulmasta.²⁶¹ NATO on tyypillinen esimerkki suurvaltojen välisestä liitosta, jossa yksi suurvalloista, siis Yhdysvallat, on selvästi muita suurvaltoja, Saksaa, Ranskaa ja Britanniaa, voimakkaampi. Tällainen voimasuhdeasetelma liitossa voimistaa

vahvistaa EU:n sotilaallista kykyä entisestään. Ks. France & Germany 2003 ja Chirac & Schröder 2003. Heti tämän jälkeen helmikuussa Ranska sopikin kahdenkeskisissä neuvotte-luissa Britannian kanssa Le Touquet'ssa, että EU:lle pitää perustaa nopean toiminnan joukot. Ks. France & United Kingdom 2003a. Ranska ja Britannia tarkensivat esitystään Lontoossa marraskuussa 2003. Ks. France & United Kingdom 2003b. Kesäkuussa 2004 tehtiin varsinainen päätös perustaa EU:lle vuoteen 2010 mennessä 1 500 sotilaan taisteluosastoja, joiden vahvuus on yhteensä noin 20 000 sotilasta ja joita valmistaudutaan käyttämään noin 6 000 km säteellä Brysselistä. Ks. myös European Union 2009 ja European Union 2004b.

²⁵⁸ Joulukuussa 2004 EU otti johtaakseen NATO-operaation Bosnia–Hertsegovinassa. EU teki toisen sotilaallisen operaation Kongoon heinä–marraskuussa 2006 ja Tšadiin maaliskuusta 2008 maaliskuuhun 2009. EU aloitti ensimmäisen laivasto-operaation Somalian rannikolla joulukuussa 2008. Ks. lisää esim. Gegout 2009; Dobbins et al. 2008; Ehrhart 2008 ja Gegout 2005.

²⁵⁹ Hansen et al. 2009, s. 72–81; Dettke 2009, s. 104–114 ja 180–189; Hyde-Price 2008, s. 163–165; S. Jones 2007, s. 4–5, 11–12, 15 ja 18; Hyde-Price 2007, s. 95–106; Posen 2006, s. 178–182; Haftendorn 2006, s. 328–332; Lindley-French 2006, s. 126–127 ja 129–132; K. E. Smith 2005; A. King 2005; Aliboni 2005; Miskimmon 2004; A. Menon 2004; S. Jones 2003 ja Howorth 2000. Ks. EU:n yhteistä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta lisää esim. Howorth 2007; Howorth 2005; Strömvik 2005; Haine 2004; Shepherd 2003; Salmon & Shepherd 2003; Ortega 2001; Heisbourg 2000; Nuttall 2000; R. Gutmann 2000 ja Peterson & Sjursen 1999. Ks. EU:n sotilaallisesta kriisinhallintakyvystä lisää esim. Chappell 2009; Koivula 2007, s. 84–86; Jeppsson et al. 2006; Kerttunen et al. 2005 ja Gnesotto 2004. Ks. EU:n yhteisestä turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta klassisen realismin näkökulmasta esim. Rynning 2011a ja Rynning 2011b ja kylmän sodan aikaisesta ulkopolitiikasta esim. Pijpers 1991 ja Hoffmann 1991.

²⁶⁰ Ks. tarkemmin S. Jones 2007, 4, 18, 26–27, 136–180 ja 231–234 ja S. Jones 2006, s. 241–249 ja 255–267.

²⁶¹ Ks. liittodilemmasta lisää G. Snyder 1984 ja G. Snyder 1997.

liittokuntien sisäiseen dynamiikkaan liittyvää kahta ongelmaa eli pelkoa ansaan joutumisesta ja hylätyksi tulemisesta. Toisen tason suurvaltoina Saksa, Ranska ja Britannia ovat riippuvaisempia Yhdysvaltojen sotilaallisesta avusta kuin mitä ne olisivat ensimmäisen tason suurvaltoina. Yhdysvallat ei sotilaallisesti maailman voimakkaimpana suurvaltana puolestaan ole riippuvainen eurooppalaisista liittolaisistaan. Näiden suurvaltojen välistä liittodilemmaa lisää entisestään se, että Yhdysvallat on hegemoni, jolla on maailmanlaajuiset valtapoliittiset intressit ja sen takia monia erilaisia turvallisuusuuhkia. Alueellisina suurvaltoina Saksan, Ranskan ja Britannian valtapoliittiset päämäärät ovat rajoitetummat ja niiden näkemykset turvallisuusuuhista ovat pääasiassa alueellisia. Tämä ero voimasuhteessa, valtapoliittisissa intresseissä ja uhkakuvissa lisää Saksan, Ranskan ja Britannian riskiä joutua Yhdysvaltojen hylkäämäksi. Kun Neuvostoliittoa ei enää ole, Yhdysvalloilla ei välttämättä ole samanlaisia intressejä Euroopassa kuin mitä Saksalla, Ranskalla ja Britannialla on. Tämä asetelma myös lisää Saksan, Ranskan ja Britannian riskiä joutua ansaan, toisin sanoen tukemaan sotilaallisesti Yhdysvaltojen hegemoniapoliittikkaa, vaikka niillä ei olisi-kaan omia valtapoliittisia intressejä kyseisessä tapauksessa.²⁶²

Balkanin alueen sodat osoittivat Britannialle, Ranskalle ja Saksalle, että niiden ja Yhdysvaltojen intressit eivät välttämättä aina ole yhtenevät alueellisissa kriiseissä. Yhdysvallat oli suhteellisen haluton käyttämään sotilaallista voimaansa Balkanin sodissa, koska alue ei kuulu sen elintärkeisiin kansallisiin etuihin. Tämän takia Yhdysvallat esimerkiksi sulki pois maavoimien operaation Kosovossa. Balkanin alueen sodat osoittivat myös eurooppalaisten toisen tason suurvaltojen ja Yhdysvaltojen välisen sotilaallisen voiman eron ja Yhdysvaltojen johtoaseman NATO:ssa. Britannialla, Ranskalla ja Saksalla oli intressi, mutta ei sotilaallista kykyä ratkaista kriisiä ilman Yhdysvaltoja. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Bosnian ja Kosovon sodat toivat esille liittodilemmaan liittyvän riskin hylätyksi tulemisesta. Kun Yhdysvalloilla on hegemonina suuri valtapoliittinen toimintavapaus, Britannialla, Ranskalla ja Saksalla ei ole varmuutta siitä, että Yhdysvallat olisi valmis käyttämään sotilaallista voimaansa alueellisissa kriiseissä, jotka koskettavat ensisijassa sen eurooppalaisia suurvaltaliittolaisia.²⁶³

Jugoslavian hajoamissota oli ratkaiseva tapahtuma, joka johti muutokseen Britannian suhtautumisessa EU:n yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan. Britannian johtopäätös oli, että liittodilemmaa voidaan lieventää ainoastaan kehittämällä EU:lle itsenäinen sotilaallinen kyky. Se antaisi eurooppalaisil-

²⁶² Ks. Press-Barnathan 2006, s. 271, 273–274, 275–278 ja 280–282 ja Press-Barnathan 2012, s. 116–118. Ks. liittodilemmasta lisää esim. Cha 2000 ja erityisesti hylätyksi tulemisesta Liberman 2000/2001.

²⁶³ S. Jones 2007, s. 209–210; Hyde-Price 2007, s. 95 ja 110–113; Posen 2006, s. 173–182; Posen 2004; Art 2004, s. 187, 191 ja 196–199; Treacher 2004, s. 49–66 ja Shepherd 2003, s. 40–41. Ks. Balkanin sotien vaikutuksesta esim. Martin & Brawley 2000; Lucarelli 2000 ja Burg & Shoup 1999. Ks. Yhdysvaltojen ja eurooppalaisten suurvaltojen välisestä sotilaallisen suorituskyvyn kuulusta esim. Yost 2003. Irakin sota vuonna 2003 on esimerkki liittodilemman toisesta piirteestä eli ansaan joutumisen riskistä. Ks. lisää Press-Barnathan 2006, s. 301–308.

le toisen tason suurvalloille sotilaallisen kyvyn toimia yksin silloin, kun Yhdysvalloilla ei ole intressiä käyttää sotilaallista voimaa, minkä takia se hylkää eurooppalaiset liittolaisensa. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan päämääränä on siis vähentää liittodilemmaan liittyvän hylkäämisen riskin haittavaikutuksia. Sen taustalla ovat samalla myös pragmaattiset syyt eli pyrkimys kehittää Britannialle, Ranskalle ja Saksalle itsenäinen kyky hallita sotilaallisesti alueellisia kriisejä. Itsenäinen sotilaallinen kyky vähentää näiden suurvaltojen riippuvuutta Yhdysvaltojen sotilaallisesta voimasta, jolloin myös niiden riski ansaan joutumisesta pienenee. Etenkin Britannia pyrkii EU:n yhteisen sotilaallisen kyvyn kehittämisen avulla pienentämään kuilua eurooppalaisten suurvaltojen ja Yhdysvaltojen sotilaallisen kyvyn välillä. Britannia pyrkii tällä tavalla osoittamaan Yhdysvalloille, että se myös hyötyy liittosuhteestaan eurooppalaisten suurvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen kustannukset pienenevät NATO:ssa, koska Britannia, Ranska ja Saksa voivat ottaa vastuulleen joitakin sotilaallisia operaatioita. Britannia näkee EU:n sotilaallisen kyvyn vain NATO:n eurooppalaisena pilarina, lähinnä siis lisävoimavarana Yhdysvalloille. Britannian näkemyksen mukaan EU:n sotilaallinen voimistuminen vahvistaa transatlanttista liittoa eikä siitä olla kehittämässä kilpailijaa NATO:lle ja Yhdysvalloille. Toisin sanoen Britannia pyrkii yhteisellä puolustuspolitiikalla tekemään EU:sta hyödyllisen strategisen kumppanin Yhdysvalloille ja sitomaan Yhdysvallat tällä tavalla NATO:on ja Euroopan turvallisuuskysymyksiin. Taustalla on Britannian pelko joutua Yhdysvaltojen hylkäämäksi eurooppalaisia suurvaltoja koskevassa alueellisessa sodassa.²⁶⁴ Britannian sitoutuminen kehittämään EU:lle yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ei siis ole merkinnyt muutosta sen suurstrategisessä linjassa, vaan realismin näkökulmasta tarkasteltuna se harjoittaa edelleen bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin.

Britannian, Ranskan ja Saksan keskinäisen turvallisuusdilemman vahvistuminen kylmän sodan jälkeen on realismiin perustuva toinen pääselitys sille, miksi nämä eurooppalaiset toisen tason suurvallat ovat ryhtyneet kehittämään EU:lle yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Tutkimuksessa on jo aikaisemmin osoitettu, että Saksan valta-aseman vahvistuminen yhdistymisen seurauksena ja epäily Yhdysvaltojen sitoutumisesta läntisen Euroopan puolustamiseen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen johti Ranskan, Saksan ja Britannian integraatioliiton vahvistamiseen. EU:n avulla Ranska ja Britannia pyrkivät si-

²⁶⁴ Press-Barnathan 2012, s. 112–122; Hyde-Price 2008, s. 152–154 ja 158–165; S. Jones 2007, s. 54–55; Press-Barnathan 2006, s. 271, 274, 282–286, 292–296, 306 ja 308; Posen 2006, s. 156–159, 166–172 ja 184; Art 2004, s. 180, 185–186, 196–199 ja 205–207; Posen 2004, s. 12–15 ja Lundestad 2005[2003], s. 260–261. Hegemonisen realistin William Wohlforthin ja Stephen Brooksinkin mukaan EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan taustalla on juuri huoli siitä, että Yhdysvalloilla ei ole samanlaista intressiä toimia alueellisessa kriisissä kuin EU:lla on. Heidän mukaansa Euroopan valtiot eivät koe Yhdysvaltoja uhkana eivätkä tämän takia pyri tasapainottamaan sitä. Ks. Brooks & Wohlforth 2005, s. 91–93. Ks. Britannian suhtautumista EU:n puolustuspolitiikan kehittämiseen myös Hansen et al. 2009, s. 74–77; Lindley-French 2006, s. 119–129 ja 133–136; Wither 2006, s. 57–58; Troy Johnston 2005, s. 43 ja 48–55; Miskimmon 2004, s. 273, 282 ja 286–299; Moens 2003, s. 26 ja Horthworth 2000, s. 33. Ks. NATO:n ja EU:n tehtävien jaosta esim. Whitman 2004.

tomaan Saksan valtopoliittista toimintavapautta ja lieventämään niiden välillä vallitsevaa turvallisuuskilpailua. Ranskan, Britannian ja Saksan välinen turvallisuuskilpailu kuitenkin voimistui 1990-luvulla. Tämä oli seurausta Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman vähentymisestä Euroopassa. Vuoden 1991 alussa, siis Saksan yhdistymisen jälkeen ja ennen Neuvostoliiton hajoamista, Yhdysvaltojen asevoimien vahvuus Euroopassa oli noin 300 000 sotilasta, joista lähes 200 000 oli Saksassa. Kun Venäjän asevoimat olivat poistuneet entisestä Itä-Saksasta, Yhdysvaltojen asevoimien vahvuus Euroopassa oli vuonna 1995 enää noin 140 000 sotilasta, joista noin puolet siis 70 000 oli Saksassa. Vuonna 2000 Yhdysvaltojen asevoimien vahvuus Euroopassa oli vain 100 000 sotilasta, joista Saksassa oli noin 40 000. Yhdysvaltojen asevoimien vähentyminen Euroopassa on vahvistanut Saksan suhteellista valta-asemaa ja lisännyt sen valtopoliittista toimintavapautta. Tämän seurauksena Ranskan, Britannian ja Saksan välinen turvallisuuskilpailu on voimistunut. Ranska ja Britannia pyrkivät EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan avulla entistä tiukemmin sitomaan Saksan itsenäistä valtopoliittista Euroopassa ja estämään niiden välisen turvallisuuskilpailun paluun ja näin lieventämään niiden keskinäistä turvallisuuskilpailua. Tämä pehmeä tasapainottaminen on onnistunut, koska Saksa on toistaiseksi pysynyt status quo -suurvaltana.²⁶⁵

Ranskan, Britannian ja Saksan yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on monien keskeisten realistien, kuten esimerkiksi Waltin, Christopher Laynen ja Robert Artin, mukaan kyse myös Yhdysvaltojen pehmeästä tasapainottamisesta. Ranska, Britannia ja Saksa eivät koe Yhdysvaltojen hegemoniaa turvallisuuskilpailuna, joten EU:n sotilaallisen kyvyn kehittämisessä ei ole kyse Yhdysvaltojen kovasta tasapainottamisesta. Siinä on kuitenkin kyse pehmeästä tasapainottamisesta, koska Ranskan, Britannian ja Saksan sotilaallisten voimavarojen yhdistäminen vahvistaa epäsuorasti niiden valta-asemaa ja samalla heikentää Yhdysvaltojen ylivaltaa läntisessä Euroopassa. Kun Ranska, Britannia ja Saksa lisäävät sotilaallista kykyään oman ja liittolaistensa turvallisuuden takaamiseksi, niiden riippuvuus Yhdysvaltojen sotilaallisesta suojelusta vähenee. Tällä tavalla eurooppalaiset toisen tason suurvallat vahvistavat autonomiaansa ja edistävät omia etujaan Euroopassa. Ranska, Britannia ja Saksa myös varautuvat siihen, että niiden liitosuhde Yhdysvaltojen kanssa päättyy. Pehmeä tasapainottaminen luo perustan niiden yhteiselle puolustukselle ja kyvyille aloittaa kova sotilaallinen tasapainottaminen.²⁶⁶ EU:n yhteisen turvallisuus- ja puo-

²⁶⁵ S. Jones 2007, s. 3–5, 8–12, 15, 18–19, 21–38, 53–54, 88, 93–94 ja 222 ja S. Jones 2003, s. 115, 123, 139–149 ja 155–156.

²⁶⁶ Walt 2006[2005], s. 120–129; Layne 2006b, s. 144–147; Layne 2006c, s. 29–36; Layne 2004, s. 106–109 ja 115–121 ja Art 2004. Ks. myös Press-Barnathan 2012, s. 112 ja 115–116; Hansen et al. 2009, s. 74–77; S. Jones 2007, s. 3–5, 8–12, 15, 18–19, 21–38, 53–54, 93–94, 181–189, 197–219, 222 ja 234–235; Paul 2005; Brawley 2004, s. 93–98 ja Joffe 2002, s. 176–177. Esimerkki pehmeästä tasapainottamisesta voidaan myös mainita tapaus vuodelta 2005, kun Yhdysvallat esitti Britannialle, Ranskalle ja Saksalle kovempaa yhteistä linjaa suhtautumisessa Iranin ydinohjelmaan, eurooppalaiset suurvallat eivät siihen suostuneet. Näin Britannia, Ranska ja Saksa kykenivät pehmeän tasapainottamisen avulla estämään tai ainakin viivyttämään Yhdysvaltojen ennaltaehkäisevää iskua Irania vastaan. Ks. Walt 2009, s. 105–106; Walt 2006[2005], s. 130–131 ja Pape 2005b, s. 43–44.

lustuspolitiikan kehittäminen on erityisesti Ranskalle ja Saksalle pehmeän tasapainottamisen strategia. Ranska pyrki jo kylmän sodan aikana lisäämään länsieurooppalaisten suurvaltojen puolustusyhteistyötä NATO:n ulkopuolella. Saksan valtapolitiikan tarkastelu osoittaa, että sen perinteinen näkemys, jonka mukaan NATO:n asemaa yhteisen puolustuksen perustana ei pidä heikentää, on muuttunut. Saksa on sen johdolla kesäkuussa 1999 tehdystä Kölnin julistuksesta lähtien ollut valmis aktiivisesti kehittämään EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta vaihtoehdon NATO:lle. Vaikka se edelleen korostaa NATO:n merkitystä sen oman turvallisuuden takaajana, EU on yhteisen sotilaallisen kyvyn kehittämisen myötä noussut tasavertaiseen asemaan NATO:n rinnalle²⁶⁷. Irakin sodasta lähtien Saksasta on tullut entistä myötämielisempi EU:n yhteiselle puolustuspolitiikalle ja aidon itsenäisen sotilaallisen kyvyn kehittämiseksi. Esimerkiksi Saksa ja Ranska sopivatkin huhtikuussa 2003 yhteisistä linjoista EU:n puolustuksen kehittämisessä.²⁶⁸

Puolustuksellisen realistin Barry Posenin mukaan EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisessä on rakenteellisen realismin näkökulmasta kyse Ranskan, Saksan ja Britannian pyrkimyksestä tasapainottaa sotilaallisesti maailman voimakkainta suurvaltaa Yhdysvaltoja. Niiden harjoittaman voimatasapainostrategian taustalla ei kuitenkaan ole Yhdysvaltojen sotilaallinen uhka, vaan eurooppalaiset toisen tason suurvallat pyrkivät tasapainottamaan voimatasapainoteorian mukaisesti Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa. Ranska, Saksa ja Britannia ovat siis ryhtyneet varovasti tasapainottamaan Yhdysvaltojen voimaa sekä sisäisin että ulkoisin keinoin. Vaikka ne ovat pienentäneet asevoimien kokoa, ne ovat samalla vahvistaneet niiden sotilaallista suorituskykyä. EU:n sotilaallisen kyvyn kehittämisen avulla Ranska, Saksa ja Britannia yhdistävät kansalliset voimavaransa voimatasapainon muodostamiseksi. Ne ovat lisäksi jäljitelleet Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa rakentamalla myös EU:lle itsenäistä kykyä projisoida sotilaallista voimaa Euroopan ulkopuolelle. Näin ne jäljittelevät myös Yhdysvaltojen valtapolitiikkaa. Näin ollen Posenin mukaan Ranskan, Saksan ja Britannian strategiassa on kyse kovasta sotilaallisesta tasapainottamisesta.²⁶⁹

Ranskan, Saksan ja Britannian kylmän sodan jälkeisen valtapolitiikan tarkastelu osoittaa, että Posenin näkemys selittää lähinnä vain Ranskan suurstrategiaa.²⁷⁰ Ranska on ainoa eurooppalaisista toisen tason suurvalloista, joka on valmis muodostamaan EU:lle Yhdysvalloista strategisesti itsenäisen puolustus-

²⁶⁷ Ks. Deutschland 2009, s. 8–9, 11 ja 25–26; Deutschland 2006, s. 7, 21, 25, 33–34 ja 40–42 ja Deutschland 2003, s. 8–11.

²⁶⁸ Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 409–410, 412 ja 427–452; Posen 2006, s. 166–172 ja 184 ja Posen 2004, s. 11–12 ja 15–16. Ks. myös Larrabee 2006, s. 171–173; P. Schmidt 2006, s. 108 ja Boyer 2006, s. 142.

²⁶⁹ Posen 2006, s. 151–155, 158–159, 163–167 ja 183–184 ja Posen 2004, s. 6–9, 12 ja 17. Vrt. Waltz 1979, s. 105–107, 118, 124 ja 127–128. Wohlforthin mukaan kylmän sodan jälkeen yksikään suurvalta ei ole pyrkinyt tasapainottamaan Yhdysvaltoja sisäisin eikä ulkoisin toimenpitein. Ks. Wohlforth 2004, s. 219–225 ja Lieber & Alexander 2005, s. 118–123.

²⁷⁰ Posen 2006, s. 166–172 ja 184 ja Posen 2004, s. 13–17. Vrt. Layne 2006c, s. 34–36; Boyer 2006, s. 143–145 ja Lindley-French 2006, s. 119–129 ja 133–136.

kyvyn ja tekemään siitä aidosti itsenäisen toimijan kansainvälisessä politiikassa. Lisäksi Ranskan valtopoliittinen ajattelu perustuu näkemykseen, että sen johdolla EU:sta muodostetaan vastavoima niin Yhdysvalloille kuin Venäjällekin. Ranskan suurstrategiassa on toisin sanoen myös EU:n puolustuspolitiikan osalta piirteitä kovasta tasapainottamisesta. Posenin näkemystä tukee myös se, että Yhdysvallat suhtautuu hyvin varauksellisesti EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen, jonka se pelkää heikentävän Yhdysvaltojen omaa valtopoliittista asemaa ja NATO:a Euroopassa²⁷¹. Sen sijaan Posenin näkemyksellä on vaikea selittää Britannian suurstrategiaa, jonka perusta on liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa. Britannian näkemyksen mukaan EU:n sotilaallinen kyky tukee NATO:a sotilaallisessa kriisinhallinnassa²⁷². Näin ollen on kyseenalaista väittää, että EU:n sotilaallisen kyvyn kehittämisessä olisi kyse Yhdysvaltojen kovasta tasapainottamisesta. Tämän tutkimuksen voimasuhde-analyysit osoittavat, että Venäjä on sotilaallisesti ylivoimainen suhteessa Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan. Niin suurvaltojen voimasuhde Euroopassa kuin se seikka, että suurvallat pyrkivät tasapainottamaan maantieteellisesti lähellä sijaitsevaa mannervaltaa, viittaavat pikemminkin siihen, että Ranskan, Saksan ja Britannian EU-strategiassa on kyse Venäjän kovasta sotilaallisesta tasapainottamisesta.

Uusklassisen realistin Zakarian näkemyksestä suurvaltojen pyrkimyksestä maksimoida vaikutusvaltansa kansainvälisessä politiikassa avautuu viimeinen realismiin perustuva pääselitys EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseksi. Yhteisen sotilaallisen kyvyn avulla Ranska, Britannia ja Saksa pyrkivät lisäämään vaikutusvaltaansa sekä transatlanttisessa suhteessa että myös kansainvälisessä politiikassa. Liittosuhteesta huolimatta Yhdysvaltojen valtopoliittikka saattaa olla ristiriidassa eurooppalaisten suurvaltojen intressien kanssa. Tämän takia Ranska, Britannia ja Saksa etsivät keinoja rajoittaa Yhdysvaltojen valtopoliittikkaa. Ne pyrkivät yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan avulla vaikuttamaan kansainvälisen politiikan tapahtumien kulkuun ja lopputuloksiin. Itsenäinen sotilaallinen kyky vähentää Ranskan, Britannian ja Saksan sotilaalista riippuvuutta Yhdysvalloista ja samalla lisää sekä niiden valtopoliittista toimintavapautta että vaikutusvaltaa NATO:ssa ja suhteessa Yhdysvaltoihin. Sotilaallisen voiman kehittäminen tarjoaa Ranskalle, Britannialle ja Saksalle itsenäisen toimintavaihtoehdon. Yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisen seurauksena EU:n vaikutusvalta ja uskottavuus lisääntyvät kansainvälisessä politiikassa.²⁷³ Ranska, Britannia ja Saksa pyrkivät siis yhdessä

²⁷¹ Ks. esim. Mattox 2008; Posen 2006, s. 182–186 ja Posen 2004, s. 16–17. Yhdysvaltojen suhtautumisesta EU:n puolustusolottuvuuden kehittämiseen sekä sen ja EU:n välisestä suhteesta ja jännitteestä lisää esim. Larrabee 2006; Sloan 2005; Flournoy 2005; Moens 2003, s. 30–32; Brenner 2003, s. 190–193; Howorth & Keeler 2003; Kupchan 2000 ja Haass 1999.

²⁷² Ks. esim. Wither 2006, s. 57–58 ja Calleo 2003[2001], s. 254. Esimerkiksi Britannian ulkoministeri David *Miliband* (2007–10) painotti heinäkuussa 2008, että NATO on yhteisen puolustuksen perusta ja EU:n roolina on lähinnä konfliktien estäminen ja hallinta. Ks. Self 2010, s. 149.

²⁷³ Selden 2010; Posen 2006, s. 151–153, 159, 166–167 ja 184; Posen 2004, s. 12; Lundestad 2005[2003], s. 260–261 ja Art 2004, s. 197–198 ja 206–207. Ks. myös S. Jones 2007, s. 3–5,

tasapainottamaan Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa maailmassa.²⁷⁴ Tämä vaikutusvalta-argumentti selittää myös Britannian EU-politiikassa Kosovon kriisin aikana tapahtunutta muutosta. Kun Britannia jättäytyi vapaaehtoisesti tammi-kuussa 1999 voimaan astuneen EMU:n ulkopuolelle, sen vaikutusvalta EU:n talouskysymyksissä heikkeni. Britannia pyrki kompensoimaan tätä ehdottamalla sotilaallisen kyvyn kehittämistä EU:lle. Tällä tavalla Britannia pyrki ottamaan johtoaseman EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisessä, lisäämään vaikutusvaltaansa EU:n sisällä ja samalla horjuttamaan Saksan ja Ranskan johtoasemaa EU:ssa.²⁷⁵

Kylmän sodan jälkeiset kansainväliset kriisit osoittavat, että Ranskan, Britannian ja Saksan johdolla ei ole kyetty luomaan EU:lle yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja että EU ei ole yhtenäinen toimija kansainvälisessä politiikassa. EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ensimmäinen testi oli Bosnian sisällissota vuosina 1992–95. Ranska, Britannia ja Saksa pyrkivät EU:n kautta diplomaattisella painostuksella ja taloudellisilla pakotteilla saamaan aikaan rauhan Balkanille²⁷⁶. Nämä toimenpiteet osoittautuivat kuitenkin riittämättömiksi, koska EU:lta puuttui kyky samalla uhata sotilaallisella voimalla. Lisäksi Ranska, Britannia ja Saksa asettivat etusijalle laajemman suurvaltakonseritin ja NATO:n, jotka osoittautuivat EU:a tehokkaammiksi Bosnian sodan ratkaisemisessa.²⁷⁷ Kosovon sota vahvisti edelleen tätä näkemystä. Vuonna 2003 käyty Irakin sota puolestaan toi esille sen, kuinka vaikeaa suurvaltaliitto- laisten on sopia edes yhteisestä poliittisesta linjasta kansainvälisessä kriisissä. Irakin sota ei osoittanut ainoastaan EU:n sisäistä hajanaisuutta ja kykenemättömyyttä yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, vaan se toi esille myös Ranskan, Saksan ja Britannian erilaiset kansalliset edut ja niiden keskinäisen valtakamppailun EU:n sisällä.²⁷⁸ Kesäkuussa 1997 solmitusta Amsterdamin

8–12, 15, 18–19, 21–38, 53–55, 93–94 ja 222; G. Morgan 2005, s. 203–207; Brooks & Wohlforth 2005a ja Lieber & Alexander 2005. Vrt. Berenskoetter & Giegerich 2010, s. 439–441 ja Schröder 2005.

²⁷⁴ Maria Strömvik käyttää tästä termiä *vaikutusvaltatasaapaino* (*Balance of influence*). Ks. Strömvik 2005, s. 47–49, 141–182 ja 186–189. Ks. Yhdysvaltojen ja Kiinan välisestä vaikutusvaltatasaapainosta esim. Friedberg 2011a, s. 182–214.

²⁷⁵ Self 2010, s. 141; Posen 2006, s. 166–172 ja 184; Lindley-French 2006, s. 119–129 ja 133–136; Wither 2006, s. 57–58; Lundestad 2005[2003], s. 260–261; Posen 2004, s. 12–15 ja Art 2004, s. 197–198 ja 206–207.

²⁷⁶ Britannia, Ranska ja Saksa ovat pyrkineet siirtämään EU:n taloudellisen vallan ulkopoliittiseksi vaikutusvallaksi. Ne ovat kylmän sodan jälkeen turvautuneet aikaisempaa useammin *taloudellisiin sanktioihin* EU:n kautta. Taloudellisen avun ja lainojen lopettaminen ja keskeyttäminen, ulkomaankaupan ja investointien rajoittaminen, finanssivarojen jäädyttäminen ja aseiden kauppasaarto ovat olleet niiden harjoittaman pakotepolitiikan keskeiset keinot. Ks. lisää S. Jones 2007, s. 4, 18, 25–26, 97–135 ja 231. Ks. taloudellisten pakotteiden käyttöön liittyvistä ongelmista politiikan välineenä Pape 1997 ja Pape 1998.

²⁷⁷ Hyde-Price 2008, s. 161. Ks. EU:n politiikan epäonnistumisesta Bosniassa lisää esim. Dover 2005a.

²⁷⁸ Hyde-Price 2007, s. 1–2, 4, 25, 68–69, 72–74, 94–95, 109, 114–115 ja 179–180; Pape 2005b ja Janning 2005. Ks. Euroopan valtioiden suhtautumisesta Irakin sotaan ja sodan vaikutuksista transatlanttisiin suhteisiin esim. Hallenberg & Karlsson 2005; Gärtner & Cutherbertson 2005 ja Shawcross 2003.

sopimuksesta lähtien EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa on pyritty toteuttamaan myös yhteisillä strategioilla niissä asioissa, joissa jäsenvaltioilla on merkittäviä yhteisiä etuja. EU julkaisikin ensimmäisen yhteisen strategian koskien Venäjää kesäkuussa 1999.²⁷⁹ Tästä huolimatta EU:lla ei käytännössä ole ollut yhteistä Venäjä-politiikkaa, vaan kuten tässä tutkimuksessa on osoitettu, Saksa ja Ranska ovat kumpikin harjoittaneet omaa valtopolitiikkaansa suhteessa Venäjään. Harvoja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan onnistumisia on ollut EU:n laajentuminen²⁸⁰. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna EU:n laajentumisessa Itä-Euroopassa on kyse valtakamppailusta, jota suurvallat käyvät Saksan ja Venäjän välisen puskurivyöhykkeen hallinnasta. Laajentumisen seurauksena Saksan vaikutusvalta Itä-Euroopassa on vahvistunut Venäjän kustannuksella.

Britannian ja Ranskan sopimus puolustus- ja turvallisuusyhteistyön kehittämisestä marraskuussa 2010 ja Libyan sisällissota helmi–lokakuussa 2011 ovat viimeisimmät osoitukset siitä, että EU:lla ei myöskään ole yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Lontoossa solmitun turvallisuussopimuksen mukaan Britannia ja Ranska tiivistävät keskinäistä sotilaallista yhteistyötään, koska toisen kansallisiin elintärkeisiin etuihin kohdistuva uhka merkitsee samalla uhkaa myös toisen kansalliselle edulle. Suurvallat sopivat kehittävänsä asevoimiensa yhteistyötä sotilasstrategisella tasolla muun muassa lentotukialuksiin, ilmakuljetuskykyyn, ydinsukellusveneisiin ja sotilassatelliitteihin liittyen.²⁸¹ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Britannia ja Ranska haluavat lisätä asevoimiensa kykyä yhteisiin sotilaallisiin operaatioihin, koska EU:n yhteisen sotilaallisen kyvyn kehittäminen on osoittautunut vaikeaksi. Toisaalta realismin näkökulmasta sopimus viittaa myös Britannian ja Ranskan pyrkimykseen tasapainottaa Saksan voimaa EU:n sisällä. Libyan sisällissodassa EU jäi käytännössä sivustakatsojaksi, vaikka Lissabonissa joulukuussa 2007 solmitun uuden perussopimuksen yhtenä tavoitteena oli juuri lisätä EU:n toimintakykyä kansainvälisessä politiikassa. Maaliskuussa 2011 Yhdysvallat, Ranska ja Britannia aloittivat ilmaiskut Libyan hallituksen joukkoja vastaan tukeakseen kapinallisia joukkoja. Sotilaallisella interventiolla oli tällä kertaa YK:n turvallisuusneuvoston mandaatti, joka perustui Ranskan ja Britannian aloitteeseen. Saksan politiikka poikkesi täysin Ranskan ja Britannian politiikasta Libyan sodassa. Se pidättäytyi Venäjän, Kiinan, Intian ja Brasilian tavoin äänestämästä turvallisuusneuvos-

²⁷⁹ Timmins 2002. Ks. myös EU:n Amsterdamin sopimus artikkelit J.2. ja J.3. EU antoi yhteisen julkilausuman Tšetšeniasta Helsingissä joulukuussa 1999. Siinä EU tuomitsi Venäjän sotilaallisen voiman käytön ja vaati Venäjää etsimään poliittista ratkaisua sisäiseen konfliktiansa. Tästä huolimatta EU ei kuitenkaan kyennyt minkäänlaisiin pakotteisiin Venäjää vastaan. Ks. lisää esim. Haukkala 2010, s. 111–128.

²⁸⁰ EU (EEC, EY) on laajentunut kuusi kertaa. Siihen ovat liittyneet Britannia, Irlanti ja Tanska tammikuussa 1973, Kreikka tammikuussa 1981, Espanja ja Portugali tammikuussa 1986, Ruotsi, Suomi ja Itävalta tammikuussa 1995, Puola, Unkari, Tšekki, Slovakia, Slovenia, Viro, Latvia, Liettua, Kypros ja Malta toukokuussa 2004 ja Romania ja Bulgaria tammikuussa 2007. EU:n laajentumisesta lisää esim. C. Ross 2002; Mair & Zielonka 2002; K. Henderson 1999; Avery & Cameron 1998; Preston 1998 ja Redmond & Rosenthal 1998.

²⁸¹ United Kingdom & France 2010 ja United Kingdom 2010a, s. 10, 12 ja 59–61. Ks. myös esim. Howorth 2011, s. 4.

tossa eikä se myöskään osallistunut asevoimillaan Libyan sotaan. Voidaan sanoa, että Libyan sota oli nimenomaisesti Britannian ja Ranskan operaatio, jota Yhdysvallat tuki merkittävällä tavalla. Yhdysvallat ei alun perin edes ollut halukas sotilaalliseen iskuun Libyaan ja lopulta johtikin operaatiota taka-alalta²⁸². Kun Yhdysvallat ei halunnut ottaa operaatiota johtoonsa, siitä tuli Britannian vaatimuksesta NATO-operaatio, koska vain NATO:lla oli tarvittava kyky suunnitella ja johtaa ilmaiskut. Ranska puolestaan olisi mieluummin pitänyt sen kahdenkeskisenä operaationa Britannian kanssa.²⁸³ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Libyan sota osoitti erityisesti sen, että Yhdysvaltojen, Britannian, Ranskan ja Saksan on erilaisista kansallista eduista johtuen vaikea toteuttaa yhteistä valtapolitiikkaa ja että liittoihin liittyy aina hylkäämisen dilemma. Sota vahvistaa entisestään näkemystä, jonka mukaan EU:lla ei ole yhteistä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.

Suurvaltojen erilaiset kansalliset edut ja valtapolitiittiset päämäärät ovat realismin näkökulmasta tarkasteltuna keskeiset syyt siihen, että EU:lla ei ole yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. EU on edelleen joulukuussa 2009 voimaanastuneen Lissabonin sopimuksen jälkeenkin valtioiden välinen liitto etenkin ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. Päätöksenteko valtioille elintärkeissä kysymyksissä säilyy niiden käsissä.²⁸⁴ Etenkään suurvallat eivät ole halukkaita luopumaan suvereenisuudestaan. EU:n laajentuminen on entisestään vaikeuttanut yhteisen politiikan harjoittamista, koska päätöksentekijöiden määrä on kasvanut ja kansalliset edut ovat moninaistuneet. Britannia, Ranska ja Saksa ovat korostaneet hallitustenvälisyyttä ja toimineet tarvittaessa omilla säännöillään EU:ssa sekä tiivistäneet keskinäistä yhteistyötään EU:ssa. Pyrkinessään edistämään omaa kansallista etuaan ne ovat myös väistämättömästi ajautuneet keskinäiseen valtakamppailuun EU:ssa. Tämä puolestaan rajoittaa entisestään EU:n kykyä toimia yhtenäisenä strategisena toimijana kansainvälisessä

²⁸² Krauthammer 2011.

²⁸³ A. Menon 2011 ja Howorth 2011. Ks. myös Rowdybush & Chamorel 2012, s. 166–168 ja 170–171; Daaler & Stavridis 2012 ja Belkin 2011, s. 3 ja 17–19.

²⁸⁴ Kaikki tärkeimmät poliittiset päätökset EU:ssa tehdään kaksi kertaa vuodessa kokoontuvassa jäsenvaltioiden päämiehistä koostuvassa *Eurooppa-neuvostossa*. Valtiot kykenevät puolustamaan kansallista etuaan myös *EU:n neuvostossa eli ministerineuvostossa*, jossa päätökset tehdään joko yksimielisesti tai määräenemmistöllä. Määräenemmistöpäätöksiin vaaditaan 255 ääntä 345 äänestä. Saksalla, Ranskalla ja Britannialla on kullakin 29 ääntä. Ne kykenevät yhdessä 87 äänellä estämään määräenemmistöpäätöksen, jos ne saavat neljännen valtion tuekseen. Vaikka EU:lle perustettiin ulkoasiain- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja ja ulkosuhdehallinto, Lissabonin sopimus jättää ulko- ja turvallisuuspolitiikan edelleen EU:n ministerineuvoston päätettäväksi eli käytännössä siis kansallisvaltioiden käsiin. Lissabonin sopimuksessa vahvistetaan kansallisvaltioiden etuoikeus toteamalla muun muassa, että EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sovelletaan erityisiä sääntöjä ja menettelyjä ja että kansallinen turvallisuus säilyy yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulla. Lisäksi Lissabonin sopimuksen mukaan Britannialla on oikeus jättäytyä kokonaan määräenemmistöpäätösten ulkopuolelle. Myös esimerkiksi sisäisen järjestyksen ylläpitäminen poliisivoimien avulla sekä verotus, eläkkeet, terveys ja koulutus säilyvät kansallisessa kontrollissa. Ks. European Union 2007b. Vrt. Rosato 2011b ja A. Menon 2011.

politiikassa.²⁸⁵ Britannia, Ranska ja Saksa harjoittavat siis edelleen itsenäistä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Näiden suurvaltojen välinen perinteinen jakolinja suhtautumisessa EU:n yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan on myös säilynyt ennallaan. Vaikka EU on saanut suuremman painoarvon Britannian turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa, se edelleen asettaa etusijalle Yhdysvallat ja NATO:n. Ranskan yhteistyön lisääntyminen Yhdysvaltojen kanssa ja sen palaaminen NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin ei ole muuttanut sitä tosiasiaa, että Ranskan valtopolitiikan painopiste on yhä EU:ssa. Se pyrkii vahvistamaan EU:n yhteistä politiikkaa ja tekemään siitä aidosti itsenäisen kansainvälisen toimijan. Saksa puolestaan toimii edelleen sillanrakentajana NATO-keskeisen Britannian ja EU-keskeisen Ranskan välillä, vaikkakin EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan merkitys on vahvistunut sen politiikassa NATO:n kustannuksella.²⁸⁶ EU:ssa ei siis ole yhteistä etua, vaan on useita kansallisia etuja. Jos Saksa, Ranska ja Britannia joutuvat valitsemaan kansallisen edun ja EU:n ”edun” välillä, ne valitsevat yhä kansallisen edun.

Britannian, Ranskan ja Saksan pyrkimys vahvistaa EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja Yhdysvaltojen hegemoniapolitiikka Euroopassa NATO:n kautta ovat voimistaneet jännitettä transatlanttisessa liittosuhteessa. Toisaalta Britannian harjoittama bandwagoning-strategia suhteessa Yhdysvaltoihin, Ranskan pyrkimys tehdä EU:sta Yhdysvalloista riippumaton itsenäinen strateginen toimija ja Saksan valta-aseman vahvistuminen ja sen omaa kansallista etua ajava valtopolitiikka ovat puolestaan tekijöitä, jotka ovat luoneet jännitettä EU-liittosuhteeseen. Voidaankin sanoa, että läntisten suurvaltojen liittosuhde on sekoitus turvallisuusyhteistyötä ja valtakamppailua.²⁸⁷ Monien realistien mukaan EU:n jäsenvaltioilla on riittävät yhteenlasketut kansalliset valtaresurssit nousta Yhdysvaltojen hegemonian haastajaksi.²⁸⁸ Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että EU:sta kehittyy yhtenäinen liittovaltio, mikä näyttää ainakin tällä hetkellä hyvin epätodennäköiseltä jo pelkästään Yhdysvaltojen harjoittamasta hegemoniapolitiikasta johtuen. Toinen, realismin näkökulmasta jopa

²⁸⁵ Rosato 2011b, s. 47–48, 68–72 ja 82–86; Rosato 2011a, s. 10, 244–248, 252 ja 255; Hyde-Price 2008, s. 152–154, 157–161 ja 163–165; Hyde-Price 2007, s. 25, 68, 73, 94–95, 109, 113–116 ja 130; Janning 2005; Herolf 2004, s. 292–295; Calleo 2003[2001], s. 206, 256–264 ja 342; Milward 2000[1992]; Kirshner 1999, s. 84–88; Grieco 1996 ja Grieco 1995.

²⁸⁶ Dyson 2010, s. 28–92; Dyson 2008, s. 729–737; A. King 2005, s. 46–49 ja Art 2004, s. 183–184 ja 199. Ks. myös Aggestam 2006; Herolf 2006, s. 37–41; Herolf 2004 ja Hoffmann 2000.

²⁸⁷ S. Jones 2007, s. 220–221, 226–231 ja 235–243; Hyde-Price 2007, s. 70, 72 ja 75–93 Posen 2006, s. 185–186; Lundestad 2005; Walt 2004, s. 32–35 ja S. Jones 2003, s. 155–156. Yhdysvaltojen ja sen eurooppalaisten liittolaisten välisistä suhteista ks. lisää esim. Rodman 1999; Walt 1998/1999; Anderson et al. 2008; Evangelista & Parsi 2005; Mahncke et al. 2004; Petersen 2004; Gordon & Shapiro 2004; Pond 2003; Daalder 2003; R. Kagan 2003; Daalder 2001; Deutsch et al. 1999 ja Blackwill & Sturmer 1997.

²⁸⁸ Jervis 2009, s. 191; Wohlforth 1999, s. 30–32; Glaser 2003b, s. 406; Waltz 2000b, s. 30–32; Mastanduno & Kapstein 1999, s. 21–22; Kapstein 1999, s. 480–481 ja Waltz 1995[1993], s. 67–68. Vrt. myös Buzan 2004, s. 65–75; Kupchan 2004; Kupchan 2002a, erityisesti s. xiii–xviii, 22–23, 28–35, 57–68, 119–159, 247–248 ja 262–268; Kupchan 2002b ja Kupchan 1998.

suurempi este liittovaltiolle on nationalismi. EU koostuu monista kansoista ja valtioista, joiden kansalliset edut menevät ristiin. Etenkään suurvallat eivät ole valmiit luopumaan vapaaehtoisesti suvereenisuudestaan.²⁸⁹

EU:n unifikaatio eli yhdistyminen voi realismin näkökulmasta tarkasteltuna tapahtua vain kahden kehityskulun kautta. Ensimmäisessä vaihtoehdossa Saksan, Ranskan ja Britannian voimasuhteessa tapahtuu merkittävä muutos yhden suurvallan eduksi. Tämä EU:n potentiaalinen hegemoni pakottaa poliittisilla, taloudellisilla ja etenkin sotilaallisilla toimilla muut valtiot yhdistymään sen alaisuuteen. Tämän mallin EU:n unifikaatiolle antaa Saksan yhdistyminen 1800-luvulla, jolloin Preussi sotien avulla yhdisti Saksan. Toisessa vaihtoehdossa EU:n unifikaatio tapahtuu vapaaehtoisesti. Uusklassisen realistin Joseph Parentin mukaan vapaaehtoinen unifikaatio voi syntyä silloin, kun suhteellisen tasavahvoihin valtioihin kohdistuu yhteinen ulkoinen sotilaallinen turvallisuusuhka, joka vaarantaa niiden elintärkeät turvallisuusintressit. Jos turvallisuusuhka on heikko, unifikaatiota ei synny, koska valtiot eivät tarvitse sitä. Sen sijaan jos uhka on erittäin voimakas, unifikaatiota ei myöskään silloin synny, koska edes se ei pelasta näitä valtioita ulkoiselta uhalta. Parentin mukaan vapaaehtoinen unifikaatio on siis tasapainottamisen äärimmäinen muoto. Yhdysvallat on esimerkki tällaisesta vapaaehtoisesta unifikaatiosta. Parent väittää, että Yhdysvaltojen synnyn taustalla oli amerikkalaisten valtioiden pyrkimys luoda voimatasapaino suhteessa eurooppalaisiin suurvaltoihin, erityisesti Britanniaan. Näin ollen EU:n vapaaehtoinen unifikaatio edellyttäisi realismin näkökulmasta Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen karkean voimatasapainon säilymistä, liittosuhteen päättymistä Yhdysvaltojen kanssa ja niin voimakasta ulkoista turvallisuusuhkaa joko Venäjän tai Yhdysvaltojen toimesta, että se pakottaa Saksan, Ranskan ja Britannian unifikaatioon, jotta ne kykenisivät tasapainottamaan voimakasta suurvaltaa.²⁹⁰ Realismien näkökulmasta tarkasteltuna voidaan siis olettaa, että jos eurooppalaisten suurvaltojen välisessä voimasuhteessa ei tapahdu ratkaisevaa muutosta ja Euroopan voimatasapainojärjestelmä säilyy nykyisenä kaksinapaisena järjestelmänä, vaikeudet EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa jatkuvat ja EU säilyy nykymallisena Saksan, Ranskan ja Britannian välisenä integraatioliittona.

²⁸⁹ Realismien näkökulmasta voidaan väittää, että EU:n hajoaminen on yhtä todennäköinen vaihtoehto kuin se, että EU:sta kehittyi yhtenäinen suurvalta. Vrt. Hulsman & Schirano 2005. Ks. nationalismien ja valtopolitiikan välisestä yhteydestä Mearsheimer 2011b.

²⁹⁰ Parent 2009, s. 513–535, erityisesti s. 513–520 ja 529–535. Ks. lisää Parent 2011, s. 3–75 ja 131–157 ja Parent 2006. Ks. klassisen realismien näkemyksestä unifikaatiosta Parent 2005. *Yhdysvaltojen vapaussodan* (1775–1783) aikana 13 Britannian siirtokuntaa (New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut, New York, New Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virginia, Pohjois-Carolina, Etelä-Carolina ja Georgia) julistautuivat itsenäisiksi valtioiksi heinäkuussa 1776. Ranska tuki vuodesta 1778 ja Espanja vuodesta 1779 Amerikan valtioita sodassa Britanniaa vastaan. ”Yhdysvallat” oli löyhä Amerikan valtioiden välinen liitto, kunnes ne allekirjoittivat *Yhdysvaltojen perustuslain* syyskuussa 1787. Amerikan valtiot ratifioivat perustuslain joulukuussa 1787 – toukokuussa 1790.

6.2.6 NATO:n laajentuminen ja Venäjän valtopolitiikka Baltiassa

Luvun 5 keskeinen johtopäätös on, että Yhdysvallat on harjoittanut hegemoniastrategiaa Euroopassa kylmän sodan jälkeen. Tämän strategian toteuttamisessa NATO on Yhdysvaltojen politiikan tärkein instrumentti. Yhdysvallat pyrkii sotilaallisella läsnäolollaan ensisijassa estämään eurooppalaisten suurvaltojen välisen sodan. Toisin sanoen NATO:n säilyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ja sen laajentaminen on tapa, jolla Yhdysvallat varautuu Venäjän nousuun ja sen muodostaman sotilaallisen uhan voimistumiseen tulevaisuudessa. Toisaalta Yhdysvallat pyrkii NATO:n avulla sitomaan Saksan valtopolitiikkaa ja estämään läntisen Euroopan suurvaltojen välisen valtakamppailun voimistumisen ja turvallisuuskilpailun paluun. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen päätös säilyttää NATO voidaan nähdä puolustuksellisenä toimenpiteenä, jonka tarkoitus on lisätä alueellista vakautta Euroopassa. Toisen tason suurvallat, Saksa, Ranska ja Britannia, tarvitsevat Yhdysvaltoja kyetäkseen tasapainottamaan Venäjää. NATO:n avulla nämä suurvallat pyrkivät muodostamaan sellaisen pelotteen, joka estää Venäjän mahdolliset hegemoniapyrkimykset ja sotilaallisen voiman käytön itäisessä Euroopassa. Sen sijaan Yhdysvaltojen päätös laajentaa NATO:a lähemmäs Venäjän rajoja ei realismin näkökulmasta enää yksiselitteisesti lisääkään alueellista vakautta. Tässä luvussa pohditaan tarkemmin sitä, miksi NATO:n laajentuminen Baltiaan, Viroon, Latviaan ja Liettuaan²⁹¹, onkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna yksi niistä tekijöistä, jotka saattavat horjuttaa Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta.

NATO:n laajentuminen on lisännyt poliittista jännitettä Euroopassa suurvaltojen välillä. Venäjän ulkopoliittinen johto on julkilausumissaan syksystä 1993 lähtien johdonmukaisesti vastustanut NATO:a ja sen laajentumista vedoten Venäjän kansallisiin turvallisuusetiihin.²⁹² Venäjä on turvallisuuspoliittisissa dokumenteissaan ilmoittanut, että se pitää NATO:n laajentumista sotilaallisena turvallisuusuhkana. Tärkein syy tähän on se, että Venäjä pitää Yhdysvaltoja suurimpana sotilaallisena uhkana ja näkee NATO:n nimenomaan Yhdysvaltojen johtamana sotilasliittona. NATO:n laajentuminen tuo näin ollen maailman sotilaallisesti voimakkaimman suurvallan sotilaallisen voiman Venäjän lähialueelle.²⁹³ Venäjä katsoo NATO:n laajentumisen olevan suunnattu nimenomaan sitä vastaan. Esimerkiksi presidentti Vladimir Putin

²⁹¹ Viroa, Latviaa ja Liettuaa tarkastellaan kansainvälisessä politiikassa usein yhtenä kokonaisuutena, koska näillä pienillä valtioilla on ollut yhteinen lähihistoria ja maantieteellinen sijainti suurvalta Venäjän naapurissa. Vrt. esim. Molis 2009, s. 28 ja Blomberg & Saanio 2003, s. 1. Virolla, Latviassa ja Liettuaalla on kuitenkin monia kansallisia niin historiallisia kuin kulttuurisia erityispiirteitä. Ks. Baltian maiden historiasta esim. O'Connor 2000; Alenius 2000 ja Niitemaa & Hovi 1991.

²⁹² Mankoff 2009, s. 163–175; M. Smith 2006, s. 51–57 ja 63–65; Donaldson & Noguee 2005, s. 241 ja 254–255 ja Duleba 2002, s. 154–155 ja 158.

²⁹³ Ks. esim. Russian Federation 2010, II.7–II.10; Russian Federation 2009; Russian Federation 2008; Russian Federation 2003a; Russian Federation 2000c, s. 134; Russian Federation 2000b, s. 107–108 ja Russian Federation 2000a, s. 99. Ks. lisää tutkimuksen luku 5.2.2.

totesi puheessaan Münchenissä helmikuussa 2007, että NATO:n laajentumista Venäjän rajoille ei voi selittää mitenkään muuten kuin, että länsivallat kokevat Venäjän yhä sotilaalliseksi uhaksi. NATO:n huippukokouksen yhteydessä Bukarestissa huhtikuussa 2008 Putin toisti voimakkaasti Venäjän kannan, jonka mukaan sotilasliiton laajentuminen Venäjän rajoille on suora uhka sen turvallisuudelle.²⁹⁴

NATO:n toinen kylmän sodan jälkeinen laajentuminen, erityisesti kysymys Viron, Latvian ja Liettuan NATO-jäsenyydestä, aiheutti Venäjälle paljon suuremman turvallisuuspoliittisen ongelman kuin NATO:n ensimmäinen laajentuminen Puolaan, Tšekkiin ja Unkariin maaliskuussa 1999. Toisin kuin itäisessä Keski-Euroopassa Venäjällä on Baltiassa puolustettavanaan elintärkeitä kansallisia etuja. Historia osoittaa, että Venäjä on muiden suurvaltojen tavoin pyrkinyt muodostamaan ympärilleen puskurivyöhykkeen ystävällismielisistä valtioista puolustaakseen ydinaluettaan.²⁹⁵ Neuvostoliiton hajoaminen ja Viron, Latvian ja Liettuan uudelleen itsenäistyminen vuonna 1991 oli Venäjälle valtapoliittinen tappio niin sotilaallisesti kuin taloudellisestikin. Baltian maiden itsenäistyminen osoittaa ennen kaikkea Venäjän suhteellisen valta-aseman heikkoutta, koska Baltia on ollut osa suurvalta Venäjää lukuun ottamatta maailmansotien välistä aikakautta.²⁹⁶ Kun Venäjän asevoimat, joita oli Baltian maissa yhteensä noin 130 000 sotilasta vielä vuonna 1991, poistuivat Liettuasta elokuussa 1993 ja Virosta ja Latviasta elokuussa 1994, Baltian maat saavuttivat todellisen suvereenisuuden.²⁹⁷ Samalla Venäjä menetti tämän tärkeän puolustusvyöhykkeensä ja Baltia muuttui osaksi Venäjän ja Saksan välistä puskurivyöhykettä. Näin siitä tuli suurvaltojen valtakamppailun kohde kylmän sodan jälkeisessä maailmassa.²⁹⁸

²⁹⁴ Putin 2007b, s. 24–27 ja Putin 2008. Vrt. myös Blank 2008a, s. 511–512.

²⁹⁵ Mannkoff 2009, s. 2 ja 294. Vrt. esim. Meyer 2000/2001, s. 4. Ks. Venäjän geopolittisistä päämääristä Baltiassa esim. Juntunen 2003b; Juntunen 2003a, s. 109–117 ja Puheloinen 1999.

²⁹⁶ Ks. Trenin 1997, s. 5–15; Koivisto 2001, s. 87–88 ja 292 ja Martelius 1999, s. 123. Suuren Pohjan sodan (1700–21) seurauksena Venäjä nousi suurvallaksi ja nykyinen Viron ja Pohjois-Latvian alue liitettiin Venäjään. Venäjä otti haltuunsa loput nykyisestä Latviasta ja Liettuan kolmessa Puolan jaossa vuosina 1772, 1793 ja 1795. Kun Venäjä kärsi tappion Saksalle ensimmäisessä maailmansodassa ja kun Venäjällä samalla ajauduttiin sisällissotaan (1917–22), Viro, Latvia ja Liettua kykenivät itsenäistymään. Venäjä pyrki palauttamaan valtapoliittisen asemansa Baltiassa Viron, Latvian ja Liettuan vapaussodissa (1918–20), mutta se saavutti päämääränsä vasta toisessa maailmansodassa. Ks. Baltian maista osana Neuvostoliittoa Misiunas & Taagepern 1993; D. Smith 2002, s. 33–63; Pabriks & Purs 2002, s. 24–66 ja Lane 2002, s. 49–130 ja niiden uudelleen itsenäistymisestä Lieven 1994[1993] ja G. Smith 1996[1994].

²⁹⁷ Venäjän ja Latvian välisen erillissopimuksen perusteella Venäjä sai säilyttää Skrundassa, Kuurinmaalla sijainneen ballististen ohjusten kaukovalvontatutka-aseman toiminnassa elokuuhun 1998 saakka. Viimeiset venäläiset joukot poistuivat Latviasta lokakuussa 1999. Ks. Venäjän asevoimien poistumisesta Baltiasta esim. Möller 2007, s. 3, 77–78 ja 132–149; Knudsen & Jones 2007, s. 30–32; Simonsen 2001; Arbatova 2001, s. 39–45; Pabriks & Purs 2002, s. 122–124 ja 134 ja D. Smith 2002, s. 157–165.

²⁹⁸ Hyde-Price 2007, s. 157–159. Vrt. myös esim. Blomberg & Saanio 2003, s. 10–11; O’Loughlin 2000, s. 48–52; Meyer 2000/2001, s. 4; Austin 1999, s. 84 ja S. Kaufman 1998.

Venäjän ja Baltian maiden suhteiden suurimmaksi ongelmaksi muodostui se, että Viro, Latvia ja Liettua asettivat NATO-jäsenyyden, siis liittoutumisen Yhdysvaltojen kanssa Venäjän sotilaallisen turvallisuusuhan takia, viralliseksi turvallisuuspoliittiseksi tavoitteekseen 1990-luvun puolivälissä.²⁹⁹ Helmikuussa 1997 Venäjä julkaisi ulkopoliittiset pitkän aikavälin tavoitteensa Baltiassa. Niistä tärkeimmät olivat Baltian maiden NATO-jäsenyyden estäminen, Baltiassa asuvan venäläisvähemmistön suojeleminen ja sen omien taloudellisten etujen turvaaminen Baltiassa.³⁰⁰ Venäjä vastusti Baltian maiden NATO-jäsenyyttä vielä voimakkaammin kuin itäisen Keski-Euroopan valtioiden jäsenyyttä tässä Yhdysvaltojen johtamassa sotilasliitossa. Se kokee Baltian maiden NATO-jäsenyyden turvallisuusuhkana, koska suurvaltojen välisen puskurivyöhykkeen poistuminen vaikeuttaa Venäjän oman alueen puolustamista. Venäjä pelkää, että NATO:n laajentumisen seurauksena Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian sotilaallinen voima tulee lähelle Venäjälle strategisesti tärkeää Pietari–Moskova-ydinaluetta. Sekä ensimmäinen että toinen maailmansota osoittavat, että Baltian alueen sotilaallinen merkitys Venäjälle on erityisesti maastrateginen. Länsivallat voivat käyttää Baltian aluetta sillanpääasemana hyökkäyksensä Venäjälle. Lisäksi Baltian maiden NATO-jäsenyys vaikeuttaa entisestään Kaliningradin erillisalueen puolustamista ja tekee Itämerestä lähes läntisten suurvaltojen sisämeren.³⁰¹

Ks. Baltian maista suurvaltapolitiikan kohteena lisää esim. Hansen & Heurlin 1998 ja Hiden et al. 2008.

²⁹⁹ Baltian maiden turvallisuuspolitiikan suurin haaste uudelleen itsenäistymisen jälkeen on se, kuinka estää Venäjän asevoimien paluu Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Ks. lisää esim. Knudsen 1993. Baltian maat näkevät Yhdysvaltojen turvallisuustakuut parhaana pelotteena Venäjän mahdollisille laajentumispyrkimyksille. Ne pitävät NATO-jäsenyyttä myös signaalina Venäjälle, että ne eivät kuulu enää sen etupiiriin. Ks. Baltian maiden turvallisuuspolitiikasta esim. Ozaliņa 2008, s. 116–117; Miniotaite 2008, s. 158–162; Blomberg & Saario 2003, s. 23–85; Grissom 2003; Miniotaite 2001; Ozolina 1998; Jopp & Arnswald 1998; van Ham 1998 ja Artéus & Lejinš 1997.

³⁰⁰ Oldberg 1997, s. 153. Venäjän Baltia-politiikan päämääräksi tuli jo vuonna 1992 turvata sen vapaa pääsy Baltian maiden satamiin, estää muiden valtioiden sotilaallisen voiman ryhmittäminen Baltiaan sekä pitää Baltian maat puolueettomina ja estää niiden liittyminen sotilasliittoihin. Ks. Lucas 2009[2008], s. 171. Edward Lucasin väite perustuu Venäjän yleisesikunta-akatemian johtajan, kenraali Igor Rodionovin toukokuussa 1992 pitämään puheeseen. *Rodionov* toimi Venäjän puolustusministerinä vuosina 1996–97.

³⁰¹ Juntunen 2003a, s. 101–107; Duleba 2002, s. 155; Arbatova 2001, s. 71–73 ja 298–299; Alafuzoff 2001, s. 165–166, 181–183 ja 185 ja Puheloinen 1999, s. 55–66. NATO:n laajentuminen Baltiaan on Venäjälle ongelmallinen myös sille strategisen ydinasetapainon kannalta merkittävän Kuolan alueen ilmapuolustuksen kannalta. Mitä lähempänä pieni valtio sijaitsee suurvallalle strategisesti merkittäviä alueita, sitä suurempi merkitys sen alueella on suurvallalle ja sitä todennäköisemmin se joutuu realismin mukaan suurvallan sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi. Suurvallan näkökulmasta pienen valtion sotilaallinen heikkous houkuttelee toisia suurvaltoja käyttämään pienen valtion aluetta hyväkseen sotateoimissa sitä vastaan. Estääkseen tämän ja laajentaakseen omaa puolustusvyöhykettään suurvallat ovatkin pyrkineet ottamaan sotilasstrategisesti tärkeät alueet haltuunsa jo rauhan aikana tai viimeistään kriisin alkuvaiheessa ennaltaehkäisevällä sotilaallisella iskulla. Esimerkiksi toisen maailmansodan aikana Neuvostoliitto miehitti Baltian vaihteittain syyskuun 1939–heinäkuun 1940 aikana pelätessään Saksan hyökkäystä tämän alueen kautta. Ks. pienten valtioiden

Venäjän valtapolitiikan keskeinen tavoite Baltiassa vuosina 1994–2004 oli saada Viro, Latvia ja Liettua luopumaan pyrkimyksistään päästä NATO:n jäseniksi. Tarjoamalla Baltian maille joko bilateraalista tai multilateraalista turvallisuussopimusta, alueellista vakaussopimusta ja sotilaallista yhteistyötä Venäjä pyrki osoittamaan, että se ei muodosta niille sotilaallista uhkaa. Ulkoministeri Jevgeni Primakov jopa julisti toukokuussa 1997, että Venäjällä ei ole aikomusta valloittaa Baltian maita. Saman vuoden kuluessa presidentti Boris Jeltsin, pääministeri Viktor Tšernomyrdin ja ulkoministeri Primakov tarjosivat myös Venäjän turvallisuustakuita Baltian maille. Venäjän Baltia-politiikka jyrkkeni selvästi sen jälkeen, kun NATO:ssa tehtiin päätös ensimmäisestä kylmän sodan jälkeisestä laajentumisesta. Venäjä teki Yhdysvalloille ja Saksalle selväksi, että se ei salli yhdenkään Baltian maan liittymistä NATO:on. Jeltsin esitti Venäjän duumassa helmikuussa 1998 Baltian maille jyrkkäsanaisen varoituksen, jonka mukaan niiden liittyminen NATO:on muodostaa turvallisuusuhan Venäjälle. Jos Baltian maat liittyvät NATO:on, Venäjä katkaisee kaikki suhteensa niiden kanssa.³⁰²

Sotilasliiton laajentumisen lisäksi Venäjän NATO:a kohtaan tuntemaa pelkoa on entisestään lisännyt Yhdysvaltojen johdolla ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia tehdyt NATO:n sotilaalliset hyökkäykset entisen Jugoslavian alueelle Bosnian sodassa vuosina 1994–95 ja Kosovon sodassa vuonna 1999. Vaikka Yhdysvallat pyrki näillä sotilaallisilla interventioilla ylläpitämään alueellista järjestystä ja vakautta Euroopassa, Venäjä näki ne osoituksena Yhdysvaltojen aggressiivisesta unilateraalista hegemoniapolitiikasta. Venäjän kokemaa turvallisuusuhkaa voimistivat entisestään NATO:ssa Washingtonissa huhtikuussa 1999 tehty päätös, jonka mukaan NATO voi tehdä sotilaallisia interventioita rauhan ja vakauden puolustamiseksi euroatlanttisella alueella ja Prahassa marraskuussa 2002 tehty päätös, jonka mukaan NATO:n sotilaallista voimaa voidaan käyttää jäsenvaltioiden yhteisten etujen puolustamiseen maailmanlaajuisesti. Venäjä pelkääkin, että läntiset suurvallat saattavat tehdä sotilaallisen intervention samanlaisilla perusteluilla myös Venäjän etupiiriin kuuluviin valtioihin entisen Neuvostoliiton alueella.³⁰³

geostrategisesta merkityksestä suurvalloille Handel 1981, s. 5–7, 70–73 ja 76–78; Mathisen 1971, s. 58–66, 129–179 ja 181–197 ja Vital 1971, s. 99–117.

³⁰² Hyde-Price 2007, s. 145; Möller 2007, s. 215–216; MacFarlane 1999, s. 242; Trenin 1999a; Ziugzda 1999; A. Fedorov 1998, s. 83–88; Lejiņš & Ozoliņa 1997, s. 39–42 ja Oldberg 1997, s. 153–158. *Tšernomyrdin* toimi Venäjän pääministerinä vuosina 1992–98. Venäjällä Baltian maiden NATO-jäsenyyttä pidetään yhtä kielteisenä kuin Yhdysvalloissa Neuvostoliiton pyrkimystä sijoittaa ydinohjuksia Kuubaan vuonna 1962. Sen sijaan Venäjä suhtautui myönteisemmin Baltian maiden liittymiseen EU:n jäseneksi, koska se toivoi EU-jäsenyyden lisäävän riittävästi Viron, Latvian ja Liettuan turvallisuutta niin, että ne pysyttäytyisivät sotilaallisesti liittoutumattomina. Baltian maat torjuivat Venäjän ehdottamat turvallisuustakuut, koska ne eivät luota Venäjään Neuvostoliiton miehityksen takia. Ks. Karabeshkin & Spechler 2007, s. 308 ja 319–320; S. Medvedev 1998, s. 252–263; Jopp & Lippert 1998, s. 15–18 ja Alexandrova 1998, s. 92–94.

³⁰³ Braun 2008b; Karabeshkin & Spechler 2007; Neumann 2005; Donaldson & Noguee 2005, s. 246–252, 255 ja 273–276; Kononenko 2003, s. 13–14; Headley 2003; Duleba 2002, s. 159–162; Mendelson 2002, s. 163–164; Arbatova 2001, s. 55, 62–69 ja 73–77; Torkunov

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna NATO:n laajentumisessa on kyse valtakamppailusta, jota suurvallat käyvät alueiden hallinnasta. NATO:n avulla Yhdysvallat pyrkii säilyttämään vaikutusvaltansa Euroopan turvallisuuskysymyksissä ja liittolaistensa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Yhdysvaltojen tavoitteena on tehdä NATO:sta Euroopan turvallisuusjärjestelmän keskeisin pilari. Rauhankumppanuusohjelman ja NATO:n sotilaallisten interventioiden ja kriisinhallintaoperaatioiden avulla Yhdysvallat on varmistanut niin NATO:n säilymisen kuin oman valtapoliittisen asemansa Euroopassa myös kylmän sodan jälkeen. Venäjä onkin vastustanut NATO:a ja sen laajentumista juuri valtapoliittisista syistä. NATO vahvistaa Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa entisestään ja vähentää samalla Venäjän omaa vaikutusvaltaa Euroopan turvallisuuskysymyksissä. Etenkin Kosovon sota osoitti Venäjän vaatimattoman vaikutusvallan ja vuonna 1997 perustetun NATO:n ja Venäjän pysyvän yhteistyöneuvoston vähäisen merkityksen kylmän sodan jälkeisessä Euroopan turvallisuusjärjestelmässä. Venäjän mukaan NATO:n laajentuminen merkitsee myös väistämättömästi Venäjän eristämistä³⁰⁴, johtaa uuteen kahtiajakoon ja vastakkainasetteluun Euroopassa ja heikentää tällä tavalla Euroopan vakautta. Tämän näkemyksen ovat esittäneet esimerkiksi Venäjän presidentti Jeltsin vuonna 1994 sekä ulkoministerit Primakov vuonna 1996, Igor Ivanov vuonna 2000 ja Sergei Lavrov vuonna 2007³⁰⁵. NATO:n varaan perustuva turvallisuusjärjestelmä on johtanut tilanteeseen, jossa Venäjä on käytännössä suljettu Euroopan turvallisuusjärjestelmän ulkopuolelle. Vaikka NATO ja Venäjä perustivatkin uuden yhteisen pysyvän neuvoston (NRC) Roomassa toukokuussa 2002³⁰⁶, Venäjä ei kuitenkaan ole saanut vaatimaansa veto-lauseketta NATO:n laajentumiseen, yhteiseen puolustukseen ja muihin tärkeisiin Euroopan turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Jotta NATO:a voitaisiin pitää koko Euroopan turvallisuusinstituutina, myös Venäjän pitäisi olla sen jäsen.³⁰⁷

2005[1999], s. 281–283; Smith & Timmins 2001; Moshes 2000; Moshes 1999a; Moshes 1999b ja Trenin 1997, s. 15, 22 ja 26–29.

³⁰⁴ Väitteellä pyrkimyksestä eristää Venäjä on vahva historiallinen pohja. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen *Ranska* pyrki muodostamaan Venäjän länsirajalle syntyneistä uusista *reunavaltioista liittojärjestelmän* estämään Neuvostoliiton vaikutusvallan leviäminen. Se solmi puolustusliiton Puolan kanssa vuonna 1920 ja Tšekkoslovakian kanssa vuonna 1924 sekä ystävyysopimuksen Romanian kanssa vuonna 1926 ja Serbien, kroaattien ja sloveenien kuningaskunnan (Jugoslavia) kanssa vuonna 1927. Lisäksi Ranska tuki myös ns. Pikku-Ententea eli Tšekkoslovakian, Romanian ja Jugoslavian liittoa, joka solmittiin vuosina 1920–22. Vastaavasti kylmän sodan aikana Yhdysvallat muodosti useita liittokuntia (Euroopassa NATO) Neuvostoliiton ympärille.

³⁰⁵ Primakov 2005[1996], s. 208 ja 213–217; I. Ivanov 2005[2000], s. 263 ja Lavrov 2007a.

³⁰⁶ Russian Federation & NATO 2002. Venäjällä voidaan arvioida olevan kolme valtapoliittista tavoitetta *NATO–Venäjä-neuvostossa* (englanniksi NATO-Russia Council (NRC) ja venäjäksi Совет Россия-НАТО (СРН)). Venäjä pyrkii heikentämään transatlanttista suhdetta, edistämään NATO:n muutosta sotilasliitosta poliittiseksi organisaatioksi ja estämään NATO:n laajentumisen IVY:n alueelle. Vrt. Sleivyte 2008, s. 17 ja Braun 2008a, s. 57–58.

³⁰⁷ Mankoff 2009, s. 100, 104, 107–108 ja 165–170; Karabeshkin & Spechler 2007; M. Smith 2006, s. 51–76 ja 89–105; Donaldson & Noguee 2005, s. 241, 247–248, 254–257 ja 273–276; Kononenko 2003, s. 13–14; Duleba 2002, s. 154–160, 167–168 ja 174–179; Mendelson 2002, s. 163–164; Fyodorov 2005[2004], s. 478–479; Fedorov 2002, s. 40–41 ja 43–

Venäjän valtapolitiikan keskeinen tavoite on se, että Venäjän kansalliset edut otetaan huomioon Euroopan turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Sen mukaan Euroopan turvallisuuden täytyy perustua yleiseurooppalaisen järjestön pohjalle. Erityisesti 1990-luvulla Venäjä pyrki luomaan ETYJ:stä Euroopan keskeisimmän turvallisuusorganisaation, koska sen kautta myös Venäjä olisi saanut päätösvaltaa Euroopan turvallisuuskysymyksissä. Samalla Venäjän tavoitteena oli tällä tavalla estää NATO:n laajentuminen.³⁰⁸ Berliinissä kesäkuussa 2008 presidentti Dmitri Medvedev esitti Euroopan valtioita sitovaa Euroopan turvallisuussopimusta, jonka tavoitteena on irtautua kylmän sodan perinnöstä. Marraskuussa 2009 Venäjä julkisti sopimusluonnoksensa, jossa korostetaan YK:n turvallisuusneuvoston roolia kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäjänä.³⁰⁹ Venäjän näkemys Euroopan turvallisuusjärjestelmästä perustuu suurvaltojen tasavertaiseen kumppanuuteen ja niiden oikeuteen luoda etupiirejä ja puskurivyöhykkeitä turvallisuutensa takaamiseksi. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna NATO:n säilyminen ja laajentuminen on Venäjälle valtapolitiittinen ongelma, koska Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian ylivoima rajoittaa Venäjän valtapolitiittista toimintavapautta ja on este sen pyrkimyksille palauttaa itäinen Eurooppa etupiiriinsä.

Läntisen Euroopan suurvalloista erityisesti Saksa suhtautui Venäjän vastustuksen takia varauksellisesti Baltian maiden NATO-jäsenyyteen. Saksa pyrki ottamaan Venäjän näkemykset huomioon, koska se halusi poliittis-taloudellisista syistä säilyttää hyvät suhteet Venäjään. Saksan empivä suhtautuminen Baltian maiden NATO-jäsenyyteen johtui lisäksi myös siitä, että Saksa oli saanut haluamansa puolustusvyöhykkeen itärajalleen jo silloin, kun Puola ja Tšekki liittyivät NATO:n jäseneksi maaliskuussa 1999. Toisaalta Saksa ei myöskään omista valtapyrkimyksistään johtuen halunnut, että Yhdysvaltojen asema vahvistuu liikaa Itä-Euroopassa ja Itämeren alueella.³¹⁰

44; Arbatova 2001, s. 55, 62–69 ja 71–77; Crawford 2001; Smith & Timmins 2001; Hunter 2000; MacFarlane 1999, s. 234–235 ja 242; Martelius 1999, s. 101, 109 ja 123–125; Sergouning 1998, s. 35–36; Kazantsev 1998a ja Kazantsev 1998b. Kosovon sodan seurauksena Venäjä katkaisi suhteensa NATO:on. Ks. lisää Primakov 2002b ja M. Smith 2006, s. 77–88.

³⁰⁸ Mankoff 2009, s. 163–165; M. Smith 2006, s. 51–57 ja 63–65; Donaldson & Noguee 2005, s. 241 ja 254–256; Duleba 2002, s. 154–155, 158 ja 175–176; Nikitin 2002, s. 63–64; Hunter 2000 ja Sergouning 1998, s. 35–36. Ks. myös Sergejev 1998, s. 17–18. ETYJ:n pohjalle perustuvaa Euroopan turvallisuusjärjestelmää ehdottivat muun muassa presidentti Jeltsin syyskuussa 1993 ja tammikuussa 1994, ulkoministeri Andrei Kozyrev ja puolustusministeri Pavel Gratsšov (1992–96) toukokuussa 1994, ulkoministeri Primakov vuonna 1996, puolustusministeri Igor Sergejev (1997–2001) keväällä 1997 ja ulkoministeri Igor Ivanov vuonna 2000. Ks. Kozyrev 2005[1994], s. 200; Primakov 2005[1996], s. 208 ja 213–216; I. Ivanov 2005[2000], s. 257–258 ja Russian Federation 2000d, s. 169. Ks. ETYJ:stä lisää esim. Dunay 2006.

³⁰⁹ Medvedev 2009a. Ks. lisää Mankoff 2010.

³¹⁰ Spohr Readman 2004. Ks. myös esim. Schmalz 2000; H-D Lucas 1998; Lejinš 2000 ja Blank 1997 s. 21–22, 24–25, 28 ja 30. Saksa tuki NATO:n ensimmäistä laajentumista turvallisuusyistä ja oli valmis tekemään kompromisseja Venäjän kanssa, jotta tämä hyväksyisi laajentumisen. Saksa ajoi NATO:n ja Venäjän välistä perussopimusta, josta tulisi Euroopan turvallisuusjärjestelmän keskeinen pilari. Ks. lisää Arora 2006, s. 105–198. Läntisen Euroopan suurvallat suhtautuivat varauksellisesti myös Baltian maiden EU-jäsenyyteen. Esimer-

NATO:n laajentuminen itäiseen Keski-Eurooppaan ja Baltiaan, entisen Neuvostoliiton alueelle maaliskuussa 2004 Venäjän vastustuksesta huolimatta osoittaa Venäjän valta-aseman suhteellista heikkoutta. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen ei ylivoimaisena suurvaltana tarvinnut pelätä Venäjän sotilaallisia vastatoimia. Tästä johtuen Yhdysvaltojen ei myöskään tarvinnut ottaa huomioon Venäjän elintärkeitä kansallisia etuja. NATO:n laajentumista on pidettävä ennen kaikkea Yhdysvaltojen valtapoliittisena toimenpiteenä, jonka seurauksena se sai vaikutusvaltaa Venäjän perinteiseen etupiiriin kuuluvalla alueella. Vastaavasti NATO:n laajentuminen vaikeuttaa Venäjän omia valtapyrkimyksiä entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjän turvallisuustressien jättäminen huomioimatta NATO:n toisen laajentumisen yhteydessä osoittaa myös, että Venäjää kohdellaan kylmän sodan hävinneenä suurvaltana. NATO:n laajentumisella Yhdysvallat, Britannia, Saksa ja Ranska myös rikkovat Venäjälle kylmän sodan lopussa antamansa lupauksen, jonka mukaan NATO ei laajene itään. Realismin näkökulmasta Venäjä oli yksinkertaisesti liian heikko kyetäkseen estämään NATO:n laajentumisen Baltiaan. Koska Venäjä lisäksi harjoitti bandwagoning-strategiaa Yhdysvaltoja kohtaan ja lähentyi sen myötä Yhdysvaltoja poliittisesti vuosina 2001–02, marraskuussa 2002 tehty päätös NATO:n laajentumisesta oli helpompi toteuttaa³¹¹. Kun vuoden 2004 jälkeen Venäjän valta-asema suhteessa muihin suurvaltoihin on vahvistunut, realismin näkökulmasta tarkasteltuna voidaan väittää, että nyt, vuonna 2012, NATO:n laajentuminen Baltiaan ei olisi yhtä itsestään selvää kuin 2000-luvun alussa.

Venäjän vahvistunut valtapoliittinen asema näkyy NATO:n päätöksissä Bukarestin huippukokouksessa huhtikuussa 2008.³¹² Ukrainaa ja Georgiaa ei hyväksytty edes NATO:n jäsenyysvalmennusohjelmaan, vaikka Yhdysvallat oli asiaa ajanut. Saksa ja Ranska vastustivat NATO:n oven avaamista Ukrainalle ja Georgialle, koska se heikentäisi länsivaltojen ja Venäjän välisiä suhteita ja

kiksi Britannian ulkoministeri Douglas Hurdin mukaan Baltian maiden jäsenyyttä EU:ssa on vaikea hyväksyä, koska Venäjä on Baltian maille turvallisuusuhka. Saksan liittokansleri Kohl puolestaan totesi EU:n huippukokouksessa Madridissa joulukuussa 1995, että Baltian maita ei pitäisi ottaa EU:n jäseniksi seuraavan laajentumisen yhteydessä, koska ne pyrkivät saamaan turvallisuustakuut EU:lta. Ks. Leijnš 1999b, s. 16–17. Lopulta päätös EU:n laajentumisesta tehtiin Kööpenhaminassa joulukuussa 2002 eli sen jälkeen, kun Prahassa oli jo tehty päätös Baltian maiden NATO-jäsenyydestä. Virosta, Latviasta ja Liettuasta tuli EU:n jäseniä toukokuussa 2004.

³¹¹ *Yhdysvallat* oli solmimalla *kumppanuussopimuksen Viron, Latvian ja Liettuan kanssa* Washingtonissa tammikuussa 1998 antanut jo selkeän viitteen siitä, että Baltian maat otettaisiin NATO:n jäseneksi. Sopimuksessa Yhdysvallat ei antanut Baltian maille turvallisuustakuuta, mutta se vakuutti, että niillä on oikeus päättää itsenäisesti turvallisuusjärjestelyistään ja että NATO:n ovet pysyvät auki Euroopan kaikille demokraattisille valtioille myös ensimmäisen laajentumisen jälkeen. Lisäksi sopimuksessa todetaan muun muassa, että Eurooppa ei ole kokonaisuudessaan turvallinen elleivät Viro, Latvia ja Liettua ole itse turvallisia. Ks. United States of America et al. 1998. Vrt. Kramer 2002, s. 740–742; Meyer 2000/2001, s. 3 ja 7; Arnsward & Jopp 2001, s. 36–41 ja Leijnš 1999b, s. 38–41.

³¹² NATO 2008. *Kroatia* ja *Albania* saivat kutsun aloittaa liittymisneuvottelut ja niistä tuli NATO:n jäseniä huhtikuussa 2009. Sen sijaan Kreikka esti Makedoniaa saamasta kutsua jäsenyysneuvotteluihin, jollei se muuta maan nimeä.

muuttaisi merkittävästi Euroopan voimatasapainoa.³¹³ Tätä voidaan pitää valtapoliittisena voittona Venäjälle, joka vastusti hanketta jyrkästi. Se osoittaa myös, että Saksan ja Ranskan suhde Venäjään on tärkeämpi kuin niiden suhde Ukrainaan. Toisaalta se osoittaa myös, että NATO:n yhtenäisyys ei ole särötön. Läntisten suurvaltojen välinen jakolinja Irakin sodassa ei ollut pelkkä väli-vaihe. Tapaus osoittaa myös Yhdysvaltojen hegemonian rajat. Saksa ja Ranska ovat haluttomia alistumaan Yhdysvaltojen määräysvaltaan. Saksan ja Ranskan toimintaa voidaankin pitää yhtenä lisäesimerkkinä siitä, että ne pyrkivät pehmeästi tasapainottamaan Yhdysvaltoja. NATO:n mahdollinen laajentuminen itään on kuitenkin edelleen ongelma Venäjälle, koska Bukarestin julkilausumassa todetaan myös, että Ukrainasta ja Georgiasta tulee NATO:n jäseniä. Toisaalta elokuussa 2008 käydyin Venäjän ja Georgian välisen sodan sekä Ukrainan vuoden 2010 presidentinvaalien jälkeen tapahtuneen Venäjän ja Ukrainan poliittisen lähentymisen myötä Georgian ja Ukrainan NATO-jäsenyyttä näyttää epätodennäköisemmältä.

Venäjän suurin turvallisuuspelko, se että maailman sotilaallisesti voimakkain suurvalta, Yhdysvallat perustaa sotilastukikohdan ja siirtää asevoimiensa joukkoja Baltiaan ei ole kuitenkaan vielä toteutunut. Baltian maiden asema on verrattavissa Länsi-Berliinin asemaan kylmän sodan aikana. Baltian maat ovat symbolisesti tärkeitä länsivalloille, mutta Yhdysvallat ja NATO eivät käytännössä kykene puolustamaan niitä ainakaan tavanomaisin asein Venäjän hyökätessä.³¹⁴ Tästä voidaan realismin näkökulmasta tehdä johtopäätös, että Venäjällä on edelleen mahdollisuus miehittää Baltian maat strategisella yllätyshyökkäyksellä. Viron, Latvian ja Liettuan puolustus perustuu käytännössä NATO:n luomaan pelotteeseen, jonka uskottavuus heikkenee Venäjän sotilaallisen voimistumisen myötä.³¹⁵

Toisaalta realismin näkökulmasta tarkasteltuna se, että Yhdysvaltojen asevoimia ei ole Baltiassa, saattaa viitata myös siihen, että Yhdysvalloilla ei välttämättä edes ole todellista halua puolustaa Baltian maita Venäjän sotilaallista hyökkäystä vastaan. Uusklassisen realistin Laynen mukaan Itä-Euroopan

³¹³ Ks. esim. Chivvis & Rid 2009, s. 108; Mankoff 2009, s. 158 ja Malek 2009, s. 531–532 ja 536.

³¹⁴ Bugajski 2007a, s. 14, 143 ja 145; Lucas 2009[2008], s. 16; Baev 2008, s. 96; Karabeshkin & Spechler 2007, s. 315; Möller 2007, s. 215 ja Made 2005, s. 93. Vuodesta 2004 lähtien ainoastaan neljä NATO:n hävittäjää on valvonut Baltian maiden ilmatilaa Liettuasta käsin.

³¹⁵ Baltian mailla ei ole kykyä puolustautua sotilaallisesti Venäjän hyökkäystä vastaan, vaan niiden puolustus perustuu Yhdysvaltojen mahdolliseen sotilaalliseen apuun. Tämän takia ne ovat painottaneet NATO:n yhteisen puolustuksen tärkeyttä. Baltian maat ovat esiintyneet Yhdysvaltojen politiikan vankkoina tukijoina. Ne ovat pyrkineet osoittamaan lojaalisuutensa Yhdysvalloille osallistumalla sotilasoperaatioihin Irakissa ja Afganistanissa, jotta Yhdysvallat auttaisi niitä, jos ne joutuvat Venäjän sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi. Baltian maiden mukaan ainoastaan siis Yhdysvallat voi taata niiden sotilaallisen turvallisuuden. Tästä johtuen Baltian maat ovat politiikassaan painottaneet NATO:a EU:n kustannuksella. Ne näkevät EU:n vain taloudellisena ja poliittisena unionia, ei turvallisuutta lisäävänä toimijana. Baltian maat myös pelkäävät, että EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka heikentää NATO:a. Ks. Molis 2008, s. 18, 23–26 ja 28–29; Braun 2008a, s. 62–63 ja Kasekamp & Veebel 2007, s. 13, 21–28 ja 30. Vrt. myös Krickus 2005, s. 103.

valtioiden suojeleminen ei kuulu Yhdysvaltojen elintärkeisiin kansallisiin etuihin.³¹⁶ Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen elintärkeät kansalliset edut liittyvät siihen, että eurooppalaisten suurvaltojen välinen voimatasapaino säilyy ja että yksikään suurvalta ei saavuta hegemoniaa Euroopassa. Jos edes Puolan säilyminen itsenäisenä valtiona ei kuulu Yhdysvaltojen todellisiin elintärkeisiin etuihin Euroopassa, voidaan olettaa, että Baltian alueen puolustaminen ei realismin näkökulmasta kuulu niihin senkään vertaa. NATO:n laajentumista Baltiaan on perusteltu myös sillä, että kylmän sodan aikana juuri NATO loi pelotteen Neuvostoliitolle ja esti sen laajentumispyrkimykset³¹⁷. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tässä argumentissa unohdetaan se tosiasia, että Neuvostoliitto oli jo turvannut elintärkeät etunsa Euroopassa, kun se oli saanut itäisen Keski-Euroopan kontrolliinsa. Länsi-Eurooppa ei siis kuulunut sen elintärkeisiin etuihin. Sen sijaan entisen Neuvostoliiton alue kuuluu Venäjän pysyviin, elintärkeisiin kansallisiin etuihin, joita se on valmis puolustamaan myös aseellisesti. Venäjä lukeekin Baltian maat edelleen lähiulkomaihinsa eli etupiirialueeseensa³¹⁸. Kun NATO:n laajentuminen Baltiaan uhkaa suoraan Venäjän elintärkeitä etuja, se heikentää väistämättömästi myös Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta.

Venäjä on vaatinut rajoituksia uusien NATO-jäsenmaiden tavanomaisille asevoimille ja sotilaalliselle infrastruktuurille. ETYJ:n huippukokouksessa Istanbulissa marraskuussa 1999 solmittu uusi Euroopan tavanomaisia aseita ja joukkoja rajoittava, TAE-sopimus on ollut jatkuva kiistan aihe Venäjän ja NATO:n välisissä suhteissa.³¹⁹ Lopulta Venäjä jäädytti sopimuksen joulukuussa 2007. Venäjä ilmoitti, että se ei enää rajoita tavanomaisen aseistuksensa määrää, koska NATO:n jäsenvaltiot eivät ole edes ratifioineet vuoden 1999 TAE-sopimusta Venäjän asevoimien läsnäoloon Moldovassa ja Georgiassa vedoten. Venäjän mukaan NATO:n laajentuminen on heikentänyt sen turvallisuutta, koska NATO:n sotilaallinen voima on kasvanut suhteessa Venäjään. Venäjä on vaatinut tuloksetta Baltian maita liittymään TAE-sopimukseen. Sopimuksen jäädyttämisen taustalla olivat Venäjän ja Yhdysvaltojen kiistat NATO:n mahdollisesta laajentumisesta Ukrainaan ja Georgiaan, ohjustorjuntajärjestelmän osien sijoittaminen Puolaan ja Tšekkiin sekä Yhdysvaltojen uusien sotilastukikohtien perustaminen Romaniaan ja Bulgariaan.³²⁰ TAE-sopimuksen jäädyttämisen seurauksena Venäjä voi keskittää asevoimiensa joukkoja naapurimaidensa rajoille joutumatta selittämään muille valtioille, mik-

³¹⁶ Layne 1998b.

³¹⁷ Meyer 2000/2001, s. 67–82. Vrt. Kramer 2002, s. 732 ja 742. Ks. keskustelusta NATO:n laajentumisesta Baltiaan lisää Blank 1997 ja Asmus & Nurick 1996.

³¹⁸ Bugajski 2007b, s. 162–163 ja 166; Ziugzda 1999 ja Oldberg 1997, s. 152.

³¹⁹ NATO ja Varsovan liitto solmivat alkuperäisen *TAE-sopimuksen* Pariisissa marraskuussa 1990. Vuoden 1999 uudessa TAE-sopimuksessa Puolan, Tšekin ja Unkarin tavanomaisille asevoimille asetettiin pienemmät kansalliset katot. Uusi TAE-sopimus ei myöskään salli NATO:n sijoittaa pysyviä taistelujoukkoja uusien jäsenvaltioiden alueille. Ks. M. Smith 2006, s. 65–76 ja Duleba 2002, s. 156–159.

³²⁰ Mankoff 2009, s. 170–171; Barysch 2007, s. 7; Trenin 2007a ja Cimbala 2007a, s. 457. Vrt. Putin 2008.

si se tekee niin. Tämä lisää Venäjän kykyä tehdä sotilaallinen yllätyshyökkäys naapurimaihinsa.³²¹

Baltiaa voidaan pitää potentiaalisena konfliktialueena Itä-Euroopassa Venäjän alueella harjoittamasta valtapolitiikasta johtuen. Venäjän ja Baltian maiden väliset suhteet ovat olleet viileät ja välillä jopa vihamieliset Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.³²² Venäjän Baltia-politiikka on osa sen laajempaa suurstrategiaa, joka on ollut puolustuksellista suhteessa suurvaltoihin ja hyökkäyksellistä entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjän ja läntisten suurvaltojen väliset suhteet ovat heijastuneet Venäjän Baltia-politiikkaan. Kun Venäjä harjoitti bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin vuosina 2001–02, sen valtapoliittinen retoriikka Baltian maita kohtaan lieventyi ja se pyrki normalisoimaan suhteensa Baltian maihin ja ratkaisemaan maiden väliset avoimet ongelmat. Kiristynyt suhde Yhdysvaltoihin ja Venäjän oman vallan kasvu johtivat sen valtapolitiikan voimistumiseen vuodesta 2003 lähtien. Tämä heijastuu myös Venäjän Baltia-politiikassa. Venäjä on jatkanut valtapoliittista painostustaan Baltiassa Viron, Latvian ja Liettuan NATO- ja EU-jäsenyyden toteuttua keväällä 2004. Venäjän valtapoliittisia keinoja kylmän sodan jälkeen ovat olleet Baltian maiden poliittinen painostus, rauhanaikainen informaationsodankäynti Baltian maiden eristämiseksi, sisäisiin asioihin puuttuminen, talous- ja energiapolitiikka ja epäsuora sotilaallinen painostus.³²³

Venäjän poliittisesta painostuksesta Baltian maita kohtaan voidaan mainita esimerkkinä se, että Venäjä on tietoisesti viivyttänyt rajasopimusten solmimista ja ratifiointia Viron ja Latvian kanssa, vaikka Viro ja Latvia luopuivat 1990-luvun puolivälissä vaatimuksistaan saada takaisin vuonna 1945 menettämänsä alueet. Tällä tavalla Venäjä pyrki estämään niiden jäsenyyden NATO:ssa ja EU:ssa, koska kummankaan järjestön jäsenyyksivaatimusten mukaan uusilla jäsenmailla ei saa olla avoimia alue- tai rajakiistoja toisten valtioiden kanssa. Rajakiista on jatkunut senkin jälkeen, kun Virosta ja Latviasta tuli NATO:n ja EU:n jäseniä. Viron ja Latvian itsenäiset rajaneuvottelut Venäjän kanssa osoittavat, että EU ei ole yhtenäinen ulkopoliittinen toimija ja että EU:lla ei ole yhtenäistä Venäjä-politiikkaa. Venäjä ja Latvia solmivat rajasopimuksen Moskovassa vasta maaliskuussa 2007, kun Latvia luopui sopimustekstissä viittauksista Neuvostoliiton suorittamaan Latvian miehitykseen ja vuoden 1920 Tarton rauhansopimukseen. Rajasopimuksen ratifiointi tapahtui vuoden

³²¹ Vrt. Lucas 2009[2008], s. 255–256.

³²² Ks. esim. Moshes 1999b; Godzimirski 1999 ja Arnswald 2000, s. 89–93.

³²³ Bugajski 2007b, s. 163–166; Bugajski 2004, s. 32; Krickus 2006, s. 17 ja 46; Krickus 2005, s. 116–117; Ciziunas 2008, s. 288, 296 ja 303; Karabeshkin 2007, s. 157–158; Kasekamp & Veebel 2007, s. 17; Kempe & Grotzky 2007, s. 10–11; Kononenko 2006 ja Made 2005, s. 93–94 ja 106. Idealismin hengessä Baltian maiden jäsenyys NATO:ssa ja EU:ssa on nähty Viron, Latvian ja Liettuan symbolisena paluuna Eurooppaan tai jopa historian loppuna Baltiassa. Ks. esim. Nielsen 2007, s. 109; Goble 2005, s. 10 ja 20 ja Männik 2005, s. 63. Venäjän ja Baltian maiden väliset suhteet on nähty myös testinä Venäjän halusta harjoittaa yhteistyöpolitiikkaa kylmän sodan jälkeen. Ks. Knudsen 2000, s. 57–58; Schmalz 2000, s. 218; H-D. Lucas 1998, s. 172 ja Bildt 1994. Venäjän valtapolitiikan oletettiin päättyvän Baltian maiden NATO- ja EU-jäsenyyden toteuduttua. Ks. esim. Larrabee 2003, s. 1, 5 ja 8; Kramer 2002, s. 755 ja Arnswald & Jopp 2001, s. 43 ja 97.

2007 lopulla. Sen sijaan Venäjän ja Viron väliltä puuttuu edelleen rajasopimus.³²⁴

Venäjän ja Liettuan välisten suhteiden ongelma ja potentiaalinen konfliktin lähde ei liity rajakiistaan vaan Venäjän vapaaseen sotilaalliseen kauttakulkuun Liettuan läpi Kaliningradin alueelle. Alueellista jännitettä on lisännyt myös se, että Venäjä on käyttänyt Kaliningradin asemaa valtapoliittisena aseena. Kylmän sodan jälkeen Venäjä on pyrkinyt estämään sekä NATO:n laajentumisen Puolaan ja Baltian maihin että Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän osien sijoittamisen Puolaan ja Tšekkiin uhkaamalla, että se ryhtyy vahvistamaan omaa sotilaallista voimaansa Kaliningradissa ja sijoittamaan alueelle taktisia ydinaseita. Venäjä ilmoitti jopa halukkuutensa neuvotella Kaliningradin demilitarisoinnista, jos Puola ja Baltian maat eivät liity NATO:on.³²⁵ Venäjä on käyttänyt Kaliningradia myös osana sen hajota ja hallitse -politiikkaa suhteessa EU:iin. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus heinäkuulta 2005. Venäjä jätti kutsumatta Puolan ja Baltian maat Kaliningradin 750-vuotisjuhliin, jossa paikalla olivat muun muassa Saksan liittokansleri Schröder ja Ranskan presidentti Chirac. Juhlatilaisuuksien aikana Venäjä, Saksa ja Ranska pitivät Svetlogorskissa erilliskokouksen, jossa Venäjä muun muassa ilmaisi tukensa Saksan pysyvälle jäsenyydelle YK:n turvallisuusneuvostossa. Kokous voidaan nähdä jatkumona sille Irakin sodasta alkaneelle kehitykselle, jossa Manner-Euroopan suurvallat pyrkivät pehmeällä tasapainottamisella rajoittamaan Yhdysvaltojen toimintavapautta. Presidentti Chirac painottikin kokouksessa EU:n ja Venäjän

³²⁴ Ciziunas 2008, s. 288–290, 296 ja 300–302; Bugajski 2007a, s. 144–145; Bugajski 2007b, s. 163–166; Nielsen 2007, s. 120–122; Kasekamp & Veebel 2007, s. 17–18; Rostoks 2006 s. 131–135; Tiiman 2003, s. 236–242; Juntunen 2003a, s. 111–112; Trenin 2002, s. 145–148; Pabriks & Purs 2002, s. 134–135; Arbatova 2001, s. 39–45; Trenin 1999a ja Oldberg 1997, s. 171–176. *Aluekiista* on seurausta siitä, että Viro vaati Venäjää palauttamaan vuonna 1945 Venäjään liitetyt Iivananlinnan (Ivangorod) ja Petserin alueet ja Latvia puolestaan vaati menettämänsä Abrenen (Pytalovo) aluetta. Viron ja Latvian mukaan vuonna 1920 Tarton rauhansopimuksessa määritellyt rajat ovat edelleen voimassa, koska maat miehitetiin ja liitettiin pakolla osaksi Neuvostoliittoa. Venäjä pitää tiukasti kiinni vuonna 1945 sopimuksesta ja Neuvostoliiton aikaisista rajoista. Presidentti Jeltsin ilmoitti Venäjän jyrkästä kannasta rajakiistassa marraskuussa 1994. Hänen mukaansa Venäjä ei anna ”senttimetriäkään maata, joka oli, on ja tulee olemaan Venäjän”.

³²⁵ Kasekamp & Veebel 2007, s. 17; Bugajski 2007a, s. 143; Lopata 2006, s. 7–8, 17, 46, 86–108 ja 169–170; Vitkus 2006, s. 145; Krickus 2005, s. 103 ja 112; Bugajski 2004, s. 128–129; Tiiman 2003, s. 236–238 ja 240–241; Das Kundu 2003, s. 474–477; Blomberg & Saanio 2003, s. 67 ja 69; Juntunen 2003b, s. 277–289; Juntunen 2003a, s. 118–135; Trenin 2002, s. 145–146; Lane 2002, s. 131, 136 ja 138–139; Sergounin 2001, s. 142–149; Arbatova 2001, s. 39–45; Lejņš 1999b, s. 15 ja 24–25; Trenin 1999a; Ziugzda 1999 ja Oldberg 1997, s. 172–175. Saksan Itä-Preussiin kuulunut *Königsbergin* alue liitettiin Neuvostoliittoon toisen maailmansodan jälkeen ja se sai nimekseen *Kaliningrad*. Syy siihen, että Venäjän ja Liettuan välillä ei ole rajakiistoja on se, että Liettuaan liitettiin Neuvostoliiton aikana Vilnan alue Puolasta ja Klaipedan (*Memel*) alue Saksasta. Venäjä ja Liettua allekirjoittivat lokakuussa 1997 rajasopimuksen, jonka Liettua ratifioi vuonna 1999 ja Venäjä toukokuussa 2003. Ks. Kaliningradin kysymyksestä lisää esim. Chillaud & Tetart 2007; Fairlie & Sergounin 2001; Krickus 2002; Oldberg 2001 ja Arnswald & Jopp 2001.

välisen yhteistyön tärkeyttä maailmanlaajuisen voimatasapainon palauttamisen kannalta.³²⁶

Rauhanaikainen informaatiotosodankäynti on ollut toinen Venäjän valtapoliittinen ase Baltian maita kohtaan. Venäjä on pyrkinyt vaikuttamaan niin omaan sisäiseen kuin maailmankin mielipiteeseen luomalla kuvan Virosta, Latviasta ja Liettuasta Venäjän vastaisina valtioina EU:ssa ja NATO:ssa. Baltian maat ovat omalla ulkopoliittikallaan helpottaneet tätä Venäjän pyrkimystä. Ne ovat kritisoineet voimakkaasti Venäjän sisä- ja ulkopoliittikkaa, tuominneet Venäjän valtopoliittikan entisen Neuvostoliiton alueella sekä vaatineet niin EU:lta kuin NATO:ltakin jyrkempää suhtautumista Venäjään sekä yhteistä Venäjä-politiikkaa. Viro, Latvia ja Liettua ovat myös ajaneet EU:n naapuruuspolitiikan vahvistamista entisen Neuvostoliiton alueella ja tukeneet avoimesti Georgian, Moldovan ja Ukrainan EU- ja NATO-jäsenyyttä. Venäjän mukaan Baltian maat pyrkivät vaikeuttamaan sen ja länsivaltojen välistä yhteistyötä. Venäjän tavoitteena on Baltian maiden mustamaalaamisella eristää ne länsivaltojen ja Venäjän välisistä suhteista ja vähentää niiden vaikutusvaltaa EU:ssa ja NATO:ssa. EU:lla ei ole yhteistä Venäjä-politiikkaa yksinkertaisesti siitä syystä, että EU:n jäsenvaltioilla on erilaiset näkemykset Venäjästä. Venäjä on kyennyt rakentamaan läheiset suhteet erityisesti Saksaan ja Ranskaan, jotka ovat suhtautuneet paljon myönteisemmin Venäjään kuin Baltian maat. Venäjän informaatiotosodankäynti Baltian maita kohtaan on nähtävä osana Venäjän laajempaa hajota ja hallitse -politiikkaa Euroopassa. EU:n ja NATO:n sisäinen hajanaisuus vahvistaa Venäjän asemaa ja antaa sille valtapoliittista liikkumatilaa entisen Neuvostoliiton alueella.³²⁷ Venäjän ja läntisten suurvaltojen, Saksan ja Ranskan, väliset suhteet saattavat kuitenkin kiristyä lähitulevaisuudessa. EU:n yhteisen Venäjä-politiikan ja naapuruuspolitiikan vahvistuminen merkitsisivät

³²⁶ Lopata 2006, s. 20–22, 147–169, 188–191 ja 194–195 ja Karabeshkin 2007, s. 159. Svetlogorskin kokouksessa Venäjä pyrki myös saamaan Saksan ja Ranskan painostamaan Liettuaa, jotta se hyväksyisi Venäjän ehdottaman sopimuksen sotilaallisesta kauttakulusta Liettuan läpi Kaliningradiin. Tämän suurvaltojen erilliskokouksen johdosta Puola ja Baltian maat ilmaisivat pelkonsa uudesta Moskova–Berliini-akselista sekä vertasivat kokousta Potsdamin konferenssiin elokuussa 1945 ja Venäjän ja Ranskan solmimaan Tilsitin sopimukseen heinäkuussa 1807. Ne pelkäävät, että Manner-Euroopan suurvallat sopivat keskenään itäisen Euroopan valtioiden kohtalosta myös kylmän sodan jälkeisessä maailmassa.

³²⁷ Mankoff 2009, s. 147, 151, 157, 161–163 ja 257–258; Lucas 2009[2008], s. 19 ja 199–203; Braun 2008a, s. 59–60; Ciziunas 2008, s. 288–290, 296 ja 301–302; Blank 2008a, s. 500–508; Bugajski 2007a, s. 14, 72–73, 84–85, 89–91, 98–102 ja 108–114; Bugajski 2007b, s. 163–166; Kasekamp & Veebel 2007, s. 18–20; Karabeshkin 2007, s. 158–159; Indans 2007, s. 144–147; Karabeshkin & Spechler 2007, s. 311–313 ja 317–318; Kononenko 2006, s. 72–76 ja 81–83; Männik 2005, s. 76–77 ja Krickus 2005, s. 103–104 ja 116–117. Venäjän ja Baltian maiden kiristyneitä suhteita kuvastavat niiden erilaiset tulkinnat lähihistoriasta, erityisesti siitä, liittyivätkö Baltian maat vapaaehtoisesti Neuvostoliittoon vai miehittikö Neuvostoliitto ne. Venäjä ei ole myöskään pyytänyt anteeksi neuvostoajan sortotoimenpiteitä Baltiassa. Neuvostoliitto pidatti, tuomitsi ja karkotti kymmeniä tuhansia ihmisiä Baltian maista vuosina 1940–91. Kun Viro ja Liettua kieltäytyivät osallistumasta Moskovassa pidettyyn toisen maailmansodan päättymisen 60-vuotisjuhlaan toukokuussa 2005, ne joutuivat samalla myös jättäytymään pois siellä pidetystä EU–Venäjä-huippukokouksesta. Ks. Onken 2007.

suurvaltojen välisen valtakamppailun voimistumista entisen Neuvostoliiton alueella.³²⁸

Kolmas Venäjän valtapolitiikan keino on Baltian maiden sisäisiin asioihin puuttuminen. Venäjä on pyrkinyt venäläisvähemmistön avulla vaikuttamaan paikallisiin hallituksiin. Venäläisvähemmistön käyttö valtapoliittisena aseena kohdistuu etenkin Latviaan ja Viroon. Latvian tämänhetkisestä väestöstä noin 30 prosenttia ja Viron väestöstä noin 25 prosenttia on venäläisiä³²⁹. Tiukkojen kansalaisuus- ja kielilakien vuoksi osalla venäläisvähemmistöstä ei ole Latvian tai Viron kansalaisuutta. Venäjä onkin tarkoitushakuisesti syyttänyt Viroa ja Latviaa venäläisvähemmistön oikeuksien loukkaamisesta³³⁰. Tällä tavalla se on pyrkinyt osana harjoittamaansa ”hajota ja hallitse -politiikkaa” luomaan Baltian maista kuvan Venäjä-vastaisina valtioina EU:ssa. Venäjä ylläpitää venäläisvähemmistöongelmaa myös sisäpoliittisista syistä. Venäjä on käyttänyt hyväkseen tätä yhteiskunnallista kahtiajakoa ja venäläisvähemmistön tyytymättömyyttä Latviassa ja Virossa. Se on pyrkinyt vahvistamaan venäläisvähemmistön sidettä Venäjään. Venäjän valtiojohtoiset yritykset ja Baltian maissa toimivat venäläiset yritykset sekä paikalliset, maissa asuvat venäläiset, poliittiset ja taloudelliset vaikuttajat ovat kanavia, joiden kautta Venäjä on ajanut tavoitteitaan. Venäjä on myös rahoittanut paikallista venäjänkielistä mediaa. Se on pyrkinyt vaihtamaan Baltian maiden länsimieliset hallitukset Venäjälle myötämielisiksi. Se on tukenut taloudellisesti puolueita, jotka haluavat läheisempää ulko- ja talouspoliittista yhteistyötä Venäjän kanssa.³³¹

³²⁸ Łapczyński 2009; Meister & Rahr 2009, s. 1–2; Kempe & Grotzky 2007, s. 12–14, 16–18 ja 23 ja Nielsen 2007, s. 124–126. EU käynnisti *itäisen kumppanuusohjelman* Prahan huippukokouksessa toukokuussa 2009. EU:n itäisen kumppanuuden päämäärä on vahvistaa naapuruuspolitiikkaa ja tiivistää EU:n yhteistyötä Armenian, Azerbaidžanin, Georgian, Moldovan ja Ukrainan sekä jopa Valko-Venäjän kanssa. Venäjä katsoo, että EU:n itäinen kumppanuus kohdistuu sitä vastaan. Ulkoministeri Sergei Lavrovin maaliskuussa 2009 esittämän kritiikin mukaan länsivallat syyttävät Venäjää pyrkimyksestä ylläpitää omaa etupiiriä, mutta EU itse pyrkii itäisen kumppanuuden avulla siirtämään entisen Neuvostoliiton alueen valtiot omaan etupiiriinsä.

³²⁹ Sen sijaan Liettuan väestöstä venäläisten osuus on alle 10 prosenttia.

³³⁰ Esimerkiksi 1990-luvun alkupuolella presidentti Jeltsin syytti Baltian maita etnisistä puhdistuksista ja ulkoministeri Kozyrev puolestaan varoitti maaliskuussa 1993 uudesta Jugoslaviasta. Baltian maiden EU-jäsenyyden toteutumisen jälkeenkin puolustusministeri Sergei Ivanov syytti Viroa ja Latviaa heinäkuussa 2004 siitä, että ne eivät noudata demokratiaan ja ihmisoikeuksiin perustuvia sääntöjä ja siitä, että ne lietsovat poliittista jännitettä.

³³¹ Lucas 2009[2008], s. 172–173 ja 195–203; Blank 2008b, s. 228–229; Ciziunas 2008, s. 288, 291–292, 295–298 ja 301–303; Bugajski 2007b, s. 163–166; Hedenskog & Larsson 2007, s. 30–33 ja 42–44; Nielsen 2007, s. 122–123; Vitkus 2006, s. 141; Krickus 2006, s. 17 ja 20–47; Krickus 2005, s. 98–122; Donaldson & Noguee 2005, s. 222–226 ja Bugajski 2004, s. 32, 110–112, 116, 118–120, 122–123, 125, 127 ja 132–134. Esimerkkinä Venäjän pyrkimyksestä vaikuttaa Baltian maiden sisä- ja ulkopolitiikkaan voidaan mainita se, että venäläiset yritykset rahoittivat Venäjälle myötämielisten ehdokkaiden vaalikampanjaa vuoden 2000 Latvian parlamenttivaaleissa. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Liettuan presidentinvaalit, jossa Venäjän tukema ehdokas Rolandas Paksas voitti vaalien toisella kierroksella tammikuussa 2003. Paksas joutui kuitenkin eroamaan presidentin virasta huhtikuussa 2004, koska häntä syytettiin yhteyksistä venäläiseen mafiaan, pyrkimyksestä puuttua yritysten päätöksentekoon ja valtiosalaisuuksien paljastamisesta. Venäjä oli rahoittanut Paksaksen vaali-

Talouspolitiikka on ollut Venäjän valtapolitiikan neljäs keino Baltiassa. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä on pyrkinyt turvaamaan poliittiset intressinsä Baltiassa myös kasvattamalla Viron, Latvian ja Liettuan taloudellista riippuvuutta venäläisestä pääomasta ja Venäjän kaupasta. Esimerkkinä voidaan tuoda esille sen Baltian maissa harjoittama energiapolitiikka. Baltian maiden energiariippuvuus Venäjältä tuotavasta öljystä ja maakaasusta on mahdollistanut niiden taloudellisen kiristämisen. Venäjä on sekä uhannut talouspakotteilla että keskeyttänyt energiatoimitukset kaikkiin Baltian maihin. Se on myös pyrkinyt saamaan haltuunsa Baltian maiden omat energiayhtiöt ja energianjakeluverkoston. Lisäksi Venäjä on rakentanut Baltian maat, Valko-Venäjän ja Puolan ohittavat uudet energiakuljetusreitit läntiseen Eurooppaan. Joulukuussa 2001 valmistui niin sanottu Itämeren öljyputkijärjestelmä Länsi-Siperiasta sekä Volgan ja Uralin öljyntuotantoalueilta Pietarin luoteispuolella sijaitsevaan Primorskiin (Koivisto), jossa on tällä hetkellä Venäjän suurin öljyn vientisatama. Joulukuussa 2008 Venäjä päätti rakentaa Itämeren öljyputkijärjestelmä II:n ja öljysataman vuoden 2012 loppuun mennessä Pietarin lounaispuolella sijaitsevaan Ust Lugaan (Laukaansuu), jossa oli jo otettu käyttöön uudet kivihiili- ja tavarankuljetussatamat vuosina 2001 ja 2006. Syksyllä 2005 Venäjä ja Saksa puolestaan päättivät rakentaa maiden välisen Itämeren maakaasuputken Viipurista Greifswaldiin. Ensimmäinen kaasuputki valmistui marraskuussa 2011 ja toinen lokakuussa 2012. Näiden talouspoliittisten toimenpiteiden ansioista Venäjän riippuvuus Baltian maista ja Valko-Venäjältä energian välittäjämaina päättyy ja samalla se kykenee myös vähentämään Baltian maiden kautta kulkevaa tavaroiden transitoliikennettä.³³²

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Itämeren kaasuputken rakentaminen näyttäytyy ennen kaikkea Venäjän valtapoliittisena toimenpiteenä. Kaasuputken symbolinen merkitys on huomattava, koska sitä voidaan pitää osoituk-

kampanjaa usealla miljoonalla dollarilla. Paksuksen suurimmalla yksittäisellä venäläisellä tukijalla oli läheinen yhteys Venäjän turvallisuuspalveluun. Ks. Baltian maiden venäläisvähemmistöongelmasta myös. MalmLöf 2006; Blomberg & Saanio 2003, s. 24–25, 48–49 ja 66; Juntunen 2003b, s. 273–274; Pabriks & Purs 2002, s. 72–78 ja 86–87; Arbatova 2001, s. 39–45; Miniotaite 2001, s. 33–35; Arnswald 2000, s. 171–178; Knudsen 2000, s. 50–52; Stranga 1999; Ziugzda 1999; Moshes 1999a; Trenin 1999a; Lejiņš 1999b, s. 18–19; Lejiņš & Ozoliņa 1997, s. 158–166; Trenin 1997, s. 15, 22 ja 26–29 ja Oldberg 1997, s. 158–166.

³³² Mankoff 2009, s. 5, 24–25, 27, 31–38, 40, 74–77, 148, 150, 176–177, 244, 252–255 ja 277–280; Juntunen 2009, s. 72–100; Ciziuas 2008, s. 288, 291, 296 ja 298–302; Sleivyte 2008, s. 35–37; Woehrel 2008, s. 12–13; Lucas 2009[2008], s. 209 ja 213; Bugajski 2007b, s. 163–166; Susiluoto 2007, s. 220–222; Krickus 2006, s. 17–20, 25–26 ja 46; Krickus 2005, s. 98–99, 104, 107–108 ja 116–117; Bugajski 2004, s. 32, 113, 117–118, 123–125, 127 ja 129–132; Ziugzda 1999 ja Oldberg 1997, s. 166–171. Ks. lisää Larsson 2006; Mauring & Schaer 2006 ja Mäe 2006. Venäjä toimittaa Baltian maihin noin 90 % niiden tarvitsemasta öljystä ja 100 % maakaasusta. Vuosina 2002–03 Venäjä pyrki saamaan haltuunsa latvialaisen ”Ventspils Nafta” -öljy-yhtiön ja Ventspilsin sataman öljyterminaalin. Kun Venäjä epäonnistui tässä, se katkaisi öljytoimitukset Latviaan ja siirsi öljyn kuljetukset Suomenlahden satamiinsa. Sama toistui Liettuassa vuonna 2006. *Nord Stream* -putken merkitys Venäjän energiapolitiikassa kasvaa entisestään, kun se rakentaa Viipuriin kaasuputken Barentsinmerellä sijaitsevalta maailman suurimmalta tunnetulta merialueella sijaitsevalta Štokmanin kaasukentältä. Ks. Mankoff 2009, s. 25 ja 181–182.

sena Venäjän ja Saksan erityissuhteesta. Kaasuputki onkin herättänyt huolestuneisuutta erityisesti Puolassa ja Baltian maissa, jotka pelkäävät sitä, että Venäjä ja Saksa yhä tekevät salaisia sopimuksia niiden välisellä puskurivyöhykkeellä sijaitsevien valtioiden kustannuksella³³³. Venäjän vaikutusvalta Saksan suhteen vahvistuu, kun Itämeren kaasuputki kasvattaa Saksan riippuvuutta Venäjän maakaasusta. Se kykenee kaasuputken avulla myös estämään EU:n yhteisen Venäjä- ja energiapolitiikan. Itämeren kaasuputki on siis nähtävä osana Venäjän hajota ja hallitse -politiikkaa. Se antaa Venäjälle myös mahdollisuuden eristää Baltian maat ja kiristää niitä poliittisesti ja taloudellisesti. Venäjä voi katkaista maakaasutoimitukset Baltian maihin ja Puolaan poliittisista syistä tai jos ne eivät suostu maksamaan maakaasusta korkeampaa hintaa. Samaan aikaan Venäjä voi jatkaa maakaasun toimittamista Saksaan. Lisäksi Venäjä voi lisätä sotilaallista läsnäoloaan Itämeren alueella kaasuputkeen vedoten. Venäjä onkin jo ilmoittanut vahvistavansa Itämeren laivastoaan, jonka yhtenä tehtävänä on kaasuputken suojeleminen.³³⁴

Viidentenä valtapoliittisena keinona Venäjä on käyttänyt epäsuoraa sotilaallista painostamista Baltian maita kohtaan. Esimerkkinä voidaan mainita Venäjän ilmavoimien useat tahalliset Baltian maiden ilmatilan loukkaukset. Venäjän hävittäjäkoneen putoaminen Liettuan alueelle syyskuussa 2005 aiheutti maiden välille poliittista jännitettä. Toinen esimerkki on Venäjän asevoimien sotaharjoitukset Baltian maiden rajojen läheisyydessä. Etenkin 1990-luvulla Venäjä siirsi yllättäen asevoimiensa joukkoja lähelle Viron ja Latvian rajaa ja veti ne heti takaisin. Syksyllä 1998 Venäjä piti Viron rajan läheisyydessä sotaharjoituksen, jonka harjoitustilanteessa Venäjä valtaa pienen valtion. Epäsuoraksi painostuskeinoksi voidaan ymmärtää myös Venäjän lisääntynyt sotilaallinen yhteistyö Valko-Venäjän kanssa ja asevoimiensa vahvistaminen Kaliningradissa. Venäjän suurista sotaharjoituksista Baltian alueen lähellä voidaan mainita ”Zapad 1999”- sotaharjoitus, jossa Venäjä torjuu NATO:n hyökkäyksen Kaliningradiin ja Valko-Venäjälle kaikkiin käytettävissä olevin keinoin, siis niin tavanomaisin asein kuin ydinaseinkin.³³⁵ Venäjä järjesti kaksi isoa sotaharjoitusta Itämeren alueella myös elo-syyskuussa 2009. Itämerellä, Kaliningradin alueella ja Valko-Venäjällä pidetyssä ”Zapad 2009”-sotaharjoituksessa Venäjän

³³³ Esimerkiksi Puolan puolustusministeri Radoslav Sikorski vertasi Putinin ja Schröderin välistä sopimusta uudeksi Molotov–Ribbentrop-sopimukseksi huhtikuussa 2006.

³³⁴ Mankoff 2009, s. 148–152, 157–158 ja 175–182; Chivvis & Rid 2009, s. 107–108 ja 110–113; Olikier et. al. 2009, s. 108–109; Sleivyte 2008, s. 23–28 ja 35–37; Lucas 2009[2008], s. 213 ja 215–226; Ciziunas 2008, s. 303; Hyde-Price 2007, s. 133 ja 159–161; Nielsen 2007, s. 123–124; Kempe & Grotzky 2007, s. 23–24; Kasekamp & Veebel 2007, s. 20–21; Bugajski 2007a, s. 11–12; Susiluoto 2007, s. 219–222; Stent 2007, s. 46–51; Baran 2007; A. Cohen 2006b ja Muring & Schaer 2006, s. 75–76.

³³⁵ Olikier et al. 2009, s. 102–104; de Haas 2009, s. 2; Männik 2008, s. 21–22; Lucas 2009[2008], s. 16; Baev 2008, s. 96; Niklasson 2008, s. 23; Bugajski 2007a, s. 14, 143 ja 145; Karabeshkin & Spechler 2007, s. 315; Möller 2007, s. 215, Bugajski 2004, s. 117; Kramer 2002, s. 734; Sergounin 2003 ja Yost 2001, s. 534–535 ja 538–539. Venäjä piti ”Zapad-1999” sotaharjoituksen kesäkuussa eli Puolan, Tšekin ja Unkarin toteutuneen NATO-jäsenyyden ja Kosovon sodan jälkeen. Se oli suurin Itämeren alueella pidetty sotaharjoitus sitten Neuvostoliiton hajoamisen.

ja Valko-Venäjän asevoimat harjoittelivat yhteisoperaatiota kaikkien mahdollisten sotilaallisten hyökkäysten torjumiseksi. Samaan aikaan pidettyyn ”*Ladoga 2009*” -sotaharjoitukseen osallistui puolestaan Venäjän Itämeren ja Pohjoisen laivaston lisäksi joukkoja Leningradin ja Siperian sotilaspäiästä.³³⁶ Nämä sotaharjoitukset ovat tulkittavissa Venäjän vastatoimiksi NATO:n laajentumiselle.

Baltiassa ei ole syttynyt sisäisiä aseellisia konflikteja, minkä vuoksi Venäjä ei myöskään ole tehnyt sotilaallista interventiota Baltian maihin.³³⁷ Se on sen sijaan käyttänyt epätavanomaisen sodankäynnin menetelmiä Baltiassa. Esimerkkinä voidaan mainita Venäjän toiminta niin sanotun Pronssisoturipatsaskiistan yhteydessä huhti–toukokuussa 2007, jolloin se teki laajan kybereli verkkohyökkäyksen Viron tietoliikennejärjestelmiä vastaan. Venäjä turvautui asymmetriseen sodankäyntiin, jonka tavoitteena oli saattaa Viron yhteiskunta sekaisin lamaannuttamalla yhteiskunnallisesti tärkeät tietoliikennejärjestelmät kuten esimerkiksi tiedonjakelu, rahaliikenne ja sähkönjakelu. Verkkohyökkäysten rinnalla Venäjä käytti myös venäläisvähemmistöä sisäisen epävakauden lietsomisessa sekä järjesti väkivaltaisia mielenosoituksia Tallinnassa ja Viron Moskovon suurlähetystön valtauksen. Lisäksi Venäjä katkaisi öljyn ja kivihiiilen viennin Viroon sekä turvautui informaatio-operaatioon, jonka tavoitteena oli Viron mustamaalaaminen Venäjän vastaiseksi valtioksi.³³⁸

Venäjän Baltiassa harjoittama valtapoliittikka osoittaa, että sen valtapoliittiset pyrkimykset ovat jatkuneet vuoden 2004 jälkeenkin. Viron, Latvian ja Liettuan liittyminen NATO:on ja EU:in ei ole normalisoinut Venäjän ja Baltian maiden välisiä suhteita. Samat kiistat ovat jatkuneet koko kylmän sodan jälkeisen ajan. Baltian maiden jäsenyys NATO:ssa ja EU:ssa ei ole estänyt Venäjää kohdistamasta niihin poliittista, taloudellista ja sotilaallista painostusta. EU ja NATO eivät ole pystyneet estämään Venäjän valtapoliittikkaa Baltiassa. Venäjä pyrkii palauttamaan vaikutusvaltansa Baltiassa ja pakottamaan Baltian maat ottamaan huomioon Venäjän kansalliset edut. Venäjä pitää Viroa, Latviaa ja Liettuaa siis edelleen lähiulkomainaan, jotka Venäjän näkemyksen mukaan kuuluvat yhä sen etupiiriin.³³⁹ Venäjä ei siis edelleenkään tunnusta Baltian maiden täyttä suvereenisuutta. Se on harjoittanut samanlaista valtapoliittikkaa Baltiassa kuin IVY:n alueella, mikä viittaa realismiin näkökulmasta tarkasteltu-

³³⁶ Medvedev 2009b ja Kipp 2009.

³³⁷ Ciziunas 2008, s. 290–291. Baltian maiden uudelleen itsenäistymisen yhteydessä Neuvostoliitto käytti asevoimiaan Latviassa ja Liettuassa tammikuussa 1991.

³³⁸ Blank 2008b, s. 227–247, erityisesti s. 227–232. Vrt. Lucas 2009[2008], s. 199–203; Ciziunas 2008, s. 302 ja Kasekamp & Veebel 2007, s. 18. Venäjän ja Viron välinen kiista oli seurausta Viron päätöksestä siirtää Pronssisoturipatsas pois Tallinnan keskustasta. Patsas pystytettiin Neuvostoliiton aikana muistomeriksi Viron vapauttamisesta Saksan miehityksestä toisessa maailmansodassa, mutta Virolle se symboloi Neuvostoliiton miehityksen alkua.

³³⁹ Hedenskog & Larsson 2007, s. 7–8, 11–12, 30–33, 42–44, 50–51, 55, 75–76, 111–112 ja 115–116; D. Smith 2008; Ciziunas 2008, s. 287–288 ja 303; Sleivyte 2008, s. 36; Karabeshkin & Spechler 2007, s. 318; Bugajski 2007a, s. 14; Nielsen 2007, s. 109; Krickus 2006, s. 17 ja Ozolina & Rikvelis 2006, s. 88. Edward Lucas vertaa nykyistä Baltian aluetta Belgian asemaan Euroopan historiassa. Suurvallat ajautuivat monesti eturistiriitatilanteisiin koskien Belgian aluetta. Ks. Lucas 2009, s. 74.

na siihen, että Venäjä pyrkii alueelliseen hegemoniaan Baltiassa samalla tavalla kuin muuallakin entisen Neuvostoliiton alueella.

6.3 Kylmän rauhan Eurooppa

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian välisen turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun voimakkuus on yksi niistä tekijöistä, jotka keskeisesti vaikuttavat Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Hyökkäyksellisen realismin näkökulmasta eurooppalaisten suurvaltojen välinen turvallisuuskilpailu ja valtakamppailu on pysyvää, minkä seurauksena niiden välillä myös vallitsee jatkuva turvallisuudilemma. Näin ollen suurvaltapolitiikkaan liittyy ainainen alueellista vakautta horjuttava piirre. Sen sijaan puolustuksellisen realismin näkökulmasta Euroopan vakauteen vaikuttaa keskeisesti se, koostuuko Euroopan voimatasapainojärjestelmä hyökkäyksellisistä vai puolustuksellisista suurvalloista ja harjoittavatko nämä suurvallat turvallisuuskilpailu- vai turvallisuusyhteistyöstrategiaa. Saksan, Ranskan ja Britannian turvallisuusyhteistyö sekä niiden ja Yhdysvaltojen välisen liittosuhteen jatkuminen kylmän sodan jälkeen sekä näiden suurvaltojen tietoisuus toistensa valtapoliittisista tavoitteista ovat pienentäneet ratkaisevasti niiden keskinäistä turvallisuudilemmaa. Tämän seurauksena läntisessä Euroopassa, siis NATO:n ja EU:n alueella, vallitseekin vakaa voimatasapainojärjestelmä. Hyökkäyksellisen realismin näkökulmasta tämä liittosuhde on pienentänyt Saksan, Ranskan, Britannian ja Yhdysvaltojen välistä turvallisuudilemmaa, mutta se ei kuitenkaan ole poistanut sitä, koska nämä suurvallat ovat epätietoisia toistensa valtapoliittisista päämääristä tulevaisuudessa ja varautuvat tämän takia pahimpaan kehityskulkuun. Sen sijaan Itä-Euroopassa suurvaltapolitiikka on lähes pelkästään ollut turvallisuuskilpailua, joka on voimistanut suurvaltojen välistä turvallisuudilemmaa niin hyökkäyksellisen kuin puolustuksellisenkin realismin näkökulmasta.

Saksan, Ranskan ja Britannian valtapoliittikan tarkastelu osoittaa, että niiden kylmän sodan jälkeen harjoittama suurstrategia koostuu useista strategioista, joista keskeisimmät ovat bandwagoning-strategia ja voimatasapainopolitiikka. Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat status quo -suurvaltoja, jotka ovat harjoittaneet puolustuksellista suurstrategiaa, mikä on vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Saksan, Ranskan ja Britannian NATO-liittosuhteen jatkuminen Yhdysvaltojen kanssa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on realismin näkökulmasta tarkasteltuna tärkein syy siihen, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on ollut erittäin vakaa NATO:n ja EU:n alueella. Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta johtuen Ranskan ja Britannian ei ole tarvinnut pelätä yhdistyneen Saksan valtapyrkimyksiä. Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa on pitänyt Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun vähäisenä ja näin lieventänyt niiden keskinäistä turvallisuudilemmaa, mikä on vahvistanut alueellista vakautta läntisessä Euroopassa entisestään. Saksan, Ranskan ja Britannian liitossa Yhdysvaltojen kanssa on

kyse bandwagoning-strategiasta, minkä avulla ne hakevat suojelua maailman sotilaallisesti voimakkaimmalta suurvalloilta Yhdysvalloilta Venäjän sotilaallista ylivoimaa ja valtapyrkimyksiä vastaan. Näiden toisen tason status quo - suurvaltojen bandwagoning-strategia on siis ollut puolustuksellista, mikä on lisännyt alueellista vakautta, koska myös Yhdysvallat on ollut status quo - suurvalta. Yhdysvaltojen sitoutuminen puolustamaan sotilaallisesti Saksaa, Ranskaa ja Britanniaa on merkinnyt sitä, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on säilynyt kaksinapaisena kylmän sodan jälkeen. Tämä Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen voimatasapaino on ylläpitänyt alueellista vakautta etenkin rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna.

Saksa, Ranska ja Britannia pyrkivät siis NATO:n avulla muodostamaan voimatasapainon Venäjään nähden, mutta käytännössä läntiset suurvallat ovat saavuttaneet sotilaallisen ylivoiman suhteessa Venäjään. Tämä sotilaallisesta ylivoimasta seurannut pelote on hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna rajoittanut Venäjän valtapolitiikkaa Itä-Euroopassa ja näin vahvistanut alueellista vakautta Euroopassa. Rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian sotilaallinen ylivoima on kuitenkin samalla johtanut voimistuneeseen valtakamppailuun ja turvallisuuskilpailuun länsivaltojen ja Venäjän kesken, mikä on heikentänyt Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Bandwagoning-strategian harjoittaminen on merkinnyt myös sitä, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat myöntyneet tukemaan Yhdysvaltojen hegemoniastrategiaa Euroopassa ja samalla tämän strategian kahta keskeistä piirrettä, sotilaallisen voiman unilateraalista käyttöä ja NATO:n laajentumista. Hegemoniastrategian tukeminen on vahvistanut alueellista vakautta NATO:n ja EU:n alueella, mutta heikentänyt sitä Itä-Euroopassa, koska Venäjä pitää sitä intressiensä vastaisena.

Myös Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen liittosuhteen jatkuminen EU:ssa kylmän sodan jälkeen on realismin näkökulmasta tarkasteltuna ylläpitänyt Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Ranska ja Britannia ovat EU:n avulla sitoneet läntisen Euroopan potentiaalisen hegemonin Saksan valtapolitiittista toimintavapautta. Tämä sitomisstrategia, joka voidaan nähdä sekä bandwagoning-strategiana että pehmeänä tasapainottamisena, on onnistunut, koska Saksa on ollut valtapolitiittiseen asemaansa tyytyväinen status quo - suurvalta. Näiden eurooppalaisten toisen tason suurvaltojen keskinäinen liitto on ylläpitänyt niiden yhteistyötä ja samalla lieventänyt turvallisuuskilpailua ja vahvistanut näin alueellista vakautta EU:n alueella. EU-liitossa on realismin näkökulmasta tarkasteltuna kyse myös Venäjän ulkoisesta tasapainottamisesta. EU:n avulla Saksa, Ranska ja Britannia yhdistävät voimavaransa muodostaakseen suurvaltojen välille voimatasapainon Euroopassa. EU:ssa oli 1990-luvulla kyse lähinnä vain pehmeästä tasapainottamisesta. Saksa, Ranska ja Britannia pyrkivät taloudellisella yhteistyöllä luomaan perustan sotilaalliselle tasapainottamiselle. Yhteisen sotilaallisen kyvyn kehittämisen aloittaminen EU:n puolustuspolitiikan muodossa 2000-luvulla on kuitenkin viite siitä, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat varovasti aloittaneet myös kovan, sotilaallisen tasapainottamisen EU:n puitteissa. Toisaalta se viittaa myös Yhdysvaltojen pehmeään tasapainottamiseen. Saksa, Ranska ja Britannia kuitenkin harjoittavat edelleen vain

ennakoivaa strategiaa, jolla ne varautuvat siihen, että Yhdysvaltojen suurstrategia Euroopassa muuttuu ja johtaa nykyisen liittosuhteen päättymiseen. Jos suurvaltojen nykyinen voimasuhde säilyy samanlaisena lähitulevaisuudessa, integraatioliitto on käytännössä ainoa vaihtoehto, jolla Saksa, Ranska ja Britannia kykenevät tehokkaasti tasapainottamaan Venäjän sotilaallista ylivoimaa ja turvallisuusuhkaa ilman Yhdysvaltoja. Samalla Ranska ja Britannia pyrkivät EU:n yhteisen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamisella myös sitomaan Saksan valtapolitiikkaa entisestään. Lisäksi sen avulla Ranska, Britannia ja Saksa pyrkivät lieventämään niiden keskinäistä turvallisuusdilemmaa erityisesti siltä varalta, että NATO hajoaa. Saksan, Ranskan ja Britannian voimatasapainopolitiikka EU:n puitteissa on siis yksi niistä tekijöistä, joka on vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta, erityisesti EU:n alueella.

Britannia harjoittaa EU-suurvalloista selkeimmin bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin. Erityissuhteella Yhdysvaltoihin se pyrkii sitomaan Yhdysvallat puolustamaan sen omaa turvallisuutta ja ylläpitämään suurvaltojen välistä voimatasapainoa Manner-Euroopassa. Kun Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa on realismin näkökulmasta tarkasteltuna ollut ratkaiseva tekijä kylmän sodan jälkeisen Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta, Britannia edistää bandwagoning-strategiallaan tämän vakauden säilymistä. Toisaalta Britannian bandwagoning-strategia on käytännössä merkinnyt myös myönnytyspolitiikkaa Yhdysvaltoja kohtaan. Kun Britannia on lojaalina liittolaisena tukenut varauksettomasti Yhdysvaltojen aggressiivista hegemoniapolitiikkaa, sen strategia on osaltaan myös heikentänyt Euroopan alueellista vakautta. Britannian suurstrategian toinen piirre on sisäinen tasapainottaminen itsenäisen ydinasepelotteen ylläpitämisen ja asevoimien uudistamisen avulla. Tämä strategia vahvistaa Britannian kykyä tasapainottaa Manner-Euroopan suurvaltoja ilman Yhdysvaltoja. Näin sen voidaan katsoa lisäävän alueellista vakautta. Sen sijaan Britannian valtapolitiikan kolmas piirre eli varauksellinen suhtautuminen Euroopan integraatioon on alueellista vakautta mahdollisesti tulevaisuudessa horjuttava tekijä. Varauksellinen suhtautuminen EU:iin saattaa nimittäin johtaa siihen, että Britannia ryhtyy entistä selvemmin harjoittamaan vastuun siirtoa, joka on sille mahdollinen strategia jos sen maantieteellisestä sijainnista johtuen. Jos Yhdysvallat hylkää eurooppalaiset liittolaisensa, vastuunsiirtostrategian harjoittaminen lisää Euroopan voimatasapainojärjestelmän epävakautta, koska ilman Britanniaa Saksalla ja Ranskalla ei ole riittävää sotilaallista voimaa muodostaa voimatasapainoa suhteessa Venäjään. Toisaalta 2000-luvulla Britannia on yhdessä Ranskan ja Saksan kanssa ryhtynyt kehittämään EU:lle yhteistä puolustuspolitiikkaa ja sotilaallista kykyä. Britannia katsoo, että Yhdysvallat voidaan sitoa NATO:on ja Euroopan turvallisuuskysymyksiin, jos EU:sta kyetään tekemään hyödyllinen strateginen kumppani Yhdysvalloille. Taustalla on myös Britannian pelko joutua Yhdysvaltojen hylkäämäksi eurooppalaisia suurvaltoja koskevassa alueellisessa sodassa. Britannia onkin viime vuosina lisännyt sotilaallista yhteistyötään myös Ranskan kanssa, mikä viittaa siihen, että ne pyrkivät yhdessä tasapainottamaan Venäjää ja ehkä tulevaisuudessa myös Saksaa.

Yhdistyminen teki Saksasta läntisen Euroopan voimakkaimman suurvaltan ja voimisti näin Saksan, Ranskan ja Britannian välistä turvallisuuskonfliktia. Saksan keskeiseksi strategiaksi tuli muiden suurvaltojen vakuuttaminen siitä, että yhdistynyt Saksa on status quo -suurvalta eikä muodosta niille turvallisuuhkaa. Saksa jatkoi kylmän sodan aikaista suurstrategiaansa eli liittosuhdettaan Yhdysvaltojen, Ranskan ja Britannian kanssa NATO:ssa ja EU:ssa ja samalla siis vapaaehtoista sitoutumistaan monenkeskiseen yhteistyöhön. Saksan 1990-luvulla harjoittaman eräänlaisen myönnytyspolitiikan keskeisiin piirteisiin kuuluivat myös lojaalisuuden osoittaminen Yhdysvalloille kansainvälisissä kysymyksissä, yhteistyön vahvistaminen Ranskan kanssa, yhteisen edun painottaminen Saksan oman kansallisen edun sijasta ja varauksellinen suhtautuminen sotilaallisen voiman käyttöön. Saksan myönnytysstrategia piti suurvaltojen välisen valtakamppailun ja turvallisuuskonfliktin vähäisenä, lievensi suurvaltojen välistä turvallisuuskonfliktia ja vahvisti näin Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta.

Kosovon sodasta lähtien kansallinen etu alkoi taas korostua Saksa valtapolitiikassa. Saksan etu ei enää välttämättä ole yhdenmukainen liittolaisten etujen kanssa. Saksan valtapolitiikka osoittaa, että se ei enää ole Yhdysvaltojen lojaali liittolainen kaikissa kansainvälisissä kysymyksissä. Se ei siis enää harjoita myötäilystrategiaa Yhdysvaltojen suhteen. Yhdysvaltojen pehmeä tasapainottaminen on tullut osaksi Saksan bandwagoning-strategiaa. Ranskan ja EU:n merkitys Saksan valtapolitiikassa on myös kasvanut Yhdysvaltojen ja NATO:n kustannuksella. Tällä tavalla Saksa on saanut realismin näkökulmasta tarkasteltuna enemmän poliittista vaikutusvaltaa Euroopassa. Saksan valtapolitiikka osoittaa, että se on ottamassa johtoaseman EU:ssa. Voidaan jopa väittää, että Saksa harjoittaa EU:n kautta varovaista hegemoniastrategiaa Euroopassa. Saksan liittosuhde Yhdysvaltojen, Ranskan ja Britannian kanssa perustuu edelleen yhteisten etujen edistämiseen, mutta vahvistuva piirre liittosuhteessa on näiden suurvaltojen pyrkimys edistää omaa kansallista etuaan, mikä on näkynyt ristiriitojen lisääntymisenä. Lisäksi Saksa on myös osoittanut olevansa taas normaali suurvalta, joka on valmis käyttämään sotilaallista voimaansa valtapolitiittisten päämääriensä saavuttamiseksi. Kaikki nämä erityispiirteet Saksan suurstrategiassa ovat voimistaneet suurvaltojen välistä valtakamppailua NATO:ssa ja EU:ssa. Saksan omaan kansalliseen etuun perustuvan valtapolitiikan harjoittaminen onkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna yksi Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta horjuttavista tekijöistä.

Saksan päästrategia suhteessa Venäjään on voimatasapainopolitiikka. Se pyrkii ulkoisesti tasapainottamaan Venäjää liittosuhteella Yhdysvaltojen kanssa NATO:ssa ja liittosuhteella Ranskan ja Britannian kanssa EU:ssa. Saksan pyrkimys vahvistaa asevoimiensa sotilaallista kykyä viittaa siihen, että se on harjoittanut myös Venäjän sisäistä tasapainottamista. Sen lisäksi Saksa on kuitenkin harjoittanut myös itsenäistä Venäjä-politiikkaa. Saksan ja Venäjän välinen suhde on kehittynyt pragmaattiseksi strategiseksi kumppanuudeksi 2000-luvulla. Tällä osittaisella bandwagoning-strategialla Saksa on vahvistanut itsenäistä suurvalta-asemaansa ja vaikutusvaltaansa kansainvälisessä politiikassa sekä lisännyt valtapolitiittista toimintavapauttaan. Strateginen kumppanuus Ve-

näjän kanssa osoittaa, että Saksan strategiana on myös Venäjän pehmeä tasapainottaminen. Saksa pyrkii tällä tavalla sitomaan Venäjän valtapoliittista toimintavapautta ja vähentämään näiden valtioiden keskinäistä turvallisuusdilemmaa. Näin Saksan Venäjä-strategia on vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta realismin näkökulmasta tarkasteltuna. Saksan kylmän sodan jälkeen harjoittama suurstrategia muistuttaa Bismarckin Saksan valtapolitiikkaa. Vähentääkseen muiden suurvaltojen kokemaa Saksan pelkoa Saksa on harjoittanut status quohon perustuvaa puolustuksellista suurstrategiaa. Samalla Saksa on pyrkinyt estämään sitä vastaan suunnattujen liittojen muodostamisen ja sitomaan muiden suurvaltojen valtapolitiikan. Saksan maltillinen valtapolitiikka onkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna ollut yksi ratkaisevista tekijöistä Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden säilymisen kannalta kylmän sodan jälkeen.

Ranskan valtapolitiikka kylmän sodan jälkeen osoittaa, että sen suurstrategian keskeisin piirre on voimatasapainopolitiikka. Itsenäisen ydinasepelotteen ylläpitämisen ja tavanomaisten asevoimien sotilaallisen kyvyn vahvistamisen avulla Ranska pyrkii strategiseen itsenäisyyteen, lujittamaan puolustustaan ja luomaan pelotteen. Tämä osoittaa, että sisäinen tasapainottaminen on yksi piirre sen suurstrategiassa. Ranska pyrkii tasapainottamaan ensisijassa Venäjää mutta myös Saksaa. Liittosuhde ja sotilaallisen yhteistyön lisääntyminen Yhdysvaltojen kanssa kylmän sodan jälkeen sekä Ranskan paluu NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin osoittavat realismin näkökulmasta tarkasteltuna sitä, että Ranska harjoittaa bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin. Tämä bandwagoning-strategia on Ranskalle keino tasapainottaa ulkoisesti Venäjää ja ylläpitää Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Ranska pyrkii ulkoisesti tasapainottamaan Venäjää myös EU-liitolla Saksan ja Britannian kanssa. Toisaalta tässä strategiassa on kyse myös Saksan valtapoliittista toimintavapautta rajoittavasta pehmeästä tasapainottamisesta. Yhdistyneen Saksan valta-aseman vahvistumisen myötä integraatioliitossa on kyse yhä enemmän Ranskan harjoittamasta bandwagoning-strategiasta suhteessa Saksaan. Toisaalta Ranska pyrkii EU:n avulla tasapainottamaan pehmeästi myös Yhdysvaltojen hegemoniaa läntisessä Euroopassa. Ranskan tavoitteena on EU:n avulla vähentää eurooppalaisten toisen tason suurvaltojen sotilaallista ja poliittista riippuvuutta Yhdysvalloista ja vähentää näin Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa. Osaltaan Ranskan paluu NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin viittaa myös pehmeään tasapainottamiseen, koska tällä tavalla Ranska pyrkii lisäämään omaa vaikutusvaltaansa NATO:ssa ja sitomaan Yhdysvaltojen valtapolitiikkaa. Ranskan suurstrategian piirteisiin ei kuulu myönnetytyspolitiikka Yhdysvaltoja kohtaan.

Ranskalle EU on jo tällä hetkellä myös kovan tasapainottamisen väline selkeämmin kuin Saksalle, Britannialle puhumattakaan. EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sekä sotilaallisen kyvyn kehittäminen ovat viitteitä niin Venäjän kuin Yhdysvaltojenkin kovasta tasapainottamisesta. Ranskan strategian päämäärä on tehdä yhteisten valtaresurssien avulla EU:sta strategisesti itsenäinen toimija kansainvälisessä politiikassa. Tämä on voimatasapainopolitiikkaa. Ranska haluaa edelleen myös johtaa EU:a, mutta sillä ei kuitenkaan

enää Saksan yhdistymisen jälkeen ole sen edellyttämiä valtapoliittisia resursseja. Se onnistuu ainoastaan yhteistyössä Saksan kanssa. Yhteenvetona voidaan todeta, että Ranska on valtapoliittikallaan lieventänyt Saksan aiheuttamaa turvallisuusdilemmaa ja luonut perustan Venäjän sotilaalliselle tasapainottamiselle ilman Yhdysvaltoja. Näin Ranskan suurstrategia on omalta osaltaan vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta realismin näkökulmasta tarkasteltuna.

Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäinen turvallisuusyhteistyö kylmän sodan jälkeen on pitänyt niiden keskinäisen turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun lievänä, mikä on vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna useat tekijät selittävät sitä, miksi läntisten suurvaltojen kylmän sodan aikainen liittosuhde on jatkunut myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat Yhdysvaltojen sotilaallista apua Venäjän tasapainottamisessa. Suurvaltojen välinen yhteistyö on ollut helpompaa, koska Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa on vähentänyt Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäistä turvallisuuskilpailua ja valtakamppailua. Saksan, Ranskan ja Britannian välillä vallitsee karkea voimatasapaino, vaikka Saksa onkin näistä suurvalloista voimakkain. Lisäksi eurooppalaiset toisen tason suurvallat ovat kaikki status quo -suurvaltoja, jotka ovat harjoittaneet puolustuksellista suurstrategiaa. Näiden suurvaltojen valtapoliittikan tarkastelu osoittaa kuitenkin myös sen, että niiden kansalliset edut ja valtapoliittiset päämäärät eroavat toisistaan. Tämä on ollut keskeinen syy siihen, että EU:lla ei ole yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Oman kansallisen edun ajaminen on lisännyt jännitettä Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian välisessä liittosuhteessa. Suurvaltojen vahvistuva keskinäinen valtakamppailu onkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna se tekijä, joka saattaa horjuttaa Euroopan voimatasapainojärjestelmän nykyistä vakautta jo lähitulevaisuudessa.

Yhdysvaltojen päätös laajentaa NATO:a kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa on realismin näkökulmasta tarkasteltuna keskeinen syy siihen, että Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen turvallisuusdilemma on säilynyt suhteellisen voimakkaana Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. NATO:n ensimmäinen laajentuminen voidaan nähdä Yhdysvaltojen puolustuksellisenä toimenpiteenä, jolla se pyrki vahvistamaan Euroopan vakautta ja samalla sekä omaa että suurvaltaliittolaistensa Saksan, Ranskan ja Britannian turvallisuutta. Vaikka Yhdysvallat on pyrkinyt vakuuttamaan Venäjälle, että NATO:n laajentumista ei ole suunnattu sitä vastaan, Venäjä kokee sen sotilaallisena turvallisuusuhkana. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna etenkin NATO:n toinen laajentuminen heikentääkin Venäjän turvallisuutta riippumatta siitä, mitkä ovat Yhdysvaltojen valtapoliittiset päämäärät. Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkin se vahvistaa Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten sotilaallista ylivoimaa suhteessa Venäjään ja samalla vaikeuttaa Venäjän kylmän sodan jälkeisen valtapoliittikan keskeisintä päämäärää eli suurvaltojen välisen voimatasapainon ylläpitämistä. Toiseksi NATO:n laajentumisen seurauksena Venäjän oman alueen puolustaminen vaikeutuu, koska se menettää puskurivyöhykkeensä itäisessä Euroopassa. Mitä lähemmäs Venäjän rajoja ja sille strategisesti elintärkeitä alueita Yhdysvaltojen

sotilaallinen voima tulee, sitä suurempana turvallisuushkana Venäjä kokee NATO:n laajentumisen. NATO:n laajentuminen on realismin näkökulmasta tarkasteltuna tyypillinen esimerkki suurvaltojen välisestä turvallisuuskilpailusta. NATO-suurvaltojen pyrkimys lisätä omaa turvallisuuttaan on vähentänyt Venäjän turvallisuutta. Läntisten suurvaltojen sotilaallisen ylivoiman lisäksi Venäjän epätietoisuus Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Britannian todellisista valtapoliittisista päämääristä on voimistanut turvallisuuskilpailua. Venäjän epätietoisuutta on lisännyt niin Yhdysvaltojen harjoittama hegemoniastrategia ja unilateraalinen sotilaallisen voiman käyttö kuin NATO:n sotilaalliset interventiot ja toiminta-alueen laajentaminenkin.

NATO:n laajentuminen on siis voimistanut suurvaltojen välistä turvallisuuskilpailua ja samalla heikentänyt alueellista vakautta Itä-Euroopassa realismin näkökulmasta tarkasteltuna. Alueellisen vakauden heikkeneminen on ollut seurausta Yhdysvaltojen ja Venäjän välisen poliittisen jännitteen ja turvallisuuskilpailun voimistumisesta. Venäjä on vastustanut johdonmukaisesti NATO:n laajentumista ja ryhtynyt sen seurauksena sotilaallisiin vastatoimiin. Se on vahvistanut ja uudistanut asevoimiaan. Sisäisen tasapainottamisen lisäksi Venäjä on pyrkinyt myös ulkoisesti tasapainottamaan Yhdysvaltoja. Se on solminut strategisen kumppanuuden ja pitänyt yhteisiä sotaharjoituksia Kiinan kanssa. Ulkoiseen tasapainottamiseen viittaa myös sotilasliitto CSTO:n perustaminen. Itä-Euroopassa Venäjä on tiivistänyt sotilaallista yhteistyötään Valko-Venäjän kanssa. Ne ovat muodostaneet yhteisen alueellisen voimaryhmän ja ilmapuolustusjärjestelmän sekä pitäneet yhteisiä sotaharjoituksia. Vaikka Venäjä on harjoittanut puolustuksellista suurstrategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin, Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan, Venäjän vastatoimet ovat realismin näkökulmasta tarkasteltuna lisänneet alueellista jännitettä, koska läntiset suurvallat kokevat Venäjän sotilaallisen vahvistumisen niihin kohdistuvan turvallisuushkan voimistumisena ja lisäävät niiden epätietoisuutta Venäjän valtapoliittisista päämääristä. Vaikka Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä ei ole samanlaista vastakkainasettelua kuin kylmän sodan aikana, realismin näkökulmasta tämä NATO:n laajentumisesta seurannut turvallisuuskilpailu on entisestään voimistanut turvallisuuskilpailua ja siten horjuttanut Euroopan vakautta.

Realismin näkökulmasta tarkasteltuna NATO:n laajentuminen on Euroopan vakautta horjuttava tekijä myös sen takia, että se on lisännyt Yhdysvaltojen ja Venäjän kamppailua vaikutusvallasta Itä-Euroopassa. Venäjän valtapoliittikka perustuu näkemykseen, jonka mukaan suurvalloilla on oikeus muodostaa ympärilleen puskurivyöhyke sille ystävällismielisistä valtioista. Venäjä katsoo entisen Neuvostoliiton alueen kuuluvan sen etupiiriin, jossa sillä on pysyviä poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia intressejä puolustettavanaan. Venäjä onkin harjoittanut alueella hyökkäyksellistä hegemoniastrategiaa. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna NATO:n laajentuminen Baltiaan osoittaa, että myös Yhdysvallat harjoittaa aggressiivista hegemoniapoliittikkaa, jossa ei oteta huomioon suurvaltojen voimatasapainoa eikä Venäjän elintärkeitä kansallisia etuja. Yhdysvaltojen pyrkimys ottaa Ukraina ja Georgia NATO:n jäseneksi vahvistaa tätä näkemystä. Kun NATO:n laajentuminen merkitsee turvallisuushkan voimistumisen lisäksi Venäjän vaikutusvallan vähentymistä Itä-

Euroopassa ja sen eristämistä Euroopan turvallisuusjärjestelmästä, se on uhka Venäjän elintärkeille intresseille. Näin NATO:n laajentuminen on johtanut väistämättömästi Yhdysvaltojen ja Venäjän valtapoliittisten intressien yhteen-törmäykseen itäisessä Euroopassa. Tämä Yhdysvaltojen ja Venäjän valta-kamppailun voimistuminen on lisännyt alueellisten kriisien syttymisen toden-näköisyyttä ja tehnyt Euroopan voimatasapainojärjestelmästä epävakaa.

NATO:n laajentuminen voi realismin näkökulmasta tarkasteltuna myös lisätä Itä-Euroopan vakautta. Näin tapahtuu, jos Yhdysvallat, Saksa, Ranska ja Britannia kykenevät NATO:n avulla muodostamaan uskottavan pelotteen, joka estää Venäjää hyökkäämästä NATO:n jäsenvaltiota vastaan. Pelkkään voimasuhdelaskelmaan perustuen voidaan väittää, että Venäjän ei ole rationaa-lista aloittaa sotaa NATO-valtiota vastaan, koska läntisillä suurvalloilla liittolaisineen on niin suuri sotilaallinen ylivoima. Pelotteen uskottavuus riippuu kuitenkin myös siitä, millaiseksi Venäjä arvioi Yhdysvaltojen valmiuden ryhtyä sotaan Baltian maiden puolustamiseksi. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna pelotteen uskottavuutta Viron, Latvian ja Liettuan kohdalla voidaan epäillä, koska Yhdysvaltojen asevoimien joukkoja ei ole sijoitettu Baltiaan ja koska Baltia ei edes kuulu Yhdysvaltojen elintärkeisiin intresseihin. Toisaalta riippumatta siitä, onko pelote uskottava vai ei, Yhdysvaltojen ja sen suurvaltaliitto-laisten sotilaallinen ylivoima lisää suurvaltojen turvallisuuskilpailua ja valta-kamppailua, jotka puolestaan heikentävät alueellista vakautta.

Suurvaltojen välisen aseellisen konfliktin vaara Euroopassa on suurin Baltiassa. Baltian alue kuuluu Venäjän elintärkeisiin intresseihin, koska alue on ollut osa suurvalta Venäjää lähes 300 vuotta ja koska alueella on strategista merkitystä Pietari–Moskova-ydinalueen puolustamisen takia. Venäjä on harjoittanut Baltiassa samanlaista hegemoniastrategiaa kuin muualla entisen Neuvostoliiton alueella. Viron, Latvian ja Liettuan NATO-jäsenyydestä huolimatta Venäjä on edelleen turvautunut niin poliittisiin, taloudellisiin kuin sotilaallisiin painostuskeinoihin Baltiassa. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä Venäjän valtapolitiikka Baltiassa lisää alueellista epävakautta. Venäjän hegemoniapyrkimykset Baltiassa herättävät läntisissä suurvalloissa epäilyksen sen laajemmista valtapoliittisista tavoitteista Itä-Euroopassa. Jos Venäjän suhteellinen valta-asema vahvistuu entisestään, voidaan realismin näkökulmasta olettaa, että sen valtapolitiikka voimistuu Baltiassa. Siihen viittaavat ne toimet, joiden avulla Venäjä on pyrkinyt palauttamaan valta-asemansa alueella. Seurauksena on suurvaltojen välisen aseellisen konfliktin vaaran voimistuminen entisestään. Venäjä on monissa yhteyksissä julistanut oikeudekseen suojella venäjänkielisen väestön asemaa entisen Neuvostoliiton alueella. Venäläisvähemmistön separatistinen liike saattaisi luoda epävakautta ja jopa aseellisia väkivaltaisuuksia Baltian maissa, jolloin Venäjä saisi tekosyyntä lähettää asevoimansa alueelle venäläisvähemmistön suojelemiseksi.

Yhdysvaltojen ja Venäjän suurstrategiassa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on ollut sekä puolustuksellisia että hyökkäyksellisiä piirteitä, mikä on lisännyt niiden epätietoisuutta toistensa valtapoliittisista tavoitteista. Tämä on voimistanut entisestään Yhdysvaltojen ja Venäjän välistä turvallisuuskilpailua, koska ne eivät voi varmuudella tietää, onko vastustaja hyökkäyksellinen vai

puolustuksellinen. Epätietoisuus on myös johtanut siihen, että ne ovat harjoittaneet pikemminkin kilpailu- kuin yhteistyöpolitiikkaa, mikä on tehnyt turvallisuusdilemmasta suhteellisen voimakkaan. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen turvallisuuskilpailu ja valtakamppailu ovat heikentäneet Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta Itä-Euroopassa niin, että Euroopassa suurvaltojen välisissä suhteissa voidaan katsoa vallitsevan kylmän rauhan aika.

7

REALISMI JA EUROOPAN VOIMATASAPAINOJÄRJESTELMÄN VAKAUS

Euroopan voimatasapainojärjestelmä koostuu eurooppalaisista suurvalloista Venäjästä, Saksasta, Ranskasta ja Britanniaasta sekä alueen ulkopuolisesta suurvallasta Yhdysvalloista, joka on sitoutunut liittosuhteen kautta Euroopan turvallisuusjärjestelmään jo rauhan aikana. Kun nämä suurvallat eivät ole ajautuneet keskinäiseen sotaan kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella, realismin näkökulmasta tarkasteltuna voidaan sanoa, että Euroopan voimatasapainojärjestelmä on ollut suhteellisen vakaa vuosina 1990–2012. Turvallisuusyhteistyöstä huolimatta suurvallat käyvät kuitenkin myöskin keskinäistä valtakamppailua ja sotilaallinen voima on niille yhä väline, jolla ne ajavat poliittisia päämääriään. Realismien näkökulmasta nykyinen ajanjakso onkin ymmärrettävä suurvaltojen välisissä suhteissa suursotien väliseksi ajanjaksoksi, joka päättyy ennemmin tai myöhemmin. Rakenteellisen, usklassisen ja hegeemonisen realismin teorioista avautuu useita selityksiä nykyiselle suurvaltojen väliselle rauhalle. Tässä tutkimuksessa on osoitettu, että Euroopan voimatasapainojärjestelmän dynamiikkaan liittyy sekä vakautta lisääviä että horjuttavia tekijöitä. Suurvaltojen välisissä suhteissa Euroopassa on havaittavissa siis piirteitä niin lämpimästä kuin kylmästäkin rauhasta. Kylmän rauhan aikaan liittyy ainainen suurvaltojen välisen kylmän sodan ja näin myös varsinaisen sodan vaara. Realismissa käydyn teoreettisen keskustelun pohjalta tässä tutkimuksessa on nostettu esille yhdeksän tekijää, joihin alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden dynamiikka perustuu. Tutkimuksen luvuissa 4–6 selvitetään näiden tekijöiden sisäinen toimintalogiikka ja tämän pohjalta rakennettiin kunkin vakautta selittävän tekijän osalta erillinen teoreettinen selitysmalli. Tutkimuksen empiirisessä vaiheessa Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian voimasuhdetta ja niiden harjoittamaa valtopolitiikkaa analysoitiin näiden selitysmallien avulla. Tässä päätelmäluvussa kehitetään näiden yhdeksän selittävän tekijän pohjalta rakenteelliseen, usklassiseen ja hegeemoniseen realismiin perustuva teoreettinen selitysmalli alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaudesta (*Kuviot 24 ja 25*). Tämä yleinen selitysmalli, joka selittää yhtäläillä sekä suurvaltojen välistä rauhaa että suurvaltasotien syttymistä, esitellään pohtimalla tutkimuksessa käytettyjä selitystekijöitä ja pääluvuissa esitettyjä johtopäätöksiä¹. Samalla myös arvioidaan realismin eri koulukuntien ja teorioiden vahvuuksia ja heikkouksia Euroopan kylmän sodan jälkeisen voimatasapainojärjestelmän vakauden selittämisessä ja nostetaan esille ne keskeisimmät

¹ Tässä luvussa tuodaan esille vain lyhyesti tutkimuksen luvuissa 4–6 tehdyt keskeisimmät johtopäätökset.

tekijät, joiden varaan suurvaltojen välisen rauhan Euroopassa voidaan väittää perustuvan realismin näkökulmasta tarkasteltuna.

Realismin paradigman vahvuus kansainvälisen politiikan ja suurvaltapolitiikan selittämisessä on siinä, että sen keskeisin käsite valta on ajasta ja paikasta riippumaton universaali käsite. Kansainvälisessä politiikassa on ollut ja on edelleen kyse vallasta, valtioiden pyrkimyksestä selviytyä ja hallita toisiaan anarkkisessa maailmassa. Vallan ja siis viime kädessä valtapolitiikan merkitystä on mahdotonta sivuuttaa. Kylmän sodan jälkeen realismin sisällä käyty teoreettinen keskustelu osoittaa, kuinka realismin paradigma on kehittynyt yhteisistä perusolettamuksista käsin. Uusklassinen realismi on palauttanut tutkimuskohteeksi jo klassisen realismin korostamat valtiotason tekijät rakenteellisen realismin painottaman järjestelmätason tekijöiden rinnalle. Tällä tavalla uusklassinen realismi on myös vahvistanut realismin kykyä selittää suurvaltojen valtapolitiittista käyttäytymistä. Realismi ei ole senkaltainen yleinen teoria kuin siihen kohdistuneessa kritiikissä monesti oletetaan. Realismin teoriat ovat pääasiassa teorioita kansainvälisen politiikan lopputuloksista ja suurvaltojen valtapolitiikasta. Nämä teoriat auttavat selittämään pienten valtioiden turvallisuuspolitiittista toimintaympäristöä, mutta niiden avulla ei kyetä selittämään pienten valtioiden toimintaa ainakaan ilman lisäolettamuksia². Realismissa pitäisikin kehittää myös erillisiä realismin perusolettamuksiin perustuvia teorioita pienten valtioiden ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Mitään loogista estettä sille ei ole.

Jokaisella realismin koulukunnalla ja teorialla on myös omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Puolustuksellisen realismin lähtökohtana on Kenneth Waltzin rakenteellisen realismin teorian väite, että voimatasapaino toistuu kansainvälisessä järjestelmässä. Tähän perustuu oletamus, että järjestelmätason rakenteelliset tekijät ohjaavat suurvaltoja käyttäytymään pelkästään puolustuksellisesti. Tämä rajoittaa puolustuksellisen realismin kykyä selittää suurvaltojen valtapolitiikkaa. Puolustuksellisen realismin teoriat soveltuvat tyytyväisten status quo tai heikkojen suurvaltojen valtapolitiikan selittämiseen, mutta niiden avulla on vaikea selittää aggressiivisen, laajentumiseen ja hegemoniaan pyrkivän suurvaltan valtapolitiikkaa. John Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin teoria on esimerkki kansainvälisen politiikan rakenteellisesta teoriasta, jossa suurvaltojen voimasuhteeseen, maantieteellisiin tekijöihin ja rationaalisuusolettamukseen perustuen kyetään selittämään sekä hyökkäyksellistä että puolustuksellista valtapolitiikkaa. Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin avulla on kuitenkin vaikea selittää tapauksia, joissa muita voimakkaampi suurvalta, siis potentiaalinen hegemoni, ei pyrikään saavuttamaan alueellista hegemoniaa. Hegemoninen realismi selittää ensi sijassa hegemonin ja nousevan haastajasuurvallan valtapolitiikkaa. Monesti hegemoniset realistik, kuten esimerkiksi William Wohlforth, tarkastelevat kansainvälistä politiikkaa yksinomaan hegemonin näkökulmasta. Suurvallat eivät välttämättä toimi siten kuin pelkästään kansainvälisen järjestelmätason tekijöiden ja rakenteellisen ja hegemonisen realismin väit-

² Esimerkiksi Stephen Waltin uhkatasapainoteoria on poikkeus, joka soveltuu myös pienten valtioiden turvallisuuspolitiikan selittämiseen.

teiden perusteella voitaisiin olettaa. Näin saattaa tapahtua silloin kun kansainvälisen järjestelmätason paineet eivät ole voimakkaat, siis esimerkiksi, kun suurvalta on selkeästi voimakkaampi suhteessa muihin suurvaltoihin tai kun suurvaltaan ei kohdistu suoranaista turvallisuushkaa. Näissä tapauksissa uusklassisen realismin teoriat auttavat selittämään suurvaltojen valtapolitiikan vaihtelua. Uusklassinen realismi nostaa valtapolitiikkaa selittäviksi tekijöiksi ulkopoliittisen johdon käsitykset turvallisuushasta, suurvaltojen välisestä voimasuhteesta ja valtapoliittisista päämääristä, status quo ja revisionististen suurvaltojen erilaiset valtapoliittiset päämäärät sekä ulkopoliittisen johdon autonomian suhteessa sisäisiin rajoitteisiin. *Kuviossa 23* esitetään tämän tutkimuksen johtopäätökset realismin koulukuntien vahvuuksista kansainvälisen politiikan selittäjinä.

Kuvio 23: Realismin koulukuntien vahvuudet kansainvälisen politiikan selittäjinä

Rakenteellinen realismi: kansainvälisen politiikan lopputulos		
Puolustuksellinen realismi	Hyökkäyksellinen realismi	Hegemoninen realismi
Status quo -suurvallat Heikot suurvallat Toisen tason revisionistiset suurvallat Laskevat suurvallat	Potentiaalinen hegemoni Revisionistiset suurvallat Voimakkaat status quo -suurvallat Nousevat suurvallat	Hegemoni Laskeva hegemoni Nouseva potentiaalinen hegemoni
Uusklassinen realismi: suurvaltapolitiikka		

Tutkimuksessa on osoitettu, että rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin koulukunnat ja teoriat asettavat Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden erilaiseen valoon, koska ne selittävät alueellista vakautta ja suurvaltojen valtapolitiikkaa omista lähtökohdistaan ja erilaisilla selittävillä tekijöillä. Näin ollen valinta näiden koulukuntien ja teorioiden välillä vaikuttaa ratkaisevasti selityksen sisältöön ja tutkimuksen johtopäätöksiin. Realismin yksittäinen koulukunta ja teoria sopivat yksittäiseen tapaustutkimukseen. Sen sijaan jos tutkimuksen päämääränä on selittää kattavasti laajaa kansainvälispoliittista ilmiötä, kuten alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta, yhteen teoriaan perustuva selitys jää väistämättömästi suppeaksi, vaikka se olisikin tarkka. Tämän tutkimuksen teoreettinen johtopäätös onkin, että alueellisen vakauden selittäminen realismin viitekehityksessä edellyttää rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin teorioiden tuottamien näkemysten yhdis-

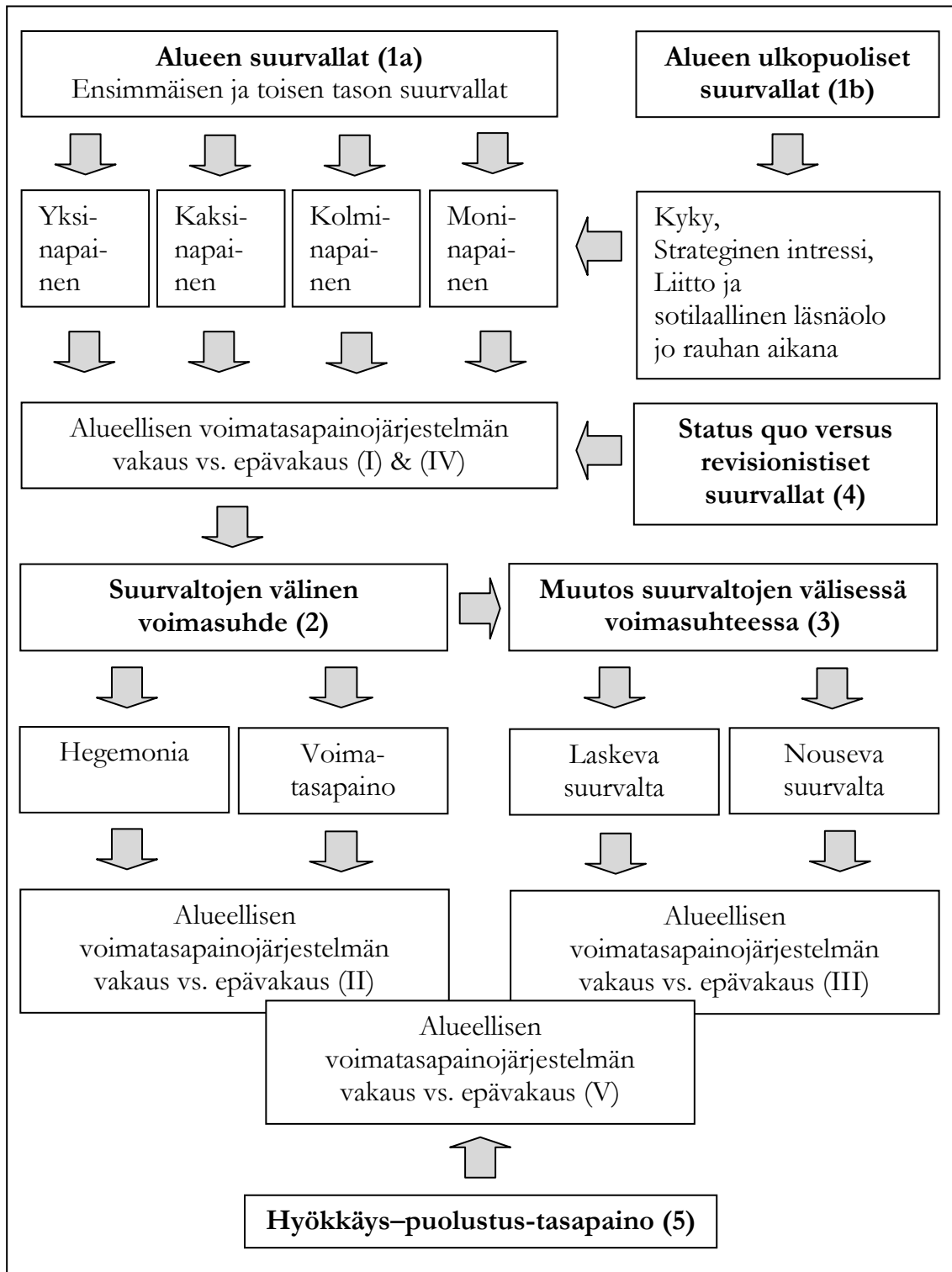
tämistä³. Tältä pohjalta tässä luvussa luodaan rakenteelliseen, uusklassiseen ja hegemoniseen realismiin perustuva synteesi vakaus versus epävakaus - viitekehyksessä.

Nykyrealismi, niin rakenteellinen, uusklassinen kuin hegemoninenkin realismi, selittää kansainvälistä politiikkaa ja suurvaltojen valtopolitiikkaa kansainvälisestä järjestelmästä käsin. Realismin näkökulma on holistinen. Kansainvälinen toimintaympäristö määrittää siis tärkeimpänä tekijänä suurvaltojen valtopolitiikkaa, joka puolestaan on ratkaisevin alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauten vaikuttava tekijä. *Kuviossa 24* esitetään realismiin perustuva alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta selittävä teoreettinen järjestelmätason selitysmalli. Alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden selittäminen realismin näkökulmasta edellyttää ensimmäiseksi alueellisen järjestelmän rakenteen selvittämistä. Ensimmäisen tason suurvaltojen lukumäärästä riippuen alueellinen voimatasapainojärjestelmä voi olla moninapainen, kolminapainen, kaksinapainen tai yksinapainen. Ensimmäisen tason suurvaltojen lisäksi alueellisessa järjestelmässä saattaa olla myös toisen tason suurvaltoja, joilla on merkittävä vaikutus alueelliseen vakauteen. Lisäksi alueellisen järjestelmän rakenteen selvittämisessä on huomioitava se, että alueellisen voimatasapainojärjestelmän rakenne muuttuu, jos alueen ulkopuolella sijaitsevat ensimmäisen tason suurvallat⁴ ovat sekaantuneet suurvaltojen väliseen valtakamppailuun alueella. Sen reunaehtona on, että niillä on strateginen intressi ja kyky toimia alueella. Tästä syystä alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden selittäminen edellyttää myös kansainvälisen ja muiden alueiden voimatasapainojärjestelmien rakenteiden ja näillä alueilla käytävän suurvaltojen välisen valtakamppailun voimakkuuden selvittämistä.

³ Glenn Snyderin mukaan puolustusellinen ja hyökkäyksellinen realismi on mahdollista yhdistää yhdeksi teoriaksi. Ks. G. Snyder 2002, s. 158–159. Vrt. Lynn-Jones 1998b, s. 181–182. Sen sijaan Mearsheimerin mukaan hyökkäyksellistä ja puolustusellista realismia ei voi yhdistää, koska niiden välillä on liian monia perustavaa laatua olevia eroja. Ks. Mearsheimer 2006b, s. 110. Ks. esim. pyrkimyksestä tehdä rakenteellisen realismin synteesi Fiammenghi 2011. Realismin sisällä kiistellään myös siitä, voidaanko rakenteellinen ja uusklassinen realismi yhdistää yleiseksi realismin teoriaksi. Vrt. esim. Glaser 2010a, s. 31. Christopher Laynen mukaan realistien ei tarvitse tehdä valintaa rakenteellisen ja uusklassisen realismin välillä, koska ne ovat toisiaan täydentäviä lähestymistapoja. Layne onkin luonut teorian Yhdysvaltojen suurstrategiasta, joka perustuu sekä rakenteelliseen että uusklassiseen realismiin. Ks. Layne 2009a, s. 103–105.

⁴ Joissakin tapauksissa myös alueen ulkopuolella sijaitsevat toisen tason suurvallat saattavat kyetä sekaantumaan suurvaltojen väliseen valtakamppailuun alueella.

Kuvio 24: Realismi ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus 1: järjestelmätaso⁵



⁵ Tutkimuksen luvuissa 4–6 rakennetuissa erillisissä selitysmalleissa osoitetaan, millä tavalla kyseinen selittävä tekijä joko vahvistaa tai horjuttaa alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Ks. tarkemmin alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus vs. epävakaus (I): Kuviot 4 ja 7–8; vakaus vs. epävakaus (II): Kuviot 4–6; vakaus vs. epävakaus (III): Kuvio 5; vakaus vs. epävakaus (IV): Kuviot 5, 8 ja 19 ja vakaus vs. epävakaus (V): Kuvio 22.

Realismin koulukunnilla on kuitenkin erilainen näkemys siitä, minkälainen alueellinen järjestelmä on kaikkein vakain. Näiden näkemuserojen taustalla on erimielisyys siitä, edistääkö suurvaltojen välinen voimatasapaino vai yhden suurvallan sotilaallinen ylivoima suurvaltojen välistä rauhaa. Tämä suurvaltojen välinen voimasuhde onkin samalla toinen tekijä, joka on selvitettävä, kun pyritään analysoimaan alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta realismin näkökulmasta. Voimatasapainokoulukunnan, siis rakenteellisen ja uusklassisen realismin mukaan voimatasapaino vähentää suurvaltojen välisen sodan todennäköisyyttä, koska hyökkäyksen menestymisen edellytykset ovat silloin suhteellisen pienet. Suurvaltojen välinen sota voidaan siis välttää sekä kaksinapaisessa että moninapaisessa järjestelmässä, jos suurvaltojen välillä vallitsee karkea voimatasapaino. Keskeiset rakenteelliset realistit, Waltz ja Mearsheimer, pitävät kaksinapaista järjestelmää kuitenkin moninapaista järjestelmää vakaampana erityisesti, koska siinä suurvallat tasapainottavat toisiaan sisäisesti, mitä voidaan pitää liittoja luotettavampana keinona ylläpitää voimatasapainoa. Sen sijaan hegemonisen realismin mukaan yksinapainen järjestelmä on kaikkein vakain alueellinen järjestelmä, koska hegemonin sotilaallinen ylivoima luo pelotteen, joka rajoittaa toisen tason suurvaltojen valtapoliittisia pyrkimyksiä. Hegemonin turvallisuus on hyvä, koska heikompien suurvaltojen ei ole rationaalista aloittaa sota sitä vastaan. Hegemonisessa realismissa kansainvälistä politiikkaa tarkastellaan nimenomaan hegemonin näkökulmasta, mutta kun yksinapaista järjestelmää analysoidaan heikompien suurvaltojen näkökulmasta, järjestelmän vakautta vahvistava vaikutus ei enää olekaan itsestään selvää. Toisen tason suurvalloille hegemonin sotilaallinen ylivoima muodostaa turvallisuusuhan. Voimatasapainokoulukunnan näkökulmasta ylivoima luo suurvallalle kaikissa alueellisissa voimatasapainojärjestelmissä houkutusena sotilaallista voimaa valtapyrkimystensä tavoittelussa. Näin ollen yksinapainen järjestelmä on vakaa ainoastaan, jos hegemoni pidättäytyy sotilaallisen voiman käytöstä muita suurvaltoja vastaan. Näistä erilaisista näkemyksistä huolimatta realistit ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että kolminapaisessa järjestelmässä suurvaltojen välisen sodan riski kasvaa, koska voimatasapainoa on vaikea muodostaa kahden suurvallan liittoutuessa kolmatta vastaan.

Realismissa kansainvälisen järjestelmän rakenne ja ensimmäisen tason suurvaltojen lukumäärä kylmän sodan jälkeen on nähty eri tavoin. Syy tähän on se, että realismissa ei ole yksimielisyyttä siitä, mistä tekijöistä valtion valta koostuu ja kuinka suurvaltojen vallan määrä mitataan. Realismista myös puuttuvat yhtenäiset suurvaltakriteerit. Tässä tutkimuksessa on määritetty aikaisempaa realismin tutkimusta täsmällisemmin, mistä kansallisista valtaresursseista suurvallan valta koostuu ja mikä painoarvo kullekin vallan osatekijälle annetaan, kun tutkitaan alueellista voimatasapainojärjestelmää. Samalla tutkimuksessa on määritetty myös tarkemmat materiaaliset indikaattorit, joilla suurvaltojen vallan, siis vallan osatekijöiden ja sitä kautta kokonaisvallan, määrä voidaan mitata. Vallassa on realismin näkökulmasta tarkasteltuna viime kädessä kyse suurvallan kyvystä voittaa suurvaltasota. Tutkimuksessa suurvallan valta, siis sen kansalliset valtaresurssit, on jaettu sotilaalliseen ja potentiaaliseen voimaan, joille on annettu yhtä suuri painoarvo. Suurvaltojen välinen nykyinen

voimatasapaino määräytyy sotilaallisen voiman perusteella. Sotilaallisen voiman indikaattoreina on käytetty puolustusmenoja, asevoimien kokoa ja asevoimien kaluston määrää. Potentiaalinen voima puolestaan antaa viitteen suurvaltojen välisestä voimatasapainosta tulevaisuudessa. Tutkimuksessa potentiaalinen voima on määritetty väestön määrän, luonnonvarojen, taloudellisten resurssien ja teknologisen kyvyn perusteella. Vaikka suurvallan vallan määrä on valtiotason ominaisuus, suurvaltojen välinen voimasuhde ja niiden valta-asema ovat järjestelmätasoon liittyviä ominaisuuksia. Järjestelmätasolla suurvallan vallan määrä riippuu siitä, kuinka monta suurvaltaa alueellisessa järjestelmässä on ja kuinka paljon valtaa kullakin suurvallalla on. Tässä tutkimuksessa on määritetty myös selkeät kriteerit, joilla yksittäinen valtio määritellään ensimmäisen tai toisen tason suurvallaksi ja joilla ensimmäisen tason suurvalta määritellään hegemoniksi tai potentiaalisesti hegemoniksi. Ensimmäisen tason suurvallalla täytyy olla vähintään puolet ja toisen tason suurvallalla vähintään kolmasosa järjestelmän voimakkaimman suurvallan vallasta, siis sen kansallisista kokonaisvaltaresursseista. Jotta suurvalta olisi hegemoni, sillä täytyy olla vähintään puolet ja potentiaalisella hegemonilla puolestaan vähintään kolmasosa suurvaltojen yhteenlasketusta vallan määrästä.

Tutkimuksessa tehtyjen neljän voimasuhdeanalyysin perusteella voidaan päätellä, kuinka monesta ensimmäisen ja toisen tason suurvallasta Euroopan nykyinen voimatasapainojärjestelmä koostuu ja mikä on näiden suurvaltojen välinen tarkempi voimasuhde. Voimasuhdeanalyysissä on osoitettu, että kansainvälinen järjestelmä kylmän sodan jälkeen ei ole ollut yksinapainen niin kuin suurin osa realisteista väittää, vaan kolminapainen. Vaikka Yhdysvallat on voimakkain suurvalta maailmassa ja on perusteltua puhua Yhdysvaltojen hegemoniakaudesta, myös Venäjä ja Kiina ovat ensimmäisen tason suurvaltoja maailmassa. Tämä tarkoittaa realismin näkökulmasta tarkasteltuna sitä, että kansainvälinen järjestelmä on suhteellisen epävakaa, erityisesti Aasiassa. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös sen, että ilman Yhdysvaltoja Euroopan voimatasapainojärjestelmä on yksinapainen. Venäjä ei nimittäin ole ainoastaan ainoa ensimmäisen tason suurvalta Euroopassa, vaan se on myös potentiaalinen hegemoni. Kuitenkin se seikka, että Yhdysvallat on sotilaallisesti sitoutunut Euroopan turvallisuusjärjestelmään jo rauhan aikana, muuttaa Euroopan voimatasapainojärjestelmän kaksinapaiseksi. Liittosuhde sinällään ei vielä tee Euroopan järjestelmästä kaksinapaista, koska liittoihin realismin näkökulmasta liittyy pelko hylätyksi tulemisesta sodan aikana. Sen sijaan Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa jo rauhan aikana osoittaa, että se on sitoutunut puolustamaan suurvaltaliittolaisiaan. Euroopassa on myös kolme toisen tason suurvaltaa, Saksa, Ranska ja Britannia. Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen karkea voimatasapaino ja niiden muodostama kaksinapainen järjestelmä selittävät erityisesti rakenteellisen realismin näkökulmasta sen, miksi Euroopan voimatasapainojärjestelmä on ollut suhteellisen vakaa kylmän sodan jälkeen. Toisaalta Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa ja sen sotilaallinen ylivoima suhteessa Saksaan, Ranskaan ja Britanniaan merkitsevät sitä, että läntisessä Euroopassa vallitsee Yhdysvaltojen hegemoniaan perustuva yksinapainen järjestelmä. Hegemoniseen realismiin perustuvan tulkinnan mukaan tämä vahvis-

taa alueellista vakautta. Euroopan vakautta lisää entisestään se, että Yhdysvalloilla, Saksalla, Ranskalla ja Britannialla on liittosuhteen seurauksena sotilaallinen ylivoima suhteessa Venäjään. Voimatasapainokoulukunnan tulkinta on päinvastainen. Sen näkökulmasta sotilaallinen ylivoima lisää läntisten suurvaltojen valtopoliittista toimintavapautta ja voimistaa niiden ja Venäjän välistä valtakamppailua Itä-Euroopassa. Tämän tutkimuksen mukaan voimistunut valtakamppailu on yksi keskeisimmistä Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta horjuttavista tekijöistä.

Suurvaltojen voimasuhteessa tapahtuvat muutokset on kolmas tekijä, joka on otettava huomioon analysoitaessa alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta realismin viitekehyksessä. Tämä on hegemonisen realismin tuoma lisäarvo realismin paradigmaan. Rakenteellisen realismin näkökulma on staattinen. Se pyrkii selittämään alueellista vakautta lähinnä vain suurvaltojen lukumäärän ja niiden välillä vallitsevan voimasuhteen avulla. Sen sijaan hegemonisen realismin mukaan suursodan taustalla on kahden voimakkaimman suurvallan välisessä voimasuhteessa tapahtuva ratkaiseva muutos. Robert Gilpinin hegemonisen sodan teorian mukaan suursodan todennäköisyys kasvaa silloin, kun nousevan suurvallan suhteellinen valta-asema on saavuttamassa laskevan hegemonin valta-aseman, koska useimmiten hegemoni ei ole valmis luopumaan vapaaehtoisesti hegemoniastaan. Hegemoninen realismi olettaa, että ensisijaisesti nouseva suurvalta aloittaa hegemoniasodan. Rakenteellinen realisti Dale Copeland kuitenkin kiistää tämän ja väittää, että kaikissa kansainvälisissä järjestelmissä suursodan aloittaa todennäköisesti hallitseva sotilaallinen suurvalta, jonka valta-aseman lasku on väistämätön. Kun huomioidaan suurvaltojen voimasuhteessa tapahtuva muutos, Copelandin mukaan havaitaan myös, että kaksinapainen järjestelmä onkin epävakaampi kuin moninapainen järjestelmä.

Tutkimuksessa tehty voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Yhdysvaltojen hegemonia-asema on laskussa. Kiina on puolestaan nouseva suurvalta, joka on saavuttanut haastajasuurvallan aseman 2010-luvulla. Hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä tarkoittaa suursodan riskin kasvua Aasiassa. Hegemoniasota voi syttyä joko nousevan Kiinan hegemoniapyrkimyksestä tai Yhdysvaltojen ennaltaehkäisevänä sotana nousevaa suurvaltaa vastaan oman johtoasemansa puolustamiseksi. Euroopassa vastaavanlaista suurvaltasotaa edistävää voimasuhdeasetelmaa ei ole. Voimasuhdeanalyysi osoittaa, että Yhdysvallat on ollut koko kylmän sodan jälkeisen ajan Venäjää voimakkaampi suurvalta. Lisäksi Venäjän valta-asema on jopa laskenut suhteessa Yhdysvaltoihin. Realismien näkökulmasta tarkasteltuna suurvaltojen välisessä voimasuhteessa Aasiassa tapahtuva muutos heijastuu kuitenkin todennäköisesti myös Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauteen. Kiinan potentiaalinen voima on niin suuri, että se muodostaa lähitulevaisuudessa Yhdysvalloille suuremman turvallisuusuhan kuin Neuvostoliitto kylmän sodan aikana. Yhdysvallat joutuu rajoitetuista kansallisista valtaresursseista johtuen siirtämään sotilaallista voimaansa muilta alueilta Aasiaan. Tämä muuttaa Euroopan voimatasapainojärjestelmän Venäjän johtamaksi yksinapaiseksi järjestelmäksi. Venäjä on mannervalta, joten hegemonisen realismin näkemys yksinapaisen järjestelmän va-

kaudesta, joka perustuu merivallan johtoasemaan, ei päde. Potentiaalisen hegemonina Venäjä saattaa pyrkiä Mearsheimerin hyökkäyksellisen realismin logiikan mukaisesti saavuttamaan alueellisen hegemonian Euroopassa. Tämä tarkoittaisi suursotaa Euroopassa. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös, että Saksa on läntisen Euroopan voimakkain suurvalta. Euroopan voimatasapainojärjestelmän epävakautta lisää Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman poistumisen myötä entisestään se, että Saksan valtapoliittinen toimintavapaus kasvaa.

Uusklassinen realismi on palauttanut realismin paradigmaan suurvaltojen jaottelun status quo- ja revisionistisiin suurvaltoihin. Kun alueellista voimatasapainojärjestelmän vakautta tutkitaan realismin viitekehyksessä, on neljäntenä tekijänä selvitettävä, koostuuko alueellinen järjestelmä status quo- vai revisionistisista suurvalloista⁶ ja mikä on näiden suurvaltojen välinen voimasuhde. Randall Schwellerin mukaan alueellinen voimatasapainojärjestelmä on vakaalla silloin, kun alueelliseen järjestykseen tyytyväisillä status quo -suurvalloilla on ylivoima suhteessa revisionistisiin suurvaltoihin. Sen sijaan revisionististen suurvaltojen ylivoima tekee alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä epävakaa, koska ne pyrkivät kaatamaan vallitsevan kansainvälisen järjestyksen ja muuttamaan sen omaksi edukseen. Tämä uusklassisen realismin jaottelu status quo- ja revisionistisiin suurvaltoihin auttaa tarkentamaan samalla myös hegemonisen realismin näkemystä hegemoniasodan syttymisestä. Jos nouseva suurvalta on revisionistinen, hegemoniasodan uhka on ilmeinen, kuten hegemoninen realismi olettaa. Sen sijaan hegemoniasota voidaan välttää, jos nouseva suurvalta onkin laskevan hegemonin tavoin status quo -suurvalta. Tämä tutkimus osoittaa sen, että Euroopan kylmän sodan jälkeisen voimatasapainojärjestelmän vakautta on vahvistanut entisestään se, että status quo -suurvalloilla Yhdysvalloilla, Saksalla, Ranskalla ja Britannialla on ollut sotilaallinen ylivoima suhteessa revisionistiseen Venäjään.

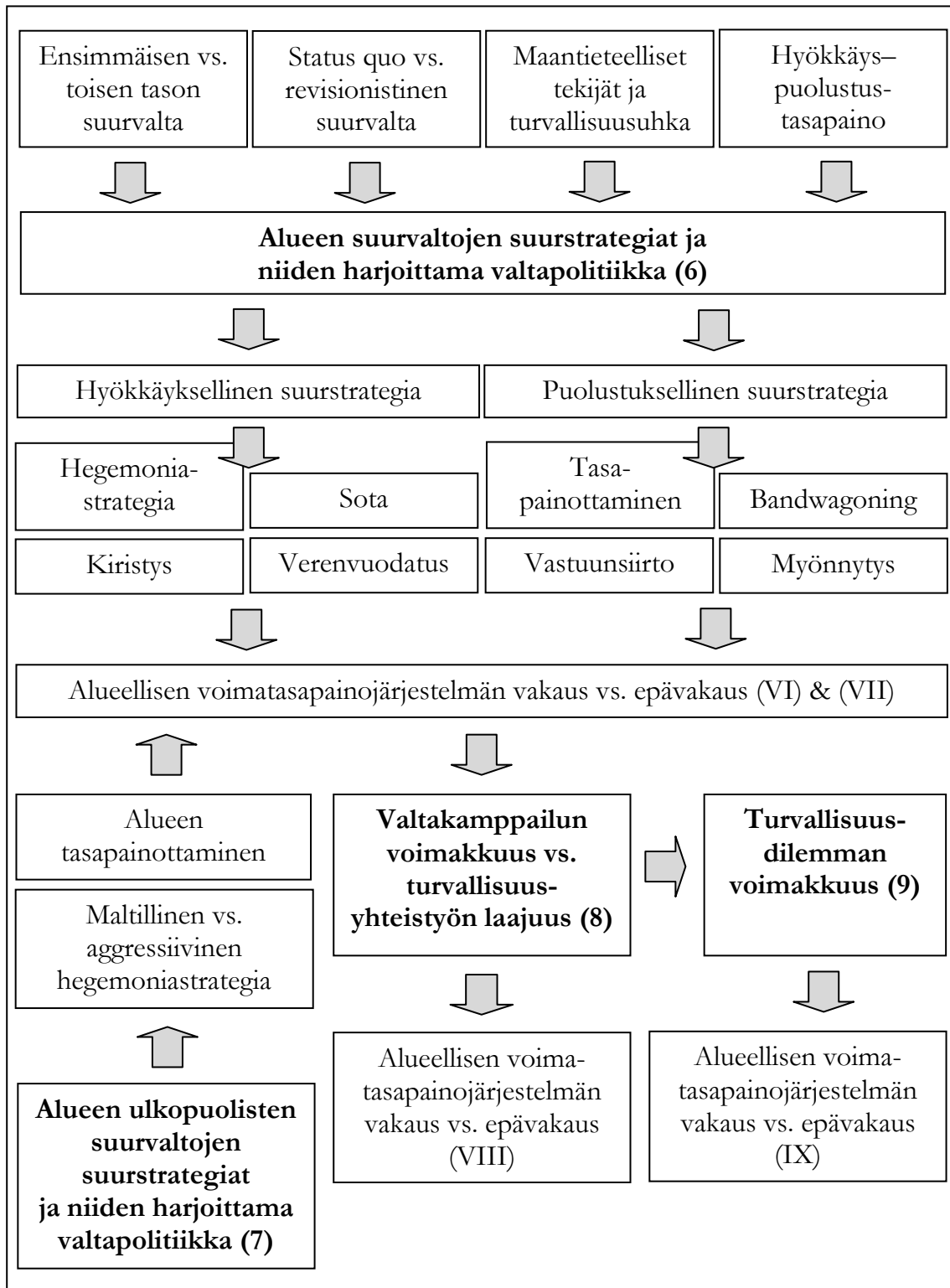
Puolustuksellinen realismi nostaa suurvaltojen välisen voimasuhteen ja siinä tapahtuvien muutosten rinnalle yhdeksi alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta selittäväksi tekijäksi hyökkäys–puolustus-tasapainon, jossa on Robert Jervisin mukaan kyse siitä, onko sodankäynnissä etu hyökkäyksellä vai puolustuksella. Hyökkäys–puolustus-tasapaino nähdään realismissa järjestelmätason tekijänä, jolla viitataan sodankäynnin strategiseen tasoon ja sodan lopputulokseen. Puolustuksellisen realismin mukaan hyökkäyksen etu lisää suurvaltojen välisten sotien todennäköisyyttä, koska silloin alueiden valloittaminen on suhteellisesti helpompaa kuin niiden puolustaminen. Sen sijaan puolustuksen etu vahvistaa alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Tässä tutkimuksessa ei pyritty hyökkäys–puolustus-tasapainolla selittämään Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta kylmän sodan jälkeen. Syy tähän on ensinnäkin se, että hyökkäys–puolustus-tasapainon mittaaminen ja määrittäminen on käytännössä erittäin vaikeaa. Toisaalta kun puolustuksella on lähes

⁶ Suurvaltojen jaottelu joko status quo tai revisionistiseksi suurvallaksi edellyttää suurvaltojen valta-aseman ja siinä tapahtuneiden muutosten sekä suurvaltojen valtapoliittisen aseman ja kansainvälisen vaikutusvallan selvittämistä, suurvaltojen turvallisuuspoliittisten dokumenttien ja ulkopoliittisen johdon lausuntojen analysointia sekä suurvaltojen käytännön valtapoliittikan tutkimista.

aina etu hyökkäykseen nähden ja kun aggressiiviset ja revisionistiset suurvallat pyrkivät joka tapauksessa valtapyrkimystensä takia rakentamaan mahdollisimman voimakkaat hyökkäykseen kykenevät asevoimat voidaan hyökkäyksellisen realismin tavoin epäillä koko käsitteen käyttökelpoisuutta. Hyökkäyspuolustus-tasapainon käyttäminen alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden selittämisessä vaatiikin jatkotutkimusta.

Kuviossa 24 esitetyt alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta selittävät järjestelmätason tekijät eivät suoraan määritä sitä, onko alueellinen järjestelmä vakaa vai ei. Nämä viisi tekijää ainoastaan luovat joko rajoitteita, mahdollisuuksia tai kannustimia suurvaltojen valtapolitiikalle. Ratkaisevinta alueellisen vakauden kannalta onkin se, millä tavalla suurvallat reagoivat näihin kansainvälisen toimintaympäristön luomiin paineisiin, toisin sanoen minkälaista valtapolitiikkaa suurvallat harjoittavat alueellisessa järjestelmässä. *Kuviossa 25* esitetään tutkimuksessa kehitetty realismiin perustuva alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta selittävä teorettinen valtiotason selitysmalli. Voimatasapainojärjestelmät ovat anarkkisia kansainvälisiä järjestelmiä, eivät hierarkkisia hegemonisia järjestelmiä. Anarkia on siis suurvalloille yhteinen reunaehto, joka yhdenmukaistaa realismin mukaan niiden valtapolitiikkaa. Anarkkisessa maailmassa kaikkien suurvaltojen valtapolitiikan ensisijainen päämäärä on taata oma turvallisuutensa. Pelkän turvallisuuden tavoittelun avulla on kuitenkin vaikea selittää suurvaltojen harjoittamaa valtapolitiikkaa, koska ne voivat tavoitella turvallisuutta täysin erilaisten strategioiden avulla. Tätä osoittaa rakenteellisessa realismissa käyty teoriakeskustelu. Puolustuksellisen realismin mukaan suurvallat pyrkivät maksimoimaan turvallisuutensa puolustuksellisten strategioiden ja maltillisen valtapolitiikan avulla. Sen sijaan hyökkäyksellinen realismi olettaa, että suurvallat pyrkivät turvallisuutensa varmistamiseksi maksimoimaan valtansa hyökkäyksellisten strategioiden avulla. Näin ollen turvallisuuden tavoittelu voi johtaa yhtä hyvin suurvaltojen väliseen karkeaan voimatasapainoon kuin yhden suurvallan alueelliseen hegemoniaan. Toisaalta suurvaltojen valtapolitiikka ei edes välttämättä liity turvallisuuteen. Erityisesti uusklassinen realismi painottaa, että suurvalloilla on monia erilaisia valtapoliittisia päämääriä, jotka vaihtelevat kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen. Voidaan kuitenkin sanoa, että turvallisuuspäämäärän lisäksi suurvaltoja yhdistää myös pyrkimys lisätä vaikutusvaltaansa kansainvälisesti.

Kuvio 25: Realismi ja alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus 2: valtiotaso⁷



⁷ Tutkimuksen luvuissa 4–6 rakennetuissa erillisissä selitysmalleissa osoitetaan, millä tavalla kyseinen selittävä tekijä joko vahvistaa tai horjuttaa alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Ks. tarkemmin alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus vs. epävakaus (VI): Kuviot 10–16 ja 19; vakaus vs. epävakaus (VII): Kuviot 17–19; vakaus vs. epävakaus (VIII): Kuviot 20–21 ja vakaus vs. epävakaus (IX): Kuviot 20–22.

Suurvaltojen omaksumassa suurstrategiassa on viime kädessä kyse valtapolitiikasta, jonka avulla ne ylläpitävät kansallista turvallisuuttaan ja puolustavat kansallista etuaan. Suhteellinen valta-asema kansainvälisessä ja alueellisessa järjestelmässä määrittää ratkaisevasti suurvaltojen valtapolitiikkaa. Mitä voimakkaampi suurvalta on suhteellisesti, sitä suurempi on sen valtapoliittinen toimintavapaus. Voimakkaat ensimmäisen tason suurvallat voivat turvautua valtapoliittisista päämääristään ja kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen joko hyökkäykselliseen tai puolustukselliseen suurstrategiaan. Sen sijaan heikot toisen tason suurvallat valitsevat ensi sijassa puolustuksellisen suurstrategian. Suurvaltojen valtapoliittiset päämäärät on toinen tekijä, joka vaikuttaa ratkaisevasti strategian valintaan. Status quo -suurvallat pyrkivät ylläpitämään valta-asemaansa puolustuksellisten strategioiden avulla. Tosin voimakkaat ensimmäisen tason status quo -suurvallat saattavat turvautua myös hyökkäyksellisiin strategioihin kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen. Erityisesti revisionistiset suurvallat pyrkivät maksimoimaan valta-asemansa hyökkäyksellisten strategioiden avulla. Heikot toisen tason revisionistiset suurvallat joutuvat kuitenkin monesti turvautumaan puolustuksellisiin strategioihin. Mearsheimer ja uusklassinen realisti Stephen Walt ovat palauttaneet maantieteelliset tekijät nykyrealismin paradigmaan. Maantieteelliset tekijät auttavat selittämään muun muassa suurvaltojen kokeman turvallisuusuhan voimakkuutta ja niiden harjoittamia suurstrategioita ja valtapolitiikkaa. Samalla ne vaikuttavat myös sodan todennäköisyyteen, koska suurvallat pyrkivät laajentumaan ensi sijassa lähialueellaan. Maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevilla suurvalloilla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin tasapainottaa toisiaan. Sen sijaan kaukana sijaitsevat suurvallat voivat valita strategiakseen myös vastuun siirron. Lisäksi neljäntenä yleisenä tekijänä strategian valintaan erityisesti puolustuksellisen realismin mukaan vaikuttaa hyökkäys–puolustus-tasapaino. Jos esimerkiksi puolustuksella on etu, suurvallat turvautuvat ensi sijassa puolustuksellisiin strategioihin.

Alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden selittäminen realismin näkökulmasta edellyttää kuudenneksi alueen suurvaltojen suurstrategioiden ja niiden harjoittaman valtapolitiikan tutkimista. Hyökkäyksellisen suurstrategian avulla suurvallat pyrkivät maksimoimaan valtansa ja saavuttamaan alueellisen hegemonian. Tällainen suurstrategia voi koostua useista hyökkäyksellisistä strategioista, joita ovat hegemoniastrategia, laajentuminen sodan avulla, kiristäminen ja verenvuodatusstrategiat. Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että hyökkäykselliset strategiat heikentävät alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta. Erityisesti hegemoniastrategia tekee alueellisesta voimatasapainojärjestelmästä epävakaa. Tasapainottaminen, vastuun siirtäminen, bandwagoning ja myönnytyspolitiikka ovat neljä puolustuksellista strategiaa, joiden avulla suurvallat pyrkivät säilyttämään valta-asemansa ja ylläpitämään voimatasapainoa. Puolustuksellisen suurstrategian vaikutus alueelliseen vakauteen on monimutkaista. Puolustukselliset strategiat etupäässä vahvistavat alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta, mutta kansainvälispoliittisesta tilanteesta ja muiden suurvaltojen strategioista ja valtapoliittisista päämääristä riippuen ne voivat myös horjuttaa alueellista vakautta. Alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautteen vaikuttavat myös alueen ulkopuolisten suurvalto-

jen alueella harjoittamat suurstrategiat. Alueen ulkopuoliset suurvallat voivat joko pidättäytyä osallistumasta alueen valtakamppailuun tai harjoittaa valtopoliittikkaa alueella. Sekaantuminen toisen alueen voimatasapainojärjestelmään riippuu muun muassa suurvallan valtopoliittisesta toimintavapaudesta omalla alueellaan ja sen strategisista intresseistä toisella alueella. Alueellinen hegemoni on esimerkki suurvallasta, jolla on sekä kyky että intressi harjoittaa valtopoliittikkaa muilla maantieteellisillä alueilla. Se voi toimia joko passiivisesti alueen tasapainottajana tai harjoittaa aktiivisesti maltillista tai aggressiivista hegemoniastrategiaa. Molempien strategioiden päämääränä on estää toisten samantasaisten alueellisten hegemonien nousu. Näiden strategioiden vaikutus alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauteen vaihtelee. Alueen tasapainottaminen ja maltillinen hegemoniastrategia ensisijassa vahvistavat alueellista vakautta. Sen sijaan aggressiivinen hegemoniastrategia heikentää sitä.

Yhdysvaltojen kylmän sodan jälkeinen valtopoliittikka osoittaa, että sen suurstrategiana Euroopassa on ollut hegemoniastrategia. Tätä strategiaa voidaan selittää erityisesti hegemonisen realismin avulla. Kun voimasuhdeasetelma Euroopassa osoittaa, että Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat Yhdysvaltoja Venäjän sotilaallisessa tasapainottamisessa, pelkän suurvaltojen NATO-liittosuhteen perusteella voisi olettaa, että Yhdysvallat toimii alueellisena tasapainottajana. Näin ei kuitenkaan ole, koska Yhdysvaltojen valtopoliittikan päämääränä on ollut maailmanlaajuisen johtajuuden ylläpitäminen, sotilaallisen ylivoiman säilyttäminen, samantasaisten suurvaltojen nousun estäminen, oman valta-aseman säilyttäminen Euroopassa NATO:lle kehitettyjen uusien tehtävien kautta, oman vaikutusvallan lisääminen NATO:n laajentumisen kautta ja alueellisen järjestyksen ylläpitäminen sotilaallisilla interventioilla. Tämä on uusklassisen realistin Christopher Laynen mukaan tyypillistä hegemoniapoliittikkaa. Jos Yhdysvallat toimisi alueellisena tasapainottajana, se tukisi Britannian, Ranskan ja Saksan pyrkimystä kehittää EU:lle itsenäinen sotilaallinen kyky ja yhteinen puolustus Venäjän tasapainottamiseksi. Yhdysvaltojen sotilaallinen ylivoima, sen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa ja sen harjoittama hegemoniastrategia ovat hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna keskeisimmät tekijät, jotka ovat ylläpitäneet suurvaltojen välistä rauhaa ja samalla Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta kylmän sodan jälkeen. Alueellista vakautta vahvisti 1990-luvulla Waltin uhkatasapainoteorian näkökulmasta edelleen se, että Yhdysvaltojen hegemoniastrategia oli suhteellisen maltillista. Kosovon sodasta lähtien Yhdysvaltojen hegemoniapoliittikan keskeiseksi piirteeksi on kuitenkin tullut unilateraalinen ja ennaltaehkäisevä sotilaallisen voiman käyttö. Lisäksi Yhdysvallat muun muassa päätti laajentaa NATO:a entisen Neuvostoliiton alueelle, jota Venäjä pitää etupiirialueenaan. Tämä Yhdysvaltojen aggressiivinen hegemoniastrategia on voimatasapainokoulukunnan näkökulmasta tarkasteltuna horjuttanut Euroopan vakautta, koska sen johdosta Venäjä on ryhtynyt vastatoimiin. Näin Yhdysvaltojen suurstrategia Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on realismin näkökulmasta tarkasteltuna sekä vahvistanut että horjuttanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös Venäjän valtopolitiikasta kylmän sodan jälkeen on se, että Venäjä on harjoittanut puolustuksellista suurstrategiaa suhteessa muihin suurvaltoihin ja hyökkäyksellistä suurstrategiaa entisen Neuvostoliiton alueella. Voimatasapainopolitiikka on ollut Venäjän suurstrategian keskeisin piirre. Se on pyrkinyt sisäisen tasapainottamisen avulla säilyttämään ensimmäisen tason suurvalta- asemansa ja samalla voimatasapainon suhteessa Yhdysvaltoihin. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä Venäjän puolustuksellinen, sotilaalliseen pelotteeseen perustuva status quo -politiikka on pääasiassa lisännyt Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Toisaalta sisäisen tasapainottamisen myötä Venäjän sotilaallinen kyky on vahvistunut, minkä seurauksena Saksa, Ranska ja Britannia kokevat Venäjän yhä voimakkaampana turvallisuusuhkana. Venäjä on ryhtynyt Yhdysvaltojen harjoittaman hegemoniapolitiikan, erityisesti NATO:n laajentumisen, seurauksena tasapainottamaan Yhdysvaltoja myös ulkoisesti. Venäjän strategisessa kumppanuudessa Kiinan kanssa on kyse vähintään Yhdysvaltojen pehmeästä tasapainottamisesta, mutta yhteisten sotaharjoitusten takia siinä on myös selkeitä viitteitä kovasta tasapainottamisesta. Myös sotilasliitto CSTO:n perustaminen viittaa kovaan ulkoiseen tasapainottamiseen. Voimistunut turvallisuuskilpailu on lisännyt suurvaltojen välistä jännitettä Itä-Euroopassa. Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta on eniten horjuttanut suurvaltojen välinen valtakamppailu entisen Neuvostoliiton alueella. Venäjä on harjoittanut alueella hegemoniastrategiaa pyrkien poliittisten, taloudellisten ja sotilaallisten toimien avulla säilyttämään entiset neuvostotasavallat omassa etupiirissään. Tämä hegemoniapolitiikka ei realismin näkökulmasta tarkasteltuna vielä tee Euroopan voimatasapainojärjestelmästä epävakaata, mutta kun Yhdysvallat on samaan aikaan pyrkinyt lisäämään omaa vaikutusvaltaansa alueella, suurvaltojen valtopoliittisten intressien yhteentörmäykseltä ei ole voitu välttyä. Tämä on lisännyt suurvaltojen välisen sodan riskiä Euroopassa, etenkin kun Venäjän suhteellinen valtopoliittinen asema on vahvistunut viime vuosina, mistä osoituksena ovat sen hyökkäys Georgiaan ja Ukrainan Venäjälle tekemät myönnetykset.

Euroopan toisen tason suurvallat Saksa, Ranska ja Britannia ovat harjoittaneet puolustuksellista suurstrategiaa kylmän sodan jälkeen, mikä on pääasiassa vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Niiden suurstrategia on koostunut useista strategioista. Saksan, Ranskan ja Britannian liitossa Yhdysvaltojen kanssa NATO:n kautta on kyse puolustuksellisesta bandwagoning-strategiasta, jonka avulla ne hakevat suojelua maailman sotilaallisesti voimakkaimmalta suurvallalta Venäjän sotilaallista ylivoimaa ja valtapyrkimyksiä vastaan. Näiden suurvaltojen liitto onkin merkinnyt sotilaallista ylivoimaa suhteessa Venäjään, mikä on hegemonisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna lisännyt alueellista vakautta, koska se on luonut pelotteen, joka on rajoittanut Venäjän valtopolitiikkaa Itä-Euroopassa. Sen sijaan rakenteellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä sotilaallinen ylivoima sekä se, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat tukeneet Yhdysvaltojen hegemoniastrategiaa Euroopassa, ovat voimistaneet suurvaltojen välistä valtakamppailua Itä-Euroopassa ja näin myös heikentäneet alueellista vakautta. Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisessä liitossa EU:ssa on realismin näkökulmasta tarkasteluna puoles-

taan kyse Venäjän ulkoisesta tasapainottamisesta, kuten esimerkiksi rakenteellinen realisti Sebastian Rosato on osoittanut. Integraatioliiton avulla Saksa, Ranska ja Britannia kykenevät tasapainottamaan sotilaallisesti ylivoimaista Venäjää, jos Yhdysvaltojen nykyinen suurstrategia muuttuu ja se hylkää eurooppalaiset liittolaisensa. Taloudellisessa yhteistyössä EU:n kautta on kyse pehmeästä tasapainottamisesta. Puolustuspoliittisen yhteistyön aloittaminen 2000-luvulla viittaa siihen, että Saksa, Ranska ja Britannia ovat ryhtyneet myös kovaan ulkoiseen sotilaalliseen tasapainottamiseen. Lisäksi nämä toisen tason suurvallat ovat uudistaneet asevoimiaan ja tällä tavalla niiden suurstrategian keskeinen piirre on myös sisäinen tasapainottaminen. Saksan, Ranskan ja Britannian voimatasapainopolitiikka on yksi niistä tekijöistä, joka realismin näkökulmasta tarkasteltuna on vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta.

Tutkimus osoittaa, että EU:n suurvalloista Britannia on harjoittanut selkeimmin bandwagoning-strategiaa suhteessa Yhdysvaltoihin. Britannian harjoittamaa strategiaa voidaan luonnehtia myös myönnetytyspolitiikaksi, koska se on tukenut varauksettomasti Yhdysvaltojen aggressiivista hegemoniastrategiaa. Näin sen strategia on voimatasapainokoulukunnan näkökulmasta tarkasteltuna osaltaan heikentänyt Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Hegemoniseen realismiin perustuva tulkinta asiasta on päinvastainen. Lisäksi Britannian varauksellinen suhtautuminen EU:iin on heikentänyt yhteisen voimatasapainopolitiikan uskottavuutta. Ranska on pyrkinyt EU-suurvalloista näkyvimmin harjoittamaan strategisesti itsenäistä voimatasapainopolitiikkaa. EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on Ranskalle keino tasapainottaa niin Venäjää kuin myös Yhdysvaltoja. Huolimatta Ranskan paluusta NATO:n sotilaallisiin rakenteisiin sen bandwagoning-strategiaan ei ole kuulunut myönnetytyspolitiikka Yhdysvaltoja kohtaan. Ranskan puolustuksellinen suurstrategia on omalta osaltaan vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta.

Yhdistyminen teki Saksasta EU:n voimakkaimman suurvallan. Voimasuhdeanalyysi osoittaa myös, että Saksalla on toisen tason suurvalloista parhaimmat potentiaaliset edellytykset nousta ensimmäisen tason suurvallaksi Euroopassa. Näin Saksan harjoittamalla suurstrategialla on ratkaiseva merkitys Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden kannalta. Yhdistynyt Saksa jatkoi kylmän sodan aikaista suurstrategiaansa 1990-luvulla. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna Saksa harjoitti eräänlaista myönnetytysstrategiaa pyrkien vakuuttamaan sekä liittolaisensa että Venäjän siitä, että se on status quo -suurvalta, jolla ei ole hegemoniapyrkimyksiä eikä se myöskään muodosta toisille suurvalloille sotilaallista turvallisuusuhkaa. Toisaalta Kosovon sodasta lähtien kansallinen etu on kuitenkin alkanut korostua Saksan valtapolitiikassa. Saksa ei ole ollut enää lojaali Yhdysvalloille kaikissa kansainvälispoliittisissa kysymyksissä ja se on jopa alkanut harjoittaa Yhdysvaltojen pehmeää tasapainottamista. Samalla Ranskan merkitys Saksan valtapolitiikassa on kasvanut Yhdysvaltojen kustannuksella. Saksa on myös vähitellen ottanut valta-asemaansa vastaavan johtoaseman EU:ssa ja ryhtynyt harjoittamaan varovaista hegemoniapolitiikkaa EU:n kautta. Saksan nykyistä itsenäistä suurvalta-asemaa ku-

vastaa myös sen strateginen kumppanuus Venäjän kanssa. Sen avulla se on pyrkinyt pehmeästi tasapainottamaan Venäjää ja samalla vahvistamaan valtapoliittista toimintavapauttaan. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Saksan puolustuksellinen strategia ja sen harjoittama maltillinen status quo -politiikka ovat ratkaisevasti vahvistaneet Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta kylmän sodan jälkeen.

Alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta selitettäessä realismin näkökulmasta on huomioitava kahdeksantena tekijänä myös se, kuinka voimakasta valtakamppailua suurvallat käyvät alueella ja toisaalta se, kuinka laajaa on samanaikaisesti niiden keskinäinen turvallisuusyhteistyö. Tämä heijastuu samalla suurvaltojen välisen turvallisuusdilemman voimakkuuteen, joka on realismin näkökulmasta tarkasteltuna yhdeksäs alueellista voimatasapainojärjestelmää keskeisesti selittävä tekijä. Turvallisuusdilemman seurauksena status quo -suurvallat ja jopa liittolaisetkin voivat ajautua niin voimakkaaseen turvallisuuskilpailuun, että se johtaa niiden väliseen sotaan. Hyökkäyksellisen realismin mukaan suurvaltojen välinen turvallisuusdilemma on jatkuvasti voimakas, koska suurvallat tavoittelevat sotilaallista ylivoimaa ja ovat epätietoisia toistensa päämääristä. Sen sijaan puolustuksellisen realismin mukaan turvallisuusdilemman voimakkuus vaihtelee suurvaltojen välisestä voimasuhteesta ja kansainvälispoliittisesta tilanteesta riippuen. Mitä voimakkaampaa suurvaltojen keskenään käymä valtakamppailu on, sitä voimakkaampi turvallisuusdilemma vallitsee niiden välillä ja sitä suurempi on suurvaltojen välisen sodan riski. Alueelliseen valtakamppailuun liittyy aina riski alueellisen kriisin eskaloitumisesta suurvaltasodaksi. Vastaavasti mitä enemmän suurvaltojen välillä on turvallisuusyhteistyötä, sitä laimeampi on niiden välinen turvallisuusdilemma ja sitä epätodennäköisempi on suurvaltojen välinen sota. Puolustuksellisen realistin Charles Glaserin mukaan suurvallat voivat kallisarvoisten signaalien avulla ilmaista olevansa pelkästään turvallisuutta tavoittelevia puolustuksellisia suurvaltoja. Liittosuhde pienentää turvallisuusdilemmaa ja vahvistaa alueellista vakautta, kun taas epätietoisuus toistensa valtapoliittisista päämääristä potentiaalisten vihollisten kesken voimistaa turvallisuusdilemmaa ja heikentää alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta.

Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen EU-liittosuhteen sekä näiden toisen tason suurvaltojen ja Yhdysvaltojen välisen NATO-liittosuhteen jatkuminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on lisännyt näiden suurvaltojen tietoisuutta toistensa valtapoliittisista tavoitteista ja pienentänyt ratkaisevasti niiden keskinäistä turvallisuusdilemmaa. Tämä status quo -suurvaltojen liittosuhde onkin vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta EU:n ja NATO:n alueella. Erityisesti Yhdysvaltojen sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa ja toisaalta Venäjän potentiaalinen sotilaallinen uhka ovat pitäneet Saksan, Ranskan ja Britannian keskinäisen turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun vähäisenä. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa on myös vähentänyt Ranskan ja Britannian pelkoa yhdistyneen Saksan valtapyrkimyksistä ja lieventänyt näiden eurooppalaisten toisen tason suurvaltojen keskinäistä turvallisuusdilemmaa, kuten esimerkiksi rakenteellinen realisti Seth Jones ja usklossin realisti Robert Art ovat osoittaneet. Lisäksi Ranska ja Britannia

ovat pyrkinet EU:n avulla sitomaan läntisen Euroopan potentiaalisen hegemonin Saksan valtapoliittista toimintavapautta. Tämä strategia, jossa realismin näkökulmasta tarkasteltuna on kyse sekä Saksan pehmeästä tasapainottamisesta että Ranskan ja Britannian bandwagoning-strategiasta suhteessa Saksaan, on onnistunut, koska Saksa on toistaiseksi ollut status quo -suurvalta.

Itä-Euroopassa suurvaltapolitiikkaa on leimannut valtataistelu ja turvallisuuskilpailu. Se on voimistanut suurvaltojen välistä turvallisuusedilemmaa niin hyökkäyksellisen kuin puolustuksellisenkin realismin näkökulmasta tarkasteltuna. Yhdysvaltojen päätös laajentaa NATO:a Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on rakenteellisen realismin näkökulmasta olennaisin syy siihen, että Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen turvallisuusedilemma on säilynyt suhteellisen voimakkaana kylmän sodan jälkeen. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna etenkin NATO:n toinen laajentuminen on heikentänyt Venäjän turvallisuutta riippumatta Yhdysvaltojen valtapoliittisista päämääristä. Venäjä kokee väistämättömästi turvallisuushkana maailman sotilaallisesti voimakkaimman suurvallan johtaman sotilasliiton laajentumisen lähelle sen ydinaluetta ja strategisesti elintärkeitä alueita. Lisäksi Baltian maiden jäsenyys merkitsi NATO:n laajentumista entisen Neuvostoliiton alueelle, jota Venäjä pitää etupiirialueenaan ja samalla puolustusvyöhykkeenään. NATO:n laajentuminen on johtanut Venäjän vastatoimiin, jotka ovat voimistaneet suurvaltojen välistä turvallisuuskilpailua ja lisänneet poliittista jännitettä entisestään. Voimatasapainokoulukunnan näkökulmasta tarkasteltuna juuri NATO:n laajentuminen Itä-Eurooppaan on eniten heikentänyt Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen valtakamppailu entisen Neuvostoliiton alueella jatkuu yhä. Jos kumpikin suurvalta jatkaa hegemoniastrategiaansa Itä-Euroopassa, seurauksena on realismin näkökulmasta tarkasteltuna lähes väistämättömästi niiden välinen sotilaallinen yhteenotto.

Tämän tutkimuksen varsinainen tutkimusongelma on, miksi Euroopan voimatasapainojärjestelmä on realismin näkökulmasta tarkasteltuna ollut suhteellisen vakaa kylmän sodan jälkeen. Vastaaminen esitettyyn kysymykseen osoittautui haastavaksi. Tutkimus osoittaa, että vaikka vakaus käsitteenä on yksinkertainen, alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus on kuitenkin moniselitteinen kokonaisuus. Realismin näkökulmasta tarkasteltuna alueellisessa voimatasapainojärjestelmässä on useita tekijöitä, jotka samanaikaisesti vaikuttavat monin eri tavoin alueelliseen vakauteen. Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden selittämistä realismin näkökulmasta vaikeuttaa entisestään se, että realismin koulukunnat ja teoriat painottavat eri tekijöitä vakauden taustalla ja osittain jopa ristiriitaisella tavalla. Tutkimuksen perusteella selittävästä tekijöistä tärkeimmiksi voidaan kuitenkin nostaa ensinnäkin suurvaltojen suurstrategiat, koska suurvaltojen valtapoliittikka ratkaisee viime kädessä sen, onko alueellinen voimatasapainojärjestelmä vakaa vai epävakaa. Itse asiassa yhden suurvallan suurstrategiaakaan ei suoraan tee alueellisesta järjestelmästä vakaata tai epävakaata, vaan se on seurausta siitä, millä tavalla muut suurvallat reagoivat kyseisen suurvallan harjoittamaan valtapoliittikkaan. Toinen oleellinen tekijä on suurvaltojen välinen voimasuhde, joka puolestaan määrittää, minkälaista suurstrategiaa ja valtapoliittikkaa rationaalisesti toimivat suurvallat

harjoittavat. Monesti suurvaltojen suurstrategia koostuu kuitenkin useista strategioista, jolloin alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakauden selittäminen monimutkaistuu entisestään.

Tässä tutkimuksessa on osoitettu, että ensimmäisen tason suurvaltojen, Yhdysvaltojen ja Venäjän, kylmän sodan jälkeen harjoittamat suurstrategiat ovat sekä lisänneet että heikentäneet Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Yhdysvaltojen hegemoniastrategia on ylläpitänyt vakautta etenkin läntisessä Euroopassa, koska Britannia, Saksa ja Ranska ovat hyväksyneet Yhdysvaltojen sotilaallisen johtoaseman Euroopassa. Sen sijaan Itä-Euroopassa Yhdysvaltojen harjoittama hegemoniastrategia on horjuttanut alueellista vakautta, koska se on ollut Venäjän kansallisen edun ja valtapyrkimysten vastaista. Venäjän suurstrategiassa on puolestaan ollut sekä puolustuksellisia että hyökkäyksellisiä piirteitä. Se on harjoittanut voimatasapainostrategiaa, siis puolustuksellista suurstrategiaa suhteessa muihin suurvaltoihin ja hegemoniastrategiaa, siis hyökkäyksellistä suurstrategiaa entisen Neuvostoliiton alueella. Jos suurvallan suurstrategia koostuu sekä puolustuksellisista että hyökkäyksellisistä strategioista, muiden suurvaltojen epä tietoisuus sen valtopoliittisista tavoitteista kasvaa. Venäjän suurstrategia on käytännössä voimistanut sen ja läntisten suurvaltojen välistä turvallisuuskilpailua, koska Yhdysvallat, Saksa, Ranska ja Britannia eivät voi varmasti tietää, onko Venäjä puolustuksellinen vai hyökkäyksellinen suurvalta. Tämä epä tietoisuus on puolestaan johtanut turvallisuuskilpailun ja valtakamppailun voimistumiseen suurvaltojen välillä.

Tutkimuksessa tehtyjen empiiristen päätelmien analysointi teoreettisilla selitysmalleilla osoittaa, että Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaus kylmän sodan jälkeen on realismin näkökulmasta tarkasteltuna rakentunut erityisesti neljän tekijän varaan. Nykyinen suurvaltojen välinen rauha perustuu ensinnäkin Yhdysvaltojen sotilaalliseen hegemoniaan läntisessä Euroopassa. Yhdysvaltojen sotilaallinen ylivoima luo pelotteen, joka estää eurooppalaisia suurvaltoja käyttämästä sotilaallista voimaa valtopoliittisten päämääriensä tavoittelussa. Yhdysvaltojen liittosuhde Britannian, Ranskan ja Saksan kanssa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on lieventänyt eurooppalaisten toisen tason suurvaltojen keskinäistä turvallisuuskilpailua ja estänyt niiden välisen voimakkaan valtakamppailun paluun. Toinen Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta ylläpitänyt tekijä on se, että yhdistynyt Saksa on ollut Ranskan ja Britannian tavoin status quo -suurvalta. Valta-asemansa suhteellisesta kasvusta huolimatta Saksa on toistaiseksi tyytynyt harjoittamaan pelkästään puolustuksellista suurstrategiaa ja maltillista valtopoliitiikkaa. Kolmanneksi niin Venäjän potentiaalinen sotilaallinen uhka Saksalle, Ranskalle ja Britannialle kuin Saksan, Ranskan ja Britannian karkea keskinäinen voimatasapaino ovat luoneet suotuisat edellytykset näiden toisen tason suurvaltojen väliselle turvallisuusyhteistyölle, joka on vahvistanut läntisen Euroopan vakautta entisestään. Euroopan kylmän sodan jälkeistä vakautta selittää neljäntenä tekijänä voimatasapainojärjestelmän kaksinaapainen rakenne. Yhdysvaltojen sotilaallisesta läsnäolosta ja Venäjän voimatasapainopolitiikasta johtuen Euroopan voimatasapainojärjestelmä on edelleen Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen vakaa kaksinaapainen järjestelmä. Yhdysvaltojen sotilaallista sitoutumista Eurooppaan voidaan pitää

realismin näkökulmasta tarkasteltuna ratkaisevimpana tekijänä, joka on vahvistanut Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakautta. Ilman Yhdysvaltoja Venäjällä olisi sotilaallinen hegemonia Euroopassa ja eurooppalaiset suurvallat kävisivät keskinäistä voimakasta valtakamppailua ja turvallisuuskilpailua.

Toisaalta tutkimuksen keskeinen päätelmä on myös se, että Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakauden aste on vaihdellut niin alueellisesti kuin ajallisestikin. Kun läntisessä Euroopassa suurvaltasuhteita voidaan kuvata lämpimän rauhan ajaksi, Itä-Euroopassa suurvaltojen välillä vallitsee kylmän rauhan aika. Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaus on realismin näkökulmasta tarkasteltuna myös heikentynyt 2000-luvulla. Neuvostoliiton hajotamisen jälkeen 1990-luvulla suurvaltojen välisen sodan riski pysyi vähäisenä, koska Venäjän valta-asema oli suhteellisesti heikko ja koska suurvaltojen välinen valtakamppailu ei vielä kohdistunut alueelle, jossa Venäjällä on elintärkeitä kansallisia etuja puolustettavanaan. Tilanne on muuttunut 2000-luvulla. Venäjän suhteellinen valta-asema on vahvistunut ja valtataistelu on siirtynyt entisen Neuvostoliiton alueelle.

Euroopan voimatasapainojärjestelmässä on realismin näkökulmasta tarkasteltuna vallinnut suurvaltasotien välinen ajanjakso vuosina 1990–2012. Tutkimuksen tarkasteluajanjakso alkoi siitä, kun Neuvostoliitto epäonnistui Yhdysvaltojen hegemonian haastamisessa. Seurauksena oli kylmän sodan päättyminen, Saksan yhdistyminen ja Neuvostoliiton hajoaminen. Tämä vuosiin 1989–91 ajoittunut murrosvaihe merkitsi käännekohtaa kansainvälisessä politiikassa. Yhdysvalloista tuli kiistaton johtaja maailmassa ja sen toisesta maailmansodasta alkanut hegemoniakausi saavuttikin huippunsa 2000-luvun alkupuoliskolla. Tutkimuksen tarkasteluajanjakso päättyy uuden murroskauden alkuvaiheeseen. Kiina on saavuttanut hegemonin haastajasuurvallan aseman 2010-luvun alussa. Kansainvälisen politiikan keskeisin kysymys seuraavan kahden vuosikymmenen aikana onkin se, vaihtuuko kansainvälisen järjestelmän hegemonia rauhanomaisesti vai tapahtuuko se hegemoniasodassa Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä. Tätä sodan ja rauhan problematiikkaa Aasiassa on mahdollista tarkastella tässä tutkimuksessa rakennetun realismiin perustuvan alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakautta selittävän mallin avulla. Kun Yhdysvaltojen hegemoniakausi päättyy maailmassa, päättyy myös ainutlaatuisen vakauden kausi Euroopassa. Yhdysvaltojen asevoimien poistuminen Euroopasta päästää valloilleen alueellisen voimatasapainojärjestelmän anarkkisen perustan. Se tarkoittaa vähintään eturistiriitoja, kasvavaa pelkoa, voimistuvaa turvallisuusdilemmaa ja kärjistyvää valtakamppailua eurooppalaisten suurvaltojen välillä. Samalla se avaa Euroopan sotilaallisesti voimakkaimmalle suurvalalle Venäjälle mahdollisuuden tavoitella alueellista hegemoniaa Euroopassa. Tämä konfliktisuus suurvaltasuhteissa heijastuu väistämättä myös pieniin valtioihin, erityisesti niihin, jotka sijaitsevat suurvallan naapurissa.

LIITE 1: ENSIMMÄISEN JA TOISEN TASON SUURVALLAT MAAILMASSA¹

Tau- lukko 1 (a)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien vahvuus ²							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Ase- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	2 117900	17,6	1 643800	3 791900	19,6	18,6	57,9
	1995	1 547300	18,5	2 045000	3 592300	23,0	20,8	67,8
	1999	1 371500	19,2	1 274600	2 646100	19,4	19,3	62,5
	2003	1 427000	20,5	1 237700	2 664700	21,3	20,9	75,7
	2007	1 498200	21,9	1 028700	2 526900	20,6	21,3	78,0
	2010	1 564000	21,9	871200	2 435200	20,5	21,2	76,3
Venäjä	1990	3 988000	33,2	5 602000	6 000800	31,0	32,1	100,0
	1995	1 520000	18,2	2 400000	3 920000	25,1	21,7	70,7
	1999	1 004100	14,1	2 400000	3 404100	24,9	19,5	63,1
	2003	960600	13,8	2 400000	3 360600	26,9	20,4	73,9
	2007	1 027000	15,0	2 000000	3 027000	24,7	19,9	72,9
	2010	1 046000	14,7	2 000000	3 046000	25,6	20,2	72,7
Kiina	1990	3 030000	25,2	1 200000	4 230000	21,9	23,6	73,5
	1995	2 930000	35,0	1 200000	4 130000	26,4	30,7	100,0
	1999	2 480000	34,8	1 200000	3 680000	26,9	30,9	100,0
	2003	2 250000	32,3	600 000	2 850000	22,8	27,6	100,0
	2007	2 105000	30,8	800 000	2 905000	23,7	27,3	100,0
	2010	2 285000	32,0	510 000	2 795000	23,5	27,8	100,0
Saksa	1990	606700	5,0	1 176000	1 782700	9,2	7,1	22,1
	1995	339900	4,1	414700	754600	4,8	4,5	14,7
	1999	332800	4,7	344700	677500	5,0	4,9	15,9
	2003	284500	4,1	358700	643200	5,1	4,6	16,7
	2007	245700	3,6	161800	407500	3,3	3,5	12,8
	2010	251500	3,5	40400	291900	2,5	3,0	10,8

¹ Tutkimuksen liitteissä 1–4 olevissa voimasuhdetaulukoissa käytetään seuraavia lyhenteitä: ajoneuvo (ajon.), helikopteri (heko), hävittäjä (hävittäj.), kokonaisvoima (kok. voima), lentokone (leko), lentotukialus (lentot.al.), ohjus (ohj.), panssarivaunu (psv), panssaroitu (ps.) prosenttiosuus (%), risteilijä (risteilij.), sotilashenkilöstö (sot. henk.), sotilaallinen (sot.), suhteellinen voima (suht. voima), sukellusvene (sukellusven.), taistelu (tst), taloudellinen (tal.) ja vuosi (v.).

² IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161, 183–193, 230–242 ja 245–248; IISS 2008, s. 29–54, 118–127, 157–163, 212–224, 341–346, 376–381 ja 384–387; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63, 89–95, 136–138, 152–155 ja 158–159; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78, 112–118, 161–163, 186–189 ja 191–193; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67, 113–120, 157–160, 176–179 ja 181–183 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69, 82–86, 148–152 ja 160–166. Asevoimien vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Tau- lukko 1 (b)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien vahvuus							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Ase- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Britan- nia	1990	306000	2,5	340000	646000	3,3	2,9	9,0
	1995	236900	2,8	332900	569800	3,6	3,2	10,4
	1999	212400	3,0	315300	527700	3,9	3,5	11,3
	2003	212700	3,1	272600	485300	3,9	3,5	12,7
	2007	180500	2,6	199300	379800	3,1	2,9	10,6
	2010	178500	2,5	82300	260800	2,2	2,4	8,6
Ranska	1990	461250	3,8	419000	880250	4,5	4,2	13,1
	1995	409000	4,9	337000	746000	4,8	4,9	16,0
	1999	317300	4,5	419000	736300	5,4	5,0	16,2
	2003	259100	3,7	100000	359100	2,9	3,3	12,0
	2007	254900	3,7	25400	280300	2,3	3,0	11,0
	2010	238600	3,3	33700	272300	2,3	2,8	10,1
Japani	1990	249000	2,1	48400	297400	1,5	1,8	5,6
	1995	239500	2,9	47900	287400	1,8	2,4	7,8
	1999	236300	3,3	49900	286200	2,1	2,7	8,7
	2003	239900	3,4	47000	286900	2,3	2,9	10,5
	2007	240400	3,5	41800	282200	2,3	2,9	10,6
	2010	247700	3,5	56400	304100	2,6	3,1	11,2
Intia	1990	1 262000	10,5	460000	1 722000	8,9	9,7	30,2
	1995	1 145000	13,7	495000	1 640000	10,5	12,1	39,4
	1999	1 173000	16,5	528400	1 701400	12,5	14,5	46,9
	2003	1 325000	19,0	535000	1 860000	14,9	17,0	61,6
	2007	1 288000	18,8	1 155000	2 443000	19,9	19,4	71,1
	2010	1 325000	18,6	1 155000	2 480000	20,9	19,8	71,2

Tau- lukko 2 (a)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Maavoimien vahvuus ³							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Maa- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	956400	16,6	1 123100	2 079500	15,2	15,9	50,6
	1995	698800	13,1	1 149600	1 848400	18,4	15,8	43,6
	1999	640300	14,3	880100	1 520400	17,1	15,7	43,1
	2003	659000	15,0	796000	1 455000	18,3	16,7	51,4
	2007	780000	17,5	767500	1 547500	18,9	18,2	58,9
	2010	843100	18,9	590000	1 433100	18,1	18,5	61,5
Venäjä	1990	1488000	25,8	3 000000	4 488000	32,7	29,3	93,3
	1995	685000	12,9	1440000 ⁴	2 125000	21,2	17,1	47,2
	1999	357500	8,0	1 440000	1 795500	20,1	14,1	38,7
	2003	330500	7,5	1 440000	1 770500	22,3	14,9	45,8
	2007	406500	9,1	1 200000	1 606500	19,6	14,4	46,6
	2010	369500	8,3	1 200000	1 569500	19,8	14,1	46,8
Kiina	1990	2306000	40,0	800000	3 106000	22,7	31,4	100,0
	1995	2205000	41,4	900000	3 105000	31,0	36,2	100,0
	1999	1835000	40,9	1 000000	2 835000	31,8	36,4	100,0
	2003	1710000	38,8	360000	2 070000	26,1	32,5	100,0
	2007	1610000	36,2	480000	2 090000	25,5	30,9	100,0
	2010	1610000	36,2	306000	2 222000	28,0	30,1	100,0
Saksa	1990	404300	7,0	985000	1 389300	10,1	8,6	27,4
	1995	234000	4,4	337100	571100	5,7	5,1	14,1
	1999	228300	5,1	276000	504300	5,7	5,4	14,8
	2003	191400	4,3	297300	488700	6,2	5,3	16,3
	2007	160800	3,6	144500	305300	3,7	3,7	12,0
	2010	105300	2,4	15400	120700	1,5	2,0	6,6
Britannia	1990	160500	2,8	267800	428300	3,1	3,0	9,6
	1995	123300	2,3	286100	409400	4,1	3,2	8,8
	1999	120200	2,7	242000	362200	4,1	3,4	9,3
	2003	123700	2,8	270000	393700	5,0	3,9	12,0
	2007	107200	2,4	134200	241400	2,9	2,7	8,7
	2010	109400	2,5	27600	137000	1,7	2,1	7,0

³ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161, 183–193, 230–242 ja 245–248; IISS 2008, s. 29–54, 118–127, 157–163, 212–224, 341–346, 376–381 ja 384–387; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63, 89–95, 136–138, 152–155 ja 158–159; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78, 112–118, 161–163, 186–189 ja 191–193; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67, 113–120, 157–160, 176–179 ja 181–183 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69, 82–86, 148–152 ja 160–166. Maavoimien vahvuudessa on mukana merijalkaväki. Vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

⁴ IISS ei ilmoita Venäjän maavoimien reservien vahvuutta. Maavoimien reservin vahvuuden vuosina 1995, 1999, 2003 ja 2007 on arvioitu olevan 60 % asevoimien koko reservin vahvuudesta.

Tau- lukko 2 (b)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Maavoimien vahvuus							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Maa- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Ranska	1990	291150	5,1	325000	616150	4,5	4,8	15,3
	1995	245300	4,6	240000	485300	4,8	4,7	13,0
	1999	181200	4,0	242500	423700	4,8	4,4	12,1
	2003	138700	3,2	28000	166700	2,1	2,7	8,3
	2007	135600	3,0	11400	147000	1,8	2,4	7,8
	2010	133100	3,0	18500	151600	1,9	2,5	8,3
Japani	1990	156200	2,7	46000	202200	1,5	2,1	6,7
	1995	151200	2,8	46000	197200	2,0	2,4	6,6
	1999	145900	3,2	48000	193900	2,2	2,7	7,4
	2003	148200	3,4	40100	188300	2,4	2,9	8,9
	2007	148300	3,3	40000	188300	2,3	2,8	9,1
	2010	151600	3,4	54500	206100	2,6	3,0	10,0
Intia	1990	1101000	19,1	300000	1 401000	10,2	14,7	46,8
	1995	981000	18,4	300000	1 281000	12,8	15,6	43,1
	1999	981200	21,9	300000	1 281200	14,4	18,2	50,0
	2003	1101200	25,0	300000	1 401200	17,7	21,4	65,8
	2007	1101200	24,7	960000	2 061000	25,2	25,0	80,9
	2010	1131100	25,4	960000	2 091000	26,4	25,9	86,0

Taulukko 3 (a)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien koko				
	Vuosi	Asevoimien vahvuus % ⁵	Maavoimien vahvuus % ⁶	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	18,6	15,9	17,3	56,4
	1995	20,8	15,8	18,3	54,6
	1999	19,3	15,7	17,5	51,9
	2003	20,9	16,7	18,8	62,5
	2007	21,3	18,2	19,8	68,0
	2010	21,2	18,5	19,9	68,6
Venäjä	1990	32,1	29,3	30,7	100,0
	1995	21,7	17,1	19,4	57,9
	1999	19,5	14,1	16,8	49,9
	2003	20,4	14,9	17,7	58,8
	2007	19,9	14,4	17,2	59,1
	2010	20,2	14,1	17,2	59,3
Kiina	1990	23,6	31,4	27,5	89,6
	1995	30,7	36,2	33,5	100,0
	1999	30,9	36,4	33,7	100,0
	2003	27,6	32,5	30,1	100,0
	2007	27,3	30,9	29,1	100,0
	2010	27,8	30,1	29,0	100,0
Saksa	1990	7,1	8,6	7,9	25,7
	1995	4,5	5,1	4,8	14,3
	1999	4,9	5,4	5,2	15,4
	2003	4,6	5,3	5,0	16,6
	2007	3,5	3,7	3,6	12,4
	2010	3,0	2,0	2,5	8,6
Britannia	1990	2,9	3,0	3,0	9,8
	1995	3,2	3,2	3,2	9,6
	1999	3,5	3,4	3,5	10,4
	2003	3,5	3,9	3,7	12,3
	2007	2,9	2,7	2,8	9,6
	2010	2,4	2,1	2,3	7,9
Ranska	1990	4,2	4,8	4,5	14,7
	1995	4,9	4,7	4,8	14,3
	1999	5,0	4,4	4,7	13,9
	2003	3,3	2,7	3,0	10,0
	2007	3,0	2,4	2,7	9,3
	2010	2,8	2,5	2,7	9,3

⁵ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 1.⁶ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 2.

Taulukko 3 (b)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien koko				
	Vuosi	Asevoimien vahvuus % ⁷	Maavoimien vahvuus % ⁸	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Japani	1990	1,8	2,1	2,0	6,5
	1995	2,4	2,4	2,4	7,2
	1999	2,7	2,7	2,7	8,0
	2003	2,9	2,9	2,9	9,6
	2007	2,9	2,8	2,9	10,0
	2010	3,1	3,0	3,1	10,7
Intia	1990	9,7	14,7	12,2	39,7
	1995	12,1	15,6	13,9	41,5
	1999	14,5	18,2	16,4	48,7
	2003	17,0	21,4	19,2	63,8
	2007	19,4	25,0	22,2	76,3
	2010	19,8	25,9	22,9	79,0

⁷ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 1.

⁸ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 2.

Taulukko 4	Ensimmäisen tason suurvallat: Asevoimien koko						
	1 ⁹			2 ¹⁰			Asevoimien koko (1+2) ¹¹
Vuosi	Asevoimat Rauhan ajan vahvuus	Asevoimat Sodan ajan vahvuus	Asevoimat (RA+ SA) ¹²	Maa- voimat Rauhan ajan vahvuus	Maa- voimat Sodan ajan vahvuus	Maa- voimat (RA+SA)	
1990	Venäjä Kiina Yhdys- vallat	Venäjä Kiina Yhdys- vallat	Venäjä Kiina Yhdys- vallat	Kiina Venäjä	Venäjä Kiina	Kiina Venäjä Yhdys- vallat (Intia)	Venäjä Kiina Yhdys- vallat
1995	Kiina Yhdys- vallat Venäjä	Kiina Venäjä Yhdys- vallat	Kiina Venäjä Yhdys- vallat	Kiina	Kiina Venäjä Yhdys- vallat	Kiina (Venäjä, Yhdys- vallat, Intia)	Kiina Venäjä Yhdys- vallat
1999	Kiina Yhdys- vallat	Kiina Venäjä Yhdys- vallat	Kiina Venäjä Yhdys- vallat (Intia)	Kiina Intia	Kiina Venäjä Yhdys- vallat	Kiina Intia (Yhdys- vallat)	Kiina Yhdys- vallat (Venäjä, Intia)
2003	Kiina Yhdys- vallat Intia	Venäjä Kiina Yhdys- vallat Intia	Kiina Yhdys- vallat Venäjä Intia	Kiina Intia	Kiina Venäjä Yhdys- vallat Intia	Kiina Intia Yhdys- vallat (Venäjä)	Kiina Intia Yhdys- vallat Venäjä
2007	Kiina Yhdys- vallat Intia	Venäjä Kiina Yhdys- vallat Intia	Kiina Yhdys- vallat Venäjä Intia	Kiina Intia	Kiina Intia Venäjä Yhdys- vallat	Kiina Intia Yhdys- vallat (Venäjä)	Kiina Intia Yhdys- vallat Venäjä
2010	Kiina Yhdys- vallat Intia	Venäjä Kiina Intia Yhdys- vallat	Kiina Yhdys- vallat Venäjä Intia	Kiina Intia Yhdys- vallat	Kiina Intia Venäjä Yhdys- vallat	Kiina Intia Yhdys- vallat (Venäjä)	Kiina Intia Yhdys- vallat Venäjä

⁹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 1.

¹⁰ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 2.

¹¹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 3.

¹² Asevoimien vahvuuden yhdistelmässä on laskettu asevoimien sekä RA eli rauhan että SA eli sodan ajan vahvuuksien prosenttiluvut ensin yhteen, minkä jälkeen saatu lukuarvo on jaettu kahdella. Tätä samaa laskentakaavaa on käytetty myös maavoimien vahvuuden yhdistelmässä.

Taulukko 5 (a)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Puolustusmenot ¹³				
	Vuosi	Puolustus- menot miljoonaa US \$	Sotilaallinen voima %	Puolustus- menot % /BKT	Suhteellinen voima
Yhdys- vallat	1990	238 678	52,1	5,3	100,0
	1995	277 834	55,4	3,8	100,0
	1999	292 147	53,3	3,2	100,0
	2003	404 920	55,6	3,7	100,0
	2007	625 850	62,8	4,5	100,0
	2009	661 049	60,5	4,7	100,0
Venäjä ¹⁴	1990	127 638	27,9	14,2	53,6
	1995	82 000	16,4	7,4	29,6
	1999	56 800	10,4	5,1	19,5
	2003	65 200	8,9	4,9	16,0
	2007	48 323	4,9	2,5	7,8
	2009	57 417	5,3	3,1	8,8
Kiina ¹⁵	1990	10, 617	2,3	3,1	4,4
	1995	32 929	6,6	5,9	11,9
	1999	39 889	7,3	5,4	13,7
	2003	75 500	10,4	1,5	18,7
	2007	80 805	8,1	1,4	12,9
	2009	123 167	11,3	1,5	18,7
Saksa	1990	16 940	3,7	2,2	7,1
	1995	41 157	8,2	1,9	14,8
	1999	31 182	5,7	1,6	10,7
	2003	35 295	4,8	1,5	8,6
	2007	42 580	4,3	1,3	6,8
	2009	47 466	4,3	1,4	7,1

¹³ IISS 2011, s. 183, 230 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220. Puolustusmenot ovat kunkin teoksen vuoden hintatason mukaiset. Vuoden 1990 puolustusmenot on ilmoitettu vuoden 1985 hintatason mukaan.

¹⁴ Teoksissa IISS 2010 ja IISS 2011 Venäjän vuoden 2007 ja 2009 puolustusmenot on ilmoitettu markkinahintaisina: vuonna 2007 32 215 miljoonaa US \$ ja vuonna 2010 38 278 miljoonaa US \$. Nämä puolustusmenot on muutettu ostovoimapariteetilla mitatuiksi taulukkoon, jotta Venäjän puolustusmenojen muutoksen ja suurvaltojen puolustusmenojen suuruuden vertailu on mahdollista. Muutuskertoimena on käytetty 1,5. Vrt. SIPRI 2010.

¹⁵ IISS:n mukaan Kiinan puolustusmenot markkinahintaisina vuonna 2007 olivat 46 174 miljoonaa US \$ ja vuonna 2009 70 381 miljoonaa US \$. Kiinan osalta ostovoimapariteettimuutuskertoimena on käytetty 1,75.

Taulukko 5 (b)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Puolustusmenot				
	Vuosi	Puolustus- menot miljoonaa US \$	Sotilaallinen voima %	Puolustus- menot % /BKT	Suhteellinen voima
Britannia	1990	21 699	4,7	4,1	9,0
	1995	33 406	6,7	3,1	12,1
	1999	36 368	6,6	2,5	12,4
	2003	43 311	5,9	2,4	10,6
	2007	68 868	6,9	2,5	11,0
	2009	59 131	5,4	2,7	8,9
Ranska	1990	18 113	4,0	2,9	7,7
	1995	47 788	9,5	3,1	17,1
	1999	37 811	6,9	2,8	12,9
	2003	46 232	6,3	2,5	11,3
	2007	61 838	6,2	2,4	9,9
	2009	54 446	5,0	2,0	8,3
Japani	1990	16 059	3,5	1,0	6,7
	1995	50 219	10,0	1,0	18,1
	1999	40 383	7,4	0,9	13,9
	2003	42 835	5,9	1,0	10,6
	2007	41 039	4,1	0,9	6,5
	2009	51 085	4,7	1,0	7,8
Intia ¹⁶	1990	8 506	1,9	3,2	3,6
	1995	9 992	2,0	2,9	3,6
	1999	13 895	2,5	3,2	4,7
	2003	15 508	2,1	2,6	3,8
	2007	26 513	2,7	2,3	4,3
	2009	38 278	3,5	3,1	5,8

¹⁶ Intian puolustusmenot on ilmoitettu markkinahintaisina. Intia kärsii tällaisessa tarkastelussa.

Taulukko 6	Suurvaltojen sotilaallinen voima: COW ¹⁷						
	V.	Asevoimien koko, Sot.henk.	%	Puolustusmenot	%	Sot. kok. voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	2 180 000	18,2	289 755 000	50,5	34,4	100,0
	1995	1 620 000	19,0	277 834 000	48,3	33,7	100,0
	1999	1 490 000	20,4	292 147 000	53,3	36,9	100,0
	2003	1 427 000	20,5	404 920 000	55,6	38,1	100,0
	2007	1 506 000	21,4	552 568 000	63,9	42,7	100,0
Venäjä	1990	3 400 000	28,3	128 790 000	22,4	25,4	73,8
	1995	1 400 000	16,4	82 000 000	14,3	15,4	45,7
	1999	900 000	12,3	56 800 000	10,4	11,4	30,1
	2003	961 000	13,8	65 200 000	8,9	11,4	29,9
	2007	1 027 000	14,6	32 215 000	3,7	9,2	21,5
Kiina	1990	3 500 000	29,2	6 060 000	1,1	15,2	44,2
	1995	2 930 000	34,3	32 929 000	5,7	20,0	59,3
	1999	2 400 000	32,9	39 889 000	7,3	20,1	54,5
	2003	2 250 000	32,3	75 500 000	10,4	21,4	56,2
	2007	2 255 000	32,0	46 174 000	5,3	18,7	43,8
Saksa	1990	545 000	4,5	37 200 000	6,5	5,5	16,0
	1995	352 000	4,1	41 157 000	7,2	5,7	17,1
	1999	331 000	4,5	31 182 000	5,7	5,1	13,8
	2003	284 000	4,1	35 295 000	4,8	4,5	11,8
	2007	246 000	3,5	42 108 000	4,9	4,2	9,8
Britannia	1990	308 000	2,6	38 520 000	6,7	4,7	13,7
	1995	233 000	2,7	33 406 000	5,8	4,3	12,8
	1999	218 000	3,0	36 368 000	6,6	4,8	13,0
	2003	213 000	3,1	43 311 000	5,9	4,5	11,8
	2007	191 000	2,7	63 258 000	7,3	5,0	11,7
Ranska	1990	554 000	4,6	34 790 000	6,1	5,4	15,7
	1995	504 000	5,9	47 768 000	8,3	7,1	21,1
	1999	421 000	5,8	37 811 000	6,9	6,4	17,3
	2003	259 000	3,7	46 232 000	6,3	5,0	13,1
	2007	255 000	3,6	60 662 000	7,0	5,3	12,4
Japani	1990	250 000	2,1	28 730 000	5,0	3,6	10,5
	1995	240 000	2,8	50 219 000	8,7	5,8	17,2
	1999	240 000	3,3	40 383 000	7,4	5,4	14,6
	2003	240 000	3,4	42 835 000	5,9	4,7	12,3
	2007	240 000	3,4	41 039 000	4,7	4,1	9,6
Intia	1990	1 260 000	10,5	10 100 000	1,8	6,2	18,0
	1995	1 260 000	14,8	9 992 000	1,7	8,3	24,6
	1999	1 300 000	17,8	13 895 000	2,5	10,2	27,6
	2003	1 325 000	19,0	15 508 000	2,1	10,6	27,8
	2007	1 316 000	18,7	26 513 000	3,1	10,9	25,5

¹⁷ Correlates of War Project 2010.

Taulukko 7 (a)	Strategiset ydinohjukset ¹⁸					
	Vuosi	SLBM	ICBM	Yhteensä	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	624	1 000	1 624	39,3	69,8
	1995	384	597	981	35,7	60,9
	1999	432	550	982	44,1	89,1
	2003	432	550	982	46,8	100,0
	2007	336	500	836	47,0	100,0
	2010	336	450	786	46,4	100,0
Venäjä	1990	930	1 398	2 328	56,3	100,0
	1995	684	928	1 612	58,6	100,0
	1999	332	771	1 103	49,5	100,0
	2003	216	735	951	45,4	97,0
	2007	232	508	740	41,6	88,5
	2010	236	376	612	36,1	77,8
Kiina	1990	12	8	20	0,5	0,9
	1995	12	17	29	1,1	1,9
	1999	12	20	32	1,4	2,8
	2003	12	30	42	2,0	4,3
	2007	36	46	82	4,6	9,8
	2010	36	66	184	10,9	23,5
Saksa	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0
Britannia	1990	64	0	64	1,5	2,7
	1995	48	0	48	1,7	2,9
	1999	48	0	48	2,2	4,4
	2003	58	0	58	2,8	6,0
	2007	48	0	48	2,7	5,7
	2010	48	0	48	2,8	6,0

¹⁸ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161, 183–194, 230–242 ja 245–248; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163, 212–222, 341–346, 376–381 ja 384–387; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63, 89–95, 136–138, 152–155 ja 158–159; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78, 112–118, 161–163, 186–189 ja 191–193; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67, 113–120, 157–160, 176–179 ja 181–183 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69, 82–86, 148–152 ja 160–166. Suurvaltojen aseistuksen vertailu taulukoissa 8–12 perustuu näihin samoihin lähteisiin. Taulukoissa lukumäärät on pyöristetty kymmenen tarkkuudella. Ydinohjusten ja alle sadan kappaleen määriä ei ole pyöristetty lainkaan.

Taulukko 7 (b)	Strategiset ydinohjukset					
	Vuosi	SLBM	ICBM	Yhteensä	Kok. voima %	Suht. voima
Ranska	1990	96	0	96	2,3	4,1
	1995	80	0	80	2,9	4,9
	1999	64	0	64	2,9	5,9
	2003	64	0	64	3,1	6,6
	2007	64	0	64	3,6	7,7
	2010	64	0	64	3,8	8,2
Japani	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0
Intia	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0

Taulukko 8 (a)	Maavoimat ¹⁹								
	V.	Tst- psv ²⁰	%	Ps. tst- ajon. ²¹	%	Ty- kistö ²²	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	16 160	16,0	6 710	15,3	9 670	9,1	13,5	21,1
	1995	12 520	21,0	6 720	22,4	9 860	13,1	18,8	36,2
	1999	8 090	14,8	6 720	21,8	7 240	11,5	16,0	31,0
	2003	8 020	17,0	6 720	24,2	7 050	10,1	17,1	36,1
	2007	8 020	16,5	6 720	23,5	8 040	11,7	17,2	36,3
	2010	6 240	14,7	6 450	21,5	8 370	13,2	16,5	33,2
Venäjä	1990	61 730	61,3	29 150	66,7	67 250	63,6	63,9	100,0
	1995	30 850	51,8	17 450	58,1	34 400	45,8	51,9	100,0
	1999	26 980	49,5	18 070	58,7	29 390	46,5	51,6	100,0
	2003	22 380	47,5	15 300	55,1	27 640	39,7	47,4	100,0
	2007	23 510	48,3	15 740	55,0	26 850	39,0	47,4	100,0
	2010	21 310	50,2	16 460	55,0	27 860	44,0	49,7	100,0
Kiina	1990	8 000	7,9	2 000	4,6	14 500	13,7	8,7	13,6
	1995	8 000	13,4	1 000 ²³	3,3	18 300	24,4	13,7	26,4
	1999	8 300	15,2	1 000	3,2	14 500	22,9	13,7	26,6
	2003	7 180	15,2	1 000	3,6	17 700	25,4	14,7	31,0
	2007	7 660	15,7	1 000	3,5	17 700	25,7	15,0	31,6
	2010	7 050	16,6	2 390	8,0	12 500	19,8	14,8	29,8
Saksa ²⁴	1990	7 850	7,8	3 390	7,8	4 690	4,4	6,7	10,5
	1995	2 700	4,5	2 440	8,1	2 230	3,0	5,2	10,0
	1999	3 140	5,8	2 120	6,9	2 070	3,3	5,3	10,3
	2003	2 400	5,1	2 120	7,6	1 680	2,4	5,0	10,5
	2007	2 040	4,2	2 220	7,8	1 360	2,0	4,7	9,9
	2010	1 150	2,7	2 040	6,8	820	1,3	3,6	7,2
Britan- nia	1990	1 330	1,3	610	1,4	720	0,7	1,1	1,7
	1995	920	1,5	790	2,6	570	0,8	1,6	3,1
	1999	540	1,0	750	2,4	430	0,7	1,4	2,7
	2003	540	1,1	580	2,1	410	0,6	1,3	2,7
	2007	390	0,8	580	2,0	880	1,3	1,4	3,0
	2010	330	0,8	530	1,8	690	1,1	1,2	2,4

¹⁹ Ks. Liite 1: Taulukko 7, viite 15. Maavoimien kalustossa on mukana myös merijalkaväen ja rannikkojoukkojen kalusto sekä arvioitu varastossa oleva kalusto.

²⁰ Taistelupanssarivaunujen lukumäärään on laskettu MBT:t (Main Battle Tank).

²¹ Light Tanks, HACV (Heavy Armoured Combat Vehicle) ja AIFV (Armoured Infantry Fighting Vehicle).

²² Tykistön lukumäärään on laskettu tykistöaseet, raketinheitimet ja kranaatinheitimet.

²³ IISS ilmoittaa Kiinan AIFV:n ja APC:n (Armoured Personnel Carrier) yhteislukumääräksi 4 500 kpl vuosina 1995, 1999 ja 2003. Panssaroitujen taisteluaoneuvojen lukumääräksi arvioidaan 1 000, koska vuonna 2007 Kiinan AIFV:n lukumäärä on 1 000 ja APC:n 3 500 vuonna 2007.

²⁴ Saksan asevoimien kalustossa vuonna 1990 on mukana sekä Länsi-Saksan että Itä-Saksan kalusto.

Tau- lukko 8 (b)	Maavoimat								
	V.	Tst- psv	%	Ps. tst- ajon.	%	Ty- kistö	%	Kok. voima %	Suht. voima
Ranska	1990	1 340	1,3	970	2,2	1 340	1,3	1,6	2,5
	1995	1 020	1,7	710	2,4	1 480	2,0	2,0	3,9
	1999	1870 ²⁵	3,4	710	2,3	1 060	1,7	2,5	4,8
	2003	610	1,3	380	1,4	790	1,1	1,3	2,7
	2007	970	2,0	600	2,1	790	1,1	1,7	3,6
	2010	250	0,6	560	1,9	380	0,6	1,0	2,0
Japani	1990	1 220	1,2	0	0,0	2 250	2,1	1,1	1,7
	1995	1 160	1,9	40	0,1	2 250	3,0	1,7	3,3
	1999	1 080	2,0	60	0,2	2 130	3,4	1,9	3,7
	2003	1 020	2,2	70	0,3	2 120	3,0	1,8	3,8
	2007	900	1,8	70	0,2	1 920	2,8	1,6	3,4
	2010	850	2,0	70	0,2	1 880	3,0	1,7	3,4
Intia	1990	3 150	3,1	900	2,1	5 320	5,0	3,4	5,3
	1995	2 400	4,0	900	3,0	6 040	8,0	5,0	9,6
	1999	4 510	8,3	1 350	4,4	6 410	10,1	7,6	14,7
	2003	5 000	9,2	1 600	5,8	12 210	17,5	10,8	22,8
	2007	5 190	10,7	1 700	5,9	11 300	16,4	11,0	23,2
	2010	5 250	12,4	1 460	4,9	10 760	17,0	11,4	22,9

²⁵ Panssarivaunujen lukumäärässä on mukana myös varastoissa oleva kalusto (662). IISS ei ilmoita Ranskan varastossa olevien taistelupanssarivaunujen lukumäärää muiden vuosien osalta.

Taulukko 9 (a)	Merivoimat ²⁶										
	V.	Sukellusven.	%	Isot pintataistelualukset ²⁷					%	Kok. voima %	Suht. voima
				Lentot.al.	Risteilij.	Hävittäj.	Fregatit	Yht.			
Yhdysvallat	1990	127	19,4	14	47	59	100	220	30,6	25,0	61,7
	1995	100	23,7	12	32	46	49	139	26,7	25,2	69,8
	1999	76	26,2	12	27	54	37	130	33,9	30,1	100,0
	2003	72	27,1	12	27	49	30	118	31,6	29,4	100,0
	2007	71	26,6	11	22	52	21	106	28,4	27,5	100,0
	2010	71	26,6	11	22	59	22	114	31,1	28,9	100,0
Venäjä	1990	323	49,5	5	43	31	148	227	31,5	40,5	100,0
	1995	183	43,4	1	25	22	102	150	28,8	36,1	100,0
	1999	70	24,1	1	7	17	10	35	9,1	16,6	55,1
	2003	53	19,9	1	7	14	10	32	8,6	14,3	48,6
	2007	67	25,1	1	5	16	14	36	9,7	17,4	63,3
	2010	67	25,1	1	6	18	7	32	8,7	16,9	58,5
Kiina	1990	93	14,2	0	0	18	37	55	7,6	10,9	26,9
	1995	52	12,3	0	0	18	32	50	9,6	11,0	30,5
	1999	71	24,5	0	0	18	35	53	13,8	19,2	63,8
	2003	69	25,9	0	0	21	42	63	16,9	21,4	72,8
	2007	62	23,2	0	0	29	46	75	20,1	21,7	78,9
	2010	71	26,6	0	0	13	65	78	21,3	24,0	83,0
Saksa	1990	24	3,7	0	0	6	27	33	4,6	4,2	10,4
	1995	20	4,7	0	0	3	10	13	2,5	3,6	10,0
	1999	14	4,8	0	0	2	12	14	3,7	4,3	14,3
	2003	12	4,5	0	0	1	12	13	3,5	4,0	13,6
	2007	12	4,5	0	0	0	15	15	4,0	4,3	15,6
	2010	4	1,5	0	0	7 ²⁸	13	20	5,5	3,5	12,1
Britannia	1990	32	4,9	2	0	13	35	50	6,9	5,9	14,6
	1995	16	3,8	3	0	12	23	38	7,3	5,6	15,5
	1999	15	5,2	3	0	11	20	34	8,9	7,1	23,6
	2003	15	5,6	3	0	11	20	34	9,1	7,4	25,2
	2007	13	4,9	3	0	9	17	29	7,8	6,4	23,3
	2010	11	4,1	1	0	7	17	25	6,8	5,5	19,0

²⁶ Ks. Liite 1: Taulukko 7, viite 15.

²⁷ Isojen pintataistelualusten (*Principal Surface Combatants*) lukumäärässä ovat mukana lentotukialukset, risteilijät, hävittäjät ja fregatit.

²⁸ IISS luokittelee osan näistä Saksan hävittäjistä aikaisempina vuosina fregateiksi.

Tau- lukko 9 (b)	Merivoimat										
	V.	Sukellusven.	%	Isot pintataistelualukset					%	Kok. voi- ma %	Suht. voima
				Lentot.al.	Risteilij.	Hävittäj.	Fregatit	Yht.			
Ranska	1990	20	3,1	2	2	5	35	44	6,1	4,6	11,4
	1995	18	4,3	2	1	4	35	42	8,1	6,2	17,2
	1999	12	4,1	1	1	4	35	41	10,7	7,4	24,6
	2003	10	3,8	2	0	12	20	34	9,1	6,5	22,1
	2007	10	3,7	2	0	13	20	35	9,4	6,6	24,0
	2010	9	3,4	1	0	13	11	25	6,8	5,1	17,6
Japani	1990	15	2,3	0	0	6	58	64	8,9	5,6	13,8
	1995	18	4,3	0	0	8	55	63	12,1	8,2	22,7
	1999	16	5,5	0	0	9	46	55	14,4	10,0	33,2
	2003	16	6,0	0	0	45 ²⁹	9	54	14,5	10,3	35,0
	2007	16	6,0	0	0	44	9	53	14,2	10,1	36,7
	2010	18	6,7	1	2	30	16	49	13,4	10,1	34,9
Intia	1990	19	2,9	2	0	5	20	27	3,8	3,4	8,4
	1995	15	3,6	2	0	5	18	25	4,8	4,2	11,6
	1999	16	5,5	1	0	7	13	21	5,5	5,5	18,3
	2003	19	7,1	1	0	8	16	25	6,7	6,9	23,5
	2007	16	6,0	1	0	8	15	24	6,4	6,2	22,5
	2010	16	6,0	1	0	10	12	23	6,3	6,2	21,5

²⁹ IISS luokittelee osan näistä Japanin hävittäjistä aikaisempina vuosina fregateiksi

Taulukko 10 (a)	Ilmavoimat ³⁰						
	V.	Tst- leko	%	Tst- heko ³¹	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	6 684	30,7	2 080	35,5	33,1	99,7
	1995	5 170	29,8	2 090	44,2	37,0	100,0
	1999	4 490	32,4	1 940	41,4	36,9	100,0
	2003	5 540	43,7	1 870	46,8	45,3	100,0
	2007	4 340	39,5	1 420	37,1	38,3	100,0
	2010	3 900	38,6	2 140	46,1	42,4	100,0
Venäjä	1990	5 650	25,9	2 370	40,5	33,2	100,0
	1995	3 030	17,5	1 260	26,6	22,1	59,7
	1999	2 130	15,4	1 390	29,7	22,6	61,2
	2003	1 950	15,4	800	20,0	17,7	39,1
	2007	2 110	19,2	830	21,7	20,5	53,5
	2010	1 960	19,4	450	9,7	14,6	34,4
Kiina	1990	5 890	27,1	61	1,0	14,1	42,5
	1995	5 830	33,7	70	1,5	17,6	47,6
	1999	4 060	29,3	25	0,5	14,9	40,4
	2003	2 600	20,5	47	1,2	10,9	24,1
	2007	2 550	23,2	74	1,9	12,6	32,9
	2010	2 000	19,8	300	6,7	13,3	31,4
Saksa	1990	810	3,7	280	4,8	4,3	13,0
	1995	490	2,8	220	4,7	3,8	10,3
	1999	610	4,4	240	5,1	4,8	13,0
	2003	440	3,5	220	5,5	4,5	9,9
	2007	300	2,7	210	5,5	4,1	10,7
	2010	330	3,3	170	3,7	3,5	8,3
Britannia	1990	580	2,7	490	8,4	5,6	16,9
	1995	640	3,7	470	9,9	6,8	18,4
	1999	650	4,7	410	8,8	6,8	18,4
	2003	470	3,7	440	11,0	7,4	16,3
	2007	350	3,2	490	12,8	8,0	20,9
	2010	350	3,5	470	10,1	6,8	16,0

³⁰ Ks. Liite 1: Taulukko 7, viite 15. Ilmavoimien kalustossa on mukana myös maavoimien ja merivoimien sekä strategisten ydinasejoukkojen taisteluun soveltuvat lentokoneet.

³¹ Taisteluhelikopterien lukumäärässä ovat mukana hyökkäyshelikopterit (Attack Helicopters, ATK), rynnäköhelikopterit (Assault Helicopters, ASLT), monikäyttöhelikopterit (Multi-role Helicopters, MRH), joita käytetään taistelun tukemisessa ja aseellisissa tiedusteluissa, sukellusvenetorjuntaan tarkoitetut helikopterit (Anti-Submarine Warfare, ASW) ja muut aseistetut helikopterit.

Taulukko 10 (b)	Ilmavoimat						
	V.	Tst- leko	%	Tst- heko	%	Kok. voima %	Suht. voima
Ranska	1990	750	3,4	380	6,5	5,0	15,1
	1995	800	4,6	430	9,1	6,9	18,6
	1999	630	4,6	380	8,1	6,4	17,3
	2003	560	4,4	340	8,5	6,5	14,3
	2007	380	3,5	360	9,4	6,5	17,0
	2010	410	4,1	280	6,0	5,1	12,0
Japani	1990	540	2,5	110	1,9	2,2	6,6
	1995	450	2,6	80	1,7	2,2	5,9
	1999	420	3,0	180	3,8	3,4	9,2
	2003	350	2,8	190	4,8	3,8	8,4
	2007	360	3,3	180	4,7	4,0	10,4
	2010	470	4,6	280	6,0	5,3	12,5
Intia	1990	870	4,0	85	1,5	2,8	8,4
	1995	910	4,9	110	2,3	3,6	9,7
	1999	850	6,1	120	2,6	4,4	11,9
	2003	780	6,1	90	2,3	4,2	9,3
	2007	600	5,5	260	6,8	6,2	16,2
	2010	690	6,8	550	11,8	9,3	21,9

Taulukko 11 (a)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: aseistus						
	V.	Ydin- ohj. % ³²	Maa- voimat % ³³	Meri- voimat % ³⁴	Ilma- voimat % ³⁵	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	39,3	13,5	25,0	33,1	27,7	57,1
	1995	35,7	18,8	25,2	37,0	29,2	69,2
	1999	44,1	16,0	30,1	36,9	31,8	90,6
	2003	46,8	17,1	29,4	45,3	34,7	100,0
	2007	47,0	17,2	27,5	38,3	32,5	100,0
	2010	46,4	16,5	28,9	42,4	33,6	100,0
Venäjä	1990	56,3	63,9	40,5	33,2	48,5	100,0
	1995	58,6	51,9	36,1	22,1	42,2	100,0
	1999	49,5	51,6	16,6	22,6	35,1	100,0
	2003	45,4	47,4	14,3	17,7	31,2	89,9
	2007	41,6	47,4	17,4	20,5	31,7	97,5
	2010	36,1	49,7	16,9	14,6	29,3	87,2
Kiina	1990	0,5	8,7	10,9	14,1	8,6	17,7
	1995	1,1	13,7	11,0	17,6	10,9	25,8
	1999	1,4	13,7	19,2	14,9	12,3	35,0
	2003	2,0	14,7	21,4	10,9	12,3	35,4
	2007	4,6	15,0	21,7	12,6	13,5	41,5
	2010	10,9	14,8	24,0	13,3	15,8	47,0
Saksa	1990	0,0	6,7	4,2	4,3	3,8	7,8
	1995	0,0	5,2	3,6	3,8	3,2	7,6
	1999	0,0	5,3	4,3	4,8	3,6	10,3
	2003	0,0	5,0	4,0	4,5	3,4	9,8
	2007	0,0	4,7	4,3	4,1	3,3	10,2
	2010	0,0	3,6	3,5	3,5	2,7	8,0
Britannia	1990	1,5	1,1	5,9	5,6	3,5	7,2
	1995	1,7	1,6	5,6	6,8	3,9	9,2
	1999	2,2	1,4	7,1	6,8	4,4	12,5
	2003	2,8	1,3	7,4	7,4	4,7	13,5
	2007	2,7	1,4	6,4	8,0	4,6	14,2
	2010	2,8	1,2	5,5	6,8	4,1	12,2

³² Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 7.

³³ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 8.

³⁴ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 9.

³⁵ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 10.

Taulukko 11 (b)	Suurvaltojen sotilaallinen voima: aseistus						
	V.	Ydin- ohj. % ³⁶	Maa- voimat % ³⁷	Meri- voimat % ³⁸	Ilma- voimat % ³⁹	Kok. voima %	Suht. voima
Ranska	1990	2,3	1,6	4,6	5,0	3,4	7,0
	1995	2,9	2,0	6,2	6,9	4,5	10,7
	1999	2,9	2,5	7,4	6,4	4,8	13,7
	2003	3,1	1,3	6,5	6,5	4,4	12,7
	2007	3,6	1,7	6,6	6,5	4,6	14,2
	2010	3,8	1,0	5,1	5,1	3,8	11,3
Japani	1990	0,0	1,1	5,6	2,2	2,2	4,5
	1995	0,0	1,7	8,2	2,2	3,0	7,1
	1999	0,0	1,9	10,0	3,4	3,8	10,8
	2003	0,0	1,8	10,3	3,8	4,0	11,5
	2007	0,0	1,6	10,1	4,0	3,9	12,0
	2010	0,0	1,7	10,1	5,3	4,3	12,8
Intia	1990	0,0	3,4	3,4	2,8	2,4	4,9
	1995	0,0	5,0	4,2	3,6	3,2	7,6
	1999	0,0	7,6	5,5	4,4	4,4	12,5
	2003	0,0	10,8	6,9	4,2	5,5	15,9
	2007	0,0	11,0	6,2	6,2	5,9	18,2
	2010	0,0	11,4	6,2	9,3	6,7	19,9

³⁶ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 7.³⁷ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 8.³⁸ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 9.³⁹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 10.

Tau- lukko 12	Suurvaltojen väestömäärä – COW ⁴⁰						
	V.	Kokonais- väestö	%	Kaupunki- väestö	%	Väestön kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	249 907 000	8,8	64 116 000	10,4	9,6	27,8
	1995	262 755 000	9,1	66 945 000	8,8	9,0	21,0
	1999	276 218 000	9,2	70 642 000	7,1	8,2	17,1
	2003	290 448 000	9,3	78 621 000	6,8	8,1	16,4
	2007	301 621 000	9,3	82 969 000	6,5	7,9	15,9
Venäjä	1990	281 344 000	9,9	111 594 000	18,0	14,0	40,9
	1995	147 774 000	5,1	66 598 000	8,7	6,9	16,1
	1999	147 196 000	4,9	66 234 000	6,6	5,8	12,1
	2003	144 566 000	4,6	67 233 000	5,8	5,2	10,5
	2007	142 115 000	4,4	68 232 000	5,4	4,9	9,8
Kiina	1990	1 155 305 000	40,7	170 707 000	27,6	34,2	100,0
	1995	1 220 224 000	42,3	330 560 000	43,3	42,8	100,0
	1999	1 266 838 000	42,0	536 874 000	53,7	47,9	100,0
	2003	1 288 400 000	41,3	664 989 000	57,3	49,3	100,0
	2007	1 324 655 000	40,9	748 534 000	58,7	49,8	100,0
Saksa	1990	79 402 000	2,8	25 673 000	4,2	3,5	10,2
	1995	81 661 000	2,8	25 823 000	3,4	3,1	7,2
	1999	82 178 000	2,7	25 304 000	2,5	2,6	5,4
	2003	82 520 000	2,6	25 385 000	2,2	2,4	4,9
	2007	82 263 000	2,5	25 337 000	2,0	2,3	4,6
Britannia	1990	57 561 000	2,0	46 950 000	7,6	4,8	14,0
	1995	58 606 000	2,0	48 440 000	6,3	4,2	9,8
	1999	58 744 000	1,9	52 666 000	5,3	3,6	7,5
	2003	59 557 000	1,9	53 834 000	4,6	3,3	6,7
	2007	60 975 000	1,9	55 259 000	4,3	3,1	6,2
Ranska	1990	56 735 000	2,0	9 854 000	1,6	1,8	5,3
	1995	58 139 000	2,0	10 176 000	1,3	1,7	4,0
	1999	58 886 000	2,0	10 402 000	1,0	1,5	3,1
	2003	60 264 000	1,9	11 172 000	1,0	1,5	3,0
	2007	61 707 000	1,9	11 861 000	0,9	1,4	2,8
Japani	1990	123 478 000	4,4	72 347 000	11,7	8,1	23,7
	1995	125 472 000	4,8	74 850 000	9,8	7,3	17,1
	1999	126 505 000	4,2	76 536 000	7,7	6,0	12,5
	2003	127 718 000	4,1	78 276 000	6,7	5,4	11,0
	2007	127 772 000	3,9	84 414 000	6,6	5,3	10,6
Intia	1990	834 697 000	29,4	117 059 000	18,9	24,2	70,8
	1995	915 971 000	31,9	140 410 000	18,4	25,2	58,9
	1999	998 056 000	33,1	161 743 000	16,2	24,7	51,6
	2003	1 068 065 000	34,2	180 679 000	15,6	24,9	50,5
	2007	1 134 023 000	35,1	198 077 000	15,5	25,3	50,8

⁴⁰ Correlates of War Project 2010.

Tau- lukko 13 (a)	Suurvaltojen väestömäärä							
	V.	Väestö- määrä ⁴¹	%	15–64 v. määrä %	13–32 / 15–64 v. määrä ⁴²	%	Väest. kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	248 855000	8,9	-	76 098000	7,6	8,3	19,8
	1995	263 119000	9,2	-	75 829000	7,7	8,5	19,6
	1999	273 133000	9,1	-	75 061000	7,6	8,4	19,8
	2003	289 696000	9,3	-	74 675000	7,5	8,4	19,9
	2007	301 140000	9,3	66,0	198 752000	9,1	9,2	21,7
	2010	317 641000	9,5	66,9	212 502000	9,2	9,4	22,5
Venäjä	1990	288 561000	10,3	-	88 919000	8,9	9,6	22,9
	1995	148 940000	5,2	-	42 074000	4,3	4,8	11,1
	1999	146 300000	4,9	-	42 567000	4,3	4,6	10,8
	2003	144 700000	4,7	-	42 810000	4,3	4,5	10,6
	2007	141 378000	4,4	71,0	100 378000	4,6	4,5	10,6
	2010	140 367000	4,2	71,6	100 503000	4,3	4,3	10,3
Kiina	1990	1 115 552000	39,7	-	441 783000	44,0	41,9	100,0
	1995	1 201 248000	42,0	-	442 079000	44,8	43,4	100,0
	1999	1 244 000000	41,7	-	430 539000	43,3	42,5	100,0
	2003	1 299 278000	41,9	-	424 766000	42,6	42,3	100,0
	2007	1 321 852000	41,0	73,0	964 952000	43,8	42,4	100,0
	2010	1 354 146000	40,3	73,5	995 297000	43,0	41,7	100,0
Saksa	1990	77 026000	2,7	-	22 259000	2,2	2,5	6,0
	1995	81 109000	2,8	-	21 894000	2,2	2,5	5,8
	1999	82 057000	2,7	-	20 101000	2,0	2,4	5,6
	2003	82 148000	2,6	-	19 202000	1,9	2,3	5,4
	2007	82 401000	2,6	67,0	55 209000	2,5	2,6	6,1
	2010	82 057000	2,4	66,2	54 322000	2,3	2,4	5,8
Britan- nia	1990	56 645000	2,0	-	16 597000	1,7	1,9	4,5
	1995	58 288000	2,0	-	16 235000	1,6	1,8	4,1
	1999	58 763000	2,0	-	15 447000	1,6	1,8	4,2
	2003	59 702000	1,9	-	15 050000	1,5	1,7	4,0
	2007	60 776000	1,9	65,0	39 504000	1,8	1,9	4,5
	2010	61 899000	1,8	66,2	40 977000	1,8	1,8	4,3

⁴¹ IISS 1990, s. 17, 33, 49, 63, 67, 83, 148, 161 ja 164; IISS 1995, s. 23, 44, 48, 64, 113, 157, 176 ja 181; IISS 1999, s. 20, 53, 56, 75, 112, 161, 186 ja 191; IISS 2003, s. 235, 247–248, 250, 269, 288 ja 298–299; IISS 2008, s. 29, 118, 124, 157, 212, 341, 376 ja 384 ja IISS 2011, s. 56, 104, 111, 157, 183, 230, 237 ja 245. Luvut on pyöristetty tuhannen tarkkuudella.

⁴² IISS ilmoittaa 13–32 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 1990–2003 ja 15–64 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 2007–10.

Tau- lukko 13 (b)	Suurvaltojen väestömäärä							
	V.	Väestö- määrä	%	15–64 v. määrä %	13–32 / 15–64 v. määrä	%	Väest. kok. voima %	Suht. voima
Ranska	1990	56 414000	2,0	-	16 694000	1,7	1,9	4,5
	1995	58 125000	2,0	-	16 539000	1,7	1,9	4,4
	1999	59 165000	2,0	-	16 174000	1,6	1,8	4,2
	2003	59 729000	1,9	-	15 987000	1,6	1,8	4,3
	2007	61 084000	1,9	64,0	39 094000	1,8	1,9	4,5
	2010	62 637000	1,9	64,7	40 526000	1,8	1,9	4,6
Japani	1990	123 599000	4,4	-	35 248000	3,5	4,0	9,5
	1995	125 213000	4,4	-	35 243000	3,6	4,0	9,2
	1999	126 515000	4,2	-	34 180000	3,4	3,8	8,9
	2003	127 647000	4,1	-	33 645000	3,4	3,8	9,0
	2007	127 468000	4,0	66,0	84 129000	3,8	3,9	9,2
	2010	126 995000	3,8	64,1	81 404000	3,5	3,7	8,9
Intia	1990	843 347000	30,0	-	306 507000	30,5	30,3	72,3
	1995	934 228000	32,5	-	336 436000	34,1	33,3	76,7
	1999	999 839000	33,4	-	359 934000	36,2	34,8	81,9
	2003	1 040 245000	33,5	-	371 682000	37,2	35,4	83,3
	2007	1 130 000000	35,0	64,0	723 200000	32,8	33,9	80,0
	2010	1 214 464000	36,1	64,8	786 973000	34,0	35,1	84,2

Tau- lukko 14	Suurvallan alueen koko ja ravintoedellytykset							
	Pinta-ala km ² ⁴³	%	Vilje- lys- maa % / pinta- ala ⁴⁴	Viljelys- maa km ²	%	Uusi- tuva makea vesi milj. m ³ ⁴⁵	%	Koko: kok. voima %
Yhdysvall.	9 147420	23,3	18,6	1 701420	28,4	2 944	23,2	25,0
Venäjä	16 376870	41,6	7,4	1 211888	20,3	4 406	34,7	32,2
Kiina	9 327480	23,7	11,6	1 081988	18,1	2 822	22,2	21,3
Saksa	348630	0,9	34,2	119231	2,0	148	1,2	1,4
Britannia	241930	0,6	24,8	59999	1,0	195	1,5	0,7
Ranska	547660	1,4	33,3	182371	3,0	153	1,2	1,9
Japani	364500	0,9	11,8	43011	0,7	430	3,4	1,7
Intia	2 973190	7,6	53,2	1 581737	26,4	1 592	12,5	15,5
	39 327680	100		5 981645	100	12 690	100	100

Tau- lukko 15	Energia, raaka-aineet ⁴⁶								
	Öljy ⁴⁷	%	Maa- kaasu ⁴⁸	%	Kivi- hiili ⁴⁹	%	Uraani ⁵⁰	%	Ener- gia kok. voima %
Yhdysv.	25973	20,4	7209	12,6	240182	40,4	272 500	27,8	25,3
Venäjä	75400	59,3	45623	79,9	157002	26,4	513 000	52,3	54,5
Kiina	16683	13,1	2743	4,8	113855	19,2	119 500	12,2	12,3
Saksa	276	0,2	125	0,2	23630	4,0	0	0,0	1,1
Britann.	2961	2,3	297	0,5	190	0,0	0	0,0	0,7
Ranska	101	0,1	7	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Japani	44	0,0	21	0,0	355	0,1	0	0,0	0,0
Intia	5800	4,6	1092	1,9	59278	10,0	76 500	7,8	6,1
	127238	100	57117	100	594492	100	981 500	100	100

⁴³ World Bank 2011b.

⁴⁴ World Bank 2011a.

⁴⁵ World Bank 2011e ja Central Intelligence Agency (CIA) 2011. Taulukossa oleva luku on näiden kahden lähteen keskiarvo.

⁴⁶ Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; British Petroleum (BP) 2011, s. 6, 20 ja 30; International Atomic Energy Agency (IAEA) 2009, s. 11 ja World Nuclear Association 2011. Raakaöljyn, maa-kaasuvarojen, kivihiilen ja uraanin osalta taulukossa ilmoitettu lukumäärä on näiden lähteiden keskiarvo.

⁴⁷ Raakaöljy miljoonaa barellia vuosina 2009–10.

⁴⁸ Maa-kaasu miljardia m³ vuonna 2009.

⁴⁹ Kivihiili miljoonaa tonnia vuonna 2009.

⁵⁰ Uraani tonnia vuonna 2008.

Tau- lukko 16	Metallit/mineraalit ⁵¹ : Kaivostuotanto 1/3									
	Rauta- malmi	%	Ku- pari	%	Sinkki	%	Alu- miini ⁵²	%	Ti- taani	%
Yhdysv.	26500000	2,2	1192000	40,7	735850	15,5	30240	0,1	350000	22,1
Venäjä	92000000	7,5	700350	23,9	225000	4,7	5777000	10,3	0	0,0
Kiina	880087200	71,7	1012000	34,5	3095800	65,3	35000000	62,5	700000	44,2
Saksa	363699	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britann.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	160000	0,3	0	0,0
Japani	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Intia	229185450	18,7	26500	0,9	686035	14,5	15024000	26,8	535000	33,8
	1228136349	100	2930850	100	4742685	100	55991240	100	1585000	100

Tau- lukko 17	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 2/3									
	Nikkeli	%	Lyijy	%	Kromi	%	Kulta kg	%	Pla- tina	%
Yhdysv.	0	0,0	405 900	18,7	0	0,0	223 162	29,7	16 508	13,2
Venäjä	261 950	76,5	74 000	3,4	416 190	9,8	198 118	26,4	108 480	86,8
Kiina	80 250	23,5	1605000	73,9	280 000	6,6	320 000	42,6	0	0,0
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	300	0,0	0	0,0	188	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Japani	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7 708	1,0	0	0,0
Intia	0	0,0	87 013	4,0	3 566000	83,7	2 108	0,3	0	0,0
	342 200	100	2 172 213	100	4 262 190	100	751 284	100	124 988	100

Tau- lukko 18	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 3/3									
	Ko- boltti	%	Liti- um	%	Man- gaani	%	Hopea kg	%	Vana- diini	%
Yhdysvallat	0	0,0	1 500	6,4	0	0,0	1 244 400	21,9	0	0,0
Venäjä	4 226	51,4	0	0,0	44 000	0,6	1 400 000	24,6	18 250	46,6
Kiina	4 000	48,6	21 880	93,6	6 001 200	77,6	2 900 000	51,1	20 900	53,4
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	505	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Japani	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Intia	0	0,0	0	0,0	1 688 000	21,8	135 308	2,4	0	0,0
	8 226	100	23 380	100	7 733 200	100	5 680 213	100	39 150	100

⁵¹ U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127. Taulukoissa olevat luvut kertovat suurvallan kaivostuotannon määrästä kyseisen raaka-aineen osalta vuonna 2009. Vertailuluvuissa ei ole mukana jalostettu raaka-ainetuotanto, koska suurvallan tuotanto saattaa perustua puhtaasti tuontiraaka-aineisiin. Tällöin lukumäärä ei kerro suurvallan omista luonnonvaroista. Taulukoissa ilmoitettu luku on edellä mainitun kolmen eri lähteen keskiarvoluku. Määrät ovat ilmoitettu tonneissa (1 000 kg), paitsi kullan, hopean ja platinan määrät ovat ilmoitettu kilogrammoina.

⁵² Lukumäärä on bauksiitin tuotannon määrä. Bauksiitti on yleisin alumiinimalmi, josta jalostetaan aluminaa ja alumiinia.

Taulukko 19	Luonnonvarat				
	Alueen koko ja ravinto- edellytykset % ⁵³	Energia, raaka-aineet kokonais- voima % ⁵⁴	Metallit / mineraalit kokonais- voima % ⁵⁵	Luonnon- varat kokonais- voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	25,0	25,3	11,4	20,6	55,4
Venäjä	32,2	54,5	24,8	37,2	100,0
Kiina	21,3	12,3	49,9	27,8	74,7
Saksa	1,4	1,1	0,0	0,8	2,2
Britannia	0,7	0,7	0,0	0,5	1,3
Ranska	1,9	0,0	0,0	0,6	1,6
Japani	1,7	0,0	0,1	0,6	1,6
Intia	15,5	6,1	13,8	11,8	31,7
	100	100	100	100	

⁵³ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 14.

⁵⁴ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 15.

⁵⁵ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukot 16–18.

Taulukko 20	Suurvaltojen taloudellinen voima – COW ⁵⁶						
	V.	Rauta- ja teräs-tuotanto	%	Energian-kulutus	%	Tal. kok. voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	89 726	17,6	3 936 181	33,6	25,6	97,0
	1995	95 191	21,5	4 678 672	37,8	29,7	100,0
	1999	97 427	20,7	5 043 448	38,6	29,7	100,0
	2003	93 677	15,7	5 394 710	35,8	25,8	94,5
	2007	98 102	10,7	5 548 023	32,1	21,4	55,2
Venäjä	1990	154 000	30,1	2 653 776	22,7	26,4	100,0
	1995	51 589	11,6	1 439 690	11,6	11,6	39,1
	1999	51 510	11,0	1 357 860	10,4	10,7	36,0
	2003	61 450	10,3	1 467 472	9,7	10,0	36,6
	2007	72 387	7,9	1 558 502	9,0	8,5	21,9
Kiina	1990	66 350	13,0	1 365 589	11,7	12,4	47,0
	1995	95 360	21,5	1 819 947	14,7	18,1	60,9
	1999	123 954	26,4	1 912 317	14,6	20,5	69,0
	2003	222 413	37,2	2 619 506	17,4	27,3	100,0
	2007	494 899	53,7	4 116 892	23,8	38,8	100,0
Saksa	1990	38 433	7,5	712 664	6,1	6,8	25,8
	1995	42 051	9,5	966 176	7,8	8,7	29,3
	1999	42 062	9,0	1 026 856	7,9	8,5	28,6
	2003	44 809	7,5	1 131 061	7,5	7,5	27,5
	2007	48 550	5,3	1 158 061	6,7	6,0	15,5
Britannia	1990	16 464	3,2	510 527	4,4	3,8	14,4
	1995	17 604	4,0	526 065	4,3	4,2	14,1
	1999	16 298	3,5	486 834	3,7	3,6	12,1
	2003	13 268	2,2	608 980	4,1	3,2	11,7
	2007	14 317	1,6	684 113	4,0	2,8	7,2
Ranska	1990	19 020	3,7	571 024	4,9	4,3	16,3
	1995	18 100	4,1	624 709	5,1	4,6	15,5
	1999	20 200	4,3	680 096	5,2	4,8	16,1
	2003	19 758	3,3	744 473	4,9	4,1	15,0
	2007	19 250	2,1	712 941	4,1	3,1	8,0
Japani	1990	110 339	21,6	1 427 111	12,2	16,9	64,0
	1995	101 640	22,9	1 651 024	13,4	18,2	61,3
	1999	94 192	20,0	1 705 338	13,0	16,5	55,6
	2003	110 511	18,5	1 866 871	12,4	15,5	56,8
	2007	120 203	13,1	1 934 963	11,2	12,2	31,4
Intia	1990	16 479	3,2	525 430	4,5	3,9	14,8
	1995	22 003	5,0	657 383	5,3	5,2	17,5
	1999	24 296	5,2	864 314	6,6	5,9	19,9
	2003	31 779	5,3	1 228 856	8,2	6,8	24,9
	2007	53 080	5,8	1 573 433	9,1	7,5	19,3

⁵⁶ Correlates of War Project 2010.

Taulukko 21 (a)	Suurvaltojen taloudellinen voima – BKT ⁵⁷				
	Vuosi	BKT miljardia US \$ ⁵⁸	Taloudellinen kokonaisvoima %	BKT kasvunopeus % / ko vuosi	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	5 755	41,2	1,9	100,0
	1995	7 359	38,0	2,5	100,0
	1999	9 301	45,4	4,9	100,0
	2003	11 089	46,0	2,5	100,0
	2007	14 062	42,4	1,9	100,0
	2009	14 119	40,4	- 2,6	100,0
Venäjä	1990	517	3,7	- 3,0	9,0
	1995	396	2,0	- 4,1	5,3
	1999	196	1,0	6,4	2,2
	2003	430	1,8	7,3	3,9
	2007	1 300	3,9	8,5	9,2
	2009	1 232	3,5	- 7,9	8,7
Kiina	1990	357	2,6	3,8	6,3
	1995	728	3,8	10,9	10,0
	1999	1 083	5,3	7,6	11,7
	2003	1 641	6,8	10,0	14,8
	2007	3 494	10,5	14,2	24,8
	2009	4 985	14,3	9,1	35,4
Saksa	1990	1 714	12,3	5,3	29,9
	1995	2 523	13,0	1,9	34,2
	1999	2 144	10,5	2,0	23,1
	2003	2 442	10,1	- 0,2	22,0
	2007	3 329	10,0	2,7	23,6
	2009	3 330	9,5	- 4,7	23,5
Britannia	1990	1 013	7,2	0,8	17,5
	1995	1 157	6,0	3,1	15,8
	1999	1 503	7,3	3,5	16,1
	2003	1 861	7,7	2,8	16,7
	2007	2 799	8,4	2,6	19,8
	2009	2 175	6,2	- 4,9	15,3
Ranska	1990	1 244	8,9	2,6	21,6
	1995	1 570	8,1	2,1	21,3
	1999	1 457	7,1	3,3	15,6
	2003	1 800	7,5	1,1	16,3
	2007	2 594	7,8	2,4	18,4
	2009	2 649	7,6	- 2,6	18,8

⁵⁷ World Bank 2011c ja World Bank 2011d.⁵⁸ Luvut on pyöristetty miljardin tarkkuudella.

Taulukko 21 (b)	Suurvaltojen taloudellinen voima – BKT ⁵⁹				
	Vuosi	BKT miljardia US \$ ⁶⁰	Taloudellinen kokonaisvoima %	BKT kasvunopeus % / ko vuosi	Suht. voima
Japani	1990	3 058	21,9	5,6	53,2
	1995	5 264	27,2	1,9	71,6
	1999	4 369	21,3	-0,1	46,9
	2003	4 229	17,6	1,4	38,3
	2007	4 378	13,2	2,4	31,1
	2009	5 069	14,5	- 5,2	35,9
Intia	1990	317	2,3	5,5	5,6
	1995	356	1,8	7,6	4,7
	1999	450	2,2	7,4	4,8
	2003	599	2,5	8,4	5,4
	2007	1 242	3,7	9,8	8,7
	2009	1 377	3,9	9,1	9,7

⁵⁹ World Bank 2011c ja World Bank 2011d.

⁶⁰ Luvut on pyöristetty miljardin tarkkuudella.

Taulukko 22 (a)	Suurvaltojen taloudellinen voima				
	Vuosi	COW % ⁶¹	BKT % ⁶²	Taloudellinen kokonaisvoima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	25,6	41,2	33,4	100,0
	1995	29,7	38,0	33,9	100,0
	1999	29,7	45,4	37,6	100,0
	2003	25,8	46,0	35,9	100,0
	2007	21,4	42,4	31,9	100,0
	2009	-	40,4	30,9	100,0
Venäjä	1990	26,4	3,7	15,1	45,2
	1995	11,6	2,0	6,8	20,1
	1999	10,7	1,0	5,9	15,7
	2003	10,0	1,8	5,9	16,4
	2007	8,5	3,9	6,2	19,4
	2009	-	3,5	6,0	19,4
Kiina	1990	12,4	2,6	7,5	22,5
	1995	18,1	3,8	11,0	32,4
	1999	20,5	5,3	12,9	34,3
	2003	27,3	6,8	17,1	47,6
	2007	38,8	10,5	24,7	77,4
	2009	-	14,3	26,6	86,1
Saksa	1990	6,8	12,3	9,6	28,7
	1995	8,7	13,0	10,9	32,2
	1999	8,5	10,5	9,5	25,3
	2003	7,5	10,1	8,8	24,5
	2007	6,0	10,0	8,0	25,1
	2009	-	9,5	7,8	25,2
Britannia	1990	3,8	7,2	5,5	16,5
	1995	4,2	6,0	5,1	15,0
	1999	3,6	7,3	5,5	14,6
	2003	3,2	7,7	5,5	15,3
	2007	2,8	8,4	5,6	17,6
	2009	-	6,2	4,5	14,6
Ranska	1990	4,3	8,9	6,6	19,8
	1995	4,6	8,1	6,4	18,9
	1999	4,8	7,1	6,0	16,0
	2003	4,1	7,5	5,8	16,2
	2007	3,1	7,8	5,5	17,2
	2009	-	7,6	5,4	17,5

⁶¹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 20.⁶² Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 21.

Taulukko 22 (b)	Suurvaltojen taloudellinen voima				
	Vuosi	COW % ⁶³	BKT % ⁶⁴	Taloudellinen kokonaisvoima %	Suht. voima
Japani	1990	16,9	21,9	19,4	58,1
	1995	18,2	27,2	22,7	67,0
	1999	16,5	21,3	18,9	50,3
	2003	15,5	17,6	16,6	46,2
	2007	12,2	13,2	12,7	39,8
	2009	-	14,5	13,4	43,4
Intia	1990	3,9	2,3	3,1	9,3
	1995	5,2	1,8	3,5	12,1
	1999	5,9	2,2	4,1	10,9
	2003	6,8	2,5	4,7	13,1
	2007	7,5	3,7	5,6	17,6
	2009	-	3,9	5,7	18,4

⁶³ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 20.

⁶⁴ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 21.

Taulukko 23	Suurvaltojen teknologinen kyky – Tutkimus ja tuotekehitys (R & D) ⁶⁵								
	V. ⁶⁶	Tutkijat (R&D) / milj. henk.	R&D - tutkijat	%	R&D -menot % / BKT	R&D -menot mrd. US \$	%	Kork. teknologian-vienti / milj. US \$	%
Yhdysvallat	1996	4179 ⁶⁷	1099913	31,5	2,55	187,7	41,0	140250	33,9
	1999	4432	1210379	33,6	2,66	247,4	49,2	181203	35,4
	2003	4818	1395775	32,9	2,66	295,0	49,8	190864	23,0
	2007	4193	1262512	26,4	2,72	328,5	44,1	141519	16,0
Venäjä	1996	3791	564480	16,2	0,97	3,8	0,8	2162	0,5
	1999	3376	493909	13,7	1,00	2,0	0,4	2744	0,5
	2003	3371	487784	11,5	1,28	5,5	0,9	3609	0,4
	2007	3305	467327	9,8	1,12	16,6	2,2	4576	0,5
Kiina	1996	448	538138	15,4	0,57	4,1	0,9	15295	3,7
	1999	423	526212	14,6	0,76	8,2	1,6	28849	5,6
	2003	666	865333	20,4	1,13	18,5	3,1	214246	25,8
	2007	1071	1415755	29,6	1,44	50,3	6,8	348294	39,3
Saksa	1996	2813	228134	6,3	2,19	55,3	12,1	57423	13,9
	1999	3105	254921	7,1	2,40	51,5	10,2	74124	14,5
	2003	3267	268221	6,3	2,52	61,5	10,4	142454	17,2
	2007	3532	291037	6,1	2,54	84,6	11,4	142449	16,1
Britannia	1996	2487	144992	4,2	1,83	21,2	4,6	56115	13,5
	1999	2855	167874	4,7	1,82	27,4	5,4	66008	12,9
	2003	3632	216834	5,1	1,75	32,6	5,5	82841	10,0
	2007	4181	254205	5,3	1,82	50,9	6,8	57178	6,4
Ranska	1996	2660	154546	4,4	2,27	35,6	7,8	41509	10,0
	1999	2855	169016	4,7	2,16	31,5	6,3	54688	10,7
	2003	3201	191100	4,5	2,17	39,1	6,6	69662	8,4
	2007	3496	213606	4,5	2,04	52,9	7,1	83827	9,4
Japani	1996	4909	614609	17,6	2,81	147,9	32,3	100165	24,2
	1999	5209	658936	18,3	3,02	131,9	26,2	103202	20,2
	2003	5307	677173	16,0	3,20	135,3	22,9	122680	14,8
	2007	5573	710558	14,9	3,44	150,6	20,2	99210	11,2
Intia	1996	154	143867	4,1	0,65	2,3	0,5	1239	0,3
	1999	117	116977	3,3	0,74	3,3	0,7	1245	0,2
	2003	137	142507	3,4	0,73	4,3	0,7	3383	0,4
	2007	137 ⁶⁸	166387	3,5	0,80	9,9	1,3	10143	1,1

⁶⁵ World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.

⁶⁶ Maailmanpankin dataa käyttämällä on mahdollista aloittaa suurvaltojen teknologisen kyvyn vertailu vasta vuodesta 1996.

⁶⁷ Tilastotietoa Yhdysvaltojen osalta ei ole vuodelta 1996. Taulukossa on tutkijoiden määrä vuonna 1997.

⁶⁸ Tilastotietoa Intian osalta ei ole vuodelta 2007. Taulukossa on tutkijoiden määrä vuonna 2005.

Taulukko 24	Suurvaltojen teknologinen kyky – Tutkimus ja tuotekehitys (R&D) ⁶⁹		
	Vuosi	Teknologinen kokonaisvoima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1996	35,5	100,0
	1999	39,4	100,0
	2003	35,2	100,0
	2007	28,8	100,0
Venäjä	1996	5,8	16,3
	1999	4,9	12,4
	2003	4,3	12,2
	2007	4,2	14,6
Kiina	1996	6,7	18,9
	1999	7,3	18,5
	2003	16,4	46,6
	2007	25,2	87,5
Saksa	1996	10,8	30,4
	1999	10,6	26,9
	2003	11,3	32,1
	2007	11,2	38,9
Britannia	1996	7,4	20,8
	1999	7,7	19,5
	2003	6,9	19,6
	2007	6,2	21,5
Ranska	1996	7,4	20,8
	1999	7,2	18,3
	2003	6,5	18,5
	2007	7,0	24,3
Japani	1996	24,7	69,6
	1999	21,6	54,8
	2003	17,9	50,9
	2007	15,4	53,5
Intia	1996	1,6	4,5
	1999	1,4	3,6
	2003	1,5	4,3
	2007	2,0	6,9

⁶⁹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 23.

Taulukko 25 (a)	Suurvallan kokonaisvoima – COW ⁷⁰								
	V.	Väestö ⁷¹		Talous ⁷²		Sotilaallinen voima ⁷³		Kok. voima %	Suht. voima
		Kokonaisväestö %	Kaupunkiväestö %	Rauta- ja terästuotanto %	Energian kulutus %	Asevoimien koko %	Puolustusmenot %		
Yhdysvallat	1990	8,8	10,4	17,6	33,6	18,2	50,5	23,2	100,0
	1995	9,1	8,8	21,5	37,8	19,0	48,3	24,1	89,3
	1999	9,2	7,1	20,7	38,6	20,4	53,3	24,9	84,4
	2003	9,3	6,8	15,7	35,8	20,5	55,6	24,0	73,4
	2007	9,3	6,5	10,7	32,1	21,4	63,9	24,0	67,2
Venäjä	1990	9,9	18,0	30,1	22,7	28,3	22,4	21,9	94,4
	1995	5,1	8,7	11,6	11,6	16,4	14,3	11,3	41,9
	1999	4,9	6,6	11,0	10,4	12,3	10,4	9,3	31,7
	2003	4,6	5,8	10,3	9,7	13,8	8,9	8,9	27,2
	2007	4,4	5,4	7,9	9,0	14,6	3,7	7,5	21,0
Kiina	1990	40,7	27,6	13,0	11,7	29,2	1,1	20,6	88,8
	1995	42,3	43,3	21,5	14,7	34,3	5,7	27,0	100,0
	1999	42,0	53,7	26,4	14,6	32,9	7,3	29,5	100,0
	2003	41,3	57,3	37,2	17,4	32,3	10,4	32,7	100,0
	2007	40,9	58,7	53,7	23,8	32,0	5,3	35,7	100,0
Saksa	1990	2,8	4,2	7,5	6,1	4,5	6,5	5,3	22,8
	1995	2,8	3,4	9,5	7,8	4,1	7,2	5,8	21,5
	1999	2,7	2,5	9,0	7,9	4,5	5,7	5,4	18,3
	2003	2,6	2,2	7,5	7,5	4,1	4,8	4,8	14,7
	2007	2,5	2,0	5,3	6,7	3,5	4,9	4,2	11,8
Britannia	1990	2,0	7,6	3,2	4,4	2,6	6,7	4,4	19,0
	1995	2,0	6,3	4,0	4,3	2,7	5,8	4,2	15,6
	1999	1,9	5,3	3,5	3,7	3,0	6,6	4,0	13,6
	2003	1,9	4,6	2,2	4,1	3,1	5,9	3,6	11,0
	2007	1,9	4,3	1,6	4,0	2,7	7,3	3,6	10,1
Ranska	1990	2,0	1,6	3,7	4,9	4,6	6,1	3,8	16,4
	1995	2,0	1,3	4,1	5,1	5,9	8,3	4,1	15,2
	1999	2,0	1,0	4,3	5,2	5,8	6,9	4,2	14,2
	2003	1,9	1,0	3,3	4,9	3,7	6,3	3,5	10,7
	2007	1,9	0,9	2,1	4,1	3,6	7,0	3,3	9,2

⁷⁰ Correlates of War Project 2010.

⁷¹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 12.

⁷² Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 20.

⁷³ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 6.

Tau- lukko 25 (b)	Suurvallan kokonaisvoima – COW ⁷⁴								
	V.	Väestö ⁷⁵		Talous ⁷⁶		Sotilaallinen voima ⁷⁷		Kok. voima %	Suht. voima
		Kokonais- väestö %	Kaupunki- väestö %	Rauta- ja teräs- tuotanto %	Energian kulutus %	Asevoimien koko %	Puolustus- menot %		
Japani	1990	4,4	11,7	21,6	12,2	2,1	5,0	9,5	40,9
	1995	4,8	9,8	22,9	13,4	2,8	8,7	10,4	38,5
	1999	4,2	7,7	20,0	13,0	3,3	7,4	9,3	31,5
	2003	4,1	6,7	18,5	12,4	3,4	5,9	8,5	26,0
	2007	3,9	6,6	13,1	11,2	3,4	4,7	7,2	20,2
Intia	1990	29,4	18,9	3,2	4,5	10,5	1,8	11,4	49,1
	1995	31,9	18,4	5,0	5,3	14,8	1,7	12,9	47,8
	1999	33,1	16,2	5,2	6,6	17,8	2,5	13,6	46,1
	2003	34,2	15,6	5,3	8,2	19,0	2,1	14,1	43,1
	2007	35,1	15,5	5,8	9,1	18,7	3,1	14,6	40,9

⁷⁴ Correlates of War Project 2010.

⁷⁵ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 12.

⁷⁶ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 20.

⁷⁷ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 6.

Taulukko 26 (a)	Suurvallan kokonaisvoima: Hegemoninen realismi					
	Vuosi	Väestö % ⁷⁸	Talous BKT % ⁷⁹	Puolustus- menot % ⁸⁰	Kokonais- voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	8,9	41,2	52,1	34,1	100,0
	1995	9,2	38,0	55,4	34,2	100,0
	1999	9,1	45,4	53,3	35,9	100,0
	2003	9,3	46,0	55,6	37,0	100,0
	2007	9,3	42,4	62,8	38,2	100,0
	2010	9,5	40,4	60,5	36,8	100,0
Venäjä	1990	10,3	3,7	27,9	14,0	41,1
	1995	5,2	2,0	16,4	7,9	23,1
	1999	4,9	1,0	10,4	5,4	15,0
	2003	4,7	1,8	8,9	4,5	12,2
	2007	4,4	3,9	4,9	4,4	11,5
	2010	4,2	3,5	5,3	4,3	11,7
Kiina	1990	39,7	2,6	2,3	14,9	43,7
	1995	42,0	3,8	6,6	17,5	51,2
	1999	41,7	5,3	7,3	18,1	50,4
	2003	41,9	6,8	10,4	19,7	53,2
	2007	41,0	10,5	8,1	19,9	52,1
	2010	40,3	14,3	11,3	22,0	59,8
Saksa	1990	2,7	12,3	3,7	6,2	18,2
	1995	2,8	13,0	8,2	8,0	23,4
	1999	2,7	10,5	5,7	6,3	17,5
	2003	2,6	10,1	4,8	5,8	15,7
	2007	2,6	10,0	4,3	5,6	14,7
	2010	2,4	9,5	4,3	8,1	22,0
Britannia	1990	2,0	7,2	4,7	4,6	13,5
	1995	2,0	6,0	6,7	4,9	14,3
	1999	2,0	7,3	6,6	5,3	14,8
	2003	1,9	7,7	5,9	5,2	14,1
	2007	1,9	8,4	6,9	5,7	14,9
	2010	1,8	6,2	5,4	4,5	12,2
Ranska	1990	2,0	8,9	4,0	5,0	14,7
	1995	2,0	8,1	9,5	6,5	19,0
	1999	2,0	7,1	6,9	5,3	14,7
	2003	1,9	7,5	6,3	5,2	14,1
	2007	1,9	7,8	6,2	5,3	13,9
	2010	1,9	7,6	5,0	4,8	13,0

⁷⁸ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 13.

⁷⁹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 21.

⁸⁰ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 5.

Taulukko 26 (b)	Suurvallan kokonaisvoima: Hegemoninen realismi					
	Vuosi	Väestö % ⁸¹	Talous BKT % ⁸²	Puolustus- menot % ⁸³	Kokonais- voima %	Suht. voima
Japani	1990	4,4	21,9	3,5	9,9	29,0
	1995	4,4	27,2	10,0	13,9	40,6
	1999	4,2	21,3	7,4	11,0	30,6
	2003	4,1	17,6	5,9	9,2	24,9
	2007	4,0	13,2	4,1	7,1	18,6
	2010	3,8	14,5	4,7	7,7	20,9
Intia	1990	30,0	2,3	1,9	11,4	33,4
	1995	32,5	1,8	2,0	12,1	35,4
	1999	33,4	2,2	2,5	12,7	35,4
	2003	33,5	2,5	2,1	12,7	34,3
	2007	35,0	3,7	2,7	13,8	36,1
	2010	36,1	3,9	3,5	14,5	39,4

⁸¹ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 13.

⁸² Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 21.

⁸³ Ks. tarkemmin Liite 1: Taulukko 5.

LIITE 2: ENSIMMÄISEN JA TOISEN TASON SUURVALLAT EUROOPASSA

Tau- lukko 1	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien vahvuus ¹							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Ase- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Venäjä	1990	3 988 000	62,3	5 602 000	6 000 800	49,8	56,1	100,0
	1995	1 520 000	45,8	2 400 000	3 920 000	50,3	48,1	100,0
	1999	1 004 100	36,2	2 400 000	3 404 100	47,8	42,0	100,0
	2003	960 600	39,5	2 400 000	3 360 600	52,2	45,9	100,0
	2007	1 027 000	42,7	2 000 000	3 027 000	58,1	50,4	100,0
	2010	1 046 000	43,4	2 000 000	3 046 000	61,1	52,3	100,0
Saksa	1990	606 700	9,5	1 176 000	1 782 700	14,8	12,2	21,7
	1995	339 900	10,2	414 700	754 600	9,7	10,0	20,8
	1999	332 800	12,0	344 700	677 500	9,5	10,8	25,7
	2003	284 500	11,7	358 700	643 200	10,0	10,9	23,7
	2007	245 700	10,2	161 800	407 500	7,8	9,0	17,9
	2010	251 500	10,4	40 400	291 900	5,9	8,2	15,7
Britan- nia	1990	306 000	4,8	340 000	646 000	5,4	5,1	9,1
	1995	236 900	7,1	332 900	569 800	7,3	7,2	15,0
	1999	212 400	7,7	315 300	527 700	7,4	7,6	18,1
	2003	212 700	8,7	272 600	485 300	7,5	8,1	17,6
	2007	180 500	7,5	199 300	379 800	7,3	7,4	14,7
	2010	178 500	7,4	82 300	260 800	5,2	6,3	12,0
Ranska	1990	461 250	7,2	419 000	880 250	7,3	7,3	13,0
	1995	409 000	12,2	337 000	746 000	9,6	10,9	22,7
	1999	317 300	11,5	419 000	736 300	10,3	10,9	26,0
	2003	259 100	10,7	100 000	359 100	5,6	8,2	17,9
	2007	254 900	10,6	25 400	280 300	5,4	8,0	15,9
	2010	238 600	9,9	33 700	272 300	5,5	7,7	14,7
Italia	1990	389 600	6,1	584 000	973 600	8,1	7,1	12,7
	1995	328 700	9,8	584 000	912 700	11,7	10,8	22,5
	1999	265 500	9,6	500 000	765 500	10,7	10,2	24,3
	2003	200 000	8,2	500 000	700 000	10,9	9,6	20,9
	2007	186 100	7,7	41 900	228 000	4,4	6,1	12,1
	2010	184 600	7,7	42 200	226 800	4,5	6,1	11,7
Turkki	1990	647 400	10,1	1 107 000	1 754 400	14,6	12,4	22,1
	1995	507 800	15,2	378 000	885 800	11,4	13,3	27,7
	1999	639 000	23,1	378 700	1 017 000	14,3	18,7	44,5
	2003	514 900	21,2	378 700	893 600	13,9	17,6	38,3
	2007	510 600	21,2	378 700	889 300	17,1	19,2	38,1
	2010	510 600	21,2	378 700	889 300	17,8	19,5	37,3

¹ IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–193; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–224; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 44–50, 52–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–43, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86. Asevoimien vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Tau- lukko 2	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Maavoimien vahvuus ²							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Maa- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Venäjä	1990	1 488 000	47,5	3 000 000	4 488 000	48,9	48,2	100,0
	1995	685 000	36,7	1 440 000	2 125 000	42,9	39,8	100,0
	1999	357 500	22,6	1 440 000	1 795 500	39,6	31,1	100,0
	2003	330 500	25,3	1 440 000	1 770 500	43,2	34,3	100,0
	2007	406 500	30,7	1 200 000	1 606 500	51,7	41,2	100,0
	2010	369 500	30,1	1 200 000	1 569 500	56,3	43,2	100,0
Saksa	1990	404 300	12,9	985 000	1 389 300	15,1	14,0	29,0
	1995	234 000	12,5	337 100	571 100	11,5	12,0	30,2
	1999	228 300	14,4	276 000	504 300	11,1	12,8	41,2
	2003	191 400	14,6	297 300	488 700	11,9	13,3	38,8
	2007	160 800	12,2	144 500	305 300	9,8	11,0	26,7
	2010	105 300	8,6	15 400	120 700	4,3	6,5	15,0
Britan- nia	1990	160 500	5,1	267 800	428 300	4,7	4,9	10,2
	1995	123 300	6,6	286 100	409 400	8,3	7,5	18,8
	1999	120 200	7,6	242 000	362 200	8,0	7,8	25,1
	2003	123 700	9,5	270 000	393 700	9,6	9,6	28,0
	2007	107 200	8,1	134 200	241 400	7,8	8,0	19,4
	2010	109 400	8,9	27 600	137 000	4,9	6,9	16,0
Ranska	1990	291 150	9,3	325 000	616 150	6,7	8,0	16,6
	1995	245 300	13,1	240 000	485 300	9,8	11,5	28,9
	1999	181 200	11,5	242 500	423 700	9,3	10,4	33,4
	2003	138 700	10,6	28 000	166 700	4,1	7,4	21,6
	2007	135 600	10,3	11 400	147 000	4,7	7,5	18,2
	2010	133 100	10,8	18 500	151 600	5,4	8,1	18,8
Italia	1990	260 800	8,3	520 000	780 800	8,5	8,4	17,4
	1995	176 500	9,5	520 000	696 500	14,1	11,8	29,6
	1999	166 600	10,5	500 000	666 600	14,7	12,6	40,5
	2003	118 000	9,0	500 000	618 000	15,1	12,1	35,3
	2007	110 000	8,3	38 600	148 600	4,8	6,6	16,0
	2010	109 500	8,9	38 300	147 800	5,3	7,1	16,4
Turkki	1990	529 000	16,9	950 000	1 479 000	16,1	16,5	34,2
	1995	403 100	21,6	258 700	661 800	13,4	17,5	44,0
	1999	528 100	33,4	258 700	786 800	17,3	25,4	81,7
	2003	405 100	31,0	258 700	663 800	16,2	23,6	68,8
	2007	402 000	30,4	258 700	660 700	21,2	25,8	62,6
	2010	402 000	32,7	258 700	660 700	23,7	28,2	65,3

² IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–193; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–224; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–43, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86. Maavoimien vahvuudessa on mukana merijalkaväki. Vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Taulukko 3	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien koko				
	Vuosi	Asevoimien vahvuus % ³	Maavoimien vahvuus % ⁴	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Venäjä	1990	56,1	48,2	52,2	100,0
	1995	48,1	39,8	44,0	100,0
	1999	42,0	31,1	36,6	100,0
	2003	45,9	34,3	40,1	100,0
	2007	50,4	41,2	45,8	100,0
	2010	52,3	43,2	47,8	100,0
Saksa	1990	12,2	14,0	13,1	25,1
	1995	10,0	12,0	11,0	25,0
	1999	10,8	12,8	11,8	32,2
	2003	10,9	13,3	12,1	30,2
	2007	9,0	11,0	10,0	21,8
	2010	8,2	6,5	7,4	15,5
Britannia	1990	5,1	4,9	5,0	9,6
	1995	7,2	7,5	7,4	16,8
	1999	7,6	7,8	7,7	21,0
	2003	8,1	9,6	8,9	22,2
	2007	7,4	8,0	7,7	16,8
	2010	6,3	6,9	6,6	13,8
Ranska	1990	7,3	8,0	7,7	14,8
	1995	10,9	11,5	11,2	25,5
	1999	10,9	10,4	10,7	29,2
	2003	8,2	7,4	7,8	19,5
	2007	8,0	7,5	7,8	17,0
	2010	7,7	8,1	7,9	16,5
Italia	1990	7,1	8,4	7,8	14,9
	1995	10,8	11,8	11,3	25,7
	1999	10,2	12,6	11,4	31,1
	2003	9,6	12,1	10,9	27,2
	2007	6,1	6,6	6,4	14,0
	2010	6,1	7,1	6,6	13,8
Turkki	1990	12,4	16,5	14,5	27,8
	1995	13,3	17,5	15,4	35,0
	1999	18,7	25,4	22,1	60,4
	2003	17,6	23,6	20,6	51,4
	2007	19,2	25,8	22,5	49,1
	2010	19,5	28,2	23,9	50,0

³ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 1.⁴ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 2.

Taulukko 4	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Puolustusmenot ⁵				
	Vuosi	Puolustus- menot miljoonaa US \$	Sotilaallinen voima %	Puolustus- menot % /BKT	Suhteellinen voima
Venäjä	1990	127 638	65,3	14,2	100,0
	1995	82 000	35,6	7,4	100,0
	1999	56 800	29,2	5,1	100,0
	2003	65 200	28,4	4,9	100,0
	2007	48 323	17,8	2,5	70,1
	2009	57 417	22,1	3,1	96,9
Saksa	1990	16 940	8,7	2,2	13,3
	1995	41 157	17,9	1,9	50,3
	1999	31 182	16,0	1,6	54,8
	2003	35 295	15,4	1,5	54,2
	2007	42 580	15,7	1,3	61,8
	2009	47 466	18,3	1,4	80,3
Britannia	1990	21 699	11,1	4,1	17,0
	1995	33 406	14,5	3,1	40,7
	1999	36 368	18,7	2,5	64,0
	2003	43 311	18,9	2,4	66,5
	2007	68 868	25,4	2,5	100,0
	2009	59 131	22,8	2,7	100,0
Ranska	1990	18 113	9,3	2,9	14,2
	1995	47 788	20,7	3,1	58,1
	1999	37 811	19,4	2,8	66,4
	2003	46 232	20,1	2,5	70,8
	2007	61 838	22,8	2,4	89,8
	2009	54 446	21,0	2,0	92,1
Italia	1990	9 320	4,8	1,8	7,4
	1995	19 376	8,4	1,8	23,6
	1999	22 664	11,6	2,0	39,7
	2003	30 449	13,2	2,1	46,5
	2007	37 770	13,9	1,8	54,7
	2009	30 489	11,7	1,4	51,3
Turkki	1990	1 751	0,9	2,8	1,4
	1995	6 606	2,9	3,8	8,1
	1999	9 717	5,0	5,2	17,1
	2003	9 036	3,9	3,8	13,7
	2007	11 840	4,4	1,8	17,3
	2009	10 883	4,2	1,8	18,4

⁵ IISS 2011, s. 183, 230 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220. Puolustusmenot ovat kunkin teoksen vuoden hintatason mukaiset. Vuoden 1990 puolustusmenot on ilmoitettu vuoden 1985 hintatason mukaan.

Tau- lukko 5	Strategiset ydinohjukset ⁶					
	Vuosi	SLBM	ICBM	Yhteensä	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Venäjä	1990	930	1 398	2 328	93,6	100,0
	1995	684	928	1 612	92,6	100,0
	1999	332	771	1 103	91,5	100,0
	2003	216	735	951	88,6	100,0
	2007	232	508	740	86,9	100,0
	2010	236	376	612	84,5	100,0
Saksa	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0
Britannia	1990	64	0	64	2,6	2,8
	1995	48	0	48	2,8	3,0
	1999	48	0	48	4,0	4,4
	2003	58	0	58	5,4	6,1
	2007	48	0	48	5,6	6,4
	2010	48	0	48	6,6	7,8
Ranska	1990	96	0	96	3,9	4,2
	1995	80	0	80	4,6	5,0
	1999	64	0	64	5,3	5,8
	2003	64	0	64	6,0	6,7
	2007	64	0	64	7,5	8,6
	2010	64	0	64	8,8	10,4
Italia	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0
Turkki	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0

⁶ IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–75 ja 112–118; IISS 1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–44, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86. Ydinohjusten määriä ei ole pyöristetty lainkaan.

Tau- lukko 6 (a)	Maavoimat ⁷								
	Vuosi	Tst- psv ⁸	%	Ps. tst- ajon. ⁹	%	Ty- kistö ¹⁰	%	Kok. voima %	Suht. voima
Venäjä	1990	61 730	79,7	29 150	85,2	67 250	83,9	82,9	100,0
	1995	30 850	74,5	17 450	81,1	34 400	76,5	77,4	100,0
	1999	26 980	70,9	18 070	81,8	29 390	75,8	76,2	100,0
	2003	22 380	71,5	15 300	80,3	27 640	70,2	74,0	100,0
	2007	23 510	74,8	15 740	78,7	26 850	69,0	74,2	100,0
	2010	21 310	76,5	16 460	80,4	27 860	73,0	76,6	100,0
Saksa ¹¹	1990	7 850	10,1	3 390	9,9	4 690	5,9	8,6	10,4
	1995	2 700	6,5	2 440	11,3	2 230	5,0	7,6	9,8
	1999	3 140	8,3	2 120	9,6	2 070	5,3	7,7	10,1
	2003	2 400	7,7	2 120	11,1	1 680	4,3	7,7	10,4
	2007	2 040	6,5	2 220	11,1	1 360	3,5	7,0	9,4
	2010	1 150	4,1	2 040	10,0	820	2,1	5,4	7,0
Britan- nia	1990	1 330	1,7	610	1,8	720	0,9	1,5	1,8
	1995	920	2,2	790	3,7	570	1,3	2,4	3,1
	1999	540	1,4	750	3,4	430	1,1	2,0	2,6
	2003	540	1,7	580	3,0	410	1,0	1,9	2,6
	2007	390	1,2	580	2,9	880	2,3	2,1	2,8
	2010	330	1,2	530	2,6	690	1,8	1,9	2,5
Ranska	1990	1 340	1,7	970	2,8	1 340	1,7	2,1	2,5
	1995	1 020	2,5	710	3,3	1 480	3,3	3,0	3,9
	1999	1 870 ¹²	4,9	710	3,1	1 060	2,7	3,6	4,7
	2003	610	1,9	380	2,0	790	2,0	2,0	2,7
	2007	970	3,1	600	3,0	790	2,1	2,7	3,6
	2010	250	0,9	560	2,7	380	1,0	1,5	2,0

⁷ IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–75 ja 112–118; IISS 1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–44, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86. Maavoimien kalustossa on myös merijalkaväen ja rannikkojoukkojen kalusto sekä arvioitu varastossa oleva kalusto. Taulukoissa lukumäärät on pyöristetty kymmenen tarkkuudella. Alle sadan kappaleen määriä ei ole pyöristetty lainkaan.

⁸ Taistelupanssarivaunun lukumäärään on laskettu MBT:t (Main Battle Tank).

⁹ Panssaroitujen taisteluaoneuvojen lukumäärään on laskettu Light Tanks, HACV (Heavy Armoured Combat Vehicle) ja AIFV (Armoured Infantry Fighting Vehicle).

¹⁰ Tykistön lukumäärään on laskettu tykistöaseet, raketinheittimet ja kranaatinheitimet.

¹¹ Saksan asevoimien kalustossa vuonna 1990 on mukana sekä Länsi-Saksan että Itä-Saksan kalusto.

¹² Panssarivaunujen lukumäärässä on mukana myös varastoissa oleva kalusto (662). IISS ei ilmoita Ranskan varastossa olevien taistelupanssarivaunujen lukumäärää muiden vuosien osalta.

Tau- lukko 6 (b)	Maavoimat								
	Vuosi	Tst- psv	%	Ps. tst- ajon.	%	Ty- kistö	%	Kok. voima %	Suht. voima
Italia	1990	1 530	2,0	0	0,0	1 970	2,5	1,5	1,8
	1995	1 320	3,2	0	0,0	1 950	4,3	2,5	3,2
	1999	1 320	3,5	0	0,0	1 350	3,5	2,3	3,0
	2003	1 180	3,8	27	0,1	1 440	3,7	2,5	3,4
	2007	320	1,1	200	1,0	1 560	4,0	2,0	2,7
	2010	320	1,1	240	1,2	950	2,5	1,6	2,1
Turkki	1990	3 710	4,8	110	0,3	4 190	5,2	3,4	4,1
	1995	4 600 ¹³	11,1	135	0,6	4 340	9,7	7,1	9,2
	1999	4 210	11,1	450	2,0	4 450	11,5	8,2	10,8
	2003	4 210	13,4	650	3,4	7 440	18,9	11,9	16,1
	2007	4 210	13,4	650	3,3	7 450	19,2	12,0	16,2
	2010	4 500	16,2	650	3,2	7 450	19,5	13,0	17,0

¹³ Taistelupanssarivaunujen lukumäärä on arvioitu, koska teoksen ”Military Balance 1995/1996” mukaan Turkilla ei ole yhtään niitä vuonna 1995. Turkilla oli kuitenkin taistelupanssarivaunuja 4 920 kappaletta vuonna 1994 ja 4 280 kappaletta vuonna 1996. Ks. IISS 1994, s. 66–68 ja IISS 1996, s. 70–72.

Tau- lukko 7 (a)	Merivoimat ¹⁴										
	V.	Sukellusven.	%-	Isot pintataistelualukset ¹⁵					%	Kok. voi- ma %	Suht. voima
				Lentot.al.	Risteilij.	Hävittäj.	Fregatit	Yht.			
Venäjä	1990	323	76,2	5	43	31	148	227	55,9	66,1	100,0
	1995	183	69,8	1	25	22	102	150	50,7	60,3	100,0
	1999	70	52,2	1	7	17	10	35	20,0	36,1	100,0
	2003	53	48,6	1	7	14	10	32	21,3	35,0	100,0
	2007	67	54,9	1	5	16	14	36	23,1	39,0	100,0
	2010	67	60,4	1	6	18	7	32	23,4	41,9	100,0
Saksa	1990	24	5,7	0	0	6	27	33	8,1	6,9	10,4
	1995	20	7,6	0	0	3	10	13	4,4	6,0	10,0
	1999	14	10,4	0	0	2	12	14	8,0	9,2	25,5
	2003	12	11,0	0	0	1	12	13	8,7	9,9	28,3
	2007	12	9,8	0	0	0	15	15	9,6	9,7	24,9
	2010	4	3,6	0	0	7 ¹⁶	13	20	14,6	9,1	21,7
Britannia	1990	32	7,5	2	0	13	35	50	12,3	9,9	15,0
	1995	16	6,1	3	0	12	23	38	12,8	9,5	15,8
	1999	15	11,2	3	0	11	20	34	19,4	15,3	42,4
	2003	15	13,8	3	0	11	20	34	22,7	18,3	52,5
	2007	13	10,7	3	0	9	17	29	18,6	14,7	37,7
	2010	11	9,9	1	0	7	17	25	18,2	14,1	33,7
Ranska	1990	20	4,7	2	2	5	35	44	10,8	7,8	11,8
	1995	18	6,9	2	1	4	35	42	14,2	10,6	17,6
	1999	12	9,0	1	1	4	35	41	23,4	16,2	44,9
	2003	10	9,2	2	0	12	20	34	22,7	16,0	45,7
	2007	10	8,2	2	0	13	20	35	22,4	15,3	39,2
	2010	9	8,1	1	0	13	11	25	18,2	13,2	31,5

¹⁴ IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–75 ja 112–118; IISS 1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–44, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86. Merivoimien kalustomääriä ei ole pyöristetty lainkaan.

¹⁵ Isojen pintataistelualusten (*Principal Surface Combatants*) lukumäärässä ovat mukana lentotukialukset, risteilijät, hävittäjät ja fregatit.

¹⁶ IISS luokittelee osan näistä Saksan hävittäjistä aikaisempina vuosina fregateiksi.

Tau- lukko 7 (b)	Merivoimat										
	V.	Sukellusven.	%-	Isot pintataistelualukset					%-	Kok. voi- ma %	Suht. voima
				Lentot.al.	Ristelij.	Hävittäj.	Fregatit	Yht.			
Italia	1990	10	2,4	1	2	4	23	30	7,4	4,9	7,4
	1995	9	3,4	1	1	4	26	32	10,8	7,1	11,8
	1999	8	6,0	1	1	4	24	30	17,1	11,6	32,1
	2003	6	5,5	1	1	4	12	18	12,0	8,8	25,1
	2007	7	5,7	2	0	3	12	17	10,9	8,3	21,3
	2010	6	5,4	2	0	4	12	18	13,1	9,3	22,2
Turkki	1990	15	3,5	0	0	12	10	22	5,4	4,5	6,8
	1995	16	6,1	0	0	5	16	21	7,1	6,6	10,9
	1999	15	11,2	0	0	0	21	21	12,0	11,6	32,1
	2003	13	11,9	0	0	0	19	19	12,7	12,3	35,1
	2007	13	10,7	0	0	0	24	24	15,4	13,1	33,5
	2010	14	12,6	0	0	0	17	17	12,4	12,5	29,8

Taulukko 8 (a)	Ilmavoimat ¹⁷						
	Vuosi	Tst- leko	%	Tst- heko ¹⁸	%	Kok. voima %	Suht. voima
Venäjä	1990	5 650	63,3	2 370	62,1	62,7	100,0
	1995	3 030	51,5	1 260	47,3	49,4	100,0
	1999	2 130	44,4	1 390	51,9	48,2	100,0
	2003	1 950	46,7	800	38,6	42,7	100,0
	2007	2 110	54,8	830	39,2	47,0	100,0
	2010	1 960	52,3	450	27,4	39,9	100,0
Saksa	1990	810	9,1	280	7,3	8,2	13,1
	1995	490	8,3	220	8,3	8,3	16,8
	1999	610	12,7	240	9,0	10,9	22,6
	2003	440	10,5	220	10,6	10,6	24,8
	2007	300	7,8	210	9,9	8,9	18,9
	2010	330	8,8	170	10,3	9,6	24,1
Britannia	1990	580	6,5	490	12,8	9,7	15,5
	1995	640	10,9	470	17,7	14,3	28,9
	1999	650	13,5	410	15,3	14,4	29,9
	2003	470	11,2	440	21,2	16,2	37,9
	2007	350	9,1	490	23,2	16,2	34,5
	2010	350	9,3	470	28,6	19,0	47,6
Ranska	1990	750	8,4	380	10,0	9,2	14,7
	1995	800	13,6	430	16,2	14,9	30,2
	1999	630	13,1	380	14,2	13,7	28,4
	2003	560	13,4	340	16,4	14,9	34,9
	2007	380	9,9	360	17,0	13,5	28,7
	2010	410	10,9	280	17,0	14,0	35,1

¹⁷ IISS 2011, s. 104–109, 111–113, 119–123, 151–154, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 118–127, 132–135, 153–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 39–44, 47–49, 58–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 52–58, 61–64, 73–75 ja 112–118 ja IISS 1995, s. 44–50, 53–55, 62–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 33–44, 48–50, 63–69, 71–73 ja 80–86. Ilmavoimien kalustossa on mukana myös maavoimien ja merivoimien sekä strategisten ydinasejoukkojen taisteluun soveltuvat lentokoneet. Ilmavoimien kalustomäärät on taulukossa pyöristetty kymmenen tarkkuudella. Alle sadan kappaleen määriä ei ole pyöristetty lainkaan.

¹⁸ Taisteluhelikopterien lukumäärässä ovat mukana hyökkäyshelikopterit (Attack Helicopters, ATK), rynnäköhelikopterit (Assault Helicopters, ASLT), monikäyttöhelikopterit (Multi-role Helicopters, MRH), joita käytetään taistelun tukemisessa ja aseellisissa tiedusteluissa, sukellusvenetorjuntaan tarkoitetut helikopterit (Anti-Submarine Warfare, ASW) ja muut aseistetut helikopterit.

Taulukko 8 (b)	Ilmavoimat						
	Vuosi	Tst- leko	%	Tst- heko	%	Kok. voima %	Suht. voima
Italia	1990	510	5,7	280	7,3	6,5	10,4
	1995	460	7,8	230	8,6	8,2	16,6
	1999	340	7,1	210	7,8	7,5	15,6
	2003	280	6,7	220	10,6	8,7	20,4
	2007	270	7,0	170	8,0	7,5	16,0
	2010	270	7,2	190	11,6	9,4	23,6
Turkki	1990	620	7,0	15	0,4	3,7	5,9
	1995	460	7,8	52	2,0	4,9	9,9
	1999	440	9,2	50	1,9	5,6	11,6
	2003	480	11,5	53	2,6	7,1	16,6
	2007	440	11,4	56	2,6	7,0	14,9
	2010	430	11,5	84	5,1	8,3	20,8

Tau- lukko 9	Suurvaltojen sotilaallinen voima: aseistus						
	V.	Ydin- ohj. % ¹⁹	Maa- voimat % ²⁰	Meri- voimat % ²¹	Ilma- voimat % ²²	Kok. voima %	Suht. voima
Venäjä	1990	93,6	82,9	66,1	62,7	76,3	100,0
	1995	92,6	77,4	60,3	49,4	70,0	100,0
	1999	91,5	76,2	36,1	48,2	63,0	100,0
	2003	88,6	74,0	35,0	42,7	60,1	100,0
	2007	86,9	74,2	39,0	47,0	61,8	100,0
	2010	84,5	76,6	41,9	39,9	60,7	100,0
Saksa	1990	0,0	8,6	6,9	8,2	5,9	7,7
	1995	0,0	7,6	6,0	8,3	5,5	7,9
	1999	0,0	7,7	9,2	10,9	7,0	11,1
	2003	0,0	7,7	9,9	10,6	7,1	11,8
	2007	0,0	7,0	9,7	8,9	6,4	10,4
	2010	0,0	5,4	9,1	9,6	6,1	10,0
Britan- nia	1990	2,6	1,5	9,9	9,7	5,9	7,7
	1995	2,8	2,4	9,5	14,3	7,3	10,4
	1999	4,0	2,0	15,3	14,4	8,9	14,1
	2003	5,4	1,9	18,3	16,2	10,5	17,5
	2007	5,6	2,1	14,7	16,2	9,7	15,7
	2010	6,6	1,9	14,1	19,0	10,4	17,1
Ranska	1990	3,9	2,1	7,8	9,2	5,8	7,6
	1995	4,6	3,0	10,6	14,9	8,3	11,9
	1999	5,3	3,6	16,2	13,7	9,7	15,4
	2003	6,0	2,0	16,0	14,9	9,7	16,1
	2007	7,5	2,7	15,3	13,5	9,8	15,9
	2010	8,8	1,5	13,2	14,0	9,4	15,5
Italia	1990	0,0	1,5	4,9	6,5	3,2	4,2
	1995	0,0	2,5	7,1	8,2	4,5	6,4
	1999	0,0	2,3	11,6	7,5	5,4	8,6
	2003	0,0	2,5	8,8	8,7	5,0	8,3
	2007	0,0	2,0	8,3	7,5	4,5	7,3
	2010	0,0	1,6	9,3	9,4	5,1	8,4
Turkki	1990	0,0	3,4	4,5	3,7	2,9	3,8
	1995	0,0	7,1	6,6	4,9	4,7	6,7
	1999	0,0	8,2	11,6	5,6	6,4	10,2
	2003	0,0	11,9	12,3	7,1	7,8	13,0
	2007	0,0	12,0	13,1	7,0	8,0	12,9
	2010	0,0	13,0	12,5	8,3	8,5	14,0

¹⁹ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 5.²⁰ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 6.²¹ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 7.²² Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 8.

Tau- lukko 10	Suurvaltojen väestömäärä							
	V.	Väestö- määrä ²³	%	15–64 v. määrä %	13–32 / 15–64 v. määrä ²⁴	%	Väest. kok. voima %	Suht. voima
Venäjä	1990	288 561000	48,8	-	88 919000	48,7	48,8	100,0
	1995	148 940000	32,0	-	42 074000	30,7	31,4	100,0
	1999	146 300000	31,2	-	42 567000	31,7	31,5	100,0
	2003	144 700000	30,6	-	42 810000	32,2	31,4	100,0
	2007	141 378000	29,8	71,0	100 378000	31,2	30,5	100,0
	2010	140 367000	29,1	71,6	100 503000	30,8	30,0	100,0
Saksa	1990	77 026000	13,0	-	22 259000	12,2	12,6	25,8
	1995	81 109000	17,4	-	21 894000	16,0	16,7	53,2
	1999	82 057000	17,5	-	20 101000	15,0	16,3	51,7
	2003	82 148000	17,4	-	19 202000	14,5	16,0	51,0
	2007	82 401000	17,3	67,0	55 209000	17,2	17,3	56,7
	2010	82 057000	17,0	66,2	54 322000	16,6	16,8	56,0
Britan- nia	1990	56 645000	9,6	-	16 597000	9,1	9,4	19,3
	1995	58 288000	12,5	-	16 235000	11,9	12,2	38,9
	1999	58 763000	12,5	-	15 447000	11,5	12,0	38,1
	2003	59 702000	12,6	-	15 050000	11,3	12,0	38,2
	2007	60 776000	12,8	65,0	39 504000	12,3	12,6	41,3
	2010	61 899000	12,8	66,2	40 977000	12,5	12,7	42,3
Ranska	1990	56 414000	9,5	-	16 694000	9,1	9,3	19,1
	1995	58 125000	12,5	-	16 539000	12,1	12,3	39,2
	1999	59 165000	12,6	-	16 174000	12,1	12,4	39,4
	2003	59 729000	12,6	-	15 987000	12,0	12,3	39,2
	2007	61 084000	12,9	64,0	39 094000	12,2	12,6	41,3
	2010	62 637000	13,0	64,7	40 526000	12,4	12,7	42,3
Italia	1990	57 299000	9,7	-	17 224000	9,4	9,6	19,7
	1995	57 867000	12,4	-	16 892000	12,3	12,4	39,5
	1999	57 917000	12,3	-	15 507000	11,6	12,0	38,1
	2003	57 438000	12,2	-	14 812000	11,2	11,7	37,3
	2007	58 148000	12,2	66,0	38 378000	11,9	12,1	39,7
	2010	60 098000	12,4	66,0	39 665000	12,1	12,3	41,0
Turkki	1990	55 860000	9,4	-	20 819000	11,4	10,4	21,3
	1995	61 284000	13,2	-	23 224000	17,0	15,1	48,1
	1999	65 161000	13,9	-	24 367000	18,2	16,1	51,1
	2003	68 652000	14,5	-	24 936000	18,8	16,7	53,2
	2007	71 159000	15,0	69,0	49 100000	15,3	15,2	49,8
	2010	75 705000	15,7	67,1	50 798000	15,5	15,6	52,0

²³ IISS 1990, s. 33, 49, 63, 67, 71, 81 ja 83; IISS 1995, s. 44, 48, 52, 62, 64 ja 113; IISS 1999, s. 53, 56, 62, 73, 75 ja 112; IISS 2003, s. 235, 247–250 ja 269; IISS 2008, s. 118, 124, 132, 153, 157 ja 212 ja IISS 2011, s. 104, 111, 119, 151, 157 ja 183. Luvut on pyöristetty tuhannen tarkkuudella.

²⁴ Ibid. IISS ilmoittaa 13–32 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 1990–2003 ja 15–64 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 2007–10.

Tau- lukko 11	Suurvallan alueen koko ja ravintoedellytykset							
	Pinta-ala km ² <small>25</small>	%	Vilje- lys- maa % / pinta- ala ²⁶	Viljelys- maa km ²	%	Uusiutuva makea vesi milj. m ³ ²⁷	%	Koko: kok. voima %
Venäjä	16 376870	88,1	7,4	1 211888	65,1	4 406	82,9	78,7
Saksa	348630	1,9	34,2	119231	6,4	148	2,8	3,7
Britannia	241930	1,3	24,8	59999	3,2	195	3,7	2,7
Ranska	547660	2,9	33,3	182371	9,8	153	2,9	5,2
Italia	294140	1,6	24,2	71182	3,8	179	3,4	2,9
Turkki	769630	4,1	28,0	215496	11,6	231	4,3	6,7
	18 578860	100		1 860167	100	5 312	100	100

Tau- lukko 12	Energia, raaka-aineet ²⁸								
	Öljy ²⁹	%	Maa- kaasu <small>30</small>	%	Kivi- hiili ³¹	%	Uraani <small>32</small>	%	Ener- gia kok. voima %
Venäjä	75400	94,5	45623	98,9	157002	85,7	513000	100	94,8
Saksa	276	0,3	125	0,3	23630	12,9	0	0,0	3,4
Britannia	2961	3,7	297	0,6	190	0,1	0	0,0	1,1
Ranska	101	0,1	7	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Italia	775	1,0	90	0,2	0	0,0	0	0,0	0,3
Turkki	262	0,3	6	0,0	2343	1,3	0	0,0	0,4
	79775	100	46148	100	183165	100	513000	100	100

²⁵ World Bank 2011b.

²⁶ World Bank 2011a.

²⁷ World Bank 2011e. ja CIA 2011. Taulukossa oleva luku on näiden kahden lähteen keskiarvo.

²⁸ Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; BP 2011, s. 6, 20 ja 30; IAEA 2009, s. 11 ja World Nuclear Association 2011. Raakaöljyn, maakaasun, kivihiihen ja uraanin osalta taulukossa ilmoitettu lukumäärä on näiden lähteiden keskiarvo.

²⁹ Raakaöljy miljoonaa barellia vuosina 2009–10.

³⁰ Maakaasu miljardia m³ vuonna 2009.

³¹ Kivihiihi miljoonaa tonnia vuonna 2009.

³² Uraani tonnia vuonna 2008.

Taulukko 13	Metallit/mineraalit ³³ : Kaivostuotanto 1/3									
	Rautamalmi	%	Ku-pari	%	Sinkki	%	Alumiini ³⁴	%	Ti-taani	%
Venäjä	92 000 000	96,3	700 350	88,9	225 000	74,0	5 777 000	91,1	0	0,0
Saksa	363 699	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	160 000	2,5	0	0,0
Italia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Turkki	4 169 970	4,4	87 070	11,1	79 000	26,0	406 700	6,4	0	0,0
	95 533 669	100	787 420	100	304 000	100	6 343 700	100	0	100

Taulukko 14	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 2/3									
	Nikkeli	%	Lyijy	%	Kromi	%	Kulta kg	%	Platina	%
Venäjä	261 950	95,9	74000	80,2	416 190	19,0	198 118	92,9	108480	100
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	300	0,3	0	0,0	188	0,1	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Italia	0	0,0	3 000	3,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Turkki	11 300	4,1	15000	16,3	1 770 030	81,0	15 000	7,0	0	0,0
	273 250	100	92300	100	2 186 220	100	213 306	100	108480	100

Taulukko 15	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 3/3									
	Ko-boltti	%	Liti-um	%	Man-gaani	%	Hopea kg	%	Vana-diini	%
Venäjä	4 226	100,0	0	0,0	44 000	100,0	1 400 000	83,0	18 250	100
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	505	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Italia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Turkki	0	0,0	0	0,0	0	0,0	286 000	17,0	0	0,0
	4 226	100	0	100	44 000	100	1 686 505	100	18 250	100

³³ U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127. Taulukoissa olevat luvut kertovat suurvallan kaivostuotannon määrästä kyseisen raaka-aineen osalta vuonna 2009. Vertailuluvuissa ei ole mukana jalostettu raaka-ainetuotanto, koska suurvallan tuotanto saattaa perustua puhtaasti tuontiraaka-aineisiin. Tällöin lukumäärä ei kerro suurvallan omista luonnonvaroista. Taulukoissa ilmoitettu luku on edellä mainitun kolmen eri lähteen keskiarvoluku. Määrät ovat ilmoitettu tonneissa (1 000 kg), paitsi kullan, hopean ja platinan määrät ovat ilmoitettu kilogrammoina.

³⁴ Lukumäärä on bauksiitin tuotannon määrä. Bauksiitti on yleisin alumiinimalmi, josta jalostetaan aluminaa ja alumiinia.

Tau- lukko 16	Luonnonvarat				
	Alueen koko ja ravinto- edellytykset % ³⁵	Energia, raaka-aineet kokonais- voima % ³⁶	Metallit / mineraalit kokonais- voima % ³⁷	Luonnon- varat kokonais- voima %	Suht. voima
Venäjä	78,7	94,8	86,3	86,6	100,0
Saksa	3,7	3,4	0,0	2,4	2,8
Britannia	2,7	1,1	0,0	3,7	4,3
Ranska	5,2	0,0	0,2	1,8	2,1
Italia	2,9	0,3	0,3	1,2	1,4
Turkki	6,7	0,4	13,3	6,8	7,9
	100	100	100	100	

³⁵ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 11.

³⁶ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukko 12.

³⁷ Ks. tarkemmin Liite 2: Taulukot 13–15.

Tau- lukko 17	Suurvaltojen taloudellinen voima									
	V.	COW ³⁸					BKT ³⁹		Tal. kok. voi- ma: COW + BKT %	Suht. voima
		Rauta- ja teräs- tuotanto	%	Energian- kulutus	%	COW	BKT mrd. US \$	BKT %		
Venäjä	1990	154000	58,8	2653776	51,8	55,3	517	9,0	32,2	100,0
	1995	51589	30,1	1439690	33,5	31,8	396	5,7	18,8	62,7
	1999	51510	30,4	1357860	30,7	30,6	196	2,9	16,8	60,0
	2003	61450	33,3	1467472	29,5	31,4	430	5,2	18,3	69,1
	2007	72387	34,2	1558502	29,6	31,9	1 300	10,2	21,1	86,8
	2009	-	-	-	-	31,9	1 232	10,2	21,1	84,4
Saksa	1990	38433	14,7	712664	13,9	14,3	1 714	29,7	22,0	68,3
	1995	42051	24,7	966176	22,5	23,6	2 523	36,3	30,0	100,0
	1999	42062	24,9	1026856	23,2	24,1	2 144	31,8	28,0	100,0
	2003	44809	24,3	1131061	22,8	23,6	2 442	29,3	26,5	100,0
	2007	48550	22,9	1158061	22,0	22,5	3 329	26,0	24,3	100,0
	2009	-	-	-	-	22,5	3 330	27,5	25,0	100,0
Britan- nia	1990	16464	6,3	510527	10,0	8,2	1 013	17,6	12,9	40,1
	1995	17604	10,3	526065	12,3	11,3	1 157	16,7	14,0	46,7
	1999	16298	9,6	486834	11,0	10,3	1 503	22,3	16,3	58,2
	2003	13268	7,2	608980	12,3	9,8	1 861	22,3	16,1	60,8
	2007	14317	6,8	684113	13,0	9,9	2 799	21,9	15,9	65,4
	2009	-	-	-	-	9,9	2 175	18,0	14,0	56,0
Ranska	1990	19020	7,3	571024	11,2	9,3	1 244	21,6	16,4	50,9
	1995	18100	10,2	624709	14,6	12,4	1 570	22,6	17,5	58,3
	1999	20200	11,9	680096	15,4	13,7	1 457	21,6	17,7	63,2
	2003	19758	10,7	744473	15,0	12,9	1 800	21,6	17,3	65,3
	2007	19250	9,1	712941	13,5	11,3	2 594	20,3	15,8	65,0
	2009	-	-	-	-	11,3	2 649	21,9	16,6	66,4
Italia	1990	25452	9,7	514418	10,0	9,9	1 133	19,6	14,8	46,0
	1995	27766	16,3	543977	12,7	14,5	1 126	17,7	16,1	53,7
	1999	24878	14,7	651822	14,7	14,7	1 201	17,8	16,3	58,2
	2003	27058	14,7	736993	14,8	14,8	1 507	18,1	16,5	62,3
	2007	31553	14,9	789990	15,0	15,0	2 116	16,6	15,8	65,0
	2009	-	-	-	-	15,0	2 113	17,4	16,2	64,8
Turkki	1990	8373	3,2	158075	3,1	3,2	151	2,6	2,9	9,0
	1995	13183	7,7	190608	4,4	6,1	169	2,4	4,3	14,3
	1999	14313	8,5	219930	5,0	6,8	250	3,7	5,3	18,9
	2003	18298	9,9	279971	5,6	7,8	303	3,6	5,7	21,5
	2007	25754	12,2	370437	7,0	9,6	647	5,1	7,4	30,5
	2009	-	-	-	-	9,6	615	5,1	7,4	29,6

³⁸ Correlates of War Project 2010.³⁹ World Bank 2011c ja World Bank 2011d.

Tau- lukko 18	Suurvaltojen teknologinen kyky – Tutkimus ja tuotekehitys (R & D) ⁴⁰										
	⁴¹ Vuosi	Tutkijat (R&D) / miljoona ihmistä	R&D-tutkijat	%	R&D menot %/ BKT	R&D -menot miljardi US \$	%	Korkean teknolo- gian vienti / miljoona US \$	%-osuus	Teknologinen kok.voima %	Suhteellinen voima
Venäjä	1990	-	-	-	-	-	-	-	1,2	17,2	54,3
	1996	3791	564480	47,5	0,97	3,8	3,0	2162	1,2	17,2	54,3
	1999	3376	493909	42,1	1,00	2,0	1,6	2744	1,3	15,0	46,4
	2003	3371	487784	38,5	1,28	5,5	3,5	3609	1,1	14,4	41,5
	2007	3305	467327	34,2	1,12	16,6	7,1	4576	1,1	14,1	41,2
	2010	-	-	-	-	-	-	-	1,1	14,1	41,2
Saksa	1990	-	-	-	-	-	-	-	32,8	31,7	100,0
	1996	2813	228134	19,2	2,19	55,3	43,2	57423	32,8	31,7	100,0
	1999	3105	254921	21,8	2,40	51,5	40,8	74124	34,4	32,3	100,0
	2003	3267	268221	21,2	2,52	61,5	38,8	142454	44,0	34,7	100,0
	2007	3532	291037	21,3	2,54	84,6	36,1	142449	45,2	34,2	100,0
	2010	-	-	-	-	-	-	-	45,2	34,2	100,0
Britan- nia	1990	-	-	-	-	-	-	-	32,1	20,3	64,0
	1996	2487	144992	12,2	1,83	21,2	16,5	56115	32,1	20,3	64,0
	1999	2855	167874	14,3	1,82	27,4	21,7	66008	30,7	22,2	68,7
	2003	3632	216834	17,1	1,75	32,6	20,6	82841	25,6	21,1	60,8
	2007	4181	254205	18,6	1,82	50,9	21,7	57178	18,1	19,5	57,0
	2010	-	-	-	-	-	-	-	18,1	19,5	57,0
Ranska	1990	-	-	-	-	-	-	-	23,7	21,5	67,8
	1996	2660	154546	13,0	2,27	35,6	27,8	41509	23,7	21,5	67,8
	1999	2855	169016	14,4	2,16	31,5	25,0	54688	25,4	21,6	66,9
	2003	3201	191100	15,1	2,17	39,1	24,7	69662	21,5	20,4	58,8
	2007	3496	213606	15,6	2,04	52,9	22,6	83827	26,6	21,6	63,2
	2010	-	-	-	-	-	-	-	26,2	21,6	63,2
Italia	1990	-	-	-	-	-	-	-	9,9	8,4	26,5
	1996	1337	77412	6,5	0,99	11,1	8,7	17317	9,9	8,4	26,5
	1999	1141	66064	5,6	1,02	12,3	9,8	16869	7,8	7,7	23,8
	2003	1214	69684	5,5	1,11	16,7	10,5	24623	7,6	7,9	22,8
	2007	1568	91101	6,7	1,18	25,0	10,7	25988	8,2	8,5	24,9
	2010	-	-	-	-	-	-	-	8,2	8,5	24,9
Turkki	1990	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,9	2,8
	1996	290	17777	1,5	0,45	1,1	0,9	288	0,2	0,9	2,8
	1999	307	20016	1,7	0,47	1,4	1,1	904	0,4	1,1	3,4
	2003	471	32358	2,6	0,48	3,1	2,0	906	0,3	1,6	4,6
	2007	680	48416	3,5	0,72	4,4	1,9	1463	0,5	2,0	5,8
	2010	-	-	-	-	-	-	-	0,5	2,0	5,8

⁴⁰ World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.⁴¹ Maailmanpankin dataa käyttämällä on mahdollista aloittaa suurvaltojen teknologisen kyvyn vertailu vasta vuodesta 1996.

LIITE 3: EUROOPAN VOIMATASAPAINOJÄRJESTELMÄN SUURVALTOJEN VOIMASUHDEANALYYSI

Taulukko 1	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien vahvuus ¹							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Ase- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	2 117 900	28,3	1 643 800	3 791 900	28,9	28,6	57,7
	1995	1 547 300	38,2	2 045 000	3 592 300	37,5	37,9	96,7
	1999	1 371 500	42,4	1 274 600	2 646 100	33,1	37,8	100,0
	2003	1 427 000	45,4	1 237 700	2 664 700	35,5	40,5	100,0
	2007	1 498 200	46,7	1 028 700	2 526 900	38,2	42,5	100,0
	2010	1 564 000	47,7	871 200	2 435 200	38,6	43,2	100,0
Venäjä	1990	3 988 000	53,3	5 602 000	6 000 800	45,8	49,6	100,0
	1995	1 520 000	37,5	2 400 000	3 920 000	40,9	39,2	100,0
	1999	1 004 100	31,0	2 400 000	3 404 100	42,6	36,8	97,4
	2003	960 600	30,6	2 400 000	3 360 600	44,7	37,7	93,1
	2007	1 027 000	32,0	2 000 000	3 027 000	45,7	38,9	91,5
	2010	1 046 000	31,9	2 000 000	3 046 000	48,3	40,1	92,8
Saksa	1990	606 700	8,1	1 176 000	1 782 700	13,6	10,9	22,0
	1995	339 900	8,4	414 700	754 600	7,9	8,2	20,9
	1999	332 800	10,3	344 700	677 500	8,5	9,4	24,9
	2003	284 500	9,1	358 700	643 200	8,6	8,9	22,0
	2007	245 700	7,7	161 800	407 500	6,2	7,0	16,5
	2010	251 500	7,7	40 400	291 900	4,6	6,2	14,4
Britannia	1990	306 000	4,1	340 000	646 000	4,9	4,5	9,1
	1995	236 900	5,8	332 900	569 800	5,9	5,9	15,1
	1999	212 400	6,6	315 300	527 700	6,6	6,6	17,5
	2003	212 700	6,8	272 600	485 300	6,5	6,7	16,5
	2007	180 500	5,6	199 300	379 800	5,7	5,7	13,4
	2010	178 500	5,4	82 300	260 800	4,1	4,8	11,1
Ranska	1990	461 250	6,2	419 000	880 250	6,7	6,5	13,1
	1995	409 000	10,1	337 000	746 000	7,8	9,0	23,0
	1999	317 300	9,8	419 000	736 300	9,2	9,5	25,1
	2003	259 100	8,2	100 000	359 100	4,8	6,5	16,0
	2007	254 900	7,9	25 400	280 300	4,2	6,1	14,4
	2010	238 600	7,3	33 700	272 300	4,3	5,8	13,4

¹ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–193; IISS 2008, s. 29–54, 118–127, 157–163 ja 212–224; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86. Asevoimien vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Tau- lukko 2	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Maavoimien vahvuus ²							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Maa- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	956 400	29,0	1 123 100	2 079 500	23,1	26,1	54,9
	1995	698 800	35,2	1 149 600	1 848 400	34,0	34,6	94,0
	1999	640 300	41,9	880 100	1 520 400	33,0	37,5	100,0
	2003	659 000	45,7	796 000	1 455 000	34,0	39,9	100,0
	2007	780 000	49,1	767 500	1 547 500	40,2	44,7	100,0
	2010	843 100	54,0	590 000	1 433 100	42,0	48,0	100,0
Venäjä	1990	1 488 000	45,1	3 000 000	4 488 000	49,9	47,5	100,0
	1995	685 000	34,5	1 440 000	2 125 000	39,1	36,8	100,0
	1999	357 500	23,4	1 440 000	1 795 500	39,0	31,2	83,2
	2003	330 500	22,9	1 440 000	1 770 500	41,4	32,2	80,7
	2007	406 500	25,6	1 200 000	1 606 500	41,8	33,7	75,4
	2010	369 500	23,7	1 200 000	1 569 500	46,0	34,9	72,7
Saksa	1990	404 300	12,3	985 000	1 389 300	15,4	13,9	29,3
	1995	234 000	11,8	337 100	571 100	10,5	11,2	30,4
	1999	228 300	14,9	276 000	504 300	10,9	12,9	34,4
	2003	191 400	13,3	297 300	488 700	11,4	12,4	31,1
	2007	160 800	10,1	144 500	305 300	7,9	9,0	20,1
	2010	105 300	6,7	15 400	120 700	3,5	5,1	10,6
Britannia	1990	160 500	4,9	267 800	428 300	4,8	4,9	10,3
	1995	123 300	6,2	286 100	409 400	7,2	6,7	18,2
	1999	120 200	7,9	242 000	362 200	7,9	7,9	21,1
	2003	123 700	8,6	270 000	393 700	9,2	8,9	22,3
	2007	107 200	7,8	134 200	241 400	6,3	7,1	15,9
	2010	109 400	7,0	27 600	137 000	4,0	5,5	11,5
Ranska	1990	291 150	8,8	325 000	616 150	6,8	7,8	16,4
	1995	245 300	12,3	240 000	485 300	8,9	10,6	28,8
	1999	181 200	11,9	242 500	423 700	9,2	10,6	28,3
	2003	138 700	9,6	28 000	166 700	3,9	6,8	17,0
	2007	135 600	8,5	11 400	147 000	3,8	6,2	13,9
	2010	133 100	8,5	18 500	151 600	4,4	6,5	13,5

² IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–193; IISS 2008, s. 29–54, 118–127, 157–163 ja 212–224; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86. Maavoimien vahvuudessa on mukana merijalkaväki. Vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Taulukko 3	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien koko				
	Vuosi	Asevoimien vahvuus % ³	Maavoimien vahvuus % ⁴	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	28,6	26,1	27,4	56,4
	1995	37,9	34,6	36,3	95,5
	1999	37,8	37,5	37,7	100,0
	2003	40,5	39,9	40,2	100,0
	2007	42,5	44,7	43,6	100,0
	2010	43,2	48,0	45,6	100,0
Venäjä	1990	49,6	47,5	48,6	100,0
	1995	39,2	36,8	38,0	100,0
	1999	36,8	31,2	34,0	90,2
	2003	37,7	32,2	35,0	87,1
	2007	38,9	33,7	36,3	83,3
	2010	40,1	34,9	37,5	82,2
Saksa	1990	10,9	13,9	12,4	25,5
	1995	8,2	11,2	9,7	25,5
	1999	9,4	12,9	11,2	29,7
	2003	8,9	12,4	10,7	26,6
	2007	7,0	9,0	8,0	18,3
	2010	6,2	5,1	5,7	12,5
Britannia	1990	4,5	4,9	4,7	9,7
	1995	5,9	6,7	6,3	16,6
	1999	6,6	7,9	7,3	19,4
	2003	6,7	8,9	7,8	19,4
	2007	5,7	7,1	6,4	14,7
	2010	4,8	5,5	5,2	11,4
Ranska	1990	6,5	7,8	7,2	14,8
	1995	9,0	10,6	9,8	25,8
	1999	9,5	10,6	10,1	26,8
	2003	6,5	6,8	6,7	16,7
	2007	6,1	6,2	6,2	14,2
	2010	5,8	6,5	6,2	13,6

³ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 1.⁴ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 2.

Taulukko 4	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Puolustusmenot ⁵				
	Vuosi	Puolustus- menot miljoonaa US \$	Sotilaallinen voima %	Puolustus- menot % /BKT	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	238 678	56,4	5,3	100,0
	1995	277 834	57,6	3,8	100,0
	1999	292 147	64,3	3,2	100,0
	2003	404 920	68,1	3,7	100,0
	2007	625 850	73,9	4,5	100,0
	2009	661 049	75,2	4,7	100,0
Venäjä	1990	127 638	30,2	14,2	53,5
	1995	82 000	17,0	7,4	29,5
	1999	56 800	12,5	5,1	19,4
	2003	65 200	11,0	4,9	16,2
	2007	48 323	5,7	2,5	7,7
	2009	57 417	6,5	3,1	8,6
Saksa	1990	16 940	4,0	2,2	7,1
	1995	41 157	8,5	1,9	14,8
	1999	31 182	6,9	1,6	10,7
	2003	35 295	5,9	1,5	8,7
	2007	42 580	5,0	1,3	6,8
	2009	47 466	5,4	1,4	7,2
Britannia	1990	21 699	5,1	4,1	9,0
	1995	33 406	6,9	3,1	12,0
	1999	36 368	8,0	2,5	12,4
	2003	43 311	7,3	2,4	10,7
	2007	68 868	8,1	2,5	11,0
	2009	59 131	6,7	2,7	8,9
Ranska	1990	18 113	4,3	2,9	7,6
	1995	47 788	9,9	3,1	17,2
	1999	37 811	8,3	2,8	12,9
	2003	46 232	7,8	2,5	11,5
	2007	61 838	7,3	2,4	9,9
	2009	54 446	6,2	2,0	8,2

⁵ IISS 2011, s. 183, 230 ja 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220. Puolustusmenot ovat kunkin teoksen vuoden hintatason mukaiset. Vuoden 1990 puolustusmenot on ilmoitettu vuoden 1985 hintatason mukaan.

Taulukko 5	Strategiset ydinohjukset ⁶					
	Vuosi	SLBM	ICBM	Yhteensä	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Yhdysvallat	1990	624	1 000	1 624	39,5	69,8
	1995	384	597	981	36,1	60,9
	1999	432	550	982	44,7	89,0
	2003	432	550	982	47,8	100,0
	2007	336	500	836	49,5	100,0
	2010	336	450	786	52,1	100,0
Venäjä	1990	930	1 398	2 328	56,6	100,0
	1995	684	928	1 612	59,3	100,0
	1999	332	771	1 103	50,2	100,0
	2003	216	735	951	46,3	96,9
	2007	232	508	740	43,8	88,5
	2010	236	376	612	40,5	77,7
Saksa	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0
Britannia	1990	64	0	64	1,6	2,8
	1995	48	0	48	1,8	3,0
	1999	48	0	48	2,2	4,4
	2003	58	0	58	2,8	5,9
	2007	48	0	48	2,8	5,7
	2010	48	0	48	3,2	6,1
Ranska	1990	96	0	96	2,3	4,1
	1995	80	0	80	2,9	4,9
	1999	64	0	64	2,9	5,8
	2003	64	0	64	3,1	6,5
	2007	64	0	64	3,8	7,7
	2010	64	0	64	4,2	8,1

⁶ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86. Ydinohjusten määriä ei ole pyöristetty lainkaan.

Tau- lukko 6	Maavoimat ⁷								
	Vuosi	Tst- psv ⁸	%	Ps. tst- ajon. ⁹	%	Ty- kistö ¹⁰	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	16 160	18,3	6 710	16,4	9 670	11,6	15,4	20,8
	1995	12 520	26,1	6 720	23,9	9 860	20,3	23,4	35,6
	1999	8 090	19,9	6 720	23,7	7 240	18,0	20,5	30,3
	2003	8 020	23,6	6 720	26,8	7 050	18,8	23,1	34,6
	2007	8 020	23,0	6 720	26,0	8 040	21,2	23,4	35,3
	2010	6 240	21,3	6 450	24,8	8 370	22,0	22,7	32,6
Venäjä	1990	61 730	69,8	29 150	71,4	67 250	80,4	73,9	100,0
	1995	30 850	64,3	17 450	62,1	34 400	70,9	65,8	100,0
	1999	26 980	66,4	18 070	63,7	29 390	73,1	67,7	100,0
	2003	22 380	65,9	15 300	61,0	27 640	73,6	66,8	100,0
	2007	23 510	67,3	15 740	60,9	26 850	70,8	66,3	100,0
	2010	21 310	72,8	16 460	63,2	27 860	73,1	69,7	100,0
Saksa ¹¹	1990	7 850	8,9	3 390	8,3	4 690	5,6	7,6	10,3
	1995	2 700	5,6	2 440	8,7	2 230	4,6	6,3	9,6
	1999	3 140	7,7	2 120	7,5	2 070	5,2	6,8	10,0
	2003	2 400	7,1	2 120	8,4	1 680	4,5	6,7	10,0
	2007	2 040	5,8	2 220	8,6	1 360	3,6	6,0	9,0
	2010	1 150	3,9	2 040	7,8	820	2,2	4,6	6,6
Britan- nia	1990	1 330	1,5	610	1,5	720	0,9	1,3	1,8
	1995	920	1,9	790	2,8	570	1,2	2,0	3,0
	1999	540	1,3	750	2,6	430	1,1	1,7	2,5
	2003	540	1,6	580	2,3	410	1,1	1,7	2,5
	2007	390	1,1	580	2,2	880	2,3	1,9	2,9
	2010	330	1,1	530	2,0	690	1,8	1,6	2,3
Ranska	1990	1 340	1,5	970	2,4	1 340	1,6	1,8	2,4
	1995	1 020	2,1	710	2,5	1 480	3,0	2,5	3,8
	1999	1 870 ¹²	4,6	710	2,5	1 060	2,6	3,2	4,7
	2003	610	1,8	380	1,5	790	2,1	1,8	2,7
	2007	970	2,8	600	2,3	790	2,1	2,4	3,6
	2010	250	0,9	560	2,2	380	1,0	1,4	2,0

⁷ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86. Maavoimien kalustossa on myös merijalkaväen ja rannikkojoukkojen kalusto sekä arvioitu varastossa oleva kalusto. Maavoimien kalustomäärät on pyöristetty kymmenen tarkkuudella.

⁸ Taistelupanssarivaunujen lukumäärään on laskettu MBT:t (Main Battle Tank).

⁹ Panssaroitujen taisteluajoneuvojen lukumäärään on laskettu Light Tanks, HACV (Heavy Armoured Combat Vehicle) ja AIFV (Armoured Infantry Fighting Vehicle).

¹⁰ Tykistön lukumäärään on laskettu tykistöaseet, raketinheittimet ja kranaatinheitimet.

¹¹ Saksan asevoimien kalustossa vuonna 1990 on mukana sekä Länsi-Saksan että Itä-Saksan kalusto.

¹² Panssarivaunujen lukumäärässä on mukana myös varastoissa oleva kalusto (662). IISS ei ilmoita Ranskan varastossa olevien taistelupanssarivaunujen lukumäärää muiden vuosien osalta.

Tau- lukko 7	Merivoimat ¹³										
	V.	Sukellusven.	%	Isot pintataistelualukset ¹⁴					%	Kok. voima %	Suht. voima
				Lentot.al.	Risteilij.	Hävittäj.	Fregatit	Yht.			
Yhdys- vallat	1990	127	24,1	14	47	59	100	220	38,3	31,2	61,8
	1995	100	29,7	12	32	46	49	139	36,4	33,1	70,7
	1999	76	40,6	12	27	54	37	130	51,2	45,9	100,0
	2003	72	44,4	12	27	49	30	118	51,1	47,8	100,0
	2007	71	41,0	11	22	52	21	106	48,0	44,5	100,0
	2010	71	43,8	11	22	59	22	114	52,8	48,3	100,0
Venäjä	1990	323	61,4	5	43	31	148	227	39,5	50,5	100,0
	1995	183	54,3	1	25	22	102	150	39,3	46,8	100,0
	1999	70	37,4	1	7	17	10	35	13,8	25,6	55,8
	2003	53	32,7	1	7	14	10	32	13,9	23,3	48,7
	2007	67	38,7	1	5	16	14	36	16,3	27,5	61,8
	2010	67	41,4	1	6	18	7	32	14,8	28,1	58,2
Saksa	1990	24	4,6	0	0	6	27	33	5,7	5,2	10,3
	1995	20	5,9	0	0	3	10	13	3,4	4,7	10,0
	1999	14	7,5	0	0	2	12	14	5,5	6,5	14,2
	2003	12	7,4	0	0	1	12	13	5,6	6,5	13,6
	2007	12	6,9	0	0	0	15	15	6,8	6,9	15,5
	2010	4	2,5	0	0	7 ¹⁵	13	20	9,3	5,9	12,2
Britan- nia	1990	32	6,1	2	0	13	35	50	8,7	7,4	14,7
	1995	16	4,7	3	0	12	23	38	9,9	7,3	15,6
	1999	15	8,0	3	0	11	20	34	13,4	10,7	23,3
	2003	15	9,3	3	0	11	20	34	14,7	12,0	25,1
	2007	13	7,5	3	0	9	17	29	13,1	10,3	23,1
	2010	11	6,8	1	0	7	17	25	11,6	9,2	19,0
Ranska	1990	20	3,8	2	2	5	35	44	7,7	5,8	11,5
	1995	18	5,3	2	1	4	35	42	11,0	8,2	17,5
	1999	12	6,4	1	1	4	35	41	16,1	11,3	24,6
	2003	10	6,2	2	0	12	20	34	14,7	10,5	22,0
	2007	10	5,8	2	0	13	20	35	15,8	10,8	24,3
	2010	9	5,6	1	0	13	11	25	11,6	8,6	17,8

¹³ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86. Merivoimien kalustomääriä ei ole pyöristetty lainkaan.

¹⁴ Isojen pintataistelualusten (*Principal Surface Combatants*) lukumäärässä ovat mukana lentotukialukset, risteilijät, hävittäjät ja fregatit.

¹⁵ IISS luokittelee osan näistä Saksan hävittäjistä aikaisempina vuosina fregateiksi.

Taulukko 8	Ilmavoimat ¹⁶						
	Vuosi	Tst- leko	%	Tst- heko ¹⁷	%	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	6 684	46,2	2 080	37,1	41,7	100,0
	1995	5 170	51,0	2 090	46,8	48,9	100,0
	1999	4 490	52,8	1 940	44,5	48,7	100,0
	2003	5 540	61,8	1 870	51,0	56,4	100,0
	2007	4 340	58,0	1 420	42,9	50,5	100,0
	2010	3 900	56,1	2 140	61,0	58,6	100,0
Venäjä	1990	5 650	39,0	2 370	42,3	40,7	97,6
	1995	3 030	29,9	1 260	28,2	29,1	59,5
	1999	2 130	25,0	1 390	31,9	28,5	58,5
	2003	1 950	21,8	800	21,8	21,8	38,7
	2007	2 110	28,2	830	25,1	26,7	52,9
	2010	1 960	28,2	450	12,8	20,5	35,0
Saksa	1990	810	5,6	280	5,0	5,3	12,7
	1995	490	4,8	220	4,9	4,9	10,0
	1999	610	7,2	240	5,5	6,4	13,1
	2003	440	4,9	220	6,0	5,5	9,8
	2007	300	4,0	210	6,3	5,2	10,3
	2010	330	4,7	170	4,8	4,8	8,2
Britannia	1990	580	4,0	490	8,8	6,4	15,3
	1995	640	6,3	470	10,5	8,4	17,2
	1999	650	7,6	410	9,4	8,5	17,5
	2003	470	5,2	440	12,0	8,6	15,2
	2007	350	4,7	490	14,8	9,8	19,4
	2010	350	5,0	470	13,4	9,2	15,7
Ranska	1990	750	5,2	380	6,8	6,0	14,4
	1995	800	7,9	430	9,6	8,8	18,0
	1999	630	7,4	380	8,7	8,1	16,6
	2003	560	6,3	340	9,3	7,8	13,8
	2007	380	5,1	360	10,9	8,0	15,8
	2010	410	5,9	280	8,0	7,0	11,9

¹⁶ IISS 2011, s. 56–72, 104–109, 111–113, 157–161 ja 183–194; IISS 2008, s. 29–46, 118–127, 157–163 ja 212–222; IISS 2003, s. 18–28, 39–44, 60–63 ja 89–95; IISS 1999, s. 20–29, 52–58, 75–78 ja 112–118; IISS 1995, s. 23–32, 44–50, 64–67 ja 113–120 ja IISS 1990, s. 17–27, 33–43, 48–50, 63–69 ja 80–86. Ilmavoimien kalustossa on mukana myös maavoimien ja merivoimien sekä strategisten ydinasejoukkojen taisteluun soveltuvat lentokoneet. Ilmavoimien kalustomäärät on taulukossa pyöristetty kymmenen tarkkuudella.

¹⁷ Taisteluhelikopterien lukumäärässä ovat mukana hyökkäyshelikopterit (Attack Helicopters, ATK), rynnäköhelikopterit (Assault Helicopters, ASLT), monikäyttöhelikopterit (Multi-role Helicopters, MRH), joita käytetään taistelun tukemisessa ja aseellisissa tiedusteluissa, sukellusvenetorjuntaan tarkoitettut helikopterit (Anti-Submarine Warfare, ASW) ja muut aseistetut helikopterit.

Taulukko 9	Suurvaltojen sotilaallinen voima: aseistus						
	Vuosi	Ydin- ohj. % ¹⁸	Maa- voimat % ¹⁹	Meri- voimat % ²⁰	Ilma- voimat % ²¹	Kok. voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	1990	39,5	15,4	31,2	41,7	32,0	57,8
	1995	36,1	23,4	33,1	48,9	35,4	70,4
	1999	44,7	20,5	45,9	48,7	40,0	93,0
	2003	47,8	23,1	47,8	56,4	43,8	100,0
	2007	49,5	23,4	44,5	50,5	42,0	100,0
	2010	52,1	22,7	48,3	58,6	45,4	100,0
Venäjä	1990	56,6	73,9	50,5	40,7	55,4	100,0
	1995	59,3	65,8	46,8	29,1	50,3	100,0
	1999	50,2	67,7	25,6	28,5	43,0	100,0
	2003	46,3	66,8	23,3	21,8	39,6	90,4
	2007	43,8	66,3	27,5	26,7	41,1	97,9
	2010	40,5	69,7	28,1	20,5	39,7	87,4
Saksa	1990	0,0	7,6	5,2	5,3	4,5	8,1
	1995	0,0	6,3	4,7	4,9	4,0	8,0
	1999	0,0	6,8	6,5	6,4	4,9	11,4
	2003	0,0	6,7	6,5	5,5	4,7	10,7
	2007	0,0	6,0	6,9	5,2	4,5	10,7
	2010	0,0	4,6	5,9	4,8	3,8	8,4
Britannia	1990	1,6	1,3	7,4	6,4	4,2	7,6
	1995	1,8	2,0	7,3	8,4	4,9	9,7
	1999	2,2	1,7	10,7	8,5	5,8	13,5
	2003	2,8	1,7	12,0	8,6	6,3	14,4
	2007	2,8	1,9	10,3	9,8	6,2	14,8
	2010	3,2	1,6	9,2	9,2	5,8	12,8
Ranska	1990	2,3	1,8	5,8	6,0	4,0	7,2
	1995	2,9	2,5	8,2	8,8	5,6	11,1
	1999	2,9	3,2	11,3	8,1	6,4	14,9
	2003	3,1	1,8	10,5	7,8	5,8	13,2
	2007	3,8	2,4	10,8	8,0	6,3	15,0
	2010	4,2	1,4	8,6	7,0	5,3	11,7

¹⁸ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 5.¹⁹ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 6.²⁰ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 7.²¹ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 8.

Tau- lukko 10	Suurvaltojen väestömäärä							
	V.	Väestö- määrä ²²	%	15–64 v. määrä %	13–32 / 15–64 v. määrä ²³	%	Väest. kok. voima %	Suht. voima
Yhdys- vallat	1990	248 855000	34,2	-	76 098000	34,5	34,4	86,0
	1995	263 119000	43,2	-	75 829000	43,9	43,6	100,0
	1999	273 133000	44,1	-	75 061000	44,3	44,2	100,0
	2003	289 696000	45,6	-	74 675000	44,5	45,1	100,0
	2007	301 140000	46,6	66,0	198 752000	45,9	46,3	100,0
	2010	317 641000	47,8	66,9	212 502000	47,3	47,6	100,0
Venäjä	1990	288 561000	39,7	-	88 919000	40,3	40,0	100,0
	1995	148 940000	24,4	-	42 074000	24,4	24,4	56,0
	1999	146 300000	23,6	-	42 567000	25,1	24,4	55,2
	2003	144 700000	22,8	-	42 810000	25,5	24,2	53,7
	2007	141 378000	21,9	71,0	100 378000	23,2	22,6	48,8
	2010	140 367000	21,1	71,6	100 503000	22,4	21,8	45,8
Saksa	1990	77 026000	10,6	-	22 259000	10,1	10,4	26,0
	1995	81 109000	13,3	-	21 894000	12,7	13,0	29,8
	1999	82 057000	13,2	-	20 101000	11,9	12,6	28,5
	2003	82 148000	12,9	-	19 202000	11,4	12,2	27,1
	2007	82 401000	12,7	67,0	55 209000	12,8	12,8	27,6
	2010	82 057000	12,3	66,2	54 322000	12,1	12,3	25,8
Britan- nia	1990	56 645000	7,9	-	16 597000	7,5	7,7	19,3
	1995	58 288000	9,6	-	16 235000	9,4	9,5	21,8
	1999	58 763000	9,5	-	15 447000	9,1	9,3	21,0
	2003	59 702000	9,4	-	15 050000	9,0	9,2	20,4
	2007	60 776000	9,4	65,0	39 504000	9,1	9,3	20,1
	2010	61 899000	9,3	66,2	40 977000	9,1	9,2	19,3
Ranska	1990	56 414000	7,8	-	16 694000	7,6	7,7	19,3
	1995	58 125000	9,5	-	16 539000	9,6	9,6	22,0
	1999	59 165000	9,6	-	16 174000	9,6	9,6	21,7
	2003	59 729000	9,4	-	15 987000	9,3	9,4	20,8
	2007	61 084000	9,4	64,0	39 094000	9,0	9,2	19,9
	2010	62 637000	9,4	64,7	40 526000	9,0	9,2	19,3

²² IISS 1990, s. 17, 33, 49, 63, 67 ja 83; IISS 1995, s. 23, 44, 48, 64 ja 113; IISS 1999, s. 20, 53, 56, 75 ja 112; IISS 2003, s. 235, 247–250 ja 269; IISS 2008, s. 29, 118, 124, 157 ja 212 ja IISS 2011, s. 56, 104, 111, 157 ja 183. Luvut on pyöristetty tuhannen tarkkuudella.

²³ Ibid. IISS ilmoittaa 13–32 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 1990–2003 ja 15–64 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 2007–10.

Taulukko 11	Suurvallan alueen koko ja ravintoedellytykset							
	Pinta-ala km ² ²⁴	%	Viljelys- maa % / pinta- ala ²⁵	Viljelys- maa km ²	%	Uusi- tuva makea vesi milj. m ³ ²⁶	%	Koko: kok. voima %
Yhdysvallat	9 147420	34,3	18,6	1 701420	52,0	2 944	37,5	41,3
Venäjä	16 376870	61,4	7,4	1 211888	37,0	4 406	56,2	51,5
Saksa	348630	1,3	34,2	119231	3,6	148	1,9	2,3
Britannia	241930	0,9	24,8	59999	1,8	195	2,5	1,7
Ranska	547660	2,1	33,3	182371	5,6	153	2,0	3,2
	26 662510	100		3 274909	100	7 846	100	100

Taulukko 12	Energia, raaka-aineet ²⁷								
	Öljy ²⁸	%	Maa- kaasu ²⁹	%	Kivi- hiili ³⁰	%	Uraa- ni ³¹	%	Ener- gia kok. voima %
Yhdysvallat	25973	24,8	7209	13,5	240182	57,0	272500	34,7	32,5
Venäjä	75400	72,0	45623	85,7	157002	37,3	513000	65,3	65,1
Saksa	276	0,3	125	0,2	23630	5,6	0	0,0	1,5
Britannia	2961	2,8	297	0,6	190	0,1	0	0,0	0,9
Ranska	101	0,1	7	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
	104711	100	53261	100	421004	100	785500	100	100

²⁴ World Bank 2011b.

²⁵ World Bank 2011a.

²⁶ World Bank 2011e ja CIA 2011. Taulukossa oleva luku on näiden kahden lähteen keskiarvo.

²⁷ Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; BP 2011, s. 6, 20 ja 30; IAEA 2009, s. 11 ja World Nuclear Association 2011. Raakaöljyn, maakaasuvarojen, kivihiilen ja uraanin osalta taulukossa ilmoitettu lukumäärä on näiden lähteiden keskiarvo.

²⁸ Raakaöljy miljoonaa barellia vuosina 2009–10.

²⁹ Maakaasu miljardia m³ vuonna 2009.

³⁰ Kivihiili miljoonaa tonnia vuonna 2009.

³¹ Uraani tonnia vuonna 2008.

Taulukko 13	Metallit/mineraalit ³² : Kaivostuotanto 1/3									
	Rautamalmi	%	Kuupari	%	Sinkki	%	Alumiini ³³	%	Tiitaani	%
Yhdysvall.	26500000	22,3	1192000	63,0	735850	76,6	30240	0,5	350000	100
Venäjä	92000000	77,4	700350	37,0	225000	23,4	5777000	96,8	0	0,0
Saksa	363699	0,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	160000	2,7	0	0,0
	118863699	100	1892350	100	960850	100	5967240	100	350000	100

Taulukko 14	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 2/3									
	Nikkeli	%	Lyijy	%	Kromi	%	Kulta kg	%	Platina	%
Yhdysvallat	0	0,0	405900	84,5	0	0,0	223162	52,9	16508	13,2
Venäjä	261950	100,0	74000	15,4	416190	100,0	198118	47,0	108480	86,8
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	300	0,1	0	0,0	188	0,1	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	261950	100	480200	100	416190	100	421468	100	124988	100

Taulukko 15	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 3/3									
	Koboltti	%	Litium	%	Mangaani	%	Hopea kg	%	Vanadiini	%
Yhdysvallat	0	0,0	1 500	100,0	0	0,0	1 244 400	47,0	0	0,0
Venäjä	4 226	100,0	0	0,0	44 000	100,0	1 400 000	52,9	18 250	100,0
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	505	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	4 226	100	1 500	100	44 000	100	2 644 905	100	18 250	100

³² U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127. Taulukoissa olevat luvut kertovat suurvullan kaivostuotannon määrästä kyseisen raaka-aineen osalta vuonna 2009. Vertailuluvuissa ei ole mukana jalostettu raaka-ainetuotanto, koska suurvullan tuotanto saattaa perustua puhtaasti tuontiraaka-aineisiin. Tällöin lukumäärä ei kerro suurvullan omista luonnonvaroista. Taulukoissa ilmoitettu luku on edellä mainitun kolmen eri lähteen keskiarvoluku. Määrät ovat ilmoitettu tonneissa (1 000 kg), paitsi kullan, hopean ja platinan määrät ovat ilmoitettu kilogrammoina.

³³ Lukumäärä on bauksiitin tuotannon määrä. Bauksiitti on yleisin alumiinimalmi, josta jalostetaan aluminaa ja alumiinia.

Taulukko 16	Luonnonvarat				
	Alueen koko ja ravinto- edellytykset % ³⁴	Energia, raaka-aineet kokonais- voima % ³⁵	Metallit / mineraalit kokonais- voima % ³⁶	Luonnon- varat kokonais- voima %	Suht. voima
Yhdysvallat	41,3	32,5	37,3	37,0	62,0
Venäjä	51,5	65,1	62,4	59,7	100,0
Saksa	2,3	1,5	0,0	1,3	2,2
Britannia	1,7	0,9	0,0	0,9	1,5
Ranska	3,2	0,0	0,2	1,1	1,8
	100	100	100	100	

³⁴ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 11.

³⁵ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukko 12.

³⁶ Ks. tarkemmin Liite 3: Taulukot 13–15.

Tau- lukko 17	Suurvaltojen taloudellinen voima									
	V.	COW ³⁷					BKT ³⁸		Tal. kok. voima: COW + BKT %	Suht. voima
		Rauta- ja teräs- tuotanto	%	Energian- kulutus	%	COW	BKT mrd. US \$	BKT %		
Yhdys- vallat	1990	89726	28,2	3936181	46,9	37,6	5755	56,2	46,9	100,0
	1995	95191	42,4	4678672	56,8	49,6	7359	56,6	53,1	100,0
	1999	97427	42,8	5043448	58,7	50,8	9301	63,7	57,3	100,0
	2003	93677	40,2	5394710	57,7	49,0	11089	62,9	56,0	100,0
	2007	98102	38,8	5548023	57,4	48,1	14062	58,4	53,3	100,0
	2009	-	-	-	-	48,1	14119	60,1	54,1	100,0
Venäjä	1990	154000	48,5	2653776	31,7	40,1	517	5,0	22,6	48,2
	1995	51589	23,0	1439690	17,5	20,3	396	3,0	11,7	22,0
	1999	51510	22,6	1357860	15,8	19,2	196	1,3	10,3	18,0
	2003	61450	26,4	1467472	15,7	21,1	430	2,4	11,8	21,1
	2007	72387	28,7	1558502	16,1	22,4	1300	5,4	13,9	25,8
	2009	-	-	-	-	22,4	1232	5,2	13,8	25,5
Saksa	1990	38433	12,1	712664	8,5	10,3	1714	16,7	13,5	28,8
	1995	42051	18,7	966176	11,7	15,2	2523	19,4	17,3	32,6
	1999	42062	18,5	1026856	11,9	15,2	2144	14,7	15,0	26,2
	2003	44809	19,2	1131061	12,1	15,7	2442	13,9	14,8	26,4
	2007	48550	19,2	1158061	12,0	15,6	3329	13,8	14,7	27,6
	2009	-	-	-	-	15,6	3330	14,2	14,9	27,5
Britan- nia	1990	16464	5,2	510527	6,1	5,7	1013	9,9	7,8	16,6
	1995	17604	7,8	526065	6,4	7,1	1157	8,9	8,0	15,1
	1999	16298	7,2	486834	5,7	6,5	1503	10,3	8,4	14,7
	2003	13268	5,7	608980	6,5	6,1	1861	10,6	8,4	15,0
	2007	14317	5,7	684113	7,1	6,4	2799	11,6	9,0	16,9
	2009	-	-	-	-	6,4	2175	9,3	7,9	14,6
Rans- ka	1990	19020	6,0	571024	6,8	6,4	1244	12,1	9,3	19,8
	1995	18100	8,1	624709	7,6	7,9	1570	12,1	10,0	18,8
	1999	20200	8,9	680096	7,9	8,4	1457	10,0	9,2	16,1
	2003	19758	8,5	744473	8,0	8,3	1800	10,2	9,3	16,6
	2007	19250	7,6	712941	7,4	7,5	2594	10,8	9,2	17,3
	2009	-	-	-	-	7,5	2649	11,3	9,4	17,4

³⁷ Correlates of War Project 2010.³⁸ World Bank 2011c ja World Bank 2011d.

Tau- lukko 18	Suurvaltojen teknologinen kyky – Tutkimus ja tuotekehitys (R & D) ³⁹										
	Vuosi ⁴⁰	Tutkijat (R&D) / miljoona ihmistä	R&D-tutkijat	%	R&D-menot %/BKT	R&D-menot miliardi US \$	%	Korkean teknologian vientä / miljoona US \$	%	Teknologinen kok. voima %	Suhteellinen voima
Yhdys- vallat	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	53,0	100
	1996	4179	1099913	50,2	2,55	187,7	61,8	140250	47,1	53,0	100
	1999	4432	1210379	52,7	2,66	247,4	68,8	181203	47,8	56,4	100
	2003	4818	1395775	54,5	2,66	295,0	68,0	190864	39,0	53,8	100
	2007	4193	1262512	50,7	2,72	328,5	61,6	141519	32,9	48,4	100
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	48,4	100
Venäjä	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	9,3	17,5
	1996	3791	564480	25,8	0,97	3,8	1,3	2162	0,7	9,3	17,5
	1999	3376	493909	21,5	1,00	2,0	0,6	2744	0,7	7,6	13,5
	2003	3371	487784	19,1	1,28	5,5	1,3	3609	0,7	7,0	13,0
	2007	3305	467327	18,8	1,12	16,6	3,1	4576	1,1	7,7	15,9
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	7,7	15,9
Saksa	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	16,0	30,2
	1996	2813	228134	10,4	2,19	55,3	18,2	57423	19,3	16,0	30,2
	1999	3105	254921	11,1	2,40	51,5	14,3	74124	19,6	15,0	26,6
	2003	3267	268221	10,5	2,52	61,5	14,2	142454	29,1	17,9	33,3
	2007	3532	291037	11,7	2,54	84,6	15,9	142449	33,2	20,3	41,9
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	20,3	41,9
Britan- nia	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	10,8	20,4
	1996	2487	144992	6,6	1,83	21,2	7,0	56115	18,9	10,8	20,4
	1999	2855	167874	7,3	1,82	27,4	7,6	66008	17,4	10,8	19,1
	2003	3632	216834	8,5	1,75	32,6	7,5	82841	16,9	11,0	20,4
	2007	4181	254205	10,2	1,82	50,9	9,5	57178	13,3	11,0	22,7
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	11,0	22,7
Rans- ka	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	10,9	20,6
	1996	2660	154546	7,1	2,27	35,6	11,7	41509	14,0	10,9	20,6
	1999	2855	169016	7,4	2,16	31,5	8,8	54688	14,4	10,2	18,1
	2003	3201	191100	7,5	2,17	39,1	9,0	69662	14,2	10,2	19,0
	2007	3496	213606	8,6	2,04	52,9	9,9	83827	19,5	12,7	26,2
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	12,7	26,2

³⁹ World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.⁴⁰ Maailmanpankin dataa käyttämällä on mahdollista aloittaa suurvaltojen teknologisen kyvyn vertailu vasta vuodesta 1996.

LIITE 4: EU:N SUURVALTOJEN VOIMASUHDEANALYYSI

Tau- lukko 1	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien vahvuus ¹							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Ase- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Saksa	1990	606 700	44,2	1 176 000	1 782 700	53,9	49,1	100,0
	1995	339 900	34,5	414 700	754 600	36,4	35,5	91,5
	1999	332 800	38,6	344 700	677 500	34,6	36,6	97,6
	2003	284 500	37,6	358 700	643 200	43,2	40,4	100,0
	2007	245 700	36,1	161 800	407 500	38,2	37,2	100,0
	2010	251 500	37,6	40 400	291 900	35,4	36,5	100,0
Britan- nia	1990	306 000	22,3	340 000	646 000	19,5	20,9	42,6
	1995	236 900	24,0	332 900	569 800	27,5	25,8	66,5
	1999	212 400	24,6	315 300	527 700	27,3	26,0	69,3
	2003	212 700	28,1	272 600	485 300	32,6	30,4	75,2
	2007	180 500	26,5	199 300	379 800	35,6	31,1	83,6
	2010	178 500	26,7	82 300	260 800	31,6	29,2	80,0
Ranska	1990	461 250	33,6	419 000	880 250	26,6	30,1	61,3
	1995	409 000	41,5	337 000	746 000	36,0	38,8	100,0
	1999	317 300	36,8	419 000	736 300	38,1	37,5	100,0
	2003	259 100	34,3	100 000	359 100	24,1	29,2	72,3
	2007	254 900	37,4	25 400	280 300	26,3	31,9	85,8
	2010	238 600	35,7	33 700	272 300	33,0	34,4	94,2

¹ IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86. Asevoimien vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Tau- lukko 2	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Maavoimien vahvuus ²							
	V.	Rauhan ajan vahvuus	%	Reservit	Maa- voimat	%	Kok. voima %	Suht. voima
Saksa	1990	404 300	47,2	985 000	1 389 300	57,1	52,2	100,0
	1995	234 000	38,8	337 100	571 100	39,0	39,0	100,0
	1999	228 300	43,1	276 000	504 300	39,1	41,1	100,0
	2003	191 400	42,2	297 300	488 700	46,6	44,4	100,0
	2007	160 800	39,8	144 500	305 300	44,0	41,9	100,0
	2010	105 300	30,3	15 400	120 700	29,5	29,9	79,3
Britan- nia	1990	160 500	18,8	267 800	428 300	17,6	18,2	34,9
	1995	123 300	20,5	286 100	409 400	27,9	24,2	62,1
	1999	120 200	22,7	242 000	362 200	28,1	25,4	61,8
	2003	123 700	27,3	270 000	393 700	37,5	32,4	73,0
	2007	107 200	26,6	134 200	241 400	34,8	30,7	73,3
	2010	109 400	31,5	27 600	137 000	33,5	32,5	86,2
Ranska	1990	291 150	34,0	325 000	616 150	25,3	29,7	56,9
	1995	245 300	40,7	240 000	485 300	33,1	36,9	94,6
	1999	181 200	34,2	242 500	423 700	32,8	33,5	81,5
	2003	138 700	30,6	28 000	166 700	15,9	23,3	52,5
	2007	135 600	33,6	11 400	147 000	21,2	27,4	65,4
	2010	133 100	38,3	18 500	151 600	37,0	37,7	100,0

² IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86. Maavoimien vahvuudessa on mukana merijalkaväki. Vahvuudet on pyöristetty sadan tarkkuudella.

Taulukko 3	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Asevoimien koko				
	Vuosi	Asevoimien vahvuus % ³	Maavoimien vahvuus % ⁴	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Saksa	1990	49,1	52,2	50,7	100,0
	1995	35,5	39,0	37,3	98,4
	1999	36,6	41,1	38,9	100,0
	2003	40,4	44,4	42,4	100,0
	2007	37,2	41,9	39,6	100,0
	2010	36,5	29,9	33,2	92,0
Britannia	1990	20,9	18,2	19,6	38,7
	1995	25,8	24,2	25,0	66,0
	1999	26,0	25,4	25,7	66,1
	2003	30,4	32,4	31,4	74,1
	2007	31,1	30,7	30,9	78,0
	2010	29,2	32,5	30,9	85,6
Ranska	1990	30,1	29,7	29,9	59,0
	1995	38,8	36,9	37,9	100,0
	1999	37,5	33,5	35,5	91,3
	2003	29,2	23,3	26,3	62,0
	2007	31,9	27,4	29,7	75,0
	2010	34,4	37,7	36,1	100,0

³ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 1.

⁴ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 2.

Taulukko 4	Suurvaltojen sotilaallinen voima: Puolustusmenot ⁵				
	Vuosi	Puolustus- menot miljoonaa US \$	Sotilaallinen voima %	Puolustus- menot % /BKT	Suhteellinen voima
Saksa	1990	16 940	29,8	2,2	78,0
	1995	41 157	33,6	1,9	85,9
	1999	31 182	29,6	1,6	82,5
	2003	35 295	28,3	1,5	76,5
	2007	42 580	24,6	1,3	62,0
	2009	47 466	29,5	1,4	80,4
Britannia	1990	21 699	38,2	4,1	100,0
	1995	33 406	27,3	3,1	69,8
	1999	36 368	34,5	2,5	96,1
	2003	43 311	34,7	2,4	93,8
	2007	68 868	39,7	2,5	100,0
	2009	59 131	36,7	2,7	100,0
Ranska	1990	18 113	31,9	2,9	83,5
	1995	47 788	39,1	3,1	100,0
	1999	37 811	35,9	2,8	100,0
	2003	46 232	37,0	2,5	100,0
	2007	61 838	35,7	2,4	90,0
	2009	54 446	33,8	2,0	92,1

⁵ IISS 2011, s. 471–473; IISS 2010, s. 462–465; IISS 2006, s. 398–400; IISS 2001, s. 299–301; IISS 1997, s. 293–295 ja IISS 1992, s. 218–220. Puolustusmenot ovat kunkin teoksen vuoden hintatason mukaiset. Vuoden 1990 puolustusmenot on ilmoitettu vuoden 1985 hintatason mukaan.

Tau- lukko 5	Strategiset ydinohjukset ⁶					
	Vuosi	SLBM	ICBM	Yhteensä	Kokonais- voima %	Suhteellinen voima
Saksa	1990	0	0	0	0,0	0,0
	1995	0	0	0	0,0	0,0
	1999	0	0	0	0,0	0,0
	2003	0	0	0	0,0	0,0
	2007	0	0	0	0,0	0,0
	2010	0	0	0	0,0	0,0
Britannia	1990	64	0	64	40,0	66,7
	1995	48	0	48	37,5	60,0
	1999	48	0	48	42,9	75,1
	2003	58	0	58	47,5	90,5
	2007	48	0	48	42,9	75,1
	2010	48	0	48	42,9	75,1
Ranska	1990	96	0	96	60,0	100,0
	1995	80	0	80	62,5	100,0
	1999	64	0	64	57,1	100,0
	2003	64	0	64	52,5	100,0
	2007	64	0	64	57,1	100,0
	2010	64	0	64	57,1	100,0

⁶ IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86. Ydinohjusten määriä ei ole pyöristetty lainkaan.

Tau- lukko 6	Maavoimat ⁷								
	Vuosi	Tst- psv ⁸	%	Ps. tst- ajon ⁹	%	Ty- kistö ¹⁰	%	Kok. voima %	Suht. voima
Saksa ¹¹	1990	7 850	74,6	3 390	68,2	4 690	69,5	70,8	100,0
	1995	2 700	58,2	2 440	61,9	2 230	52,1	57,4	100,0
	1999	3 140	56,6	2 120	59,2	2 070	58,1	58,0	100,0
	2003	2 400	67,6	2 120	68,8	1 680	58,3	64,9	100,0
	2007	2 040	60,0	2 220	65,3	1 360	44,9	56,7	100,0
	2010	1 150	66,5	2 040	65,2	820	43,4	58,4	100,0
Britan- nia	1990	1 330	12,6	610	12,3	720	10,7	11,9	16,8
	1995	920	19,8	790	20,1	570	13,3	17,7	30,8
	1999	540	9,7	750	20,9	430	12,1	14,2	24,5
	2003	540	15,2	580	18,8	410	14,2	16,1	24,8
	2007	390	11,5	580	17,1	880	29,0	19,2	33,9
	2010	330	19,1	530	16,9	690	36,5	24,2	41,4
Ranska	1990	1 340	12,7	970	19,5	1 340	19,9	17,4	24,6
	1995	1 020	22,0	710	18,0	1 480	34,6	24,9	43,4
	1999	1 870 ¹²	33,7	710	19,8	1 060	29,8	27,8	47,9
	2003	610	17,2	380	12,3	790	27,4	19,0	29,3
	2007	970	28,5	600	17,6	790	26,1	24,1	42,5
	2010	250	14,5	560	17,9	380	20,1	17,5	30,0

⁷ IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86. Maavoimien kalustossa on myös merijalkaväen ja rannikkojoukkojen kalusto sekä arvioitu varastossa oleva kalusto. Maavoimien kalustomäärät on pyöristetty kymmenen tarkkuudella.

⁸ Taistelupanssarivaunujen lukumäärään on laskettu MBT:t (Main Battle Tank).

⁹ Light Tanks, HACV (Heavy Armoured Combat Vehicle) ja AIFV (Armoured Infantry Fighting Vehicle).

¹⁰ Tykistön lukumäärään on laskettu tykistöaseet, raketinheittimet ja kranaatinheitimet.

¹¹ Saksan asevoimien kalustossa vuonna 1990 on mukana sekä Länsi-Saksan että Itä-Saksan kalusto.

¹² Panssarivaunujen lukumäärässä on mukana myös varastoissa oleva kalusto (662). IISS ei ilmoita Ranskan varastossa olevien taistelupanssarivaunujen lukumäärää muiden vuosien osalta.

Tau- lukko 7	Merivoimat ¹³										
	V.	Sukellusven.	%	Isot pintataistelualukset ¹⁴					%	Kok. voi- ma %	Suht. voima
				Lentot.al.	Risteilij.	Hävittäj.	Fregatit	Yht.			
Saksa	1990	24	31,6	0	0	6	27	33	26,0	28,8	70,6
	1995	20	37,0	0	0	3	10	13	14,0	25,5	64,9
	1999	14	34,1	0	0	2	12	14	15,7	24,9	66,0
	2003	12	32,4	0	0	1	12	13	16,0	24,2	58,6
	2007	12	34,3	0	0	0	15	15	19,0	26,7	72,4
	2010	4	16,7	0	0	7 ¹⁵	13	20	28,6	22,7	55,6
Britannia	1990	32	42,1	2	0	13	35	50	39,4	40,8	100,0
	1995	16	29,6	3	0	12	23	38	40,9	35,3	89,8
	1999	15	36,6	3	0	11	20	34	38,2	37,4	99,2
	2003	15	40,5	3	0	11	20	34	42,0	41,3	100,0
	2007	13	37,1	3	0	9	17	29	36,7	36,9	100,0
	2010	11	45,8	1	0	7	17	25	35,7	40,8	100,0
Ranska	1990	20	26,3	2	2	5	35	44	34,6	30,5	74,8
	1995	18	33,3	2	1	4	35	42	45,2	39,3	100,0
	1999	12	29,3	1	1	4	35	41	46,1	37,7	100,0
	2003	10	27,0	2	0	12	20	34	42,0	34,5	83,5
	2007	10	28,6	2	0	13	20	35	44,3	36,5	98,9
	2010	9	37,5	1	0	13	11	25	35,7	36,6	89,7

¹³ IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86. Merivoimien kalustomääriä ei ole pyöristetty lainkaan.

¹⁴ Isojen pintataistelualusten (*Principal Surface Combatants*) lukumäärässä ovat mukana lentotukialukset, risteilijät, hävittäjät ja fregatit.

¹⁵ IISS luokittelee osan näistä Saksan hävittäjistä aikaisempina vuosina fregateiksi.

Taulukko 8	Ilmavoimat ¹⁶						
	V.	Tst- leko	%	Tst- heko ¹⁷	%	Kok. voima %	Suht. voima
Saksa	1990	810	37,9	280	24,3	31,1	89,1
	1995	490	25,4	220	19,6	22,5	56,3
	1999	610	32,3	240	23,3	27,8	74,9
	2003	440	29,9	220	22,0	26,0	68,4
	2007	300	29,1	210	19,8	24,5	61,1
	2010	330	30,3	170	18,5	24,4	58,7
Britannia	1990	580	27,1	490	42,6	34,9	100,0
	1995	640	33,2	470	42,0	37,6	94,0
	1999	650	34,4	410	39,8	37,1	100,0
	2003	470	32,0	440	44,0	38,0	100,0
	2007	350	34,0	490	46,2	40,1	100,0
	2010	350	32,1	470	51,1	41,6	100,0
Ranska	1990	750	35,0	380	33,0	34,0	97,4
	1995	800	41,5	430	38,4	40,0	100,0
	1999	630	33,3	380	36,9	35,1	94,6
	2003	560	38,1	340	34,0	36,1	95,0
	2007	380	36,9	360	34,0	35,5	88,5
	2010	410	37,6	280	30,4	34,0	81,7

¹⁶ IISS 2011, s. 104–109, 111–113 ja 157–161; IISS 2008, s. 118–127 ja 157–163; IISS 2003, s. 39–44 ja 60–63; IISS 1999, s. 52–58 ja 75–78; IISS 1995, s. 44–50 ja 64–67 ja IISS 1990, s. 48–50, 63–69 ja 82–86. Ilmavoimien kalustossa on mukana myös maavoimien ja merivoimien sekä strategisten ydinasejoukkojen taisteluun soveltuvat lentokoneet. Ilmavoimien kalustomäärät on pyöristetty kymmenen tarkkuudella.

¹⁷ Taisteluhelikopterien lukumäärässä ovat mukana hyökkäyshelikopterit (Attack Helicopters, ATK), rynnäköhelikopterit (Assault Helicopters, ASLT), monikäyttöhelikopterit (Multi-role Helicopters, MRH), joita käytetään taistelun tukemisessa ja aseellisissa tiedusteluissa, sukellusvenetorjuntaan tarkoitettut helikopterit (Anti-Submarine Warfare, ASW) ja muut aseistetut helikopterit.

Taulukko 9	Suurvaltojen sotilaallinen voima: aseistus						
	V.	Ydin- ohj. % ¹⁸	Maa- voimat % ¹⁹	Meri- voimat % ²⁰	Ilma- voimat % ²¹	Kok. voima %	Suht. voima
Saksa	1990	0,0	70,8	28,8	31,1	32,7	92,1
	1995	0,0	57,4	25,5	22,5	26,4	63,3
	1999	0,0	58,0	24,9	27,8	27,7	70,3
	2003	0,0	64,9	24,2	26,0	28,8	80,7
	2007	0,0	56,7	26,7	24,5	27,0	70,5
	2010	0,0	58,4	22,7	24,4	26,4	70,6
Britannia	1990	40,0	11,9	40,8	34,9	31,9	88,9
	1995	37,5	17,7	35,3	37,6	32,0	76,7
	1999	42,9	14,2	37,4	37,1	32,9	83,5
	2003	47,5	16,1	41,3	38,0	35,7	100,0
	2007	42,9	19,2	36,9	40,1	34,8	90,9
	2010	42,9	24,2	40,8	41,6	37,4	100,0
Ranska	1990	60,0	17,4	30,5	34,0	35,5	100,0
	1995	62,5	24,9	39,3	40,0	41,7	100,0
	1999	57,1	27,8	37,7	35,1	39,4	100,0
	2003	52,5	19,0	34,5	36,1	35,5	99,4
	2007	57,1	24,1	36,5	35,5	38,3	100,0
	2010	57,1	17,5	36,6	34,0	36,3	97,1

¹⁸ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 5.

¹⁹ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 6.

²⁰ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 7.

²¹ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 8.

Taulukko 10	Suurvaltojen sotilaallinen voima: tavanomainen aseistus ²²					
	Vuosi	Maa-voimat %	Merivoimat %	Ilma-voimat %	Kok. voima %	Suht. voima
Saksa	1990	70,8	28,8	31,1	43,6	100,0
	1995	57,4	25,5	22,5	35,1	100,0
	1999	58,0	24,9	27,8	36,9	100,0
	2003	64,9	24,2	26,0	38,4	100,0
	2007	56,7	26,7	24,5	36,0	100,0
	2010	58,4	22,7	24,4	35,2	99,2
Britannia	1990	11,9	40,8	34,9	29,2	67,0
	1995	17,7	35,3	37,6	30,2	86,0
	1999	14,2	37,4	37,1	29,6	80,2
	2003	16,1	41,3	38,0	31,8	82,8
	2007	19,2	36,9	40,1	32,1	89,2
	2010	24,2	40,8	41,6	35,5	100,0
Ranska	1990	17,4	30,5	34,0	27,3	62,6
	1995	24,9	39,3	40,0	34,7	98,9
	1999	27,8	37,7	35,1	33,5	90,8
	2003	19,0	34,5	36,1	29,9	77,9
	2007	24,1	36,5	35,5	32,0	88,9
	2010	17,5	36,6	34,0	29,4	82,8

²² Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukot 6–8.

Tau- lukko 11	Suurvaltojen väestömäärä							
	V.	Väestö- määrä ²³	%	15–64 v. määrä %	13–32 / 15–64 v. määrä ²⁴	%	Väest. kok. voima %	Suht. voima
Saksa	1990	77 026000	40,5	-	22 259000	40,1	40,3	100,0
	1995	81 109000	41,1	-	21 894000	40,0	40,6	100,0
	1999	82 057000	41,1	-	20 101000	38,9	40,0	100,0
	2003	82 148000	40,8	-	19 202000	38,2	39,5	100,0
	2007	82 401000	40,3	67,0	55 209000	41,3	40,8	100,0
	2010	82 057000	39,7	66,2	54 322000	40,0	39,9	100,0
Britannia	1990	56 645000	29,8	-	16 597000	29,9	29,9	74,2
	1995	58 288000	29,5	-	16 235000	29,7	29,6	72,9
	1999	58 763000	29,4	-	15 447000	29,9	29,7	74,3
	2003	59 702000	29,6	-	15 050000	30,0	29,8	75,4
	2007	60 776000	29,8	65,0	39 504000	29,5	29,7	72,8
	2010	61 899000	30,0	66,2	40 977000	30,2	30,1	75,4
Ranska	1990	56 414000	29,7	-	16 694000	30,1	29,9	74,2
	1995	58 125000	29,4	-	16 539000	30,3	29,9	73,6
	1999	59 165000	29,6	-	16 174000	31,3	30,5	76,3
	2003	59 729000	29,6	-	15 987000	31,8	30,7	77,7
	2007	61 084000	29,9	64,0	39 094000	29,2	29,6	72,5
	2010	62 637000	30,3	64,7	40 526000	29,8	30,1	75,4

²³ IISS 1990, s. 49, 63 ja 83; IISS 1995, s. 44, 48 ja 64; IISS 1999, s. 53, 56 ja 75; IISS 2003, s. 247 ja 250; IISS 2008, s. 118, 124 ja 157 ja IISS 2011, s. 104, 111 ja 157. Luvut on pyöristetty tuhannen tarkkuudella.

²⁴ IISS on ilmoittanut 13–32 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 1990–2003 ja 15–64 vuotta vanhojen lukumäärän vuosina 2007–10.

Tau- lukko 12	Suurvallan alueen koko ja ravintoedellytykset							
	Pinta-ala km ² ²⁵	%	Vilje- lys- maa % / pinta- ala ²⁶	Viljelys- maa km ²	%	Uusiu- tuva makea vesi milj. m ³ ²⁷	%	Koko: kok. voima %
Saksa	348 630	30,6	34,2	119 231	33,0	148	29,8	31,1
Britannia	241 930	21,3	24,8	59 999	16,6	195	39,3	25,7
Ranska	547 660	48,1	33,3	182 371	50,4	153	30,8	43,1
	1 138 220	100		361 601	100	496	100	100

Tau- lukko 13	Energia, raaka-aineet ²⁸								
	Öljy ²⁹	%	Maa- kaasu ³⁰	%	Kivi- hiili ³¹	%	Uraani ³²	%	Ener- gia kok. voima %
Saksa	276	8,3	125	29,1	23 630	99,2	0	0,0	45,5
Britannia	2 961	88,7	297	69,2	190	0,8	0	0,0	52,9
Ranska	101	3,0	7	1,6	0	0,0	0	0,0	1,5
	3 338	100	429	100	23 820	100	0	100	100

²⁵ World Bank 2011b.

²⁶ World Bank 2011a.

²⁷ World Bank 2011e ja CIA 2011. Taulukossa oleva luku on näiden kahden lähteen keskiarvo.

²⁸ Europe's Energy Portal 2011; CIA 2011; BP 2011, s. 6, 20 ja 30; IAEA 2009, s. 11 ja World Nuclear Association 2011. Raakaöljyn, maakaasuvarojen, kivihiilen ja uraanin osalta taulukossa ilmoitettu lukumäärä on näiden lähteiden keskiarvo.

²⁹ Raakaöljy miljoonaa barellia vuosina 2009–10.

³⁰ Maakaasu miljardia m³ vuonna 2009.

³¹ Kivihiili miljoonaa tonnia vuonna 2009.

³² Uraani tonnia vuonna 2008.

Tau- lukko 14	Metallit/mineraalit ³³ : Kaivostuotanto 1/3									
	Rauta- malmi	%	Ku- pari	%	Sink- ki	%	Alu- miini ³⁴	%	Ti- taani	%
Saksa	363 699	100	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	160000	100	0	0,0
	363 699	100	0	100	0	100	160000	100	0	100

Tau- lukko 15	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 2/3									
	Nikkeli	%	Lyijy	%	Kromi	%	Kulta kg	%	Pla- tina	%
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	300	100	0	0,0	188	100	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	0	100	300	100	0	100	188	100	0	100

Tau- lukko 16	Metallit/mineraalit: Kaivostuotanto 3/3									
	Ko- boltti	%	Liti- um	%	Man- gaani	%	Hopea kg	%	Vana- diini	%
Saksa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Britannia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	505	100	0	0,0
Ranska	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	0	100	0	100	0	100	505	100	0	100

³³ U.S. Geological Survey 2011, s. 16–17, 26–27, 43, 46–49, 66–67, 78–87, 90–91, 94–95, 108–109, 120–121, 146–147, 174–175, 178–179 ja 188–189; British Geological Survey 2011b, s. 2–8, 17, 24–31, 39–43, 47–50, 56–58, 60, 64–67, 74–77, 88–89, 97 ja 103–108 ja British Geological Survey 2011a, s. 35, 42, 62, 122 ja 127. Taulukoissa olevat luvut kertovat suurvallon kaivostuotannon määrästä kyseisen raaka-aineen osalta vuonna 2009. Vertailuluvuissa ei ole mukana jalostettu raaka-ainetuotanto, koska suurvallon tuotanto saattaa perustua puhtaasti tuontiraaka-aineisiin. Tällöin lukumäärä ei kerro suurvallon omista luonnonvaroista. Taulukoissa ilmoitettu luku on edellä mainitun kolmen eri lähteen keskiarvoluku. Määrät ovat ilmoitettu tonneissa (1 000 kg), paitsi kullan, hopean ja platinan määrät ovat ilmoitettu kilogrammoina.

³⁴ Lukumäärä on bauksiitin tuotannon määrä. Bauksiitti on yleisin alumiinimalmi, josta jalostetaan aluminaa ja alumiinia.

Tau- lukko 17	Luonnonvarat				
	Alueen koko ja ravinto- edellytykset % ³⁵	Energia, raaka-aineet kokonais- voima % ³⁶	Metallit / mineraalit kokonais- voima % ³⁷	Luonnon- varat kokonais- voima %	Suht. voima
Saksa	31,1	45,5	20,0	32,2	69,7
Britannia	25,7	52,9	60,0	46,2	100,0
Ranska	43,1	1,5	20,0	21,5	46,5
	100	100	100	100	

³⁵ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 12.

³⁶ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukko 13.

³⁷ Ks. tarkemmin Liite 4: Taulukot 14–16.

Tau- lukko 18	Suurvaltojen taloudellinen voima									
	V.	COW ³⁸					BKT ³⁹		Tal. kok. voi- ma: COW + BKT %	Suht. voima
		Rauta- ja teräs- tuotanto	%	Energian- kulutus	%	COW	BKT mrd. US \$	BKT %		
Saksa	1990	38433	52,0	712664	39,7	45,9	1714	43,2	44,6	100,0
	1995	42051	55,1	966176	45,6	50,4	2523	48,1	49,3	100,0
	1999	42062	53,5	1026856	46,8	50,2	2144	42,0	46,1	100,0
	2003	44809	57,6	1131061	45,5	51,6	2442	40,0	45,8	100,0
	2007	48550	59,1	1158061	45,3	52,2	3329	38,2	45,2	100,0
	2009	-	-	-	-	52,2	3330	40,8	46,5	100,0
Britannia	1990	16464	22,3	510527	28,5	25,4	1013	25,5	25,5	57,2
	1995	17604	22,6	526065	24,9	23,8	1157	22,0	22,9	46,5
	1999	16298	20,7	486834	22,2	21,5	1503	29,4	25,5	55,3
	2003	13268	17,0	608980	24,5	20,8	1861	30,5	25,7	56,1
	2007	14317	17,4	684113	26,8	22,1	2799	32,1	27,1	60,0
	2009	-	-	-	-	22,1	2175	26,7	24,4	52,5
Ranska	1990	19020	25,7	571024	31,8	28,8	1244	31,3	30,1	67,5
	1995	18100	23,2	624709	29,5	26,4	1570	29,9	28,2	57,2
	1999	20200	25,7	680096	31,0	28,4	1457	28,5	28,5	61,8
	2003	19758	25,4	744473	30,0	27,7	1800	29,5	28,6	62,4
	2007	19250	23,4	712941	27,9	25,7	2594	29,7	27,7	61,3
	2009	-	-	-	-	25,7	2649	32,5	29,1	62,6

³⁸ Correlates of War Project 2010.³⁹ World Bank 2011c ja World Bank 2011d.

Taulukko 19	Suurvaltojen teknologinen kyky – Tutkimus ja tuotekehitys (R & D) ⁴⁰										
	Vuosi ⁴¹	Tutkijat (R&D) / miljoona ihmistä	R&D -tutkijat	%	R&D -menot % / BKT	R&D -menot miliardi US \$	%	Korkean teknologian vientä / miljoona US \$	%	Teknologinen kok. voima %	Suhteellinen voima
Saksa	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	43,2	100,0
	1996	2813	228134	43,2	2,19	55,3	49,3	57423	37,0	43,2	100,0
	1999	3105	254921	43,1	2,40	51,5	46,6	74124	38,0	42,6	100,0
	2003	3267	268221	39,7	2,52	61,5	46,2	142454	48,3	44,7	100,0
	2007	3532	291037	38,4	2,54	84,6	44,9	142449	50,3	44,5	100,0
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44,5
Britannia	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	27,5	63,7
	1996	2487	144992	27,5	1,83	21,2	18,9	56115	36,2	27,5	63,7
	1999	2855	167874	28,4	1,82	27,4	24,8	66008	33,9	29,0	68,1
	2003	3632	216834	32,1	1,75	32,6	24,5	82841	28,1	28,2	63,1
	2007	4181	254205	33,5	1,82	50,9	27,0	57178	20,2	26,9	60,4
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26,9
Ranska	1990	-	-	-	-	-	-	-	-	29,3	67,8
	1996	2660	154546	29,3	2,27	35,6	31,8	41509	26,8	29,3	67,8
	1999	2855	169016	28,6	2,16	31,5	28,5	54688	28,1	28,4	66,7
	2003	3201	191100	28,3	2,17	39,1	29,4	69662	23,6	27,1	60,6
	2007	3496	213606	28,1	2,04	52,9	28,1	83827	29,6	28,6	64,3
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28,6

⁴⁰ World Bank 2011h; World Bank 2011g ja World Bank 2011f.

⁴¹ Maailmanpankin dataa käyttämällä on mahdollista aloittaa suurvaltojen teknologisen kyvyn vertailu vasta vuodesta 1996.

LÄHTEET

Julkaistu alkuperäisaineisto

Virallisjulkaisut, ulkopoliittisen johdon puheet, artikkelit ja muistelmat

- Albright, Madeleine K. (1997): *Speech by Secretary Madeleine Albright at the North Atlantic Council*. Ministerial Meeting in Sintra, Portugal, 29 May 1997. NATO Speeches. [http://www.nato.int/docu/speech/1997/s970529f.htm, 25.10.2011.]
- Albright, Madeleine K. (1998): "The Right Balance Will Secure NATO's Future", Madeleine K. Albright, US Secretary of State, Financial Times, 7 December 1998. Teoksessa Maartje Rutten (ed.): *From Saint-Malo to Nice: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 47, May 2001. Paris: Institute for Security Studies of Western European Union 2001, s. 10–12.
- Albright, Madeleine K. (2000): *Statement by Secretary of State Madeleine K. Albright Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*. Florence, Italy, 24 May 2000, NATO Speeches. [http://www.nato.int/docu/speech/2000/s000524c.htm, 26.10.2011.]
- Albright, Madeleine (2003): *Madam Secretary: A Memoir Madeleine Albright*. With Bill Woodward. New York: Hyperion.
- Baker, James A., III (1995): *The Politics of Diplomacy: Revolution, War, and Peace, 1989–1992*. With Thomas M. DeFrank. New York: G. P. Putnam's Sons.
- Bildt, Carl (1994): "The Baltic Litmus Test". *Foreign Affairs*, Vol. 73, No. 5, September/October 1994, s. 72–85.
- Blair, Tony (2010): *A Journey: My Political Life*. New York: Borzoi Book.
- Bush, George & Scowcroft, Brent (1998): *A World Transformed: The Collapse of the Soviet Union Empire*. New York: Knopf.
- Bush, George W. (2002a): *President Bush Delivers Graduation Speech at West Point*. United States Military Academy, West Point, New York, June 1, 2002. The White House, Presidential News and Speeches, June 2002. [http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20060601-3.html, 23.10.2011.]
- Bush, George W. (2002b): *President Delivers State of the Union Address*. The United States Capitol, Washington D.C., January 29, 2002. The White House, Presidential News and Speeches, January 2002. [http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html, 22.2.2012.]
- Bush, George W. (2010): *Decision Points*. New York: Crown Publishers.
- Bush, George W. & Blair, Tony (2001): *Joint Statement by President George W. Bush and Prime Minister Tony Blair*. February 23, 2001. The White House, Office of the Press Secretary. [http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/02/20010226.html, 26.10.2011.]
- Bush, George W. & Putin, Vladimir (2001): *Press Conference by President Bush and Russian President Putin*. Brdo Castle, Brdo Pri Kranju, Slovenia, June 16, 2001. The White House, Office of the Press Secretary. [http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20010618.html, 3.11.2011.]

- Bush, George W. & Putin, Vladimir (2002): *President Bush, Russian President Putin Sign Nuclear Arms Treaty, Remarks by President Bush and President Putin at Signing of Joint Declaration and Press Availability*. The Kremlin, Moscow, Russia, May 24, 2002. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/05/20020524-10.html>, 3.11.2011.]
- Bush, George W. & Robertson, George (2001): *Press Availability with President Bush and NATO Secretary General Lord Robertson*. NATO Headquarters, Brussels, Belgium, June 13, 2001. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/06/20060613-10.html>, 26.10.2011.]
- Bush, George W. & Schröder, Gerhard (2001): *Joint Statement by President George W. Bush and Chancellor Gerhard Schroeder on a Transatlantic Vision for the 21 st Century*. March 29, 2001. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://www.georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/03/200102329-5.html>, 26.10.2011.]
- Cheney, Dick (2011): *In My Time: A Personal and Political Memoir*. With Liz Cheney. New York: Threshold Editions.
- Chirac, Jacques & Schröder, Gerhard (2003): Joint Declaration by M. Jacques Chirac, President of the French Republic, and M. Gerhard Schröder, Chancellor of the Federal Republic of Germany. Franco–German Summit – 40th Anniversary of the Elysée Treaty. Paris, 22 January 2003. Teoksessa Antonio Missiroli (ed.): *From Copenhagen to Brussels: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 67, December 2003. Paris: Institute for Security Studies of European Union 2003, s. 16–21.
- CIS (1991): “‘Belovezhskii Agreements’ – Agreement on the Establishment of the Commonwealth of Independent States, 1991”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 3–7.
- CIS (1992): “Collective Security Treaty, 1992”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 9–12.
- CIS (1993): “Charter of the Commonwealth of Independent States, 1993”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 13–25.
- Clinton, William J. (1994a): *Remarks by the President to Multinational Audience of the Future Leaders of Europe*. Gothic Room, Hotel De Ville, Brussels, Belgium, January 9, 1994. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1994/01/1994-01-09-presidents-speech-to-future-european-leaders.html>, 25.10.2011.]
- Clinton, William J. (1994b): *Remarks by the President at Intervention for the North Atlantic Council Summit*. NATO Headquarters, Brussels, Belgium, January 10, 1994, The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1994/01/1994-01-10-presidents-remarks-at-north-atlantic-council-summit.html>, 25.10.2011.]

- Clinton, William J. (1997a): *Remarks by President Clinton, French President Chirac, Russia President Yeltsin, and NATO Secretary General Solana at NATO/Russia Founding Act Signing Ceremony*. Elysee Palace, Paris, France, May 27, 1997. [<http://clinton6.nara.gov/1997/05/1997-05-27-clinton-and-others-at-nato-russia-founding-act.html>, 25.10.2011.]
- Clinton, William J. (1997b): *Remarks by the President at Commemorative Event for the 50th Anniversary of the Marshall Plan*. Hall of Knights, Binnenhof, The Haag, Netherlands, May 28, 1997. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1997/05/1997-05-28-president-marshall-plan-commemorative-speech.html>, 25.10.2011.]
- Clinton, William J. (1997c): *Remarks by the President at the United States Military Academy Commencement*. Michie Stadium, West Point, New York, May 31, 1997. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1997/05/1997-05-31-president-at-west-point-graduation.html>, 25.10.2011.]
- Clinton, William J. (1998): *Remarks by the President on the National Interest for Enlargening NATO*. The East Room, March 20, 1998. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1998/03/1998-03-20-remarks-by-president-on-nato-enlargement.html>, 26.10.2011]
- Clinton, William J. & Walesa, Lech (1994): *Remarks by the President Clinton and President Walesa after Their Meeting*. Presidential Palace, Warsaw, Poland, July 6, 1994. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1994/07/1997-07-06-remarks-by-presidents-clinton-and-walesa-to-press.html>, 25.10.2011.]
- Clinton, William J. & Yeltsin, Boris (1994): *Press Conference by President Clinton and President Yeltsin*. Kremlin Press Center, Moscow, Russia, January 14, 1994. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1994/01/1994-01-14-press-conference-by-presidents-clinton-yeltsin.html>, 25.10.2011.]
- Clinton, William J. & Yeltsin, Boris (1997): *Joint U. S. – Russian Statement on European Security*. Helsinki, Finland, March 21, 1997. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1997/05/1997-05-21-joint-statement-on-european-security.html>, 25.10.2011.]
- CSTO (2002): “Charter of the Collective Security Treaty Organization, Chisinau, 7 October 2002.” Teoksessa United Nations: *United Nations Treaty Series, Treaties and International Agreements Registered or Filed and Recorded with the Secretariat of United Nations*. Volume 2235, I–39775, United Nations: New York 2005, s. 89–97. [<http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume2235/v2235.pdf>, 5.11.2011.]
- Deutschland (2000): *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr: Bericht der Kommission an die Bundesregierung*. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 23 Mai 2005. [http://www.spdfraktion.de/cnt/rs/rs_datei/0,1663,00.pdf, 20.2.2012]
- Deutschland (2003): *Defence Policy Guidelines (Die Verteidigungspolitischen Richtlinien) 2003: For the Area of Responsibility of the Federal Minister of Defence*. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 21 May 2003. [<http://www.bmvg.de>, 20.2.2012]
- Deutschland (2006): *White Paper (Weissbuch) 2006: On German Security Policy and the Future of the Bundeswehr*. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 25 Oktober 2006. [<http://www.bmvg.de>, 20.2.2012]
- Deutschland (2009): *The European Security and Defence Policy*. Berlin: Federal Foreign Office & Federal Ministry of Defence.

- Deutschland (2011): *Defence Policy Guidelines (Die Verteidigungspolitischen Richtlinien) 2011: Safeguarding National Interests – Assuming International Responsibility – Shaping Security Together*. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 18 May 2011. [http://www.bmvg.de, 20.2.2012]
- EurAsEC (2011): *EurAsEC Today 2011*. Eurasian Economic Community (EurAsEC): Integration Committee Secretariat: Moscow 2011. [http://www.evrazes.com/i/EurAsEs-today_eng.pdf, 5.11.2011.]
- European Union (1992): *The Maastricht Treaty – Treaty on European Union*. Maastricht, 7 February 1992. [http://www.eurotreaties.com/maastrichteu.pdf, 11.5.2012.]
- European Union (1999a): *Common Strategy of the European Union of 4 June 1999 on Russia (1999/414/CFSP)*. Teoksessa Official Journal of the European Communities, osa I, s. L157/1–9. [http://www.eur-lex.europa.eu/pri/en/oj/dat/1999/l_157/l_15719990624en_00010009.pdf, 14.11.2008.]
- European Union (1999b): European Council, Cologne, 3–4 June 1999: Declaration of the European Council on Strengthening the Common European Policy on Security and Defence. Teoksessa Maartje Rutten (ed): *From Saint-Malo to Nice: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 47, May 2001. Paris: Institute for Security Studies of Western European Union 2001, s. 41–45.
- European Union (1999c): European Council, Helsinki, 10–11 December 1999: Presidency Conclusion. Teoksessa Maartje Rutten (ed): *From Saint-Malo to Nice: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 47, May 2001. Paris: Institute for Security Studies of Western European Union 2001, s. 82–91.
- European Union (2003a): Commission of the European Communities: *Communication from the Commission: Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations our Eastern and Southern Neighbours*. Brussels, 11.3.2003. COM(2003) 104 final. [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf, 5.6.2008.]
- European Union (2003b): *Turvallisempi Eurooppa oikendenmukaisessa maailmassa: Euroopan unionin turvallisuusstrategia, 12. joulukuuta 2003*. France: Euroopan unionin turvallisuusalan tutkimuslaitos 2003.
- European Union (2004a): Commission of the European Communities: *Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy, Strategy Paper*. Brussels, 12.5.2004, COM (2004) 373 final. [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf, 5.6.2008.]
- European Union (2004b): *Headline Goal 2010*. Approved by General Affairs and External Relations Council on 17 May 2004, Endorsed by the European Council of 17 and 18 June 2004. [http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf, 25.2.2012.]
- European Union (2007a): Commission of the European Communities: *Communication from the Commission: A Strong European Neighbourhood Policy*. Brussels, 05/12/2007, COM (2007) 774 final. [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf, 5.6.2008.]
- European Union (2007b): *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*, Signed at Lisbon, 13 December 2007. Official Journal of European Union, C 306, Vol. 50, 17 December 2007. [http://www.eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML, 23.2.2012]

- European Union (2009): *European Security and Defence Policy: EU Battlegroups*. EU Council Secretariat, Factsheet: EU Battlegroups, July 2009. [http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/090720-Factsheet-Battlegroups_EN.pdf, 25.2.2012]
- Fischer, Joschka (2001): *Speech at the 37 th Munich Conference on Security Policy*. Federal Minister for Foreign Affairs, Federal Republic of Germany, 02/03/2001, München, Deutschland. [http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2001=&menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=18&, 21.2.2012.]
- France & Germany (2003): “Declaration by Franco-German Defence and Security Council, Franco–German Summit – 40th Anniversary of the Elysée Treaty, Paris, 22 January 2003”. Teoksessa Antonio Missiroli (ed.): *From Copenhagen to Brussels: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 67, December 2003. Paris: Institute for Security Studies of European Union 2003, s. 22–26.
- France & United Kingdom (1998): “Joint Declaration on European Defence, British–French Summit St-Malo, 3–4 December 1998”. Teoksessa Maartje Rutten (ed.): *From Saint-Malo to Nice: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 47, May 2001. Paris: Institute for Security Studies of Western European Union 2001, s. 8–9.
- France & United Kingdom (2003a): “Declaration on Strengthening European Cooperation in Security and Defence, Le Touquet, 4 February 2003”. Teoksessa Antonio Missiroli (ed.): *From Copenhagen to Brussels: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 67, December 2003. Paris: Institute for Security Studies of European Union 2003, s. 36–39.
- France & United Kingdom (2003b): “Franco-British Declaration: Strengthening European Cooperation in Security and Defence, Franco-British Summit, London, 24 November 2003”. Teoksessa Antonio Missiroli (ed.): *From Copenhagen to Brussels: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 67, December 2003. Paris: Institute for Security Studies of European Union 2003, s. 280–282.
- Ivanov, Igor (2000): ”The Missile-Defense Mistake: Undermining Strategic Stability and the ABM Treaty”. *Foreign Affairs*, Vol. 79, No. 5, September/October 2000, s. 15–20.
- Ivanov, Igor (2002): *The New Russian Diplomacy*. Washington DC: The Nixon Center/ Brookings Institution Press.
- Ivanov, Igor (2003): “A New Foreign-Policy Year for Russia and the World”. *International Affairs*, A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations, Vol. 49, No. 6, 2003, s. 33–38.
- Ivanov, Igor (2005[2000]): ”Russian Foreign Policy on the Eve of the 21st Century: Problems of Formation, Development and Continuity”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 235–267. [Artikkeli alun perin julkaistu teoksessa I. S. Ivanov: *Vnesbnnyaya politika Rossii i mir* (Russian Foreign Policy and the World), Moscow: ROSSPEN 2000.]
- Ivanov, Sergei (2003): ”The Report by Sergei Ivanov, Defence Minister of the Russian Federation”. Teoksessa The Defence Ministry of the Russian Federation: *The Priority Tasks of the Development of the Armed Forces of the Russian Federation, October 2, 2003*. 2nd edition. Moscow: The Defence Ministry of the Russian Federation 2003, s. 5–15.

- Ivanov, Sergei (2005[2000]): "On the New Version of the National Security Conception of the Russian Federation". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 269–278. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa O novoy redaktsii Konceptcii natsionalnoy bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii, Moscow: MGIMO – RAMI 2000, s. 3–14.]
- Jiang Zemin & Putin, Vladimir (2001): *Joint Statement Signed by the Chinese and Russian Heads of States*. Moscow, 16 July, 2001. [Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, <http://fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15772.htm>, 3.11.2011.]
- Kozyrev, Andrei (1992): "Russia: A Change for Survival". *Foreign Affairs*, Vol. 71, No. 2, Spring 1992, s. 1–16.
- Kozyrev, Andrei (1994): "The Lagging Partnership". *Foreign Affairs*, Vol. 73, No. 3, May/June 1994, s. 59–71.
- Kozyrev, Andrei (2005[1994]): "Strategy for Partnership". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 193–205. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa Mezhdunarodnaya zhizn (International Affairs) No. 5, 1994, s. 5–15.]
- Lavrov, Sergei (2007a): "Containing Russia: Back to the Future". *Russia in Global Affairs*, Vol. 5, No. 4, October/December 2007, s. 8–22.
- Lavrov, Sergei (2007b): "Russia and India: Mutually Beneficial Cooperation and Strategic Partnership". *International Affairs*, A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations, Vol. 53, No. 3, 2007, s. 24–29.
- Medvedev, Dmitry (2008a): *Address to the Federal Assembly of the Russian Federation*. November 5, 2008, Grand Kremlin Palace, Moscow. [http://www.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/11/05/2144_type70029type82917type127286_208836.shtml, 7.11.2008.]
- Medvedev, Dmitry (2008b): *Interview given by Dmitry Medvedev to Television Channels Channel One, Rossia, NTV*. Sochi, August 31, 2008. [http://eng.kremlin.ru/text/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml, 13.11.2009.]
- Medvedev, Dmitry (2008c): *Lecture at Beijing University and Answers to Questions of Students and Teachers*. Beijing, May 24, 2008. [http://eng.kremlin.ru/Text/speeches/2008/05/24/2055_type82914type84779_201314.shtml, 17.11.2009.]
- Medvedev, Dmitry (2009a): *European Security Treaty*. November 29, 2009. [<http://eng.kremlin.ru/text/docs/2009/11/223072.shtml>, 30.11.2009.]
- Medvedev, Dmitry (2009b): *Speech at Meeting on Progress of Zapad-2009 Strategic Exercises and Current Plans for Developing Russia's Armed Forces*. September 28, 2009, Kaliningrad. [http://eng.kremlin.ru/speeches/2009/09/28/2051_type82913_221922.shtml, 30.9.2009.]
- Medvedev, Dmitry (2010a): *Joint News Conference with President of Ukraine Viktor Yanukovich*. April 21, 2010, Kharkov, Ukraine. [http://eng.kremlin.ru/text/speeches/2010/04/21/2328_type82914type82915_225558.shtml, 12.5.2010.]
- Medvedev, Dmitry (2010b): *Joint News Conference with US President Barack Obama*. April 8, 2010, Prague. [http://eng.kremlin.ru/speeches/2010/04/08/2027_type82912type82914type82915_225225.shtml, 3.5.2010.]

- Merkel, Angela (2003): "Schroeder Doesn't Speak for All Germans". *Washington Post*, Thursday, February 20, 2003, Page A39. [http://www.cdu.csu.de/up-load/merkel_wpost_20030220.pdf, 21.2.2012.]
- Merkel, Angela (2007): *Speech on the 43rd Munich Conference on Security Policy*, Federal Chancellor, Federal Republic of Germany. 02/10/2007, München, Deutschland. [http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2007=&menu_2006=&menu_2004=&menu_2003=&menu_2002=&menu_2001=&menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=178&, 21.2.2012.]
- Merkel, Angela (2009): *Speech on the 45th Munich Conference on Security Policy*, Federal Chancellor, Federal Republic of Germany. 02/07/2009, München, Deutschland. [<http://www.securityconference.de/Dr-Angela-Merkel.216+M52087573ab0.0.html>, 22.2.2012.]
- Merkel, Angela & Sarkozy, Nicolas (2009): "Wir Europäer müssen mit einer Stimme sprechen". *Süddeutsche Zeitung*, 03.02.2009. [<http://www.sueddeutsche.de/politik/sicherheitskonferenz-merkel-und-sarkozy-wir-europaeer-muessen-mit-einer-stimme-sprechen-1.473581>, 20.2.2012.]
- NATO (1990): *The London Declaration of the Transformed North Atlantic Alliance, 6 July 1990*. Brussels: NATO Press Office.
- NATO (1994): *Partnership for Peace: Framework Document, Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*. North Atlantic Cooperation Council, NATO Headquarters, Brussels, 10–11 January 1994. NATO Ministerial Communiqué Annex to M-1(92)2, Issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council. [<http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm>, 25.10.2011.]
- NATO (1997): *Madrid Declaration on Euro-Atlantic Security and Cooperation*. Issued by the Heads of State and Government. NATO Press Release M-1(97)81, Meeting of the North Atlantic Council, Madrid 8th July 1997. [<http://www.nato.int/docu/pr/1997/p97-081e.htm>, 25.10.2011.]
- NATO (2001): *NATO Handbook*. Brussels: NATO Office of Information and Press.
- NATO (2007[2006]): "Riga Summit Declaration 29 Nov. 2006: Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Riga on 29 November 2006". *NATO's Nations and Partners for Peace*, Vol. 52, No. 1/2007, s. 42–51.
- NATO (2008): *Bucharest Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008. NATO Press Release (2008)049: Bucharest Summit Declaration, 3 April 2008. [<http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-049e.html>, 16.6.2008.]
- Primakov, Yevgenii (1998): "Russia in World Politics: A Lecture in Honor of Chancellor Gorchakov". *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 44, No. 3, 1998, s. 7–12.
- Primakov, Yevgeny (2002a): "Is the Russia-U.S. Rapprochement Here to Stay?". *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 48, No. 6, 2002, s. 86–99.
- Primakov, Yevgeni (2002b): "Turning Back over the Atlantic". *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 48, No. 6, 2002, s. 65–74.

- Primakov, Yevgeny (2005[1996]): “International Relations on the Eve of the 21st Century: Problems and Prospects”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 207–219. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Affairs*, Vol. 42, No. 10, 1996.]
- Putin, Vladimir (2003): ”The Opening Address by Vladimir Putin, President of the Russian Federation, Supreme Commander-in-Chief of the Armed Forces of the Russian Federation”. Teoksessa *The Defence Ministry of the Russian Federation: The Priority Tasks of the Development of the Armed Forces of the Russian Federation, October 2, 2003*. 2nd edition. Moscow: The Defence Ministry of the Russian Federation 2003, s. 2–4.
- Putin, Vladimir (2005[1999]): “Russia at the Turn of the Millennium”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 221–234. [Artikkeli on alun perin julkaistu sanomalehdessä *Nezavisimaya*, 30.12.1999.]
- Putin, Vladimir (2005): *Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation*. April 25, 2005, The Kremlin, Moscow. [www.kremlin.ru/eng/text/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml, 3.11.2008.]
- Putin, Vladimir (2007a): *Press Statement and Responses to Media Questions following the Peace Mission 2007 Counterterrorism Exercises and the Shanghai Cooperation Organization Summit*, August 17, 2007. General Forces Training Ground 225, Chebarkul, Chelyabinsk Region. [http://www.kremlin.ru/eng/text/speeches/2007/08/17/2033_type82915_141812.shtml, 4.11.2008.]
- Putin, Vladimir W. (2007b): “Russlands Rolle in der Weltpolitik”. *Europäische Sicherheit*, 56. Jahrgang, Nr. 3, März 2007, s. 24–27.
- Putin, Vladimir (2008): *President of Russia: Press Statement and Answers to Journalists’s Questions Following a Meeting of the Russia-NATO Council*. April 4, 2008, Bucharest. [http://www.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/04/04/1949_type82915_1631150.shtml, 16.6.2008.]
- Rice, Condoleeza (2011): *No Higher Honor: A Memoir of My Years in Washington*. New York: Crown Publishers.
- Rumsfeld, Donald (2011): *Known and Unknown: A Memoir*. New York: Sentinel.
- Russian Federation (1993a): “Foreign Policy Conception of the Russian Federation 1993”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 27–64.
- Russian Federation (1993b): *Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäädökset: Tiivistelmä (1993)*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Strategian asiatietoa, Julkaisusarja 3, No. 1, Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu 1994.
- Russian Federation (1997): *Russian National Security Blueprint 1997*. [<http://www.fas.org/nuke/guide/Russia/doctrine/blueprint.html>, 14.11.2011]
- Russian Federation (2000a): “Foreign Policy Conception of the Russian Federation 2000”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 89–103.

- Russian Federation (2000b): “Military Doctrine of the Russian Federation 2000“. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 105–127.
- Russian Federation (2000c): “National Security Conception of the Russian Federation 2000“. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press, s. 129–146.
- Russian Federation (2000d): “Strategy for Development of Relations Between the Russian Federation and the European Union 2000–2010“. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 165–179.
- Russian Federation (2003a): The Defence Ministry: *The Priority Tasks of the Development of the Armed Forces of the Russian Federation, October 2, 2003*. 2nd edition. Moscow: The Defence Ministry of the Russian Federation.
- Russian Federation (2003b): “The Report of the Defence Ministry of the Russian Federation“. Teoksessa *The Defence Ministry of the Russian Federation: The Priority Tasks of the Development of the Armed Forces of the Russian Federation, October 2, 2003*. 2nd edition. Moscow: The Defence Ministry of the Russian Federation 2003, s. 19–103.
- Russian Federation (2008): *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2008*, July 12, 2008. [<http://www.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>, 31.10.2008.]
- Russian Federation (2009): *National Security Strategy of the Russian Federation up to 2020*, Signed 12 on May, 2009. [<http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>, 17.2.2010.]
- Russian Federation (2010): *The Military Doctrine of the Russian Federation 2010*. Approved by Russian Federation Presidential Edict on 5 February 2010. [http://www.carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf, 23.4.2010.]
- Russian Federation & Belarus (1997): “Union Treaty Between Belarus and Russia, 1997“. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 85–87.
- Russian Federation & Belarus & Kazakstan & Kyrgyzstan & Tajikistan (2000): “Treaty on the Establishment of the Eurasian Economic Community, 2000“. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 155–163.
- Russian Federation & China (2001): *Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People’s Republic of China and the Russian Federation*. Moscow July 16, 2001. [Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, <http://fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm#>, 3.11.2011.]

- Russian Federation & China & Kazakstan & Kyrgyzstan & Tajikistan (1996): “Agreement between the Russian Federation, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Republic of Tajikistan and the People’s Republic of China on Confidence-Building in the Military Field in the Border Area, 1996”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 65–73.
- Russian Federation & China & Kazakstan & Kyrgyzstan & Tajikistan (2000): “Dushanbe Declaration by the Heads of State of the Republic of Kazakhstan, the People’s Republic of China, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation, and the Republic of Tajikistan, 2000”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 147–152.
- Russian Federation & Germany & France (2003): “Joint Declaration by Russia, Germany and France on Iraq”, Paris, 10 February 2003. Teoksessa Antonio Missiroli (ed.): *From Copenhagen to Brussels: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 67, December 2003. Paris: Institute for Security Studies of European Union 2003, s. 346.
- Russian Federation & NATO (1997): “Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between The Russian Federation and the North Atlantic Treaty Organization, 1997”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 75–84.
- Russian Federation & NATO (2002): “Declaration by Heads of state and Government of Russian Federation and NATO Member States, 2002”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 187–190.
- Russian Federation & United States of America (2002): “Treaty Between the Russian Federation and the United States of America on Strategic Offensive Reductions”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 185–186.
- Rühe, Volker (1993): ”Shaping Euro-Atlantic Politics: A Grand Strategy for a New Era”. *Survival*, Vol. 35, No. 2, Summer 1993, s. 129–137.
- Sarkozy, Nicolas (2009): *Speech at the 45th Munich Security Conference*, President, France. 02/07/2001, München, Deutschland. [<http://www.securityconference.de/Nicolas-Sarkozy.242+M52087573.ab0.0.html>, 21.2.2012.]
- Scharping, Rudolf (2001): *Speech at the 37th Munich Conference on Security Policy*, Federal Minister of Defence, Federal Republic of Germany. 02/04/2001, München, Deutschland. [http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2001=&menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=32&, 21.2.2012.]
- Schröder, Gerhard (1999): “Außenpolitische Verantwortung Deutschlands in der Welt. Rede von Bundeskanzler Gerhard Schröder zur offiziellen Eröffnung des Sitzes der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik (DGAP), vom 02.09.1999”. *Internationale Politik*, Vol. 54, No. 10, s. 67–72.

- Schröder, Gerhard (2001): *Speech at the 37th Munich Conference on Security Policy*, Federal Chancellor, Federal Republic of Germany. 02/03/2001, München, Deutschland. [http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2001=&menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=33&print=&, 21.2.2012.]
- Schröder, Gerhard (2005): *Speech on the 41th Munich Conference on Security Policy*, Federal Chancellor, Federal Republic of Germany. 02/12/2005, München, Deutschland. [http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=143&print=&, 20.12.2012.]
- Sergeyev, Igor (1998): "We Are Not Adversaries, We Are Partners". *NATO Review*, Vol. 46, No. 1, Spring 1998, s. 15–18.
- Shanghai Cooperation Organization (2001): "Declaration on the Creation of the Shanghai Cooperation Organization, 2001". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 181–184.
- Shanghai Cooperation Organisation (2002): *Shanghai Cooperation Organisation Charter*. [<http://www.sectSCO.org/html/00096.html>, 24.8.2007.]
- Shanghai Cooperation Organisation (2003): *Moscow Declaration of Heads of Member States of Shanghai Cooperation Organisation*. [<http://www.sectSCO.org/html/00015.html>, 24.8.2007.]
- Shanghai Cooperation Organisation (2005): *Declaration of Heads of Member States of Shanghai Cooperation Organisation, Astana, July 05, 2005*. [<http://www.sectSCO.org/html/00500.html>, 24.8.2007.]
- Shanghai Cooperation Organisation (2006): *Declaration on Fifth Anniversary of Shanghai Cooperation Organisation*. [<http://www.sectSCO.org/html/01470.html>, 24.8.2007.]
- Shanghai Cooperation Organisation (2007): *Bishkek Declaration*. [<http://www.sectSCO.org/html/01659.html>, 24.8.2007.]
- Solana, Javier (1997): *Statement by Secretary General Solana*. Palacio de Congresos, Madrid, Spain, July 8, 1997. The White House, Office of the Press Secretary. [<http://clinton6.nara.gov/1997/07/1997-07-08-statement-by-secretary-general-solana-in-madrid-spain.html>, 25.10.2011.]
- Steinmeier, Frank-Walter (2006): *Russia, Europe and the World – Prospects for Cooperation on Global Security Issues*. Speech at the 42nd Munich Conference on Security Policy, Federal Minister of Foreign Affairs, Federal Republic of Germany. 02/05/2006, München, Deutschland. [http://www.securityconference.de/archive/konferenzen/rede.php?menu_2006=&menu_2004=&menu_2003=&menu_2002=&menu_2001=&menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=175&, 21.2.2012.]
- Talbott, Strobe (1999): "Speech by Strobe Talbott, US Deputy Secretary of State, "America's Stake in a Strong Europe", London, 7 October 1999". Teoksessa Maartje Rutten (ed): *From Saint-Malo to Nice: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 47, May 2001. Paris: Institute for Security Studies of Western European Union 2001, s. 54–59.
- Talbott, Strobe (2002): *The Russia Hand: A Memoir of Presidential Diplomacy*. New York: Random House.
- Thatcher, Margaret (1988): "Speech to the College of Europe", ("The Bruges Speech"). Bruges, September 20, 1988. [<http://www.margaretthatcher.org/document/107332>, 29.2.2012.]
- Thatcher, Margaret (1993): *The Downing Street Years*. London: HarperCollins.

- Timoshenko, Yuliya (2007): “Containing Russia”. *Foreign Affairs*, Vol. 86, No. 3, May–June 2007, s. 69–82.
- United Kingdom (1998): *Strategic Defence Review*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Defence, by Command of Her Majesty, July 1998. London: HMSO. [http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/65F3D7AC-4340-4119-93A2-20825848E50E/0/sdr1998_complete.pdf, 24.2.2012.]
- United Kingdom (2003a): *Delivering Security in a Changing World: Defence White Paper*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Defence, by Command of Her Majesty, December 2003. Ministry of Defence, Cm 6041-I. London: HMSO. [http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/051AF365-0A97-4550-99C0-4D87D7C95DED/0/cm6041I_whitepaper2003.pdf, 24.2.2012.]
- United Kingdom (2003b): *UK International Priorities: A Strategy for the FCO*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs, by Command of Her Majesty, December 2003. Foreign and Commonwealth Office, Cm 6052. London: HMSO. [http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/FCOStrategyFullFinal.pdf, 28.2.2012.]
- United Kingdom (2006): *The Future of the United Kingdom’s Nuclear Deterrent*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Defence and the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs, by Command of Her Majesty, December 2006. Ministry of Defence & Foreign and Commonwealth Office, Cm 6994. London: HMSO. [http://www.mod.uk/nr/rdonlyres/ac00dd79-76d6-4fe3-91a1-6a56b03c092f/0/defencewhitepaper2006_cm6994.pdf, 24.2.2012.]
- United Kingdom (2008): *The National Security Strategy of the United Kingdom: Security in an Interdependent World*. Presented to Parliament by the Prime Minister, by Command of Her Majesty, March 2008. Cabinet Office, Cm 7291. London: HMSO. [http://interactive.cabinetoffice.gov.uk/documents/security/national_security_strategy.pdf, 23.2.2012.]
- United Kingdom (2010a): *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*. Presented to Parliament by the Prime Minister, by Command of Her Majesty, October 2010. HM Government, Cm 7948. London: HMSO. [http://www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191634.pdf, 28.2.2012.]
- United Kingdom (2010b): *A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy*. Presented to Parliament by the Prime Minister, by Command of Her Majesty, October 2010. HM Government, Cm 7953. London: HMSO. [http://www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191639.pdf?CID=PDF&PLA=furl&CRE=nationalsecuritystrategy, 23.2.2012.]
- United Kingdom & France (2010): *UK–France Summit: Declaration on Defence and Security Co-operation*, Tuesday 2 November 2010. London: The British Prime Minister’s Office. [http://www.number10.gov.uk/news/uk%E2%80%93france-summit-2010-declaration-on-defence-and-security-co-operation/, 26.2.2012.]
- United States of America (1995): The White House: *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement, February 1995*. Washington D.C.: The White House 1995.
- United States of America (1997): Department of Defence: *Report of Quadrennial Defence Review, May 1997*. Washington D.C.: Department of Defence.
- United States of America (1999): The White House: *A National Security Strategy for a New Century*, December 1999. Washington D.C.: The White House.

- United States of America (2001): Department of Defence: *Quadrennial Defense Review Report, September 30, 2001*. Washington D.C.: Department of Defense. [http://www.defenselink.mil/pubs/pdfs/qdr2001.pdf, 27.2.2008.]
- United States of America (2002): The White House: *The National Security Strategy of the United States of America, September 2002*. Washington D.C.: The White House. [http://www.whitehouse.gov/nsc/nss//2002/nss.pdf, 20.11.2006.]
- United States of America (2004): Joint Chiefs of Staff: *The National Military Strategy of the United States of America: A Strategy for Today; A Vision for Tomorrow*, 2004. [http://www.defenselink.mil/news/Mar2005/d20050318nms.pdf, 28.2.2008.]
- United States of America (2005): Department of Defence: *The National Defence Strategy of the United States of America, March 2005*. [http://www.defenselink.mil/news/Mar2005/d20050318nds1.pdf, 28.2.2008.]
- United States of America (2006a): Department of Defence: *Quadrennial Defence Review Report, February 6, 2006*. Washington D.C.: Department of Defense. [http://www.defenselink.mil/qdr/report/Report20060203.pdf, 27.2.2008.]
- United States of America (2006b): The White House: *The National Security Strategy of the United States of America, March 2006*. Washington D.C.: The White House. [http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf, 20.11.2006.]
- United States of America (2007a): Department of Defence, Missile Defence Agency: *Missile Defense – Worldwide*. Fifth Edition. BMDS Booklet, Missile Defense Agency 2007. [http://www.mda.mil/mdalink/pdf/bmdsbook.pdf, 15.5.2008.]
- United States of America (2007b): Department of State & Department of Defence: *Proposed U.S. Missile Defence Assets in Europe, June 15, 2007*. [http://www.mda.mil/mdalink/pdf/euroassets.pdf, 15.5.2008.]
- United States of America (2007c): U.S. Navy, Marine Corps, Coast Guard: *A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower, October 2007*. [http://www.navy.mil/maritime/MaritimeStrategy.pdf, 8.11.2007.]
- United States of America (2008): Energy Information Administration, Official Energy Statistics from the U.S. Government: *World Proved Reserves of Oil and Natural Gas, Most Recent Estimates*, August 27, 2008. [http://www.eia.doe.gov/emeu/international/reserves.html, 3.11.2008.]
- United States of America (2010a): Department of Defence: *Quadrennial Defense Review Report, February 2010*, Washington D.C.: Department of Defense. [http://www.defense.gov/qdr/images/QDR_as_of_12Feb10_1000.pdf, 17.2.2010.]
- United States of America (2010b): The White House: *The National Security Strategy of the United States of America, May 2010*. Washington D.C.: The White House.
- United States of America (2012a): Department of Defence: *Army to Replace 2 Brigades in Europe With Rotating Units*. American Forces Press Service, January 12, 2012. [http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=66780, 3.5.2012.]
- United States of America (2012b): Department of Defence: *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defence*. January 2012. [http://www.defense.gov/news/Defence_Strategia_Guidance.pdf, 2.5.2012.]
- United States of America & Estonia & Latvia & Lithuania (1998): *A Charter of Partnership Among the United States of America and the Republic of Estonia, Republic of Latvia, and the Republic of Lithuania*. Washington D.C., January 16, 1998. [http://www.state.gov/www/regions/eur/ch_9801_baltic_charter.html, 10.5.2010.]

- United States of America & Russian Federation (1993) : *Treaty between the United States of America and the Russian Federation on Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms*, Moscow January 3, 1993. [<http://www.state.gov/www/global/arms/starhtml/start2/start2txt.html>, 15.5.2008.]
- United States of America & Russian Federation (2010): *Treaty Between the United States of America and the Russian Federation on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms, Prague, 8 April 2010*. [<http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf>, 3.5.2010.]
- United States of America & Union of Soviet Socialist Republics (1972): *Treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems, Moscow May 26, 1972*. [<http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html>, 15.5.2008.]
- United States of America & Union of Soviet Socialist Republics (1991): *Treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms, Moscow July 31, 1991*. [<http://www.state.gov/www/global/arms/starhtml/start/start1.html>, 15.5.2008.]
- Westerwelle, Guido (2010): *Speech by Guido Westerwelle, Member of the Bundestag and Federal Minister for Foreign Affairs at the German Council on Foreign Relations Berlin, 21 October 2010*. [<http://www.auswaertiges-amt.de/EN/infoservice/Presse/Reden/2010/101021-BM-dgap-grundsatzrede.html?nn=599884>, 21.2.2012.]

Kirjallisuus ja artikkelit

- Adams, Karen Ruth (2004[2003/2004]): "Attack and Conquer? International Anarchy and the Offence–Defence–Deterrence Balance". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. 400–438. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 28, No. 3, Winter 2003/2004, s. 45–83.]
- Adams, Karen Ruth (2006): "Structural Realism: The Consequences of Great Power Politics". Teoksessa Jennifer Sterling-Folker (ed.): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers 2006, s. 18–37.
- Adler, Emanuel (1997): "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics". *European Journal of International Relations*, Vol. 3, No. 3, September 1997, s. 319–369.
- Adler Emanuel (2002): "Constructivism and International Relations". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London: SAGE Publications 2002, s. 95–118.
- Adler, Emanuel & Barnett, Michael, eds. (1998): *Security Communities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Adler-Karlson, Gunnar (1968): *Western Economic Warfare 1947–1967: A Case Study in Foreign Economic Policy*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Aggestam, Lisbeth (2006): *What Role for the EU in Security and Defence: British, French and German Views of the ESDP*. Stockholm: Swedish Institute of International Affairs.

- Ahearn, Raymond J. (2006): *Europe: Rising Economic Nationalism?*, CRS Report for Congress, RS22468, July 6, 2006. Congressional Research Service.
- Alafuzoff, Georgij (2001): ”Venäjän strategia ja sotilaspoliittikka”. Teoksessa Pekka Visuri (toim.): *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjaukset*. Helsinki: Otava 2001, s. 161–189.
- Alenius, Kari (2000): *Viron, Latvian ja Liettuan historia*. Jyväskylä: Atena.
- Alexandrova, Olga (1998): ”Ambiguities and Normalisation in Russian-Baltic Relations”. Teoksessa Mathias Jopp & Riku Warjovaara (eds.): *Approaching the Northern Dimension of the CFSP: Challenges and Opportunities for the EU in the Emerging European Security Order*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 1. Helsinki: Ulkopoliittinen ins-tituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 1998, s. 89–96.
- Aliboni, Roberto (2005): ”The Geopolitical Implications of the European Neighbourhood Policy”. *European Foreign Affairs Review*, Vo. 10, No. 1, Spring 2005, s. 1–16.
- Allison, Graham & Zelikow, Philip (1999): *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crises*. New York: Longman.
- Allison, Roy & Williams, Phil, eds. (1990): *Superpower Competition and Crisis Prevention in the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ambrosio, Thomas (2001): ”Russia’s Quest for Multipolarity: A Response to US Foreign Policy in the Post-Cold war Era”. *European Security*, Vol. 10, No. 1, Spring 2001, s. 45–67.
- Ambrosio, Thomas (2005a): *Challenging America’s Global Preeminence: Russia’s Quest for Multipolarity*. Aldershot, UK: Ashgate.
- Ambrosio, Thomas (2005b): ”The Third Side? Multipolar Strategic Triangle and the Sino-Indian Rapprochement”. *Comparative Strategy*, Vol. 24, No. 5, December 2005, s. 397–414.
- Anderson, Jeffrey & Goodman, John (1993): ”Mars or Minerva: A United Germany in a Post-Cold War Europe”. Teoksessa Robert Keohane & Joseph Nye & Stanley Hoffman (eds.): *After the Cold War: International Institutions and State Strategies in Europe, 1989–1991*. Cambridge, MA: Harvard University Press 1993, s. 23–62.
- Anderson, Jeffrey & Ikenberry, G. John & Risse, Thomas, eds. (2008): *The End of the West? Crisis and Change in the Atlantic Order*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Anderson, M. S. (1998): *The Origins of Modern European State System, 1494–1618*. London: Longman.
- Andrén, Nils (1996): *Maktbalans och Alliansfrihet: Svensk Utrikespolitik under 1900-talet*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Andrews, David M. ed. (2005): *The Atlantic Alliance Under Stress: US–European Relations after Iraq*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Angell, Norman (2007[1910]): *The Great Illusion*. Cosimo Classics.
- Angstrom, Jan (2005): ”Introduction: Debating the Nature of Modern War”. Teoksessa Isabelle Duyvesteyn & Jan Angstrom (eds.): *Rethinking the Nature of War*. London & New York: Frank Cass 2005, s. 1–27.
- Antonenko, Oksana (1999/2000): ”Russia, NATO, and European Security after Kosovo”. *Survival*, Vol. 41, No. 4, Winter 1999–2000, s. 124–144.
- Antonenko, Oksana (2008): ”A War with No Winners”. *Survival*, Vol. 50, No. 5, October–November 2008, s. 23–36.

- Arbatov, Alexei G. (2000): *The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned From Kosovo and Chechenya*. Marshall Center Papers, No. 2. Garmisch-Partenkirchen: The George C. Marshall European Center for Security Studies.
- Arbatova, Nadia Alexandra (2001): *Russia and Europe: The Foreign Policy of Yeltsin's Russia*. Försvarshögskolan, Strategiska Institutionen, SI Serie R:8 o 2000. Stockholm: Nordstedts.
- Archer, Clive (2008): *New Security Issues in Northern Europe: The Nordic and Baltic States and the ESDP*. London & New York: Routledge.
- Arnswald, Sven (2000): *EU Enlargement and the Baltic States: The Incremental Making of New Members*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Berlin: Institut für Europäische Politik.
- Arnswald, Sven & Jopp, Mathias (2001): *The Implications of Baltic States EU Membership*. Programme on Northern Dimension of the CFSP, No. 14. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Berlin: Institut für Europäische Politik.
- Arnswald, Sven & Wenig, Marcus, eds. (2000): *German and American Policies towards the Baltic States: The Perspectives of EU and NATO Enlargement*. Schriften des Zentrum für Europäische Integrationsforschung, ZEI. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Aron, Leon (2008): *Putin-3. Russian Outlook*, Winter 2008, AEI. [http://www.aie.org/docLib/200080116_22613ROWinter_08_g.pdf, 3.11.2008.]
- Arora, Chaya (2006): *Germany's Civilian Power Diplomacy: NATO Expansion and the Art of Communicative Action*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, England: Palgrave MacMillan.
- Art, Robert J. (2003): *A Grand Strategy for America*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Art, Robert J. (2004): "Europe Hedges Its Security Bets". Teoksessa T.V. Paul & James J. Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 179–214.
- Art, Robert J. (2008): "The United States and the Rise of China: Implications for the Long Haul". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 260–290.
- Art, Robert J. (2009): *America's Grand Strategy and World Politics*. New York & London: Routledge.
- Art, Robert J. (2009[1980]): "To What Ends Military Power". Teoksessa Robert J. Art: *America's Grand Strategy and World Politics*. New York & London: Routledge 2009, s. 111–138. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 4, No. 4, Spring 1980, s. 3–35.]
- Art, Robert J. (2009[1991]): "A Defensible Defence: America's Grand Strategy After the Cold War". Teoksessa Robert J. Art: *America's Grand Strategy and World Politics*. New York & London: Routledge 2009, s. 189–233. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 15, No. 4, Spring 1991, s. 5–54.]
- Art, Robert J. (2009[1996a]): "American Foreign Policy and the Fungibility of Force". Teoksessa Robert J. Art: *America's Grand Strategy and World Politics*. New York & London: Routledge 2009, s. 7–39. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Security Studies*, Vol. 5, No. 4, Summer 1996, s. 7–42.]

- Art, Robert J. (2009[1996b]): "Why Western Europe Needs the United States and NATO". Teoksessa Robert J. Art: *America's Grand Strategy and World Politics*. New York & London: Routledge 2009, s. 269–309. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Political Science Quarterly*, Vol. 111, No. 1, Spring 1996, s. 1–41.]
- Art, Robert J. (2009[1998/1999]): "Geopolitics Updated: The Strategy of Selective Engagement". Teoksessa Robert J. Art: *America's Grand Strategy and World Politics*. New York & London: Routledge 2009, s. 234–266. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 23, No. 3, Winter 1998/99, s. 79–113.]
- Art, Robert J. & Waltz, Kenneth N. ed. (2004): *The Use of Force: Military Power and International Politics*. Sixth Edition. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Artéus, Gunnar & Lejiņš, Atis, eds. (1997): *Baltic Security: Looking Towards the 21st Century*. Försvarshögskolans Acta B7. Riga: Latvian Institute of Foreign Affairs & Stockholm: Försvarshögskolan.
- Ash, Timothy Garton (1996): "Germany's Choice". Teoksessa Michael Mertes & Steven Muller & Heinrich Winkler (eds.): *In Search of Germany*. New Brunswick: Transaction Publishers 1996, s. 79–94.
- Ashley, Richard K. (1986[1984]): "The Poverty of Neorealism". Teoksessa Robert O. Keohane (ed.): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press 1986, s. 255–300. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Organization*, Vol. 38, No. 2, Spring 1984, s. 225–286.]
- Ashley, Richard K. (1996): "The Achievements of Post-Structuralism". Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marysia Zalewski (eds.): *International Theory: Positivism & Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 240–253.
- Aslund, Anders & McFaul, Michael, eds. (2006): *Revolution in Orange: The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
- Asmus, Ronald D. (2002): *Opening NATO's Door: How the Alliance Remade Itself for a New Era*. New York: Columbia University Press.
- Asmus, Ronald D. & Kugler, Richard L. & Larrabee, F. Stephen (1993): "Building a New NATO". *Foreign Affairs*, Vol. 72, No. 4, September/October 1993, s. 28–44.
- Asmus, Ronald D. & Kugler, Richard L. & Larrabee, F. Stephen (1995): "NATO Expansion: The Next Steps". *Survival*, Vol. 37, No. 1, Spring 1995, s. 7–33.
- Asmus, Ronald D. & Nurick, Robert C. (1996): "NATO Enlargement and the Baltic States". *Survival*, Vol. 38, No. 2, Summer 1996, s. 121–141
- Aspinwall, Mark & Scheider, Gerald, eds. (2001): *The Rules of Integration: The Institutional Approach to European Studies*. Manchester: Manchester University Press.
- Austin, Daniel F.C. (1999): "NATO's Expansion to Northern Europe". *European Security*, Vol. 8, No. 1, Spring 1999, s. 79–90.
- Avery, Graham & Cameron, Fraser (1998): *The Enlargement of the European Union*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Babic, Lidija & Huldt, Bo, eds. (1993): *Mapping the Unknown: Towards a New World Order*. Stockholm: The Swedish Institute of International Affairs.
- Bacevich, Andrew (2002): *American Empire: The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Baev, Pavel K. (2006): "Turning Counter-Terrorism into Counter-Revolution: Russia Focuses on Kazakhstan and Engages Turkmenistan". *European Security*, Vol. 15, No. 1, March 2006, s. 3–22.

- Baev, Pavel K. (2007): *Russia's Race for the Arctic and the New Geopolitics of the North Pole*. The Jamestown Foundation, Occasional Paper, October 2007. Washington, DC: Jamestown Foundation.
- Baev, Pavel K. (2008): *Russian Energy Policy and Military Power: Putin's Quest for Greatness*. London & New York: Routledge.
- Baev, Pavel K. (2009): "Troublemaking and Risk-Taking: The North in Russian Military Activities". Teoksessa Elana Wilson Rowe (ed.): *Russia and the North*. Ottawa: University of Ottawa Press 2009, s. 17–34.
- Bailes, Alyson J. K. & Dunay, Pál (2007): "The Shanghai Cooperation Organization as a Regional Security Institution". Teoksessa Alyson J. K. Bailes & Pál Dunay & Pan Guang & Mikhail Troiskiy (eds.): *The Shanghai Cooperation Organization*. Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Policy Paper No. 17, May 2007. Bromma: CM Grubben 2007, s. 1–29.
- Bailes, Alyson J. K. & Dunay, Pál & Guang, Pan & Troiskiy, Mikhail, eds. (2007): *The Shanghai Cooperation Organization*. Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Policy Paper No. 17, May 2007. Bromma: CM Grubben.
- Baker, Peter & Glasser, Susan (2005): *Kremlin Rising: Vladimir Putin's Russia and the End of Revolution*. New York: Scribner.
- Baldwin, David A., ed. (1993): *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Baldwin, David A. (1995): "Security Studies and the End of the Cold War". *World Politics*, Vol. 48, No. 1, October 1995, s. 117–141.
- Baldwin, David A. (1997): "The Concept of Security". *Review of International Studies*, Vol. 23, No. 1, January 1997, s. 5–26.
- Baldwin, David A. (1999): "Force, Fungibility, and Influence". *Security Studies*, Vol. 8, No. 4, Summer 1999, s. 173–183.
- Baldwin, David A. (2002): "Power and International Relations". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications, s. 177–191.
- Banchoff, Thomas (1999): *The German Problem Transformed: Institutions, Politics, and Foreign Policy, 1945–1995*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Baran, Zeyno (2007): "EU Energy Security: Time to End Russian Leverage". *The Washington Quarterly*, Vol. 30, No. 4, Autumn 2007, s. 131–144.
- Baranovsky, Vladimir (2002): *Russia's Attitudes Towards the EU: Political Aspects*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, No. 15. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Berlin: Institut für Europäische Politik.
- Baranovsky, Vladimir & Spanger, Hans-Joachim, eds. (1992): *In From the Cold: Germany, Russia, and the Future of Europe*. Boulder, CO: Westview.
- Barbieri, Katherine (1996): "Economic Interdependence: A Path to Peace or a Source of Interstate Conflict?". *Journal of Peace Research*, Vol. 33, No. 1, February 1996, s. 29–49.
- Barbieri, Katherine (2005[2002]): *The Liberal Illusion: Does Trade Promote Peace?* Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Barbieri, Katherine & Levy, Jack S. (1999): "Sleeping with the Enemy: The Impact of War on Trade". *Journal of Peace Research*, Vol. 36, No. 4, July 1999, s. 436–479.
- Barnett, Michael & Duvall, Raymond (2005): "Power in International Politics". *International Organization*, Vol. 59, No. 1, Winter 2005, s. 39–76.

- Barysch, Katinka (2005): "EU–Russian Relations: the EU Perspective". Teoksessa Debra Johnson & Paul Robinson (eds.): *Perspectives on EU–Russia Relations*. New York: Routledge 2005, s. 21–34.
- Barysch, Katinka (2007): *Russia, Realism and EU Unity*. Centre for European Reform, Policy Brief, July 2007. London: Center for European Reform.
- Barysch, Katinka (2010a): *Germany, the Euro and the Politics of the Bail-out*. Centre for European Reform, Briefing Note, June 2010. London: Center for European Reform.
- Barysch, Katinka (2010b): *Why Berlin Won't Back Down on Euro Reform*. Centre for European Reform, Briefing Note, November 2010. London: Center for European Reform.
- Baumann, Rainer (2001): "German Security Policy within NATO". Teoksessa Volker Rittberger (ed.): *German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies*. Manchester: Manchester University Press 2001, s. 141–184.
- Baumann, Rainer & Hellmann, Gunther (2001): "Germany and the Use of Military Force: 'Total War', the 'Culture of Restraint' and the Quest for Normality". Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London: Frank Cass 2001, s. 61–82.
- Bauman, Rainer & Rittberger, Volker & Wagner, Wolfgang (2001): "Neorealist Foreign Policy Theory". Teoksessa Volker Rittberger (ed.): *German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies*. Manchester: Manchester University Press 2001, s. 37–67.
- Baumgart, Winfried (1999): *The Crimean War, 1853–1856*. New York: Oxford University Press.
- Bauwens, Werner & Clesse, Armand & Knudsen, Olav F., eds. (1996): *Small States and the Security Challenge in the New Europe*. Brassay's Atlantic Commentaries No. 8. London & Washington: Brassey's.
- Baylis, John, ed., (1997): *Anglo-American Relations since 1939: The Enduring Alliance*. Manchester: Manchester University Press.
- Baylis, John & Smith, Steve, eds. (2005): *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. 3rd Edition. Oxford: Oxford University.
- Bebler, Anton A., ed. (1999): *The Challenge of NATO Enlargement*. Westport, Conn.: Praeger.
- Bee, Ronald J. (2001): "Boarding the NATO Train: Enlargement and National Interests". Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass 2001, s. 149–169.
- Behim, Samuel Flagg (1949): *John Quincy Adams and the Foundations of American Foreign Policy*. New York: Knopf.
- Belkin, Paul (2009): *German Foreign and Security Policy: Trends and Transatlantic Implications*. CRS Report for Congress. Congressional Research Service, 7-5700, RL34199, May 20, 2009.
- Belkin, Paul (2011): *France: Factors Shaping Foreign Policy, and Issues in U.S.–French Relations*. CRS Report for Congress. Congressional Research Service, 7-5700, RL32464, April 14, 2011.
- Benjamin, Daniel & Simon, Steven (2005): *The Next Attack: The Failure of the War on Terror and a Strategy for Getting It Right*. New York: Times Books.
- Benn, Davis Wedgwood (2001): "The West's Role in Russian Reforms". *International Affairs*, Vol. 77, No. 4, October 2001, s. 947–956.

- Bennett, Andrew J. & Leggold, Joseph & Unger, Danny, eds. (1997): *Friends in Need: Burden-Sharing in the Gulf War*. New York: St. Martin's Press.
- Berenskoetter, Felix & Giegerich, Bastian (2010): "From NATO to ESDP: A Social Constructivist Analysis of German Strategic Adjustment after the End of the Cold War". *Security Studies*, Vol. 19, No. 3, July–September 2010, s. 407–452.
- Berenskoetter, Felix & Williams, M. J., eds. (2007): *Power in World Politics*. Routledge: New York.
- Berman, Ilan (2004/2005): "The New Battleground: Central Asia and the Caucasus". *The Washington Quarterly*, Vol. 28, No. 1, Winter 2004–2005, s. 59–69.
- Bernstein, Alvin H. (1996[1994]): The Strategy of Warrior-State: Rome and the Wars against Carthage: 264–201 B.C.". Teoksessa Williamson Murray & MacGregor Knox & Alvin Bernstein (eds.): *The Making Strategy: Rulers, States, and War*. New York: Cambridge University Press 1996[1994] s. 56–84.
- Betts, Richard K. (1997): "Should Strategic Studies Survive?". *World Politics*, Vol. 50, No. 1, October 1997, s. 7–33.
- Biddle, Stephen (2001): "Rebuilding the Foundations of Offense-Defense Theory". *The Journal of Politics*, Vol. 63, No. 3, August 2001, s. 741–744.
- Biddle, Stephen (2004): *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. Princeton: Princeton University Press.
- Biersteker, Thomas J. (2002): "State, Sovereignty and Territory". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications 2002, s. 157–176.
- Bird, Alexander (2001): *Thomas Kuhn: Philosophy Now*. Princeton: Princeton University Press.
- Black, J.L. (2000): *Russia Faces NATO Expansion: Bearing Gifts or Bearing Arms?* Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Blackwill, Robert D. (2008): The Three Rs: Rivalry, Russia, 'Ran". *The National Interests*, No. 93, January–February 2008, s. 68–73.
- Blackwill, Robert & Sturmer, Michael, ed. (1997): *Allies Divided: Transatlantic Policies for the Greater Middle East*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Blandy, C. W. (2009): *Provocation, Deception, Entrapment: The Russo-Georgian Five Day War*. March 2009. Defence Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, Caucasus Series 09/01. Shrivenham, England: Defence Academy of the United Kingdom.
- Blank, Stephen J. (1997): *NATO Enlargement and the Baltic States: What Can the Great Powers Do?* Strategic Studies Institute, 18.11.1997. Carlisle, PA: US Army War College.
- Blank, Stephen (2006a): "China and the Shanghai Cooperation Organization at Five". *China Brief, A Journal of Analysis and Information, The Jamestown Foundation*, Volume VI, Issue 13, June 21, 2006, s. 1–3.
- Blank, Stephen (2006b): *Russia and the US in the Middle East: Politics and Context*. Conflict Studies Research Centre, Middle East Series 06/27, June 2006. Watchfield: Defence Academy of the United Kingdom.
- Blank, Stephen J. (2007): *U.S. Interests in Central Asia and the Challenges to Them*. Strategic Studies Institute, March 2007. Carlisle, PA: U.S. Army War College.
- Blank, Stephen (2008a): "Threats To and From Russia: An Assessment". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 21, No. 3, July–September 2008, s. 491–526.

- Blank, Stephen (2008b): "Web War I: Is Europe's First Information War a New Kind of War?". *Comparative Strategy*, Vol. 27, No. 3, May 2008, s. 227–247.
- Blank, Stephen (2010): "Two Aspects of Russian Policy in Asia: Central Asia and China". Teoksessa Bertil Nygren & Bo Hultdt & Patric Ahlgren & Pekka Sivonen & Susanna Hultdt (eds.): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: The Swedish National Defence College 2010, s. 29–59.
- Blomberg, Fred & Saanio, Jyri (2003): *Viro, Latvia ja Liettua turvallisuuspoliittisten muutosten kynnyksellä: Baltian maiden integraatioratkaisujen vaikutukset Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Julkaisusarja 2, N:o 19. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Blum, William (1995): *Killing Hope: U.S. Military and CIA Interventions since World War II*. Monroe, Maine: Common Courage Press.
- Blunden, Margaret (2009): "The New Problem of Arctic Stability". *Survival*, Vol. 51, No. 5, October–November 2009, s. 121–142.
- Bluth, Christoph (2004): "The British Road to War: Blair, Bush and the Decision to Invade Iraq". *International Affairs*, Vol. 80, No. 5, October 2004, s. 871–892.
- Bodenheimer, Thomas & Gould, Robert (1999): *The Reagan Doctrine: Third World Rollback*. Boston: South End Press.
- Bonvicini, Gianni & Vaahtoranta, Tapani & Wessels, Wolfgang, eds. (2000): *The Northern EU: National Views on the Emerging Security Dimension*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 9. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik.
- Booth, Ken, ed., (2011): *Realism and World Politics*. London & New York: Routledge.
- Booth, Ken & Dunne, Tim, eds. (2002): *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*. London: Palgrave Macmillan.
- Bouldin, Matthew (2004): "The Ivanov Doctrine and Military Reform: Reasserting Stability in Russia". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 17, No. 4, December 2004, s. 619–641.
- Boyer, Yves (2006): "A French View Concerning ESDP". Teoksessa Bo Hultdt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006. The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College 2006, s. 139–149.
- Bozo, Frederic (2001[2000]): *Two Strategies for Europe: De Gaulle, the United States, and the Atlantic Alliance*. Trans. Susan Emanuel. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Bozo, Frédéric (2009): *Mitterrand, the End of the Cold War, and German Unification*. New York: Berghahn.
- Braun, Aurel (2008a): "Enlargement and the Perils of Containment". Teoksessa Aurel Braun (ed.): *NATO–Russia Relations in the Twenty-First Century*. London & New York: Routledge 2008, s. 55–71.
- Braun, Aurel, ed. (2008b): *NATO–Russia Relations in the Twenty-First Century*. London & New York: Routledge.
- Brawley, Mark R. (2004): "The Political Economy of Balance of Power Theory". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 76–99.

- Brawley, Mark R. (2009): "Neoclassical Realism and Strategic Calculations: Explaining Divergent British, French, and Soviet Strategies toward Germany between the World Wars (1919–1939)". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 75–98.
- Brawley, Mark R. (2010): *Political Economy and Grand Strategy: A Neoclassical Realist View*. London & New York: Routledge.
- Brecher, Michael & Harvey, Frank P., eds. (2002): *Realism and Institutionalism in International Studies*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Brenner, Michael (2003): "The CFSP Factor: A Comparison of United States and French Strategies". *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, Vol. 38, No. 3, September 2003, s. 187–209.
- Bretherton, Charlotte & Vogler, John (2005): *The European Union as a Global Actor*. London & New York: Routledge.
- British Geological Survey (2011a): *World Mineral Production 2005–09*. Brown, T.J. & Bide, T. & Walters, A. S. & Idoine, N. E. & Shaw, R. A. & Hannis, S. D. & Lusty, P. A. J. & Kendall, R. (eds.). Keyworth, Nottingham.
- British Geological Survey (2011b): *European Mineral Statistics 2005–09: A Product of the World Mineral Statistics Database*. Brown, T. J. & Idoine, N. E. & Mills, A. J. & Hobbs, S. F. (eds.). Keyworth, Nottingham.
- British Petroleum, BP (2011): *BP Statistical Review of World Energy*, June 2011. [<http://www.bp.com>, 6.7.2011].
- Brooks, Stephen G. (1997): "Dueling Realisms". *International Organization*, Vol. 51, No. 3, Summer 1997, s. 445–477.
- Brooks, Stephen G. & Wohlforth, William C. (2002): "American Primacy in Perspective". *Foreign Affairs*, Vol. 81, No. 4, July/August 2002, s. 20–33.
- Brooks, Stephen G. & Wohlforth, William C. (2005a): "Hard Times for Soft Balancing". *International Security*, Vol. 30, No. 1, Summer 2005, s. 72–108.
- Brooks, Stephen G. & Wohlforth, William C. (2005b): "International Relations Theory and the Case against Unilateralism". *Perspectives on Politics*, Vol. 3, No.3, September 2005, s. 509–524.
- Brooks, Stephen G. & Wohlforth, William C. (2008): *World Out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Brooks, Stephen G. & Wohlforth, William C. (2009): "Reshaping the World Order: How Washington Should Reform International Institutions". *Foreign Affairs*, Vol. 88, N. 2, March / April 2009, s. 49–63.
- Brown, Michael E. (1995): "The Flawed Logic of NATO Expansion". *Survival*, Vol. 37, No. 1, Spring 1995, s. 34–52.
- Brown, Michael E., ed. (2003): *Grave New World: Security Challenges in the 21st Century*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Brown, Michael E. & Coté, Owen R., Jr. & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (1998): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press.
- Brown, Michael E. & Coté, Owen R. Jr. & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (2000): *America's Strategic Choices*. Revised edition. Cambridge, MA: MIT Press.

- Brown, Michael E. & Coté, Owen R. Jr & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (2004a): *New Global Dangers: Changing Dimensions of International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press.
- Brown, Michael E. & Coté, Owen R. Jr & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (2004b): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press.
- Brown, Michael E. & Coté, Owen R. Jr. & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (2009): *Primacy and Its Discontents: American Power and International Stability*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Brown, Michael E. & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (1995): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press.
- Brown, Michael E. & Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E. eds. (1996): *Debating the Democratic Peace*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Browning, Reed (1995[1994]): *The War of the Austrian Succession*. New York: St. Martin's Griffin.
- Brunstetter, Scott (2005): "A Changing View of Responsibility? German Security Policy in the Post-9/11 World". Teoksessa Tom Lansford & Blagovest Tashev (eds.): *Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*. Aldershot, Hampshire & Burlington, VT.: Ashgate 2005, s. 19–39.
- Bryant, Janet (2000): "France and NATO from 1966 to Kosovo: Coming Full Circle?" *European Security*, Vol. 9, No. 3, Autumn 2000, s. 21–37.
- Brzezinski, Zbigniew (1994): "The Premature Partnership". *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 2, April/May 1994, s. 67–82.
- Brzezinski, Zbigniew (1995): "A Plan for Europe". *Foreign Affairs*, Vol. 74, No. 1, January/February 1995, s. 26–42.
- Brzezinski, Zbigniew (1997): *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostategic Imperatives*. New York: BasicBooks, HyperCollins Publishers.
- Brzezinski, Zbigniew (2007): *Second Chance: Three Presidents and the Crisis of American Superpower*. New York: Basic Books.
- Brzezinski, Zbigniew (2008): "Putin's Choice". *The Washington Quarterly*, Vol. 31, No. 2, Spring 2008, s. 95–116.
- Bugajski, Janusz, ed. (2002): *Toward an Understanding Russia: New European Perspectives*. New York: Council on Foreign Relations Press.
- Bugajski, Janusz (2003/2004): "Russia's New Europe". *The National Interests*, No. 74, Winter 2003/04, s. 84–91.
- Bugajski, Janusz (2004): *Cold Peace: Russia's New Imperialism*. Westport, Connecticut: Praeger.
- Bugajski, Janusz (2007a): *The Eastern Dimension of America's New European Allies*. The Strategic Studies Institute. Carlisle, PA: U.S. Army War College.
- Bugajski, Janusz (2007b): "Isolation and Marginalization: Russia's Offensive in the Baltic Region". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 19, 2007, s. 162–166.
- Bull, Hedley (2002[1977]): *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Bulmer, Simon & Jeffery, Charlie & Paterson, William, E. (2001): *Germany's European Diplomacy: Shaping the Regional Milieu*. Manchester: Manchester University Press.

- Bulmer, Simon & Mauer, Andreas & Paterson, William (2001): "The European Policy-Making Machinery in the Berlin Republic: Hindrance or Mandmaiden?" Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London: Frank Cass 2001, s. 177–206.
- Bulmer, Simon & Paterson, William E. (1996): "Germany in the European Union; Gentle Giant or Emergent Leader?" *International Affairs*, Vol. 72, No. 1, January 1996, s. 9–32.
- Bulmer, Simon & Paterson, William E. (2010): "Germany and the European Union; From 'Tamed Power' to Normalized Power?" *International Affairs*, Vol. 86, No. 5, September 2010, s. 1051–1073.
- Bundy, McGeorge (1988): *Danger and Survival: Choices about the Bomb in the First Fifty Years*. New York: Random House.
- Buras, Piotr & Longhurst, Kerry (2004): "The Berlin Republic, Iraq, and the Use of Force". *European Security*, Vol. 13, No. 3, 2004, s. 215–245.
- Burg, Steven L. (2004): "Coercive Diplomacy in the Balkans". Teoksessa Robert J. Art & Kenneth N. Waltz (ed.): *The Use of Force: Military Power and International Politics*. Sixth Edition. Lanham: Rowman & Littlefield 2004, s. 247–269.
- Burg, Steven L. & Shoup, Paul S. (1999): *The War in Bosnia Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention*. Armonk, NY: M.E. Sharpe.
- Burges, Sean (2008): "Consensual Hegemony: Theorizing Brazilian Foreign Policy after the Cold War". *International Relations*, Vol. 22, No. 1, March 2008, s. 65–84.
- Burgess, Michael (2000): *Federalism and the European Union: The Building of Europe 1950–2000*. London: Routledge.
- Butler, Nicola & Bromlay, Mark (2001): *Secrecy and Dependence: The Trident System in the 21st Century*. BASIC Research Reprt, No. 2001.3, November 2001. London: British American Security Information Council.
- Butterfield, Herbert (1953): *Christianity, Diplomacy, and War*. London: Epworth Press.
- Butterfield, Herbert & Wight, Martin, eds. (1966): *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buzan, Barry (1991): *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd ed. Herfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, Barry (1996): "The Timeless Wisdom of Realism?". Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marisya Zalewski (eds.) *International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 47–65.
- Buzan, Barry (2001): "The English School: An Underexploited Resource in IR". *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 3, July 2001, s. 471–488.
- Buzan, Barry (2004a): *From International to World Society?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry (2004b): *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*. Cambridge: Polity Press.
- Buzan, Barry & Jones, Charles & Little, Richard (1993): *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*. New York: Columbia University Press.
- Buzan Barry & Wæver, Ole (2003): *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry & Wæver, Ole & de Wilde, Jaap (1998): *Security: A New Framework For Analys*. Boulder, Co. & London: Lynne Rienner Publishers.
- Calleo, David (1980[1978]): *The German Problem Reconsidered: Germany and the World Order, 1870 to the Present*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Calleo, David P. (2003[2001]): *Rethinking Europe's Future*. With a New Afterword by the Author. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Calleo, David P. & Staal, Eric R., eds., (1998): *Europe's Franco–Germany Engine*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Calvocoressi, Peter (1991): *World Politics since 1949*. 6th edition. London & New York: Longman.
- Caraley, Demetrios James, ed., (2004): *American Hegemony: Preventive War, Iraq and Imposing Democracy*. New York: The Academy of Political Science.
- Carlsnaes, Walter (2002): "Foreign Policy". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications 2002, s. 331–349.
- Carlsnaes, Walter (2008): "Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis". Teoksessa Steve Smith & Amelia Hadfield & Tim Dunne (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford, New York: Oxford University Press 2008, s. 85–100.
- Carlsnaes, Walter & Risse, Thomas & Simmons, Beth A., eds. (2002): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks, CA & New Delhi: SAGE Publications.
- Carlton, Eric (1992): *Occupation: The Policies and Practices of Military Conquerors*. New York: Routledge.
- Carpenter, Ted Galen (1998): "Strategic Evasions and the Drive for NATO Enlargement". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 17–30.
- Carpenter, Ted Galen, ed., (2000): *NATO's Empty Victory: A Postmortem on the Balkan War*. Washington, D.C.: CATO Institute.
- Carpenter, Ted Galen & Conry Barbara (1998): "Introduction". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 1–13.
- Carpenter, Ted Galen & Conry, Barbara, eds. (1998): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute.
- Carr, Edward Hallett (2001[1939]): *The Twenty Year Crises 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations*. 2nd edition. With a New Introduction by Michael Cox. Great Britain: Palgrave.
- Carroll, Eugene J., Jr. (1998): "NATO Enlargement: To What End?" Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 199–206.
- Central Intelligence Agency, CIA (2011): *The World Factbook*. [<http://www.cia.gov>, 29.6.2011].
- Cha, Victor D. (2000): "Abandonment, Entrapment, and Neoclassical Realism in Asia: The United States, Japan, and Korea". *International Studies Quarterly*, Vol. 44, No. 2, June 2000, s. 261–291.
- Cha, Victor D. (2002): "Hawk Engagement and Preventive Defence on the Korean Peninsula". *International Security*, Vol. 27, No. 1, Summer 2002, s. 40–78.
- Cha, Victor D. (2009/2010): "Powerplay: Origins of the U.S. Alliance System in Asia". *International Security*, Vol. 34, No. 3, Winter 2009/10, s. 158–196.
- Chace, James (1998): "A Strategy to Unite Rather Than Divide Europe". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 177–185.

- Chappell, Laura (2009): "Differing Member States Approaches to the Development of the EU Battlegroup Concept: Implications for CSDP". *European Security*, Vol. 18, No. 4, December 2009, s. 417–439.
- Chay, John & Ross, Thomas E., eds. (1986): *Buffer States in World Politics*. Boulder and London: Westview Press.
- Checkel, Jeffrey T. (2008): "Constructivism and Foreign Policy". Teoksessa Steve Smith & Amelia Hadfield & Tim Dunne (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford, New York: Oxford University Press 2008, s. 71–82.
- Chillaud, Matthiu & Tetart, Frank (2007): "The Demilitarization of Kaliningrad: A 'Sisyphean Task?'" *Baltic Security & Defence Review*, Vol. 9, 2007, s. 171–186.
- Chivvis, Christopher S. & Rid, Thomas (2009): "The Roots of Germany's Russia Policy". *Survival*, Vol. 51, No. 2, April–May 2009, s. 105–122.
- Christensen, Thomas J. (1996): *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947–1958*. Princeton: Princeton University Press.
- Christensen, Thomas J. (1997): "Perceptions and Alliances in Europe, 1865–1940". *International Organization*, Vol. 51, No. 1, Winter 1997, s. 65–97.
- Christensen, Thomas J. (2003[1999]): "China, the U.S.-Japan Alliance, and the Security Dilemma in East Asia". Teoksessa G. John Ikenberry & Michael Mastanduno (eds.): *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. New York: Columbia University Press 2003, s. 25–56. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 23, No. 4, Spring 1999, s. 49–80.]
- Christensen, Thomas J. (2009): "Shaping the Choices of a Rising China: Recent Lessons for the Obama Administration". *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 3, July 2009, s. 89–104.
- Christensen, Thomas J. (2011a): "The Advantages of an Assertive China: Responding to Beijing's Abrasive Diplomacy". *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 2, March / April 2011, s. 54–67.
- Christensen, Thomas J. (2011b): *Worse Than a Monolith: Alliance Politics and Problems of Coercive Diplomacy in Asia*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Christensen, Thomas J. & Snyder, Jack (1990): "Chain Gangs and Passed Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity". *International Organization*, Vol. 44, No. 2, Spring 1990, s. 137–168.
- Christensen, Thomas J. & Snyder, Jack (2003[1997]): "Progressive Research on Degenerate Alliances". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 66–73. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, December 1997, s. 919–922.]
- Christiansen, Thomas & Jørgensen, Knud Erik & Wiener, Antje, eds. (2001): *The Social Construction of Europe*. London: Sage.
- Chuter, David (1997): "The United Kingdom". Teoksessa Jolyon Howorth & Anand Menon (eds.): *The European Union and National Defence Policy*. The State and the European Union Series. London: Routledge 1997, s. 105–120.
- Cimbala, Stephen J. (1997): "The Cold War and Soviet Military Strategy". *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 10, No. 3, Septemeber 1997, s. 25–55.
- Cimbala, Stephen J. (2005): "U.S. and Russian Strategic Nuclear Forces under Cooperative Security: Moscow and After". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 18, No. 2, June 2005, s. 169–187.

- Cimbala, Stephen J. (2007a): "Going Ballistic over Missile Defenses: What Matter and Why". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 20, No. 4, October 2007, s. 449–473.
- Cimbala, Stephen J. (2007b): "Missile Defenses and Mother Russia: Scarecrow or Showstopper?". *European Security*, Vol. 16, Nos. 3–4, September–December 2007, s. 289–306.
- Ciziunas, Pranas (2008): "Russia and the Baltic States: Is Russian Imperialism Dead?". *Comparative Strategy*, Vol. 27, No. 3, May 2008, s. 287–307.
- Cladi, Lorenzo & Webber, Mark (2011): "Italian Foreign Policy in the Post-Cold War period: A Neoclassical Realist Approach". *European Security*, Vol. 20, No. 2, June 2011, s. 205–219.
- Clark, Christopher (2006): *Iron Kingdom: The Rise and Downfall of Prussia, 1600–1947*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Clark, Ian (1989): *The Hierarchy of States: Reform and Resistance in the International Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, Wesley (2001): *Waging Modern War: Bosnia, Kosovo and the Future of Combat*. New York: Public Affairs.
- Claude, Inis L., Jr. (1967[1962]): *Power and International Relations*. New York: Random House.
- Claude, Inis L., Jr. (1989): "The Balance of Power Revisited". *Review of International Studies*, Vol. 15, No. 2, April 1989, s. 77–85.
- von Clausewitz, Carl (1996[1832]): *On War*. Edited and translated by Michael Howard & Peter Paret. Princeton: Princeton University Press.
- Clinton, W. David (2007): *The Realist Tradition and Contemporary International Relations*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Cogan, Charles (1994): *Oldest Allies, Guarded Friends: The United States and France since 1940*. Westport, CT: Praeger.
- Cogan, Charles (2004): "The Iraq Crisis and France: Heaven-Sent Opportunity or Problem from Hell". *French Politics, Culture & Society*, Vol. 22, No. 3, Fall 2004, s. 120–134.
- Cohen, Ariel (2001): *The Russia-China Friendship and Cooperation Treaty: A Strategic Shift in Eurasia?* The Heritage Foundation Backgrounder No. 1459, The Heritage Foundation, 18 July 2001. [<http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/BG1459.cfm>, 23.8.2007.]
- Cohen, Ariel (2006a): *The Dragon Looks West: China and the Shanghai Cooperation Organization*. Heritage Lectures, No. 961, Delivered August 3, 2006, Published by the Heritage Foundation September 7, 2006.
- Cohen, Ariel (2006b): *The North European Gas Pipeline Threatens Europe's Energy Security*. Heritage Foundation: Backgrounder, No. 1980, October 26, 2006. [http://www.heritage.org/research/Europe/upload/bg_1980.pdf, 16.11.2009.]
- Cohen, Ariel (2006c): *Russia's Gas Attack on Ukraine: An Uneasy Truce*. Heritage Foundation: Web Memo #954, January 4, 2006. [<http://www.heritage.org/research/russiaandeurasia/wm954.cfm?renderforprint=1>, 16.11.2009.]
- Cohen, Ariel (2011): The New Power Alliance: Russia, Germany and France. *The National Interest*, July 21, 2001. [<http://www.nationalinterest.org/commentary/the-new-axis-power-russia-germany-france-5639>, 26.12.2012.]

- Cohen, Ariel & Tkacik, John J. Jr. (2005): *Sino-Russian Military Maneuvers: A Threat to U.S. Interests in Eurasia*. Backgrounder, Published by the Heritage Foundation, No. 1883, September 30, 2005. [http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/upload/83422_1.pdf, 27.5.2008.]
- Cohen, Saul Bernard (2003): *Geopolitics of the World System*. Oxford: Rowman & Littlefield.
- Cohen, Stephen Philip (2001): *India: Emerging Power*. Washington, DC: Brookings Institution.
- Coker, Christopher (2002): *Globalisation and Insecurity in the Twenty-first Century: NATO and the Management of Risk*. The International Institute for Strategic Studies. Adelphi Paper 345. New York: Oxford University Press.
- Collard-Wexler, Simon (2006): "Integration Under Anarchy: Neorealism and the European Union". *European Journal of International Relations*, Vol. 12, No. 3, 2006, s. 397–432.
- Collins, Alan, ed. (2007a): *Contemporary Security Studies*. New York: Oxford University Press.
- Collins, Alan (2007b): "Introduction: What is Security Studies?" Teoksessa Alan Collins (ed.): *Contemporary Security Studies*. New York: Oxford University Press 2007, s. 1–9.
- Collins, Alan ed. (2010): *Contemporary Security Studies*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Cooper, Andrew Fenton & Higgott, Richard A. & Nossal, Kim Richard (1991): "Bound to Follow? Leadership and Followership in the Gulf Conflict". *Political Science Quarterly*, Vol. 106, No. 3, Autumn 1991, s. 391–410.
- Cooper, Robert (2003): *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-First Century*. London: Atlantic Books.
- Copeland, Dale C. (1996): "Neorealism and the Myth of Bipolar Stability: Toward a New Dynamic Realist Theory of Major War". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass 1996, s. 29–89. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 29–89.]
- Copeland, Dale C. (1997): "Do Reputations Matter?". *Security Studies*, Vol 7, No. 1, Fall 1997, s. 33–71.
- Copeland, Dale C. (1998[1996]): "Economic Interdependence and War: A Theory of Trade Expectations". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. 464–500. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 20, No. 4, Spring 1996, s. 5–41.]
- Copeland, Dale C. (2000a): "The Constructivist Challenge to Structural Realism: A Review Essay", *International Security*, Vol. 25, No. 2, Fall 2000, s. 187–212.
- Copeland, Dale C. (2000b): *The Origins of Major War*. Ithaca, N.Y. & London, Cornell University Press.
- Copeland, Dale (2003a): "Economic Interdependence and the Future of U.S.–Chinese Relations". Teoksessa G. John Ikenberry & Michael Mastanduno (eds.): *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. New York: Columbia University Press 2003, s. 323–352.
- Copeland, Dale C. (2003b): "A Realist Critique of the English School". *Review of International Studies*, Vol. 29, No. 3, July 2003, s. 427–441.

- Copeland, Dale C. (2012): "Realism and Neorealism in the Study of Regional Conflict". Teoksessa T.V. Paul (ed.): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012, s. 49–73.
- Cornell, Svante E. (2007): *Georgia After the Rose Revolution: Geopolitical Predicament and Implications for U.S. Policy*. February 2007. The U.S. and Russia: Regional Security Issues and Interests, The Strategic Studies Institute. Carlisle, PA: U.S. Army War College.
- Correlates of War Project* (2010): National Material Capabilities Data Documentation. Version 4.0, Last update completed June 2010. [http://www.correlatesofwar.org, 16.6.2011.]
- Costigliola, Frank (1992): *France and the United States: The Cold Alliance since World War II*. New York: Twayne.
- Cox, Michael & Hurst, Steven (2001[1998]): " 'Present at Disintegrations': The United States and German Unification". Teoksessa Klaus Larres: *Germany since Unification: The Development of the Berlin Republic*. Second Edition. Houndmills & New York: Palgrave 2001[1998], s. 231–251.
- Cox, Robert W. & Sinclair, T. J. (1996): *Approaches to World Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crawford, Beverly (1996): "Explaining Defection from International Cooperation – Germany's Unilateral Recognition of Croatia". *World Politics*, Vol. 48, No. 4, July 1996, s. 482–521.
- Crawford, Beverly (2001): "The Bosnian Road to NATO Enlargement". Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or.: Frank Cass 2001, s. 39–59.
- Crawford, Beverly (2007): *Power and German Foreign Policy: Embedded Hegemony in Europe*. New York: Palgrave MacMillan.
- Creswell, Michael (2002): "Between the Bear and the Phoenix: The United States and the European Defence Community, 1950–1954". *Security Studies*, Vol. 11, No. 4, Summer 2002, s. 89–124.
- Creswell, Michael (2006): *A Question of Balance: How France and the United States Created Cold War Europe*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Creswell, Michael & Trachtenberg, Marc (2003): "France and the German question, 1945–1955". *Journal of Cold War Studies*, Vol. 5, No. 3, Summer 2003, s. 5–28.
- van Creveld, Martin (1991): *The Transformation of War*. New York: Free Press.
- Daalder, Ivo H. (1999): *Getting to Dayton: The Making of America's Bosnia Policy*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Daalder, Ivo H. (2001): "Are the United States and Europe Heading for Divorce?". *International Affairs*, Vol. 77, No. 3, 2001, s. 553–567.
- Daalder, Ivo H. (2003): "The End of Atlanticism". *Survival*, Vol. 45, No. 2, Summer 2003, s. 147–166.
- Daalder, Ivo H. & O'Hanlon, Michael (2000): *Winning Ugly: NATO's War to Save Kosovo*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Daalder, Ivo H. & Stavridis, James G. (2012): "NATO's Victory in Libya: The Right Way to Run an Intervention". *Foreign Affairs*, Vol. 91, No. 2, March/April 2012, s. 2–7.
- Dahl, Robert A. (1957): "The Concept of Power". *Behavioral Science*, Vol. 2, No. 3, July 1957, s. 201–215.
- Dallek, Robert (1979): *Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932–1945*. New York: Oxford University Press.

- von Dannenberg, Julia (2008): *The Foundation of Ostpolitik: The Making of the Moscow Treaty between West Germany and the USSR*. Oxford: Oxford University Press.
- Dannreuther, Roland, ed. (2004): *European Union Foreign and Security Policy: Towards a neighbourhood strategy*. London & New York: Routledge.
- Danspeckgruber, Wolfgang, ed. (2006): *Perspectives on the Russian State in Transition*. The Lichtenstein Institute on Self-Determination at Princeton University.
- Darwin, John (1988): *Britain and Decolonisation: The Retreat from Empire in the Post-War Period*. London: Macmillan.
- Darwin, John (1991): *The End of the British Empire: The Historical Debate*. Oxford: Basil Blackwell.
- David, Steven R. (1989): "Why the Third World Matters". *International Security*, Vol. 14, No. 1, Summer 1989, s. 50–85.
- David, Steven R. (1991a): *Choosing Sides: Alignment and Realignment in the Third World*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- David, Steven R. (1991b): "Explaining Third World Alignment". *World Politics*, Vol. 43, No. 2, January 1991, s. 233–256.
- David, Steven R. (1992/1993): "Why the Third World Still Matters". *International Security*, Vol. 17, No. 3, Winter 1992/1993, s. 127–159.
- Davidson, James W. (2002): "The Roots of Revisionism: Fascist Italy, 1922–39". *Security Studies*, Vol. 11, No. 4, Summer 2002, s. 125–159.
- Davidson, James W. (2006): *The Origins of Revisionist and Status Quo States*. New York: Palgrave Macmillan.
- Denison, Andrew (2001): "German Foreign Policy and Transatlantic Relations Since Unification". Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy?* London: Frank Cass 2001, s. 155–176.
- Desch, Michael C. (1996): "Why Realists Disagree About the Third World (and Why They Shoudn't)". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass, s. 358–381.
- Dettke, Dieter, ed., (2003): *The Spirit of the Berlin Republic*. With a Foreword by Chancellor Gerhard Schröder. New York: Oxford University Press.
- Dettke, Dieter (2009): *Germany Days "No": The Iraq War and the Future of German Foreign and Security Policy*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press & Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Deudney, Daniel (1997): "Geopolitics and Change". Teoksessa Michael W. Doyle & John G. Ikenberry (eds.): *New Thinking in International Relations Theory*. Boulder, CO: Westview 1997, s. 91–123.
- Deudney, Daniel & Ikenberry, G. John (1999): "Realism, Structural Liberalism, and the Western Order". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 103–137.
- Deudney, Daniel & Ikenberry, G. John (2009/2010): "The Unravelling of the Cold War Settlement". *Survival*, Vol. 51, No. 6, December 2009–January 2010, s. 39–62.
- Deutsch, John & Kanter, Arnold & Scowcroft, Brent (1999): "Saving NATO's Foundation". *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 6, November-December 1999, s. 54–67.

- Deutsch, Karl W. & Brunell, Sidney A. & Kann, Robert A. & Lee, M. Jr. & Lich-
terman, M. & Lindgren, R. E. & Loewenheim, F. L. & Wagenen, R. W. V.
(1957): *Political Community and the North Atlantic Area – International Organization in
the Light of Historical Experience*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Deutsch, Karl W. & Singer, J. David (1964): "Multipolar Power Systems and Inter-
national Stability". *World Politics*, Vol. 16, No. 3, April 1964, s. 390–406.
- Dibb, Paul (2006): "The Bear Is Back". *The American Interest*, Vol. 2, No. 2, Novem-
ber–December 2006, s. 78–85.
- Dobbins, James & Jones, Seth G & Crane, Keith & Chivvis, Christopher S. &
Radin, Andrew & Larrabee, F. Stephen & Bensahel, Nora & Stearns, Brooke K.
& Goldsmith, Benjamin W. (2008): *Europe's Role In Nation-Building: From the Bal-
kans to the Congo*. Santa Monica, CA & Arlington, VA & Pittsburgh, PA: RAND
Corporation.
- Dobson, Alan P. (1995): *Anglo-American Relations in the 20th Century: Of Friendship,
Conflict and the Rise and Decline of the Superpowers*. London: Routledge.
- Dockrill, Michael (1988): *British Defence Policy since 1945*. Oxford: Basil Blackwell.
- Donaldson, Robert H. & Noguee, Joseph L. (2005): *The Foreign Policy of Russia: Chang-
ing Systems, Enduring Interests*. Third Edition. Armonk, New York & London,
England: M.E. Sharpe.
- Donnelly, Jack (2000): *Realism and International Relations*. Cambridge: Cambridge Uni-
versity Press.
- Dorey, T. A. & Dudley, D. R. (1972): *Rome against Carthage*. Garden City, N.Y.:
Doubleday.
- Dorman, Andrew M. (2001): "Reconciling Britain to Europe in the Next Millenium:
The Evolution of British Defence Policy in the Post-Cold War Era". *Defence
Analysis*, Vol. 17, No. 2, Summer 2001, s. 182–202.
- Dorman, Andrew M. (2011): "Transatlantic Relations: The United Kingdom".
Teoksessa Andrew M. Dorman & Joyce P. Kaufman (eds.): *The Future of Transat-
lantic Relations: Perceptions, Policy and Practice*. Stanford, California: Stanford Univer-
sity Press 2011, s. 78–94.
- Dorman, Andrew M. & Kaufman, Joyce P., eds. (2011): *The Future of Transatlantic
Relations: Perceptions, Policy and Practice*. Stanford, California: Stanford University
Press.
- Dougherty, James E. & Pfaltzgraff, Robert L., Jr. (1997): *Contending Theories of Interna-
tional Relations: A Comprehensive Survey*. 4th edition. New York: Addison-Wesley
Longman.
- Dover, Robert (2005a): "The EU and the Bosnian Civil War 1992–95: The Capabili-
ties–Expectations Gap at the Heart of EU Foreign Policy". *European Security*,
Vol. 14, No. 3, September 2005, s. 297–318.
- Dover, Robert (2005b): "The Prime Minister and the Core Executive: A Liberal In-
tergovernmentalist Reading of UK Defence Policy Formulation 1997–2000".
British Journal of Politics and International Relations, Vol. 7, No. 4, November 2005,
s. 508–525.
- Downs, George W., ed. (1994): *Collective Security beyond the Cold War*. Ann Arbor:
University of Michigan Press.
- Doyle, Michael W. (1986): "Kant, Liberalism and World Politics". *American Political
Science Review*, Vol. 80, No. 4, December 1986, s. 1151–1169.

- Doyle, Michael W. (1996[1983]): “Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs”. Teoksessa Michael E. Brown & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Debating the Democratic Peace*. Cambridge, MA: The MIT Press 1996, s. 3–57. [Artikkeli on alun perin julkaistu kahdessa osassa teoksissa *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 12, No. 3, Summer 1983, s. 203–235 ja *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 12, No. 4, Fall 1983, s. 323–353.]
- Doyle, Michael W. (1997): *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism, and Socialism*. New York & London: W.W. Norton.
- Doyle, Michael W. (2008): “Liberalism and Foreign Policy”. Teoksessa Steve Smith & Amelia Hadfield & Tim Dunne (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford, New York: Oxford University Press 2008, s. 49–70.
- Doyle, Michael W. & Ikenberry, John G., eds. (1997): *New Thinking in International Relations Theory*. Boulder, CO: Westview.
- Drezner, Daniel W. (1997): “Allies, Adversaries, and Economic Coercion: Russian Foreign Economic Policy Since 1991”. *Security Studies*, Vol. 6, Number 3, Spring 1997, s. 65–111.
- Dueck, Colin (2004): “Ideas and Alternatives in US Grand Strategy, 2000–2004”. *Review of International Studies*, Vol. 30, No. 3, October 2004, s. 511–535.
- Dueck, Colin (2005): ”Realism, Culture and Grand Strategy: Explaining America’s Peculiar Path to World Power”. *Security Studies*, Vol. 14, No. 2, April–June 2005, s. 195–231.
- Dueck, Colin (2006): *Reluctant Crusaders: Power, Culture, and the Change in American Grand Strategy*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Dueck, Colin (2009): ”Neoclassical Realism and the National Interest: Presidents, Domestic Politics, and Major Military Intervention”. Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 139–169.
- Duffield, John S. (1998): *World Power Forsaken: Political Culture, International Institutions and German Security Policy after Unification*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Duke, Simon (2000): *The Elusive Quest for European Security: From EDC to CFSP*. London: Macmillan.
- Duleba, Aleksander (2002): ”Russia and NATO Enlargement”. Teoksessa Janusz Bugajski (ed.): *Toward an Understanding Russia: New European Perspectives*. New York: Council on Foreign Relations Press 2002, s. 153–182.
- Dumbrell, John (2000): *A Special Relationship: Anglo-American Relations in the Cold War and After*. London: Palgrave & Macmillan.
- Dumbrell, John (2006): *A Special Relationship: Anglo-American Relations from the Cold War to Iraq*. Basingstoke: Palgrave & Macmillan.
- Dumbrell, John (2009): “The US–UK Special Relationship: Taking the 21st Century Temperature”. *British Journal of Politics and International Relations*, Vol. 11, No. 1, February 2009, s. 64–78.
- Dunay, Pál (2006): *The OSCE in Crisis*. Chaillot Paper no. 88, Paris: EU Institute for Strategy Studies.
- Dunne, Timothy (1995): “The Social Construction of International Society”. *European Journal of International Relations*, Vol. 1, No. 3, September 1995, s. 367–389.
- Dunne, Tim (1998): *Inventing International Society: A History of the English School*. New York: St. Martin’s.

- Dunne, Tim (2004): “ ‘When the Shooting Starts’: Atlanticism in British Security Strategy”. *International Affairs*, Vol. 80, No. 5, October 2004, s. 893–909.
- Dunne, Tim & Kurki, Milja & Smith, Steve, eds. (2006): *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Dunne, Tim & Schmidt, Brian C. (2005): “Realism”. Teoksessa John Baylis & Steve Smith (eds.): *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. 3rd Edition. Oxford: Oxford University Press 2005, s. 161–183.
- Dutkiewicz, Piotr & Jackson, Robert J., eds. (1998): *NATO Looks East*. Westport, Conn.: Praeger.
- Duyvesteyn, Isabelle & Angstrom, Jan, eds. (2005): *Rethinking the Nature of War*. London & New York: Frank Cass.
- Dyson, Tom (2005): “German Military Reform 1998–2004: Leadership and the Triumph of Domestic Constraints over International Opportunity”. *European Security*, Vol. 14, No. 3, September 2005, s. 361–386.
- Dyson, Tom (2007): *The Politics of German Defense and Security: Policy Leadership and Military Reform in the Post-Cold War Era*. New York: Berghahn Books.
- Dyson, Tom (2008): “Convergence and Divergence in Post-Cold War British, French, and German Military Reforms: Between International Structure and Executive Autonomy”. *Security Studies*, Vol. 17, No. 4, October–December 2008, s. 725–774.
- Dyson, Tom (2010): *Neoclassical Realism and Defence Reform in Post-Cold War Europe*. Houndmills, Basingstoke: Plagrave Macmillan.
- Edelstein, David M. (2002): “Managing Uncertainty: Beliefs about Intentions and the Rise of Great Powers”. *Security Studies*, Vol. 12, No. 1, Autumn 2002, s. 1–40.
- Edelstein, David M. (2004): “Occupational Hazards: Why Military Occupation Succeed or Fail”. *International Security*, Vol. 29, No. 1, Summer 2004, s. 49–91.
- Edelstein, David M. (2008): *Occupational Hazards: Success and Failure in Military Occupation*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Ehrhart, Hans-Georg (2008): “Assessing EUFOR Tchad/CAR”. *European Security Review*, ISIS Europe, No. 42, December 2008, s. 20–22.
- Ehrhart, Hans-Georg (2010): “Homeward Bound..., Whatever: France’s Return to the Military Integration of NATO from German Point of View”. *European Security*, Vol. 19, No. 1, March 2010, s. 97–112.
- Eilstrup-Sangiovanni, Mette & Verdier, Daniel (2005): ”European Integration as a Solution War”. *European Journal of International Relations*, Vol. 11, No. 1, March 2005, s. 99–135.
- Eisenhower, Susan (1998): ”The Perils of Victory”. Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 103–119.
- Elman, Colin (1996a): “Cause, Effect, and Consistency: A Response to Kenneth Waltz”. *Security Studies*, Vol. 6, No. 1, Autumn 1996, s. 58–61.
- Elman, Colin (1996b): ”Horses for Courses: Why Not Neorealist Theories of Foreign Policy?”. *Security Studies*, Vol. 6, No. 1, Autumn 1996, s. 7–53.
- Elman, Colin (1999): *The Logic of Emulation: The Diffusion of Military Practices in the International System*. Ph.D. Dissertation. Columbia University Press.
- Elman, Colin (2003): ”Introduction: Appraising Balance of Power Theory”. Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 1–22.

- Elman, Colin (2004): "Extending Offensive Realism: The Louisiana Purchase and America's Rise to Regional Hegemony". *American Political Science Review*, Vol. 98, No. 4, November 2004, s. 563–576.
- Elman, Colin (2007): "Realism". Teoksessa Martin Griffiths (ed.): *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An introduction*. London & New York: Routledge 2007, s. 11–20.
- Elman, Colin (2008): "Realism". Teoksessa Paul D. Williams (ed.): *Security Studies: An Introduction*. London & New York: Routledge 2008, s. 15–28.
- Elman, Colin (2009): "Realist Revisionism". Teoksessa Annette Freyberg-Inan & Ewan Harrison & Patrick James (eds.): *Rethinking Realism in International Relations: Between Tradition and Innovation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2009, s. 63–75.
- Elman, Colin & Elman, Miriam Fendius (1995): "Correspondance: History vs. Neorealism: A Second Look". *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 182–193.
- Elman, Colin & Elman, Miriam Fendius, eds. (2001a): *Bridges and Boundaries: Historians, Political Scientists, and the Study of International Relations*. London, Massachusetts & London, England: The MIT Press.
- Elman, Colin & Elman, Miriam Fendius (2001b): "Introduction: Negotiating International History and Politics". Teoksessa Colin Elman & Miriam Fendius Elman (eds.): *Bridges and Boundaries: Historians, Political Scientists, and the Study of International Relations*. London, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2001, s. 1–36.
- Elman, Colin & Elman, Miriam Fendius (2003[1997]): "Lakatos and Neorealism: A Reply to Vasquez". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 80–86. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, December 1997, s. 923–926.]
- Elman, Colin & Elman, Miriam, eds. (2003): *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*. Cambridge: MIT Press.
- Elman, Miriam Fendius, ed. (1997): *Paths to Peace: Is Democracy the Answer?* Cambridge, MA: The MIT Press.
- Elman, Miriam Fendius (1999): "The Never-Ending Story: Democracy and Peace". *International Studies Review*, Vol. 1, No. 3, Fall 1999, s. 87–103.
- Elrod, Richard (1976): "The Concert of Europe: A Fresh Look at an International System". *World Politics*, Vol. 28, No. 2, January 1976, s. 156–174.
- Emerson, Michael (2001): *The Elephant and the Bear: The European Union, Russia and their Abroads*. Brussels: Centre for European Policy Studies.
- Emerson, Michael (2002): *The Wider Europe as the European Union's Friendly Monroe Doctrine*. CEPS Policy Brief, No. 27. Brussels: CEPS.
- Engelbrekt, Kjell & Hallenberg, Jan eds. (2008): *The European Union and Strategy: An Emerging Actor*. London & New York: Routledge.
- Ertman, Thomas (1997): *The Birth of Leviathan: Building states and Regimes in Medieval and Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Europe's Energy Portal (2011). [<http://www.energy.eu>, 6.7.2011].
- Evangelista, Matthew & Parsi, Vittorio E., eds. (2005): *Partners or Rivals? European–American Relations after Iraq*. Milan: Vita e Pensiero.

- Fairlie, Lyndelle D. & Sergounin, Alexander (2001): *Are Borders Barriers? EU Enlargement and the Russian Region of Kaliningrad*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, No. 13. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Berlin: Institut für Europäische Politik.
- Farber, Henry S. & Gowa, Joanne (1995): "Politics and Peace". *International Security*, Vol. 20, No. 2, Fall 1995, s. 123–146.
- Fawn, Rick & Hinnebusch, Raymond A., eds. (2006): *The Iraq War: Causes and Consequences*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Fedorov, Andrei (1998): "Russia and the Baltics". Teoksessa Mathias Jopp & Riku Warjovaara (eds.): *Approaching the Northern Dimension of the CFSP: Challenges and Opportunities for the EU in the Emerging European Security Order*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 1. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 1998, s. 83–88.
- Fedorov, Yuri E. (2002): "Europe in Russia's Security Thinking Today". Teoksessa Yuri Fedorov & Bertil Nygren (eds.): *Russia and Europe: Putin's Foreign Policy*. Swedish National Defence College – ACTA B 23, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College 2002, s. 37–52.
- Fedorov, Yuri E. (2004): "Putin's Russia: Foreign Policy and the Nature of the Regime". Teoksessa Yuri Fedorov & Bertil Nygren (eds.): *Putin I and Putin II: Results of the First Term and Prospects for the Second*. Swedish National Defence College – ACTA B 31, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College 2004, s. 65–85.
- Fedorov, Yury E. (2006): "European Security and Defence Policy: Russia's Reading". Teoksessa Bo Huldt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Swedish National Defence College: Strategic Yearbook 2006. Stockholm: National Defence College 2006, s. 187–196.
- Fedorov, Yury E. (2010): "Russia's Relations with the West". Teoksessa Bertil Nygren & Bo Huldt & Patric Ahlgren & Pekka Sivonen & Susanna Huldt (eds.): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University, Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: The Swedish National Defence College 2010, s. 1–27.
- Fedorov, Yuri & Nygren, Bertil, eds. (2002): *Russia and Europe: Putin's Foreign Policy*. Swedish National Defence College – ACTA B 23, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College.
- Fedorov, Yuri & Nygren, Bertil, eds. (2004): *Putin I and Putin II: Results of the First Term and Prospects for the Second*. Swedish National Defence College – ACTA B 31, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College.
- Feldstein, Martin (2012): "The Failure of the Euro: The Little Currency That Couldn't". *Foreign Affairs*, Vol. 91, No. 1, January/February 2012, s. 105–116.
- Fenby, Jonathan (2008[2006]): *Alliance: The Inside Story of How Roosevelt, Stalin & Churchill Won One War and Begun Another*. London: Simon & Schuster.
- Ferguson, Niall (2004): *Colossus: The Price of America's Empire*. New York: Penguin.
- Fiammenghi, Davide (2011): "The Security Curve and the Structure of International Politics: A Neorealist Synthesis". *International Security*, Vol. 35, No. 4, Spring 2011, s. 126–154.
- Finnemore, Martha & Barnett, Michael (2004): *Rules for the World: International Organizations in Global Politics*. Ithaca: Cornell University Press.

- Flournoy, Michele A. (2005): *European Defense Integration: Bringing the Gap between Strategy and Capabilities*. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, October 2005.
- Forsberg, Tuomas (2002): *Nato-kirja*. Ajatus kirjat. Jyväskylä: Gummerus.
- Forsberg, Tuomas (2005): "German Foreign Policy and the War on Iraq: Anti-Americanism, Pacifism or Emancipation?" *Security Dialogue*, Vol. 36, No. 2, June 2005, s. 213–231.
- Forss, Stefan (2010): *Russian Military Thinking and Threat Perception – A Finnish View*. National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 4: Working Papers, No 36. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Forss, Stefan & Kiiianlinna, Lauri & Inkinen, Pertti & Hult, Heikki (2011): *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimuseloiteita No 47. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Forsström, Pentti (1998): *Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Strategian tutkimuksia, Julkaisusarja 1, No. 10. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Forsström, Pentti (2002a): "Slaavilaisten IVY-maiden kahdenväliset sotilaalliset suhteet: Yhdessä vai erikseen?". Teoksessa *Tiede ja ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu*, N:o 60, 2002, Jyväskylä: Gummerus 2002, s. 179–217.
- Forsström, Pentti (2002b): *Venäjä vuonna 2020: Arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, No. 15. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Forsström, Pentti (2005): "Supervallan kutistuminen – Venäläinen sodan kuva Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen". Teoksessa Jyri Raitasalo & Joonas Sipilä (toim.): *Muuttuva sota*. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitos. Kustannusosakeyhtiö Suomen mies. Jyväskylä: Gummerus 2005, s. 127–144.
- Fortmann, Michael & Paul, T.V. & Wirtz, James J. (2004): "Conclusions: Balance of Power at the Turn of the New Century". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 360–374.
- Frankel, Benjamin, ed. (1996a): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass.
- Frankel, Benjamin (1996b): "Restating the Realist Case: An Introduction". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass 1996, s. ix–xx.
- Frankel, Benjamin ed., (1996c): *Roots of Realism*. London & Portland, Or.: Frank Cass.
- Freudenstein, Roland (1998): "Poland, Germany and the EU". *International Affairs*, Vol. 74, No. 1, January 1998, s. 41–54.
- Freyberg-Inan, Annette & Harrison, Ewan & James Patrick (2009a): "Introduction: What Way Forward for Contemporary Realism?" Teoksessa Annette Freyberg-Inan & Ewan Harrison & Patrick James (eds.): *Rethinking Realism in International Relations: Between Tradition and Innovation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2009, s. 1–18.
- Freyberg-Inan, Annette & Harrison, Ewan & James Patrick, eds. (2009b): *Rethinking Realism in International Relations: Between Tradition and Innovation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Friedberg, Aaron L. (1988): *The Weary Titan: Britain and the Experience of Relative Decline, 1895–1905*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

- Friedberg, Aaron L. (1993/1994): "Ripe for Rivalry: Prospects for Peace in a Multi-polar Asia". *International Security*, Vol. 18, No. 3, Winter 1993/94, s. 5–33.
- Friedberg, Aaron L. (2005): "The Future of U.S. – China Relations: Is Conflict Inevitable?". *International Security*, Vol. 30, No. 2, Fall 2005, s. 7–45.
- Friedberg, Aaron L. (2011a): *A Contest for Supremacy: China, America, and the Struggle for Mastery in Asia*. New York & London: W.W. Norton & Company.
- Friedberg, Aaron L. (2011b): "Hegemony with Chinese Characteristics". *The National Interest*, No. 114, July / August 2011, s. 18–27.
- Friedberg, Aaron L. & Ross, Robert S. (2009): "Here Be Dragons: Is China a Military Threat? Debate: Menace or Myth". *The National Interest*, No. 103, September / October 2009, s. 19–34.
- Friedman, George (2008): *The Medvedev Doctrine and American Strategy*. Stratfor Geopolitical Intelligence Report, September 1, 2008. [http://www.stratfor.com/weekly/medvedev_doctrine_and_american_strategy, 13.11.2009.]
- Friedman, Thomas L. (1999): *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Friend, Julius W. (1991): *The Linchpin: French–German Relations 1950–1990*. New York: Praeger.
- Frost, Robert I (2000): *The Northern Wars: War, State and Society in Northeastern Europe, 1558–1721*. Harlow, England: Pearson Education.
- Frumkin, Boris Ye. (2002): "The Economic Relationship between Russia and Europe: Current Situation and Emerging Trends". Teoksessa Yuri Fedorov & Bertil Nygren (eds.): *Russia and Europe: Putin's Foreign Policy*. Swedish National Defence College – ACTA B 23, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College 2002, s. 93–114.
- Fry, Michael (ed.) (1991): *History, the White House, and the Kremlin: Statesmen as Historians*. New York: Columbia University Press.
- Fukuyama, Francis (1989): "The End of History?". *The National Interest*, No. 16, Summer 1989, s. 3–18.
- Fukuyama, Francis (1992): *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press.
- Fukuyama, Francis (2006): *America Crossroads: Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy*. New Haven: Yale University Press.
- Fyodorov, Yuriy (2005[2004]): "Do We Need Reform of Russian Foreign Policy?" Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 463–484. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Yaderny Kontrol*, Vol. 10, No. 2, 2004, s. 57–72.]
- Gaddis, John Lewis (1982): *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy*. New York: Oxford University Press.
- Gaddis, John Lewis (1986): "The Long Peace: Elements of Stability in the Postwar International System". *International Security*, Vol. 10, No. 4, Spring 1986, s. 99–142.
- Gaddis, John Lewis (1997): *We Know Now: Rethinking Cold War History*. New York: Oxford University Press.
- Gaddis, John Lewis (1998): "History, Grand Strategy, and NATO Enlargement". *Survival*, Vol. 40, No. 1, Spring 1998, s. 145–151.

- Gaddis, John Lewis (2004): *Suprise, Security, and the American Experience*. Cambridge, Massachusetts & London, England: Harvard University Press.
- Gaddis, John Lewis (2007[2005]): *The Cold War*. London & New York: Penguin Books.
- Gaffney, John (2004): "Highly Emotional States: French – US Relations and the Iraq War". *European Security*, Vol. 13, No. 3, Part 1, Autumn 2004, s. 247–272.
- Gamble, Andrew (2002): "Hegemony and Decline: Britain and the United States". Teoksessa Patrick Karl O'Brian & Armand Clesse (eds.): *Two Hegemonies: Britain 1846–1914 and the United States 1941–2001*. Aldershot: Ashgate 2002, s. 127–140.
- Gamble, Andrew (2006): *Between Europe and America: The Future of British Politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gambles, Ian & Gnesotto, Nicole, eds. (1995): *A Lasting Peace in Central Europe? The Expansion of the European Security Community*. Chaillot Papers 20, October 1995. Paris: Institute for Security Studies, Western European Union.
- Ganguly, Sumit, ed. (2003): *India as an Emerging Power*. London & Portland, Oregon: Frank Cass.
- Gardner, Lloyd C. (1994[1993]): *Sphere of Influence: The Great Powers Partition Europe, From Munich to Yalta*. Chicago: Ivan R. Dee Publisher.
- Garnett, Sherman (2001): "Challenges of the Sino – Russian Strategic Partnership". *The Washington Quarterly*, Vol. 24, No. 4, Autumn 2001, s. 41–54.
- Garthoff, Raymond L. (1994): *The Great Transition: American–Soviet Relations and the End of the Cold War*. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Gartzke, Erik (1998): "Kant We All Just Get Along? Opportunity, Willingness, and the Origins of the Democratic Peace". *American Journal of Political Science*, Vol. 42, No. 1, January 1998, s. 1–27.
- Gartzke, Erik (2000): "Preferences and Democratic Peace". *International Studies Quarterly*, Vol. 44, No. 2, June 2000, s. 191–212.
- Gartzke, Erik (2007): "The Capitalist Peace". *American Journal of Political Science*, Vol. 51, No. 1, January 2007, s. 161–191.
- Gegout, Catherine (2005): "Causes and Consequences of the EU's Military Intervention in the Democratic Republic of Congo: A Realist Explanation". *European Foreign Affairs Review*, Vol. 10, No. 3, Autumn 2005, s. 427–443.
- Gegout, Catherine (2009): "The West, Realism and Intervention in the Democratic Republic of the Congo (1996–2006)". *International Peacekeeping*, Vol. 16, n. 2, April 2009, s. 231–244.
- George, Alexander (1990): "Superpower Interests in Third Areas". Teoksessa Roy Allison & Phil Williams (eds.): *Superpower Competition and Crisis Prevention in the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press 1990, s. 107–120.
- George, Alexander L. & Farley, Philip J. & Dallin, Alexander, eds. (1988): *U.S. – Soviet Security Cooperation: Achievements, Failures, Lessons*. New York: Oxford University Press.
- George, Stephen (1998[1994]): *An Awkward Partner: Britain in the European Community*. Oxford: Oxford University Press.
- Gholz, Eugene & Press, Daryl G. (2010): "Protecting 'The Prize:' Oil in American Grand Strategy". *Security Studies*, Vol. 19, No. 3, Fall 2010, s. 453–485.
- Gholz, Eugene & Press, Daryl G. & Sapolsky, Harvey M. (1997): "Come Home America: The Strategy of Restraint in the Face of Temptation", *International Security*, Vol. 21, No. 4, Spring 1997, s. 1–43.

- Giauque, Jeffrey Glen (2002): *Grand Designs and Visions of Unity: The Atlantic Powers and the Reorganization of Western Europe, 1955–1963*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Giles, Keir (2007): “Looking North”. Teoksessa Mark A. Smith & Keir Giles (eds.): *Russia and the Arctic: The “Last Dash North”*. Defence Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, 07/26, September 2007. Shrivenham, England: Defence Academy of the United Kingdom 2007, s. 10–20.
- Giles, Keir (2009): *Russia’s National Security Strategy to 2020*. NATO Defense College, Research Division, June 2009.
- Gilpin, Robert (1975): *U.S. Power and the Multinational Corporation*. New York: Basic Books.
- Gilpin, Robert (1981): *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gilpin, Robert (1986): ”The Richness of the Tradition of Political Realism”. Teoksessa Robert O. Keohane (ed.): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press 1986, s. 301–321.
- Gilpin, Robert (1987): *The Political Economy of International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Gilpin, Robert (1989): ”The Theory of Hegemonic War”. Teoksessa Robert I. Rotberg & Theodore K. Rabb (eds.): *The Origin and Prevention of Major Wars*. New York: Cambridge University Press 1989, s. 15–38.
- Gilpin, Robert G. (1996): “No One Loves a Political Realist”. Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass, s. 3–26. [Artikkeli on julkaistu myös teoksessa *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 3–28.]
- Gilpin, Robert (2003): “Sources of American-Japanese Economic Conflict”. Teoksessa G. John Ikenberry & Michael Mastanduno (eds.): *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. New York: Columbia University Press 2003, s. 299–322.
- Gilpin, Robert (2005): “War is Too Important to Be Left to Ideological Amateurs”. *International Relations*, Vol. 19, No. 1, March 2005, s. 5–18.
- Giusti, Serena & Penkova, Tomislava (2008): *Russia: Just a Normal Great Power?* Istituto Per Gli Studi Di Politica Internazionale, Russia and EU Eastern Neighbours Program. ISPI Working Paper, Issue 30, October 2008.
- Glantz, Mary E. (1994): ”The Origins and Development of Soviet and Russian Military Doctrine”. *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 7, No. 3, September 1994, s. 443–480.
- Glaser, Charles L. (1990): *Analyzing Strategic Nuclear Policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Glaser, Charles L. (1992): “Political Consequences of Military Strategy: Expanding and Refining the Spiral and Deterrence Models”. *World Politics*, Vol. 44, No. 4, July 1992, s. 497–538.
- Glaser, Charles L. (1993): “Why NATO is Still Best: Future arrangements for Europe”. *International Security*, Vol. 18. No. 1, Summer 1993, s. 5–50.

- Glaser, Charles L. (1995[1994/1995]): "Realists as Optimists: Cooperation as Self Help". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller, (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 377–417. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter 1994/95, s. 50–90.]
- Glaser, Charles L. (1996): "Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass 1996, s. 122–163. [Artikkeli on julkaistu myös teoksessa *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 122–166.]
- Glaser, Charles L. (1997): "The Security Dilemma Revisited". *World Politics*, Vol. 50, No. 1, October 1997, s. 171–201.
- Glaser, Charles (2000): "Guiding NATO's Future: A Return to Basics". Teoksessa Lloyd J. Matthews (ed.): *The Future of the American Military Presence in Europe*. Strategic Studies Institute, May 2000. Carlisle, PA: U.S. Army War College 2000, s. 75–82.
- Glaser, Charles L. (2003a): "The Necessary and Natural Evolution of Structural Realism". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 266–279.
- Glaser, Charles L. (2003b): "Structural Realism in a More Complex World". *Review of International Studies*, Vol. 29, No. 3, July 2003, s. 403–414.
- Glaser, Charles L. (2010a): "Realism". Teoksessa Alan Collins (ed.): *Contemporary Security Studies*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press 2010, s. 15–33.
- Glaser, Charles L. (2010b): *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Glaser, Charles (2011): "Will China's Rise Lead to War? Why Realism Does Not Mean Pessimism". *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 2, March / April 2011, s. 80–91.
- Glaser, Charles L. & Fetter, Steve (2001): "National Missile Defense and the Future of U.S. Nuclear Weapons Policy". *International Security*, Vol. 26, No. 1, Summer 2001, s. 40–92.
- Glaser, Charles L. & Kaufmann, Chaim (2004[1998]): "What Is the Offense-Defense Balance and How Can We Measure It?" Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. 266–304. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 22, No. 4, Spring 1998, s. 44–82.]
- Gnesotto, Nicole (2001): "An Ever Closer Union?". *Western European Union Institute for Security Studies Newsletter*, No. 32, January 2001, s. 1.
- Gnesotto, Nicole, ed. (2004): *EU Security and Defence Policy: The First Five Years (1999–2004)*. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Goble, Paul A. (2005): "Redefining Estonia's National Security". Teoksessa Andres Kasekamp (ed.): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2005*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute 2005, s. 9–20.
- Goddard, Stacie E. (2008/2009): "When Right Makes Might: How Prussia Overturned the European Balance of Power". *International Security*, Vol. 33, No.3, Winter 2008/09, s. 110–142.

- Godzimirski, Jakub M. (1999): "Soviet Legacy and Baltic Security; The Case of Kaliningrad". Teoksessa Olav F. Knudsen (ed.): *Stability and Security in the Baltic Sea Region: Russian, Nordic and European Aspects*. London & Portland, Or: Frank Cass 1999, s. 29–54.
- Godzimirski, Jakub M. (2000): "Russian National Security Concepts 1997 and 2000: A Comparative Analysis". *European Security*, Vol. 9, No. 4, Winter 2000, s. 73–91.
- Goldgeier, James M. (1998): "NATO Expansion: The Anatomy of a Decision". *The Washington Quarterly*, Vol. 21, No. 1, Winter 1998, s. 85–102.
- Goldgeier, James M. (1999): *Not Whether But When: The U.S. Decision to Enlarge NATO*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Goldgeier, James M. & McFaul, Michael (2003): *Power and Purpose: U.S. Policy toward Russia after the Cold War*. Washington, DC: Brookings.
- Goldman, Emily O. & Andres, Richard B. (1999): "Systemic Effects of Military Innovation and Diffusion". *Security Studies*, Vol. 8, No. 4, Summer 1999, s. 79–125.
- Goldman, Emily O. & Eliason, Leslie C., eds., (2003): *The Diffusion of Military Technology and Ideas*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Goldman Sachs (2003): *Dreaming With BRICs: The Path to 2050*. Dominic Wilson & Roopa Purushothaman. Global Economics Paper, No: 99, 1st October 2003. [<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/book/99-dreaming.pdf>, 3.11.2008.]
- Goldstein, Avery (1997/1998): "Great Expectations: Interpreting China's Arrival". *International Security*, Vol. 22, No. 3, Winter 1997/98, s. 36–73.
- Goldstein, Avery (2003): "An Emerging China's Emerging Grand Strategy: A Neo-Bismarckian Turn". Teoksessa G. John Ikenberry & Michael Mastanduno (eds.): *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. New York: Columbia University Press 2003, s. 57–106.
- Goldstein, Avery (2005): *Raising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Goldstein, Avery (2008): "Parsing China's Rise: International Circumstances and National Attributes". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 55–86.
- Gomart, Thomas (2007): "France's Russia Policy: Balancing Interests and Values". *The Washington Quarterly*, Vol.30, No. 2, Spring 2007, s. 147–155
- Goodby, James E. & Buwalda, Piet & Trenin, Dmitri (2002): *A Strategy for Stable Peace: Toward a Euroatlantic Security Community*. Washington, D.C.: United States Institute for Peace.
- Gordon, Philip H. (1993): *A Certain Idea of France: French Security Policy and the Gaullist Legacy*. Princeton: Princeton University Press.
- Gordon, Philip H. (1995): "Charles de Gaulle and the Nuclear Revolution". *Security Studies*, Vol, 5, No. 1, Autumn 1995, s. 115–148.
- Gordon, Philip H. (2001): "Bush, Missile Defense, and the Atlantic Alliance". *Survival*, Vol. 43, No. 1, Spring 2001, s. 17–36.
- Gordon, Philip H. & Shapiro, Jeremy (2004): *Allies at War: America, Europe, and the Crisis over Iraq*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Gorodetsky, Gabriel, ed. (2003): *Russia Between East and West: Russian Foreign Policy on the Threshold of the Twenty-First Century*. The Cummings Center for Russian and East European Studies, Tel Aviv University. London & Portland, Or: Frank Cass.

- Gottemoeller, Rose (2004): “Nuclear Weapons in Current Russian Policy”. Teoksessa Steven E. Miller & Dimitri Trenin (eds.): *The Russian Military Power and Policy*. Cambridge, Mass.: MIT Press 2004, s. 183–215.
- Gowa, Joanne (1989): “Bipolarity, Multipolarity, and Free Trade”. *American Political Science Review*, Vol. 83, No. 4, December 1989, s. 1245–1256.
- Gowa, Joanne (1994): *Allies, Adversaries, and International Trade*. Princeton: Princeton University Press.
- Gowa, Joanne (1999): *Ballots and Bullets: The Elusive Democratic Peace*. Princeton: Princeton University Press.
- de Graaff, Bob (2005): ”The Wars in Former Yugoslavia in the 1990s: Bringing the State Back In”. Teoksessa Isabelle Duyvesteyn & Jan Angstrom (eds.): *Rethinking the Nature of War*. London & New York: Frank Cass 2005, s. 159–176.
- Grand, Camille (2000): “Missile Defence: The View from the Other Side of the Atlantic”. *Arms Control Today*, Vol. 30, No. 7, September 2000, s. 12–18.
- Grant, Charles (2005): *Germany’s Foreign Policy: What Lessons Can Be Learned from the Schröder Years?* London: Centre for European Reform.
- Grant, Robert (1996): “France’s New Relationship with NATO”. *Survival*, Vol. 38, No. 1, Spring 1996, s. 58–80.
- Gratius, Susanne (2012): “Is Germany Still a EU-ropean Power?”. *FRIDE Policy Brief*, No. 115, February 2012.
- Gray, Colin S. (1992): *House of Cards: Why Arms Control Must Fail*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Gray, Colin S. (1993): *Weapons Don’t Make War: Policy Strategy, and Military Technology*. Lawrence: University Kansas Press.
- Gray, Colin S. (1994): *Villains, Victims and Sheriffs: Strategic Studies and Security for an Inter-War Period*. Hull: University of Hull Press.
- Gray, Colin S. (1999a): ”Clausewitz rules, OK? The Future is the Past – with GPS”. *Review of International Studies*, Vol. 25, No. 5, December 1999, s. 161–182.
- Gray, Colin S. (1999b): *Modern Strategy*. New York: Oxford University Press.
- Gray, Colin (2002): “World Politics as Usual after September 2001: Realism Vindicated”. Teoksessa Ken Booth & Tim Dunne (eds.): *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*. London: Palgrave Macmillan 2002, s. 226–234.
- Gray, Colin S. (2004): *The Sheriff: America’s Defence of the New World Order*. Lexington, Kentucky: University Press of Kentucky.
- Gray, Colin S. (2005): *Another Bloody Century: Future Warfare*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Gray, Colin S. (2007): *War, Peace and International Relations: An Introduction to Strategic History*. London & New York: Routledge.
- Gray, John (2004): “Blair’s Project in Retrospect”. *International Affairs*, Vol. 80, No. 1, January 2004, s. 39–48.
- Greenwood, Sean (1996): *The Alternative Alliance: Anglo-French Relations before the Coming of NATO, 1944–1948*. London: Minerva.
- Greenwood, Sean (2000): *Britain and the Cold War, 1945–91*. New York: St. Martin’s.
- Grieco, Joseph M. (1990): *Cooperation among Nations: Europe, America, and Non-tariff Barriers to Trade*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Grieco, Joseph (1993): “Understanding the Problem of International Cooperation: The Limits of Neoliberal Institutionalism and the Future of Realist Theory”. Teoksessa Davin A. Baldwin, (ed.): *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press 1993, s. 301–338.

- Grieco, Joseph M. (1995[1988]): "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism". Teoksessa Charles W. Kegley, Jr. (ed.): *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge*. New York: St. Martin's Press, s. 151–171. [Artikkeli alun perin julkaistu teoksessa *International Organization*, Vol. 42, No. 3, Summer 1988, s. 485–507.]
- Grieco, Joseph M. (1995): "The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the Neo-Realist Research Programme". *Review of International Studies*, Vol. 21, No. 1, January 1995, s. 21–40.
- Grieco, Joseph M. (1996): "State Interests and Institutional Rule Trajectories: A Neorealists Interpretation of The Maastricht Treaty and European Economic and Monetary Union". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass 1996, s. 261–306.
- Grieco, Joseph M. (1999): "Realism and Regionalism: American Power and German and Japanese Institutional Strategies During and After the Cold War". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 319–353.
- Griffiths, Martin, ed. (2007): *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An introduction*. London & New York: Routledge.
- Griffiths, Martin (2007b): "Worldviews and IR Theory: Conquest or Coexistence?". Teoksessa Martin Griffiths (ed.): *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An introduction*. London & New York: Routledge 2007, s. 1–10.
- Grissom, Adam (2003): "The Post-Prague Strategic Orientation of the Baltic States". Teoksessa Graeme P. Herd & Jennifer D.P. Moroney (eds.): *Security Dynamics in the Former Soviet Block*. London & New York: Routledge 2003, s. 17–31.
- Gulick, Edward Vose (1967[1955]): *Europe's Classical Balance of Power: A Case History of the Theory and Practice of One of the Great Concepts of European Statecraft*. New York: W.W. Norton & Company.
- Gutmann, Myron P. (1989): "The Origins of the Thirty Years' War". Teoksessa Robert I. Rotberg & Theodore K. Rabb (eds.): *The Origin and Prevention of Major Wars*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press 1989, s. 177–198.
- Gutmann, Robert J. (2000): *Europe in the New Century: Visions of an Emerging Superpower*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Guzzini, Stefano (1998): *Realism in International Relations and International Political Economy: The Continuing Story of Death Foretold*. London: Routledge.
- Guzzini, Stefano (2000): "A Reconstruction of Constructivism in International Relations". *European Journal of International Relations*, Vol. 6, No. 2, June 2000, s. 147–182.
- Guzzini, Stefano (2004): "The Enduring Dilemmas of Realism in International Relations". *European Journal of International Relations*, Vol. 10, No. 4, December 2004, s. 533–568.
- Guzzini, Stefano (2010): *Power Analysis: Encyclopedia Entries*. DIIS Working Paper 2010:34. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
- Gvosdev, Nikolas (2008): Parting with Illusions: Developing a Realistic Approach to Relations with Russia". *Policy Analysis*, No. 611, February 29, 2008, Washington, D.C.: CATO Institute.
- Gvosdev, Nikolas K. & Simes, Dmitri (2005): "Rejecting Russia?". *The National Interests*, No. 80, Summer 2005, s. 5–8.

- Gärtner, Heinz & Cuthbertson, Ian, eds. (2005): *European Security and Transatlantic Relations After 9/11 and the Iraq War*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Haas, Ernst B. (1953): "The Balance of Power: Prescription, Concept, or Propaganda?" *World Politics*, Vol. 5, No. 4, July 1953, s. 422–477.
- Haas, Ernst B. (1958): *The Uniting of Europe*. Stanford, California: Stanford University Press.
- de Haas, Marcel (2005): *Russian – Chinese Military Exercises and Their Wider Perspective: Power Play in Central Asia*. Conflict Studies Research Centre, Russian Series 05/51, October 2005. Swindon: Defence Academy of the United Kingdom.
- de Haas, Marcel (2009): "Medvedev's Security Policy: A Provisional Assessment". *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, s. 2–5.
- Haass, Richard N. (1998): *Economic Sanctions and American Diplomacy*. New York: Council on Foreign Relations Press.
- Haass, Richard N. (1999[1994]): *Intervention: The Use of American Military Force in the Post-Cold War World*. Revised Edition. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Haass, Richard N., ed. (1999): *Transatlantic Tensions: The United States, Europe, and the Problem Countries*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Haass, Richard N. (2009): *War of Necessity & War of Choice: A Memoir of Two Iraq Wars*. New York: Simon & Schuster.
- Haftendorn, Helga (2006): *Coming of Age: German Foreign Policy since 1945*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Haftendorn, Helga & Kolkmann, Michael (2004): "German Policy in a Strategic Triangle: Berlin, Paris, Washington...and What about London?" *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 17, No. 3, October 2004, s. 467–480.
- Haftendorn, Helga & Tuschhoff, Christian, eds. (1993): *America and Europe in an Era of Change*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Haglung, David G. (2002): "Travels with Charlemagne: Metaphor, Myth, and the Puzzle of Franco–German Security and Defence Cooperation after the Cold War". *Contemporary Security Policy*, Vol. 23, No. 1, April 2002, s. 63–92.
- Haine, Jean-Yves (2004): "An Historical Perspective". Teoksessa Nicole Gnesotto (ed.): *EU Security and Defence Policy: The First Five Years (1999–2004)*. Paris: European Union Institute for Security Studies 2004, s. 35–54.
- Hakovirta, Harto (1988): *East – West Conflict and European Neutrality*. Oxford: Oxford University Press.
- Hall, John A. (1996): *International Order*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, John A. & Paul, T.V. (1999): "Introduction". Teoksessa T.V. Paul & John A. Hall (eds.): *International Order and the Future of World Politics*. New York: Cambridge University Press 1999, s. 1–15.
- Hallenberg, Jan (2000): *The Extension of the European Security Community to the Periphery: France in the Mediterranean and Finland and Sweden in the Baltic Countries*. A NATO Fellowship Final Report. Stockholm: Swedish National Defence College.
- Hallenberg, Jan & Karlsson, Håkan, eds. (2005): *The Iraq War: European Perspectives on Politics, Strategy and Operations*. London: Routledge.
- Halper, Stefan & Clarke, Jonathan (2004): *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- van Ham, Peter (1998): "The Baltic States and Europe: The Quest for Security". Teoksessa Birthe Hansen & Bertil Heurlin (eds.): *The Baltic States in World Politics*. Great Britain: Curzon 1998, s. 24–45.

- Hamerow, Theodore S., ed. (1972): *Otto von Bismarck: A Historical Assessment*. Lexington, MA: D.C. Heath and Company.
- Hanami, Andrew K., ed. (2003): *Perspectives on Structural Realism*. With a Foreword by Stephen M. Walt. New York: Palgrave Macmillan.
- Handel, Michael (1981): *Weak States in the International System*. London: Frank Cass.
- Hansen, Birthe (2000): "The Unipolar World Order". Teoksessa Birthe Hansen & Bertel Heurlin (eds.): *The New World Order: Contrasting Theories*. Houndmills: Macmillan 2000, s. 112–133.
- Hansen, Birthe (2011): *Unipolarity and World Politics*. London: Routledge.
- Hansen, Birthe & Heurlin, Bertel, eds. (1998): *The Baltic States in World Politics*. Great Britain: Curzon.
- Hansen, Birthe & Heurlin, Bertel, eds. (2000): *The New World Order: Contrasting Theories*. Houndmills: Macmillan.
- Hansen, Birthe & Toft, Peter & Wivel, Anders (2009): *Security Strategies and American World Order: Lost Power*. London & New York: Routledge.
- Hanson, Stephen E. & Kopstein, Jeffrey S. (1997): "The Weimar/Russia Comparison". *Post-Soviet Affairs*, Vol. 13, No. 3, July–September 1997, s. 252–283.
- Harnisch, Sebastian (2001): "Chance and Continuity in Post-Unification German Foreign Policy". Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London: Frank Cass 2001, s. 35–60.
- Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. eds. (2001): *Germany as a Civilian Power: The Foreign Policy of the Berlin Republic*. Manchester: Manchester University Press.
- Harriman, W. Averell & Abel, Elie (1991): "Special Envoy to Churchill and Stalin". Teoksessa Charles S. Maier (ed.): *The Cold War in Europe: Era of a Divided Continent*. New York: Markus Wiener Publishing 1991, s. 53–74.
- Haslam, Jonathan (2002): *No Virtue Like Necessity: Realist Thought in International Relations since Machiavelli*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Hathaway, Robert M. (1981): *Ambiguous Partnership: Britain and America, 1944–47*. New York: Columbia University Press.
- Haukkala, Hiski (2010): *The EU–Russia Strategic Partnership: The Limits of Post-Sovereignty in International Relations*. London & New York: Routledge.
- Haukkala, Hiski & Medvedev, Sergei, eds., (2001): *The EU Common Strategy on Russia: Learning the Grammar of the CFSP*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, no. 11. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Berlin: Institut für Europäische Politik.
- He, Kai & Feng, Huiyun (2008): "If Not Soft Balancing, Then What? Reconsidering Soft Balancing and U.S. Policy Toward China". *Security Studies*, Vol. 17, No. 2, April–June 2008, s. 363–395.
- Headley, Jim (2003): "Sarajevo, February 1994: the First Russia – NATO Crises of the Post-Cold Era". *Review of International Studies*, Vol. 29, No. 2, April 2003, s. 209–227.
- Hedenskog, Jacob (2010): "The Ukrainian–Russian Relations in 2008: From Bad to Worse". Teoksessa Bertel Nygren & Bo Huldt & Patric Ahlgren & Pekka Sivonen & Susanna Huldt, (eds.): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: The Swedish National Defence College 2010, s. 133–156.

- Hedenskog, Jakob & Konnander, Wilhelm & Nygren, Bertil & Oldberg, Ingmar & Pursiainen, Christer, eds. (2005): *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin*. London: Routledge.
- Hedenskog, Jakob & Larsson, Robert L. (2007): *Russian Leverage on the CIS and the Baltic States*. Defence Analysis, FOI Report no. FOI-R-2280-SE, June 2007. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Heginbotham, Erin & Samuels, Richard J. (1999): "Mercantile Realism and Japanese Foreign Policy". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 182–217.
- Heisbourg, François (2000): *European Defence: Making it Work*. Chaillot Paper no. 42. Paris: WEU Institute for Security Studies.
- Hellmann, Gunther (1997): "Absorbing Shocks and Mounting Checks: Germany and Alliance Burden-Sharing in the Gulf War". Teoksessa Andrew J. Bennett & Joseph Lepgold & Danny Unger (eds.): *Friends in Need: Burden-Sharing in the Gulf War*. New York: St. Martin's Press 1997, s. 165–194.
- Hellmann, Gunther, ed., (2006): *Germany's EU Policy on Asylum and Defence: De-Europeanization by Default?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Henderson, Errol A. (2002): *Democracy and War: The End of Illusion?* Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Henderson, Karen (1999): *Back to Europe: Central and Eastern Europe and the European Union*. London: UCL Press.
- Henig, Ruth (1998): *The Weimar Republic 1919–1933*. New York: Routledge.
- Henig, Stanley (2001): "Britain: To War for a Just Cause". Teoksessa Tony Weymouth & Stanley Henig (ed.): *The Kosovo Crisis: The Last American War in Europe?* London: Pearson Education 2001, s. 39–82.
- Hensel, Paul (2000): "Territory: Theory and Evidence on Geography and Conflict". Teoksessa John A. Vasquez (ed.): *What We Know About War?* Lanham, MD: Rowman & Littlefield 2000, s. 57–84.
- Herd, Graeme P. & Moroney, Jennifer D.P. eds. (2003): *Security Dynamics in the Former Soviet Block*. London & New York: Routledge.
- Herolf, Gunilla (2004): *France, Germany and the United Kingdom: Cooperation in Times of Turbulence*. Stockholm: University of Stockholm.
- Herolf, Gunilla (2006): "The EU as a Global Actor". Teoksessa Bo Huldt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006, The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College 2006, s. 27–46.
- Herrmann, Richard K. (2002): "Linking Theory to Evidence in International Relations". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London: SAGE Publications 2002, s. 119–136.
- Herspring, Dale R. (2005): "Vladimir Putin and Military Reform in Russia". *European Security*, Vol. 14, No. 1, March 2005, s. 137–155.
- Herz, John H. (1950): "Idealist Internationalism and the Security Dilemma". *World Politics*, Vol. 2, No. 2, January 1950, s. 157–180.
- Herz, John H. (1951): *Political Realism and Political Idealism*. Chicago: University Chicago Press.
- Herz, John H. (1959): *International Politics in the Atomic Age*. New York: Columbia University Press.

- Hickey, Donald R. (1989): *The War of 1812: A Forgotten Conflict*. Urbana: University of Illinois Press.
- Hiden, John & Made, Vahur & Smith, David J., eds., (2008): *The Baltic Question during the Cold War*. London & New York: Routledge.
- Higham, Charles (1983): *Trading with the Enemy: The Nazi-American Money Plot, 1933–1949*. New York: Barnes & Noble.
- Higham, Robin & Kagan, Frederick W. eds. (2002): *The Military History of the Soviet Union*. New York: Palgrave.
- Hill, Christopher & Smith Michael, eds. (2005): *The International Relations and the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Hirsh, Michael (2003): *At War with Ourselves: Why America Is Squandering Its Chance to Build a Better World*. New York: Oxford University Press.
- Hitchcock, William I. (1998): *France Restored: Cold War Diplomacy and Quest for Leadership in Europe, 1944–1954*. Chapel Hill & London: University of North Carolina Press.
- Hitchcock, William I. (2008): “The Ghost of Crises Past: The Troubled Alliance in Historical Perspective”. Teoksessa Jeffrey Anderson & G. John Ikenberry & Thomas Risse (ed.): *The End of the West? Crisis and Change in the Atlantic Order*. Ithaca, New York: Cornell University Press 2008, s. 53–81.
- Hobbes, Thomas (1985[1651]): *Leviathan*. Ed. with an Introduction by C. B. Macpherson. Penguin Classics. London: Penguin Books.
- Hobbes, Thomas (1999[1651]): *Leviathan*. Juva: Vastapaino.
- Hobson, John M. (2000): *The State and the International Relations*. Cambridge: University of Cambridge Press.
- Hoffmann, Stanley (1966): ”Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe”. *Daedalus*, Vol. 95, No. 3, Summer 1966, s. 862–915.
- Hoffmann, Stanley (1991): “Balance, Concert, Anarchy, or None of the Above”. Teoksessa Gregory F. Treverton (ed.): *The Shape of the New Europe*. New York: Council on Foreign Relations Press 1991, s. 194–220.
- Hoffmann, Stanley (2000): “Toward a Common Foreign and Security Policy”. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, No. 2, June 2000, s. 189–198.
- Hofmann, Stephanie C. & Mérand, Frédéric (2012): “Regional Organizations à la Carte: The Effects of Institutional Elasticity”. Teoksessa T.V. Paul (ed.): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012, s. 133–157.
- Hogan, Michael (1987): *The Marshall Plan: America, Britain, and the Reconstruction of Western Europe, 1947–1952*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- Holbrooke, Richard (1998): *To End a War*. New York: Random House.
- Holland, Mike, ed., (1991): *The Future of European Political Cooperation: Essays on Theory and Practice*. London: Macmillan.
- Hollis, Martin (1994): *The Philosophy of Social Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hollis, Martin & Smith, Steve (1991[1990]): *Explaining and Understanding International Relations*. First issue in Clarendon Paperbacks. Oxford: Clarendon Press.
- Hollis, Martin & Smith, Steve (1994): “Two Stories About Structure and Agency”. *Review of International Studies*, Vol. 20, No. 3, July 1994, s. 241–251.

- Holsti, Kalevi J. (1991): *Peace and War: Armed Conflicts and International Order 1648–1989*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holsti, K.J. (1994): “The Post-Cold War ‘Settlement’ in Comparative Perspective”. Teoksessa Douglas T. Stuart & Stephen F. Szabo (eds.): *Discord and Collaboration in a New Europe: Essays in Honor of Arnold Wolfers*. Washington, D.C.: Foreign Policy Institute: John Hopkins University 1994, s. 37–69.
- Holsti, Ole (1995): “Theories of International Relations and Foreign Policy: Realism and Its Challengers”. Teoksessa Charles W. Kegley, Jr, (ed.): *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge*. New York: St. Martin’s 1995, s. 35–65.
- Hopf, Ted (1991): “Polarity, the Offense-Defense Balance, and War”. *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 2, June 1991, s. 475–493.
- Hopf, Ted (1998): “The Promise of Constructivism in International Relations Theory”. *International Security*, Vol. 23, No. 1, Summer 1998, s. 171–200.
- Hopmann, Terrence (2003): “Adapting International Relations Theory to the End of the Cold War”. *Journal of Cold War Studies*, Vol. 5, No. 3, Summer 2003, s. 96–101.
- Howard, Roger (2010): ”Russia’s New Front Line”. *Survival*, Vol. 52, No. 2, April–May 2010, s. 141–156.
- Howorth, Jolyon (2000): “Britain, France and the European Defence Initiative”. *Survival*, Vol. 42, No. 2, Summer 2000, s. 33–55.
- Howorth, Jolyon (2005): “From Security to Defence: The Evolution of the CFSP”. Teoksessa Christopher Hill & Michael Smith (eds.): *International Relations and the European Union*. Oxford: Oxford University Press 2005, s. 179–204.
- Howorth, Jolyon (2006): “France and the Iraq War: Defender of International Legitimacy”. Teoksessa Rick Fawn & Raymond A. Hinnebusch (eds.): *The Iraq War: Causes and Consequences*. Boulder, CO: Lynne Rienner 2006, s. 49–60.
- Howorth, Jolyon (2007): *Security and Defence Policy in the European Union*. London: Palgrave.
- Howorth, Jolyon (2010): “Prodigal Son or Trojan Horse: What’s in It for France?”. *European Security*, Vol. 19, No. 1, March 2010, s. 11–28.
- Howorth, Jolyon (2011): *Libya, the EU and NATO: A Paradigm Shift in Europeans and Trans-Atlantic Security Arrangements?* MacMillan International Relations Series, October 18, 2011, Yale University. [<http://irworkshop.sites.yale.edu/jolyon-howorth-libya-eu-and-nato-sea-change-european-and-trans-atlantic-security-arrangements>, 26.2.2012.]
- Howorth, Jolyon & Keeler, John T.S., eds. (2003a): *Defending Europe: The EU, NATO and the Quest for European Autonomy*. New York & Basingstoke: Plagrave Macmillan.
- Howorth, Jolyon & Keeler, John T.S. (2003b): “The EU, NATO and the Quest for European Autonomy”. Teoksessa Jolyon Howorth & John T.S. Keeler (eds.): *Defending Europe: The EU, NATO and the Quest for European Autonomy*. New York & Basingstoke: Plagrave Macmillan 2003, s. 3–21.
- Howorth, Jolyon & Menon, Anand, eds. (1997): *The European Union and National Defence Policy*. The State and the European Union Series. London: Routledge.
- Hoyningen-Huene, Paul (1993): *Reconstructing Scientific Revolutions: Thomas S. Kuhn’s Philosophy of Science*. Translated by Alexander T. Levine with a Foreword by Thomas Kuhn. Chicago: Chicago University Press.

- Hughes, Christopher W. (2004a): "Japan's New Defence Posture: Towards Power Projection". *IISS Strategic Comments*, Vol. 10, No. 8, October 2004.
- Hughes, Christopher W. (2004b): *Japan's Re-Emergence as a "Normal" Military Power*. Adelphi Paper 368/9. Oxford: Oxford University Press.
- Hughes, Christopher W. (2009): *Japan's Remilitarisation*. The International Institute for Strategic Studies, London: Routledge.
- Huhtinen, Aki-Mauri & Toiskallio, Jarmo, toim. (2006): *Maanpuolustuskorkeakoulu – kehittyvä sotatieteellinen yliopisto: Professori Mikko Viitasalon juhlakirja*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Hui, Victoria Tin-bor Hui (2007): "The Triumph of Domination in the Ancient Chinese System". Teoksessa Stuart J. Kaufman & Richard Little & William C. Wohlforth (eds.): *The Balance of Power in World History*. New York: Palgrave Macmillan 2007, s. 122–147.
- Huldt, Bo & Kerttunen, Mika & Mörtberg, Jan & Ericsson, Ylva, eds. (2006): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006, The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College.
- Huldt, Bo & Ries, Tomas & Mörtberg, Jan & Davidson, Elisabeth, eds. (2003): *The New Northern Security Agenda: Perspectives from Finland and Sweden*. Strategic Yearbook 2004, Swedish National Defence College & Finnish National Defence College. Stockholm: National Defence College.
- Hulsman, John C. & Schirano, William L. T. (2005): "The European Union is Dead". *The National Interest*, No. 81, Fall 2005, s. 61–66.
- Hunter, Robert E. (2000): "Solving Russia: Final Piece in NATO's Puzzle". *The Washington Quarterly*, Vol. 23, No. 1, Winter 2000, s. 118–123.
- Huntington, Samuel P. (1989): "No Exit: The Errors of Endism". *The National Interest*, No. 17, Fall 1989, s. 3–11.
- Huntington, Samuel P. (1991): "America's Changing Strategic Interests". *Survival*, Vol. 33, No. 1, January/February 1991, s. 3–17.
- Huntington, Samuel P. (1993): "Why International Primacy Matters". *International Security*, Vol. 17, No. 4, Spring 1993, s. 68–83.
- Huntington, Samuel P. (1999): "The Lonely Superpower". *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 2, March/April 1999, s. 35–49.
- Huth, Paul K. (1996): *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Hyde-Price, Adrian (1996): *Germany and European Order: Enlargening NATO and the EU*. Manchester: Manchester University Press.
- Hyde-Price, Adrian (2000a): "The Antinomies of European Security: Dual Enlargement and the Reshaping of European Order". *Contemporary Security Policy*, Vol. 21, No. 2, December 2000, s. 139–167.
- Hyde-Price, Adrian (2000b): *Germany and European Order: Enlarging NATO and the EU*. Manchester: Manchester University Press.
- Hyde-Price, Adrian (2001[1998]): "Germany's Security Policy Dilemmas: NATO, the WEU and the OSCE". Teoksessa Klaus Larres (Ed.): *Germany since Unification: The Development of the Berlin Republic*. Second Edition. Houndmills & New York: Palgrave, (2001[1998]), s. li–lvii ja 203–230.
- Hyde-Price, Adrian (2001): "Germany and the Kosovo War: Still a Civilian Power?" Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London: Frank Cass 2001, s. 19–34.

- Hyde-Price, Adrian (2007): *European Security in the Twenty-First Century: The Challenge of Multipolarity*. London & New York: Routledge.
- Hyde-Price, Adrian (2008): "A Neurotic 'Centaur': The Limitations of the EU as a Strategic Actor". Teoksessa Kjell Engelbrekt & Jan Hallenberg (eds.): *The European Union and Strategy: An Emerging Actor*. London & New York: Routledge 2008, s. 153–166.
- Hyde-Price, Adrian & Jeffery, Charlie (2001): "Germany in the European Union". *Journal of Common Market Studies*, Vol. 39, No. 4, November 2001, s. 689–718.
- Hyland, William G. (1998): "NATO's Incredible Shrinking Defense". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 31–40.
- Ikenberry, G. John (2001): *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars*. Princeton: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. John, ed. (2002a): *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Ikenberry, G. John (2002b): "Conclusion: American Unipolarity: The Sources of Persistence and Decline". Teoksessa G. John Ikenberry (ed.): *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*. Ithaca: Cornell University Press 2002, s. 284–310.
- Ikenberry, G. John (2006): *Liberal Order & Imperial Ambition: Essays on American Power and World Politics*. Cambridge, UK & Maden, MA: Polity Press.
- Ikenberry, G. John & Kupchan, Charles A. (2004): "Liberal Realism: The Foundations of a Democratic Foreign Policy". *The National Interest*, Vol. 77, Fall 2004, s. 38–49.
- Ikenberry, G. John & Mastanduno, Michael, eds., (2003): *International Relations Theory and the Asia-Pacific*. New York: Columbia University Press.
- Ikenberry, G. John & Mastanduno, Michael & Wohlforth, William C. (2009): "Introduction: Unipolarity, State Behaviour, and the Systemic Consequences". *World Politics*, Vol. 61, No. 1, January 2009, s. 1–27.
- Ikenberry, G. John & Wright, Thomas (2008): *Rising Powers and Global Institutions. A Century Foundation Report*. New York: The Century Foundation.
- Indans, Ivars (2007): "Relations of Russia and Georgia: Developments and Future Prospects". *Baltic Security & Defence Review*, Vol. 9, 2007, s. 131–149.
- International Atomic Energy Agency, IAEA (2009): *World Distribution of Uranium Deposit (UDEPO) with Uranium Deposit Classification*, 2009 Edition, IAEA-TECDOC-1629, Wien, Austria.
- International Institute for Strategic Studies (1989): *The Military Balance 1989–1990*. London: Brassay's.
- International Institute for Strategic Studies (1990): *The Military Balance 1990–1991*. London: Brassay's.
- International Institute for Strategic Studies (1991): *The Military Balance 1991–1992*. London: Brassay's.
- International Institute for Strategic Studies (1992): *The Military Balance 1992–1993*. London: Brassay's.
- International Institute for Strategic Studies (1993): *The Military Balance 1993–1994*. London: Brassay's.
- International Institute for Strategic Studies (1994): *The Military Balance 1994–1995*. London: Brassay's.

- International Institute for Strategic Studies (1995): *The Military Balance 1995–1996*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (1996): *The Military Balance 1996–1997*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (1997): *The Military Balance 1997–1998*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (1998): *The Military Balance 1998–1999*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (1999): *The Military Balance 1999–2000*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2000): *The Military Balance 2000–2001*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2001): *The Military Balance 2001–2002*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2002): *The Military Balance 2002–2003*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2003): *The Military Balance 2003–2004*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2004): *The Military Balance 2004–2005*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2005): *The Military Balance 2005–2006*. London: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies (2006): *The Military Balance 2006*. London: Routledge.
- International Institute for Strategic Studies (2007): *The Military Balance 2007*. London: Routledge.
- International Institute for Strategic Studies (2008): *The Military Balance 2008*. London: Routledge.
- International Institute for Strategic Studies (2009): *The Military Balance 2009*. London: Routledge.
- International Institute for Strategic Studies (2010): *The Military Balance 2009*. London: Routledge.
- International Institute for Strategic Studies (2011): *The Military Balance 2009*. London: Routledge.
- Irondelle, Bastien & Mérand, Frédéric (2010): “France’s Return to NATO: The Death Knell for ESDP?” *European Security*, Vol. 19, No. 1, March 2010, s. 29–43.
- Isakova, Irina (2005): *Russian Governance in the Twenty-First Century: Geo-strategy, Geopolitics and Governance*. London: Frank Cass.
- Isakova, Irina (2006): *Russian Defence Reform: Current Trends*. November 2006. U.S. Army War College, Carlisle, PA: Strategic Studies Institute.
- Jackson, Nicole J. (2003): *Russian Foreign Policy and the CIS: Theories, debates and actions*. London & New York: Routledge.
- Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2003[1999]): *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. 2nd revised and expanded edition. New York: Oxford University Press.
- Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2007[1999]): *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. 3rd edition. New York: Oxford University Press.
- Jaffe, Amy Myers & Manning, Robert (2001): “Russia, Energy and the West”. *Survival*, Vol. 43, No. 2, Summer 2001, s. 133–152.

- Jaffe, Amy Myers & Soligo, Ronald (2009): "Energy Security: The Russian Connection". Teoksessa Daniel Moran & James A. Russell (eds.): *Energy Security and Global Politics: The Militarization of Resource Management*. London & New York: Routledge 2009, s. 112–134.
- Jakobson, Max (1998): *Finland in the New Europe*. The Washington Papers 175, Center for Strategic and International Studies. Washington D.C.: Praeger.
- Janning, Josef (2005): "Leadership Coalitions and Change: The Role of States in the European Union". *International Affairs*, Vol. 81, No. 4, 2005, s. 821–833.
- Jarvie, Ian C. (2001): *The Republic of Science: The Emergence of Popper's Social View of Science 1935–1945*. Amsterdam: Rodopi.
- Jeppsson, Tommy & Kerttunen, Mika & Koivula, Tommi (2006): "EU Battle Groups". Teoksessa Bo Hultdt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006, The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College 2006, s. 69–80.
- Jervis, Robert (1976): *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Jervis, Robert (1979): "Deterrence Theory Revisited". *World Politics*, Vol. 31, No. 2, January 1979, s. 289–346.
- Jervis, Robert (1984): *The Illogic of American Nuclear Strategy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Jervis, Robert (1986): "From Balance to Concert: A Study of International Security Cooperation". Teoksessa Kenneth A. Oye (ed.): *Cooperation Under Anarchy*. Princeton: Princeton University Press, s. 58–79.
- Jervis, Robert (1988): "Realism, Game Theory, and Cooperation". *World Politics*, Vol. 40, No. 3, April 1988, s. 317–349.
- Jervis, Robert (1989): *The Meaning of the Nuclear Revolution: Statecraft and the Prospect of Armageddon*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Jervis, Robert (1991/1992): "The Future of World Politics: Will It Resemble the Past?" *International Security*, Vol. 16, No. 3, Winter 1991/1992, s. 39–73.
- Jervis, Robert (1993): "International Primacy: Is the Game Worth the Candle?" *International Security*, Vol. 17, No. 4, Spring 1993, s. 52–67.
- Jervis, Robert (1998): "Realism in the Study of World Politics". *International Organization*, Vol. 52, No. 4, Autumn 1998, s. 971–991.
- Jervis, Robert L. (1999[1997]): *System Effects: Complexity in Political and Social Life*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Jervis, Robert (1999): "Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate". *International Security*, Vol. 24, No. 1, Summer 1999, s. 42–63.
- Jervis, Robert (2001): "Was the Cold War a Security Dilemma?" *Journal of Cold War Studies*, Vol. 3, No. 1, Winter 2001, s. 36–60.
- Jervis, Robert (2004[1978]): "Cooperation under Security Dilemma". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. 3–50. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *World Politics*, Vol. 30, No. 2, January 1978, s. 167–214.]
- Jervis, Robert (2004): "Understanding the Bush Doctrine". Teoksessa Demetrios James Caraley (ed.): *American Hegemony: Preventive War, Iraq and Imposing Democracy*. New York: The Academy of Political Science 2004, s. 3–26.

- Jervis, Robert (2005): *American Foreign Policy in a New Era*. New York & London: Routledge.
- Jervis, Robert (2006): "The Remaking of a Unipolar World". *The Washington Quarterly*, Vol. 29, No. 3, Summer 2006, s. 7–19.
- Jervis, Robert (2009): "Unipolarity: A Structural Perspective". *World Politics*, Vol. 61, No. 1, January 2009, s. 188–213.
- Jervis, Robert & Snyder, Jack, eds. (1991): *Dominos and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in Eurasian Rimland*. Oxford: Oxford University Press.
- Jesse, Neal G. & Lobell, Steven E. & Press-Barnathan, Galia & Williams, Kristen P. (2012): "The Leader Can't Lead When the Followers Won't Follow: The Limitations of Hegemony". Teoksessa Kristen P. Williams & Steven E. Lobell & Neal G. Jesse (eds.): *Beyond Great Powers and Hegemons: Why Secondary States Support, Follow, or Challenge*. Stanford, California: Stanford University Press 2012, s. 1–30.
- Joffe, Josef (1984): "Europe's American Pacifier". *Foreign Policy*, No. 54, Spring 1984, s. 64–82.
- Joffe, Josef (1992): "Collective Security and the Future of Europe: Failed Dreams and Dead Ends". *Survival*, Vol. 34, No. 1, Spring 1992, s. 36–50.
- Joffe, Josef (1995): "Bismarck' or 'Britain'? Toward an American Grand Strategy after Bipolarity". *International Security*, Vol. 19, No. 4, Spring 1995, s. 94–117.
- Joffe, Josef (1999): "Where Germany Has Never Been Before". *The National Interest*, No. 55, Summer 1999, s. 45–53.
- Joffe, Josef (2001): "Who's Afraid of Mr. Big?". *The National Interests*, No. 64, Summer 2001, s. 43–52.
- Joffe, Josef (2002): "Defying History and Theory: The United States as the 'Last Remaining Superpower' ". Teoksessa G. John Ikenberry (ed.): *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*. Ithaca, NY: Cornell University Press 2002, s. 155–180.
- Joffe, Josef (2007[2006]): *Überpower: The Imperial Temptation of America*. New York & London: W.W. Norton.
- Johnson, Debra & Robinson, Paul, eds. (2005): *Perspectives on EU–Russia Relations*. New York: Routledge.
- Johnston, Alastair Iain (1995): *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton: Princeton University Press.
- Johnston, Alastair Iain (2003): "Is China a Status Quo Power?". *International Security*, Vol. 27, No. 4, Spring 2003, s. 5–56.
- Joll, James (1990): *Europe Since 1870: An International History*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Jones, R. J. Barry (1998): "The English School and Political Construction of International Society". Teoksessa B.A. Robertson (ed.): *International Society and the Development of International Relations Theory*. London: Pinter, s. 231–245.
- Jones, Seth G. (2003): "The European Union and the Security Dilemma". *Security Studies*, Vol. 12, No. 3, Spring 2003, s. 114–156.
- Jones, Seth G. (2006): "The Rise of a European Defence". *Political Science Quarterly*, Vol. 121, No. 2, Summer 2006, s. 241–267.
- Jones, Seth G. (2007): *The Rise of European Security Cooperation*. New York & Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Jones, Seth G. (2010[2009]): *Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*. With a New Afterword. New York & London: W.W.Norton.

- Jopp, Mathias & Arnsward, Sven, eds. (1998): *The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 2. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik.
- Jopp, Mathias & Lippert, Barbara (1998): "Towards a Solution of the Baltic Issue: The EU's Role". Teoksessa Mathias Jopp & Sven Arnsward (eds.): *The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 2. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 1998, s. 9–18.
- Jopp, Mathias & Warjoavaara, Riku, eds., (1998): *Approaching the Northern Dimension of the CFSP: Challenges and opportunities for the EU in the Emerging European Security Order*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 1. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik.
- Jørgensen, Knud Erik (2007): "Overview: The European Union and the World". Teoksessa Knud Erik Jørgensen & Mark A. Pollack & Ben Rosamond (eds.): *Handbook of European Union Politics*. London: Sage 2007, s. 507–527.
- Jørgensen, Knud Erik & Pollack, Mark A. & Rosamond, Ben, eds. (2007): *Handbook of European Union Politics*. London: Sage.
- Judt, Tony (1996): *A Grand Illusion: An Essay on Europe*. London: Penguin.
- Jukes, Geoffrey (2002): *The Russo-Japanese War 1904–1905*. Oxford: Osprey Publishing.
- Juntunen, Alpo (2003a): *Itään vai länteen? – Venäjän vaihtoehdot*. Ajatuskirjat, Jyväskylä. Gummerus.
- Juntunen, Alpo (2003b): "Russia's Geopolitical Interests in the Baltic". Teoksessa Bo Huldt & Thomas Ries & Jan Mörtberg & Elisabeth Davidson (eds.): *The New Northern Security Agenda: Perspectives from Finland and Sweden*. Swedish National Defence College, Strategic Yearbook 2004. Stockholm: National Defence College 2003, s. 267–289.
- Juntunen, Alpo (2009): *Venäjän imperiumin paluu*. Maanpuolustuskorkeakoulu: Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 25. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Kadvany, John (2001): *Imre Lakatos and the Guises of Reason*. Durham: Duke University Press.
- Kagan, Donald (2004[2003]): *The Peloponnesian War*. New York: Penguin Books.
- Kagan, Korina (1997): "The Myth of the European Concert: The Realist–Institutionalist Debate and Great Power Behavior in the Eastern Question, 1821–41". *Security Studies*, Vol. 7, No. 2, Winter 1997, s. 1–57.
- Kagan, Robert (1998): "The Benevolent Empire". *Foreign Policy*, No. 111, Summer 1998, s. 24–35.
- Kagan, Robert (2003): *Of Paradise of Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kagan, Robert (2008): *The Return of History and the End of Dreams*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kagan, Robert & Kristol, William (2000): "The Present Danger". *The National Interest*, No. 59, Spring 2000, s. 57–69.
- Kaldor, Mary (2003): *Global Civil Society: An Answer to War*. Cambridge: Polity Press.
- Kaldor, Mary (2006[1999]): *New & Old Wars – Organized Violence in a Global Era*. Second Edition. Cambridge, UK & Malden, MA: Polity Press.
- Kampfner, John (2004[2003]): *Blair's Wars*. London: Free Press.

- Kanet, Roger E., ed., (2005): *The New Security Environment: The Impact on Russia, Central and Eastern Europe*. Adlershot, UK & Burlington, VT: Ashgate.
- Kanet, Roger E. (2010): "From Cooperation to Confrontation: Russia and the United States since 9/11". Teoksessa Bertil Nygren & Bo Hultdt & Patric Ahlgren & Pekka Sivonen & Susanna Hultdt (eds.): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University, Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: Swedish National Defence College 2010, s. 61–87.
- Kang, David C. (2007): "Stability and Hierarchy in East Asian International Relations, 1300–1900 CE". Teoksessa Stuart J. Kaufman & Richard Little & William C. Wohlforth (eds.): *The Balance of Power in World History*. New York: Palgrave Macmillan 2007, s. 199–227.
- Kaplan, Lawrence S. (1999): *The Long Entanglement: NATO's First Fifty Years*. Praeger: Westport.
- Kaplan, Lawrence F. & Kristol, William (2003): *The War over Iraq: Saddam's Tyranny and America's Mission*. San Francisco, CA: Encounter Books.
- Kaplan, Morton A. (1957): *System and Process in International Politics*. New York: St. Martin's Press.
- Kaplan, Robert D. (2009): "Center Stage for the Twenty-first Century: Power Plays in the Indian Ocean." *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 2, March / April 2009, s. 16–32.
- Kaplan, Robert D. (2010a): "The Geography of Chinese Power: How Far Can Beijing Reach on Land and at Sea?" *Foreign Affairs*, Vol. 89, No. 3, May / June 2010, s. 22–41.
- Kaplan, Robert D. (2010b): *Monsoon: The Indian Ocean and the Future of American Power*. New York: Random House.
- Kaplan, Robert D. (2012): *The Revenge of Geography: What the Map Tells Us about Coming Conflicts and the Battle Against Fate*. New York: Random House.
- Kapstein, Ethan B. (1999): "Does Unipolarity Have a Future?" Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 464–490.
- Kapstein, Ethan B. & Mastanduno, Michael, eds. (1999): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press.
- Karabeshkin, Leonid (2007): "Russian Baltic Policy – Coherent Incoherence". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 19, 2007, s. 157–161.
- Karabeshkin, Leonid A. & Spechler, Dina R. (2007): "EU and NATO Enlargement: Russia's Expectations, Responses and Options for the Future". *European Security*, Vol. 16, No. 3–4, September–December 2007, s. 307–328.
- Karatnycky, Adrian (2005): "Ukraine's Orange Revolution". *Foreign Affairs*, Vol. 48, No. 2, March–April 2005, s. 35–52.
- Karatnycky, Adrian & Motyl, Alexander J. (2009): "The Key to Kiev: Ukraine's Security Means Europe's Stability". *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 3, May–June 2009, s. 106–120.
- Karp, Regina (2005/2006): "The New German Foreign Policy Consensus". *The Washington Quarterly*, Vol. 29, No. 1, Winter 2005–2006, s. 61–82.
- Kasekamp, Andres, ed. (2005): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2005*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute.
- Kasekamp, Andres, ed. (2006): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2006*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute.

- Kasekamp, Andres, ed. (2007): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2007*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute.
- Kasekamp, Andres & Veebel; Viljar (2007): "Overcoming Doubts: The Baltic States and the European Security and Defence Policy". Teoksessa Andres Kasekamp (ed.): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2007*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute 2007, s. 9–31.
- Katzenstein, Peter J., ed. (1996): *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Katzenstein, Peter J., ed. (1997): *Tamed Power: Germany in Europe*. New York: Cornell University.
- Katzenstein, Peter J. (2005): *A World of Regions: Asia and Europe in the American Imperium*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Katznelson, Ira & Milner, Helen V., eds. (2002): *Political Science: State of the Discipline*. American Political Science Association. New York: W.W. Norton.
- Kaufman, Joyce P. (2002): *NATO and the Former Yugoslavia: Crisis, Conflict, and the Atlantic Alliance*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Kaufman, Robert G. (1992): "To Balance or to Bandwagon? Alignment Decisions in 1930s Europe". *Security Studies*, Vol. 1, No. 3, Spring 1992, s. 417–447.
- Kaufman, Stuart J. (1998): "The Baltic States in Post-Cold War U.S. Strategy". Teoksessa Birthe Hansen & Bertil Heurlin (eds.): *The Baltic States in World Politics*. Great Britain: Curzon 1998, s. 46–64.
- Kaufman, Stuart J. & Little, Richard & Wohlforth, William C., eds. (2007): *The Balance of Power in World History*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kaysen, Carl (1990): "Is War Obsolete? A Review Essay". *International Security*, Vol. 14, No. 4, Spring 1990, s. 42–64.
- Kazantsev, Boris (1998a): "Nato Moving East: The Afterstate". *International Affairs*, Vol. 44, No. 1, 1998, s. 33–38.
- Kazantsev, Boris (1998b): "Why We Oppose NATO's Expansion". *International Affairs*, No. 3, 1998, s. 33–37.
- Keegan, John (1993): *A History of Warfare*. New York: Vintage Books.
- Keegan, John (2004): *The Iraq War*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kegley, Charles W. Jr., ed. (1991): *The Long Postwar Peace*. New York: HarperCollins.
- Kegley, Charles W., Jr. (1993): "The Neoidealist Moment in International Studies? Realist Myths and the New International Realities". *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 2, June 1993, s. 131–147.
- Kegley, Charles W., Jr. ed. (1995): *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge*. New York: St. Martin's Press.
- Kegley, Charles W., Jr. & Raymond, G. (1994): *A Multipolar Peace?: Great Power Politics in the Twenty-first Century*. New York: St. Martin's Press.
- Keller, William W. & Rawski, Thomas G., eds. (2007): *China's Rise and the Balance of Influence*. Pittsburgh, Pa.: University Pittsburgh Press.
- Kelley, Judith (2005): "Strategic Non-Cooperation as Soft Balancing: Why Iraq Was Not Just About Iraq". *International Politics*, Vol. 42, No. 2, June 2005, s. 153–173.
- Kempe, Iris & Grotzky, Daniel (2007): "Crossroads of Cooperation: The Future of EU-Russian Relations and the Impact of the Baltic States". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 19, 2007, s. 8–38.
- Kempe, Iris & van Meurs, Wim P., eds. (2003): *Prospects and Risk Beyond EU Enlargement, Eastern Europe: Challenges of a Pan-European Policy*. Hemsbach: Leske & Budrich.

- Kennan, George F. (1985[1951]): *American Diplomacy, 1900–1950*. Expanded Edition. Chicago: Chicago University Press.
- Kennan, George F. (1954): *Realities of American Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Kennan, George F. (1979): *The Decline of Bismarck's European Order: Franco-Russian Relations, 1875–1890*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kennedy, Paul (1983a): *Strategy and Diplomacy, 1870–1945*. London: Georg Allen and Unwin.
- Kennedy, Paul (1983b): "The Tradition of Appeasement in British Foreign Policy, 1865–1939". Teoksessa Paul Kennedy: *Strategy and Diplomacy, 1870–1945*. London: Georg Allen and Unwin 1983, s. 15–39.
- Kennedy, Paul (1984): *The Rise and Fall of British Naval Mastery*. London: Fontana.
- Kennedy, Paul (1987): *The Rise of Anglo-German Antagonism, 1860–1914*. Atlantic Highlands, NJ: Ashfield.
- Kennedy, Paul M. (1989[1988]): *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. Glasgow, Great Britain: Fontana Press.
- Kennedy, Paul, ed. (1991a): *Grand Strategies in War and Peace*. New York: Yale University Press.
- Kennedy, Paul (1991b): "Grand Strategy in War and Peace: Toward a Broader Definition". Teoksessa Paul Kennedy (ed.): *Grand Strategies in War and Peace*. New York: Yale University Press 1991, s. 1–7.
- Kennedy, Paul (2010): "A Time to Appear". *The National Interests*, No. 108, July/August 2010, s. 7–17.
- Kent, George O. (1978): *Bismarck and His Times*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Kent, John (1983): *British Imperial Strategy and the Origins of the Cold War, 1944–1949*. Leicester, U.K. Leicester University Press.
- Keohane, Robert O., ed., (1986a): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press.
- Keohane, Robert O. (1986b): "Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond". Teoksessa Robert O. Keohane, (ed.): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press 1986, s. 158–203.
- Keohane, Robert O. (1989): *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Keohane, Robert O. (1993): "Institutional Theory and the Realist Challenge After the Cold War". Teoksessa David A. Baldwin, ed.: *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press 1993, s. 269–300.
- Keohane, Robert O. (2005[1984]): *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. With a New Preface by the Author. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keohane, Robert O. & Martin, Lisa L. (1995): "The Promise of Institutional Theory". *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 39–51.
- Keohane, Robert O. & Martin, Lisa L. (2003): "Institutional Theory as a Research Program". Teoksessa Colin Elman & Miriam Elman (eds.): *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*. Cambridge: MIT Press 2003, s. 71–108.
- Keohane, Robert O. & Nye, Joseph N. (2001[1977]): *Power and Interdependence*. 3rd ed. New York: Longman.

- Keohane, Robert & Nye, Joseph & Hoffman, Stanley, eds. (1993): *After the Cold War: International Institutions and State Strategies in Europe, 1989–1991*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kerttunen, Mika (2008): “Ydinaseet 2000-luvun maailmanjärjestyksessä”. Teoksessa Jyri Raitasalo & Joonas Sipilä (toim.): *Sota – teoria ja todellisuus: Näkökulmia sodan muutokseen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu 2008, s. 11–41.
- Kerttunen, Mika (2009): ‘*A Responsible Nuclear Weapons Power*’ – *Nuclear Weapons and Indian Foreign Policy*. National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1: Strategic Research No 27. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Kerttunen, Mika & Koivula, Tommi & Jeppsson, Tommy (2005): *EU Battlegroups: Theory and Development in the Light of Finnish – Swedish Co-operation*. National Defence College: Department of Strategic and Defence Studies, Series 2, Research Reports No 30. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Khanna, Parag (2008): *The Second World: Empires and Influence in the New Global Order*. New York: Random House.
- Kile, Shannon N. & Fedchneko, Vitaly & Kristensen, Hans M. (2007): ”Appendix 12A: World Nuclear Forces, 2007”. Teoksessa *SIPRI Yearbook 2007: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press 2007, s. 514–551.
- King, Anthony (2005): “The Future of the European Security and Defence Policy”. *Contemporary Security Policy*, Vol. 26, No. 1, April 2005, s. 44–61.
- King, Charles (2008): The Five-Day War: Managing Moscow After the Georgia Crisis”. *Foreign Affairs*, Vol. 87, No. 6, November/December 2008, s. 2–11.
- Kipp, Jacob W. (2009): ”The Years of Anti-NATO Exercises by Russian and Belarusian Armed Forces”. *Eurasia Daily Monitor*, Volume 6, Issue 178, September 29, 2009. Washington, DC: The Jamestown Foundation.
- Kirshner, Jonathan (1999): ”The Political Economy of Realism”. Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 69–102.
- Kissinger, Henry A. (1957): *A World Restored: Castlereagh, Metternich, and the Problem of Peace, 1812–22*. Boston: Houghton Mifflin.
- Kissinger, Henry (1995[1994]): *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- Kissinger, Henry (2002[2001]): *Does America Need a Foreign Policy? Toward Diplomacy for the Twenty-first Century*. New York: Simon & Schuster.
- Kissinger, Henry (2011): *On China*. London: Allen Lane, Penguin Books.
- Klare, Michael T. (2009[2008]): *Rising Powers, Shrinking Planet: The New Geopolitics of Energy*. Featuring a New Afterward by the Author. New York: Holt.
- Klare, Michael T. (2009): ”Petroleum Anxiety and the Militarization of Energy Security”. Teoksessa Daniel Moran & James A. Russell (eds.): *Energy Security and Global Politics: The Militarization of Resource Management*. London & New York: Routledge 2009, s. 39–61.
- Kliot, Nurit & Newman, David, eds. (2000): *Geopolitics at the End of the Twentieth Century: The Changing World Political Map*. London & Portland, Or: Frank Cass.
- Klitsounova, Elena (2005): “EU–Russian Relations: the Russian Perspective”. Teoksessa Debra Johnson & Paul Robinson (eds.): *Perspectives on EU–Russia Relations*. New York: Routledge 2005, s. 35–54.

- Kluth, Michael Friederich & Pilegaard, Jess (2011): "Balancing Beyond the Horizon? Explaining Aggregate EU Naval Military Capability Changes in a Neo-Realist Perspective". *European Security*, Vol. 20, No. 1, March 2011, s. 45–64.
- Knudsen, Olav F. (1993): "The Foreign Policies of the Baltic States: Interwar Years and Restoration". *Cooperation and Conflict*, Vol. 28, No. 1, March 1993, s. 47–72.
- Knudsen, Olav F. (1996): "Analysing Small-State Security: The Role of External Factors". Teoksessa Werner Bauwens & Armand Clesse & Olav F. Knudsen (eds.): *Small States and the Security Challenge in the New Europe*. Brassay's Atlantic Commentaries No. 8. London & Washington: Brassey's 1996, s. 3–20.
- Knudsen, Olav F., ed. (1999): *Stability and Security in the Baltic Sea Region: Russian, Nordic and European Aspects*. London: Frank Cass.
- Knudsen, Olav F. (2000): "The Northern Security Agenda: An Overall Perspective". Teoksessa Gianni Bonvicini & Tapani Vaahtoranta & Wolfgang Wessels (eds.): *The Northern EU: National Views on the Emerging Security Dimension*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 9. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 2000, s. 30–63.
- Knudsen Olav F., ed. (2007): *Security Strategies, Power Disparity and Identity: The Baltic Sea Region*. Adlershot: Ashgate.
- Knudsen, Olav F. & Jones, Christopher (2007): "Events and Ideas in the Region: An Overview 1980s–2000s". Teoksessa Olav F. Knudsen (ed.): *Security Strategies, Power Disparity and Identity: The Baltic Sea Region*. Adlershot: Ashgate 2007, s. 29–44.
- Kober, Stanley (1998): "Russia's Search for Identity". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 129–141.
- Koivisto, Mauno (2001): *Venäjän idea*. Helsinki: Tammi.
- Koivula Tommi (2007): *Vahva Eurooppa: Ranska EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan muotoilijana*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, Tutkimuslauseita No 38. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Kokoshin, Andrei A. (1998[1995]): *Soviet Strategic Thought, 1917–91*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Kokoshin, Andrei (2005[2001]): "The Phenomenon of Globalization and National Security Interests". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 327–348. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Mir I Rossiya na poroge XXI veka*, Moscow: MGIMO-Rosspen 2001, s. 10–34.]
- Kolb, Eberhard (2005[1988]): *The Weimar Republic*. Second Edition. Translated by P. S. Falla & R. J. Park. London & New York: Routledge.
- Kononenko, Vadim (2003): *From Yugoslavia to Iraq: Russia's Foreign Policy and the Effects of Multipolarity*. UPI Working Papers No. 42, 2003. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti.
- Kononenko, Vadim (2006): " "Normal Neighbours" or "Troublemakers"? The Baltic States in the Context of Russia-EU Relations". Teoksessa Andres Kasekamp (ed.): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2006*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute 2006, s. 69–84.
- Kotlyarov, Ivan (2008): "The Logic of South Ossetia Conflict". *Russia in Global Affairs*, Vol. 6, No. 4, October–December 2008, s. 131–147.

- Kramer, Mark (1999): "Neorealism, Nuclear Proliferation, and East-Central European Strategies". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 385–463.
- Kramer, Mark (2002): "NATO, the Baltic States, and Russia: A Framework for Enlargement". *International Affairs*, Vol. 78, No. 4, October 2002, s. 731–756.
- Kramer, Mark (2004/2005): "The Perils of Counterinsurgency: Russia's War in Chechnya", *International Security*, Vol. 29, No. 3, Winter 2004/2005, s. 5–63.
- Kramer, Mark (2008): "Russian Policy Toward the Commonwealth of Independent States: Recent Trends and Future prospects". *Problems of Post-Communism*, Vol. 55, No. 6, November/December 2008, s. 3–19.
- Kramer, Mark (2009): "The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia". *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 2, April 2009, s. 39–61.
- Kranz, Jerzy (2001): "Germany, *Quo Vadis?* A View from Poland". Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London: Frank Cass 2001, s. 141–154.
- Krasner, Stephen D. (1993): "Power, Polarity, and the Challenge of Disintegration". Teoksessa Helga Haftendorn & Christian Tuschhoff (eds.): *America and Europe in a Era of Change*. Boulder, CO: Westview Press 1993, s. 21–42.
- Krasner, Stephen (1996): "The Accomplishments of International Political Economy". Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marysia Zaleski (eds.): *International Theory: Positivism & Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 108–127.
- Krasner, Stephen D. (1999): *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Kratochwil, Friedrich (1989): *Rules, Norms and Decision*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Krause, Keith & Williams, Michael C., eds. (1997): *Critical Security Studies: Concepts and Cases*. London, UK: UCL Press.
- Krauthammer, Charles (1990/1991): "The Unipolar Moment". *Foreign Affairs: America and World*, Vol. 70, No. 1, Winter 1990/1991, s. 23–33.
- Krauthammer, Charles (2002/2003): "The Unipolar Moment Revisited". *The National Interest*, No. 70, Winter 2002/03, s. 5–17.
- Krauthammer, Charles (2004): *Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World*. 2004 Irving Kristol Lecture, American Enterprise Institute. Washington, DC, February 10, 2004.
- Krauthammer, Charles (2011): "The Obama Doctrine: Leading from Behind". *The Washington Post*, April 29, 2011.
[http://www.washingtonpost.com/opinions/the-obama-doctrine-leading-from-behind/2011/04/28/AFBCy18E_print.html, 26.2.2012.]
- Krickus, Richard J. (2002): *The Kaliningrad Question*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Krickus, Richard J. (2005): "Iron Troikas: The New Threat from Russia". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issues 15–16, 2005, s. 98–122.
- Krickus, Richard J. (2006): *Iron Troikas: The New Threat from the East*, March 2006. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College: Carlisle, PA.
- Kristol, William & Kagan, Robert (2004): "National Interest and Global Responsibility". Teoksessa Irwin Stelzer (ed.): *The Neocon Reader*. New York: Grove Press 2004, s. 55–74.

- Krushelnycky, Askold (2006): *An Orange Revolution: A Personal Journey through Ukrainian History*. London: Harvill Secker.
- Kubáľková, Vendulka & Onuf, Nicholas & Kowert, Paul, eds. (1998): *International Relations in a Constructed World*. New York: M.E.Sharpe.
- Kugler, Jacek & Lemke, Douglas, eds. (1996): *Parity and War*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Kugler, Jacek & Organski, A.F.K. (1989): "The Power Transition". Teoksessa Manus I. Midlarsky (ed.): *Handbook of War Studies*. Boston: Unwin Hyman 1989, s. 171–194.
- Kuhn, Thomas (1970[1962]): *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University Chicago Press.
- Kundnani, Hans (2011): "Germany as a Geo-economic Power". *The Washington Quarterly*, Vol. 34, No. 3, Summer 2011, s. 31–45.
- Das Kundu, Nivedita (2003): "The Baltic States' Search for Security". *Strategic Analysis*, Vol. 27, No. 3, July–September 2003, s. 463–488.
- Kuorsalo, Anne & Susiluoto, Ilmari & Valkonen, Martti (2007): *Venäjä: Kovan linjan energiajätti*. Kleio. Helsinki: Edita.
- Kupchan, Charles A. (1994): *The Vulnerability of Empire*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Kupchan, Charles A. (1998): "After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of Stable Multipolarity". *International Security*, Vol. 23, No. 2, Fall 1998, s. 40–79.
- Kupchan, Charles A. (2000): "In Defence of European Defence: An American Perspective". *Survival*, Vol. 42, No. 2, 2000, s. 16–32.
- Kupchan, Charles A. (2001): "The Origins and Future of NATO Enlargement". Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or.: Frank Cass 2001, s. 127–148.
- Kupchan, Charles A. (2002a): *The End of the American Era: U.S. Foreign Policy and the Geopolitics of the Twenty-first Century*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kupchan, Charles A. (2002b): "Hollow Hegemony or Stable Multipolarity?". Teoksessa G. John Ikenberry (ed.): *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*. Ithaca, NY: Cornell University Press 2002, s. 68–97.
- Kupchan, Charles A. (2004): "The Rise of Europe, America's Changing Internationalism, and the End of U.S. Primacy". Teoksessa Demetrios James Caraley (ed.): *American Hegemony: Preventive War, Iraq and Imposing Democracy*. New York: The Academy of Political Science 2004, s. 121–147.
- Kupchan, Charles A. & Kupchan, Clifford A. (1991): "Concerts, Collective Security, and the Future of Europe". *International Security*, Vol. 16, No. 1, Summer 1991, s. 114–161.
- Kupchan, Charles A. & Kupchan, Clifford A. (1995): "The Promise of Collective Security". *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 52–61.
- Kydd, Andrew (1997a): "Game Theory and the Spiral Model". *World Politics*, Vol. 49, No. 3, April 1997, s. 371–400.
- Kydd, Andrew (1997b): "Sheep in Sheep's Clothing: Why Security Seekers Do Not Fight Each Other". *Security Studies*, Vol. 7, No. 1, Autumn 1997, s. 114–155.
- Kydd, Andrew H. (2005): *Trust and Mistrust in International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Labs, Eric J. (1992): "Do Weak States Bandwagon?" *Security Studies*, Vol. 1, No. 3, Spring 1992, s. 383–416.

- Labs, Eric J. (1997): "Beyond Victory: Offensive Realism and the Expansion of War Aims". *Security Studies*, Vol. 6, No. 4, December 1997, s. 1–49.
- Lagerstam, Kaarle (2005): *Naton muutos: Tutkimus Naton sotilaallisen rakenteen kehittämiseen vaikuttaneista tekijöistä kylmän sodan jälkeen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia No 22. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Lakatos, Imre (1976): *Proofs and Refutations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lake, David A. (1991): "British and American Hegemony Compared: Lessons for the Current Era of Decline". Teoksessa Michael Fry (ed.): *History, the White House, and the Kremlin: Statesmen as Historians*. New York: Columbia University Press 1991, s. 106–122.
- Lake, David A. (2009): *Hierarchy in International Relations*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Lake, David A. & Morgan, Patrick M., eds, (1997): *Regional Orders: Building Security in a New World*. University Park, PA: Penn State University Press.
- Lane, Thomas (2002): "Lithuania: Stepping Westward". Teoksessa David J. Smith & Artis Pabriks & Aldis Purs & Thomas Lane (eds.): *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania*. London & New York: Routledge 2002.
- Langer, William L. (1964): *European Alliances and Alignments, 1871–1890*. New York: Vintage.
- Langlois, Anthony J. (2007): "Worldviews and International Political Theory". Teoksessa Martin Griffiths (ed.): *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An Introduction*. London & New York: Routledge 2007, s. 146–156.
- Lansford, Tom (1999): "The Triumph of Transatlanticism: NATO and the Evolution of European Security after the Cold War". *Journal of Strategic Studies*, Vol. 22, No. 1, March 1999, s. 1–28.
- Lansford, Tom (2002): "Whither Lafayette? French Military Policy and American Campaign in Afghanistan". *European Security*, Vol. 11, No. 3, Autumn 2002, s. 126–145.
- Lansford, Tom & Tashev, Blagovest, eds. (2005): *Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*. Aldershot, Hampshire & Burlington, VT.: Ashgate.
- Łapczyński, Marcin (2009): "The European Union's Eastern Partnership: Chances and Perspectives". *Caucasian Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 2, Spring 2009, s. 143–155.
- Lapp, Nancy D. (2012): "Resistance Is Útil (Useful): Responses to Brazilian Hegemony". Teoksessa Kristen P. Williams & Steven E. Lobell & Neal G. Jesse (eds.): *Beyond Great Powers and Hegemons: Why Secondary States Support, Follow, or Challenge*. Stanford, California: Stanford University Press 2012, s. 145–160.
- Laqueur, Walter (1992): *Europe in Our Time: A History 1945–1992*. New York: Viking.
- Larrabee, F. Stephen (2003): *The Baltic States and NATO Membership*. CT-204, April 2003. Testimony Presented to the United States Senate Committee on Foreign Relations on April 3, 2003. Santa Monica, CA: RAND.
- Larrabee, F. Stephen (2006): "The United States and the European Security and Defence Policy: Old Fears and New Approaches". Teoksessa Bo Huldtt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006. The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College 2006, s.171–185.

- Larrabee, F. Stephen (2011): "Turkey's Eurasian Agenda". *The Washington Quarterly*, Vol. 34, No. 1, Winter 2011, s. 103–120.
- Larres, Klaus (2001[1998]): *Germany since Unification: The Development of the Berlin Republic*. Second Edition. Houndmills & New York: Palgrave.
- Larson, Deborah Welch (1991): "Bandwagoning Images in American Foreign Policy: Myth or Reality?". Teoksessa Robert Jervis & Jack Snyder (eds.): *Dominoes and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in the Eurasian Rimland*. New York: Oxford University Press 1991, s. 85–111.
- Larsson, Robert L. (2006): *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as Energy Supplier*. March 2006. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Larvor, Brandan (1998): *Lakatos: An Introduction*. London: Routledge.
- Layne, Christopher (1989): "Realism Redux: Strategic Independence in a Multipolar World". *SAIS Review*, Vol. 9, No. 2, Summer–Fall 1989, s. 19–44.
- Layne, Christopher (1995[1993]): "The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 130–176. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 17, No. 4, Spring 1993, s. 5–51.]
- Layne, Christopher (1995[1994]): "Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 287–331. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 19, No. 2, Fall 1994, s. 5–49.]
- Layne, Christopher (1996): "Less is More: Minimal Realism in East Asia". *The National Interests*, No. 43, Spring 1996, s. 64–77.
- Layne, Christopher (1997a): "From Preponderance to Offshore Balancing: America's Future Grand Strategy". *International Security*, Vol. 22, No. 1, Summer 1997, s. 86–124.
- Layne, Christopher (1997b): "Lord Palmerston and the Triumph of Realism: Anglo-French Relations, 1830–1848". Teoksessa Miriam Fendius Elman (ed.): *Paths to Peace: Is Democracy the Answer?*. Cambridge, MA: The MIT Press 1997, s. 61–100.
- Layne, Christopher (1998a): "Rethinking American Grand Strategy". *World Policy Journal*, Vol. 15, No. 2, Summer 1998, s. 8–28.
- Layne, Christopher (1998b): "Why Die for Gdansk? NATO Enlargement and American Security Interests". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 53–70.
- Layne, Christopher (2000): "U.S. Hegemony and the Perpetuation of NATO". *Journal of Strategic Studies*, Vol. 23, No. 3, September 2000, s. 59–91.
- Layne, Christopher (2001): "Shell Games, Shallow Gains, and the Democratic Peace". *International History Review*, Vol. 23, No. 4, December 2001, s. 799–813.
- Layne, Christopher (2002/2003): "The "Poster Child for Offensive Realism": America as a Global Hegemony". *Security Studies*, Vol. 12, No. 2, Winter 2002/3, s. 120–164.
- Layne, Christopher (2003): "America as European Hegemon". *The National Interest*, No. 72, Summer 2003, s. 17–29.

- Layne, Christopher (2004): "The War of Terrorism and Balance of Power: The Paradoxes of American Hegemony". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 103–126.
- Layne, Christopher (2006a): "Impotent Power: Re-examining the Nature of America's Hegemonic Power". *The National Interest*, No. 85, September/October 2006, s. 41–47.
- Layne, Christopher (2006b): *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Layne, Christopher (2006c): "The Unipolar Illusion Revisited: The Coming End of the United States' Unipolar Moment". *International Security*, Vol. 31, No. 2, Fall 2006, s. 7–41.
- Layne, Christopher (2008): "Security Studies and the Use of History: Neville Chamberlain's Grand Strategy Revisited". *Security Studies*, Vol. 17, No. 3, July–September 2008, s. 397–437.
- Layne, Christopher (2009a): "The Influence of Theory on Grand Strategy: The United States and a Rising China". Teoksessa Annette Freyberg-Inan & Ewan Harrison & Patrick James (eds.): *Rethinking Realism in International Relations: Between Tradition and Innovation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2009, s. 103–135.
- Layne, Christopher (2009b): "The Waning of U.S. Hegemony – Myth or Reality? A Review Essay". *International Security*, Vol. 34, No. 1, Summer 2009, s. 147–172.
- Layne, Christopher (2012a): "The (Almost) Triumph of Offshore Balancing". *The National Interest*, Commentary, January 27, 2012.
[<http://www.nationalinterest.org/comentary/almost-triumph-offshore-balancing-6405>, 26.4.2012.]
- Layne, Christopher (2012b): "Conclusion". Teoksessa Kristen P. Williams & Steven E. Lobell & Neal G. Jesse (eds.): *Beyond Great Powers and Hegemons: Why Secondary States Support, Follow, or Challenge*. Stanford, California: Stanford University Press 2012, s. 222–241.
- Layne, Christopher (2012c): "This Time It's Real: The End of Unipolarity and the Pax Americana". *International Studies Quarterly*, Vol. 56, No. 1, March 2012, s. 203–213.
- Layne, Christopher & Schwarz, Benjamin (1993): "American Hegemony – Without an Enemy". *Foreign Policy*, No. 92, Fall 1993, s. 5–23.
- Layne, Christopher & Thayer, Bradley A. (2006): *American Empire: A Debate*. New York: Routledge.
- Lebow, Richard Ned (1994): "The Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism". *International Organization*, Vol. 48, No. 2, Spring 1994, s. 249–278.
- Lebow, Richard Ned & Risse-Kappen, Thomas, eds. (1995): *International Relations Theory and the End of the Cold War*. New York: Columbia University Press.
- LeFaber, Walter (1997): *America, Russia, and the Cold War, 1944–1996*. New York: McGraw-Hill.
- Leffler, Melvyn P. (1992): *A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Leffler, Melvyn P. (1996): "Inside Enemy Archives: The Cold War Reopened". *Foreign Affairs*, Vol. 75, No. 4, July/August 1996, s. 120–135.

- Leffler, Melvyn P. (2004): "Bush's Foreign Policy". *Foreign Policy*, No. 144, September/October 2004, s. 22–28.
- Legro, Jeffrey M. (2007): *Rethinking the World: Great Power Strategies and International Orders*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Legro, Jeffrey W. & Moravcsik, Andrew (1999): "Is Anybody Still a Realist?". *International Security*, Vol. 24, No. 2, Fall 1999, s. 5–55.
- Legvold, Robert (2001): "Russia's Unformed Foreign Policy". *Foreign Affairs*, Vol. 80, No. 5, September/October 2001, s. 62–75.
- Lejiņš, Atis ed., (1999a): *Baltic Security Prospects at the Turn of the 21st Century*. Kikimora Publications, Series B:8. Helsinki: Aleksanteri Instituutti.
- Lejiņš, Atis (1999b): "Joining the EU and NATO: Baltic Security Prospects at the Turn of the 21st Century". Teoksessa Atis Lejiņš (ed.): *Baltic Security Prospects at the Turn of the 21st Century*. Kikimora Publications, Series B:8. Helsinki: Aleksanteri Instituutti 1999, s. 9–50.
- Lejiņš, Atis (2000): "The Baltic States, Germany and the USA". Teoksessa Sven Arnsward & Marcus Wenig (eds.): *German and American Policies towards the Baltic States: The Perspectives of EU and NATO Enlargement*. Schriften des Zentrum für Europäische Integrationsforschung, ZEI. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft 2000, s. 57–62.
- Lejiņš, Atis & Ozoliņa, Žaneta (1997): "Latvia – The Middle Baltic States". Teoksessa Gunnar Artéus & Atis Lejiņš (eds.): *Baltic Security: Looking towards the 21st century*. Försvarshögskolans Acta B7, Riga: Latvian Institute of International Affairs & Stockholm: Försvarshögskolan 1997, s. 33–52.
- Lemke, Douglas (2002): *Regions of War and Peace*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Lemke, Douglas (2004): "Great Powers in the Post-Cold War World: A Power Transition Perspective". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford, California: Stanford University Press 2004, s. 52–75.
- Leonard, Mark (2005): *Why Europe Will Run the 21st Century*. London: Fourth Estate.
- Levy, Jack S. (1983): *War in the Modern Great Power System, 1495–1975*. Lexington; Kentucky: University Press of Kentucky.
- Levy, Jack S. (1984): "The Offense / Defense Balance in Military Technology: A Theoretical and Historical Analysis". *International Studies Quarterly*, Vol. 28, No. 2, June 1984, s. 219–238.
- Levy, Jack S. (1985): "Theories of General Wars". *World Politics*, Vol. 37, No. 3, April 1985, s. 344–375.
- Levy, Jack S. (1987): "Declining Power and the Preventive Motivation for War". *World Politics*, Vol. 40, No. 1, October 1987, s. 82–107.
- Levy, Jack S. (1989a): "Domestic Politics and War". Teoksessa Robert I. Rotberg & Theodore K. Rabb (ed.): *The Origin and Prevention Major War*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, s. 79–100.
- Levy, Jack S. (1989b): "The Causes of War: Review of Theories and Evidence". Teoksessa Philip E. Tetlock & Jo L. Huber & Robert Jervis & Paul C. Stern & Charles Tilly (eds.): *Behavior, Society and Nuclear War, Vol. 1*. New York: Oxford University Press 1989, s. 209–233.
- Levy, Jack S. (1991): "Long Cycles, Hegemonic Transitions, and the Long Peace". Teoksessa Charles W. Kegley, Jr (ed.): *The Long Postwar Peace*. New York: HarperCollins 1991, s. 147–176.

- Levy, Jack S. (2001): "Explaining Events and Developing Theories: History, Political Science, and the Analysis of International Relations". Teoksessa Colin Elman & Miriam Fendius Elman (eds.): *Bridges and Boundaries: Historians, Political Scientists, and the Study of International Relations*. London, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2001, s. 39–83.
- Levy, Jack S. (2002): "War and Peace". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications 2002, s. 350–368.
- Levy, Jack S. (2003): "Balances and Balancing: Concepts, Propositions, and Research Design". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 128–153.
- Levy, Jack S. (2004): "What do Great Powers Balance Against and When?" Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 29–51.
- Levy, Jack S. (2008): "Power Transition Theory and the Rise of China". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 11–33.
- Levy, Jack S. & Barbieri, Katherine (2004): "Trading with the Enemy during Wartime". *Security Studies*, Vol. 13, No. 3, Spring 2004, s. 1–47.
- Levy, Jack S. & Barnett, Michael M. (1991): "Domestic Sources of Alliances and Alignments: The Case of Egypt, 1962–1973". *International Organization*, Vol. 45, No. 3, Summer 1991, s. 369–395.
- Levy, Jack S. & Diccico, J.M. (1999): "Power Shifts and Problem Shifts: The Evaluation of Power Transition Research Program". *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 43, No. 6, December 1999, s. 675–704.
- Levy, Jack S. & Thompson, William R. (2005): "Hegemonic Threats and Great Power Balancing in Europe, 1495–1999". *Security Studies*, Vol. 14, No. 1, January – March 2005, s. 1–30.
- Levy, Jack S. & Thompson, William R. (2010a): "Balancing on Land and at Sea: Do States Ally against the Leading Global Power?" *International Security*, Vol. 35, No. 1, Summer 2010, s. 7–43.
- Levy, Jack S. & Thompson, William R. (2010b): *Causes of War*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Levy, James P. (2006): *Appeasement and Rearmament, Britain 1926–1939*. New York: Rowman & Littlefield.
- Liberman, Peter (1995[1993]): "The Spoils of Conquest". Teoksessa Michael E. Brown & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 179–207. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 18, No. 2, Fall 1993, s. 123–153.]
- Liberman, Peter (1996a): *Does Conquest Pay? The Exploitation of Occupied Industrial Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Liberman, Peter (1996b): "Trading With the Enemy: Security and Relative Economic Gains". *International Security*, Vol. 21, No. 1, Summer 1996, s. 147–175.
- Liberman, Peter (1999): "The Offense-Defense Balance, Interdependence, and War". *Security Studies*, Vol. 9. No. 1–2, Summer and Fall 1999, s. 59–91.

- Liberman, Peter (2000/2001): "Ties That Bind: Will Germany and Japan Rely Too Much on the United States?" *Security Studies*, Vol. 10, No. 2, Winter 2000–2001, s. 98–138.
- Liddel Hart, B. H. (1954): *Strategy*. New York: Praeger.
- Lieber, Keir A. (2004[2000]): "Grasping the Technological Peace: The Offense-Defense Balance and International Security". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. 366–399. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 25, No. 1, Summer 2000, s. 71–104.]
- Lieber, Keir A., ed. (2009): *War, Peace, and International Political Realism: Perspectives from The Review of Politics*. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.
- Lieber, Keir A. & Alexander, Gerard (2005): "Waiting for Balancing: Why the World Is Not Pushing Back". *International Security*, Vol. 30, No. 1, Summer 2005, s. 109–139.
- Lieber, Keir A. & Press, Daryl G. (2006a): "The End of MAD? The Nuclear Dimension of U.S. Primacy". *International Security*, Vol. 30, No. 4, Spring 2006, s. 7–44.
- Lieber, Keir A. & Press, Daryl G. (2006b): "The Rise of U.S. Nuclear Primacy". *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 2, March/April 2006, s. 42–54.
- Lieber, Robert J. (1992): "Oil and Power After the Gulf War". *International Security*, Vol. 17, No. 1, Summer 1992, s. 155–176.
- Lieven, Anatol (1994[1993]): *The Baltic Revolution: Estonia, Latvia, Lithuania and the Path to Independence*. 2nd ed. New Haven & London: Yale University Press.
- Limnell, Jarno (2009): *Suomen ulkopolitiikka 2000-luvun alussa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 29. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Lind, Jennifer (2004): "Pacifism or Passing the Buck? Testing Theories of Japanese Security Policy". *International Security*, Vol. 29, No. 1, Summer 2004, s. 92–121.
- Lind, Michael (2006): *The American Way of Strategy*. New York: Oxford University Press.
- Lindley-French, Julian (2002): "In the Shade of Locarno? Why European Defence is Failing". *International Affairs*, Vol. 78, No. 4, October 2002, s. 789–811.
- Lindley-French, Julian (2006): "The British View of the European Security and Defence Policy". Teoksessa Bo Huldt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006, The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College 2006, s. 119–137.
- Linklater, Andrew (1990): *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*. Basingstoke, UK: Macmillan.
- Linklater, Andrew (1996): "The Achievements of Critical Theory". Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marysia Zalewski (eds.): *International Theory: Positivism & beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 279–289.
- Linklater, Andrew (1998): *The Transformation of Political Community: Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era*. Cambridge: Polity Press.
- Lipschutz, Ronnie D., ed. (1995): *On Security*. New York: Cambridge University Press.

- Little, Richard (2000): "The English School's Contribution to the Study of International Relations". *European Journal of International Relations*, Vol. 6, No. 3, September 2000, s. 395–422.
- Little, Richard (2007a): *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Little, Richard (2007b): "Greek City States in the Fifth Century BCE: Persia and the Balance of Power". Teoksessa Stuart J. Kaufman & Richard Little & William C. Wohlforth (eds.): *The Balance of Power in World History*. New York: Palgrave Macmillan 2007, s. 47–70.
- Litwak, Robert (2002/2003): "The Calculus of Pre-emption". *Survival*, Vol. 44, No. 4, Winter 2002–2003, s. 53–80.
- Lo, Bobo (2002): *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Reality, Illusion and Myth-making*. London: Palgrave MacMillan.
- Lo, Bobo (2003): *Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy*. The Royal Institute of International Affairs, Chatham House Papers. The United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Lo, Bobo (2004): "The Long Sunset of Strategic Partnership: Russia's Envolving China Policy". *International Affairs*, Vol. 80, No. 2, 2004, s. 295–309.
- Lo, Bobo (2008): *Axis of Convenience: Moscow, Beijing, and the New Geopolitics*. London: Chatham House & Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Lobell, Steven E. (2002/2003): "War Is Politics: Offensive Realism, Domestic Politics, and Security Strategies". *Security Studies*, Vol. 12, No. 2, Winter 2002/3, s. 165–195.
- Lobell, Steven E. (2005[2003]): *The Challenge of Hegemony: Grand Strategy: Trade, and Domestic Politics*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Lobell, Steven L. (2009): "Threat Assessment, the State, and Foreign Policy: a Neoclassical Realist Model". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 42–74.
- Lobell, Steven E. & Ripsman, Norrin M. & Taliaferro, Jeffrey W., eds. (2009): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press.
- Longhurst, Kerry (2000): "The Reform of the German Armed Forces: Coming of Age?". *European Security*, Vol. 9, No. 4, Winter 2000, s. 31–44.
- Lopata, Raimunds (2006): *Anatomy of a Hostage: Kaliningrad Anniversary Case*. Tartu: Baltic Defence College.
- Loriaux, Michael (1999): "Realism and Reconciliation: France, Germany, and the European Union". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 354–384.
- Louis, W. Roger & Owen, Roger, ed. (1991[1989]): *Suez 1956: The Crises and Its Consequences*. Oxford: Oxford University Press.
- Lucarelli, Sonia (2000): *Europe and the Breakup of Yugoslavia*. Kluwer: Hague.
- Lucas, Edward (2009[2008]): *The New Cold War: How Kremlin Menaces both Russia and the West*. Revised, updated and with a new introduction by Norman Davies. London: Bloomsbury.
- Lucas, Edward (2009): "The Fall and Rise and Fall Again of the Baltic States: A Recessionary Tale from Europe's New Basket Cases". *Foreign Policy*, No. 173, July/August 2009, s. 72–79.

- Lucas, Hans-Dieter (1998): "United Germany, the Baltic States and the Baltic Sea Region". Teoksessa Mathias Jopp & Sven Arnsward (eds.): *The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 2. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 1998, s. 171–190.
- Lukin, Alexander (2003): *The Bear Watches the Dragon: Russia's Perceptions of China and the Evolution of Russian-Chinese Relations Since the Eighteenth Century*. Armonk, New York & London, England: M.E. Sharpe.
- Lundestad, Geir, ed. (1998): *No End to Alliance: The United States and Western Europe: Past, Present, and the Future*. New York: St. Martin's.
- Lundestad, Geir (2005[2003]): *The United States and Western Europe since 1945: From "Empire" by Invitation to transatlantic Drift*. Oxford: Oxford University Press.
- Lundestad, Geir (2005): "Towards Transatlantic Drift?". Teoksessa David M. Andrews (ed.): *The Atlantic Alliance Under Stress: US – European Relations after Iraq*. Cambridge: Cambridge University Press 2005, s. 9–29.
- Lunn, Jon & Miller, Vaughne & Smith, Ben (2008): *British Foreign Policy since 1997*. House of Commons, Library Research Paper 08/56, 23 June 2008. London.
- Luthi, Lorenz M. (2008): *The Sino-Soviet Split: Cold War in the Communist World*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Lynch, Dov (2000): *Russian Peackeeeping Strategies in the CIS: the Cases of Moldova, Georgia and Tajikistan*. London: Macmillan.
- Lynch, Dov (2004): "Russia's Strategic Partnership with Europe". *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 2, Spring 2004, s. 99–118.
- Lynch, Dov, ed. (2005): *What Russia Sees*. Chaillot Paper no. 74. Paris: EU Institute for Strategy Studies.
- Lynn, John A. (1999): *The Wars of Louis XIV, 1667–1714*. New York: Addison Wesley Longman.
- Lynn-Jones, Sean M. (1995): "Offense-Defense Theory and Its Critics". *Security Studies*, Vol. 4, No. 1, Summer 1995, s. 660–691.
- Lynn-Jones, Sean M. (1998a): "Preface". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. xi–xxxviii.
- Lynn-Jones, Sean M. (1998b): "Realism and America's Rise: A Review Essay". *International Security*, Vol. 23, No. 2, Fall 1998, s. 157–183.
- Lynn-Jones, Sean M. (1999): "Realism and Security Studies". Teoksessa Craig Snyder (ed.): *Contemporary Security and Strategy*. London: Macmillan 1999, s. 102–119.
- Lynn-Jones, Sean M. (2004): "Preface". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. xi–xxxviii.
- Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E., eds. (1995a): *Global Dangers: Changing Dimensions of International Security*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Lynn-Jones, Sean M. & Miller, Steven E. (1995b): "Preface". Teoksessa Michael E. Brown & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. ix–xii.

- MacFarlane, Neil (1999): "Realism and Russian Strategy after the Collapse of the USSR". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 218–260.
- MacFarlane, S. Neil (2003): "Russian Policy in the CIS under Putin". Teoksessa Gabriel Gorodetsky (ed.): *Russia Between East and West: Russian Foreign Policy on the Threshold of the Twenty-First Century*. The Cummings Center for Russian and East European Studies, Tel Aviv University. London & Portland, Or: Frank Cass 2003, s. 125–131.
- MacFarlane, S. Neil (2004): "The United States and Regionalism in Central Asia". *International Affairs*, Vol. 80, No. 3, May 2004, s. 447–461.
- MacFarlane, S. Neil (2006): "The 'R' in BRICs: Is Russia an Emerging Power?" *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, 2006, s. 41–57.
- MacFarlane, S. Neil (2008): "Russia, NATO Enlargement and the Strengthening of Democracy in the European Space". Teoksessa Aurel Braun (ed.): *NATO–Russia Relations in the Twenty-First Century*. London & New York: Routledge 2008, s. 39–52.
- Machiavelli, Niccolò (1996): *The Discourses on Livy*. Translated by Harvey C. Mansfield & Nathan Tarcov. Chicago: University of Chicago Press.
- Machiavelli, Niccolò (1998): *Valtiollisia mietelmiä*. 2. painos. Juva: WSOY.
- Machiavelli, Niccolò (1999[1532]): *Ruhtinas*. 6. painos. Juva: WSOY.
- Machiavelli, Niccolò (2003[1532]): *The Prince*. Translated with Notes by George Bull. Introduction by Anthony Grafton. London: Penguin.
- Mackinder, Halford John Sir (1919): *Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction*. London: Constable.
- Made, Vahur (2005): "Estonian-Russian Relations in the Context of the International System". Teoksessa Andres Kasekamp (ed.): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2005*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute 2005, s. 93–109.
- Madsen, Robert & Samuels, Richard J. (2010): "Japan, LLP". *The National Interest*, No. 107, May/June 2010, s. 48–56.
- Mahncke, Dieter (2001): "Russia's Attitude to the European Security and Defence Policy". *European Foreign Affairs Review*, Vol. 6, No. 4, Winter 2001, s. 427–436.
- Mahncke, Dieter & Rees, Wyn & Thompson Wayne (2004): *Redefining Transatlantic Security Relations: The Challenge of Change*. Manchester: Manchester University Press.
- Maier, Charles S., ed. (1991): *The Cold War in Europe: Era of a Divided Continent*. New York: Markus Wiener Publishing.
- Maier, Charles S. (2006): *Among Empires: American Ascendancy and Its Predecessors*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Mair, Peter & Zielonka, Jan, ed., (2002): *The Enlarged European Union: Diversity and Adaptation*. London: Frank Cass.
- Malek, Martin, hrsg. (1999): *Die Beziehungen zwischen Rußland und den baltischen Staaten*. Information zur Sicherheitspolitik Nr. 23, October 1999.
[http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/01_brs_04.rbr.pdf, 23.9.2009.]
- Malek, Martin (2009): "The "Western Vector" of the Foreign and Security Policy of Ukraine: Continuities and Ruptures under President Viktor Yushchenko (2005–2009)". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 22, No. 4, October–December 2009, s. 515–542.

- MalmLöf, Tomas (2006): *The Russian Population in Latvia – Puppets of Moscow?* FOI, Swedish Defence Research Agency. Defence Analysis, May 2006. Stockholm: FOI.
- Malone, David & Khong, Yuen Foong, eds. (2003): *Unilateralism and U.S. Foreign Policy: International Perspectives*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Mandelbaum, Michael (1981): *The Nuclear Revolution: International Politics Before and After Hiroshima*. New York: Cambridge University Press.
- Mandelbaum, Michael (1988): *The Fates of Nations: The Search for National Security in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mandelbaum, Michael (2005): *The Case for Goliath: How America Acts as the World's Government in the Twenty-First Century*. New York: Public Affairs.
- Mandelbaum, Michael (2006): "David's Friend Goliath". *Foreign Policy*, No. 152, January/February 2006, s. 50–56.
- Mangold, Peter (2001): *Success and Failure in British Foreign Policy: Evaluating the Record, 1900–2000*. Houndmills & New York: Palgrave.
- Mankoff, Jeffrey (2006): *Vladimir Putin and Re-Emergence of Russian Foreign Policy*. International Security Studies Certificate Paper Series Number 06-02, Yale University, Department of History.
[http://www.yale.edu/macmillan/iac/security_papers/mankoff.pdf, 6.3.2009.]
- Mankoff, Jeffrey (2007): "Russia and the West: Taking the Longer View". *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 2, Spring 2007, s. 123–135.
- Mankoff, Jeffrey (2009): *Russian Foreign Policy: The Return of the Great Power Politics*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.
- Mankoff, Jeffrey (2010): "Reforming the Euro-Atlantic Security Architecture: An Opportunity for U.S. Leadership". *The Washington Quarterly*, Vol. 33, No. 2, April 2010, s. 65–83.
- Mankoff, Jeffrey (2012): "What a Eurasian Union Means for Washington". *The National Interest*, Commentary, April 19, 2012.
[<http://www.nationalinterest.org/commentary/what-eurasian-union-means-washington-6821>, 3.5.2012.]
- Manners, Ian (2002): "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms". *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 2, June 2002, s. 235–258.
- Manners, Ian (2006): "Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads". *Journal of European Public Policy*, Vol. 13, No. 2, March 2006, s. 182–199.
- Mansfield, Edward D. (1994): *Power, Trade, and War*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Mansfield, Edward D. & Pollins, Brian M., eds. (2003): *Economic Interdependence and International Conflict*. Ann Arbor, MI: University Michigan Press.
- Mansfield, Edward D. & Snyder, Jack (1998[1995]): "Democratization and the Danger of War". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. 221–254. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 5–38.]
- Mansfield, Edward D. & Snyder, Jack (2005): *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*. Cambridge, MA: Harvard University.
- Mantyskii, A. & Khodzhaev, V. (2005): "New Vistas of Russia-India Cooperation". *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy and International Relations*, Vol. 51, No. 1, 2005, s. 49–55.

- Marin Thornton, Gabriela & Kanet, Roger E. (2005): "The Russian Federation and the Commonwealth of Independent States". Teoksessa Roger E. Kanet (ed.): *The New Security Environment: The Impact on Russia, Central and Eastern Europe*. Adlershot, UK & Burlington, VT: Ashgate 2005, s. 165–182.
- Markey, Daniel (1999): "Prestige and the Origins of War: Returning to Realism's Roots". *Security Studies*, Vol. 8, No. 4, Summer 1999, s. 126–172.
- Martelius, Juha (1999): *Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka: globaalista suurvallasta alueelliseksi hegemoniksi*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia No. 13. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Martin, Lawrence & Garnett, John (1997): *Britain Foreign Policy: Challenges and Choices for the 21st Century*. Chatham House Papers. London: Pinter.
- Martin, Lisa L. (1999): "An Institutional View: International Institutions and State Strategies". Teoksessa T.V. Paul & John A. Hall (eds.): *International Order and the Future of World Politics*. New York: Cambridge University Press 1999, s. 78–98.
- Martin, Lisa L. & Simmons, Beth A. (1998): "Theories and Empirical Studies of International Institutions". *International Organization*, Vol. 52, No. 4, Autumn 1998, s. 729–757.
- Martin, Pierre & Brawley, Mark R., eds., (2000): *Alliance Politics, Kosovo, and NATO's War: Allied Force or Forced Allies?* New York: Palgrave.
- Martin, Susan B. (2003): "From Balance of Power to Balancing Behavior: The Long and Winding Road". Teoksessa Andrew K. Hanami (ed.): *Perspectives on Structural Realism*. With a Foreword by Stephen M. Walt. New York: Palgrave Macmillan 2003, s. 61–82.
- Mastanduno, Michael (1992): *Economic Containment: CoCom and the Politics of East-West Trade*. Ithaca: Cornell University Press.
- Mastanduno, Michael (1999[1997]): "Preserving the Unipolar Moment: Realist Theories and U.S. Grand Strategy After the Cold War". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 138–181. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 21, No. 4, Spring 1997, s. 44–88.]
- Mastanduno, Michael (1999): "A Realist View: Three Images of the Coming International Order". Teoksessa T.V. Paul & John A. Hall (eds.): *International Order and the Future of World Politics*. New York: Cambridge University Press 1999, s. 19–40.
- Mastanduno, Michael & Kapstein, Ethan B. (1999): "Realism and State Strategies After the Cold War". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 1–27.
- Mastanduno, Michael & Lake, David A. & Ikenberry, G. John (1989): "Toward a Realist Theory of State Action". *International Studies Quarterly*, Vol. 33, No. 4, December 1989, s. 457–474.
- Mastny, Vojtech & Malcolm Byrne eds. (2005): *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact, 1955–1991*. Budapest & New York: Central European University Press.
- Mathisen, Trygve (1971): *The Functions of Small States in the Strategies of the Great Powers*. Oslo – Bergen – Tromsø: Scandinavian University Books, Universitetsforlaget.
- Matthews, Lloyd J., ed. (2000): *The Future of the American Military Presence in Europe*. Strategic Studies Institute, May 2000. Carlisle, PA: U.S. Army War College.

- Mattox, Gale A. (2001): "NATO Enlargement: A Step in the Process of Alliance Reform". Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass 2001, s. 107–124.
- Mattox, Gale A. (2008): "The Ambivalent Power: The United States and European Security and Defense Policy". Teoksessa Kjell Engelbrekt & Jan Hallenberg (eds.): *The European Union and Strategy: An Emerging Actor*. London & New York: Routledge 2008, s. 73–93.
- Mattox, Gale A. (2011): "Germany: From Civilian Power to International Actor". Teoksessa Andrew M. Dorman & Joyce P. Kaufman (eds.): *The Future of Transatlantic Relations: Perceptions, Policy and Practice*. Stanford, California: Stanford University Press 2011, s. 113–136.
- Mauil, Hanns (1990/1991): "Germany and Japan: The New Civilian Powers". *Foreign Affairs*, Vol. 69, No. 5, Winter 1990/91, s. 91–106.
- Mauil, Hanns (1993): "Civilian Power: The Concept and Its Relevance for Security Issues". Teoksessa Lidija Babic & Bo Huldt (eds.): *Mapping the Unknown: Towards a New World Order*. Stockholm: The Swedish Institute of International Affairs 1993, s. 115–131.
- Mauring, Liina & Schaer, Daniel (2006): "The Effects of Russian Energy Sector on the Security of the Baltic States". *Baltic Security and Defence Review*, Vol. 8, 2006, s. 66–80.
- May, Ernest R. & Rosecrance, Richard & Steiner, Zana (2010): *History and Neorealism*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Mazur, G.O., ed. (2004): *One Hundred Year Commemoration Hans Morgenthau (1904–2004)*. New York: Semenenko Foundation.
- McAdams, A. James (1997): "Germany after Unification: Normal at Last?" *World Politics*, Vol. 49, No. 2, January 1997, s. 282–302.
- McAllister, James (2002): *No Exit: America and the German Problem, 1943–1954*. Ithaca, NY: Cornell University.
- McCalla, Robert B. (1996): "NATO's Persistence after the Cold War". *International Organization*, Vol. 50, No. 3, Summer 1996, s. 445–475.
- McCarthy, Patrick, ed. (2001): *France-Germany in the Twenty-First Century*. Basingstoke: Palgrave.
- McCullough, David (1992): *Truman*. New York: Simon & Schuster.
- McDermott, Roger N. (2007): *The Rising Dragon: SCO Peace Mission 2007*. The Jamestown Foundation, Occasional Paper, October 2007. Washington DC: Jamestown Foundation.
- McDermott, Roger N. (2009): "The Restructuring of the Modern Russian Army". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 22, No. 4, October–December 2009, s. 485–501.
- McFaul, Michael (1997/1998): "A Precarious Peace: Domestic Politics in the Making of Russian Foreign Policy". *International Security*, Vol. 22, No. 3, Winter 1997/98, s. 5–35.
- Mearsheimer, John J. (1983): *Conventional Deterrence*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Mearsheimer, John J. (1988): *Liddel Hart and the Weight of History*. Ithaca: Cornell University Press.
- Mearsheimer, John J. (1989): "Assessing the Conventional Balance: The 3:1 Rule and Its Critics". *International Security*, Vol. 13, No. 4, Spring 1989, s. 54–89.

- Mearsheimer, John J. (1995[1990]): "Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 78–129. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 15, No. 1, Summer 1990, s. 5–57.]
- Mearsheimer, John J. (1995[1994/1995]): "The False Promise of International Institutions". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 332–376. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter 1994/1995, s. 5–49.]
- Mearsheimer, John J. (1998[1995]): "A Realist Reply". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. 427–438. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 82–93.]
- Mearsheimer, John J. (1998): "The Future of America's Continental Commitment". Teoksessa Geir Lundestad (ed.): *No End to Alliance: The United States and Western Europe: Past, Present, and the Future*. New York: St. Martin's 1998, s. 221–242.
- Mearsheimer, John J. (2000): "The Case for Partitioning Kosovo". Teoksessa Ted Galen Carpenter (ed.): *NATO's Empty Victory: A Postmortem on the Balkan War*. Washington, DC: CATO Institute 2000, s. 133–138.
- Mearsheimer, John J. (2001a): "The Future of the American Pacifier". *Foreign Affairs*, Vol. 80, No. 5. September/October 2001, s. 46–61.
- Mearsheimer, John J. (2001b): *The Tragedy of Great Power Politics*. New York & London: W. W. Norton & Company.
- Mearsheimer, John J. (2002a): "Hearts and Minds". *The National Interest*, No. 69, Fall 2002, s. 13–16.
- Mearsheimer, John J. (2002b): "Realism, the Real World, and the Academy". Teoksessa Michael Brecher & Frank P. Harvey (eds.): *Realism and Institutionalism in International Studies*. Ann Arbor: The University of Michigan Press 2002, s. 23–33.
- Mearsheimer, John J. (2004): "Power and Fear in Great Power Politics". Teoksessa G.O. Mazur (ed.): *One Hundred Year Commemoration Hans Morgenthau (1904–2004)*. New York: Semenenco Foundation 2004, s. 184–196.
- Mearsheimer, John J. (2005a): "Better to Be Godzilla than Bambi". A Debate Between Zbigniew Brzezinski & John J. Mearsheimer: Clash of the Titans. An FP Special Report: China Rising. *Foreign Policy*, January/ February 2005, s. 47–48.
- Mearsheimer, John J. (2005b): "E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On". *International Relations*, Vol. 19, No. 2, June 2005, s. 139–152.
- Mearsheimer, John J. (2005c): *Hans Morgenthau and the Iraq War: Realism versus Neo-Conservatism*. Published on Open Democracy New Analysis 2005-05-18. [<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0037.pdf>, 23.10.2008.]
- Mearsheimer, John J. (2005d): "It's Not a Pretty Picture". A Debate Between Zbigniew Brzezinski & John J. Mearsheimer: Clash of the Titans. An FP Special Report: China Rising. *Foreign Policy*, January/ February 2005, s. 50.

- Mearsheimer, John J. (2005e): "The More Isms the Better". Artikkelissa John J. Mearsheimer & Paul Rogers & Christopher Hill & Chris Brown & Ken Booth: "Roundtable: the Battle Rages On". *International Relations*, Vol. 19, No. 3, September 2005, s. 354–359.
- Mearsheimer, John (2005f): "The Rise of China Will Not Be Peaceful at All". *The Australian*, November 18, 2005.
[<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/P0014.pdf>, 5.1.2010.]
- Mearsheimer, John J. (2005g): "Showing the United States the Door". A Debate Between Zbigniew Brzezinski & John J. Mearsheimer: Clash of the Titans. An FP Special Report: China Rising. *Foreign Policy*, January/ February 2005, s. 49.
- Mearsheimer, John J. (2006a): "China's Unpeaceful Rise". *Current History*, Vol. 105, No. 690, April 2006, s. 160–162.
- Mearsheimer, John J. (2006b): "Conversations in International Relations: Interview with John J. Mearsheimer (Part I)". *International Relations*, Vol. 20, No. 1, March 2006, s. 105–123.
- Mearsheimer, John J. (2006c): "Conversations in International Relations: Interview with John J. Mearsheimer (Part II)". *International Relations*, Vol. 20, No. 2, June 2006, s. 231–243.
- Mearsheimer, John J. (2006d): "Structural Realism". Teoksessa Tim Dunne & Milja Kurki & Steve Smith (eds.): *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press 2006, s. 71–88.
- Mearsheimer, John J. (2009a): "Reckless States and Realism". *International Relations*, Vol. 23, No. 2, June 2009, s. 241–256.
- Mearsheimer, John J. (2009b): "Warum herrscht Frieden in Europa?". *Leviathan*, Vol. 37, No. 4, December 2009, s. 519–531.
- Mearsheimer, John J. (2010): "Why Is Europe Peaceful Today?" *European Political Science*, Vol. 9, No. 3, September 2010, s. 387–397.
- Mearsheimer, John J. (2011a): "Imperial by Design". *The National Interest*, No. 111, January / February 2011, s. 16–34.
- Mearsheimer, John J. (2011b): *Kissing Cousins: Nationalism and Realism*. MacMillan International Relations Seminar Series, May 5, 2011. Yale University.
[http://irworkshop.sites.yale.edu/sites/default/files/Mearsheimer_IRW.PDF, 27.2.2012.]
- Mearsheimer, John J. (2011c): *Why Leaders Lie: The Truth About Lying in International Politics*. New York: Oxford University Press.
- Mearsheimer, John J. & Rogers, Paul & Hill, Christopher & Brown, Chris & Booth, Ken (2005): "Roundtable: the Battle Rages On". *International Relations*, Vol. 19, No. 3, September 2005, s. 337–360.
- Mearsheimer, John J. & Walt, Stephen M. (2002): *Can Saddam Be Contained? History Says Yes*. International Security Program Occasional Paper, November 12, 2002. Cambridge, MA: Belfer Center for Science and International Affairs.
- Mearsheimer, John J. & Walt, Stephen M. (2003): "An Unnecessary War". *Foreign Policy*, January/February 2003, s. 50–59.
- Mearsheimer, John J. & Walt, Stephen M. (2006): "Unrestricted Access: What the Israel Lobby Wants, It too often Gets". *Foreign Policy*, No. 155, July/August 2006, s. 57–58 ja 64–66.
- Mearsheimer, John J. & Walt, Stephen M. (2008[2007]): *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. New York: Farrar & Straus & Giroux.

- Mearsheimer, John J. & Walt, Stephen M. (2009a): "The Blind Man and the Elephant in the Room: Robert Lieberman and the Israel Lobby". *Perspectives on Politics*, Vol. 7, No. 2, June 2009, s. 259–273.
- Mearsheimer, John J. & Walt, Stephen (2009b): "Is It Love or the Lobby? Explaining America's Special Relationship with Israel". *Security Studies*, Vol. 18, No. 1, January–March 2009, s. 58–78.
- Medlicott, W. N. & Covney, Dorothy K., eds. (1972): *Bismarck and Europe*. New York: St. Martin's Press.
- Medvedev, Sergei (1998): "Geopolitics and Beyond: The New Russian Policy Towards the Baltic States". Teoksessa Mathias Jopp & Sven Arnsward (eds.): *The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 2. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 1998, s. 235–269.
- Meiman, Kellie & Rothkopf, David (2009): *The United States and Brazil: Two perspectives on Dealing with Partnership and Rivalry*. March 2009. Washington, DC: Center for American Progress.
- Meister, Stefan & Rahr, Alexander (2009): "The EU-Russia Relationship at a Turning Point". *DGAPaktuel*, No 1, February 2009.
- Melville, Andrei (2005[2002]): "Foreign Policy Therapy "a la Dr Putin". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 435–442.
- Melville, Andrei & Shakleina, Tatiana, eds. (2005): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press.
- Mendelson, Sarah E. (2002): "U.S. – Russian Military Relations: Between Friend and Foe". *The Washington Quarterly*, Vo. 25, No. 1, Winter 2002, s. 161–172.
- Menon, Anand (1995): "From Independence to Cooperation: France, NATO and European Security". *International Affairs*, Vol. 71, No 1, January 1995, s. 19–34.
- Menon, Anand (2000): *France, NATO and the Limits of Independence, 1981–1997: The Politics of Ambivalence*. New York: St. Martin's Press.
- Menon, Anand (2004): "From Crisis to Catharsis: ESDP after Iraq". *International Affairs*, Vol. 80, No. 4, July 2004, s. 631–648.
- Menon, Anand (2011): "European Defence Policy from Lisbon to Libya". *Survival*, Vol. 53, No. 3, June–July 2011, s. 75–90.
- Menon, Rajan (2003): "The Sick Man of Asia: Russia's Endangered Far East". *The National Interest*, No. 73, Fall 2003, s. 93–105.
- Menon, Rajan (2009): "The Limits of Chinese–Russian Partnership". *Survival*, Vol. 51, No. 3, June–July 2009, s. 99–130.
- Mercer, Jonathan (1996): *Reputation and International Politics*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Merom, Gil (2003): "Realist Hypotheses on Regional Peace". *Journal of Strategic Studies*, Vol. 26, No. 1, March 2003, s. 109–135.
- Mertes, Michael & Muller, Steven & Winkler, Heinrich, eds. (1996): *In Search of Germany*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Meyer, Kent R. (2000–2001): "U.S. Support for Baltic Membership in NATO: What Ends, What Risks?". *Parameters, US Army War College Quarterly*, Vol. 30, No. 4, Winter 2000–2001, s. 67–82.

- Miller, Benjamin (1996): "Competing Realist Perspectives On Great Power Crises Behavior". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass 1996, s. 309–357.
- Miller, Benjamin (1998): "The Logic of US Military Interventions in the Post-Cold War Era", *Contemporary Security Policy*, Vol. 19, No. 3, December 1998, s. 72–109.
- Miller, Benjamin (2001): "The Concept of Security: Should it be Redefined?" *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 24, Number 2 (Special Issue on Israel's National Security Towards the 21st Century, Editor Uri Bar-Joseph), June 2001, s. 13–42.
- Miller, Benjamin (2002[1995]): *When Opponents Cooperate: Great Power Conflict and Collaboration in World Politics*. With a New Preface and Afterword. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Miller, Benjamin (2003): "Integrated Realism and Hegemonic Military Intervention in Unipolarity". Teoksessa Andrew K. Hanami (ed.): *Perspectives on Structural Realism*. With a Foreword by Stephen M. Walt. New York: Palgrave Macmillan 2003, s. 31–59.
- Miller, Benjamin (2004): "The International System and Regional Balance in the Middle East". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 239–266.
- Miller, Benjamin (2007): *States, Nations, and the Great Powers: The Sources of Regional War and Peace*. Cambridge Studies in International Relations: 104. New York: Cambridge University Press.
- Miller, Benjamin & Kagan, Korina (1997): "The Great Powers and Regional Conflicts: Eastern Europe and the Balkans from the Post – Napoleonic Era to the Post – Cold War Era". *International Studies Quarterly*, Vol. 41, No. 1, March 1997, s. 51–85.
- Miller, Eric A. (2006): *To Balance or Not to Balance: Alignment Theory and the Commonwealth of Independent States*. Aldershot & Burlington: Ashgate.
- Miller, Steven E. (2001): "The Flawed Case for Missile Defence". *Survival*, Vol. 43, No. 3, Autumn 2001, s. 95–109.
- Miller, Steven E. & Trenin, Dimitri, eds. (2004): *The Russian Military Power and Policy*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Milner, Helen (1993[1991]): "The Assumption of Anarchy in International Relations Theory: A Critique". Teoksessa David A. Baldwin (ed.): *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press 1993, s. 143–169. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Review of International Studies*, Vol. 17, No. 1, January 1991, s. 67–85.]
- Milward, Alan S. (2000[1992]): *The European Rescue of the Nation-State*. Second Edition. London & New York: Routledge.
- Miniotaite, Grazina (2001): *The Baltic States: In Search of Security and Identity*. Copenhagen Peace Research Institute, Working Papers 14/2001. Copenhagen: Copenhagen Peace Research Institute.
- Miniotaite, Grazina (2008): "Lithuania's Evolving Security and Defence Policy: 'Not only Consumer, but also Contributor?'" Teoksessa Clive Archer: *New Security Issues in Northern Europe: The Nordic and Baltic States and the ESDP*. UACES Contemporary European Studies Series. London & New York: Routledge 2008, s. 155–173.
- Misiunas, Romuald & Taagepern, Rein (1993): *The Baltic States: Years of Dependence 1940–1990*. Expanded and Updated edition. University of California Press.

- Miskimmon, Alister John (2001): "Recasting the Security Bargains: Germany, European Security Policy and the Transatlantic Relationship". Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*, London & Portland, Oregon: Frank Cass 2001, s. 83–106.
- Miskimmon, Alister (2004): "Continuity in the Face of Upheaval – British Strategic Culture and the Impact of Blair Government". *European Security*, Vol. 13, No. 3, Autumn 2004, s. 273–299.
- Missiroli, Antonio, ed. (2003): *From Copenhagen to Brussels: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 67, December 2003. Paris: Institute for Security Studies of European Union.
- Missiroli, Antonio (2004): "The EU and Its Changing Neighbourhood: Stabilization, Integration and Partnership". Teoksessa Roland Dannreuther (ed.): *European Union Foreign and Security Policy: Towards a Neighbourhood Strategy*. London & New York: Routledge 2004, s. 12–47.
- Mitrovich, Greg P. (2000): *Undermining the Kremlin: America's Strategy to Subvert the Soviet Bloc, 1947–1956*. Ithaca: Cornell University Press.
- Mitzen, Jennifer & Schweller, Randall L. (2011): "Knowing the Unknown Unknowns: Misplaced Certainty and the Onset of War". *Security Studies*, Vol. 20, No. 1, January–March 2011, s. 2–35.
- Modelski, George (1978): "The Long Cycle of Global Politics and Nation-State". *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 20, No. 2, April 1978, s. 214–235.
- Modelski, George (1987): *Long Cycles in World Politics*. Seattle & London: University of Washington Press.
- Modelski, George & Thompson, William R. (1988): *Seapower in Global Politics, 1494–1993*. Seattle: University of Washington Press.
- Moens, Alexander (2003): "ESDP, the United States and the Atlantic Alliance". Teoksessa Jolyon Howorth & John T.S. Keeler (eds.): *Defending Europe: The EU, NATO and the Quest for European Autonomy*. New York & Basingstoke: Plagrave Macmillan 2003, s. 25–37.
- Molis, Arūnas (2008): "Standpoint of the Baltic States towards NATO and ESDP: The Russian Factor". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 20, 2008, s. 9–29.
- Molis, Arūnas (2009): "Baltic Military Cooperation: Past, Present and the Future". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 22, 2009, s. 28–47.
- Monaghan, Andrew (2006): "'Calmly Critical': Evolving Russian Views of US Hegemony". *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 29, No. 6, December 2006, s. 987–1013.
- Monaghan, Andrew (2007): *The UK and Russia: A Troubled Relationship*. Defence Academy of the United Kingdom, May 2007.
- Monten, Jonathan (2005): "The Roots of the Bush Doctrine: Power, Nationalism, and Democracy Promotion in Grand Strategy". *International Security*, Vo. 29, No. 4, Spring 2005, s. 112–156.
- Montgomery, Evan Braden (2006): "Breaking Out of the Security Dilemma: Realism, Reassurance, and the Problem of Uncertainty". *International Security*, Vol. 31, No. 2, Fall 2006, s. 151–185.
- Moran, Daniel & Russell, James A., eds. (2009): *Energy Security and Global Politics: The Militarization of Resource Management*. London & New York: Routledge.
- Moravcsik, Andrew (1997): "Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics". *International Organization*, Vol. 51, No. 4, Autumn 1997, s. 513–553.

- Morgan, Glyn (2005): "Realism and European Political Integration: The Lessons of the United States". *European Political Science*, Vol. 4, No. 2, June 2005, s. 199–208.
- Morgan, Patrick M. (2003): *Deterrence Now*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Morgan, Patrick (2007): "Security in International Politics: Traditional Approaches". Teoksessa Alan Collins (ed.): *Contemporary Security Studies*. New York: Oxford University Press 2007, s. 13–34.
- Morgan, Roger (2001): "The Franco-German Partnership and the European Union". Teoksessa Patrick McCarthy (ed.): *France-Germany in the Twenty-First Century*. Basingstoke: Palgrave 2001, s. 83–108.
- Morgan, T. Clifton & Cambell, Sally H. (1991): "Domestic Structure, Decisional Constraints and War: So Why Kant Democracies Fight?" *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 35, No. 2, June 1991, s. 187–211.
- Morgenthau, Hans J. (1951): *In Defence of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy*. New York: Alfred A. Knopf.
- Morgenthau, Hans J. (1960[1948]): *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. 3rd ed. New York: Alfred A. Knopf.
- Moshes, Arkady (1999a): *Overcoming Unfriendly Stability: Russian-Latvian Relations at the End of 1990s*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 1. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik.
- Moshes, Arkady (1999b): "Russian Policy in the Baltic Sea Region". Teoksessa Olav F. Knudsen (ed.): *Stability and Security in the Baltic Sea Region*. London & Portland, Or: Frank Cass 1999, s. 99–112.
- Moshes, Arkady (2000): "Russia Looks at the Baltic Sea Region". Teoksessa Arkady Moshes & Bertil Nygren: *Russia looks at the Baltic Sea Region*. Försvarshögskolan, Strategiska Institutionen SI Serie R:2. Stockholm: Försvarshögskolan 2000, s. 4–23.
- Moshes, Arkady & Nygren, Bertil (2000): *Russia looks at the Baltic Sea Region*. Försvarshögskolan, Strategiska Institutionen SI Serie R:2. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Mouritzen, Hans, ed. (1998): *Bordering Russia: Theory and Prospects for Europe's Baltic Rim*. Aldershot, Great Britain: Ashgate.
- Mouritzen, Hans (2009): "Past versus Present Geopolitics: Cautiously Opening the Realist Door to the Past". Teoksessa Annette Freyberg-Inan & Ewan Harrison & Patrick James (eds.): *Rethinking Realism in International Relations: Between Tradition and Innovation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2009, s. 164–188.
- Mowle, Thomas S. & Sacko, David H. (2007a): "Global NATO: Bandwagoning in a Unipolar World". *Contemporary Security Policy*, Vol. 28, No. 3, December 2007, s. 597–618.
- Mowle, Thomas S. & Sacko, David H. (2007b): *The Unipolar World: An Unbalanced Future*. New York: Palgrave.
- Mueller, John E. (1989): *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*. New York: Basic Books.
- Muiznieks, Nils, ed. (2006): *Latvian-Russian Relations: Domestic and International Dimensions*. Riga: Latvijas Universitate.
- Muravchik, Joshua & Walt, Stephen M. (2008): "The Great Debate: The Neocons vs. The Realists". *The National Interest*, No. 97, September/ October 2008, s. 20–36.
- Murray, Williamson & Knox, MacGregor & Bernstein, Alvin, eds. (1996[1994]): *The Making Strategy: Rulers, States, and War*. New York: Cambridge University Press.

- Musicant, Ivan (1990): *The Banana Wars: A History of United States Military Intervention in Latin America from the Spanish-American War to the Invasion of Panama*. New York: Macmillan.
- Mäe, Andres (2007): "Estonia's Energy Security and the European Union". Teoksessa Andres Kasekamp (ed.): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2007*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute 2007, s. 91–119.
- Mäkelä, Juha (2008): "Venäläinen sodan kuva muutoksessa". Teoksessa Jyri Raitasalo & Joonas Sipilä (toim.): *Sota – teoria ja todellisuus: Näkökulmia sodan muutokseen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu 2008, s. 251–270.
- Männik, Erik (2005): "Estonia and the European Security and Defence Policy: A Realist View". Teoksessa Andres Kasekamp (ed.): *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2005*. Tallinn: The Estonian Foreign Policy Institute 2005, s. 63–81.
- Männik, Erik (2008): "The Security Situation in Northern Europe after the Cold War". Teoksessa Clive Archer (ed.): *New Security Issues in Northern Europe: The Nordic and Baltic States and the ESDP*. UACES Contemporary European Studies Series. London & New York: Routledge 2008, s. 15–37.
- Möller, Frank (2007): *Thinking Peaceful Change: Baltic Security Policies and Security Community Building*. New York: Syracuse University Press.
- Naimark, Norman M. (1997[1995]): *The Russians in Germany: A History of the Soviet Zone of Occupation, 1945–1949*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The Belknap Press of Harvard University.
- Nation, Craig R. (2007): "U.S. Interests in the New Eurasia". Teoksessa R. Craig Nation & Dmitri Trenin: *Russian Security Strategy under Putin: U.S. and Russian Perspectives*. Strategic Studies Institute, November 2007. Carlisle, PA: U.S. Army War College 2007, s. 1–34.
- Nation, R. Craig & Trenin, Dmitri (2007): *Russian Security Strategy under Putin: U.S. and Russian Perspectives*. Strategic Studies Institute, November 2007. Carlisle, PA: U.S. Army War College.
- Neumann, Iver B. (2005): "Russia as a Great Power". Teoksessa Jakob Hedenskog & Wilhelm Konnander & Bertil Nygren & Ingmar Oldberg & Christer Pursiainen (eds.): *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin*. London: Routledge 2005, s. 13–28.
- Nicholson, Michael (1996): "The Continued Significance of Positivism?" Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marisya Zalewski (eds.): *International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 128–149.
- Niebuhr, Reinhold (1944): *The Children of Light and the Children of Darkness: A Vindication of Democracy and a Critique of Its Traditional Defence*. New York: Scribner's.
- Niebuhr, Reinhold (1960[1932]): *Moral Man and Immoral Society: A Study in Ethics and Politics*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Nielsen, Kristian L. (2007): "Opportunities and Limitations for the Baltic States of the EU-Russia Strategic Partnership". *Baltic Security and Defence Review*, Vol. 9, 2007, s. 109–130.
- Niitemaa, Vilho & Hovi, Kalervo (1991): *Baltian historia*. Helsinki: Tammi.
- Nikitin, Alexander I. (2002): "Eurasianism in the Russian Mentality and Policy towards Europe". Teoksessa Yuri Fedorov & Bertil Nygren (eds.): *Russia and Europe: Putin's Foreign Policy*. Swedish National Defence College – ACTA B 23, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College 2002, s. 53–75.

- Niklasson, Charlotte (2008): *Russian Leverage in Central Asia*. Defence Analysis, FOI Report no. FOI-R-2484-SE, April 2008. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Nordlinger, Eric A. (1995): *Isolationism Reconfigured: American Foreign Policy for a New Century*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Northern Dimension: *The Finnish Institute of International Affairs, Yearbook 1999*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs.
- Nuttall, Simon J. (2000): *European Foreign Policy*. New York: Oxford University Press.
- Nye, Joseph S., Jr. (1990): *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.
- Nye, Joseph S., Jr. (2004): *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, Joseph S., Jr. (2011): *The Future of Power*. New York: Public Affairs.
- Nygren, Bertil (2002): "Russia and Europe, or Russia in Europe?" Teoksessa Yuri Fedorov & Bertil Nygren (eds.): *Russia and Europe: Putin's Foreign Policy*. Swedish National Defence College – ACTA B 23, Department of Security and Strategic Studies. Stockholm: National Defence College 2002, s. 9–36.
- Nygren, Bertil (2008): *The Rebuilding of Greater Russia: Putin's Foreign Policy Towards the CIS Countries*. Abingdon, UK: Routledge.
- Nygren, Bertil & Huldt, Bo & Ahlgren, Patric & Sivonen, Pekka & Huldt, Susanna, eds. (2010): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University, Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: The Swedish National Defence College.
- O'Brian, Patrick Karl & Clesse, Armand, eds. (2002): *Two Hegemonies: Britain 1846–1914 and the United States 1941–2001*. Aldershot: Ashgate.
- O'Connor, Kevin (2003): *The History of the Baltic States*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Ojanen, Hanna (2006): "Explaining the ESDP: Theoretical Grips on Recent Developments". Teoksessa Bo Huldt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006 of the Swedish National Defence College & the Finnish National Defence College. Stockholm: Swedish National Defence College 2006, s. 1–16.
- Oldberg, Ingmar (1997): "No Love is Lost: Russia's Relations with the Baltic States". Teoksessa Gunnar Artéus & Atis Lejiņš (eds.): *Baltic Security: Looking towards the 21st Century*. Försvarshögskolans Acta B7. Riga: Latvian Institute of International Affairs & Stockholm: Försvarshögskolan 1997, s. 152–185.
- Oldberg, Ingmar (2001): *Kaliningrad: Russian Exclave, European Enclave*. Swedish Defence Research Agency. Defence Analysis SE-17290. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Oldberg, Ingmar (2007): *The Shanghai Cooperation: Powerhouse or Paper Tiger?* Swedish Defence Research Agency, Defence Analysis June 2007. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Oliker, Olga & Crane, Keith & Schwartz, Lowell H. & Yusupov, Catherine (2009): *Russian Foreign Policy: Sources and Implications*. Prepared for the United States Air Force, RAND Project Air Force. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Ollapally, Deepa (2003): "Indo-Russian Strategic Relations: New Choices and Constraints". Teoksessa Sumit Ganguly (ed.): *India as an Emerging Power*. London & Portland, Oregon: Frank Cass 2003, s. 135–156.

- O'Loughlin, John (2000): "Ordering the 'Crush Zone': Geopolitical Games in the Post-Cold War Eastern Europe". Teoksessa Nurit Kliot & David Newman (eds.): *Geopolitics at the End of the Twentieth Century: The Changing World Political Map*. London & Portland, Or: Frank Cass 2000, s. 34–56.
- Oneal, John R. & Russett, Bruce (1999): "The Kantian Peace: The Pacific Benefits of Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885–1992". *World Politics*, Vol. 52, No. 1, October 1999, s. 1–37.
- Onken, Eva-Clarita (2007): "The Baltic States and Moscow's 9 May Commemoration: Analysing Memory Politics in Europe". *Europe–Asia Studies*, Vol. 59, No. 1, 2007, s. 23–46.
- Onuf, Nicholas (1989): *World of Our Making*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Opposition to NATO Expansion*. Open Letter to President Bill Clinton Signed by Fifty Leading Figures in U.S. Foreign Policy, June 26, 1997. [http://www.armscontrol.org/act/1997_06-07/natolet.asp, 16.11.2009.]
- Oren, Ido (1995): "The Subjectivity of the 'Democratic' Peace: Changing U.S. Perceptions of Imperial Germany". *International Security*, Vol. 20, No. 2, Fall 1995, s. 147–184.
- Oren, Ido (2003): *Our Enemies and US: America's Rivalries and the Making of Political Science*. Ithaca: Cornell University Press.
- Organski, A.F. K. (1958): *World Politics*. New York: Alfred A. Knopf.
- Organski, A.F.K. & Kugler, Jacek (1980): *The War Ledger*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Organski, Katherine & Organski, A.F.K. (1961): *Population and World Power*. New York: Alfred A. Knopf.
- Orme, John (1998[1997/1998]): "The Utility of Force in a World of Scarcity". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. 537–566. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 22, No. 3, Winter 1997/1998, s. 138–167.]
- Ortega, Martin (2001): *Military Intervention and the European Union*. Chaillot Paper No. 45, Paris: WEU Institute for Security Studies.
- Osiander, Andreas (1994): *The States System of Europe, 1640–1990: Peacemaking and the Condition of International Stability*. London: Oxford University Press.
- Ovendale, Ritchie (1984): *The Foreign Policy of the British Labour Governments 1945–51*. Leicester: Leicester University Press.
- Ovendale, Ritchie, ed. (1994): *British Defence Policy since 1945*. Manchester: Manchester University Press.
- Ovendale, Ritchie (1998): *Anglo-American Relations in the Twentieth Century*. Basingstoke: Macmillan Press.
- Owen, John M. (1994): "How Liberalism Produces Democratic Peace". *International Security*, Vol. 19, No. 2, Fall 1994, s. 87–125.
- Owen, John M., IV (1997): *Liberal Peace, Liberal War: American Politics and International Security*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Owen, John M., IV (2012): "Economic Interdependence and Regional Peace". Teoksessa T.V. Paul (ed.): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012, s. 107–132.
- Oye, Kenneth A. ed. (1986): *Cooperation Under Anarchy*. Princeton: Princeton University Press.

- Ozolīna, Zaneta (1998): "Latvia". Teoksessa Hans Mouritzen (ed.): *Bordering Russia: Theory and Prospects for Europe's Baltic Rim*. Suffolk: Ashgate 1998, s. 131–164.
- Ozaliņa, Zaneta (2008): "European Security and Defence Policy: The Latvian Perspective". Teoksessa Clive Archer (ed.): *New Security Issues in Northern Europe: The Nordic and Baltic States and the ESDP*. UACES Contemporary European Studies Series. London & New York: Routledge 2008, s. 115–138.
- Ozolīna, Zaneta & Rikvelis, Airis (2006): "Latvian and Russian Foreign Policy: Bound by Post-Soviet Heritage". Teoksessa Nils Muiznieks (ed.): *Latvian-Russian Relations: Domestic and International Dimensions*. Riga: Latvijas Universitāte 2006, s. 87–97.
- Paarlberg, Robert L. (2004): "Knowledge as Power: Science, Military Dominance, and U.S. Security", *International Security*, Vol. 29, No. 1, Summer 2004, s. 122–151.
- Pabriks, Artis & Purs, Aldis (2002): "Latvia: The Challenges of Change". Teoksessa David J. Smith & Artis Pabriks & Aldis Purs & Thomas Lane (eds.): *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania*. London & New York: Routledge 2002.
- Pant, Harsh V. (2004): "The Moscow – Beijing – Delhi 'Strategic Triangle': An Idea Whose Time May Never Come". *Security Dialogue*, Vol. 35, No. 3, September 2004, s. 311–328.
- Pape, Robert A. (1996): *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Pape, Robert A. (1997): "Why Economic Sanctions Do Not Work?" *International Security*, Vol. 22, No. 2, Autumn 1997, s. 90–136.
- Pape, Robert A. (1998): "Why Economic Sanctions Still Do Not Work?" *International Security*, Vol. 23, No. 1, Summer 1998, s. 66–77.
- Pape, Robert A. (2005a): *Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism*. New York: Random House.
- Pape, Robert A. (2005b): "Soft Balancing against the United States". *International Security*, Vol. 30, No. 1, Summer 2005, s. 7–45.
- Pape, Robert A. (2009): "Empire Falls". *The National Interest*, No. 99, January/February 2009, s. 21–34.
- Paramonov, Vladimir & Stokov, Aleksey (2008): *The Evolution of Russia's Central Asia Policy*. Advanced Research and Assessment Group, Central Asian Series 08/21 (E), June 2008. Shrivenham: Defence Academy of the United Kingdom.
- Parent, Joseph M. (2005): "Machiavelli's Missing Romulus and Mysterious Intent of the Prince". *History of Political Thought*, Vol. 26, No. 4, Winter 2005, s. 625–645.
- Parent, Joseph M. (2006): *E Pluribus Unum: Political Unification and Political Realism*. PhD diss. Columbia University.
- Parent, Joseph M. (2009): "Europe's Structural Idol: An American Federalist Republic?" *Political Science Quarterly*, Vol. 124, No. 3, Fall 2009, s. 513–535.
- Parent, Joseph M. (2011): *Uniting States: Voluntary Union in World Politics*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Paret, Peter (1990a[1986]): "Clausewitz". Teoksessa Peter Paret (ed.): *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Oxford: Clarendon Press 1990[1986], s. 186–213.
- Paret, Peter, ed. (1990b[1986]): *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Oxford: Clarendon Press.
- Paris, Roland (2001): "Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?" *International Security*, Vol. 26, No. 2, Fall 2001, s. 87–102.

- Parker, R.A.C. (1989): *Struggle For Survival: The History of the Second World War*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Paul, T.V. (2004): "Introduction: The Enduring Axioms of Balance of Power Theory and Their Contemporary Relevance". Teoksessa T.V. Paul & James J. Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 1–25.
- Paul, T.V. (2005): "Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy". *International Security*, Vol. 30, No. 1, Summer 2005, s. 46–71.
- Paul, T.V. (2006): "Why Has the India–Pakistan Rivalry Been so Enduring? Power Asymmetry and an Intractable Conflict". *Security Studies*, Vol. 15, No. 4, October–December 2006, s. 600–630.
- Paul, T.V., ed. (2012a): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012
- Paul, T.V. (2012b): "Regional Transformation in International Relations". Teoksessa T.V. Paul (ed.): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012, s. 3–21.
- Paul, T.V. & Hall, John A., eds. (1999): *International Order and the Future of World Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Paul, T.V. & Wirtz, James & Fortmann, Michael, eds. (2004): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press.
- Pauly, Robert J, Jr. (2005): "French Security Agenda in the Post-9/11 World". Teoksessa Tom Lansford & Blagovest Tashev (eds.): *Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*. Aldershot, Hampshire & Burlington, VT.: Ashgate 2005, s. 3–17.
- Pedersen, Thomas (1998): *Germany, France and the Integration of Europe: A Realist Interpretation*. London & New York: Pinter.
- Peters, Guy B. (1998): *Comparative Politics: Theory and Methods*. Hongkong: MacMillan Press.
- Peterson, John (2004): "America as a European Power: The End of Empire by Integration?" *International Affairs*, Vol. 80, No. 4, July 2004, s. 613–629.
- Peterson, John & Sjursen, Helene, eds. (1999): *A Common Foreign Policy for Europe? – Competing Visions of CFSP*. London: Routledge.
- Philippi, Nina (2001): "Civilian Power and War: The German Debate about Out-of-Area Operations 1990–99". Teoksessa Sebastian Harnisch & Hanns W. Maull (eds): *Germany as a Civil Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic*. Manchester: Manchester University Press 2001, s. 49–67.
- Pijpers, Alfred E. (1991): "European Political Cooperation and the Realist Paradigm". Teoksessa Mike Holland (ed.): *The Future of European Political Cooperation: Essays on Theory and Practice*. London: Macmillan 1991, s. 8–35.
- Pilloni, John R. (2009): "The Belarussian–Russian Joint Defence Agreement". *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 22, No. 4, October–December 2009, s. 543–548.
- Pinder, John (2002): "The Union's Common Strategy on Russia". Teoksessa John Pinder & Yuri Shishkov: *The EU & Russia: The Promise of Partnership*. London: Federal Trust for Education and Research 2002, s. 105–134.
- Pinder, John & Shishkov, Yuri (2002): *The EU & Russia: The Promise of Partnership*. London: Federal Trust for Education and Research.
- Piotrowski, Marcin A. (2002): "Russia's Security Policy". Teoksessa Janusz Bugajski (ed.): *Toward an Understanding Russia: New European Perspectives*. New York: Council on Foreign Relations Press 2002, s. 59–78.

- Plater-Zyberk, Henry (2007): *Who's Afraid of the SCO?* Conflict Studies Research Centre, Central Asian series 07/09, March 2007. Watchfield, Swindon: Defence Academy of the United Kingdom.
- Pletcher, David M. (1973): *The Diplomacy of Annexation: Texas, Oregon, and the Mexican War*. Columbia: University of Missouri Press.
- Podvig, Pavel (2006): *The Russian Nuclear Arsenal*. Standard, Calif.: Center for International Security and Cooperation, Standard University & International Relations and Security Network.
- Podvig, Pavel (2010): "Nuclear Weapons in National Security". Teoksessa Bertil Nygren & Bo Huldtt & Patric Ahlgren & Pekka Sivonen & Susanna Huldtt (eds.): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: The Swedish National Defence College 2010, s. 251–269.
- Polyakov, Leonid (2002): "Military Reforms in Russia". Teoksessa Janusz Bugajski (ed.): *Toward an Understanding Russia: New European Perspectives*. New York: Council on Foreign Relations Press 2002, s. 79–95.
- Pond, Elizabeth (1996): "Germany Finds its Niche as a Regional Power". *The Washington Quarterly*, Vol. 19, No. 1, Winter 1996, s. 25–43.
- Pond, Elizabeth (2003): *Friendly Fire: The Near Death of the Transatlantic Alliance*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Popper, Karl R. (1963): *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Popper, Karl R. (1995): *Arvauksia ja kumonksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Posen, Barry R. (1984): *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*. Ithaca, N.Y. & London: Cornell University Press.
- Posen, Barry R. (1991): *Inadvertant Escalation*. Ithaca: Cornell University Press.
- Posen, Barry R. (1993): "Nationalism, the Mass Army, and the Military Power". *International Security*, Vol. 18, No. 2, Fall 1993, s. 80–124.
- Posen, Barry R. (2000): "The War for Kosovo: Serbia's Political-Military Strategy". *International Security*, Vol. 24, No. 4, Spring 2000, s. 39–84.
- Posen, Barry R. (2001/2002): "The Struggle against Terrorism: Grand Strategy, Strategy, and Tactics". *International Security*, Vol. 26, No. 3, Winter 2001–2002, s. 39–55.
- Posen, Barry R. (2003[1993]): "The Security Dilemma and Ethnic Conflict". Teoksessa Andrew K. Hanami (ed.): *Perspectives on Structural Realism*. With a Foreword by Stephen M. Walt. New York: Palgrave Macmillan 2003, s. 83–104. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Survival*, Vol. 35, No. 1, Spring 1993, s. 27–47.]
- Posen, Barry R. (2003): "Command of the Commons: The Military Foundations of U.S. Hegemony". *International Security*, Vol. 28, No. 1, Summer 2003, s. 5–46.
- Posen, Barry R. (2004): "ESDP and the Structure of World Power". *The International Spectator*, Vol. 39, No. 1, 2004, s. 5–17.
- Posen, Barry R. (2006): "European Union Security and Defence Policy: Response to Unipolarity?" *Security Studies*, Vol. 15, No. 2, April–June 2006, s. 149–186.
- Posen, Barry R. & Ross, Andrew L. (1996/1997): "Competing Visions for U.S. Grand Strategy". *International Security*, Vol. 21, No. 3, Winter 1996/97, s. 5–53.
- Póti, László (2002): "Putin's European Policy". Teoksessa Janusz Bugajski (ed.): *Toward an Understanding Russia: New European Perspectives*. New York: Council on Foreign Relations Press 2002, s. 135–151.

- Póti, László (2008): *Evolving Russian Foreign and Security Policy: Interpreting the Putin-doctrine*. Acta Slavica Iaponica, Journal of Slavic Research Center, Hokkaido University, Tomus/ Nr. 25, 2008, s. 29–42.
- Powell, Robert (1993[1991]): "Absolute and Relative Gains in International Relations Theory". Teoksessa David A. Baldwin (ed.): *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press 1993, s. 209–233. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 4, December 1991, s. 1303–1320.]
- Powell, Robert (1994): "Anarchy in International Relations Theory: The Neorealist-Neoliberal Debate". *International Organization*, Vol. 48, No. 2, Spring 1994, s. 313–344.
- Powell, Robert (1999): *In the Shadow of Power: States and Strategies in International Politics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Powell, Robert (2003): "Neorealism and Game Theory". Teoksessa Andrew K. Hanami (ed.): *Perspectives on Structural Realism*. With a Foreword by Stephen M. Walt. New York: Palgrave Macmillan 2003, s. 9–29.
- Powell, Robert (2008[1990]): *Nuclear Deterrence Theory: The Search for Credibility*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Press, Daryl G. (2007[2005]): *Calculating Credibility: How Leaders Assess Military Threats*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Press-Barnathan, Galia (2006): "Managing the Hegemon: NATO under Unipolarity". *Security Studies*, Vol. 15, No. 2, April–June 2006, s. 271–309.
- Press-Barnathan, Galia (2012): "Western Europe, NATO, and the United States: Leash Slipping, Not Leash Cutting". Teoksessa Kristen P. Williams & Steven E. Lobell & Neal G. Jesse (eds.): *Beyond Great Powers and Hegemons: Why Secondary States Support, Follow, or Challenge*. Stanford, California: Stanford University Press 2012, s. 112–127.
- Pressman, Jeremy (2008): *Warring Friends: Alliance Restraints in the International Politics*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Preston: Christopher (1998): *Enlargement and Integration in the European Union*. London: Routledge.
- Priest, Dana (2003): *The Mission: Waging War and Keeping Peace with America's Military*. New York: Norton & Company.
- Puheloinen, Ari (1999): *Russia's Geopolitical Interests in the Baltic Area*. National Defence College, Finnish Defence Studies 12. Helsinki: National Defence College.
- Quester, George H. (1977): *Offense and Defense in the International System*. New York: John Wiley and Sons.
- Rahr, Alexander (2007): "Germany and Russia: A Special Relationship". *The Washington Quarterly*, Vol. 30, No. 2, Spring 2007, s. 137–145.
- Raitasalo, Jyri (2005): *Constructing War and Military Power after the Cold War: The Role of the United States in the Shared Western Understandings of War and Military Power in the Post-Cold War Era*. National Defence College, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1: Strategic Research No 21. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

- Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas, toim. (2005): *Muuttuva sota*. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitos. Kustannusosakeyhtiö Suomen mies. Jyväskylä: Gummerus.
- Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas, toim. (2008): *Sota – teoria ja todellisuus: Näkökulmia sodan muutokseen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Ramet, Abrina P. & Lyon, Phil (2001): “Germany: The Federal Republic, Loyal to NATO”. Teoksessa Tony Weymouth & Stanley Henig (ed.): *The Kosovo Crisis: The Last American War in Europe?* London: Pearson Education 2001, s. 83–105.
- Rasler, Karen A. & Thompson, William R. (1994): *The Great Powers and Global Struggle, 1490–1990*. Lexington: The University Press of Kentucky.
- Rasler, Karen A. & Thompson, William R. (2005): *Puzzles of the Democratic Peace: Theory, Geopolitics and the Transformation of World Politics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rathbum, Brian (2008): “A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as a Logical and Necessary Extension of Structural Realism”. *Security Studies*, Vo. 17, No. 2, April–June 2008, s. 294–321.
- Rauchhaus, Robert W., ed. (2001a): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass.
- Rauchhaus, Robert W. (2001b): “Explaining NATO Enlargement”. Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass 2001, s. 173–194.
- Rauchhaus, Robert W. (2001c): “Marching NATO Eastward: Can International Relations Theory Keep Pace?” Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass 2001b, s. 3–20.
- Ray, James L. (1995): *Democracy and International Conflict: An Evaluation of the Democratic Peace Proposition*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Redmond, John & Rosenthal, Glenda G., eds. (1998): *The Expanding European Union: Past, Present, Future*. Boulder: Lynne Rienner.
- Reiter, Dan (2001): ”Why NATO Enlargement Does Not Spread Democracy”. *International Security*, Vol. 25, No. 4, Spring 2001, s. 41–67.
- Rekkedal, Nils Marius (2006[2004]): *Nykyaikainen sotataito: Sotilaallinen voima muutoksessa*. Neljäs uusittu painos. Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, Stockholm & Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Rendall, Matthew (2000): ”Russia, the Concert of Europe, and Greece, 1821–29: A Test of Hypotheses About the Vienna System”. *Security Studies*, Vol. 9, No. 4, Summer 2000, s. 52–90.
- Rendall, Matthew (2006): “Defensive Realism and the Concert of Europe”. *Review of International Studies*, Vol. 32, No. 3, July 2006, s. 523–540.
- Resende-Santos, João (1996): ”Anarchy and the Emulation of Military Systems: Military Organization and Technology in South America, 1870–1930”. Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass, s. 193–260.
- Ripsman, Norrin M. (2002): *Peacemaking by Democracies: The Effect of State Autonomy on the Post-World War Settlements*. University Park: Pennsylvania State University Press.

- Ripsman, Norrin M. (2005): "Two Stages of Transition from a Region of War to a Region of Peace: Realist Transition and Liberal Endurance". *International Studies Quarterly*, Vol. 49, No. 4, December 2005, s. 669–693.
- Ripsman, Norrin M. (2009): "Neoclassical Realism and Domestic Interest Groups". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 170–193.
- Ripsman, Norrin M. (2012): "Top-down Peacemaking: Why Peace Begins with States and Not Societies". Teoksessa T.V. Paul (ed.): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012, s. 255–280.
- Ripsman, Norrin M. & Blanchard, Jean-Marc F. (1996/1997): "Commercial Liberalism under Fire: Evidence from 1914 and 1936". *Security Studies*, Vol. 6, No. 2, Winter 1996/1997, s. 4–50.
- Ripsman, Norrin M. & Levy, Jack S. (2008): "Wishful Thinking or Buying Time? The Logic of British Appeasement in the 1930s". *International Security*, Vol. 33, No. 2, Fall 2008, s. 148–181.
- Ripsman, Norrin M. & Taliaferro, Jeffrey W. & Lobell, Steven E. (2009): "Conclusion: The State of Neoclassical Realism". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 280–299.
- Risse-Kappen, Thomas (1991): "Public Opinion, Domestic Structures, and Foreign Policy in Liberal Democracies". *World Politics*, Vol. 43, No. 4, July 1991, s. 479–512.
- Risse-Kappen, Thomas (1996): "Collective Identity in a Democratic Community: The Case of NATO". Teoksessa Peter J. Katzenstein (ed.): *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press 1996, s. 357–399.
- Ritchie, Nick (2007): "Replacing Trident: Britain, America and Nuclear Weapons". *Contemporary Security Policy*, Vol. 28, No. 2, August 2007, s. 384–406.
- Rittberger, Volker, ed. (2001a): *German Foreign Policy since Unification: Theories and Case Studies*. Manchester: Manchester University Press.
- Rittberger, Volker (2001b): "Introduction". Teoksessa Volker Rittberger (ed.): *German Foreign Policy since Unification: Theories and Case Studies*. Manchester & New York: Manchester University Press 2001, s. 1–7.
- Rittberger, Volker & Wagner, Wolfgang (2001): "German Foreign Policy Since Unification: Theories Meet Reality". Teoksessa Volker Rittberger (ed.): *German Foreign Policy since Unification: Theories and Case Studies*. Manchester & New York: Manchester University Press 2001, s. 299–325.
- Roberts, Michael, ed. (1973): *Sweden's Age of Greatness 1632–1718*. London: Macmillan.
- Robertson, B.A., ed. (1998): *International Society and the Development of International Relations Theory*. London: Pinter.
- Rock, Stephen R. (2000): *Appeasement in International Politics*. Lexington: University Press of Kentucky.
- Rodman, Peter W. (1999): *Drifting Apart? Trends in U.S. – European Relations*. Washington, DC: Nixon Center.

- Rogov, Sergei (2005[2001]): "A New Turn in Russian – American Relations". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 349–373.
- Rosamund, Ben (2000): *Theories of European Integration*. London: Macmillan Press.
- Rosato, Sebastian (2003): "The Flawed Logic of Democratic Peace Theory". *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 4, November 2003, s. 585–602.
- Rosato, Sebastian (2005): "Explaining the Democratic Peace". *American Political Science Review*, Vol. 99, No. 3, August 2005, s. 453–472.
- Rosato, Sebastian (2011a): *Europe United: Power Politics and Making of the European Community*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Rosato, Sebastian (2011b): "Europe's Troubles: Power Politics and the State of the European Project". *International Security*, Vol. 35, No. 4, Spring 2011, s. 45–86.
- Rose, Gideon (1998): "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy". *World Politics*, Vol. 51, No. 1, October 1998, s. 144–172.
- Rosecrance, Richard N. (1986): *The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World*. New York: Basic Books.
- Rosecrance, Richard N. (1989): "War, Trade and Interdependence". Teoksessa James Rosenau & Hylke Tromp (eds.): *Interdependence and Conflict in World Politics*. Adlershot, United Kingdom: Avebury 1989, s. 48–57.
- Rosecrance, Richard & Stein, Arthur A. eds. (1993): *The Domestic Bases of Grand Strategy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Rosen, Stephen Peter (2003): "An Empire, If You Can Keep It". *The National Interests*, No. 71, Spring 2003, s. 51–62.
- Rosenau, James N. (1980): *The Study of Global Interdependence: Essays on the Transnationalism of World Affairs*. New York: Nichols.
- Rosenau, James N. & Durfee, Mary (1995): *Thinking Theory Thoroughly: Coherent Approaches to an Incoherent World*. Boulder, CO: Westview Press.
- Rosenau, James N. & Tromp, Hylke, eds. (1989): *Interdependence and Conflict in World Politics*. Adlershot, United Kingdom: Avebury.
- Ross, Cameron, ed. (2002): *Perspectives on the Enlargement of the European Union*. Leiden: Brill.
- Ross, Robert S. (1999): "The Geography of the Peace: Great Power Stability in the Twenty-First Century East Asia". *International Security*, Vol. 23, No. 4, Spring 1999, s. 81–118.
- Ross, Robert S. (2004): "Bipolarity and Balancing in East Asia". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 267–304.
- Ross, Robert S. (2005a): "Assessing the China Threat". *The National Interest*, No. 81, Fall 2005, s. 81–87.
- Ross, Robert S. (2005b): *A Realist Policy for Managing US – China Competition*. The Stanley Foundation: Policy Analysis Brief, November 2005, Muscatine, IA: The Stanley Foundation.
- Ross, Robert S. (2007): "Balance of Power Politics and the Rise of China: Accommodation and Balancing in East Asia". Teoksessa William W. Keller & Thomas G. Rawski (eds.): *China's Rise and the Balance of Influence*. Pittsburgh, Pa.: University Pittsburgh Press 2007, s. 121–145.
- Ross, Robert S. (2009): "China's Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U.S. Response". *International Security*, Vol. 34, No. 2, Fall 2009, s. 46–81.

- Ross, Robert S. (2011): "Chinese Nationalism and Its Discontents". *The National Interest*, No. 116, November / December 2011, s. 45–51.
- Ross, Robert S. & Zhu, Feng, eds. (2008a): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press.
- Ross, Robert R. & Zhu, Feng (2008b): "Introduction". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 1–8.
- Ross, Robert S. & Zhu, Feng (2008c): "The Rise of China: Theoretical and Policy Perspectives". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 293–315.
- Rostoks, Tom (2006): "The Border Issue". Teoksessa Nils Muiznieks (ed.): *Latvian-Russian Relations: Domestic and International Dimensions*. Riga: Latvijas Universitāte 2006 s. 131–139.
- Rotberg, Robert I. & Rabb, Theodore K., eds. (1989): *The Origin and Prevention Major War*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Rothkopf, David (2009): "The Perils of Rivalry". Teoksessa Kellie Meiman & David Rothkopf: *The United States and Brazil: Two Perspectives on Dealing with Partnership and Rivalry*. March 2009. Washington, DC: Center for American Progress 2009, s. 12–20.
- Rothstein, Robert L. (1968): *Alliances and Small Powers*. New York: Columbia University Press.
- Rowdybush, Brinton & Chamorel, Patrick (2012): "Aspiration and Reality: French Foreign Policy and the 2012 Elections". *The Washington Quarterly*, Vol. 31, No. 1, Winter 2012, s. 163–177.
- Rowe, David (2005): "The Tragedy of Liberalism: How Globalization Caused the First World War". *Security Studies*, Vol. 14, No. 3, Spring 2005, s. 407–447.
- Ruggie, John Gerard (1995): "The False Premise of Realism". *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 62–70.
- Ruggie, John G. (1998): *Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization*. New York: Routledge.
- Rumer, Boris (2002): "The Powers in Central Asia". *Survival*, Vol. 44, No. 3, Autumn 2002, s. 57–68.
- Rumer, Eugene B. (2006): *China, Russia and the Balance of Power in Central Asia*. Strategic Forum, Institute for National Strategic Studies, National Defence University, No. 223, November 2006, s. 1–3.
- Rumer, Eugene B. (2007): *Russian Foreign Policy Beyond Putin*. The International Institute for Strategic Studies, Adelphi Paper 390, October 2007. London. Routledge for IISS.
- Rumer, Eugene & Stent, Angela (2009): "Russia and the West". *Survival*, Vol. 51, No. 2, April–May 2009, s. 91–104.
- Rumer, Eugene B. & Wallander, Celeste A. (2003/2004): "Russia: Power in Weakness?". *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 1, Winter 2003–2004, s. 57–73.
- Russett, Bruce M. (1993): *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Russett, Bruce M. & Oneal, John R. (2001): *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organization*. New York: W.W. Norton.

- Rutten, Maartje, ed. (2001): *From Saint-Malo to Nice: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 47, May 2001. Paris: Institute for Security Studies of Western European Union.
- Rutten, Maartje, ed. (2002): *From Nice to Laeken: European Defence – Core Documents*. Chaillot Paper 51, Paris: Institute for Security Studies of Western European Union.
- Rynning, Sten (2001/2002): “Shaping Military Doctrine in France: Decision Makers Between International Power and Domestic Interests”. *Security Studies*, Vol. 11, No. 2, Winter 2001/2002, s. 85–116.
- Rynning, Sten (2002): *Changing Military Doctrine: Presidents and Military Power in Fifth Republic France, 1958–2000*. Westport, Connecticut & London: Praeger.
- Rynning, Sten (2011a): “Realism and the Common Security and Defence Policy”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 49, No. 1, January 2011, s. 23–42.
- Rynning, Sten (2011b): “Strategic Culture and the Common Security and Defence Policy: A Classical Realist Assessment and Critique”. *Contemporary Security Policy*, Vol. 32, No. 3, December 2011, s. 535–550.
- Safranchuk, Ivan (2008): “The Competition for Security Roles in Central Asia”. *Russia in Global Affairs*, Vol. 6, No. 1, January–March 2008, s. 159–169.
- Sagan, Scott D. (1989[1988]): “The Origins of the Pacific War”. Teoksessa Robert I. Rotberg & Theodore K. Rabb (eds.): *The Origin and Prevention of Major Wars*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press 1989, s. 323–352. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *The Journal of the Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, Spring 1988, s. 893–922.]
- Sagan, Scott D. (2004[1986]): “1914 Revisited: Allies, Offense, and Instability”. Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. 69–118. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 11, No. 2, Fall 1986, s. 151–175.]
- Salazar, Ken & McNutt, Marcia K. (2011): *Mineral Commodity Summaries 2011*. U.S. Department of Interior: U.S. Geological Survey 2011. Reston, Virginia.
- Salmin, Aleksei (2005[2002]): “The Backside of Foreign Policy: Internal Factors in the System of International Ties, Obligations and Project of the Russian Federation”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 403–433.
- Salmon, Trevor & Shepherd, Alistair J.K. (2003): *Toward a European Army: A Military Power in the Making?* Boulder CO: Lynne Rienner.
- Samaan, Jean-Loup & Gompert, David C. (2009): “French Nuclear Weapons, Euro-Deterrence, and NATO”. *Contemporary Security Policy*, Vol. 30, No. 3, December 2009, s. 486–504.
- Samuels, Richard J. (2003): *Machiavelli’s Children: Leaders and their Legacies in Italy and Japan*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press.
- Samuels, Richard J. (2008[2007]): *Securing Japan: Tokio’s Grand Strategy and the Future of East Asia*. With a New Preface. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Sanchez, W. Alejandro (2009): “The ”Frozen” Southeast: How the Moldova-Transnistria Question has Become a European Geo-Security Issue”. *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 22, No. 2, April–June 2009, s. 153–176.
- Sandström, Allan (1998): *En stormakt föds: Sverige i 30-åriga kriget*. Örebro: Libris.

- Sarotte, Mary Elise (2009): *1989: The Struggle to Create Post-Cold War Europe*. Princeton: Princeton University Press.
- Sarotte, Mary Elise (2010): "Perpetuating U.S. Preeminence: The 1990 Deals to "Bride the Soviets Out" and Move NATO In". *International Security*, Vol. 35, No. 1, Summer 2010, s. 110–137.
- Schaller, Michael (1995): *The American Occupation of Japan: The Origins of the Cold War in Asia*. New York: Oxford.
- Schelling, Thomas C. (1980[1960]): *Strategy of Conflict*. With a New Preface by the Author. Cambridge, Mass. & London: Harvard University Press.
- Schelling, Thomas C. (2008[1966]): *Arms and Influence*. With a New Preface and Afterword. New Haven: Yale University Press.
- Scheve, Kenneth F. & Slaughter, Matthew J. (2007): "A New Deal for Globalization". *Foreign Affairs*, Vol. 86, No. 4, July/August 2007, s. 34–47.
- Schimmelfenning, Frank (1998/1999): "Nato Enlargement: A Constructivist Explanation". *Security Studies*, Vol. 8, No 2–3, 1998–99, s. 198–234.
- Schmalz, Uwe (2000): "German Ambitions and Ambiguities: EU Initiatives as a Useful Framework". Teoksessa Gianni Bonvicini & Tapani Vaahtoranta & Wolfgang Wessels (eds.): *The Northern EU: National Views on the Emerging Security Dimension*. Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Vol. 9. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti & Bonn: Institut für Europäische Politik 2000, s. 216–236.
- Schmidt, Brian C. (2002): "On the History and Historiography of International Relations". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks, CA & New Delhi: SAGE Publications 2002, s. 3–22.
- Schmidt, Brian C. (2004): "Realism as Tragedy". *Review of International Studies*, Vol. 30, No. 3, July 2004, s. 427–441.
- Schmidt, Brian C. (2005): "Competing Realist Conceptions of Power". *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 33, No. 3, June 2005, s. 523–549.
- Schmidt, Brian C. (2008): "The Primacy of National Security". Teoksessa Steve Smith & Amelia Hadfield & Tim Dunne (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford, New York: Oxford University Press 2008, s. 155–169.
- Schmidt, Brian C. & Williams, Michael C. (2008): "The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists". *Security Studies*, Vol. 17, No. 2, April–June 2008, s. 191–220.
- Schmidt, Gustav, ed. (2001): *A History of NATO: The First Fifty Years, Vol. 1–3*. Palgrave: Hampshire.
- Schmidt, Peter (2006): "European Security and Defence Policy (ESDP) – German Priorities and Interests". Teoksessa Bo Huldt & Mika Kerttunen & Jan Mörtberg & Ylva Ericsson (eds.): *European Security and Defence Policy: A European Challenge*. Strategic Yearbook 2006, The Swedish National Defence College. Stockholm: National Defence College 2006, s. 107–118.
- Schneider, Gerald & Barbieri, Katherine & Gleditsch, eds. (2003): *Globalization and Armed Conflict*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Schoonover, Thomas (2003): *Uncle Sam's War of 1898 and the Origins of Globalization*. Foreword by Walter LaFeber. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky.
- Schroeder, Paul W. (1972): *Austria, Great Britain, and the Crimean War: The Destruction of the European Concert*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.

- Schroeder, Paul W. (1994): *The Transformation of European Politics, 1763–1848*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Schroeder, Paul (1995[1994]): "Historical Reality vs. Neorealist Theory". Teoksessa Michael E. Brown & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 321–376. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 19, No. 1, Summer 1994, s. 108–148.]
- Schroeder, Paul W. (2003): "Why Realism Does Not Work Well for International History (Whether or Not It Represents a Degenerate IR Research Strategy)". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 114–127.
- Schroeder, Paul W. (2004[1989]): "The Nineteenth Century System: Balance of Power or Political Equilibrium?". Teoksessa Paul W. Schroeder: *Systems, Stability, and Statecraft: Essays on the International History of Modern Europe*. Edited and with an Introduction by David Wetzel, Robert Jervis, and Jack S. Levy. New York: Palgrave Macmillan 2004, s. 223–241. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Review of International Studies*, Vol. 15, No. 2, April 1989, s. 135–153.]
- Schroeder, Paul W. (2004[1992]): "Did the Vienna Settlement Rest on a Balance of Power?". Teoksessa Paul W. Schroeder: *Systems, Stability, and Statecraft: Essays on the International History of Modern Europe*. Edited and with an Introduction by David Wetzel, Robert Jervis, and Jack S. Levy. New York: Palgrave Macmillan 2004, s. 37–57. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *The American Historical Review*, Vol. 97, No. 3, June 1992, s. 683–706.]
- Schroeder, Paul W. (2004): *Systems, Stability, and Statecraft: Essays on the International History of Modern Europe*. Edited and with an Introduction by David Wetzel, Robert Jervis, and Jack S. Levy. New York: Palgrave Macmillan.
- Schwarz, Benjamin (1998): "NATO Enlargement and the Inevitable Costs of the American Empire". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 71–83.
- Schwarz, Hans-Peter (1994): *Die Zentralmacht Europas: Deutschlands Rückkehr auf die Weltbühne*. Berlin: Siedler.
- Schwarz, Hans-Peter (2000): "Europe's Central Power: Germany on a Stabilization Course". *Internationale Politik – Transatlantic Edition*, No. 1, Spring 2000, s. 45–50.
- Schwarzenberger, Georg (1941): *Power Politics: A Introduction to the Study of International Relations and Post-war Planning*. London: J. Cape.
- Schweller, Randall L. (1993): "Tripolarity and the Second World War". *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 1, March 1993, s. 73–103.
- Schweller, Randall L. (1995[1994]): "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 249–284. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 19, No. 1, Summer 1994, s. 72–107.]

- Schweller, Randall L. (1996): "Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass 1996, s. 90–121. [Artikkeli on julkaistu myös teoksessa *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 90–121.]
- Schweller, Randall L. (1998): *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*. New York: Columbia University Press.
- Schweller, Randall L. (1999): "Realism and the Present Great Power System: Growth and Positional Conflict Over Scarce Resources". Teoksessa Ethan B. Kapstein & Michael Mastanduno (eds.): *Unipolar Politics: Realism and State Strategies After the Cold War*. New York: Columbia University Press 1999, s. 28–68.
- Schweller, Randall L. (2001): "The Twenty Years' Crisis, 1919–39: Why a Concert Didn't Arise". Teoksessa Colin Elman & Miriam Fendius Elman (eds.): *Bridges and Boundaries: Historians, Political Scientists, and the Study of International Relations*. London, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2001, s. 181–212.
- Schweller, Randall L. (2003[1997]): "New Realist Research on Alliances: Refining, Not Refuting, Waltz's Balancing Proposition". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 74–79. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, December 1997, s. 927–930.]
- Schweller, Randall L. (2004): "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing". *International Security*, Vol. 29, No. 2, Fall 2004, s. 159–201.
- Schweller, Randall L. (2006): *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Schweller, Randall L. (2009): "Neoclassical Realism and State Mobilization: Expansionist Ideology in the Age of Mass Politics". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 227–250.
- Schweller, Randall L. & Priess, David (1997): "A Tale of Two Realisms: Expanding the Institutions Debate". *Mershon International Studies Review*, Vol. 41, No. 1, May 1997, s. 1–32.
- Schweller, Randall L. & Wohlforth, William C. (2000): "Power Test: Evaluating Realism in Response to the End of the Cold War". *Security Studies*, Vol. 9, No. 3, Spring 2000, s. 60–107.
- Schöllgen, Gregor (1992): *Die Macht in der Mitte Europas: Stationen Deutscher Aussenpolitik von Friedrich dem Grossen bis zur Gegenwart*. München: Verlag C. H. Beck.
- Secieru, Stanislav (2006): *Russia's Foreign Policy under Putin: "CIS Project" Renewed*. UNISCI Discussion Papers No. 10, Enero/January 2006. Madrid, Spain: Research Unit on International Security and Cooperation 2006, s. 289–308.
- Selden, Zachary (2010): "Power is Always in Fashion: State-Centric Realism and European Security and Defence Policy". *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, No. 2, March 2010, s. 397–416.
- Self, Robert (2010): *British Foreign & Defence Policy since 1945: Challenges & Dilemmas in a Changing World*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Sempa, Francis P. (2002): *Geopolitics: From the Cold War to the 21st Century*. New Brunswick & London: Transaction Publishers.

- Sergounin, Alexander (1998): "The Russia Dimension". Teoksessa Hans Mouritzen (ed.): *Bordering Russia: Theory and Prospects for Europe's Baltic Rim*. Aldershot: Ashgate 1998, s. 15–72.
- Sergounin, Alexander (2001): "EU Enlargement and Kaliningrad: The Russian Perspective". Teoksessa Lyndelle D. Fairlie & Alexander Sergounin: *Are Borders Barriers? EU Enlargement and the Russian Region of Kaliningrad*, Programme on the Northern Dimension of the CFSP, No. 13. Kauhava: Ulkopoliittinen instituutti & Institut für Europäische Politik 2001, s. 139–190.
- Sergounin, Alexander (2003): "Russian Strategy in the Baltic Sea Area: From Damage Limitation to a Co-operative Model". *Nor-Europa-forum*, No. 1, 2003, s. 55–83.
- Sestanovich, Stephen (2005): "American Maximalism". *The National Interest*, No. 79, Spring 2005, s. 13–23.
- Shawcross, William (2003): *Allies: the United States, Britain and the War in Iraq*. London: Atlantic Books.
- Sheehan, Michael (1996): *The Balance of Power: History & Theory*. London & New York: Routledge.
- Sheetz, Mark S. (1999): "Exit Strategies: American Grand Designs for Postwar European Security". *Security Studies*, Vol. 8, No. 4, Summer 1999, s. 1–43.
- Shepherd, Alistair J. K. (2003): "The European Union's Security and Defence Policy: A Policy without Substance?" *European Security*, Vol. 12, No. 1, Spring 2003, s. 39–63.
- Shimshoni, Jonathan (2004[1990/1991]): "Technology, Military Advange, and World War I: A Case for Military Entrepreneurship". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller, eds.: *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 15, No. 3, Winter 1990/1991, s. 187–215.]
- Shishkov, Yuri (2002): "Russia's Policy towards the EU". Teoksessa John Pinder & Yuri Shishkov: *The EU & Russia: The Promise of Partnership*. London: Federal Trust for Education and Research 2002, s. 71–104.
- Simes, Dimitri K. (2007): "Losing Russia: The Costs of Renewed Confrontation". *Foreign Affairs*, Vol. 86, No. 6, November/December 2007, s. 36–52.
- Simes, Dimitri K. (2008): "Russian Roulette". *The National Interests*, No. 98, November–December 2008, s. 4–7.
- Simonsen, Sven Gunnar (2001): "Compatriot Games: Explaining the 'Diaspora Linkage' in Russia's Military Withdrawal from the Baltic States". *Europe-Asia Studies*, Vol. 53, No. 5, July 2001, s. 771–792.
- Simpson, John (2004): "France, the United Kingdom and Dterrence in the Twenty-first Century". *Contemporary Security Policy*, Vol. 25, No. 1, April 2004, s. 136–151.
- SIPRI (2007): *SIPRI Yearbook 2007: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford: Oxford University Press.
- SIPRI (2010): "The 15 Countries with the Highest Military Expenditure in 2010". [http://www.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/milex_15, 30.6.2011.]
- Sirén, Torsti (2009): *State Agent, Identity and the "New World Order": Reconstructing Polish Defence Identity after the Cold War Era*. National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1: Strategic Research No 26. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

- Sitaraman, Srini (2012): ”South Asia: Conflict, Hegemony, and Power Balancing”. Teoksessa Kristen P. Williams & Steven E. Lobell & Neal G. Jesse (eds.): *Beyond Great Powers and Hegemons: Why Secondary States Support, Follow, or Challenge*. Stanford, California: Stanford University Press 2012, s. 177–192.
- Sivonen, Pekka (1992): *Ydinasepelote Yhdysvaltain poliittisen vallankäytön muovaajana*. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.
- Sivonen, Pekka (1995): *Liittoutumisen uudet olosuhteet ja Suomen valinnat*. Toinen uudistettu painos. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Strategian tutkimuksia, Julkaisusarja 1, N:o 4. Helsinki: Painatuskeskus.
- Sivonen, Pekka (2006): ”Strategiantutkimuksen haasteista ja realismin ajanmukaisuudesta”. Teoksessa Aki-Mauri Huhtinen & Jarmo Toiskallio (toim.): *Maanpuolustuskorkeakoulu – kehittyvä sotatieteellinen yliopisto: Professori Mikko Viitasalon juhla-kirja*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu 2006 s. 108–120.
- Skidmore, David (2005): ”Understanding the Unilateralist Turn in U.S. Foreign Policy”. *Foreign Policy Analysis*, Vol. 1, Iss. 2, July 2005, s. 207–228.
- Sleivyte, Janina (2008): *Russia’s European Agenda and the Baltic States*. The Shrivenham Papers, No. 7, February 2008. Defence Academy of the United Kingdom.
- Sloan, Stanley R. (2005): *NATO, the European Union, and the Atlantic Community*. Lanham & Boulder & New York & Toronto & Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Sloan, Stanley R. (2010): *Permanent Alliance? NATO and the Transatlantic Bargain from Truman to Obama*. New York & London: Continuum.
- Smith, David J. (2002): ”Estonia: Independence and European Integration”. Teoksessa David J. Smith & Artis Pabriks & Aldis Purs & Thomas Lane (eds.): *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania*. London & New York: Routledge 2002.
- Smith, David J. (2008): ”The End of the ‘Baltic Question’?: The Baltic States, Russia and the West in the Post-Cold War Era”. Teoksessa John Hiden & Vahur Made & David J. Smith (eds.): *The Baltic Question during the Cold War*. London & New York: Routledge 2008, s. 189–203.
- Smith, David J. & Pabriks, Artis & Purs, Aldis & Lane, Thomas, eds. (2002): *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania*. London & New York: Routledge.
- Smith, Graham, ed. (1996[1994]): *The Baltic States: The National Self-Determination of Estonia, Latvia and Lithuania*. New York: St. Martin’s.
- Smith, Karene E. (2005): ”The Outsiders: the European Neighbourhood Policy”. *International Affairs*, Vol. 81, No. 4, July 2005, s. 757–773
- Smith, Keith C. (2004): *Russian Energy Politics in the Baltics, Poland, and Ukraine: A New Stealth Imperialism?* Center for Strategic & International Studies.
- Smith, Mark (2000): *NATO Enlargement During the Cold War: Strategy and System in Western Europe*. Hampshire: Palgrave.
- Smith, Mark (2005): ”Britain: Balancing ‘Instinctive Atlanticism’”. *Contemporary Security Policy*, Vol. 26, No. 3, December 2005, s. 447–469.
- Smith, Mark A. (2007): ”Russia and the Arctic: The New Great Game”. Teoksessa Mark A. Smith & Keir Giles (eds.): *Russia and the Arctic: The “Last Dash North”*. Defence Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, 07/26, September 2007. Shrivenham, England: Defence Academy of the United Kingdom 2007, s. 1–9.

- Smith, Mark A. (2009): *Russia & Latin America: Competition in Washington's "Near Abroad"?* Defence Academy of the United Kingdom, Research & Assessment Branch, 09/04, August 2009. Shrivenham, England: Defence Academy of the United Kingdom.
- Smith, Mark A. & Giles, Keir, eds. (2007): *Russia and the Arctic: The "Last Dash North"*. Defence Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, 07/26, September 2007. Shrivenham, England: Defence Academy of the United Kingdom.
- Smith, Martin A. (2006): *Russia and NATO since 1991: From Cold War through Cold Peace to Partnership?*. London & New York: Routledge.
- Smith, Martin A. & Timmins, Graham (2001): "Russia, NATO and the EU in an Era of Enlargement: Vulnerability or Opportunity?" *Geopolitics*, Vol. 6, No. 1 (Special Issue: The Changing Geopolitics of Eastern Europe), Summer 2001, s. 69–90.
- Smith, Michael Joseph (1986): *Realist Thought from Weber to Kissinger*. Baton Rouge, LA & London, Louisiana State University Press.
- Smith, Steve (1996): "Positivism and Beyond". Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marysia Zalewski (eds.): *International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 11–44.
- Smith, Steve & Booth, Ken & Zalewski, Marisya, eds. (1996): *International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, Steve & Hadfield, Amelia & Dunne, Tim eds., (2008): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Smith, Tony (1994): *America's Mission: The United States and the Worldwide Struggle for Democracy in the Twentieth Century*. Princeton: Princeton University Press.
- Snidal, Duncan (1993[1991]): "Relative Gains and the Pattern of International Cooperation". Teoksessa David A. Baldwin (ed.): *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press 1993, s. 170–208. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 85, No. 3, September 1991, s. 701–726.]
- Snyder, Craig, ed. (1999): *Contemporary Security and Strategy*. London: Macmillan.
- Snyder, Glenn H. (1961): *Deterrence and Defense*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Snyder, Glenn H. (1965): "The Balance of Power and the Balance of Terror". Teoksessa Paul Seabury (ed.): *The Balance of Power*. San Francisco: Chandler 1965, s. 184–201.
- Snyder, Glenn H. (1984): "The Security Dilemma in Alliance Politics". *World Politics*, Vol. 36, No. 4, July 1984, s. 461–496.
- Snyder, Glenn H. (1996): "Process Variables in Neorealist Theory". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass, s. 167–192. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 167–192.]
- Snyder, Glenn H. (1997): *Alliance Politics*. Ithaca: Cornell University Press.
- Snyder, Glenn H. (2002): "Mearsheimer's World – Offensive Realism and Struggle for Security, A Review Essay". *International Security*, Vol. 27, No. 1, Summer 2002, s. 149–173.
- Snyder, Jack (1977): *The Soviet Strategic Culture: Implication for Nuclear options*. Rand R-2154-AF. Santa Monica: Rand Corporation.

- Snyder, Jack (1991): *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*. Ithaca, N.Y. & London: Cornell University Press.
- Snyder, Jack (2000): *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict*. New York: W.W. Norton.
- Snyder, Jack (2004): "One World, Rival Theories". *Foreign Policy*, No. 145, November/December 2004, s. 53–62.
- Socor, Vladimir (2006): "Uzbekistan Accedes to Collective Security Treaty Organization". *Eurasian Daily Monitor*, Vol. 3, No. 124, Tuesday, June 27, 2006, The Jamestown Foundation.
- Sørensen, Georg (1998): "IR Theory After the Cold War". *Review of International Studies*, Vol. 24, No. 5, s. 83–100.
- Spiro, David E. (1994): "The Insignificance of the Liberal Peace". *International Security*, Vol. 19, No. 2, Fall 1994, s. 50–86.
- Spirtas, Michael (1996): "A House Divided: Tragedy and Evil in Realist Theory". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Realism: Restatements and Renewal*. London & Portland, Or: Frank Cass, s. 385–423.
- Spoehr Readman, Kristina (2004): *Germany and the Baltic Problem after the Cold War: The Development of a New Ostpolitik 1989–2000*. London & New York: Routledge.
- Spykman, Nicholas John (1942): *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Spykman, Nicholas J. (1944): *The Geography of Peace*. Ed. Helen R. Nicholl. New York: Harcourt, Brace & Company.
- Steiberg, James (2005/2006): "Preventive Force in US National Security Strategy". *Survival*, Vol. 47, No. 4, Winter 2005–2006, s. 55–72.
- Stelzenmüller, Constanze (2009): "Germany's Russia question – A New Ostpolitik for Europe". *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 2, March / April 2009, s. 89–100.
- Stelzer, Irwin, ed. (2004): *The Neocon Reader*. New York: Grove Press.
- Stent, Angela (1999): *Russia and Germany Reborn: Unification, the Soviet Collapse, and the New Europe*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Stent, Angela (2007): "Berlin's Russia Challenge". *The National Interest*, No. 47, March–April 2007, s. 46–57.
- Sterling-Folker, Jennifer (1997): "Realist Environment, Liberal Process, and Domestic-Level Variables". *International Studies Quarterly*, Vol. 41, No. 1, March 1997, s. 1–25.
- Sterling-Folker, Jennifer (2002): "Realism and the Constructivist Challenge: Rejecting, Reconstructing, or Rereading". *International Studies Review*, Vol. 4, No. 1, Spring 2002, s. 73–97.
- Sterling-Folker, Jennifer (2004): "Realist-Constructivism and Morality". *International Studies Review*, Vol. 6, No. 2, June 2004, s. 341–343.
- Sterling-Folker, Jennifer (2006a): "Applying International Relations Theory". Teoksessa Jennifer Sterling-Folker (ed.): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers 2006, s. 327–331.
- Sterling-Folker, Jennifer (2006b): "The English School". Teoksessa Jennifer Sterling-Folker (ed.): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers 2006, s. 303–310.
- Sterling-Folker, Jennifer ed. (2006c): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers.

- Sterling-Folker, Jennifer (2006d): "Making Sense of International Relations Theory". Teoksessa Jennifer Sterling-Folker (ed.): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers 2006, s. 1–12.
- Sterling-Folker, Jennifer (2006e): "Realism". Teoksessa Jennifer Sterling-Folker (ed.): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers 2006, s. 13–17.
- Sterling-Folker, Jennifer (2009): "Neoclassical Realism and Identity: Peril Despite Profit Across the Taiwan Strait". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 99–138.
- Stiegerwald, David (1994): *Wilsonian Idealism in America*. Ithaca: Cornell University Press.
- Stocker, Jeremy (2004): *Britain and Ballistic Missile Defence 1942–2004*. London & New York: Frank Cass.
- Stranga, Aivars (1999): "Baltic–Russian Relations 1998–99". Teoksessa Atis Lejiņš (ed.): *Baltic Security Prospects at the Turn of the 21st Century*. Kikimora Publications, Series B:8. Helsinki: Aleksanteri Instituutti 1999, s. 123–148.
- Strassler, Robert B. ed. (1996): *The Landmark Thucydides: A Comprehensive Guide to The Peloponnesian War*. With an Introduction by Victor Davis Hanson. New York: Free Press.
- Strömvik, Maria (2005): *To Act as a Union: Explaining the Development of the EU's Collective Foreign Policy*. Lund Political Studies 142, Lund: Lund University, Department of Political Science.
- Stuart, Douglas T. & Szabo, Stephen F., eds. (1994): *Discord and Collaboration in a New Europe: Essays in Honor of Arnold Wolfers*. Washington, D.C.: Foreign Policy Institute: John Hopkins University.
- Stuart, Reginald C. (1988): *United States Expansionism and British North America, 1775–1871*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Sturdy, David J. (2004): *Richelieu and Mazarin: A Study in Statesmanship*. Basingstoke, Hampshire & New York, N.Y.: Palgrave Macmillan.
- Susiluoto, Ilmari (2007): "Voimaministeriöiden Venäjä". Teoksessa Anne Kuorsalo & Ilmari Susiluoto & Martti Valkonen: *Venäjä: Kovan linjan energiajätti*. Kleio. Helsinki: Edita 2007, s. 183–266.
- Susko, Oleksandr (2004): "The Dark Side of Integration: Ambitions of Domination in Russia's Backyard". *The Washington Quarterly*, Vol. 27, No. 2, Spring 2004, s. 119–131.
- Swanström, Niklas (2005): "China and Central Asia: A New Great Game or Traditional Vassal Relations?" *Journal of Contemporary China*, Vol. 45, No. 14, November 2005, s. 569–584.
- Szabo, Franz A. J. (2008): *The Seven Years War in Europe, 1756–1763*. Harlow, England: Pearson & Longman.
- Szabo, Stephen F. (2004): *Parting Ways: The Crisis in German-American Relations*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Szabo, Stephen F. (2009): "Can Berlin and Washington Agree on Russia?" *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 4, October 2009, s. 23–41.

- Takahara, Akio (2008): "A Japanese Perspective on China's Rise and the East Asian Order". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 218–237.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2000/2001): "Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited". *International Security*, Vol. 25, No. 3, Winter 2000/01, s. 128–161.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2004): *Balancing Risks: Great Power Intervention in the Periphery*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2006): "Neoclassical Realism: The Psychology of Great Power Intervention". Teoksessa Jennifer Sterling-Folker (ed.): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers 2006, s. 38–53.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2009): "Neoclassical Realism and Resource Extraction: State Building for Future War". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 194–226.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2012): "Neoclassical Realism and the Study of Regional Order". Teoksessa T.V. Paul (ed.): *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge & New York: Cambridge University Press 2012, s. 74–103.
- Taliaferro, Jeffrey W. & Lobell, Steven E. & Ripsman, Norrin M. (2009): "Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign policy". Teoksessa Steven E. Lobell & Norrin M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (eds.): *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge, UK & New York: Cambridge University Press 2009, s. 1–41.
- Tammen, Ronald L. & Kugler, Jacek & Lemke, Douglas & Stam III, Allan C. & Alsharabati, Carole & Abdollahian, Mark Andrew & Efrid, Brian & Organski, A.F.K. (2000): *Power Transitions: Strategies for the 21st Century*. New York: Chatham House.
- Tang, Shiping (2004): "A Systemic Theory of Security Environment". *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 27, No. 1. March 2004, s. 1–34.
- Tang, Shiping (2008): "From Offensive to Defensive Realism: A Social Evolutionary Interpretation of China's Security Strategy". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 141–162.
- Tang, Shiping (2009): "The Security Dilemma: A Conceptual Analysis". *Security Studies*, Vol. 18, No. 3, July–September 2009, s. 587–623.
- Tang, Shiping (2010): *A Theory of Security Strategy for Our Time: Defensive Realism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Tavai, Arvi & Forsström, Pentti & Inkinen, Pertti & Puistola, Juha-Antero & Sirén, Torsti (2004): *Venäjän asevoimat ja sotilasstrategia*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, Tutkimusselosteita No 28. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Taylor, A.J.P. (1971[1954]): *The Struggle for Mastery in Europe 1848–1918*. Oxford: Oxford University Press.
- Teitelbaum, Michael S. & Winter, Jay M. (1985): *The Fear of Population Decline*. Orlando, FL: Academic Press.
- Telhami, Shibley (2002): "Kenneth Waltz, Neorealism, and Foreign Policy". *Security Studies*, Vol. 11, No. 3, Spring 2002, s. 158–170.

- Tellis, Ashley J. (1996): "Political Realism: The Long March to Scientific Theory". Teoksessa Benjamin Frankel (ed.): *Roots of Realism*, London & Portland, Or.: Frank Cass 1996, s. 3–94.
- Tellis, Ashley J. (2005): *India as a New Global Power: An Action Agenda for the United States*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Tellis, Ashley J & Bially, Janice & Layne, Christopher & McPherson, Melissa (2000): *Measuring National Power in the Postindustrial Age*. Santa Monica, CA: RAND.
- Tetlock, Philip E. & Husbands, Jo L. & Jervis, Robert & Stern, Paul C. & Tilly, Charles, eds. (1989): *Behavior, Society and Nuclear War*, Vol. 1. New York: Oxford University Press.
- Thompson, Kenneth W., ed. (1998): *NATO Expansion*. Lanham, Md., University Press of America.
- Thompson, Nicholas (2009): *The Hawk and the Dove: Paul Nitze, George Kennan, and the History of the Cold War*. New York: Henry Holt and Company.
- Thompson, William R. (1973): "The Regional Subsystem: A Conceptual Explication and a Propositional Inventory". *International Studies Quarterly*, Vol. 17, No. 1, March 1973, s. 89–117.
- Thompson, William (1988): *On Global War*. Columbia: South Carolina University Press.
- Thompson, William R. (1996): "Democracy and Peace: Putting the Cart before the Horse?". *International Organization*, Vol. 50, No. 1, Winter 1996, s. 141–174.
- Thucydides (1982): *The Peloponnesian War*. Translated by Richard Crawley, Revised by T.E. Wick. New York: Modern Library.
- Thukydides (1995): *Peloponnesolaissota*. 2. painos. Juva: WSOY.
- Tiiman, Ago (2003): "Border Treaties Between Russia and the Baltic States". Teoksessa Iris Kempe & Wim P. van Meurs (eds.) *Prospects and Risk Beyond EU Enlargement, Eastern Europe: Challenges of a Pan-European Policy*. Hemsbach: Leske & Budrich 2003, s. 235–250.
- Tilford, Simon (2011): *Germany's Brief Moment in the Sun*. Centre for European Reform Essays, June 2011. London: Centre for European Reform.
- Timmins, Graham (2002): "Strategic or Pragmatic Partnership? The European Union's Policy Towards Russia Since the End of the Cold War". *European Security*, Vol.11, No. 4, Winter 2002, s. 78–95.
- Tonelson, Alan (1998): "NATO Expansion: The Triumph of Policy Incoherence". Teoksessa Ted Galen Carpenter & Barbara Conry (eds.): *NATO Enlargement: Illusion and Reality*. Washington D.C.: Cato Institute 1998, s. 41–52.
- Torkunov, Anatoly (2005[1999]): "International Relations after the Kosovo Crisis". Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005[1999], s. 281–289. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Affairs*, No. 12, 1999, s. 45–52.]
- Trabanco, José Miguel Alonso (2009): "Brazil Does Have the Potential to be a Great Power". *Global Research*, February 5, 2009. [http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=12165, 6.10.2009.]
- Trachtenberg, Marc (1999): *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement, 1945–1963*. Princeton: Princeton University Press.
- Trachtenberg, Marc (2007): "Preventive War and U.S. Foreign Policy". *Security Studies*, Vol. 16, No 1, January–March 2007, s. 1–31.

- Treacher, Adrian (2001): “Europe as a Power Multiplier for French Security Policy: Strategic Consistency, Tactical Adaptation”. *European Security*, Vol. 10, No. 1, Spring 2001, s. 22–44.
- Treacher, Adrian (2003): *French Interventionism: Europe’s Last Global Player?* Adlershot: Ashgate.
- Treacher, Adrian (2004): “From Civilian Power to Military Actor: The EU’s Resistant Transformation”. *European Foreign Affairs Review*, Vol. 9, No. 1, Spring 2004, s. 49–66.
- Treacher, Adrian (2011): “France and Transatlantic Relations”. Teoksessa Andrew M. Dorman & Joyce P. Kaufman (eds.): *The Future of Transatlantic Relations: Perceptions, Policy and Practice*. Stanford, California: Stanford University Press 2011, s. 95–112.
- Trenin, Dmitri (1997): *Baltic Change: The Baltic States, Russia, and the West in the Emerging Greater Europe*. Washington D.C.: Carnegie Moscow Center, Carnegie Endowment for International Peace.
- Trenin, Dmitri (1999a): “Russian-Baltic Relations: A Decade after Separation”. Teoksessa Martin Malek (hrsg.): *Die Beziehungen zwischen Rußland und den baltischen Staaten*. Information zur Sicherheitspolitik Nr. 23, October 1999.
- Trenin, Dmitri (1999b): *Russia’s China Problem*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Trenin, Dimitri (2002): *The End of Eurasia: Russia on the Border between Geopolitics and Globalization*. Endowment for International Peace, Washington & Moscow: Carnegie.
- Trenin, Dmitri (2005[2002]): “Putin’s “New Course” is Now Firmly Set: What Next?”. Teoksessa Andrei Melville & Tatiana Shakleina (eds.): *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*. Budapest & New York: Central European University Press 2005, s. 443–452.
- Trenin, Dmitri (2006a): *The Post-Imperial Project*. Moscow: Carnegie Centre.
- Trenin, Dmitri (2006b): ”Russia Leaves the West”. *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 4, Jul–August 2006, s. 87–96.
- Trenin, Dmitri (2007a): *NATO and Russia: Sobering Thoughts and Practical Suggestions*. NATO Review, Brussels: Summer 2007.
[<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/english/art1.html>, 15.3.2010.]
- Trenin, Dmitri (2007b): ”Russia Redefines Itself and Its Relations with the West”. *The Washington Quarterly*, Vol. 30, No. 2, Spring 2007, s. 95–105.
- Trenin, Dmitri (2007c): *Russia’s Strategic Choices*. Carnegie Endowment for International Peace. Policy Brief 50, May 2007.
[http://www.carnegieendowment.org/files/pb50_ternin_final.pdf, 26.5.2008.]
- Trenin, Dmitri (2007d): ”Russia’s Threat Perception and Strategic Posture”. Teoksessa R. Craig Nation & Dmitri Trenin: *Russian Security Strategy under Putin: U.S. and Russian Perspectives*. Strategic Studies Institute, November 2007. Carlisle, PA: U.S. Army War College 2007, s. 35–47.
- Trenin, Dmitri (2009): ”Russia’s Spheres of Interest, not Influence”. *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 4, October 2009, s. 3–22.
- Treverton, Gregory F., ed., (1991): *The Shape of the New Europe*. New York: Council on Foreign Relations Press.

- Troitskiy, Mikhail (2007): "A Russian Perspective on the Shanghai Cooperation Organization". Teoksessa Alyson J.K. Bailes & Pál Dunay & Pan Guang & Mikhail Troitskiy (eds.): *The Shanghai Cooperation Organization*. Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Policy Paper No. 17, May 2007. Bromma: CM Grubben 2007, s. 30–44.
- Troy Johnston, Mary (2005): "Britain and Transatlantic Security: Negotiating Two Bridges Far Apart". Teoksessa Tom Lansford & Blagovest Tashev (eds.): *Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*. Aldershot, Hampshire & Burlington, VT.: Ashgate 2005, s. 41–56.
- Tucker, Robert & Hendrickson, David (2004): "The Sources of American Legitimacy". *Foreign Affairs*, Vol. 83, No. 6, November/December 2004, s. 18–32.
- United Nations Treaty Series*, Treaties and International Agreements Registered or Filed and Recorded with the Secretariat of United Nations. Volume 2235, I–39775, United Nations: New York 2005. [<http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume2235/v2235.pdf>, 5.11.2011.]
- Vadney, T.E. (1992[1987]): *World Since 1945*. London: Penguin Books.
- Van Evera, Stephen (1990): "Why Europe Matters, Why the Third World Doesn't: American Grand Strategy After the Cold War". *Journal of Strategic Studies*, Vol. 13, No. 2, June 1990, s. 1–51.
- Van Evera, Stephen (1990/1991): "Primed for Peace: Europe After the Cold War". *International Security*, Vol. 15, No. 3, Winter 1990/91, s. 7–57.
- Van Evera, Stephen (1991): "American Intervention in the Third World: Less Would Be Better". *Security Studies*, Vol. 1, No. 1, Autumn 1991, s. 1–24.
- Van Evera, Stephen (1998[1994]): "Hypothesis on Nationalism and War". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. 257–291. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 18, No. 4, Spring 1994, s. 5–39.]
- Van Evera, Stephen (1997): *Guide to Methods for Students of Political Science*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Van Evera, Stephen (1998): "Offense, Defence, and the Causes of War". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1998, s. 55–93. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 22, No. 2, Spring 1998, s. 5–43.]
- Van Evera, Stephen (1999): *Causes of War: Power and the Roots of Conflict*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Van Evera, Stephen (2004[1984]): "The Cult of the Offensive and the Origins of the First World War". Teoksessa Michael E. Brown & Owen R. Coté, Jr. & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *Offense, Defense, and War*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 2004, s. 69–118. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 9, No. 1, Summer 1984, s. 58–107.]
- Vasquez, John A. (1993): *The War Puzzle*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vasquez, John A. (1995): "Why do Neighbours Fight? Proximity, Interaction or Territoriality". *Journal of Peace Research*, Vol. 32, No. 3, 1995, s. 277–293.
- Vasquez, John A. (1998): *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Vasquez, John A., ed. (2000): *What We Know About War?* Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Vasquez, John A. (2003[1997]): "The Realist Paradigm and Degenerative versus Progressive Research Programs: An Appraisal of Neotraditional Research on Waltz's Balancing Proposition". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 23–48. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, December 1997, s. 899–912.]
- Vasquez, John A. & Elman, Colin, eds. (2003): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Vasquez, John A. & Henahan, Marie T. (2001): "Territorial Disputes and the Probability of War, 1816–1992". *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 2, January 2001, s. 123–138.
- Vendil Pallin, Carolina (2010): "Russia and Its Military: Between Reform and Modernisation". Teoksessa Bertil Nygren & Bo Huldt & Patric Ahlgren & Pekka Sivonen & Susanna Huldt (eds.): *Russia on Our Minds: Russian Security Policy and Northern Europe*. Swedish National Defence College & Finnish National Defence University Strategic Yearbook 2008–2009. Stockholm: The Swedish National Defence College 2010, s. 227–250.
- Visuri, Pekka (1997): *Turvallisuuspolitiikka ja strategia*. Porvoo & Helsinki & Juva: WSOY.
- Visuri, Pekka (1999): "Russia, the Baltic Sea and Finnish Defence: A Geostrategic Perspective on Security Policy". Teoksessa *Northern Dimension, The Finnish Institute of International Affairs, Yearbook 1999*. Helsinki: 1999, s. 45–57.
- Visuri, Pekka (2000): *Kosovon sota*. Tampere: Gaudeamus.
- Visuri, Pekka, toim. (2001): *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjaukset*. Keuruu: Otava.
- Visuri, Pekka (2002): *Maailmanpolitiikan muutos ja Suomi: Arvio syksyn 2001 terroristien vaikutuksista*. EVA: Yliopistopaino.
- Visuri, Pekka (2007): "Suurvaltojen sodankuvat ja Suomen näkökulma". *Kylkirauta: Maanpuolustuksen ja johtamisen erikoislehti*, N:o 237, 2/2007, s. 5–11.
- Vital, David (1971): *The Survival of Small States: Studies in Small Power / Great Power Conflict*. London: Oxford University Press.
- Vitkus, Gediminas (2006): "High Time for Reflections: 15 Years of Lithuanian-Russian Relations". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 18, 2006, s. 140–150.
- Väyrynen, Raimo (2006a): "Introduction: Contending views". Teoksessa Raimo Väyrynen (ed.): *The Waning of Major War*. London & New York: Routledge 2006, s. 1–30.
- Väyrynen, Raimo ed. (2006b): *The Waning of Major War*. London & New York: Routledge.
- Wagner, R. Harrison (1993): "What was Bipolarity?". *International Organization*, Vol. 47, No. 1, Winter 1993, s. 77–106.
- Wallace, William (2005): "The Collapse of Britain's Foreign Policy". *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, January 2005, s. 53–68.
- Wallander, Celeste A. (1999): *Mortal Friends, Best Enemies: German–Russian Cooperation after the Cold War*. Ithaca: Cornell University Press.
- Wallander, Celeste A. (2000): "Institutional Assets and Adaptability: NATO After the Cold War". *International Organization*, Vol. 54, No. 4, Autumn 2000, s. 705–735.

- Wallander, Celeste A. (2007): "Russian Transimperialism and Its Implications". *The Washington Quarterly*, Vol. 30, No. 2, Spring 2007, s. 107–122.
- Walt, Stephen M. (1988): "Testing Theories of Alliance Formation: The Case of Southwest Asia". *International Organization*, Vol. 43, No. 2, Spring 1988, s. 275–316.
- Walt, Stephen M. (1989): "The Case for Finite Containment: Analyzing U.S. Grand Strategy". *International Security*, Vol. 14, No. 1, Summer 1989, s. 5–49.
- Walt, Stephen M. (1990[1987]): *The Origins of Alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Walt, Stephen M. (1991a): "Alliance Formation in Southwest Asia: Balancing and Bandwagoning in Cold War Competition". Teoksessa Robert Jervis & Jack Snyder (eds.): *Dominoes and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in the Eurasian Rimland*. New York: Oxford University Press 1991, s. 51–84.
- Walt, Stephen M. (1991b): "The Renaissance of Security Studies". *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2, June 1991, s. 211–239.
- Walt, Stephen M. (1992): "Alliances, Threats, and U.S. Grand Strategy: A Reply to Kaufman and Labs". *Security Studies*, Vol. 1, No. 3, Spring 1992, s. 448–482.
- Walt, Stephen M. (1995[1985]): "Alliance Formation and the Balance of World Power". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press, s. 208–248. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 9, No. 4, Spring 1985, s. 3–43.]
- Walt, Stephen M. (1997[1996]): *Revolution and War*. Ithaca, New York & London: Cornell University Press.
- Walt, Stephen M. (1997): "Why Alliances Endure or Collapse". *Survival*, Vol. 39, No. 1, Spring 1997, s. 156–179.
- Walt, Stephen M. (1998): "International Relations: One World, Many Theories". *Foreign Policy*, No. 110, Spring 1998, s. 29–46.
- Walt, Stephen M. (1998/1999): "The Ties That Fray: Why Europe and America Are Drifting Apart". *The National Interest*, No. 54, Winter 1998–99, s. 3–11.
- Walt, Stephen M. (2002a): "American Primacy: Its Prospects and Pitfalls". *Naval War College Review*, Vol. LV, No. 2, Spring 2002, s. 9–28.
- Walt, Stephen M. (2002b): "The Enduring Relevance of the Realist Tradition". Teoksessa Ira Katznelson & Helen V. Milner (eds.): *Political Science: State of the Discipline*. American Political Science Association. New York: W.W. Norton 2002, s. 197–230.
- Walt, Stephen M. (2002c): "Keeping the World "Off Balance": Self-Restraint and U.S. Foreign Policy". Teoksessa G. John Ikenberry (ed.): *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*. Ithaca, NY: Cornell University Press 2002, s. 121–154.
- Walt, Stephen M. (2003[1997]): "Progressive Power of Realism". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 58–65. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, December 1997, s. 931–935.]
- Walt, Stephen M. (2004): "The Imbalance of Power: On the Prospects for Effective American-European Relations". *Harvard Magazine*, Vol. 106, No. 4, March–April 2004, s. 32–35.

- Walt, Stephen M. (2005): "Taming American Power". *Foreign Affairs*, Vol. 84, No. 5, September / October 2005, s. 105–120.
- Walt, Stephen M. (2006[2005]): *Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy*. New York & London: W.W. Norton.
- Walt, Stephen M. (2008): "The Shattered Kristol Ball". The Great Debate: The Neocons vs. The Realists by Joshua Muravchik & Stephen M. Walt. *The National Interest*, No. 97, September/ October 2008, s. 26–33.
- Walt, Stephen M. (2009): "Alliances in a Unipolar World". *World Politics*, Vol. 61, No. 1, January 2009, s. 86–120.
- Walt, Stephen M. (2011): "The End of American Era". *The National Interest*, No. 116, November/ December 2011, s. 6–16.
- Waltz, Kenneth N. (1967): *Foreign Policy and Democratic Politics: The American and British Experience*. Boston: Little & Brown, s. 306–311.
- Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of International Politics*. Boston, Mass.: McGraw-Hill.
- Waltz, Kenneth N. (1986a): "Anarchic Orders and Balances of Power". Teoksessa Robert O. Keohane (ed.): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press 1986, s. 112–129.
- Waltz, Kenneth N. (1986b): "Political Structures". Teoksessa Robert O. Keohane (ed.): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press 1986, s. 70–92.
- Waltz, Kenneth N. (1986c): "Reflections on Theory of International Politics: A Response to My Critics". Teoksessa Robert O. Keohane (ed.): *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press 1986, s. 322–345.
- Waltz, Kenneth N. (1989): "The Origins of War in Neorealist Theory". Teoksessa Robert I. Rotberg & Theodore K. Rabb (eds.): *The Origin and Prevention of Major Wars*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press 1989, s. 39–52.
- Waltz, Kenneth N. (1995[1993]): "The Emerging Structure of International Politics". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 42–77. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 18, No. 2, Fall 1993, s. 44–79.]
- Waltz, Kenneth N. (1996): "International Politics Is Not Foreign Policy". *Security Studies*, Vol. 6, No. 1, Autumn 1996, s. 54–57.
- Waltz, Kenneth N. (2000a): "Globalization and American Power". *The National Interest*, No.59, Spring 2000, s. 46–56.
- Waltz, Kenneth N. (2000b): "Structural Realism after the Cold War". *International Security*, Vol. 25, No. 1, Summer 2000, s. 5–41.
- Waltz, Kenneth N. (2001[1959]): *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.
- Waltz, Kenneth N. (2001): "NATO Expansion: A Realist's View". Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass 2001, s. 23–38.
- Waltz, Kenneth N. (2003[1997]): "Evaluating Theories". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 49–57. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 91, No. 4, December 1997, s. 913–917.]

- Waltz; Kenneth N. (2008[1964]): ”The Stability of a Bipolar World”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 99–122. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Daedalus*, Vol. 93, No. 3, Summer 1964, s. 881–909.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[1970]): ”The Myth of National Interdependence”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 152–165. [Artikkeli on julkaistu alun perin teoksessa Charles P. Kindleberger (ed.): *The International Corporation*. Cambridge, MA: MIT Press 1970, s. 205–223.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[1983]): ”Toward Nuclear Peace”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 260–275. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa D. Brito & M. Intrilligator (eds.): *Strategies for Managing Nuclear Proliferation: Economic and Political Issues*. Lexington: MA: Lexington Books 1983.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[1988]): ”The Origins of War in Neorealist Theory”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 56–66. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, Spring 1988, s. 615–628.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[1990(a)]): ”Nuclear Myths and Political Realities”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 276–293. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *American Political Science Review*, Vol. 84, No. 3, September 1990, s. 731–745.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[1990(b)]): ”Realist Thought and Neorealist Theory”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 67–82. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *Journal of International Affairs*, Vol. 44, No. 1, Spring/Summer 1990, s. 21–37.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[1991]): ”America as a Model for the World? A Foreign Policy Perspective”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 345–349. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *PS: Political Science and Politics*, Vol. 24, No. 4, December 1991, s. 667–670.]
- Waltz, Kenneth N. (2008[2002]): ”The Continuity of International Politics”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge 2008, s. 246–250. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa Ken Booth & Tim Dunne (eds.): *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*. London: Palgrave Macmillan 2002, Chapter 31, s. 348–354.]
- Waltz, Kenneth N. (2008a): ”Introduction”. Teoksessa Kenneth N. Waltz: *Realism and International Politics*, New York & London: Routledge 2008, s. vii–xiv.
- Waltz, Kenneth N. (2008b): *Realism and International Politics*. New York & London: Routledge.
- Watson, Adam (1992): *The Evolution of International Society: A Comparative Historical Analysis*. London: Routledge.
- Watt, Donald Cameron (1989): *How War Came: The Immediate Origins of the Second World War, 1938–1939*. London: Heinemann.
- Wawro, Geoffrey (2003): *The Franco–Prussian War: The German Conquest of France in 1870–1871*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wayman, Frank W. & Diehl, Paul F., eds. (1994): *Reconstructing Realpolitik*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

- Weart, Spencer (1998): *Never at War: Why Democracies Will Not Fight One Another*. New Haven: Yale University Press.
- Webber, Douglas, ed., (1999): *The Franco–German Relationship in the European Union*. London & New York: Routledge.
- Webber, Douglas (2001a): “Introduction: German European and Foreign Policy Before and After Unification”. Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London & Portland, Oregon: Frank Cass 2001, s. 1–18.
- Webber, Douglas, ed. (2001b): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London & Portland, Oregon: Frank Cass.
- Webber, Mark & Croft, Stuart & Howorth, Jolyon & Terriff, Terry & Krahman, Elke (2004): “The Governance of European Security”. *Review of International Studies*, Vol. 30, No. 1, January 2004, s. 3–26.
- Weber, Steven (2001): “A Modest Proposal for NATO Expansion”. Teoksessa Robert W. Rauchhaus (ed.): *Explaining NATO Enlargement*. London & Portland, Or: Frank Cass 2001, s. 91–106.
- Weeks, William Earl (1992): *John Quincy Adams and American Global Empire*. Lexington: University Press of Kentucky.
- Weinberg, Albert K. (1963): *Manifest Destiny: A Study of Nationalist Expansion in American History*. Chicago: Quadrangle Books.
- Weiner, Tim (2010[2007]): *CIA: Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelun historia* [Legacy of Ashes: The History of CIA]. Helsinki: Otava.
- Weiss, Thomas G., ed. (1993): *Collective Security in Changing World*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Weitsman, Patricia A. (1997): ”Intimate Enemies: The Politics of Peacetime Alliances”. *Security Studies*, Vol. 7, No. 1, Autumn 1997, s. 156–193.
- Weitsman, Patricia A. (2004): *Dangerous Alliances: Proponents of Peace, Weapons of War*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Weitz, Richard (2006): ”Averting a New Great Game in Central Asia”. *The Washington Quarterly*, Vol. 29, No. 3, Summer 2006, s. 155–167.
- Wendt, Alexander (1992): “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”. *International Organization*, Vol. 46, No. 2, Spring 1992, s. 391–425.
- Wendt, Alexander (1995): ”Constructing International Politics”. *International Security*, Vol. 20, No. 1, Summer 1995, s. 71–81.
- Wendt, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wessels, Wolfgang (2001): “Germany in Europe: Return of the Nightmare or Towards an Engaged Germany in a New Europe”. Teoksessa Douglas Webber (ed.): *New Europe, New Germany, Old Foreign Policy? German Foreign Policy Since Unification*. London: Frank Cass 2001, s. 107–116.
- Weymouth, Tony & Henig, Stanley, ed. (2001): *The Kosovo Crisis: The Last American War in Europe?* London: Pearson Education.
- Whitman, Richard G. (2004): “NATO, the EU and ESDP: An Emerging Division of Labor?” *Contemporary Security Policy*, Vol. 25, No. 3, December 2004, s. 430–451.

- Wight, Colin (2002): "Philosophy of Social Science and International Relations". Teoksessa Walter Carlsnaes & Thomas Risse & Beth A. Simmons (eds.): *Handbook of International Relations*. London & Thousand Oaks, CA & New Delhi: SAGE Publications 2002, s. 23–51.
- Wight, Colin (2007): *Agents, Structures and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wight, Martin (1966): "The Balance of Power". Teoksessa Herbert Butterfield & Martin Wight (eds.): *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press 1966, s. 149–175.
- Wight, Martin (1978): *Power Politics*. Edited by Hedley Bull & Carsten Holbraad. Royal Institute of International Affairs. Leicester: Leicester University Press.
- de Wijk, Rob (1997): *NATO on the Brink of the New Millennium: The Battle for Consensus*. London: Brassey's.
- Wilkening, Dean A. (2000): *Ballistic-Missile Defence and Strategic Stability*. Adelphi Paper 334. London: International Institute for Strategic Studies, May 2000.
- Williams, Kristen P. & Lobell, Steven E. & Jesse, Neal G., eds. (2012): *Beyond Great Powers and Hegemons: Why Secondary States Support, Follow, or Challenge*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Williams, Nick (1996): "Partnership for Peace: Permanent Fixture or Declining Asset?" *Survival*, Vol. 38, No. 1, Spring 1996, s. 98–110.
- Williams, Paul (2001): "Fighting for Freetown: British Military Intervention in Sierra Leone". *Contemporary Security Policy*, Vol. 22, No. 3, December 2001, s. 140–160.
- Williams, Paul D., ed., (2008): *Security Studies: An Introduction*. London & New York: Routledge.
- Williams, William Appleman (1988[1959]): *The Tragedy of American Diplomacy*. New York: Norton & Company.
- Williamson, D. G. (1986): *Bismarck and Germany, 1862–1890*. New York: Longman.
- Wilson, Jeanne L. (2002): "Strategic Partners: Russian–Chinese Relations and the July 2001 Friendship Treaty". *Problems of Post-Communism*, Vol. 49, No. 3, May–June 2002, s. 3–13.
- Wilson, Jeanne L. (2004): *Strategic Partners: Russian–Chinese Relations in the Post-Soviet Era*. Armonk, New York: M.E. Sharpe.
- Wilson Rowe, Elana, ed. (2009): *Russia and the North*. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Wishnick, Elizabeth (2001): "Russia and China: Brothers Again". *Asian Survey*, Vol. 41, No. 5, September–October 2001, s. 797–821.
- Wishnick, Elizabeth (2002): *Mending Fences: The Evolution of Moscow's China Policy from Brezhnev to Yeltsin*. Seattle: University of Washington Press.
- Wishnick, Elizabeth (2009): *Russia, China, and the United States in Central Asia: Prospects for Great Power Competition and Cooperation in the Shadow of the Georgian Crisis*. Strategic Studies Institute, February 2009. Carlisle, PA: U.S. Army War College.
- Wither, James (2006): "An Endangered Partnership: The Anglo-American Defence Relationship in the Early Twenty-first Century". *European Security*, Vol. 15, No. 1, March 2006, s. 47–65.
- Wivel, Anders (2004): "The Power Politics of Peace: Exploring the Link between Globalization and European Integration from a Realist Perspective" *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, Vol. 39, No. 1, March 2004, s. 5–25.

- Wivel, Anders (2005): "Explaining Why State X Made a Certain Move Last Tuesday: The Promise and Limitations of the Realist Foreign Policy Analysis". *Journal of International Relations and Development*, Vol. 8, No. 4, December 2005, s. 355–380.
- Woehrel, Steven (2008): *Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries*. CRS Report for Congress RL 34261, March 27, 2008, Congressional Research Service.
- Wohlforth, William Curti (1993): *The Elusive Balance: Power and Perceptions during the Cold War*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press.
- Wohlforth, William C. (1995[1994/1995]): "Realism and the End of the Cold War". Teoksessa Michael E. Brown & Sean E. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 3–41. [Artikkeli on alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter 1994/1995, s. 91–129.]
- Wohlforth, William C. (1999): "The Stability of an Unipolar World". *International Security*, Vol. 24, No. 1, Summer 1999, s. 5–41.
- Wohlforth, William C. (2001): "The Russian-Soviet Empire: A Test of Neorealism". *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 5, December 2001, s. 213–236.
- Wohlforth, William C. (2002): "U.S. Strategy in a Unipolar World". Teoksessa G. John Ikenberry (ed.): *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*. Ithaca, NY: Cornell University Press 2002, s. 98–118.
- Wohlforth, William C. (2003): "Measuring Power – and the Power of Theories". Teoksessa John A. Vasquez & Colin Elman (eds.): *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003, s. 250–265.
- Wohlforth, William C. (2004): "Revisiting Balance of Power Theory in Central Eurasia". Teoksessa T.V. Paul & James Wirtz & Michael Fortmann (eds.): *Balance of Power Theory and Practice in the 21st Century*. Stanford: Stanford University Press 2004, s. 214–238.
- Wohlforth, William C. (2006): "Heartland Dreams: Russian Geopolitics and Foreign Policy". Teoksessa Wolfgang Danspeckgruber (ed.): *Perspectives on the Russian State in Transition*. The Lichtenstein Institute on Self-Determination at Princeton University, 2006, s. 265–287.
- Wohlforth, William C. (2008): "Realism and Foreign Policy". Teoksessa Steve Smith & Amelia Hadfield & Tim Dunne (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford, New York: Oxford University Press 2008, s. 31–48.
- Wohlforth, William C. (2009): "Unipolarity, Status Competition, and Great Power War". *World Politics*, Vol. 61, No. 1, January 2009, s. 28–57.
- Wohlforth, William C. & Little, Richard & Kaufman, Stuart J. & Kang, David & Jones, Charles A. & Hui, Victoria Tin-Bor & Eckstein, Arthur & Deudney, Daniel & Brenner, William L. (2007): "Testing Balance-of-Power Theory in World History". *European Journal of International Relations*, Vol. 13, No. 2, June 2007, s. 155–185.
- Wolfers, Arnolds (1965[1962]): *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*. Foreword by Reinhold Niebuhr. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Wolf, Amy F. (2002): *National Missile Defence: Russia's Reaction*. Report for Congress, RL30967, Congressional Research Service.
- Wolf, Amy F. (2011): *Nonstrategic Nuclear Weapons*. Report for Congress, RL32572, Congressional Research Service, February 2, 2011.

- The World Bank (2011a): *Data: Agriculture and Rural Development: Arable Land (% of Land Area)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank (2011b): *Data: Agriculture and Rural Development: Land Area (sq. km)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank (2011c): *Data: Economic Policy and External Debt: GDP (Current US \$)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank (2011d): *Data: Economic Policy and External Debt: GDP Growth (Annual %)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank (2011e): *Data: Renewable Internal Freshwater Resources, Total (Billion Cubic Meters)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank: Data (2011f): *Science and Technology: High-technology Exports (Current US \$)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank: Data (2011g): *Science and Technology: Research and Development Expenditure (% of GDP)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- The World Bank: Data (2011h): *Science and Technology: Researchers in R & D (per million people)*. [http://www.worldbank.org, 29.6.2011].
- World Nuclear Association (2011): *Supply of Uranium*. [http://www.world-nuclear.org, 6.7.2011].
- Wæver, Ole (1995): "Securitization and Desecuritization". Teoksessa Ronnie D. Lipschutz (ed.): *On Security*. New York: Cambridge University Press, s. 46–86.
- Wæver, Ole (1996): "The Rise and Fall of Inter-Paradigm Debate". Teoksessa Steve Smith & Ken Booth & Marysia Zalewski (eds.): *International Theory: Positivism & Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, s. 149–185.
- Wæver, Ole (2004): *Aberystwyth, Paris, Copenhagen New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery*. Paper presented at the annual meeting of International Studies Association, Montreal March 17–20, 2004.
- Wæver, Ole & Buzan, Barry (2007): "After the Return to Theory: The Past, Present, and the Future of Security Studies". Teoksessa Alan Collins (ed.): *Contemporary Security Studies*. New York: Oxford University Press 2007, s. 383–402.
- Yanov, Aleksander (1995): *Weimar Russia: And What We Can Do About It*. New York: Slovo-Word Publishing House.
- Yin, Robert K. (1994): *Case Study Research: Design and Methods*. 2nd ed. Thousand Oaks, California: Sage.
- Yost, David S. (1993): "France and the Gulf War of 1990–1991: Political-Military Lessons Learned". *Journal of Strategic Studies*, Vol. 16, No. 3, September 1993, s. 339–374.
- Yost, David S. (1998): *NATO Transformed: The Alliance's New Roles in International Security*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Yost, David S. (2001): "Russia's Non-Strategic Nuclear Forces". *International Affairs*, Vol. 77, No. 3, July 2001, s. 531–551.
- Yost, David S. (2005): "France's Evolving Nuclear Strategy". *Survival*, Vol. 47, No. 3, Autumn 2005, s. 117–146.
- Yost, David S. (2006): "France's New Nuclear Doctrine". *International Affairs*, Vol. 82, No. 4, January 2006, s. 701–721.
- Young, Brigitte & Semmler, Willi (2011): "The European Sovereign Debt Crisis: Is Germany to Blame?" *German Politics and Society*, Vol. 29, No. 97, Spring 2011, s. 1–24.
- Young, Oran R. (1989): *International Cooperation: Building Regimes for Natural Resources and Environment*. Ithaca: Cornell University Press.

- Yuan, Jing-dong (2007): "The Dragon and the Elephant: Chinese-Indian Relations in the 21st Century". *The Washington Quarterly*, Vol. 30, No. 3, Summer 2007, s. 131–144.
- Zagorski, Andrei (2005): "Russia and the Shared Neighbourhood". Teoksessa Dov Lynch (ed.): *What Russia Sees*. Chaillot Paper no. 74. Paris: EU Institute for Strategy Studies 2005, s. 61–77.
- Zakaria, Fareed (1995[1992]): "Realism and Domestic Politics: A Review Essay". Teoksessa Michael E. Brown & Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (eds.): *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press 1995, s. 462–483. [Artikkeli alun perin julkaistu teoksessa *International Security*, Vol. 17, No. 1, Summer 1992, s. 177–198.]
- Zakaria, Fareed (1999[1998]): *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Zakaria, Fareed (2003): *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad*. New York: W. W. Norton.
- Zakaria, Fareed (2008): *The Post-American World*. New York & London: W. W. Norton.
- Zelikow, Philip & Rice, Condoleezza (1995): *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Zhu, Feng (2008): "China's Rise Will Be Peaceful: How Unipolarity Matters". Teoksessa Robert R. Ross & Zhu Feng (eds.): *China's Ascent: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press 2008, s. 34–54.
- Zimmermann, Hubert (2009): "The Improbable Permanence of Containment: America's Troop Presence in Europe". *Journal of Cold War Studies*, Vol. 11, No. 1, Winter 2009, s. 3–27.
- Ziugzda, Donatas (1999): "Baltic States in the Perspective of Russia's Security Policy". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 4, 1999.
- Žulys, Audrius (2005): "Towards a Union State of Russia and Belarus". *Lithuanian Foreign Policy Review*, Issue 15–16, 2005, s. 148–168.

SUMMARY

EUROPEAN BALANCE OF POWER SYSTEM, 1990–2012

European stability from the perspective of structural, neoclassical, and hegemonic realism

This dissertation *analyses the post-Cold War stability of the European balance of power system with realism as the framework for analysis.* The European balance of power system consists of the European great powers of Russia, Germany, France, and Britain (the United Kingdom) and the external great power the United States (U.S.), which, through an alliance, has made a commitment to the European security system in peacetime. Since these great powers have not drifted into a mutual war in the post-Cold War era, from the viewpoint of realism, it can be stated that the European balance of power system has remained relatively stable in 1990–2012. However, it is not as stable as could be assumed on the basis of theoretical and political debate conducted in Europe after the end of the Cold War. The first objective of this study is to *find the key factors that promote or undermine regional stability from the perspective of realism.* For this purpose, this study compares the views of structural, neoclassical, and hegemonic realism and, on the basis of debate conducted within this realism, highlights nine key factors on which the dynamics of stability of the regional balance of power system is based. The second theoretical objective of this study is to *examine the internal functioning logic of these nine factors.* On this basis, the study *builds up a theoretical explanation model for each factor, explaining stability that shows in which way each factor either enhances or undermines regional stability.*

The empirical part of the study consists of two phases. Firstly, *the structure of the European balance of power system* is examined with the help of four balance of power analyses. *In other words, an analysis is made of how many first- and second-rank great powers it consists of and what, from closer examination, is the relative military power between these great powers in post-Cold War Europe.* Even though power is the key concept in realism, no agreement prevails within realism as to which factors the power of a state consists of. Equally, realism lacks common indicators for measuring the amount of power and common criteria on the basis of which a single state can be defined as a first- or second-rank great power. Therefore, the third theoretical purpose of this study is to *define more detailed material indicators for measuring the components of the power of great powers and the criteria for defining the overall power and great power status of a state.* From the perspective of realism, power ultimately means being able to win a war when fighting another great power. In this study, the overall power of a great power has been divided into military and potential power, which have been assigned equal weight. The current balance of power between great powers is determined on the basis of military power. The indicators used for military power include

defence expenditure, the size of the military forces and the amount of their equipment. Potential power, on the other hand, suggests what the balance of power between great powers will be in the future. For the purposes of this study, potential power has been defined on the basis of population, natural resources, economic resources and technological capacity. At the systemic level, the power position of a great power depends on how many great powers there are in the regional system and the amount of national power resources available to each one of them. A first-rank great power must have at least one-half and a second-rank great power at least one-third of the power of the strongest great power in the system. To be a hegemon, a great power must have at least one-half and a potential hegemon, on the other hand, at least one-third of the combined power of the great powers.

This study contradicts the prevailing view of realism, according to which the post-Cold War international system has been a unipolar one led by the United States. The analysis of the relative military power between great powers shows that even though the United States is the most powerful great power in the world and references to the era of U.S. hegemony are justified, the international system is not unipolar but tripolar. In addition to the United States, Russia and China are also first-rank great powers. Since the United States has made a commitment to the European security system in peacetime, the current regional system in Europe is a bipolar system consisting of the United States and Russia. In addition to these, there are three second-rank great powers in Europe: Germany, France, and Britain. The second empirical phase of the study is related to the analysis of the special features of the grand strategies and power politics pursued by the great powers belonging to the European balance of power system. *With the help of these nine theoretical explanatory factors and the theoretical explanatory models constructed, this study analyses what the relative military power between the United States, Russia, Germany, France, and Britain and the grand strategies practised by them mean with a view to the stability of the European balance of power system.* As a result of the analysis, an answer will be obtained to the research problem, in other words to the question *why, when examined from the perspective of realism, the European balance of power system has remained relatively stable in the post-Cold War era.*

Explaining the regional balance of power system from the viewpoint of realism requires, first of all, an examination of the *structure of the regional system*. Depending on the number of first-rank great powers, the regional balance of power system may be multipolar, tripolar, bipolar or unipolar. The regional system may also include second-rank great powers, which have a major influence on regional stability. In addition, the structure of the regional balance of power system changes if first-rank great powers located outside the region interfere in the struggle for power between the great powers in the region. However, the various schools of realism have differing views as to which kind of regional system is the most stable. The reason for this difference of opinion is the disagreement over whether it is the balance of power between great powers or military predominance of a single great power that best fosters peace between great powers. According to the balance of power school of

thought – in other words, the structural and neoclassical realism – balance of power reduces the probability of war between great powers, because the pre-conditions for a successful attack in such a case are relatively small. On the other hand, in accordance with hegemonic realism, the unipolar system is the most stable regional system, since the military dominance of a hegemon creates a deterrent that keeps the power political aspirations of second-rank great powers in check. From the viewpoint of the balance of power school of thought, the military dominance of a hegemon constitutes a security threat to second-rank great powers and creates for the hegemon a temptation to use military force in pursuit of its power political aspirations. Therefore, a unipolar system is stable only if the hegemon refrains from using military force against other great powers. In other words, from the perspective of realism, *relative military power between great powers* is the second key factor explaining regional stability.

The analyses of relative military power conducted for the purposes of this study show that without the United States, the European balance of power system is unipolar. Russia is not only the solitary first-rank great power in Europe, but also a potential hegemon. Germany, France, and Britain are merely second-rank great powers. Since the United States has made a military commitment to the European security system in peacetime, the European balance of power system is bipolar. The rough balance of power between Russia and the United States explains, particularly from the perspective of structural realism, why the European balance of power system has been relatively stable since the end of the Cold War. On the other hand, the military presence of the United States in Europe and its military preponderance in relation to Germany, France, and Britain mean that a unipolar system based on the hegemony of the United States prevails in Western Europe. In accordance with hegemonic realist interpretation, this enhances regional stability. It further enhances European stability that, as a result of military alliance, the United States, Germany, France, and Britain have military preponderance *vis-à-vis* Russia. From the viewpoint of the balance of power school of thought, this military supremacy increases the power political freedom of action of Western great powers and intensifies the struggle for power between them and Russia in Eastern Europe. According to this study, the intensified power struggle is one of the key factors undermining the stability of the European balance of power system.

Changes in the relative military power between great powers are the third factor that must be taken into account when analysing the stability of the regional balance of power system within the realist framework. The analysis of the relative military power shows that the relative hegemonic status of the United States is in decline. China, on the other hand, is a rising great power that has achieved challenger great power status in the 2010s. From the viewpoint of hegemonic realism, this means an increase in the risk of a major war in Asia. In Europe, there is no similar relative military power configuration between great powers contributing to war between great powers. However, the change that is taking place in Asia will probably have repercussions on the stability of

the European balance of power system as well. Due to its limited national power resources, the United States will have to transfer its military force from Europe to Asia to balance China. This will change the European balance of power system into a unipolar system led by Russia. As a potential hegemon, in accordance with the logic of offensive realism, Russia may strive to achieve regional hegemony in Europe. This would mean a major war in Europe. The analysis of relative military power also shows that Germany is the most powerful great power in Western Europe. After the retreat of the U.S. military forces, it will further increase the instability of the European balance of power system that Germany's power political freedom of action increases.

The fourth factor with key influence on the stability of the balance of power system is also the question whether the regional system consists of *status quo or revisionist great powers* and what the relative military power is between these. The balance of power system is stable when the status quo great powers that are satisfied with the regional order have predominance over revisionist great powers. The predominance of revisionist great powers, on the other hand, makes the regional balance of power system unstable, since they strive to turn the prevailing regional order to their own advantage. This division into status quo and revisionist great powers based on neoclassical realism helps, at the same time, to specify the view of hegemonic realism on the eruption of hegemonic war. If a rising great power is revisionist, the threat of a hegemonic war is imminent, as assumed by hegemonic realism. A hegemonic war can be avoided, however, if a rising great power is a status quo great power in the same manner as the declining hegemony. This study shows that the stability of the post-Cold War balance of power system in Europe has been further strengthened by the fact that the status quo great powers, namely the United States, Germany, France, and Britain, have had military predominance vis-à-vis revisionist Russia.

Defensive realism highlights *offence-defence balance* as one of the explanatory factors for the stability of a regional balance of power system. It deals with whether offence or defence has the advantage in warfare. This study does not aim to explain the stability of the European balance of power system with the offence-defence balance. The reason for this is, firstly, that measuring and defining the offence-defence balance is very difficult in practice. Secondly, since defence almost always has the advantage over offence and since aggressive and revisionist great powers in any case strive to build as powerful military forces capable of offence as possible, one can question the usability of the whole concept, as offensive realism does.

The systemic level factors explaining the stability of the regional balance of power system presented above do not directly determine whether a regional system is stable or not. The most decisive factor with a view to regional stability is the way in which great powers react to these pressures created by the operating environment. In the regional balance of power system, the power politics of great powers is conclusively determined by their relative power position and their power political objectives. The more power a great power has in relative terms, the higher power political freedom of action it

has. Status quo great powers strive to maintain their power position primarily by means of defensive strategies, whereas revisionist great powers strive to maximise their power position by means of offensive strategies. However, weak second-rank revisionist great powers often have to resort to using defensive strategies only.

Therefore, *the grand strategies followed by regional great powers* are the sixth key factor affecting the stability of the regional balance of power system. By means of offensive strategies, great powers strive to maximise their power and attain regional hegemony. Such strategies include hegemony strategy, expansion by means of war, blackmail, and bloodletting (bait and bleed) strategies. These offensive strategies primarily weaken the stability of the regional balance of power system. The hegemony strategy in particular makes the system unstable. Balancing, buck-passing, bandwagoning, and appeasement are four defensive strategies by which great powers strive to preserve their power position and maintain the balance of power. Even though defensive strategies mainly enhance the stability of the regional balance of power system, depending on the international political situation and the strategies and power political objectives of other great powers, they may also threaten it. The seventh factor also affecting the stability of the regional balance of power system is the *grand strategies followed by external great powers in the region*. A regional hegemon is an example of a great power with sufficient power political resources, freedom of action and interest to practise power politics in other geographical areas. It can either act passively as an offshore balancer, or follow an active moderate or aggressive hegemony strategy. Regional balancing and a moderate hegemony strategy primarily enhance regional stability. An aggressive hegemony strategy, on the other hand, weakens it.

Since the relative military power position in Europe shows that Germany, France, and Britain need the United States for military balancing against Russia, on the basis of the NATO (the North Atlantic Treaty Organization) alliance between the great powers alone one could assume that the United States acts as an offshore balancer. However, the power politics pursued by the United States shows that it practices hegemony strategy in Europe. The target of U.S. grand strategy is to strengthen its military preponderance, prevent the rise of equal great powers, maintain its influence in Europe, and preserve regional order by means of military interventions. Hegemonic realism considers the military presence of the United States in Europe the most important factor in maintaining peace between great powers. From the viewpoint of the balance of threat theory, regional balance in the 1990s was also enhanced by the moderate nature of U.S. hegemony strategy. However, since the Kosovo War, unilateral and preventive use of military force has become a defining feature of U.S. hegemony policy. In addition, the United States decided to expand NATO to the former Soviet territory, which Russia considers a part of its sphere of interest. According to the view of the balance of power school of thought, this aggressive U.S. hegemony strategy has undermined stability in Europe because it has increased struggle for power between great powers. From the perspective of realism, U.S. grand strategy since the collapse

of the Soviet Union has therefore both strengthened and weakened the stability of the European balance of power system.

Russia has pursued a defensive grand strategy vis-à-vis other great powers and the offensive grand strategy in the former Soviet Union. Balance-of-power politics has been the essential feature of Russian grand strategy. Through internal balancing, it has strived to maintain its first-rank great power position while also maintaining the balance of power in relation to the United States. From the viewpoint of realism, this Russian status quo policy, based on military deterrence, has mainly enhanced the stability of the European balance of power system. On the other hand, through internal balancing, the Russian military capacity has become stronger, as a result of which Germany, France, and Britain now find Russia a greater security threat than before. Russia's strategic partnership with China is at least an act of soft external balancing against the United States, but as a result of joint military exercises it also displays clear signs of hard balancing. The establishment of the CSTO (the Collective Security Treaty Organization) military alliance also refers to hard external balancing. The factor with the greatest unbalancing impact on the stability of the European balance of power system is the power struggle between the great powers in the region of the former Soviet Union. Russia has pursued a hegemony strategy in the region, striving to keep the former Soviet republics within its sphere of influence. Since the United States has made efforts to increase its own influence in the region at the same time, clashes of power political interests between great powers have been unavoidable. From the viewpoint of realism, this has increased the risk of war between the great powers in Europe.

Germany, France, and Britain have been pursuing a defensive grand strategy since the end of the Cold War, which has primarily strengthened the stability of the European balance of power system. Their alliance with the United States is a defensive bandwagoning strategy, with the help of which these second-rank great powers seek protection from the great power with global military supremacy against Russian military preponderance and power political aspirations. The alliance of these great powers has meant the preponderance of military power in relation to Russia, which, from the hegemonic realist view, has increased regional stability, because it has created a deterrent that has constrained Russian power politics in Eastern Europe. From the structural realist point of view, however, this military preponderance, as well as the fact that Germany, France, and Britain have been supporting U.S. hegemony strategy in Europe, have strengthened the struggle for power between the great powers in Eastern Europe and have thus weakened the regional stability. When examined from the perspective of realism, the mutual alliance between Germany, France, and Britain within the European Union (EU) is also a tool to externally balance Russia. Economic co-operation, on the other hand, is a tool for soft balancing. The launch of defence political co-operation in the 2000s indicates that Germany, France, and Britain have also embarked on hard external military balancing. In addition, they have reformed their military forces, and in this way, internal balancing is also a key characteristic of

their grand strategy. When examined from the perspective of realism, the mutual balance-of-power politics between Germany, France, and Britain has enhanced the stability of the European balance of power system, since it creates a foundation for balancing Russia should the United States abandon its European allies.

Among the European great powers, the Britain has most clearly been following a bandwagoning strategy vis-à-vis the United States. The British strategy can also be described as appeasement policy, since it has provided its unreserved support for the aggressive U.S. strategy of hegemony. From the viewpoint of the balance of power school of thought, its strategy has therefore contributed to the weakening of the stability of the European balance of power system. In addition, British reserved attitude towards the EU has undermined the credibility of common balance-of-power politics. France has strived to pursue strategically independent balance-of-power politics. For France, the common security and defence policy of the EU is a means to balance both Russia and the United States. France's defensive grand strategy has, for its part, strengthened the stability of the European balance of power system.

The united Germany has potential prerequisites to become a first-rank great power in Europe, for which reason the grand strategy pursued by the country will have a decisive impact on the stability of the European balance of power system. From the realist viewpoint, in the 1990s Germany practised a sort of appeasement strategy, striving to convince both its allies and Russia of the fact that it does not have aspirations for hegemony and that it does not constitute a military security threat to other great powers. Since the Kosovo War, Germany has more and more clearly started to pursue power politics based on national interests. Germany is no longer unreservedly loyal towards the United States and it has even begun to practise soft balancing against the United States. At the same time, the importance of France as part of German power politics has increased at the expense of the United States. Gradually, Germany has also assumed the leading position within the EU corresponding with its national power resources and has begun to follow a cautious hegemony policy through the EU. Germany's strategic partnership with Russia also reflects the country's independent great power status. In conclusion, it can be stated that Germany's defensive strategy and the moderate status quo politics pursued by it have decisively reinforced the stability of the European balance of power system since the end of the Cold War.

The eighth factor explaining the stability of regional balance of power system is the intensity of the *power struggle* between great powers in the region and, conversely, how extensively they are engaged in mutual *security co-operation* at the same time. This is then reflected upon the intensity of the *security dilemma* between the great powers, which is the ninth factor explaining the stability of the regional balance of power system. The bigger the difference in relative military power between the great powers, the more unaware the great powers are of each other's power political objectives; and the more intense the struggle for power between the great powers, the greater the security dilemma

prevailing between them and the greater the risk of war between great powers is.

The continuance of the alliance between Germany, France, Britain, and the United States after the collapse of the Soviet Union has increased the awareness of these great powers of each other's power political objectives and has significantly diminished the security dilemma between them. This alliance between status quo great powers has decisively strengthened the stability of the European balance of power system within the EU and NATO areas. The U.S. military hegemony in Western Europe in particular, and also the potential military threat of Russia, have kept the mutual security competition between Germany, France, and Britain at a minimum. The U.S. military presence in Europe has also reduced the fear that France and Britain have of Germany. In addition, with the help of the EU, France and Britain have strived to restrain Germany's power political freedom of action. This binding strategy, which from the realist viewpoint represents both a tool for the soft balancing of Germany and a bandwagoning strategy pursued by France and Britain vis-à-vis Germany, has been successful since, for the time being, Germany has remained a status quo great power.

While in Western Europe the relations between great powers can be described as an era of warm peace, in Eastern Europe cold peace prevails between great powers, characterised by struggle for power and security competition. From the perspective of structural realism, U.S. decision to expand NATO after the collapse of the Soviet Union is the most essential reason for the fact that the security dilemma between the United States and Russia has remained relatively intense since the end of the Cold War. From the realist viewpoint, the expansion of NATO in particular has weakened Russian security, regardless of the U.S. power political objectives. In addition, the membership of the Baltic states signified the expansion of NATO into the former Soviet Union area, which Russia considers its sphere of interest and, at the same time, its defence zone. According to the balance of power school of thought, NATO expansion into Eastern Europe in particular has intensified the power struggle between great powers, thus weakening the stability of the European balance of power system. On the other hand, the Russian hegemony strategy has similarly weakened regional stability in the former Soviet Union area. The Russian grand strategy, including both defensive and offensive features, has, in practice, intensified the security dilemma between Russia and Western great powers, since the United States, Germany, France, and Britain cannot know for sure whether Russia is a defensive or offensive great power. From a realist point of view, the stability of the European balance of power system has therefore weakened in the 2000s.

It has made it difficult to explain the stability of the European balance of power system from realist point of view that the realist schools of thought and theories emphasise the factors behind stability in different ways and partially even in a contradictory manner. Therefore, the theoretical conclusion of this research paper is that explaining regional stability within a realist framework requires amalgamation of the views produced by structural, neoclassical,

and hegemonic realist theories. The fourth theoretical objective of the study is to construct a synthesis and *theoretical explanation model for the stability of the regional balance of power system* based on structural, neoclassical, and hegemonic realism. Firstly, the grand strategies pursued by great powers can be highlighted as the most important among the explaining factors, because the power politics of great powers ultimately decides whether regional balance of power system is stable or unstable. On the other hand, the research also shows that the grand strategies pursued by great powers often both enhance and undermine the stability of regional balance of power system at the same time. Another essential factor is the relative military power between great powers, which, for its part, determines what kind of grand strategy and power politics rationally acting great powers follow.

The study shows that from the realist viewpoint, since the end of the Cold War, the stability of the European balance of power system has been built upon four factors in particular. Firstly, the peace between the current great powers is based on U.S. military hegemony in Western Europe. This dominance creates a deterrent that prevents European great powers from using military force in pursuit of their power political objectives. The continuance of the U.S. alliance with Britain, France, and Germany after the collapse of the Soviet Union has alleviated the mutual security dilemma between the European second-rank great powers and prevented the return of an intense power struggle between them. The second factor that has maintained the stability of the European balance of power system is the fact that, like France and Britain, the united Germany has also been a status quo great power. In spite of the relative increase in its power position, for the time being, Germany has settled for pursuing only a defensive grand strategy and moderate power politics. Thirdly, the potential Russian military threat against Germany, France, and Britain and the rough balance of power between Germany, France, and Britain have created favourable conditions for security cooperation between these second-rank great powers, which has further enhanced the stability of Europe. The fourth factor explaining the post-Cold War stability in Europe is the bipolar structure of the balance of power system. Due to U.S. military presence and Russian balance-of-power politics, the European balance of power system continues to be a stable bipolar system between the United States and Russia. From the realist perspective, U.S. commitment to Europe can be considered the most decisive stability-enhancing factor for the European balance of power system. Without U.S. military presence, Russia would have military hegemony in Europe and the European great powers would be engaged in an intense mutual power struggle and security competition. The conclusion to be drawn from this is that European stability will weaken in the future when U.S. dominance weakens and the current international order based on its hegemony comes to an end. As the result of the end of U.S. hegemony, the unique era of stability in Europe will also draw to a close. The withdrawal of the U.S. military forces from Europe will release the anarchic foundations of the regional balance of power system. It will mean at least conflicts of interests, growing fear and increasing security

dilemmas, culminating in a struggle for power between the European great powers. At the same time, for Russia, the militarily most powerful great power in Europe, it will open up an opportunity to seek regional hegemony in Eastern Europe.

HAKEMISTO¹

- Aasia 34, 49n121, 63–64, 63n24, 69–71, 73, 113, 119–120, 119n75, 128, 128n98, 128n102, 138, 141–143, 141n148, 157, 157n206, 173, 200, 200n107, 209, 234n226, 236n234, 237, 239, 252, 255–256, 275, 277, 330n170, 395–396, 407; Aasian voimatasapainojärjestelmä 63–64, 113–114, 120n76, 142, 157, 200, 200n207, 237; Etelä-Aasia 63n27, 256; Itä-Aasia 63n24, 63n27, 64, 69, 71, 141n148, 231n214, 239; Keski-Aasia 63n24, 98n10, 102n20, 143, 173, 226, 226n197, 236n234, 236n235, 237–238, 245, 253n302, 254–255, 258, 261n235, 263, 265–267, 269, 275–276
- Abhasia 270–271, 276
- ABM-sopimus (1972) 228, 228n206, 238, 246, 250, 257, 274, 330
- Adams, John Quincy 230n213, 231n214
- Adamsin strategia 231n214
- Adenauer, Konrad 326
- Afganistanin sota, Neuvostoliitto (1979–89) 35, 170; Yhdysvallat (2001–) 30, 225–226, 225n192, 257–258, 258n314, 263, 271, 275–276, 276n372, 301, 321, 331, 338, 342, 348, 348n240, 370n315
- Aigunin rauha (1858) 255n306
- Albright, Madeleine 218, 218n155, 221, 224n187
- alueellinen järjestys, ks. kansainvälinen järjestys
- alueellinen kriisi, ks. kansainvälinen kriisi
- alueellinen laajentuminen, ks. laajentumispolitiikka, EU:n laajentuminen ja NATO:n laajentuminen
- Amerikka 4, 5n27, 69–71, 69n55, 70n57, 163, 200, 233, 362n290; Etelä-Amerikka 69, 250n287; Keski-Amerikka 69, 98n10, 107n33, 167, 167n14; Latinalainen Amerikka 66n41, 83n131, 167n14, 249–250, 262n331; Pohjois-Amerikka 4, 70n56
- Amsterdamin sopimus (1997) 221n170, 325, 358, 359n279
- analyysitaso 39–40, 39n87, 42n100, 43; järjestelmätaso 3, 23–24, 39–41, 41n94, 41n96, 44, 47–48, 50, 60, 73, 82n124, 83, 100, 101n16, 105, 115, 120–121, 166, 174, 176, 178, 181–184, 287, 390–393, 395, 397–398; valtiotasotaso 23–24, 39–41, 43, 48, 100, 120, 176, 390, 395, 398–399
- anarkkinen kansainvälinen järjestelmä 7n37, 8, 13–15, 13n2, 15n12, 20–21, 21n33, 26–29, 39–42, 42n99, 45–47, 54, 57, 64, 66, 70–73, 75, 81, 83–84, 91, 100–101, 105–106, 161, 162n1, 176, 182–183, 183n64, 279–280, 284–285, 390, 398, 407; ks. myös oman avun maailma
- ansaan joutuminen 294–295, 353–354, 353n263; ks. myös liittodilemma
- antiikin Kreikka 8, 13, 33n65, 68, 68n47; ks. myös Ateena ja Sparta
- Arktisen alueen valtakamppailu 245, 245n272
- Armenia 36n79, 260n322, 261n325, 262, 262n330, 267, 267n348, 267n350, 268n354, 270; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- Art, Robert 62, 74, 80, 86n137, 119, 201n109, 214, 214n138, 223, 234n226, 355, 404
- arvovalta 26–27, 49, 94n2, 96, 98, 162n1, 176n36, 257, 295n44; ks. myös status ja vaikutusvalta
- asevarustelukilpailu 176, 186n71, 188–189, 206, 273, 282–283, 289, 293
- asevoimat 21, 26n46, 30, 49, 61, 63n24, 77, 87, 121n81, 122–127, 123n84, 128n102, 129–131, 133–134, 137–140, 142, 143n153, 144–145, 149–152, 154, 157–159, 157n206, 167, 167n14, 173, 176–177, 177n40, 189–191, 194, 197, 201–203, 207, 209–211, 213–214, 214n138, 218, 219n164, 223, 223n185, 225n192, 227n198, 229n209, 232–234,

¹ Hakemistoon on koottu tutkimuksen keskeiset asiasanat, tutkimusluvuissa mainitut realismin koulukuntien edustajat, suurvaltojen ulkopoliittinen johto ja Euroopan voimatasapainojärjestelmän suurvallat ja niiden valtopoliittikan kohteet sekä suurvaltopoliittikan tärkeimmät tapahtumat ja tapahtumapaikat.

- 232n219, 233n224, 238–240, 244n268, 245–248, 247n280, 248n281, 252, 253n302, 254, 257, 257n311, 263–266, 268–270, 268n354, 270n361, 273–274, 276n372, 277, 279–280, 282–284, 286, 287n21, 288–289, 289n27, 290n28, 291–293, 292n34, 298, 305–307, 309–313, 310n84, 315–316, 320, 322–323, 323n141, 326–327, 337–340, 343, 345, 346n233, 347–349, 348n239, 348n241, 355–356, 359–360, 364, 364n297, 365n299, 370–371, 371n319, 377–378, 378n337, 381–383, 385–386, 395, 398, 403, 407; ks. myös sotilaallinen voima; ilmavoimat 33n68, 63n24, 116, 122, 127–128, 128n102, 145, 152, 203, 248n282, 249n287, 252, 313, 377; maavoimat 69, 84, 116, 122–124, 123n84, 127–128, 128n98, 145–152, 162–163, 177n40, 180, 184, 200n106, 223, 252, 301, 313, 337–338, 353; ks. myös mannervalta; merivoimat 67n42, 116, 122, 124, 127–128, 145, 152, 163, 177n40, 194, 194n93, 248n282, 313; ks. myös merivalta; ydinasevoimat 116, 122, 239, 322–323, 345; ks. myös ydinaseet
- Asovanmeri 268
- Ateena (antiikin Kreikka) 14n5, 33n65, 68n47, 97n8, 184n67
- Azerbaidžan 36n79, 260n322, 261n325, 262, 264, 266–267, 267n348, 270; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- Baker, James 212, 212n130
- Balkan 36n79, 103n22, 122, 217n150, 256, 274, 329, 337, 353, 358; Balkanin kriisi (1875–78, 1908) 169, 169n23, 217n150
- Baltia 11–12, 122, 229, 257n311, 261n325, 263, 279, 363–379, 364n295, 364n296, 364n297, 365n301, 372n323, 374n327, 378n339, 386
- Baltian maat 58n5, 168n18, 266, 363–379, 363n291, 364n296, 365n299, 365n300, 366n302, 368n310, 369n311, 370n314, 370n315, 372n323, 373n324, 374n326, 374n327, 375n330, 375n331, 376n332, 378n337, 386, 405; NATO-jäsenyys 229, 263, 363–374, 365n299, 366n303, 372n323, 378, 385–386, 405; ks. myös Viro, Latvia ja Liettua, Venäjä ja hegemoniapoliittikka Baltiassa
- bandwagoning 76, 79, 87, 94, 177n42, 187n79, 195–199, 195n95, 195n96, 196n102, 210, 237, 256–258, 256n309, 301–302, 304, 309, 317–319, 325, 327, 330, 332–333, 338, 342–343, 345, 349–350, 349n243, 354, 361, 369, 372, 379–383, 399–400, 402–403, 405
- Barentsin meri 245, 248n282, 376n332
- Berliini 1n1, 107n33, 167n13, 211, 217n150, 222, 222n177, 230n212, 305, 316, 329, 339, 339n206, 340, 368, 370, 374n326; kongressi 217n150; kriisit 1n1, 107n33, 230n212; muuri 1n1, 211, 316; saarto 1n1, 305; tasavalta 329
- Bevin, Ernest 319
- bipolaarinen järjestelmä, ks. kaksinaipainen järjestelmä
- Bismarck, Otto von, 14, 165, 188n80, 197n105, 216, 217n150, 327n154, 343, 344n224, 383; liittojärjestelmä 216–217, 217n150
- Blair, Tony 221, 221n171, 224, 320–321, 325, 351
- Bosnian sota (1992–95) 36n79, 210, 215, 222–223, 223n184, 226n194, 274, 301, 321, 329, 337, 348, 352n258, 353, 358, 358n277, 366; ks. myös Jugoslavian hajoamissota
- Brandt, Willy 326
- Brasilia 249–250, 249n287, 359
- Brawley, Mark 119, 179n48, 185–186, 185n71
- Brest-Litovskin rauha (1918) 166
- Brežnev, Leonid 165
- Brežnevin doktriini 167
- Brooks, Stephen 354n264
- Brown, Gordon 321
- Brzezinski, Zbigniew 14n10, 220n166, 226n197, 227n199
- Britannia
- Afganistanin sota 30, 225, 301, 321
- Balkanin sodat (Bosnia, Kosovo) 6, 30, 36, 223–224, 223n185, 239, 301, 321, 337, 351, 353–354, 358
- bandwagoning 76, 301, 317–318, 322, 325, 330, 332, 354, 361, 379–381, 402–403, 405
- EU (liitto Ranskan ja Saksan kanssa, integraatio ja EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka) 1n5,

- 10, 20, 29, 77, 155–156, 158, 221, 221n170, 223, 259–260, 275–276, 300, 302–319, 304n68, 310n84, 310n86, 324–325, 325n149, 334, 336, 346–347, 350–362, 352n257, 357n272, 358n276, 359n280, 360n284, 379–381, 384, 395, 402–405
- hegemonia 32, 35, 62n20, 63–64, 65n37, 66n42, 67, 67n43, 95, 96n6, 105n27, 176n36, 180n52, 184n67, 229n290
- Irakin sota 30, 225, 301, 321, 331–332, 332n178
- isolationismi 65n37, 202
- Manner-Euroopan tasapainottaja 84, 105, 105n27, 163, 194, 200n106, 203n111, 319, 323
- myönnytyspolitiikka 169, 193–194, 322, 330, 343, 381, 403
- NATO (liitto Yhdysvaltojen, Ranskan ja Saksan kanssa) 1n2, 75, 150, 155–156, 211, 214, 214n138, 216, 218, 272–273, 277, 300–303, 305, 307, 319–321, 325, 341, 347, 353–354, 357, 357n272, 360–361, 379–380, 384, 386, 395–397, 401–402, 406
- Ranska 5, 34, 60n16, 70n56, 98n10, 102n21, 105, 169, 169n20, 188, 193, 221n170, 252n296, 272, 303, 322, 325, 344, 351, 359–360, 381; ks. myös Ranska ja Britannia
- Saksa 58n5, 61, 61n17, 75, 77, 94n2, 98n10, 105, 108n34, 166, 169, 169n23, 185–188, 187n78, 192–193, 192n87, 193n89, 194n92, 194n93, 211–213, 212n129, 232, 232n219, 272, 308–318, 325–326, 329n165, 351, 354–355, 379–381, 404–405; ks. myös Saksa ja Britannia
- suurstrategia 300–325, 350–362, 379–387, 401–407
- vastuun siirtäminen 192n87, 194n93, 324, 381
- voimatasapainopolitiikka 2, 10, 76–77, 101n19, 150, 155–156, 158, 185, 188, 192, 194n92, 194n93, 211, 234–235, 273, 287n24, 300–302, 305, 307–308, 318–320, 322–325, 322n135, 356–358, 363, 380–381, 384, 386, 401–403, 405–406
- Venäjä (Neuvostoliitto) 2, 28, 30, 33–34, 58n5, 75, 77, 98n10, 102n20, 102n22, 150, 155–156, 158, 185, 188, 192, 193n89, 211, 212n130, 234–235, 236n235, 252n296, 258–260, 259n320, 273, 275, 300–303, 305, 307–308, 318, 325, 340, 357, 363, 369n310, 380–381, 384, 396–397, 401–403, 406; ks. myös Venäjä ja Britannia
- Yhdysvallat 2, 5n26, 5n27, 10, 28, 33, 58n5, 60n16, 63n24, 64n34, 69n55, 70, 75–77, 96n6, 98n10, 150, 155–156, 158, 185, 192, 193n89, 193n91, 216, 225, 230n214, 234–235, 259n320, 272–273, 277, 300–303, 305, 307, 318–325, 321n130, 321n131, 322n134, 323n141, 332n178, 347, 351–361, 362n290, 363, 379–381, 384, 395, 401–404, 406; ks. myös Yhdysvallat ja sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa
- Brysselin huippukokous (1994) 215, 217; (2003) 222n178; (2012) 336
- Brysselin sopimus (1948) 221n170, 303
- Bukarestin huippukokous (2008) 236, 264, 333, 341, 350, 364, 369, 370
- Bulgaria 33n67, 103n22, 167n13, 240, 270, 270n360, 332n178, 359n280, 371
- Bush, George H. W. 209, 209n119, 211, 212n129, 212n130, 213n133
- Bush, George W. 27, 51, 209, 221, 257, 321n130, 331n173
- Bushin doktriini 51
- Cameron, David 321, 325n149
- Camp Davidin huippukokous (1990) 211, 213n133
- Carr, Edward Hallet 15n12, 36n78, 115n52, 165n6
- Cateau-Cambrésis'n rauha (1559) 68n48
- Cha, Victor 49n121
- Chirac, Jacques 221, 221n171, 347–349, 352n258, 373
- Christensen, Thomas 49n121
- Christopher, Warren 217, 217n152
- Churchill, Winston 214n139
- Clausewitz, Carl von 14n7, 27n50
- Clinton, Hillary 321n130

- Clinton, William 209, 215, 217–219, 217n151, 217n152, 218n155, 226n194, 328, 337
- Cohen, William 221, 221n174
- Copeland, Dale 31n60, 40n92, 52n131, 67n44, 78, 82, 82n124, 97, 97n8, 109, 117n65, 119, 126, 168, 396
- Correlates of War (COW) 117, 117n65, 126, 131, 133–134, 137
- CSTO, ks. Kollektiivinen turvallisuusoppimusorganisaatio
- Davidson, James 48n117
- Daytonin rauha (1995) 223
- demokraattinen rauhan teoria 1, 3–6, 4n21, 4n23, 5n27, 5n28, 44n104, 231n217; ks. myös liberalismi
- domino-teoria 196n103
- Dueck, Colin 50n124
- Dunkerquen huippukokous (1947) 221n170, 303
- Dushanbe 269
- ECSC, ks. Euroopan hiili- ja teräsyhteisö
- EDC, ks. Euroopan puolustusyhteisö
- EEC, ks. Euroopan talousyhteisö
- Eisenhower, Dwight 196n103
- Elman, Colin 39n91, 43n102, 47n114, 183
- Elsass-Lothringen 187
- energiakilpailu 226, 245, 255, 258, 265–266, 275
- Englanti, ks. Britannia
- englantilainen koulukunta 15, 17n18, 17n20, 30, 30n58, 37n85, 65n36, 72n64, 83n131
- ensimmäinen maailmansota (1914–18) 2, 5, 5n28, 7, 7n34, 17n18, 32, 33n64, 34–35, 36n78, 58, 59n8, 67n43, 84, 94n2, 96n61, 97n7, 97n8, 98, 98n10, 105, 108, 108n34, 119, 119n71, 162n2, 165, 167–168, 180, 186n72, 187–188, 194n92, 200, 202, 230, 232, 241n256, 252n296, 290n29, 294, 295n42, 316, 320, 364–365, 364n296, 367n304
- entente cordiale 177, 250; (1904) 98n10, 169n20, 188, 252n296; (1907) 102n20, 188, 252n296
- epistemologia 37, 37n84, 42n100
- epätietoisuus 47, 88, 107, 110, 280, 284, 290, 292–293, 296, 385, 387, 404, 406; ks. myös turvallisuusdilemma ja pelko
- Espanja 5n27, 31–32, 31n61, 32n62, 34, 58n8, 61n16, 63n24, 65n37, 68n48, 69, 69n55, 97n8, 98n9, 102n19, 143n153, 163n4, 180n52, 230n213, 332n178, 359n280, 362n290
- Espanjan perimyssota (1701–13) 32, 32n62, 58, 58n8, 102n19
- eristäytymispolitiikka, ks. isolationismi
- Etelä-Ossetia 270–271, 276
- etupiiri 1n3, 21n33, 33n67, 33n68, 65, 96–97, 102n20, 103n22, 107n107, 166–168, 167n13, 196–197, 216n148, 218, 237, 240, 252, 257n313, 258, 260–266, 269–272, 274–275, 276n373, 277, 296, 305, 309, 309n81, 340, 365n299, 366, 368–369, 371, 375n328, 378, 385, 401–402, 405
- EU, ks. Euroopan unioni
- Euraasia 33, 33n68, 63n27, 187n79, 216n148, 226n197, 231, 237, 249, 265
- Euraasialainen talousyhteisö (EurAsEC) 265, 265n340
- Euroopan atomienergiayhteisö (Euratom) 317n112; ks. myös EU
- Euroopan hiili- ja teräsyhteisö (ECSC) 302, 302n62, 303n63, 305, 309, 317n112; ks. myös EU
- Euroopan konsertti, ks. konsertti
- Euroopan puolustusyhteisö (EDC) 306–307, 306n73, 309–310, 346n233
- Euroopan talousyhteisö (EEC) 302–303, 302n63, 306, 309, 317n112, 324, 346, 359n280; ks. myös Euroopan unioni
- Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ) 212n129, 215n143, 327, 341–342, 368, 368n308, 371
- Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi (ETYK) 215, 215n143
- Euroopan unioni (EU) 1–2, 4, 6, 30, 76–77, 80, 81n123, 89–90, 119, 119n72, 216, 220–222, 221n170, 222n177, 224, 233, 259–260, 259n316, 259n317, 260n322, 260n323, 260n324, 265–266, 271–272, 275, 277, 300, 302, 304n68, 308, 310–318, 310n86, 324–336, 325n149, 330n170, 332n178, 334n188, 335n189, 335n191, 338, 341, 341n220, 343–362, 351n255, 351n256, 352n257, 352n258, 352n259, 354n264, 357n272, 358n276, 359n279, 359n280, 360n284, 362n289, 366n302, 369n310, 370n315, 372–375, 372n323, 375n328, 377–384, 401–405; ks. myös Euroopan hiili- ja

- teräsyhteisö, Euroopan talousyhteisö ja Euroopan yhteisöt
 EU:n laajentuminen 1, 22, 259–260, 261n324, 325, 334n188, 359–360, 359n280, 369n310
 naapuruuspolitiikka 260, 275, 275n322, 374–375, 375n328
 talous- ja rahaliitto (EMU) 317, 317n113, 335–336, 335n191, 358
 Venäjä-politiikka 260, 261n324, 277, 341, 359, 359n279, 372, 374–375
 yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 11, 76–77, 220–222, 259–260, 271, 279, 308, 317, 325–326, 325n149, 346–347, 346n233, 349–362, 351n255, 351n256, 351n257, 352n258, 354n264, 357n272, 360n284, 370n315, 374, 377, 380–385
 Euroopan yhteisöt (EY) 317, 317n112, 324, 328, 329n163, 359n280; ks. myös Euroopan unioni
 Eurooppa, Itä-Eurooppa 6, 16, 21n33, 33, 33n67, 35, 58n5, 66n41, 69, 75, 107n33, 122, 167, 188, 197, 212n130, 217n151, 219–220, 219n162, 220n166, 222, 234–237, 239, 260, 261n324, 261n325, 262n331, 268, 271–273, 275, 276n373, 277–279, 300, 305, 328, 332n178, 339–340, 359, 363–365, 368–372, 374n326, 379–380, 384–387, 396, 402, 405–407; Keski-Eurooppa 6, 16, 31, 33, 122, 188, 219–220, 220n166, 240, 244, 257n311, 328, 339–340, 364–365, 369, 371; Länsi-Eurooppa 2, 4, 31, 33, 33n68, 64, 64n34, 66n41, 71, 75, 142, 212, 216, 216n148, 226n197, 231n214, 233n223, 273, 277, 279, 301, 303, 305–307, 309–311, 318, 324–326, 333–334, 346, 346n233, 354–356, 361, 364, 368, 368n310, 371, 376, 379–380, 382–384, 395, 397, 404–407; Manner-Eurooppa 32–33, 65n37, 84, 105, 105n27, 158, 163, 163n4, 180–181, 184n67, 188, 193–194, 202, 203n111, 232, 234, 319–320, 324, 340, 373, 374n326, 381
 Fašodan kriisi (1898) 5, 169, 169n23
 Firenze (renessanssiajan Italia) 14, 68n48
 Fischer, Joschka 331n173, 338, 338n199
 Friedberg, Aaron 49, 83n131
 Gaddis, John Lewis 34n69, 230
 de Gaulle, Charles 344–345, 344n225
 Genscher, Hans-Dietrich 212, 212n130, 316
 geopolitiikka 14, 14n10, 17n21, 227n199, 235; ks. myös maantieteelliset tekijät
 Georgia 249, 258, 260n322, 261n325, 262–264, 262n330, 263n336, 266–267, 267n348, 268n354, 270, 270n361, 333, 341, 350, 369–371, 374, 375n328, 385; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
 Georgian sota (2008) 6, 36, 122, 248n281, 249, 260–261, 263–264, 269–272, 271n263, 271n264, 271n266, 276, 288n26, 341, 350, 370, 402
 Gilpin, Robert 27, 52, 57, 60n12, 66–67, 67n43, 79, 82, 93–98, 110n39, 117, 228n26, 396
 Glaser, Charles 43n102, 46, 48n118, 77, 80–82, 214, 229, 282–286, 282n7, 283n8, 283n9, 290–293, 292n34, 404
 Goldstein, Avery 49n121
 Gorbatšov, Mihail 212–213, 212n164, 213n132, 213n133, 219n164, 251n292
 Gratsšov, Pavel 368n308
 Gray, Colin 31n59, 289n27
 Grieco, Joseph 80
 GUAM-järjestö 264, 264n338
 Gulick, Edward 65n37
 G7/G8 338, 341
 Habsburgien dynastia 31, 32n61, 69, 97n8, 98n9
 hajota ja hallitse -politiikka 222, 260, 270, 325, 373–375, 377
 Hamilton, Alexander 14n7
 Hansen, Birthe 17, 17n20
 hegemoni 16, 36, 52, 64, 66–70, 67n44, 71n61, 73, 77, 79, 85, 87n143, 89, 93–100, 96n6, 97n7, 98n9, 98n10, 103–104, 106, 108, 112, 114, 116, 121, 125–128, 129n103, 130, 138n137, 145–146, 148, 152, 156, 162–163, 173, 177–181, 184, 189, 200–205, 207–208, 210–211, 222, 229–231, 231n216, 234, 242, 262n331, 271, 274, 353, 390–391, 394–397, 407; potentiaalinen hegemoni 11, 52, 68, 77, 93, 96–98, 103–104, 108, 110, 114, 121, 121n81, 127–128, 129n103, 130, 132–133, 136–138, 138n137, 141, 145–146, 148, 150, 152, 154, 158, 178, 181, 181n55, 184,

- 184n67, 188–189, 191–192, 195, 202–206, 208, 232, 300, 304, 307, 309–313, 315, 318, 326, 343, 362, 380, 390, 395, 405; ks. myös hegemonia, Yhdysvallat ja Britannia
- hegemonia 4, 9–11, 16, 21n33, 31–33, 32n61, 35, 35n74, 39–41, 45–47, 50, 52–53, 62–64, 62n20, 64n34, 65n37, 66–71, 66n41, 66n42, 67n43, 67n44, 68n47, 68n48, 69n51, 70n56, 70n58, 71n61, 74n69, 75–77, 79, 82, 84–87, 91, 93–101, 94n3, 96n6, 98n9, 98n10, 103–108, 117–118, 118n68, 123, 126–127, 138, 141–142, 145, 150, 152, 156–158, 157n205, 161–167, 173–178, 176n36, 180–181, 182n58, 184n67, 187n79, 188n81, 189, 191, 195, 202, 204–206, 212–214, 216, 216n148, 219–220, 222, 224, 226–227, 229–235, 229n209, 231n214, 233n223, 237, 243, 249–253, 256, 262, 264, 270–275, 277, 302–303, 307, 311–313, 317, 319, 326, 334, 346, 355, 361, 363, 370–371, 379, 383–384, 386, 390–391, 393, 395–397, 403–404, 406–407; alueellinen hegemonia 47, 62–63, 69–72, 69n51, 87, 87n143, 89, 105, 119n75, 141, 158–159, 161–165, 170–173, 181, 183n64, 192–194, 199–208, 227n199, 231n214, 232–233, 249–250, 250n287, 255, 262, 262n331, 264–265, 271, 275–276, 276n373, 307, 334, 339, 379, 390–391, 397–398, 400–401, 407; hegemonia-kausi 9, 62n21, 63, 67, 67n43, 229n209, 395, 407; maailmanlaajuinen hegemonia 50, 63, 66, 66n39, 70–71, 71n61, 79, 141, 162–163, 181, 202, 204, 206, 216, 229, 231n214, 274; ks. myös hegemoni, Yhdysvallat, Britannia ja merten herruus; teoria maailmanlaajuisesta hegemoniasta, ks. Layne
- hegemoniapoliitikka, ks. hegemoniastrategia
- hegemoniasota 33, 33n65, 67, 93, 95–99, 97n7, 103–104, 108, 140, 158, 165, 178, 197, 205, 210, 229n209, 396–397, 407
- hegemoniastrategia 50, 74, 76, 79, 86, 88, 94–95, 98, 112, 130, 140, 156, 163–164, 201n109, 203–204, 204n116, 206–207, 209–210, 210n122, 213–214, 216n148, 216n149, 220, 222, 224–227, 229–231, 231n216, 232n218, 233–235, 234n226, 237–239, 242, 250–251, 253–254, 257, 260–261, 263–267, 269–277, 271n365, 301, 319, 327, 330n169, 336, 343, 346, 353, 361, 363, 366, 380–382, 385–386, 399–403, 405–406; aggressiivinen hegemoniastrategia 204, 206–207, 229, 274, 381, 401; maltillinen hegemoniastrategia 203–204, 206–207, 273, 382, 401
- hegemoninen järjestelmä 66, 66n39, 67n44, 72, 398
- hegemoninen realismi 8–10, 12–13, 23, 37–41, 39n91, 40n92, 52–54, 52n131, 57, 62, 66n42, 67, 74–76, 78–79, 82–85, 83n131, 90–91, 93–97, 96n6, 99–100, 105, 105n27, 110n39, 113, 116–118, 117n65, 121, 121n81, 124, 126, 131, 137–138, 138n137, 140, 156–158, 173, 181n55, 194, 201n109, 203, 210, 219, 226, 249, 273, 288n26, 301–302, 307, 354n264, 380, 389–392, 394–397, 401–403; ks. myös realismi
- hegemonisen sodan teoria, ks. Gilpin
- Helsingin huippukokous (1997) 218; (1999) 351, 351n256, 359n279
- Herz, John 29n55
- hierarkkia, hierarkkinen kansainvälinen järjestelmä 21, 21n33, 63, 66, 66n39, 66n41, 70–72, 94, 96, 116, 133, 398
- Hitler, Adolf 69
- Hobbes, Thomas 14, 47n114
- holismi 42–44, 42n100, 47, 55, 392
- Hollande, François 347
- Hollanti 31n61, 32, 32n62, 58n8, 65n37, 67n42, 67n43, 105, 180n52, 221n170, 302n62
- Hoon, Geoff 321n131, 323n141
- Hruštšov, Nikita 165, 269n356
- huijaaminen 29, 219, 281, 281n5, 289, 292n34; ks. myös yhteistyödilemma ja suhteellisen hyödyn ongelma
- Hurd, Douglas 212n130, 369n310
- Hyde-Price, Adrian 17, 17n20, 64, 80, 83n131, 114, 119, 318
- hylätyksi tulemisen riski 196, 294, 295n42, 305–306, 308, 317, 324, 345, 353–354, 360, 381, 395, 403; ks. myös liittodilemma
- hyökkäyksellinen realismi 13, 39–40, 39n88, 43n102, 45–47, 47n112, 53,

- 53n136, 55, 57, 69, 71, 75, 78, 90, 141, 161–163, 162n1, 165–166, 168, 172, 174–175, 183, 183n64, 232, 262, 280–282, 285, 288, 291–293, 339, 379, 390–391, 392n3, 397–398, 404–405; ks. myös realismi
- hyökkäyksellisen realismin teoria, ks. Mearsheimer
- hyökkäykselliset strategiat, ks. hege-
moniastrategia, kiristämistrategia, laa-
jentumispolitiikka, sota ja verenvuoda-
tusstrategia
- hyökkäyksellisten ja puolustuksellisten
asevoimien erotettavuus 291–293; ks.
myös turvallisuuskilemma
- hyökkäys–puolustus-tasapaino 9, 11, 45,
45n109, 81–82, 88–89, 91, 279, 285–
291, 285n15, 286n211, 287n22, 298–
299, 393, 397–400; ks. myös turvalli-
suuskilemma
- hyökkäämättömyyssopimus 68n48, 102,
177, 191, 197, 250–251, 339, 339n206
- idealismi 7n37, 17n18, 19n25, 50,
216n149, 259n317, 372n323
- integraatio 1–2, 1n5, 6, 16, 75, 77,
81n123, 222, 265, 303–308, 303n65,
304n68, 305n70, 310, 310n84, 316–
319, 324–325, 333–335, 335n189,
345–346, 354, 362, 381, 383, 403; ks.
myös Euroopan unioni ja liitot ja in-
tegraatioliitto
- interventiot, ks. sotilaalliset interventiot
- Intia 5n27, 61n16, 63n27, 119, 119n75,
121, 123–124, 126–127, 128n98, 130,
132, 136–138, 140–141, 141n145, 200,
224n186, 236n234, 237, 246n275,
247n280, 249, 253n303, 256, 256n308,
259, 287n24, 288n26, 330n170
- Intian ja Pakistanin sota (1999) 5n27,
288n26
- Intian valtameri 256n308
- intressien tasapaino -teoria, ks. Schweller
- intressit, ks. kansallinen etu
- Irakin kriisi ja sota (2003) 4, 8, 30, 51,
51n128, 122–123, 123n84, 130, 225–
227, 225n192, 226n194, 227n198,
227n199, 238, 240, 242n262, 251,
257–260, 271, 274, 276n372, 288n26,
301, 321, 331–332, 331n173, 331n174,
332n178, 332n179, 334, 338, 342, 349,
349n244, 353n263, 356, 358, 370,
370n315, 373
- isolationismi 50, 87, 191, 191n83, 201–
203, 201n109, 205–206, 230, 231n215,
304, 320, 322
- Istanbulin huippukokous (1999) 371
- Italia 14, 20n29, 32n63, 33–34, 33n64,
34n73, 48n117, 59n8, 61n17, 63n24,
68, 68n48, 77, 108n34, 113, 120, 143–
146, 143n153, 148–149, 165, 187,
187n78, 191n84, 196, 217n150,
221n170, 226, 233n222, 295n42,
302n62, 329n164, 332n178, 348n238
- Italialaissodat (1494–1559) 20n29, 68n48,
180n52
- Italian yhdistymissota (1859) 34, 34n73
- Itsenäisten valtioiden yhteisö (IVY) 261–
272, 261n325, 261n326, 262n332,
270n361, 367n306, 378; ks. myös Ve-
näjä ja hegemoniastrategia entisen
Neuvostoliiton alueella
- Itämeri, Itämeren alue 31–32, 165, 365,
368, 377–378, 377n335; Itämeren kaa-
suputki (Viipuri–Greifswald) 260, 266,
342, 376–377
- Itävallan perimyssota (1740–48) 32–33,
32n62, 58n8, 70n56, 102n19, 168n19
- Itävalta (Itävalta-Unkari) 31–33, 31n61,
32n62, 32n63, 33n64, 34n72, 34n73,
58n8, 65n37, 68n48, 70n56, 73,
101n19, 102, 102n21, 104n26, 105,
108n34, 168n19, 169, 178n45, 188n80,
192n87, 217n150, 250n290, 295n42,
328, 351, 359n280
- Ivanov, Igor 236, 236n232, 243n265,
256n310, 367, 368n308
- Ivanov, Sergei 240, 240n250, 258n314,
375n330
- Ivanovin doktriini 240, 240n250, 247, 263
- IVY, ks. Itsenäisten valtioiden yhteisö
- Jaltan konferenssi (1945) 58n5, 103n22
- Japani 3n14, 21n33, 33–35, 33n64, 33n68,
34n75, 59n8, 61, 61n17, 63n24, 73,
98n10, 108n34, 113, 119–121, 120n76,
123–124, 123n84, 127–128, 128n102,
130, 133–134, 136–138, 140–142,
141n145, 142n149, 162n3, 166,
168n18, 169n23, 174n28, 177n40,
178n44, 187n78, 196, 200, 200n106,
230n214, 236n234, 237, 243n265,
247n280, 287n24, 295n44
- Jeltsin, Boris 218n155, 237, 238n238, 242,
248, 251, 258, 261, 271n364, 341n215,
366–367, 368n308, 373n324, 375n330

- Jeltsinin doktriini 261
- Jervis, Robert 29n55, 46, 62, 62n23, 69n51, 80, 82, 184n67, 196n103, 230, 285, 291, 397
- Joffe, Josef 17, 17n20, 62–63, 76, 80, 119, 216
- Johnson, Lyndon 233n224
- Jones, Seth 77, 80, 119, 309–310, 310n85, 404
- Jugoslavia 6, 30, 36, 36n79, 103n22, 122, 123n84, 215n146, 222–224, 223n180, 223n185, 226n194, 238–239, 242, 251, 258, 273–274, 321, 328–329, 337–338, 347, 353, 366, 367n304, 375n330; ks. myös Serbia
- Jugoslavian hajoamissota (1991–95) 36n79, 122, 222–223, 258, 274, 328–329, 337, 347, 353, 366; ks. myös Bosnian sota
- jäljittely 95, 134, 134n124, 176, 177n40
- Kaarle V 69
- kaksinaipainen järjestelmä 1n1, 9–10, 16n16, 41, 59–61, 63–65, 68n47, 71–73, 75, 78, 84, 93–94, 97n8, 106–110, 106n30, 107n33, 111, 112n42, 113–114, 114n46, 119, 119n71, 120n76, 122, 126, 128, 132, 134, 137, 145–146, 150–152, 154–159, 176, 179, 192, 211, 232n220, 300, 303, 307, 362, 380, 392, 394–396, 406–407
- Kaliningrad (Königsberg) 365, 373–374, 373n325, 377–378
- kallisarvoinen signaali 292–293, 309, 339, 404
- Kanada 70n55, 163, 220n167
- Kansainliitto 7, 7n37, 35, 186n72, 232n219
- kansainvälinen järjestelmä 4, 8–9, 13n2, 15n12, 16n16, 20–21, 20n29, 21n33, 28, 31, 34, 39–48, 39n87, 42n99, 46n111, 50–52, 54, 57, 59–64, 60n14, 66, 66n42, 70–75, 70n58, 71n62, 82n124, 83–85, 90–91, 93–96, 96n6, 98–100, 105–106, 106n30, 108, 111–116, 114n46, 119–122, 119n71, 124–126, 128, 130–132, 134, 137–138, 140, 142, 157, 165n6, 173–173, 180–184, 187, 216n148, 241, 251, 285–287, 302–303, 329, 390–392, 394–395, 407; ks. myös yksi-, kaksi-, kolmi- ja moninaipainen järjestelmä
- kansainvälinen järjestys 10, 21, 21n33, 29n55, 31n58, 34n72, 57–58, 58n5, 64–65, 64n34, 65n37, 66n42, 67, 74, 88, 93–96, 112, 116, 141, 156, 165–166, 184, 186, 193n89, 196, 201, 203–204, 204n116, 207, 209, 222, 226–227, 229n209, 230n213, 241, 252, 267, 269, 273, 301–302, 349, 366, 397; ks. myös vakaus
- kansainvälinen kriisi 1n1, 5, 5n26, 28, 49, 106, 107n33, 156, 167n13, 167n14, 168–170, 169n20, 169n22, 169n23, 191n83, 193n91, 204, 220n167, 230n212, 275–276, 287–288, 294–296, 306, 319, 331–332, 344, 347, 351, 353, 358, 365n301, 386, 404; kriisin eskaloituminen 107n33, 156, 170, 287–288, 295–296, 404
- kansainvälinen terrorismi 7, 225n192, 226–227, 227n199, 241, 258n314, 259n317; ks. myös Yhdysvallat ja terrorisminvastainen sota
- kansainvälinen yhteisö 31n58, 65n36
- kansainväliset instituutiot 6–8, 67n44, 87n146, 115n52, 157n205, 179n47, 190, 367; ks. myös liberalismi
- kansallinen etu (intressit) 5, 13n2, 14, 14n6, 24–25, 24n44, 27–28, 30, 30n58, 48, 51, 57–60, 63, 66–67, 67n44, 86, 88, 94n2, 96, 98, 102n22, 111, 114, 161, 162n1, 165n6, 166–167, 167n12, 169–172, 184, 185n70, 187n77, 188, 193–194, 196n102, 200–202, 204, 207, 209, 211, 212n130, 213, 216, 216n149, 218–219, 223, 225–226, 227n199, 230–231, 231n216, 232n217, 232n218, 233–234, 233n224, 236, 238–240, 242, 242n261, 245, 249, 255–256, 256n308, 260–265, 269, 271–272, 271n365, 274–276, 281, 283n9, 284, 288, 292, 294–296, 306, 318–319, 319n119, 321–326, 328n162, 329–336, 329n168, 330n169, 339–343, 346, 353–354, 354n264, 357–362, 360n284, 364, 368–369, 371, 376, 378, 380, 382, 384–386, 392–393, 400–403, 406–407
- Kant 269
- Karshi-Khanabad 254, 269
- Karthago 33n65, 97n8
- Kaspianmeri 258, 265–266
- Kaukasia 226, 239, 261n325, 265, 275

- Kaukoita 34n70, 83n131, 98n10, 168n18, 173, 226n197, 237n235, 251n292, 252, 255, 255n306
- Kazakstan 253, 253n302, 257n311, 261n325, 262, 262n330, 265–267, 267n348, 267n350, 268n354; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- Kennan, George 220n166
- Kennedy, John 233n224
- Kennedy, Paul 193n91
- Kiina 3, 9, 34, 34n70, 49n121, 60, 61n16, 63–64, 63n27, 69n51, 76, 113, 120n76, 121, 123–142, 128n98, 128n102, 141n145, 141n147, 141n148, 142n149, 157, 159, 168n19, 200, 220, 223, 224n186, 226, 229, 236n234, 237, 245, 247, 247n280, 249–256, 250n290, 251n291, 251n292, 251n293, 252n296, 252n297, 253n302, 255n306, 256n308, 258, 265–266, 267n350, 275, 277, 287n24, 288, 288n26, 289n27, 295n43, 330n170, 358n274, 359, 385, 395–396, 402, 407
- Kiinan ja Vietnamin sota (1979) 61n16, 228n26, 295n43
- Kinkel, Klaus 337n197
- Kirgisia 229, 253, 253n302, 257–258, 261n325, 262–263, 262n330, 265, 267, 267n348, 267n350, 268n354, 269; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- kiristysstrategia 86, 86n21, 168–169, 169n21, 169n22, 169n23, 171–172, 322, 376–377, 399–400
- Kirkkovaltio (Italia) 65n37, 68n48
- Kissinger, Henry 197n105, 220n166
- klassinen realismi 8, 13, 13n2, 14n10, 15, 15n12, 17n21, 22, 24n44, 36n78, 37, 37n81, 42n98, 42n100, 47n114, 48, 50, 52n130, 60, 65n37, 101, 109, 115n52, 132, 162n1, 165n6, 166n10, 177n43, 197n105, 220n166, 226n197; ks. myös realismi
- koalitio 225; ks. myös liitot
- Kohl, Helmut 211–212, 212n128, 213n133, 317, 317n114, 327–328, 333, 341n214, 336, 369n310
- kollektiivinen puolustus 214, 287; ks. myös liitot ja NATO ja yhteinen puolustus
- kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä 7, 7n37, 35, 65n36, 186n72, 201n109, 214, 214n138, 268, 337
- Kollektiivinen turvallisuussopimusorganisaatio (CSTO) 267–269, 267n347, 267n350, 269n359, 276, 385, 402
- kolmikymmenvuotinen sota (1618–48) 14n6, 20n29, 31, 31n61, 58, 58n8, 68
- kolminapainen järjestelmä 9, 59–60, 60n12, 65, 72, 84, 110–114, 110n39, 124, 126, 128, 130, 132, 138, 146, 157, 307, 392, 394–395
- Kongo 348n241, 352, 352n258
- konsertti, suurvaltakonsertti 34, 34n72, 65–66, 65n36, 65n37, 104n26, 241, 302, 310n86, 318, 329, 329n164, 358; Euroopan konsertti (1815–53) 34, 34n72, 65, 65n37, 104n26, 318
- konstruktivismi 15–17, 15n14, 17n18, 17n20, 17n21, 19, 21n33, 22n39, 25, 26n46, 38n85, 42n99, 52n130, 72n64, 82n124, 84n131, 214n136
- Korea 63n24, 141, 228n207, 237n237
- Korean sota (1950–53) 34, 60n16, 61n16, 168n19, 228, 295n43, 295n44, 305
- Korintinsota (395–387 eKr.) 68n47
- Kosovon sota (1999) 6, 30, 36, 36n79, 122, 123n84, 210, 222–225, 223n185, 224n187, 224n189, 242, 251, 251n293, 257, 274, 301, 321, 322n134, 325, 329, 337–338, 342, 348–349, 351, 353, 358, 366–367, 368n307, 377n335, 382, 401, 403; Kosovon itsenäistyminen 223n185, 224n186, 270, 276
- Kozyrev, Andrei 242n262, 256, 261, 368n308, 375n330
- Kreikan vapaussota (1821–29) 65n37
- Kreikka 63n24, 65n37, 103n22, 219n162, 359n280, 369n312; ks. myös antiikin Kreikka
- kriisi, ks. kansainvälinen kriisi
- kriittiset teoriat 15–16, 17n18, 19n27, 37, 37n85
- Krimi 264, 265n339, 268, 268n356, 369n356
- Krimin sota (1853–56) 34, 65, 65n37, 162n2, 173, 243n265, 290n29
- Kroatia 36n79, 328, 329n163, 332n178, 337, 369n312
- kustannus–hyöty-laskelmat 5, 28, 36n78, 43, 66, 94–97, 100, 166–167, 167n12, 170, 172–173, 216, 280, 286–290,

- 290n29, 292, 295n44, 321, 331, 333, 335–336, 341, 354; ks. myös rationaalisuusolettamus
- Kuuban ohjuskriisi (1962) 107n33, 169, 169n22, 193n91, 220n167, 230n212, 288, 347n237, 366n302
- Kydd, Andrew 80n115
- kylmä rauha, ks. rauha
- kylmä sota 12, 35–36, 82, 109, 389
- kylmän sodan aika (1945–90) 1–2, 1n1, 1n2, 1n3, 4, 8, 15–16, 15n13, 16n16, 20, 21n33, 29, 29n55, 33–35, 33n68, 44, 50, 51n127, 57n3, 58, 58n5, 60–61, 61n17, 64, 66n41, 69, 71n61, 73, 79, 86n136, 97n8, 103n24, 106n30, 107n33, 108, 112n42, 122, 126, 156–157, 162–163, 165–166, 167n13, 167n14, 180, 187n79, 192, 196n102, 196n103, 211–213, 215, 216n148, 219, 219n162, 220n166, 227n202, 230, 230n212, 232n219, 233n223, 235–236, 241, 245n273, 247n280, 254, 256, 260, 262n331, 269, 276n373, 288, 300, 302–303, 302n61, 305–307, 309–310, 309n81, 310n84, 317, 319, 322–326, 329–330, 330n169, 333, 342, 345–349, 346n233, 347n237, 356, 367n304, 368–371, 382, 384–385, 396, 403, 407
- Kölnin huippukokous (1999) 221, 351, 356
- laajentumispolitiikka, laajentuminen 27, 29, 33, 40, 50, 59, 69–70, 70n55, 84, 86, 87n144, 95–96, 98n9, 102–103, 118, 158–159, 163–164, 166, 166n10, 170–175, 174n28, 178, 180, 184–186, 184n67, 191–193, 195, 196n103, 198, 202, 208, 216n148, 217n152, 231n214, 234, 255n306, 262, 272, 276, 283–284, 286, 289–290, 290n29, 293–294, 296, 309, 319, 365n299, 390, 400; ks. myös sota, EU:n laajentuminen ja NATO:n laajentuminen
- Lake, Anthony 217n152
- Latvia 102, 102n22, 240, 257n311, 258, 261n325, 262, 262n330, 275n371, 332n178, 359n280, 363–366, 363n291, 364n296, 364n297, 366n302, 369n310, 369n311, 370, 372–378, 372n323, 373n324, 375n330, 375n331, 376n332, 378n337, 386; ks. myös Venäjä ja hegemoniapolitiikka Baltiassa
- Lavrov, Sergei 264, 265n339, 367, 375n328
- Layne, Christopher 5n28, 40, 40n93, 50, 61–62, 62n20, 62n21, 62n23, 70n58, 71, 75–79, 83, 85n134, 86, 119, 157n205, 183, 184n67, 194, 194n93, 201n109, 203, 204n116, 216, 216n148, 216n149, 222, 227n199, 230n212, 231, 231n217, 233–234, 233n223, 234n226, 335, 370, 392n3
- Leffler, Melvin 51n127, 230
- Lemke, Douglas 80, 83n131, 117n65, 119
- Levy, Jack 20n29, 31n60, 81, 121n81, 141n145, 181n55, 194
- liberalismi 2, 4–5, 5n27, 15–16, 15n14, 18–19, 19n27, 22n39, 27, 30n58, 38n85, 44, 44n104, 50n124, 51, 67n42, 82n124, 83n131, 115n52, 157n205, 214n136, 216n149; ks. myös demokraattinen rauhan teoria, kansainväliset instituutiot ja taloudellinen keskinäisriippuvuus
- Liberman, Peter 166
- Libyan sota (2011) 321, 348n241, 359–360
- Liettua 102, 102n22, 240, 257n311, 258, 261n325, 262, 262n330, 275n371, 332n178, 341, 359n280, 363–366, 363n291, 364n296, 366n302, 369n310, 369n311, 370, 370n314, 372–374, 372n323, 373n325, 374n326, 374n327, 375n329, 375n331, 376–378, 376n332, 378n337, 386; ks. myös Venäjä ja hegemoniapolitiikka Baltiassa
- liitot (sotilasliitto, liittokunta, liittosuhde) 1n2, 1n3, 14, 28–30, 32n62, 35n74, 39, 41, 60, 68n47, 68n48, 69, 69n55, 72, 74, 76, 87n146, 96, 98n10, 101, 101n19, 103, 105, 107–111, 119, 119n71, 123n84, 129n102, 141–142, 141n147, 155, 170, 177–179, 177n43, 178n45, 179n47, 181, 185, 185n70, 186n72, 188–192, 188n80, 188n81, 192n85, 197, 200, 203, 211, 213–218, 214n136, 217n150, 220–221, 224, 231–232, 236, 240, 246n274, 250, 250n290, 251n292, 252n296, 253–255, 256n308, 259, 259n320, 266–267, 269, 273, 275, 279, 281–282, 283n8, 287, 289, 294–295, 295n42, 300–302, 304–305, 307–309, 317–321, 324–327, 330, 332–333, 335–336, 343–344, 346n233,

- 347–349, 349n246, 352–353, 360, 362n290, 364–366, 365n300, 367n304, 367n306, 379–380, 383, 385, 389, 393–395, 401–402, 404–405
- Britannian, Ranskan ja Saksan liitto 11, 29–30, 77, 89, 221n170, 279, 300, 302–318, 310n86, 325–327, 333, 335–336, 346n233, 351, 360–361, 380, 383, 402, 404; integraatioliitto 304–310, 316–318, 345, 354, 362, 381, 383, 403; ks. myös EU
- Britannian, Ranskan ja Saksan liitto Yhdysvaltojen kanssa 2, 10–11, 28, 30, 76, 89, 126, 150, 155–158, 211, 216, 234–235, 254, 259, 273, 277, 300–302, 301n57, 305, 308–309, 327, 332, 346, 354–355, 357, 362, 379, 381–382, 384, 389, 396, 402, 404, 406; ks. myös NATO
- ks. myös CSTO, entente cordiale, koalitiot, Länsi-Euroopan unioni, hyökkäämättömyyssopimus, NATO, Varsovan liitto
- liittodilemma 17n21, 81, 81n122, 294–295, 352–354; ks. myös ansaan joutuminen ja hylätyksi tulemisen riski
- liittolainen 27, 29, 32n62, 36, 46, 50, 68n47, 68n48, 89, 96, 101, 102n19, 104, 107–108, 110, 123n84, 126, 155–156, 158, 167n12, 168–169, 177, 185, 187n77, 189, 191, 195–196, 198, 201, 204, 207, 209–210, 214, 217, 220, 223–225, 225n192, 227n199, 230n212, 233n224, 236–238, 236n234, 246n274, 252, 256, 256n310, 259n320, 273–274, 279, 282, 289n27, 294–295, 295n42, 301, 305–306, 308–309, 309n81, 318, 320–323, 326–328, 330–332, 337, 339, 342, 344, 344n224, 347–348, 353–355, 358, 367, 381–382, 384, 386, 395, 403–404; ks. myös strateginen kumppanuus ja ystävä
- liittoutuminen 2, 18, 28, 48, 48n118, 59–60, 78, 87, 109, 111–112, 116–117, 162–163, 176–177, 177n41, 177n42, 177n43, 181, 184–185, 185n70, 189, 193n89, 195–196, 196n102, 196n103, 198, 220n167, 237, 250, 252, 255, 256n309, 270, 281, 294–295, 300–301, 304, 309, 316–317, 324, 365, 394; ks. myös bandwagoning ja liitot
- Lissabonin sopimus (2007) 221n170, 325, 359–360, 360n284
- Ljubljanan huippukokous (2001) 257
- Lobell, Steven 43n102, 47n115, 98n9, 99, 187n78
- Lodin rauha (1454) 68n48
- Lombardian sota (1425–54) 68n47
- Lontoo 213, 213n132, 217n151, 221, 321n130, 328, 352n257, 359
- Ludvig XIV 32, 69, 97n8, 105, 165
- Ludvig XIV:n sodat (1672–1713) 32, 97n8, 165
- luonnonvarat 26, 26n46, 115n52, 132, 135–136, 138–140, 146, 149, 152, 154, 166, 176, 243–244, 315–316, 395; ks. myös potentiaalinen voima
- Lähi-itä 51n128, 63n24, 69, 83n131, 143, 225n192, 226, 226n197, 227n199, 331, 334n188, 344; Iran 51n128, 228n207, 253n303, 276, 276n372, 331, 355n266; Israel 51n128, 225n192, 228n26, 344, 348n241; ks. myös Irakin sota ja Persi-anlahden sota
- lämmin rauha, ks. rauha
- Länsi-Euroopan unioni (WEU) 221, 221n170, 222n177, 303, 303n64, 306, 310, 337
- maantieteelliset tekijät 14, 26, 26n46, 28, 28n53, 45, 47–48, 51, 69, 72–73, 83–84, 84n131, 87n143, 87n146, 99, 105, 111, 115n52, 117, 141, 143n156, 162, 165, 172–173, 180–181, 185, 192–193, 200n106, 200n107, 201, 218, 230n214, 231, 237, 287, 319, 324, 339, 343, 357, 363n291, 381, 390, 399–401; ks. myös geopolitiikka
- Maastrichin sopimus (1992) 220, 317, 324–325, 350
- Machiavelli, Niccolò 14, 14n6, 47n114, 271n363
- Madridin huippukokous (1997) 219, 259, 320, 328
- Major, John 212n130, 321
- Makedonia 332n178, 352, 369n312
- Mankoff, Jeffrey 241
- mannervalta, ks. suurvallat
- Marokon kriisit (1905–06 ja 1911) 169, 169n20, 295n44
- Marshall-apua 327
- McAllister, James 51n127
- McGeorge, Bundy 233n224
- McNamara, Robert 220n166

- Mearsheimer, John 15n12, 17n18, 31n60, 39, 42n99, 43n102, 46–47, 46n111, 47n112, 50n124, 51n128, 55, 57, 60n14, 63, 69–71, 73, 75, 77–78, 82–84, 82n124, 86, 106, 106n30, 108, 113, 116, 119–120, 123, 138, 141, 143, 155, 158, 162–163, 165, 165n6, 169, 169n23, 174n28, 175, 191–193, 191n85, 194n93, 201n109, 202–203, 211, 224n186, 227n199, 232–233, 232n218, 232n220, 303–304, 307–308, 339, 390, 392n3, 394, 397, 400
- Medvedev, Dmitri 238, 238n240, 245, 251, 261, 271, 271n364, 368
- Meksiko 70n55, 163, 167n14, 220n167
- Meloksen dialogi 14n5
- merivalta, ks. suurvallat
- merkantilismi 14, 244n269, ks. myös protektionismi
- Merkel, Angela 269n358, 332–336, 332n179, 334n188, 340–342
- merten herruus 32, 63, 67, 70n56, 128, 128n98, 180, 184, 203, 209
- Milano (renessanssiajan Italia) 68n48
- Miliband, David 357n272
- Miller, Benjamin 16n17, 80n115, 82n124, 83n131
- Minsk 262, 262n332, 268
- Mitterrand, Francois 212n129, 212n130, 316–317, 347
- Modelski, George 52n131, 66n42, 67n42
- Moldova 260n322, 261n325, 262, 262n330, 264, 266–267, 268n354, 270–371, 374, 375n328; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- Molotov–Ribbentrop -sopimus (1939) 102, 191, 339n206, 377n333
- moninapainen järjestelmä 11, 41, 59–65, 63n27, 71–73, 75, 77, 80, 82, 84, 94, 97n8, 106–110, 106n30, 108n35, 114, 119, 119n71, 122, 137, 146, 158–159, 177, 177n43, 179, 184n67, 188, 192, 200, 211, 216n148, 232, 232n220, 239, 242, 242n262, 250–251, 254, 259, 271, 303, 308, 318, 392, 394, 396
- Monroen doktriini 70, 70n56, 230, 260n323, 261n329
- Morgenthau, Hans 8, 13n2, 15n12, 22, 101, 102n21, 115n52, 132, 162n1, 165n6, 177n43
- Moskova 212–213, 213n132, 218n155, 228, 228n205, 250–251, 253, 257–258, 264, 340, 365, 372, 374n326, 378, 386
- multipolaarinen järjestelmä, ks. moninapainen järjestelmä
- Mussolini, Benito 165
- Mustameri 266, 269
- München 243, 333, 341, 349n246, 364
- Münchenin sopimus (1938) 98n10, 169, 169n23, 193
- myönnytyspolitiikka 87, 94, 96, 98, 98n10, 169, 169n22, 186n72, 193–195, 193n91, 197–199, 213, 256–257, 272, 276, 280, 290n28, 322, 330, 342–343, 350, 381–383, 399, 400, 402–403
- Napoleon I 69
- Napoleonin sodat (1803–15) 32, 32n62, 34, 58, 59n8, 65, 65n37, 69n55, 84, 97n8, 102n19, 102n21, 104n26, 105, 162n2, 163n4, 165, 290n29, 318
- Napoli (renessanssiajan Italia) 68n48
- nationalismi 5, 7n37, 28n53, 118, 128n98, 128n102, 223n185, 287n22, 330n169, 362
- NATO 1, 1n2, 1n3, 4, 12, 17n21, 30, 75–77, 122, 123n84, 142, 143n156, 210–225, 211n125, 212n129, 212n130, 213n132, 213n133, 214n136, 214n138, 214n139, 215n144, 215n146, 217n151, 217n152, 218n155, 219n162, 219n164, 220n166, 220n167, 222n177, 222n178, 223n185, 224n186, 224n187, 224n189, 229, 231n15, 233–243, 233n223, 233n224, 246, 249, 251, 256–260, 263–264, 267–273, 269n358, 275–277, 279, 300–303, 305–307, 307n75, 309–310, 317–328, 330–333, 332n178, 337–338, 337n197, 340–342, 346–354, 346n233, 348n238, 352n258, 356–358, 357n272, 360–361, 363–374, 365n299, 365n301, 366n302, 367n304, 367n306, 368n308, 368n310, 369n311, 369n312, 370n314, 370n315, 371n319, 372n323, 377–386, 377n335, 401–405
- Euroatlanttinen kumppanuusneuvosto (EAPC) 215, 215n143
- NATO:n laajentuminen 12, 76, 122, 210, 212n130, 215, 217–220, 217n151, 219n162, 219n164, 220n166, 220n167, 223, 237–238, 240–241, 243, 251, 257–259, 263–264, 267–268, 271, 275–276, 279,

- 320, 328, 340–342, 347–348, 363–371, 365n301, 367n306, 368n310, 369n311, 373, 378, 380, 384–386, 401–402, 405
- MAP-ohjelma 341, 341n218, 350, 369
- Pohjois-Atlantin neuvosto (NAC)
215n143, 217–218, 217n152, 222n177
- Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvosto (NACC) 215
- rauhankumppanuusohjelma (PfP) 215, 215n144, 217, 367
- sotilaallinen kriisinhallinta 215, 215n146, 221–222, 222n177, 222n178, 223n185, 224–225, 224n189, 337–338, 342, 348–349, 351, 352n258, 354, 357, 367
- sotilaalliset interventiot 30, 122, 123n84, 221–225, 222n177, 222n178, 224n186, 224n187, 239, 242, 321, 337–338, 342, 348, 360, 366–367, 385, 401
- Venäjä, ks. Venäjä ja NATO
- yhteinen puolustus 75, 211, 214–215, 214n136, 214n138, 218–220, 224–225, 233–234, 233n223, 233n224, 240, 300–302, 305–307, 320, 322, 325, 332, 337, 347, 357n272, 363–365, 370–371, 370n315, 380, 386
- ks. myös Britannia, Ranska, Saksa ja Yhdysvallat
- Neuvostoliitto 1–2, 1n1, 1n2, 1n3, 4, 16, 16n16, 21n33, 29, 33–35, 33n64, 33n67, 33n68, 34n70, 44, 50n124, 58, 58n5, 59n8, 60–61, 61n16, 61n17, 64n34, 66n41, 69, 71, 71n61, 73, 97n8, 102, 102n22, 103n24, 107n33, 112n42, 122, 124, 126–127, 137–138, 145–146, 148, 150, 156, 162–163, 165–166, 167n13, 168–170, 168n18, 169n22, 174n28, 178n44, 180, 185–186, 186n72, 187n79, 188n81, 191–192, 192n86, 193n89, 193n91, 196–197, 196n103, 202, 211–213, 211n125, 212n130, 213n132, 213n133, 215, 216n148, 219, 219n164, 228, 228n205, 230, 232–233, 232n220, 233n223, 233n224, 235–238, 235n228, 241, 243, 244n268, 245n273, 246n277, 247–248, 247n280, 251n292, 254, 257n311, 261–262, 262n331, 269n356, 273, 287n24, 288, 295n44, 303, 305–307, 306n72, 309–310, 309n81, 317, 319, 324, 331, 339, 344–346, 353, 355, 364, 365n301, 366n302, 367n304, 371–372, 373n324, 373n325, 374n327, 378n337, 378n338, 396, 407; ks. myös Venäjä entisen Neuvostoliiton alue 36n79, 220, 229, 237–238, 248–249, 248n281, 252, 257–277, 268n354, 276n272, 276n373, 279, 366, 369, 371–372, 374–375, 375n328, 379, 385–386, 401–402, 405–407
- Neuvostoliiton ja Kiinan rajasodat (1969) 34n70, 61n16, 251n292, 254, 288
- neuvostotasavallat 3, 244, 262, 265–266, 269n356, 272, 275, 277, 402
- Nitze, Paul 220n167
- Nizzan sopimus (2001) 221n170, 325, 335n189
- Norja 168n19
- normit 2, 4, 6, 26n46, 30, 58
- Obama, Barack 209, 321n130
- ohjuspuolustusjärjestelmä 228–229, 228n206, 228n207, 235, 246–247, 274, 276, 288n26, 321, 321n131, 341, 373
- oman avun maailma 21, 28, 42, 47, 161, 176, 183, 280; ks. myös anarkkinen kansainvälinen järjestelmä
- ontologia 18, 19n25, 20, 25, 26n46, 42n100
- Organski, A.F.K. 52, 52n131, 66n42, 79, 83n131, 96n6, 97n7, 105n27, 115n52, 117
- pakotteet, pakotepolitiikka 3, 3n14, 25, 66, 123n84, 169, 223, 230n210, 266, 290n28, 336, 358, 358n276, 359n279, 362, 376, 378
- Pape, Robert 62, 76, 81, 119, 178, 225, 227n199
- paradigma 13, 15, 15n13, 22, 38, 38n86, 52–53, 52n130, 90, 118, 337, 390, 396–397, 400
- Parent, Joseph 362
- Pariisi 223n185, 335
- Pariisin huippukokous (1990) 371n319; (1997) 218; (2003) 331, 351n257
- Pariisin rauha (1898) 70n55
- Pariisin sopimus (1951) 302; (1954) 221n170, 306
- patoamispolitiikka 33n68, 51n127, 58n5, 157, 196n102, 201n109, 227n199, 261n324

- Paul, T.V. 62, 76, 81, 83n131, 119, 178, 225
- Pax Britannica 64, 67n43
- Pax Americana 62, 67n43
- pehmeä tasapainottaminen, ks. tasapainottaminen
- Pekingin huippukokous (1992) 251
- Pekingin rauha (1860) 255n306
- pelko 2, 14n5, 16, 27n51, 28–29, 47, 49, 68n47, 77, 107–108, 128n102, 141–142, 162n1, 163–165, 168, 168n18, 181, 184, 196n103, 218, 230–231, 237, 241, 274, 280–281, 287, 289, 293–294, 303, 305, 307, 316–317, 317n114, 322, 324, 326, 340, 343, 345, 353–354, 366, 370, 374n326, 381, 383, 395, 404, 407
- Peloponnesolaissodat (431–404 eKr.) 14, 14n5, 33n65, 68n47, 97n8, 184n67, 229n209
- pelote, pelotestrategia 2, 24, 28, 33n68, 94–95, 103, 103n24, 106n30, 107, 110, 112, 175–177, 188–191, 194n93, 197–198, 204–207, 209–210, 226–229, 233, 233n224, 238, 245–247, 251, 255, 273, 280–284, 287–289, 288n26, 295, 301–302, 319, 322, 332, 345, 345n229, 347, 363, 365n299, 370–371, 380–381, 383, 386, 394, 402–403
- Persia 68n47 (antiikin aika), 102n20
- Persialaissodat (499–448 eKr.) 68n47
- Persianlahden sota (1990–91) 3, 30, 123, 123n84, 226n194, 227n199, 301, 321, 336, 337n196, 348
- Persianlahti 71, 225n192, 226n194, 227, 227n199
- pienet valtiot 18, 20–21, 25–26, 47n115, 48n118, 58, 59n8, 68n47, 103, 107–109, 131, 166, 169–172, 185n70, 196, 196n102, 198, 207, 276, 295–296, 332n178, 363n291, 365n301, 377, 390, 407
- Pietari 365, 376, 386
- Pietarin huippukokous (2002) 253; (2011) 350
- Pleven, René 306, 307n75
- Pohjoinen jäämeri 245
- pooli 57, 59–60, 60n14, 72–73, 84, 118–119, 119n71, 134, 216n148; ks. myös ensimmäisen tason suurvalta, yksinapainen, kaksinapainen kolminapainen ja moninapainen järjestelmä
- Portugali 67n42, 67n43, 180n52, 218, 219n162, 332n178, 359n280
- Posen, Barry 46, 62–63, 71n61, 77, 80, 128, 201n109, 204n116, 356–357
- positivismi 37–38, 37n85, 42n100
- potentiaalinen voima 23–24, 97, 116, 121, 125, 131–140, 146–149, 152–154, 158, 300, 313–316, 394–396, 403; ks. myös luonnonvarat, taloudellinen vauraus, teknologinen kyky, vallan osatekijät ja väestömäärä
- Potsdamin konferenssi (1945) 58, 58n5, 103n22, 374n326
- Powell, Robert 196n102
- Praha 217
- Prahan huippukokous (2002) 222, 225, 240, 331, 366, 369n310; (2009) 375n328; (2010) 228n205
- Prahan rauha (1866) 32n63
- Press-Barnathan, Galia 81n122
- Preussi 27n50, 32, 32n62, 32n63, 34, 34n72, 34n73, 59n8, 65n37, 73, 102, 102n19, 102n21, 104n26, 105, 162n2, 165, 168n18, 168n19, 169, 177n40, 178n45, 187, 188n80, 290n29, 339, 362, 373n325; ks. myös Saksa
- Preussin ja Itävallan sota (1866) 32n63, 34n73, 104n26, 188n80
- Preussin ja Ranskan sota (1870–71) 32, 32n63, 34, 162n2, 165, 168n18, 168n19, 177n40, 187, 290n29
- Primakov, Jevgeni 236, 236n231, 242n262, 256n308, 257n313, 261, 271n364, 366–367, 368n308
- Priština 224n189
- protektionismi 3n14, 14, 179n48, 335, ks. myös merkantilismi
- Puola 33n67, 58n5, 65n37, 102, 102n19, 102n21, 102n22, 122, 143n153, 167n13, 169n23, 217n151, 219, 228n207, 240, 257n311, 274, 276, 320, 328, 332n178, 341, 348n238, 359n280, 364, 364n296, 367n304, 368, 371, 371n319, 373, 373n325, 374n326, 376–377, 377n333, 377n335
- Puolan jaot (1772, 1793, 1795) 102, 102n21, 364n296
- Puolan perimyssota (1733–35) 102n19
- puolueettomuus, puolueettomuuspolitiikka ja -sopimukset 87, 101, 110, 167n13, 177, 191, 191n83, 196, 201–

- 203, 212, 217n150, 250, 287, 295n42, 309, 339, 339n206, 365n300
- puolustuksellinen realismi 13, 19n27, 29n55, 39–40, 39n88, 43n102, 45–46, 53, 53n136, 62, 64, 74, 77–78, 80–82, 82n124, 83n131, 89–90, 128, 141, 173–175, 174n27, 174n28, 183, 184n67, 196n103, 201n109, 214, 229–231, 250, 262, 282–289, 282n6, 285n13, 290n28, 292n34, 296–299, 356, 379, 390–391, 392n3, 397–398, 400, 404–405; ks. myös realismi
- puolustukselliset strategiat, ks. bandwagoning, isolationismi, myönnytyspolitiikka, sitomisstrategia, tasapainottaminen, vastuun siirtäminen ja voimatasapainopolitiikka
- puolustusmenot 63n24, 98n9, 113, 124–126, 125n89, 129–130, 137–140, 143n153, 144–146, 149–151, 154–155, 173, 176, 247, 247n280, 311–313, 315–316; ks. myös sotilaallinen voima
- puskurivyöhyke, puolustusvyöhyke, 84, 102, 166, 177, 186n72, 193, 218, 236, 262, 266, 276, 283, 287, 328, 359, 364–365, 365n301, 368, 377, 384–385, 405
- Putin, Vladimir 235–236, 235n227, 236n233, 238, 238n238, 238n239, 243–244, 243n264, 244n269, 248, 250, 257, 261n325, 264–265, 271n364, 340n210, 363–364, 377n333
- puunilaissota, toinen (218–201 eKr.) 33n65, 97n8
- Pörtschachin huippukokous (1998) 351
- rakenteellinen realismi 8–10, 12–13, 17n20, 23–25, 37–45, 37n81, 40n92, 40n93, 41n96, 42n98, 47–55, 52n130, 57, 59, 64, 64n34, 67, 67n44, 73–75, 77–78, 82–84, 83n131, 84n131, 90–91, 97, 100, 102, 105–110, 106n30, 113–115, 117n65, 118, 155–156, 158, 162, 168, 173, 181–183, 211, 219, 223, 232, 273–274, 301, 303–310, 310n85, 318, 329, 339, 356, 380, 389–392, 392n3, 394–396, 398, 402–405; ks. myös realismi, hyökkäyksellinen ja puolustuksellinen realismi
- Rambouilletin sopimus (1999) 223, 223n185
- Ranska
Afganistanin sota 225, 301, 348, 348n240
- Balkanin sodat (Bosnia, Kosovo) 6, 30, 36, 223–224, 223n185, 239, 301, 328, 337–338, 347–349, 353–354, 358
- bandwagoning 76, 301–302, 317–318, 345, 349–350, 379–380, 383, 402–403, 405
- Britannia 5, 31n61, 32, 32n62, 33n64, 34, 34n72, 60n16, 69n55, 70n56, 89, 98n10, 105, 162n2, 163n4, 169, 169n20, 169n23, 173, 176n36, 188, 221, 221n170, 252n296, 259, 303, 305, 309, 324–325, 331, 344, 346–347, 351, 352n258, 359–360, 380; ks. myös Britannia ja Ranska
- EU (liitto Saksan ja Britannian kanssa, integraatio, EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka) 1n5, 10, 20, 76–77, 89, 158, 221, 221n170, 223, 259–260, 275, 279, 302–318, 304n68, 310n84, 310n86, 335n191, 344–362, 358n276, 360n284, 374, 379–384, 401–405
- Irakin sota 259–260, 331–332, 331n174, 349, 349n244, 358
- myönnytyspolitiikka 193, 350, 383
- NATO (liitto Yhdysvaltojen, Britannian ja Saksan kanssa) 1n2, 2, 10, 28, 75–77, 89, 150, 155–156, 158, 211–212, 214, 214n138, 216, 218–219, 223–224, 234–235, 259–260, 272–273, 300–303, 305–307, 310, 317, 341, 347–350, 348n238, 357, 361, 363, 369, 379–384, 386, 395–397, 401–402, 404, 406
- Saksa 5, 32, 32n62, 32n63, 33n64, 34, 34n72, 61, 61n17, 63n27, 75–77, 89, 98n10, 105, 162n2, 166, 168n18, 168n19, 169n20, 186–188, 186n72, 192n86, 193, 211–213, 212n129, 217n150, 232n219, 259–260, 272, 305–306, 306n72, 308–310, 316–318, 325–326, 331–336, 333n184, 335n189, 345–347, 346n233, 351n255, 351n257, 352, 355–356, 359, 373, 379–384, 404–405; ks. myös Saksa ja Ranska
- strateginen itsenäisyys 344–347, 350, 356, 361, 383, 403
- suurstrategia 300–318, 344–362, 379–381, 383–387, 401–407

- Venäjä (Neuvostoliitto) 2, 10, 28, 32, 32n62, 33n64, 34, 34n72, 75–77, 84, 105, 150, 155–156, 158, 162n2, 173, 181, 188, 211, 212n130, 216, 217n150, 218, 234–235, 259–260, 273, 275, 300–303, 305–308, 306n72, 318, 331–332, 334, 336, 340, 344–346, 350–351, 357, 359, 362–363, 367n304, 370, 373–374, 374n326, 380–381, 384, 396–397, 401–404, 406; ks. myös Venäjä ja Ranska
- voimatasapainopolitiikka 2, 76–77, 150, 155–156, 158, 176n36, 211, 234–235, 260, 273, 300–303, 305–308, 318, 332, 334, 336, 344–347, 345n229, 349–351, 355–357, 355n266, 359, 363, 379–381, 383–384, 386, 401–403, 405–406
- Yhdysvallat 2, 10, 28, 33n64, 69n55, 75–77, 89, 150, 155–156, 158, 211–212, 214, 214n138, 216, 218–219, 223–225, 234–235, 259–260, 272–273, 277, 300–303, 301n57, 305–307, 309–310, 310n84, 317–318, 331–332, 344–351, 347n237, 349n246, 353, 355–357, 359–363, 370, 379–384, 395–396, 401–403, 406; ks. myös Yhdysvallat ja sotilaallinen hegemonia läntisessä Euroopassa
- Ranskan sota Hollantia vastaan (1672–78) 32, 32n62
- Ranskan vallankumoussodat (1792–1802) 32, 32n62, 59n8, 102n19, 102n21, 108, 162n2, 295n42
- Rapallon sopimus (1922) 339n206
- Rathbun, Brian 52n130
- rationaalisen strategisen valinnan teoria, ks. Glaser
- rationaalisuusolettamus, rationaalinen toiminta 13, 13n2, 16, 31, 43–44, 43n102, 44n103, 46–47, 46n111, 66, 95, 97, 104, 141, 156, 166, 172, 174, 174n28, 188, 194n93, 203, 207, 210, 225n192, 227n199, 228n207, 273, 282, 288, 386, 390, 394, 405; ks. myös kustannus-hyöty-laskelmat
- rauha
- kylmä rauha 12, 35, 81–82, 109, 379, 387, 389, 407
- lämmin rauha 12, 36, 81, 109, 389, 407
- suurvaltojen välinen rauha 8–10, 12, 34–37, 35n74, 39–40, 52, 57, 65–66, 68n48, 75, 77, 81–85, 93–94, 100–101, 103, 106n30, 109, 141n148, 204n116, 214n138, 220, 233, 288, 303, 310n86, 341n215, 387, 389–390, 394, 401, 406; ks. myös vakaus; voimatasapaino, hegemonia ja sodan ja rauhan jaksojen vuorottelu
- reaalipolitiikka 14, 50n124, 53, 194, 197n105, 232n217, 236n233, 249, 253, 257, 271n363, 272, 330; ks. myös realismi
- realismi 8–31, 13n1, 13n2, 13n3, 13n5, 13n6, 13n7, 13n10, 15n13, 15n14, 16n17, 17n20, 17n21, 18n23, 18n25, 19n27, 20n30, 30n58, 34–42, 35n74, 38n85, 38n86, 42n99, 42n100, 43n102, 44–45, 44n103, 47, 47n114, 50–55, 52n130, 52n131, 53n135, 57–59, 62–65, 65n36, 68, 71–72, 74–76, 78, 81–85, 82n124, 83n131, 87–91, 93, 94n2, 100–101, 101n16, 109, 113–116, 118–119, 119n71, 119n72, 121–122, 125–126, 131, 133–134, 138, 155, 157–158, 161, 164, 165n6, 166, 170, 172, 175–180, 179n48, 182, 188, 190–191, 194–195, 197, 199–203, 201n109, 205–207, 210n120, 211, 214n136, 216n149, 219, 224, 225n192, 227, 229, 236–237, 242, 244, 247, 249, 252, 254, 256, 258–260, 262, 264, 267, 269, 271–279, 280n1, 283n9, 286–287, 294–295, 300–305, 303n65, 304n68, 307–308, 310, 313, 317–318, 322–323, 325–328, 330, 333–334, 336, 338–339, 342–343, 345–346, 349–354, 356–357, 359–363, 362n289, 365n301, 367–371, 376, 378–387, 389–407, 392n3; ks. myös hegemoninen realismi, hyökkäyksellinen realismi, klassinen realismi, puolustuksellinen realismi, rakenteellinen realismi ja uusklassinen realismi
- Resende-Santos, João 290n28
- revisionistinen suurvalta, ks. suurvallat
- Richelieu, kardinaali 14n6, 197n105
- Riikan huippukokous (2006) 222n178
- Ripsman, Norris 43n102, 44n104, 83n131, 194
- Rodionov, Igor 365n300

- Romania 33n67, 103n22, 219, 240, 270, 270n360, 332n178, 348, 348n238, 359n280, 367n304, 371
- Rooman huippukokous (1991) 215; (2002) 257, 367
- Rooman sopimus (1957) 302
- Rooman tasavalta 65n37
- Rooman valtakunta (antiikin Rooma) 33n65, 62n23, 69n51, 97n8
- Rosato, Sebastian 77, 80, 117n65, 119, 304–306, 306n72, 403
- Rose, Gideon 47n115
- Ross, Robert 49n121, 64, 120n76, 128n98, 141n147
- Rousseau, Jean-Jacquet 14n7
- Ruhrin kriisi (1923–25) 5
- Rumsfeld, Donald 225, 225n193
- Ruotsi 31–32, 31n61, 32n62, 58n8, 102n21, 165, 359n280
- Rühe, Volker 217n151, 328
- Saint-Malon huippukokous (1998) 221, 351
- Saksa (Länsi-Saksa), ks. myös Preussi
- Afganistanin sota 338, 342
- Balkanin sodat (Jugoslavia, Bosnia, Kosovo) 6, 30, 36, 223–225, 239, 328–329, 337–338, 342, 351, 358, 382, 403
- bandwagoning 76, 301–302, 327, 330, 333, 338, 342–343, 379–380, 382, 402
- Britannia 61, 61n17, 169, 193, 317, 359–360; ks. myös Britannia ja Saksa
- EU (liitto Ranskan ja Britannian kanssa, integraatio, EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka) 1n5, 10, 20, 76–77, 158, 221, 221n170, 259–260, 275, 277, 279, 300, 302–318, 304n68, 310n84, 310n86, 326–336, 335n191, 341, 343, 350–362, 358n276, 360n284, 379–382, 384, 401–404, 406
- Irakin sota 259, 331–332, 331n173, 332n179, 338, 342,
- Itä-Saksa 33n67, 61, 61n17, 167n13, 212–213, 232, 257n311, 306, 326–327, 339
- myönnytyspolitiikka 330, 342–343, 350, 382, 403
- NATO (liitto Yhdysvaltojen, Ranskan ja Britannian kanssa) 1n2, 1n3, 10, 28, 30, 75, 150, 155–156, 214, 214n138, 216, 217n151, 218, 234–235, 269n358, 272–273, 300–303, 306–307, 307n75, 317–318, 326–328, 330, 332–333, 337, 337n197, 341–342, 363, 365, 368–370, 368n310, 379–382, 384, 395–397, 401–402, 404
- normaali suurvalta 325, 327–330, 329n168, 330n169, 333–334, 336–337, 342–343, 358, 360–361, 382
- potentiaalinen hegemoni (hegemoniapyrkimys) 32–33, 33n64, 35, 36n78, 59n8, 69, 75, 77, 94n2, 96n6, 97n7, 97n8, 102, 112n80, 113, 118n68, 141, 146, 162, 162n2, 163n4, 165–167, 169, 180, 187–189, 188n80, 191–192, 193n89, 194n92, 202, 211, 214, 216, 217n150, 232, 233n223, 252n296, 308–310, 312–317, 317n114, 326, 333, 339, 343–344, 354–355, 362, 382–383, 397, 403, 405
- Ranska 5, 61, 61n17, 63n27, 169, 169n20, 187, 193, 305–306, 317, 331–336, 333n184, 335n189, 340, 343, 346n233, 350, 351n255, 351n257, 356, 359–360, 403; ks. myös Ranska ja Saksa
- suurstrategia 216–217, 300–318, 325–344, 350–362, 379–385, 401–407
- Venäjä (Neuvostoliitto) 2, 10, 28, 30, 61, 61n17, 75–77, 102, 150, 155–156, 158, 166, 167n13, 168–169, 169n23, 181, 191, 197, 212–213, 213n133, 218, 234–235, 250n290, 259–260, 272–273, 275, 277, 300–303, 305–308, 318, 327, 331, 334, 339–343, 339n206, 340n210, 340n211, 351, 357, 359, 362–363, 368, 368n310, 370, 373, 376–377, 380–384, 396–397, 401–404, 406; ks. myös Venäjä ja Saksa
- voimatasapainopolitiikka 2, 10, 76–77, 150, 155–156, 158, 181, 234–235, 260, 273, 300–303, 305–308, 318, 327–328, 332, 334, 338–339, 342–343, 351, 355–357, 363, 379–384, 396, 401–404, 406
- Weimarin Saksa 241n256
- yhdistyminen (yhdistymissodat) 1n1, 32–33, 32n63, 192n87, 210–213,

- 212n129, 212n130, 213n132,
213n133, 215, 235n229, 310, 316–
317, 317n114, 325–326, 345–346,
382, 403, 407
- Yhdysvallat 2, 3n17, 10, 61, 61n17,
63n24, 75–77, 150, 156, 211–213,
212n130, 214n138, 216, 218, 232,
233n222, 234–235, 259–260, 272–
273, 277, 300–303, 305–308, 317–
318, 326–328, 330–333, 336–338,
340–343, 346n233, 351–357, 361–
363, 368, 370, 379–382, 384, 395–
396, 401–404, 406; ks. myös Yh-
dysvallat ja sotilaallinen hegemonia
läntisessä Euroopassa
- sanattomat säännöt 107, 107n33
- Sardinia (Italia) 34n73, 65n37
- Sarkozy, Nicolas 333, 335, 347, 349–350,
349n246
- Schleswig–Holsteinin sota, ensimmäinen
(1848–49) 65n37; toinen (1864) 32n63
- Schröder, Gerhard 329, 329n168,
330n169, 330n170, 331–332, 331n173,
332n179, 334, 334n188, 337, 340,
340n210, 342, 373, 377n333
- Schuman, Robert 305, 306n72
- Schweller, Randall 36n78, 39, 48, 57, 60,
60n14, 61n17, 73, 77–79, 83, 88, 110–
113, 117–119, 118n68, 126, 164–165,
174, 174n27, 186–187, 187n77, 293–
294, 302, 318, 397
- SCO, ks. Shanghain yhteistyöorganisaatio
- seitsemän vuoden sota (1756–63) 32–33,
32n62, 70n56, 102n19, 168n19
- Senkaku 142n149
- Serbia 108n34, 215n146, 223n180,
223n185, 224n186, 270; ks. myös Ju-
goslavia
- Ševardnadze, Eduard 212, 212n130
- Sevastopol 268–269
- Shanghain huippukokous (1996) 251,
253n302; (2001) 253
- Shanghain yhteistyöorganisaatio (SCO)
253–254, 253n301, 253n302, 253n303,
267, 267n350
- Sinkiang 34n70, 251n292, 254, 266
- Sisilia (Italia) 65n37
- sisäpoliittiset, sisäiset tekijät 4, 43n100,
44–45, 48, 50–51, 51n128, 52n130, 54,
167n14, 174, 174n28, 183, 185n70,
186–187, 187n77, 187n78, 194n93,
287n22, 375, 391
- sisäpolitiikka 4, 5n28, 244n268, 262, 266,
327, 375
- sitomisstrategia 29, 61, 75–77, 87,
87n146, 179, 179n47, 190, 192n87,
194, 203, 206–207, 212, 216–217,
233n223, 241, 255, 260, 265, 272,
309–310, 310n85, 316–317, 319, 321,
326, 328, 343–346, 350–351, 354–355,
363, 380–381, 383, 405
- Slovakia 240, 332n178, 359n280; ks.
myös Tšekkoslovakia
- Slovenia 36n79, 240, 257, 328, 329n163,
332n178, 348n238, 359n280
- Snyder, Glenn 17n21, 81, 392n3
- Snyder, Jack 39n88, 46, 50n124, 174n28,
196n103
- sodan ja rauhan jaksojen vuorottelu 8,
34–36, 81–82, 84, 100, 389, 407
- SORT-sopimus (2002) 228, 228n205, 258
- sota
- ennaltaehkäisevä sota 27, 96–97, 103,
113, 140, 157, 164, 168, 170, 178,
178n45, 188–189, 204, 206–208,
226–227, 230, 230n213, 240, 263,
273–274, 285n13, 287, 289, 294,
305, 331n173, 355n266, 365n301,
396, 401
- ennaltatorjuva sota 168, 168n19, 170,
227, 285n13, 296
- suursota 1–2, 16, 31–36, 31n60,
35n74, 57–58, 65–67, 81, 83–85,
94–100, 96n6, 97n7, 102n19, 104–
106, 108–109, 111, 115–116, 118,
120, 123–124, 132, 134, 140–141,
156–158, 163–164, 170–171, 173,
175, 186–189, 192, 198, 207–208,
220, 234, 234n226, 288, 289n27,
290n29, 317, 327, 389, 396–397; ks.
myös kolmikymmenvuotinen sota,
Ranskan sota Hollantia vastaan,
yhdeksän vuoden sota, Espanjan
perimyssota, Itävallan perimyssota,
seitsemän vuoden sota, Ranskan
vallankumoussodat, Napoleonin
sodat, ensimmäinen maailmansota
ja toinen maailmansota
- suurvaltasota 16, 19–20, 25–28, 31,
34–36, 35n74, 39–41, 45, 53n136,
57, 59, 81–85, 88–89, 93–97, 100–
102, 103n24, 104, 106–109,
106n30, 114–115, 118, 124, 127,
137–138, 141–142, 156, 159, 163–

- 164, 166, 170–175, 178, 180, 188, 190, 193, 193n91, 197–199, 201–204, 206–208, 210, 210n120, 213, 224, 233, 234n226, 235, 245, 251n292, 274–275, 277–281, 283, 285, 287–290, 289n27, 295–299, 297n44, 344, 346, 363, 386, 389, 394, 396–397, 402, 404–405, 407
 tahattomat sodat 35, 287
 ks. myös hegemoniasota, kylmä sota, sotilaalliset interventiot ja sotilaallisen voiman käyttö
- sotilaallinen uhka, ks. turvallisuus
- sotilaallinen voima 1n2, 3, 4n23, 5–6, 16n17, 17n18, 19n27, 24–28, 36, 36n78, 47–48, 59–60, 63–64, 66n42, 69–70, 74–77, 86, 86n137, 86n142, 87n146, 93–95, 97, 97n7, 100–101, 106–108, 106n30, 111–113, 116–118, 121–131, 125n89, 128n102, 133, 137–140, 144–146, 149–151, 154–157, 162–163, 166–168, 168n18, 170–171, 173, 176–177, 179–181, 183–185, 188, 192, 194n92, 195–196, 202, 204, 207, 209, 212, 216, 220, 222–224, 223n184, 226–227, 226n194, 227n199, 229, 231–235, 231n216, 236n233, 237–240, 241n256, 244–245, 245n272, 247–248, 250, 252, 255–257, 257n313, 263, 269, 272–274, 276n372, 279–280, 282–284, 286, 288–289, 289n27, 295–296, 300–301, 303–304, 310–312, 315–316, 321, 323, 323n141, 327, 329–330, 332, 336–337, 337n197, 339, 341n220, 342, 348n241, 351–357, 359n279, 363, 365–366, 365n300, 370–371, 373, 380–382, 385, 389, 394–397, 401, 406;
 ks. myös asevoimat ja puolustusmenot
- sotilaallinen ylivoima 28, 33n68, 46–47, 51, 60–64, 66–67, 67n42, 67n44, 70n58, 72, 75–76, 85, 93–96, 98, 100, 105n27, 106, 109, 111–113, 116–117, 120, 124, 126–128, 134, 141, 148, 150, 155–157, 162n1, 163–164, 174, 177, 181, 184, 184n67, 188–189, 192, 195, 203–204, 206–207, 209–210, 214n138, 218–220, 223, 225n192, 226–227, 227n199, 227n204, 229–231, 235, 237, 243, 246, 247n280, 250, 266, 273, 280–282, 288–289, 291, 293, 298, 300, 302–305, 307–308, 312–313, 357, 368–369, 380–381, 384–386, 394–397, 401–404, 406; ks. myös hegemonia
- sotilaallisen voiman (asevoimien) käyttö 4n23, 5, 21, 26–28, 30, 36, 86n137, 86n142, 106, 167–168, 170–171, 201, 207, 210, 223, 226, 233n184, 235, 239, 250, 258n314, 273–274, 288–289, 289n27, 323, 327, 328n162, 330, 337, 341n220, 359n279, 363, 382, 385, 394, 401; ks. myös sotilaalliset interventiot ja sota
- sotilaalliset interventiot 21, 27, 34n72, 35, 49, 51, 60n16, 65n37, 70n55, 94, 102, 107n33, 122–123, 166–168, 167n13, 167n14, 169n20, 170–171, 184, 196, 223, 225, 225n192, 226n194, 229n209, 230, 239, 261, 269–271, 271n363, 274, 276, 295–296, 295n43, 295n44, 302, 306, 321, 323, 323n141, 338, 343–345, 348, 348n241, 359, 366–367, 378, 385, 401; ks. myös sota ja sotilaallisen voiman käyttö
- sotilasliitto, ks. liitot, CSTO, NATO ja Varsovan liitto
- sotilasstrategia 86, 86n136, 245, 245n273, 292–293, 359, 365, 365n301, 370; ks. myös strategia
- Sparta (antiikin Kreikka) 14n5, 33n65, 68n47, 97n8
- spiraalimalli 108, 285, 285n13, 297; ks. myös turvallisuusdilemma
- Spykman, Nicholas 13n2, 14n10, 166n10
- Stalin, Josif 165, 197n105
- START, I -sopimus (1991) 228, 228n205; II -sopimus (1993) 228, 228n205, 246, 274; sopimus (2010) 228, 228n205, 247, 276
- status 94, 94n2, 128n98, 175; ks. myös valta-asema, arvovalta ja vaikutusvalta
- status quo 34n72, 58, 65n37, 67n42, 68n48, 70n55, 95–97, 99–100, 105, 111, 141, 157, 162n1, 173, 195, 216, 273, 276, 284, 290, 302, 318, 343, 383, 402, 404
- status quo -suurvalta, ks. suurvallat
- Stavropol 213
- Steinmeier, Walter 340n211
- Strasbourg'n huippukokous (1989) 317, 317n114; (2009) 349
- strategia 11, 24, 31n59, 40, 46–47, 51, 76, 83, 86–88, 86n136, 86n140, 86n142, 87n143, 87n146, 98n9, 99, 101n16,

- 141, 161, 162n1, 163–165, 168–173, 169n21, 175, 178–179, 178n47, 186–187, 186n72, 187n79, 190–199, 192n87, 201–210, 201n109, 204n116, 210n122, 213–217, 213n133, 216n148, 216n149, 217n152, 221, 225, 227–231, 227n199, 227n202, 231n214, 232n218, 233–235, 233n223, 234n226, 237, 238n240, 240, 243n265, 249n284, 254, 256–259, 256n309, 259n317, 261, 266, 272–275, 277, 279, 283–286, 283n9, 293, 296, 298, 301–302, 304, 308–310, 310n85, 317–320, 322–325, 327, 332–333, 338, 341–343, 344n224, 345–347, 349–350, 349n243, 354, 356–357, 359, 361, 363, 369, 372, 379–383, 385–386, 398–406; ks. myös bandwagoning, hegemoniastrategia, isolationismi, kiristämistästrategia, laajentumispolitiikka, myönnytysspolitiikka, sitomistastrategia, sotilasstrategia, suurstrategia, tasapainottaminen, vastuunsiirtäminen, venenvuodatusstrategia, voimatasapainopolitiikka
- strateginen itsenäisyys 63, 87, 114, 202, 237, 323, 343–347, 349–351, 356, 383, 403
- strateginen kulttuuri 50n124
- strateginen kumppanuus 242, 247, 251–255, 251n291, 258, 275, 333, 340, 342–343, 354, 381–382, 385, 402, 404; ks. myös liittolainen ja ystävä
- Suezin kriisi (1956) 60n16, 230n212, 306, 319, 344
- suhteellisen hyödyn ongelma 3, 29–30, 35, 43, 59, 76, 280–281, 289, 303; ks. myös yhteistyödilemma ja huijaaminen
- Suomi 5n27, 17, 17n21, 102, 168n18, 196n102, 359n280
- Suuri Pohjan sota (1700–21) 32, 58n8, 165, 364n296
- suurstrategia 9–12, 39, 40n93, 48n117, 49n121, 50–51, 50n124, 51n127, 71, 74, 76, 79–80, 86, 86n136, 86n137, 86n190, 88, 90–91, 98n9, 100, 161, 187n78, 194, 199–207, 201n109, 203n111, 209–210, 216, 220n166, 226–227, 230, 231n214, 231n215, 232, 237, 247, 272–273, 277, 279, 300–302, 307–308, 318, 321, 323–325, 327, 330, 342–343, 344n224, 345, 348, 352, 354, 356–357, 372, 379, 381–386, 392n3, 399–403, 405–406; ks. myös hegemoniastrategia, voimatasapainostrategia ja strategia
- suurvallat
- ensimmäisen tason suurvalta 9, 11, 57, 59–61, 65, 71–76, 84–85, 89–90, 113–114, 118–139, 120n79, 129n103, 142–155, 148n179, 157–158, 161, 165, 184, 186, 192, 195, 200, 203, 207–208, 216, 235, 241, 245, 247, 273, 300, 300n48, 303–304, 311, 313, 315, 322, 328n162, 353, 392–395, 399–400, 402–403, 406; ks. myös pooli, hegemoni, Yhdysvallat, Venäjä ja Kiina
- laskeva suurvalta 84, 96–100, 96n6, 98n9, 109, 140, 157, 241n256, 391, 393, 396–397
- mannervalta 69, 84, 105, 121n81, 128n89, 141, 158, 180, 181n55, 200, 236, 254, 357, 396
- merivalta 67, 84, 105, 128n98, 141, 158–159, 180–181, 180n52, 184, 200n106, 236, 254, 319, 397; ks. myös mertten herruus
- nouseva suurvalta 11, 31, 64, 67, 84–85, 93, 95–100, 96n6, 98n9, 126, 132, 134, 136, 140–141, 157–158, 157n205, 168, 173, 186, 194, 208, 241n256, 249, 390–301, 393, 396–397
- revisionistinen suurvalta 9, 11, 29, 29n55, 36n78, 48, 48n117, 79, 88, 91, 98–100, 111–113, 112n44, 156–157, 161, 164–165, 165n6, 183n9, 186–187, 193–199, 204–205, 207–208, 230, 249, 274, 276, 292, 295, 302, 309, 391, 393, 397–400, 397n6
- status quo -suurvalta 9–11, 28, 29n55, 36n78, 47–48, 66, 77, 79, 82, 88–89, 91, 94, 98–100, 111–113, 112n42, 141, 156–157, 159, 161–162, 162n1, 165n6, 174, 186, 195, 197–199, 202, 207–208, 216, 225, 231–232, 272–273, 276, 279, 283n9, 284, 290–292, 302, 309–310, 318, 326, 339, 355, 379–380, 382, 384, 390–391, 393, 397, 397n6, 399–400, 402–406
- toisen tason suurvalta 9, 11, 60, 61n17, 65–66, 71–73, 85, 89, 94, 113–114, 118–121, 120n76, 123–132,

- 129n103, 134–138, 140, 142–150, 143n153, 152–153, 155, 158, 165, 177, 179, 194–195, 207–208, 279, 300, 300n48, 303–305, 307–311, 313, 318, 328n162, 340, 351, 353–356, 363, 380, 383–384, 391–395, 392n4, 399–400, 402–404, 406 ks. myös Saksa, Britannia, Ranska, Intia ja Japani
- suurvalta-asema 24n44, 31–34, 49, 57, 59, 61, 69, 94n2, 116–117, 124, 126, 131, 133–134, 137, 145, 152, 241–243, 241n256, 243n265, 245, 249, 257, 271, 273, 295n44, 319, 321–322, 324–325, 329, 333, 339–340, 345–346, 348–349, 382, 402–403; ks. myös valta-asema ja valtapoliittinen asema
- suurvaltajärjestelmä 20n29, 73, 241
- suurvaltakriteerit 58, 60n14, 71, 89, 91, 114–116, 118, 120–121, 123, 125, 127, 130, 136–137, 143n153, 148, 155, 394–395; ks. myös vallan määrä ja sen mittaaminen
- suurvaltapoliitiikka 20n29, 26–27, 68, 78, 122, 249, 260, 262, 269, 330n169, 379, 390–391, 405; ks. myös valtapoliitiikka ja voimapolitiikka
- suurvaltojen välinen rauha, ks. rauha
- suvereenisuus 6, 13n2, 20–21, 21n33, 28, 31n60, 42, 42n99, 57, 61n17, 64, 66, 102–103, 120, 158, 223n185, 234, 238–239, 241, 248, 253, 259, 268, 304–306, 308, 324, 329, 330n169, 333, 339, 344–345, 347, 360, 362, 364, 378
- Svetlogorskin huippukokous (2005) 373, 374n326
- säännöt, ks. normit
- Tadžikistan 253, 253n302, 261n325, 262, 262n330, 265, 267, 267n348, 267n350, 268n354, 269–270; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- TAE-sopimus (1999) 274, 371–372, 371n319
- Taiwan 61n16, 141, 251
- Talbott, Strobe 221, 221n173
- Taliaferro, Jeffrey 49, 49n122, 80, 82n124, 83, 83n131, 224, 295n44
- Tallinna 378, 378n338
- taloudellinen keskinäisriippuvuus 2–3, 3n15, 7, 7n34, 19n27, 345n232; ks. myös liberalismi
- taloudellinen vauraus 2–3, 6, 14, 26, 42, 49, 62–63, 62n21, 66n42, 67, 67n43, 86, 93–96, 98n9, 115n52, 116–118, 125–126, 125n89, 131–136, 138–140, 143n153, 146, 149, 152, 154–155, 157n205, 163–164, 166, 173, 175–176, 179–180, 179n48, 185n71, 186, 190, 194n92, 194n93, 209, 226n197, 238, 243–245, 243n265, 247–249, 247n280, 248n282, 255–257, 259, 273, 277, 306, 313, 315–316, 333–334, 358n276, 395; ks. myös potentiaalinen voima
- Tang, Shipping 46, 80, 82, 285n13
- Tanska 32n63, 65n37, 332n178, 359n280
- tasapainottaja, alueen ulkopuolinen 59–60, 72, 88, 104–105, 105n27, 110, 114, 142, 150, 181, 194, 201n109, 202–203, 203n111, 205–206, 232–234, 233n223, 237, 287, 300, 319, 399, 401; ks. myös tasapainottaminen
- tasapainottaminen (kova, sotilaallinen) 1n2, 2, 18, 45, 48–49, 49n119, 61–62, 64–66, 69, 70n58, 76–77, 81, 84, 87, 87n143, 101, 101n16, 103–105, 107–108, 110, 116–117, 121n81, 122–123, 134n124, 141, 141n147, 141n148, 150, 155, 158, 165, 173, 175–195, 176n36, 177n42, 178n44, 178n45, 178n46, 178n47, 181n55, 182n60, 182n61, 184n67, 185n69, 186n71, 186n72, 187n77, 187n78, 188n81, 194n92, 194n93, 196n102, 197–198, 201–206, 201n109, 210–211, 220, 226, 226n194, 231–235, 231n216, 232n218, 233n223, 236n234, 237, 241–243, 244n268, 246–247, 250–257, 251n291, 260, 273, 275, 300–302, 304–310, 317–319, 324–325, 332, 334, 336, 342–346, 345n232, 348n238, 349, 351, 354n264, 355–359, 356n269, 362–363, 370, 373, 380–385, 394, 399, 400–405; ks. myös voimatasapainopolitiikka
- pehmeä tasapainottaminen 76, 87n143, 141n148, 178–179, 178n47, 190, 241–242, 250–252, 250n291, 251n293, 254, 260, 275, 310, 310n85, 317–318, 332, 342–343, 345–346, 345n232, 349, 351, 355–356, 355n266, 370, 373, 380, 382–383, 402–405
- sisäinen tasapainottaminen 87n143, 101, 103, 107–108, 110, 116,

- 134n127, 141n148, 155, 176–177, 186, 188–190, 192, 197, 201, 205, 246–247, 254, 273, 343, 356n269, 381–383, 385, 394, 403; ks. myös sotilaallinen voima
- ulkoinen tasapainottaminen 87n143, 101, 103, 107–108, 110, 116, 155, 176–177, 188–190, 205, 244n268, 250, 252, 301, 304, 325, 356n269, 380, 382, 385, 402–403; ks. myös liitot ja liittoutuminen
- Teheranin konferenssi (1943) 58n5, 102n22
- teknologinen kyky 62, 95, 117–118, 133–136, 138–140, 146, 149, 152–154, 176, 244, 313–316, 395; ks. myös potentiaalinen voima
- terrorismi, ks. kansainvälinen terrorismi
- Texasin huippukokous (2001) 257
- Thatcher, Margaret 212n129, 324, 326
- Thompson, William 121n81, 181n55
- Thukydides 8, 14, 14n5, 27n51, 47n114, 68n47, 229n209
- Tilsitin sopimus (1807) 374n326
- toinen maailmansota (1939–45) 3n14, 3n17, 4, 7n34, 17n18, 32–35, 33n64, 33n67, 35n74, 50, 51n127, 58–59, 58n5, 59n8, 61, 66n41, 67n43, 71, 73, 84, 96n6, 97n7, 97n8, 102n22, 105, 113, 113n44, 118n68, 123n84, 162, 162n2, 162n3, 163n4, 165–168, 180, 185–187, 186n72, 191–192, 192n86, 193n89, 194, 194n92, 200, 202, 203n111, 214n138, 214n139, 216, 216n148, 230, 230n214, 241n256, 290n29, 306, 309, 319–320, 322, 326–327, 330n169, 331, 337–338, 344, 364–365, 364n296, 365n301, 373n325, 374n327, 378n338, 407
- Transnistria 270; ks. myös Moldova
- tripolaarinen järjestelmä, ks. kolminapainen järjestelmä
- Truman, Harry 33n68, 170, 170n24, 220n166
- Trumanin doktriini 33n68, 220n166
- Tšekki 122, 217n151, 219, 228n207, 240, 274, 276, 320, 328, 332n178, 359n280, 364, 368, 371, 371n319, 373, 377n335; ks. myös Tšekkoslovakia
- Tšekkoslovakia 33n67, 167n13, 169, 169n23, 193, 257n311, 271n366, 295n42, 305, 367n304
- Tšernomyrdin, Viktor 366, 366n302
- Tšetšenia 248n281, 251, 258n314, 341n220, 359n279
- Turkki (Osmanien valtakunta) 33n68, 34, 58n8, 63n24, 65n37, 68n48, 102n19, 102n21, 143–146, 143n153, 143n156, 148–149, 169n22, 173, 217n150, 219n162, 222, 223n185, 236n235, 266, 268n356, 334n188, 337
- Turkmenistan 261n325, 262, 262n330, 266–267; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- turvallisuuden maksimointi 40, 45, 50, 161–162, 174, 182–183, 398
- turvallisuus, sotilaallinen, kansallinen 3, 21, 21n33, 24–25, 24n44, 27–28, 40, 42–43, 42n98, 42n99, 43n101, 45, 47–48, 50, 59–60, 64, 67, 67n44, 71, 74–75, 86–87, 86n137, 94, 94n2, 94n3, 97, 105–106, 108, 128n98, 128n102, 156, 161–162, 164, 168, 173–178, 182–185, 190, 192–193, 198, 201n109, 203–204, 209–213, 212n129, 215–216, 218–219, 220n166, 224–225, 228, 230, 233, 235–240, 242, 244–246, 252–253, 262, 266–268, 271, 271n365, 273–274, 277, 279–285, 283n9, 289, 291–295, 292n34, 295n44, 298, 300–301, 303, 305, 307, 319–322, 324, 329–330, 330n169, 332, 339–341, 343, 345, 346n233, 347–348, 351, 354–356, 363, 366n302, 367–369, 370n315, 371, 381, 384–385, 394, 398, 400, 404–405
- turvallisuudilemma 9–12, 28–29, 29n55, 45, 48n118, 75, 77, 80–82, 88–89, 91, 100, 108, 111, 128n102, 141–142, 173–174, 198, 279–285, 282n6, 285n13, 288–299, 292n34, 308–310, 343, 345, 354–355, 379–387, 399, 404–407; ks. myös epätietoisuus, hyökkäys–puolustus-tasapaino
- turvallisuusjärjestelmä, turvallisuusympäristö 6, 8–10, 16–19, 21, 26–28, 33, 35–36, 40–41, 54, 72–73, 85, 90, 115, 119, 143, 143n156, 209–210, 213–215, 214n138, 223, 241, 257, 268, 272, 285, 324, 326, 337, 341, 350, 367–368, 368n308, 368n310, 380, 386, 389–390, 395; ks. myös voimatasapainojärjestelmä;
- turvallisuusmuodostelma 7n36, 72n64

- turvallisuusyhteisö 1, 214n136, 219n162
- turvallisuuskilpailu 8–10, 19, 28, 47, 53n136, 72, 75, 77, 81, 88, 106, 114, 156, 175, 214, 214n138, 272, 274, 279–285, 289, 294–297, 303, 307, 310, 318, 355, 363, 379, 382, 384–387, 402, 404–407
- turvallisuuspolitiikka 11, 47, 49n101, 51n127, 53, 76–77, 86n140, 87, 102n22, 128n102, 185n70, 209, 215, 220–222, 227, 234–235, 237–240, 242, 245, 250, 259–262, 271, 275–276, 279, 300, 317, 319–320, 325–328, 330n169, 332–333, 339, 347, 349–365, 351n256, 351n257, 354n264, 365n299, 369n311, 381, 383–384, 390, 390n2, 397n6, 403; ks. myös valtapolitiikka
- turvallisuusuhka, sotilaallinen 1n2, 2, 4, 7, 10, 21, 26–31, 28n53, 33, 48–51, 54, 57, 59, 64, 67n44, 75–76, 78, 83–84, 86–87, 86n137, 99–100, 106–107, 117–118, 125n89, 128n98, 141n145, 141n148, 155–156, 163, 166, 169, 177, 177n41, 179–181, 184–186, 185n71, 187n77, 187n78, 191n83, 193–196, 202–203, 207, 213–216, 220, 225–227, 228n207, 229–230, 231n217, 234, 236–240, 236n234, 238n242, 246, 250, 253, 255, 257, 263, 268, 272–273, 280–285, 290–293, 295–297, 301, 303–304, 306n72, 307–308, 310, 326, 331, 343–344, 353, 355, 359, 362–366, 369n310, 370, 381–382, 384–386, 391, 394, 396–397, 399–400, 402–406; ks. myös vihollinen
- turvallisuusyhteistyö 9–11, 45, 88, 250, 251n291, 269, 275, 279, 281, 283–284, 289–290, 292, 294, 296, 300, 310, 324, 341, 359, 361, 379, 384, 389, 399, 404, 406; ks. myös yhteistyö
- tutkimus, kansainvälisen politiikan tutkimus 9, 13–17, 13n3, 15n13, 15n14, 16n17, 17n18, 22, 26n46, 30n58, 38n86, 42n100, 47n114, 51n127, 52n130, 58, 59n8, 60, 72, 74–75, 78–83, 81n123, 100, 114, 126, 175, 178n46, 184, 195n96, 304n68, 394; turvallisuustutkimus 15, 16n17, 17, 17n18, 20n30; strategiantutkimus 53, 53n135
- uhka, ks. turvallisuusuhka
- uhkatasapainoteoria, ks. Walt
- Ukraina 143n153, 249, 257n311, 258, 260n322, 261n325, 262–264, 262n330, 263n336, 265n339, 266–269, 268n354, 269n356, 269n358, 271, 277, 333, 341, 359, 369–371, 374, 375n328, 385; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- ulkomaankauppapolitiikka 3n15, 87, 98n9, 259, 287, 358n276, 375
- ulkopoliittinen johto 25, 48–51, 52n130, 54–55, 86n140, 187n78, 194n93, 209, 212, 212n130, 217–218, 217n152, 218n155, 221, 221n173, 224n187, 226n165, 230n213, 231n214, 234–236, 236n231, 236n232, 241–242, 242n262, 243n265, 245–246, 256, 256n310, 261, 264, 265n339, 271n364, 281n5, 294, 305, 306n72, 316, 319, 321n130, 328–329, 330n169, 331n173, 335, 335n189, 337n197, 338n199, 340–341, 340n211, 357n272, 360n284, 363, 366–367, 368n308, 369n310, 375n328, 375n330, 391, 397n6
- ulkopolitiikka 4, 5n28, 14, 14n6, 17n20, 26n46, 27, 43n100, 44, 47–51, 47n115, 50n124, 51n128, 52n130, 53–55, 53n136, 70–71, 86n140, 87, 115n52, 118, 174n27, 183, 215, 216n149, 220–221, 220n166, 227n199, 236, 238n238, 238n239, 238n240, 239–241, 241n256, 248–249, 249n287, 250n291, 252, 256n310, 260–263, 261n325, 265, 267, 269, 271, 276, 317, 319, 326–333, 339, 347, 350–351, 358–362, 360n284, 367, 370n315, 372, 374–375, 375n331, 381, 384, 390; ks. myös valtapolitiikka
- unifikaatio 305n70, 362
- unilateraalinen valtapolitiikka 30, 50, 130, 204, 206–207, 210, 226, 226n194, 229–231, 230n212, 231n216, 235, 238–240, 242–243, 250–252, 254, 260–261, 271, 274, 282, 293, 331, 331n174, 336, 349, 366, 380, 385, 401
- unipolaarinen järjestelmä, ks. yksinapainen järjestelmä
- Unkari 33n64, 33n67, 59n8, 65n37, 103n22, 122, 167n13, 217n151, 219, 240, 257n311, 306, 320, 328, 332n178, 359n280, 364, 371n319, 377n335
- Ussuri 34n70, 251n292, 255n306
- Utrechtin rauha (1713) 58

- uusklassinen realismi 8–10, 12–13, 23, 24n44, 25, 38–41, 40n93, 43n102, 44n104, 47–54, 47n114, 47n115, 48n116, 49n119, 49n121, 50n124, 51n127, 52n130, 57, 61–62, 67, 73–75, 78, 82–83, 82n124, 83n131, 90–91, 98n9, 99–100, 102, 105–106, 110, 117–118, 120n76, 128n98, 141n147, 156–157, 157n205, 164, 173–174, 179n48, 183–186, 187n78, 194, 211n125, 214, 216, 222, 224, 231, 250, 274, 293, 295n44, 300, 302, 308, 318, 357, 362, 370, 389–392, 392n3, 394, 397–398, 400–401, 404; ks. myös realismi
- uuskonservatismi 27
- uusrealismi, ks. rakenteellinen realismi
- Uzbekistan 229, 253–254, 257, 261n325, 262–263, 262n330, 264n338, 265n341, 266–267, 267n348, 267n350, 269, 269n359; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- vaikutuspiiri, ks. etupiiri
- vaikutusvallan maksimointi 50, 81, 308, 357
- vaikutusvalta 3, 8n38, 20n30, 22–27, 29, 43, 50, 63–64, 70–71, 75–77, 81, 86–88, 87n146, 94–96, 94n2, 102n21, 115n52, 165–166, 169n20, 173, 175, 177, 179n47, 193–196, 204, 209, 212, 215, 218–220, 224, 226, 235, 237, 239, 241, 244, 244n269, 248–249, 253–263, 265–267, 269, 271, 273, 275–276, 308, 318, 320–322, 324, 333–334, 338, 340, 342, 345–350, 357–359, 358n274, 358n276, 367, 367n304, 369, 374, 377–378, 382–383, 385, 397n6, 398, 401–402; ks. myös arvovalta, status ja valta-asema
- vakaus 8, 57, 57n3, 81–82, 109
- alueellisen voimatasapainojärjestelmän vakaus 9–11, 39–41, 50, 52, 55, 57, 59–60, 60n12, 65–67, 74, 81–86, 82n124, 88–91, 93–96, 99–100, 103–117, 106n30, 110n39, 112n42, 161, 163–164, 170–172, 174, 188–190, 197–199, 200n106, 203, 205–208, 277, 279–283, 285–286, 297–299, 379, 389, 391–394, 396–401, 404–407
- Euroopan voimatasapainojärjestelmän vakaus 8–12, 17, 28, 34–37, 40, 44, 48, 53–55, 57, 74–86, 81n122, 88–91, 93, 94n3, 106n30, 113–114, 141, 155–159, 161, 199–200, 203, 211, 216, 219, 219n162, 222, 224, 228, 232, 232n220, 234n226, 239–240, 250, 253–254, 267, 272–275, 277–279, 317n114, 320, 326–329, 332, 341–342, 351, 363, 366–367, 371, 378–387, 389, 391, 395–397, 401–407
- Valko-Venäjä 257n311, 260n322, 261n325, 262, 262n330, 264–268, 264n337, 267n348, 267n350, 268n354, 340n210, 375n328, 376–378, 385; ks. myös Venäjä ja hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella
- vallanjako 23–24, 26, 30, 42, 54, 58, 64, 72, 77, 83n131, 85, 93, 96, 115, 117, 121, 304n68; ks. myös vallan määrä ja voimasuhde
- vallansiirtymäteoria, ks. Organski
- vallan maksimointi 15n12, 40, 46–47, 50, 69, 86–87, 101, 161–165, 162n1, 168, 172–175, 196, 280, 282, 398, 400
- valta 8–9, 8n38, 13n2, 14n5, 15n12, 16, 16n17, 18n22, 21n33, 22–28, 22n39, 22n40, 40, 42n98, 42n99, 46–47, 50, 58, 66, 66n42, 68n47, 69, 71, 82, 86–87, 86n142, 91, 99, 101, 107, 114–118, 115n52, 121–122, 132, 138–140, 149, 154, 161–165, 162n1, 168, 170, 172–175, 192, 196, 248, 280, 282, 315–316, 347, 390, 394–395, 398, 400; ks. myös vallanjako, valta-asema, valtakamppailu ja valtapolitiikka
- vallan määrä ja sen mittaaminen 9, 23–26, 28, 37, 42, 48–58, 60–63, 62n23, 72, 85, 89, 91, 93, 96–97, 108–109, 111, 113–157, 117n65, 125n89, 138n137, 143n153, 162n1, 165–166, 169, 173–174, 185, 188–189, 207, 304, 311–316, 394–395; ks. myös suurvaltakriteerit, vallan osatekijät, valtaresurssit, voimasuhde ja voimasuhdeanalyysi
- vallan osatekijät 23–24, 26, 60, 62, 64, 89, 91, 94, 96, 114–118, 115n52, 116n53, 120–121, 124–126, 129–140, 144–154, 163, 311–316, 394; ks. myös potentiaalinen voima, so-

- tilaallinen voima ja voimasuhdeanalyysi
- valtaresurssit, kansalliset 21, 22n39, 23–27, 29, 42, 47–49, 49n118, 54, 58, 60, 62, 64, 67, 67n44, 72, 75, 85, 87, 89, 93, 95–96, 99, 109, 114, 118, 120–121, 134, 138, 143, 143n153, 157, 165, 165n6, 172–173, 175–176, 179, 185–187, 196, 231, 237, 283, 304–305, 308, 325, 328, 328n162, 345, 361, 383, 394–395, 396; ks. myös sotilaallinen voima ja potentiaalinen voima
- valta-asema 9–10, 16, 23–24, 26, 29n55, 33, 35, 42–47, 49–51, 50n124, 54–55, 62–64, 62n21, 62n23, 67n42, 68n47, 69, 72, 75–76, 78, 85, 87, 94–99, 98n9, 106–108, 111, 115–116, 120, 122, 140, 141n147, 155–156, 158–159, 161–164, 162n1, 166, 169, 169n23, 172–175, 178, 186, 191–201, 203–204, 207–210, 216n148, 217n150, 230, 235, 237–238, 257, 263, 269, 273, 275, 277, 296, 302, 307–310, 318–319, 330, 333–334, 343, 346, 348, 354–355, 361, 364, 369, 383, 386, 395–396, 397n6, 400–401, 403, 406–407; ks. myös suurvalta-asema ja valtapoliittinen asema
- valtakamppailu 3, 5, 8–11, 13–14, 13n2, 15n12, 19–20, 20n29, 20n30, 26, 28, 34–35, 42, 42n98, 42n99, 47, 54, 58–59, 58n5, 68n47, 68n48, 72–77, 81–84, 88–89, 91, 94n2, 98n10, 100, 106, 111–112, 128n98, 141n148, 142, 156–157, 159, 162–164, 162n1, 167n12, 170–171, 173, 175, 179, 188–190, 198–200, 202–207, 210, 214, 214n138, 216, 220, 226n197, 232, 234, 236n235, 245, 252, 252n296, 255, 260, 263, 266, 269, 271–273, 275, 277, 279–281, 284, 285n13, 288, 294–296, 300, 307–308, 310, 323, 333, 339, 358–361, 363–364, 367, 375, 379–380, 382, 384, 386–387, 389, 392, 392n4, 396, 399, 401–402, 404–407; ks. myös valtapoliittinen asema
- valtapoliittinen asema 24–25, 61, 200n107, 215, 226, 231n214, 237, 250, 254, 258–260, 263, 267–268, 276, 302, 344, 357, 364n296, 367, 369, 380, 397n6, 402; ks. myös valta-asema ja suurvalta-asema
- valtapoliittinen asema 3, 8n42, 9–13, 13n3, 15n12, 16, 17n18, 18, 20–21, 24–30, 24n44, 33n68, 35–51, 43n101, 47n114, 53–55, 60–66, 67n44, 68n47, 69–70, 72–81, 83–84, 86–88, 87n146, 90–91, 93–95, 94n2, 97–103, 101n16, 106–107, 115–118, 122, 125n89, 128, 132, 141–142, 141n148, 155–158, 161, 163, 165, 169n20, 170–174, 174n27, 174n28, 176–177, 176n36, 179–180, 179n47, 182–184, 187–188, 190, 192n87, 193–200, 200n106, 202–208, 210–212, 215, 217, 217n150, 219–221, 225–226, 225n192, 226n194, 227n199, 230–232, 230n210, 231n214, 232n217, 234–238, 240–244, 242n261, 246, 248–252, 254–266, 256n308, 268–277, 279–280, 280n1, 283–293, 283n9, 290n29, 297–298, 301–303, 304n68, 305, 308–309, 316–334, 327n154, 328n162, 336–337, 339–347, 346n233, 349–351, 353, 355–357, 359–361, 363–364, 366–370, 367n306, 372–386, 372n323, 389–392, 394, 396–406, 397n6; ks. myös suurvaltapoliittinen asema ja voimapolitiikka
- valtio, ks. suurvallat ja pienet valtiot
- valtiojärjestelmä 6, 14, 20–21, 20n29, 31, 33–34, 58–59, 61–62, 65–69, 67n42, 68n47, 71, 101, 105, 106n30, 118, 123, 163, 182n61, 303, 328
- Van Evera, Stephen 46, 81–82, 286, 286n21, 290, 290n29
- Varsovan liitto 1, 1n1, 1n3, 167n13, 212–213, 213n133, 306, 371n319
- vastuun siirtäminen 87, 87n144, 107n32, 110, 158, 191–194, 192n85, 192n87, 194n93, 197–198, 201–203, 205, 215, 223, 237, 256, 275, 294, 324, 381, 399–400
- Venetsia (renessanssiajan Italia) 68n48
- Venezuela 5n26, 193n91, 249, 249n287
- Venezuelan kriisi (1895–97) 5n26, 193n91
- Venäjä
- bandwagoning 256–258, 369
- CSTO 267, 267n348, 267n350, 269, 276, 385, 402
- Georgian sota 6, 36, 122, 249, 260, 263, 269–272, 271n363, 276, 288n206, 350, 370, 402
- hegemoniapoliittinen asema Baltiassa 266, 363–379, 365n300, 373n324,

- 373n325, 375n331, 376n332,
378n338, 386
- hegemoniastrategia entisen Neuvostoliiton alueella 3, 237, 244, 248–249, 258–278, 261n325, 261n329, 268n354, 271n364, 276n373, 380, 385–386, 397, 401–402, 405–407
- Intia 236n234, 256, 256n308
- IVY 261–263, 261n325, 265–269, 271, 276, 378
- Kiina 76, 128n98, 141n145, 141n147, 142, 157, 159, 236n234, 237, 245, 247, 249–256, 250n290, 251n291, 251n292, 251n293, 252n296, 252n297, 253n302, 255n306, 258, 265–266, 275, 289n27, 385, 402
- myönnytyspolitiikka 256–257, 272
- NATO 75, 211, 213n133, 214–215, 217–220, 219n164, 220n166, 220n167, 224n189, 233n223, 233n224, 234–243, 246, 249, 251, 256–260, 263–264, 267–273, 275–277, 300–302, 305, 341, 363–374, 365n299, 365n301, 366n302, 367n304, 367n306, 368n308, 368n310, 372n323, 377–378, 377n335, 380, 384–386, 401–402, 405
- Neuvostoliitto, ks. Neuvostoliitto
- Saksa, Ranska ja Britannia (EU) 10, 28, 75–77, 142–150, 155–158, 181, 235–237, 239, 249, 254–255, 259–260, 259n317, 259n320, 266, 273–275, 277, 300, 302, 340n210, 340n211, 341n215, 341n220, 342, 350n250, 363–364, 368, 372–374, 374n326, 375n328, 376–377, 380, 385, 396–397; ks. myös Saksa ja Venäjä, Ranska ja Venäjä ja Britannia ja Venäjä
- SCO 253–254, 253n302, 267, 267n350
- sotilaallinen ylivoima 10, 127, 144–145, 152, 157–158, 181, 266, 300–301, 307–308, 357, 363, 381, 384, 395–396, 402, 407
- suurstrategia 45, 47, 235–278, 363–379, 402, 405–406
- suurvalta-asema 9, 10, 63–64, 63n27, 113–132, 120n76, 134–139, 141–159, 143n153, 161, 200n107, 237, 241, 241n256, 242n260, 243, 243n265, 243n266, 244n267, 247n280, 249, 273, 275–276, 300, 307–308, 369, 372, 389, 395–396, 407
- vastuun siirtäminen 237, 256, 275
- Venäjä ennen Neuvostoliittoa 32, 32n62, 33n64, 34–35, 34n72, 59n8, 65n37, 70n55, 84, 98n10, 102, 102n19, 102n20, 102n21, 105, 108n34, 162n2, 165–169, 167n13, 168n18, 169n23, 173, 176n36, 188, 192n87, 217n150, 236n235, 268n356, 339n206, 364n296
- voimatasapainopolitiikka 102, 237, 241–260, 244n268, 273–274, 277, 331, 380, 384–386, 395, 402, 405–406
- Yhdysvallat 20, 28, 75–76, 150, 155–159, 218n155, 224n186, 224n189, 228n205, 235–243, 242n261, 245–260, 256n309, 256n310, 257n311, 263–265, 263n336, 267–277, 276n372, 302, 363–374, 365n301, 367n306, 377–378, 380, 384–386, 396–397, 402, 405; ks. myös Yhdysvallat ja Venäjä
- Venäjän ja Japanin sota (1904–05) 34, 168n18, 169n23, 243n265
- Ventspils 376n332
- verenvuodatusstrategia 86, 86n142, 169–172, 191, 197, 399–400
- Versailles, rauhanneuvottelut (1871) 32n63
- Versailles'n huippukokous (2003) 331
- Versailles'n rauha (1919) 58, 186n72, 187
- vihollinen, 3, 27–29, 101, 104–105, 107, 110, 123n84, 158, 179, 190, 203, 209–211, 210n120, 213, 218n155, 220, 236–237, 236n234, 239, 252–253, 255–257, 280–281, 284, 289n27, 290–292, 310n86, 404 ks. myös turvallisuusuhka
- Viro 102, 102n22, 240, 257n311, 258, 261n325, 262, 262n330, 275n371, 332n178, 359n280, 363–366, 363n291, 364n296, 366n302, 369n310, 369n311, 370, 372–378, 372n323, 373n324, 374n327, 375n330, 378n338, 386; ks. myös Venäjä ja hegemoniapoliitiikka
- Baltiassa
- voimapolitiikka 8, 8n43, 13n2, 26, 30, 36, 87, 271; ks. myös valtapoliitiikka, suur-

- valtapolitiikka, sota ja sotilaalliset interventiot
- voimasuhde, suurvaltojen välinen 9, 11, 14, 16, 23–26, 28, 42–43, 49, 51, 54–55, 60, 66, 71, 77, 85, 88–91, 93, 95–97, 99–101, 104, 108–110, 112–115, 117–122, 126–127, 133, 140, 142, 156, 158–159, 167n12, 168, 170, 192–193, 192n87, 205, 233n224, 234, 236–237, 255, 272, 277, 280–282, 285, 289–290, 292, 296, 300, 303–308, 304n68, 310, 312, 333, 345n232, 352–353, 357, 362, 381, 389–391, 393–397, 401, 404–405; ks. myös vallanjako ja voimasuhdeanalyysi
- voimasuhdeanalyysi 9, 11, 55, 85, 89–91, 93, 113–115, 117–118, 121–123, 126–131, 135–140, 142–155, 157–158, 181, 184, 234–235, 247, 300–302, 300n48, 307–308, 310–312, 314–316, 318, 357, 386, 395–397, 403; ks. myös voimasuhde
- voimatasapaino 9–11, 14, 16, 18, 27–29, 32–33, 34n72, 35n74, 36n78, 39–41, 45–47, 50n124, 52, 60–61, 64–70, 64n34, 65n37, 68n48, 73, 77, 83, 85–87, 85n107, 86n142, 87n146, 91, 93–113, 101n16, 101n19, 102n21, 105n27, 106n30, 115–116, 121, 123, 126, 131, 133, 136, 138, 155, 158, 161–166, 162n1, 167n12, 168–169, 172–178, 177n43, 178n46, 179n48, 180–184, 182n58, 182n60, 182n61, 187–190, 187n79, 192–193, 194n92, 195, 197–198, 200, 202–208, 204n116, 227, 227n199, 229, 231–234, 237, 241, 243–247, 243n265, 244n268, 250–251, 253–255, 272–274, 283, 289, 301–302, 304–307, 304n68, 309, 311, 315, 318, 320, 323, 326, 343, 345, 356, 362, 370–371, 374, 380–381, 384–385, 390, 394–395, 398, 400, 402, 406; ks. myös voimatasapainojärjestelmä
- voimatasapainojärjestelmä 2, 8–12, 23, 32–33, 37, 44–46, 48, 53, 55, 57, 60, 64–66, 64n34, 68, 69n51, 72–75, 72n64, 78, 80, 81n122, 82, 83n131, 84–85, 88–91, 93, 100–101, 101n16, 102n21, 103, 105, 113–115, 118, 122–124, 129–135, 138–139, 142, 145–146, 148, 148n179, 150–159, 161, 164–165, 170–172, 176, 184, 188–190, 192n87, 197, 199–202, 200n107, 205–208, 212, 235, 237, 272–275, 277, 279, 281–283, 296–300, 302, 307–308, 310–311, 318, 334, 343, 362–263, 371, 379–384, 386–387, 389, 391–407, 393n5, 399n7; ks. myös voimatasapaino
- voimatasapainokoulukunta 69, 113, 116, 121, 137–138, 394, 396, 401, 403, 405; ks. myös rakenteellinen ja uusklassinen realismi
- voimatasapainopolitiikka 33, 46, 86, 100–103, 101n16, 103n94, 175, 178, 178n43, 182–183, 186–187, 187n77, 201n109, 202, 235, 242, 253–254, 256, 258, 260, 273, 275, 277, 301, 305, 318, 323, 325, 327, 343, 345, 350, 356, 379, 381–383, 402–403, 406; ks. myös tasapainottaminen
- voimatasapainostrategia, ks. voimatasapainopolitiikka
- voimatasapainoteoria 14, 18, 29, 37, 39, 41, 41n94, 43n102, 45–46, 46n111, 49, 50n124, 55, 61, 64, 65n37, 67–68, 68n47, 78, 100–101, 101n16, 101n18, 103–106, 105n27, 106n29, 115, 122–123, 156, 158, 178, 180–184, 182n60, 184n67, 192–193, 195, 202, 211, 232–234, 241, 244, 244n268, 250, 254, 275, 301–302, 304–306, 345, 356; ks. myös Waltz
- voimatasapainoteoria valtioiden välisestä yhteistyöstä, ks. Rosato
- vuoden 1812 sota (1812–15) 5n27, 70n55, 230n214
- Vuoristo-Karabah 36n79, 270
- väestömäärä 26, 115n52, 116–118, 131–132, 135–140, 143n153, 146–147, 149, 152–154, 166, 235, 244n268, 313–316, 395; ks. myös potentiaalinen voima
- Välimeri 69, 266, 336; Välimeren unioni 335
- Walt, Stephen 16n17, 17n21, 39, 46, 48–49, 48n118, 49n119, 51n128, 62, 71, 76, 78–79, 82n124, 83, 106n29, 117, 119, 126, 180, 184–185, 185n70, 187n79, 195, 195n96, 196n102, 201n109, 211n125, 225, 227n199, 231, 231n215, 250, 252, 300–301, 308, 355, 385n15, 390n2, 400–401
- Waltz, Kenneth 16n16, 21n33, 37, 37n81, 39n87, 41–42, 41n94, 41n96, 43n102, 43n192, 45–46, 46n111, 49, 55, 57,

- 59–60, 63–64, 73, 75–78, 82, 101n16, 105–106, 114n46, 115–116, 119, 120–121, 173–174, 174n27, 180–184, 182n58, 182n60, 182n61, 184n67, 195, 211, 219–220, 231, 234, 301, 303–304, 329, 390, 394
- Washington 217n151, 223, 230n214, 369n311
- Washingtonin huippukokous (1987) 246n277; (1949) 1n2, 211, 214; (1990) 212n130, 213n133, (1998) 337; (1999) 366
- Weber, Max 14n7
- Westerwelle, Guido 335n189, 340, 340n211
- Westfalenin rauha (1648) 14, 20n29, 58, 68
- Wienin kongressi (1814–15) 34, 58, 102n21; ks. myös Euroopan konsertti
- Wilhelm II 69, 165
- Wilson, Woodrow 7n37
- Wohlforth, William 39, 49, 52n131, 53, 62, 64, 74, 76, 79, 94, 113, 117, 119, 124, 126, 182n58, 249–250, 250n291, 301, 354n264, 356n269, 390
- Wolfers, Arnold 101n16, 167n6, 195n95
- ydinaseet 7n34, 35n74, 51n128, 61, 77, 97, 103n24, 106n30, 116, 122, 127, 127n95, 127n96, 128n102, 141, 157, 163–164, 218, 227–229, 227n204, 228n205, 228n206, 233n224, 239, 241, 246–247, 246n274, 246n275, 255, 257n311, 258, 269, 276, 276n372, 287–289, 287n24, 288n26, 312–313, 315, 319, 322–323, 332, 339, 344–345, 347–348, 365n301, 373, 377, 381, 383
- yhdeksän vuoden sota (1689–97) 32, 32n62, 105
- Yhdysvallat
- Afganistanin sota 225–226, 225n192, 257–258, 258n314, 263, 271, 275–276, 376n372
- alueellinen hegemonia Amerikassa 63, 66n41, 69–70, 69n51, 70n57, 72, 162, 167n14, 200, 202, 232–233, 249–250, 276
- Balkanin sodat (Bosnia, Kosovo) 6, 30, 36, 122, 123n84, 210, 215, 222–225, 223n184, 223n185, 224n189, 238–239, 242, 251, 257, 273–274
- entisen Neuvostoliiton alue 226, 229, 237–238, 240–241, 245, 248–249, 254–255, 257–258, 263–264, 267, 269, 271, 274–277, 363–364, 367, 369–371, 369n311, 385–386, 401, 405
- EU (integraatio, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka) 216, 220–222, 346n233
- Euroopan tasapainottaja 69–70, 141–142, 150, 162, 167, 201n109, 202, 231–234, 233n223, 254, 300, 401
- hegemonia (maailmanlaajuinen, unipolaarinen järjestelmä), hegemonia-kausi 9–10, 17n20, 34–35, 51, 53, 59n8, 61–64, 62n20, 62n21, 62n23, 63n24, 63n27, 66n39, 67, 67n42, 67n43, 69–71, 69n55, 71n61, 73–76, 79, 82, 94n3, 96n6, 98, 113–115, 114n46, 117, 124–126, 130, 133–134, 136–138, 140–141, 150, 155–158, 157n205, 162, 180n52, 181, 184, 184n67, 188n81, 209–211, 214, 216, 224, 226–227, 229–231, 242–243, 252–253, 256, 271, 274, 302, 370, 395–396, 407
- hegemoniastrategia 50, 71, 71n61, 74, 76, 79, 140–142, 209–210, 210n122, 213–214, 216n148, 216n149, 217, 220, 222, 224–227, 229–231, 229n209, 231n216, 232n218, 233–235, 233n223, 234n226, 237–239, 242, 242n261, 250–251, 253–254, 257, 260, 271n365, 272–275, 277–278, 301, 330n169, 363, 366–367, 380, 384–386, 401, 405–407
- Irakin sota 4, 8, 30, 51, 123n84, 225–227, 225n192, 227n198, 227n199, 238, 240, 251, 258–260, 271, 274, 288n26
- isolationismi 191n83, 201n109, 202
- Kiina 3, 9, 34, 61n16, 63–64, 113, 120n76, 124, 126–128, 128n98, 128n102, 130, 132, 134, 136–138, 140–142, 141n147, 141n148, 157, 168n19, 245, 275, 288, 289n27, 395–396, 407
- kylmä sota (Neuvostoliitto) 1n1, 2, 16, 29–30, 33–35, 33n68, 44, 58n5, 60–61, 64n34, 71n61, 73, 97n8, 103n103, 107n33, 112n42, 122, 126, 160, 163, 169–170, 169n22, 186, 192, 193n91, 196n103, 202,

- 211–213, 216n148, 228, 230,
230n212, 233n223, 233n224,
246n277, 288, 303, 305–307, 309,
309n81, 396
- NATO:n laajentuminen 210, 212n130,
215, 217–220, 217n152, 219n162,
220n166, 220n167, 223, 229, 234–
235, 238, 240, 242, 246, 259, 264,
275–276, 363–364, 366–367, 369–
371, 384–386, 401, 405
- Persianlahden sota 30, 123n84,
226n194, 227n199
- sotilaallinen hegemonia läntisessä Eu-
roopassa (liittosuhde Britannian,
Ranskan ja Saksan kanssa, NATO)
1n2, 2, 4, 9–11, 21, 28, 30, 53,
58n5, 63n24, 64n34, 66n41, 71, 74–
79, 85, 114–115, 142, 148, 150–152,
154–159, 184, 202, 210–216,
211n125, 214n138, 215n144, 218–
225, 232–235, 232n219, 233n222,
259–260, 272–274, 277, 300–305,
307–308, 310, 363, 370, 379–380,
384, 386, 389, 395–397, 401, 405–
407;
- Britannia 5n26, 5n27, 60n16,
69n55, 96n6, 98n10, 102n22,
185, 193n91, 225, 272, 321n130;
ks. myös Britannia ja Yhdysval-
lat
- Ranska 212n129, 272; ks. myös
Ranska ja Yhdysvallat
- Saksa 3n17, 61n17, 96n6, 166, 170,
185, 187, 191, 211–213,
212n130, 213n132, 213n133,
232, 232n219, 272, 346n233; ks.
myös Saksa ja Yhdysvallat
- suurstrategia 11, 45, 47–48, 50,
50n124, 51n128, 69–71, 71n61, 74,
76, 79, 140–141, 161, 201n109,
202, 209–235, 230n214, 272–278,
308, 325, 343, 379–381, 384–387,
401, 405–406; ks. myös Yhdysvallat
ja hegemoniastrategia ja Euroopan
tasapainottaja
- terrorisminvastainen sota 7, 225–227,
225n192, 227n199, 229, 230n214,
258n314
- toinen maailmansota 3n14, 33n64,
58n5, 102n22, 113, 162n3, 170,
185, 191–192, 193n89
- Venäjä 9–10, 20, 63–64, 113–114,
114n46, 124, 126–128, 130, 132,
138, 141, 150–152, 154–155, 157–
158, 214–215, 217–220, 218n155,
223, 226, 228n205, 229, 234–235,
272–278, 307, 363, 367, 369–371,
380, 384–386, 395–396, 401, 405–
407; ks. myös Venäjä ja Yhdysvallat
- Yhdysvaltojen ja Espanjan sota (1898)
5n27, 34, 70n55
- Yhdysvaltojen sisällissota (1861–65)
5n26, 5n27, 70n55, 200
- Yhdysvaltojen vapaussota (1775–83)
69n55, 362n290
- yhteistyö 1–2, 1n5, 6–7, 7n37, 9–11,
19n27, 20, 29–30, 34, 36, 39–41, 45,
65n35, 66, 76–77, 80, 87–88, 91, 94,
98n9, 107n33, 141, 179, 179n47,
186n72, 190, 215, 217–218, 221–222,
247, 249–251, 249n287, 252n297,
253–254, 253n302, 256–258, 256n308,
256n309, 259n316, 259n317, 262n331,
263–269, 270n361, 271n365, 275–277,
279–281, 283–285, 283n8, 289–294,
296–298, 300, 302–310, 304n68,
305n70, 310n84, 316, 318, 324–336,
330n170, 333n184, 339–348, 348n241,
350–352, 351n257, 356, 359–361,
366–367, 372n323, 374–375, 375n328,
377, 379–387, 389, 399, 403–404, 406;
ks. myös turvallisuusyhteistyö;
yhteistyödilemma 29–30, 219, 280–
281, 284–285, 289, 292n34, 294; ks.
myös suhteellisen hyödyn ongelma
ja huijaaminen
- YK:n turvallisuusneuvosto 8, 30, 61, 223,
239, 241, 258, 274, 319, 319n119, 329,
330n170, 331, 331n174, 337, 337n196,
344, 349, 359–361, 366, 368, 373
- yksinäpainen järjestelmä 9, 17n20, 53–54,
59, 61–66, 61n19, 62n20, 62n21,
70n58, 71–72, 74–80, 74n69, 82, 84,
93–100, 105–106, 106n29, 112–114,
114n46, 117, 124–125, 131, 133–134,
138, 145–146, 148, 150, 156–158,
177–179, 184, 184n67, 188, 188n81,
200, 239, 242, 242n262, 300, 307,
349n243, 392, 394–397
- ystävä 29, 105, 185n69, 203, 236, 253,
255, 321n130, 340n210; ks. myös liit-
tolainen
- Zakaria, Farreed 49–50, 81, 118, 308, 357

Aikaisemmin tässä sarjassa on julkaistu

JULKAISUSARJA 1: Strategian tutkimuksia

No 1, 1993

Sivonen, Pekka: Institutionalisoitu yhteistyö eurooppalaisen turvallisuuden vahvistamisessa

No 2, 1993

Nordberg, Erkki: Baltia: Strateginen perusselvitys

No 3, 1994

Sivonen, Pekka: Liittoutumisen uudet olosuhteet ja Suomen valinnat

No 4, 1995

Sivonen, Pekka: Liittoutumisen uudet olosuhteet ja Suomen valinnat. Toinen uudistettu painos

No 5, 1995

Österlund, Bo - Viitasalo, Mikko: Muutosten Itämeri

No 6, 1996

Soininen, Mika: Etykin konfliktinesto ja kriisinhallinta

No 7, 1996

Erroll, Erik: Vertailu Suomen ja Ruotsin suhtautumisesta Euroopan unionin yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan

No 8, 1996

Ekström, Marko: Rauhanpakotustoimia koskenut poliittinen kehitys ja analyysi rauhaan pakotuksen menestyksen edellytyksistä

No 9, 1996

Lintonen, Raimo: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen

No 10, 1998

Forsström, Pentti: Itsenäisten valtioiden yhteisön sotilaallinen integraatio

No 11, 1998

Sivonen, Pekka: Tulevaisuuden ennakointi kansainvälisen turvallisuuden tutkimuksen kohteena

No 12, 1999

Virtanen, Vesa: Suomen ja Itävallan turvallisuuspolitiikka

No 13, 1999

Martelius, Juha: Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka, globaalista suurval-
lasta alueelliseksi hegemoniksi

No 14, 1999

Välimäki, Pasi: Tiedustelu rauhaa tukevissa operaatioissa

No 15, 1999

Ries, Tomas: Finland and NATO

No 16, 2000

Ahoniemi, Lea: Taistelu helikoptereista. Eduskunnan ja puolustushallinnon
välisen asiantuntijavallan tarkastelu, esimerkkitapauksena maavoimien tilaus-
valtuuskysymys 1998

No 17, 2000

Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet
kylmän sodan jälkeen

No 18, 2001

Kurkinen, Petteri: Siviili-sotilasyhteistyö kriisinhallintaoperaatioissa

No 19, 2002

Nurmi, Sami: Combined Joint Task Force (CJTF) -järjestely kriisinhallinta- ja
rauhankumppanuusyhteistyön välineenä

No 20, 2002

von Weissenberg, Jon: Strategic Sea Lift Capacity in the Common European
Security and Defence Policy

No 21, 2005

Raitasalo, Jyri: Constructing War and Military Power after the Cold War. The
Role of the United States in the Shared Western Understandings of War and
Military Power in the Post-Cold War Era.

No 22, 2005

Lagerstam, Kaarle: Naton muutos. Tutkimus Naton sotilaallisen rakenteen
kehittämiseen vaikuttaneista tekijöistä kylmän sodan jälkeen.

No 23, 2008

Raitasalo, Jyri: Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus

No 24, 2008

Raitasalo, Jyri & Joonas, Sipilä (toim.): Sota – teoria ja todellisuus. Näkökul-
mia sodan muutokseen.

No 25, 2009

Juntunen, Alpo: Venäjän imperiumin paluu (1 p.)

No 26, 2009

Sirén, Torsti: State Agent and the "New World Order". Reconstructing Polish Defence Identity after the Cold War era.

No 27, 2009

Kerttunen, Mika: 'A Responsible Nuclear Weapons Power' – Nuclear Weapons and Indian Foreign Policy.

No 28, 2009

Nokkala, Arto: Uhka ja kumppani: Venäjä Suomen puolustushallinnossa

No 29, 2009

Limnell, Jarno: Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa.

No 30, 2012

Mohlin, Marcus: The Strategic Use of Military Contractors. American Commercial Military Service Providers in Bosnia and Liberia: 1995–2009.

No 31, 2012

Juntunen, Alpo: Venäjän imperiumin paluu (2. uudistettu painos).

Strategian laitos

Maanpuolustuskorkeakoulu

PL 266

00171 HELSINKI

Department of Strategic and Defence Studies

National Defence University

POB 266

FIN - 00171 HELSINKI

FINLAND

Tel: +358 299 800

E-mail: strategianlaitos@mil.fi

Internet: <http://www.doria.fi/>

Voimatasapaino on kansainvälisen politiikan keskeinen käsite. Voimatasapainopolitiikkaa on harjoitettu erityisesti Euroopassa viimeisen 500 vuoden aikana. Euroopan historiaa on leimannut suurvaltojen taistelu vallasta ja alueiden hallinnasta. Suurvaltojen pyrkimys yhtäältä hegemoniaan ja toisaalta voimatasapainoon on näkynyt toistuvina valtioiden välisinä sotina Euroopassa. Se, että Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen kylmä sota päättyi rauhanomaisesti ja että Euroopan integraatio on jatkunut kylmän sodan jälkeen, on herättänyt toiveen tämän sotakierteen lopullisesta päättymisestä Euroopassa. Mutta miksi Eurooppa on ollut rauhanomainen kylmän sodan jälkeen? Onko kansainvälisen politiikan luonteessa tapahtunut perustavanlaatuisen muutos? Onko voimatasapainoteoria samalla menettänyt merkityksensä kylmän sodan jälkeisessä maailmassa?

Yleisesikuntaeverstiluutnantti, valtiotieteiden maisteri **Fred Blombergsin** väitöskirjatutkimuksessa selitetään suurvaltojen välistä rauhaa Euroopassa kylmän sodan jälkeen realismin viitekehyksessä. Tutkimuksessa analysoidaan rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin pohjalta laadittujen teoreettisten selitysmallien avulla sitä, mitä Yhdysvaltojen, Venäjän, Saksan, Ranskan ja Britannian välinen voimasuhde ja niiden harjoittamat suurstrategiat ja valtopolitiikka merkitsevät Euroopan alueellisen vakauden kannalta. Tutkimuksessa osoitetaan, että näiden suurvaltojen valtakamppailu ja turvallisuuskilpailu tekevät Euroopan voimatasapainojärjestelmästä epävakaa kuin mitä Euroopassa kylmän sodan jälkeen käydyssä poliittisessa ja teoreettisessa keskustelussa on yleisesti oletettu.

